

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

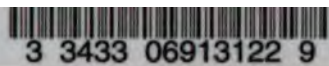
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

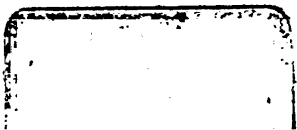
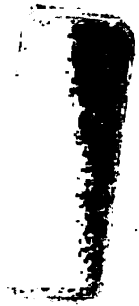
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

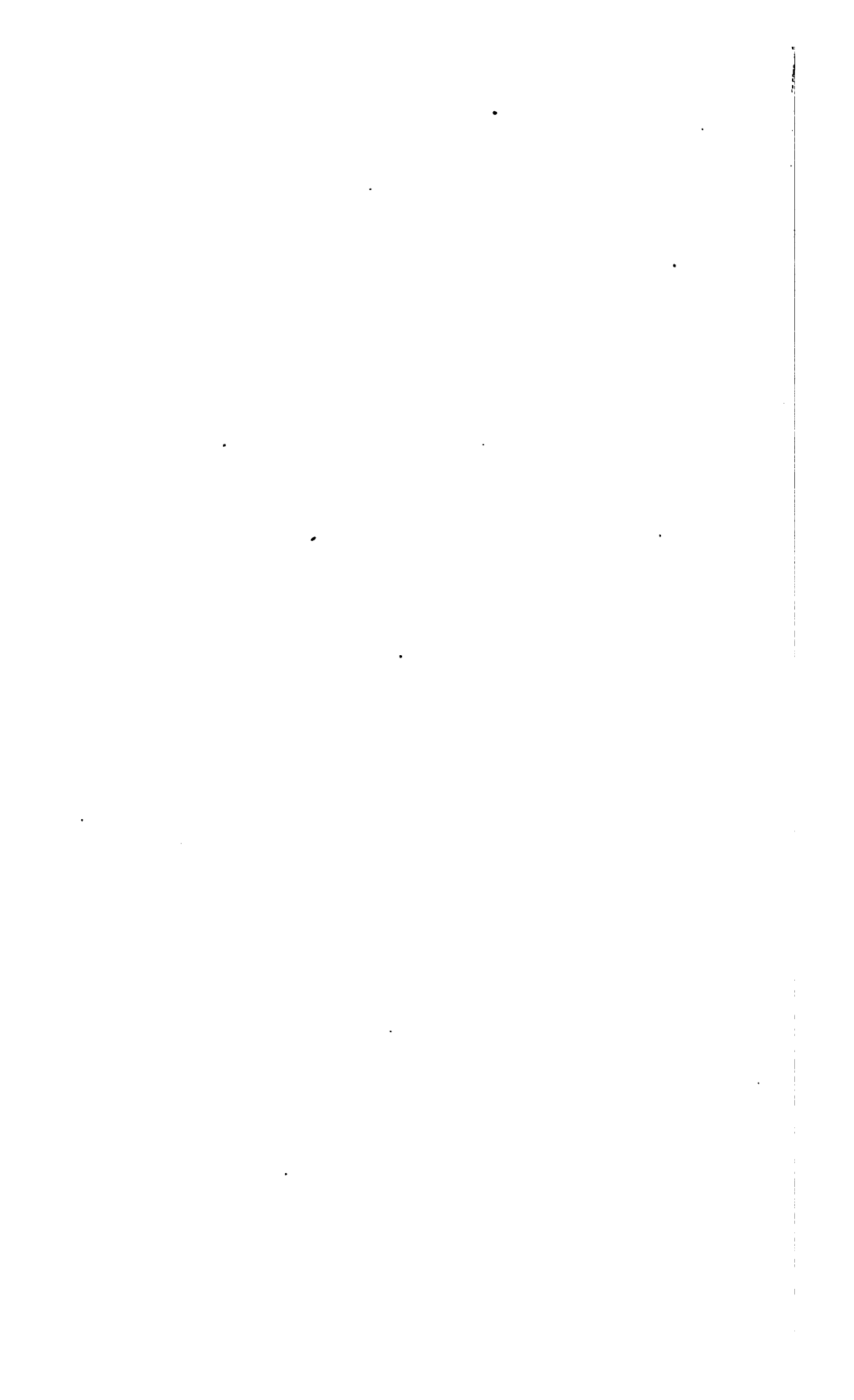

3 3433 06913122 9

Budding
ZXAH

DE
KERK, SCHOOL EN WETENSCHAP
IN DE VEREENIGDE STATEN
VAN
NOORD-AMERIKA.

DE
KERK, SCHOOL EN WETENSCHAP

IN DE

VEREENIGDE STATEN

VAN

NOORD - AMERIKA,

DOOR

D. BUDDINGH,

LID DER LETTKEK. MAATSCHAPPELJ TE SATAVIA, VAN HET OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
TE KOPPENHAGEN, VAN HET GESCHIEDKUNDIG GENOOTSCHAP TE NIEUW-YORK,
HET HISTORISCH GENOOTSCHAP TE UTRECHT, LEREAAR AAN DE
KONINKLIJKE AKADEMIE TE DELFT.

TE UTRECHT, BIJ
KEMINK & ZOON.

1853.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
883891
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1919 L

NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

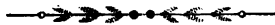
6000 (3200. 111)

DE
HERVORMDE, HOLLANDSCHE KERK

IN DE
VEREENIGDE STATEN

VAN
NOORD-AMERIKA,

DOOR
D. BUDDINGH.

TE UTRECHT, BIJ
KEMINK & ZOON.
1852.

Zoo zegt de Heer:

Zijt aan Mijne Stemme gehoorzaam, en doet dezelve, naar alles, wat Ik ulieden gebiede; zoo zult gij Mij tot een volk zijn, en Ik zal u tot een God zijn;

Opdat Ik den eed bevestigte, dien Ik uwen Vaderen gezworen heb, hun te geven een land, vloeiende van melk en honig, als het is te dezen dage!

JEREMIA.

VOORREDE.

Naast de Staatkundige Geschiedenis van Nieuw-Nederland, die wij gelijktijdig met deze bladen bearbeid hebben, is de geschiedenis der Hervormde, Hollandsche Kerk, zekerlijk niet de minst belangrijke. Nagenoeg honderd en tachtig jaren is het geleden, sedert dat land opgehouden heeft Nieuw-Nederland te heeten en met het moederland door den staatkundigen band vereenigd te zijn. Maar wat de Staatkunde verdeelde en scheidde, dat bleef op het kerkelijk gebied toch nog voortduren; zelfs nog tot op het einde der vorige eeuw, bleef de Hervormde, Hollandsche Kerk in de Vereenigde Staten, zich met warmte hare Hollandsche afkomst herinnerende, aan de Noord-Hollandsche Synode gehecht, en ook nu nog, als eene regtgeaarde Dochter, blijft zij der Moederkerk met innige liefde genegen.

Het vrijheids-beginsel door haar aan de boorden van den Hudson, den Raritan en de Delaware overgeplant, heeft Nieuw-Nederland (th. Nieuw-York) tot een magtig lid van het groote Staten-verbond ontwikkeld. Terwijl de Herv. Hollandsche Kerk in Amerika, zich met dankbare liefde hare Hollandsche afkomst blijft herinneren, en door hare kerkelijke instellingen en titel in zegening houdt, kan het ook voor de Moederkerk tegenwoordig, vooral in den strijd over kerkelijke beginselen en leerstellingen, niet onbelangrijk geacht worden, te vernemen, wat er na die staatkundige scheiding van de trans-atlantische Dochter geworden is. Inzonderheid was het de Hollandsche Kerk, benevens de School en Wetenschap, die gedurende mijn verblijf aan den

Hudson en Raritan mijne aandacht trokken. Ik had veel gezien, en, zoo ik vertrouwd, wèl opgemerkt, had ook vele berigten en verslagen verzameld; openbare boekertijen en instellingen, kerken en scholen bezocht, en besloot na mijne terugkomst, ook zonder de opwekking en aanzoeken, die mij daartoe van onderscheidene zijden gedaan zijn, om eenig verslag te geven, van hetgeen ik, zoo door aanschouwing als door mede gebragte bronnen, had leeren kennen.

Velen, die de oude instellingen lief hebben, zal het, gelijk wij vermoeden, niet ongevallig zijn te vernemen, hoe deze Amerikaanse Kerk, aan hare Dordsche instellingen getrouw, hare leer- en grondstellingen in zuiverheid bewaart, en Evangelischen zegen en weldaden verspreidt, zoo verre zij zich als een welgevormd, kerkelijk en zelfstandig ligchaam, thans in de voor naamste staten uitbreidt.

Dat ik mij in de eerste plaats tot de Kerk, en meer bijzonder tot de Hervormde, Hollandsche Kerk bepaal, heeft zijnen natuurlijken grond in de wording van de Amerikaansche vrijstaten Nieuw-York, Nieuw-Jersey, Delaware en Maryland. die hun onafhankelijk bestaan aan haren geest en de Nederlandsche nederzettingen te danken hebben; zelfs breidde zij haren invloed uit over Pennsylvanië; gelijk thans ook in de westelijke staten Michigan, Wisconsin en Jowa. Door de Kerk werd, zoo hier in Nieuw-Nederland als in het vaderland, de School steeds in bescherming genomen en zusterlijk verzorgd; terwijl deze zoowel voor de Kerk wederkeerig als voor de Wetenschap arbeidde. Dit natuurlijke verband: Kerk, School, Wetenschap, hebben wij dan ook in onze geschiedkundige beschouwing niet willen verbreken. De wording, ontwikkeling en uitbreiding der Kerk, benevens haar invloed moest dus voorafgaan; zij is, om zoo te zeggen, het gebied, waarop aanvankelijk de School is opgetrokken, en haar geest is de geest en het levens-element der School, welke geest zich ook door de School in het leven openbaart. — Is het vreemd, dat velen bij ons, dit schoone verband van vroeger, en dien wederkeerigen invloed van Kerk en School, trachten te herstellen?

Zoo als ik zeide, veel voor mijn onderwerp had ik in het vaderland, van mijne reis mede gebragt; nog meer, wat ik ge-

vraagd had, is mij nagezonden: Zoo toegerust, heb ik mij aan den arbeid gezet. Er bleef daarbij evenwel, vooral wat de Kerk betreft, nog veel te onderzoeken overig, waarin ik openlijk dankbaar erken de hulp van onderscheidene geleerde en eerwaardige mannen genoten te hebben.

Dit was inzonderheid voor mijne aanteekeningen het geval, waardoor ik ben in staat gesteld geworden welligt aan dezen en genen, ook tot verder geschiedkundig onderzoek aanleiding te geven. Op het geschiedkundig gebied, heb ik inzonderheid groote verplichting aan den geschiedkundigen Hr. G. Folsom, onzen Amerikaanschen Ambassadeur in 's Gravenhage, benevens den Koninklijken Bibliothecaris Campbell, die mij door hunne verplichtende welwillendheid bekende en onbekende bronnen geopend hebben, welke mij tot groot nut waren. Waar ik op afstanden in ons vaderland te onderzoeken had, betoonden mij de Hoogl. Kist te Leiden, de Eerw. Predikanten Brave te Amsterdam, gelijk Slotenmaker in Middelburg, Toorenenbergen te Vlissingen, gelijk de Eerw. Doesburgh en de Hr. Hiebink te Rotterdam, gelijke welwillendheid en hulpvaardigheid; daaraan, en aan de minzaamheid van den Eerw. Broens alhier, heb ik, zoo als men in de aanteekeningen zien zal, meer dan eene belangrijke opheldering en bijdrage te danken, die ons hoogst nuttig en aangenaam zijn. Ik heb daardoor een en ander tot het werk kunnen toevoegen, wat, vooral uit een geschiedkundig oogpunt, niet onbelangrijk is. Zoo omtrent de Paltzische Kerk in Pennsylvanië, de Predikanten Megapolensis (eigenlijk van Meckelenburg), Grasmeer, Selyns, en eenige andere, uit Nieuw-Nederland terugberoepe Predikanten.

Zoo als het evenwel uit een mijner laatste aanteekeningen blijkt, heb ik her- en derwaarts te vergeefs blijven zoeken naar eene Naamlijst van Predikanten in Nieuw-Nederland, 1650—1730, die er evenwel moet bestaan, en achter het aangehaalde werk van Hogerwaard's Afscheids-reden en Hoornbeek's Sorg en Raad enz. moet voorkomen, doch die het mij, in weerswil van alle aangewende pogingen, niet gelukt is magtig te worden. Mocht iemand mijner lezers mij nog zulk eene Naamlijst kunnen doen geworden, die zal er mij hoogstens door verplichten.

Intusschen wensch ik ten slotte ijverig, dat deze bijdrage tot

de kennis der Hervormde, Hollandsche Dochter-kerk in Amerika bij vele leden der Moederkerk eene levendige liefde en sympathie verwekken, en hun tot wezenlijk nut strekken moge; dat zij ook in hare overplanting, lotgevallen en ontwikkeling de hand der Voorzienigheid mogen erkennen, en zich met vreugde over den zegen verblijden, dien zij aan de overzijde des Oceaans, van een nederig rijkje tot eenen krachtigen boom opgegroeid, onder de Nederlandsche afstammelingen en overige Amerikanen blijft verspreiden.

En wanneer deze bladen door sommigen mijner vrienden in Amerika, leden dier Hollandsche Kerk, mogten gelezen worden, dan wensch ik ijverigst, dat zij de onvolkomenheid, die in hun oog mijn werk aankleeft, met liefde mogen bedekken; dat zij het aanmerken als eene zwakke poging om hun een gedenkteeken te stichten van Christelijke liefde voor genotene gastvrijheid en vriendschap, waarbij ik van de boorden van den Rhijn en Maas, uit het land hunner Vaderen, mijne Christelijke broedergroete aan allen aanbied, zoo als de Apostel die uitdrukt II Thess. III : 16.

Gelijke toegevendheid en welwillendheid verzoek ik mijnen landgenooten, ook omtrent de hier aangeteekende Errata ¹⁾ aan den voet dezer bladzijde.

Spoedig hopen wij dit stuk door het tweede en derde stuk, de School en Wetenschap, te laten volgen. Ruste inmiddels 's Hemels zegen op dezen arbeid.

DELFT, den vijfden Zondag
in Februarij 1852.

D. BUDDINGH.

1) *Errata.*

Bl. 32	reg. 3,	Polhemius	lees: Polhemus.
" "	" 5,	Selyn	" Selyns.
" 57	" 2,	Nicolls	" Nicholls.
" 65	" 1,	Redtholf	" Bertholf.
" 148	" 28,	Blair	" Baird.

Andere fouten gelieve men goedgunstiglijk te versoonen.

INHOUD.

INLEIDING. . . . . Bl. 1.

§ 1.

Eerste nederzettingen in Noord-Amerika, Hollanders; — Pelgrim-vaders (John Robinson) — Puriteinen (in *Massachusetts*); — Nieuw-Nederland; — Calvinisten of Hugenoten (de Cqligny), — Vrienden of Quakers (William Penn); — hunne grondstellingen. . . . . " 12.

§ 2.

Hervormde kerk in *Nieuw-Amsterdam*; Everardus Bogardus eerste predikant; — Johannes Megapolensis, te Rensselaers- of Beverwijck, 1642; — Gideon Schaets zijn opvolger; — Polhemus te Midwoud, Samuel Dries (Drisius); — Waldensen; — vervolging der Lutherschen (Goetwater); predikanten, Herm. Blom en Seljns; — vervolging der Baptisten, (Wickendam); — der Quakers, (Hodshone, John Bowne); betere toekomst. . . . . " 32.

§ 3.

Algemeene volksvergadering (Jeremias van Rensselaer); — de Engelschen (Richard Nicholls); — Hervormde leeraars Petrus Taschemaker (1684) te *Schenectady*; T. J. Frelinghuysen (1720) te *Nieuw-Brunswijk*; John H. Livingston te *Nieuw-York*; — verdeeldheid der kerk, Coetus- en Conferentie-partij; — vereeniging, acte van Unie (Lamb. de Ronde); — Classen, betrekking tot de Synode van *Noord-Holland*; — Hollandsche taal in de Vereenigde Staten. . . . . " 57.

§ 4.

Noord-Amerikaansche Vrijstaat, (Washington), — betrekking der Gereformeerde Hollandache Kerk tot den Staat; — algemeene Synode

(1800); — verbindtenissen der Hollandsche Kerk met de Presbyterianen (1785, 1797); — met de Herv. Presbyterianen (1837); — met de geassocieerde Hervormde Kerk (1800, 1838) — met de Hoogduitsche Hervormde Kerk (1842), — driejarige Conventie (1844—47) afgeschaft (Isaäc N. Wijkoff). . . . . Bl. 76.

§ 5.

Werking naar *binnen*, ontwakingen (*revivals*); — werking naar *buiten*; — bijbelgenootschap (Theodore Frelinghuysen); — zendingswerk 1806; — binnenlandsche zendingen 1831; — buitenlandsche zendingen 1832; — algem. Amerik. zendings-genootschap, (Theod. Frelinghuysen); — zendingswerk onder de *Joden*, (Phil. Milledoler); — zending naar de afgecheidenen in *Michigan*, (J. N. Wijkoff); — volmagt aan Thom. de Witt en Suydam in *Holland*; — groot Evangelisch verbond, (Eerw. Matthews); — Kerkbestuur, weldadige Instellingen. . . . . " 95.

§ 6.

Gebruiken en gewoonten; — doopplegtigheid, huwelijks-inzegening; — lijkdiensten, begrafenis-plegtigheid; — kerken, spreekgestoelte; — godsdienstoefeningen, avondmaals-viering; — koorgezang, (*Hymnen, Doxologien*); — tucht en zeden; — dansen; — matigheid en nuchterheid; — Sabbath-viering; — overzicht; — de Bijbel, *Gods Woord*, ook in de huisgezinnen; — slot. . . . . " 116.

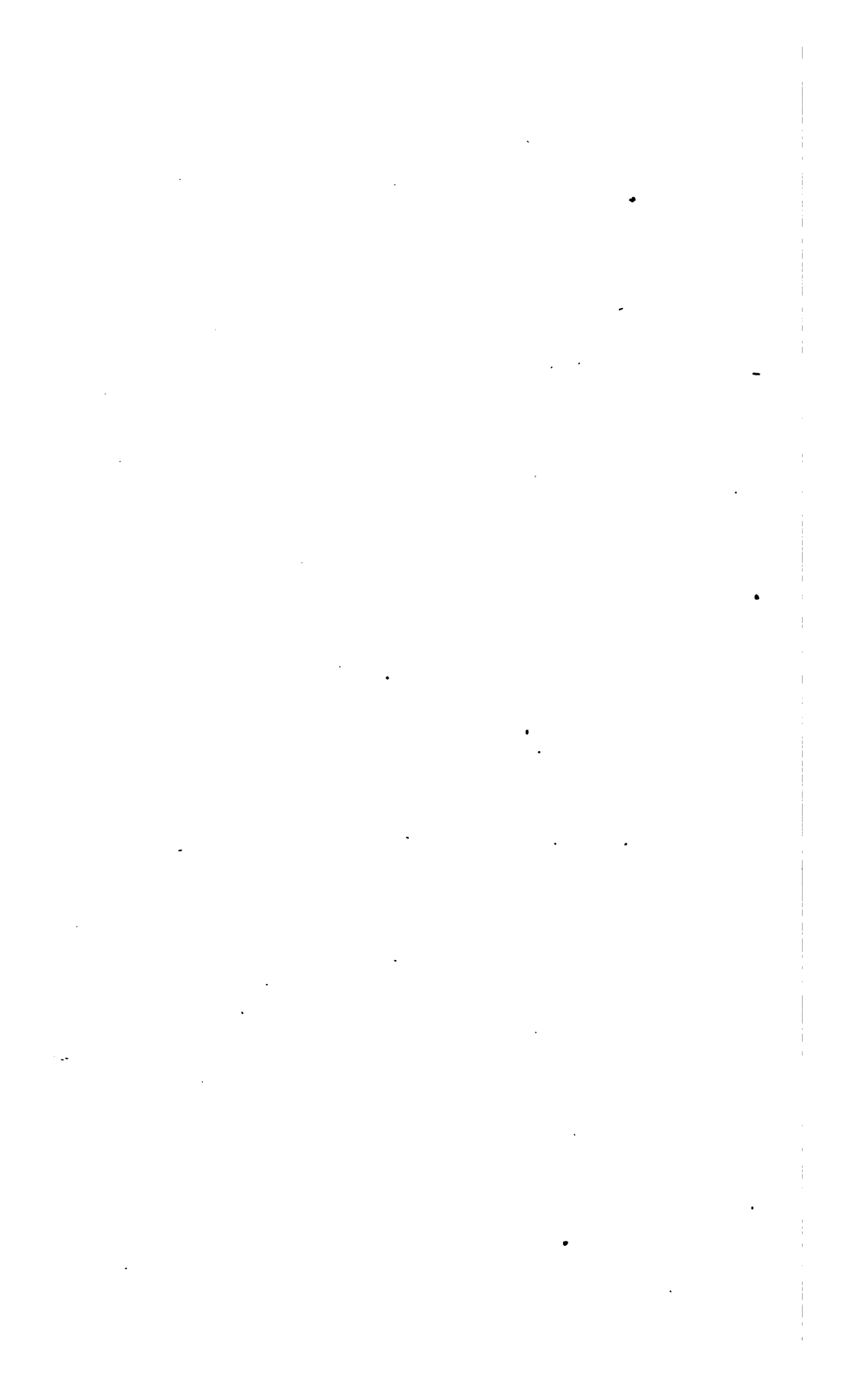
GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKENINGEN.

Bl. 13. Hendrik Hudson.	" 134.
" 16, 17. <i>Pelgrim-Vaders</i> , John Robinson.	" 135.
" 22. David P. de Vries.	" 136.
" 29. Hugh Peters en Henry Vane.	" 137.
" 32. Joannes de Laet, en de <i>Laets-eiland</i>	" "
" 33. Jhr. Adriaen van der Donck.	" "
" 34. Everardus Bogardus.	" 138.
" " John en Rich. Ogden.	" "
" " Willem Kieft en Gouverneurs.	" "
" 36. <i>Plymouth-kolonie</i>	" 139.
" " <i>Raad der negen mannen</i>	" "
" 38. Dr. Joh. Megapolensis (van Meckelenburg).	" 140.
" 40. <i>Zweden aan de Delaware</i>	" 141.
" " <i>Fort Oranje</i> , Wilh. Grasmeer.	" "
" " <i>Oostdorp</i> , en' plaats-namen.	" 142.
" 42. Samuel Drisius.	" "
" 43. <i>Hugenoten en Waldenzen</i>	" "
" 51. Henricus Selyns.	" "
" 52. George Fox, <i>Vrienden, Quakers</i>	" 143.
" 56. Stuyvesant's <i>kleine kerk</i>	" "
" " Petrus Stuyvesant, Gouverneur.	" 144.

Bl. 57.	Jeremias van Rensselaer, <i>volksvergadering</i>	Bl. 144.
" 59.	Robert Baird, <i>Religion in America. etc.</i>	" 145.
" 60.	<i>Fransche kerk, du St. Esprit</i>	" "
" "	Edm. Andros, <i>Moetelijkheden der Hollandsche Kerk</i>	" "
" 61.	Lovelace, <i>vrijheid van Godsdienst</i>	" 147.
" "	Fletcher (1693). <i>Episcopale kerk</i>	" "
" "	<i>Moord te Schenectady (1690)</i>	" 148.
" "	Peter Schuyler van <i>Albany</i>	" 151.
" 64.	Dr. Archibald Laidlie	" "
" "	Robert Livingston	" "
" 65.	Guiljaume Bertholf	" 152.
" 66.	<i>Coetus- en Conferentie-partij</i>	" 153.
" 68.	Over den brief van 8 Oct. 1768.	" 154.
" 75.	<i>St. Nicolaas-feest te Albany</i>	" "
" "	<i>Hollandsche taal in Amerika</i>	" "
" 79.	Martin van Buren	" 155.
" 83.	<i>Presbyteriaansche Kerk</i>	" "
" 85.	<i>Hervormde Presbyteriaansche Kerk</i>	" "
" 87.	<i>Geassocieerde Hervormde Kerk</i>	" 156.
" 88.	Mich. Schlatter, <i>Hoogduitsch Herv. Kerk</i>	" "
" 94.	<i>Ontoakingen (revivals)</i>	" 157.
" 97.	<i>Amerikaansch Bijbelgenootschap</i>	" "
" 99—103.	<i>Zendelings-genootschappen</i>	" 158.
" 104.	<i>Bekering der Joden</i>	" 159.
" 105.	<i>Nederl. Afscheidenen in Amerika</i>	" "
" 106.	<i>Synode en Statistiek</i>	" 160.
" 114.	<i>Weldadige fondsen</i>	" "
" 121.	J. N. Wyckoff, <i>Leerrede (1844)</i>	" 162.

BIJLAGEN.

TERUGBEROEPEN PREDIKANTEN, Selyns, enz.	" 163.
BEGRAAFPLAATSEN (<i>Cemeteries</i>).	" 164.

Er bestaat wel geen land op dezen aardbodem, dat tegenwoordig meer algemeen de aandacht van het beschaafde *Europa* trekt, dan het groote Staten-verbond van *Noord-Amerika*. Dit groote Staten-verbond, eene Unie in omvang en kracht zoo als de Geschiedenis geen tweede kent, mag met regt als een wonder beschouwd worden. De oorzaak daarvan ligt dieper dan in den stoffelijken welvaart en den vooruitgang, welke die jeugdige staten genieten. Niet slechts de aardrijkskundige ligging en de voordeelige gesteldheid van den grond voor landbouw, handel en nijverheid, maar de geheele loop der Geschiedenis van omtrent twee en eene halve eeuw, wanneer men tot de oorzaken, of met andere woorden, tot de beginselen en levenskrachten daarvan wil doordringen, bragt dat wereldwonder te weeg. Het staat daar als een verblijvend verschijnsel der menschheid. De wijsgeerige geschiedvorschcr, zoowel als de schrandere staatsman, die de belangen van eigen land en volk voorstaat; de voorstander van staatkundigen vooruitgang, zoowel als de geloovige Christen, vindt daarin eene uitlokkende stof ter behandeling. De eerste spoort daarin oorzaken en onvermijdbare gevolgen, beginselen en vruchten na; de laatste, de Christen, ziet er, gelijk overal in de Geschiedenis, maar hier vooral duidelijk, de *leidende hand der Voorzienigheid* in, die het lot der volkeren regelt en de toekomst bepaalt.

Merkwaardig is van het begin der eerste nederzetting

af, het vrijheids-zaad, dat in den Amerikaanschen bodem werd uitgestrooid; merkwaardig niet minder zijne ontwikkeling en welige groei, die, hoewel dikwijls onder stormen en dreigende orkanen gebogen, steeds toenam in kracht, en zelfstandigheid, en in menig opzigt alleen den weelderigen plantengroei evenaart van den Amerikaanschen grond. Merkwaardig en opmerkelijk is, inzonderheid reeds in onze dagen, de tegenstelling van het oude en verouderde *Europa*, met zijne monarchale en kwijnende instellingen, tegenover het jonge *Amerika* met zijne volksregering en bloeiende inrigtingen. Zie die tegenstelling verder: in *Europa* een toenemend pauperisme, en den verbazenden schuldenlast der meeste staten, tegenover de verwonderlijk snelle aangroeiing der bevolking en de even snelle toeneming van rijkdom en welvaart in *Amerika*; — het drukkende despotisme en de banden der drukpers aan den grijzen *Rhijn*, tegenover de geheele volksvrijheid en vrijheid van schrijven en spreken aan den *Hudson*; — de geheime woelingen eener zekere partij, die licht en verlichting schuwt, in *Europa*, waar men alle pogingen ziet in het werk stellen, om op nieuw een afgesloten pauselijk gezag op onkunde en bijgeloof te vestigen, tegenover de vele instellingen ter verspreiding van kunst en wetenschap in *Amerika*, waar het volk geen vreemden, verderfelijken invloed, maar verlichting en helder inzicht wil. — En inderdaad hoogst merkwaardig en opmerkelijk is juist dit punt van tegenstelling tusschen de oude en nieuwe wereld, waarop wij eenige meerdere aandacht willen vestigen: beschouw het slaafsche *pauselijke* gezag, in de oude wereld, dat in *Italië* zelfs, door *Fransche* bajonetten wordt gehandhaafd, dat in *Spanje*, *Portugal*, *Ierland*, *Oostenrijk*, *België*, de *Rhijn-provinciën* en overal, waar het gevestigd is, de vrije ontwikkeling en welvaart der volkeren belemmeren den geest uitbluscht, tegenover den opgewekten en veerkrachtigen vrijen geest van het *Protestantisme* in de nieuwe wereld, dat overal, waar deze geest doordrong, welvaart en zegen verspreidt, en nieuwe staten sticht, zoo als *Nieuw-Nederland* en *Nieuw-Engeland*, welke grootendeels de 13 oudste staten van het groote Staten-verbond voortbragten.

Men lette op de geheime woelingen en den strijd, om het *Schoolwezen*, dien zedelijken hefboom der volkeren, in handen te krijgen, of wel te neutraliseren en zoo veel mogelijk nutteloos te maken, door het van den Protestantschen, opwekkenden geest en beginselen te berooven in *Europa*, in ons eigen vaderland; — tegen over de millioenen schats, die Amerika, die *Nieuw-Nederland*, thans *Nieuw-York* en andere staten, jaarlijks besteden om het volksschoolwezen tot eene nimmer gekende uitbreiding en ontwikkeling op te voeren. Inderdaad dat alles, en zoo veel meer, zijn slechts eenige dier verblijdende verschijnselen in de Vereenigde Staten, die waardig zijn de aandacht te trekken, van het oude halfvond, dat daarbij steeds meer op den achtergrond geraakt.

Van waar die *verschijnselen* in de nieuwe wereld, tegen over den achteruitgang van zoo vele staten in *Europa*? Zoo vraagt de opmerker. De oorzaak, zeiden wij boven, ligt dieper dan in de 'gunstige gesteldheid van den vruchtbaren Amerikaanschen grond, dieper dan in de stoffelijke welvaart des lands.

Alleen de *Geschiedenis* kan ons die vraag bevredigend beantwoorden. Aan hare hand geleid bezoeken wij nog éénmaal, gelijk wij in den zomer van 1850 in werkelijkheid deden, de boorden van den prachtigen *Hudson*, en den *Raritan*, de watervallen van den *Passaic*, en daar het heiligdom der *Amerikanen*, den huiveringwekkenden en imposanten rotstempel der natuur, die in zijn ruwen natuurstaat, den tand des tijds, welligt van de gansche tegenwoordige *formatie* van Amerika, getrotseerd heeft, en tot den afloop der eeuwen trotseren kan; dat heiligdom der *Amerikanen*, waar de onsterfelijke Washington, om het verspiedend oog der onderdrukkers te ontgaan, reeds in het gebed geknield lag, toen Lafayette daar met hem kwam beraadslagen over de vrijmaking van Amerika. Aan de hand der *Geschiedenis*, die leermeesteresse der volkeren, die getuige der waarheid, willen wij onzen blik rigten naar het oude *Nieuw-Holland* of *Nederland*, naar *Staten-hoek* en kaap *Cod*; — naar de forten *Nieuw-Amsterdam* en *Oranje* aan den *Hudson*, om de wonderen op te merken, die de tijd aldaar in den loop van

minder dan twee en eene halve eeuw, inzonderheid sedert de *vrijverklaring* van *Amerika*, in het laatst der vorige en het begin dezer negentiende eeuw, heeft tot stand gebracht.

Nemen wij daarbij in aanmerking, wat *Noord-Amerika* vóór den roemrijken vrijheids-oorlog, wat het vooral ook bij de eerste nederzettingen der *Hollanders* en *Puriteinen* was; wat het nu is, en nog meer voor de toekomst belooft te worden, dan staat *Amerika* inderdaad, zoo als wij het boven noemden, als een *wereldwonder* daar, dat den eerbied en de bewondering zelfs van *Europa's* grijze staten verwekt. Vergelijken wij op het gebied der Geschiedenis den vorigen en tegenwoordigen toestand van *Amerika*, wat valt ons dan al dadelijk in het oog? Toen, bij de eerste ontdekking der *Noord- of Mauritijs-rivier* (thans *Hudson*) door Hendrik Hudson, voor nog geene 250 jaren, een onbebouwd land door onbeschaafde *Indianen* bewoond, waaronder de *Algonkins*, *Irokesen*, de *Manhatta's* en andere stammen, die de wouden en oevers der rivier, benevens de eilanden, bewoonden; thans een land door beschaafde blanken bebouwd, waaronder de *Angelsaksische* en *Germaansche* stam, en onder deze de *Hollanders*, voornamelijk predomineren, en de *Indianen*, door den invloed der beschaving en het zedelijk overwigt, tot in de gewesten en territoriën van het verre Westen, in de wouden en prairiën achter den *Mississippi* terug gedrongen. Toen, bij de eerste nederzettingen der *Hollanders* aan den *Hudson*, in 1630, slechts enkele forten en burgen, gelijk het fort *Amsterdam* en *Oranje*, *Godijns*, *Rensselaars*, *Weely's*, de *Laets-* en *Bloemaertsburg*, om geene meer te noemen; thans rijk bevolkte steden, bloeiende dorpen en plaatsen, sierlijke *villa's*, waar vroeger de *wigwams* of hutten der Indianen stonden. Naauwelijks behoef ik hier *Nieuw-York*, *Albany*, *Catskill* en andere plaatsen te noemen, waarvan de eerste, oorspronkelijk *Nieuw-Amsterdam*, thans reeds als wereldstad beroemd is; terwijl zij daarin misschien nog als ééning onder de wereldsteden optreedt, dat in hare straten nog niet de armoede rondwaart, die zich in alle groote steden van *Europa* in hare afgrijsselijke gedaante vertoont, en angst en bekommring voor de toekomst verwekt.

Noord-Amerika, zoo als het vroeger was onder den onbeschaafden *Indiaan*, was door een sluijer voor het beschaafde *Europa* bedekt; langzamerhand werd het, na dat eerste bezoek van den *Hudson* door Hendrik Hudson (1609), door de nederzettingen der *Hollanders*, later der *Puriteinen*, meer en meer bekend. *N. Amerika*, zoo als het thans mag heeten, is, gelijk een aanzienlijk *Noord-Amerikaan* mij zeide, een *Oceaan*, waarin de toenemende stroomen der volksverhuizers zich bestendig blijven uitstorten. En te regt kan het zoo genoemd worden. Gelijk eenmaal in *Europa* de *Sarmatische* en *Germaansche* vlakten, door stroomen van *Aziatische* horden, werden overstroomd, die toen anderen opstuwden, en tegen de *Noord-zee* en *Atlantischen Oceaan* stuitten, — zoo is thans *Noord-Amerika*, meer bepaald reeds het groote bekken van den *Mississippi*, de *Oceaan*, waarin de stroomen van menschen uit *Europa* zich uitstorten. — Van *Azië* uit liepen er in de groote volksverhuizing twee stroomen, boven en beneden den *Ural* heen, naar *Europa*: van *Europa* uit loopen er drie hoofdstroomen over *Boston*, *Nieuw-York* en *Baltimore*, naar het *Mississippi*-dal, behalve nog de weg, dien velen nemen over *Nieuw-Orleans* in het zuiden.

In *Nieuw-York*, de voornaamste haven en landings-plaats voor de duizend-tallen van *Europesche* landverhuizers, splitst de middelste dier hoofdstroomen zich in twee, waarvan de zuidelijke over *Philadelphia*, *Harrisburg* en *Pittsburg*, de *Ohio* af naar de westelijke nieuwe staten van het groote *Staten-verbond* loopt; — terwijl de noordelijke de *Hudson* op, over *Albany* en *Buffalo*, en dan over de meeren insgelijks naar het westen leidt. De aankomelingen in *Boston* trekken over *Albany* en *Buffalo*, en de aankomelingen in *Baltimore* over *Philadelphia* en *Pittsburg* naar het westen, waar de staten *Michigan*, *Wisconsin*, *Jowa*, *Illinois*, enz. mede door vele *Nederlanders* bewoond, onder de jongste staten van *N. Amerika* geteld worden. Anderen, die zich over *Nieuw-Orleans* begeven, volgen den *Mississippi*, om zich noordwaarts in de wouden van *Arkansas*, of in de gras- en bloem-rijke *prairiën*, aan stroomen en kreeken dier westelijke staten neder te zetten. En overal, waar die duizendtallen

doordringen en zich nederzetten, daar wijkt de kleurling voor den blanke, daar wordt de *Indiaansche* hut of *wigwams* nog, even als vroeger aan den *Hudson*, door een houten blokhuis vervangen; daar vallen de wouden voor den bijl en klieven de prairiën door den ploeg des landmans; daar verrijzen dorpen en steden als door een tooverslag, en onbebouwde velden en woestenijen worden in welvarende rijken, in akkers en handeldrijvende staten herschapen.

Blijkens de jongste volkstelling is de *bevolking* in de 10 laatste jaren in onderscheiden staten verbazend snel toegenomen; wij deelen er slechts eenige daadzaken van mede. Over alle Staten gerekend 33 pct.; in den Staat *Illinois* 44 pct., in *Indiana* 68 en in *Michigan* zelfs 87 pct.

Zie hier nog eenige cijfers, die als zoo vele daadzaken en bewijzen gelden, van den ongemeenen aangroei van het zie-lental. Wij ontleenden die opgave uit een *Hollandsch Noord-Amerikaansch* blad. In 1790 bestond het *Staten-verbond*, dat oorspronkelijk slechts 13 vrijstaten bevatte, reeds uit 17, met eene bevolking van nog geene 4 millioenen menschen, nl. 3,929,827 inwoners, op eene oppervlakte van 451,424 □ mijlen, of 9 inw. op de □ mijl. — Thans in 1850 blijkt uit de volkstelling, dat in reeds 31 staten der Unie het getal inwoners op eene oppervlakte van 1,913,125 □ mijlen, reeds tot nagenoeg 24 millioen, nl. 23,674,706 gestegen is, d. i. over het geheel nog slechts 12 inwoners op de □ mijl. — Wat de toenemende bevolking der *steden* aangaat, zoo is die van velen nog veel aanmerkelijker en veel meer in het ooglopend. Men heeft er die van 33 pct. tot 150, 420, 500, 550, ja zelfs de verbazende som van 1070 pct. zijn toegenomen. Zoo bezat om een *viertal* voorbeelden te noemen: *Cincinnati* in den aanvang dezer eeuw 750 inw., in 1840 reeds 46,680, en thans in 1850 meer dan 116,100 inw., dat is dus in het laatste tiental jaren 150 pct. vermeerderd; — *St. Louis*, dat in 1810 nauwelijks 1600 inwoners telde, had in 1840: 16,000, dus zoo vele duizenden, in 1850: 85 à 90,000, is dus 420 pct. vermeerderd; — *Chicago* steeg van 4470 in 1840 tot 28,209 in 1850, en is dus 550 pct. toegenomen, en *Milwaukee* van 1840 inw. zelfs tot 20,035, zijnde dus 1070 pct. in

10 jaren aangegroeid. Zoo zouden wij ook nog de steden *Nieuw-York*, *Boston*, *Baltimore* tot voorbeelden kunnen aanhalen; maar genoeg reeds, in dezelfde evenredigheid, neen *nog meer*, zegt een kenner van *Amerika*, die dat land eenige jaren vóór mij bezocht had, *nog meer neemt er de rijkdom en welvaart toe*. — *Cincinnati*, reeds de prachtigste en schoonste stad van het westen, ter plaatse, waar voor vijftig jaren nog de beeren en wolven door het woud huilden, zet thans millioenen schats om, en *St. Louis*, ook uit hoofde van hare ligging, eenmaal het hart, het middelpunt van het groote Statenverbond, strekt door hare waterstraat reeds hare verbinding uit met alle steden aan den *Mississippi*, de *Missouri* en *Ohio*, met de steden *Nieuw-Orleans* in het zuiden, en *Nieuw-York* in het oosten zelfs.

Die welvaart van *N. Amerika* komt te duidelijker uit, als men acht geeft op de reuzenschreden, die *Amerika* sedert zijne vrijverklaring gemaakt heeft. Beschouwen wij slechts, om hier iets te noemen, zijne verbazende kanalen en waterleidingen, de toepassing der stoomkracht op stoombootvaart, spoorwegen, fabrieken en snelpersen, de periodieke drukpers, telegrafie, den vooruitgang van landbouw, handel en nijverheid, hetwelk alles met de toenemende bevolking zelve, aanmerkelijke schreden voorwaarts heeft gedaan. — Voor nog geene 250 jaren, in sommige staten voor nog geene vijftig jaren, lag alle grond nog te ontginnen, huilden nog beeren en wolven, waar nu eene talrijke vrije bevolking steden als uit den grond doet verrijzen, den grond beploegt, de armen des koophandels uitstrekt langs ijzeren spoorbanen en stoomwegen, naar de voornaamste handeldrijvende staten der wereld. Wij kunnen hier geene afzonderlijke statistiek van het *Amerikaansche* spoorweg-net, dat zich over de *Vereenigde Staten* uitbreidt, noch van die der stoombooten, het telegrafien-net, handel en nijverheid enz., mededeelen; maar ook deze cijfers zouden de hooge verbazing van den opmerker verwekken.

En nog blijft dat cijfer, zoowel als dat der bevolking steeds klimmende; nog heeft *Amerika* het toppunt niet bereikt; terwijl de balans voor *Europa* daalt rijst die van *Ame-*

rika. Nog een enkelen blik op de steeds toenemende bevolking, die de verbazendste vooruitzigten oplevert zonder vrees voor overbevolking, of vrees voor te groote digtheid; want het uitgestrekte gebied van den *Mississippi* alleen, zou eene bevolking als die van *Europa* kunnen bevatten. Thans leven daar 13 millioenen menschen; voor 20 jaren nauwelijks zoo vele duizend-tallen.

Hoe geheel verschillend is, wanneer wij de historie der middeleeuwen raadplegen het *karakter* der tegenwoordige landsverhuizing, die de Amerikaansche wouden en prairiën bevolkt, van die vroegere groote volksverhuizing, die het eerst de vlakten van *Europa* overstroomde. Toen, vroeger horden van Barbaren, die overal op hunnen weg en strooptogten, sporen van krijg en bloed nalieten; die als woeste krijgsbenden voorttrekkende en elkander opstuwende, er eerst dan op bedacht waren zich neder te zetten, als zij hun *zwaard* in het bloed der vijanden geverwd hadden, of tegen de *Noordzee* of den *Atlantischen* Oceaan stuitten. Thans eene vreedzame volksmassa, in het bezit van Europeesche beschaving, die haren invloed meer of min op karakter en zeden heeft uitgeoefend, de oude wereld verlatende om in de verst gelegene, nog niet ontgonnen wouden en grasvelden, der Amerikaansche staten of territoriën door te dringen, om den vruchtbaren grond te ontginnen en zich zelve en hare kinderen, door arbeid en vlijt eene veilige, eene goede woonplaats te bereiden, waar zij eene betere toekomst mogen afwachten, dan het oude vaderland hun aanbood. Zoo leven onder de vele aankomelingen van Duitschen en Engelschen oorsprong, ook duizenden van *Nederlanders* in de staten *Michigan*, *Wisconsin* en *Jowa*, terwijl eene nieuwe kolonie van *Hollanders* in dit jaar, niet verre van den prachtigen *Niagara*, in den staat *Nieuw-York*, op het *Grand-Island* begonnen is, om van de vele afstammelingen van *Hollanders* in de staten *Nieuw-York* en *Nieuw-Jersey*, beide door mij bezocht, niet te gewagen, waarop wij voornamelijk terugkoenen.

Onvergetelijk is mij het bezoek van *Amerika*; niet slechts door natuurgnot, maar ook door gastvrijheid aan de

boorden van den *Hudson* genoten, waar ik, even als aan den *Raritan*, overal de voetstappen der *Hollanders* aantrof, welke de vroegere woestenijen aldaar het eerst in vruchtbare streken herschapen hadden, en die er, met hunne taal, ook hunne zeden en godsdienst, de godsdienst der Vaderen, hadden overgebracht. Bij mijne verbazing daarover, dat het jeugdige *Amerika*, ook met opzigt tot de beschaving, met betrekking tot wetenschap en letteren, niet minder snelle vorderingen had gemaakt, dan in elk ander opzigt, nam ik het boek der *Geschiedenis* in handen om de oorzaken na te vorschen, die in eenen betrekkelijk korten tijd, zooveel grootsch, zooveel voorspoed en welvaart hadden te weeg gebracht, dat *Noord-Amerika* alleen nog met *Engeland* wedijvert, en de overige staten van *Europa*, *Oostenrijk*, *Frankrijk*, *Pruissen*, enz. reeds in menig opzigt, vooral in ondernemings-geest, is voorbij gestreefd.

Wie het om licht en waarheid, om vooruitgang en ontwikkeling te doen is, zijn die opmerkingen der *Geschiedenis* rijk in lessen en leering. Daar staat het jeugdige *Amerika*, reeds vol mannenkracht, tegenover het grijze, verouderde *Europa*, dat genoegzaam een ganschen leeftijd heeft afgelegd; vraag het wat die wonderbare krachtontwikkeling die vrije geestkracht en geestontwikkeling heeft teweeg gebracht, waardoor zoo groote reuzen-ondernemingen hebben kunnen tot stand gebracht worden, als inzonderheid deze eeuw heeft zien verwezenlijken, en die de namen van eenen *Washington*, *Franklin*, *Fulton*, *Morris*, *Clinton*, *John Jervis*, *Morse* en anderen voor de toekomst hebben vereeuwigd? Raadpleeg de *Geschiedenis* en vraag den helderzienden en ervaren *Amerikaan*; alles wijst ons op de *Godsdienst des Evangelies*, als op de grond-oorzaak en de bron van eene vrije individuële kracht en vrijen volksgeest; op het *Schoolwezen*, dat verlichting en kennis onder dat vrije volk verspreidt, en op de toegepaste *wetenschap* in het praktische leven. Inderdaad wij erkennen er het spoor in, dat de *Amerikaan*, met praktischen blik tot hier toe gevolgd, *Europa* helaas! in vele staten verlaten heeft. Terwijl men hier door de onderwerping van den geest aan een slaafsch,

pauselijk of menschelijk gezag, nederdrukt, uitbluscht; — volgt *Amerika* een tegenovergesteld spoor, en weet door de verspreiding van de waarheid des *Evangelies* in zijne staten allerwege den geest *vrij* te maken, te verhoogen, en kent geen ander gezag in zaken der Godsdienst, dan het Goddelijk gezag. En die vrijheid van geest is noodzakelijk, eene eerste voorwaarde tot zijne ontwikkeling.

Onze Pelgrim-vaders kwamen hier, zonder iets, alleen met Bijbel en gebed; — het is als of de zegen van God bijzonder rust op deze gelukkige stranden; zie op onze toenemende bevolking, op onze welvaart, op onze instellingen ¹⁾ enz., zoo zeide mij een achtenswaardig *Amerikaan*, van *Hollandsche* afkomst; en kwam mij een' oogenblik daarna met een paar oude *Hollandsche* Staten-Bijbels, als eene van 1598 en eene van 1618, onder zijne armen aandragen, die hij van zijne voorzaten, het aanzienlijk geslacht van *Rutgers* geerfd had en in waarde hield. Die eerste *Pelgrim-vaders* waarvan de *Noord-Amerikaan* de nagedachtenis blijft zegenen, waren, behalve de vroegere *Hollanders*, die zich aan den *Hudson* hadden nedergézet, de *Puriteinen*, die met de *Mayflower* uit *Nederland*, van *Delftshaven* uit, derwaarts kwamen, en door vele andere *Nederlandsche Hervormden*, *Engelsche Presbyterianen*, *Fransche Hugenootten*, later ook door vervolgde *Waldenzen* gevolgd werden, om in de woestenijen van *Amerika* vrijheid van Godsdienst en geweten te genieten, wat hun aan deze zijde van den Oceaan, waar zij aan vervolging en onderdrukking waren blootgesteld, ontzegd was.

Beschouwen wij dus, aan de hand der Geschiedenis, de wording van den *Amerikaanschen* vrijstaat van zijnen oorsprong af, om te zien welken invloed de *Bijbel*, of met andere woorden de leer des *Evangelies*, de *Hervormde Kerk*, op de *school*, en de *school* op de *wetenschap* en het leven heeft uitgeoefend, om dat trans-atlantische wonder, die volkomene

---

1) Our Pelgrim-fathers came here, without any thing, except with Bibel and prayer; — it is as if the blessing of God rests upon this happy Shores; — look upon the increase of our population, upon our welfare, our institutions etc.

vrijheid van *Godsdienst* en *geweten* te begrijpen, waarin wij de grond-oorzaak van den voorspoed en de welvaart van het groote Staten-verbond, om zoo te zeggen, den magtigen *zeilsteen* aanschouwen, die duizenden trekt, en nog meerdere trekken zal in de toekomst. Zoo ergens, dan is ook hier, gelijk in de hervorming, de besturende hand der *Voorzienigheid* duidelijk, die in *Amerika*, uit het zaad des Evangelies, waarheden, deed ontspruiten, die onveranderlijk zijn, gelijk de krachten der natuur.

En juist dat maakt de Geschiedenis van dat groote Staten-verbond zoo uiterst belangrijk, waarvan wij hier slechts een gedeelte, maar toch een belangrijk gedeelte, als het ware, den levensadem van den Staat zelf, namelijk de *Hervormde Kerk*, de *School* en *Wetenschap* nader zullen leeren kennen.

HERVORMDE KERK.

---

§ 1.

Eerste nederzettingen in Noord-Amerika, Hollanders — Pelgrim-vaders (John Robinson) — Puriteinen (in *Massachusetts*); — Nieuw-Nederland; — Calvinisten of Hugenoten (de Coligny), — Vrienden of Quakers (William Penn); — hunne grondstellingen.

Men kent de vervolgingen, welke de pauselijke kerk van Rome in de middeleeuwen, door heerschzucht en despotisme gedreven, andersdenkenden dan zij deed ondervinden. *Rome heeft gesproken!* was de despotieke magtspreuk der middeleeuwen; *de kerk schrijft voor te gelooven*, en blindelings moest men gehoorzamen. En nauwelijks behoeven wij te herinneren aan de vervolgingen, die een Abelard en later Waldo, een Wickleff en Johannes Huss, wegens hunne Evangelische leer- en grondstellingen te verduren hadden. De eerste, die het waagde de wijsgeerige grondstelling aan het licht te brengen: *dat men niets gelooven moest, wat men niet vooraf had ingezien*, moest zich in de wouden van *Champagne* verbergen; de laatsten, die zich op den Bijbel als het *Woord Gods* beriepen, werden verketterd, en eindigden het leven op den brandstapel. Een reuzenstrijder als de krachtige Martyn Luther, mannen met den geest des Evangelies beziel, als Calvin en Melanch-

ton, waren er noodig, om het juk van *Rome*, met zoo veel bloed bezoedeld, af te werpen.

Tachtig lange en bange jaren streed *Nederland*, aanvankelijk met een Willem van *Oranje*, later met Maurits aan het hoofd, om de kluisters van vreemde heerschappij, van *Rome* en *Spanje* beide, af te werpen, ten einde vrijheid van Godsdienst en geweten, aan de boorden van *Rhijn* en *Maas*, benevens het strand der *Noordzee* te planten. En juist aan die vrijheid had *Nederland* zijnen bloei en welvaart te danken. Zouden wij elders andere vruchten van dezelfde zaden, andere uitkomsten van dezelfde oorzaken, kunnen wachten? —

Nog had *Nederland* het oorlogszwaard niet in de schede gestoken, hoezeer men zich door het beleid van Oldenbarneveld over een twaalfjarig bestand mogt verblijden, (1609-1620); maar de ondernemingsgeest der vaderen om zich nieuwe wegen voor koophandel te zoeken, was opgewekt. Hendrik Hudson in dienst der *Nederlandsch O. Indische Compagnie*, ontdekte de kusten van *N. Amerika* (1609), en de *Noord-rivier*, (door hem *Mauritius-rivier*, thans *Hudson* genoemd), en baande zoo den weg voor latere nederzettingen op het *Manhatta-eil.*, onder Hendrik Corstiaensen, Adriaen Block, en Corn. Jacobsen Mey, die de gemaakte ontdekkingen vervolgden. *Nieuw-Nederland* was de naam, die men aan deze nieuwe kolonie schonk; *Nieuw-Amsterdam* en *Oranje*, de eerste forten, die men op het *Manhatta-eil.* en verder aan den *Hudson* stichtte, waar men zich hoofdzakelijk uit handelsbelang, en onder begunstiging van de algemeene Staten des lands, nederzette. Terwijl *Nederland* zelf in bloei en luister steeg, en vreemde heerschappij en onderdrukking door de voorspoedige wapenen van Maurits van eigen bodem geweerd werden, werden echter de gemoederen gedurende het twaalfjarig bestand, door noodlottige kerkgeschillen, aanvankelijk tusschen een paar Hoogleraren, Arminius en Gomarus, geschokt. In hoeverre ook deze kerkgeschillen en daaruit voortgevloeide vervolgingen, na de Synode van *Dordrecht* (1618 en 1619) hebben medegewerkt om de toenemende bevolking van *Nieuw-Holland* of *Nieuw-*

Nederland te bevorderen, gelijk wij vermoeden, is ons niet volkomen gebleken.

Van eenen anderen kant echter, was mede het naburige *Engeland*, gelijk later ook *Frankrijk* niet vrij gebleven van de schromelijke vervolgingen en verkettering, wapenen waarmede *Rome* steeds en nog voortdurend andersdenkenden bestrijdt. *Engeland*, dat onder Hendrik VIII, om zoo te zeggen, halverwege met de hervorming was blijven staan, dreef onder Jacobus en vooral onder Elizabeth, zijne *Puriteinen* uit, die zich onder Richard Brown, van de bestaande kerk hadden afgescheiden; aangezien zij „door het „Woord Gods verlicht”, hadden leeren inzien „dat de erbar- „melijke Ceremoniën overblijfselen der afgoderij waren,” en tevens „dat men zich aan de dwingelandij der prelaten niet moest „onderwerpen.” — Dit zaad des Evangelies zou eenmaal elders tot eenen zoo krachtigen vrijheids-boom opgroeijen, die, gelijk wij thans zien, zijne meer dan dertig takken over de nieuwe wereld uitbreidt.

Onder de leiding van hun eerwaardig hoofd John Robinson, een man, zegt Robert Baird, „op wiens naam „zelfs door zijne bitterste vijanden geen enkele smet kan „worden geworpen,” kwamen de *Puriteinen* in 1608, om vrijheid van Godsdienst en geweten, zich eerst in *Holland*, te *Amsterdam*, *Leyden*, 's *Gravenhage* enz. nederzetten, en vonden er, even als later, de uitgewekene *Hugenoten*, na de herroeping van het edict van *Nantes*, eene veilige en gastvrije verblijfplaats. En juist aan die herbergzaamheid, waarbij men vrijheid van Godsdienst en geweten genoot, had *Nederland* zijne opkomst en bloei te danken. Daarenboven *Gereformeerden*, *Puriteinen*, *Hugenoten*, zijn slechts verschillende benamingen van dezelfde geloofs-gezindheden op het Evangelie gegrond. Elk hunner erkent den *Bijbel* als éénige rigtsnoer van geloof en wandel, als het *Woord Gods*, waaraan ook de menschelijke *rede* zich moet onderwerpen.

Na vele moeilijkheden te hebben doorgestaan, waren die *Puriteinen* in 1608 in *Amsterdam* aangekomen, waar zij reeds velen hunner broeders aantroffen, die om dezelfde oorzaak hun vaderland verlaten hadden, die, zoo het schijnt, aldaar

reeds eene gemeente gesticht hadden, onder Francis Johnson. Ter vermindering van onaangenaamheden, met de gemeente van Smith, had Robinson zich met de zijnen naar *Leyden* begeven, en deze namen er zoodanige bezigheden bij de hand, als geschikt waren in hun levensonderhoud te voorzien, om tegen de armoede, die hen als een krijgsknecht zou aanvallen, met geloof en geduld te strijden. „Zij wisten,” zegt hun geschiedschrijver, „dat zij *Pelgrims* waren, en rigtten hunne oogen van de aarde opwaarts ten hemel, hun dierbaarst vaderland, en hadden alzoo vrede in hunne zielen.” Robinson genoot eene ongemeene liefde bij de zijnen, hij was, als het ware, aller Vader; maar ook zijne liefde en vertroosting, en zijne werkzaamheid in den wijngaard des Heeren, waren groot. Hij schreef verscheidene boeken, nam ook aandeel aan den *Arminiaanschen* strijd, en redetwistte zelfs met Episcopius en andere hoofden der Arminiaansche partij.

Intusschen werd de aandacht op de nieuwe wereld, ongetwijfeld ook door het gedurig vertrek van *Hollanders* derwaarts, meer en meer gevestigd, — en velen hadden vermoedelijk reeds den weg derwaarts gebaad, toen ook de *Puriteinen* in *Nederland*, in 1620 het besluit namen, onder de leiding van William Brewster, hun regerende oudste, en andere opzieners als John Carver, William Bradford, Miles Standisch en Edward Winslow, dit gastvrije oord te verlaten, om, zoo als Bradford, hun geschiedschrijver, zegt „in andere, verre wereldstreken of zelve „den grond te leggen voor de uitbreiding en bevordering „van het *Evangelium* en het rijk van Christus, of voor „anderen den weg te banen tot de voleindiging van zoodanig gewichtig werk.” — Zij wisten dat zij „*Pelgrims*” waren: tot dit werk vol ijver, werden er te *Delftshaven* twee schepen, de *Mayflower* van 180 tonnen en de *Speedwell* van 60 tonnen, uitgerust, waarmede een groot gedeelte zich naar de nieuwe wereld zou begeven; terwijl de algemeen beminde John Robinson later met de overigen zou volgen. Treffend moet het afscheid geweest zijn, dat zij „na „het storten van vele tranen, door Psalm-zingen versterkt,”

te *Leiden* reeds van elkander namen; treffend ook, en groot was de smart over hunne scheiding, toen zij den 22 Julij 1620, na vele gebeden te *Delfshaven*, door hunne vrienden aan boord geleid, de reis aannamen.

Zie hier een gedeelte van de voortreffelijke afscheidsrede van den beminden voorganger, ons door Winslow bewaard, en die ons de onbekrompene, maar regt Evangelische denkwijze, aanbevelingen en gezindheden leeren kennen, waarmede deze *Pelgrim-vaders* van hier naar de nieuwe wereld overstaken: „Wij moeten nu spoedig scheiden,” zeide hij, „God weet, of hij (Robinson) wel ooit ons (de vertrekkenden) zal wederzien. Maar hoe dit ook zijn moge, hij (Robinson) heeft ons bij God en zijne heilige Engelen bezworen, hem niet verder na te volgen, als hij Christus heeft nagevolgd, en wanneer God ons iets door een ander werktuig zijner hand mogt openbaren, vermaande hij ons dit aan te nemen, gelijk wij het geloof van hem, zijnen dienaar, aannamen; want hij vertrouwde, dat de Heer nog meer geloof en licht uit zijn heilig Woord konde doen voortkomen. Hij nam voorts deze gelegenheid waar, om over den toestand der *Hervormde Kerk* te klagen, welke tot eene zekere trap van ontwikkeling gekomen, niet verder wilde gaan dan hare Hervormers, bijv. de *Lutherschen* zijn niet te bewegen om verder te gaan dan Luther; zij zouden liever sterven dan belijden, wat God ten tijde van Calvin als *Zijnen* wil had geopenbaard.”

„Zoo bepalen zich de *Calvinisten* bij hetgeen Calvin heeft gesproken: een beklagenswaardig geval voorzeker; want hoewel deze mannen in hunnen tijd als kostelijke en heerlijke lichten hebben geschitterd, zoo heeft God toch aan hen zijnen *geheelen* wil niet geopenbaard, en wanneer zij thans eens uit hunne graven opstonden, zouden zij zeker bereid zijn, om zich in het hen voormaals onbekende licht te koesteren. Vervolgens herinnerde hij ons, uit naam onzer Kerk, door welke wij met God en onderling vereenigd zijn, alle licht en alle geloof met blijdschap te ontvangen, wanneer het uit het geschreven *Woord* voortkwam. Tevens waarschuwde hij ons om acht te geven op datgene, wat

„wij als *geloof* mogten aannemen, het wèl te beproeven en „te vergelijken met andere schriften over het geloof; want „het is niet mogelijk, dat de Christenwereld zoo spoedig uit „de dikke anti-christelijke duisternis tot eene volkomene „kennis zoude kunnen geraken.”

Zoodanig waren de gevoelens, gezindheden en vermaningen van den achtenswaardigen voorganger der *Puriteinsche* gemeenten in *Holland*, die men, blijkens een verzoek aan den Prins van *Oranje* en de Staten-Generaal, wel gaarne aan *Nieuw-Nederland* had willen verbinden, door hun eene vaste verblijfplaats op het *Manhatta*-eiland aan te bieden. Neal verhaalt dit, en Winslow voegt er zelfs bij, dat men hen vrij naar den *Hudson* had willen overbrengen; ook Bradford zegt, dat men hun ten dien einde ruime aanbiedingen gedaan had; doch hetzij nu uit eigene keus, of door tegenwind geleid, zij landden in den guron winter, 22 Nov. 1620 aan kaap *Cod*, op sommige kaarten *Statenhoek*, ook *Nieuw-Holland* genoemd, waar zij te midden van koude en sneeuw met alle moeilijkheden en bezwaren des levens te kampen hebbende, evenwel sterk door het vertrouwen op God, de grondslagen legden der *Nieuw-Plymouth*-kolonie (naderhand *Nieuw-Engeland*), waarin men den hechten en eersten grondslag der republiek aanschouwt. Onder de leiding van den later aangekomen John Robinson, William Brewster en Bradford, zagen zij hunne kolonie allengs in zielental en uitgebreidheid toenemen.

Mannen als onder de Engelschen Burke en Macaulay, hebben den ondernemingsgeest en het voortreffelijk karakter dier eerste grondleggers van den N. Amerikaanschen vrijstaat genoemd, en geen Amerikaansch geschiedschrijver, Bancroft, Willson, Baird en anderen, die geene hulde heeft bewezen aan den moed en godsdienstigheid dier „*Pelgrim-vaders*;” redenaars als Daniel Webster en Rufus Choate, dichters als George G. Morris, John Pierpont, zelfs de fraaije schilderkunst, hebben het hunne toegebracht om het aandenken aan deze schijnbaar *geringe* daadzaak, maar die voor de wereld, de geheele menschheid zoo rijk in de gevolgen is, te vereeuwigen. En terecht vereert ook zoo de

dankbare *Nederlander* steeds den ondernemingsgeest en het vaste karakter van den grondlegger zijner onafhankelijkheid en vrijheid, van eenen Willem van *Oranje*, en dat godsvruchtige voorgelacht, dat in onbezweken vertrouwen op *God* tachtig jaren lang voor vrijheid van geweten en goddienst streed.

Hooren wij hoe de Engelschman Macaulay ons de *Puriteinen* leert kennen, en hoe de *Amerikaan* Rufus Choate, den tol zijner hulde aan hunne nagedachtenis betaalt. Nog wijst men den rots aan, door Morris bezongen, waarop deze ondernemende mannen in het barre jaargetijde, het eerst den voet drukten in de nieuwe wereld.

„De *Puriteinen*, zoo spreekt de eerste, waren mannen, wier geest een bijzonder karakter ontleende aan de dagelijksche beschouwing van hoogere wezens en eeuwige belangen. Niet tevreden met de kennis, aan eene alles besturende *Voorzienigheid*, in algemeene bewoordingen, waren zij gewoon elke gebeurtenis toe te schrijven aan den wil van dat groote Wezen, voor Wiens magt niets te groot, voor Wiens bijzonder toezigt niets te gering is. Hem te kennen, Hem te dienen, in Hem te leven, was derhalve het groote doel des bestaans. Zij verwierpen met verachting de ceremoniële vereering, welke andere secten stelden in de plaats *der zuivere aanbidding van den geest*. In plaats van slechts bij sommige gelegenheden eene enkele lichtstraal van de Godheid, door eenen donkeren sluijer op te vangen, streefden zij naar volle aanschouwing van den ondragelijken glans, en naar gemeenschap met Hem van aangezigt tot aangezigt. Daaruit vloeide hunne verachting voort van alle aardsche onderscheiding. Het onderscheid tusschen den grootsten en den geringsten der menschen, scheen hun in het niet weg te zinken, als zij dat vergeleken met den oneindigen afstand, die het geheele menschelijke geslacht afscheidt van Hem, op Wien hunne eigene oogen bestendig gevestigd waren. Zij kenden geen ander regt op meerderheid, dan zijne *genade*; en van die genade verzekerd, verachtten zij alle gemakken en alle waardigheden der wereld. Wanneer zij onbekend waren met de werken der wijsgeeren en dichters, wa-

ren zij te dieper ingedrongen in de *Openbaringen* (Orakels) van God. Wanneer hunne namen niet gevonden werden in de registers der herauten, zij gevoelden zich verzekerd, dat die waren opgeschreven in het boek des levens. Wanneer hunne schreden niet vergezeld gingen van een prachtig gevolg van bedienden, — legioenen van gediensstige engelen hadden de wacht over hen. Hunne paleizen waren woningen niet gemaakt met handen; hunne diademen kroonen van glorie, die nooit zouden verwelken.”

„Op rijkard en redenaar, op adel en priesters, zagen zij met verachting neder: want zij achtten zich zelve rijk in het bezit van een kostbaarder schat, en welsprekend door eene verhevener taal, geadeld door het regt eener vroegere schepping, en priesters door de oplegging eener magtiger hand. Zelfs de minste hunner was een wezen aan wiens lot een onbekend en eerbiedwekkend belang verbonden was; op wiens minste handeling de geesten van licht en duisternis met angstige opmerkzaamheid nederzagen; een wezen, dat reeds bestemd was, alvorens hemel en aarde waren geschapen, om een geluk te genieten, dat zou voortduren, ook dan nog als hemel en aarde zouden zijn voorbijgegaan.”

„Gebeurtenissen, die kortzigtige staatslieden aan aardsche oorzaken toeschrijven, zijn in zijn belang zoo verordend. Om zijnentwil zijn rijken ontstaan, hebben zij gebloed en zijn weder ondergegaan. Om zijnentwil heeft de Almachtige Zijnen wil kenbaar gemaakt door de pen van den Evangelist en de harp van den Profeet. Hij is vrijgemaakt door geenen gewonen Verlosser, uit de klauwen van geen gewonen vijand. Zijn losprijs is betaald door het zweet van geene gewone zieleangst, door het bloed van geene aardsche offerhande. Het was voor hem, dat de zon is verduisterd geworden, dat de steenrotsen zijn gespleten, dat de dooden zijn verrezen, dat de gansche natuur werd geschokt, bij het lijden van haren den geestgevenden God.”

„Zoo bestond de *Puritein*, om zoo te zeggen, uit twee verschillende elementen: het eene, geheele zelfvernedering, boetedoening, genade, hartstogt; het andere fier, klam, on-

buigzaam, doordringend. Hij wierp zich neder in het stof voor zijnen Maker; maar hij zette den voet op den nek des konings. In zijne godsdienstige afzondering, bad hij met geweldige aandoeningen, met zuchten en tranen. Hij was half verbijsterd door verrukkelijke of verschrikkelijke zinsverbeeldingen. Hij hoorde de lofzangen der Engelen, of het verlokkelijk gefluister der booze geesten. Hij greep naar een schijnsel van het gelukkig makend hemelsch gezigt (*visioen*), of ontwaakte sidderend uit droomen van eeuwigdurend vuur. Gelijk Vane, waande hij, dat aan hem was toevertrouwd den scepter van het duizendjarig rijk. Gelijk Fleetwood, riep hij uit het bitterst gevoel zijner ziel, dat God zijn aanschijn voor hem had verborgen. Maar wanneer hij zitting nam in den raad, of zijn zwaard aangordde voor den strijd, dan hadden deze hevige werkingen der ziel geen merkbaar spoor bij hem nagelaten. Het volk, dat niets zag van het goddelijke dan hun gehard voorkomen, niets van hen hoorde dan hunne zuchten en hunne lofzangen, mogt hen uitlagchen. Maar *zij* hadden weinig reden tot lagchen, die hen aantroffen in de raadzaal, of op het slagveld.”

„De *Puriteinen* bragten in burgerlijke en militaire aangelegenheden eene bezadigdheid van oordeel, en eene onverzettelikheden van voornemen mede, die sommige schrijvers gemeend hebben onbestaanbaar te zijn, met hunnen godsdienstigen ijver; maar die inderdaad de noodwendige gevolgen daarvan waren. De kracht hunner gevoelens over één onderwerp, maakte hen rustig betreffende elk ander. Eén overheerschend gevoel had medelijden en haat, eerzucht en vrees aan zich onderworpen. De dood had zijne verschrikkingen, en het genoeg zijn bekoorlijkheden verloren. Zij hadden hun genot in hunne tranen, hunne verrukkingen en hunne zorgen, maar niet voor de dingen dezer wereld. Geestdrift had hen tot *Stoicijnen* gemaakt, hunnen geest gezuiverd van elke gewone drift en vooroordeel, en had hen verheven boven elken invloed van gevaar en verleiding.”

Ziedaar het treffend beeld der *Puriteinen*, die onder hunnen eerwaardigen John Robinson, (wiens beroemden

afstammeling Edw. Robinson, ik de vreugd genoten heb te leeren kennen) het woeste strand der nieuwe wereld bezochten, om „voor de uitbreiding en bevordering van „het Evangelium en het rijk van Christus in verre we- „reldstreken den grond te leggen, of voor anderen den „weg te banen tot de voleindiging van zoodanig gewigtig „werk.” — Al ras werden zij door anderen gevolgd.

Met voorbijgaan van hetgene de *Amerikanen* Bancroft, Willson, Webster, Everett, enz., ons meer omtrent deze eerste grondleggers van den *N. Amerikaanschen* vrijstaat zeggen, willen wij vernemen, wat ook Rufus Choate gewaagt nopens hunnen invloed op de wording en ontwikkeling van dien vrijstaat. Zoo herinnert deze bij gelegenheid eener feestviering aan „den invloed van de eeuw der „*Hervorming*, waardoor de geheele *Christelijke* wereld tot „in hare diepste grondvesten en hare uiterste grenzen ge- „schokt was; doch welke inzonderheid en onbepaald de „*Puriteinen* had aangegrepen; aan die verschillende vervol- „gingen, gedurende twee honderd jaren, en twaalf rege- „ringen voortgezet, van den tijd der prediking van Wick- „leff te *Oxford*, tot de troonsbeklimming van Jacobus I, „waardoor zij zoo overvloedig en zoo menige vrucht opdeden; „nl. eene ruimere mate van teeder gevoel van geweten, „het gevoel van plicht, kracht van wil, vertrouwen op *God*, „liefde voor de waarheid en den geest van vrijheid, die „hen bezielde. — Door de daarop gevolgde ontwikkeling „en aanwas hunner gevoelens en grondstellingen, hunner „besluiten en bezittingen, werden zij van *Protestanten* tot re- „*publikeinen*, van *Engelschen* tot *pelgrims*, van pelgrims tot „*stichters* eener vrije kerk, en de *vaders van een vrij volk* „in eene nieuwe wereld.” —

Daags vóór hunne aankomst verbonden zij zich, in den naam Gods, onderling en plegtig, en namen, nog op de *Mayflower* de verpligting op zich „om ter eere Gods en „ter bevordering van het *Christelijk geloof*, een burgerlijk „staatkundig ligchaam te vormen, ter regeling, onderhou- „ding en bevordering van gemelde bedoelingen, om voorts „des overeenkomstig zulke billijke wetten, verordeningen,

„acten, staatsregelingen en bedieningen in te voeren, als „voor het algemeen welzijn der kolonie geschikt mogen „voorkomen, en — zoo zijn hunne woorden — welke wij „alle betamelijke onderworpenheid en gehoorzaamheid hoo- „pen te bewijzen.” 11 Nov. A. D. 1620.

„Zoo dan, zegt O'Callaghan, was de bestemming ver- anderd van de kleine troep van menschen, die te midden van de strengheden van eenen noordschen winter, op de rotsachtige en ongestrekte stranden van *Kaap Cod* (*Nieuw Holland* of *Statenhoek*) in gemeld jaar de *grondslagen* legden van een gemeenebest, dat naar de Voorzienigheid van den Almagtigen God, in volgende eeuwen zou strekken, tot eene schuilplaats voor alle onderdrukten van ieder land, en om op eene daadwerkelijke en zegenvierende wijze te toonen, de bekwaamheid van den mensch tot *zelfbestuur*, zonder het bezwaar van bevoorregte *pairs* of erfelijke *monarchen*.”

Het schijnt dan ook uit het verhaal van den evengemel- den O'Callaghan, de voortreffelijke Geschiedschrijver van *Nieuw-Nederland*, dat hunne komst en verblijf in *Amerika* zelfs spoedig eenen gunstigen invloed op onze *Nederland- sche* nederzetting uitoefende. De *Oude kerk* van *Nieuw- Amsterdam*, waarop wij meer bepaald terugkomen, was namelijk in diep verval geraakt, zoodat zij geheele verbe- tering en vernieuwing behoefde. Een voorstel daartoe deed kap. David de Vries. „Het is eene schande, zeide hij, „dat de *Engelschen* zouden zien, wanneer zij hier voorbij „kwamen, niets dan eene ellendige schuur, waarin open- „bare godsdienst wordt gehouden. Het eerste, wat zij deden „in *Nieuw-Engeland*, toen zij eenige woningen bouwden, was „in tegendeel, *eene fraaije kerk te bouwen*. Wij behooren „hetzelfde te doen”, ging hij voort. En zoo als wij later zien zullen, zijn voorstel werd verwezenlijkt: destijds was Everardus Bogardus, de eerste predikant.

Nog wordt dit *Puriteinsche* voorbeeld overal gevolgd; waar nieuwe kolonisten zich in de wouden of prairieën nederzet- ten verrijzen naast de eerste blokhuzen nieuwe *kerken*, voor de gezamenlijke godsdienst. De *Nederlandsche* kolo-

nisatie was ouder dan die der *Puriteinen* te *New-Plymouth*, wat deze echter ten goede medebragten schaamde men zich niet na te volgen.

Maar aan eenen anderen kant werkten ook uitgewekene *Hugenoten* in *Virginië* mede aan de vestiging der eerste grondslagen van het groote vrijheids-verbond. In hun vertrek derwaarts werden zij door den admiraal de Coligny, de schoonvader van prins Willem I, bijgestaan; hoe zeer zijne ondernemingen voor de *Hugenoten* aanvankelijk nog geen gelukkig gevolg hadden.

Misschien had de groote *Zwijger* op deze pogingen het oog, toen hij den *Nederlanders* het verschrikkelijk voorstel deed, om, ten einde niet in de strikken der *Spanjaarden* te vallen, „alle dijken en dammen door te steken, alle molens te verbranden en het gansche land onbewoonbaar te maken; waarna men met vrouwen, kinderen en alle tilbare have, zich te scheep begeven mogt, om ergens onder de zon een gelukkiger gewest te zoeken.” Wij gissen, dat Willem I met de Coligny inderdaad zulk een plan beraamd hebbe; want „*liever turksch dan paapsch!*” was de leuze der vaderen. — Anderen houden echter dit voorstel als een middel om de verslagene gemoederen tot de uiterste krachtsinspanning op te wekken.

Liever aan vreemde stranden zijnen *God in geest en waarheid te dienen*, naar het voorbeeld der *Puriteinen*, dan in de moordzieke handen van eenen *père de la Chaise*, of *Madame de Maintenon*, den kanselier *Letellier*, en andere dweepzieke handlangers van *Rome* te vallen. Zoo dachten de *Hugenoten*, die als strenge *Calvinisten* bekend waren. — Groot waren de vervolgingen, die de *Protestanten* onder Lodewijk XIV, vooral tijdens de *dragonnades*, te verduren hadden: Bancroft en Baird, beide *Amerikanen*, vermelden te regt, deels uit den mond der vlugtelingen zelve (als Judith, de jongste vrouw van Pierre Manigault) die gruwelen: „Welke pen, zegt Baird, „vermag de gruwelen dezer zoogenoemde hereeniging met *Rome's* kerk beschrijven? De huizen (der *Protestanten*) werden geplunderd, de boeken vernield, kinderen van hunne ouders afgescheurd,

vrome leeraars, die hunne gemeente niet wilden verlaten, op het rad gelegd; de lijken der onbekeerd gestorvenen werden den dieren voorgeworpen en de goederen der *Protestanten* aan die leden der familie toegewezen, die tot de *Roomsche* kerk waren teruggekeerd. Men bediende zich van marteltuigen (zelfs van geheele *dragonnades*) om de *Hervormden* hun geloof te doen afzweren. Sommigen zijn op langzame vuren gebraden, in het water geworpen, met messen gesneden of met gloeiende tangen geknepen. Men berekent dat 10,000 personen aan de galg of op het rad zijn omgekomen." En 500,000 inwoners verlieten hun vaderland: voeg daarbij nog de gruwelen van den *St. Bartholomeus-nacht*.

Zoo was de *Roomsche* kerk toen, zoo was zij tijdens het woeden van *Rome* en *Spanje* beide in ons vaderland, en haar geest is nog dezelfde!

„Maar de pogingen der dwingelandij, zegt Bancroft, waren magteloos. De waarheid sterft niet, zij geniet steeds helder hare eigene onsterfelijkheid, en het oordeel, dat zich onderwerpt aan duidelijker overtuiging, belacht met verachting elk geweld. De onvergelykelijke vervolging van eene overgroote menigte van menschen voor hun godsdienstig geloof, veroorzaakte slechts nieuwe teleurstelling der menschelijke magt; de *Calvinisten* bleven standvastig in hun geloof op de asch hunner kerken en op de lijken zelfs van hunne vermoorde Leeraars. De magt der barbaarsche soldaten (de *dragonders*), werd getrotseerd door geheele vereenigingen van geloovige mannen, die zich toch verzamelden om hunne *Psalmen* te zingen; en op het platte land, in de dorpen en de steden, uit de aanzienlijke verblijven der rijke kooplieden, uit de stulpen van een nederiger landvolk, uit de werkplaatsen der kunstenaars, rezen honderden en duizenden van mannen op, als door één hart verlevendigd, door éénen geest beziel, om getuigenis af te leggen van het *onvernietigbaar, onweerstaanbaar recht van vrijheid van geweten*.”

Hoe streng ook de grenzen bewaakt werden, 500,000 *Hugenoten* rekent men, dat hun vaderland verlieten, en uitweken naar *Duitschland*, *Holland* en *Engeland*; anderen kwamen, gelijk de vervolgte *Puriteinen*, eene schuilplaats zoeken in de

wonden der nieuwe wereld: vooral uit het zuidelijk gedeelte van *Frankrijk*, uit *Languedoc*, *La Rochelle*, *Bourdeaux* enz., „namen de *Hugenoten*, die de deugden der *Engelsche Puriteinen* bezaten, zonder in hunnen godsdienstijver te deelen, de vlugt naar een land, waar door de menschlievende verdraagzaamheid van eenen Schaftesbury, aan de belijders van elk geloof *vrijheid van godsdienst was toegestaan.*” En schoon is de getuigenis van den *Amerikaanschen* geschiedschrijver, die wij ook op zoo velen onzer *Hollanders* mogen toepassen, dat „*vele uitstekende personen, die de Vereenigde Staten tot sieraad verstrekken, van Hugenootsche afkomst zijn.*”

Een hunner, vriend en buurman van den achtenswaardigen *Hollander* Ab^m. van Neste, die ook zelfs nog het voorkomen van eenen dier degelijke *Hollanders* bewaart, die ons door geloof en Christelijke denk- en handelwijze eerbied en ontzag inboezemen, den even achtenswaardigen W^m. Mandeville, leerde ik in *Nieuw-York* kennen. Zijn voorvader was als *Fransche* vlugteling naar *Holland* uitgeweken, was daar in huwelijk getreden (zoo ik meen in *Dordrecht*) en had zich daarna naar *Nieuw-York* begeven. Velen begaven zich derwaarts, anderen vestigden zich onder de *Puriteinen*; maar de meesten, om het warme klimaat, in *Zuid-Carolina*.

Tijdens de omwentelingen waren niet minder dan *drie* van de zeven Presidenten, afstammelingen van de *Hugenoten*: Jean Jay, Henry Laurens, Elias Boudinot. „Voorzeker! de zonen der *Fransche Calvinisten* mogen zich op hunne voorvaderen beroemen, zegt Bancroft, en hunne nagedachtenis in eere houden!

Wil men ten slotte nog eene getuigenis van de godsdienstigheid dier mannen, men verneme wat Miller, Smith en Baird berigten: „Toen de *Hugenoten* zich in de streken „van *Princetown* (in *N. Jersey*) vestigden, was de stad *Nieuw-York* de eenige plaats, waar zij hunne godsdienstige zamen- „komsten konden houden. Zij moesten hunne landerijen zeer „duur betalen, en alles in het werk stellen om ze bewoon- „en bebouwbaar te maken. Men zag ze tot zaterdag 'savonds „laat aan den arbeid; vervolgens gingen zij des nachts naar „de stad, om daar des zondags tweemaal de godsdienst-

„oefening te kunnen bijwonen; in den volgenden nacht moesten zij te voet naar huis wederkeeren, om vroeg in den morgen hunnen arbeid te kunnen hervatten.” — En dat deden zij.

Zoo stond dan de Nederlandsche *Hervormde Kerk*, die even als de *Hugenoten* de leer van Calvijn, en de regelen der *Dordsche Synode* was toegedaan, te midden tusschen twee geestverwandte lotgenooten, vlugtelingen uit *Engeland*, vlugtelingen uit *Frankrijk*; ten noorden de *Puriteinen*, die de hervorming niet als voltooid beschouwden, ten zuiden de *Franche Calvinisten*, van wie hier nog de treffende getuigenis van Hawk geldt: „dat slechts zelden een nakomeling der *Hugenoten* als beschuldigde voor een of ander „geregtshof heeft gestaan.” — Aan geen twijfel is het onderhevig of de komst van zoovele, en *zulke* gelijk gestemde en geestverwandte mannen, moest zoo als wij reeds dadelijk zagen, ook den gunstigsten invloed uitoefenen op de *Hervormde Kerk*, die waarschijnlijk reeds in 1619 te *Nieuw-Amsterdam* gesticht, als de *oudste* in de *Vereenigde Staten* is aan te merken; — zoo niet reeds vroeger eene andere te *Albany*, in of bij het fort *Oranje* gesticht was, van welk houten gebouw John W. Barber en Henry Howe eene afbeelding hebben geleverd. — Toen heette die plaats (oorspronkelijk: *Scagh-negh-ta-da*, = einde der pijnwouden) *Beverwijck*, later *Willemstadt*, sedert 1664 *Albany*.

Van 1625 tot 1635 onderging, zoo het schijnt, de Nederlandsche kolonisatie te *Beverwijck*, (vermoedelijk naar *Beverwijck* bij *Amsterdam* zoo genoemd) aanmerkelijke uitbreiding. Uit dien tijd althans schijnen verscheidene der meest geachte Nederlandsche familiën aan den *Hudson* (toen *Mauritius*- of *Noord*-rivier) af te stammen. Onder de toenmalige kolonisten behooren de voorouders van de van Schelluyne, Quackenbos, Lansing, Bleeker, van Ness, Pruyn, van Woert, Wendell, van Eps en van Rensselaer, misschien ook van Buren, enz. Later komen wij daarop terug. Het eerste oude kerkgebouw, is thans door een fraai, smaakvol en nieuw gebouw vervangen, meermalen door mij met nut en stichting bezocht.

Ook de *Schotsche* vlugtelingen, tijdens Karel II en Jacobus II, waarvan zich een gedeelte wegens geloofsvervolgingen in het gastvrije *Nederland* had nedergezet, weken grootendeels naar *Amerika* uit, waar zij de *Presbyteriaansche* kerk overbragten. Zoo ontgingen zij hier, gelijk vroeger de *Puriteinen* en de *Fransche Calvinisten*, de bloedige vervolgingen eener godsdienst „van spaansche geessels en duimschroeven.” William Penn was het, die hen vooral in *Pennsylvania* en *New-Jersey* eene veilige schuilplaats aanbood. Deze merkwaardige man namelijk, vroeger op de hoogeschool te *Oxford* gevormd, die in *Frankrijk* den welsprekenden Amyrault te *Saumur*, in *Ierland* Thomas Loe gehoord had, vatte na de prediking van dezen laatsten, over het geloof, dat de wereld overwint, het denkbeeld op, zich aan de belangen der onderdrukte menschheid te wijden, waarin hij te meer door eigene gevangenis, om des geloofs wille, versterkt werd. Nadat hij van koning Karel II, een uitgebreid grondgebied ten noorden der *Delaware* verkregen had, begaf hij zich met zijne vervolgte „vrienden”, de „*Quakers*”, derwaarts ter stichting eener stad tusschen de *Delaware* en *Schuycill*, die den naam van *Philadelphia*, d. i. broederlijke vriendschap, zou dragen. „Hij kon naauwelijks eene geschikter plaats, die eene der grootste en schoonste steden van *Amerika* en de geboorteplaats der nationale onafhankelijkheid werd, voor zijne hoofdstad uitkiezen”, zegt Baird; terwijl de kolonisten aldaar zich plegtig verbonden tot het vormen van eenen bondgenootschappelijken staat. (Hier ook werd George Washington tot eersten president gekozen.) Penn gaf aan zijne kolonie eene volmaakte volksregering: de besturende lichamen en de magistratpersonen werden door de kolonisten zelven gekozen.

Van belang kan het geacht worden de leer en grondstellingen van de hoofden der „*Vrienden*,” zoo als zij zichzelf noemen, hier wat nader te leeren kennen. Behalve Bancroft, Grahame en Willson, mogen hier de woorden hunner eigene leeraars, Robert Barclay en Penn, zelven gelden.

„De *Quaker* gelooft den *Bijbel* te zijn eene Openbaring van God's wil, niet omdat menschelijke leer en overleve-

ringen denzelven daarvoor houden, maar dewijl de geest *in* den mensch, het *innerlijke licht*, de overeenstemming van zijne leer bevestigt met de onveranderlijke beginselen van alle *waarheid*. „*De Schriftuur*, zegt Barclay, „*is eene verklaring van de fontein, niet de fontein zelve.*”

Eene kenmerkende grondstelling der *Quaker-leer*, is dat de H. Geest ten allen tijde, en door bekende ingeving (*impulse*), regtstreeks werkt op den geest der menschen; dat zijn invloed kan worden verkregen, niet door gebed, maar door het *intellectuële oog* (het oog des geestes) naar zich in, tot zijne ziel binnenwaarts te keeren; en dat zijne magt bestaat, niet slechts daarin, dat Hij het gemoed van den mensch tot eene klaarder vatbaarheid van regt en pligt stemt, maar dat Hij kennis van zichzelf mededeelt, en daarom, in zijne vrijheid, de *hoogste Openbaring* der goddelijke *waarheid* is. Daarom gelooft de *Quaker*, dat er eene geheime stemme Gods *in* hem is, een „*innerlijk licht der ziel*”, dat, geleid door de *rede*, bemind zonder hartstogt of vooroordeel, en gehoorzaamd zonder vrees, de beste gids is tot Goddelijke kennis en deugd. Het is niet de mensch die spreekt; maar God *in* den mensch.

„Of om eene verdere, en misschien meer verstaanbare verklaring te geven, zegt Willson, de grondstelling van de leer der *Quakers* schijnt te wezen: een onbevangen *geweten*, waarvan het onbedorven zaad verondersteld wordt te bestaan in elken boezem. En evenwel is dit niet hetzelfde als het *individuele* oordeel, want dat kan bedorven zijn door dwaling. Ook wordt het niet gekend door de verlichte rede (welke het echter nooit tegenspreekt), maar door zijne eigene getuigenis en helderheid; dat zich zelve aanbeveelt, door zijne eigene *waarheid*, aan een ieder, die, haar zonder aanmatiging of hoogmoed, nederig wil aannemen. De *Quaker* spoort zedekundige *waarheid* na, door zijn eigen geest te raadplegen.” Sommigen, zegt Penn, zoeken de *waarheid* in boeken, sommigen bij geleerde lieden, maar wat wij zoeken, bestaat *in ons zelve*.” — „De mensch is een klein begrip van de wereld, en, om die wel te verstaan, behoeven wij slechts wèl in onszelven te lezen.”

Maar om Penn en zijne kolonie nog beter te leeren kennen, willen wij ook Bancroft nog hooren. Na eene uitstekende vergelijking tusschen Locke en Penn, doch te lang om hier in zijn geheel mede te deelen, zegt deze: „Penn zag de waarheid door zijn eigen licht, en riep de ziel op om getuigenis te geven tot hare eigene glorie.” Locke geloofde „dat niet zoo vele menschen in dwaalbegrippen verkeerden, als men gewoonlijk denkt, omdat het grootste gedeelte in het geheel geene begrippen bezit, en zij niet weten, waarover zij twisten;” ook Penn nam de groote menigte in bescherming, maar het was, omdat de *waarheid* het algemeene erfdeel is van het geslacht. Locke in zijne liefde tot *verdraagzaamheid*, voer uit tegen de handelwijze der vervolgingen als „*praktijken van den Paus*;” Penn berispte niet eene secte, maar veroordeelde geestdrijverij (*bigotterij*) van allerlei aard als den mensch onwaardig. Locke, als *Amerikaansch* wetgever, vreesde eene te talrijke volksregering, en beperkte de magt tot den rijkdom en grondbezitters; Penn geloofde, dat God is in elk geweten, Zijn licht in iedere ziel; en daarom, terwijl hij zijne armen naar allen uitstreckte, stichtte hij — zoo zijn zijne eigene woorden — „*eene vrije kolonie voor de geheele menschheid*.” Dit is de roem van William Penn, dat, in eene eeuw van volksrevolutie, die de volksvrijheid had zien schipbreuk lijden op eigenzuchtige partijschappen, — welke eenen Hugh Peters en Henry Vane had zien bezwijken door den strop en de bijl des scherpregters; in eene eeuw, waarin Sydney den hoogmoed der vaderlandsliefde voedde, eerder dan het gevoel van menschenliefde; dat een Russel streed voor de vrijheden van zijn bevel, en niet voor nieuwe bevrijdingen; — in de eeuw, waarin Harrington, en Shaftesbury en Locke, meenden dat de regering op eigendom of bezitting moest berusten, — hij toen toch niet wanhoopte aan de menschheid, en, hoezeer de geheele historie en de ondervinding de *volks-sovereiniteit* loochenden, hij toch het edele denkbeeld durfde koesteren van *'s menschen bekwaamheid zichzelf te besturen*. Overtuigd dat *Engeland* daartoe de plaats niet zou wezen, dit in oefening te brengen, kwam de

zuivere *enthousiast*, als vrijwillige banneling (gelijk Calvin en Descartes) aan de boorden van de *Delaware*, om eene proeve te nemen „van dat heilige werk.”

Terwijl dus aan de oevers der *Delaware* het getal zijner volgelingen, ook door *Schotsche Presbyterianen* werd vergroot, en de koloniën der Engelsche *Puriteinen*, gelijk die der Fransche *Calvinisten* steeds bleven aangroeijen, die allen het Evangelie, als *Gods Woord*, eerbiedigden, werd zelfs elders (te *New-Haven*) eene kolonie gevestigd, een afzetsel van die der *Puriteinen*, waarin de voortreffelijke Theophilus Eaton, hun eerste Gouverneur, gedurende 20 jaren telkens als zoodanig herkozen werd. „Zij vierden hunnen „eersten Zondag in de maand *April* onder eenen breedge- „takten eik, en aldaar sprak hun voorganger tot hen over „de *verzoeking des Heeren in de woestijn*. Nadat zij eenen „dag met vasten en gebeden hadden doorgebracht, kwamen „zij tot het besluit, om hunne burgerlijke aangelegenheden, „naar het rigtsnoer, *hetwelk de Heilige Schrift daarvan gaf*, „te regelen.”

Te midden van zulke beginselen, in het leven getreden, groeide de Nederlandsche *Hervormde Kerk* aan de boorden van den *Hudson* op: *Nieuw-Amsterdam* en *Beverwijk* waren te midden van de volkplantingen of nederzettingen van *Carolina* en aan de *Delaware*, ter eene zijde, van *New-Haven* en *New-Plymouth* (of *Nieuw-Engeland*) aan den anderen kant gelegen. — Aanvankelijk was de Nederlandsche kolonie zijn bestaan aan den *handelsgeest* veel meer dan aan een zuiver godsdienstig beginsel verschuldigd, zij moest door zulke echt *Christelijke* naburen ook in godsdienstigen ijver worden opgewekt, gelijk wij dan ook reeds bij aanvang, boven gezien hebben. Zoo zien wij de geest des tijds krachtig ingrijpen en werken op de wording en ontwikkeling van het algemeene karakter en het lot van *Noord-Amerika*. Elk gewichtig voorval van *Europa* had invloed op die ver afgelegene, eerst barre, thans bloeiende stranden. „Was een land voorspoedig, zegt Bancroft, — gelijk *Nederland*, het trachtte zijne welvaart te vermeerderen door kolonisatiën; — werd eene secte vervolgd (gelijk de *Puriteinen*,

Hugenoten en Presbyterianen), zij vlugtte naar de Nieuwe wereld; *Hervorming* en de daaruit voortvloeiende verwikkelingen tusschen de Engelsche Dissenters (*Puriteinen*), en de Anglikaansche geestelijkheid, gaven aanleiding tot de kolonisering van *Nieuw-Engeland*; de *Hervorming* werd de oorzaak van de onafhankelijkheid (en den voorspoed) der vereenigde Provinciën (*Holland*) en had het ontstaan van *Nederlandsche* koloniën aan den *Hudson* ten gevolge. De *Nederlanden* deelen met *Engeland* in den roem, de eerste nederzettingen in de *Vereenigde Staten* gevestigd, en een voorbeeld van *vrijheid van godsdienstoefening gegeven te hebben*. Gelijk *Engeland* aan onze voorvaderen het denkbeeld eener *volksvertegenwoordiging*, zoo heeft *Holland* dat van een *Statenverbond* gegeven.”

Beide zijn de vrucht der *Hervorming*, planten uit het zaad des Evangelies opgeschoten: de *waarheid zal u vrijmaken*, zoo had Jezus gesproken, en zoo ergens, dan bleek de vervulling hiervan, reeds aanvankelijk door de vrijmaking in *Europa*, ten deele van het pauselijke juk, de banden van bijgeloof en vervolgingszucht; maar dat zaad, zoo diep in de *Nederlanden* geworteld, werd ook in *Amerika* uitgestrooid en ontving er eene ontwikkeling tot eenen godsdienstigen en staatkundigen vrijheidsboom, die thans zijne vruchten over het geheele groote *Statenverbond*, over meer dan *dertig* *Staten* uitbreidt, onder de takken waarvan de afstammelingen der oude *Hervormde Kerk* in dat werelddeel veilig rusten. In een volgend hoofdstuk zullen wij ons meer bepaald met die *Kerk* en hare uitbreiding bezig houden.

---

§ 2.

Hervormde kerk in *Nieuw-Amsterdam*; Everardus Bogardus eerste predikant; — Johannes Megapolensis, te Rensselaers- of Beverwijck, 1642; — Gideon Schaets zijn opvolger; — Polhemius te Midwoud, Samuel Dries (Drisius); — Waldensen; — vervolging der Lutherschen (Goetwater); predikanten, Herm. Blom en Selijn; — vervolging der Baptisten, (Wickendam); — der Quakers, (Hodshone, John Bowne); — betere toekomst.

In het voorafgaande hoofdstuk zagen wij hoe *Noord-Amerika* reeds was geworden een toevlugtsoord voor vele vervolgte Protestanten, voor *Puriteinen*, *Hugenoten* en vrienden of *Quakers*, die zich noord- en zuidwaarts der *Nieuw-Hollanders* of *Nederlanders* nederzetterden, en niet nalieten eenen voordeeligen invloed op de Hervormde Hollandsche kerk uit te oefenen. Gelijk wij almede vermeld hebben, was de kolonisatie der *Nederlanders* aan de boorden van den *Hudson*, tusschen 1625-35, zoo te *Beverwijck* als in *Nieuw-Amsterdam* aanmerkelijk toegenomen, en daarmede ook het getal leden der Hervormde Hollandsche kerk. Op eene oude kaart van 1630 van *Rensselaerswijk*, aan den *Hudson*, komen in den omtrek van *Beverwijck* (het fort *Oranje*) voor de woonhuizen of burgen van Bloemaert, Godyn, Rensselaer, Weely, de Laet, aan wie aldaar eenige eilanden toebehoorden, als *Bloemaerts-eiland* boven, *de Laets-eiland* tegenover, *Rensselaers-*, *Weely's-* en *Godyn's-*eilanden beneden *Beverwijck*, thans *Albany* geheeten; terwijl de *Pafræts*, *Bylaer's*, *Twiller's* en *Weely's daelen*, langs den *Hudson*, allen mede aanduiden, hoezeer men zich daar vestigde en zijne bezittingen uitbreidde.

Die uitbreiding had ongetwijfeld toen ook te *Nieuw-Amsterdam* plaats, waar onder den gouverneur van *Twil-ler* de eerste kerk was opgericht, die, zoo als wij reeds gemeld hebben, in 1640 in eenen zoo deerniswaardigen toestand van verval was geraakt, dat de kapl. David de Vries het voorstel ter vernieuwing had gedaan. Dit voorstel kreeg in 1642 onder Willem Kieft zijn beslag. Het is van belang genoeg hieromtrent mede te deelen, wat de

voortreffelijke geschiedschrijver van *Nieuw-Nederland*, O'Calaghan, met bijzondere vlijt heeft bijeen gebragt. Zijn verhaal steunt vooral ook op hetgeen van der Donck heeft nagelaten, die verscheidene jaren aldaar gewoond heeft. Het voorbeeld der *Puriteinen* dan, en nog meer de overweging, dat ook de kolonisten in *Rensselaerswijck* eene kerk wilden bouwen, schijnt den directeur Kieft tot het bouwen eener nieuwe kerk te hebben aangespoord. „Hij scheen begeerig te zijn een gedenkteeken na te laten, om het aandenken aan zijnen *ijver voor de godsdienst te vereeuwigen*,” en vroeg dadelijk, wie het opzigt over dit goede werk zou op zich nemen. Het ontbrak niet aan „*vrienden der Her-* „*vormde godsdienst*.” Joachim Pietersen Kuyter, die een goed *Calvinist* was en een paar goede handen bezat, werd tot diaken verkozen, en maakte met Jan Dam, kapitein de Vries, benevens den directeur Kieft „het *eerste Consistorie* uit, om toezigt te houden over de oprigting der ontworpen kerk.”

Deze zaak geregeld hebbende, was de naaste vraag: *waar* men de kerk bouwen zou? „Men spraeke, zegt van der Donck, dan, van de plaetse waerse staen soude. De Directeur wilde en oordeelde datse in het fort staen moest, daerse oock tegens wil en dank van de andere geset is; en *immers soo wel past als een vijfde wiel aen een wagen*; want behalve dat het fort *cleyn* is, op een punct leyt, dat meer importeren soude in cas van populatie. De kercke behoort aan de gemeente, diese becostight heeft, eygen te wesen; — soo breekse en beneemt den zuytoosten wint aen den koren-molen, die daeromtrent staet, het welke een mede-oorsaek is, dat men des zomers dickwils bij gebreck van maelen sonder broot is.”

Evenwel deze tegenwerpingen werden verworpen. Met regt merkte men aan, dat het gebouw meer beveiligd zoude wezen, tegen de aanvallen der *Indianen*, binnen dan buiten het fort staande. Wat de belemmering aanbetref, die de korenmolen daardoor zou ondervinden, zoo werd aangemerkt, „dat die verhindering reeds toen bestond, doordien de wint door de wallen van 't fort gestuit wiert.” — Niets

bleef dus' meer over, dan de middelen te vinden om de bouwkosten te betalen. De Directeur beloofde eenige duizend gulden voor te schieten uit de openbare kast: het overige moest door eene vrijwillige inschrijving gevonden worden. Men hoore van der Donck, welken vond Kieft er op had:

„De Directeur hadde dan besloten eene kerck te doen timmeren, en dat ter plaetse daer het hem goet docht. „Het manqueert hem aen penningen; en waer die te becomen? Het gebeurde om desen tijt, dat de predikant „Everardus Bogardus eene vrouw voordochter bestede. „Dese gelegenheyd oordeelde de Directeur een bequame tijt „tot zijn voornemen te wesen, dat hij, naer den vierden „off vijffden dronck, oock in 't werck stelde, en hij selffs „met een goet exempel voorgaende, liet de bruyloffsgasten teyckenen, watse tot de kerck geven wilden. Ider, „dan, met een licht hoofd, teyckende rijckelick wech, de „een tegen den ander; en hoewel het eenige wel beroude, „toen de sinnen weder t'huys quamen, sij moesten evenwel „betalen, daar viel niet tegen.”

Nu werd er door Kieft een contract gesloten tot het bouwen der kerk met John en Richard Ogden, voor eene som van 2500 gulden, waarvoor zij het gebouw moesten zetten van gehouwen rotssteen, 72 voet lang, 52 voet breed en 16 voet boven den grond. Met zooveel ijver werd het werk begonnen en voortgezet, dat weldra de kerk geheel voltooid, met dit opschrift daarstond:

„Anno 1642.

„Willem Kieft, *Directeur Generaal*,
heeft de Gemeente dezen tempel doen bouwen.”

Inmiddels hadden er tusschen den Eerw. Bogardus en den voormaligen Gouverneur van Twiller persoonlijke oneenigheden bestaan, die nu ook tusschen den eersten en den Gouverneur Kieft werden voortgezet, en niet weinig tot ergernis verstrekten der gemeente. De eerste, zoo men meent, uit *Zeeland* afkomstig, waar in den beginne dier eeuw twee predikanten van dien naam bestonden (nl. Guiljam Bogardus te *Vlissingen* en Franciscus te *Breskens*),

had juist geen goed rond, *Zeeuwsch* karakter. Hij werd gehouden reeds van den beginne af de ontevredenheid der gemeente en vertegenwoordigers tegen den Directeur-generaal gevoed en aangevuurd te hebben. Daarbij kwam de beschuldiging, dat hij zich meermalen aan „dronkenschap” zou hebben schuldig gemaakt. Zelfs den kansel deed hij van hevige verwijtingen en beschuldigingen tegen Kieft weergalmen, omdat deze het gewaagd had hem zijn wandgedrag onder het oog te brengen. In 1646 was deze twist tot openbare vijandschap gerezen, welke niet dan met moeite, en door tusschenkomst van eenige vrienden kon worden bijgelegd.

Intusschen had Kieft het bestuur verlaten, en was door den Gouverneur Stuyvesant opgevolgd. Met Kieft, die veel onschuldig bloed vergoten had, — waarom de Vries, hem had doen opmerken: *dat vroeg of laat de wraak voor het onschuldige bloed, dat hij vergoten had, op zijn hoofd zou nederkomen*, — had ook Everardus Bogardus zich ingescheept naar het vaderland. Maar geen hunner, en niemand van het aanzienlijke aantal, dat de reis met hem had aangenomen, bereikte den vaderlandschen grond. Allen leden schipbreuk op de kusten van *Wales* (1647). In *Nieuw-Engeland* hield men het daarvoor: „*dat de geduschte Voorzienigheid van God daarin zichtbaar was.*”

Kieft, door niemand beklaagd, werd door genoemden Stuyvesant vervangen; Bogardus, die eene weduwe en een talrijk gezin naliet, die zich, zoo het schijnt, naar *Beverwijk* begaven, werd door Johannes Backerus, vroeger Leeraar op *Curaçao* opgevolgd, en wel op een inkomen van 1400 gulden 's jaars, waarmede hij echter niet schijnt te vrede te zijn geweest; doch de geldmiddelen lieten destijds wel geene hoogere bezoldiging toe. De Gouverneur riep eenen Raad van *negen mannen* te zamen, uit een dubbeltal door het volk zelf gekozen, om over onderscheidene aangelegenheden te beraadslagen. Dit negental, dat den Raad uitmaakte, bestond uit Augustinus Heermans, Arnoldus van Hardenberg, Govert Loockermans uit de kooplieden, Jan Jansen Dam (van Couwenhoven), Hen-

drik Kip uit de burgers, en Michel Jansen, Jan Evertsen Bout en Thomas Hall uit de landlieden. Aan hen was, onder anderen, ook opgedragen, „de *bewaring der zuivere gereformeerde godsdienst, zooals die hier en in de kerken van Nederland wordt ingescherpt,*” en zulks ter eere Gods en tot welvaart van het dierbaar vaderland. Ook de *school*, waarop wij later terugkomen, schijnt door dezen nieuwen Gouverneur niet vergeten. De betrekkingen, neen de innerlijke band der kerk met de *Puriteinen*, was tijdens zijn bestuur inderdaad verblijdend. Bij gelegenheid van een bezoek van Stuyvesant in de *Plymouth*-kolonie, betuigden zij hem: „Onze kinderen zullen nooit de vriendelijke be-,
„handeling vergeten, die wij in uw vaderland ondervonden,
„en altijd zegen over u afsmeeken.”

Inmiddels had ook in 1650 eene commissie van de Staten des lands het voorstel gedaan, dat, aangezien er destijds slechts één geestelijke in *Nieuw-Nederland* bestond, de Staten mogten gelasten, dat er voortaan ten minste drie meer zouden beroepen worden: een om de godsdienst te bedienen in *Rensselaerswijck*; de tweede in den omtrek van *Nieuw-Amsterdam*, en de derde in meer verwijderde bezittingen, terwijl zij verlangde, dat de jeugd door goede *schoolmeesters* zou onderwezen worden. — Hieruit schijnt dus te blijken, dat de Amsterdamsche Kamer van Koophandel, de West-Indische Compagnie, aan wie dit voorstel werd gedaan, veel meer voor de handelsbelangen, dan voor die der Godsdienst en het Schoolwezen van hare kolonisten zorgde. Doch een betere geest, het gevoel aan de behoefte van meerdere zielen-herders, de behoefte aan eene *Latijnsche* school enz. was, insgelijks bij den Raad der *negen mannen* ontwaakt, welke Adriaan van der Donck hadden gebruikt om hunne bezwaren en verlangens in geschrifte te brengen; deze papieren werden door Stuyvesant gegrepen en in handen eener commissie gesteld, bestaande uit van der Capellen, van Aersbergen en van der Hoek, ten einde dezelve, althans ten deele, te weerleggen en te beantwoorden. Hieruit blijkt, dat de vacature door het vertrek van Backerus te *Nieuw-Amsterdam*, ontstaan, we-

derom vervuld was „door een geleerd en heilig dienaar, die geene tolk behoeft, wanneer het er op aankomt de *Herformde Godsdienst* tegen de predikers der naburen, de Engelsche *Brownisten*, te verdedigen.”

Deze geleerde man, was Dr. Johannes Megapolensis, een zoon van den Hollandschen predikant Johannes Megapolensis, te *Koedijk* in *Noord-Holland*, en van Hillegonda Jansen.

Blijkens de nog aanwezige documenten, werd de zoon, toen 39 jaren oud, die destijds te *Schoorl* en *Bergen* onder de Classis van *Alkmaar* stond, door een wettig beroep, waarin Kiliaen van Rensselaer de hand had, in 1642 naar *Rensselaerswijck* beroepen, en is alzo de eerste predikant van *Beverwijck* geweest. Bij zijne komst, waartegen de W. I. Compagnie zich aanvankelijk verzet had, werd er eene pastorij, benevens eene voor de behoefte voldoende *kerk* gebouwd, waarbij tevens eene begraafplaats of *kerkhof* werd aangelegd; terwijl de patroon gebood, dat alle verder aan te leggen woningen in den omtrek der kerk zouden gebouwd worden, zoowel om daardoor onder de bescherming van het fort *Oranje* te leven, als om langs dien weg eene *kerkbuurt* te vormen. Deze kerk, de oudste van *Beverwijck*, blijkt tijdens het bestuur van Kieft in 1643 gebouwd te zijn. O'Callaghan deelt eenige bijzonderheden dienaangaande mede, en wijst in de *kerk*-straat genoegzaam de plaats aan, waar dit gebouw moet gestaan hebben. Toen Megapolensis beroepen werd, was hij gehuwd met Machteld Willemsen, die hem met vier kinderen (Hillegonda, Dirick, Jan en Samuel) tusschen 1 en 8 jaren oud, naar *Nieuw-Nederland* vergezeld. Zij genoten vrije overtocht, eene uitrusting en aanvankelijk, voor de drie eerste jaren, een jaarlijksch inkomen van 1100 gulden, dat later met 200 gulden zou vermeerderd worden.

Zijn beroep hield in, dat hij in *Rensselaerswijck* „het Woord Gods zou prediken; de Sacramenten van doop en avondmaal zou bedienen, een voorbeeld geven van een Christelijk leven, ouderlingen en diakenen zoude bevestigen, om met hen Gods kudde in goede tucht en orde te besturen, alles

overeenkomstig *Gods Heilig Woord*, en in overeenstemming met de geloofsbelijdenis van het Landsbestuur, den *Catechismus* der Nederlandsche kerken en de Handelingen der *Synode van Dordrecht*.”

In later jaren werd hij de derde predikant in *Nieuw-Amsterdam*, Bogardus, Backerus, Megapolensis volgden elkander aldaar op, terwijl deze laatste zelf, in *Beverwijck* is opgevolgd geworden door Gideon Schaets, op wien wij terugkomen. Megapolensis droeg den naam van geleerd, wegens een *Tractaatje over de Noord-rivier* en eenen *Brief*, beide door Lambrechtsen genoemd, doch door hem niet gezien. O'Callaghan noemt, waarschijnlijk het eerste, een tractaatje over de *Mohawk-Indianen*, getiteld: *Kort ontwerp van de Mahakuase Indianen in N. Nederlandt, haer Lant, Stature, Dracht, Manieren en Magistraten, beschreven in 't jaer 1644*; eene vertaling daarvan komt voor in Hazard, *State-pap. I. 17*. Daarenboven schreef Megapolensis kort daarna een tractaat, of zoo iets, onder dezen vermoedelijken titel: „*Onderzoek en Belijdenis ten behoeve van degenen, die aan 's Heeren avondmaal wenschen te gaan* 1).” Dit stuk, mogelijk den *Brief*, waarvan Lambrechtsen gewaagt, stelde hij zijne vrouw ter hand, voor de Directeuren te *Amsterdam*, ten einde het in het licht te geven, welke het daartoe in handen stelden van de Classis van *Amsterdam*.

Onder de *Mohawks*, wegens den moord van pater Jogues in 1646 „de Missie der martelaren” geheeten, schijnt Megapolensis meer vertrouwen te hebben genoten, dan de *fransche* missionairen, want aan hem bragten later de *Mohawks* het *Missaal* en het *Rituaal* van dien vermoorden zendeling. — In 1649 zijn ontslag uit de kolonie *Rensselaerswijck* ontvangen hebbende, kwam hij in *N. Amsterdam* met het voornemen, „om met het eerste schip naar het vaderland terug te keeren.” Daardoor zouden dan de kolonisten, waaronder hij destijds de eenige predikant was, beroofd zijn geworden van de vertroostende opwekkingen

---

1) *Examination and Confession for the benefit of those who are inclined to approach the Table of the Lord.*

(*comforts*), vermaningen en toespraken van eenen Christen-leeraar. Om dit te voorkomen drong de Gouverneur Stuyvesant bij Dr. Megapolensis „ter eere Gods, en ter bevordering der kerk en voor het belang der menschen,” er op aan, om ten minste nog eenigen tijd in dat land te blijven. Hoezeer hij, naar O'Callaghan, deze uitnoodiging eerst van de hand wees, aangezien zijne vrouw reeds vooruit naar *Holland* vertrokken was, en familie-aangelegenheden zijne tegenwoordigheid aldaar noodig maakten, zoo liet hij zich toch overreden in *Nieuw-Amsterdam* te blijven. Daartoe bragt ook veel bij een bericht van de Kamer van *Amsterdam*, die op zijn langer verblijf aandrong, „al ware het slechts voor het onderwijs der kinderen, die elken zondag te *Manhattans* ten doop worden aangeboden — somtijds een, — somtijds twee, — ja, somtijds drie of vier tegelijk; anders liet het zich ook aanzien, dat de kerk voor langen tijd van eenen Leeraar verstoken zoude blijven. En aangezien de Raad daarenboven besloten had hem „*vi et quasi nolens, volens*” te houden, zoo werd hij, als Godsdienstleeraar van de kerk van *N. Amsterdam* bevestigd, op een inkomen van twaalf honderd gulden 's jaars.

Dat was dan het tijdstip, waarin slechts één zielenherder in de steeds toenemende nederzettingen aan den *Hudson* bestond. Het is ons niet gebleken op welke wijze men toen in de gemeente *Beverwijck*, in de kolonie *Rensselaerswijck*, in de bestaande vacature en behoeften voorzag, want eerst later, in 1652, trad aldaar Gideon Schaets, als de tweede Leeraar te *Beverwijck* op.

Inmiddels waren de bevoegde autoriteiten aldaar er ernstig op bedacht om in de bestaande behoefte aan eene *school* te voorzien, waartoe thans een schoolhuis werd gebouwd. Zekere Andries Jansz werd als eerste schoolmeester aangesteld, die welligt ook nu en dan de gemeente bij hare godsdienstoefeningen voorging; later komen wij op het onderwijs der jeugd en de openbare opvoeding terug. Deze voorziening in de schoolbehoefte geschiedde gedurende het bestuur van van Slechtenhorst, welke in 1652 door Jan Baptiste van Rensselaer werd opge-

volgd, wiens afstammelingen, zoo als wij boven vermeld hebben, gelijk van Buren enz., zoo wegens rijkdom als inzonderheid om hunne edele karakters in *Albany* in hooge achting staan.

Door van Rensselaer's bemoeijing werd de straks genoemde Gideon Schaets (in 1607 geboren) tot predikant in de kolonie *Rensselaerswijck* beroepen; doch op verzoek van de inwoners van het fort *Oranje* en *Beverwijck* werd hij op een inkomen, aanvankelijk van 800 gl. 's jaars, dat later tot 1000, en eindelijk tot 1300 gl. klom, in de gemeente van *Beverwijck* bevestigd. Van zijn kleinzoon Reynier stammen nog vele nakomelingen af, die thans door den staat *Nieuw-York*, *Connecticut*, zelfs in *Louisiana*, verspreid leven.

Dr. Megapolensis blijkt nog verscheidene jaren in *Nieuw-Amsterdam* gebleven te zijn, want in 1655 woonde hij met Nicasius de Sille, eene krijgsgot bij tegen de *Zweden*, die men tot onderwerping wilde brengen aan de *Zuid-rivier* (thans *Delaware*). De vloot bestond uit zeven schepen, onder bevel van Stuyvesant zelve, en toen het fort *Casimir* door de *Hollanders* was ingenomen, predikte Megapolensis in hetzelfde op den volgende zondag (11 Sept.), om Gode hulde en dank te brengen voor de behaalde overwinning. En toen later in 1664 *Nieuw-Nederland*, wegens de verschillen met *Engeland* door Nicolls bedreigd werd, en eenige fregatten onder het bevel van Hyde voor de stad kwamen, was ook Megapolensis op het fort, en vermaande hij den Hollandschen Gouverneur „om toch niet „het eerst menschenbloed te vergieten, maar het aan den „vijand over te laten, de eerste vijandelijkheden te beginnen;” — ten zij men hier aan zijn' zoon Samuël te denken hebbe, dien wij later als predikant en onderhandelaar zullen leeren kennen.

Tot hiertoe hadden zich ook de nederzettingen op het lange eiland (*Long-Island*) steeds uitgebreid; in eenen brief van de Staten-Generaal van 1664 vinden wij aldaar genoemd, de dorpen: *Oostdorp*, *Gravesande*, *Heemstede*, *Vlissingen*, *Middelburgh*, *Rustdorp*, *Amersfoort*, *Middelwout*, (of *Midwoud*),

Nieuw-Utrecht, *Breukelen* en *Boswijk*, en in 1656 bezaten nog geen dezer een predikant; zoodat de inwoners der naastgelegene plaatsen: *Breukelen* (th. *Brooklyn*), die van *Amersfoort* (th. *Flatlands*) en *Middelwout* (th. *Flatbush*) genoodzaakt waren zich naar *Nieuw-Amsterdam* naar Megapolensis ter kerke te begeven. Diensvolgens besloten *Midwoud*, *Breukelen* en *Amersfoort* gezamenlijk een beroep uit te brengen op den Eerw. Johannes Theodorus Polhemus, die vroeger predikant was geweest te *Itamarca* in *Brazilië*, en thans (1654) zich in *Nieuw-Nederland* ophield. Hij werd beroepen te *Midwoud*, waar weldra daarna ook eene kruiskerk van 60 voet lang en 20 voet breed verrees, waartoe de benoodigde gelden bij inschrijving waren bijeen gebracht. Deze *kruiskerk*, waarin de leer des kruizes door een ijverig Leeraar verkondigd werd, was de eerste Hollandsche kerk op *Lang-eiland*. Hier werd nu elken zondag godsdienstoefening gehouden; des morgens te *Midwoud*, des namiddags beurtelings te *Breukelen* en te *Amersfoort*; tot dat later in 1660, bij de komst van den Eerw. Henricus Selyns te *Breukelen*, deze kerk zich van die van *Midwoud* afscheidde, die zich later enkel maar met eene *voorlezing* vergenoegde.

De Eerw. Polhemus, die in 1656, met zekere Catharine gehuwd was, overleed in Junij 1676, nalatende twee zonen, Theodorus en Daniël, van wie nog verscheidene afstammelingen in de *Vereenigde Staten* leven. De dood van „dien waardigen en beminden herder, beroofde de gemeente van zijn godsdienstig onderrigt, zijn godvruchtig voorbeeld en stichtelijke prediking, inzonderheid bij de bediening van het H. Sacrament van het avondmaal des Heeren.”

Inmiddels was ook de oude, in 1643 gestichte kerk te *Beverwijk*, waar thans Gideon Schaets nog predikte, even als vroeger die te *Nieuw-Amsterdam*, ongeschikt geworden voor de behoefte der gemeente; weshalve in 1656 besloten werd tot de stichting van een nieuw kerkgebouw. Om dit goede werk tot stand te brengen, zoo verhaalt wederom onze geschiedschrijver, schreven de patroon (van Rensselaer) en de mededirecteuren (Gerrit Swart, Johan de Laet, Bissel, enz.) in voor eene som van 1000 gul-

den, terwijl 1500 gulden beschikbaar werden gesteld van de beboetingen door het Hof op het fort *Oranje*. De plaats voor de kerk werd gekozen aan de vereeniging der tegenwoordige *Staten-* en *Breedstraat* (*Statestr.* en *Broadway*), en in het begin van den zomer werd de hoeksteen van dit heiligdom gelegd door Rutger Jacobsen, een der magistraten, in tegenwoordigheid der autoriteiten, zoowel van de stad, als der kolonie *Rensselaerswijck*, en van de verzamelde inwoners. — Een tijdelijke predikstoel voor den Leeraar werd eerst gesteld; maar die schijnt echter niet aan zijne bestemming of aan den smaak voldaan te hebben; want de inwoners schreven in voor 25 beverhuiden om een prachtiger in *Holland* te koopen. De Kamer van *Amsterdam* voegde daar nog 75 gulden bij, omdat „de bevers zeer beschadigd waren.” En ten einde „de gemeente tot te meer ijver op te wekken,” zoo gaf zij haar in den loop van het volgende jaar eene klok ten geschenke „om hare nieuw gebouwde kleine kerk te versieren.” Nog wordt in eene der kerken te *Albany*, volgens de getuigenis van O’Callaghan een stuk dier klok, waarop het jaartal 1601, bewaard.

De Eerw. Megapolensis te *Nieuw-Amsterdam* had intusschen in 1652 eenen medehelper in den wijngaard des Heeren ontvangen in den Eerw. Samuel Dries of Drisius, die op een inkomen van 1450 guld. en met aanbevelingen der Kamer van *Amsterdam* derwaarts was gezonden. Hij wordt genoemd een man „van godsvrucht en verstand,” in staat om in het *Engelsch*, *Fransch* en *Hollandsch* te prediken. Hij had vroeger eenigen tijd in *Engeland* geleefd, was bij zijne komst in *Nieuw-Amsterdam* nog ongehuwd, maar trad er met eene weduwe Lysbeth Juriaensen, in den echt, en werd in 1653 met eene zending naar den Gouverneur Bennett, naar *Virginie* gezonden, om met dezen een handels-tractaat te sluiten, waarin hij volkomen slaagde, niettegenstaande de burgemeester van Hattem en van Tienhoven, in eene vroegere dergelijke zending geen doel hadden getroffen.

De Eerw. Megapolensis, thans reeds een man van jaren, Samuel Dries, ongeveer 40 jaren, beide te *N. Am-*

sterdam, Gideon Schaets te *Beverwijk*, en Polhemus te *Midwoud*, waren dus in 1656 tijdgenooten, die met elkander in den wijngaard des Heeren arbeidden aan de bevordering van Christus rijk op aarde, en aan de bekeering der Heidenen; — maar dit viertal was evenwel geenszins geëvenredigd aan de steeds toenemende behoefte der bevolking. In dezen tijd werd de kolonie aanmerkelijk versterkt door lieden, die, wat vromen godsdienstijver en zuivere Evangelieleer betreft, zekerlijk naast de *Puriteinen* en *Hugenoten* moeten geplaatst worden, namelijk door de vervolgde en hard onderdrukte, en daarom uitgewekene *Waldenzen*, die aanvankelijk door aanzienlijke geldsommen uit *Nederland* ondersteund, de valleijen van *Piemont* verlaten hadden, om elders eene schuilplaats te zoeken, waar zij, naar de leer van hunnen Goddelijken Meester, *God konden dienen in geest en in waarheid*. „Zoo kwamen eerlang, zegt Wagenaer, ruim drie honderd van deze verdrevenen herwaarts, die zich genegen toonden om de nieuwe volkplanting, de stad in *N. Nederland*, te helpen bevolken. Er werden sedert, ten zelfden einde, van tijd tot tijd, meerdere personen en huisgezinnen opgenomen.”

Merkwaardig is het inderdaad, dat juist in hetzelfde jaar, waarin deze vervolgte *Waldenzen* bescherming en vrijheid van godsdienst en geweten kwamen zoeken in *Nederland*, en daartoe door de Kamer van *Amsterdam* naar *N. Nederland* werden overgeholfen, juist ook in die bezittingen, de toorts der vervolging van andersdenkenden ontstoken werd. Het waren de beide *N. Amsterdamsche* predikanten, Dr. Megapolensis en Drisius, die de lessen van den grooten Meester schenen te vergeten, — gelijk Stuyvesant en de *Amsterdamsche* Kamer, de staatkunde, waaraan *Holland* zijne opkomst en grootheid te danken had. Hooren wij hier den *Amerikaan* O'Callaghan zelve, wiens overzicht van den godsdienstigen toestand onzer koloniën in dien tijd, zoo belangrijk is, dat wij het hier in zijn geheel laten volgen.

„Deze openbare aanslag tegen de regten van het geweten, zegt hij, werd *geïnstigeerd* door twee dienaars der Godsdienst, die geheel andere lessen uit het onderwijs van hun-

nen Goddelijken Meester hadden moeten opzamelen. De Eerw. heeren Megapolensis en Drisius, bragten in den beginne van dit jaar eene formeele klacht in bij den Directeur en den Raad, dat sommige onbevoegde lieden, sedert eenigen tijd, gewoon waren zamenkomsten te houden en als predikanten op te treden te *Middelburgh* op *Lang-eiland*, „waarvan niets anders dan tweedragt, verwarring en wanorde te verwachten was in kerk en staat.” Diensvolgens, werd er (1 Febr. 1656) eene *proclamatie* uitgevaardigd, waarbij, in ongehoorde woorden veroordeeld werden, allen degenen, die zich aanmatigden te prediken, zonder dat zij door het kerkelijke gezag daartoe waren aangesteld. Aangezien „*tallooze ketterijen en scheuringen*” te wachten waren van zulke zamenkomsten, zoo werden zij allernadrukkelijkst verboden, strijdig, als zij waren, met de ingestelde Godsdienst (*religie*) zooals die door de *Synode van Dordrecht* was vastgesteld; „welke niet alleen wettig, maar door het Woord van God bevolen was.” Eene boete van 100 pond vlaamsch werd, door dit bevel opgelegd aan alle onbevoegde predikers; en alle lieden „hetzij mannen of vrouwen, gehuwd of ongehuwd,” die deze bijeenkomsten zouden bijwonen, en hunne vermaningen aanhooren, werden onderworpen, elk aan eene straf van 25 ponden. Deze strafwet, de eerste tegen de *vrijheid van geweten*, welke het boek der Statuten dezer kolonie ontsiert, zegt gemelde schrijver terecht, werd uitgevaardigd, zoo het heette, „ter verhooging der eere Gods, ter bevordering van de Hervormde religie, en de vrede en eensgezindheid (*harmonie*) des lands.”

„In het tijdstip der uitvaardiging van dit stuk strekte zich het gebied der *Hollanders* uit over het geheele landschap van de *Delaware* (toen *Zuid-rivier*) en den *Hudson*. Aan de *Noord-rivier* (de *Hudson*) bezaten zij twee nederzettingen, benevens de stad *Amsterdam* op het *Manhatta-eiland*; *Oostdorp*, in *Westchester*, en acht dorpen op het *Lang-eiland*. Vóór de onderwerping der *Zweden* waren er drie predikanten aan de *Zuid-rivier*, die aldaar door de *Zweedsche Compagnie* onderhouden werden. De *Nederlanders* hadden twee van dezen verdreven, maar de derde „een man van een god-

deloos en schandelijk leven" laten blijven, om godsdienstig onderwijs te geven aan de *Finnen* en *Zweden*, welke in die streek woonden. In het geheele overige gedeelte van het gewest waren slechts vier geestelijken van de „gevestigde kerk:" een te *Beverwijck*, twee op het *Manhatta-eil.* (te *N. Amsterdam*); de vierde, de Eerw. Polhemus, bediende de gemeenten van *Breukelen*, *Midwoud* en *Amersfoort*. De andere plaatsen moesten zich behelpen zoo goed zij konden. Die van 's *Gravesande* (th. *Gravesend*) waren *Mennonieten*. Deze verwierpen den kinderdoop, de instelling van den Sabbath, en het predik-ambt al te zamen, „zeggende dat hierdoor allerlei twisten in de wereld kwamen." *Vlissingen* (th. *Flushing*) had oorspronkelijk een presbyteriaansch predikant onderhouden, maar de inwoners veranderden van godsdienstige denkwijze, onttrokken zich aan zijne prediking, en weigerden hem zijn inkomen te betalen. De prediker was diensvolgens verplicht die plaats te verlaten, en hij begaf zich naar Engelsch *Virginië*. De bewoners van *Middelburgh* (th. *Newtown*) waren ten deele *Independenten*, deels *Presbyterianen*. De Eerw. John Moore predikte voor de eersten, maar bediende geene Sacramenten. De laatsten waren te arm, of te weinig in getal om eenen predikant te onderhouden. In *Heemstede* woonde het volk de godsdienstoefening bij van den Eerw. Richard Denton, „een braaf, godvruchtig en geleerd man," van de *Presbyteriaansche* geloofsbelijdenis. Hoewel er vele *Puriteinen* in die plaats woonden, zoo maakten deze toch geen bezwaar, hem te hooren; „maar toen hij begon kinderen te doopen van zulken, die geene leden waren, toen verlieten zij de kerk." De inwoners van *Oostdorp* waren insgelijks *Puriteinen*, maar noch zij, noch de onlangs aangelegde nederzetting aan de *Esopus-rivier* hadden eenigen prediker. „Zij hielden des zondags bijeenkomsten, en dan las een hunner iets voor uit het predik-boek." Hoe slecht het gesteld was met de kerken, met de scholen was het nog erger gesteld. „Niet eene van al deze plaatsen, noch de *Hollanders*, noch de *Engelschen*, bezat destijds een schoolmeester, behalve *N. Amsterdam*, *Beverwijck* en het fort *Casimir*."

„Wat de bekeering der Heidenen betrof, het kan naauwelijks gezegd worden, dat dit de bedoeling was van de Hollandsche *West-Indische* Compagnie, of, wanneer dat ook alzoo was, dan werd die zaak weldra opgegeven. Een jonge *Indiaan* had twee jaren lang het onderwijs in *N. Amsterdam* genoten, en de geestelijkheid aldaar slaagde er in hem gebeden te leeren, zoodat hij in het openbaar in de kerk kon antwoorden, en goed *Hollandsch* kon lezen en schrijven. Men bezorgde hem nu een Bijbel, en zond hem om de overige Wilden tot het Evangelie te bekeeren. Maar in plaats van dit te doen, gaf hij zich over aan dronkenschap, verpandde den Bijbel, en leidde een liederlijk gedrag, waardoor hij meer kwaad dan goed deed onder de *Indianen*.” Het voorbeeld dat de Christenen gaven aan de Heidenen was kwalijk geschikt om hunne bekeering te bevorderen. „Toen wij het fort *Oranje* bezochten” zegt een Opperhoofd van *Onondaga*, „sprak men ons nooit van bid-den, en wij weten zelfs niet of men er bidt 1).”

Ter dezer gelegenheid verhaalt O'Callaghan ook de getuigenis van eenen *Irokees*, die wij hier om hare naïfheid, meer dan omdat wij er een bijzonder gewigt aan hechten, opnemen. Een *Irokees* werd opgemerkt, terwijl hij eens de (*Roomsche*) godsdienstoefening in *Canada* bijwoonde, in eene gemeente van bekeerde *Algonkins*. De dienstdoende geestelijke wilde dat hij de kerk verlaten zoude. Hij antwoordde, dat hij in God geloofde, en zoowel een rozenkrans had als de anderen. Men vraagde hem of hij gedoopt was? Wat is dat? was zijn antwoord. Dat is, zeide een wilde, die naast hem stond, een kostbaar water te ontvangen, dat alle vlakken en onreinheden der ziel uitwischt. Hij, meenende dat dit krachtige water brandewijn (*brandy*) was, riep uit: „O! de *Hollanders* hebben mij dikwijls van dat krachtige water gegeven, en ik heb er somtijds zoo veel van gedronken, dat ik zoo dronken was, dat zij genoodzaakt waren, mij handen en voeten te binden, of

---

1) A Oranje on ne nous parle jamais de la prière, et nous ne savons pas même si on y prie. Charlevoix, Hist. de la N. Fr. I. 334.

ik zou een ongeluk hebben begaan." (*Relation*, 1645-5. 124).

Wij laten dit verhaal in zijne waarde; doch zoo veel schijnt hier toch uit *rozenkrans* en *sterkwater* te blijken, dat het met de bekeering der Heidenen destijds slecht gesteld was. Maar vervolgen wij met onzen schrijver:

„Het was onder zulke omstandigheden, en in zoodanig gewest, dat het Bestuur besloot om er eene gevestigde kerk op te trekken en tot *eenheid* te noodzaken, — evenwel niet, door een toenemend getal regtzinnige geestelijken in dit land te zenden, om het volk de beginselen te verklaren, „*die door de Synode van Dordrecht waren vastgesteld*,” maar door strafbepalingen en vervolgingen; door beboetingen, verbeurdverklaringen en verbanning, en alle andere afschuwelijkheden zoo gemeenzaam in de eeuwen van godsdienstige vervolging.”

„De eerste afdeeling der Christenen, die verontrust werd, waren de *Lutherschen*. Vroeger had men aan de Directeuren in *Holland* aanzoek gedaan, om aan de belijders van dit geloof de vrijheid te willen vergunnen eenen herder te kiezen, en daarbij vrije godsdienstoefening in *Nieuw-Nederland* te mogen genieten. Maar dit was geweigerd geworden, en daarbij had men aanbevolen: „om alle gematigde middelen aan te wenden hen tot onze kerken over te halen, en hen in de openbare *Hervormde* kerk in te lijven.” Gematigdheid is van weinig waarde, waar het geweten met bedenkingen tusschen beide treedt. Vaders werden genoodzaakt, om, hoezeer strijdig tegen hunne beginselen, den doop hunner kinderen bij te wonen in de *Hollandsche* kerk, ten einde zoowel als de getuigen te verklaren, dat zij geloofden in de waarheid der leer, door de *Synode van Dordt* voorgeschreven. Hiertegen kwamen zij in verzet. Velen hunner werden diensvolgens in de gevangenis geworpen, en klagten naar *Holland* waren het natuurlijk gevolg. Stuyvesant werd berispt en aan de verongelijken werd dan (Junij 1654) de vergunning gegeven om hunne Godsdienst uit te oefenen „in hunne eigene woningen.” Dit was niet genoeg. Zij vraagden bevrijd te worden van alle belemmering hunner gezamenlijke godsdienst-

oefening. De Directeur-generaal gaf zijn besluit te kennen de wet te willen handhaven tegen samenkomsten (*Conventicles*). Ook in *Beverwijck* werden dergelijke harde maatregelen genomen tegen dezelfde secte der *Lutherschen*."

De voortreffelijke *Amerikaansche* geschiedschrijver O'Callaghan deelt hier zelfs eene vertaling mede uit de *Archieven* te *Albany*, die hem ten dienste stonden, van een beroep der *Lutherschen* op hunne *Augsburgsche Confessie*, en de vroegere vergunning, die de W. I. Compagnie hun geschonken had, om die godsdienst ook in *Nieuw-Nederland* te mogen uitoefenen; weshalve zij, op grond daarvan en van hun gedrag tot hiertoe, verzochten: „dat zij niet langer zouden verhinderd worden in hunne godsdienst-oefeningen, die zij onder Gods zegen door lezen en zingen, wenschten te houden, tot dat, gelijk zij hoopten en verwachtten, in de volgende lente, met Gods hulp, een bevoegd persoon zou overkomen uit hun vaderland, om hen te onderwijzen en zorg te hebben voor hunne zielen.” — Hoe weinig dachten alzo Stuyvesant, en de Decker op het fort *Oranje*, die in zijnen geest van vervolging handelde, dat *Holland* juist voor die *vrijheid van geweten*, die hier de *Lutherschen* voor zich zelve verzochten te genieten, zelfs met opoffering van goed en bloed, tachtig lange en bange jaren gestreden hadden.

Ten bewijze, dat het zoo even gemelde besluit des Gouverneurs, ook zelfs in weerwil van het Consistorie van *Amsterdam*, werd doorgedreven, kan strekken, de daarop gevolgde ontvangst en uitzetting van den *Lutherschen* predikant Johannes Ernestus Goetwater. Deze predikant, die men in *Nieuw-Nederland* verwachtte, was in 1657 door het Consistorie van *Amsterdam* gemagtigd, om als Leeraar onder de *Luthersche* gemeente in *Nieuw-Amsterdam* op te treden. Doch naauwelijks had hij op het *Manhatta*-eiland voet aan wal gezet, of hij werd voor het tribunaal geroepen, en hem werd verboden zijne bediening uit te oefenen. De beide geestelijke heeren, Megapolensis en Drisius, vorderden zelfs, en drongen er op aan, dat men hem met hetzelfde schip naar *Holland* zou terugzenden, waarmede

hij gekomen was. Hem werd diensvolgens bevolen, onmiddelijk dit gewest weder te verlaten. Doch ziekte belette hem dit harde en onchristelijke bevel dadelijk op te volgen. Daarom werd hij „over de grenzen van het stadsgebied uitgezet,” en zag hij zich genoopt vervolgens naar *Holland* terug te keeren. De gemelde geestelijken zonden daarenboven een protest in tegen de niet belijders (*non conformisten*) der heerschende kerk.

Welken indruk deze handelwijze, zoowel op de Directeuren in het vaderland, als op de *Lutherschen* in *Nieuw-Amsterdam* moest maken, blijkt uit de daarop gevolgde aanschrijvingen en herhaalde aanbevelingen om het nieuwe en gehaatte *formulier des doops*, zoo hinderlijk voor andersdenkenden, te laten varen, en zich bij den doop van het oude en meer rekkelijke formulier te bedienen; aangezien het nieuwe ook niet door de Classis bekrachtigd was, en de *Lutherschen* anders pogingen in het vaderland zouden aanwenden, door klagten als anderzins, om eene eigene, *afgescheidene* kerk te verkrijgen. Daarom werd aan beide geestelijken strengelijk aanbevolen om aan het verlangen hunner opperhoofden (*superieuren*) te voldoen, en niet langer te aarzelen om het „oude formulier des doops,” zonder verdere bevelen af te wachten, bij den doop te volgen. „Op deze wijze alleen, — zoo voegen Directeuren er bij, — *kan de rust in de kerk en den staat gehandhaafd en gewaarborgd worden.*”

Inmiddels begon de kolonie, waaraan de stad *Amsterdam* aanzienlijke sommen had te koste gelegd, te bloeijen. De *West-Indische* Maatschappij had namelijk, zoo als *Wage* naar berigt, het bestuur dezer nederzettingen opgedragen aan de Kamer van *Amsterdam*, die in den aanvang van 1656 een gedeelte daarvan overdeed aan de stad. Wel 134,750 guld. had de stad, buiten den koop prijs, aan die kolonie te koste gelegd; maar daarvoor was zij ook stedelijk eigendom geworden, en dit verklaart ons de reden, waarom ook voortaan alle benoemingen van predikanten voor de kolonie, zoo als wij weldra zien zullen, door de Classis van *Amsterdam* bevestigd moesten worden, en door haar de bevestigden tot hun dienstwerk afgezonden werden.

Nieuw-Amsterdam in *Amerika* en de verdere gemeenten, ook naar gelang deze zich uitbreidden, stonden ook in kerkelijk opzicht onder de *Classis* der moederstad en bleven die betrekking onderhouden.

Die afhankelijkheid van het *Presbyterium* van *Amsterdam* moge, vooral in den beginne, zijne goede zijde hebben gehad, ter handhaving van de zuiverheid der leer, en ter voorziening in de behoeften aan meerdere predikanten, zij had ook hare nadeelige zijde, omdat men in *Amsterdam* niet wel altijd volkomen met den wezenlijken toestand en de behoeften bekend was. Daardoor hield het niet zelden lang aan, alvorens de kerk met het noodige getal predikanten voorzien werd.

In 1660 ontving men evenwel nieuwe herders tot leiding der verstrooide kudde, die steeds in getal bleef toenemen, gelijk dit aan de *Esopus-rivier* het geval was. Op voorstel van zekeren Roeloffs Swartwout werd deze plaats van het fort *Oranje* afgescheiden, en vormde sedert dien tijd eene eigene gemeente; maar eene gemeente zonder herder. Het godsdienstig onderwijs der kolonisten, was tot dien tijd aldaar door „zieken-troosters” waargenomen, die des zondags en op feestdagen, aan eene der woningen van de landlieden „het *Woord Gods*” verkondigden aan het volk. Toen het dus in *Holland* bekend werd, dat de Kamer van *Amsterdam* nieuwe Leeraren derwaarts wilde zenden, werd de Eerw. Hermannus Blom te *Amsterdam* door eenige Predikanten dier stad opgewekt, eene dergelijke betrekking in de kolonie te gaan aanvaarden. Daar aangekomen predikte Blom eerst in *Nieuw-Amsterdam*, doch begaf zich daarna naar de *Esopus-riv.*, waar hij in 1659 twee preeken deed. Onmiddellijk daarna ontving hij een beroep tot Predikant aldaar, waarmede hij naar het vaderland terugkeerde, om door de *Classis van Amsterdam*, als zoodanig bevestigd te worden, hetwelk den 16. Febr. 1660 plaats had. Zoo keerde hij in ditzelfde jaar, vergezeld van den Eerw. Henricus Selyns van *Amsterdam*, naar de nieuwe wereld terug. Hoezeer hij wegens den toenmaals onzekeren staat der kolonie, niet dadelijk in dienst kon treden, geschiedde

dit toch later. Hij bleef die betrekking bekleeden, tot dat hij, na den dood zijner vrouw, Anna Blom, zijne betrekking in 1667 nederlegde, en zoo het scheen, diep gebogen wegens haar verlies, naar *Holland* terug ging. Eerst in 1678 werd Laurentius Gaasbeek zijn opvolger, zoodat de *Esopëers* dus elf jaren lang van eenen Leeraar verstoken bleven.

Gemelde Henricus Selyns was intusschen als Predikant of Godsdienst-leeraar te *Breukelen* opgetreden; doch eerst in Sept. 1660. In dien tijd bestond de bevolking dier plaats uit slechts 31 huisgezinnen, te zamen 134 zielen, die, wijl zij nog geene kerk bezaten, hunne openbare godsdienst-oefening in eene *schuur* hielden. Zeker niet te gering voor Hem, die als Verlosser der wereld in eene stal geboren werd. Thans noemt men deze plaats, van meer dan 97,000 zielen, *Brooklyn* of, zoo als mijn gids mij zeide, de *stad der kerken* (*the city of churches*). Selyns trad in 1662 met Machtelina Specht van *Utrecht* in het huwelijk en keerde in 1664 naar *Holland* terug; maar vertrok, na een kort verblijf in het vaderland, later weder naar de kolonie.

Reeds na den dood van den Predikant Drisius, (1672) had hij een beroep naar *Nieuw-Amsterdam* van de hand gewezen; doch toen in 1682, aldaar eene nieuwe vacature ontstaan was, door den dood van Wilhelmus van Nieuwenhuysen (1671—1681), werd hij op nieuw beroepen, en nam toen het beroep aan. Zoo bekleedde hij die nieuwe betrekking als Predikant in *Nieuw-Amsterdam* van 1682 tot 1701. De Eerw. Thomas de Witt getuigt van hem, „dat hij een degelijk karakter bezat en een bekwaam en geloovig herder was, die zich tevens door zijne letterkundige bekwaamheden onderscheidde.” Hij schijnt ook de *Latijsche* en *Hollandsche* dichtkunst beoefend te hebben, waarvan nog enkele proeven bestaan. Hij overleed in 1701.

Inmiddels hadden de vervolgingen door Megapolensis en Drisius verwekt, nog niet opgehouden. Ook de *Baptisten* te *Vlissingen* (thans *Flushing*) lagen mede aan de beurt, om de hevigheid der bevelen en besluiten des Gouverneurs te gevoelen. William Hallet, de schout dier

plaats, „had het durven wagen, om bijeenkomsten in zijn huis te laten plaats hebben. Hij had zelfs aan William Wickendam vergund, Gods Heilig Woord te verklaren en uit te leggen, en de Sacramenten te bedienen, hoewel daartoe niet geroepen door eenige burgerlijke of geestelijke magt.” Hij had daarenboven zelf zulk eene bijeenkomst bijgewoond, en nog meer „zelf uit de handen van genoemden Wickendam het brood aangenomen in den vorm en op de wijze als het avondmaal des Heeren gevierd wordt.” Voor deze overtreding der verordening van den Gouverneur, werd Hallett uit zijn ambt ontzet en beboet voor 50 pond, en bij gebreke van betaling, om gebannen te worden. Wickendam, die staande hield, „dat hij door Christus geroepen was, en het volk in de rivier doopte,” werd beboet voor 105 pond, en gelast uit het gewest (de kolonie) gezet te worden. „Maar aangezien hij slechts een arme schoenlapper van *Rhode-Island* was, met vrouw en huisgezin bezwaard, van wien niets te halen viel, zoo werd wel de boete kwijt gescholden, maar het overige van het vonnis met strengheid ten uitvoer gelegd.”

Ook hier bleef het nog niet bij; de vervolgzucht eenmaal aan het blaken, kent vaak geene grenzen. De *Vrienden* van George Fox, of gelijk gewoonlijk *Quakers* geheeten, hadden ook elders zulke heftige vervolgingen te verduren, dat zij bescherming in *Rhode-Island* zochten, en die gevonden hebbende, poogden zij zich ook op *Lang-eiland* (*Long-Island*) uit te breiden. Hunne grond- en leerstellingen van volkomene gelijkheid van *alle* menschen voor God; van *inwendig* licht enz. hebben wij reeds boven leeren kennen.

Macaulay schildert hen als onverzettelijk; toen zij het dus waagden, zich in *Nieuw-Amsterdam* te vertoonen, gelijk een klein getal hunner, uit *Boston* verdreven, dit in 1657 gedaan had, werden zij onmiddelijk in hechtenis genomen. Richard Gildersleeve, magistraat van *Heemstede*, op *Lang-eiland*, werwaarts een hunner, nl. Robert Hodshone, de wijk genomen had, was een der ijverigste vervolgers. Hodshone werd met al zijne papieren en zijnen Bijbel, op last van Stuyvesant gegrepen, gelijk ook de

vrouwen, die hem geherbergd hadden. De bloedige mishandelingen, die de onverzettelijke Hodshone in de gevangenis te *Nieuw-Amsterdam* onderging, herinneren aan de *Inquisitie*-martelingen; inderdaad men ijst bij het omstandig verhaal, dat O'Callaghan daarvan geeft. Zoozeer verwekten de aangedane mishandelingen het afgrijzen en medelijden, dat men hem wilde loskopen door de boete, waarvoor hij gevangen zat, voor hem te betalen; maar de *Quaker*, sterk in zijne onschuld, weigerde daarin toe te stemmen, tot dat de zuster van Stuyvesant, door medelijden getroffen, bij haren broeder zoo dringend aanhield, dat de arme, maar bewonderenswaardige man in vrijheid werd gesteld. Daarmede waren echter de vervolgingen nog niet ten einde; Henry Townsend van *Rustdorp* hield bedestonden (*prayer-meetings*) en werd deswege beboet, en met lijfstraf en verbanning bedreigd, in geval van weigering.

Wel weigerde de magistraat van *Vlissingen* op zeer Christelijke gronden, aan zulke vervolgingen, die afschuw verwekten, deel te nemen. „De wet der liefde, vrede en vrijheid, zeiden zij, die zich in den Staat (het moederland) uitstrekt tot *Joden*, *Turken* en *Egyptenaren*, strekt tot roem van *Holland*; terwijl de liefde, vrede en vrijheid, die zich in Christus Jezus tot *allen* uitstrekt, allen haat, twist en gevangenis veroordeelt.” Maar ook die vreedzame en verdraagzame mannen, moesten zulk een edelen geest, denken handelwijze door het ondergaan van mishandelingen boeten. Gaarne hadden zij allen in bescherming genomen, maar gelijk *Vlissingen*, waren ook *Breukelen* en *Heemstede* nog getuigen der vervolgzucht. Op nieuw werd eene proclamatie van 13 April 1658 tegen het verblijf en de herbergiging der *Quakers* uitgevaardigd; deze evenwel belette hunne bijeenkomsten, en de bijwoning hunner vergaderingen (*meetings*) in de wouden niet, hetwelk ons aan de *boschgeuzen* der vorige eeuw in het moederland herinnert.

Megapolensis en Drisius, een paar kettermeesters als ten tijde van den *Nederlandschen* martelaar Engel Merula, de Inquisiteurs Tapper en Sonnius waren, wendden zich zelfs tot de *Classis* van *Amsterdam*; terwijl Stuyve-

sant voortging met vervolging en uitzettingen. Toen in 1661, ook de bovenvermelde Henry Townsend, in weerwil zijner zeer Christelijke denk- en handelwijze, aan vervolging blootgesteld was, werden er zelfs troepen naar *Rustdorp* gezonden, om de zamenkomsten der *Quakers* te beletten of die uit een te drijven. Slechts voor korten tijd werden hier en daar op *Lang-eiland* de bijeenkomsten verstoord. Op nieuw barstte de woede der vervolging uit in het volgende jaar, toen John Bowne te *Vlissingen*, en John Tilton in *s' Gravesand* gevat, en de eerste, wegens zijnen overgang tot de *Quakers*, en het openstellen van zijn huis tot eene vergaderplaats, in de gevangenis geworpen werd; terwijl op nieuw een streng plakaat tegen die secte werd afgekondigd. Bowne, een andere Hodshone in onverzettelijke vastheid van karakter en even sterk door onschuld, werd zelfs als een rustverstoorder aan boord van de *Fox* naar *Holland* gezonden, om daar, overeenkomstig de aanklagt des Gouverneurs, terecht te staan. Maar Bowne wist zoo wel zijne onschuld en zijne zaak voor de Directeuren der W. I. Compagnie voor te dragen en te bepleiten, dat deze, wel verre van het gedrag en de vervolgzucht van Stuyvesant goed te keuren, hem in tegendeel met aandrang vermaanden, zijne vervolgingen te staken. „In de jeugd van haar bestaan, zeiden zij, moest gij de bevolking der kolonie veeleer aanmoedigen dan afschrikken. *De gewetens der menschen moeten vrij blijven en ongemoeid*, zoolang zij voortgaan gematigd, vreedzaam, niet beleedigend, noch vijandig tegen het Gouvernement te zijn. Zoodanig waren de grondstellingen van voorzigtigheid en verdraagzaamheid, waardoor de magistraten dezer stad (*Amsterdam*) zijn geleid geworden; en de gevolgen daarvan zijn geweest, dat de onderdrukten en vervolgdten van elk land onder ons eene veilige *schuilplaats* voor ellende hebben gevonden. Volg gij in deze zelfde voetstappen, en gij zult gezegend worden.” —

Het verblijdt ons hier te kunnen bijvoegen, dat sedert den tijd van Bowne de vervolgingen van anders-denken- den in *Nieuw-Nederland* hebben opgehouden, en dat de opvol-

ging door Stuyvesant van het voorbeeld van het moederland, na dien tijd in *Amerika* is heerschend geworden. Althans in 1662 had de Amsterdamsche Kamer „aan 25 huisgezinnen van *Mennonieten*, die zich derwaarts begeven wilden, honderd guldens aan ieder toegestaan,” en wij lezen van geenerlei vervolgingen, waaraan zij blootgesteld waren.

Intusschen betreuren wij het, dat een paar predikanten, Dr. Megapolensis en Drisius, die wij daarom boven bij de kettermeesters Tapper en Sonnius vergeleken, dien invloed op den Gouverneur, gelijk deze op de Decker uitoefenden, dat de pen der Geschiedenis zoodanige daadzaken heeft moeten boeken. Ons schijnt het toe, dat eigenlijk Drisius de man was, die den reeds bezadigden Megapolensis mede tot vervolgzucht had opgewekt; want de vroegere geschiedenis vóór de komst van Drisius levert er geen spoor van. Beide, vooral het gevestigd gezag van Megapolensis, wekten den geloofsijver, neen de geloofs-vervolging van Stuyvesant op, en dreven tot die ongeoorloofde en onchristelijke handelwijze aan. Wij merken dit hier aan om te doen opmerken, hoe de *individuele* gesteldheid, het karakter van één mensch, eene reeks van jammeren kan te weeg brengen, *strijdig met de waarachtige leer* der Hervormde Kerk, en met den reinen en zachtmoedigen geest des Christendoms. Niet de *Kerk*, maar het *individu*, van wien die geest uitgaat, is verantwoordelijk voor de gevolgen daarvan. Hoe hooger zulk een persoon geplaatst is, hoe betreurenswaardiger en heilloozer ook die geest van vervolging. De Hervormde Kerk betreurt het daarom te meer, dat mannen als een Stuyvesant, gelijk een Karel II, door onverdraagzame geestelijken geleid, tot zoodanige heillooze middelen hebben toevlugt genomen, zoo zij meenden, „ter eere Gods en ter bevordering der Hervormde Godsdienst, van vrede en eendragt.” De *Kerk* zelve, wie haar ook mogt willen beschuldigen, is van zoodanige persoonlijke handelwijze vrij.

En juist hierin verschilt de *Hervormde* Hollandsche Kerk van de vervolgzieke Kerk van *Rome*; Christus, het onzichtbare Hoofd der eerste, ademt liefde en vrede, en

wil, dat zijne jongeren dat voorbeeld volgen; de Paus, het zichtbare hoofd der *Roomsche* Kerk, ademt verkettering en vervolging van andersdenkenden. Getuige het de *Waldenzen*, de *Hugenoten*, en zoo vele anderen, om niet aan de brandstapels van de Bakker, Merula en anderen in ons eigen vaderland te herinneren. Die geest, welke deze mannen ten vure doemde, is niet de geest des grooten Meesters! Deze is de geest van *Rome*, en even laakbaar is de vervolgzucht van Karel II, Stuyvesant of wie ook er zich aan schuldig maakten. Maar in de Kerk gelijk in de natuur bestaat afwisseling van regen en zonneschijn, van stormen en kalmte; een en ander staat en geschiedt onder het bestuur van Hem, die gezegd heeft „met de zijnen te zullen zijn tot aan de voleinding der wereld.” Ook brak er voor *Nieuw-Nederland* eerlang een nieuw en beter licht aan, en drong in de Hervormde Hollandsche Kerk naderhand een meer verdraagzame geest door, naar gelang hare Leer-aars zelve meer en beter met den Geest van Christus bezielde waren.

Stuyvesant zelf bezat, in weerwil zijner vervolgingen, onwifelbaar een *godsdienstig* karakter, zegt Watson. Den predikant Selyns betaalde hij zelf het halve inkomen, waarvoor deze in de kleine kerk op zijne landhoeve (*farm*) prediken, en zijne *Negers* onderwijzen moest. — En toen in 1663 de *Indianen* aan de *Esopus*-riv. ingevallen waren en vele inwoners vermoord hadden, of wanneer rampen, als de kinderziekte, het land teisterden, schreef hij, naar oud-vaderlandsch gebruik, *vasten-* en *bededagen* uit, gelijk een *dank-* en *bededag* na uitgeredde gevaren. Overigens moesten alle ambtenaren bij het aanvaarden hunner betrekkingen hem den eed afleggen „*de Gereformeerde godsdienst te zullen handhaven, overeenkomstig Gods Woord en het formulier der Dordsche Synode.*” Jammer slechts, dat die godsdienst-ijver zoo ver gedreven werd. Doch een beteren tijd gaan wij na Stuyvesant te ontmoeten, over wien, gelijk over zijne afstammelingen, wij hier naar onze *aanteekeningen* verwijzen.

---

§ 3.

Algemeene volksvergadering (Jeremias van Rensselaer); — de Engelschen (Richard Nicolls); — Hervormde leeraars Petrus Tasschemaker (1684) te *Schenectady*; T. J. Frelinghuysen (1720) te *Nieuw-Brunswick*; John H. Livingston te *Nieuw-York*; — verdeeldheid der Kerk, Coetus- en Conferentie-partij; — vereeniging, acte van Unie (Lamb. de Ronde); — Classen, betrekking tot de Synode van *Noord-Holland*; — Hollandsche taal in de Vereenigde Staten.

Zoo als genoegzaam bekend is, en hier geen opzettelijk betoog behoeft, was *Nederland* zijnen bloei en welvaart verschuldigd aan die vrijheid van godsdienst en geweten, welke het na zijne eigene vrijmaking, onder Willem van *Oranje*, *Maurits* en *Frederik Hendrik*, door bloedigen strijd verworven had, en nu ook aan alle vervolgdten uit andere landen schonk, welke hier eene veilige schuilplaats kwamen zoeken. De vervolgdte Protestanten uit andere landen, uit *Engeland*, *Schotland*, *Frankrijk*, *Italië*, *Duitschland*, de Joden zelfs uit *Portugal*, kwamen zich hier nederzetten, en vonden er herbergzaamheid en vrijheid. Onder de uitgewekene *Engelschen* en *Schotten*, die in 1663 naar *Nederland* kwamen, en zich in *Holland* en *Zeeland* een verblijf kozen, tellen wij onder anderen eenen godvruchtigen John Livingston, Brown, Binning, Dickson, Guthrie, Rutherford, Macward. De eerste dezer was als leeraar der Schotsche kerk met zegen werkzaam in *Rotterdam*. Ook *Nieuw-Nederland* was, even als *Nieuw-Engeland* ten noorden, *Virginie*, de beide *Carolina's* en *Pennsylvanië*, ten zuiden en westen, aanmerkelijk toegenomen, in welvaart en bevolking. Men rekent dat in 1664 het getal *Nederlandsche* planters aan den *Hudson* reeds 10,000 bedroeg. Groote streken lands waren bij wijze van contract ter kolonisering geschonken geworden aan den Baron van *Nederhorst*, van *Rensselaer*, van der *Capellen*, van *Werckhoven*, *David P. de Vries*, de *Hulter* en *Melijn*, en de uitbreiding dier koloniën nam meer en meer toe. Inmiddels was de invloed van *Stuyvesant*, zoowel door zijne godsdienstige vervolgingen, als burgerlijke twisten en oneenig-

heden aanmerkelijk verzwakt geworden. Jonkheer Adriaan van der Donck, die meermalen klagten tegen hem en zijn bestuur had ingediend, had in 1650 met den Raad van *negen mannen*, vermoedelijk reeds den grondslag gelegd van eene algemeene *Volksvergadering* of *Landdag*, gelijk die, welke in 1664 onder voorzitting van den beroemden Jeremias van Rensselaer in *Nieuw-Amsterdam* gehouden werd, ter beraadslaging over de aangelegenheden der koloniën.

Deze landdag, zoo gewichtig in zijne gevolgen voor het burgerlijk bestuur des lands, kan worden geacht als de eerste *algemeene volksvergadering*, en als de grondslag, waarop ook nog tegenwoordig het geheele staatsbestuur der *Verenigde Staten* berust. De onlusten met de *Indianen* en vooral met *Engeland*, zijne aanspraken op de koloniën, de verschijning van den kapitein John Scott op *Lang-eiland*, en de vruchteloze onderhandelingen te *Hartford*, hadden dezen landdag noodzakelijk gemaakt. Dezelve bestond, behalve uit den voorzitter Jeremias van Rensselaer en van Schelluynen (uit *s' Gravenhage* afstammend) uit de kolonie *Rensselaerswijck*, verder uit afgevaardigden van *Nieuw-Amsterdam*, het fort *Oranje*, *Wiltwijck*, *Nieuw-Haerlem*, *Staten-eiland*, *Breukelen*, *Midwoud*, *Amersfoort*, *Nieuw-Utrecht*, *Boswijck* en *Bergen*, te zamen uitmakende 24 leden; waaronder namen, wier nakomelingen, zoo als van Stuyvesant en de genoemden, aldaar nog in hoog aanzien staan. — De landdag vraagde in de eerste plaats bescherming van het *Nederlandsch* bestuur, zoo tegen de *Indianen*, aan wier gedurige invallen men blootgesteld was, als tegen de „kwaliijk gezinde *Engelschen*,” die zich meer en meer uitbreidden en hunne aanspraken op de kolonie steeds hooger deden gelden.

Men weet, dat evenwel de pogingen tot behoud der koloniën, zoo in het moederland, als in *Amerika* zelf aangevend, vruchteloos waren, en eindigden met de overgave der geheele volkplanting aan het *Britsch* bestuur. De Engelsche kolonel Richard Nicolls, met eene vloot tegen *Nieuw-Amsterdam* afgezonden, was er aan geen verzet te denken; men telde slechts 250 man in de stad in staat om

de wapenen op te nemen. Bij verdrag, waartoe ook Megapolensis sterk had medegewerkt, zag *Nederland* in Sept. 1664 deze heerlijke bezittingen in de magt van *Engeland* overgaan; te vergeefs poogde de Decker zich nog in het fort *Oranje* staande te houden; nadat Stuyvesant, de stad *Nieuw-Amsterdam* had overgegeven, was ook zijn verzet geheel vruchteloos. — De ondertekenaars van het verdrag van overgave waren van den *Nederlandschen* kant Johan de Decker, Varleth, Sam. Megapolensis, Steenwijck, Cousseau en van Cortlandt.

Het lijdt geen twijfel of deze verandering van zaken heeft al spoedig invloed moeten uitoefenen op de *Hollandische Hervormde Kerk*. Men had evenwel bij de overgaaf wel uitdrukkelijk bepaald en bedongen „dat de *Hollanders* „zouden genieten vrijheid van geweten in godsdienstoefening en „kerkelijke tucht,” verder: „dat de papieren en archieven behoorende aan de Kerk, de armen of weezen, zouden blijven in handen, waar zij nu waren” enz. Overigens werd den *Hollanders* vergund, het regt van handel, vrije kolonisatie van de *Nederlanden* uit, vertrek naar het vaderland of elders.

Gemelde Samuel Megapolensis, welke dit verdrag mede had helpen sluiten, was de jongste zoon van Johannes, en in 1670 nog predikant in *Nieuw-Amsterdam*, dat later den naam van *Nieuw-York* ontving. Van zijne opleiding weet men, dat hij zich in 1657 naar het *Harvard-college* begaf, om er de eerste lessen voor zijne toekomstige bestemming te ontvangen; waarna hij zich nog drie jaren naar de Universiteit van *Leyden* begaf om er zijne studiën te voltrekken. Bij zijne terugkomst in *N. Nederland*, werd hij, tijdens het bestuur van Stuyvesant, bij de kerk van *Nieuw-Amsterdam* beroepen, waar de Gouverneur hem tot onderhandelen koos. — Vervolgens in het vaderland teruggekeerd, nam hij in *Noord-Holland* de Evangeliedienst waar te *Zuid-Zijpe* en *Wieringerwaard*, waarna hij in 1677 bij de *Engelsche* kerk te *Vlissingen*, en in 1685 bij de *Engelsche* kerk te *Dordrecht* beroepen werd, waar hij vermoedelijk zal overleden zijn. Ons blijkt nergens de bepaalde reden van zijn vertrek herwaarts; welligt waren het bezwaren of

moeijelikheden, die onder het *Engelsche* bestuur hem daartoe noopten. Dit toch, dat de *Hollandsche* Kerk met moeijelikheden en hinderpalen te kampen kreeg, geeft Robert Baird genoegzaam te kennen. Maar niet tegenstaande die vele hinderpalen, werd het Evangelie met veel vrucht gepredikt. „Men erkent, zegt hij, zijnen weldadigen invloed „aan de gestrengte en gezonde begrippen, aan de toemende beschaving onder alle volksklassen, vooral sedert „een met den volksaard strookende regeringsvorm, — de volksvertegenwoordiging — was ingevoerd.”

De kolonisatie, die aanvankelijk door de onlusten met de *Engelschen* belemmerd werd, zoo niet geheel had opgehouden, werd weldra op nieuw hervat, zelfs op eene grootere schaal voortgezet. In de acte van overgaaf was mede bepaald geworden: „dat elk volk uit de *Nederlanden*, zich vrijelijk mogt komen nederzetten in deze kolonie, en dat *Hollandsche* schepen vrijelijk derwaarts mogten komen, — en dat daarentegen ieder *Hollander* vrijelijk naar het vaderland mogt terugkeeren, of iedere soort van koopwaar naar het moederland mogt zenden in schepen van zijn eigen land.” Wijders bleef de handel met het vaderland en vaderlandsche schepen over en weder, als op den gebruikelijken voet, geheel vrij. Zoodanige bepalingen deden de kolonisatie op nieuw hervatten. In 1656, ook in 1663 waren van *Nederland* uit, eenige *Waldenzen* en andere planters, benevens *Italianen*, naar *Amerika*, naar de *Zuid-rivier* (de *Delaware*) gezonden; terwijl almede vele *Hugenoten*, oorspronkelijk uit *La Rochelle*, zich in die streken waren komen nederzetten. Weldra waren deze zoo talrijk, dat de publicatiën zoowel in het *Fransch* als in het *Engelsch* geschieden, en dat zij, naast de *Hollanders*, het talrijkste en meest gegoede gedeelte der bevolking uitmaakten, die hunne eigene kerk bezaten, welke aldaar nog bestaat. In 1664 werd het geheele getal der bevolking, zoo als wij boven zeiden, te zamen op volle „10,000 zielen” gerekend.

Zie hier een overzicht van de toenemende bevolking. *Nieuw-Amsterdam* bevatte in 1656, toen kapitein de Koninck de stad het eerst bewaakte, 120 huizen en 1000 inwoners.

De eerste bedroegen in 1660, toen door van der Donck eene afteekening van de stad werd gemaakt, over de 350, terwijl de bevolking in 1664 tot 1500 was gestegen. Van deze waren 250 mannen, die men weerbaar achtte, de overigen, tusschen 12 à 1300, bestonden uit vrouwen, en kinderen beneden de 18 jaren, — en in 1674 was het getal huizen reeds tot 368 gestegen. — Het was in dit laatste jaar, dat de *Engelschen*, de stad, na eene korte terugkeer onder het *Hollandsch* bestuur, ten tweede male verkregen, en nu voortaan ook behielden; terwijl zij *Nieuw-Amsterdam*, benevens het fort *Oranje* of *Frederik Hendrik*, (*Beverwijck*) ter eere van den Hertog van *York* en *Albany*, broeder van Koning Karel II, de namen gaven van *Nieuw-York* en *Albany*, zooals wij die plaatsen dan ook verder zullen noemen.

Bij het toenemend getal inwoners en planters van de stad en koloniën van *Nieuw-York*, onder het Engelsche bestuur, eerst van Nicolls, Lovelace en Fletcher en hunne opvolgers, nam ook de behoefte aan predikanten steeds toe, in welke behoefte nog altijd van *Nederland* uit voorzien werd. De laatst door ons vermelde predikanten waren Hermanus Blom, aan de *Esopus-rivier*, die aldaar door Laurentius Gaasbeek werd opgevolgd (1678); welke wederom in 1681 door Joh. Weecksteen, gelijk deze in 1691 door Nucella van Bosen werd opgevolgd.

Ook te *Schenectady* ontving men in het jaar 1684 eenen predikant, namelijk Petrus Tasschemaker; terwijl ook tusschen gemeld jaar en 1698 de eerste kerk aldaar gebouwd werd, aan het einde der *kerkstraat*; later, in 1733, in het midden dier straat overgebracht en door een gemakkelijker gebouw vervangen. Vóór de komst van Tasschemaker, werd de godsdienstoefening in bijzondere huizen gehouden, door Leeraars uit *Beverwijck*, die deze plaats nu en dan kwamen bezoeken; terwijl andere Christenen van *Schenectady* de kerk te *Beverwijck* gingen bezoeken, waartoe zij dan telkens twee dagen behoefden. Een dergelijk voorbeeld van godsdienstigheid hebben wij boven van de *Hugenoten* van *Princetown* aangehaald. Volgens John F. Wat-

son, verdween de Eerw. Tasschemaker op ecne geheimzinnige wijze in den moord, door de *Franschen* en *Indianen* in Febr. 1690, in *Schenectady* aangerigt, tegen welken onverwachten inval Peter Schuyler van *Albany* optrok, en zich als een andere Washington in dapperheid gedroeg. Eerst later in 1702 werd de verdwenen Tasschemaker opgevolgd door Thomas Brouwer, insgelijks uit *Holland* herwaarts overgekomen, en in 1728 overleden. De volgende predikant Bernardus Freeman werd door Rynhard Erkssoon, almede uit *Holland*, opgevolgd; doch in 1740 treft men er den naam aan van Cornelis van Santvoord, die van *Staten-eiland*, aan den mond van den *Hudson*, derwaarts vertrokken was. Zijn opvolger Barent Vroomer bekleedde de betrekking van Leeraar van 1754—1782, en schijnt almede nog uit *Nederland* te zijn overgekomen; maar zijne opvolgers, sedert 1782, waren alle *Amerikanen* van geboorte, hoewel van Nederlandsche afkomst.

De predikant Samuel Megapolensis, had, zooals wij boven zagen, *Nieuw-York* verlaten; terwijl de Eerw. Schaets zijn herderlijk werk in *Albany* voortzette tot 1683, toen hij door den Eerw. Godefridus Delius werd opgevolgd. Omtrent het einde dezer eeuw bevatte *Nieuw-York* reeds over de 4,300 inwoners, en de Staat in 1731 ongeveer 50,000; die snelle vermeerdering is nog meer in het oogvallend in 1750 toen de stad 10,000 inw., de Staat *N. York* 100,000 en geheel *Noord-Amerika* 1,000,000 inwoners bevatte, welk getal tot op den huidigen dag steeds is blijven toenemen.

Onder begunstiging van den *Engelschen* Gouverneur Fletcher (1693) werden er ook *Engelsche* *Episcopale* kerken gebouwd, en nam de *Engelsche* bevolking sterk toe. Intusschen bleef de *Hollandsche* taal en bleven de *Hollandsche* gemeenten zich staande houden: hoewel het *Engelsche* bestuur zich veel moeite gaf om de *Engelsche* taal in te voeren, en daartoe scholen opende. Onderscheidene godvruchtige Leeraren werden, zoo als Baird zegt, deels uit *Holland* naar *Amerika* gezonden, om als predikanten in de behoeften der *Hollandsche* gemeenten te voorzien; of er werden van *Amerika* uit jonge lieden naar *Holland* gezonden

om daar hunne theologische studiën te voltrekken, en dan later wederom onder de *Hollandsche* gemeenten in *Amerika* werkzaam te zijn. Tot de eerste behooren Gualterus du Bois (1699), en in 1713 Henricus Boel, die zijne herderlijke betrekking tot 1754 bekleedde; voorts de geestelijke T. J. Frelinghuysen, die in den aanvang der 18^e eeuw, in 1720, uit *Holland* overkwam en zich aan de *Raritan* nederzette. Veel nut en zegen moet deze voortreffelijke man, als een waar Evangelisch Leeraar, gesticht hebben. Dit blijkt vooral uit hetgene Gilbert Tennent, hem betreffende, schreef in eenen brief aan Prince te *Boston*, en door den meermalen genoemden Baird medegedeeld:

„De *Hollandsche* geestelijke Frelinghuysen heeft in *Nieuw-Brunswijk* en de omliggende oorden, voornamelijk in de eerste tijden, na zijne aankomst, veel zegen verspreid. Zeven jaren geleden deze streken (aan de *Raritan*) bezoevende, aanschouwde ik met groote blijdschap de rijke vruchten zijner geestelijke ambtsbezigheden. Velen zijner toehoorders met wie ik de gelegenheid had te spreken, schenen mij toe bekeerde menschen te zijn, met gezonde begrippen, en van eenen Christelijken wandel; en deze lieden verklaarden, dat zij dit alles aan zijne zorg verschuldigd waren.”

Gemelde Frelinghuysen, de stamvader eener geachte nakomelingschap, liet vijf zonen na, die allen den geestelijken stand omhelsden, benevens twee dochters, die beide met geestelijken in het huwelijk zijn getreden. Tot het geslacht der Frelinghuysen's behooren drie broeders, van denzelfden naam, die onder de uitstekendste *Amerikaansche* regtsgeleerden behooren geteld te worden: een hunner Theodoor Frelinghuysen, aan wien ik de eer heb gehad, gedurende mijn verblijf in *Amerika*, aanbevolen te zijn geworden, was eenige jaren lang lid van den Senaat der *Vereenigde Staten*, later Kanselier der Universiteit te *Nieuw-York*, thans president van het Hervormde College te *Nieuw-Brunswijk*, waarop wij later terugkomen. Van de algemeene achting, die deze geleerde geniet, getuigt ook, dat hij als kandidaat voor het gouverneurschap van den Staat

Nieuw-Jersey is voorgesteld geworden, waarvan von Raumer spreekt, die bij de verkiezing tegenwoordig was.

Onder dezulken, die van *Amerika* uit naar *Holland* waren gezonden om zich daar voor het dienstwerk des Heeren te bekwamen, en dan in den wijngaard terug te keeren, behoort John H. Livingston, van *Schotsche* afkomst, afstameling van John Livingston, die in 1663, zoo als wij boven gezegd hebben, met andere *Schotten*, naar *Holland* was uitgeweken, en wiens zoon Robert Livingston, zich het eerst naar *Nieuw-Nederland* had begeven, waar hij de stamvader werd, dier talrijke familie der Livingston's, waarop *Amerika* met regt roemen mag, gelijk *Nederland*, zoodanige mannen voor *Amerika* gevormd te hebben. Gemelde John H. Livingston werd aan een onzer hoogeschole tot *Doctor* in de godgeleerdheid bevorderd, en was, na zijne terugkeer in *Nieuw-Nederland* of *Nieuw-York*, een der uitstekendste geestelijken des lands. „Hij behoorde tot die geestelijken, zegt Baird, die geboren zijn om eene eerste plaats in de Kerk te bekleeden, doch die echter aan een leven, toegewijd aan de stille vervulling hunner ambtspligten de voorkeur geven.” — Eerst trad hij op als Leeraar te *Nieuw-York*, waar hij gelijktijdig arbeide met Johannes Ritzema, Lambertus de Ronde en Archibald Laidlie, uit *Vlissingen* in *Zeeland* derwaarts beroepen. Later werd hij tot Hoogleeraar benoemd, aan het *Seminarium* der Hollandsch Gereformeerden te *Nieuw-Brunswijk*, aan de boorden van de *Raritan* (staat *Nieuw-Jersey*), in 1850 door mij bezocht, waar beide namen, die van Frelinghuysen en Livingston nog steeds in gezegend aandenken zijn, en door eene geachte nakomelingschap steeds voortleven. Livingston overleed in 1825.

Meestal ontving de *Hollandsch* Hervormde kerk hare Leeraars, gelijk wij vroeger zagen, en ook deze laatstgenoemde uitstekende mannen, van de Classis van *Amsterdam*, waarmede zij bestendig in betrekking stond. Dit was echter niet bij uitsluiting het geval, want men wendde zich ook wel tot andere Classen in het moederland om van deze Leeraars te ontvangen. Dit blijkt althans uit een verzoek

betreffende zekeren Guillaume Redtholf ten jare 1693 aan de Classis van *Walcheren*. Deze, voorlezer in twee dorpen in *N. Nederland*, werd door vele leden der gemeenten begeerd tot hunnen herder en leeraar, weshalve men zich met eenen door velen onderteekenden brief aan die Classis wendde. De Classis liet daarop Redtholf overkomen, en na hem geschikt en bekwaam te hebben bevonden, werd hij tot de heilige dienst bevorderd en vertrok in 1695 wederom als *Leeraar* derwaats. Daarenboven werd aan denzelfden Redtholf toegestaan, voortaan ook anderen voor de dienst in *Nieuw-Nederland* (thans *Nieuw-York*) voor te dragen. In het jaar 1730 hield Gualterus du Bois, in *Nieuw-York*, de eerste leerrede in het nieuwe kerkgebouw, zijnde de vroegere oude kerk thans tot een ander gebruik ingerigt ¹⁾.

Wat inmiddels de betrekking der *Amerikaansche* Gereformeerde Kerk tot de moederkerk in *Holland* betreft, hierover was, zoo het schijnt voor een aantal jaren, immers reeds omtrent 1737, een ongelukkig verschil en verdeeldheid ontstaan, welke voornamelijk de vraag betrof van *het regt der bevestiging tot de kerkedienst*. Vermoedelijk is het dan ook daaraan toe te schrijven, dat sommigen der *Amerikaansche* kerken, zich, zoo als wij boven gezien hebben, tot de Classis van *Amsterdam*, en anderen, zoo als wij mede zagen, tot de Classis van *Walcheren* wendden, om in de behoeften van predikanten te voorzien.

Toen de gemelde Gouverneur Fletcher de *Episcopale* Kerk invoerde, bleven de *Hollandsche* Gereformeerden zich nog altijd hechten aan de moederkerk en de *Synode van Dordt*, of liever aan de Classis van *Amsterdam*. De oorzaak daarvan, dat de meesten zich aan deze Classis hielden, was, naar ons inzien, daarin gelegen, dat de W. I. Compag-

---

1) In 1844 werd deze zoogenaamde *middel-Hollandsche* kerk, na onderscheidene lotgevallen in den *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog ondergaan te hebben, voor een jaarlijksch inkomen van 12,500 gl. (5000 doll.) aan het algemeen bestuur afgestaan, voor een postkantoor. De Eerw. Dr. Knox hield er den avond van 11 Aug. 1844 eene laatste leerrede over Joh. IV: 20—24, en Dr. de Witt deed bij die gelegenheid eene toespraak.

nie, de kolonie *Nieuw-Nederland* en daarmede ook de stad *Nieuw-Amsterdam*, aan *Amsterdam* had overgedragen. Gelijk die trans-Atlantische bezittingen burgerlijk aan *Amsterdam* behoorden, en denkelijk ook wel eerst van *Amsterdam* en *Beverwijk* uit grootendeels bevolkt waren, dikwijls zelfs ook door aanzienlijke sommen ondersteund werden, zoo achtte men zich ook in kerkelijk opzigt aan de Classis van *Amsterdam* verbonden. Daarentegen gissen wij, dat andere planters uit *Zeeland*, bijv. die uit *Vlissingen* (op *Lang-eil.*), zich bij voorkeur tot de Classis van *Walcheren* zullen gewend hebben, waaruit het bovengenoemde verschil ontstond.

Men ziet daaruit, zoo als wij meenen, dat door den Hoogl. Kist in het vertaalde werk van Rob. Baird terecht wordt aangemerkt: „dat de *Hollandsch* Gereformeerde Kerk in *Amerika* zich in geheel anderen toestand bevond dan de overige kerken van *Engelschen* oorsprong. De leden dezer laatsten zonden welligt nooit over eene verhuizing gedacht hebben, indien vervolging ter zake hunner godsdienstige denkwijze, hen er niet toe gedrongen had. Uit *Nederland*, het *Vaderland der vrijheid*, gingen sommigen vrijwillig uit, om zonder die drangredenen koloniën te stichten en ondernemingen te doen, en zij werden ondersteund door hunne land- en geloofsgenooten, waarmede zij steeds, en deze met hen, vereenigd wilden blijven. Het misschien te streng vasthouden aan het oppertoezicht hier te lande, onder die omstandigheden vrij natuurlijk, sproot vooral voort uit ware belangstelling en vrees voor verwijdering.”

Men gevoelde intusschen maar al te zeer, welk een bezwaar het opleverde in de steeds toenemende koloniën geen eigen kerkelijk gezag, boven dat der Consistoriën te bezitten; weshalve in 1738 een zeker getal harer Leeraars het voorstel deden zich onderling tot een gezaghebbend ligchaam (*Coetus*) te vormen. Evenwel kon de Classis van *Amsterdam* zich niet voor 1746 of 1747 dienaangaande verklaren, om hun voornemen te bekrachtigen. Doch deze vereeniging bezat nog niet het regt van inwijding of van uitspraak te doen in geschillen; de magt die deze vereeniging bezat, was alzoo niet toereikend, en het bezwaar om in *Holland*

te gaan studeren te groot; daarom besloot men eene geregelde eigene *Synode* zamen te stellen, waartoe alle gemeenten werden geraadpleegd. Men wilde alzoo eene stap verder doen. Maar dit plan vond hevigen tegenstand, bij die Leeraren, zegt Baird, die uit *Nederland* gekomen waren. Er ontstond scheuring en verwarring; velen gingen uit de *Hollandsche* tot de *Episcopale* kerk over. De beide partijen, hierdoor ontstaan, werden met de namen van *Coetus* en *Conferentie* bestempeld. De *Coetus*-partij was van gevoelen, en hield tegen de *Conferentie* staande, dat men uit hoofde van de bezwaren om naar *Holland* om predikanten te zenden, gelijk steeds het geval was geweest, zelf een *theologischen* leerstoel behoefde; terwijl men het daar voor hield, dat die magt, uit hoofde van het toenemend getal kerken, in *Amerika* zelf, door de predikanten der kerk behoorde uitgeoefend te worden. Ten dien einde verlangde men eene kerkelijke regeling (*organisatie*) in *Classen* en eene *Synode*, op den voet zoo als die in *Holland* bestond. Aan deze *Classen* en *Synode* wilde men, dat alle regten en vrijheden zouden behooren als in het moederland aan zulke kerkelijke lichamen toekomen. De *Conferentie* integendeel beweerde, dat alle predikanten in *Holland* moesten gewijd worden, en alleen op gezag van de *Classis* van *Amsterdam*, of met hare vergunning moesten gezonden worden.

Het verschil hierover werd met warmte en hevigheid gevoerd, en veroorzaakte vele oneenigheden in meest alle gemeenten. In vele gemeenten wilden de leden der verschillende partijen zelfs niet met elkander de godsdienstoefening bijwonen, of elkander toespreken. Er werden echter gelukkig maatregelen genomen om eene verzoening en hereeniging te bewerkstelligen. Daartoe werd in het jaar 1771 eene bijeenkomst gehouden, op den 15—18. October in de stad *Nieuw-York*, waarop predikanten en ouderlingen uit den staat *Nieuw-York* en *Nieuw-Jersey* werden afgevaardigd. De eerste poging daartoe ging uit van het Consistorie van *Nieuw-York* „ten einde vrede en eensgezindheid te stichten” tusschen gemelde kerken. De bovengemelde Eerw. John H. Livingston, destijds predikant te *Nieuw-*

York, was de achtenswaardige man, die de talrijk vergaderde Broeders ontving en verwelkomde, waarna de Eerw. Lambertus de Ronde, daartoe door het Consistorie van *Nieuw-York* opzettelijk uitgenoodigd, optrad, en tot de talrijke vergadering sprak over deze woorden van den Apostel Paulus tot de *Ephesen*: „*Vrede zij den Broederen, en liefde met geloove, van God den Vader, en den Heere Jezus Christus. (Eph. VI: 23).*” Deze preek in de oude *Hollandsche* kerk gehouden, gaf aanleiding tot vermaningen tot vrede en liefde bij de beraadslagingen over het gewigtige werk, dat men had tot stand te brengen; terwijl gepaste en nederige, maar vurige smeekingen om den Geest des Heeren, die toespraken en vermaningen vergezeld gingen.

Aangenaam is het de aanzienlijke lijst van meestal *Hollandsche* namen te zien, der predikanten en ouderlingen, uit de onderscheidene gemeenten van *Nieuw-York* en *N. Jersey* afgevaardigd, die dit groote werk der hervorming in den afgesmeekten Geest des Heeren werkelijk tot stand bragten. Wij noemen hier alleen de predikanten, benevens hunne standplaatsen, als Isaäk Rijsdijk, te *Poughkeepsie* en *Fishkill*, aan den *Hudson*; Johannes Casparus Rubele, te *Kings-County*; G. Leydecker, te Engl. *Neighborhood*; Ulpianus van Sinderen, te *Kings-County*; Johannes Leydt, te *Brunswick*; Warmoldus Kuypers, te *Hackensack* en *Schralenburg*; Johannes Schureman, te *Catskill* en *Coxackie*; William Jackson, te *Bergen- en Staten-eiland*; Hermanus Meyer, te *Kingston*; Dirick Romeyn, te *Marbletown* en *Rochester*; Johannes M. van Harlingen, te *Millstone* en *Schannick*; Martinus Schoonmaker, te 's *Gravesand* en *Haerlem*; Johannes H. Goetchius, te *Hackensack* en *Schralenburg*; Benjamin van der Linde, te *Paramus*; Jacob R. Hardenbergh, te *Oud- (Old) Raritan*; Samuël Verbryk, te *Tappan*; Eilardus Westerloo, te *Albany*; de beide bovengemelden Lamb. de Ronde en John. H. Livingston, benevens Archib. Laidlie, te *Nieuw-York*; David Marinus, te *Acquaknonk*; Benjamin du Bois, te *Freehold* en *Middletown*, enz.

Uit deze vergadering van predikanten, allen met hunne

ouderlingen, werden gekozen Dr. John H. Livingston tot *Praeses*, benevens Isaäk Rijdsijk van *Pougkeepsie* en Eilardus Westerlöö van *Albany*, tot *Scriba's*.

Na een gepast en ernstig gebed door den Voorzitter, werd door den *Scriba* eenen brief van de *Classis van Amsterdam* gelezen, gedagteekend 3 Oct. 1768. Hierna oordeelde de vergadering noodig, dat er eene *Commissie* benoemd werd, bestaande uit leden van predikanten en ouderlingen uit de verschillende partijen, als van de *Coetus*, der *Conferentie*, benevens even zoovele *onzijdige* broederen; aan welke *Commissie* opgedragen werd, het ontwerpen en opstellen eener *Acte van vereeniging*, die dan daarna door de geheele vergadering zou worden overwogen.

Deze *Commissie* was zamengesteld uit de navolgende leden: van de *Conferentie*: de *Ronde* en *Rijdsijk*, benevens hunne ouderlingen, *Jacobus van Zandt* en *Richard Snediker*, uit *Nieuw-York* en *Poughkeepsie*; — van de *Coetus*: *Hardenbergh* en *Verbryk*, benevens de ouderlingen, *Visscher* en *Peter Zabrieskie*, uit *Oud-Raritan*, *Tappan*, enz. en uit de *onzijdige* leden: *Dr. Livingston*, *Eil. Westerloo*, benevens de ouderlingen, *Isaäk Rosevelt* en *H. Gansevoort*, uit *Nieuw-York* en *Albany*.

Deze *Commissie* nu bragt een ontwerp tot stand, dat der vergadering ter beslissing werd voorgedragen, en waarin de *praeliminair*en aldus luiden: „*Aangezien zekere misvattingen betreffende den band van vereeniging tusschen de kerken in dit land en die van Holland, de ongelukkige oorzaak zijn geweest van de verledene oneenigheden, en ten einde deze voortaan voor te komen, alsmede ten gevolge van het advies en den wenk van de Eerw. Classis van Amsterdam, in haren laatsten brief aan ons, zoo vereenigen wij ons tot één ligchaam, en wij verstaan ons met elkander om het bestuur onzer Kerk en hare vereeniging met de moederkerk in Holland te regelen, als volgt:*

Art. 1. Wij verbinden ons in alle zaken, aan de instelling der *Nederlandsche Gereformeerde Kerk*, zoo als dezelve is ingesteld door de kerkelijke verordeningen van de *Synode van Dordrecht*, in de jaren 1618 en 1619.

Art. 2. De *Consistoriën* zullen altijd bekrachtigd, en hare werkzaamheden geleid worden overeenkomstig de Instelling der Nederlandsche Kerk.

Art. 3. In verband met het voorgaande, stellen wij, overeenkomstig den raad en het advies van de Eerw. *Classis* van *Amsterdam*, bekrachtigd door de Synode van *Noord-Holland*, zoodanige kerk-vergaderingen als bestaanbaar zijn met het bestuur en de Instelling (*Constitution*) der *Nederlandsche Kerk* en onze betrekking tot haar; welker geregeltelijke gebieden door zulke namen onderscheiden zullen wezen als hierna genoemd.

Wijders werden deze regterlijke gebieden (*Judicatories*) in *bijzondere* en *algemeene* onderscheiden; de *onderwerpen*, de *leden* en het *getal* der vergaderingen bepaald, waarin men echter de vrijheid behield naar omstandigheden te wijzigen. Zoo werden er *drie* dier vergaderingen (*Classen*) vastgesteld voor de toenmalige provincie *Nieuw-York*, benevens twee in *Nieuw-Jersey*, en wel onder de navolgende namen, en bestaande uit de daaronder genoemde gemeenten:

1. Die van de stad *Nieuw-York*, waartoe zullen behooren alle *Hollandsche* of *Nederduitsche* Gereformeerde kerken, van welke taal ook, in de stad, op *Long-Island*, in het graafschap (*County*) *Nieuw-York* en *Westchester*.

2. *Kingston*, waartoe zullen behooren alle kerken der graafschappen *Dutchess* en *Ulster*, benevens de gemeente van het *Camp*.

3. *Albany*, welke beurtelings te *Albany* en te *Schenectady* zal vergaderen; kerken daaronder behoorende in de graafschappen *Albany*, *Glocester* en *Cumberland*.

4. *Brunswijk*, in de toenmalige provincie *Nieuw-Jersey*, waartoe zullen behooren de kerken in de graafschappen *Richmond*, *Monmouth*, *Middlesex*, *Somerset*, *Hunterdon* en *Sussex*.

5. *Hackensack*, met de kerken in de graafschappen *Bergen*, *Oranje*, *Essex* en *Morris*.

Overigens werden de tijd der jaarlijksche vergaderingen en de zamenstelling der *algemeene vergadering* (*Synode*), benevens de plaatsen der zamenkomsten van deze, (nl. *Nieuw-York* en *Kingston*) en hare bevoegdheid tot onderzoek (*ex-*

amination), voorbereiding (*preparation*) en eindbeslissing (*peremption*) op navolgende wijze voorgesteld:

„Voor deze algemeene vergadering, onder goedkeuring der Eerw. Synode van *Noord-Holland* en der Eerw. Classis van *Amsterdam*, vragen wij het lang gewenschte regt om de Candidaten tot het Doctorschap (*Licensure*) en voor het dienstwerk te mogen onderzoeken, en verder om zulken, die wettig beroepen zijn, te bevestigen, zoo als zulks in de *Nederlanden* gebruikelijk is. Eene lijst van allen, die geëxamineerd en toegelaten zijn, als ook van de nieuw aangestelde en ontslagene predikanten, zal in onze jaarlijksche acten gehouden, en aan de Eerw. Classis van *Amsterdam* opgezonden worden, met verzoek, dat deze zorgvuldig mogen ingeschreven worden in het register der predikanten, en gerekend onder de *N. Amerikaansche* predikanten in de beide provinciën, nl. de tegenwoordige staten *Nieuw-York* en *N. Jersey*.

Ten opzigte van de *vereeniging* met de kerk van *Holland*, en het beroep, wegens verschil over belangrijke leerstukken werd bepaald: „Om op de best mogelijke wijze, den band van vereeniging te onderhouden met onze hooggeëerde *Moeder-kerk* (gelijk wij vurig verlangen), zal er, ten eerste, elk jaar een volledig afschrift van alle handelingen onzer algemeene vergadering, en geteekend door den *Praeses* en *Scriba*, die in dat jaar die betrekking bekleeden, gezonden worden aan de Classis van *Amsterdam*, die als zoodanig wettiglijk daartoe benoemd is door de Synode van *Noord-Holland*.” — En:

„Ten tweede: wanneer ooit enig verschil nopens belangrijke leerstukken mogt ontstaan onder de Broeders, hetzij predikanten of kerke-leden, waarvan de beslissing enig bezwaar mogt opleveren voor dezen of genen, zoo zal het verschil aan het oordeel dier *Classis* onderworpen worden, of wanneer zulks noodig is aan de *Synode* van *Noord-Holland*, overeenkomstig wier beslissing de algemeene vergadering, zoowel als de veroordeelde partij zich schikken en handelen zal.”

Na verder nog de noodige algemeene bepalingen betref-

fende de ontzetting, en de bevestiging van predikanten, de kerkelijke bezoeken en buitengewone vergaderingen, gemaakt te hebben, wordt omtrent de betrekking en de vervulling van het *Hoogleeraarsambt* gezegd:

„Betreffende de betrekking van *Hoogleeraar* willen wij handelen naar het advies der Eerw. Classis van *Amsterdam*, nl. wij willen bij voorraad kiezen een' of twee Hoogleeraaren, om te onderwijzen *Didactic, Elenctic, Exegetic, Theologie*, enz., overeenkomstig de ontvangene leerstellingen onzer Nederduitsche Hervormde Kerk; voor welke betrekking wij, volgens het oordeel der Classis, op gunstige voorwaarden, zullen kiezen zoodanige Godgeleerden uit de *Nederlanden*, die bekend zijn als geleerd, godvruchtig en regtzinnig, en onveranderlijk gehecht aan de Nederlandsche formulieren van eenigheid; hebbende genoemde Classis beloofd daartoe bevoegde personen aan te bevelen, enz.”

Het onderwijs, en vooral ook het *Seminarium*, waarop wij later terugkomen, was mede een bijzonder voorwerp der zorg van deze Amerikaansche *Synode*, waaromtrent in deze Acte van vereeniging ten slotte werd bepaald:

„De respectieve gemeenten zullen verder hun werk maken om openbare of bijzondere *scholen* te stichten, waarin, onder het bestuur der Consistoriën, onderwijs zal worden gegeven, zoowel in de *talen* als in de grondbeginselen of leerstellingen der Gereformeerde Hollandsche Kerk, zooals die worden onderwezen in de Nederduitsche kerken.”

Na de beraadslaging over al deze en nog eenige andere artikelen, die achtereenvolgens werden aangenomen, volgde in de *vierde* zitting, de bekrachtiging van het geheel, zoo als dit *Actenstuk* thans aan de bestaande *gemeenten* ter bekrachtiging zou worden aangeboden; waarna eene algemeene verzoening en een broederlijk verbond in deze vergadering volgde.

„Nadat men elkander de regter hand van broederschap had gegeven, werden de Commissie, gelijk ook het Eerw. Consistorie van *Nieuw-York* openlijk en formeel bedankt voor hunne vriendschappelijke en broederlijke diensten, en na vurige dankzeggingen aan God voor dezen onverwachten

zegen, vergezeld met vurige smeekingen tot den troon der Genade om verdere voltrekking van het heilige werk der vereeniging, en alzoo voor den voorspoed en het welzijn der Kerk, vertrokken de afgevaardigden in *vrede, vreugde en liefde.*”

Sedert dien tijd (18 Oct. 1771) maakt deze *Acte van vereeniging*, de steeds voortdurende *Grondwet (Articles of Union)* uit, der Hollandsche Gereformeerde Kerk in *Noord-Amerika*, die echter van dien tijd af tot nu toe verscheidene uitbreidingen en ontwikkelingen, naar tijdsomstandigheden en behoeften, heeft ontvangen, waardoor als van zelf een kerkelijk *Wetboek (Digest)* ontstaan is, dat sedert 1794—1848 uit de *Minuten* der Synoden, onder bepaalde hoofdstukken bij elkander gebragt, den algemeenen regel uitmaakt, waarnaar men zich in kerkelijke aangelegenheden te gedragen heeft.

Gelijk wij zagen, en ook uit de bepaling schijnt te blijken, dat men het oprigten van *scholen* aan de gemeenten aanbeval, zoowel voor het onderwijs in de *talen* als in de grondstellingen der Gereformeerde Hollandsche Kerk, had men de *Hollandsche* taal in die gewesten, steeds in waarde trachten te houden. Zoo onderhielden ook de *Fransche Hugenoten* hunne taal in hunne kerk. Maar de Gouverneur Fletcher had zich, door het oprigten van *Engelsche scholen*, vele moeite gegeven elke andere dan de *Engelsche* taal meer en meer te verdringen. Dit was inderdaad te bejammeren. De volharding om de *moedertaal* bij de godsdienstoefening te blijven gebruiken is niet alleen als een nationale trek hoog te waarden, maar tevens een band, die te nader aan de moederkerk, hare oorspronkelijke instellingen en het vaderland blijft verbinden. Nog tot 1764 werd er in *Nieuw-York* altijd in het *Hollandsch* gepredikt, en zoo als wij meenen, ook nog altijd, tot voor eenige jaren, tot den dood van den Eerw. Schoonmaker, in *Albany*. Na veel wederstreven echter van hen, die met de oude *taal* hunner vaders, ten laatste ook hunne oude goede leer, de leer der *Dordsche* kerkvaders, hunne lithurgiën, hunnen *Catechismus* enz. meenden te zien verloren gaan, — werd

evenwel in 1764 Dr. Archibald Laidlie, een uitstekend *Schotsch* geestelijke van de *Presbyteriaansche* kerk te *Nieuw-York* beroepen, om er de godsdienstoefening in de *Engelsche* taal te houden. Vroeger had deze eerwaardige man, dien wij reeds boven bij de eerste *Synode* ontmoet hebben, aan het hoofd gestaan eener *Presbyteriaansch-Hollandsch-Gereformeerde* gemeente te *Vlissingen* in *Zeeland*. „Hij nam dit beroep aan, vertrok in 1764 naar *Nieuw-York*, en zag zijnen arbeid met zegen bekroond. Sedert dien tijd, is de *Hollandsche* taal meer en meer in onbruik geraakt.”

Daardoor is de band tot de moederkerk, of beter gezegd de regtstreeksche betrekking tot de moederkerk, niet alleen aanmerkelijk verslapt, maar daardoor is de *Amerikaansch-Hollandsch-Gereformeerde Kerk*, geheel verstoken geraakt van dien rijken schat van *theologische Litteratuur*, van *theologische* verhandelingen, preeken enz. die onze *Gereformeerde Kerk* in *Nederland*, sedert de *Dordsche Synode* tot nu toe, vooral in den jongsten tijd, heeft opgeleverd. Voor de *Hollandsch-Gereformeerde* predikanten, althans voor de groote meerderheid in *Amerika*, is die rijke schat van *theologische* letterkunde der moederkerk een gesloten boek geworden. Inderdaad, dat is zeer te bejammeren. Niet alzo is het er gesteld met de *Fransch-* en *Hoogduitsch-Gereformeerde* kerken!

Hieruit leide men evenwel niet af, dat, hoezeer het *Hollandsch* als kerktaal in onbruik is geraakt, daarmee ook de *Hollandsche* taal bij allen vreemd is geworden. Op het jaarfeest der vrijheid, of eigenlijk het *St. Nicolaas-feest*, wordt te *Albany* en elders, door de *Nederlanders* van oorsprong, bij het gedenken aan *Nederland* en zijne uitstekende mannen (*Willem I, Maurits; — Hugo de Groot, Cats* enz.) nog *Hollandsch* gesproken. Vooral in *Albany* is het *Hollandsch* nog zoo veel in zwang, dat *Ds. Scholten* en mijn naamgenoot *Ds. Buddingh* daar voor eenige jaren nog in de taal der vaderen, de taal der moederkerk, het *Woord Gods* hebben verkondigd, ten aanhoore van eene groote schare van hoorders. — En op het platte land, zoo verzeerde men mij, blijven vele landlieden met onverzettelijk-

heid aan de taal der vaderen gehecht, en houden zij den ouden *Staten-Bijbel* en daarnaast het boek van vader Cats, nog steeds in waarde.

Ook treft men in den Staat *Nieuw-York* nog *Hollandsch-Gereformeerde* Kerkleeraars aan, mannen van hooge achting, met wie ik ten deele *Hollandsch* heb gesproken: zoo de Eerw. Thomas de Witt en Hardenbergh in *Nieuw-York*, Isaac N. Wyckoff in *Albany*, wiens gastvrije pastorij mij steeds aangename herinneringen verschaft, terwijl diens zoon de Eerw. Wyckoff, in *West-Troy*, mij een gedeelte uit eenen oud-*Hollandschen* Bijbel (met de Psalm-berijming van Dathenus) voorlas. — Het vertrek van vele Nederlandsche volksverhuizers naar de Vereenigde Staten, die in hunne gemeenten natuurlijk *Hollandsch* hooren preeken, heeft op nieuw het *Hollandsche* element in *Noord-Amerika* aanmerkelijk versterkt, en ook in de Kerk zelve wederom opgewekt. Zoodanige *Hollandsche* gemeenten, zijn in *Michigan*, *Holland* enz., onder Ds. van Raalte, Ds. van der Meulen, vroeger te *Goes*, en anderen; — die in *Wisconsin* (tegenover *Milwaukee* en *Chicago*); die in *Jowa*, te *Pella*, onder Ds. Scholten; gelijk de jongste op het *Grand-Island* (niet verre van de *Niagara*); terwijl vele *Nederlanders* in *Amerika* verstrooid leven, als te *Buffalo*, *Rochester* enz. Door de aansluiting dier in het vaderland zelf *afgescheidene* gemeenten aan de *Hollandsch-Gereformeerde Kerk* in *Amerika*, is ook de belangstelling in de *oorspronkelijke* taal der Kerk wederom opgewekt. Zoo heeft de *Synode* voor een paar jaren hare studenten voor de Godgeleerdhied met nadruk aanbevolen, „zich de *Hollandsche* taal zoo zeer eigen te maken, dat zij in staat zijn in die taal te kunnen prediken;” eene aanbeveling, die door de menigvuldige *Hollandsche* landverhuizers naar *Amerika* grooten steun vindt.

---

§ 4.

Noord-Amerikaansche vrijstaat, (Washington); — betrekking der Gereformeerde Hollandsche Kerk tot den Staat; — algemeene Synode (1800); — verbindtenissen der Hollandsche Kerk met de Presbyterianen (1785, 1797); — met de Herv. Presbyterianen (1837); — met de geassocieerde Hervormde Kerk (1800, 1838) — met de Hoogduitsche Hervormde Kerk (1842; — driejarige Conventie (1844—47) *fgeschaft* (Isaïc N. Wijckoff).

Gelijk de algemeene *volksvergadering* in 1664, onder voorzitting van Jeremias van Rensselaer, niet zonder invloed bleef, op de verdere burgerlijke ontwikkeling en aanlegenheden van den *Staat*; zoo bleef ook, bijna eene eeuw later, deze eerste *algemeene Kerk-vergadering*, onder voorzitting van den Eerw. John H. Livingston, niet zonder gewigtigen invloed op de ontwikkeling en vrijheid der *Kerk*. In beide dezer vergaderingen was het denkbeeld der *vertegenwoordiging*, in de eerste door *afgevaardigden* uit het *volk*, in de laatste door *gedelegeerden* uit de leden der *gemeenten*, in het leven getreden, en de algeheele goedkeuring en bekrachtiging der artikelen, werd nu van de gemeenten zelve ingewacht. Deze bleef dan ook niet uit. Beide vergaderingen erkenden alzoo de zelfstandigheid des *volks*.

Men had vroeger in de acte van overgave van *Nieuw-Nederland* voor de *Hollanders* bedongen volkomene „*vrijheid van geweten in godsdienstoefening en kerkelijke tucht*”; — daarenboven ontleenden de *Amerikanen* ook het denkbeeld van één *Staten-verbond* op dezelfde beginselen gevestigd, van de *Nederlanders*, die reeds talrijk geworden waren, en wier nakomelingen, thans wijd en zijd verspreid, een groot gedeelte uitmaken van *Nieuw-York* en *N. Jersey*, beide deelen van *Nieuw-Nederland*. — Men rekent, dat de bevolking der stad *Nieuw-York* in 1774 geklommen was tot 22,750; die van den geheelen staat tot 250,000, en van geheel *Noord-Amerika* tot over de 3,000,000. Gelijk hier door de *Gereformeerde Kerk* in *Nieuw-Nederland*, zoo was ook elders de bevolking in *Nieuw-Engeland*, door de beginselen der *Puriteinen*, en in *Virginië* door de *Calvinisten* of *Hugenoten* tot eene Christelijke vrijheid, zoo in kerkelijk als godsdienstig en staat-

kundig opzigt, opgevoed. In twijfelachtige gevallen, waar de wetten des lands niet hadden voorzien, gold zelfs elders de *Bijbel*, als het hoogste Wetboek van appel. Zulk een volk, tot dat hooge vrijheidsgevoel ontwaakt, liet zich dan ook door geene verbodswetten en knevelarijen van *Engeland* meer regeren. Voor een groot aantal, het *Hollandsche* en *Fransche* gedeelte der bevolking, was *Engeland* daarenboven een overheerschende staat, die zich niet op Christelijke beginselen, maar door het regt van den sterksten van *Nieuw-Nederland* had meester gemaakt.

Toen dus de „*zonen der vrijheid*” zich allerwege met elkander verbonden tegen *Engelsche* willekeur, was er slechts een Washington, waren er een Franklin en Jefferson noodig, om in het leven te verwezenlijken en daaraan eenen vorm te geven, wat reeds in de gemoederen, zoo bij de *Engelsche Amerikanen* als bij de *Hollanders* en *Hugenoten*, zoo diep geworteld was. Men kent den korten, maar manmoedigen vrijheidsoorlog der *Amerikanen* (1775—1789) en de uitkomsten van dien. Wij behoeven er niet verder over uit te wijden; maar willen alleen dit als een merkwaardige trek van den onsterfelijken Washington vermelden, die ons in 1850 op de plaats zelve, in het heiligdom der *Amerikanen*, een rotstempel aan den *Passaic*, werd medegedeeld, waar deze trek heeft plaats gehad, die ons aan het *vaste* verbond herinnerde, dat ook onze onsterfelijke Willem I, met den *Potentaat* aller *Potentaten* gesloten had, alvorens hij zich aan de bevrijding van het Protestantsche *Nederland* toewijdde. Washington had namelijk, vóór den aanvang van den krijg, zijnen medestrijder la Fayette, aan den *Passaic*, niet verre van den waterval en de stroomsnelten, in een rotsgewelf bescheiden, ten einde zich daar aan het verspiegend oog des overheerschers te onttrekken, en over de vrijmaking van *Amerika* te beraadslagen. En toen la Fayette ter afgesprokene plaatse kwam, vond hij den onsterfelijken Washington, in het *gebed* geknielend, in onderhoud met zijnen God; ook hij sloot daar, gelijk een anderen Willem I, een onveranderlijk en vast verbond met den *Potentaat* aller *Potentaten*.

Inderdaad, dit verhaal op de plaats zelve, die nog in al zijne natuur-woestheid en grootheid bestaat, onder het ruischen van den *Passaic*, trof mij levendig; dit te weten, dat Washington, gelijk een Willem I, het groote werk, dat beiden hebben tot stand gebragt, met God begonnen en voltrokken heeft; dat de *Amerikaansche* republiek, gelijk vroeger de *Nederlandsche*, beide *Evangelische*, Bijbelsche beginselen in het leven verwezenlijkten, dat boezemde mij te meerder achting in voor het groote *Staten-verbond* van *Amerika*, het schoonste dat ooit de wereld zag. — Beide zijn vruchten der *Hervorming*; beide hebben de leer des *Evangelies* van volkomene godsdienstvrijheid en vrijheid van geweten gehuldigd. Geene overheersching in Kerk noch Staat!

En op zulke gronden heeft dan ook de Amerikaansch-Hollandsche Gereformeerde Kerk de navolgende overtuiging, betreffende hare *betrekking tot den Staat* kunnen aannemen en tot rijpheid brengen.

„Dat gedeelte, zoo heet het, van art. 36 der geloofsbelijdenis, zoo als het nu gedrukt staat, hetwelk voorschrijft, „dat de burgerlijke Overheid gehouden is, de hand te houden aan de H. Kerkedienst, om te weren en uit te roeijen alle afgoderij en valsche godsdienst; om het rijk „van den anti-Christ te gronde te werpen, en het koninkrijk „van Jezus Christus te bevorderen, het *Woord des „Evangelies* overal te doen prediken, opdat God van een „iegeijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in zijn *Woord „gebiedt,*” dit artikel is genoegzaam verklaard in de voorrede der Constitutie en het 35^e verklarende artikel.

Voorts heeft men besloten: „dat de Gereformeerde Kerk zich verzet tegen eenigerlei *vereeniging tusschen Kerk en Staat*, als even schadelijk voor de belangen van het godsdienstige *levensbeginsel*, als gevaarlijk voor die vrijheid van geweten, welke nu door alle burgers dier gelukkige republiek genoten wordt.”

Voorts: „dat de resultaten der ondervinding in *Amerika* overvloedig bewijzen, dat de *Kerk geen andere steun behoeft, dan de godsvrucht van hare leden en de genade van Christus.*”

Zoo staat dan de Amerikaansch-Hollandsch *Gereformeerde Kerk* als eene vrije, volkomen zelfstandige en krachtige plant van het Evangelie, geworteld in het gemoed van hare belijders, terwijl zij haren wasdom wacht, niet van het zwaard der Overheid, maar van den zegen en de genade van haren Heer en Meester, van Christus, die den zijnen beloofd heeft: „tot aan het einde der wereld, zal Ik met u zijn.” Welk een zegen die Kerk over de vrije republiek der *Nederlanden*, gelijk thans over het groote Staten-verbond verspreid heeft en nog verspreidt, blijft dan ook bij den onpartijdigen niet onopgemerkt. Baird over de Hollandsch-Gereformeerde Kerk in *Amerika* en van hare belijders sprekende, zegt: „elk onpartijdige moet erkennen, dat het een volk is, rijk in deugden en uitmakende een onschatbaar bestanddeel der *Amerikaansche* natie. Vele onzer beroemdste mannen zijn uit hen voortgesproten. De kolonisten uit het land van eenen Hugo de Groot en Johan de Witt hebben aan onze republiek eenen President, en drie Vice-presidenten geschonken en zij hebben tot op den huidigen dag de door hunne vaders gestichte Kerk in *Amerika* blijven behouden.”

Deze President was de nog algemeen geachte Martin van Buren, (1837—41) van den *Kinderhoek*, zoon van Abraham van Buren en Maria Goes. Bij zijne echtgenooten Hanna Goes bezit hij vier zonen, die in de achting des vaders deelen, en aan een van wie ik het genoeg had aanbevolen te zijn; de Vice-presidenten uit de *Hollandsche* Kerk en uit *Hollandsch* bloed voortgesproten, van wie Baird hier gewaagt, worden door hem niet genoemd; daarentegen kunnen wij hier drie gouverneurs noemen, die de Kerk en hunne *Hollandsche* afkomst eere aandoen, als Rip van Dam, (*Nieuw-York*), William Livingston, en een Frelinghuysen (*N. Jersey*).

Maar niet slechts heeft de Hollandsch-Gereformeerde Kerk, zich in *Amerika* staande gehouden: zij heeft zich als een weldadige boom steeds blijven uitbreiden. Zoo was er in de Artikelen van vereeniging besloten dat „de *algemeene vergadering*, die uit afgevaardigden bestond uit de *bijzondere*

vergaderingen," hare jaarlijksche vergaderingen, bij afwisseling te *Nieuw-York* en te *Kingston* zou houden. Deze vergadering verkreeg weldra den vorm eener *Conventie* en bestond toen uit al de predikanten, elk met zijn ouderling, benevens een' ouderling uit elke gemeente, die vacant was. In het jaar 1800 werden de *bijzondere Synoden* van *Nieuw-York* en *Albany* ingesteld, en tevens verscheidene nieuwe Classen gevormd. Toen werd er besloten, dat eene *delegatie* van acht predikanten en acht ouderlingen uit elke *bijzondere Synode*, de *algemeene Synode* der Kerk zou uitmaken, tot zoo lang dat de staat der Kerk zou toelaten de regeling in de Constitutie voorgeschreven; tevens werd bepaald, dat in gemelde delegatiën niet meer dan twee predikanten en twee ouderlingen uit elke Classis zullen gezonden worden. In het jaar 1809 had er eene nieuwe regeling der *algemeene Synode* plaats, toen werd namelijk het getal der afgevaardigden vergroot, zoo als het thans nog is; de wijze van benoeming werd insgelijks gewijzigd, en het *Quorum* der handelingen tevens nader bepaald. Dit plan werd door twee derden der Classen goedgekeurd en eene *Amerikaansche Synode* der Gereformeerde Kerk was diensvolgens geconstituëerd.

In 1812 onderwierp de *Synode* aan de Classen de overweging van het nut van jaarlijks, in plaats van om de drie jaren, te vergaderen; hetwelk genoegzaam algemeen aangenomen zijnde, thans op elken eersten woensdag in de maand Junij bepaald is.

De Classen, die vóór 1800 in de Vereenigde Staten bestonden, waren die van *Nieuw-York*, *Kingston*, *Albany*, *Brunswick* en *Hackensack*. In het jaar 1812 hadden de navolgende veranderingen plaats: de Classis van *Albany* werd in drie Classen verdeeld, als die van *Rensselaer*, *Albany* en *Montgomery*. De Classis van *Kingston* werd gesplitst in die van *Poughkeepsie* en *Ulster*. De Classis van *Hackensack*, werd verdeeld in die van *Paramus* en *Bergen*. Die van *Nieuw-York* en *Nieuw-Brunswick* ondergingen geene veranderingen.

In dat zelfde jaar werden door de *algemeene* vergadering ook de beide *bijzondere Synoden* van *Nieuw-York* en *Albany*

ingesteld. Er werd namelijk besloten, dat de bijzondere *Synode van Nieuw-York* zou bevatten, de Classen van *Nieuw-York, Nieuw-Brunswijck, Paramus, Bergen* en *Poughkeepsie*; — die van *Albany* daarentegen, de Classen: *Albany, Ulster, Rensselaer* en *Montgomery*.

Wijders werden in de navolgende jaren nieuwe Classen ingesteld, die van de steeds voortgaande uitbreiding der Kerk in de Vereenigde Staten getuigen, als:

1813 de Classis van *Long-Island*.

1814 „ „ „ *Philadelphia*.

1818 „ „ „ *Washington*.

1826 „ „ „ *Schoharie, Schenectady* en *Cayuga*.

1828 „ „ „ de Zuid-Cl. van *Nieuw-York*.

1832 „ „ „ *Orange*.

1834 „ „ „ *Greene*.

1839 „ „ „ *Passaic*.

1841 „ „ „ *Illinois* en van *Michigan*.

1843 „ „ „ *Long-Island* werd in Noord- en Zuid-Classes verdeeld.

1843 „ „ „ *Watervliet* en van *Hudson*.

Zoo zagen wij de Amerikaansche Gereformeerde Kerk, waarvan de beginselen door slechts weinige belijders, als een onmerkbaar mosterdzaad aan de woeste boorden van den *Hudson* werden overgeplant, na velerlei stormen, maar ook onder veel zegen van Boven, tot een krachtigen en zelfstandigen boom opgroeijen, met eene *algemeene*, en twee *bijzondere* Synoden, en verscheidene Classen en vele gemeenten, waarvan het getal zich steeds blijft uitbreiden.

De acte van *incorporatie* aan den Staat is van den navolgenden inhoud:

„ *Wordt bevolen*, door het volk van den Staat *Nieuw-York*, vertegenwoordigd in den Senaat en de vergadering: „dat de algemeene Synode der Gereformeerde, Protestantsch Hollandsche Kerk zal zijn, en hiermede wordt verklaard te zullen zijn een vereenigd en politiek ligchaam, onder den naam en titel van de „*algemeene Synode der Gereformeerde, Protestantsch-Hollandsche Kerk*,” met volle magt om voor het gereg te dagvaarden en gedagvaard te worden, zich

te verdedigen en verdedigd te worden, onder gemelden naam, en zulks bij alle gerechtshoven en gerechten; en om te hebben een algemeen zegel, en dat te veranderen naar goedvinden; alsmede om aan te nemen, te koopen en te behouden onroerende en roerende goederen, en dezelve te verkoopen en verzenden; mits de jaarlijksche waarde daarvan niet zal te boven gaan de som van 10,000 dollars (25,000 gl.), en dat deze nooit anders dan voor godsdienstige en liefdadige doeleinden gebezigd worde.

En wordt verder bepaald: dat het wettig zal zijn voor de gewone leden van gemelde *algemeene Synode*, dat zij in hunne vastgestelde vergaderingen verkiezen een President, drie Bestuurders en een Thesaurier van gemelde *Corporatie*; en om te maken en uit te vaardigen *Statuten* en *Reglementen* ter besturing en beschikking hunner vaste en roerende bezitting, ter bepaling van de pligten van den President, Bestuurders en Thesaurier, benevens den tijd hunner respectieve betrekkingen: *onder dien verstande echter:* dat zoodanige *Statuten* en *Reglementen* niet strijdig zullen wezen met de Grondwet en de Wetten van den Staat, of der Verenigde Staten.

En wordt verder nog bepaald: dat het ten allen tijde wettig zal zijn voor de wetgeving deze acte te herroepen of te wijzigen."

Wat nu de bijzondere Statuten betreft, deze gaan wij hier voorbij; men ziet hoe de *Gereformeerde Hollandsche Kerk*, door deze bekrachtiging harer *algemeene Synode*, een gewettigd bestaan in den Staat heeft verkregen, en door naam en titel het aandenken bewaart en levendig houdt aan hare oude *Hollandsche* afkomst. Wel heeft men in de kolommen van het weekblad de *Christian Instelligencer* het onderwerp ter sprake gebracht, om naam en titel te veranderen; doch de Commissie die in 1848, bij monde van James Romeyn, verslag uitbragt nopens den staat der Kerk, hoewel dit onderwerp niet met stilzwijgen kunnende voorbijgaan, achtte zich onbevoegd eenig gevoelen dienaangaande te uiten; terwijl de Eerw. J. N. Wijckoff, met wien ik over dit onderwerp sprak, en, zoo als ik hartelijk wensch, de groote meerderheid der

Synode van gevoelen is, dat men door geene naamsverandering zijne afkomst mag verzaken of daardoor in vergetelheid brengen. Zoo handelt geene welgeaarde dochter, geen kind ten opzichte van zijnen vader of *moeder*, ook zelfs, al bezit die niet zoo roemvolle titels, als de *Hollandsch-Gereformeerde Kerk*, waarin wij mannen tellen als een Willem I, Borganman, Hugo de Groot, en andere uitstekende mannen van vroegeren tijd; gelijk een van der Palm, Heringa, Clarisse en anderen van den tegenwoordigen tijd.

De geheele rijkdom onzer vroegere en tegenwoordige theologische litteratuur sedert de *Dordsche Synode* is in *Noord-Amerika* in de Hollandsche Kerk zelve, inderdaad nog te weinig bekend: door die naamsverandering zou de klove nog grooter worden. En wij zien dan ook met genoegen het besluit der Synode. „Dat, aangezien de Synode met den naam en titel van algemeene Synode der *Gereformeerde, Protestantisch-Hollandsche Kerk* ingelijfd is, de fungerende Secretaris der algemeene Synode gehouden is dien naam en titel te bewaren, en in acht te nemen in de minuten.”

Intusschen bleef de Gereformeerde Hollandsche Kerk, die vermoedelijk door deze eigene zelfstandigheid hare betrekking tot de *Classis van Amsterdam* als van zelve veranderd en opgelost zag, niet afgescheiden en geheel van andere kerken in *Amerika geïsoleerd* daar staan. Integendeel met broederlijke liefde en Christelijke gezindheid omtrent andere Protestantsche en Hervormde zuster-kerken bezielde, had zij deze, al spoedig na bovenvermelde *Acte van Unie*, de broederhand aangeboden en betrekkingen aangeknoopt, welke steeds voortduren, en, bij eene toenemende broederliefde, geheel in den geest des Christendoms, leiden kunnen, tot ééne groote en vereenigde Protestantsche Kerk, waarin Christus alléén de Heer der gemeente is, en alle uiterlijke scheidsmuren voor de onderlinge broederliefde en éénheid wegvallen.

Zoo had reeds in 1785 eene onderlinge briefwisseling tusschen haar en de *Presbyteriaansche Kerk* plaats, welke ten doel had eene zamenkomst van vertegenwoordigers der beide kerken, ten einde eene broederlijke beraadslaging tot stand

te brengen. In het jaar 1797 werd door de algemeene Synode eene Commissie benoemd om dienaangaande eene zamenkomst te hebben met gecommiteerden der algemeene vergadering van de *Presbyteriaansche kerk*, alsmede van de *Geassocieerde Hervormde Synode*, ten einde een meer bepaald plan te ontwerpen tot onderlinge briefwisseling en verstandhouding. In het jaar 1800 werd aan de Synode door deze gecommiteerden zulk een plan voorgelegd, omvattende het Avondmaal (*communion*) der bijzondere kerken, de vriendschappelijke wisseling van predikants-diensten, en eene briefwisseling van de verschillende Besturen (*Judicatories*) der onderhandelende kerken. Aangezien sommige bepalingen van dit ontwerp niet strookten met de inzichten der Synode, zagen zij er geheel van af hunne toestemming daaraan te geven. Evenwel schijnt het, dat eene vriendschappelijke briefwisseling bleef bestaan tusschen deze kerken tot het jaar 1822 toen het navolgende plan werd aangenomen:

1. Ieder lid van elke kerk mag aan het Avondmaal ontvangen worden in de andere kerk, mits aan de dienaren van die kerk verschaffende genoegzaam bewijs van een goed en geregeld gedrag in de kerk, waartoe hij behoort.

2. Het zal geoorloofd zijn aan de bevoegde kerk-dienaren in eenige gemeente, hetzij dat die vervuld of vacant is, om eenig Leeraar of Candidaat (*probationer*) uit te noodigen op hunnen leerstoel op te treden, welke een goed gedrag leidt in de eene of andere van gezegde kerken, en die de groote leerstellingen van het *Evangelie*, zoo als die in hunne respectieve geloofsbelijdenissen vervat zijn, en in het algemeen aangenomen en geleerd worden in de Hervormde kerken, in hare zuiverheid predikt; maar het zal geheel van de vrije keus afhangen zulke uitnoodigingen te doen of terug te houden; ook zal het niet als beleedigend en onvriendelijk worden aangemerkt als de uitnoodiging wordt terug gehouden.

3. Eene vacante gemeente zal de vrijheid hebben eenen predikant te beroepen uit elke der kerken, overeenkomstig de orde, welke in die kerk bestaat, waaruit hij mag beroepen worden, mits hij zich schikt naar de orde dier kerk;

en ingeval zich eene gemeente vormt, welke bestaat uit leden van beide kerken, zal het haar vrij staan, zich te stellen onder toezigt van de eene of andere, naar hare keus.

4. Liederen, die in eenige kerk onder kerkelijke tucht staan, of in verhoor (*proces*) van tucht, zullen niet in de andere kerk, worden opgenomen, zoo lang deze tucht duurt, of zulk een regtsgeeding nog onbeslist is.

5. De predikanten der corresponderende kerken zullen zich in geenerlei wijze inlaten met de dienst der predikanten van de andere kerk.

6. Geene der mindere Besturen (*Judicatories*) zullen de vrijheid hebben in hunne respectieve vergaderingen of onder hunne bescherming op te nemen eenig student of candidaat (*Licentiaat*) der zuster-kerk, zonder een behoorlijk ontslag van het kerkelijke ligchaam of het theologische seminarie, waartoe hij beschouwd wordt te behooren.

7. De algemeene vergadering der Presbyteriaansche Kerk en de algemeene Synode der Gereformeerd Protestantsche Kerk zullen ieder eenen predikant, met eenen plaatsvervanger (*Alternate*) benoemen, als afgevaardigden tot deze Collegiën (*Judicatories*).

Later werd nog besloten, dat deze *gedelegeerden* of afgevaardigden wederkeerig het regt zouden hebben in elk der hooge Collegiën mede te beraadslagen: „over alle vragen, welke voor mogten komen, en zulks op dezelfde wijze en in dezelfde uitgestrektheid als zijne eigene leden, overeenkomstig de reglementen der beide ligchamen; — en dat de afgevaardigden alleen zullen uitgesloten zijn van het regt van stemmen.”

Gelijk met de *Presbyteriaansche Kerk*, zoo trad de Synode ook met de *Hervormde Presbyteriaansche Kerk* in betrekking. In het jaar 1837 werd namelijk eene Commissie benoemd om met de Synode dier Kerk in briefwisseling te treden. Deze Commissie legde in 1838 het volgende plan voor, hetwelk insgelijks aangenomen werd:

1. De Synode der Hervormde Protestantsch-Hollandsche Kerk en de algemeene Synode der Hervormde Presbyteriaansche Kerk zullen ieder een predikant benoemen, bene-

vens een plaatsvervanger, om zitting te nemen over en weder in ieders hoogste Collegiën, met de bevoegdheid om over alle voorkomende onderwerpen mede te beraadslagen, en bedenkingen te maken omtrent zaken betreffende de belangen van beider wederzijdsche ligchamen, of tot de algemeene belangen der Godsdienst behoorende; doch zij bezitten geen stemregt.

2. De predikanten, leden en Besturen (*Judicatories*) dezer kerken, (elkander altijd met Christelijke achting behandelende) zullen altijd erkennen de deugdelijkheid van ieders handelingen en voorschriften (*Ordinances*), die overeenstemmen met het *Woord van God*; daarbij echter wordt verstaan, dat elk kerkelijk collegie, behoorende tot het eene of andere ligchaam, personen mag examineren of gevallen van tucht mag herzien over zaken, die tegenwoordig bijzonder of uitsluitend tot hetzelfde behooren.

In het jaar 1845, achtte de Synode het om zekere redenen gepast deze wijze van samenwerking door gedelegeerden te doen ophouden; zij nam diensvolgens de navolgende besluiten betreffende het geheele onderwerp; — zoo werd *besloten*:

1^e. Dat deze Synode met de wederkeerige hartelijke betuigingen van achting voor de Synode der *Hervormde Presbyteriaansche Kerk*, met de ernstigste verlangens en gebeden bezield voor haren voortdurenden voorspoed en toenemend nut, en onder toewensching, „der genade, barmhartigheid en vrede van God onzen Vader en onzen Heer Jezus Christus,” vaststelt:

2^e. Dat aan de algemeene Synode der *Hervormde Presbyteriaansche Kerk* met den meesten eerbied worde in overweging gegeven het gevoelen door deze Synode in hare zitting van Junij 1843 geuit, namelijk: — dat, aangezien deze Synode met genoegen verneemt de eensgezindheid, de regtzinnigheid en den ijver der *Hervormde Presbyteriaansche Kerk*, en steeds wenschende met haar in genootschappelijke en toegenegene betrekking te blijven, het echter onnoodig wordt geacht om ten dien einde afgevaardigden te zenden; dewijl alle voordeelen dier onderlinge betrekking kunnen

genoten worden door eene wederkeerige toezending van hare jaarlijksche *Minuten* en andere handelingen, die van welwillendheid en vertrouwen getuigen.

Zoo werd ook in het jaar 1797 eene Commissie benoemd om te onderhandelen en zich te verstaan met eene dergelijke Commissie van de *Synode der geassocieerde Hervormde Kerk*, met het oogmerk om eenig bepaald ontwerp te vormen van onderlinge overeenstemming en betrekking. In het jaar 1800 werd zulk een ontwerp van overeenstemming door deze onderhandelende Commissiën aan de Synode voorgelegd, omvattende ook het Avondmaal der bijzondere kerken, de vriendschappelijke wisseling van diensten der predikanten en eene verstandhouding der verschillende Collegiën van de onderhandelende kerken. Dewijl evenwel sommige bepalingen van dit ontwerp niet strookten met de zienswijze der Synode, zag zij er volkomen van af, dit plan aan te nemen. Evenwel schijnt er eene vriendschappelijke verstandhouding tusschen de beide Kerken te hebben blijven bestaan. In het jaar 1816 werd op nieuw een aanzoek gedaan door de geassocieerde Hervormde Kerk, om wederzijds Commissiën te benoemen, ten einde eene zamenkomst te hebben om de goede verstandhouding tusschen de beide kerken te bevorderen, en om wederzijdsche pogingen te vereenigen ter bevordering van de belangen van het *Koninkrijk des Verlossers*. Dit verzoek werd ingewilligd door de Synode, welke diensvolgens in 1816 eene Commissie benoemde. Door deze vereenigde Commissiën werd in het volgende jaar een nieuw ontwerp van overeenkomst voorgesteld, dat na eenige wijziging, door de Synode aangenomen werd. Dit ontwerp duurde voort tot 1820, toen er eene mededeeling werd ontvangen van de Synode der geassocieerde Hervormde Kerk, voorstellende de benoeming eener Commissie, ter beeraadslaging over het onderwerp om eene geheele *vereeniging* der beide kerken te bewerkstelligen. Zulk eene Commissie werd er in 1820 benoemd. Deze Commissie van onderhandeling keurde een plan van vereeniging goed, dat aan de Synode werd voorgelegd, door haar aangenomen, en aan alle Classen werd toegezonden ter bekrachtiging. De

meerderheid der Classen keurde dit plan goed, maar de Synode der geassocieerde Kerk zag voor het tegenwoordige af van elken verderen stap tot verwezenlijking.

In het jaar 1827 werd door de Synode der geassocieerde Hervormde Kerk op nieuw verzocht om met haar eene verstandhouding te willen onderhouden op dezelfde wijze als die, welke bestond met de algemeene vergadering der Presbyteriaansche Kerk. Evenwel, er kwam niets van dit voorstel tot het jaar 1837, toen er een ontwerp van verstandhouding door afgevaardigden werd aangenomen.

In het jaar 1838 werd er eene mededeeling ontvangen van de Synode der geassocieerde Hervormde Kerk, voorstellende om in plaats van het eerste artikel in het vroeger aangenomen plan, waarbij onderhandelende afgevaardigden benoemd werden, te willen bepalen, dat de verstandhouding voortaan alleen zou onderhouden worden door brieven, betreffende de algemeene belangen der Godsdienst, zoo in het eigen vaderland als over de wereld. Maar de Synode onthield zich thans van eenig bijzonder besluit over dit voorstel. —

Ook met de *Hoogduitsche Hervormde Kerk* staat de Nederlandsche Hervormde Kerk in eene verblijdende samenwerking en Christelijke verstandhouding. Deze Kerk, almede *Calvinistisch* in haar leerbegrip en *Presbyteriaansch* in hare inrigting, werd eerst in 1741 door zekeren Schlatter georganiseerd, die daartoe door de Classis van *Noord-Holland* naar *Amerika* afgezonden was. Zij breidde zich voornamelijk in *Pennsylvanië* uit en ontving ook voortdurend hare Leeraars, als Weiber, Steiner, Otterbein en anderen, van de Classis van *Amsterdam*; tot 1792 was dit althans het geval. In 1819 echter verhief zij zich onder eene eigene *Synode* tot eene zelfstandige kerk, die thans een eigen seminarium te *Mercersburg* bezit, waarop wij later terug zullen komen.

Met regt kan men dus deze kerk, nog meer dan die der *Presbyterianen* en elke andere, eene *zusterkerk* van de *Hollandsche* noemen. Beide stonden vroeger onder de Classis van *Noord-Holland (Amsterdam)*; beide onderhouden ook daarom nog, als dochteren van dezelfde moeder eene Chris-

telijke gemeenschap door *gedelegeerden*. Zoo werden in 1844 door de Hollandsche Kerk als gedelegeerden naar de Hoogduitsche Synode te *Allentown* afgevaardigd: de Eerw. Isaac N. Wyckoff en Oscar H. Gregory, als *primarii*, benevens de Eerw. Gabriël Ludlow en John Gosman, als *secundi*, en in 1845 treffen wij als zoodanig aan de Eerw. Isaac Ferris en John Proudfit als *primarii*, en Nichol. J. Marsellus en Willm. H. Campbell als *secundi*; terwijl daarentegen de *Hollandsche* Synode, afgevaardigden uit de *Hoogduitsche* Kerk ontving, die zeer de uitstekende broederliefde en den Christelijken geest roemden, waarmede zij als zoodanig door de broeders ontvangen werden. De eerste handeling der Synode tot die naauwere verbindtenis, en die men dienaangaande in hare gedrukte *Minuten* aantreft, is van 1804 en van dezen inhoud:

Besloten: Dat de verstandhouding met de Hoogduitsche kerken in *Amerika* behoort te worden voortgezet, en dat een bekrachtigd afschrift van de handelingen dezer algemeene Synode zal worden gezonden aan het hoogste Collegie dier kerken, in afwachting dat zij ook insgelijks een afschrift van hare handelingen aan ons zullen zenden; terwijl de Voorzitter dezer Synode gemeld afschrift zal doen vergezeld gaan van eenen brief, betuigende de broederlijke genegenheid van de leden der Hervormde *Hollandsche* Kerk omtrent hunne *Hoogduitsche* broeders.

Vóór het jaar 1812, werd deze verstandhouding volgehouden door briefwisseling en de wederzijdsche toezending der Synodale stukken. Maar in dat jaar benoemde de Synode eene zending (*delegatie*) van drie predikanten tot de Hoogduitsche Hervormde Kerk. En in de zitting der Synode gehouden in Junij 1814, werden insgelijks afgevaardigden ontvangen van de Hoogduitsche Hervormde Kerk, terwijl de volgende bepalingen betreffende de onderlinge verstandhouding werden aangenomen:

Besloten: Dat de Synode met hartelijkheid aanneemt het ontwerp door de Hoogduitsche Synode voorgesteld, waarnaar voortaan de betrekking der beide Kerken tot elkander zal geregeld worden, als:

1. Iedere Synode zal de afgevaardigden ontvangen van de zusterkerk, op eene broederlijke en toegenegene wijze, en hen gedurende de zitting der Synode behoorlijk verblijf verschaffen.

2. De afgevaardigden zullen hunne geloofsbrieven vertoonen vóór de zitting, en zullen dan uitgenoodigd worden hunne zitting te nemen in het gestoelte der Synode als adviserende leden; dat is, zij zullen het regt hebben om hunne gevoelens kenbaar te maken over alle onderwerpen, welke de algemeene belangen der beide Kerken betreffen, of betrekking hebben op de bevordering der Godsdienst; maar zij zullen geene *stem* hebben over eenige zaak, die de Synode aangaat.

In 1842 werd door de algemeene Synode eene Commissie benoemd, om te onderhandelen met eene dergelijke Commissie door de *Hoogduitsch-Hervormde Kerk* benoemd, over het onderwerp eener nog naauwere vereeniging der beide lichamen. Deze vereenigde Commissie bragt in 1843 als haar verslag uit, de navolgende artikels, die in 1844 door de algemeene Synode der Hervormde Hollandsche Kerk werden aangenomen:

1. Dewijl zij gevoelt dat de toestand der beide Kerken tegenwoordig *geene geheele ineensmelting* zou veroorloven, zoo beveelt zij ernstig aan de toenemende aankweeking dier toegenegene verstandhouding, welke thans zoo gelukkiglijk tusschen beide is bewerkstelligd.

2. Dat, om de *drie* jaren eene algemeene zamenkomst (*Convention*) in de eene of andere in het midden gelegene plaats moge gehouden worden, zamengesteld uit 36 predikanten en ouderlingen, waartoe elke kerk een gelijk aantal levert, en waarvan een derde zal zijn van de Hervormde Protestantsch-Hollandsche Kerk, twee derde van de Hoogduitsche Kerk (van wege de *twee* Synoden), die benoemd worden op zoodanige wijze als de Synoden der gemelde kerken zullen bepalen; zullende de eerste vergadering gehouden worden op den *tweeden* Donderdag van Augustus 1844, 's morgens ten 10 ure te *Harrisburg* (*Pennsylvania*).

3. Deze vergadering of *Conventie* der afgevaardigden der

gemelde kerken zal geene regterlijke of kerkelijke magt bezitten, maar zal alleen *adviserend* zijn in het aan de hand geven of voorstellen, van zoodanige middelen als, onder den Goddelijken zegen, zullen strekken, om het best de belangen der Godsdienst te bevorderen, zoowel van nabij als in de verte (buiten 's lands); terwijl gemelde afgevaardigden de handelingen der Conventie aan hunne respectieve kerken zullen mededeelen.

4. Dat, om op eene meer krachtige wijze te voorzien in de gevestigde bediening der Godsdienst, onder de leden der bestaande kerken, vooral in de staten aan de overzijde der *Ohio*-rivier, het aanbevolen zij, dat, als de gemeenten te zwak zijn om de Godsdienst alleen te onderhouden, zij zich op eene hartelijke wijze met de anderen mogen vereenigen om te zamen een' predikant in eene of andere kerk te onderhouden, en voor zichzelf zoodanige kerkelijke betrekking met eenige Kerk te kiezen als haar gepast moge toeschijnen.

5. Dat de algemeene Synode der Hervormde Protestantisch-Hollandische Kerk in aanmerking nemende de groote behoefte aan herderlijken bijstand, in hare zusterkerk, welke daarom een sterk beroep doet op hare Christelijke sympathie, — zij diensvolgens de jeugd, die in haar theologisch seminarie mag opgevoed worden, op eene hartelijke wijze aanbeveelt, om hare aandacht te rigten op gezegde Kerk, welke naar het oordeel der Synode eene der meest belovende en uitlokkendste velden oplevert voor een nuttigen herderlijken arbeid.

De eerste *driejarige Conventie (Triennial Convention)*, welke gehouden werd in Aug. 1844, beval de navolgende besluiten aan, die overwogen en aangenomen werden:

1. De Candidaten der respectieve Synoden, die getuigschriften kunnen leveren, dat zij drie jaren in het eene of andere Seminarie gestudeerd hebben, zullen worden aangemerkt als Candidaten in alle kerken, die in deze *Conventie* worden vertegenwoordigd, en ieder Seminarie zal worden uitgenoodigd om aan de Faculteit van het andere eene jaarlijksche lijst te leveren der Candidaten, die achtereenvolgens de inrigting verlaten.

2. Er zal eene verstandhouding worden onderhouden tusschen de studenten der seminariën van elke Kerk, met het oogmerk om wederkeerige genegenheid aan te kweeken, en om eene wederkeerige belangstelling op te wekken in de toenemende bediening der respectieve kerkgenootschappen.

3. Het stelsel van onderwijs in de seminariën der beide kerken zal zoo na mogelijk met elkander in overeenstemming gebragt worden.

4. Er zal ook eene zoo naauw mogelijke overeenstemming gebragt worden in de Liturgiën en den vorm der godsdienst-oefening in de kerken der verschillende, vertegenwoordigde genootschappen.

5. Er zullen krachtige pogingen worden aangewend door de Hervormde Protestantsch-Hollandsche Kerk, om, terwijl zij de noodige aandacht vestigt op hare eigene zendingen, haar zendelingswerk ook uit te strekken in die deelen der *Hoogduitsch-Hervormde Kerk*, die geen Leeraar hebben. De missionairen of zendelingen, die op dat veld gebezigd worden, behooren te arbeiden onder de onmiddellijke leiding van een werkzaam bestuur, en zullen op een of ander gepast punt gesteld worden door de Synode der laatstgenoemde kerk; deze behoort daartoe eenen grondregel (*Constitutie*) te volgen, die over het geheel overeenstemt met die van het *huishoudelijk* (binnenlandsch) Bestuur (*domestic Board*) der eerste kerk. Ook schijnt het wenschelijk, dat de kerken, die mogen georganiseerd worden door de zendelingen van de Hervormd Protestantsch-Hollandsche Kerk, zich vereenigen met de Hoogduitsch-Hervormde Kerk, ten zij men geneigd mogt wezen tot eene vereeniging met de *Hollandsche Kerk*.

6. Volgende *Conventiën* zullen geopend worden met eene leerrede, welke dienst zal worden waargenomen door eenen predikant te benoemen bij rondgaande beurten door iedere Synode; en iedere Conventie zal den tijd en de plaats bepalen voor de navolgende vergadering.

In 1845 werden de navolgende besluiten door de algemeene Synode aangenomen:

1. Dat de zendelingen, die mogen worden uitgezonden,

om te arbeiden onder de leiding van het door de Hoogduitsche Synode te benoemen Bestuur, evenwel hunne betrekking zullen behouden tot de Hollandsche Synode, behalve, wanneer zij vast aangesteld zullen worden tot herders over kerken, behoorende tot de Classis der Hoogd.-Hervormde Kerk, en dat zij zullen worden aangemaand, om, ten minste elk half jaar, berigt in te zenden aan ons Bestuur van binnenlandsche zendingen, zoowel als aan dat der Hoogduitsche Synode.

2. Dat het Bestuur der binnenlandsche zendingen zal worden aangeschreven om in betrekking te treden met het eigen Bestuur in de Hoogduitsche Hervormde Kerk, betreffende het gebruik van jonge lieden van ons theologisch seminarie, of de Candidaten der Hoogd. Kerk, als zendingen onder de Hoogduitsche bevolking, en dat zij gerechtigd en in staat gesteld worden, om ten minste duizend dollars te besteden tot onderhoud van zulke zendelingen in het tegenwoordige jaar.

3. Dat bezoldigde zendelingen, die van ons mogten uitgaan en zich met de Hoogd. Hervormde Kerk mogten verbinden, geenszins zullen gehouden zijn aan het voorschrift van terugbetaling der gelden, die door eenig bezoldigde ontvangen zijn, hoewel onze Kerk verlatende om in dienst van eene andere over te gaan.

4. Dat het wordt aanbevolen aan de Synoden, vertegenwoordigd in de driejarige Conventie, om eenige schikkingen te treffen, hetzij door eene Commissie of op eene andere wijze, waardoor Candidaten van onze Kerk, die zich als herders in de Hoogduitsche Kerk wenschen te vestigen, mogen voortgeholpen worden om zulk eene plaatsing te verkrijgen.

Het schijnt ons echter toe, dat de bovengemelde *Conventie* (*Triennial Convention*) niet beantwoord heeft aan de verwachting, die men zich daarvan gesteld heeft. Hare laatste vergadering werd gehouden in de maand Augustus 1847, te *Reading in Pennsyloanië*. Het verslag (*Minutes*) harer handelingen werd door de algemeene Synode in handen gesteld eener bijzondere Commissie, welke daarover haar gevoelen uitbragt bij monde van den Eerwaarden J. N. Wijckoff:

„Dat geene onderwerpen, beraadslagingen of redeneringen in gezegde Minuten, de Commissie tot eenig ander besluit blijken te brengen, dan de bevestiging der vraag nopens hare opheffing.

Dat het even zoo blijkt, dat het geheele gevoelen der *delegatie* van de Hervormde Hollandsche Kerk bepaald is voor de opheffing.

Dat daarom, hoezeer vele leden der beide kerken nog hechten aan het wenschelijke van de voortduring der Conventie, de Commissie evenwel geene andere redenen heeft, dan om deze Synode aan te bevelen, het navolgende besluit, nl.

Besloten: Dat deze Synode bevestigt het uitgebragte gevoelen van hare *delegatie*, dat *gemelde Conventie zal worden opgeheven*.

Hoezeer dus sedert 1848 deze *Conventie* der beide Kerken, of der drie Synoden niet meer bestaat, zoo blijft toch de onderlinge betrekking, de band van Christelijke liefde en samenwerking, tusschen de beide zuster-kerken voortduren. In gemelde jaar werden de Eerw. John C. F. Hoes en Abraham B. van Zandt, predikanten te *Kingston* en *Newburg*, benevens hunne ouderlingen, van wege de Synode tot afgevaardigden benoemd naar de Hoogd. Hervormde Kerk; gelijk ook de Eerw. Isaac N. Wijckoff en de ouderling Demund, als afgevaardigden naar de algemeene *Presbyteriaansche* kerk-vergadering.

Die verblijdende samenwerking en Christelijke betrekking der Hollandsche *Hervormde* Kerk met andere zuster-kerken, als de *Presbyteriaansche*, de *Hervormd-Presbyteriaansche*, de *geassocieerd-Hervormde*, en de *Hoogduitsch-Hervormde* Kerken, kan dan ook niet anders dan verblijdende vruchten opleveren, en getuigt, onzes inziens, althans van echt Christelijken geest en broederliefde. Men is, zouden wij zeggen; op den weg tot ééne groote en alles omvattende *Christelijke vereeniging*, waarin ongetwijfeld eenmaal alle kerkvormen zullen wegvallen, en Christus, de Heer der Kerk, alles zal zijn in allen!

---

§ 5.

Werking naar *binnen*, ontwakingen (*revivals*); — werking naar buiten; — bijbelgenootschap, (Theodore Frelinghuysen); — zendingswerk 1806; — binnenlandsche zendingen 1831; — buitenlandsche zendingen 1832; — algem. Amerik. zendings-genootschap, (Theod. Frelinghuysen); — zendingswerk onder de *Joden*, (Phil. Milledoler); — zending naar de afgescheidenen in *Michigan*, (J. N. Wijckoff); — volmagt aan Thom. de Witt en Suydam in *Holland*; — groot Evangelisch verbond, (Eerw. Matthews); — Kerkbestuur, weldadige Instellingen.

Uit het tot hiertoe behandelde blijkt genoegzaam, dat ook de Hervormde Hollandsche Kerk in *N. Amerika*, hare tijdperken van bijzondere belangstelling in de Godsdienst gehad heeft, die zich door eene bijzondere opwekking, werkzaamheid en liefde tot andere zusterkerken openbaarde. Daarenboven deelde zij ongetwijfeld in de herhaalde *ontwakingen* of opwekkingen van den godsdienstigen zin, waarvan in de vorige eeuw vooral *Nieuw-Engeland*, tijdens den grooten kanselredenaar Jonathan Edwards en anderen, getuige was. Intusschen was gedurende de staatkundige beroerten en oorlogen de godsdienstige geest in *Noord-Amerika* aanmerkelijk ingesluimerd, toen aan het eind der vorige eeuw, ook voor de Hervormde Hollandsche Kerk *het tijdvak der nieuwere ontwakingen* (*revivals*) aanbrak. „Er openbaarde zich bij de Christenen — zegt Robert Baird, een nieuwe ijver *voor het gebed*, vooral bij de bekommring over den snellen voortgang des ongeloofs. De misdrijven en verkeerdheden van eenen langdurigen oorlog hadden de gemoederen ontsteld, en de *Fransche* omwenteling — die ook in *Nederland* zoo veel ongelooft en ligtzinnigheid in zaken der Godsdienst heeft overgebracht, — scheen aan de vijanden des Christendoms eene stellige zegepraal te beloven. Het geloof der volkeren was geschokt. Het opkomend geslacht zag bovenal, in zijnen ijdel en waan, eene nieuwe orde van zaken zich vestigen, waarbij het *Christendom*, *gelijk zoo vele verouderde dingen, ter zijde zou gezet worden*. Toen naderden Gods kinderen met verjongden ijver tot den troon der

barmhartigheid, smeevende dat de H. Geest zijnen standaard zou opheffen tegen den aanval des vijands.”

Nog eene tweede oorzaak van bekommering, bragt eene nieuwe opwekking te weeg: het vertrek namelijk van vele kolonisten naar de wildernissen van het westen, waar men alle *Christendom* scheen vaarwel te zeggen, wekte in 1797 op eene treffende wijze den *Amerikaanschen zendelingsgeest* op, die zijnen weldadigen invloed tot over de bergen van *Alleghany*, in de wouden van het westen (vooral in *Kentucky*) uitstrekke; terwijl, tijdens Timotheus Dwight te *Yale* (1802), ook onder de studerende jongelingschap eene nieuwe en krachtige ontwakings plaats had. Zoowel de genoemde Edwards als Dwight waren de leerstellingen van Calvijn toegedaan, en werkten dus zegenrijk, ook door hunne *geschriften*, waarop wij later terugkomen, op de *Hollandsche Kerk*, die dezelfde beginselen aankleeft. De godsdienstige belangstelling voor de leer der Vaderen hierdoor opgewekt, moest op de *inwendige* godsdienstigheid der Kerk, en vooral ook van het huisgezin, terugwerken.

„Die ontwakingsen, zoo lezen wij dienaangaande, maken thans in de daad een wezenlijk bestanddeel van het Amerikaanse godsdienststelsel uit. Ieder jaar heeft de zijnen, hoewel zij niet allen even krachtig zijn. Over het algemeen hebben er de *Evangelische* Christenen een volkomen vertrouwen op.” Maar gelijk de Hervormde Hollandsche Kerk zich *inwendig* door den geest der broederliefde en Christenzin omtrent andere kerken versterkte, zoo werkte zij ook met deze op eene verblijvende wijze naar buiten, niet alleen door verbindtenissen, maar ook door deelneming aan de uitbreiding van het Christendom tot over de bergen.

Alle die verbindtenissen, welke wij boven zagen, dat de Hollandsch-Gereformeerde Kerk, met andere gelijk gestemde Kerken, geheel in den geest des Heeren, heeft aangegaan, geven haar daarenboven steun en kracht te midden van zoo velerlei ongeloof en verschillende geloofsbelijdenissen, als het Protestantisme in *N. Amerika* oplevert, en die zich, elk als eene afzonderlijke Kerk, openbaren. Maar die verbindtenissen zijn ook geheel in den geest der *Amerikanen*,

wier groote Staten-verbond thans als een wonder dezer eeuw, als eene vrucht der Hervorming daarstaat. Die onderlinge betrekking en verbindtenissen met andere kerken bevorderen niet slechts de Christelijke gezindheid onderling, maar versterken ook de gemeenschappelijke samenwerking naar buiten, zoo als die zich openbaart in den opgewekten *zendelingsgeest* door *Bijbel-* en *Zendelingengenootschappen*.

Er zijn reeds meer dan een dertigtal jaren verloop sedert het *Amerikaansche Bijbelgenootschap (Bible Society)* is opgericht, en behalve dit Genootschap telt *Amerika* ook nog andere, waarvan wij alleen het Amerik. en buitenlandsche Bijbel-genootschap (*American and foreign Bible Society*) te *Philadelphia* noemen, die ongetwijfeld veel nut en zegen, door de Bijbel-verspreiding te weeg brengen. Robert Baird zegt dienaangaande: „Achtingswaardige mannen van allerlei stand hier te lande, hebben getracht om den Bijbel zooveel mogelijk in de *Vereenigde Staten* te verspreiden. Ook staatslieden, onder welken er velen zijn, die niet als godsdienstige mannen bij uitnemendheid bekend staan, of van wie sommigen zelfs tot geene hier bestaande kerkafdeeling behooren, ondersteunen deze pogingen; en men ziet dikwijls personen van den eersten rang, die eene hooge plaats in onze staatsligchamen innemen, bij de jaarlijksche vergaderingen van het Bijbelgenootschap het spreekgestoelte betreden, om den Bijbel aan te bevelen en zoo te helpen verspreiden. Bij onze staatslieden heerscht het denkbeeld, dat de *Bijbel* eigenlijk de *hoofdgrondwet* der maatschappelijke samenleving is. Slechts door den *Bijbel* kunnen de burgers zoo ver gebragt worden, dat zij zich gehoorzaam der wetten onderwerpen; want wie de goddelijke geboden niet houdt, hoe zal hij de menschelijke inzettingen eerbiedigen? De Godsdienst, zoo als die in den Bijbel vervat en aanbevolen is, kan alleen de bevolking van een land in waarheid gelukkig maken.”

Zoodanige denkbeelden hebben dan ook personen van onderscheidene Protestantsche geloofsbelijdenis, en van allerlei stand de handen ineen doen slaan, om het groote werk der Bijbel-verspreiding meer en meer vrucht te doen dragen. In *Nieuw-York* en in onderscheidene zeehavens worden zelfs

de landverhuizers bij hunne ontscheping van Bijbels voorzien. En hoezeer de *Hollandsch-Gereformeerde Kerk* geen eigenlijk Bijbelgenootschap van haar zelve bezit, zoo neemt zij toch een verblijvend aandeel aan dat groote werk, dat zich over den geheelen aardbodem uitbreidt. Wij hebben voor ons liggen het 33ste jaarverslag van het *Amerikaansch-Bijbelgenootschap*, dat in 1849 zijne jaarlijksche vergadering hield in *Nieuw-York*, onder voorzitting van den achtingswaardigen Theod. Frelinghuysen. Gelijk het ons blijkt, werken aan deze groote *Amerikaansche* vereeniging, die hare takken heeft in alle staten van het groote verbond, alle vrienden en voorstanders van Bijbel en Bijbelkennis, van licht en waarheid, te zamen, zonder dat daarbij, gelijk bij het *zendelingswerk*, eenige Kerk als zoodanig vertegenwoordigd wordt. Onder de vele *Hollandsche* namen, of leden van *Nederlandsche* afkomst, tellen wij, om er slechts eenige te noemen, o. a.: van Buren, van Cleef, van Court, van Deusen, van Doren, van Dijck, van Nest, (Abraham), van Horne, van Varick, van der Voort, van Rensselaer, van Santvoord, van Valkenburgh, van Wijck, van Zandt, van Vechten, van Vrancken, enz., benevens een groot aantal andere, insgelijks *Nederlandsche* afstammelingen, als de Witt, Wijckoff, Roosevelt, Suydam en anderen. Een verslag als het gemelde, dat de Bijbel-verspreiding over alle staten en territoriën van *N. Amerika* doet kennen, vervult ons inderdaad met eerbied voor die opgewekte en Christelijke werkzaamheid.

„De uitbreiding van ons eigen grondgebied, zegt het verslag, — de onvergelykelijke toeneming van gemeenten aan de westelijke stranden van dit vastland, de snelle aanwas der bevolking in de jongst aangenomene staten in het Noord-westen, de steeds toenemende landverhuizing uit *Europa* herwaarts, met het zekere vooruitzicht, dat de toekomst zal wezen als de verloopende tijd, en zelfs overvloediger; de wankelende toestand van het *Pausdom*, de verzwaking van het *Heidendom*, beide door ouderdom van jaren; — benevens de roepstemme, die er van pauselijke en heidensche landen is uitgegaan, om *Bijbels*, als of de overtuiging

ook daar ontwaakt, dat vrijheid en leven alleen te vinden zijn, in de waarheden van dit boek; — dit alles legt ons den last van verantwoordelijkheid op, waarvan wij ons alleen zullen kwijten door onze pogingen te verdubbelen in het verspreiden van de boeken dier *Goddelijke Openbaring*, zoowel over een ruimer veld, als ook met milder hand tot dat ieder mensch in zijne eigene taal kan lezen de wonderdadige werken van God."

Zoodanig is de opgewekte en werkzame geest van het Amerik. Bijbel-genootschap, dat reeds millioenen Bijbels verspreid heeft.

Zendelingswerk. Bij de verblijdende inwendige organisatie en uitbreiding der Kerk, en de regeling der kerkelijke aangelegenheden, werd echter ook het *zendelingswerk* niet vergeten. „*Gaat henen in de geheele wereld, en predikt het Evangelie allen creaturen,*” had de goddelijke Meester tot zijne jongeren gesproken. Aan dit woord getrouw, had de Amer. Hollandsche Kerk reeds in 1797 hare zendingen, die in het noord-westelijk gedeelte van *Noord-Amerika* arbeidende, aan de Classis van *Albany* onderworpen waren. In 1806 werd er opzettelijk voor dat gewichtig werk eene *Commissie* ingesteld en met de noodige magt bekleed, welke den naam ontving van „permanente Commissie (*Standing Committee*) voor de zendingen der Hervormde Hollandsche Kerk in *Amerika*. Deze Commissie zetelde in *Albany*, en was gerechtigd zich op de Classis van *Albany* te beroepen, die eenen geruimen tijd het zendelings-werk geleid had, als het de papieren en geldmiddelen aanbetref, welke deze nog onder zich berustende had. Deze regeling der algemeene Synode bleef voortduren tot het jaar 1819, toen eene nieuwe Commissie benoemd werd, die in *Nieuw-York* gevestigd is, en wier werkzaamheden zich tot *Nieuw-York* zouden bepalen. In 1822 werd een *Raad van Bestuur* van het onlangs gevestigde *zendelings-genootschap* der Gereformeerde Hollandsche Kerk in de stad *Nieuw-York* gevestigd, uitmakende de blijvende Commissie van de onderscheidene zendingen der algemeene Synode. Diensvolgens werd den 9. Sept. 1828 op aanbeveling der algemeene Synode, een *Bestuur* der noordelijke zendingen

(*Board of Northern Agency*) ingesteld, welke zich uitstrekten binnen de grenzen der bijzondere Synode van *Albany*, aan wien het toezigt der zendingen, binnen hare grenzen, behalve in de Classis van *Ulster* werd opgedragen. Deze zendingen zijn echter onderworpen aan het zendelingsbestuur (*Missionary-Board*) van *Nieuw-York*; ten opzichte der aanstellingen van zendingen mogen zij alleen voorstellen en voordragten doen. Nadat men eene uitbreiding van hunne magt gevraagd had, stelde de Synode een tweede Bestuur der zendingen in *Albany*, met gelijke magt als dat van *Nieuw-York*, en nam tevens het besluit, dat de leden dezer beide Besturen (*Boards*) voortaan jaarlijks door de *Synode* zouden benoemd worden.

In de zitting der Synode van het jaar 1831 werd het Bestuur van binnenlandsche zendingen (*domestic Missions*) op den navolgenden voet geregeld, en besloten:

„Dat de Synode een Bestuur der zendingen zal stellen, bekend onder den naam van Zendelingsbestuur (*Board of Missions*) der algemeene Synode der Hervormde Hollandsche Kerk, aan welk bestuur zal worden opgedragen alle zendelings-werk der Kerk. Dit Bestuur zal bestaan uit 34 leden, waarvan ten minste de helft en niet meer dan tweederden in de stad *Nieuw-York* zal wonen, terwijl de overigen zullen benoemd worden uit de andere deelen der Kerk. Een derde der leden, zal jaarlijks door de Synode gekozen worden, zoodat het geheele ligchaam om de drie jaren zal vernieuwd zijn. Gemelde Raad zal de bevoegdheid hebben jaarlijks zijne eigene leden van Bestuur te kiezen, en alle gepaste en noodzakelijke maatregelen te nemen, ter bevordering van het zendelings-werk; maar ten allen tijde onderworpen aan de *Synode*, waaraan jaarlijks een' beredeneerd verslag van al het verrigte zal worden voorgelegd.

Aan negen, later sedert 1833, aan zeven leden van dien raad, werden alle loopende werkzaamheden opgedragen.

Buitenl. zendingen. Hoewel er veel belangstelling in de zendingenzaak onder de Heidenen in de Kerk bestond, en veel door hare leeraars en leden verrigt werd om het werk der toen bestaande buitenlandsche Zendelings-vereeningingen te ondersteu-

nen, zoo blijkt het echter niet, dat de algemeene Synode eenige dier vereenigingen erkende, of hare bescherming aanbeval; noch ook, dat zij zich de regeling dezer zaak aantrok voor het jaar 1816. In dat jaar werd namelijk door de algemeene vergadering der *Presbyteriaansche Kerk* eene uitnoodiging aan de *Hervormde Hollandsche Synode* gerigt, om zich met haar en de *geassocieerde Hervormde Kerk* (*Associate Ref.-Church*) te vereenigen, ten einde een *Zendelings-genootschap voor het buitenland* (*Foreign Missionary Society*) te stichten. Diensvolgens werd er door de Synodé eene Commissie benoemd, om zich met die van gemelde kerken daarover te verstaan. Het gevolg dier beraadslagingen was, de stichting van een vereenigd zendeling-genootschap voor het buitenland, (*United Foreign Missionary Society*) waarvan het plan en de grondslagen werden aangenomen door de Synode in 1817. Deze organisatie duurde tot het jaar 1826, toen op voorstel van den raad van Bestuurders, de Synode hare toestemming gaf, om de belangen van gemeld Genootschap over te dragen aan den Amerikaanschen raad van Bestuurders voor buitenlandische zendingen (*American Board of Commissioners for Foreign Missions*). Ten zelfden tijde beval de Synode aan het Bestuur der binnenlandsche zendingen (*Domestic Missionary Board*) in de stad *Nieuw-York* aan, om geschikte middelen te willen beramen, ten einde het zendelings-werk te beginnen onder de oorspronkelijke inboorlingen van *N. Amerika* en elders. Maar hoezeer het scheen, dat er een sterk verlangen bestond bij velen, dat de Kerk eene buitenlandische zending op eigen kosten zou ondernemen, zoo werd er echter niets bepaalds in dit opzigt aangenomen. In 1830 werd door de *bijzondere Synoden* eene aanbeveling, betreffende de buitenlandische zendingen, aan de onmiddellijke en ijvervolle aandacht der *algemeene Synode* gedaan. Na eene rijpe beraadslaging, werd er eene Commissie benoemd om zich te verstaan met het bestuur der *Amerikaansche buitenlandische zendingen*, met het oogmerk om in verbindtenis te treden met dat ligchaam, hetwelk der Synode voordeelig zou zijn in de leiding van hare buitenlandische zendingen. De uitslag dezer onderhandeling was het aannemen van de

navolgende overeenkomst, waarnaar de buitenlandsche zendingen der Kerk sedert dien tijd bestuurd worden. (Oct. 1832).

„De verkiezing van zendelingen en de bijzondere leiding der zendingen wordert, door de wetten en reglementen van het *Amerikaansche Bestuur (American Board)* des zendelinggenootschaps, tot een bijzondere plicht gemaakt van de *Commissie van Toezigt (Prudential Committee)*. Maar de vrienden der zendingen, in de Gereformeerde Hollandsche Kerk, hetzij dat zij handelen als afzonderlijke personen, of naar goedvinden, of in kerkelijke vereeniging, zullen het regt genieten, naar goeddunken te beschikken over hunne bijdragen ter ondersteuning van zendelingen van hunne eigene Kerk, en wel zoo als zij verlangen. Wanneer eenig jong man der Hervormde Kerk, de vereischte bekwaamheden bezit en genegen is uit te gaan, zoo wil de Commissie van Toezigt hem met vreugde aannemen, en hem uitzenden als zending van het Amer. Bestuur.”

„Ook zal er geene bedenking bestaan tegen de oprigting eener eigene zending, met eene onderscheiden kerkelijke inrigting, overeenkomstig hare eigene inzigten en wenschen. En wanneer de vrienden der zendingen in die Kerk hunne bijdragen zouden willen bestemmen voor deze of gene zending of voorwerp, binnen den werkkring van het Bestuur, — en zulks doenlijk is, die bijdragen wijselijk te besteden voor zoodanige zending of voorwerp, zoo kan er geene bedenking bestaan tegen zoodanige bestemming, en de wenschen der gevers zullen heiliglijk worden opgevolgd. Wanneer er meerdere ontvangst mogt bestaan van de Hervormde Hollandsche Kerk, boven de onkosten der eigene zendelingen van die Kerk, zoo zal het overschot natuurlijk komen voor de algemeene zendelingen van het Bestuur. Wanneer het te eeniger tijd raadzaam mogt bevonden worden, het getal zendelingen te vermeerderen in de zendingen, die door de Hervormde Kerk begonnen zijn, en als geschikte personen in die Kerk hunne diensten daartoe aanbieden, en zich naar deze zendingen verkiezen te begeven, zoo zullen zij de voorkeur hebben boven alle anderen.”

Ingevolge deze *overeenkomst* tusschen de Commissie der Synode en het Amerikaansche zendeling-genootschap, werd door de Synode besloten „dat een *Bestuur van buitenlandse zendingen der Hervormde Kerk*,” zou benoemd worden, dat zich met gemelde Genootschap in betrekking en briefwisseling zal stellen, enz. en jaarlijks een verslag van zijne verrigtingen moet uitbrengen. Dit Bestuur bestaat uit 15 leden, waarvan elk jaar een derde moet gekozen worden, zoodat het geheele ligchaam om de drie jaren vernieuwd zal zijn. Zeven dier leden moeten in *Nieuw-York* wonen, en vier hunner maken een *quorum* uit voor de loopende bezigheden.

Wij hebben voor ons liggen een jaarlijksch verslag van bovengemelde *Am. Board of Commiss. for Foreign Missions*, uitgebragt in hare jaarlijksche vergadering in *Pittsfield*, 11 Sept. 1849, onder voorzitting van den algemeen geachten Dr. Theod. Frelinghuysen, een afstammeling van den bovenvermelden Frelinghuysen, die in 1720 zich aan de boorden van de *Raritan* kwam vestigen. Wij staan verbaasd over den uitgebreiden en zegenrijken werkkring van dat invloedrijke ligchaam, waaraan de *Hervormde Kerk*, waartoe gemelde Voorzitter behoort, zulk een verblijdend aandeel neemt. Niet slechts in *Noord-Amerika* zelf, onder de *Indianen* in *Nieuw-York*, de *Abenakis*, *Objibwas*, *Sioux*, *Cherokees*, *Choctaws* en in het *Oregon-gebied*, strekt zich die werkkring uit, maar het Genootschap onderhoudt zelfs zendingen in *Europa*, *Afrika* en *Azië*, als in *Griekenland* en *Turkije*, onder de Joden; in *Zuid-Afrika*, *Syrie*, *Persie*, *Bombay*, *Ahmednugguz*, *Madras*, *Madura*, *Ceylon*, *Siam*, *Canton*, *Amoy*, *Fuh-Chau*, *Borneo* en op de *Sandwich-eilanden*.

Ook op deze naamlijst der leden treffen wij wederom een aantal *Nederlandsche* namen aan, behalve de reeds bovengenoemden: van Aken, van Alstine, van Antwerp, van Bergen, van de Water, van Kleek, van Lennep, van Olinda, van der Voort, van Zant, en anderen, die wij voorbijgaan. Genoeg reeds hebben wij er ook genoemd, om aan te toonen, dat Bijbel- en zendeling-genootschap, beide ondersteuning en deelneming vinden

bij afstammelingen uit *Nederland*, en hoevelen zullen daar-
onder buitendien worden aangetroffen, wier afkomst door
geen van gelijk deze gekenmerkt is, — wier namen in
verloop van tijd verbasterd zijn?

Onmiddelijk aan dit werk van *binnen- en buitenlandsche*
zending, sluit zich in de *Hollandsche Gereformeerde Kerk*, de
werkzaamheid aan, die zij met het Amerik. Genootschap ter
verbetering van het lot der Joden ondernam, en waarvan in 1850,
de Eerw. predikanten der Hollandsche kerk, Philip Mil-
ledoler voorzitter, Thomas de Witt en anderen, als
Abraham van Nest, mede-voorzitters en bestuurders
zijn. Ook hier schijnen onderscheidene gezindheden tot dat
loffelijke doel de handen ineen te slaan, en zendelingen te
onderhouden, met het bepaalde doel om ook aan *Israël* het
Evangelie te verkondigen. Van wege dit Genootschap wordt
een maandschrift uitgegeven onder den titel van *Jewish*
Chronicle. In het VI. Dl. treffen wij aan het 27ste jaarlijk-
sche verslag (Junij 1850); benevens de leerrede bij die
gelegenheid uitgesproken door den Eerw. John Dowling,
als schrijver eener voortreffelijke *Geschiedenis der Roomsche*
kerk bekend. Door dit maandschrift, waarin ook 'verschei-
dene berigten, omtrent den toestand der *Joden* in *Amster-*
dam voorkomen, wordt ongetwijfeld de belangstelling in
het bekeeringswerk van *Israël* ongemeen opgewekt. Onder
de zendelingen der verschillende kerkgenootschappen, die
hier samenwerken, als die der Methodisten, Congregationa-
len, Lutherschen, Hollandsch-Gereformeerden, Presbyteri-
anen, Baptisten enz., treffen wij voor de Hollandsch-Gere-
formeerde kerk aan H. Bouten, wiens werkkring in de
stad *Nieuw-York* niet zonder goede vruchten schijnt te wezen.

Ook die samenwerking aan een groot en voortreffelijk
doel, door verschillende kerkgenootschappen, kweekt de
banden van onderlinge Christelijke gezindheid aan, en kan
niet nalaten, om, even als Bijbel- en Zending-genootschap-
pen, de verschillende afdeelingen van het *Protestantisme* na-
der tot elkander te brengen. Op eene roepstem, die daar-
toe bereids is uitgegaan, komen wij straks terug.

Intusschen moeten wij hier niet vergeten, dat, terwijl de

Hollandsch-Gereformeerde Kerk hare roeping tracht te vervullen door Bijbel-verspreiding, door zendelings- en bekeeringswerk, zij ook die *afgescheidenen* der Moederkerk niet uit het oog heeft verloren, die voor eenige jaren het vaderland verlieten, en zich in de afgelegene wouden, der westelijke *Amerikaansche* Staten, eene veilige schuilplaats hebben gaan zoeken tegen vervolging en onderdrukking, waaraan velen hunner hier hebben ten doel gestaan.

In 1849 vaardigde de *Synode* een harer waardigste Leeraren af, die, hoewel *Amerikaan* van geboorte, echter volkomen met de *Hollandsche* taal vertrouwd is, om in de wouden van *Michigan*, aan de oevers der *Black-rivier*, onze afgescheidene landverhuizers onder Ds. van Raalte te bezoeken, en hen, als schapen van denzelfden stal, uit te noodigen tot aansluiting aan de *Synode van Albany*. De Eerw. J. N. Wyckoff, aan wien de voltrekking van dit zendingswerk werd opgedragen, geeft een verslag van zijne bevinding en het verrigte, zoo wij meenen door van der Kemp ook in het *Hollandsch* vertaald. Wij ontleenen er de volgende mededeeling uit: „Deze kolonie telt de kerken van *Holland*, onder van Raalte; van *Zeeland*, onder Ypma; van *Overijsel*, onder Bolks; het *Graafschap*, onder Klein (destijds beroepen), voorts *Drenthe* en *Groningen*.”

„Al de leden dier kerken, zegt de waardige berigtgever, mogen gezegd worden te zijn biddende en hoopvolle bekeerde lieden. Hunne godsdienstige gebruiken zijn streng en vroom. Zij verrigten alle dingen met gebed. Zij zingen en bidden in den morgen, na hunnen maaltijd, na hun avondeten. Zij bidden als zij bijeenkomen voor bezigheden. Op eene samenkomst voor algemeenen arbeid wordt gebeden. De algemeene raad dezer stad opent hare zittingen met gebed. De uitdrukking en toon van godsvrucht is zuiverder en hooger dan iets, dat ik ooit gezien heb, en schijnt als die der oorspronkelijke Christenen; zij is inderdaad schoon.”

Ook in *Wisconsin* werden de *Hollandsche* kerken te *Milwaukee* bezocht; die te *Scheboygan*, onder Sonne, een Delvenaar; te *Waupun* onder Baay, en opgewekt, zich tot eene kerkelijke Classis van *Wisconsin* te vormen.

Ook te *Buffalo* bestaat eene Hollandsche kerk onder van Malsen, te *Pickleville* en *Puttenville* onder Steutren, gelijk te *Rochester* onder Veenhuysen. Zoo bestaat er almede eene kerk in de verre wouden en prairiën van *Jowa*, te *Pella*, onder den Eerw., hier veel vervolgdten Scholten, die meer dan eene *stemme* van *Pella* deed uitgaan. Deze stad ligt tusschen de *Moines-* en *Shunk-*rivier.

Al deze kerken en verstrooide geloofsgenooten, die zich hier grootendeels wegens gemoedsbezwaar, en onstaatkundige vervolgingen hadden afgescheiden, werden opgezocht en tot aansluiting aan de Hervormde Kerk in *Amerika* opgewekt.

In 1846 telde de Hervormde Kerk in *Amerika* de navolgende Classen: *Nieuw-York*, de Noord- en Zuid-classis, *Nieuw-Brunswijk*, *Bergen*, *Passaic*, *Paramus*, *Long-Island* Zuid- en Noord-classis, *Philadelphia*, *Poughkeepsis*, *Hudson*, *Illinois*; — *Albany*, *Ulster*, *Rensselaer*, *Washington*, *Montgomery*, *Schoharie*, *Schenectady*, *Cayuga*, *Orange*, *Greene*, *Waterloot*, *Michigan*, (thans misschien ook *Wisconsin*), te zamen met 271 kerken, 280 predikanten, 3 kandidaten en 27 studenten. — In 1850, volgens de jongste statistieke opgaven, was dit getal, 292 kerken, 293 predikanten, 3 kandidaten, 23,267 huisgezinnen, te zamen 111,240 leden, met inbegrip der kinderen; terwijl 33,553 hunne belijdenis hadden afgelegd.

Alle Classen staan steeds onder het bestuur van twee bijzondere Synoden, die van *Nieuw-York* en *Albany*, en deze beide onder de leiding der *algemeene Synode*. Niet onbelangrijk kan het hier voor *Nederland* geacht worden eene naamlijst van de leden van zulk eene jaarlijksche, algemeene Synode te ontvangen, om daaruit te zien uit welke *Nederlandsche* namen zij is zamengesteld, waarbij echter aan te merken valt, dat sommiger namen eene eenigzins *Engelsche* spelling verraden. Wij kiezen de Synode van 1848, gehouden te *Kingston*, voorgezeten door Abraham Messler, die tot tekst zijner openingsrede gekozen had: Rom. I, 14: „*Beiden, Grieken en Barbaren, beiden wijzen en onwijzen, ben ik een schuldenaar.*”

Van wege de bijzondere Synode van *Nieuw-York* waren aldaar verschenen, uit

de Classis *Nieuw-York*: de Eerw. John Lillie, Thomas E. Vermilye, Isaac S. Demund; ouderlingen: William Woram, George Zabriskie en Abraham van Nest.

Zuid-classis van *N. York*: de Eerw. Cornelius D. Westbrook, Fredric F. Cornell; onderlingen: John G. Sperling, Horatio P. Allen, John R. Baker.

Classis *Nieuw-Brunswijk*: Eerw. William Reiley, Abraham Messler, Samuël B. How; ouderlingen: Reynier van Nest en Lewis Carman.

Classis *Bergen*: Eerw. John Garretson, William V. V. Mabon, William J. R. Taylor.

Classis *Paramus*: Eerw. Wilhelmus Eltinge; ouderling: Abraham G. Ackerman.

Zuid-classis *Long-Island*: Eerw. Peter D. Oakey, Malcolm N. McLaren, Thomas M. Strong; ouderlingen: Simon Corteljou, John L. van de Water en William H. Jackson.

Noord-classis *Long-Island*: Eerw. Nicolas E. Smith, Richard L. Schoonmaker, Jacob Schoonmaker; ouderlingen: Theodore Snediker en Jacob Remsen.

Classis *Philadelphia*: Eerw. Abraham O. Halsey, Peter Labagh.

Classis *Poughkeepsie*: Eerw. Anthony Elmendorf, William A. Miller, Herman Vedder; ouderling: John Barnes.

Classis *Passaic*: Eerw. John A. Staats, John L. Janeway, Edwin Vedder.

Classis *Illinois* (niet vertegenwoordigd).

Classis *Hudson*: Eerw. John Gosman, Joshua Boyd, Cornelius E. Crispell; ouderlingen: Jeremiah Hover, John Mc Clellan, Jeremiah Best.

Van wege de bijzondere Synode van *Albany*, waar het *Nederlandsche* element nog sterker uitkomt, treffen wij aan, uit de Classis *Albany*: Eerw. Ralph Willis, Jasper Middlemas, Isaac N. Wyckoff; ouderlingen: Abraham

L. Lansing, Garrit A. Oliver, Teunis van Vechten.

Classis *Ulster*: Eerw. Martin L. Schenk, Cornelius Wyckoff, John C. Cruishanck; ouderlingen: Sevrey n Bruyn, J. V. L. Overbaugh, Benjamin N. Newkirk.

Classis *Rensselaer*: Benjamin van Zandt, Edward P. Stimson, John de Witt; ouderlingen: Thomas E. Mesick, J. C. Everts.

Classis *Washington*: Eerw. Hiram Slawson, John E. Schermerhorn, John H. Pitcher; ouderlingen: Samuël J. Mott, Lewis B. Thompson.

Classis *Montgomery*: Eerw. Jedediah L. Starks, James Stephenson, James Murphy; ouderlingen: Edward Walter en John H. Moyer.

Classis *Schoharie*: Eerw. William Demarest, Ransford Wells, Cyrill Spaulding; ouderlingen: Peter Ferris en James Lewis.

Classis *Schenectady*: Eerw. John B. Steele, William W. Holloway, Abraham J. Swits; ouderling: Nanning V. Fort.

Classis *Cayuga*: Eerw. John A. Liddell, ouderlingen: Wessel B. van Wagenen, Lewis J. Hasbrouck.

Classis *Orange*: Eerw. Thomas B. Gregory, Isaac G. Duryea, A. B. van Zandt; ouderlingen: Alexander Kidd, James van Vleck.

Classis *Greene*: Eerw. Jeremiah Searle, William A. Cornell, John L. See; ouderlingen: Thomas Burroughs, Dwight Brockett, James van Deusen.

Classis *Michigan*: Eerw. John Minor, David Mc Neish.

Classis *Waterliet*: Eerw. Theodore F. Wyckoff, John Gray, William Pitcher; ouderlingen: Henry Frazee, Peter G. van den Burgh.

Wij hebben niet noodig in deze opgave de zuiver of gewijzigd *Nederlandsche* namen aan te duiden; zij vallen reeds genoeg van zelve in het oog. Gaan wij intusschen de afzonderlijke standplaatsen der predikanten na, dan ontmoeten wij een nog veel grooter aantal zuiver *Nederlandsche* namen, waarvan de opgave ons te uitvoerig zou doen zijn. Sommige familiën schijnen echter bijzonder in kerke-

lijke betrekkingen rijk te zijn, en door onderscheidene naamgenoten, zoo al geene familie-leden, uit te munten; zoo bijv. de achtingswaardige Abraham van Nest, te *Nieuw-York*, Reynier van Nest, te *Nieuw-Brunswijk*, George J. van Nest, te *Roundbrouck*; — zoo ook Thomas de Witt te *Nieuw-York*, John de Witt te *Rensselaer*. Zoo treffen wij zelfs vier Wyckoffs aan, als, den Eerw. Isaac N. Wyckoff, te *Albany*, diens zoon Theodore F. Wyckoff, te *West-Troy*; eenen Cornelius Wyckoff, te *Rochester*, benevens A. V. Wyckoff, te *Prattsville*.

Andere reeds vroeger vermelde predikants-namen, en die wij reeds in de 17. eeuw in *Nieuw-Nederland* aantreffen, bestaan ook tegenwoordig nog onder de predikanten, als, meer dan een Bogardus, een drietal Schoonmaker's, Staats en anderen.

Wat den *inwendigen* toestand en den geest dier Synode, hare verblijdende betrekkingen en samenwerking met andere kerken, en de uitbreiding van Christus koninkrijk op aarde aangaat, daaromtrent bragt de Eerw. Vermilye in een der jongste jaarberigten een rapport uit, waaruit wij hier nog de navolgende woorden ontleenen:

„Van de onderscheiden geestelijke lichamen, zegt hij, met welke onze Kerk betrekking onderhoudt, ontvangen wij de verzekering van voortdurende broederlijke achting, hoewel geene voorstellen of mededeelingen door hen gedaan zijn, die de bijzondere aandacht van dit ligchaam (de Synode) vorderen. Vrede schijnt te huisvesten in hun midden, en eene goede mate van algemeenen voorspoed heeft hunne geschiedenis in het afgelopen jaar gekenmerkt. De verschillende voorwerpen van Christelijke weldadigheid, waarmede zij gewoon zijn, te helpen, schijnen eene toenemende ondersteuning te hebben ontvangen, — en de grenzen van Christus Koninkrijk, schijnen voortdurend te zijn uitgebreid, door het gebruik dier Christelijke wapens, waarmede wij ons aangorden, door den gezegenden en onweerstaanbaren invloed van licht en liefde, welke de Zaligmaker heeft toevertrouwd aan zijne Kerk en dienaren. Over deze teekenen van goddelijke gunst verheugen wij ons met onze broederen;

terwijl wij met hen gezamenlijk weenen, over het in zoo hoogen graad gevoelde, smartelijke gemis van meer bijzondere duurzaamheid van dien geestelijken invloed op de belijders en de onboetvaardige wereld. Wij willen ons met hen vereenigen in het vurige gebed: „O Heere! vernieuw uw werk!”

De Synode van *Albany*, bij monde van den Eerw. Matthews, vestigde in datzelfde jaar de aandacht der algem. Synode op een voorgesteld *groot Evangelisch Verbond* (*Evangelical Alliance*) in *Londen* te houden, met deze woorden:

„De vereeniging van Christenen behoort onder die groote belangen, waarvoor „bestendige gebeden worden opgezonden.” Onze Heer heeft ons het voorbeeld nagelaten, in een gebed, bij zekere gelegenheid, hetwelk ons toont, hoe naauw deze zaak Hem aan het hart ligt: — „*dat allen één mogen zijn: zoo als Gij, Vader, één zijt met Mij, en Ik in U; dat zij alzoo één mogen zijn in Ons; opdat de wereld moge gelooven, dat Gij Mij gezonden hebt.*” — Wanneer wij deze woorden van onzen Meester beschouwen, dan kan het niet ontkend worden, dat de bekeering der wereld tot het geloof des Evangelies grootelijks wordt belemmerd door de verdeeldheden, die er bestaan onder zijne volgers; en elk ontwerp, elke stap, welke de strekking moet hebben om dit struikelblok weg te nemen, en dus den weg des Heeren te bereiden, totdat Hij komt, moet welkom en gezegend worden met blijdschap en liefde.”

Daarom stelde de Eerw. man voor, dat de algem. Synode ook haren wensch mogt doen blijken, dat dit *Evangelisch Verbond*, met wijsheid bestuurd, door den goddelijken zegen bekrond, *strekken mogt om de groote afdeelingen des Protestantischen Christendoms te naauwer met elkander te verbinden.*

Waar zoodanig de geest is der *Synode*, daar strekt zij zich uit tot allen, die in Christus gelooven, tot de afgescheidenen in de wouden en prairiën, in *Michigan*, *Wisconsin* en *Jowa*, tot één groot *Evangelisch Verbond* in *Londen*, maar ook zoo steeds tot de Moederkerk in *Holland* zelve.

Toen in 1846, de Eerw. Thomas de Witt (een afstameling onzer de Witten) en de Hr. Suydam, zich in *Holland* bevonden, en de graven der Vaderen, het land hunner

afkomst, bezochten, toen nam de Synode het navolgend besluit.

„Dat deze Synode den beminden Br. de Witt aanbeveelt aan het volle vertrouwen en de genegenheid der broederen en colleges dier Kerk, van welke de Geref. Protestantsch-Hollandsche Kerk in de *Vereenigde Staten* is voortgesproten, en voor welke zij altijd de meest genegene achting blijft koesteren.

„Dat aan Dr. de Witt hiermede door deze algem. Synode wordt opgedragen, om den broederen en colleges der Kerk in *Holland*, met welke hij in aanraking mogt komen, deze gevoelens van Christelijke gemeenschap uit te drukken, en te betuigen de hooge blijdschap, die het ons (der Synode) zal schenken, om eene meer levendige en innige betrekking met elkander aan te kweeken; en als het bestaanbaar is met hunne wetten en reglementen in deze opzigten, dan bevolmagtigen en gelasten wij Dr. de Witt op te treden als afgevaardigde dezer Synode, in elke vergadering of college van de Kerk van *Holland*, welke gedurende zijn verblijf in het *vaderland* mogt plaats hebben.”

Doch keeren wij hier van het uitgebreide veld, tot de *Gereformeerde Hollandsche Kerk* zelve terug, om nog meer bepaald hare inwendige gesteldheid, het *inwendige bestuur* en de kerkelijke tucht, hare gebruiken en zeden en weldadige instellingen te leeren kennen.

Wat hare *Constitutie* of *Grondwet* betreft, dienaangaande lezen wij: het woord „*Constitutie*,” dat aan het hoofd staat van ons herziene stelsel van kerkelijk bestuur, hoewel dat eigenlijk de regels of wetten (*rules*) van het kerk-bestuur bevat, is hier van meer uitgebreide beteekenis. „Tot *Constitutie* eener Kerk behooren *hare leerstellingen, wijze van godsdienstoefening* en bestuur. Zoo bevat dan de *Constitutie* der Hervormd-Hollandsche Kerk: 1^e de herziene wetten van het kerk-bestuur; — 2^e hare leerstellingen en formulieren (*standards*), bestaande in de *Geloofsbelijdenis*, den *Heidelbergschen Catechismus*, het *Kort begrip*, benevens de *besluiten* (*Canons*) der *Synode van Dordrecht*, (1618—19), en 3^e de *Liturgie*.”

Nopens het *Kerkbestuur* is ieder lager college (*Lower Ju-*

dicatory), zoo luidt het voorschrift, gebonden, te handelen naar de wetten der Kerk, tot dat deze wettiglijk en op eene constitutioneele wijze zullen zijn veranderd.

Eenig beroep (*Appeal*), klagt of andere regterlijke ver- rigting, die aan de Synode zal worden voorgelegd of bij rapport zal worden voorgedragen, zal eerst worden in han- den gesteld, met alle papieren en bewijsstukken, die daartoe behooren, aan de Commissie van onderzoek en regterlijke aangelegenheden (*Overtures and Judicial Business*), welke zal onderzoeken of dezelve op eene wettige wijze voor de Synode is gebracht; of alle door de grondwet bepaalde stap- pen in dit geval daartoe zijn gedaan, en, indien zulks in orde wordt bevonden, zal zij al de papieren, en be- wijsstukken, die daaraan verbonden zijn, zoodanig schicken en voegen, dat de daarop volgende handelingen over de zaak voor de Synode op eene geregelde en systematische wijze kunnen plaats hebben; onder dien verstande echter, dat gezegde Commissie zal worden uitgenoodigd, over elke zaak, die haar in handen wordt gesteld, verslag uit te brengen.

2. Telkens, wanneer eene zaak op zoodanige wijze gerap- porteerd, aanleiding zal geven tot een regterlijk oordeel of regtspraak, (*trial*) zal de president op eene plegtige wijze van den zetel aankondigen, dat de Synode gereed is om over te gaan tot de behandeling eener regtszaak, en den leden aanmanen zich voor te stellen en te beschouwen hun karakter als regters in het hoogste Gerechtshof van Jezus Christus op aarde, bekend bij de instelling der Hervormde *Hollandsche* Kerk; waarna het niet geoorloofd zal zijn, om, hangende of gedurende zulk eene regtszaak, eenige wetge- vende werkzaamheden te verrigten, die invloed kunnen uit- oefenen op de behandelde zaak.

Overigens worden hier verder de bepaalde regtsvormen en verhooren, de lezing der stukken enz. en de wijze van verdediging voorgeschreven, terwijl dan

5. Nadat alle partijen volkomen zijn gehoord, en al de onderrigtingen zullen zijn ingewonnen door de Synode, die men noodig zal hebben geacht, de partijen zich zullen verwijderen, en de rol worden afgeroepen, opdat elk lid de

gelegenheid moge hebben zijn gevoelen over de zaak uit te spreken, waarna de *eindbeslissing* zal worden opgemaakt.

Van deze uitspraak is geen hooger beroep, noch in *Amerika*, noch in *Holland* zelf, waartoe de Hollandsche Hervormde Kerk behoorde, die nu door de Synode een wezenlijk regterlijk College van den Staat *Nieuw-York* uitmaakt; zij handelt hier als volkomen zelfstandig en in het hoogste ressort, hoewel altijd naar den regel der Synode van *Dordrecht*.

Om evenwel op de best mogelijke wijze de band van vereeniging te onderhouden met „de hooggeachte Moederkerk,” hetwelk de Synode zegt, vuriglijk te verlangen, zoo heeft zij vastgesteld: 1. dat er elk jaar een volledig afschrift zal worden gezonden van alle handelingen der algemeene vergadering, onderteevend door den Praeses en Scriba, — aan de Classis van *Amsterdam*, daartoe wettiglijk benoemd door de Synode van *Noord-Holland*.

2. Wanneer ooit verschillen mogen ontstaan over belangrijke *leerstellingen* onder de broederen, of predikanten of gemeente-leden, waarvan de beslissing een onderwerp van bezwaar mogt uitmaken voor sommigen, zoo zal de zaak in verschil worden onderworpen aan het oordeel der Eerw. Classis van *Amsterdam*, of, als dit noodig is, aan de Eerw. Synode van *Noord-Holland*, overeenkomstig wier beslissing de algemeene vergadering, zoowel als de veroordeelde partij, gehouden is te handelen.

Onder de *weldadige instellingen*, die door de Synode zijn tot stand gebracht, behoort o. a. ook een *weduwenfonds*, onder den naam van „fonds ter ondersteuning van rustende predikanten, benevens weduwen en kinderen van predikanten der Gereformeerd Protestantsch-Hollandsche Kerk.” Hetzelve wordt beheerd door een Bestuur van Corporatie (*Board of Corporation*) der algemeene Synode en zulks onder toezigt der Synode. Dit fonds, gelijk andere Synodale fondsen, onder het beheer der navolgende aanzienlijke mannen, den hoogst achtingswaardigen Abm. van Nest als Voorzitter, de Hrn John Knox, Wm. B. Crosby en Th. Frelinghuysen als Directeuren, bestaat, behalve uit de jaarlijksche contributiën der inschrijvers, uit vrijwillige

giften van aanzienlijke en weldadige gemeente-leden, benevens de opbrengst van jaarlijksche collecten.

Dat het in de Hollandsche Kerk in *N. Amerika* ook niet aan liefdadige, aanzienlijke giften en erfmakingen voor weldadige stichtingen ontbreekt, daarvan getuigen, behalve de stichtingen van wijlen Henry Rutgers in *Nieuw-York* en *N. Brunswijk*, waarop wij terugkomen, de verslagen van den evengenoemden Abm. van Nest, aan de *Synode*. Zoo tellen wij bijv. de aanzienlijke erfmaking in 1814 van den Eerw. Elias van Benschoten, ter bevordering van het theologisch onderwijs; het legaat van Rebecca Knox en dat van Jacob van Benschoten, ter bevordering van het binnenlandsch zendingswerk; van Nehemiah Denton, insgelijks voor het groottezendingswerk en van Elizabeth G. Hornbeck, voor onderwijs en opvoeding; terwijl de Eerw. William H. van Doren, almede het zendelingswerk trachtte te bevorderen door de nitschrijving voor zijne rekening eener prijsvraag „*Essai on Mission*” enz. Wij voeren ter dezer gelegenheid deze namen hier aan ten bewijze van een zeer *werkdadig* Christendom, dat de rijkdommen, zoo in als na het leven, tot blijvend nuttige doeleinden weet te besteden. Hoe meer de kerk, en zoo ook elk harer leden, doortrokken is van Christelijke liefde en weldadigheid, hoe grooter ook de zegen is, dien zij verspreidt.

De oude *Hollandsche* kerk verzaakt' ook hierin haar godsdienstig karakter niet. Het lijdt geen den minsten twijfel of eene Kerk, als deze *Hollandsch* Gereformeerde, — die, door samenwerking met anderen naar buiten, toont hare roeping te kennen, om het *Evangelie* te verkondigen aan alle volkeren der aarde; die in het lot der *Israëlieten* toont wezenlijke belangstelling te koesteren, die zelfs het denkbeeld van een groot *Evangelisch verbond* toont te huldigen; die de afgescheidenen opzoekt, welke de moederkerk verlieten, en ook de *moederkerk* met warme genegenheid zich blijft hierinren; — of zulk eene Kerk, aan alle zijden in den Christelijken geest werkzaam, moet veel zegen helpen verspreiden in en buiten het groote Staten-verbond. Maar ook hare weldadige instellingen om het lot van weduwen en weezen

te verzachten, en vele afzonderlijke weldaden getuigen van den liefdevollen, Christelijken geest, die haar, en velen harer leden bezielt. Zoo toont zij ook nog het oude Hollandsche karakter der moederkerk niet te verzaken; zoo volgt men ook hier de lessen van Petrus: „hebt vurige liefde tot malkanderen,” en „*een iegelijk gelijk hij gave ontvangen heeft, alzoo bediene hij dezelve aan anderen, als goede uitdeelers der menigerlei genade Gods.*”

Daarenboven heeft de Hollandsche Kerk het geluk gehad in vroegeren tijd eenige bekwame en vrome Leeraars te bezitten, die veel zegen verspreid hebben, en nog in onze dagen telt men een groot deel harer Leeraars, waaronder ik er leerde kennen, die van liefde blaken, onder de beste *Amerikaansche* theologanten; terwijl hare gemeenten meermalen het tooneel zijn geweest „van schoone godsdienstige ontwakingen” (*revivals*). Wij kunnen hier ten slotte volkomen bevestigen, wat Ds. Scholte schreef over de achting, waarin de *Hollanders* bij de *Amerikanen* staan, waarvan ik zelf de schoonste bewijzen ontving. „*Amerika* ontvangt, zegt hij, met opene armen en warme toegenegenheid de naar vrijheid smachtende *Hollanders*, altoos gedachtig, dat de zonen van datzelfde *Holland* vroeger de grondleggers waren van een der nu bloeiendste gedeelten der *Amerikaansche* Unie, en hopende, dat de nu komende *Hollanders* voor het westen zullen worden, wat de vroegere voor het oosten geweest en gebleven zijn, krachtige steunpilaren van de ontwikkeling en welvaart der *Vereenigde Staten van Noord-Amerika.*”

§ 6.

Gebruiken en gewoonten; — doopplegtigheid, huwelijks-inzegening; — lijdendiensten, begrafenis-plegtigheid; — kerken, spreekgestoelte; — godsdienst-oefeningen, avondmaals-viering; — koorgezang, (*Hymnen, Doxologiën*); — tucht en zeden; — dansen; — matigheid en nuchterheid; — Sabbath-viering; — overzigt; — de Bijbel, *Gods Woord*, ook in de huisgezinnen; — slot; — geschiedkundige aanteekeningen.

Na dat wij in de vorige hoofdstukken de Hollandsch-Gereformeerde Kerk in hare wording, uitbreiding, verbindtenissen en samenwerking met andere gelijk gezinde geloofsbelijdenissen of kerken, beschouwd hebben, of met andere woorden: nadat wij hare ontwikkeling en werking naar buiten hebben leeren kennen, willen wij ook omtrent de *gewoonten, gebruiken en zeden*, die in de Hollandsch-Gereformeerde Kerk in *N. Amerika* worden nageleefd, en die der moederkerk verblijden, ligt ook in menig opzigt ter navolging strekken kunnen, ten slotte nog eenig verflag geven.

Wat men door *gebruiken* en *gewoonten* te verstaan hebbe, hoedanig die woorden, althans door de Synode, worden opgevat, is naar aanleiding der voorstellen van de bijzondere Synode van *Nieuw-York*, in Mei 1848 door eene Commissie, daartoe benoemd, op de navolgende wijze bepaald geworden. De Synode van *Nieuw-York* schijnt namelijk aan de algemeene Synode te hebben voorgesteld: „dat de *Praeses*, aan de tegenwoordig zijnde afgevaardigden der kerken zoude rondvragen: *of er behoorlijk acht wordt geslagen op zulke gewoonten en gebruiken (customs and usages)* als door eene langdurige ondervinding gebleken zijn te strekken tot stichting, en of het voorschrift om te waken tegen nieuwigheden in de respectieve kerken onder hunne zorg wordt nageleefd? — enz.” Eene Commissie bragt diensvolgens omtrent *gewoonten en gebruiken (customs and usages)* het volgende gevoelen uit: „dat die gewoonten en gebruiken, welke geoordeeld werden noodzakelijk te worden volgehouden in de kerk, worden uitgedrukt in de *Explicatoire* artikelen der

grondwet of *Constitutie*, als, het *zingen van Psalmen* en *Lofzangen (Hymns)*, welke goedgekeurd of aanbevolen zijn door de algemeene Synode; het prediken uit den *Heidelbergschen Catechismus*; het in acht nemen van de voorschriften der *doopsbediening* en het *avondmaal des Heeren* enz., zoo als die vervat zijn in de *Liturgie*, enz. Dat daarentegen ook andere *gewoonten* en *gebruiken* in de kerk bestaan, welke geacht worden als niet volstrekt noodwendig (*non-essential*), en die in menig opzigt, of geheel nagelaten, of bijzonder volgehouden worden in de gemeenten, overeenkomstig den smaak en de omstandigheden der herders (*Pastors*) of gemeentelieden; zoo als de instellingen, die men in acht neemt bij de openbare godsdienstoefening; hoe dikwijls men *Psalmen* of *Hymnen* zingen zal; het lezen van preeken of het prediken uit het hoofd of voor den vuist (*extempore*); het één of driemaal besprinkelen in den doop; het zitten of staan aan het nachtmaal des Heeren; het prediken op Hemelvaartsdag, Goeden Vrijdag, en andere dagen, die langen tijd zijn in acht genomen, beide in *Holland* en *Amerika*, enz. De Commissie merkte daarbij op, dat die gewoonten en gebruiken, welke geacht worden als *wezenlijk (essential)* en grondwettelijk bepaald, door de verschillende Classen in alle zuiverheid en volkomenheid bewaard worden; dat de niet *wezenlijke (non-essential)* worden nagelaten, behouden of gewijzigd, overeenkomstig den smaak en de omstandigheden der verschillende predikanten en gemeenten.

Wat nu de *doopplegtigheid* aangaat, die heb ik gedurende mijn verblijf in *Amerika* niet bijgewoond, zoo ook geene inzegening des huwelijks; doch dit kunnen wij ten opzichte van den *doop* hier bijvoegen, dat de *Kerk* als zoodanig thans op een vrij wat hooger standpunt staat, en meerdere vrijheid en Christelijker geest haar bezielt, dan een *Megapolensis* en *Drisius*, die hunne vervolgzucht door *Stuyvesant* tegen anders-denken den lieten verwezenlijken, en den *Lutherschen* bij den doop eene geloofsbelijdenis afpersten, strijdig met hunne overtuiging en geweten. Van zulk eene verfoeijelijke *pauselijke* handelwijze is de *Synode* in *Amerika* vrijgebleven.

„1. Het regt of voorregt, zegt zij, van den kinderdoop berust niet op wat men genoemd heeft volle gemeenschap (*full communion*); ook is het deelnemen aan het avondmaal des Heeren, door een of beide ouders, geene noodwendige getuigenis (*test*) om kinderen toe te laten, om gedoopt te worden in de Hervormde Hollandsche Kerk.”

„2. Door aldus één uiterste te vermijden, dat de opname in de kerk van Christus in den weg staat, door eene gelofte te doen, die niet in het *Woord van God* voorgescreven wordt, zoo is het toch noodzakelijk te waken tegen het tegenovergestelde kwaad, dat geen onderscheid maakt tusschen hetgene zuiver of verwerpelijk is, en dat, door een verruimd bestuur omtrent allen, die zich aanmelden, de Christelijke tucht laat varen, en daardoor de Heilige inzetting des doops onteert. De algemeene *Synode* beveelt en schrijft daarom voor, dat, als beide ouders zulke dwalingen en afwijkingen openlijk aan den dag leggen, of wanneer zij zich aan zoodanige onzedelijkheden en ongeregeld gedrag schuldig maken, hetwelk hen, als zij in volle gemeenschap waren, van de tafel des Heeren moest uitsluiten, — het hen gedurende zulke verloochening van leer en zeden, niet zal geoorloofd zijn, hunne kinderen ten doop aan te bieden; maar dat hun dat voorregt zal onthouden worden tot dat zij berouw beuigen en boete toonen te doen. Wanneer een der ouders dus schuldig zal zijn, maar de andere een zedig en vreedzaam belijder is van de Godsdienst van Jezus Christus, zoo zal het kind gedoopt worden op verzoek en wegens het regt van een der ouders, die als belijder der leer bekend, ook alleen zal staan en het ten doop aanbieden. En eindelijk, wanneer de predikant en een of meer ouderlingen groote *onkunde* bemerken bij de ouders, en een zoodanig gebrek aan kennis der eerste grondbeginselen onzer H. Godsdienst, dat hen onbekwaam maakt, eene openlijke belijdenis van hun geloof af te leggen, dan zal het hun pligt zijn hen voor eenigen tijd te weigeren, niettegenstaande hun betamelijk gedrag en wandel, om hen vooraf, bij herhaling en met Christelijke liefde te onderwijzen, alvorens hen toe te laten tot de instelling des doops; opdat aldus, als het mogelijk is,

de belijdenis en geloften bij den doop hunner kinderen mogen geschieden met *kennis*, in opregtheid en waarheid.”

Wij behoeven het hier naauwelijks op te merken welk een *opwekkend* en *levendmakend* beginsel de Synode hier bezielt bij de uitvaardiging van dit voorschrift. Mogt ook hier, in de moederkerk, meer bepaald op den zedelijken handel en wandel der doop-ouders en getuigen, en op hunne godsdienstige *kennis* worden acht gegeven; met hoeveel zegen en nut zou men daardoor op menigen zwakke, wankle en onkundige in geloof en leer kunnen werken! Wat kan men echter verwachten, waar kerkelijke tucht volslagen in verval is, en waar men om des gemaks wille, het aannemen en aannemen voor doopelingen, zelfs het aannemen en afgeven van kerkelijke attestatiën alleen aan de kosteren en voorlezers en voorzangers overlaat? — In *Amerika* heeft men geene voorlezers en voorzangers, daar is de predikant de *dienaar* der Godsdienst, aan wien de handhaving der kerkelijke tucht bij alle gelegenheden, vooral bij de bediening van doop en avondmaal, zoo als wij zagen, met ernst blijft aanbevolen.

Ook het *huwelijk* schijnt daar veel meer nog als eene *kerkelijke* instelling beschouwd te worden dan hier, waar de Staat zich het regt heeft eigen gemaakt, huwelijken te sluiten en te ontbinden, en daarvan burgerlijke acten af te geven; het aan de godsdienstige stemming der onderscheidene gezindten zelve overlatende, het huwelijk ook kerkelijk te laten *inzegenen*. In de Synodale besluiten van 1797, ook nog van 1815 en 1816, was het door de Hervormde Kerk in *Amerika* verboden, dat een man in het huwelijk trad met eene zuster zijner overledene vrouw; doch na dien tijd het gevoelen der Classen over dat onderwerp ingewonnen zijnde, is op grond van het gevoelen der meerderheid besloten:

„dat alle besluiten, welke door de algemeene Synode zijn uitgevaardigd, verbiedende eenen man in het huwelijk te treden met de zuster zijner overledene vrouw, te zijn ingetrokken en vernietigd.” —

Zoo als ik boven zeide, heb ik in *Amerika* geene *huwelijksinzegening* bijgewoond; maar toch van den Eerw. Is. N. Wyckoff, die gedurende mijn verblijf in *Albany* een of meer

paren huwde, verstaan, dat elk predikant, die een huwelijk voltrekt, daarvan met vermelding der namen, en van den zijnen, opgave moet doen in een der openbare dagbladen.

Daarentegen woonde ik aldaar eene *begravenis* bij. Het was, zoo ik mij wel herinner, een klein uur buiten de stad, te *Bethlehem*. De Eerw. predikant Is. N. Wyckoff, een man vol Christelijk geloof en praktischen zin, was namelijk daar geroepen, om eene lijkdienst (*funeral service*) te verrigten. De Synode, aan wie deze plegtigheid geenzins, zooals hier integendeel geheel, schijnt te ontgaan, zegt: „Een algemeene vorm voor deze dienst onder de aandacht der *Synode* gebragt zijnde, is na rijp beraad het voorstel verworpen, zoo verre als het betreft de bepaling van eenigen voorgeschreven vorm; doch de Synode keurt het goed, dat er een gepast woord gesproken worde, bij het graf of in het huis, of in de kerk, en om de plegtigheid te sluiten met gebed en zegenwensch.” — Hier had alleen *gebed* en *zegenwensch* plaats; maar op eene zoo gepaste en treffende wijze, in tegenwoordigheid van eene weduwe en zoon, dat zij op mij een onvergetelijken indruk nalieten.

Waarom is het ook hier geen algemeene regel, dat, althans voor oogenblikken, bij begrafenissen een predikant aan het sterfhuis zij, om aan die *ernstige* plegtigheid eene meer godsdienstige rigting te geven? Daar kan hij onderrigten hoedanig men de dooden moet beweenen. De groote Meester zelf onttrok zich daarom ook aan die droevige gelegenheden niet. Bij mij althans, deed *die* plegtigheid den wensch ontstaan, dat men ook hier, onze koude begrafenissen veel meer door gebed en toespraak mogt heiligen ¹⁾. Voor mij

---

1) Ook nog in een ander opzigt was mij deze begrafenisplegtigheid vreemd, en merkwaardig genoeg, die hier in haar geheel mede te deelen, zoo als ik daarover onder den eersten indruk aan de mijnen schreef: „Na den maaltijd deed Ds. W. mij het voorstel of ik met hem uit wilde rijden; zijn Ed. had namelijk buiten de stad, ik meen te *Bethlehem*, eene *lijkdienst te verrigten*. Een *Funeral service*, dit klonk vreemd uit eenen Protestantschen mond, en mij vreemd in Protestantsche ooren! Gretig nam ik dit voorstel aan. Zoo reden wij dan te half *drie* (in *Holland* bij het ondergaan der zon) een uur ver buiten de stad, langs een aangename weg, over bergen en door dalen, en welke tusschenbeide de treffendste vergezigten en een verrukkelijk gezigt op den *Hudson* oplevert, eenige buitenplaatsen

ligt eene kerkelijke *leerrede* van dienzelfden achtingswaardigen predikant, op den dood van Christiaan Miller, bij welke gelegenheid hij zijne gemeente de Westerlo's, de Rutgers' en de van Rensselaer's, de Lansing's en de Kip's herinnert „die den algemeenen weg des levens hebben gewandeld, die de gewone deugden des Christendoms hebben ten toon gespreid, die den beperkten kring der afzonderlijke kerken hebben versierd door de ongeveinsde vertooning hunner Christelijke deugden (*graces*), en die dus getoond hebben, wat *ieder* Christen kan zijn, wiens ziel vervuld is met het geloof aan Jezus Christus, en wiens hart brandt van bestendigen ijver van Christelijke liefde.” —

---

voorbij, naar eene eenzame, maar fraaie houten woning; eene soort van buiten of optrek. Ik had daarbij gelegenheid den voortreffelijken plantengroei te bewonderen en onderrigtende bijzonderheden te vernemen, — gelijk later op onze wandelingen. Aan het sterfhuis aangekomen, werd ik als *Dutchman* (Hollander) aan de reeds verzamelde familieleden en betrekkingen voorgesteld. Terwijl ik daar van het balkon de verrukkelijkste vergezigten opmerkte, op de stad, op het daar tegenover gelegene *Greenbush*, en mijn oog met welgevallen op de bergen, aan de overzijde van den *Hudson* rustte, die vlak voor ons een eiland (waarop misschien eenmaal *Rensselaers-burg* stond) vormde, verzamelden zich een aantal mannen en vrouwen, Heeren en Dames, bloedverwanten en bekenden van den overledene, die allen achtervolgens kwamen aanrijden; maar tot mijne groote verwondering ook twee wagens vol, waarin 24 broeders vrijmetselaars, allen in het orde-kostuum en met de *insignia* der orde.

Wij begaven ons in de zaal, waar de mahony-houten lijkst in het midden stond. Mij werd eene plaats aangeboden en ik telde er een twaalftal vrouwen, waaronder in de zwaarste rouw en met hangkappen. De weduwe met haren éénigen zoon en naaste bloedverwanten van den overledene zaten het digst naast de kist. Dit alles trof mij: er heerschte een plegtige ernst en stilte. Toen allen aanwezig en gezeten waren, trad mijn vriend, de Eerw. Ds. W. aan het hoofd-einde der lijkst, en sprak daar een zoo roerend en treffend gebed, — niet gelijk de *Roomschén* voor den overledene, maar voor de weduwe en verwanten, en met toepassing op alle aanwezigen, dat ik, gelijk ook in al het overige met hart en ziel instemde.

Avond- en *prayer-meetings* had ik meest alle avonden aan boord mede gehouden; — en als men zoo op eenige planken drijft en door de onstuimige zee, in het krakend schip wordt her- en derwaarts geslingerd, zijn zij zeker treffend; althans ik stemde onder de leiding van een Amerikaansch *Missionair* (de Hr. Wh. van *Schotsche* afkomst), ook met de gedachte aan de achtergeblevenen, steeds hartelijk in. Maar deze eenvoudige plegtigheid, waarbij de smikkende wed. S. de hoofdpersoon was, had voor mij inzonderheid iets zeer treffends, en ik had van harte, en deelnemend in haar verlies, mede: „dat God zich ook voor haar een Vader voor weduwen en weezen mogt betoonen!”

Zoo zeh ik de kerkelijke lijkdienslen! (*Funeral Services*).

Voorzeker zulke gebeden als ik bijwoonde, en zulke toespraken, ook in de kerk bij treffende sterfgevallen, zij wekken op en stichten veelzijdig nut!

De *nette kerken*, die ik zoo in *Albany*, als te *Nieuw-York* en *N. Brunswijk* (in *N. Jersey*, aan de boorden van de *Raritan*) bezocht, bezaten allen eene eenvoudige netheid en pracht, sommigen met mahony-houten banken, en allen met tapijtwerk belegd. Het geheel uitmuntend geschikt en ingerigt voor eene eenvoudige Godsdienst als de Hervormde, die ons leert God te aanbidden in geest en waarheid. De eenvoudige, maar sierlijke preekstoel, geheel verschillend van vorm van den *Hollandschen* preekton, waarover een halve man komt heen kijken, bevat bij plechtige gelegenheden soms zes predikanten te gelijk! — Dit klinkt voorzeker vreemd in Hollandsche ooren, gelijk mij het gezigt van den verschillende vorm eerst vreemd toescheen; maar tot opheldering strekke, dat het Amerikaansche preekgestoelte, waarop een prachtige *canapé* staat, de groote vierkante *verbonds-ark* voorstelt uit het Oude Testament, waarop het Evangelie of de *Bijbel*, op een prachtig kussen op een' lessenaar opgeslagen ligt. Wij willen over de voorkeur van den Hollandschen preekton, een overblijfsel uit de *Roomsche* kerk, en den Amerikaanschen *verbonds-ark* niet oordeelen; maar de vrijere beweging, en de gelegenheid om eene geheele *imposante* houding op deze laatsten aan te nemen, waarbij men genoegzaam den geheelen persoon ziet, achten wij een voordeel voor den redenaar, die zijne vrije, ongedwongene voordragt meester is, gelijk ik in *Albany* door Dr. Wycokoff, vooral in *N. York* door Dr. Th. de Witt, een voortreffelijk kanselredenaar, en ook in *N. Brunswijk*, waar ik Dr. Reiley hoorde, heb opgemerkt; behalve dat wij het niet ongepast en oneigenaardig achten, dat de verkondiger van het Evangelie op den verbondsark van het O. T. optreedt, en van dáár af de blijde boodschap verkondigt.

Geene *steek-hoeden*, hoe rijk in beteekenis, en hoe deftig zij bij *mantel* en *bef* ook dekken, heb ik in *Amerika* gezien; maar daarentegen de *toga* en *bef*, gelijk bij onze *Waalische* predikanten, zijn in de Hollandsche kerk algemeen in gebruik;

zij worden door sommigen echter alleen bij plegtige gelegenheden, als het avondmaal, enz. aangedaan.

Wat de eigenlijke *godsdiensstoefening* betreft, daarin heb ik eenig, maar geen groot verschil opgemerkt, evenwel belangrijk genoeg om hier mede te deelen; nl. het geheel bestaat uit het *voorlezen* van een hoofdstuk uit den Bijbel, niet door een *voorlezer* of *voorzanger*, want dien heeft men er in geene kerk, maar door den predikant zelve; daarna voorbed, *koorgezang*, preek: tekstverklaring, verdeling en toepassing, afgewisseld door het gezang eener Psalm of Hymne door de geheele gemeente, en na de toepassing door koorgezang, en nagebed gesloten, waarna de geheele gemeente eene *Doxologie* aanheft en den zegenwensch ontvangt.

Hoewel de Synode bepaald heeft, dat *alle Psalm- en Hymnen*-boeken, (op welke laatste wij, even als op het koorgezang en de *Doxologiën* terugkomen,) voortaan op nieuw zullen bevatten den *Catechismus*, de *geloofsbelijdenis*, de artikels der *Dordsche Synode*, en *Liturgie* der kerk, zoo heb ik evenwel, ook des middags niet, gelijk in de moeder-kerk, eenige preek of verklaring uit den *Catechismus* gehoord.

Treffend en inderdaad stichtelijk is de wijze van *avondmaal*-bediening. Hoezeer er namelijk eene tafel vóór den preekstoel en eene in het midden der kerk gedekt staan, zoo blijft toch genoegzaam de geheele gemeente in de banken zitten; alleen de predikant, zijne ouderlingen, en eenige weinige der gemeentelieden, die dit verkiezen, scharen zich, (zoo was het althans in *Albany*) aan de tafel: aan die allen, gelijk ook aan de eerstzittenden in de banken, werd onder de gewone toespraak eerst het brood, daarna den wijn door den predikant zelve toegereikt, waarna dan een zestal ouderlingen, eerst met de schotels, en daarna met de bekers, door de kerk rondgingen, en *allen* in de grootste stilte aanboden van het brood en van den wijn. Niet alléén geschieden er dus slechts *twee* toespraken, als bij het gebruik van het brood en den wijn, maar er was daardoor hoegenaamd geene bemerkbare beweging in de kerk; en onder de bediening der geheele gemeente, heerschte eene plegtige stilte, en genoot men oogenblikken van *heilig gepeins* over het ge-

sprokene en *inkeer* in zichzelf, waarvan hoegenaamd niets den loop stoorde, en bij menig één, zoo niet bij de geheele gemeente, een onbeschrijflijken indruk moest nalaten, die nog ten slotte door eene zachte *melodieuse Hymne* in *Koorgezang*, waarvan den tekst werd opgegeven, versterkt werd.

Men verdeelt het *Psalm-* en *Hymnen*-boek in een *oud* en *nieuw*. Zie hier de geschiedenis van hetzelfde. In het jaar 1812 werd de Eerw. Dr. Livingst^on benoemd om eene keuze van Psalmen en Hymnen te maken voor kerkgebruik geschikt. In 1813 werd deze verzameling (*Selection*) door de Synode aanbevolen voor alle kerken en huisgezinnen, en zulks in plaats van het vroegere, dat tot hiertoe in gebruik was.

In 1830 benoemde de Synode eene commissie om eene nieuwe, toegevoegde verzameling aan haar voor te leggen, dat dan ook in 1831 plaats had, en die wederom ten gebreuke aanbevolen werd, op dezelfde wijze als de voorgaande.

Eene derde verzameling werd der Synode in 1846 voorgelegd door eene Commissie, waarvan de Eerw. Isaäc Ferris verslag uitbragt, waaruit blijkt, dat thans met deze nieuwe verzameling het geheele getal Psalmen en Hymnen in de Kerk in gebruik, omtrent 1100 bedraagt. Ook deze werd insgelijks door haar aangenomen en aanbevolen voor kerkgebruik. Doch het schijnt, dat hier tegen van de zijde van sommige gemeenten bedenkingen ontstonden; weshalve zij in 1848 het navolgende besluit nam: „Aangezien er zwarigheden bestaan in de gemoederen van sommigen met opzigt tot het nieuwe *Hymnenboek*, en sommige kerken het voorregt verlangen te behouden van het gebruik van het oude boek, — zoo wordt besloten, dat het vroegere *Psalm-* en *Hymnen*-boek zal worden herdrukt, zoo als het voor 1817 bestond.

Men ziet hieruit, met hoe vele voorzigtigheid en opmerkzaamheid op elk *gemoedsbezwaar* de Amerikaansche Synode ook in dezen handelt.

De *kerkmuzijk*, waaraan bij ons, even als aan de verbetering van het *kerkgezang*, hoegenaamd niets gedaan wordt, althans van de zijde der *Synode* niet, maakt een bijzonder voorwerp van

de zorg der Amer. Synode uit. Om deze aangelegenheid te bevorderen, werd van wege de Synode „aan alle Classen aanbevolen om zoodanige maatregelen te nemen, als zij naar hun oordeel het best zullen oordeelen, om de aandacht op de *gewijde muziek* (*Sacred music*) te vestigen, ten einde eene vaste kern van goede zangers in hunne kerken vast te stellen.” Wijders werd ook de invoering der muziek op hare *districts-scholen* aanbevolen. Met welk eene zorg men echter beziel is om de gegronde aanmerkingen te voorkomen, die men op de koorgezangen der *Roomsche Kerk*, in *Holland* en elders, maken kan, waar de muziek niet zelden door de onwaardigste sujetten, rondtrekkende kunstenaars, wordt uitgeoefend, en tot een louter kerk-misspel wordt verlaagd, — blijkt uit het verslag der Commissie van den staat der Kerk, bij monde van den Eerw. James Romeyn, te *Bergen Point*, Mei 1848. In deze Commissie, waarin ook de Eerw. Thomas de Witt, en diens onderling William B. Crosby, uit *N. York*, zitting hadden, werd het navolgende vastgesteld, aan de Synode te rapporteren, gelijk geschied is: „dat *geene belooning* aan diegenen, als Bestuurders (*Conductors*) van eene tak der H. dienst door de Synode kan worden toegelegd, omdat dit de strekking zou hebben, eene dienst, *welker geur voor God is de melodie des harten*, te verlagen, tot een louter bedrijf van kunstmatige beroeps-bezigheid; omdat men daardoor (door belooning) de ligtzinnigheid aanmoedigt, en een geest van louter vermaak in het heiligdom binnenleidt; en, omdat men daardoor den invloed verzwakt der overeenstemming met de inzettingen van Gods huis, als beleedigende de godsvrucht, en regelregt in strijd met den letter en de inzetting der H. Schrift: „wees gij rein, die de reukvaten des Heeren draagt” En „in degene, die tot mij naderen, zal ik geheiligd worden, en voor het aangezicht van al het volk zal ik verheerlijkt worden.” (Lev. X: 3).” —

Men kent in ons land de liefelijke, zachte kerkmuziek, en het stichtelijke koorgezang der *Hernhutters* of broedergemeente te *Zeist*. Nu, zoo, nog treffender zou ik zeggen, waren de kerkmuziek en koorgezangen, die ik in *Amerika* in de *Hollandsche*, *Presbyteriaansche* en *Luthersche Kerken* hoorde,

die ik bezocht. Een uitstekend effekt doet daarbij, gelijk in de kerken te *Albany, N. York* en *Brunswijk*, de *colus*-harp of *seraphine*, waarmede elk orgel voorzien is, en die de zwellende toonen van het koor, in de verte, als ware het, voor den troon des Allerhoogste, doen opklimmen en wegsmelten. — Men roemde mij ons *Haarlemmer* orgel; maar wie de liefelijke en wegs meltende toonen der Amerikaansche kerkorgels, en den onwêers taanbaren indruk van het koorgezang gevoeld heeft, zal met mij beseffen, dat de gewijde muziek een wezenlijk bestanddeel der godsdienst-oefening uitmaakt, waaraan men bij ons te weinig waarde schijnt te hechten.

Tusschen beide heft de geheele gemeente een *Psalm* of *Hymne* aan, en wordt dan door het koor voorgegaan. En, even als in onze Waalsche gemeente, althans in *Delft*, bij gelegenheid van het H. Avondmaal staande, een zacht en plegtig smeekgebed wordt aangeheven; zoo rijst in *Amerika* de geheele gemeente aan het einde van *elke* godsdienst-oefening op, en heft eene *Doxologie* aan, waarna de zegen wordt uitgesproken.

Zulke, opzettelijk daartoe vervaardigde *Doxologiën*, lofzangen aan den drieëenigen God, bezit de Hervormde Kerk in *Amerika* verscheidene. Wij deelen er eenige mede, die ik den 8 Sept. 1850, in de studeerkamer van den Hoogl. van *Vrancken*, afschreef. Zij zijn als volgt, allen vierregelig:

1. I. M.

To God the Father; God the Son
And God the Spirit, Three in One,
Be honour, praise and glory given,
By all on earth and all in heaven.

2. I. M.

Praise God, from whom all blessings flow;
Praise Him, all creatures here below;
Praise Him above, ye heav'nly host,
Praise Father, Son and Holy Ghost.

3. C. M.

To Father, Son and Holy Ghost,
The God whom we adore,
Be glory as it was, is now,
And shall be evermore.

4. C. M.

To praise the Father and the Son
And Spirit all divine,
The One in Three, and Three in One
Let saints and angels join.

5. S. M.

To the Eternal Three,
In will and essence One
The Father, Son and Spirit be,
Co-equal honors done.

Wat de kerkelijke *tucht* en *zeden* betreft, deze worden, zoo verre ik heb kunnen nagaan, en mij uit Synodale besluiten gebleken is, en zoo verre zich haren invloed uitstrekt, strengelijk gehandhaafd. Is dit ook bij ons het geval? In *Amerika* nemen alle mannelijke ledematen aandeel aan de verkiezingen; die zich daartoe opgewekt en sterk genoeg gevoelt, treedt ook als voorbidder op bij *prayer-meetings*, zoo als ik eene bijwoonde: elk gemeente-lid wordt in den geest van het Protestantisme als *zelfstandig* beschouwd; en inderdaad, men moet het als een ongelukkig *pauselijk* beginsel achten, waar dit anders is, waar de gemeente-leden, in kerkelijke aangelegenheden, in zaken de *godsdienst* en *zeden* betreffende, worden uitgesloten. De nadeelige vruchten daarvan leert ons de geschiedenis van ons eigen land kennen; zulk een pauselijk beginsel werkt altijd doodelijk.

Doordien ook omgekeerd de Synode hare besluiten, overwegingen, aanbevelingen en opwekkingen ter kennis der Classen, gelijk deze aan de predikanten en door deze aan de volle kerkenraden en gemeenten laat brengen, zelfs door den *druk* al hare verrigtingen algemeen maakt, zoo heeft zij een voortreffelijk middel om op den godsdienstigen *geest* en de *zeden* van *alle* gemeente-leden te werken, en den geest des *geloofs* en der *liefde*, der *reinheid*, *matigheid* en *nuchterheid*, die haar bezielt, bij allen op te wekken en voort te planten. Maar ook opzettelijke dagen van *verootmoediging* en *gebed* worden door haar voorgeschreven. Zoo beval zij:
„Dat, wanneer immer in eenige kerken de *godsdienst* mogt verzwakken of in verval geraken, het als een zeer gewigtige pligt wordt aangemerkt, en onder den goddelijken zegen,

als middelen tot de herleving, ontwaking (*revival*) der Godsdienst wordt aanbevolen, om dan den tijd, die gewoonlijk gebezigd wordt tot voorbereiding voor 's Heeren Avondmaal, ook aan te wenden tot opzettelijke verootmoediging en gebed."

Wat de *zedes* betreft, zoo vestigde zij, de Synode, de aandacht van alle kerken en gemeente-leden op het *dansen*, de *onmatigheid* en de *inachtneming* van den *zondag* (*Sabbath Observance*). Nopens het *dansen* zegt zij: „Aangezien de vermenging of zamenkomst in talrijke gezelschappen, met het oogmerk om zich aan het vermaak van het *dansen* over te geven, een uitsluitend wereldschen aard en strekking heeft, en van de zijde der godsdienstbelijders geacht wordt den ernst te verstrooijen, het gemoed ongeschikt te maken voor godsvrucht, en de waardigheid en geestelijkheid van het Christelijk karakter en de belijdenis te vernederen; aangezien het strijdig is met de toeneming in genade, met den duurzamen invloed des H. Geestes in de kerken; — daar het geacht wordt de Kerk gelijk te stellen met de wereld, hare leden te bedroeven en te beleedigen, en een struikelblok op te werpen op den weg der bekeering van zondaars; dewijl zulke handelwijze gewoonlijk beschouwd wordt als eene grenslijn tusschen de Kerk en de wereld; zoo wordt *besloten*:

1. Dat deze Synode het *dansen* beschouwt als onbestaanbaar met den aard en het oogmerk der Christelijke belijdenis, en behoort nooit te worden geduld bij belijders der Godsdienst, noch aangemoedigd bij anderen; en

2. dat het wordt voorgeschreven aan Herders en Consistoriën, „om met alle welwillendheid, liefde en getrouwheid, en door alle gepaste middelen de pleging van dit en alle dergelijke vermakelijkheden tegen te gaan, als in strijd met alle waardigheid en betamelijkheid van een Christelijk gedrag."

Zoo werden ook in 1828 met algemeene stemmen, de navolgende besluiten genomen, ter bevordering der *matigheid* en *nuchterheid* van alle hare kerken-leden.

1. Dat het *beginsel*, door vele bijzondere personen en genootschappen, in verschillende deelen des lands aangenomen, ter afschaffing der *onmatigheid*, als: geheele onthouding van het gebruik van sterke dranken, behalve alleen

als geneeskundig gebruik, volkomen overeenstemt met de bepaalde goedkeuring der Synode.

2. Dat het daarom ernstiglijk aan de leden onzer kerken wordt aanbevolen, zich geheel te onthouden van het gebruik van sterke dranken, behalve in bovengemeld geval.

3. Dat het wordt verzocht aan al onze predikanten en kerkbesturen, gezegd *beginsel* aan te bevelen, niet alleen door voorbeeld, maar door voorschrift, inzonderheid aan het opgroeiend geslacht, en zoodanig onderrigt te verspreiden als zij oordeelen, dat het best geschikt is om dit doel te bereiken.

4. Dat het wordt aanbevolen aan onze kerkbesturen, predikanten en afzonderlijke Christenen, de zaak der *matigheid* te bevorderen door de stichting van genootschappen, of door zoodanige andere middelen als zij het best zullen achten om dit doel te bereiken.

5. Dat, aangezien wij zonder God *niets* kunnen doen, de gebeden van alle Christenen worden ingeroepen, om den zegen van God op de middelen die er aangewend worden, en om Zijne magt te willen schenken ter onderdrukking van onmatigheid.

Mij dunkt eene zoo Christelijk werkzame Synode en Kerkbestuur moet men achting en liefde toedragen, ook al wordt men niet onder het getal harer gemeente-leden geteld. Streng is zij in het handhaven van den *Zondag*; ik was er gedurende mijn verblijf in *Amerika* getuige van. Mogt haar voorbeeld ook hier meerdere *sympathie* verwekken. Zie hier hare bemoeijingen dienaangaande in de navolgende besluiten:

De Synode beschouwt met diepe belangstelling de uitgebreide en schromelijke ontheiliging van den *Sabbath*.

De Synode beschouwt het draven van openbare rijtuigen (*stages*), het varen van stoombooten en kanaalbooten op den Sabbath, als eene groote ontheiliging van dien heiligen dag, en de leden onzer kerken en gemeenten worden hiermede ernstiglijk aangemaand, alle zulke verrigtingen en werkzaamheden op den Sabbath-dag te willen tegengaan, beide door raadgeving en voorbeeld.

„Het zij, gelijk hiermede geschiedt, aan onze verschillende Classen en gemeenten aanbevolen, om dit onderwerp, betreffende den Sabbath, in ernstige overweging te nemen, en zoodanige maatregelen te bedenken, als onder den goddelijken zegen in staat mogen zijn, om de ontheiliging tegen te gaan en daarentegen de heiliging van den Sabbath te bevorderen.”

In dezen geest denken ook de andere kerkgenootschappen, de Presbyteriaansche, de Hoogduitsch-Hervormde, enz. In *Nieuw-York* geleidde mij de Hr. Planten, naar de *Luthersche* kerk, waar ik, naar aanleiding, zoo ik wel heb, van *Jerem. XVII: 21—27*, eene voortreffelijke leerrede hoorde van Dr. Stohlmann, over den *Sabbath: Hoe zou het zijn, wanneer er geen Sabbath bestond*: 1. voor ons hart; 2. voor onze huisgezinnen; 3. voor onze gemeenten; 4. voor de wereld? Zoo waren met de noodige toepassing, de punten, welke die gemoedelijke en welsprekende man behandelde, en ik moet erkennen, dat mij de hooge en heilige waarde des Sabbath's nimmer vroeger zoo duidelijk voor den geest is getreden als door deze *leerrede*.

Verlangt men bewijzen van den godsdienstigen en zedelijken invloed van die Christelijke werkzaamheid? Men neme in aanmerking, dat ik de berekening vernam, dat in de *Breedstraat* in *Nieuw-York*, dagelijks 36 tot 40,000 menschen op- en neêrdraven, grootendeels door beroepsbedrijf gedreven, en dat daarenboven nog, zoo als men rekent, bestendig 7 tot 800 rijtuigen in vollen draf in beweging zijn: — en op Zondag vindt gij er *alle* winkels gesloten; eene doodsche stilte heerscht er in de straat, waar men niet één rijtuig hoort; geene andere beweging dan die van kerkgangers, die zich met langzaam deftigen tred naar de onderscheidene bedehuizen begeven, of van daar huiswaarts keeren, om het overig gedeelte van den dag in godsdienstig gepeins en afzondering door te brengen. Alle kantoren zijn gesloten, alle bedrijven en beroepsbezigheden staan stil.

Zoo was het in *alle* steden in den Staat *N. York* en *N. Jersey*, die ik bezocht, en waar ik eenen Zondag doorbragt; zoo verzekert men mij, is het door de geheele *Ver-*

eenigde Staten. Geene spoortrein-, noch stoombootvaart; ik meen ook zelfs de postkantoren voor het grootste gedeelte van den dag gesloten.

Zoo leerden dan wij de Hervormde *Hollandsche Kerk*, die voor een groot gedeelte, en met andere zuster-kerken, die geest en denkwijze heeft helpen ontwikkelen, van hare geboorte af aan, als een afzetsel der oude *Hollandsche Kerk* kennen. Overzien wij nog eenmaal in korte trekken hare geschiedenis, dan zien wij haar het eerst aan de boorden van den *Hudson* verplaatst, en is zij te vergelijken, om een beeld van *Jesaja* te gebruiken, *bij een rijsje, dat opgroeide tot een krachtigen boom*, die thans zijne takken uitbreidt en vrucht voortbrengt, beide in huisgezin en staat. Of met andere woorden, als eene waardige dochter der *Hollandsche moederkerk* staat zij daar, sterk door den geest des Heeren, der wijsheid en des verstands; de geest der kennis en des geloofs. Zwak in den aanvang, was *Bogardus* haar eerste leidsman, schonken *Puriteinen, Hugenoten*, later ook de "*Vrienden*," haar meerderen steun. Bij de uitbreiding van het getal der Hervormden in *N. Amsterdam* en *Beverwijck*, aan den *Hudson*, op *Manhattan, Staten- en Lang-ak* nam ook het getal godsdienstleeraars toe: *Gideon Schaets, Megapolensis* en later ook *Drisius*, blaakten van ijver; ongelukkiglijk deze beide laatsten niet altijd van den ijver des verstands. Zij kweekten de opgroeiende *Kerk*; maar deze zelve bleef onschuldig aan hunne vervolgzucht tegen *Lutherschen, Puriteinen* en *Quakers*. Integendeel leerde zij uit hunne dwaling de *vrijheid van geweten* van andersdenkenden steeds eerbiedigen. De *Eerw. Blom, Selyns* en *Livingston*, ijverige mannen, door den geest der verdraagzaamheid en der liefde beziel, arbeidden, nevens *Tasschemaker* en anderen, in den wijngaard des Heeren. Gelijk een van *Rensselaer* de eerste grondslagen legde eener *algemeene Volksvergadering*, zoo legden ook gemelde *Livingston* en de *Ronde*, beziel door geloof en liefde, den grondslag der *Unie*, waarop later de algem. *Synode* gegrond is. In dien tijd arbeidde reeds de achtingswaardige *Frelinghuysen* met zegen aan de boorden van den *Raritan*, waar hij, even

als elders een Laidlie en Westerloo, eenen onsterfelijken naam heeft nagelaten. Het vrijheidsgevoel dat aanvankelijk de Kerk bezielde, die thans reeds tot eene krachtige dochter was opgegroeid, doordrong ook weldra een Washington, die, als een andere Willem I, de stichter werd van eenen Christelijken vrijstaat, waarvan de Kerk, om zoo te zeggen, den Christelijken levensadem uitmaakt; die zich inzonderheid in *deze* eeuw, waarin zij eenen van Buren, als president aan het groote Staten-verbond schonk, en op de namen der Wyckoffs, de Witt'en en Frelinghuysen's bogen mag, aanmerkelijk uitbreidde.

In 1800 telde de Kerk reeds eene welgeregelde *algemeene* Synode, benevens twee *bijzondere*, en 13 Classen welke achterevolgens door nieuwe Classen vermeerderd werden; terwijl zij met onderscheidene zusterkerken, de *Presbyteriaansche*, de *Hervormd-Presbyteriaansche*, de *geassocieerd-Hervormde*, en de *Hoogduitsch-Hervormde* kerken in verbintenis trad. Aan *Bijbel- en Zendelingsgenootschappen*, zoo binnen- als buitenlandsche, onder voorzitting van Frelinghuysen en aan het zendingswerk onder de Joden, onder leiding van Ph. Milledoler, nam zij een verblijvend werkzaam aandeel; terwijl een Rutgers, Knox, van Benschoten, van Doren en anderen, door liefdadige stichtingen toonden door den geest van weldadigheid bezield te zijn, werd ook aan de *inwendige* opbouwning van het koninkrijk Gods, de uitbreiding van den lof des Heeren, de uit den weg ruiming van al, wat de wezenlijke godsvrucht schaadt, met volhardenden ijver gearbeid. *Psalmen* en *Hymnen*, kerkmuziek, doop, huwelijk en lijkdiensten ontgingen hare aandacht niet; — *dansen*, *onmatigheid* en *Sabbath-schennis* werden geweerd, en wij zagen de zegenrijke vruchten, die hare Christelijke pogingen in de maatschappij, in het leven voortbragten.

De Bijbel zelf, *Gods Woord*, is in alle huisgezinnen, zoo verre ik die leerde kennen; en overal, waar ik gastvrij werd opgenomen, was het Wetboek des levens: de eerste les was des morgens de lektuur van een hoofdstuk der H. Schrift, — de laatste verrigting des avonds de overpeinzing van een

ander hoofdstuk uit hetzelfde Woord Gods, beide vergezeld met gebeden en dankzeggingen. Zoo houdt men de nagedachtenis in zegening dier *Pelgrim-vaders*, die zich het eerst onder de Heidenen der nieuwe wereld, aan de boorden van den *Hudson*, *Raritan* en *Delaware* nederzetterden, zonder iets; *slechts met Bijbel en gebed*. Zoo wordt dan ook hier bevestigd, wat de Profeet zegt: „*Zijt mijner stemme gehoorzaam, en doet dezelve in alles, dat Ik u-lieden gebiede: zoo zult gij Mij tot een volk zijn, en Ik zal u een God zijn. Opdat Ik den eed bevestige, dien Ik uwe Vaderen gezworen heb, hun te geven een land vloeiende van melk en honing, als het is te dezen dage.*”

Gelijk de Hervorming eene vrucht is van ijverige *Bijbel-lesing*, en de Hervormde *Kerk* eene dochter der hervorming, zoo is ook de *School*, wanneer men die niet regtstreeks als eene dochter der Kerk zou willen begroeten, toch hare jongere zuster, door de Kerk steeds moederlijk verzorgd en gekweekt. Op haar moeten wij thans onze aandacht vestigen.

GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKENINGEN.

Wij hebben in deze geschiedenis der *Hervormde Kerk* over onderscheidene punten en personen niet verder kunnen uitweiden, om niet gedurig den draad van het verhaal af te breken, en teekenden dus vele bijzonderheden aan, die wij daarom niet aan den voet der bladzijden wilden plaatsen, om de lektuur van het werk zelve niet gedurig te storen. Wij deelen die dus hier liever afzonderlijk mede, ook omdat zij aanleiding kunnen geven tot verder onderzoek der geschiedenis.

Bl. 13. „Hendrik Hudson.” Aan de *Amerikanen* komt de eer toe, dat zij met uitstekenden ijver alles hebben trachten te verzamelen, en nog voortgaan te verzamelen, wat op de geschiedenis des lands, vooral der eerste ontdekkings-reizen en nederzettingen aan den *Hudson*, de *Delaware*, enz. betrekking heeft. Vooral heeft het genootschap: *New-York Historical Society*, in dit opzigt veel verrigt, waar de namen van George Folsom, Romeyn Brodhead, Henry C. Murphy en anderen, zich hoogst verdienstelijk hebben gemaakt door de bijeenverzameling, de vertaling en uitgave van oorspronkelijke reisverhalen, journalen en beschrijvingen van *Nieuw-Nederland*. Het journaal van den stuurman van Hendrik Hudson, de werken van A. van der Donck, de Vries, de Laet, voor zoo verre die *Nieuw-Nederland* betreffen, vindt men allen in de *Collections* van dat genootschap vertaald uitgegeven.

Het *Journal* of *Logboek* van Hendrik Hudson zelve, door den stuurman Robert Juet, werd het eerst door Samuel Purchas in zijn werk *Pelgrims*, Lond. 1625, vol. III, p. 567—610, uitgegeven, en is daarna in de *Collections of the N. York Hist. Soc.* vol. I, p. 61—102, gelijk ook ten deele in de nieuwe Serie der Coll. van dat genootschap uitgegeven, om het daar te gemakkelijker met de beschrijving van *Nieuw-Nederland* van de Laet te kunnen vergelijken. Zie aldaar: *Extract from the Journal of the voyage of the Half-moon*, Henry Hudson, *Master* enz. 1609, by Robert Juet, *Mate*, 2. Series, vol. I, p. 317—332.

Hudson was den 4. April 1609 van *Amsterdam* met de *Halve maan* uitgezeld, aanvankelijk naar *Nova-Zembla*; doch daarna zuidwaarts wendende, kwam hij den 3. *Sept.*, in de baai der groote rivier, waar hij landde, en den 19. *September* ter plaatse, waar thans *Albany* ligt: dezen dag hebben de inwoners dier stad langen tijd als hun geboortedag beschouwd en in aandenken gehouden. — De indruk, dien Hudson's komst het eerst op de *Indianen* maakte, die hem als hunnen *Mannitto* (hun Opperwezen) aanmerkten, verhaalt John Heckewelder, naar eene overlevering der *Indianen* zelve, in de *Coll. of the N. Y. Hist. Society*, 2. Series, vol. I, p. 69—75.

Overigens zie men over Hudson insgelijks Mr. N. C. Lambrechtsen van *Ritthem*, *Korte beschrijving van de ontdekkingen enz. van Nieuw-Nederland*, Middelburg 1818; mede vertaald door Francis A. van der Kemp, onder den titel van *History of the New-Netherlands* enz. in de genoemde *Collections* 2. Series, vol. I, p. 75—124. Hudson's opvolgers in zijne ontdekkingsreizen waren Hendrik Christiaensen van *Cleef*, Adriaen Block, Joan de Witt, Thijs Volkertsen, Cornelis Hendricksen, Cornelis Jacobsen May, later de eerste Directeur, en anderen. Over dezen en Hudson's reize, zien men ook Wassenaer's *Historische verhael*, Amsterdam 1621—1632, gelijk ook *Verhael van de eerste schipvaart der Hollandsche en Zeemische schepen door 't Waygat bij noorden*, Amsterdam 1648 in 4°, door den *Amerikaan* Romeyn Brodhead en Campbell in 's *Gravenhage* ontdekt, en door den eersten onder den titel van *Memoir of the early colonization of New-Netherland*, en Hudson's *voyage in 1609*, in het Engelsch uitgegeven in de *Collections of the N. Y. Hist. Soc.* 2. Ser. vol. II. p. 355 enz., en p. 367—370.

Bij de stichting van *Philadelphia* vestigde zich zekere Wm. Hudson, vroeger geestelijke in *Barbados*, die tot het geslacht van den koenen zeevaarder behoorde, ter dier plaatse, en liet eene geachte nakomelingschap na, waarvan thans het mannelijk oir is uitgestorven.

Inzonderheid verdient hier vermelding, niet alleen voor de geschiedenis van Hendrik Hudson's ontdekkingen, maar van geheel *Nieuw-Nederland*, het voortreffelijke werk van E. B. O'Callaghan, *History of New-Netherland, or N. Y. under the Dutch*, 2 dln. gr. 8°. *New-York* 1846—48.

Dit zeer belangrijke werk, waartoe ook Romeyn Brodhead's *Ancient records, concerning New-York*, 18 Dl. in MS., benevens de oude archieven te *Albany* bewaard, zoo veel belangrijks hebben bijgedragen, voorziet voor het eerst, en op eene zeer voortreffelijke wijze, in eene wezenlijke behoefte der geschiedenis van *Nieuw-Nederland* vóór 1664, waarin Smith, Chalmers en anderen, die over *New-York* schreven, wegens gemis aan genoegzame kennis aan de *Nederlandsche* taal waren in gebreke gebleven. De rijkdom van dit werk, waarbij *Nederland* en *New-York* evenzeer belang hebben, en waarin zoo vele, anders onbekende daadzaken vermeld worden, levert ons een onvergankelijk blijk van des schrijvers onvermoeide nasporingen, en een bewijs tevens, hoe vele gewigtige zaken men uit vroegere *Archieven* voor de geschiedenis van *Nieuw-Nederland* heeft kunnen opdelen. Voor ons was dit werk eene rijke bron, voor de samenstelling van ons geschiedkundig overzicht der Hervormde *Hollandsche* kerk in *Amerika*; waarin O'Callaghan meermalen wordt aangehaald.

De schrijver putte, behalve uit de Archieven te *Albany*, en uit de, door Brodhead bijeen gebragte *documenten*, in *Holland*, *Frankrijk* en *Engeland* verzameld, ok uit het familie-archief der van Rensselaer's, en onderscheidene kerkelijke Archieven.

Bl. 16, 17. „*Pelgrim-Vaders*, John Robinson.” De reizen van Gosnold, Smith en Hudson; de ondernemingen van Raleigh, Delaware en Gorges en de geschriften van Eden, Willis en Hakluyt, hadden de handeldrijvende wereld met verbazing vervuld; de reizen van Hudson en de *Nederlandsche* koloniatie aan den *Hudson* hadden vermoedelijk ook de aandacht der *Puriteinen*, destijds in *Nederland*, op de nieuwe wereld gevestigd.

Over het vertrek der *Puriteinen* of *Pelgrim-vaders* uit *DelftsHAVEN*; het trefsende afscheid van Robinson, die later den 1. Maart 1625 in *Leyden* overleden,

maar niet, zoo als wij op bl. 17 meenden, naar Amerika vertrokken is; over hun karakter, landing en nederzetting in *Nieuw-Engeland*, enz., lezen wij met uitstekend genoegen George Bancroft's *History of the United States, from the discovery of the Continent to the present time*, vol. I, p. 326. „*Inquisitive Historians*, zegt deze bl. 338, *have loved to mark every vestige of the Pilgrims; poets of the purest minds have commemorated their virtues.*” En onder de eersten, de geschiedschrijvers, teekent hij aan: Hubbard, Prince, Hutchinson, Belknap, Freeman, Davis, Baylies, Thacher, waarbij wij ook voegen Rob. Baird, van wiens werk wij veel gebruik maakten, waarover later meer.

Onder de dichters, die zich met dit onderwerp bezig hielden, roemt Bancroft in de eerste plaats: Mevr. Hemans en de *Hymnen* van Heber; het door ons bedoelde gedicht van Morris laten wij volgen, dat van Pierpont moeten wij voorbijgaan. Intusschen vindt men al wat er van het verblijf der *Puriteinen of Brownisten te Leyden*, en betreffende John Robinson, zijn overlijden (1 Maart 1625) en begraafplaats in de *St. Pieterskerk* (4 Maart.) te vinden was, in een opzettelijk onderzoek ter plaatse, in 1842 bijeen gebragt door George Sumner, onder den titel: *Memoirs of the Pilgrims at Leyden*, uitgegeven in de *Collections of the Massachusetts Historical Society*, 3 Ser. vol. IX, p. 42—75. Het door ons bedoelde gedicht van Morris, is *the Rock of Pilgrims*, van dezen inhoud:

A rock in the wilderness welcomed our sires,
From bondage far over the dark-rolling sea;
On that holy altar they kindled the fires,
Jehovah, which glow in our bosoms for thee.
Thy blessings descended in sunshine and shower,
Or rose from the soil that was sown by thy hand;
The mountain and valley rejoiced in thy power,
And heaven encircled and smiled on the land.

The Pilgrims of old an example have given
Of mild resignation, devotion and love,
Which beams like the star in the blue vault of heaven
A beacon-light hung in their mansion above.
In church and cathedral we kneel in our prayer,
Their temple and chapel were valley and hill;
But God is the same in the isle or the air,
And He is the Rock that we lean upon still.

Bl. 22. „David P. de Vries” Hier en op bl. 32 door ons vermeld, was uit *Hoorn in Noord-Holland*, en in 1630 met Samuel Godyn, Kiliaen van Rensselaer, Samuel Blommaert, Joannes de Laet en anderen verbonden, om nederzettingen in *Nieuw-Nederland* te bevorderen, (hierbij kwamen naderhand nog Matthys van Keulen, Nicolaes van Sittorigh, Hanrick Koeck, en Hendrick Hamel), hetwelk men eerst aan de *Zuid-rivier of Delaware*, naderhand aan de *Noord-rivier of Hudson* beproefde. Bancroft, (*History of the United States*, vol. II, 281) leert ons, dat de nederzetting van de Vries, de wieg geworden is van een afzonderlijken Staat, nl. *Delaware*. Hij ondernam onderscheidene reizen derwaarts, als andermaal naar de *Delaware* (1632), naar *Virginie* en *Nieuw-Nederland* (1633), *Nieuw-Amsterdam* (1635) en ten laatste maal om eene kolonie op *Staten-eiland* te vestigen (1638), en legde in 1640 *Vriesen-dale* naar hem genoemd aan den *Hudson* aan. Van deze en andere reizen en zijne

lotgevallen gaf hij eene korte *Historiael ende Journaal aenteykeninge van ver-
scheiden Voyagies in de vier deelen des Wereldts Ronde, als Europa, Africa, Asia
ende America* enz. Alkmaar bij Simon Cornelis Breckgeest. Anno 1655.

Dit werk, hoezeer er twee uitgaven van schijnen te bestaan, schijnt zeer zeld-
zaam. Lambrechtsen zocht het vergeefs; te meer verdiensten hebben Bancroft,
die een exemplaar in de koninklijke Bibl. te Dresden opspoordé; du Simitière te
Philadelphia, die er uittreksels uit maakte, en Dr. G. Troost, die daarvan eene
vertaling leverde, welke onder den titel van *Extracts from the voyages of David
Pieterszen de Vries etc.* opgenomen is in de *Coll. of the N. Y. Hist. Soc.*
2 Ser. I. vol. 243—280, werwaarts wij, even als naar de *Introductory note* van
Folsom verwijzen, die er de uitgave van bevorderde. De gewezen Hoogl. Lauts
te Kampen bezit een exemplaar, misschien het eenige in ons land.

Bl. 29. „Hugh Peters.” Deze uitstekende man, eenmaal predikant te Salem,
schoonvader van den jongeren Winthrop, en door Roger Williams vereerd
en bemind, wien Milton op het oog had in deze verzen:

„Men whose life, learning, faith, and pure intent,
Would have been held in high esteem with Paul;” —

Deze brave man, werd 14 Oct., 1660 in *Massachusetts* gehangen, omdat hij,
even als Vane, de volksvrijheid voorstond! Zie over zijn karakter en dood:
Bancroft, *History of the United States* etc. vol II, p. 32—34, gelijk over
Henry Vane, vroeger Gouverneur van *Massachusetts*, en weldoener van *Rhode-
Island*, over zijn karakter en dood (Junij 14, 1662) mede aldaar, vol II,
p. 36—41; beide zijn de Hoorn's en Egmond's der *Amerikaansche* geschie-
denis, uit wier bloed men zeggen kan, dat de *Amerikaansche* gewetensvrijheid is
voorgesproten.

Bl. 32. „Joannes de Laet en de Laets-eiland.” Deze Joannes de Laet,
een *Autoerpenaar* van afkomst, maar die in 1624 in *Leyden* leefde, en als Directeur
der W. I. Compagnie, met eenige aanzienlijke mannen deel nam aan de bevordering
der nederzettingen aan den *Hudson*, is in de letterkundige wereld o. a. bekend
door zijn geschil met den beroemden Hugo de Groot, over den oorsprong der
inboorlingen van *Amerika*, maar nog meer, door zijn belangrijk werk: *Beschrij-
vinghe van West-Indiën*, waarvan in 1624 of 1625 de eerste, en in 1630 eene
tweede druk verscheen te *Leyden* bij de Elzeviers. Dit werk ook in het *Latijn*
1633, en *Fransch* 1640, door hem uitgegeven, bevat eene naauwkeurige beschrijving
van *Nieuw-Nederland*, tot welker samenstelling hij zich ook van de Journalen van
Hudson (dat van Robert Juet), van Adriaen Block en Cornelis Jacob-
sen May, en anderen schijnt bediend te hebben. Deze laatsten deden hunne ont-
dekkings-reizen tusschen 1614 en 1623. Ook hiervan bezorgde Folsom eene
vertaling en uitgave met een belangrijke *preliminary notice*, onder den titel van
Extracts from the New-world, or Description of the West-Indies by John de
Laet, voorkomende in de meergemelde *Collections* enz. 2 ser. vol. 1, 281—316.
Een *Extract* uit de tweede editie van de Laet door Rom. Brodhead, tevens
met uittreksels uit Aitzama's, *Saken van Staat en Oorlogh*, 's Hage, 1669, voor
200 verre *Nieuw-Nederland* betreffende, vindt men in het 2e dl. der nieuwe serie
der *Coll. of N. Y. Hist. Society*, bl. 371—380.

Bl. 33. „Jhr. Adriaen van der Donck,” meermalen in onze beschrijving

genoemd en aangehaald, was in *Leyden* tot *Doctor* in de beide regten bevorderd, en had zich in 1642 naar *Nieuw-Nederland* begeven, waar hij, in de kolonie *Rensselaerswijk*, als Directeur in dienst van den patroon Kiliaen van Rensselaer trad. Weldra kocht hij een gedeelte lands aan den *Hudson*, waar hij de grondlegger werd eener plaats naar zijn attriboot, ook tegenwoordig nog, *Jonker* (*Yonker*) geheeten. Zijn geschil met de gouverneurs Kieft en Stuyvesant gaf hem aanleiding tot een *Vertoogh van Nieuw-Nederlandt, wegens de gelegenheydt, vruchtbaarheydt, en soberen staet dezelve*. 's *Gravenhage* 1650. Lambrechtsen maakt melding van een exemplaar in de Leidsche *Universiteits*-bibliotheek; terwijl Murphy in *Brooklijn* er een exemplaar van in *Amerika* bragt. Een ander werk van van der Donck is zijne *Beschrijvinge van Nieuw-Nederlandt*, met bijlagen en een kaartje. *Amsterdam* bij Ev. Nieuwenhof, vermoedelijk eerst in 1653, en 2. druk in 1656 in 4°. uitgegeven. Van deze tweede uitgave verscheen eene vertaling in het *Engelsch* door Jeremiah Johnson, vroeger *Mayor* van *Brooklijn*, getiteld: *A Description of New-Netherlands, etc.*, waarbij *A dialogue between a Netherland patriot and a New-Netherlander on the advantages of the Country*, enz. Zie deze vertaling opgenomen in de bovengenoemde *Collections, etc.* 2 ser. 1 vol. p. 126—242. Vroeger had reeds John Bassett, uit *Albany*, eene poging aangewend tot eene afzonderlijke uitgave. Men vindt den 2 druk der *Beschrijvinge* enz., aangehaald door Christ. D. Ebeling, in zijne *Erdbeschreibung und Gesch. von Amerika, Hamb.* 1794, 8°. 2. Bd. S. 608.

Bl. 34. „Everardus Bogardus.” Een paar bijzonderheden, hem en zijne vrouw betreffende, vinden wij bij Watson angeteekend. In het jaar 1638 was namelijk eene vrouw genoodzaakt op het luiden der klok op het fort te verschijnen en aldaar, tot herroeping van *laster*, voor den Gouverneur en den raad te verklaren, dat „zij wist, dat hij (Bogardus) een braaf en godvruchtig man was, en dat zij valschelijk gelogen had.” — En in 1633, 24 October verscheen zekere Hendrick Jansen ter secretary met de verklaring, dat de vrouw van Bogardus, op de openbare straat haar kleed een weinig verre opgetild had! (drew up her petticoat a little way!) — Deze verklaring berust nog ter archieve in *Albany*. John F. Watson, *Annals and Occurences of New-York etc. in the olden time etc.* Philad. 1846, p. 149, 153. Zie aldaar ook over het stichten der oude kerk op het fort, ter vervanging van de vroegere *onoogelijke schuur* (*mean barn*), waarin eerst de godsdienstoefeningen werden gehouden. Bl. 165.

Bl. 34. „John en Rich. Ogden.” Zie het contract voor Cornelius van Tienhoven gepasseerd, *Coll. of the N. Y. Hist. Soc. 2 Ser. vol. 1. p. 282, 283*, in het *Engelsch* vertaald, medegedeeld. Over de stichting der Kerk zelve, zie men, behalve het voortreffelijke werk van O'Callaghan, *History of N. Netherland*, 1 vol., die aldaar uit het vroeger vermelde *Vertoogh* van van der Donck (de hoofdbron) geput heeft, — ook Watson's *Annals and Occurences of N. York etc.* 1846. p. 165.

Bl. 34. „Willem Kieft,” en Gouverneurs. Over deze en andere Gouverneurs van *Nieuw-Nederland*, als Cornelis Jacobsen May, Willem van Hulst, Peter Menuit, van *Wesel* (1626), Wouter van Twiller, van *Nieuwkerk*, (1633), Willem Kieft (1638) en Petrus Stuyvesant (1646—1664), zie men vooral het boven aangehaalde werk van O'Callaghan, *History of New-Netherland* N. Y. 1846—48, benevens eenige aantekeningen in de *Collections of*

the *N. Y. Hist. Soc.* 2 ser. 1 vol. p. 450—456. Op Stuyvesant komen wij terug. Over een en ander wenschen wij later meer mede te deelen, als wij, naar Bancroft en O'Callaghan, de staatkundige geschiedenis van *Nieuw-Nederland* behandelen; zie inmiddels ook Bancroft, *History of the United States* etc. vol. II. chapt. XV. p. 256—325.

Bl. 36. „*Plymouth kolonie.*” De vriendschappelijke betrekking, waarin deze aanvankelijk tot *Nieuw-Nederland* stond, blijkt ook uit de briefwisseling van hun gouverneur William Bradford, met den *N. Nederlandschen* (Isaack de Rasieres, secretaris), welke gelijke betaigingen bevat.

Deze briefwisseling, voor zoo verre zij in den vrijheids-oorlog uit de vernielende handen der Britsche soldaten gered werd, is het eerst uitgegeven in de *Collections of the Massachusetts Historical Society* in 1794, en daaruit, met een paar aantekeningen van Folsom, overgenomen in de *Coll. of the N. Y. Hist. Soc.*, 2 ser. 1 vol. p. 354—368. De *Nederlanders*, (als Rasieres enz.) bezochten de *Plymouth*-kolonisten te *Mamomet* en dreven handel met hen; zie t. a. pl. bl. 357. Later, door de nedersetting aan de *Versche rivier* (*Connecticut*) 1633, ontstonden er omvangrijke ontmoetingen tusschen beiden, a. pl. bl. 367.

Van gemelden Isaack de Rasieres, vermoedelijk een Fransch *Hugenoot*, ontdekte de koninkl. Bibliothecaris Campbell een belangrijk HS., vermoedelijk van omtrent 1627, nl. *eenen brief aan Samuel Blommaert*, over den staat der kolonie van *Nieuw-Nederland*, door Romeyn Brodhead, met nog andere stukken door Campbell geleverd, en als eene belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van dien tijd, uitgegeven, in de *Coll. of the Hist. Soc.* 2 ser. II vol. 339—354.

Over de geschillen met de *Hartfort*-kolonie (aan de *Connecticut*) kan men ook nazien Leo de Aitsema, *Saken van staat en oorlog* enz. V. dl. bl. 64.; in het Engelsch vertaald: *Collections*, 2 ser. II vol. p. 376.

Bl. 36. „*Raad der negen mannen.*” Deze raad van *negen mannen* was door Stuyvesant ingesteld 1647; dezelve benoemde eene deputatie, bestaande uit van der Donck, Jacob van Couwenhoven en van Evertsen - bont, ten einde, in weerwil van den gouverneur, een *Vertoogh* aan de Staten-Generaal in *Nederland* te gaan aanbieden. Dit stuk was echter door *elf* namen onderteekend, als behalve de *drie* gemelden, door Augustijn Hermansz, Arnoldus van Hardenbergh, Oloff Stevensz, Michiel Jansz., Thomas Hale, Elbert Elbertsz, Govert Lokermans, Hendrik Hendriksz Kip. Vermoedelijk waren bij dit elftal onderteekenaars een paar vroeger afgetredene leden van den raad. Gemelde *Vertoogh van Nieuw-Nederland* enz. reeds boven, bij van der Donck genoemd, vond eenen vertaler in Henry C. Murphy in *Brooklyns*, en werd onder den titel van de *Representation of New-Netherland concerning its location, productiveness and poor condition*, uitgegeven in de *Coll. of the N. Y. Hist. Society* 2. ser. vol. II. p. 250—336, met zeer belangrijke aantekeningen van den vertaler. Een HS. copy van dit *Vertoogh* heeft ook Brodhead in *Holland*, naar het oorspronkelijke stuk, genomen, en berust thans in de *Holl. Documents* vol. IV. pag. 71, in het archief van den staat *Nieuw-York* te *Albany*, gelijk ook van het antwoord ter weggelgging van Cornelis van Tienhoven, door den gouverneur naar *Holland* afgezonden. Dit antwoord of liever deze *wederlegging*, mede door Brodhead uit de archieven in den *Haag* afgeschreven, verscheen almede door Murphy in het *Engelsch* vertaald onder zijne *aantekeningen*. Zie ald. *A Brief statement or Answer to some points embraced in the written Deduction*

of *Adrian van der Donck, etc.* ter a. pl. bl. 329—338. Dit stuk is ondertekend, 's *Gravenhage* 29 Nov. 1650.

Bl. 38. „Dr. Johannis Megapolensis of van Meckelenburg.” Het in den tekst genoemde *Ontwerp van de Mahakuse Indianen* enz., werd in Hazard's *State-Papers* vol. I, p. 17 enz., uit het *Hollandsch* vertaald, uitgegeven, onder den titel: *A short Account of the Maquaas (Mohawk) Indians, of the New-Netherlands etc. written in the year 1664, by John Megapolensis, Jun. Minister there.* Deze vertaling werd in 1792 in Hazard's verzameling uitgegeven, en beslaat aldaar acht of negen bladzijden. Volgens Christ. D. Ebeling's *Erd-beschr. und Geschichte van Amerika, Hamb.* 1796, III. Bd. S. 8, die den geheel den titel opgeeft, bestaat dit *Ontwerp* enz. ook in het *Hoogduitsch* in Sprengel's *Auswahl*, etc. 3. B. — Van het *Onderzoek en Belijdenis* enz. van Megapolensis, mede in den tekst vermeld, is ons verder niets bekend.

In Will. H. Seward's *Introduction* tot het werk: *Natural History of N. York, (Albany 1842)*, wordt Megapolensis ook onder de eerste geneeskundigen geteld, zie ald. fol. 37. Deze was de zoon Samuel, waarover straks meer.

Aan den Heer Campbell, Bibliothecaris te 's *Gravenhage*, zijn wij nog de navolgende aantekeningen omtrent deze beide Megapolensis, vader en zoon, verschuldigd, waaruit blijkt, dat de eerste eigenlijk Johannes Meckelenburg heette, en de laatste, de *geneeskundige* is, door Seward vermeld:

Zoo blijkt uit Melch. Veeris, *Lijste van de naemen der Leeraren in de zes Classen van het Noord-Hollandsche Synodus*, 1566 tot 1705, *Amst.* 1705, in 8°. p. 46, het navolgende:

„Johannes Meckelenburg (alias Megapolensis) an. 1621, predikant te *Egmond* op zee.”

In Melch. Veeris, *Kerkelijk Alphabet behelvende de naemen van al de Leeraren in Noord-Holland*, 1566 tot 1705, *Amst.* 1708 in 8°, vindt men diens zoon, den in den tekst genoemden:

„Johannes Megapolensis, Joh. fil, als proponent beroepen in de *Wieringerwaert*; voor d' eerste predikant, an. 1634 tot *Schorrel* en *Bergen*, an. 1638 vertrokken naar *Nieuw-Nederland*, en daar gestorven an. 165.” Voorts:

„Samuël Megapolensis, Joh. fil et nepos. Medecinae Doctor, als proponent beroepen nae *Nieuw-Nederland*, an. 1662 en nae zijn wederkomste, in de *Wieringerwaard*, an. 1670; — tot *Vlissingen* in de Engelsche kerk an. 1677; tot *Dordrecht* in de Engelsche kerk, an. 1685; emeritus geworden an. 1700.”

Godewardus Vrolikhert, *Vlissingche kerkhemel*, enz. *Vliss.* en *Midd.* 1758, waarvan wij het gebruik aan de welwillendheid van den Hoogl. Kist te danken hebben, op dezen Megapolensis nazieende, vonden wij, dat hij als zesde predikant beroepen was in de plaats van Arnold van Laren. Zie hier de woorden van Vrolikhert, bl. 328: „Zoodat de zesde in ordere hier was Mr. Samuël Megapolensis, Nederduitsch predikant in de *Zuid-Zype*, in *Noord-Holland*. Hij wiert hier den 30. Mey 1677 bevestigd door Mr. Pots. Hij is vertrokken naar *Dordrecht* 23 Mey 1685. De Heer H. Velzen zegt, dat hij eerst te *Nieuw-jork* in *America*, vervolgens in de *Wieringerwaard*, en daarna te *Vlissingen* predikant was. Gelijk wij hier boven in het leven van Cocquius bl. 150 gezien hebben. Misschien zijn die twee dorpen, *Zuid-Zype* en *Wieringerwaard*, toen maar door eenen predikant bedient, gelijk zij in elkanders buurt liggen.”

En in Prof. Hoornbeek's *Sorg en Raad aangaande de Evangelis-prediking*

in *O. en W. Indië*, door Hendrik Velse, — voorkomende achter W. Hogerwaardt's *Afscheids-reden tot de gemeente op Batavia, s' Gravenh. 1732* in 4°. (welk werk ik aan de welwillendheid van Ds. van Doesburgh en den Hr. Hiebink, den voortreffelijken Director van ons Zendingshuis te Rotterdam, te danken heb), lees ik op blz. 53, „1642 Johannes Megapolensis. Eerst *Wieringer-waart*, daarna te *Schorel met Bergen*, A°. 1638” — en in eene aantekening aldaar, vermoedelijk van den *Haagschen* predikant Hendr. Velse: „Deze Megapolensis, zijnde *Johannis Filius*, vertrok na *Nieuw-Nederland* in de *Colonie van Renselaar*, (van Rensselaer) zegt Veeris p. 76. En zo is 't waarlijk. Deze *colonie* is anders ook genoemd *Rensselaerswijk*, En schijnt Hij Naderhand omtrent 't Einde des Jaars 1649 Verzonden te wezen van *Rensselaerswijk* Na een ander plaats in *Nieuw-Nederland*, die genoemd was *Mankhatans*, of diergelijke. Althans in 't Jaar 1656 was Hij nog Predikant op *Nieuw-Amsterdam*, in dat zelve *Nieuw-Nederland* (*Cellar. Geogr. N. T. 407*) Gelegen in *Noorder America* omtrent XL graden, *Noorder-Breedte*, aan de *Oostkant*, omtrent de CCCL graden *Lengte*.”

Hoedanig het zich met dit „verzonden wezen” toedroeg, heldert onze tekst, t. a. pl. bl. 38 genoegzaam op.

Bl. 40. „*Zweden aan de Delaware*.” Over *Nieuw-Zweden*, aan de *Zuid-riv. of de Delaware*, schreven Campanius Holm en Acrelius, Tobias E. Biork, Hesselius en Arfwedson, allen *Zweden*. Het werk van den eersten, Thomas Campanius Holm, werd door du Ponceau in het Engelsch vertaald, onder den titel van „*Description of New-Sweden*,” uitgegeven in de *Memoirs of the Pennsylvania Hist. Society*, vol. III. Zoo het schijnt heeft de *N. Y. Hist. Soc.* daarvan overgenomen, wat *Nieuw-Nederland* of *Nieuw-York* betreft, onder den titel van: *An Extract of the Translation of the History of New-Swedenland in America* enz., voorkomende in de *Coll. of the N. Y. Hist. Society*, vol. II, p. 345 etc. Het tweede werk, dat van Israël Acrelius heeft den oorspronkelijken titel: *Beskrifning om de Soenska Forsamlingars Fornä och Narvarande Tilstånd, ut det så kallade Nya Sverige, sedan Nya Nederland, men nu för tiden Pennsylvania* etc. *Stockholm* 1759. Gemelde Acrelius, was leeraar (*Pastor*) aan de kerk van *Christina* (th. *Wilmington* in *Delaware*) en keerde in 1756 naar *Zweden* terug, waar hij in 1800 overleed. In het eerste gedeelte van dit werk behandelt de schrijver de eerste *Zweedsche* nederzettingen 1637—38, tot de verovering door Stuyvesant in 1655; in het tweede gedeelte over de *Hollandsche* onder-Gouverneurs, Paul Jaquet, Jacob Alrichs en Willem Beekman; terwijl het derde gedeelte, het *Engelsche* tijdvak en de komst van William Penn bevat, enz. Eene vertaling daarvan door Nicholas Collin, van *Philadelphia*, komt voor in de *Collections of the N. Y. Hist. Soc.* 2. Ser. vol. I. p. 401, met een *Introductory note*, en een paar bijvoegsels door Folsom, als een rapport van Andreas Hudde uit de *Holl. Archieven*, en een officieel rapport van den Gouverneur Rising, door Marsh van *Burlington*, uit het *Zweedsch*. Beide laatste stukken betreffen de overgave der kolonie aan *Nieuw-Nederland*. Zie over dit gedeelte der geschiedenis van *Nieuw-Zweden*, (*Nova Soccia*) ook van der Donck's, *Vertoogh* enz. *Representation of N. Netherland*, in de *Coll. of the N. Y. Hist. Society*, 2. Ser. vol. II. p. 280—358, benevens de noot aldaar, *the Swedes on the Delaware*, t. a. pl. p. 326—328.

Bl. 40. „*Fort Oranje*.” Wilhelmus Graameer: uit Melch. Veeris,

Kerkel. Alphabeth etc. Noord-Holland, 1566—1705, Amst. 1705 8°. bl. 54, blijkt, dat op het fort *Oranje*, in 1651, dus voor de komst van Gideon Schaets aldaar, gepredikt heeft de Eerw. Wilhelmus Grasmeer, omtrent wien wij, t. a. pl. vinden aangeteekend: „Wilhelmus Grasmeer, als proponent beroepen tot *West- en Oost-Grafdijk*, voor d'eerste predikant, an. 1644. Van zijn dienst ontalagen an. 1650. En nae sijn wederkomst nyt *Nieuw-Nederland* (daer hij predikant was op het fort *Oranje* an. 1651), in den dienst gekomen tot *Ursaken*, an 1653, en daer gestorven an. 1678.” — (mededeeling van den Hr. Campbell, konl. Bibl. te 's Gravenhage). Volgens Christ. D. Ebeling's *Erdbeschr. und Gesch. von Amerika*, III. Bd. *Hamb. 1796*, bl. 10, die daarbij de Laet's *Beschrijving*, p. 20 aanhaalt, was Hendrik Christiaensen de eerste bevelhebber op het fort, die het in driejarig bezit hield.

Bl. 40. „*Oostdorp*,” enz. Over deze plaats-namen, die allen hun *Nederlandschen* oorsprong aanduiden, zie men Egb. Benson, *Memoir read before the Hist. Soc. of the State of N. Y.* voorkomende in de 2. Ser. vol. II. p. 77—149, alwaar Benson, een *Nederlander* van afkomst, medestichter en langen tijd president van het Genootschap, handelt over de *Indiaansche, Spaansche, Hollandsche* en *Engelsche* namen, in den staat en de stad *Nieuw-York*. — Zie over de *Dutch names of Places*, t. a. pl. bl. 91—121.

Bl. 42. „*Samuel Drisius*.” Nopens dezen vinden wij nog aangeteekend, dat hij zoowel in het *Engelsch* en *Franssch*, als in het *Hollandsch* prediken kon, dat daarom noodzakelijk was geworden, omdat het getal *Puriteinen* uit *Nieuw-Engeland*, even als dat der *Waldensen*, in 1654 in *Nieuw-Amsterdam* en omstreken, aanmerkelijk was toegenomen. Zoo predikte hij dan voor de eersten in het *Engelsch*, dan voor de laatsten, ten deele op *Staten-eiland* en elders gevestigd, in het *Franssch*, en voor zijne eigene gemeente in het *Hollandsch*.

Zie John F. Watson, *Annales and Occurrences etc.* bl. 153.

Bl. 43. „*Huguenoten en Waldensen*.” Wat wij vroeger bl. 23—25 over de *Huguenoten* en hier over de *Waldensen* gezegd hebben, vindt men uitvoeriger en inderdaad treffend beschreven door Bancroft, *Hist. of the Unit. States*, vol. II, p. 174 enz. waar over Jean Calvin en het karakter van Lodewijk XIV. Ook Rob. Baird, a. w. schijnt uit deze bron geput te hebben.

Over de *Waldensen*, zie men: Wagenaer, *Beschr. van Amsterdam V. Dl.* bl. 224 in 8°, die aldaar aanhaalt Joannes de Laet, *Beschr. van West-Indiën* bl. 83. In den voor ons liggenden 2. druk, *Leyden 1630*, begint de beschrijving van *Nieuw-Nederlandt*, met het III. B. VII. Cap. bl. 100—110.

Bl. 51. „*Henricus Selyns*.” Deze werd „als proponent beroepen naar *Nieuw-Nederlandt*, anno 1660; nae sijn wederkomste tot *Waverveen*, anno 1666, tot veld-prediker in het leger van den Staat, voor den jare 1675, weder vertrokken nae *Nieuw-Jorck*, anno 1682, en daer gestorven an. 1701 in *Julius*.” (zie Melch. Veeris, *Kerkel. Alphabeth etc. van Noord-Holland 1566—1705, Amst. 1705* in 8°. p. 137). Zie meer in onze Bijlage: *terug beroepene predikanten*.

De getuigenis aangaande dezen Evangelie-leeraar door Thomas de Witt, dien ik de eer had in *Nieuw-York* persoonlijk te leeren kennen, zie *Coll. of the N. Y. Hist. Soc. 2. Ser.* vol. I, p. 390 etc. alwaar *A catalogue of the members of the Dutch Church in the city of New-York*, naar een HS. van Henr. Selyns, a. D.

1686 wordt medegebeeld, op welke lijst een aantal namen voorkomen, die wij insgelijks ook nog in 's *Gravenhage* en *Delft* en elders in *Nederland* aantreffen. Belangrijk is het te zien uit welke leden de Hervormde kerk in *N. York* in 1686 bestond, en in welke straten der stad zij woonden. Als eene proef hoedanig Selyns de Latijnsche Dichtkunst beoefende deelt de Witt, (een afstammeling van onze groote staatsmannen) het navolgende gedicht mede, dat Selyns aan den beroemden Cotton Mather wijdde en opgenomen is in diens *Magnalia*.

Tu dilecte Deo, cujus Bostonia gaudet
Nostra ministerio, sen cni scribere libros,
Non opus, aut labor est, et qui Magnalia Christi,
Americana refers, scriptura plurima. Nonne
Dignus es, agnoscere inter Magnalia Christi?

Vive liber, totique orbi miracula monstres,
Quae sunt extra orbem. Cottone, in saecula vive;
Et dum mundus erit, vivat tua fama per orbem.

Dabam Novi-Eboraci
Americani
16 Oct. 1697.

Henricus Selyns.
Ecclesiae Neo-Eboracensis Minister Belgicus.

Bl. 52. „George Fox,” *Vrienden, Quakers*. Over dezen, gelijk ook over Robert Barclay en William Penn, zie het voortreffelijke werk van den *Amerikaanschen* geschiedschrijver Bancroft, *History of the United States*, vol. II. Chap. XVI. p. 326—405, alwaar hunne leer- en grondstellingen, en uitbreiding in *Nieuw-Jersey* en vooral in *Pennsylvanië* worden uiteengezet. Zie ook Rob. Baird, *Kerkel. geschiedenis* enz. door Swalve, 2. dl. bl. 198—202, benevens Willson's *American History* etc. p. 311—318; zie ook *Les premiers Quakers* George Fox et William Penn, naar het Eng. *Quarterlies and Books*, voorkomende in de *Revue Britannique* etc. door Amedée Pichot, Octobre 1851, p. 443—468. De jongste biographie van William Penn is die van William Hepworth Dixon, *William Penn, an historical biography*, London 1851.

Bl. 56. „Stuyvesant's kleine kerk.” Deze kleine kerk of kapel door Stuyvesant ter plaatse, waar thans de *St. Markus*-kerk staat, werd door hem in 1671, bij uitersten wil vermaakt aan zijne echtgenoot Judith Bayard, die dezelve bij uitersten wil wederom vermaakte als *legaat* aan de Gereformeerde Holl. Kerk te *Nieuw-York*, (7 April 1687); met de bepaling, dat haar neef de kol. Nicolaas Bayard, met zijn gezin, des verkiezende, eene grafplaats zou behouden in den *grafkelder* van haar overleden echtgenoot Stuyvesant. Bij het bouwen der *St. Markus-kerk*, heeft zijn nakomeling Peter Stuyvesant dezen grafkelder doen vernieuwen en dit grafschrift tegen den muur der kerk doen plaatsen:

In this vault lies buried

Petrus Stuyvesant,

Late Captain General and Commander in Chief of Amsterdam in New-Netherland, now called New-York, and the Dutch West-India Islands.

Died in August. A. D. 1682. aged 80 years.

Zie Watson's *Annals* etc. p. 152, en de bovenvermelde testamenten vertaald door George Folsom medegebeeld in de *Collections of the Hist. Soc. of N. York*, 2. ser. 1 vol. p. 399. 400.

Bl. 56. „Stuyvesant” Gouverneur. Petrus Stuyvesant, vermoedelijk uit *Franker*, waar hij gestudeerd heeft, afkomstig, was in *Amsterdam* gehuwd met Judith Bayard, de dochter van Balthazar Bayard, een *Fransch* uitgewekene, vertrok in 1647 als gouverneur met haar naar *Nieuw-Nederland*, welke betrekking hij tot 1664 bekleedde. Hij had bij haar twee kinderen, Balthazar Lazarus (1647) en Nicolaas Willem (1648); terwijl zijne behuwdzuster, Anna, de weduwe van Nicolaas Bayard, drie zonen had: Balthazar, Peter en Nicolaas. Zij vergezelde hem met hare kinderen naar *Nieuw-Nederland*. Van deze kinderen des gouverneurs en zijner behuwdzuster stamt eene talrijke nakomelingschap af, die door huwelijken met de navolgende aanzienlijke *Nederlandsche* familiën vermaagschapt zijn, als de Livingston, ten Broeck, Lockermans, Verplanck enz. Vóór of na dat Stuyvesant tot gouverneur benoemd was, verloor hij in een gevecht op *Curacao* een been, waarvoor hij een houten kunstbeen droeg, met *zilveren* gespen vastgehecht, waarom men hem doorgaans het *houten*, of ook wel *zilveren* been (*Silver leg*) noemde. Een portret berust, zoo ik mij wel herinner, in de *Hist. Soc. of N. York*, en eene afbeelding daarvan met *fac-simile* zag ik in de staats-bibliotheek te *Albany*. Zie ook nadrukken daarvan in de *Collections* enz. 2. ser. vol. 1. p. 453, alsmede in *Watson's Annals etc.* p. 151, waar men ook eene afbeelding zijner vroegere woning aantreft, bl. 196. — Over Stuyvesant's bestuur zie men ook de redevoering (*Discourse*) van den kanselier James Kent, in de evengemelde *Collections of the N. Y. Hist. Soc.*, 2. ser. vol. 1. p. 13.

Bl. 57. „Jeremias van Rensselaer, *volksvergadering*.” Het aanzienlijk geslacht der van Rensselaers, afstammelingen van Kiliaen van Rensselaer, leeft in *Albany*, in welks nabijheid zij hunne uitgestrekte landgoederen en eene buitenplaats bezitten. In de stad zelve draagt hunne woning, met *Nederlandsche* gebakken steenen gebouwd, nog geheel het karakter van den oud-*Nederlandschen* bouwtrant. Eene afbeelding en *fac-simile* van dezen Jeremias van Rensselaer geeft O'Callaghan, in zijne voortreffelijke *History of the New-Netherlands*, vol. II, waar men ook over den invloed en de belangrijke gevolgen van die *volksvergadering* of *landdag* van 1664, verder kan nazien. Ook verwijzen wij hier, betreffende de van Rensselaers, *Rensselaerwoijk*, hun patroonschap, en andere patroons: Cornelis Melyn, van *Staten-eiland*, van der Donck van *Colon*. *Donck* (deze in den staat *New-York*), naar Benj. Franklin Butler's, *Outline of the Constitutional History of N. York* (1847), uitmakende het eerste stuk in het 2. dl. der nieuwe serie der *Coll. of the N. Y. Hist. Society* (1849). Zie aldaar ook over de overgave van *Nieuw-Nederland* aan de *Engelschen*. Het Bestuur der *Engelschen*, vol. II, 28 enz. Een uitstekend *bevoorderaar* der wetenschap tot dit aanzienlijk geslacht behoorende is Stephen van Rensselaer, die met William Caldwell, het *Lyceum* van *Nat. Historie* te *Albany*, met eene kostbare bibliotheek begiftigde, en in 1820 en volgende jaren, geheel alleen op zijne kosten, een paar wetenschappelijke mannen, de Hoogl. Romeyn Beek en Amos Eaton, in staat stelde om den geologischen toestand ook met betrekking tot den landbouw, te onderzoeken, eerst in het grafschap *Albany* (1820), daarna in het grafschap *Rensselaer* (1823), en eindelijk over een nog uitgebreider gebied. Van de milddadigheid, die van Rensselaer tot voortzetting van dit werk, als een andere *Maecenas*, aan den dag legde, getuigt Prof. Eaton, in Willm. H. Seward, *Introduction to the Nat. History of N. York. Albany* 1842. Zie ald. fol. 171, 173 en 174.

Bl. 59. „Robert Baird.” Het hier en elders meermalen aangehaalde werk van Robert Baird heeft ten titel: *Religion in America; or an Account of the origin, progress, relation to the State and present condition of the Evangelical Churches in the United States, with notices of the unevangelical Denominations*, by Robert Baird, etc. *New-York*, Harper and Brothers 1844. Dit werk is door Burnier in het Fransch vertaald, en ook, naar het Hoogduitsch van Dr. R. Brandes, in het Nederduitsch bewerkt door den predikant A. W. van den Worm, en door E. B. Swalue, die den oorspronkelijken tekst koos, voortgezet, onder den titel: *Kerkel. Geschiedenis, kerkel. Statistiek en godsd. leven der Vereen. Staten van N. America*, met een voorrede van Dr. N. C. Kist, 2 Dl., *Schoonh.* 1846—1849. Zie ald. over de Hervormde Holl. kerk I. Dl. VI. Hoofdst. bl. 130—136, en vooral II. Dl. X. Hoofdst. bl. 166, benevens het Bijvoegsel aldaar, bl. 173.

Bl. 60. „*Fransche kerk.*” Bij het meermaals aangehaalde werk van Rob. Baird, *Kerkelijke Geschiedenis* enz. door van den Worm, I. Dl., alwaar over de landverhuizers uit *Frankrijk* bl. 155 en hunne vestiging in *Nieuw-York* (toen nog *Nieuw-Amsterdam*), zie men ook over de Fransche kerk „*du St. Esprit*,” en over hare stichting in 1704: *Watson's Annals and Occurrences of New-York City* etc. p. 353. Deze kerk reeds gesticht toen die stad nog slechts 6000 inw. telde, dient den *Hugenoten* tegenwoordig nog bij hunne godsdienst-oefeningen, die daarin nog elke week in de *Fransche* taal gehouden worden. — Onder de oude kerken in *N. York* is deze dus het *oudste* gebouw, waar, in de *eigene* taal der afstammelingen van de eerste *Fransche* nederzetteren te *Brooklyn*, *Nieuw-Rochelle* enz., de godsdienst der vaderen, in eere wordt gehouden. Zoo onderhouden ook in *Nederland* de *Fransche* vlugtelingen door het voortdurend gebruik der *Fransche* taal het aandenken aan hunne afkomst.

Bl. 60. „*Moetijlijkheden der Hollandsche kerk.*” Onder deze moetijlijkheden en bezwaren rekenen wij voornamelijk: het willekeurig bestuur van Edmund Andros en zijne bemoeijingen met *kerkelijke* aangelegenheden, gelijk ook de *Engelsche* staatkunde van Fletcher, Cornbury, ter bevordering der *Engelsche* *Episcopale* Kerk, enz. Hiervan levert Christ. D. Ebeling eenige bewijzen en voorbeelden, die wij hier niet onvermeld willen laten, en waren zij ons vroeger bekend geweest, ten deele in den tekst zouden zijn opgenomen geworden.

Een *Hollandsch* predikant nl. Nicholas Rensselaer, uit het aanzienlijk geslacht der van Rensselaers, en die in *Engeland* door eenen bisschop tot herder gewijd was, kwam in 1675, onder het bestuur van gemelden Edm. Andros in den staat *Nieuw-York* terug, waar hij aanvankelijk aanspraak maakte, op de kolonie *Rensselaers-wijk* aan den *Boven-Hudson*. Doch deze aanspraak, zoo het schijnt, opgevend, verkreeg hij, op aanbeveling van den hertog van *Nieuw-York* en *Albany* (naderhand Jacobus II), eene predikants-plaats in *Albany*. Maar dewijl hij niet door de *Classis van Amsterdam*, als zoodanig bevestigd was, werd eene ander predikant te *Albany*, (met name Nieuwenhuysen 1), hem het regt, om de *Sacramenten* te bedienen. In het verschil, hierdoor ontstaan, koos Andros de partij van van Rensselaer, en ontbood zijn tegenstander, den predikant Nieuwenhuysen naar *Nieuw-York* ter zijner verantwoording. Dit geschiedde evenwel zoo dikwijls en met zoo weinig vrucht, en de zaak betrof een

1) Nieuwenhuysen bij Ebeling, achten wij eene drukfout.

zoo belangrijk kerkelijk regt, dat ook de gemeente, het volk, zich tegenover Andros met dezelve bemoeide. Zoo verre werd zij van wederzijds gedreven, dat zelfs de *Magistraat van Albany*, die van Rensselaer "wegens twijfelachtige uitdrukkingen in eene preek" gevangen had laten zetten, naar *Nieuw-York* werd ontboden ter verantwoording, waar elk hunner een borgtogt stellen moest van 5000 p. st., dat zij de reden der gevangenneming van den predikant zouden openleggen. Een hunner Jacob Leisler, wiens geschiedenis Bancroft zoo treffend beschrijft, een Hollander van afkomst, een *Calvinist*, en later als een ijverig voorstander van Willem van *Oranje* bekend, weigerde dit bevel van Andros op te volgen, en werd daarom in de gevangenis geworpen. De Gouverneur evenwel bespeurende, dat hij zijnen wil niet kon doordrijven, zonder eene hevige partij tegen zich in het harnasch te jagen, en dat zijn ingrijpen in *kerkelijke* regten, niet anders dan nadeelige gevolgen zou na zich slepen, liet verder de zaak over aan de *beslissing van het Consistorie van Albany*.

Intusschen had deze zaak toch den grond gelegd, dat genoemde Leisler (1689), zich later, tijdens den Onder-stadhouder Nicholson, aan het hoofd der *kerkelijke Protestanten in Nieuw-York*, en aan het hoofd der beweging plaatste, om ten gevolge der plaats grijpende omstandigheden in *Engeland* zelf, en naar het voorbeeld in *Nieuw-Engeland*, eene omwenteling voor den Prins van *Oranje* te bewerken; terwijl men, volgens Chalmers, eene verklaring deed uitgaan, "dat zij (de opstandelingen) hunne redding van *Engeland* zelf hadden willen afwachten, dat, toen zij evenwel van den Onder-stadhouder Nicholson het herstel hunner vrijheden, wetten en eigendom verzocht hadden, deze de *bedreiging had gedaan de stad in den brand te steken*. Dat, daar zij dsgelijks soldaten, waaronder vele *papisten* waren, hadden zien in de stad komen, zoo hadden zij zich van de *forten* moeten meester maken. Zij zouden zich tot het uiterste tegen het *pauodom* en alle *papisten* verzetten (derhalve ook tegen hun grooten voorstander Jacobus II); overigens echter bevelen uit *Engeland* afwachten, om het fort voor de daar heerschende magt te bewaren, om het aan den *Protestantschen* Stadhouder, welke zij zoude zenden, trouwelijk over te leveren." En, volgens Smith, luiddde eene latere verklaring aan de inwoners van het gewest, dat zij, de voorstanders der revolutie, „zich slechts vereenigd hadden, om de *Protestantsche godsdienst te handhaven*, en het fort te bewaren; dat zij den Stadhouder, dien de Prins van *Oranje* (Willem III) hun zenden zou, zoodra hij zijne volmagt toonde, zonder uitsel erkennen, en zijne bevelen opvolgen zouden."

Terwijl deze partij van Leisler, zich in *Nieuw-York* en de zuidelijke graafschappen uithreidde, vereenigden zich echter onder de leiding van van Cortlandt, Mayor van *Nieuw-York*, en den kolonel Bayard, eene andere partij, waartoe Livingston, de Philipsen, Schayler, van Rensselaer en andere rijke grondbezitters behoorden, in *Albany*, die zich niet aan het aangematigd gezag van Leisler verkozen te onderwerpen. Hij had zich namelijk door eene Commissie van veiligheid tot *tijdelijk gouverneur van het gewest* doen erkennen; terwijl er tevens met strengheid tegen zulken gehandeld werd, *die van Pseudom beschuldigd waren*.

Bij de komst van Slaughter als Gouverneur (1691) kostten al deze voorbarige stappen aan Leisler en zijn schoonzoon Milborne, het leven. (16 Mei 1691).

Zie over dit een en ander: Christ. D. Ebeling's *Erdbeschr. und Gesch. von Amerika*, Hamb. 1796. III. Bd.; over Nic. van Rensselaer, bl. 49 enz., over Jac. Leisler, bl. 70 enz.; de door hem aangehaalde bronnen zijn: Sam. Smith, *Hist. of the Colony of Nova Cassaria or New-Jersey*, Burk. 1765. in 8°.

p. 83, benevens Chalmers *Political Annals of the pres. united Colonies*, I. B. cap. XIX. p. 610 enz. Men raadplege ook over de zaak van Leisler en Milborne, den Geschiedschrijver Bancroft, *Hist. of the United States etc.* Boston 1840, III. vol. p. 51—55.

Bl. 61. „Lovelace.” *Vrijheid van Godsdienst.* Het was inzonderheid onder het *Engelsch* bestuur van Lovelace, dat er eene algemeene vrijheid van godsdienstoefening werd toegestaan. *Lutherschen* en *Quakers*, ontvingen in 1674 volkomene vrijheid; hoezoer de *Joden* in 1685 nog om vrije godsdienstoefening verzochten, en toen een weigerend antwoord ontvingen, zijnde het „geenen geoorloofd tot godsdienstoefening bijeen te komen, dan zulken, die een geloof in Christus beleiden.” In 1674 verkregen de eersten, de *Lutherschen*, de vergunning eene kerk te bouwen, en daartoe giften in te zamelen „van de broeders zoo in *Nieuw-York* als aan de *Delawares*.” Omtrent dienzelfden tijd predikte een *Quaker* Edmundson vrijelijk voor allen, die hem hooren wilden. Zijne eerste bijeenkomst in *Nieuw-York* hield hij in een *herberg*, zelfs door de Magistraten bijgewoond; terwijl de beroemde George Fox, in de nabijheid op *Long-Island*, onder een grooten eikenboom predikte, die, men wil, dat te *Flushing* nog bestaat, op den grondigheid van de nakomelingen van Bowne, die door Stuyvesant naar *Holland* was gezonden. Intuschen bragt deze vrijheid aanvankelijk, zeker tot groote ergernis der nauwgezette Gereformeerde *Hollanders*, ongerogeligheden in de straten van *Nieuw-York* te weeg, die ons aan de geestdrijverij en dwespèrij der *Wederdoopers* in de straten van *Amsterdam* herinneren. Sommige *Quakers* liepen namelijk, langs de straten, voorgeveede, dat zij door goddelijke *ingevingen* bezield waren, en roepende en schreeuwende op de bruggen: „Wee, wee! de kroone der hoogmoed, en de dronkaards van Ephraim: twee weeten zijn voorbij gegaan, en de derde is op handen, zoo gij u niet bekeert. Bekeert — bekeert u, want het koningrijk Gods is nabij!”

Zie John F. Watson, *Annals and Occurences etc.* p. 160 en 165.

Bl. 61. „Fletcher (1693). *Episcopale kerk.*” Na Sloughter's dood en het tusschenbestuur van Ingoldsby, volgde Benjamin Fletcher, als gouverneur in het bestuur op. (Aug. 1692.) Deze een *blindijerige* Episcopaal, zoo als Ebeling hem noemt, nam al ras maatregelen, en wilde, dat ook de algemeene vergadering maatregelen zou nemen, om de *bisschoppelijke* kerk, (eene dochter der *Anglikaansche*), als de erkende kerk in *Nieuw-York* te bevestigen, gelijk zij dat in *Maryland* en de beide *Carolina's* en *Virginia* werd. Doch het huis der representanten, dat meestal uit *Hollanders* bestond, die gehechtheid aan hunne taal en liefde voor hunne kerk bezaten, welke hun bij de overgave verzekerd was, verzetteden zich tegen dien voorslag. Het denkbeeld van *verdraagszaamheid*, was nog niet genoegzaam ontwikkeld bij de *Nieuw-Nederlanders*. Wel werd in 1693 in het huis der afgevaardigden toegestaan de aanstelling van *ses* predikanten in de graafschappen *Nieuw-York*, *Richmond*, *Queens* en *West-Chester*; doch een *amandement*, waardoor de gouverneur zich het regt van *bevestiging* en *aanstelling* wilde aanznigen, werd verworpen; hetwelk zoo zeer zijne toorn ontstak, dat hij met eene hartstogtelijke toespraak en het verwijt, als of het huis zich de geheele magt toeëigende, de vergadering verliet, en dreigde *elken* predikant te beroepen of aan te stellen en af te zetten naar goedvinden. Smith (in zijne *Hist. of Nova-Caesia* etc. p. 118), deelt ons die geheele toespraak mede, gelijk Bancroft, (*Hist. of the Un-States* III, 58), een godelte. Twee jaren later werd er bepaald,

dat Ouderlingen (*Vestry-men*) en Kerkmeesters (*Church-wardens*) in *Nieuw-York* een predikant der *Dissenters* mogten beroepen. Ook de onwaardige Cornbury (1702) zette deze staatkunde ten voordeele der *Episcopale* kerk voort: de *Presbyterianen* te *Jamaica* (op *Long-eil.*) ondervonden, voor betoonde herbergzaamheid zijne ondankbare trouweloosheid, door aan deze gemeente de kerk, en aan den predikant zijne woning te ontnemen, waarin hij gastvrij was opgenomen.

Zie Ebeling's *Erdbesch. und Gesch.* enz. III. Bd. S. 125. Ook verbood hij den *Hollandsche* Gereformeerden hunne kerk ten gebruike der *Presbyterianen* in *Nieuw-York* af te staan; zelfs liet hij hunne predikanten in 1707 in de gevangenis werpen. Zie *Narrative of the Imprisonment of two Non-conformist Ministers.* etc. *Boston* 1707, *London* 1808 en *New-York* 1755. Zie ook Bancroft, a. w. III. 62. Over de poging die Dr. Chandler (1777) in *Nieuw-Jersey* aanwendde, om de bisschoppelijke kerk en geestelijkheid in te voeren, zie men Tho. Brandbury Chandler's *Appeal to the public, in behalf of the Church of England in America*, N. Y. 1777, gr. 8°, waartegen Whitterspoon optrad met *Ecclesiastical Characteristics, or the Arcana of Church-Policy.* *Philad.* 1767.

Onder den invloed van het *Engelsch* bestuur evenwel, maakte de *Episcopale* kerk weinig vorderingen. Van 1664 af werd de *Hollandsche* kerk op het fort, als „*King's Chapel*,” voor de *Episcopalen* gebruikt, en in 1691 vernieuwd, en eerst in 1696 werd de eerste *Episcopale* kerk in de stad (*Trinity Church*) gebouwd, voor eenige jaren vernieuwd. Deze kerk wordt als de aansienlijkste in den staat geacht. Eerst nagenoeg eene eeuw later, na de wijding van White en Provoost (1785) in *Londen*, en Seaburg in *Schotland* tot Bisschoppen, gelijk Madison, mede in *Londen*, kwam door de vereenigde samenwerking dezer vier mannen, de *Episcopale* kerk sedert 1792 meer in aanzien. In dit laatste jaar telde zij niet meer dan deze 4 bisschoppen en 200 bedienaars; in 1832, veertig jaren later, 15 bisschoppen en 583 geordende leeraars, en in 1844 zelfs 28 bisschoppen en 1186 geestelijken, en zeker meer dan 1200 gemeenten, volgens Blair, waarop Burnier aantekent, dat dit getal in 1846 bedroeg: 26 bisschoppen, 1,210 lagere geestelijken, 1,232 gemeenten, 72,000 communicanten, en 1,700,000 gemeenteleden of hoorders. Zie over Fletcher: Ebeling, *Erdbesch. u. Gesch.* III, S. 109 enz. Over de *Episcopale* kerk zelve, Baird, *Kerkel. Geschiedenis* enz. door Swalve, II. Dl. bl. 75—84.

Bl. 61. „*Moord te Schenectady.*” John F. Watson, moord te *Schenectady*. Het hier bedoelde werk van Watson heet *Annals and Occurrences of New-York city and State, in the olden time* etc. *Philadelphia* 1846. Deze schrijver deelt ons o. a. belangrijke bijzonderheden mede nopens de eerste nederzettingen te *Nieuw-York*, *Albany*, *Schenectady*, *Brooklyn* enz. en geeft tegenover bl. 26, de afbeelding der *Holl. Kerk* te *Albany*, 1656 tot 1806, waarschijnlijk naar die van Barber en Howe, door ons op bl. 26 vermeld. En eene afbeelding van de *Holl. Kerk* te *Nieuw-York* (thans postkantoor), op bl. 65 vermeld, (1730 tot 1844) komt voor bij Porter Belden, *New-York, past, present and future* etc. *N. York* 1850, bl. 86.

Watson, aan wien wij het medegedeelde betreffende de kerk te *Schenectady* ontleenen, geeft ons een verhaal nopens den moord van 8 Febr. 1690 en den angst, waarin *Albany* door het berigt daarvan verkeerde. Die schandelijke moord door de *Franschen* en *Indianen* gepleegd, herinnert ons aan den moord door de *Franschen* in 1672 te *Zwoammerdam* en *Bodegraven*, en in 1813 te *Woerden* gepleegd. De Majoor Peter Schuyler trok met omtrent 800 man tegen de

moordenaars onder de Collieries op en versloeg hen, hoester 1200 man sterk, geheel en al. Zekere Walter Willie (Weely?) te Albany, trachtte het aandenken aan deze gruwzame wreedheden, door navolgend gedicht, waarin hij het oog heeft op koning Willem en Maria (onze stadhouder Willem III) ook bij den nakomeling levendig te houden.

God prosper long our King and Queen
Our lives and safeties all,
A sad misfortune once there did
Schenectady befall.

From forth the woods of Canada
The Frenchmen tooke their way,
The people of Schenectaday
To captivate and slay.

They marched for two and twenty daies,
All thro'the deepest snow;
And on a distnal winter night
They strucke the cruel blow.

The lightsome sun that rules the day,
Had gone down in the West;
And eke the drowsie villagers
Had sought and found their reste.

They thought they were in safetie all,
And dreampt not of the foe;
But ad midnight they all awoks,
In wonderment and woe.

For they were in their pleasant Beddes,
And soundelie sleeping, when
Each Door was sudden open broke
By six on seven Men.

The Men and women, younge and olde
And eke the Girls and Boys,
All started up in great affright,
Att the alarming Noise.

They then were murdered in their Beddes,
Without shame or remorse;
And soon the Floores and streets were strew'd,
With many a bleeding corse.

The village soon began to blaze
Which shew'd the horrid sight: —
But, O, I scarce can Beare to Tell
The Mis'ries of that Night.

“They threw the Infants in the Fire,
The Men they did not spare;
But killed all which they could find
Tho’ Aged and tho’ Fair.

O Christe! In the still Midnight air,
It sounded dismally,
The women’s Prayers, and the loud screams,
Of their great Agony.

Me thinks as if I hear them now
All ringing in my ear;
The Shrieks and Groans and woeful Sighs,
They utter’d in their Fear.

But some ran off to Albany,
And told the doleful Tale:
Yett tho’ We gave our chearful aid,
It did not much avail.

And We were horribly afraid,
And shook with Terror, when
They told us that the Frenchmen were
More than a Thousand Men.

The News came on the Sabbath Morn
Just att the Break of Day,
And with a companie of Horse
I galloped away.

But soone We found the French were gone
With all their great Bootye;
And then their trail We did pursue,
As was our true Dutye.

The Mohaques joynd our brave Partye,
And followed in the chase
Till We came upp with the Frenchmen,
Att a most likelye Place.

Our soldiers fell upon their Reare,
And killed twinty-five
Our young Men were so much enrag’d
They took scare One alive.

D’ Aillebout them did commande,
Which were but thievish Rogues,
Else why did they consent and Goe
With Bloodye Indian Dogges?

And Here I end the long Ballad,
The which you have just redde;
And wish that it may stay on earth,
Long after I am Dead.

Albany,
12th. of June 1690.

Walter Wilie.

Bl. 61. „Peter Schuyler van *Albany*.” Onder de beroemde *Amerikaansche* geslachten van *Nederlandschen* oorsprong, behoort naast de van Rensselaer's, de Schelluynen en anderen, ook dat van Schuyler. De in den tekst genoemde Peter Schuyler was *Mayor*, kolonel en kommandant van het moordelijke leger (*northern militia*), die eenen aanmerkelijken invloed op de vijf volkstammen (*Five nations*) der *Indianen* uitoefende. Zijn zoon, generaal Philip Schuyler, bewees, naast Washington en anderen, den staat niet minder uitstekende diensten, door een werkzaam aandeel, dat hij aan den *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog nam, waarin *Nieuw-York*, dat hij eenigen tijd als *Gouverneur* bestuurde, als het *Amerikaansche Vlaanderen* — d. i. als het tooneel des oorlogs — gold. Als veldheer en staatsman beide heeft hij zijne *Nederlandsche* afkomst eere aangedaan. Onder de *Amerikaansche* revolutie-mannen, wier namen hunne *Nederlandsche* afkomst genoegzaam aanduiden, als gen. P. van Cortlandt, kol. Gansevoort, Robert van Rensselaer, Abr. ten Broek, Isaac Roosevelt, Rich. Varick, enz. bekleedt het geslacht der Schuyler's eene uitstekende plaats.

Zie van den kanselier James Kent, *An anniversary Discourse, etc. Collections of the N. Y. Hist. Soc.* 2. Ser. I vol. p. 19 en verv.

Bl. 64. „Archibald Laidlie.” Deze zoo wij meenen, een *Schot* van afkomst, was in 1763 uit *Vlissingen* naar *Nieuw-York* beroepen, waar hij tot 1778 het predikambt bekleedde, gelijktijdig met Ritzema en de Ronde. Hem betreffende vinden wij bij Watson aangetoekend, dat hij een ijverig predikant en van strenge zeden was, die zich met veel ijver tegen de gebruikelijke *Hollandsche danspartijen* verzette, Watson, *Annals* etc. p. 204. — Ritzema en de Ronde begaven zich, in 1776 naar het vaderland terug, toen de *Engelschen* ten tweede male de stad *Nieuw-York* in bezit namen, zie Dr. de Witt, in de *Coll. of the N. Y. Hist. Soc.*, 2. Ser. vol. 1. p. 391. — Uit de Actenboeken der *Engelsche* gemeente te *Vlissingen* blijkt, volgens vriendelijke opgave van Ds. van Toorenebergen: „Archibald Laidlie beroepen te *New-York* 21 Julij 1763, dit beroep geaprobeerd door de Classis van *Amsterdam*, „*Nomine New-York*” 3 Oct. 1763.”

Bl. 64. „Robert Livingston.” Deze de zoon van den *Schotschen* predikant John Livingston te *Rotterdam*, had zich van *Holland* naar *Nieuw-Nederland* begeven, en werd bij zijne komst in *Amerika*, Secretaris van het *Hollandsche* bestuur te *Albany*. Zoo het schijnt hadden zich onder zijne leiding ook nog andere *Hollandsche Brownisten* uit *Holland (Amsterdam)* derwaarts begeven. Watson verhaalt, dat hij een eigenhandig geschreven brief gezien heeft, door zijne moeder aan hem uit *Amsterdam* geschreven, toen zij reeds eene vrouw van tachtig jaren was, waarin zij hem een 50tal *Brownisten* aanbeveelt, die hem elk *zeven* jaren dienen wilden, alleen voor voedsel en kleeding; en zulks om *vrijheid van godsdienst en geweten* te genieten. Het geslacht der Livingston's vestigde

zich nabij de stad *Hudson*, aan den prachtige stroom van dien naam. Een der Livingston's (insgelijks Robert geheeten) kocht in 1752, 300,000 *acres* boschland, dat zich uitstreckte van de *Esopus* tot aan de *Delaware*, en toen in 1755, de plunder- en moordzieke *Indianen* aan den *Kinderhoek* en de *Esopus* verschenen, was hij het, die ze met een 40tal mannen verdreef. Onder het aanzienlijk geslacht der Livingston's tellen wij een' Peter van Burgh Livingston, onder de zoogenoemde zeven deelhebbers van *Schoharis* (*seven partners of Schoharie*); een' kolonel Livingston; den Hollandschen predikant John H. Livingston (1770—1810) te *Nieuw-York*, wiens leven, als eene kostbare bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis beschreven werd door Alexander Gunn (*Life of the Rev. John H. Livingston*), waartoe wij echter vergeefsche moeite gedaan hebben het nog tijdig te bekomen; een William Livingston, als eerste onderteekenaar van wege den Staat *Nieuw-Jersey*, van de Constitutie der *Vereen. Staten*. Deze en Cochran, waren tafelvrienden van Washington. Vermoedelijk was het ook in handen van dezen Livingston als Kanselier, dat Washington, op een *kwarto Bijbel*, zijnen eed van trouw aan de Constitutie zwoer. William Livingston bekleedde later de betrekking van Gouverneur van *Nieuw-Jersey*, en is mede als schrijver van eenige werken bekend, die onder den titel van *the works of Gov. Livingston*, 3 vols. 8°, in het licht verschenen; meest van staat- en zedekundigen inhoud. Hij stierf in 1790. Zie over zijn karakter en verdiensten Dr. A. M'c Worther's *Character of Wm. Livingston*, in de *Univ. Asylum* 1791, vol. 1, p. 7 sq. — Zie ook Chr. Dan. Ebeling's *Erdbeschr. und Geschichte von Amerika*, 3 Bd. S. 654 etc., en over zijne werken, waarvan een door Gallois in het Fransch vertaald, ald. S. 467 in den *not.* Ook Theodore Sedgwick Jr., gaf een „*Life of William Livingston*,” dat geroemd wordt.

Omtrent Philip Livingston, vindt men nadere berigten in James Her-ring „*the National Portrait gallery of distinguished Americans* (een werk van 4 dln. met 140 portretten). Zie ald. de Witt Clinton's *Sketch of the Life of Philip Livingston*. — Deze was de vader van den bovengemelden Gouverneur en stierf in 1709. *Watson's Annals* etc. p. 308.

Bl. 65. „Guiljaume Bertholf,” (niet Redtholf, zoo als wij in de aantekeningen van *Da. Swalue*, op Baird, *Kerkel. gesch.* enz. door *Swalue*, II. Dl. bl. 169, aantreffen, en door ons gevolgd werd).

Ter bekoming van eenige meerdere inlichting dezen Bertholf betreffende, hebben wij ons aan den Eerw. van Toorenenbergen te *Vlissingen* gewend, die ons onder zeer verplichtend schrijven van 16 Jan. 1852, navolgende uittreksels uit de *Actenboeken* der *Classis* van *Middelburg* deed toekomen, waarvoor wij *ZEW.*, den meesten dank betuigen:

Classis ordinaria, gehouden tot Vlissingen den 2. Sept. 1693.

Art. 9.

„Guiljaume Bertholf 1), jegenwoordig Voorleser in de gemeente van twee dorpen in Nieuw-Nederlant, hebbende overgelevert een sokeren brief, onderteykent van vele leden van die gemeente, die versoeken hem tot haren ordinaren Herder en Leeraar te mogen hebben, so is geresolveert, dat men op morgen daarover met hem handelen sal.”

---

1) Niet Redtholf.

Continuatio Classis ord., gehouden tot Middelburg, den 3. Sept. 1693.

Art. 5.

„Guiljaume Bertholf (waarvan gemelt is art. 9 praecedentis Classis) voor dese Vergadering sijnde verschenen, en sijn versoek nyt name van die gemeynthe in Nieuw Nederland hebbende voorgesteld, so heeft dese Eerw. Vergaderinge, siende den sonderlingen yeverigen drift en genegentheyt van die K'ke (kerke) tot sijn Persoon, om sulks niet te verhinderen, goetgevonden een preuve van sijn gaven en bequaamheden te nemen door een Examen van Ds. Praeses omtrent hem te laten geschieden heden over 14 dagen.”

Classis Extraordinaria, gehouden tot Middelburg, den 16 Sept. 1693.

Art. 2.

„Guiljaume Bertholf, volgens den 5. art. van 't Classis van 8 Sept. sijn propositie over Math. XI: 28 gedaan hebbende, heeft sodanige contentement gedaan, dat hij tot sijn Examen is toegelaten, in welk Examen hij ook sulken preuve van sijne bequaamheden heeft gegeven, dat de E. Vergadering het versoek van de K'ke van *Acynisginouk* en *Ackensack* 1) om hem met die qualiteyt als haren ordinaren Herder en Leeraar te mogen hebben, heeft ingewilligt, en bijgevolge de beroeping van die gemelde K'ke op sijn persoon gedaan geaprobeert, gelijk sij die approbeert mits desen, resolverende met eenen SijnE. tot den H. Dienst van die K'ke, daar hij toe beroepen is, te installeeren en met oplegging der handen te bevestigen, gelijk dan sulks (nadat den Assessor Ds. Hugo Fits een predikatie over Esa. LII: 7 gedaan hadde, door den Praeses Ds. Abr. Duyvelaar is geschiet, hebbende ook den bevestigden broeder aangenomen, om die voorn. K'ke volgens onse gearresterde K'kenordeningen te regeren, tot welken eynde SijnE. de formulieren van eenigheyt heeft onderteykent.”

Bl. 66. „*Coetus- en Conferentie-partij.*” Een en ander nopens deze partijen vindt men in de *Introduction* door den Gouvern. William H. Seward, voor de *Natural History of New-York*, Albany 1842, ald. fol. 32 en 33, voorts 35 en 36. Wijders zie men het vertaalde werk van Robert Baird, *Kerkel. geschiedenis enz. der Vereen. Staten van Noord-Amerika* (door E. B. Swalve, te Goes), 1849, II. Dl. bl. 169. Wij hebben dienaangaande echter uit vollediger bron kunnen putten, waar men ook *the Articles of Union* in hun geheel vindt medegedeeld, namelijk uit *the Acts and proceedings of the general Synod of the Reformed prot. Dutch Church in North-America, convened at Kingston N. Y. June 1848*, en ald. bl. 397 enz. Zie aldaar ook over de *Consistoriën* bl. 341; over de *Classen* bl. 343, over de *Synoden* bl. 349 enz.

Voor de nadere en juiste kennis der Gereform. *Hollandsche Kerk in Noord-Amerika*, bevatten deze *Acts and proceedings*, een aanhangsel getiteld: *A Digest of the printed Minutes of the general Synod of the Reformed prot. Dutch Church, from the year 1794, to June 1848 inclusive, etc. published by order of Synod.* Men kan deze *Digest* aanmerken als het *wetboek* der kerk, zoo als zij zich sedert 1794 tot 1848 ontwikkeld heeft. Wij hebben hiervan melding gemaakt op bl. 73

---

1) Ongetwijfeld *Hackensack* onder de *Classis Bergen*, thans eene gemeente van 125 gezinnen, 650 leden der Holl. Kerk; *Acynisginouk* is van de lijst der kerken verdwenen.

in den tekst. — Deze en andere *Acts and proceedings*, als van de algem. Synode te *Philadelphia*, Junij 1839, en te *New-Brunswick*, Julij 1839; — benevens van de *Hoogduitsch* Hervormde kerk (*German Reformed Church*), waarover later, hebben wij te danken aan den Eerw. J. s. N. Wijckoff, te *Albany*, een dier *Nederlandsche* afstammelingen, die der Gereformeerde kerk in de *Vereenigde Staten* tot sierraad verstrekken. Zijn naam komt dan ook veelvuldig in de handelingen der Synode voor.

Bl. 68. „Brief van 3 Oct. 1788.” Gaarne had ik gewenscht, deze en andere *oorspronkelijke* stukken onder de *bijlagen* of aantekeningen op ons werk te kunnen opnemen, en nam daarom toevlugt tot schrijven aan een der achtenswaardige predikanten te *Amsterdam*, den eerw. J. Brave, van wien ik in verplichtend schrijven van 15 Dec. 1851 ten antwoord bekwam:

„Geen *Scriba* zijnde van 't Klassik. Bestuur, heb ik mij, na ontvangst uwer letteren tot dezen vervoegd, en zijne hulp ingeroepen. Doch wat ik reeds vermoedde, werd door zijne inlichtingen bevestigd. De Klassis van *Amsterdam* heeft ten jare 1844 goedgevonden, de stukken en papieren, betreffende de Holl. Kerk in *N. Amerika* aan de Klassis van *N. York* ten gebruike, en later, in 1845, om zè aan die Broeders in eigendom af te staan, gelijk die Broeders in 1846, als bewijs van erkentenis daarvoor eene niet onbelangrijke gift aan ons Klass. Weduwenfonds hebben afgestaan. In ons Klass. Archief is dus niet veel bijzonders of belangrijks, de Holl. Kerk van *N. Amerika* betreffende. Althans zal wel hetgeen mogt zijn overgebleven niet veel tot verbetering of opheldering behelzen kunnen. 't Zijn slechts enkele kruimels, hier en daar verspreid, en met moeite te vinden.”

Bl. 75. „*St. Nicolaas-feest te Albany.*” De afstammelingen uit *Nederland* in *Amerika* (the *Dutch*) hebben niet, zoo als de *Nieuw-Engelanders*, hunnen gedenktag van hunne eerste aankomst in *Amerika*, hoewel men den 8. en 12. Sept. als zoodanig heeft aangemerkt; zijnde de dagen, waarop Hendrik Hudson het eerst den voet op *Manhattan* zette. In *Nieuw-Amsterdam* gold als zoodanig de 8., en te *Beverwijk* de 12. Sept.; maar eigenlijke gedenkdagen, als den 22 Octr., onder de *Nieuw-Engelanders*, waarop nog jaarlijks de aankomst der *Puriteinen* herdacht wordt, waren het niet.

Daarentegen bezitten de oude *Hollanders* in *Amerika* vijf jaarlijksche feestdagen, die zij ook, althans de vier eersten als *kerkelijke* feesten in hooge achtung houden; terwijl het laatste meerder als een *nationaal* feest kan worden aangemerkt. — Deze feesten zijn namelijk: *Kerstijd*, het *Nieuwe Jaar* (een burgerlijk feest), *Paschen*, *Pinksteren*, en het in den tekst genoemde *St. Nicolaasfeest*. Dit laatste feest heeft men onder den naam van eene „*Hollandsch Amerikaansche Maatschappij van St. Nicolaas te Albany*,” tot een herinnerings- en gedenktentisfeest verheven, aan welker oprigting, zoo het schijnt, mannen als Herm. Bleeker, vroeger Zaakgelastige in de *Nederlanden*, en Jhr. Bangman Huygens, onze vroegere Ambassadeur in *Amerika*, (volgens het *Algem. Letterl. Maandschr.* Febr. 1836, blz. 86) de hand hadden. John F. Watson, die over de *zeden en gebruiken* (*Manners and Customs*) der oude *Hollanders* en over de bovengenoemde feesten handelt (zie *Annale* etc. p. 204), deelt op bl. 236—238 een en ander nopens dien Sanet en dat feest mede.

Bl. 75. „*Hollandsche taal.*” In sommige welvoorzene bibliotheken van *Hollandsch* sprekende *Amerikanen* trof ik ook enkele *Hollandsche* boekwerken aan, als bij den Ew. Wyckoff, het Tijdschrift: *de Vereeniging*, en bij den Ew. de Witt,

het werk van Groen van Prinsteren, *Handboek der Nederl. Geschiedenis* enz. Over het gebruik der Hollandsche taal in *N. Amerika* haalt de Hoogl. Kist in een noot op het meermaals genoemde werk van Rob. Baird, *Kerkel. Gesch.* aan: Scholte, *eene Stem uit Pella* bl. 10; — ingelijks Buddingh *Brief*, Zierikzee 1849. De door ons bedoelde aanbeveling der Synode, luidt aldus: *Resolved, In view of the great number of Hollanders now settling in our country, that it be strongly recommended to the Theological Students in our Seminary to acquire a knowledge of the Dutch language, to qualify themselves for preaching in the Dutch language among them.* Vol. VII, p. 278.

Zie de vroeger genoemde *Digest* etc., achter de *Acts and Proceedings* 1848. p. 376.

Bl. 79. „Martin van Buren.” Deze bekleedde den voorzittersstoel der *Vereenigde Staten* van 1837—41; terwijl Richard M. Johnson, van *Kentucky*, de betrekking van vice-president vervulde. Gedurende zijn bestuur voerde de Unie eenen voorspoedigen oorlog, onder de veldheeren Jessup, Macomb en col. Harney, tegen de *Seminolen* in *Florida*. Zie over zijn bestuur Willson *Americ. History* etc. p. 479—482. Over het vroeger-tusschenbestuur van Peter Schuyler en Rip van Dam in den staat *Nieuw-York*, zie Wm. H. Seward *Natur. History of N. York* 1842, *Introduction* p. 21.; Chr. Dan. Ebeling's *Erdbeschr. und Geschichte von Amerika*, 3 Bd. S. 163, en 173; over Wm. Livingston, ald. S. 654 enz. (zie ook boven); Frelinghuysen's verkiezing tot vice-president, beschrijft Fr. von Raumer in zijne *Beschr. der Vereen. Staten* enz. 2. Dl. 1849, bl. 256, uit het Hoogd. *die Vereinigten Staaten von N. Am.* 1845.

Bl. 83. „*Presbyteriaansche Kerk.*” Nopens deze zeer talrijke kerk, naar hare Ouderlingen (*Presbyters*) aldus geheeten, omtrent hare *Calvinistische* leerstellingen, hare Constitutie of Bestuur, benevens hare Geschiedenis in de *Vereenigde Staten*, sedert hare vestiging (1706) enz. zie men het bovenvermelde werk van Rob. Baird, *Kerkel. Geschiedenis*, 2. Dl. door Swalve, bl. 111, en bl. 123 enz. Men heeft sedert 1837 *Presbyterianen* der oude en der *nieuwe* school: beide houden zich aan den *Westminsterschen* grooten en kleinen *Catechismus*; doch de oude school onderscheidt zich door strengere gehechtheid aan de *Calvinistische* leerstellingen; de nieuwere school, die ook de *Congregationalisten* in hare kerk opnam, door meerdere vrijzinnigheid. — Uitstekende mannen in dit kerkgenootschap, als Whitefield, de Edwards, de Tennents, de Blairs bragten groote opwekkingen in de kerk te weeg. Inzonderheid in het *Zendelings*-werk, (zoo wel binnen- als buitenlandsch) legde zij steeds grooten ijver aan den dag, en ongemeen sterk is de toeneming dezer kerkgenootschappen, vooral sedert de laatste 50 jaren. Op hunne seminarïen, als het *Collegie van Log* (door William Tennent), het *Seminarium te Princetown*, en andere hunner wetenschappelijke instellingen, handelen wij later in den tekst. Hare verbindtenis met de *Gereformeerde Hollandsche kerk* wekte deze vooral ook tot deelneming aan het zendelingswerk op.

Bl. 85. „*De Hervormde Presbyteriaansche kerk.*” Onder de kleinere, dat is min talrijke *Presbyteriaansche* kerken, behooren deze, benevens de *geassocieerde* (*Associate Church*) en de *Vereenigd Hervormde kerk*. Met beide eerstgenoemden knoopte de *Hollandsche* Gereformeerde kerk broederlijke betrekkingen aan. De eerste, bovengenoemde kerk, die zich aan de geloofsbelijdenis van *Westminster* en den grooten en kleinen *Catechismus* houdt, beijvert zich vooral in het stichten van

Zondagscholen, en bezit een Seminarie te *Alleghany-town* (Pennsylvania), waar de Hoogleraren Wilson en Sproull onderwijzen. Alex. M'Leod, een hunner leeraren, wordt geacht onder de uitstekendste mannen van *Amerika*. Zie Rob. Baird, *Kerkel. Gesch.* II. 181 enz.

Bl. 87. „*Geassocieerde Hervormde kerk.*” Deze kerk, die zich in 1733 van de *Schotsche* kerk had afgescheiden, en in 1753 door den Eerw. Gellatly en Arnot in *Pennsylvania* werd voortgeplant, waar zij een *Presbyterium* stichtte, omhelst mede het zuivere *Calvinisme*, en houdt zich aan het *Presbyteriaansche* kerkbestuur. Zij heeft een Seminarie, 18 mijlen van *Pittsburg* in *Pennsylvania*.

De *vereenigde Gereformeerde kerk*, boven genoemd, mede *Calvinistisch*, telde langen tijd Ds. John M. Mason, als een der sieraden onder hare leeraren. Zij heeft een Seminarie te *New-burgh*, — en een te *Pittsburg*.

Zie Rob. Baird, t. a. pl. 178 enz.

Bl. 88. „Mich. Schlatter. *De Hoogduitsch Hervormde of Paltzische kerk.*” Zoo als wij reeds in den tekst zeiden, heeft de *Hoogduitsch Hervormde kerk* in *Amerika* (in *Pennsylvania*), voornamelijk aan de *Nederlandsche* Herv. kerk haar bestaan te danken. Nadere inlichtingen dien aangaande geeft een gedrukt *Berigt en Onderrigtinge, nopens en aan de Colonie en Kerke van Pennsylvania. Opgesteld en Uitgegeven door de gedeputeerden van de E. Christelijke Synodus van Zuid-Holland, benevens de gecommiteerden van de E. Classis van Delft en Delftsland, en Schieland*, (zonder plants en jaartal) waaraan wij de kennis en het gebruik aan den Hoogl. Dr. Kist te *Leyden* verschuldigd zijn. Daaruit blijkt ons, onder anderen „dat de *Paltzische* Opperkerkenraat een Leeraar, met name Ds. Weis, met een gedeelte volks, dat uyt de *Paltz* daar heenen trok, heeft mede gesonden, die daar een kerkenraat te *Schibbach*, een vlek omtrent zes mijlen van *Philadelphia*, heeft geformeert, en een houten kerk heeft doen op-rechten, en daar gepredikt voor die gemeente, daar de meeste *Paltzers* het digtst bij den andere woonden, en heeft daar de kinderen gedoopt en van tijt tot tijt de zegelen des avondmaals uitgedeeld.”

Zulks evenwel voor de reeds aanwezige duizendtallen niet voldoende zijnde, stellen de *Berigtgevers* voor „dat *deze kerk van Nederlants kerken niet behoorde te werden verzuymt of van de hant gevozen*,” om redenen aldaar nader omschreven. Wijders wordt daar bevolen, dat *de Synode* deze „nieuwe *Americaansche* kerkplan-tinge onder haar bestier en protectie” mogt nemen, zoo door *geldelijke* ondersteuning tot het bouwen van een *vijftal* kerken, door het tot stand brengen eener algemeene *kerkenorde*, de regeling der correspondentie met de *Classen Delft en Schieland*, enz. Overigens bevat dit *Berigt en Onderrigtinge*, eenige *Reglementen* en ontwerp van een *Opper-Consistorie* en vijf *Classen*, zoo als men die voor *Pennsylvania*, noodig achtte, en zoo als wij vermoeden, dat later, in 1741, Mich. Schlatter, daartoe door de *Classis* van *Noord-Holland* afgezonden, heeft georganiseerd en in werking gebragt.

Nopens de *leer* werd hier voorgesteld, dat de *Pennsylvaniaansche* kerken zouden aannemen: „1. de *Heydelbergsche Catechismus*, 2. de *Paltzische* Belydenis des geloofs, 3. de *Synode van Dordrecht*, van de *Paltzische* Godgeleerden te gelijk met die van andere *Natiën* goedgekeurt, 4. de *Post-Acta* Synodi *Dordraecnae*, 5. de *formula consensus*, ten eynde dat 'er overeenkomst zij met onze *Leere*, en uwe kerken (de *Amerik.*) te beter met de *Nederlandsche* zouden kunnen corresponderen.”

Gelijk mij door Hend. Velse, op Hoornbeek's *Sorg en Raad aangaande*

de *Evang. prediking in O. en W. Indiën* (achter Hogerwaart's *Afscheidsreden*, enz. 's Grav. 1732 in 4°) gebleken is, werd dit *Berigt en Onderrigtinge* aan de Synode van Zuid-Holland, in Julij 1730 te Breda vergaderd, ingeleverd, en daar behandeld. Toen rekende men reeds „15,000 *Paltzische* Gereformeerde Belijders in *Pennsylvanië*;" terwijl in 1731, tijdens de Synode in Dordrecht vergaderd was, zich wederom 800 *Paltzers* als vlugtelingen derwaarts begaven, die van wege de Synode (daar hunne schepen te Dordrecht en Rotterdam lagen) bezocht, met levensmiddelen en medicynen voorzien werden. Na Christelijke toespraak en vermaning, na gezang en gebed (*Gez. Abermahl der Tag verflossen*) namen zij, diep geroerd, de verzekering mede, dat zij op „de assistentie van de *Nederlandsche kerke*," in hun nieuwe Vaderland rekenen konden; waaraan het dan ook niet ontbroken heeft. Zie Hend. Velse, t. a. pl. bl. 57—62, § 46—48.

Volgens Ebeling, die hier een werk aanhaalt van Schlatter zelf: *Erzählung von dem wahren Zustande der hirtelosen Gemeinen in Pennsylvanie* etc. nit het Hollandsch vertaald 1752, was deze Michael Schlatter, een *Zwitser*, door de Zuid- en Noord-Hollandsche Synoden afgezonden tot regeling der *Hoogduitsche* gemeenten in *Pennsylvanië*. De *Hollandsche* Synoden hadden namelijk een kapitaal van 12,000 p. st. (d. i. 144,000 gl.) bijeen gebragt, waarvan de intresten voor de *Paltzische* kerken bestemd werden. In 1751, rekende men 46 tot 50 gemeenten, 30,000 Gereformeerde *Duitschers*, waarvan de meeste gemeenten tot *Pennsylvanië*, 8 tot *Nieuw-Jersey*, *Maryland* en *Virginie* behoorden: toen evenwel bezaten zij nog slechts zes predikanten, benevens een proponent; in 1788 bedroeg dit getal ongeveer 30, waarvan de meesten in *Pennsylvanië* leefden. (Zie Chr. D. Ebeling, *Erdbeschr.* Hamb. 1797, IV. Bd. S. 326). Thans telt die kerk in *Pennsylvanië*, in de navolgende Classen: *Pennsylvanië* 13 predikanten, *Lebanon* 19, *Susquehanna* 19, *Zions* 15, *Philadelphia* 11, *Mercersburg* 22, *Gosenhoppen* 8, te zamen 107 predikanten; wijders telt zij hare Classen: *Maryland*, *N. Carolina*, *Virginie*, en breidt zich vooral ook in *Ohio* uit, waar de Classen: *Miami*, *Lancaster*, *Columbiana*, *Sandusky*, *West-Moreland* en *Erie*. In het geheel acht men in de *Vereenigde Staten* (1845) 80,000 belijders (*Communicants*) der Hoogduitsch Hervormde kerk.

Zie over deze Kerk verder Baird, a. w. II. Dl. bl. 189—191; voorts de *Acts and proceedings of the Synod of the Germ. Reformed Church* etc. 1844 en 1845, te Chambersburg 1844—1845. In deze *Acts and proceedings* roemen Benj. S. Schenk, Jos. S. Berg en John H. A. Bomberger, de uitstekende broederlijke en Christelijken geest, waarmede zij, als *gedelegeerden* in de Synode der Herv. Hollandsche kerk zijn ontvangen geworden.

Bl. 94, 95. „*Ontwakingen (revivals)*." Zie over deze ontwakingen, waarop men in de *Amerikaansche* kerk zoo veel prijs stelt, Robert Baird, *Kerkel. Gesch.* enz. door Swalue, II. Dl. bl. 62.

Over de beide redenaars Jonathan Edwards en Timotheus Dwight handelen wij later.

Bl. 97. „*Amerikaansch Bijbelgenootschap*." Behalve dit *Amerikaansche* Bijbelgenootschap (*Am. Bible Society*), waaraan onderscheidene *Evangelische* gezindheden tot één groot doel zamenwerken, heeft men ook nog het *Amerikaansch* en buitenlandisch Bijbelgenootschap (*Am. and Foreign Bible Society*), voornamelijk door de *Baptisten*, dat sedert 1837 bestaat. Het eerste strekt zijnen werkring uit door alle Staten en *territoriën* van *Amerika*; hebbende hetzelfde zijne Hulpgenoot-

schappen en Agentschappen in alle deelen van het groote Staten-verbond. Blijkens eene statistieke opgave, voorkomende in het *Thirty-third Annual Report*, May 1849, heeft dit Genootschap de Bijbelverspreiding bevorderd regstreeks in 70, niet regstreeks in 68, dus in 138 talen en dialecten. Zijn inkomen bedroeg in 1849 eene som van 629,675 guld.; uitgave 630,335 guld. Bedragende het aantal verspreide Bijbels, sedert de oprigting van dit Genootschap, als volgt:

Jaar.	Bijbels.	Testam.	Totaal.	Jaar.	Bijbels.	Testam.	Totaal.
1816.	6,410.		6,410.	1833.	34,083.	76,749.	110,833.
1817.	17,594.		17,594.	1834.	47,709.	75,527.	123,236.
1818.	23,870.	7,248.	31,118.	1835.	65,974.	155,720.	221,694.
1819.	26,800.	14,713.	41,513.	1836.	51,354.	154,386.	206,240.
1820.	26,772.	16,474.	43,246.	1837.	45,083.	113,215.	158,298.
1821.	28,910.	24,560.	53,470.	1838.	45,333.	89,604.	134,937.
1822.	28,448.	26,357.	54,805.	1839.	54,227.	103,084.	157,261.
1823.	31,590.	28,849.	60,439.	1840.	64,304.	87,898.	152,202.
1824.	30,094.	33,757.	63,851.	1841.	101,416.	155,650.	257,066.
1825.	31,154.	35,980.	67,134.	1842.	82,912.	133,693.	216,605.
1826.	35,876.	35,745.	71,621.	1843.	114,766.	199,816.	314,582.
1827.	75,734.	58,873.	134,607.	1844.	145,970.	283,122.	429,092.
1828.	91,243.	108,874.	200,122.	1845.	161,974.	321,899.	483,873.
1829.	130,254.	108,329.	238,583.	1846.	209,416.	418,348.	627,764.
1830.	171,974.	70,211.	242,183.	1847.	232,272.	422,794.	655,066.
1831.	54,843.	60,959.	115,802.	1848.	205,307.	359,419.	564,726.
1832.	36,941.	54,227.	91,168.				

In het geheel, van de eerste oprigting af tot 1849, heeft dit Genootschap reeds 2,510,610 Bijbels, benevens 3,836,530 Testamenten uitgedeeld, dat is te zamen, 6,347,140 stuks. Hoezeer deze Bijbels in onderscheidene Oostersche, en meest alle *Europesche* talen verspreid zijn, zoo is toch verre weg het grootste gedeelte, daarvan in de *Engelsche* taal vevat, waarin in het laatste jaar 191,465 Bijbels, 313,685 Testamenten, en 20,556 Psalmböeken verspreid werden.

Over de *Bijbelgenootschappen* zie Rob. Baird, a. w. II. Dl. bl. 362 enz., en de hier mede gedeelde statistiek in *the Annual Report* etc. p. 26 en 27.

Bl. 99—103. „*Zendelings-genootschappen*.” Meerdere bijzonderheden en berigten nopens het *Amerik. inlandsch Zendelings-genootschap*, benevens de *Presbyteriaansche* vereeniging voor inlandsche zendingen; de inlandsche zendingen der *Episcopale*, *Baptistische* en *Hollandsche* Hervormde kerken, alsmede over de inlandsche zendingen der *Methodisten*, zie men het meermaalen aangehaalde werk van Baird, *Kerkel. geschiedenis*, door van den Worm, I. Dl. bl. 305—319, waar wij omtrent de Hervormde Holl. kerk nog vinden opgeteekend: „dat zij in 1841 33 hulpbehoevende kerken ondersteund had; 8 van dezen stonden in de westelijke Staten, en 7 zendingen arbeidden aldaar aan de uitbreiding des Evangelies.” Uit het voor ons liggend *Fortieth Annual Report of the Am. Board of Comm. for Foreign. Missions* 1849, blijkt, dat het getal drukkerijen van dit genootschap bedraagt *twaalf*, waaraan 7 letter-gieterijen en *stereotype*-gieterijen verbonden zijn, waarin letters voor nagenoeg 30 verschillende talen vervaardigd worden. In 1849 waren er 36,061,119 bladzijden, in het geheel sedert het bestaan des genootschaps 752,542,318 bladzijden gedrukt. Zie hier een overzicht der besteede sommen sedert de oprigting, in *dollars* van *f* 2,50 cts. uitgedrukt, als in het

Jaar.	Dollars.	Jaar.	Dollars.	Jaar.	Dollars.
1811.	999,52.	1824.	47,483,58.	1837.	252,076,55.
1812.	13,611,50.	1825.	55,716,18.	1838.	236,170,98.
1813.	11,361,18.	1826.	61,616,25.	1839.	244,169,82.
1814.	12,265,56.	1827.	88,341,89.	1840.	241,691,04.
1815.	9,493,89.	1828.	102,009,64.	1841.	235,189,30.
1816.	12,501,08.	1829.	106,928,26.	1842.	318,396,58.
1817.	29,948,63.	1830.	83,019,37.	1843.	244,252,43.
1818.	34,727,72.	1831.	100,934,09.	1844.	236,894,37.
1819.	37,520,63.	1832.	130,574,12.	1845.	255,112,96.
1820.	39,949,45.	1833.	145,847,77.	1846.	262,073,55.
1821.	46,354,95.	1834.	152,336,10.	1847.	211,402,76.
1822.	60,087,87.	1835.	163,840,19.	1848.	254,056,46.
1823.	55,758,94.	1836.	176,232,15.	1849.	291,705,27.

Wij zien daaruit, dat de steeds toenemende sommen, van 1811 tot 1849, reeds tot een aanzienlijk bedrag van 729,363,17½ guld. jaarlijks geklommen zijn.

Bl. 104. „Bekeering der Joden.” Dit Genootschap geeft door den Eerw. Edwin R. Mc Gregor, een maandschrift in het licht, getiteld: *the Jewish Chronicle published under the direction of the American Society for meliorating the Condition of the Jews*, waarvan het VI. Dl. June 1850, het 27. jaarlijksche verslag, benevens de leerrede van John Dowling (bekend door zijne voortreffelijke *History of Romanism*, 1849) bevat. Deze *Chronicle* strekt ons niet slechts tot een aangenaam aandenken aan den gever, wij ontleenen er deze statistieke opgave uit. Op een veld van 80,000 Joden, onderhoudt het genootschap slechts drie zendingen: hebbende het fonds van het laatste jaar bedragen 11,283 guld., waarvan besteed waren aan de zendingen 4,185 guld., aan Colporteurs en Agenten 1,332 guld.; onderstand aan Studenten voor het zendelingswerk 807 guld.

Bl. 105. „Afgescheidenen.” Berigten van en omtrent onze afgescheidene landverhuizers zijn van Ds. H. P. Scholte, *Eene Stemme uit Pella*, met het motto: *in Deo Spes nostra, Pella et refugium*, Amst. 1848; eene tweede *Stemme uit Pella* id. 1850, benevens Sjoerd Aukes Sipma, *Belangrijke berigten uit Pella* enz., Dockum 1849. Uit Michigan: *De toekomst der Hollandsche kolonisatie in den Staat Michigan, Noord-Amerika* in het begin van het jaar 1849, medegeedeeld in drie brieven van A. C. van Raalte, C. van der Meulen, en S. Bolks aan C. G. de Moen, enz. met 2 kaarten, waarachter een brief van G. Baay uit *Alto*, Staat *Wisconsin*, aan zijne vrienden in *Nederland*, Amst. 1849. Nu en dan ontvangt men ook berigten door J. Quintus, *Scheboygan Nieuwsbode*. *Scheboygan* ligt in *Wisconsin*. Wij voegen hier nog bij: Ds. Buddingh *Brief*, Zierikzee 1849. Deze is in 1851 in *Groningen* terug beroepen. Het door ons in den tekst aangehaalde verslag is van Dr. Isaäc N. Wyckoff, en heet: *Report of a visit to the Holland Colonies in Michigan and Wisconsin, made by order of the general Synod, and under the direction of the domestic Missionary Society of the Reformed Dutch Church, in May and June 1849*. Daaruit blijkt eene *vergissing*, die wij in den tekst maakten, maar hier herstellen.

Zoo bevat:	Gezinnen.	Ledematen.
de kerk van Holland, van Raalte.	225.	250.
„ „ „ Zeeland, van der Meulen.	175.	225.
„ „ „ Friesland, Ypma	69.	125.
„ „ „ Overijsel, Bolks	35.	80.
„ „ „ Graafschap, Klein	50.	100.
„ „ „ Drenthe	45.	79.
„ „ „ Groningen.	80.	63.

Dit verslag, waarvan de algemeen geachte schrijver mij eenige exemplaren ten geschenke gaf, komt ook voor in den *Christian Intelligencer* (*Christelijke Nieuwsbode*), een der meest leerzame, en inderdaad Christelijke bladen, welke door de Hervormde kerk, eenmaal 's weeks in *Nieuw-York* uitkomt. Hieruit vertaalde Mr. C. M. van der Kemp dat artikel in het Tijdschrift: *de Vereeniging*, IV. 354, werwaarts wij verder verwijzen. Ds. van Raalte, die in 1850 *Wisconsin* en aldaar: *Milwaukee*, *Fond du Lac*, als ook *Waupun* en *Town Alto* bezocht, klaagt in een brief van 19 *Juni*, zeer over „veel bitterheid en verdeeldheid” die daar onder de *Hollanders* heerscht: roemt daarentegen de gelukkige gesteldheid der Holl. kolonie in *Michigan*. Uit een anderen brief 28 Apr. 1851, uit *Milwaukee* naar *Rotterdam* geschreven, vernemen wij, dat vele *Hollanders* zich daar vereenigd hebben bij eenen berg „welken zij den *Hollandschen berg* noemen; bij die plaats hebben zij ook eene kerk gebouwd; alle afgescheidenen.” Voorts blijkt, dat Ds. Klein uit *Michigan* naar *Milwaukee* beroepen is; van welken „regtschapen Christen-leeraar men het beste vertrouwen heeft.”

Bl. 106. „*Synode en Statistiek*.” Wij ontleenden de namen dezer Synode uit de *Acts and proceedings of the general Synod* enz., *Convened at Kingston, N. Y. June 1848*. De algemeene Synode wordt bij afwisseling op verschillende plaatsen gehouden: in 1839 in *Juni* te *Philadelphia*, in *Juli* van hetzelfde jaar in *Nieuw-Brunswijk*; — in het verledene jaar was die in *Albany*. Ongetwijfeld heeft deze afwisseling haar eigenaardig nut voor de gemeenten, waar zij gehouden wordt, en is, naar onze meening, te verkiezen boven eene vaste vergaderplaats.

De kerkelijke *Statistiek* van *Amerika*, zie ook in ons werk: *algemeene Statistiek*, (naar von Reden) III. Dl. bl. 427, en onze *Jaarberigten of Mededeelingen van algem. Statistiek*, 1848—1851, (*Haarl.* bij Kruseman) bl. 166, volgens den *Christian Intelligencer*.

Bl. 114. „*Weldadige fondsen*.” Uit eene vergelijking der rekeningen en verlagen nopens deze fondsen, door Cornelius Heyer in 1839 en Abm. van Nest in 1848, blijkt ons den toenemenden voordeelligen staat. Zoo bedroeg het fonds van van Benschoten in 1839: 49,950 guld, in 1848: 50,625 gl.; het fonds voor opvoeding in 1839: 53,000 gl., in 1848 aangegroeid tot: 77,837½ gl.; het weduwenfonds in 1839: 5000 gl., in 1848 geklommen tot 28,375 gl.; het permanente fonds voor Hoogleararen in 1839: 160,250 gl., bedroeg in 1848: 170,162½ gl. Zie hier een overzicht der jongste rekening, die wij uit *Amerika* medebragten, nl. die over 1848:

FONDS AAN OPVOEDING GEWILD:

Het fonds van Benschoten.

Dit fonds, volgens rapport van Peter Spader, Theaur. van Rutgers College, hetwelk is uitgezet in obligatiën, verzekerd door hypotheeken op eigendommen in den Staat *N. Jersey*, bedroeg den 1. April 1848. . . . . f 50,625.

Balans in handen 1 April 1848. . . . . " 316,67½

Intrest van dat fonds, 1 Mei 1848. . . . . " 3,479,67½

f 54,421,35.

Uit de intresten van dit fonds, waren gedurende het afgeloopen jaar aan hulpbehoevende studenden betaald de som 3,237,50 guld.

Legaat van Mej. Rebecca Knox.

Het bedrag van dit fonds, dat mede in obligatiën op hypotheek op vaste eigendom in den Staat <i>N. Jersey</i> is uitgezet, bedraagt.	f 5,000.
Intrest daarvan, vervallen 1 Mei 1848.	" 250.
Balans, in handen van den Thesaurier 1 April 1848.	" 17,27½
	f 5,267,27½

Uit den intrest van dit fonds, is aan een hulpbehoevend student in het afgelopen jaar betaald geworden 425 gulden.

Bedrag der gelden bestemd door den raad van Bestuur ten behoeve van opvoeding en onderwijs, in obligatiën verzekerd door hypotheek.	f 77,837,50.
Balans der hoofdsom in handen van den Thesaurier der algem. Synode, 31 Mei 1848.	" 863,25.
Balans van intrest in zijne handen, id.	" 2,471,92½
	Zamen f 80,672,67½

Weduwen-fonds.

Het bedrag der gelden, die door den raad van Bestuur in obligatiën door hypotheek verzekerd, voor het weduwen-fonds zijn uitgezet, is.	f 28,875.
Balans der hoofdsom in handen van den Thesaurier der algem. Synode.	" 507,22½
Balans van inkomen in zijne handen.	" 1,480,22½
	f 80,862,45.

Uit het inkomen van dit fonds, zijn gedurende het laatste jaar aan jaarwedden uitbetaald, eene som van 2,750 guld.

Permanent fonds voor Hoogleeraren.

Onder dit hoofd zijn begrepen alle gelden, die gecollecteerd en bestemd zijn door de inschrijvers, voor de Hoogleeraars-ambten, zoowel als de gelden, die vroeger in handen waren van Voogden van *Rutgers-College*, waarover wij later spreken, als:

Uitgezet door den raad van Bestuur, en door hypotheek op vaste goederen verzekerd (uitgezonderd de obligatiën der <i>Collegiate Dutch Church</i> , die niet op hypotheek zijn).	f 170,162,50.
Balans van het professoraal fonds vroeger in handen van <i>Rutgers-College</i> enz., op hypotheek uitgezet in den Staat <i>Nieuw-Jersey</i>	" 5,000.
Drie en twintig aandelen in het kapitaal (<i>Stock</i>) van den tol van <i>Bergen (Bergen Turnpike Stock)</i> waarvan tien behooren aan <i>Rutgers-College</i> , geschat.	" 1,437,50.
Balans der hoofdsom, in handen van den Thesaurier der algem. Synode	" 2,950.
	Te zamen f 179,550.

Bedrag van onbetaalde inschrijvingen voor het permanente fonds der algem. Synode . . . . . f 63,000.

Waarvan afgetrokken, hetgeen het Bestuur gelooft niet te zullen ontvangen. . . . . " 13,125.

Inschrijvingen nog te ontvangen. f 49,875.

Zoodat dit geheele fonds dan zou bedragen. f 229,425.

Bestuur van binnenl. zendingen.

In het afgelopen jaar is door dit Bestuur vastgezet, en door eene obligatie op hypotheek verzekerd, eene som van . . . . . f 625.

Zie bovenstaand ontleend uit de *Acts and proceedings of the General Synod etc. Con. at Kingston, N. Y. June 1848.*

Bl. 121. „*Leerrede van Wyckoff.*” De door ons bedoelde leerrede, is over Handel. X:1, 2: Cornelius, *een Hoofdman, godzalig en vreesende God, met geheel zijn huis, en doende vele aalmoesen aan het volk, en God geduriglijk biddende.* Deze leerrede, op verzoek van den kerkenraad uitgegeven, heeft ten titel: *Christian Exemple: a Sermon occasioned by the death of Christian Miller, for sixty years a member of the Church in the Dutch reformed Connection, delivered in the Second R. P. Dutch Church, Albany, on Sunday, 15 Dec. 1844, by J. N. Wyckoff, DD. Pastor of Said Church.*

Gemelde Chr. Miller, die hier in welsprekende rede als een *Christelijk voorbeeld*, als een tweede Cornelius wordt geschetst, was den 7. Maart 1767 te *Hanau in Duitschland* geboren, en gedurende zijn verblijf in *Albany*, een sieraad der Hollandsch Hervormde kerk.

BIJLAGEN.

TERUGBEROEPEN PREDIKANTEN.

Uit Soermans, *Kerkel. Register*, Melch. Veeris, *Kerkel. Alphabeth* enz. en Prof. Hoornbeek's *Sorg en Raad* enz. blijkt ons nog, dat sommige predikanten uit *Nieuw-Nederland* in het vaderland zijn terugberoepen, en dat beroep hebben aangenomen, gelijk dit ook met anderen het geval was.

In Prof. Hoornbeek's *Sorg en Raad aangaande de Evangelie-prediking in Oost- en West-Indiën*, vert. en opgehelderd door Hendrik Velse, enz. achter W. Hogerwaarts, *Afscheids-reden tot de gemeente op Batavia*, 's Gravenh. 1732, 4°. vinden wij op bl. 55 op het jaar 1653.

„Guiljelmus Grasmeer, uit *Nieuw-Nederland* (beroepen) te *Urshem*;" zie over hem wijders Melch. Veeris, *Kerkelijk Alphabath* enz., Amsterdam 1705, p. 54, boven bij het fort *Oranje* aangehaald, zie bl. 141.

Voorts blijkt uit denzelfden Melch. Veeris, *Kerkel. Alphabeth* enz., p. 137 nopens den vroeger vermelden Selyns, het navolgende:

„Henricus Selyns, als'proponent beroepen nae Nieuw-Nederland, An. 1660; nae sijn wederkomste tot Waverveen, An. 1666, tot veldprediker in het leger van den Staet, voor den jare 1675; weder vertrokken nae Nieuw-Jorck, An. 1682, en daer gestorven An. 1701 in Julius."

In Hoornbeek's *Sorg en Raad* enz. blz. 55, vinden wederom denzelfden vermeld: „Henricus Selyns, uit *Nieuw-Nederland*, te *Waverveen*" en op blz. 56, denzelfden betreffende: „Ook zijn er Enige uit O. en W. wedergekomen zijnde, en hier in 't vaderland reeds wel geplaatst, weder na die gewesten heen vertrokken, ten blijke zeker, dat zij den Dienst aldaar zoo geheel Onaangenaam Niet hadden gevonden, En Nog Veel Min, voor *Schandelijk* waren houdende. Zodanig Eene, bij Voorbeeld, was die Henricus Selyns, Na wederkomst uit *Nieuw-Nederland* An. 1666. Beroepen te *Waverveen*, Ende van Hier Na een geruyme Tijd weder vertrokken na *Nieuw-Jorck* An. 1682." — H. Velse (pred. te 's *Gravenhage*) teekende op bl. 55, hem betreffende nog het volgende aan: „De professor Sen-guerdius schrijft bij zekere Gelegenheit in zijne *Philos. Natur. Lib. III Cap. VII.*

§ 17: *Et non ita pridem ex Neo-Anglia, a Vero Reverendo Du. Henrico Selyns, in Ecclesia Neo-Eboracensi Ministerio Verbi Divini Meritissimo Mihi Literis Communicatum Fuit Exerptum Aliquod ex Epistola ad ipsum die 5 Martii Ao. 1685 data, Bostonia.* Dit is dezelve Man, En Hij dus zelfs Na *Nieuw-Nederland* of *Nieuw-York* (gelijk Veeris dat noemt p. 24) in den Jare 1682 wedergekeert." Vergel. onze aant. boven bl. 142.

Hoornebeek, a. w. bl. 55, op 1670:

„Samuel Megapolensis, *Johannis Filius, Johannis Nepos*, uyt *Nieuw-York* (beroepen) in de *Wieringerwaart*, en daar Na te *Vlissingen* in de Engelsche Kerk Ao. 1677." Vergel. boven, onze aant. bl. 140, waar wij alles hebben aanteekend, wat wij van de Megapolensis'en vonden.

Uit M. Soerman's *Kerkelyk Register*, Haarlem 1702, in 8°. p. 71: „Casparus van Zuren, in 1686 beroepen te *Gouderak*, uit *Nieuw-Nederland*." En Hoornbeek, a. w. bl. 55: „1686 Casparus van Zuren, uit *Nieuw-Nederland* (beroepen) in *Wieringerwaart*, en daar na Noorloos te *Gouderak*."

Nog uit Mel. Veeris, *Kerkel. Alph.* enz. p. 155: „Rudolphus Varick gewezen predikant op 's Lands-Vloote, bij de Admiraal van Gent, beroepen nae Oost-Indiën An. 1673, en nae sijn wederkomste tot *Hem* An. 1679, in Junius: vertrokken nae *Nieuw-Nederland* 1686 en daer gestorven 169..."

Bij Hoornbeek, a. w. bl. 55 wederom: „1686, Gisbertus Varick, *Malacca* in O. I. 1679, *Nieuw-Nederland*." Hoezeer in deze beide opgaven de naam verschilt is er geen twijfel of dezelfde Varick wordt hier bedoeld. Vermoedelijk naar hem of een zijner afstammelingen heet in de stad *Nieuw-York* nog eene der straten, die ik bezocht, de „*Varick-Street*."

Zoo wij wel onderrigt zijn, dan moet er eene *Naamlijst bestaan van predikanten in Nieuw-Nederland van 1650—1730*, voorkomende achter W. Hogerwaart's *Afscheids-reden aan de gemeente op Batavia*, en Prof. Hoornbeek's *Sorg en Raad aangaande de Evangelie-prediking in Oost- en West-Indië*, 's Grav. 1732, 4°. Dit schijnt althans te blijken uit een Catalogus van den Boekh. Felluler te *Amsterdam*.

Vele moeite hebben wij ons gegeven, zoo in 's *Gravenhage*, *Leyden*, *Utrecht*, *Middelburg*, als elders, om dit werk, of in eene openbare, of privaat-bibliotheek op te sporen, totdat wij dit door de behulpzaamheid van Ds. Doesburgh, en de welwillendheid van den Hr. Hiebink, Director van het zendingshuis te *Rotterdam* ten gebruike ontvingen; doch hoeveel nut wij uit dat werk, vooral ook omtrent de *Pallzische landverhuizers*, — en *terugberoepene predikanten* trokken, wij misten er de gemelde *naamlijst* in, die er door eene onbedachtzame hand met het *laatste* blad, waarvan nog eene strook in het werk was blijven zitten, uitgenomen schijnt.

Mogt iemand der lezers dezer regels dat werk met die *naamlijst* bezitten, of ons daarvan eene aanwijzing weten te doen, die zal ons daardoor ten hoogste verplichten.

BEGRAAFPLAATSSEN.

Ik heb in den tekst geene geschikte aanleiding gevonden, een woord over de *begraafplaatsen* te melden, en acht de stof belangrijk genoeg er hier iets meer over te zeggen.

De Amerikaansche begraafplaatsen verdienen, dat men ze bezoekt; men vindt er het denkbeeld der *Duitschers*, zoo als ik vroeger de *Friedhoven* te *Dusseldorf*.

Coblentz, Mainz en Frankfort enz. leerde kennen, op eene nog ruimere schaal ontwikkeld. Hier, in ons land, zijn de begraafplaatsen meestal, kale koude beenderen-akkers, waar de beenderen en de stof der dooden eenigen tijd ter vertering wordt nedergelegd, om na verloop van tijd — gelijk reeds op de algemeene begraafplaats te 's *Gravenhage* geschiedt, — wederom opgegraven te worden, en plaats te maken voor andere, nieuwe lijken. — Geene bloem, geene plant groeit er op het graf der dooden, dan waarmede de natuur zelve, de geliefkoosde, de heilige rustplaats siert; terwijl in *Duitschland*, en veel meer nog in *Amerika*, die uitgebreide *dooden-akkers*, als uitgestrekte wandeldreven, als groote bloemen-tuinen zijn aan te merken van vele mijlen in den omvang, waar de natuur voor plantsoen, de hand der liefde en vriendschap voor bloemen of monumenten gezorgd heeft, op het graf van geliefde betrekkingen. Terwijl ons hier het koude en snijdende denkbeeld op onze, althans de meeste onzer algemeene begraafplaatsen tegenwaait van vergankelijkheid en *vergeten*, draagt daar, in *Duitschland* en *Amerika*, nagenoeg elke grafplaats of grafheuvel, die de hand der liefde en vriendschap met eenig gedenkteeken of bloemen sierde, het kenmerk van aandenken en bezoek. Hoe menig slaapt daar, wiens leven den wandelaar, ook al heeft hij den ontlapene niet gekend, tot nut en leering, tot voorbeeld kan strekken:

*In Gottes Willen fromm ergeben,
Vertrauensvoll auf Seins Huld,
Beschluss sie Christlich schön ihr Leben,
Ein Bild des Glaubens, der Geduld,
O laßt uns ihren Weg auch gehen,
Bis wir da einst sie wiedersohen.*

Zoo schreef ik in 1840 van een monument te *Dusseldorf* af, dat ik mij steeds, als op het graf eener eigene geliefde doode, heb herinnerd. En inderdaad, die uitdrukking, zulk blijk van aandenken heeft waarde voor den bezoeker van de rustplaatsen der dooden, waar men, althans, wanneer men er door het verlies van dierbare betrekkingen wordt heengetrokken, niet zelden plegtige, heilige oogenblikken doorbrengt. En dan is zeker, hetgeen ons daar omringt niet onverschillig; — niet onverschillig ook of er de koude adem des doods en der vergankelijkheid alleen over die beenderen-akkers heen strijkt, dan of er natuur en liefde zamenwerken om het gemoed tot kalmer stemming te brengen, en de stormen der scheiding te doen bedaren. Niet voor de afgestorvenen, maar voor de levenden acht ik zulke rustplaatsen der dooden, onder een bloemperk, waar geene beenderen of asch meer gestoord worden, boven onze koude dooden-velden, waar nog de laatste adem der liefde, als door een' koude noordewind wordt weggevaagd.

In *Amerika*, aan de boorden van den *Hudson* bezocht ik meer dan eene *Cemetery*, en wil er een kort verlag van laten volgen.

Nadat de door mij vermelde *lijkdienst* (*Funeral service*, zie blz. 120), het gebed, verrigt was, traden de BB. Vrijmetselaren uit eene andere zaal binnen, namen de lijkst weg, die in een' rondom gesloten zwarten lijkwagen geplaatst werd, en allen schikten zich achter het lijk, ook door de weduwe en zoon, en, zoo ik meen door eene zuster en broeder vergezeld, in tien rijtuigen, wagens en koetsen; allen volgden het lijk, vrouwen zoowel als mannen. Ik werd uitgenoodigd, en gevoelde er mij ook toe opgewekt, de lijkplegtigheid bij het graf zelf mede bij te wonen. Mij werd eene plaats aangewezen onder de Hoofd-officieren der *Free masons*, en zoo reed ik, naar gising 1½ uur ver, door het bovengedeelte der stad mede, naar eene der *Albany*

Cemeteries of begraafplaatsen. Daar werd in de opene, vrije natuur, boven op den berg, aan den ingang van den doelmatigen grafkelder (of eigenlijk wel ingerigte lijken-kamer, want een *kelder* was het niet) in het bijzijn der weduwe, van broeder, zuster en alle overige volgelingen, nadat de kostbare kist op een paar schragen in een tweede groenen-houten kist was neêrgezet, het *formulier* der lijkdiens gelezen, door symbolieke teekens, aan de onsterfelijkheid der ziel herinnerd, eene korte rede op den ingeslapen broeder uitgesproken, daarna een kort gebed in mac. woorden gedaan, wijders om het lijk heengewandeld, terwijl elk zijn *Evergreen* (altijd groen) in de tweede kist wierp, ten teeken van onsterfelijke broedertrouw, en dit door een blik ten hemel en het driemaal opheffen der rechterhand bevestigd, waarna de lijk-kist op de armen der vriendschap in de laatste rustplaats werd nedergezet; allen, de weduwe en familie-betrekkingen, volgden het lijk tot daar: ook ik wierp een blik in dat verblijf der dooden, dat mij een doelmatig en zeer drooge *lijken-kamer* toescheen; maar bleef met anderen aan den ingang staan.

Daarna begaven de familie en betrekkingen zich in de rijtuigen terug; doch de Broeders wandelden twee aan twee geschaard, in hun kostuum door de stad naar hunne werkplaats, waar de orde-teekens werden afgelegd. Voor mij, ik vond dit alles vreemd en treffend; maar kon toch mijne bevreesding niet weerhouden: *dat men hier zoo gekleed en met zulke plegtigheden zoo in het openbaar durfde verschijnen*. Daarop ontving ik kort, maar alles afdoend ten antwoord: *Oh! all is free here Sir!* (O! hier is alles vrij!). Ik zag dit ook later in de straten van *Nieuw-York*, waar ik dergelijke mac. begrafenisstoet, van wel 80 man met volle muziek en banier zag optrekken. En tot mijne verbazing zelfs zag ik er eenmaal eene optogt van wel 200 *Socialisten*, allen in grijze, linnen kleeding met de *bloedvlag* voorop door de straten rondtrekken. Maar alles onder de *Star spangled banner*, d. i. de Amerikaansche vlag.

Later bezocht ik, op een uur afstands buiten *Albany*, de nieuw aangelegde begraafplaats of *Albany rural Cemetery*, tegen de helling van en op een berg gelegen, van waar men de uitstekendste gezigten over den *Hudson* heeft. Deze begraafplaats heeft 7 mijlen in den omtrek, beslaat 2500 akkers en is oorspronkelijk woud, geheel met bosch en struikgewas begroeid. Hoezeer pas voor een vijftal jaren door eenige aanzienlijke ingezetenen der stad aangelegd, heeft zij nu reeds de kosten van aanleg en aankoop, door den verkoop van afzonderlijke perken (*lots*) weder opgebracht. Elk rigt zijn *perk* zoodanig in als hij zelf goed vindt; siert het met monumenten, beplant het met bloemen, of laat het natuur, al naar zijnen smaak. Er heerscht de grootste verscheidenheid en afwisseling; ook in de kronkelende wandel- en zijwegen; hier langs eene sombere rotsbeek, die, ook door zijne ruischende watervallen en murmelenden waterloop, dat uit de rotsen zijpelt, tot ernstig gepeins stemt; — ginds langs uitstekende waterkommen en verrukkelijke partijen; daar weder wordt men door treffende vergezigten opgetogen, — en te midden dier wandelingen rusten de dooden, sommige in grafkelders, andere onder afgeschotene bloemperken, weder anderen, onder eenen eenvoudigen grafheuvel; elk heeft zijn perk, soms eenige familiën te zamen. Groot is reeds het getal monumenten, en even groot de verscheidenheid; dit van *Italiaansch*, een ander van *Amerikaansch* marmer, nyack-steen enz., meest allen met *inscripties*. Mij was het treffend daaronder, en juist onder de eersten, zoo vele Nederlandsche namen aan te treffen: van *Rensselaer*, van *Schaick*, van *Benthuyzen*, van *Wil*, enz. Wij namen vele dier gedenkteekenen in oogenschouw, alle prediken de kortstondigheid van 's menschen leven. Daar trof mij eene eenvoudige grafnaald met het zinnebeeld eener hemelwaarts vliegende *duive*, en het opschrift:

*The
tribute of love
to*

JANE REYES WYCKOFF,
Wife of J. N. Wyckoff, DD.
Who died Jan. 1848.
Aged 38 years 1 month 20 days.

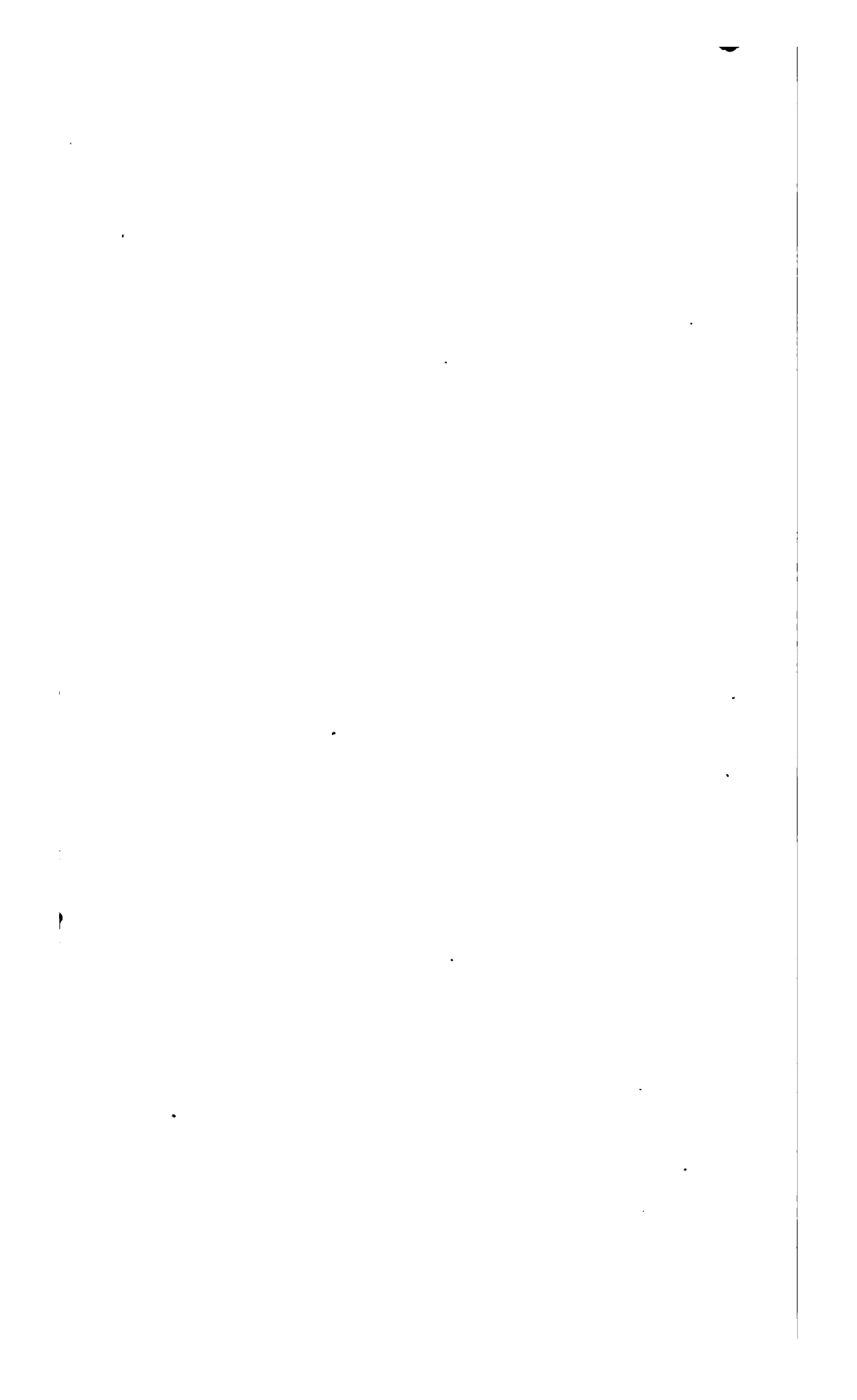
*An obedient daughter,
An affectionate wife,
A faithful mother,
A useful Christian,
A sincere friend,
A beloved pastor's help.*

*This monument was erected to her memory by her Sisters in the Second
Dutch Church of Albany, who admired her virtues and
would follow her to Heaven.*

Inderdaad eenvoudig schoon, en zeer eigenaardig onder donker geboorte ver-
scholen, is zulk een gedenkteeken van Christelijke zusterliefde. Nimmer vergeet ik
deze wandeling langs de boorden van den *Hudson*, naar en over de *Albany rural
Cemetery*; waar zoo vele monumenten aan Nederlandsche afstammelingen herinne-
ren. Die wandeling was mij weldadig voor verstand en hart beide!

Ook op de nog schoonere *Green-wood Cemetery*, die ik met een paar Neder-
landers uit *Nieuw-York* bezocht, trof ik eenige monumenten aan, die Nederland-
sche namen droegen, als: Benson, Bleecker, Bergen, van Brunt, Crommelin, van Dijk, Polhemus, van Cott, Middagh, Scher-
merhorn, Sutphen, enz. Onder de eigenaars van perken (*lots*) telt men
van Auken, van Allen, van Bokkelen, van Doren, van Ingen, van Pelt, van Raden, van Wageningen, van der Pool, van de Water
enz. Inderdaad deze namen alleen lezende, zou men meenen op eene *Nederland-
sche* grafplaats te wandelen. — Men heeft eene fraaije geïllustreerde beschrijving
met den platten grond van deze begraafplaats door *Cleaveland*, getiteld: *Green-
wood, a directory for Visitors, N. Y. 1842*, waaruit ons blijkt, dat deze en alle
dergelijke inrigtingen navolgingen schijnen te zijn van de beroemde *Mount Auburn
Cemetery* in de nabijheid van *Boston*. Behalve de *Green-wood*, heeft men ook
nog de *Evergreens*-begraafplaats voorbij *Brooklyn*: en nagenoeg elke stad, *Balti-
more*, *Philadelphia*, *Cincinnati*, heeft op gelijke, of nog fraaijer wijze hare be-
graafplaatsen aangelegd. *Amerika* maakt die plaatsen tot wandeldreven en lust-
plaatsen van natuurgenoet, waar eene wandeling tot verhevene en ernstige gedachten
stemt, en die zeker wegens het natuur-schoon vele wandelaars en bezoekers trekt.
Ook dat achten wij godsdienst in die stemming de graven der dooden te bezoeken.

DE S C H O O L,

IN DE

VEREENIGDE STATEN

VAN

NOORD-AMERIKA,

DOOR

D. BUDDINGH.

TE UTRECHT, BIJ
KEMINK & ZOON.

1852.

Om der kerke wil moet men *Christelijke scholen* hebben en onderhouden; want God onderhoudt de kerk door de scholen.

Boven alle dingen moest in de hooge en lage scholen de voornaamste en meest algemeene les zijn de *H. Schrift*, en voor de jonge knapen het *Evangelie*.

Experto crede Ruperto.

Zie Dr. M. LUTHER, *als schoolhervormer en bevorderaar van Christelijk onderwijs en opvoeding*, Delft 1848.

VOORREDE.

Naast de Hervormde, Hollandsche Kerk was het ook inzonderheid de School, die gedurende mijn verblijf in de Staten Nieuw-York en Nieuw-Jersey (1850), aan de boorden van den prachtige Hudson en Raritan, mij bezig hield.

Om de school, zoo in hare grondstellingen als in werking, te leeren kennen, heb ik mij elk uur, dat ik daartoe van ander onderzoek kon afzonderen, met gemoedelijke nauwgezetheid en gretig ten nutte gemaakt; maar niet alleen de school, ook de akademie, universiteit en het seminarie of collegie, in één woord: het geheele opvoedings-stelsel van Noord-Amerika te leeren kennen, was een hoofdstreven. Niet alleen om het natuurlijk verband van Kerk en School, zoo als dat vroeger, in de Nederlanden, gelijk ook in de Amerikaansche staten van Nederlandschen oorsprong, bestond, maar omdat ik welligt met die kennis, vooral ook in den tegenwoordigen strijd der beginselen, eenig nut zou kunnen stichten in mijn Vaderland.

Mij was dat onderzoek te aangenaam, omdat ik mij daardoor bevestigd zag, in een reeds sedert vele jaren openbaar gemaakte gevoelen, dat het in ons opvoedings-stelsel, waarin nog zoo veel te ontwikkelen overblijft, hoofdzakelijk ontbreekt aan die praktische strekking en dien godsdienstigen geest, waaraan Amerika aanvankelijk de schoonste uitkomsten van zijn vrijheidstelsel te danken heeft. Wat ik reeds op het stoffelijk gebied had waargenomen, de reuzenschreden in handel en nijverheid, die Amerika, sedert zijne vrijverklaring, gemaakt heeft,

bespeurde ik al ras ook op het gebied van den geest. En juist hierin, in de praktische strekking van een geheel opvoedingsstelsel, erkennen wij eene hoofdoorzaak dier snelle vorderingen, die Amerika, vooral in deze eeuw, in stoffelijke welvaart gemaakt heeft.

Die strekking te bevorderen was deels ook reeds mijne beoefening met de uitgave, voor een tien-tal jaren, van mijne Industrie- en Handel-akademiën en verdere inrigtingen van onderwijs ter bevordering van nijverheid en handel in Europa, enz. 1). Maar daarbij bevroedde ik, wat ook nu, meer en meer, blijkt juist gezien te zijn, dat bij die praktische strekking, eene door en door godsdienstige opvoeding op de scholen niet kon gemist worden.

Langen tijd reeds, van 1824 af, zoo niet reeds vroeger 2), streden Protestanten daarvoor met de Roomschen te zamen. Zoo wel velen der eersten, als der laatsten, waren het daarin volkomen ééns: dat de schoolopvoeding niet christelijk, niet godsdienstig genoeg, in den grond on-christelijk was. Toen ik dus in 1842 voor eene meer praktische rigting van het onderwijs sprak, mogt ik, bij de reeds bestaande bezwaren, niet nalaten, tevens voor eene bepaalde godsdienstige schoolopvoeding het woord te voeren, in mijne gelijktijdig in het licht verschenen Geschiedenis van Opvoeding en Onderwijs, met betrekking tot het Bijbellezen en godsdienstig onderrigt op de scholen 3), en zulks naar aanleiding van het koninkl. besluit van 2 Januarij

1) *Amst. en Delft*, 1842, 8°.

Almede in een artikel „Handelsscholen” in den Konst- en Letterb. N° 47. 1844. Later ook in een afzonderlijk blad: Drietal wenschen, bij gelegenheid der uitgave der Algem. Statistiek voor Handel en Nijverheid, Haarl. 1847.

Zie de Voorrede van dat werk, II. Deel, Haarl. 1847.

2) *Zie de voorrede mijner vertaling van Hergenröther, Opvoedingsleer in den geest des Christendoms, 's Grav. 1824—1828, I. Dl. Voorr. XL. enz.*

3) *'s Gravenhage, 3 Stukken, 1842.*

Later ook nog in de voorreden mijner Jaarboekjes voor hooger, midd. en lager onderwijs, 's Grav. Jaarg. 1844—46.

In een paar artikels, Konst- en Letterb. „over de vrijheid van onderwijs,” N° 26 en 33, 1848.

Zie ook Avondstonden eens Kluizenaars naar Pestalozzi, benevens mijn woord vooraf, over de vrijheid van onderwijs, Delft 1848, gelijk ook:

Dr. M. Luther, als Schoolhervormer en bevorderaar van Christelijk onderwijs en opvoeding, Delft 1848.

1842, gelijk het eerste naar aanleiding van dat van 8 Januarij deszelfden jaars.

Tot verwezenlijking dier beide rigtingen, en tevens tot veredeling en verheffing van den Onderwijzers-stand, moest ook het Nederlandsch Onderwijzers-Genootschap, waaraan ik reeds in 1839 en 1840, mijne beste krachten wijdde, althans naar mijne wenschen, krachtdadig medewerken ¹⁾. In hoeverre het, sedert zijne verplaatsing, aanvankelijk voor één jaar, naar Groningen, daaraan beantwoord heeft; in hoeverre de verstandelijke (praktische), zedelijke (beschavende) en godsdienstige (Christelijke) rigting en beginselen, daardoor te beter en te meer ontwikkeld zijn, moet ik hier aan anderen ter beoordeeling overlaten.

Mij trof het inderdaad zeer in Amerika die beginselen in volle werking te zien, waarvoor ik sedert jaren lang gestemd was, en, wanneer ik bij mijne terugkeer van de boorden van den Hudson ingenomenheid met het Amerikaansche opvoedingsstelsel aan den dag gelegd ²⁾, en vandaar medegebragt heb, dan steunt die ook wel voornamelijk daarop, dat ik daar in werking zag, wat ik, reeds in 1842, in de opdracht van eerstgenoemde werk aan Z. K. H. den Kroonprins schreef: „Onderwijs is op het standpunt der tegenwoordige Europeesche beschaving de magtige hefboom geworden, waarmede men nijverheid en handel verheft en uitbreidt. Aan een algemeen, wel ontwikkeld middelbaar, reaal-technisch onderwijs heeft de aanzienlijke burgerstand behoefte.” Die behoefte ter bevordering van landbouw en nijverheid door onderwijs, de praktische strekking, die wij wenschen, heeft een geheel praktisch volk in Amerika begrepen. Zelfs wordt het onderwijs en de opleiding van plattelands-onderwijzers, aan de bevordering dier stoffelijke belangen dienstbaar gemaakt op de normaal-scholen. In Amerika, waar, gelijk in Engeland, in alles de vraag geldt: waartoe nut? is

¹⁾ Zie over het genootschap en onze bedoelingen daarmede: Hergenröther's Oproedingsleer enz., 1828. III. Dl. bl. 327; de Paedagoog, 1828, bl. 12; Tänzer, over de vorming en verheffing van den onderwijzer, enz. 1834; de Levana, Jaarb. voor onderwijzers, 1835, 149; en ons werkje: aan mijne drie kinderen, 1840, bl. 118, 119, benevens de voorreden mijner Jaarboekjes enz., 1844—46.

²⁾ In eenen brief aan den geachten Erastus C. Benedict, Nieuw-York, 26 Sept. 1850; in het Engelsch vertaald, opgenomen in den Christian Intelligencer, en the New-York Evangelist, Oct. 31, 1850.

het onderwijs geworden, wat wij wenschen, dat het ook hier meer en meer zij, het middel, de hefboom der stoffelijke welvaart des volks. Daardoor heeft men in Amerika, vooral in deze eeuw, zulke snelle en verbazende vorderingen kunnen maken, terwijl die rigting nog meerdere welvaart belooft voor de toekomst. Daarbij heeft men de opvoeding der jonge dochters, als middel tot eene hoogere beschaving, tot zoodanige wetenschappelijke hoogte opgevoerd, die met regt de bewondering van vreemdelingen wekt, en, ook de mijne in hooge mate gaande maakte. Ook deze belooft nog meerder vruchten ter beschaving van huisgezin en maatschappij voor de toekomst.

Bij dat al, was het mij eene wezenlijke vreugde, overal, zoo op lagere als hoogere scholen, zoo van jonge lieden als jonge dochters, het oud-Hollandsch en oud-vaderlijk gebruik te zien handhaven, waardoor de eerste les, op elken dag, zoo in huisgezin als school, uit Gods Woord gegeven wordt. Geen schooltijd, die niet met Bijbel en gebed aanvangt. Het vrij en ongehinderd gebruik der H. Schrift, als Gods Woord, het dierbaarste kleinood ons door de Hervorming, en, door een bloedigen strijd van 80 jaren, in Nederland verworven, maar helaas! door den invloed van Rome bij ons, op de openbare volksschool te loor gegaan, werd met de Hervormde Kerk ook in Nieuw-Nederland, aan de boorden van den Hudson overgebracht, en, dit vrije gebruik des Bijbels op scholen, heeft Amerika, hoezeer ook niet zonder strijd, tot op den huidigen dag gehandhaafd. Godsdienstige opvoeding in het huisgezin, godsdienstige opvoeding in de scholen, godsdienstige opvoeding in de kerk, naar de onwrikbare waarheden des Evangelies, ziedaar het schoone verband tusschen huis, school en kerk; ziedaar de Evangelische vrijheid, die het bij uitstekendheid vrije Amerika, ook tegenover het Romanisme, handhaaft en voorstaat.

Toen ik in 1842 mijne bovengenoemde Geschiedenis schreef, steunde ik nog op de mannen der Groninger schoolcommissie, die in eene circulaire aan hare onderwijzers gezegd hadden: „Gelezen moet de Bijbel worden, onder katechetisch vragen verklaard en toegepast door den onderwijzer” 1): ik koos

---

1) 13 October 1835.

zels die woorden, die zoo geheel mijne overtuiging uitspraken, tot motto voor mijn boek; — maar ziet, naauwelijks was mijn werk in Groningen ontvangen, of ik ontving het teleurstellende bericht van daar, dat men juist die woorden, den merkwaardigsten volzin der geheele circulaire, bij eenen herdruk, en, in het heete des strijds, had weggelaten! Hoe vele sympathie mij voor de herdrukte circulaire overbleef ¹⁾, zoo ontviel mij daar toch een steun, waarop ik had meenen te mogen wijzen en rekenen. Maar men ging in dien noordelijken uithoek nog verder, ten bewijze, dat het vero impendere vitam, niet het levens-motto van Groningen is. Met opoffering van de dierbaarste herinneringen der geschiedenis, van historische waarheid, dat heilig erfgoed onzer kinderen, en de dure verplichting des Nederlanders om die onverminkt en ongeschonden aan het nageslacht over te brengen, had men in Groningen, ook van zijn goud en zilver veil, om anderen op te wekken en aan te sporen, datgene te beproeven, wat men zelf niet naar wenschen vermogt: het schrijven, of liever construeren eener Nederlandsche Geschiedenis voor scholen, met vermindering van zoodanige „daad-„zaken, welke vermelding en uiteenzetting, zoo als de uitschrijvers zeggen „wezenlijke bezwaren opleveren voor kinderen van „Protestanten en Roomsche-Catholyken, op onze lagere scholen „vereenigd ²⁾,” d. i. met vermindering van alle eigenaardigheden en de dierbaarste herinneringen; zoodat zij niemand, Rome het allerminst, ergernis of aanstoot geven kon. Ook met geen ander oogmerk, achten wij, dat de Groninger school-commissie den Bijbel en het Bijbellezen verzaakte! Op ons althans maakte dat een en ander den indruk, als of men daar reeds verwezenlijkte, wat de Hoogleraar Adam Simons zoo krachtig als schoon, maar in een anderen zin, gezongen had:

*Vergeet uwe afkomst, o Bataven!
En staat den grond der vaders af.*

Wat ons evenwel van die zijde in het aangetogen motto ook ontviel, een ander uit den Bijbel zelf ontleend, staat vast en keert niet naar alle winden: „Leert den jongen de eerste

1) 22 Junij 1842.

2) Nieuwe Bijdragen, 1842, bl. 551—554.

beginselen naar den eisch zijns wegs; — de vreeze des Heeren is het beginsel der wetenschap." *Zoo was ook het streven der vaderen: in dien geest waren de voorschriften van Dordrecht, 1618—'19, en Nederland heeft er zegen uit getrokken, zoo lang het zich aan die grondwet der opvoeding hield. Toen stonden huisgezin, school en kerk in het schoonste verband. Is het vreemd, vraagden wij daarom, in onze andere Voorrede 1), dat velen bij ons, dit schoone verband van vroeger, en dien wederkeeringen invloed van kerk en school, trachten te herstellen 2).*

Die overtuiging van de onmisbaarheid van godsdienstige opvoeding in de scholen is ook in Amerika overgeplant, en, zoo diep in de gemoederen ingegrift, dat men ze met gouden letteren, even als de Wet des Heeren, in de scholen zelven vindt opgehangen. Daarbij is de Bijbel, als het Woord Gods, een geopend boek, op alle scholen ontsloten: de eerste les des daags is dan ook, eens plegtige herinnering uit dat Woord. Ziet, die denk- en handelwijze van een geheel praktisch en godsdienstig volk, kan ook tegenwoordig, in den strijd voor onze oude regten: „het vrij en onbelemmerd Bijbel-gebruik op scholen,” zijne groote nuttigheid hebben voor Nederland. Meer en meer ontwaakt ook hier weder de overtuiging, dat, waar de Bijbel een geopend boek, en waar het Evangelie levendig is in huisgezin, school en staat, Rome onmogelijk heerschen kan.

Mogen dan ook al sommigen, Bijbel en Historie beide, aan Rome ten offer brengen, en, wat den vaderen heilig was, geheel of ten deele verzaken, — van eenen anderen kant zien wij elders het verblijdend verschijnsel, dat de prijsstelling op echt Christelijk en Evangelisch onderwijs, zoowel als op onverminkte geschiedenis, weder veld wint. Wij herinneren slechts aan het voorstel van Ds. Voorhoeve in de Friesche Predikanten-vereeniging, en, aan de redevoering van den Hoogleeraar Beijerman over de Geschiedenis. Wie een Willem I en dat doorluchtige geslacht der Makkabeën, aan het hoofd der Vaderen, in de veertig jaren martelaarschap en tachtig jaren strijd, voor het behoud van Gods Woord en de vrijheid van

1) Herv. Holl. Kerk enz., I. St. bl. VI.

2) Zie J. J. van Toorenenbergen, de School en de Kerk enz., (Utr. bij Kemink en Zoon) 1851.

geweten, naar eisch heeft leeren kennen, zal voorzeker te meerder prijs stellen, op de regten en vrijheden, ons door een onbezweken voorgelacht, met opoffering van goed en bloed, verworven, en, als een heilig erfdeel nagelaten, dat wij ten duurste gehouden zijn op onze beurt aan de volgende geslachten, ongeschonden over te leveren.

Ook de onsterfelijke Washington, als een andere Willem I, streed voor vrijheid van geweten en onafhankelijkheid; maar wat zegt een strijd van zeven jaren, hoe roemrijk ook volstreden, tegen tachtig bange jaren strijdens van twee à drie opvolgende geslachten, in de Mogendheid des Heeren gestreden? — Maar des te duurder is ook onze pligt, voor ons en onze kinderen, te behouden, wat onze Vaders ons ten erfdeel verwierven. Of men in deze verpligting is te kort gekomen? Wie de geschiedenis van ons schoolwezen, met betrekking tot het Bijbel-lezen, tot op onzen tijd met aandacht heeft nagegaan, en, haar met de volgende bladen vergelijkt, zal erkennen moeten, dat de Vereenigde Staten het heilijste regt der schoolopvoeding van den Protestant tot hertoe beter handhaaft, dan in ons Nederland het geval is: zij handhaven, met het vrij en ongehinderd gebruik des Bijbels, eens godsdienstige school-opvoeding, naar de onwrikbare waarheden des Evangelies.

Daarenboven bezit het Amerikaansche stelsel van vrij onderwijs, eigenaardigheden en bijzonderheden, — bijv. de volkomene zelfstandigheid des Onderwijzers, zijne hoogere vorming op de normaal-scholen, het meerdere aandeel, dat vrouwen nemen aan de schoolopvoeding; de hoogere, wetenschappelijke opleiding van jonge dochters, schoolbibliotheken en schoolfondsen, het algemeen vrije, d. i. kosteloze onderwijs, een wel ontwikkeld akademisch onderwijs voor jongens en meisjes beide, en, wat dies meer zij, die de kennismaking en behartiging van dat een en ander, ook in Nederland, in ruime mate verdienen.

Dat ik overigens nu en dan, bij de behandeling der stof, zoo als bij de akademiën, de schoolcommissiën, en wat dies meer zij, in vergelijking ben getreden met ons stelsel der gymnasiën, met de genengde samenstelling onzer school-commissiën, acht ik, dat zijn eigenaardig nut kan hebben. Hoe veel er ook hier van de goede samenstelling eener schoolcommissie afhangt, bleek mij vooral ook

uit de Nederlandsche Commissie voor Christelijk onderwijs, door drie tuēnda's: Unitas, Welstand en Christelijk Hulpbetoon zamengesteld. Wanneer deze commissie ook al, ter beschuning der Groninger school-commissie, in de overtuiging deelt, wat velen vroeger, sommigen nog tot hiertoe, bestreden, dat:

“Stellig Christelijk onderwijs het eenige goede vormende en opvoedende is, voor kinderen en het volk, met uitsluiting van elk ander onderwijs, alleen geschikt,”

dan mag men ja, achten dat die betuiging eene aanmerkelijke stap terug tot het positive Christelijke onderwijs en het verlangde bijbellezen op scholen is, waardoor zich het zoogenoemde algemeene Christelijk onderwijs moeijelijk kan staande houden. Maar uit de samenstelling dier commissie volgt thans, op dit standpunt van den strijd, de natuurlijke vraag: welk stellig Christelijk onderwijs belooft die commissie? welk kan zij uit den aard harer samenstelling belooven? — Een Christelijk onderwijs naar de Groninger school? Of een Christelijk onderwijs der aloude Hervormde Kerk?

Wij vreezen maar al te zeer, dat op dit standpunt de strijd niet minder levendig zal zijn. Welk gebruik zal die commissie van den Bijbel, als Gods Woord, leeren maken? Wanneer Groningen ook al tot den Bijbel terugkeert, dan zal het wezen met dien verstande: „dat door geene uitlegging of uitdrukkings wezenlijke reden tot aanstoot gegeven worde, „aan eene of andere gezindte.” — Vooral aan Rome niet!

Maar, zal zulk een gebruik niet veeleer Groninger misbruik moeten heeten, en, zullen ijverige bijbelvrienden zich daarmede kunnen vereenigen? Wij gaan verder, en vragen: vergeet men daarbij, dat juist Bijbel en Historie de scherpsnijdende wapenen zijn, waarmede men alleen ongeloof en bijgeloof kan bestrijden? En, dat die beide in den strijd, tegen deze geestelijke wapenen, nog nooit de overwinning behaald hebben, waar het Evangelie levendig is? Zulken evenwel, die door het denkbeeld van kerk mogen worden afgeschrikt, betuigen wij hier gaarne: dat wij hier geene andere dan de kerk van Jezus Christus bedoelen, die sedert de Hervorming in de Nederlanden gebloeid heeft. Tot deze behoort ook de school, die zij, blijkens de Dord-

sche voorschriften, steeds moederlijk verzorgd en gekweekt heeft, overal, waar de Christelijke geest levendig was. Daarom betuigde ook de groote Hervormer, wat wij tot motto kozen: „Om der Kerke wil moet men CHRISTELIJKE SCHOLEN hebben en onderhouden; want God onderhoudt de kerk door de scholen.”

Alle deze en de overige vragen, die uit den aard der gemengde commissie van zelve voortspruiten, geven wij hier in overweging. Zij regtvaardigen, zoo wij meenen, de overtuiging, dat het belemmerend beginsel, dat de ontwikkeling onzer scholen nog tegenhoudt, zoowel wat de strekking als den geest betreft, in de zamenstelling onzer schoolcommissiën zelven gelegen is¹⁾.

Dat ik overigens mijn onderwerp, con amore, en met den wensch om nut te stichten, behandeld heb, zal ik wel naauwelijks behoeven te verzekeren. In de Geschied- en Letterkundige Aanteekeningen, heb ik de vele bronnen, en verzamelde annual Reports doen kennen, waarvan ik mij, behalve de schriftelijke aanteekeningen, bediend heb.

Eene breede lijst van uitstekende mannen zou ik hier nog kunnen laten volgen, die mij, in Amerika zelf, bij mijn onderzoek zijn ten dienste geweest: Dr. Willm. H. Campbell, destijds te Albany, thans Hoogl. te Nieuw-Brunswijk, die mij met eigen boekerij ten dienste was; Dr. Is. N. Wyckoff, die mij naar de belangrijkste inrigtingen van onderwijs en wetenschap begeleidde; de hoogst achtenswaardige Caleb S. Woodhull, Mayor der stad Nieuw-York²⁾, die mij met uitstekende voorkomenheid mijn onderzoek gemakkelijk maakte; de geleerden Dr. Charles King, Dr. Isaäc Ferris, Charles E. West, toen in Nieuw-York, thans te Buffaloo, de president Erastus C. Benedict, en anderen, hebben mij, met waarlijk Amerikaansche welwillendheid en voorkomenheid, belangrijke

1) *Zie ook een enkel woord over de Delftsche modelschool, die eene hoogere burgerschool moest zijn, en hare schoolcommissie, aant. 90, bl. 255.*

2) *Over dien achtenswaardigen en aanzienlijken man, van Vlaamsch-Normandische afkomst, lid der Hervormde Holl. kerk, wiens geslacht reeds ten tijde van Willem den Veroveraar bekend, en, door den gen. Woodhull, ook in de Amerik. geschiedenis beroemd is, gelijk ook over den vroeger dankbaar vermelden George Folsom, zie Willm. Hunt's Americ. biogr. Sketchbook, Albany 1848, I vol.; Woodhull, p. 367—384; Folsom, ald. p. 251; deze is door huwelijk aan de nakomelingen van onsen Stuyvesant verwant.*

diensten bewezen, en ruime stof gegeven om Amerikaansche hulpvaardigheid te roemen. Wat ik niet ter plaatse verzamelde, werd mij zelfs nog, op mijne eerste aanvraag, door Dr. West nagezonden, met wien ik ook nog schriftelijk, na mijne terugkomst in het Vaderland, het stelsel van akademisch onderwijs voor jonge dochters bleef behandelen. Ook de vruchten dier minzame briefwisseling heb ik in de navolgende bladen medegedeeld.

En nu met den levendigen wensch, dat ook dit stuk geenen minder gunstigen indruk, zoo in het Vaderland als in Amerika zelf maken ¹⁾, en menigen wenk ter behartiging bevatten moge, bied ik deze bladen mijnen landgenooten aan; maar inzonderheid voeg ik hier den wensch bij, dat de Amerikaansche school, moge toebrengen, dat ook onze school wederom worde, wat de geschiedenis ons leert, dat zij vroeger was: „door Evangelieleer en geloofaleven, bevorderlijk aan het ware heil der jeugd, aan het welzijn des dierbaren Vaderlands, en de uitbreiding van Christus rijk op aarde.”

Het laatste stuk de wetenschap volgt intusschen, onmiddelijk ter perse.

DELFT,
Augustus 1852.

D. BUDDINGH.

---

1) In de Nederlander, N°. 628, 15 Julij, gelijk de aankondiging door Dr. Th. de Witt, in the Christian Intelligencer, New-York, 29 July 1852, waaruit wij ten slotte nog een drietal bijlagen ontleenen, Rutgers theol. seminarium en collegie betreffende, bla. 270—275..

INHOUD.

§ 1.

Oudste toestand der school in *Nieuw-Nederland*, (Jhr. van der Donck en van Tienhoven); — Andries Jansz., schoolmeester te *Beverwijck*; — scholen te *Nieuw-Amsterdam* (Dr. Alex. C. Curtius en Aegidius Luyck); — Christelijke geest der opvoeding; — Puriteinen; — ellendige toestand in *Virginis* (William Berkeley), in *Pennsylvania* (William Keith); — bemoeijingen der Zuid-Hollandsche Synode; — *Nieuw-Nederland*, verval der scholen (Timotheus Dwight); — herleving Albert Picket, (1771); — *Nieuw-Engeland: Massachusetts*, zorg voor het onderwijs; — *Connecticut*, Wetboek (Ludlow); — *Virginis* en de beide *Carolina's*; — *Nieuw-Nederland*, thans *Nieuw-York*, betere toekomst, 1796 (George Clinton); — bemoeijingen der regering. . . . Bl. 1.

§ 2.

Schoolverbetering, grondstellingen, (Washington, Jefferson, Madison, de Witt Clinton); — meerdere voorstanders: Congres, (Will. Cooper, Franc. Wayland, Channing, Crommelin Verplanck); — vergelijking met ons staatestelsel, gymnasiën; — gebruik des Bijbels op de scholen, (Horace Mann); — tegenbedenkingen van bisschop Hughes en de *Roomschen* opgelost, grenzen; — schoolbelasting; — *openbare* en *bijzondere* scholen; — kosteloos onderwijs. . . . " 24.

§ 3.

Vrijheidstelsel, wetgeving van 1841; — *zondagsschool* (Robert Raikes); — Amerikaanse zondagsschool-vereeniging, die der Hervormde, Hollandsche Kerk; — voorstanders, (Butler, Marshall, Harrison, enz.); — bezoek der zondagsschool (Cruikshank); — statistiek; — *navangsschool*, (Elisha Ticknor); — *openbare school*, geschiedenis,

XVIII

grondstellingen, voorstanders (Baynard R. Hall, Horace Mann, Mansfield); — leervakken, praktische strekking; — eene openbare school in werking; — nationaliteit; — onderwijzeressen (Seward, Humphrey); — avondscolen; — bijzondere scholen (Clarke en Fanning); — die van Rösler en Körner, in *Nieuw-York*; — eigenaardigheden van het Amerikaansche schoolwezen. . . . . Bl. 61.

§ 4.

Normaalscholen, seminariën voor onderwijzers, (Dr. Channing, George Dwight, de Witt Clinton); — stads-normaalschool te *Nieuw-York*; — staats-normaalschool te *Albany* (1844); — leervakken en praktische strekking (Franc. Wayland, en Channing); — normaalscholen in andere Staten; — bezoldiging der onderwijzers; — *schoolbibliotheken* (James Wadsworth); — voorstanders (Marcy, Chr. Morgan); — uitbreiding in de Vereenigde Staten; — statistiek der scholen; — schoolfondsen; — schoolpligtigen; — overzicht over het geheel; — aanmerkingen, (Dwight, Alcott, Combe); — mijn brief aan Erastus C. Benedict. . . . . " 96.

§ 5.

Akademiën en instituten; — geschiedenis; — weldadige stichtingen (de Philipsen, Burr, Rutgers enz.); — prachtige gebouwen te *Albany*, *Nieuw-York*, enz.; — godsdienstig karakter en leervakken; — leer- en studieboeken; — aanmerkingen (Thim. Dwight); — akademiën voor jonge dochters (Mevr. Emma Willard, te *Troy*; — James Kent en Campbell in *Albany*, eerste grondleggers (1821); — Jean Paul, over zoodanige inrigtingen; — voorstanders Edward D. Mansfield, Charles E. West; — zijne ervaringen, verdediging der hoogere opvoeding der vrouw; — uitkomsten dier vrouwelijke opvoeding; — *vrije* akademie voor jongelingen in *Nieuw-York*, 1850, (Robert Kelly, Erastus C. Benedict); — voor jonge dochters (Kelly, Fellows, Benedict enz.); — akademiën in andere Staten; — *Michigan*, enz. . . . . " 129.

§ 6.

Universiteiten en collegiën, stichters: John Harvard, Elihu Yale, Rutgers, enz.; — Harvard's-universiteit te *Cambridge* (1638); — William's- en Mary's-collegie, te *Williamsburg* (1693); — het Yale-collegie te *New-Haven* (1708); — Princetown-collegie (1746); — Columbia-collegie (universiteit) te *Nieuw-York* (1754), — Pennsylvanië-universiteit (1775); — Brown-universiteit te *Providence* (1764); — Dartmouth-collegie te *Hanover* (1769); — universiteit van Virginië te Charlottesville (Jefferson, Madison); — union-collegie te *Schenectady* (1795); — universiteit van Vermont (1791); — het St. John's-collegie in *Maryland* (1784); — Delaware-collegie (1796); — de universiteit van Michigan (1837); — universiteit van Wisconsin (1850); — inwijdings-rede (Hyatt Smith en John. H. Lathrop); — overzicht van alle universiteiten; — Seward: over hare wetenschappelijke hoogte. . . . . " 170.

§ 7.

Seminarïen: *Rutgers-collegie te Nieuw-Brunswijk*, Holl. Geref. kerk (1770); — John H. Livingston, leervakken (1812); — Theod. Frelinghuysen, president (1850); — prof. Cannon, toespraak, verdere hoogleeraren; — seminarium te *Andover* (1807) der Congregationalisten (John Mason); — *Princeton*-seminarium der Presbyterianen (1812); — der Episcopalen te *Nieuw-York* (1817); — Baptistisch-seminarium te *Newton* (1825); — Luthersch-seminarium te *Gettysburg* (1826); — der Hoogd. Gereform. te *Mercersburg* (1825); — union theol. seminarium der N. Presbyterianen te *Nieuw-York* (1838); — blik op de overige geneeskundige collegiën; — regtsgeleerde collegiën; — overzigten. Bl. 205.

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE AANTEEKENINGEN.

Bl. 2.	Jhr. Adriaen van der Donck en van Tienhoven.	235.
" 3.	<i>Ziekentrooters</i>	236.
" 4.	Scholen in <i>Nieuw-Nederland</i> , 1656.	237.
" 5.	Dr. Alex. Car. Curtius en Aegidius Luyck.	" "
" 7.	<i>Parteisen</i> (nog iets over de).	238.
" 8.	<i>Protestantisme en Romanisme</i>	" "
" 9.	Wm. Berkeley, Effingham, Edm. Andros enz.	239.
" 11.	<i>Synode van Zuid-Holland</i> , 1730.	" "
" 12.	Edm. Andros, Lovelace en Fletcher.	240.
" 13.	Dr. Laidlie en <i>Holl. school</i> (Whelp).	241.
" 15.	Campbell, een <i>Schot</i>	" "
" 17.	Ludlow's <i>Wetboek</i> (<i>Code of Law</i>).	243.
" 21.	Gulian Crommelin Verplanck.	" "
" 24.	Washington, Jefferson, Madison, enz.	" "
" 27.	William Cooper.	244.
" 28.	Francis Wayland.	" "
" 31.	William E. Channing.	" "
" 38.	Charles Lyell, Reed, Matheson en Mackay.	245.
" 40.	Joseph Story, uit <i>Massachusetts</i>	" "
" 51.	John Quincy Adams en Horace Mann.	246.
" 61.	Edward Everett.	" "
" "	Bosworth.	247.
" 62.	<i>Wetgeving</i> 1841.	" "
" 64.	Robert Raikes, <i>zondagscholen</i>	" "
" 66.	Van Buren (Martin en Johan).	" "
" 67.	Benjamin F. Butler.	248.
" 69.	Cruikshank, <i>Sabbath school gems etc.</i>	" "
" 75.	Bauman Lowe, <i>zondagschool</i>	250.
" 77.	Edward D. Mansfield, <i>American education etc.</i>	251.
" 78.	Baynard R. Hall, <i>Teaching, a Science etc.</i>	252.
" 80.	Elisha Ticknor, <i>aanvangscholen</i>	" "
" 86.	Noah Webster, Cobb en West leesboeken.	253.
" 87.	<i>Verslag</i> 1850, <i>Annual Report</i> , etc.	254.
" 89.	Clarke en Fanning, <i>Collegiate Institute</i>	" "
" 90.	Rösler en Dr. Körner.	255.

Bl. 90.	<i>Hoogere burgerschool</i> (Delft).	Bl. 255.
" 112.	Zondagschool-bibliotheek (<i>Sunday School Library</i>).	" 257.
" "	Christelijke bibliotheek (<i>Christian Library</i>).	" 259.
" 115.	Christopher Morgan, <i>Statistiek</i>	" 260.
" 123.	Bache, Nicholls, enz. <i>Nederlands schoolwezen</i>	" "
" 125.	Dr. Wm. A. Alcott, George Combe, enz.	" 261.
" 126.	Miss Sedgwick, Mrs Sigourney.	" "
" 143.	Mevr. Emma Willard, van <i>Troy</i>	" 262.
" 144.	Leervakken voor jonge dochters (Studieboeken).	" 263.
" 154.	Diploma's en prijschriften der jonge dochters.	" 264.
" 157.	Vrije akademie (<i>Free academy</i>).	" 265.
" 160.	Akademie voor jonge dochters (<i>Free academy for females</i>).	" "
" 168.	Akademisch onderwijs, <i>N. Y. statistiek</i>	" 266.
" 171.	<i>Harvards-universiteit</i> , enz.	" "
" 205.	<i>Queens-thans Rutgers-collegie</i>	" 268.
" 220.	<i>Seminarie te Mercersburg</i>	" "
" 224.	<i>R. K. Seminariën (Mississippi)</i>	" 269.

BIJLAGEN.

RUTGERS THEOLOGISCH SEMINARIUM.	" 270.
OPENING VAN RUTGERS-COLLEGIE (1862) enz.	" 273.

DE SCHOOL.

§ 1.

Oudste toestand der School in *Nieuw-Nederland*, (Jh. van der Donck en van Tienhoven); — Andries Jansz., schoolmeester te *Beverwijk*; — scholen te *Nieuw-Amsterdam* (Dr. Alex. C. Curtius en Aegidius Luyck); — Christelijke geest der opvoeding; — Puriteinen; — ellendige toestand in *Virginis* (William Berkeley) in *Pennsylvanië* (William Keith); — bemoeijingen der Zuid-Hollandsche Synode; — *Nieuw-Nederland*, verval der scholen (Timotheus Dwight); — herleving Albert Picket, (1771); — *Nieuw-Engeland: Massachusetts*, zorg voor het onderwijs; — *Connecticut*, Wetboek (Ludlow); — *Virginis* en de beide *Carolina's*; — *Nieuw-Nederland*, thans *Nieuw-York*, betere toekomst, 1795 (George Clinton); — bemoeijingen der regering.

Even zoo als wij aan het *trans-atlantische* strand, aan de boorden van den *Hudson*, eene bloeiend Hervormde *Hollandsche kerk* uit een nietig scheutje tot eenen krachtigen boom zagen opgroeijen, die thans zijne takken door den geheelen verbondsstaat, tot in *Michigan*, *Wisconsin* en *Jowa* uitstrekt, en een voedend beginsel, een levensadem voor den grooten vrijstaat uitmaakt; zoo zien wij hare jongere zuster, de *School*, door haar opgevoed en bezielde, mede tot eene weldoenster van het gemeene-best, en tevens eene der krachtigste steunpilaren worden van het groote en vrije Staten-verbond.

Ook hier treffen wij aanvankelijk de geringste beginselen aan; maar *beginselen* die kracht en leven hadden ter ontwikkeling. Geen wonder ook: *Beverwijck* zelf bezat in 1646, tijdens het bestuur van Kieft, niet meer dan tien woonhuizen, terwijl toen enkele landbouwers in zijne nabijheid, te *Bethlehem* woonden. Van *Nieuw Amsterdam* wordt in hetzelfde jaar nog een ellendig tafereel opgehangen; voor een vierde gedeelte bestond de stad nog uit *grog-kroegen* enz.; *godsdiens*t en *opvoeding* gevoelden nog den noodlottigen invloed van den verwarden toestand der zaken. De Kerk zelve in 1642 begonnen, was nog niet voltooid; en eerst in 1646 werden er eenige inschrijvingen bij de gemeente geopend om een *schoolhuis* op te rigten; maar de fondsen daartoe bijeengebragt, werden misbruikt. In dien toestand kwam Stuyvesant als opvolger van Kieft aan het bestuur.

Na de aanstelling der *niegen* mannen, waarmede hij de verbetering van het inwendig bestuur beoogde, stemde hij in 1647 tevens toe eene somme ten hunnen behoefte, *voor de noodige aanmoediging van het onderwijs*; een beginsel, dat ook nu nog van staatswege voortduurt, ter bevordering „van dat loffelijke werk.” Hij verlangde, dat eene geschikte plaats voor een *schoolhuis* en eene woning voor den *schoolmeester* zou worden aangewezen, hetzij in een der *loodsen* van den Fiscaal (van Huygens), of op eene geschikte plaats door de *diakenen* der kerk daartoe aan te wijzen.

Adriaen van der Donck evenwel, en wie met hem waren, hadden in 1649 onder de grieven tegen het bestuur van Stuyvesant, in hun *vertoog* aan de *Staten-Generaal* ingeleverd, ook klagten aangeheven over den ellendigen toestand van het *onderwijs*: zoo verlangden zij, o. a. „dat er mogt voorzien worden in de behoefte der godsdienst en de bevordering van het Evangelie; in de verspreiding van het *onderwijs*, opdat in zulk een woest land de jeugd wèl moge onderwezen worden, en niet alleen slechts in *lezen* en *schrijven*, maar ook „in de kennis en de vreeze des Heeren.” Er bestond geen geregeld *schoolhouden*. Het wordt gehouden zooals het deze of gene belieft, en juist zoo lang het hem goedddunkt.” — Zoo waren hunne woorden.

Hierop vinden wij een antwoord in het geschrift van van Tienhoven, ter weêrlegging van sommige grieven van van der Donck: „Het is waar, zegt deze, het nieuwe *schoolhuis* is niet gebouwd; maar dit is niet de schuld van den Directeur, die zich bezig houdt met de materialen bij elkander te zamelen, maar van de kerkeraden, die belast waren met de fondsen, welke de gemeente inschreef. Inmiddels is er in eene plaats voor eene *school* voorzien en ook school gehouden. Andere onderwijzers houden school in gehuurde huizen, zoodat de jeugd de gelegenheid heeft *onderwijs* te ontvangen, overeenkomstig de omstandigheden van het land. Het is waar, er is geene *Latijnsche* school, noch *akademie*; maar zulken der gemeente, die daarnaar verlangen, mogen er in voorzien en de fondsen daartoe bijeen brengen. De diakenen hebben alleen te zorgen voor hetgeen de armen betreft.” En verder over de hooge belastingen sprekende, zegt van Tienhoven: „Op deze wijze wordt men belast (*taxed*) om kerken en *scholen* te bouwen, en die te onderhouden; om predikanten en *schoolmeesters* te onderhouden enz.”

Deze zijn de oudste berigten, die wij betreffende de school in *Nieuw-Nederland*, meer bepaald in *Nieuw-Amsterdam*, aantreffen. Klagt en antwoord, waarin wij de beide beginselen niet onopgemerkt mogen laten, dat de voorziening in de behoefte aan onderwijs uitgaat, deels van het *bestuur*, deels van de *gemeente* door vrije inschrijving, en bovenal, dat de *School* ten naauwste met de *Kerk* verbonden, de strekking heeft „*de bevordering van de kennis en de vreeze des Heeren.*” Bestuur en gemeente hebben hierbij evenzeer belang.

Aan de patronen der kolonisten was het van wege de W. I. Compagnie in haar Charter van 1629 in art. XXVII uitdrukkelijk voorgeschreven: „dat zij zich ten spoedigste moesten beijveren, om uitkomsten en middelen te vinden tot onderhoud van eenen *predikant* en *schoolmeester*; opdat de dienst van God en de ijver voor de godsdienst niet mogten verkoelen, en onder hen mogten verwaarloosd worden; en dat zij al dadelijk een ziekentrooster moesten aanstellen.”

Reeds in 1650 was ook het plaatselijk bestuur van *Rens-*

selaerswijk er ernstig op bedacht om aan de inwoners van *Beverwijk* een bekwaam *schoolmeester* te bezorgen. „Overwegende hoe *noodzakelijk* zulk een persoon is voor eene welingerigte republiek,” — werd er eene Commissie benoemd om een *schoolhuis* te bouwen, en daartoe de noodige fondsen te verzamelen tot goedmaking der onkosten. Dit plan werd dan ook verwezenlijkt. In Sept. van gemeld jaar werd zekere Andries Jansz. aangesteld om in den loop van het volgende jaar den post van *schoolmeester* te aanvaarden; bij de aanvaarding dier betrekking ontving hij 50 gulden in mindering van zijn inkomen.

Intusschen waren deze beginselen nog zwak, en ontvingen zij aanvankelijk nog weinig uitbreiding; want van alle plaatsen, die *Nieuw-Nederland* in 1656 bezat, had niet eene, eenen *schoolmeester*, zegt O'Callaghan, behalve *Nieuw-Amsterdam*, *Beverwijk* en het fort *Casimir*, op de *Zweden* veroverd. Evenwel treffen wij ter eerstgemelde plaatse een voorbeeld aan van het onderwijs aan een jongen *Indiaan*, wien men door twee jaren onderrigt, zoo verre gebragt had, dat hij de *gebeden* kende, openlijk in de kerk kon antwoorden, „en goed *Hollandsch* kon lezen en schrijven.” Men bestemde hem namelijk tot zendeling onder zijne landgenooten.

Toen Stuyvesant zijne veroveringen aan de *Zuid-rivier* (de *Delaware*) uitbreidde, waar Jean Paul Jacquet (vroeger in dienst der Compagnie in *Brazilië*) tot Onder-directeur werd aangesteld, werd er onder de voorwaarden der overgave van het fort *Casimir* (later *Nieuwer-Amstel* of *Amstelveen*) en ter aanmoediging der kolonisten, die zich derwaarts wilden begeven, uitdrukkelijk beloofd: „dat de stad *Amsterdam* derwaarts zou zenden een geschikt persoon als *schoolmeester*, die insgelijks de *Heilige Schrift* in het openbaar zal voorlezen en de *Psalmen* zal voorzingen.” Dit was in 1656.

Wij vermoeden, dat het voorbeeld der *Pelgrim-vaders*, de *Puriteinen* in *Massachusetts*, almede niet zonder gunstigen invloed op het *onderwijs*, gelijk op de kerk zooals wij gezien hebben, zal gebleven zijn. Naauwelijks waren toch de oorspronkelijke wouden door de bijl dier eerste volkplanters, aan de stranden van *Massachusetts* geveld, of daar verrees

reeds in 1638, niet verre van *Boston*, eene inrigting van *hooger onderwijs*, waarop wij later terugkomen, en die door eene dergelijke instelling van hooger onderwijs in *Nieuw-Amsterdam* gevolgd werd. Tusschen 1656 en 1664, het jaar waarin *Nieuw-Nederland* aan de *Engelschen* overging, schijnt het schoolwezen op eenen meer geregelden voet gebracht te zijn. Arm- en schoolwezen werden, na 1656, op de voorstellen der geestelijkheid, door eene belasting van den 20. penning op alle huizen, en van den 10. penning op bebouwd land, ondersteund: uit welke opbrengst ten dien einde een *fonds* werd daargesteld. Gelijk O'Callaghan uit de Archieven van dien tijd berigt, trof men in 1664 in nagenoeg *elke* stad en dorp eene school aan. De uitbreiding van kerken en scholen ging dus hand aan hand. In 1659 werd eene *Latijnsche* of *hoogere school* gesticht in *Nieuw-Amsterdam*, onder het bestuur van Dr. Alexander Carolus Curtius, voormaals Hoogleeraar in *Lituania*. Ongelukkiglijk rees er echter onmin tusschen dezen geleerde en sommige ouders, die zich beklaagden, dat hij geene genoegzame tucht handhaafde onder zijne kweekelingen: „die elkander sloegen en de kleederen van elkanders rug scheurden.” Hij daarentegen beschuldigde de ouders: „dat zijne handen gebonden waren, aangezien sommige ouders hem verboden hunne kinderen te straffen.” Het gevolg van dit wederzijdsche misnoegen was, dat Curtius zijne betrekking verliet en naar *Holland* terug keerde. De Eerw. Aegidius Luycck, werd zijn opvolger. Deze was met het bepaalde doel naar *Nieuw-Nederland* overgebracht, om de opvoeding en het onderwijs der zonen van den Gouverneur Stuyvesant te behartigen, en trad thans bij het vertrek van Curtius in diens plaats. Onder zijn opzicht en zijn bestuur bereikte deze *hoogere school* eenen zoo hoogen en uitgebreiden roem, dat zij zelfs kweekelingen uit *Virginie* en van de *Delaware* lokte, die aldaar hunne opvoeding ontvingen.

Zoo hadden dan ook de *Nederlanders* in de nieuwe wereld, aan de boorden van den *Hudson*, de eerste grondslagen gelegd van een *schoolwezen*, dat naast de kerk zeker niet zal hebben nagelaten, gewigtigen invloed uit te oefenen op de

verspreiding van kennis, en vooral van Bijbelkennis, ter op-
leiding, zooals het boven heet, *tot de vreeze des Heeren*.

Waar de Hervormde *Hollandsche* kerk zich vestigde, daar
golden ook de voorschriften van *Dordrecht*. Die voorschriften
nu, zoo verre zij op de *opvoeding* en het *onderwijs* betrek-
king hebben, verdienen hier, ook als de grondslag van
het *Amerikaansche* schoolwezen, daarom nader beschouwd
te worden. Zie hier, wat wij vroeger schreven: „Zij omvat-
ten de opvoeding van den mensch, den Christen, als een
geheel, dat met het kind aanvangt, door alle trappen des
levens heen, voortgezet, alleen met het leven op deze we-
reld eindigt. Zij achtten dit leven als voorbereiding door
geloof en wandel tot een hooger leven, een leven in Chris-
tus, *wiens rijk niet is van deze wereld*, maar dat voortduurt
in eeuwigheid. Zij schrijven de pligten voor der ouders
voor de *huisselijke* opvoeding, ter Christelijke voorbereiding
voor de school; — gelijk die der schoolonderwijzers tot eene
Christelijke opleiding van den leerling voor het burgerlijke
en kerkelijke leven, of voor de maatschappij en de kerk;
en eindelijk, die van den godsdienstleeraar ter bevestiging
van den mensch in zijne Christelijke kerkleer en zijne op-
leiding voor het eeuwige rijk van Christus. — Die voor-
schriften worden dan met eene juistheid en volledigheid, in
eenen godsdienstigen en naauwgezetten geest voorgedragen,
zoodanig, dat men de waarheid zoude te kort doen, wan-
neer men dat stuk niet als een gedenkstuk der Christelijke
wijsheid en godsdienstigheid onzer Dordsche vaders roemde.
Waar die voorschriften met gemoedelijke naauwgezetheid
werden opgevolgd, daar werkten ouders, onderwijzers en
godsdienstleeraars tot één zelfde, verheven doel, te zamen;
daar stonden *huisgezin*, *school* en *kerk* in een onafscheidelijk
schoon verband, en vormden te zamen een harmonisch ge-
heel, zooals men dat op het veld der opvoeding, wel ner-
gens elders zoo voortreffelijk in eenig stelsel aantreft. Zoo-
danig was, althans naar onze wijze van zien, om zoo te
zeggen, de *Christelijke grondwet der opvoeding*, die hier na-
genoeg twee eeuwen heeft stand gehouden, en die, hoezeer
reeds vroeger door vreemde leerstelsels ondermijnd, echter

niet vóór den staatkundigen val der *Republiek* zélve is opgehouden" 1). Met de *kerk*, de *school* en het *huisgezin*, werd deze *grondwet* ook aan de boorden van den *Hudson*, aan de oevers van de *Raritan*, — ja aan de *Zuid- en Noord-rivier*, in de nieuwe wereld afgekondigd; men kende, men had geene andere voorschriften, dan deze, gegrond op het eeuwige en onveranderlijke *Woord van God* zelf.

Zoo was de geest onzer vaderen; zoo ook was die van de *Pelgrim-vaders*. „Niet zoodra,” zegt Baird, „hadden de *Puriteinen* zich in de kolonie *Massachusetts* nedergezet, of zij begonnen terstond voor openbare elementaire scholen te zorgen, welke uit een fonds, waartoe alle inwoners bijdroegen, werden onderhouden. En zoodanige inrigtingen werden niet alleen in *Massachusetts*, maar ook in alle Nieuw-Engelsche koloniën gevonden, en zij bestaan tot op den huidige dag, in alle Nieuw-Engelsche Staten.” — En verder: „Overal waar wij in *Amerika* afstammelingen der *Puriteinen* aantreffen, vinden wij eene bevolking, welke eene goede opvoeding voor de grootste van alle aardsche zegeningen houdt; en wanneer eene kolonie uit *Nieuw-Engeland* zich ergens nederzet, hetzij dit in de bosschen van *Ohio*, of in de *Prairiën* van *Illinois* plaats heeft, dan worden aanstonds twee gebouwen van tijdelijk en eeuwig welzijn gevestigd: eene *kerk* en een *schoolhuis*.” — „Maar die zucht naar beschaving merken wij niet alleen bij de Hervormden in *Nieuw-Nederland*, bij de *Puriteinen* van *Nieuw-Engeland* op, zij heerschte ook in ruime mate bij de *Schotsche* en *Iersche* *Presbyterianen*, bij de *Hugenoten*, onder de eerste *Duitsche* landverhuizers, over het algemeen bij allen, die om der godsdienstwille uit *Europa* geweken waren. Aan hen heeft men het te danken, dat het onderwijs in de *Vereenigde Staten* zoo algemeen geworden is, en dat er maatregelen genomen zijn, om voor de opvoeding van behoeftige kinderen te zorgen, en schoolfondsen op te rigten.”

Gelijk wij vroeger gezien hebben, is de Hervormde *Hol-*

---

1) Zie mijne *Geschiedenis van Opvoeding en Onderwijs met betrekking tot het Bijbellesen*, enz. I. St., bl. 97, 98. 's Gravenhage 1842.

landsche kerk juist met die *zuster*-kerken in eene *Christelijke* betrekking en verbond getreden, bij wie dezelfde zucht, de bevordering van licht en beschaving, van kennis en wetenschap, als *beginsel* geldt. „*Onderzoek alle dingen*” heeft Paulus gezegd; en de merkwaardige woorden van Robinson, bij het afscheid der *Puriteinen* uit *Nederland*, zoowel als de lessen der groote kerkhervormers, Luther, Calvijn enz., allen dringen aan op de *kennis* en *wetenschap*. — Dit is het protestantsche *beginsel*, dat de mensch tot zelfstandigheid ontwikkelt: de *waarheid* is het, die hem vrijmaakt en de verwezenlijking van dit beginsel in de *scholen*, en door de school in het leven, heeft vroeger *Nederland*, heeft later *Amerika*, tot zulk een bloeienden vrijstaat gevormd. Kennis en wetenschap, op het *Woord Gods* gegrond en daaruit ontsproten, voortgaande ontwikkeling van den geest, gevoed uit de eenige, waarachtige *levensbron*, waaruit eenmaal alle geslachten der aarde zullen drinken, is dan ook het groote bolwerk tegen alle *despotisme*, tegen *Rome* en alle pauselijke en monarchale supprematie en dwingelandij.

Zie het aan de boorden der *Potamac*, zie het in *Virginië* en de beide *Carolina's*, waar zich, in tegenstelling van *Nieuw-Nederland* en *Nieuw-Engeland*, een slavengeest ontwikkelt, die aldaar slaven voor de kerk, en den afschuwelijken slavenhandel in de maatschappij kweekt. Nergens in *Amerika* treedt de *vrije* geest van het protestantisme duidelijker te voorschijn, dan juist hier, reeds bij aanvang, in *N. Nederland*, *N. Engeland* enz., en later bij de uitbreiding in alle noordelijke Staten, waar men tegen den slavenhandel ijvert ¹⁾; — terwijl de meer roomsche geest der zuidelijke Staten, dien gevloekten *menschen*-handel nog niet wil afschaffen, en de meerdere stoffelijke magt misbruikt om zijnen natuurgenoot, den *mensch*, als redeloos vee te verkoopen ²⁾.

---

1) Deze noordelijke Staten zijn: Maine, New-Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode-Island, Connecticut, New-York, New-Jersey, Pennsylvania, Ohio, Indiana, Illinois, Michigan, Iowa, Wisconsin; — thans ook Californië, allen *Vrij-staten*.

2) Deze zijn: Delaware, Maryland, Virginië, N. en Z. Carolina, Georgia, Kentucky, Tennessee, Louisiana, Mississippi, Alabama, Missouri, Arkansas, Florida en Texas, meest *Slaven-staten*.

In de eersten dier Staten heerscht de vrije geest van het *Protestantisme*, in de laatste die van het *Romanisme*; op het beginsel der eersten rust zegen, op dat der laatsten rust vloek. Zoo is het thans, zoo was het vroeger; waar de Bijbel heerscht, daar is *vrijheid*; waar pauselijke Bullen gelden, daar is slavernij. De *vrijheid* kweekt scholen en drukpers; — de Roomsche kerk verafschuwt beide, of maakt ze dienstbaar aan hare hiërarchie.

Men hoore eenen William Berkeley, Gouverneur van *Virginie*, in 1671 spreken, in denzelfden tijd, dat de *Hervormden*, *Puriteinen* en *Hugenoten* in *Nieuw-Nederland* en *Engeland* voor de opvoeding en het onderwijs, of met één woord, voor de *scholen* zorgden. Uit Bancroft blijkt, dat destijds in *Virginie* een stelsel van algemeene scholen nog onbekend was. „Iedereen, zeide Berkeley, en wij leeren den man uit zijne eigene woorden kennen, — onderwijst zijne kinderen naar zijne bekwaamheid.” Inderdaad dit was eene opvoedingsmanier, die de kinderen der onkundigen tot eene hoopelooze onkunde veroordeelde, en die geheel aan de *aristocratische* wenschen van Berkeley beantwoordde. Zelfs de Predikanten, wilde hij „dat meer baden en minder *predikten*.” — „Maar ik dank God, zoo gaat hij voort, er zijn geene vrije scholen, noch drukpers; en ik hoop, dat wij die nog in geene honderd jaren zullen hebben; want geleerdheid heeft wederspanningheid, en ketterij en secten in de wereld gebracht, en de drukpers heeft die verspreid, benevens schotschriften tegen de regering voortgebracht. God beware ons voor beide.” En onder de *Instructiën*, welke Karel II aan Lord Effingham zond, die in 1683 tot Gouverneur van *Virginie* benoemd was, gebood de koning dan ook wel *uitdrukkelijk*, dat hij aan niemand in de kolonie mogt toelaten gebruik te maken van eene drukpers, bij welke gelegenheid, en onder welk voorwendsel ook. En toen Edmund Andros in 1686 tot Gouverneur van *Nieuw-Engeland* benoemd was, ontving hij gelijke bevelen; hoewel zij daar niet werden opgevolgd. Zoo sprak een man, die zijne magt misbruikte, om het menschedom in onderworpenheid en slavernij gebonden te houden, geheel overeenkomstig het stelsel van *pauselijk*

despotisme, en *aristocratische* heerschzucht, die zich beide tegen ontwikkeling van den menschelijken geest verzetten.

Niet beter schijnt het in die en de vorige eeuw in andere deelen van *Noord-Amerika* met de opvoeding en het onderwijs gesteld te zijn geweest, waar de invloed van het *Engelsche* gouvernement gold. *Virginis*, de beide *Carolina's*, zelfs *Pennsylvanië*, maakten steeds eene tegenstelling tegen de meer noordelijke staten; even als het *Romanisme* tegen het *Protestantisme*; de *aristocratie* tegen de *volksvrijheid*. *Engeland* schonk dan ook genoegzaam geenerlei aanmoediging ter bevordering van wetenschap: *William's* en *Mary's College*, door onzen Stadhouder Willem III in *Virginis*, en het *King's College* te *Nieuw York*, door George II, was nagenoeg alles, wat er van de zijde van het Engelsch bestuur was uitgegaan.

Gelijk een William Berkeley in *Virginis*, zoo dacht ook William Keith, die in 1717 tot Gouverneur van *Pennsylvanië* was aangesteld. „Wat het *College* in *Virginis* opgericht, aanbetreft, zegt hij, benevens andere ontwerpen van gelijken aard, die men ter aanmoediging der wetenschap heeft voorgesteld, zoo moet men alleenlijk over het algemeen aanmerken, dat, hoewel de Moederstaat groot voordeel moge trekken, beide van den arbeid en van den bloei zijner volkplantingen, zij zich evenwel waarschijnlijk zullen bedriegen, die zich verbeelden, dat de bevordering der letteren, en de verbetering van kunsten en wetenschappen in onze *Amerikaansche koloniën* van eenig nut zouden kunnen zijn voor den *Britschen staat*.”

Evenwel in *Pennsylvanië* drong, hoewel dan van eene andere zijde, het betere beginsel door, waarvan het *Protestantsche Nederland* bezielde was. Toen namelijk in 1730 vele *Paltzische landverhuizers* derwaarts togen, en de *Nederlandsche Synode*, zoo als wij vroeger zagen, zich het lot dier kerk, en van het opgroeiende geslacht in de *nieuwe wereld* aantrok, toen strekte zich hare zorg ook uit tot het stichten van *kerken* en *scholen*. Onder de voorstellen, die deswege aan de *Synode* van *Zuid-Holland*; in Julij 1730 te *Breda*, gedaan werden, en volgens Hendr. Velse (Predikant te 's *Gravenhage*) behartiging en ingang schenen te vinden,

behoorde ook: „dat elke kerk een Leeraar en een *Schoolmeester* moest hebben, en zoo bij provisie vijf Leeraars en „meesters aan te stellen.” — Men stelde voor: „dat de „kerken en *scholen*, en degenen, die daarin leeren, onderhouden moeten worden, om de kinderen tot haar eeuwige „zaligheid op te voeden” en daartoe eene geringe jaarlijksche opbrengst te betalen, waartuit ook te eeniger tijd eene *Hoogeschool* zou kunnen gesticht worden. „Ook meynen wij (zegt de Commissie uit *Delft*, *Delfland* en *Schieland*, aan wie een verslag over deze aangelegenheid was opgedragen) „dat „nyt de eygen kassa zouden kunnen gesticht worden eene „*Hoogeschool*, in welke vier mannen konden onderhouden „worden, welker een de *Latijnsche*, *Grieksche* en *Oostersche* „talen zoude leeren, een ander de *Philosophie*, een derde de „kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, en de ander de H. „Godgeleerdheid, om zoo in (zijn) eigen ligchaam alles te „hebben, wat tot onderhoud en in staathouding noodig is.”

Wij zien hieruit met welke inzichten en bedoelingen de *Zuid-Hollandsche Synode*, omtrent hare overzeesche, *Paltzische* broederen bezielde was, en waaraan zij de behulpzame hand ter verwezenlijking bood. Toen zij in 1731 in *Dordrecht* vergaderd was, kwamen drie schepen met landverhuizers onzen stroom afzakken. Deze ontvingen van wege de *Synode* een Christelijk bezoek, ondersteuning, verkwikking en geneesmiddelen, benevens: „toezegging, dat zoo zij in 't land „hunner vreemdelingschappen het gelove tragteden te be„houden in eene reyne conscientie, zij als dan de *adsistentie* „van de *Nederlandsche* kerk te wachten hadden.”

Wij twifelen niet of met de voorgestelde *organisatie* der kerk is ook de school in *Pennsylvanië* gesticht. In *Nieuw-Nederland* was zij, zoo als wij boven reeds zagen, met de *Hervormde*, *Hollandsche* kerk, als hare zuster of dochter overgeplant. *Kerk* en *school* maakten steeds en overal de voorwerpen der gemoedelijke zorg der *Dordsche Synode* uit. Toen in 1664, onder het bestuur van den laatsten *Nederlandschen* Gouverneur Pieter Stuyvesant, die een kweekeling der *Francker* Hoogeschool was, *Nieuw-Nederland* onder de magt der *Engelschen* geraakte, waren die koloniën, zoo het

schijnt, wèl van *scholen* voorzien. En deze scholen kweekten, overeenkomstig het Protestantsche en kerkelijk beginsel, het aangroeiend geslacht tot zelfdenkende en vrije menschen. Bij de overgave van *Nieuw-Amsterdam* en de koloniën aan den Engelschen bevelhebber Richard Nicolls ¹⁾ had men wel uitdrukkelijk bedongen: „vrijheid van geweten in godsdienstoefening en kerkelijke tucht.” Geen twijfel of ook het *vrije* schoolwezen was daarmede verbonden.

Intusschen lijdt het geen twijfel of het *Engelsche* Bestuur heeft grooten invloed uitgeoefend op de *school*, gelijk dit onder Edm. Andros, Lovelace en Fletcher ook op de *kerktaal* vooral het geval was. Reeds terstond, nadat Nicolls of Nicholls *Nieuw-Nederland* in bezit genomen had, gaf de Gouverneur zich alle moeite om de taal van zijn vaderland, als de heerschende taal des volks, dat buitendien reeds vele *Engelschen* telde, in te voeren. Daartoe opende hij *scholen*, waar het *Engelsch* onderwezen werd. Inzonderheid trachtte de Gouverneur Fletcher (1693), een ijverig voorstander der Engelsch *Episcopale* kerk, den invloed der Engelschen, ook op de *scholen* te doen gelden. Deze invloed blijkt overigens, reeds duidelijk uit de naamsveranderingen der plaatsnamen. Karel II had namelijk *Nieuw-Nederland* aan zijnen broeder, den Hertog van *New-York* geschonken (naderhand Jacobus II): naar hem werd nu *Nieuw-Amsterdam* en de staat, ook *Beverwijk*, tot *Nieuw-York* en *Albany* herdoopt. Het Engelsch verdrong, meer en meer, ook andere plaatsnamen (*Breukelen*, thans *Brooklijn*, enz.); zoo nam ook de *Engelsche* taal op scholen, meer en meer, de plaats der *Hollandsche* taal in. Watson verhaalt dat de laatste *Hollandsche* schoolmeester zekere van Bombeler (waarschijnlijk van Bommelen) was, welke nog tot na de omwenteling school hield. En Brouwer (of Brower) ging bij zijnen grootvader, Abraham Delanoye ter schole, die, hoezeer een Fransche *Hugenoot* uit *Holland*, zoo het schijnt, ook nog eene Fransche en *Hollandsche* school hield. Tot den tijd van

---

1) Zoo schrijven sommige *Amerikanen*, die wij volgden; Baneroft, noemt hem Richard Nicholls.

Dr. Laidlie (1764) werd er ook nog altijd in de *Hollandsche* taal gepredikt.

Nieuw-York en *N. Jersey* telden in 1688, dus weinige jaren na den overgang aan de Engelschen, 20,000 en 10,000, dat is 30,000 inwoners, waarvan het grootste gedeelte *Hollanders*; maar ook dit getal werd weldra door vele *Engelschen* vermeerderd, waardoor almede hun invloed op taal en scholen versterkt werd. *Kerk* en *school* ondergingen hier hetzelfde lot.

Bij gebrek aan genoegzame stof kunnen wij evenwel niet schetsen de geschiedenis der eeuw, die tusschen de overgave van *Nieuw-Nederland* tot den *Amerikaanschen vrijheids-oorlog* verlopen is; d. i. wij kunnen geene bijzonderheden mededeelen die van 1688 tot 1775 het onderwijs betreffen. De getuigenis, die Baird van de afstammelingen der *Puriteinen* geeft, „dat zij eene goede opvoeding voor de grootste van alle aardsche zegeningen houden,” kan men ook volkomen op de afstammelingen der eerste *Hollandsche* volkplanters van *Nieuw-York* toepassen. Intusschen schijnt het onderwijs in het laatst der 17^e, en de eerste helft der 18^e eeuw in een algemeen verval geraakt te zijn; niettegenstaande wij van de *Protestantsche* kolonisten in het algemeen mogen verwachten, dat de opvoeding, althans niet geheel zal verwaarloosd zijn: zij toch hadden er het uiterste belang bij, dat hunne jeugd, dat boek der boeken leerden lezen, hetwelk het eenige rigtsnoer van den *Protestant voor geloof en wandel* is. Maar het onderwijs was, althans omstreeks het midden der achttiende eeuw in groot verval, en die toestand ontsproot wel grootendeels uit het gebrek aan geschikte en bekwame *onderwijzers*. „De vereischten, zegt een *Amerikaansch* schrijver, waren in plaats van degelijke bekwaamheid en kunde, benevens geschiktheid tot schoolbestuur en onderwijs, eene ziekelijke gesteldheid van den persoon, een lam lichaamsdeel, uiterste armoede, of eene overheerschende luiheid. Zijn tijd te slijten in eene dienst, die voor zijn voedsel en vooral voor zijn *drinken* kon betalen, dat was reeds roem genoeg voor de klasse van menschen, die hier wordt aangeduid, en die den „jeugdigen geest moest onderrigten om zich te ontwikkelen en uit te breiden.” De *vrijheidsoorlog* had

daarenboven onze jonge lieden weinig geschikt en gene-
gen gemaakt om eene beroepsbezigheid te aanvaarden,
die noch eer, noch welvaart aanbragt. *Vreemdelingen*, die
tevreden waren zonder een van die beide te leven, had-
den zich het *monopolie* dier bezigheid eigen gemaakt. Is
het in dien toestand van zaken wonder, dat de *school-
meester* (*schoolmaster*) een man was van gering aanzien,
en nooit werd aangetroffen in fatsoenlijke kringen? Hij
miste over het algemeen die hoedanigheden, die hem toe-
gankelijk konden maken voor zulke kringen, en hij was
geenszins in staat om te beantwoorden aan betrekkingen of
plaatsen, waar smaak en welgemanierdheid in aanmerking
kwamen.”

De *Amerikaansche* Dichter Timotheus Dwight, dien
wij ook later onder de godgeleerden nog nader zullen leeren
kennen, schetst ons het beeld van den toenmaligen *dorps-
schoolmeester* (*the Country schoolmaster*) in navolgend gedicht,
dat wij hier overnemen:

*Where yonder humbler spire salutes the eye,
It's vane slow turning in the liquid sky,
Where, in light gambols, healthy striplings sport,
Ambitious learning builds her outer court;
A grave preceptor, there, her usher stands,
And rules without a rod her little bands.
Some half-grown sprigs of learning graced his brow:
Little he knew, though much he wish'd to know,
Enchanted hung o'er Virgil's honey'd lay,
And smiled to see desipient Horace play;
Glean'd scraps of Greek; and, curious, traced afar,
Through Pope's clear glass, the bright Maecian star
Yet oft his students at his wisdom stared,
For many a student to his side repair'd,
Surprised, they heard him Dilworth's knots untie,
And tell what lands beyond the Atlantic lie.*

*Many his faults; his virtues small, and few;
Some little good he did, or strove to do;
Laborious still, he taught the early mind,
And urged to manners meek and thoughts refined;
Truth he impress'd, and every virtue praised;
While infant eyes in wondering silence gazed;
The worth of time would day by day unfold,
And tell them every hour was made of gold.*

Waarlijk, men moet erkennen, dat dit gedicht, hetwelk ons aan een dergelijk gedicht van Mr. Bilderdijk herinnert, waarin deze ons den *ouderwetschen schoolvoogd* schetst, voor wiens plak de *boersche landjeugd* beeft, eene teekening geeft van het diep verval, waarin het schoolwezen destijds, juist omdat het aan een welgevormd onderwijzend personeel ontbrak, gezonken lag. — In 1762 verkeerden de scholen algemeen in dit diep verval; een schrijver van dien tijd zegt: „De scholen zijn in den ellendigsten toestand; de onderwijzers zelve hebben onderwijs noodig; en door een langdurig, schandelijk verzuim van alle kunsten en wetenschappen, is de algemeene taal (*spraak*) ongemeen bedorven, en de bewijzen van eenen slechten smaak, zoowel wat de denkbeelden (de gedachte) als de taal betreft, zijn zichtbaar in al wat de kolonisten in het openbaar en in het bijzondere leven voortbrengen. Er is niets, dat de jonge dochters zoo algemeen verwaarlozen, als het *lezen*, en daarmede alle kunsten ter ontwikkeling en verbetering van den geest, — een verzuim, waarvan de mannen het voorbeeld hebben gegeven.”

In dien toestand van diep verval is het dan ook niet bevreemdend, wat Albert Picket, een der eerste *ijsbrekers* van het verbeterd onderwijs in den staat *Nieuw-York*, en die onlangs in 81 jarigen ouderdom, te *Delaware* in *Ohio* overleed, zegt: dat er in 1771, in de stad *Nieuw-York*, die toen 50,000 inwoners telde, slechts vier Amerikaanse onderwijzers waren, waaronder zekere John Coffin en Albert Picket, de ouden. — In dien tijd bestond er slechts ééne *classicale school* in *Nieuw-York*, naast het nog bestaande *Columbia-College*, waar de classieke schrijvers onderwezen werden, namelijk die van zekeren Campbell, een *Schot*. Geene dier scholen bezat eene *kaart*, noch *globe*, noch een *zwart bord*; men vond die in niet ééne school in eenige stad. In dien tijd, zoo voegt onze schrijver hierbij, behoorde een man van een verheven geest, en een welgesteld hart, om goed te doen, inderdaad ook zedelijke kracht genoeg te bezitten, „om een kruis te versmiden en schande te verduren voor de zaak of het belang der eeuw, waarin hij leefde, en voor het toekomend geslacht.”

Zoodanig een toestand moet het ook wel geweest zijn, die de *Hervormde Hollandsche Kerk* noopte hare aandacht op het onderwijs en de scholen te vestigen, die onder de zorg der kerk stonden; hoezeer wij geenen bepaalden tijd kunnen aangeven, waarin dit besluit genomen werd: „dat „de gemeenten het voortaan tot hare taak zullen maken „om *openbare* of *bijzondere* scholen te stichten, waarin onder de leiding der Consistoriën, onderwijs zal worden „gegeven, zoowel in de talen (vermoedelijk het *Hollandsch* „en *Engelsch*), als in de grondbeginselen der *Hervormde* „*Hollandsche Kerk*, zooals die in onze *Nederduitsche Kerk* „onderwezen worden.” Wel telde *Nieuw-York* sedert 1754 een *King's-College*, door George II onder dien naam ingelijfd (thans *Columbia-College*), waarop wij terugkomen; doch uit het medegedeelde omtrent het schoolwezen in die stad, in 1771 in het algemeen, en de poging, die de *Hervormde Kerk* aanwendde, blijkt dat er eene krachtige, algemeen werkende *impulsie* noodig was, om het onderwijs en de opvoeding op te beuren en uit te breiden.

In de noordelijke staten, die van *Nieuw-Engeland*, bleef steeds eene verblijdende en weldadige zucht voor opvoeding en onderwijs heerschen. Gelijk wij gezien hebben, dat de *Puriteinsche* godsdienstijver weldadig op de *Hervormde Hollandsche Kerk* werkte, zoo kan ook het voorbeeld der *scholen* geene andere vruchten voor *Nieuw-Nederland* hebben opgeleverd. Een weldadige najver mogen wij ook hier veronderstellen. Immers de berigten van Bancroft en Willson, die ook op de opvoeding der *Nieuw-Engelschen* het oog slaan, doen ons dit veronderstellen. „Niettegenstaande de vele belemmerende ontmoetingen, zegt Willson, welke de zaak der opvoeding in *Nieuw-Engeland* (bij de *Puriteinen*) ondervond, zoo verzuimden de planters toch geenszins hare belangen. In *Massachusetts* werd elke plaats, die 50 huisgezinnen telde, zelfs door de wetten verplicht eene *openbare school te stichten*. En binnen minder dan twintig jaren, na de eerste nederzetting der *Pelgrims*, werd er een *College te Cambridge* gesticht; ja, zoodanig was de roem van *Oud Harvard (Old Harvard)*, dat het onder zijne gegraduateerden

niet alleen personen telde, uit andere volkplantingen, maar dikwijls ook uit *Engeland* zelf." Wij komen later op deze stichting der *Pelgrims* terug, daar wij haar hier alleen vermelden om te doen zien, hoe die eerste gemoedelijke nederzetters, de dierbaarste belangen van *kerk* en *school* behartigden.

„Onder de oorzaken, welke over het algemeen toebragten tot verspreiding van kennis in *Nieuw-Engeland*, was ook deze van geen gering belang, dat de wet een streng toezigt voorschreef op de zeden der jonge lieden. Niet alleen werd er gewaakt tegen verderfelijke toegevendheid, maar ook ijdele, dartele vermakelijkheden werden beteugeld; terwijl daarentegen matigheid, ingetogenheid en vlijt werden aangemoedigd. Het natuurlijke gevolg van zulk een waakzaam toezigt was de algemeene aankweeking van den smaak voor *lektuur*, vooral onder het volk, dat zich (ook naar de lessen van *Robinson*) zoo zeer verdiepte in onderzoek der godgeleerde verschilpunten van den dag.”

Deze merkwaardige trek van de bewoners van *Massachusetts* deelt ons ook *Bancroft* mede, zeggende: „Het *Calvinisme* riep de wetenschap te baat tegen den *Satan*, den grooten vijand van het menschelijke geslacht; en de landlieden (*farmers*) en zeelieden van *Massachusetts* onderhielden hun *College* met koorn en *wampum*-koorden; ieder dorp bouwde zijne vrije school. Het *Calvinisme* vereerde den *Bijbel* in zijnen ijver tegen *Rome*, zelfs tot afgoderij toe; de zangen van *Debra* en *David* werden in *Massachusetts* zelfs onveranderd gezongen.” — Waar de *Puriteinen*, zoo als in *Connecticut*, *Rhode-Island* enz. zich uitbreidden, daar bragten zij ook hunne gemoedelijke zorg voor opvoeding en onderwijs over; daar werden de scholen opgerigt als vestingen tegen den booze. In *Connecticut* werd in 1650 een *Wetboek* (*Code of Laws*) vastgesteld, door *Ludlow* vervaardigd, en waarin geene onbelangrijke voorschriften betreffende het strenge toezigt op de kinderen, op knechten en dienstmaagden, benevens leerlingen voor eenig bedrijf, voorkomen, welke getuigen van de strenge zeden, die men ook daar in den geest der *Puriteinen* onderhield. Wij hebben uittreksels dier wet voor ons liggen, en lezen daarin o. a. nopens de scholen, de navol-

gende *praemise* en bepaling, waaruit men den geest en denkwijze des tijds, en van Ludlow in het bijzonder, leert kennen. „Aangezien het een hoofdonderwerp is van den ouden verleider *Satan*, om de menschen af te houden van de kennis der *H. Schriften*, als in vorige tijden, toen hij die in eene onbekende taal hield, zoo houdt hij in deze latere tijden hen terug van het gebruik der talen, opdat op het laatst, de ware zin en meening van het oorspronkelijke moge verdonkerd worden, door valsche verklaringen (*glosses*) van heiligschijnende bedriegers; en, aangezien de wetenschap niet mag worden weggedragen in de graven onzer voorvaders, ten nadeele van kerk en gemeenebest, zoo zegene de Heer onze pogingen.” Daarop volgt de bepaling, dat iedere plaats of *township*, die 50 huisgezinnen telde, een schoolmeester (*schoolmaster*) voor het onderrigt der kinderen, en iedere plaats van 100 huisgezinnen eene spraakkunst-school (*grammar-school*) moest onderhouden, en daarvan gebruik maken; op boete van vijf pond jaarlijks, zoo lang eenig verzuim voortduurde. Het schijnt, dat deze wet gedurig vernieuwd, doch omstreeks het einde der 17. eeuw niet genoeg opgevolgd werd; daarom werd in 1690 het navolgende gezegd: dat „het Hof opmerkende, dat in weerwil der vroeger gemaakte bepalingen op het onderwijs der kinderen en dienstboden, er vele lieden zijn, niet in staat om het *Engelsch* te lezen, en daardoor niet in staat tevens om het *H. Woord Gods*, benevens de goede wetten dezer kolonie te onderzoeken; weshalve hiermede wordt bevelen, dat alle ouders en meesters zorg zullen dragen, dat hunne kinderen en dienstboden bekwaam mogen worden, om duidelijk de Engelsche taal te lezen, en, dat de mannen der groote *Jury* in iedere stad, ten minste eenmaal 's jaars, ieder huisgezin zullen bezoeken hetwelk zij vermoeden, dat nalatig is omtrent dit bevel; ten einde onderzoek te doen of alle kinderen beneden de jaren, benevens de dienstboden in zulke verdachte huisgezinnen, het *Engelsch* wel kunnen lezen, of op den goeden weg zijn het te leeren, al of niet. En wanneer zij bevinden, dat eenige dier kinderen en bedienden niet onderwezen zijn, zoodanig, als waarvoor hunne

jaren geschikt zijn, dan zullen zij de namen der ouders en meesters van de gezegde kinderen bij de eerstvolgende zitting van het gewestelijke gerechtshof opgeven, wanneer de gezegde ouders of meesters zullen worden beboet voor 20 schellingen voor ieder kind of dienstbode, wiens onderwijs aldus verzuimd is overeenkomstig dit bevel." En nog in hetzelfde jaar werden er tevens een paar goede scholen opgericht voor de zulken, die het *Psalmboek* duidelijk en behoorlijk konden lezen, ten einde verder onderrigt te kunnen erlangen in de *Latijnsche* en *Engelsche* talen. Deze scholen werden geopend te *Hartford* en te *New-Haven*. Men ziet dus, dat de staat *Connecticut* zich reeds vrbegtijdig aan een goed onderwijs met ernst liet gelegen liggen, en dat daarbij het lezen der *H. Schriften* eene hoofdzaak was. Ook in 1700 en vele volgende jaren gaf deze staat blijken van belangstelling in het onderwijs.

Geheel anders bleef het gesteld in de zuidelijke koloniën. „In *Virginis*, zoo berigt Willson, en in de *zuidelijke* koloniën, werden de inwoners in de keus hunner woonplaatsen hoofdzakelijk geleid, door beschouwingen van landbouwkundigen aard, en de vruchtbaarheid van den grond; zoo verspreidden zij zich over de geheele oppervlakte van het gewest, dikwijls op aanmerkelijke afstanden van elkander; *scholen* en *kerken* waren daarom zeldzaam, en maatschappelijk verkeer slechts weinig bekend. De gebreken van den toestand der maatschappij, die hieruit voortvloeiden, bestaan nog, voor een groot gedeelte, in de *zuidelijke* deelen der Unie. De kolonisatie van *Nieuw-Engeland* was vrij wat gunstiger voor de vorming van het menschelijk karakter en zijne zeden en manieren, aangezien de *Puriteinen* zich in kleine gezelschappen nederzetterden, opdat zij te beter in staat mogten zijn de voorschriften der godsdienst en de middelen der opvoeding te behartigen, die de beide voornaamste voorwerpen uitmaakten, waarvoor zij naar *Amerika* waren uitgeweken.”

„De eerste planters van de beide *Carolina's* en *Georgië* daarentegen, sloegen zeer weinig acht op de belangen der opvoeding, en gedurende een lang tijdvak ontvingen alleen de zonen

der goeude planters eene soort van *school-opvoeding*, en werden daartoe gezonden naar de colleges in *Europa*, of naar de seminariën in de noordelijke koloniën. Toen in 1734 de Gouverneur Johnstone van *Noord-Carolina*, de algemeene vergadering opmerkzaam maakte op het belang om eenigermate te voorzien in de behoefte der openbare godsdienst en van de *opvoeding* der jeugd, vaardigde dat ligchaam eene wet uit, onbestaanbaar met godsdienstige vrijheid, ter ondersteuning eener bijzondere *kerk*, en stelde insgelijks belastingen vast voor de oprigting van *scholen*. De eerste wet behield hare kracht, omdat die werd onderhouden door den geest der partij, maar het *onderwijs* werd verzuimd, omdat, zoo als de geschiedschrijver van dat gewest zegt, dit tot geene partij in het geheel behoorde."

Uit deze berigten, nopens het weinige nut, dat de algemeene *school-opvoeding* in al de gewesten — behalve in *Nieuw-Engeland* — verspreidde, en het bijna volslagen gemis van hoogere inrigtingen van onderwijs, kunnen wij een vrij juist denkbeeld vormen van de langzame vorderingen van letteren en wetenschappen in de *Amerikaansche* volkplantingen.

Zoo was over het geheel de *ongunstige* toestand, waarin, door den nadeeligen invloed van eenen Berkeley en William Keith, door de aanschrijvingen van Karel II aan eenen Lord Effingham, benevens den Gouverneur Andros, de koloniën verkeerden, toen de stormen der omwenteling den gezigteinder verdonkerden, en zelfs het-gene men in *Nieuw-Engeland* voor het schoolwezen bozat, en in *Nieuw-York* begonnen was, met geheelen ondergang bedreigde.

Wel had ook de Hervormde-*Hollandsche* Kerk in 1770 de vergunning verkregen een *College* voor het hooger onderwijs te stichten, dat onder den naam van *Queen's College* te *Nieuw-Brunswijk* aan de *Raritan*, zoude gesticht worden, en in de behoeften der kerk moest helpen voorzien; maar de spoedig daarop gevolgde onlusten schijnen dit plan verschoven te hebben, terwijl ook de inwendige verdeeldheid der kerk der verwezenlijking groote hinderpalen legde.

Een algemeene en belangrijke schok was er noodig,

gelijk wij boven zeiden, om het onderwijs en de opvoeding tot eene algemeene zaak des volks te maken. Deze schok ging eerst na den roemrijken vrijheids-oorlog en na de erkenning der onafhankelijkheid der Amerikaansche vrijstaten van het algemeene landsbestuur zelf uit, toen mannen als Washington en Jefferson de aandacht van het Congres op de hoogst aangelegene zaak van het volksonderwijs en der openbare opvoeding bepaalden. Ook in de afzonderlijke staten vonden hunne woorden bijval en weerklank bij staatsmannen en voorstanders van verlichting en beschaving, die de gave hunner welsprekendheid en hunnen zedelijken invloed aanwendden ter bevordering van een verbeterd schoolwezen. Wij noemen hier slechts een William Cooper in *Nieuw-Jersey*, Francis Wayland in de staten in *Nieuw-Engeland*, Channing in *Massachusetts*, Crommelin Verplanck in den staat van *Nieuw-York*, en anderen, die zich als voorstanders en bevorderaars van een verbeterd stelsel van opvoeding en onderwijs kenmerkten. Daarbij ging men uit van de grondstelling: dat in eenen staat of maatschappelijke samenleving, *waar ieder individu aandeel neemt aan de verantwoordelijkheid van het Bestuur, eene onvermijdelijke noodzakelijkheid en behoefte bestaan aan eene algemeene opvoeding.*

In den staat *Nieuw-York* had men diensvolgens reeds in 1789 begonnen in iedere stad of gemeente op het platte land, een plaatselijk schoolfonds daar te stellen, ter bekostiging, zoo als het heet, van een *godsdienschtig onderwijs en der volksoopvoeding*. En in 1793 stelden de Regenten der *Universiteit* aan de wetgevende vergadering voor: „het belang om overal scholen op te rigten, ten einde de kinderen in de lagere vakken te onderrigten.” In 1795 werd deze aanbeveling vernieuwd, en verwierf zij de goedkeuring en ondersteuning van den toenmaligen Gouverneur George Clinton, zoodat de Wetgeving zich die zaak met ernst aantrok, en eene aanzienlijke som beschikbaar stelde, om overal in de steden en dorpen, scholen aan te moedigen en te onderhouden, waarin de kinderen „zouden worden onderwezen in de *Engelsche* taal of spraakkunst; in de reken- en wiskunde, benevens zoodanige andere vakken van onderwijs als meest

nuttig en noodzakelijk waren ter voltooiing van eene goede *Engelsche* opvoeding." De opzigtters (*Subvisors*) werden aangespoord om allerwege, waar de staat ondersteuning gaf, eene gelijke som in steden en dorpen te heffen, tot voltooiing van het aangevangen werk der schoolverbetering; terwijl de commissiën en schoolvoogden (*trustees*) werden uitgenoodigd jaarlijksche verslagen van den toestand van het onderwijs aan den staat in te leveren. In 1798 telde men in den staat *Nieuw-York* bereids 1,352 scholen, door 59,660 kinderen bezocht; doch hoezeer de vertegenwoordiger Comstook uit *Saratoga* voor de voortdoring der wet sprak, en in weerwil van de ijverige pogingen van den Gouverneur Clinton, duurde het toch tot 1805, alvorens men het werk ter uitbreiding der schoolverbetering met ernst in dezen staat hervatte en voortzette. Inzonderheid werd deze zaak met warmte ter harte genomen door Morgan Lewis, en een algemeen schoolfonds ten dien einde, ook voor het vervolg, vastgesteld; terwijl Daniel D. Tompkins, destijds Gouverneur (1810), in twee achtereenvolgende jaarlijksche aanspraken, het hooge aanbelang uiteenzette, eener onmiddelijke regeling der openbare scholen. En zijne toespraken troffen het gewenschte doel. Er werd in 1811 eene commissie benoemd, bestaande uit Peck, Murray, Russell, Skinner en Macomb, ten einde een rapport uit te brengen, op welke grondslagen men een algemeen openbaar onderwijs zoude optrekken.

Van dien tijd af aan is men in dezen staat steeds voortgegaan een verbeterd stelsel in te voeren en tot meerdere volkomenheid te ontwikkelen. En hoezeer, de wetgeving van het tegenwoordige vrijheidstelsel eerst van 1841 dagteekent, zoo moet men erkennen, dat de *Amerikanen* reeds veel voor dit verbeterd onderwijs gedaan hebben, en het de uitstekendste mannen onder zijne voorstanders telt. De *Engelschen* M'Gregor, Caswall, Charles Lyell, Mackay, Reed en Matheson, welke laatsten, zoo het schijnt, de nieuwe wereld opzettelijk bezochten, om dit openbare opvoedingsstelsel te leeren kennen, gaven er de gunstigste getuigenis van. En ook wij vonden in dat opvoedingsstelsel,

zoo wel grondstellingen als eigenaardigheden en vraagstukken opgelost, waarbij wij achten, dat ook het oude *moederland*, dat ook *Nederland*, in den steeds voortdurenden strijd over algeheele *vrijheid* en den *geest* van het onderwijs, belang heeft. Vooral ook in afwachting der aanstaande *Wetgeving* op het onderwijs, willen wij daarom de aandacht op dat *Amerikaansche* opvoedingsstelsel vestigen, en, zoowel de *grondstellingen* nader leeren kennen, als de scholen zelve in *werking* beschouwen.

Wij achten, dat dit onderwerp te meer de aandacht onzer voorstanders van opvoeding en onderwijs zal waardig zijn, omdat wij de hoofdzakelijke stof voor de beide volgende hoofdstukken ontleenen aan het voormalige *Nieuw-Nederland*, thans de staten *Nieuw-York* en *Nieuw-Jersey*, waarin wij ook de *Hervormde Hollandsche Kerk* leerden kennen.

---

§ 2.

Schoolverbetering, grondstellingen, (Washington, Jefferson, Madison, de Witt Clinton); — meerdere voorstanders: Congres, (Will. Cooper, Franc. Wayland, Channing, Crommelin Verplanck); — vergelijking met ons staatsstelsel, Gymnasiën; — gebruik des Bijbels op de scholen, (Horace Mann); — tegenbedenkingen van bisschop Hughes, en de *Roomschen* opgelost, grenzen; — schoolbelasting; — *openbare* en *bijzondere* scholen; — kosteloos onderwijs.

Naauwelijks hadden de *Amerikaansche* vrijstaten, na den korten, maar roemrijken vrijheidskrijg, het zwaard in de schede gestoken, of de regeling van het *inwendig* bestuur der pas gevestigde vrijstaten hield hen bezig. Het *Congres*, dat allen onder de vrijheids-banier vereenigde, leverde daarvan al spoedig de doorslaandste bewijzen, dat mannen als Washington, door den krijg vereeuwigd, Jefferson, Madison, de staatsman de Witt Clinton, en anderen, de wezenlijke behoeften van den jeugdigen vrijstaat wèl inzagen, en daaraan poogden te voldoen. Hieronder rekenden zij inzonderheid de behoefte aan een wel geregeld en vrij stelsel van onderwijs; een opvoedingsstelsel, strookende met de beginselen en de regten van den vrijstaat, en dat beantwoordt aan de behoefte van vrije burgers.

Wij willen hunne inzigten en *grondstellingen*, waarop het tegenwoordige *Amerikaansche* opvoedingsstelsel gebouwd is, nader leeren kennen. Reeds in de *eerste* boodschap aan het *Congres*, zeide de onsterfelijke Washington:

„Gij koestert zekerlijk met mij de *overtuiging*, dat niets uwe bescherming zoo zeer verdient, *als de bevordering van wetenschap en letteren*. In *ieder* land zijn zij de hechtste grondslagen van het openbare welzijn; maar in een land als het onze, waar de maatregelen der regering zoo onmiddelijk door de algemeene denkwijze bepaald worden, zijn zij dubbel noodzakelijk. Het volk moet leeren zijne regten en derzelve waarde te erkennen, leeren om onderdrukking en noodwendige uitoefening van magt van elkander te onderscheiden; noodzakelijke opbrengsten van willekeurig opgelegde lasten, en den echten geest van vrijheid van teugel-

loosheid; opdat het de eersten liefhebbe en de laatsten verafschuwe." „Bevorder dan, als een voorwerp van de de eerste noodzakelijkheid, instellingen *ter algemeene verspreiding van kennis*. Naar gelang de inrigting (*structure*) van een gouvernement de openbare opinie versterkt naar die mate zal het verligt worden." — Zoo sprak ook Jefferson voor het geheele *Amerikaansche* volk zijne *overtuiging* uit: „Dat hoe grootere regten een vrijstaat aan zijne burgers toekent, hij ook des te meer voor hunne *opvoeding* en de ontwikkeling van den volksgeest moet zorgen." En in eenen brief aan de burgers van *Virginië* schreef hij: „Verre de belangrijkste bepaling in ons Wetboek (*Code*), is die van de verspreiding van kennis onder het volk. *Geen andere veilige grondslag kan er worden uitgedacht voor het behoud der vrijheid en van het geluk*. Onderneem eene kruistogt tegen onkunde, en stel eene wet in en verbeter haar voor de opvoeding van het algemeene volk; want, zonder dat wij behoeven te zien op de lessen der geschiedenis der oude wereld, in alle deelen der aarde en van alle tijdperken, geven ons de grond waarop wij wonen en zijne bewoners, inboorlingen zoo wel, als die er zich als landverhuizers nederzetten, de geduchte les, dat het geen volk veroorloofd is in onkunde te leven, zonder daarvoor gestraft te worden."

En de opvolger van Washington en Jefferson, namelijk Madison, in dienzelfden geest sprekende, zegt: „Door geheel de beschaafde wereld streven de volkeren naar den lof, dat zij wetenschappen en nuttige kunsten aankweeken, en de oogen openen voor de beginselen en zegeningen van een vertegenwoordigend Bestuur. De *Amerikaan* is het aan zich zelve en aan de zaak van een vrij gouvernement verschuldigd, door zijne *inrigtingen ter betordering en verspreiding van kennis*, te bewijzen, dat zijne staatkundige instellingen, die de aandacht van alle deelen der wereld trekken, even voordeelig zijn voor de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling der menschen, als in overeenstemming met zijne *individuële* en maatschappelijke regten. Welk tafereel kan den geest weldadiger zijn en meer overeenkomstig de rede, dan dat van vrijheid en wetenschap,

waarbij de een aan den ander leent, ter wederkeerige en de zekerste ondersteuning. *Het wordt algemeen erkend, dat alleen een wèl onderwezen volk ook een bestendig vrij volk kan wèzen.*" In denzelfden geest verklaarde de Witt Clinton: „Kennis en kundigheden zijn even zoo wèl de oorzaak, als *het uitwerksel eener goede regering.*"

Het bleef echter niet alleen bij deze *individuale* overtuiging van zoo hoog geplaatste mannen: ook het geheele *Congres* deelde daarin, en toonde doordrongen te zijn van het hooge aanbelang der volksopvoeding. Toen het in 1777 een algemeene *Christelijke* dank- en bededag uitschreef, voor den bloei en welvaart des lands, voor de belangen van handel, akkerbouw enz., toen verzocht het ook uitdrukkelijk, om aan den Allerhoogste op te dragen en aan de hoede van den Almagtigen God aan te bevelen, *om de scholen en gestichten van opvoeding, zoo noodzakelijk voor de bevordering van waren vrijheids-zin, van deugd en godsvrucht, in Zijne bescherming te nemen, en de middelen, tot uïtbreïding van Zijn Rijk aangewend, rijkelijk te zegenen.*" En in 1779 werd wederom aan het volk ten *dringendste* aanbevolen: „Volhard in het gebed, opdat God den rijkdom Zijner genade aan Zijne Kerk openbare, en Zijnen Heiligen Geest over alle dienaren des Evangeliums uitstorten moge; *opdat Hij de middelen tot algemeene beschuving zegene, en het licht van Christelijke kennis tot aan de verste einden der aarde uïtbreide.*" Die middelen tot *algemeens* beschaving en ter verkrijging van *Christelijke kennis* zijn wel voornamelijk *Christelijke volkscholen.*

Men zal erkennen, dat zulke staats-inzigten, zoo geheel in tegenspraak met de grondbeginselen van het vroegere Engelsche regerings-stelsel van eenen Karel II, van Berkeley, William Keith enz., eene geheel nieuwe ontwikkeling van het volks-onderwijs moesten te weeg brengen: te meer daar deze overtuiging van staatsmannen als Washington, Jefferson, Madison en de Witt Clinton, ook weldra de levendige overtuiging werd van andere uitstekende mannen, die hunne beste gave aanwendden haar luide en met nadruk den volke te verkondigen. Wij bedoelen namelijk William Cooper, den vader van den Europeesch beroemden

James Fennimore Cooper, en, die zijnen naam niet alleen aan *Cooperstown* heeft nagelaten; maar zich ook als *Congres*-lid een ijverig voorstander van het volksonderwijs heeft betoond; voorts Francis Wayland, mede een man van uitstekend karakter, door vele gehoudene redevoeringen en staatkundige en wijsgeerige werken, beroemd, en, om er geene meer te noemen, Crommelin Verplanck, die in de hoogste staatsbetrekkingen van den staat *Nieuw-York* geroepen, de bijzondere belangen der *volksopvoeding* aan zich opgedragen zag, en inderdaad toonde, dat hem *Hollandsch*, *Hugenoten* en *Puriteinen*-bloed, door hart en aderen stroomde. Ook dit drietal willen wij over zoo hooge staatsaangelegenheid als het *volks-onderwijs*, nader hooren.

Om er de *noodzakelijkheid* van te betoogen, zegt William Cooper: „Zoo wèl zijn wij overtuigd van het nut, dat het algemeen van een goed *nationaal opvoedingstelsel* zou trekken, dat wij even bezorgd zijn, als die Hervormers van het onderwijs wezen kunnen, dat de armste man ten platte lande moge onderwezen worden in *lezen*, *schrijven*, *rekenkunde*, in al hare regels en takken; in de *meetkunde*, de beginselen der *algebra* en *aardrijkskunde*. Wanneer ouders door ongelukkige omstandigheden en voorvallen, die geene misdaad daarstellen, niet in staat zijn, om voor zulk eene opvoeding te betalen, dat dan het volk zulke kinderen als armen onderhoude tot twaalf of veertien jaren, en hen dan verpligte tot eenig bedrijf van nijverheid. Maar waar dit niet het geval is met de ouders, daar moet elk, zonder toegevenheid verpligt worden zijn deugdelijk aandeel te betalen in de onkosten, ter nakoming dezer eerste aller pligten. Verder dan de aangeduide takken, maakt de opvoeding eene *weelde*, geene *noodzakelijkheid* voor het leven uit. Zoo zoudt gij even goed kunnen zeggen, dat een kind een natuurlijk regt heeft op bloempodding en boterkoekjes na den maaltijd, als dat hij aanspraak heeft op *Grieksch*, *Latijn*, de *Oostersche* talen en de hoogere *Wiskunde*.

„Wij zouden zelfs zoo verre wenschen te gaan, om de onderwijzers en de schoolbehoefden voor elken tak van wetenschap, zonder uitzondering zelfs, op openbare kosten te on-

derhouden; en in die kosten moest dan voorzien worden door de opbrengst van eenen onpartijdigen omslag. Naar zulke *volkscholen* mag dan iedereen zijne kinderen zenden om onderwezen te worden, in elken tak van wetenschap, die de ouders zelve noodig achten voor de toekomstige bestemming van het kind."

Wij zullen later zien, in hoe verre deze grondstellingen en wenschen van William Cooper door het *Amerikaansche* opvoedingsstelsel zijn verwezenlijkt geworden. Hooren wij vooraf ook nog andere voorstanders van het verbeterd volks-onderwijs; een man van invloed, als Francis Wayland, bovengenoemd. Het is de Republikein, die spreekt:

„De vraag, wat kunnen wij doen om de zaak der vrijheid door de wereld te bevorderen? zegt hij, lost zich zelve op in eene andere: wat kunnen wij doen om den goeden uitslag te verzekeren, van die poging, die onze instellingen beproeven op het karakter der menschen? In antwoord daarop, is het belangrijk aan te merken, dat, wat wij voor ons vaderland zouden willen doen, zulks gedaan moet worden *voor het volk*. Groote uitkomsten of gevolgen kunnen nooit langs eenen anderen weg worden verkregen. Inzonderheid is dit het geval onder eene *republikeinsche* staatsregeling.

„Hier is het *volk* niet slechts de wezenlijke, maar ook de erkende bron van alle gezag. Het volk, de burgers maken de wetten en houden het toezigt op hare uitvoering. Zij besturen den Senaat, bedreigen het Kabinet, en derhalve is het, het zedelijke en verstandelijke karakter des volks, dat „aan de duurzaamheid en vastheid onzer instellingen vorm en zegel" moet verleenen. Zoo lang dus ons volk deugdzaam en verstandig blijft, zal ook ons Bestuur gevestigd blijven. Zoo lang het volk met juistheid oordeelt, en op eene billijke wijze regt doet, zoo lang zullen onze wetten heilzaam zijn, en de beginselen onzer staats-regeling zich overal van zelve aan het algemeene gezonde verstand van den mensch aanbevelen. Maar zoodra ons volk onwetend en ondeugdzaam wordt, wanneer zijne beslissingen de uitvloeisels worden van hartstogten en omkoopings, eerder dan van *rede en regt*, van dat oogenblik zijn onze vrijheden ten einde; en, verheugd

van aan de dwingelandij van millioenen te ontkomen, nemen wij „om bescherming te vinden, de toevlugt tot het *despotisme* van éénen enkelen.” Dan zal de laatste hoop der wereld zijn uitgebluscht, en duisternis zal voor eeuwen het geheele menschdom bedekken.

„Niet minder belangrijk is de *zedelijke* en *verstandelijke* beschaving, wanneer wij ons land willen doen strekken om ook in de toekomst te staan als het bolwerk voor de vrijheden der wereld. Wanneer ook ooit de tijd mogt terug komen om de ziel der menschen te beproeven, dan moet ons vertrouwen op God hetzelfde zijn, zoo als dit vroeger was in het karakter onzer burgers. Wanneer eens de midelen ter opvoeding overal door ons land *vrij* zullen zijn, gelijk de lucht, die wij inademen; wanneer *ieder gezin zijnen Bijbel zal hebben, en ieder met liefde zal bezield zijn, dien te lezen*; dan en eerst *dan*, niet eerder, zullen wij onzen eigen invloed uitoefenen op de zaak der menschheid; dan, en niet eerder, zullen wij in staat zijn, om ook voor de toekomst te staan, tusschen den onderdrukker en den onderdrukte; dan eerst zullen wij tot de trotsche baren der overheersching kunnen zeggen: *tot hiertoe, en niet verder!*

„Het blijkt dus volstrekt noodwendig te zijn, dat de eerste pligt van een *Amerikaansch* burger is, alle mogelijke midelen aan te wenden, om algemeen het *verstandelijke* en *zedelijke* karakter van ons volk te verheffen. Wanneer wij spreken van *verstandelijke* verheffing, dan willen wij daarmede evenwel niet te kennen geven, dat al onze burgers taalgeleerden (*linguists*) of diepe wiskundigen moeten worden. Dit is, althans voor het tegenwoordige, niet uitvoerbaar; het is zekerlijk ook niet noodzakelijk. Het doel, waarnaar wij streven, zal bereikt zijn, als iedereen gemeenzaam bekend is met datgene, wat nu genoemd wordt, de gewone vakken eener *Engelsehe* opvoeding uit te maken. Dan zijn de intellectuele schatkamers onzer eigene taal voor hem ontsloten; eene taal, waarin hij alle kennis kan opzamelen, die hij ooit zal behoeven, om zijne begrippen te vormen nopens elk onderwerp, waarover het zijn pligt zal zijn te beslissen. *Een mensch, die niet lezen kan*, dat wij dit ons altijd herinneren,

is een wezen, dat niet geacht wordt, in onze staats-regeling.

„Waar het regt van stemmen zich uitstrekt tot *allen*, is hij voorzeker een gevaarlijk lid van het gemeenebest, die zich niet bekwaam heeft gemaakt, dat stemregt uit te oefenen. Maar op dit punt behoef ik niet verder uit te wijden. De handelingen onzer nationale en staats-regten leveren reeds genoegzame bewijzen op, dat ons volk levendig doordrongen is van het hooge aanbelang dier zaak. Wij gelooven sterk, dat de tijd niet verre meer af is, dat er niet één enkel burger meer gevonden zal worden van deze *Vereenigde Staten*, welke geen regt zal hebben op den naam van een wel onderrigt man.

„Maar verondersteld, dat dit alles gedaan zij, dan zal nog slechts een gedeelte, en verre het minst belangrijke gedeelte van ons werk vervuld zijn. Wij hebben de magt des volks vergroot, maar wij hebben het twijfelachtig gelaten in welke rigting die magt moet worden aangewend. Wij hebben ons overtuigd, dat er eene *publieke opinie* zal worden gevormd; maar of die *opinie* heilzaam of noodlottig zal wezen, is nog onbeslist. Wij hebben onze kanalen gegraven, waardoor de kennis kan worden geleid tot ieder lid (*individu*) van onze magtige bevolking: ons blijft nu nog over, om door middel van deze zelfde kanalen in elk gemoed, in elken boezem eenen onwankelbaren eerbied voor de beginselen van *regt* te weeg te brengen. Zoo verre gegaan zijnde, moeten wij dan nu ook verder gaan; want men moet in aanmerking nemen, dat het plegtanker, waardoor onze vrijheden worden vastgehouden, nooit veilig kan geacht worden, tenzij de *zedelijkheid* gelijken tred houde met de *verstandelijke* ontwikkeling. Dit leidt ons tot het besluit, dat onze tweede en nog veel dringender pligt is, het *zedelijke karakter* van ons volk aan te kweken.”

Zoo verre nu onze schrijver; aangezien nu het *zedelijke karakter* alleen door de *godsdiens*t gevormd wordt, zoo is het duidelijk dat *godsdiens*t de grondslag moet wezen van alle openbare volks-opvoeding: eerst dan, zegt Fr. Wayland daarom toeregt, *als ieder gezin zijnen Bijbel zal hebben, en bezield zal zijn met liefde om dien te lezen*, eerst dan zal ons

land waarlijk *vrij* zijn. En inderdaad wij kennen geene vrijheid dan die des *Evangelies*: de waarheid des Evangelies maakt vrij!

Niet minder belangrijk dan die mannentaal van Wayland, zijn de voorstellen van den beroemden William Ellery Channing, en de waarde, die hij hecht aan eene algemeene, degelijke volks-opvoeding. Bij gelegenheid, dat hij eene, ook in het *Hollandsch* vertaalde, inleidings-rede uitsprak tot de Franklin-voorzittingen te *Boston*, Sept. 1838, sprak hij aldus: „Wij zijn verplicht onze goedkeuring te schenken aan al hetgeen in den laatsten tijd zoo wel van staatswege als door bijzondere personen, ten behoeve van het *openbaar onderwijs*, dien voornaamsten steun der toekomst, in *Massachusetts* gedaan is. Men heeft de zorg voor het onderwijs afgescheiden van het overige staatsbestuur en daarmede iemand belast, die door kunde en ervaring daarvoor bijzonder geschikt is, — zoo wij ons niet vergissen was dat de zoo even vermelde Franc. Wayland — en die zich geheel aan de verbetering van het onderwijs toewijd. Men is door de bijzondere liefdadigheid in staat gesteld, *scholen tot vorming van onderwijzers* op te rigten, iets waarvan bovenal de verbetering van het onderwijs afhangt. De bevorderaars van opvoeding en onderwijs zijn de ware vrienden van hun vaderland, en hunne namen verdienen bij de nakomelingschap, voor wier edelste behoeften zij zoo onbekrompen zorgen, in eere gehouden te worden.”

Als *middel* tot bevordering van dat onderwijs doet Channing, den navolgenden voorslag: „Gij kent de uitgestrektheid en de waarde van de *domeinen* der Unie. Door den jaarlijkschen verkoop komen er groote sommen gelds in de schatkist, die voor de gewone uitgaven besteed worden. Dit is niet noodig. Ja men mag zeggen, dat die overmate van inkomsten de Unie benadeeld heeft. Waarom zouden wij dan niet de opbrengsten der domeinen geheel of ten deele aan de opvoeding toewijden? Hierdoor zouden wij in eens de zoo dringende behoefte aan onderwijs kunnen vervullen, geschikt voor de ontwikkeling van het opkomend geslacht. Het is treurig te zien, hoe karig de onderwij-

zers beloond worden, en hoe dit de eenige hinderpaal is, waarmede de zaak van opvoeding te kampen heeft. Wij moeten voor onze scholen begaafde mannen en vrouwen hebben, die door hun verstand en hunne zedelijke kracht verdienen, dat hun de jeugd eener natie worde toevertrouwd; en daarom moeten wij hen zoowel ruimschoots beloonen, als hun op alle mogelijke wijze achting en eere bewijzen. In ons land, waar tegenwoordig zoovele paden naar rijkdom en bevordering leiden, zullen weinig uitstekende menschen de zoo gewigtige als moeilijke taak van het onderwijs tot hun beroep maken, als daaraan niet meer voordeel en eere verbonden is dan tegenwoordig, behalve in enkele groote steden, het geval is. Het beroep van onderwijzer moet als een van de eervolste in de maatschappij beschouwd en als zoodanig beloond worden; én ik zie niet, hoe dit mogelijk is, tenzij door het domein aan het onderwijs toe te eigenen.

„Het is de eigendom van het volk, en de eenige eigendom geschikt om dadelijk tot het ondersteunen en in stand houden van instellingen voor het openbaar onderwijs te dienen. Deze zaak, hoewel van belang voor alle klassen der maatschappij, is toch in 't bijzonder de zaak van hen, wier middelen tot ontwikkeling door behoefte zeer beperkt zijn. Die groote klasse van het volk vereenige zich dus als één man voor die zaak, spanne daarvoor al hare krachten in. Ambachtslieden, landlieden, fabriekarbeiders! dat het land weergalme van één kreet: „*de domeinen voor het onderwijs!*” Wij zullen later zien, dat Channing, hier niet te vergeefs gesproken heeft. Zoowel tot verheffing van den *onderwijzersstand*, als tot verkrijging van *domeinen*, ter bevordering van de zaak der opvoeding, voerde hij met kracht het woord; maar nog meer drong hij met kracht en nadruk aan: op eene *algemeene ontwikkeling*, vooral van de arbeidende klasse.

„Ik weet, zegt hij, dat hetgeen in mijne rede gepredikt wordt, tegenstand zal ontmoeten. Men zal tot mij zeggen, „hetgeen gij ons verhaalt, klinkt goed, maar het is niet voor uitvoering vatbaar. Er is niets gemakkelijker dan op zijne studeerkamer schoone theoriën uit te spinnen, maar het werkelijke leven rijt ze van één, even als de wind het

spinneweb. *Gij* zoudt alle menschen ontwikkeld willen zien; maar de *noodzakelijkheid* wil, dat de meeste menschen werken; wie van beide heeft nu de meeste kans om te slagen? Eene wekelijke gevoeligheid moge voor de waarheid terugdeinzen, het blijft daarom niet minder waar, dat de meeste menschen niet voor ontwikkeling, maar voor den arbeid geschapen zijn.”

„Ik heb die tegenwerping in sterke bewoordingen uitgedrukt, — zoo gaat Channing voort — om haar goed in het aangezicht te kunnen zien. Ik ontken echter geheel en al hare waarheid. Rede, zoowel als gevoel komen er tegen op. Het is toch geen gewaagd vermoeden, dat de Alwijze Vader, die allen met rede, geweten en gevoel heeft toegerust, ook de ontwikkeling hiervan heeft gewild; en het valt moeilijk te gelooven, dat Hij, die, door aan allen deze gelijke natuur te geven, allen tot zijne kinderen gemaakt heeft, de meesten zou bestemd hebben, om hun leven met slaafsch en zieldoodend werk, ten behoeve van eenige weinigen door te brengen. God kan geene geestelijke wezens tot vernedering geschapen hebben. In het ligchaam vinden wij geene organen, die bestemd zijn, om ongebruikt weg te kwijnen; veel minder nog zijn de krachten der ziel geschonken, om in een onafgebroken doodslaap verzonken te blijven.”

„Misschien zal men zeggen, dat het doel des Scheppers niet uit eene theorie, maar uit de feiten opgemaakt moet worden; en, dat het een onbetwistbaar feit is, dat het bestaan en de welvaart der maatschappij, die in de raadsbesluiten der Godheid moeten geacht worden te liggen, van de menigte het werk der handen, en niet de ontwikkeling van den geest, eischt. Ik zou daarop antwoorden, dat eene maatschappelijke orde, die de opoffering eischt van den geest, mij verdacht voorkomt, dat de zoodanige door den Schepper niet verordend *kan* zijn. Wanneer ik bij een bezoek in een vreemd land zag, hoe het grootste gedeelte van het volk verlamd, kreupel en van het gezigt beroofd was, en men mij zeide, dat de maatschappelijke orde die verminking eischte, zou ik dan niet antwoorden: laat die orde ten gronde gaan! Wie zou zich niet beleedigd in zijn verstand en gekrenkt in zijn gevoel achten, wanneer men dit als den wil der Voorzienigheid

wilde doen beschouwen? En met niet minder afkeer zouden wij moeten zien op eene maatschappelijke orde, die alleen door het verminken en *uitdooven* van den geest der menigte in stand kan gehouden worden.”

Gelijk de *Engelsche* Amerikaan Channing tot verbetering van den *onderwijzersstand* sprak, zoo voerde ook de *Hollandsche* Amerikaan Crommelin Verplanck, van wien gezegd wordt, dat hem *Hollandsch*, *Hugenoten-* en *Puriteinen-*bloed door hart en aderen stroomt, met kracht en nadruk, het woord tot verheffing en opbeuring van den onderwijzersstand. Het was in den tijd der schoolverbetering, waarin hij tot *verheffing* van den *onderwijzers-*stand, tot meerdere waardering van den *schoolmeester* (the *schoolmaster*) aldus sprak:

„Er zijn grootscher onderwerpen voor den lofredenaar dan dit. De lof van den staatsman, den krijgsheld, of den redeenaar, levert schitterender onderwerpen voor eene roemzuchtige welsprekendheid; maar geen onderwerp kan rijker zijn in verdiensten, noch vruchtbaarder voor het algemeen belang. De verlichte milddadigheid van vele onzer afzonderlijke staats-besturen (onder welke wij eene fiere onderscheiding voor onzen eigen staat, *N. York*, mogen vragen) in de uitbreiding van het algemeene school-stelsel over de geheele bevolking, heeft het lager onderwijs gebragt aan de deur van elk gezin. In dezen staat blijkt het, uit het jaarlijksch verslag van den Secretaris van staat, (1829,) dat er zijn, behalve de vijftig ingelijfde academiën en talrijke bijzondere scholen, omtrent 9,000 schooldistricten, waarin in elk een geregeld onderwijs wordt gegeven. Deze bevatten tegenwoordig een half millioen kinderen, die alleen in den staat *Nieuw-York* onderwezen worden. ¹⁾ Daarbij mogen nog gevoegd worden 9 of 10,000 jonge lieden, die in hoogere Seminariën van wetenschap studeren, uitgezonderd nog de collegiën.

Van welk eenen onberekenbaren invloed dus, hetzij ten goede of ten kwade, op de dierbaarste belangen der maat-

---

1) In 1844, waren er reeds meer dan 10,000 school-districten; — en meer dan 600,000 kinderen bezochten de openbare scholen, alleen in den staat *Nieuw-York*.

schappij, moet de achting zijn, die men koestert voor het karakter van dat groote ligchaam van onderwijzers, en bijgevolg de verantwoordelijkheid van ieder der *individuen*, waaruit het bestaat. Bij de jongste algemeene verkiezing in dezen staat, werden de stemmen van ongeveer 300,000 personen opgenomen. In dertig jaren zal het groote meendeel dezer zijn verdwenen; hunne regten zullen worden uitgeoefend, en hunne pligten worden overgenomen door diezelfde kinderen, wier harten thans geopend zijn, om de eerste en duurzaamste indrukken te ontvangen van de tien duizend schoolmeesters van dezen staat.

„Wat bestaat er in onze geheele maatschappelijke inrigting, dat zulk eene uitgebreide en magtige werking uitoefent op het nationale karakter? Er is slechts een andere invloed, krachtiger dan deze; maar ook slechts één. Het is de invloed der *moeder*. De vormen van een vrij landsbestuur, de voorschriften eener wijze wetgeving, de ontwerpen van den staatsman, de opofferingen van den vaderlander, zijn als niets, vergeleken bij dezen invloed. Indien de opvolgende burgers onzer republiek de rijke erfenissen der vaderen waardig zijn, dan moeten zij dit voornamelijk geworden zijn door de deugd en het verstand hunner *moeders*. Het is in de school der moederlijke teederheid, dat de neigingen van het kind het eerst moeten opgewekt en tot eene gewoonte worden; dat het eerste gevoel voor godsvrucht moet ontwaken, en met juistheid bestuurd worden; dat het begrip, de zin voor pligt en zedelijke verantwoordelijkheid moet ontwikkeld en verlicht worden.

„Maar het naaste in rang en kracht, naast die zuivere en heilige bron van zedelijken invloed, staat de *schoolmeester*.

„Die invloed is thans reeds sterk. Wat zou die wezen, wanneer in ieder van die schooldistricten, die wij thans met jaarlijks toenemende duizendtallen tellen, een onderwijzer gevonden werd, die wel kundig is zonder pedanterie, *godsdienstig* zonder bigotterij of dweeperij; in eenen goeden zin trotsch en ingenomen met zijn beroep, en vereerd wegens de naauwgezette vervulling zijner pligten? Hoe verre zou zich de *intellectuële* en zedelijke invloed van zulk een

ligchaam van mannen dan niet uitstrekken? Velen, die zoo gevormd zijn, tellen wij reeds onder ons: mannen, nederig wijs, en onbekend, onopgemerkt nuttig, die geene armoede kan nederdrukken, geene miskenning kan vernederen. Maar om een ligchaam op te kweeken van zulke mannen, zoo talrijk als de behoefte en de waardigheid des lands dat vereischen, daartoe is noodig, dat hun arbeid behoorlijk beloond worde, en zij zelve hun beroep beminnen en vereeren.

„De arbeid van den *schoolmeester* is moeilijk en ondankbaar; de belooningen zijn nog sober en karig. Wel moge hij inderdaad zijn en behoort hij te zijn bezielde door gemoedelijke zucht om wel te doen, die beste van alle vertroosting, die edelste van alle drijfveeren. Maar die zucht ook moet wel dikwijls door wolken overtrokken worden van twijfeling en onzekerheid. Onopgemerkt en niet roemrijk als zijne dagelijksche bezigheid moge toeschijnen aan geleerden hoogmoed, of rijke eerezucht, toch moet hij, om inderdaad wèl te slagen en gelukkig te zijn, bezielde wezen met die groote beginselen, welke de doorluchtigste weldoeners van het menschedom aanvuurden. Wanneer hij een hoog talent en rijke kundigheden voor zijne taak medebrenge, dan moet hij zich kunnen tevreden stellen om op verwijderde jaren voorwaarts te zien, ten bewijze, dat zijn arbeid niet vernietigd is geworden; dat het goede zaad, dat hij dagelijks *uitstrooit, niet valt op eenen steengrond, en aan den weg, en onder doornen*, om verstikt te worden door de zorgen, de verstooijingen en ondeugden der wereld. Hij moet zijne bekommernissen verdrijven door hetzelfde profetisch geloof, dat den grootsten der tegenwoordige wijsgeeren in staat stelde, om, te midden der miskenning en verachting van zijnen eigen tijd, zich zelve te beschouwen als zaaijende het zaad der waarheid voor de nakomelingschap en ter verzorging des Hemels. Hij moet zich zelve wapenen tegen teleurstelling en vernedering, met een gedeelte van datzelfde edele vertrouwen, dat den grootsten onzer hedendaagsche dichters bevredigde, toen hij onder het gewigt bukte van zorg en gevaar, van armoede, ouderdom en blindheid, — want nog:

„In prophetic dream he saw
The youth unborn, with pious awe,
Inbide each virtue from his sacred page.”

Hij moet de kunst verstaan, en er liefde voor koesteren, om zijne leerlingen te onderwijzen, niet slechts de magere beginselen der wetenschap, maar het geheim en het gebruik van hunne eigene *intellectuële* kracht; hij moet hen vervolgens opwekken en in staat stellen om voor zichzelf den sluier op te heffen, die de goddelijke (majestueuse) gedaante der *waarheid* bedekt. Hij moet met een diep gevoel van eerbied bezielde zijn, verschuldigd aan den jeugdigen geest, welke uitgerust is met magtige, hoewel nog niet ontwikkelde vermogens en aanleg, met onbekende en eeuwige bestemmingen. Wijders moet hij hebben geleerd eerbied te koesteren voor zichzelf en zijn beroep; en op zijne overigens slecht beloonden arbeid neder te zien, als op zijne eigene, uitstekend groote belooning.

„Wanneer dan zoodanig de moeijelijkheden en ontmoedigingen zijn, — zoodanig de pligten en drijfveeren, en de bemoedigingen der onderwijzers, welke dien naam en dat vertrouwen waardig zijn: hoe duur is dan de verpligting, die er op elken verlichten burger rust, die de waarde van zulk een man kent en gevoelt, om hem te helpen, hem te beminnen en hem te vereeren! Maar laat ons niet te vreden zijn met eene dorre eer te bewijzen aan eene begravenne verdienste. Laat ons onze dankbaarheid toonen aan den doode (vergetene) door werkdadige poging om den stand te verheffen, om het nut uit te breiden, en, het karakter te verhoogen van den *schoolmeester* onder ons. Zoo zullen wij best onze dankbaarheid betuigen aan de onderwijzers en gidsen onzer eigene jeugd; zoo het best ons vaderland dienen, en, zoo op de krachtadigste wijze over ons land verbreiden, licht, en waarheid en deugd.”

Zulke stemmen, van zoo hooggeplaatste personen, zulke mannentaal, als van een' Washington, Jefferson, Madison en de Witt Clinton; — van eenen Cooper, Wayland, Channing, en Crommelin Verplanck, benevens andere, gelijk gestemde mannen, die wij nog later

zullen leeren kennen, bleven dan ook niet zonder gunstige uitwerking; zij wekten de algemeene belangstelling op, en versterkten die, waar zij reeds bestond.

Zoo dan ontstond er in de *Vereenigde Staten*, door de vereenigde pogingen der Staten en aanzienlijke mannen, een stelsel van onderwijs, waaraan vreemdelingen, de Engelschen: Charles Lyell, Reed, Mackay en Matheson, de Duitscher Friedr. von Raumer, hunne opzettelijke aandacht en onderzoek schonken, en, dat ook de mijne in hooge mate bezig hield, gedurende mijn verblijf in *Nieuw-Nederland*; want zoo verre hoofdzakelijk, tot de Staten *N. York* en *N. Jersey*, strekte zich mijn onderzoek, namelijk door aanschouwing uit; terwijl de verzamelde berigten en ook nog later uit *N. Amerika* ontvangene rapporten mij in staat stelden, hier een meer algemeen overzicht van het schoolwezen in de *Vereenigde Staten* te laten volgen.

Deze overtuiging is daar thans wel genoegzaam algemeen: „*Het opgroeiende geslacht is bestemd, eenmaal het land te regeren; daarom moet men het vormen en opvoeden, opdat het beveiligd zij voor de kuiperijen der demagogen, en, zijne onschatbare regten zoodanig uitoefene, dat zij niet door misbruik verloren gaan.*” — Zulke republikeinsche gronden huldigen allen, ook zelfs die republikeinen, die niet, gelijk in *Nieuw-Engeland*, op godsdienstige gronden, goede *Christelijke* scholen verlangen. Daarenboven de staatsregering is op *Christelijke* grondslagen, de erkenning van volkomen gelijke regten van alle menschen gevestigd, zoo als die *gelijkheid* in het Evangelie wordt geleerd. Gelijk wij vroeger zagen, was de *Bijbel* zelfs in eene *Puriteinen*-kolonie *wetboek* geworden: om dus de regten en vrijheden van den mensch in hare hoogste heiligheid en grootste zuiverheid te leeren kennen, zoo als die de grondslagen uitmaken der republiek, heeft ieder belang bij den *Bijbel* op scholen. Zoo is de theorie, van de *praktijk* waren wij getuigen. Wij komen er op terug.

Evenwel kan de Verbonds-regering of het *Congres*, uit hoofde der grondwet en van de algemeen heerschende gevoelens, niet onmiddelijk het onderwijs leiden: even vrij als alle belijders hunne verschillende Godsdienst oefenen, zoo vrij

is in de Vereenigde Staten ook het onderwijs; eene *volkszaak*, door geen ministerium van openbaar onderwijs geleid, noch bestuurd; hoewel het *Congres* $\frac{1}{3}$ deel van alle staatslanderijen voor de scholen bewilligde, waardoor in onderscheidene Staten zelfs zeer aanzienlijke schoolfondsen ontstaan zijn, zoo bestaat er geene algemeene schoolkas; maar juist door die inrigting ook geen *algemeen school-plan*. Alle bewegingen tot schoolverbetering gaan dan ook met goed gevolg van de *afzonderlijke Staten* en van enkele personen uit: onder de eersten staan *Nieuw-York* en de Staten van *Nieuw-Engeland*, *Massachusetts* enz. op den voorgrond. Men noemt deze vrije schoolinrigting het *vrijheids-stelsel*, dat inzonderheid bij de Protestantsche kolonisten geboren, in *Massachusetts* en *Nieuw-York* opgekweekt, zich thans door den geheelen Verbondsstaat uitbreidt. „Een ieder, zegt Baird, mag in de *Vereenigde Staten* onderwijs geven; daar, waar het algemeen heerschend stelsel van *openbare* scholen is doorgedrongen, gebeurt het dikwijls, dat een aantal familiën zich vereenigen, om voor hunne kinderen een' onderwijzer te onderhouden. Een zoodanig onderwijzer *heeft geene toestemming om onderrigt te geven noodig* (en juist daarin bestaat de vrijheid, dat elk een onderwijst *waar en wat* hem goedgevindt); zij die hem aanstellen, hebben alleen over zijne geschiktheid en bekwaamheid te oordeelen. De door den *Staat* ondersteunde onderwijzers *moeten een examen voor eene bijzondere commissie ondergaan*; want ook de *Staat*, die zich als volkswil openbaart, geniet dezelfde vrijheid als elke *individu*, om dit ter zijner verantwoording te verlangen. In 'alle staten, waar bij de wet voor elementaire scholen gezorgd is, wordt aan eene distriktscommissie een jaarlijksch verslag ingeleverd; deze verzendt het aan de commissie van het graafschap (gewest), en deze weder aan den school-commissaris van den Staat.

Een aantal dier verslagen, zoo wel van *bijzondere* als *openbare* scholen, hebben wij voor ons; doch vóór dat wij die van naderbij beschouwen, willen wij hier nog eerst de *Amerikaansche* denk- en zienswijze leeren kennen, waardoor zij dit *vrijheids-stelsel* verdedigen. Het werd noodwendiglijk uit de volkomene vrijstelling der *Godsdiensten* ontwikkeld. Wat

dus met opzigt tot de *Godsdienst* in de *Vereenigde Staten* het geval is, dat geldt ook met opzigt tot het onderwijs en zijne *beginselen*. De Amerikanen Kent, Rawle, Lloyd, Joseph Story, en allen, die over de *Amerikaansche* Constitutie schreven, hebben deze beginselen van *vrijheid* in bescherming genomen; maar nog meer, het *Amerikaansche* volk zelf, verkiest deze vrijheid van *godsdienst* en *onderwijs*, zonder eenige *inmenging* van de zijde der regering. „Men vreest veel meer eenzijdige inmenging en gedwongene overeenstemming (tot een algemeen *schoolplan*); dan enkele gebreken van inzicht en samenhang.” Doch vernemen wij thans het gevoelen van een man als Story, die men, naast eenen Marshall en Kent, als een der aanzienlijkste regtsgeleerden acht.

„De eigenlijke moeilijkheid ligt in de bepaling der *grenzen*, binnen welke de regering het regt en de bevoegdheid heeft, zich in godsdienstige aangelegenheden (en zoo ook in *godsdienstige* beginselen der school) te mengen. Hier zijn drie gevallen in het oog te houden: 1. wanneer eene regering eene bepaalde Godsdienst begunstigt, terwijl ze aan alle personen vrijheid laat, om eene andere Godsdienst te be-lijden; 2. wanneer zij inrigtingen (*scholen*) tot bevordering der leer van een bepaald kerkenootschap sticht, terwijl zij aan alle andere dezelfde vrijheid daartoe laat; eindelijk 3. wanneer zij in het oogloopend eene bepaalde afdeeling boven anderen begunstigt, en tevens allen, die tot dezelve niet behooren, óf geheel óf ten deele van de waarneming van openbare eeram-bten, van voorregten en bijzondere vrijheden uitsluit. Zoo kan bijv. eene regering eenvoudig verklaren, dat de *Christelijke Godsdienst*, de Godsdienst van den Staat is, en dat alle afzonderlijke, tot haar behoorende sekten gelijkelijk ondersteund en begunstigd zullen worden; — of zij kan verklaren, dat of de Katholieke of de Protestantsche Godsdienst de Godsdienst van den Staat is, terwijl zij aan ieder vrijheid van denken in zaken van godsdienstigen aard toestaat; — of zij kan de leer van eene bijzondere godsdienst-partij, bijv. de Episcopalen, als staatsgodsdienst, met gelijke vrijheid voor andere gezindheden, invoeren; — of zij kan de

leer van eene bepaalde afdeeling tot uitsluitende staats-godsdienst verheffen, terwijl zij de anderen slechts onder zekere voorwaarden duldt, of alle andersdenkende burgers van alle openbare eerampten, voorregten en vrijheden uitsluit.

„Nu zullen er toch wel, noch hier, noch in andere Christelijke staten niet velen gevonden worden, die, na rijpe overweging, nog beweren, dat het onverstandig of onregtvaardig is, om de *Christelijke Godsdienst* in het algemeen als een voorwerp van gezonde politiek en der geopenbaarde waarheid te beschermen en te begunstigen. Alle *Amerikaansche* koloniën, van den tijd der eerste vestiging tot aan de omwenteling, hebben, met uitzondering van *Rhode-Island*, gedurende de ontwikkeling harer wetten en instellingen de *Christelijke Godsdienst* in dezen of genen vorm, ondersteund en in stand gehouden; en, zulks heeft nog tot op den huidige dag in eenige Staten plaats, zonder dat daardoor het minste vermoeden werd opgewekt, alsof zulks tegen de *beginsels van het regt* en der republikeinsche vrijheid streed. Het is duidelijk, dat juist in eene republiek de *Christelijke Godsdienst als het vaste fundament, op hetwelk zij hare duurzaamheid grondvest*, moet aangemerkt worden, daar zij de *Godsdienst der vrijheid* is, en, als zoodanig, ook door hare opregtste vrienden altijd wordt beschouwd. Reeds Montesquieu heeft opgemerkt, dat de Christelijke Godsdienst der despotieke magt den handschoen toewerpt. Tegen de liefde, in het *Evangelie* gepredikt, strijdt de willekeur, waarmede een Vorst zijne onderdanen behandelt; hij gaat nog verder en beweert zelfs, dat het Protestantisme meerdere verwantschap heeft met den geest der politieke vrijheid, dan het Katholicisme. Hij zegt: „Toen de Christelijke Godsdienst voor 200 jaren ongelukkigerwijs zich in *Katholicismus* ¹⁾ en *Protestantismus* verdeelde, gingen de volkeren van het noorden tot het laatste over; terwijl de zuidelijke aan het katholicisme gehecht bleven, en het is duidelijk, uit welke oorzaak. Den noordelijken volken is en zal altijd een zekere zin voor vrijheid en onafhankelijkheid eigen zijn, welke de

---

1) Moet eigenlijk heeten *Romanisme*.

zuidelijke volken niet bezitten: derhalve is eene Godsdienst, welke geen zichtbaar hoofd erkent, welgevalliger aan den door het klimaat opgewekten zin voor onafhankelijkheid, dan die, welke een zoodanig hoofd erkent." Zonder te onderzoeken, of deze opmerking gegrond is, moeten wij toch erkennen, dat een dergelijk verschijnsel in de meesten onzer koloniën tot op onzen tijd kan worden waargenomen. Daar *Massachusetts* in zijnen „*Bill of Rights*” het belang en de noodzakelijkheid van eene openlijke bescherming der Godsdienst en der openbare eeredienst inzag, had het aan deszelfs wetgevend ligchaam den last gegeven, om die bescherming alleen aan het Protestantisme te verleenen. De tot dat doeleinde uitgevaardigde wet is merkwaardig wegens de wijze, waarop zij der regering hare pligt jegens de protestantsche kerkafdeelingen onder het oog brengt. Het derde artikel zegt: „Daar het geluk van een volk en de goede orde en de eerbied jegens de burgerlijke magt wezenlijk van de *godsdienstigheid* en de *zedelijkheid* afhangen, en, daar deze alleen door de inrigting van eene openlijke eeredienst *en van openbare scholen* algemeen in den Staat kunnen verspreid worden: zoo heeft de burgerij van dezen Staat het regt om, *tot bevordering van deszelfs bloei*, ter bewaring der goede orde en ter handhaving der regering, het wetgevend ligchaam met de noodige magt daartoe te bekleeden. Hetzelve zal van tijd tot tijd de afzonderlijke steden en kerspelen autho- riseren en op het harte drukken: dat zij op eigen kosten de noodige sommen voor het onderhoud van *kerken en leeraren* bijeen brengen, zoo dikwijls door bijdragen niet vrijwillig daarin wordt voorzien.” Hierop volgen aanwijzingen, om te verhinderen, dat een of ander kerkelijk genootschap zich boven anderen verheffe, en, om aan de burgers gelijke regten te verzekeren.”

Wat hier van kerken en leeraren gezegd wordt, is in de *Vereenigde-Staten*, ook met betrekking tot de *scholen en onderwijzers* te verstaan. De *Staats-regeringen*, vorderen door- gaans, dat de gemeenten zich zelven beijveren, *schoolgebouwen* te zetten, onderwijzers-woningen te bouwen en zich onderwijzers te kiezen, waartoe zij het $\frac{1}{2}$ of althans $\frac{1}{3}$ der

onkosten zelve behoreen bijeen te brengen; terwijl dan de Staat zich willig toont het overige bij te leggen, of daartoe de noodige fondsen aanwijst. Bijna alle Staten bevatten overigens loffelijke bepalingen omtrent *de waarde en de hooge aangelegenheid van het onderwijs*, en bezitten door de vergunning van het Congres, enkele zelfs zeer aanzienlijke fondsen ter bestrijding van de noodige uitgaven, die men van den Staat verlangt. Sedert eenigen tijd is men in de oudste staten *Nieuw-York, Massachusetts* enz. begonnen, zoogenoemde openbare *staats-scholen* op te rigten, die dan, even als de *gemeente- en kerkelijke* scholen, onder eene commissie van opzieners (*Trustees*) gesteld worden. Doch het vertrouwen, dat deze mannen genieten, berust niet op eene staats-keuze of aanstelling, die van den Staat uitgaat: een *Nederlandsch* stelsel van schoolopzieners, door den Staat bezoldigd, is in *Amerika* volstrekt onbekend. Daar kiest zich elke gemeente, of voor de stadsscholen elke *wijk*, die mannen, aan wie zij zelve dat vertrouwen, voor eenen bepaalden tijd, schenkt, waarna zij weder ingekozen of door anderen opgevolgd worden.

Hoewel nu deze *volkskeuzen* wel eens aanleiding tot klagen mogen gegeven hebben; zoo is deze bemoeijng van het *geheele* volk, met zoo hooge aangelegenheid als het onderwijs, de opvoeding der eigene kinderen, toch verreweg beter, dan dat men de magt en de keuze van schoolopzieners en schoolcommissiën in ééne hand legt. Men vergunne ons hier in eene korte vergelijking te treden tusschen de beide stelsels: de *volksopvoeding* is het hoofddoel; de *vrijheid van geweten* moet echter daarbij evenzeer geëerbiedigd worden, als dit opzigtelijk de Kerk en Godsdienst plaats heeft. Men kent de conflicten en het wantrouwen, welke ons staatsstelsel, reeds jaren lang, bij een groot gedeelte der bevolking, bij den onderwijzersstand zelve, heeft teweeg gebragt. Zijn de *Roomschen* over de keuze en de zamenstelling onzer provinciale schoolcommissiën, — zijn zij en zijn ook de onderwijzers over onze plaatselijke commissiën te vreden? Kunnen het de *ouders* zijn van eene bepaalde godsdienstige denkwijze, en die op een *Christelijk godsdienstig* onderwijs, meer

nog dan op wetenschappelijk onderrigt den hoogsten prijs stellen? — Van hunne ontevredenheid en wantrouwen strekt de herhaalde en algemeene *kreet om vrijheid* van onderwijs tot een doorslaand bewijs. Durft gij beweren, dat dit verlangen van *Roomschen* en gemoedelijke *Christenen* beide, onregt, onbillijk is? Ik houd het tegendeel staande, en zeg: wanneer ik u *vrijheid van Godsdienst en geweten* schenk, dan is *vrijheid van onderwijs* daarvan een noodwendig gevolg. Of hoe, wilt gij den vader noodzaken zijnen kinderen een onderwijs te doen geven, dat even *beginselloos* is, als de hoogere en lagere commissiën *per se*.

De *Christen*, de *Nederlander* verlangt een onderwijs, dat Christelijke beginselen, vaderlandsche gezindheden, den geest der onvervalschte geschiedenis, de dierbaarste herinneringen der voorgeslachten, en daardoor echt *Nederlandsche* beginselen aankweekt in de harten der jeugd. Gij wijst hem naar uwe *staatscholen*, maar hij vindt ze beginselloos, om den wille van *Rome* neutraal; zij zijn voor hem, voor zijne bedoeling onnut, naar zijne overtuiging schadelijk. Of kan hij, de gemoedelijke *Christen*, die het juist om beginselen, veel meer dan om een wetenschappelijk afrigten van den geest, te doen is, zich met uw beginselloos onderwijs bevredigen? Maar hier verheft zich gewetensbezwaar: hij kan het voor zijnen God en Christus niet verantwoorden, de jonge planten in zulke kweekscholen te laten opkweeken. Wat dan? Hoe dat bezwaar op te lossen? — Wij wijzen u op *Amerika*, dat naar de strengste regelen van regt, dat vraagstuk voor alle partijen volkomen even bevredigend, in theorie en praktijk beide, heeft opgelost.

En die oplossing zelve, zij ligt, zoo als wij uit de aangehaalde woorden van den beroemden regtsgeleerde Story gezien hebben, in de *juiste grensbepaling*, hoe verre de Staat zich met kerk en school, of met andere woorden met Godsdienst en beginselen mag inlaten. Niet van *staatswege* wordt daar onderwijs gegeven; de zorg voor een behoorlijk onderwijs, voor scholen naar de plaatselijke behoefte ingerigt, berust op de *burgers* zelve, geheel op dezelfde wijze als de zorg voor kerken op de gemeenteleden berust. Maar de

Staat ondersteunt de *openbare school*, het algemeene onderwijs. Elke stad, elk dorp is het aan het algemeene welzijn verschuldigd voor eene volkomene opleiding, voor het bedrijvig leven, van de bewaarschool af tot het hooger onderwijs, zorg te dragen; zoo gaat de school van het *volk* zelf uit, en omvat niet maar een bijzonder gedeelte, of is niet maar voor meer of min goeuden bestemd: elk heeft dezelfde aanspraak, dezelfde toegang tot het *zelfde* onderwijs. Alle Amerikanen zijn *Gentlemen* of burgers, met dezelfde regten; geen onderscheid van standen rigt er scholen op, ten koste van het algemeen, voor den *aanzienlijken* stand, gelijk dit in onze steden, tot bezwaar en nadeel van alle ander onderwijs, wezenlijk het geval is.

Een gymnasium als *stedelijke* inrigting, een rector als *loontrekker* van de stad, is eene *onbillijkheid* in het Nederlandsche opvoedingsstelsel, onbekend bij den vrijen *Amerikaan*, en komt te meer uit als wij deze zaak met het vrije Amerikaansche stelsel in vergelijking brengen. Tegenover die stedelijke inrigting, hier doorgaans voor meer goeuden, staat onze *bijzondere* school, doorgaans minder beginselloos, omdat haar hoofd zich alleen aan God en zijn geweten rekenschap verschuldigd acht, zonder dat een gemengd stadsbestuur tusschen beide treedt. Daar staat een vader, hij betaalt mede aan het onderhoud van het gymnasium en onderwijzend personeel; maar zendt, omdat de *honoraria* hem te hoog zijn, of omdat hij niet tot een tweejarig tijdverlies met *Latijn* leeren wil gedwongen worden, of omdat hij de *te vele* leervakken voor zijn praktisch doel te bezwarend acht, — of wegens de *beginselloosheid* der inrigting, die hem afschrikt, zijne zonen naar eene *particuliere* school; het eenig onderwijs, dat hem hier overblijft, want alleen voor *armen* en *rijken* wordt hier van stads- of gemeentewegen in de behoefte van het onderwijs voorzien. Hoor de man hier redeneren: „Indien deze *particuliere* school door het bestuur is toegelaten, moet datzelfde bestuur er de behoefte van voor de stad ingezien en dus de zekere verwachting gehad hebben, dat zij door leerlingen zoude gefrequenteerd worden. Deze leerlingen staan echter tot de stad in dezelfde betrekking

„als alle andere. Indien nu het bestuur van oordeel is, „dat eene school niet kan voldoen aan hare verplichtingen „zonder gesubsidiëerd te worden, waarom zoude de school „door mijn kind en negentig andere bezocht, niet op eenen „gelijken voet behandeld worden als het gymnasium, dat „niet meer leerlingen telt? Waarom zoude ons stedelijk „bestuur, welks verordeningen ik als stil burger gehoorzaam, „welks belastingen ik stiptelijk betaal, zich meer de steun „toonon van eene school, die voor mij is, als bestond zij „niet, dan voor die, in welke mijn kind onderwijs verkrijgt. „Een van beiden toch is waar: of de school kan zonder „subsidie niet zoo goed zijn als het stedelijk bestuur noodig „acht, of wel. In het eerste geval heeft de wettig geves- „tigde school, die ik voor mijn kind niet ongeschikt acht, „aanspraak op zulk eene ondersteuning; in het laatste geval „is het uitreiken van geldelijke toelagen aan onderwijzers „van het *gymnasium strijdig met eene goede administratie.*” Wij kunnen er zelfs bijvoegen, die dan te onverantwoorde- lijker wordt „omdat zij de *beginselloosheid en zorgeloosheid* in de hand werkt.”

Geen twijfel of ook in *Amerika* zouden zulke redeneringen gehoord worden, als stad of gemeente, even eenzijdig, slechts voor een *gedeelte* van het onderwijs zorgde, en dan nog wel voor dat gedeelte, *dat best in zijne eigene behoeften voorzien kan.* Maar genoeg, de man heeft *gemoedelijk* bezwaar, al is het dan ook geen godsdienstig bezwaar: hij vraagt *subsidie* voor zijne school, door het gymnasium doorgaans gedrukt.

„Men antwoorde dezen vader, wiens hart even vurig voor zijn kind klopt als dat van eenigen stadgenoot voor het zijne, niet: wij kunnen niet alles doen! Zoudt ge willen dat wij alle scholen ondersteunden, dan verzonk onze stad onder den last. Want de man zoude met het korte antwoord: *of alle of geene*, uwe redenering stuiten. Wildet gij hem doen begrijpen, dat het beter is ééne goede school te hebben dan vele middelmatige, hij zoude *met eenen blik, die den waren menachenvriend schokken moest*, vragen: en de leerlingen dier middelmatige scholen? hebben deze minder aanspraak op uwe hulp en zorg? — Mogt gij eindelijk ongeduldig en on-

voorzigtig uitroepen: *vertrouw uw kind aan het gymnasium toe!* Maar hij heeft bezwaren, die gij niet kunt wegnemen, ook de door de stad aangestelde Commissiën niet. En zou buitendien de trouwe vader dan geen regt hebben te vragen: met welk oogmerk laat het stedelijk bestuur scholen toe, die het weet en erkent, dat niet anders dan ontoereikend, dan middelmatig zijn en nimmer, uit den aard der zaak zelve, goed, zoo goed als het gymnasium zijn kunnen? Is het dan *opzettelijk* dat een gedeelte der burgerij gedoemd wordt tot een gebrekkig onderwijs? Wordt het gymnasium, *niettegenstaande al de bijzonderheden*, welke het voor mijn doel minder geschikt maken, ten koste van andere scholen zoo geprivilegeerd, dat de *ouders genoodzaakt zijn er gebruik van te maken, door het pijnigend alternatief, van hun kind anders, wetens en willens, en dus op eene onverantwoordelijke wijze, aan een slechts middelmatig onderwijs over te geven.*"

Zie tot alle zulke en dergelijke, algemeene en locale bezwaren, conflicten en onregtvaardigheden, leidt ons *staatsstelsel* van onderwijs, en leiden onze stedelijke instellingen. *Amerika* heeft alle die bezwaren opgelost door het *vrijheidsstelsel*, dat zich onmiddelijk aan het *vrijwilligheidsstelsel* (*voluntary system*) der Godsdienst aansluit, of beter gezegd daaruit geboren wordt.

Elke gemeente, elke stad of dorp, zoo als wij boven zeiden, bouwt scholen naar goedvinden en kiest zich onderwijzers en school-commissiën, aan wie zij volkomen vertrouwen schenkt, en de Staat geeft *ondersteuning naar de locale behoeften*. Alleen, waar de Staat, op verzoek, eene school bouwt of ondersteunt, verlangt dezelve, dat ook de onderwijzer *geëxamineerd* zij: maar het toezigt over die school, en, zoo over elke andere school, is opgedragen aan eene door het *volk* zelve gekozene commissie van opzigtters (*Trustees*), die van al het verrigte, van het onderwijzend personeel, de leervakken, geldmiddelen enz., dier school of dier scholen, waarover zij gesteld zijn, een jaarlijksch, gedrukt verslag leveren, en dat bij de jaarlijksche verkiezingen van nieuwe leden, zoowel aan het *volk*, als den *Staat* voorleggen. Hebben zij hunnen pligt gedaan, hebben zij de scholen tot die hoogte van onderwijs opgevoerd,

waarop het volk aanspraak maakt en meent regt te hebben; hebben zij den geest, den *Christelijk-godsdienstigen* geest van het onderwijs gehandhaafd en niet laten insluimeren, in één woord, hebben zij getoond hunne roeping te verstaan, en aan het geschonken vertrouwen beantwoord, dan bestaat er aan de herkiezing geenen twijfel: in het tegenovergestelde geval treden zij stellig af. Zulke hooger of lager staande *Trustees*, vormen in eenig district of in de gewesten (*counties*) eenen raad van opvoeding (*Board of education*), bij wie de staats-examens der onderwijzers worden afgelegd, en die ook daarom het vertrouwen des volks genieten, omdat hunne verkiezing evenzoo van het volk uitgaat, en de tijd van aftreding of herkiezing bepaald is. — In die hoogere en lagere commissiën, *Boards of education*, hebben wij de uitstekendste mannen, de ijverigste voorstanders van het volks-onderwijs en der volks-opvoeding leeren kennen.

De zoogenoemde *openbare-* of gemeentescholen zijn daarenboven niet maar voor eene bepaalde klasse; zoo als hier, of voor *geheel* armen, of voor de *meest aanzienlijken*, maar voor het *geheele volk*: alle onderwijs is er *vrij*; niemand behoeft, van de *waarschool* af tot het *hooger* onderwijs, tot de *vrije* akademie toe, iets te betalen, noch voor onderwijs, noch voor school-behoeften; allen hebben gelijke aanspraak, gelijke voorregten en toegang tot de wetenschap. Het volks-onderwijs is een *geheel vrij en kosteloos onderwijs*, waartoe allen, meer en minder gegoeden, Roomschen en Protestanten, eene jaarlijksche bijdrage betalen, die juist daarom slechts zeer gering behoeft te wezen, omdat elke Staat zijne congres-landerijen of andere schoolfondsen bezit, om uit de interesten de jaarlijksche behoeften ten deele te bestrijden. In den Staat *Connecticut* schijnt zelfs het schoolfonds zoo rijk aan kapitaal te zijn, dat men die bijdragen niet behoeft, maar de openbare scholen genoegzaam uit de interesten bekostigen kan.

Wat nu de *geest* dier openbare scholen betreft, ook die is *geheel vrij*: de *Bijbel* wordt algemeen als leesboek gebruikt, het volk, inzonderheid in de oudste Staten, *Nieuw-York* en *N. Engeland*, verlangt dit zoo. Wie daarmede zich niet vereenigen kan, staat het vrij eene eigene *godsdienstschool*

naast de openbare school op te rigten en er zijne kinderen te zenden. Maar ook de Evangelie-dienaars genieten, evenzoo, vrijheid om hun godsdienstig onderwijs zoo algemeen toegankelijk te stellen, als zij zelven goedvinden. Dit is van groot belang, want andere privaat-onderwijzers, en niet bepaaldelijk godsdienstleeraars, gaan dikwijls niet verder, dan tot het geven van oppervlakkig onderwijs in de *zedeleer*, en het lezen van gedeelten uit den Bijbel en andere stichtelijke boeken. Zulke scholen, uit eigen middelen daargesteld en bekostigd, of door bijzondere personen, of kerkgenootschappen begunstigd, hebben dan ook hare eigene opzieners (*Trustees*). — De zwarigheden, die de roomschgezinden en de bisschop Hughes van *Nieuw-York*, tegen het bijbellezen inbragten, en de twisten, waarin hij deswege met de Protestanten geraakte, zijn in het Amerikaansche *vrijheidsstelsel* volkomen overwonnen. Het gold hier de vraag: *of, en hoedanig de Staat de gelden, voor de scholen bestemd, onder de verschillende godsdienstpartijen zou moeten verdeelen?* De Roomschen in *Nieuw-York* verklaarden namelijk: „Wanneer wij tot de opbrengst van het schoolfonds moeten bijdragen, en Godsdienst in de scholen zal onderwezen worden, zoo is het noodzakelijk, dit onderwijs zoodanig in te rigten, dat het de Katholieke kinderen niet uitsluit. Bij de zwarigheid om het ook slechts over het loutere bijbellezen en de verschillende bijbelvertalingen eens te worden, schijnt het evenwel het best, den Katholieken een gedeelte der schoolgelden toe te staan, die hunne scholen overigens zoodanig zullen inrigten, dat ook Protestantsche kinderen daaraan deel kunnen nemen.”

Wij volgen hier verder Friedrich von Raumer: “Na veelzijdig onderzoek, zegt deze, werd dit aanbod op de volgende gronden afgewezen: Sedert het jaar 1812 is er een stelsel van *algemeene* kinderopvoeding met het grootste nut in toepassing gebracht. Zonder vijandelijke tegenstelling der verschillende secten, der rijken en armen, der inboorlingen en vreemden, komen alle kinderen in echt republikeinschen geest, op echt menschelijke wijze te zamen, sluiten vriendschap voor het geheele leven, kiezen vereeniging boven afscheiding,

worden verdraagzaam omtrent verscheidenheden, en verheugen zich over hunne vorderingen in gelijke kennis. Wilde men nu in de scholen verder gaan dan het lezen des Bijbels, zoo zoude er twist van allerlei aard ontstaan: maar wil en moet iedere secte, verder dan dit *algemeen Christelijke* gaan, dan is het haar pligt, hiervoor uit eigene middelen te zorgen. Volgens de algemeene, erkende grondstellingen der Verbonds-republiek mag geen enkele Staat voor eenige secte iets doen, en haar daardoor, meer of min, in eene staats-godsdienst veranderen.

„Verdeelde men nu de schoolgelden, volgens de eene of andere, zeker altijd gebrekkige maatstaf, onder meer dan 40 secten; dit zou hetzelfde zijn, als het heilzame stelsel op te lossen, te verbrokkelen, en iets, wat eenzijdig, gebrekkig en kostbaar is, in zijne plaats stellen. Alle scholen zouden tot stookplaatsen van secten-geest, der hartstogt en van haat worden; en, om geldelijk voordeel zou voorzeker de zucht tot prosenlietenmaken toenemen. *De Katholieken worden niet belast als Katholieken, maar als burgers*: er bestaat geene belasting voor godsdienstige doeleinden, en de Protestanten onderwerpen zich zonder weigering aan dezelfde bepalingen en voorschriften. Godsdienst is de zaak der Kerk en van het huisgezin, en de schoolwetenschappen hebben met de *dogma* niets te maken. Wie niet aan zoodanige vrijheid deel nemen wil, wie zich afzonderen en uitsluiten wil, moge afgescheiden blijven; want wetten en algemeene inrigtingen laten zich niet veranderen naar partij-eischen en partij-bedoelingen. Scholen, die zich niet aan de leiding en het toezigt der gekozene ambtenaren onderwerpen willen, die zonder verantwoordelijkheid, alleen hare geestelijken, ja, den *pau*s zelfs gehoorzamen, geven de verbindtenis met den staat en het volk op, en mogen geene aanspraak op ondersteuning maken.” — Overeenkomstig deze overtuigingen en inzichten besloot *Nieuw-York* (volgens de erkende grondstellingen der staatsregeling van het Verbond): *Geene school ontvangt ondersteuning, waarin de godsdienstige leerstellingen en bedoelingen van eenige bijzondere Christelijke of andere secte onderwezen, ingeprint en geoefend wordt, of*

waar boeken van dien aard gelezen worden, of welke weigeren, de door de wetten voorgeschrevene bezoeken en onderzoekingen (examens) toe te laten."

Zulke ronde en eerlijke mannentaal, en vooral, ook de *openbaarheid* van alle handelingen van den Staat, zoowel als van elk hooger en lager *bestuur* of *raad* van opvoeding moet vertrouwen inboezemen, waaraan het hier zoowel de regering als schoolcommissiën, niet zelden, ontbreekt. Men schroomt in het *vrijheidsstelsel* niet, zoowel al zijne handelingen, als vooral ook de *leidende beginselen*, waarnaar men handelt, voor het volk bloot te leggen. Voor ons ligt, onder vele andere verslagen, een van Horace Mann, te *West-Newton*, een man, die zoo zeer de algemeene achting zijner medeburgers geniet, dat hij, na den dood van John Quincy Adams, door den Staat *Massachusetts* geroepen werd, dezen als lid van het Congres op te volgen. Bij het nederleggen van zijne betrekking als secretaris van den raad van opvoeding, waarin hij twaalf jaren met den meesten ijver werkzaam was, geeft hij ten slotte eene zoo belangrijke en rondborstige verklaring van zijne denk- en handelwijze, benevens eene verdediging van het bestaande *stelsel van opvoeding*, dat wij ons opgewekt gevoelen er nog een en ander uit over te nemen. Hij handelt, behalve over den toestand der scholen, over de geschiktheid van het algemeen heerschende stelsel om het verstandelijke en zedelijke karakter der bevolking te verheffen; over de lichamelijke en verstandelijke opvoeding, als middelen tot weering der armoede en ter bevordering van welvaart. En juist dat *praktische* nut wordt daar veel meer beoogd en bereikt, dan men zeggen kan, dat bij ons het geval is. Wijders loopt het over de staatkundige, zedelijke en *godsdiensstige* opvoeding.

Dit laatste gedeelte, over de *godsdiensstige* opvoeding, bevat zoo belangrijke en grondige opmerkingen, ook over het *bijbellezen* op scholen, hetwelk welligt menig onzer als onbestaanbaar met het Amerikaansche *vrijheidsstelsel* zoude kunnen achten, dat wij er te gereeder bij vertoeven. Zie hier wat Mann, al dadelijk op den *voorggrond* stelt: „Maar, zegt hij, het moet gezegd worden, dat dit groote resultaat, de

„*praktische zedelee*, eene volkomenheid van zegeningen is, die „nooit kan bereikt worden zonder *Godsdienst*; en, dat geene „gemeente ooit godsdienstig zijn zal, zonder eene *godsdienstige opvoeding*. Beide deze stellingen merk ik aan als eeuwige en onveranderlijke waarheden.” — Ontbloot van godsdienstige beginselen en godsdienstige gezindheden, kan het geslacht nooit zoo diep vallen, of het kan nog dieper zinken; bezielde en geheiligd door *Godsdienst*, kan het nooit zoo hoog rijzen of het kan altijd nog hooger klimmen. En is het ten minste niet vermetel te verwachten, dat het menschedom tot de kennis der *waarheid* zal geraken, zonder in de *waarheid* onderwezen te zijn, en, zonder die algemeene uitbreiding en ontwikkeling van vermogens, die hem in staat stellen om de *waarheid* te erkennen en te vatten in elke andere afdeeling van menschelijk belang, hoe veel te meer dan opzigtelijk de *Godsdienst*? — „Inderdaad het geheele weefsel en de gesteldheid der menschelijke ziel toont, dat, als de mensch geen *godsdienstig wezen* is, hij behoort onder de meest misvormde en monsterachtigste van alle mogelijke wezens.”

Zoo voortgaande betoogt Horace Mann de onmiskenbare *noodzakelijkheid* van godsdienstig school-onderwijs; hoe dit alle onderwijs, alle wetenschap en kennis verheft en veredelt: „Indien ik plotseling werd opgeroepen voor de eeuwigheid, en, alleen nog in staat was slechts één afscheidswoord van raad tot mijne kinderen te spreken, of tot de kinderen van anderen; — indien ik nederzank in de golven, en, nog tijd had eenige verstaanbare klanken te uiten, of, dat ik lag uitgestrekt op het sterfbed, en nog krachten bezat om nog slechts ééne vermaning te geven, — dan zou dit uiterste legaat zijn: “*Gedenk aan uwen Schepper in de dagen uwer jeugd!*” — En nu, wie onderschrijft en beaamt niet zulke nalatenschap van eenen stervenden vader; met het oog op uwe kinderen, met het oog op de eeuwigheid, die gij gereed staat in te gaan: *kent gij beter nalatenschap?* Waarom onthoudt dan onze regering, waarom ook weigeren onze schoolcommissiën den onderwijzers de *vrijheid* zulke beginselen, zulke godsdienstige opvoeding op de scholen mede te deelen? Wij zagen boven, hoe *onze* commissiën zijn zamengesteld, die

gemengde zamenstelling paraliseert elke *positive*, elke godsdienstige rigting, evenzeer als de ontwikkeling en veredeling der school zelve: *de school zonder godsdienst*, zij moge dan gymnasium of armenschool heeten, is naar Amerikaansche zienswijze, eene kweekplaats voor alle maatschappelijke ondeugden!

Maar evenzeer als Mann, in zijn laatste verslag, ook onder goedkeuring der medeleden van den raad van opvoeding: Briggs, Reed, Humphrey en anderen, met kracht en nadruk voor eene *godsdienstige* school-opvoeding spreekt, waartoe het Amerikaansche *vrijheids-stelsel* regt geeft, zoo zeer ijvert hij tegen *onverdraagzame* secten-scholen, die het gouvernement wel volkomen vrij toelaat, maar op geenerlei wijze ondersteunt. Ook evenzeer weert hij de beschuldiging van den raad af, van *anti- of on-christelijk*, waarvan sommige *positive* ijveraars de school beschuldigd hebben, omdat de raad niet voor eene bepaalde secte stemt. Met gloeiende trekken schetst hij de vervolgzucht, de brandstapels, de Smithfield-vuren, de inquisitie-martelingen, auto-da-fés en Bartholomeus-nachten der *Roomsche kerk*, (gelijk van Protestantsche geestdrijvende *individuën*). Maar hooren wij Mann zelf, waar hij de grenslijn tusschen *vrijheid*, gewetens-vrijheid voor anderen, en *onverdraagzaamheid* en vervolgzucht legt.

„Bij al deze vervolgingen en onderdrukkingen, die er ooit in naam der Godsdienst begaan zijn, is één punt ten onregte aangenomen, namelijk: *dat het geloof van hare belijders zekerlijk en onfeilbaar het ware geloof is*. Met de minste uitzonderingen, hebben de verdedigers van al de millioenen (*myriad*) van strijdige geloofsleeren, die er ooit zijn verkondigd, hoofdzakelijk dezelfde taal gevoerd: „*Ons geloof, weten wij, dat waar is*. Voor hare waarheden, hebben wij het bewijs in onze rede en ons geweten; wij hebben het *Woord van God* in onze handen, en wij hebben den *Geest van God* in onze harten, die zijne waarheden be-
tuint.”¹⁾ Het antwoord op deze aanmatigheden is te duidelijk

---

1) Of zoo als ik eenmaal ditzelfde gevoelen van den kansel hoorde voordragen, van de lippen van een uitstekend Godgeleerde: „Ik heb gelijk, en ik weet, dat ik gelijk heb, en ik weet, ik weet het!”

dan dat wij het behoeven te vermelden. De voorstanders van honderd en duizend verschillende geloofsleeren hebben zich op denzelfden grond geplaatst. Ieder heeft hetzelfde bewijs ontleend aan de rede en het geweten, aan dezelfde uitwendige Openbaring van God, en uit hetzelfde inwendige licht van Zijnen Geest. Maar als nu de waarheid *een* is, en bijgevolg noodwendig overeenstemmend (*harmonious*); indien God haar Oorsprong (*Author*) is, en, indien de stemme van God niet meer verward is als de talen van Babel: dan ten minste kunnen alle verschillende geloofsvormen, die er ooit door menschelijk gezag zijn voortgebracht, op *eene* na, zoo verre deze geloofsvormen met elkander strijdig zijn, niet zijn voortgekomen uit de Fontein van alle waarheid. Hare belijders moeten meer of min in dwaling hebben verkeerd. Wie zal, bij een onpartijdig overzicht over het geheel, en, met het oog op het vertrouwen, waarmede ieder geloofsleer, als *onfeilbaar* waar te zijn, is voorgedragen, durven bevestigen dat één derzelve een volkomen afdruk van de volmaakte Wet is, zoo als die bestaat in het goddelijke verstand, en, dat *die ééne juist de zijne zij?*

„Maar hier rijst eene praktische verklaring, welke de wereld uit het oog heeft verloren. Zij is deze: na het zoeken van alle mogelijke licht van binnen, van buiten, van boven, is het geloof van elken mensch zijne eigene maatstaf der waarheid; *maar deze is niet de maatstaf* (toetssteen: *standard*) *voor eenig ander mensch*. De belijder zelf is gebonden te leven naar *zijn* geloof onder alle omstandigheden, in het aangezicht van alle gevaren, en ten koste zelfs van eenige opoffering. Maar zijne maatstaf of toetssteen der waarheid is de maatstaf voor hem alleen; *nooit voor zijnen buurman*. Die buurman moet ook zijn eigen maatstaf hebben, die voor hem de hoogste (*supreme*) moet wezen. En de daadzaak, dat ieder mensch gebonden is zijn eigen beste licht en zijn gids te volgen, is eene nadrukkelijke ontkenning van het regt van iemand anders, en van het regt van eenig gouvernement, om op eene *gewelddadige wijze tusschen beide te treden*. (nl. tusschen God en het geweten).

„Hier is de grenslijn. Aan de eene zijde liggen persoonlijke

vrijheid en de erkenning der vrijheid voor anderen; aan den anderen kant liggen onverdraagzaamheid, onderdrukking, en alle onheilen en ellenden der vervolging om des gewetens wille. De hiërarchen of priester-heerschers der wereld hebben over het algemeen deze *wet van plicht* omver gestooten. Zij zijn meer streng geweest in den eisch: dat anderen zouden leven overeenkomstig *hun* geloof, — dan dat zij zouden leven overeenkomstig het geloof *in zich zelven*."

„Geene magt op aarde, hoe ook genaamd, mag die *grenslijn* overschrijden; waar dit echter gebeurde bestond juist de *minste* Godsdienst: geschiedenis, opmerking en ondervinding bevestigen dit overvloedig. Hij is niet waarachtig godsdienstig, die anderen om de Godsdienst vervolgt, of het boek der Godsdienst, het *Woord Gods*, dat de Christen met zijnen God in betrekking plaatst, *van de scholen weert*. Door de Openbaring spreekt God, de Schepper, tot den mensch als het schepsel; Gods Geest tot 's menschen geest; wie zich, hetzij bij de jeugd of bij meer volwassenen, tegen het aanhooren van *Gods Woord*, op de scholen verzet, waar het juist de *opvoeding* van de jeugdige ziel geldt, zoodat het de betrekking tusschen *haar*, de onsterfelijke ziel, en haren Maker geldt, die plaatst zich tusschen God en het geweten.

De Bijbel *moet* op scholen gehoord en gelezen worden. Dat is dan ook, volgens Mann overal het geval: voor twaalf jaren was dit niet overal zoo; maar nu bestaat er ook in *Massachusetts*, naar des schrijvers getuigenis, geene gemengde school (*Common school*), waar de Bijbel niet met algemeene toestemming wordt gelezen. De *Bijbel* is de erkende verkondiger van het Christendom. In den strengen zin, het Christendom heeft geen anderen gezaghebbenden verkondiger (*expounder*) dan den *Bijbel*."

Maar de *Amerikaansche* openbare scholen zijn daarom toch geene godgeleerde *seminariën*, waar voor eene bepaalde kerk- of geloofs-leer wordt gearbeid. Het is een vereischte, als *gemengde* school, dat de inprenting van eenigerlei bijzondere en onderscheidene geloofsleer door de wet is uitgesloten; en, evenzeer is het verboden te onderwijzen, dat al wat zij onderwijst, de geheele Godsdienst uitmaakt, of, dat dit alles

wezenlijk noodzakelijk is voor de Godsdienst of ter zaligheid. „Maar ons stelsel, zegt Mann, prent alle Christelijke zedeleer in; het vestigt zijne zedeleer op den grondslag der Godsdienst; het verwelkomt de Godsdienst des Bijbels, en, terwijl het den Bijbel zelf ontvangt, vergunt het dien te doen, wat in geen ander stelsel vergunt wordt: *te spreken voor zich zelven.*”

Maar verder gaat wederom het Amerikaansche *vrijheidsstelsel* niet: niet omdat het aanspraak maakt alle waarheden te hebben ontvouwd; maar omdat het afziet of weigert te handelen als beslisser (*umpire*) tusschen de verschillende godsdienstige, en tegen elkander overstaande meeningen.

Evenzeer als Mann in den geest van het Amerikaansche vrijheidsstelsel ijvert voor het gebruik des *Bijbels* op scholen, zoo verdedigt hij ook de *algemeene of openbare school*, met nadruk tegen de beschuldiging van *anti-christelijk, on-christelijk*. „Indien nu de Bijbel, zegt hij, is de tolk van het Christendom; indien de Bijbel bevat de openbaringen, voorschriften en leerstellingen, welke uitmaken het godsdienstige leerstelsel, bekend en benoemd als het *Christendom*; indien de Bijbel die waarheden bekend maakt, die, overeenkomstig het geloof der Christenen, geschikt zijn, hem wijs te maken tot gelukzaligheid; en, indien deze Bijbel in de scholen is, hoe kan het dan gezegd worden, dat het Christendom is uitgesloten van de scholen? enz.

Wij althans zullen moeten bekennen, als wij het *Amerikaansche* stelsel, ook in dit opzigt, met het *Nederlandsche* vergelijken: dat het zeer Christelijk is, en dat, wanneer men het eerste met het gebruik des *Bijbels*, nog anti-Christelijk of on-Christelijk zou willen noemen, het onze dat, ten gevalle van *Rome*, geen Bijbel noch op gymnasiën, noch op stadsscholen toelaat, dan wel *heidensch* mag heeten.

Het Amerikaansche vrijheidsstelsel verwijderd overigens alle *prosenlietenmakerij* van kinderen op de scholen, of, gelijk het in *Nederland* door *Roomsche* missionaren zelfs in de woningen der ouders, door verleiding en omkoopning beproefd wordt. Dit acht Mann, terecht, de geestelijke dwingelandij der middeleeuwen waardig: hij laat er zich sterk over uit, en

neemt de *kinderen*, van welke gemeente ook, met waarlijk Christelijke liefde in bescherming:

„Want eenig menschelijk gouvernement, dat de godsdienstige meeningen der kinderen door de wet poogt te leiden en vooraf te bepalen, en zulks tegen den wil der ouders, is onuitsprekelijk meer *misdadig* dan zulk eene aanmatiging van beheer over de meeningen der menschen. Dit laatste is verraad jegens de waarheid; maar het eerste is *heiligschennis*. Als de ergste van alle misdaden tegen de kuischheid zijn die te achten, welke het kinderlijke slagtoffer verleidt, vóór dat zij weet wat kuischheid is; zoo ook de slechtste van alle misdaden omtrent de godsdienstige waarheid die, welke (zoo als *hier* door het verbod van 't bijbellezen) met geweld de toegangen versperren en de deuren sluiten, die tot de matkplaats (*forum*) der *rede* en van het *geweten* leiden. De geest van kerkelijke heerschappij, in onzen tijd ondervindende, dat de beginselen der menschen te sterk voor haar zijn, is begonnen de verleiding der kinderen te beproeven. Vreezende de gevoelens, die bij rijper nadenken mogen ontwikkeld worden, komt het deze gevoelens voor, en maakt zich daarvan meester; zij zoekt op de onkunde en de vatbaarheid der kindschheid, die overtuigingen in te prenten, die zij nooit in de gemoeederen der menschen in hunnen rijperen leeftijd zou kunnen doen wortel schieten” enz. Tegen zulk eene verleiding en hatelijke proselietenmakerij waarborgt het *Amerikaansche* vrijheidsstelsel, waarin het *Christendom* zelf, de ware grenzen voor de school afbakent, en waarin de Bijbel op scholen evenmin uitgesloten is, als dat men die aanwendt om kinderen tot proselieten te maken.

Tot onderhoud van zoodanige scholen, waarop het onderwijs voor *allen* vrij is, zelfs de schoolbehoefte *vrij* zijn, dragen allen bij. Boven zeiden wij reeds, naar aanleiding van de twisten, die de bisschop Hughes van *Nieuw-York* verwekt had: in den staat *Nieuw-York* betalen ook de Roomschen hun aandeel, niet als Roomschen, maar als *burgers*. Hooren wij hier ook uit welk oogpunt men in *Massachusetts* die schatplichtigheid beschouwt:

„De namen zelve *openbare school*, en *algemeene school*, brengen het kenmerk mede, dat het scholen zijn, welke de kinderen der geheele gemeente mogen bezoeken. Ieder mensch, die niet op de armenlijst voorkomt, wordt aangeslagen voor zijn aandeel. Maar hij is niet aangeslagen om die als bijzondere *godsdienstige* te onderhouden; wanneer dat zoo ware, zou de school ten eenemale de uitgestrekte bepaling eener *godsdienstige* instelling moeten bevredigen. Maar hij is belast om die te onderhouden, als een middel tot *voorkoming* van oneerlijkheid, bedriegerij, geweld; op hetzelfde grondbeginsel als hij belast wordt om geregtshoven te onderhouden als middelen om dezelfde misdrijven *te straffen*. Hij is belast om scholen te onderhouden, uit hetzelfde beginsel als hij belast is, om armen te onderhouden; dewijl een kind zonder opvoeding armer en ellendiger is dan een man zonder brood. Hij is belast om scholen te onderhouden, uit hetzelfde beginsel als hij zou belast worden, om het volk tegen vreemden inval of tegen rooverij, door eenen vreemden vijand bedreven, te verdedigen; omdat de algemeene heerschappij van onkunde, bijgeloof en domheid, *Gothen* en *Wandalen* in de eigen woning zal aankweken, nog noodlottiger voor het algemeene welzijn, dan eenige *Goth* of *Wandaal* van buiten. En eindelijk, hij is belast om scholen te onderhouden, omdat zij de krachtigste middelen zijn ter ontwikkeling en aankweeking van die middelen en vermogens van een kind, waardoor hij, man geworden, kan begrijpen, wat zijne hoogste belangen en zijne hoogste pligten zijn; en, opdat hij moge zijn, inderdaad, en niet maar in naam, een *vrij handelend wezen*.

„De beginselen eener *staatkundige* opvoeding worden niet aan eenig schoolkind medegedeeld, met het oogmerk om hem te stemmen voor deze of gene *staatkundige* partij, als hij ouder wordt; maar met het doel om hem in staat te stellen, eenmaal zelf te kiezen voor welke partij hij stemmen wil. Zoo wordt ook de *godsdienstige* opvoeding, die een kind in de school ontvangt, hem niet gegeven, om hem met deze of gene benaming te vereenigen, wanneer hij tot jaren van onderscheid komt, maar met het oogmerk, om

hem in staat te stellen zelf te oordeelen, naar de overtuigingen van zijne eigene rede en zijn geweten, welke zijne godsdienstige pligten zijn, en waartoe zij leiden. Maar wanneer een man belast wordt om eene school te onderhouden, waar godsdienstige *leerstellingen* worden ingeprent, die hij gelooft, dat valsch zijn, en, meent dat God veroordeelt; dan wordt hij van de school uitgesloten door de goddelijke Wet, tenzelfde tijde, dat hij wordt verplicht, die te onderhouden door de menschelijke wet. Dit zou zijn een dubbel onregt, omdat, als zulk een man zijne kinderen ook al opvoedt, dan moet hij hen elders opvoeden en alzoo twee belastingen betalen, terwijl sommige van zijne burens dan hun verschuldigd aandeel met één minder voldoen. En het zou ook in een godsdienstig opzigt onregt wezen, omdat hij door menschelijke magt genoopt of genoodzaakt wordt, te bevorderen, wat hij gelooft, dat de Goddelijke Magt verbiedt. Het beginsel in zulk eene handelwijze verstrikt, is daarenboven vindingrijk in alle willekeurige gevolgen."

Om alle die nadeelige gevolgen voor te komen, heeft de Staat het onderwijs geheel vrij, en aan stad en gemeente, of met andere woorden aan het *volk*, aan alle staatsburgers zelve, overgelaten. Elk burger draagt voor het *algemeene* of *openbare* onderwijs zijn geëvenredigd aandeel bij: dit onderwijs moet, zonder eenig kerkgenootschap te bevoordeelen zijn christelijk, staatkundig en wetenschappelijk; maar zonder eenige christelijke of staatkundige afdeeling of partij te bevoordeelen. Streng is men in de nakoming van dezen pligt. Waar men echter van de vrijheid gebruik maakt voor een bepaald kerkgenootschap te onderwijzen, daar houdt de school op *algemeene* of openbare school te zijn en verzaakt daarmede ook alle aanspraak op eenige ondersteuning van staatswege; terwijl de *algemeene* school ook nog in een ander opzigt *vrij* mag heeten, namelijk *vrij, zonder betaling van schoolgelden*. Zoo zonder eenige betaling van schoolgeld of schoolbehoefden, staat de school, die voor allen hetzelfde onderwijs aanbiedt, voor allen open.

Kan nu evenwel iemand, bijv. de *Roomsche* of de *Jood*, die het licht des *Evangelies* schuwen, zich niet met den

Bijbel verdragen; of zich met die *algemeene* christelijke beginselen niet verstaan, omdat zij tegen zijne overtuiging, tegen zijn geweten strijden; wel, niemand verhindert hem, dat hij, met andere gelijkgestemde Roomschen of Israëlieten, eene *eigene* school naast de *openbare* school oprigte, die dan alleen onder zijn opzicht staat, en, die hij volkomen vrij is, zoo streng kerkelijk te maken, als hij zelf verkiest.

Maar hier juist, waar de volkomene oplossing van alle bezwaren tegen het *Amerikaansche* vrijheidsstelsel ligt, bezwijkt doorgaans het volkomen vrije *Roomse* geweten, zonder eenigen verderen strijd, voor het gezonde *Amerikaansche burger-verstand*, — en wanneer niet het verstand spreekt, dan ten laatste voor den klinkenden *Amerikaanschen dollar!* — Geen *Amerikaan*, die niet liever in een goed en deugdelyk vrij, d. i. *kosteloos* onderwijs deelt, dan daarvoor te moeten betalen!

Mogt men ook in ons land, bij de aanstaande wetgeving, zulk een vrij en christelyk onderwijs allerwege invoeren, en, van de *armenschool* tot de hoogere *burgerschool*, als een volkomen *vrij* stelsel doorvoeren; nl. vrij in den aangeduiden *Amerikaanschen* zin: wij achten dit de eenige oplossing in den strijd over vrijheid, *algeheele vrijheid van onderwijs*. Daartoe mede te werken, elk in zijnen kring, acht ik een plicht; met opzicht tot het vaderland te duurder een plicht, als men acht geeft op de teekenen des tijds: waar de *Bijbel*, ook op scholen, geëerbiedigd wordt als *Gods Woord*, daar is vrijheid; daar ook kan het obscurantisme niet heerschen!

Bezien wij dit stelsel in werking.

---

§ 3.

Vrijheidsstelsel, wetgeving van 1841; — *zondagschool* (Robert Raikes); — *Amerikaansche zondagschool-vereeniging*, die der Hervormde, Hollandsche Kerk; — voorstanders, (Butler, Marshall, Harrison, enz.); — bezoek der zondagschool (Cruiskhank); — statistiek; — *aanvangsschool*, (Elisha Tieknor); — *openbare school*, geschiedenis, grondstellingen, voorstanders (Baynard R. Hall, Horace Mann, Mansfield); — leervakken, praktische strekking; — eene openbare school in werking; — nationaliteit; — onderwijzeressen (Seward, Humphrey); — avondscolen; — bijzondere scholen (Clarke en Fanning); — die van Rösler en Körner, in *Nieuw-York*; — eigenaardigheden van het Amerikaansche schoolwezen.

De beginselen, in het vorige hoofdstuk vermeld, traden in het leven: openbare schoolmaatschappijen en vereenigingen ter verbetering van het onderwijs, bragten het hare bij om de voorstellen en wenschen van eenen William Cooper, Franc. Wayland, Will. Ellery Channing, Crommelin Verplanck, Mann, Everett en anderen, in het leven te verwezenlijken; want dit behoort mede tot het eigenaardige van het *Amerikaansche* karakter: men tracht tot stand te brengen, wat men als wezenlijk goed erkent; men laat het niet bij *theoriën* berusten. Ook gaan deze niet op zoo grooten afstand de verwezenlijking vooraf, dikwijls bij de verkondiging daarvan beproeft men reeds de uitvoering. Van daar, dat in eenen betrekkelijk korten tijd, zoo groote reuzen-ondernemingen hebben kunnen tot stand komen. — Zoo ook op het gebied van het onderwijs: alle verbetering dagteekent van *deze* eeuw. Wat zeggen wij? Van Bosworth weten wij: „dat er tot 1842 nog geen *openbaar* stelsel bestond;” thans reeds trekt men daardoor de aandacht van aanzienlijke en geleerde *Engelschen*, hoe najverig ook, en van *Duitschers* tot zich. Wij noemden dit stelsel boven het *Amerikaansche vrijheidsstelsel*, of mogelijk beter gezegd het stelsel van volkomen *vrij onderwijs*, vrij in beginselen, maar ook vrij, dat is *kosteloos*, zonder betaling van schoolgelden en schoolbehoeften en daardoor toegankelijk voor een ieder. — Een vrije, christelijke geest bezielt het geheel. Maar naast die *openbare school* (*Common school*) staat aan de

eene zijde de meer kerkelijke *zondagsschool*, aan den anderen kant de bijzondere of vrije *privaat-school*, vrij zelfs van alle toezigt; die eigenlijk meer eene school van *weelde* kan heeten; in tegenoverstelling der openbare school, die meer eene school van behoefte en *noodzakelijkheid* zou kunnen genoemd worden, zooals de *Amerikaan* die ook werkelijk beschouwt. Een en ander willen wij meer van nabij leeren kennen.

Elk staat op een vrij en onafhankelijk gebied; elk heeft zijn bijzonder doel en strekking; te zamen ademen zij eenen vrijen levensgeest en staan als bloeiende zusters, gelijk de vrijstaten zelve, in de jeugdige kracht haars levens, verdraagzaam naast elkander; terwijl alle grond tot *onedele* concurrentie haar ontnomen is. Alleen door beter onderwijs, door geest en strekking, kunnen zij elkander voorbijstreven; de najver in stoffelijke belangen valt in het *Amerikaansche* vrijheidsstelsel grootendeels, zoo niet geheel, weg. Zondagen en openbare school staan voor een ieder open, alleen de privaat-school laat zich betalen, en tracht haar honorarium, of door beter onderwijs, of door meerder leervakken, vakken van weelde, of door haar bijzonder doel en de strekking van het onderwijs te vergoeden.

Wat de *grondslagen der wetgeving* betreffende het openbare onderwijs betreft, zoo als die in 1841 tot stand kwam, deze zijn hoofdzakelijk de navolgende. De Wet (*Laws of New-York*, 1841) bepaalt eene jaarlijksche verkiezing van *Commissiën* voor de openbare school, door het volk zelf der verschillende steden en dorpen; de verdeeling der steden in school-districten door de school-commissiën; de verkiezing van schoolvoogden (*Trustees*) in zulke schooldistricten, door de inwoners zelve; de oprigting en het onderhoud van een schoolgebouw in ieder schooldistrict, uit fondsen, die voortspruiten uit eene belasting door de schoolvoogden (*Trustees*) geheven, tengevolge van een besluit, vastgesteld op eene jaarlijksche vergadering der inwoners; het gebruik van onderwijzers, wier bekwaamheden gebleken zijn door een examen voor *Inspecteurs* (*Inspectors*), almede door het volk verkozen; eene opbrengst, bij wijze van school-belasting in elk schooldistrict, die gelijk staat aan de som, welke aan dat district wordt toegelegd

uit de openbare fondsen; de aanvulling van een of ander tekort der noodige fondsen tot onderhoud der scholen, door oplegging van eenig schoolgeld aan zoodanige ouders en voogden, als daartoe genoegzaam in staat zijn te betalen; de vrijstelling der armen van alle schoolgelden; het schoolhouden in elk district, voor niet minder dan vier maanden in elk jaar; het bezoek en onderzoek der scholen door de Inspecteurs, en door eenen afgevaardigden *Superintendent* der openbare scholen van een graafschap (*county*), wordende deze laatste ambtenaar afgevaardigd door de Opzieners (*Supervisors*); en, een oppertoezigt en zorg over het geheele school-wezen van den Staat, door den Secretaris van Staat, die *Superintendent* is der openbare scholen, en, aan wien jaarlijksche verslagen worden ingeleverd betreffende den staat, de vorderingen en statistiek van ieder school-district, opge maakt door de schoolvoogden in hetzelfde; het onderhoud van scholen, waar die mogen noodig zijn, voor de opvoeding van kinderen van *Afrikaanschen* oorsprong; het onderhoud van *Normaal-scholen* aan de meest bloeiende academische inrigtingen verbonden, voor de opleiding en vorming van een onderwijzend personeel van beiderlei geslacht; de uitgave en uitreiking aan iedere school van een blad (*Journal*), dat bij uitsluiting toegewijd is aan de zaak der opvoeding en van onderwijs, en geen karakter draagt van eene of andere partij of secte, waarin worden opgenomen en openbaar gemaakt de wetten van den Staat, de reglementen (*regulations*) door den Superintendent, en, zijne beslissingen nopens vraagstukken betreffende de regeling, de administratie en het bestuur der scholen; benevens een beknopt jaarlijksch verslag der wetgeving door den Superintendent, van den toestand der scholen door den geheelen Staat.

Ziedaar de algemeene grondslagen der schoolwetgeving in den staat *Nieuw-York*: aan deze wetgeving zijn evenwel niet onderworpen de straks genoemde *zondagscholen* en *bijzondere scholen*. Een en ander, benevens de *openbare school*, zullen wij thans in werking leeren kennen.

Bezien wij in de eerste plaats de *zondagsschool* meer van nabij. Een overzicht over haren oorsprong en geschiedenis

kan niet onbelangrijk worden geacht. Men weet, dat men haar ontstaan verschuldigd is aan den *Engelschman* Robert Raikes te *Gloucester*; een man van een edel karakter, en, die het betreunde, dat juist op den *zondag* zoo vele kinderen, haveloos en zonder eenig godsdienstig onderwijs, rondloopen. Om daarin te voorzien stichtte hij in 1780 in zijne vaderstad de eerste *zondagsschool*, die zich weldra ongemeen uitgebreidde, en al ras navolging vond in andere omliggende steden en deelen des rijks. De *Methodisten* voerden deze scholen in de *Vereenigde Staten* van *Noord-Amerika* in, waar zij in 1790 het eerst bekend werden. In 1816, of daaromstreeks, werd er te *Philadelphia*, onder de leiding van den bisschop White, een *genootschap ter bevordering der zondagsscholen* gesticht. Deze edele man had er het nut van ingezien, en de *Amerikanen* bleven in de oprigting niet achterlijk. Haar getal werd in 1816 in *Philadelphia* en *Nieuw-York* zelfs reeds zeer aanzienlijk, waartoe vermogende personen aanmerkelijke giften bijdroegen. In 1823 werden maatregelen genomen tot vestiging van een *nationaal genootschap* ter bevordering dezer scholen, waarvan men, hoe langer hoe meer, het uitgebreide nut begon in te zien. Zoo ontstond de *American Sunday-school Union*, waartoe de meest achtenswaardige mannen van alle *Evangelische* kerken zich als bevorderaars aan een sloten. Van *Philadelphia* uit, verbreidt dit genootschap den zegen zijner werkzaamheid, door briefwisseling en zendelingen (*Missionarissen*) voor de zondagsscholen (*Sunday-school missionaries*), zooveel mogelijk, door den geheelen Verbondsstaat; sedert 1830 zelfs over de westelijke Staten van den *Mississippi*; drie jaren later deed men dit ook over de *zuidelijke* Staten, waar men overal zondags-scholen tracht te stichten.

De vereeniging heeft daartoe, somtijds 50 missionarissen in hare dienst. Zij heeft daarenboven tot vele kleinere vereenigingen, doch die zich binnen de engere kerk-grenzen bepalen, aanleiding gegeven. Zoo zorgen thans *Episcopalen*, *Baptisten*, *Methodisten*, *Lutherschen*, *Hollandsch-Gereformeerden*, door bijzondere zondagsscholen, voor de kinderen hunner gemeenten.

Het algemeene doel is, volgens den *Amerikaan* Robert Baird, tweeledig: *de vereeniging wil deels de oprigting en instandhouding van zondagsscholen, waar dit noodig mogt zijn, bevorderen; deels doelmatige geschriften uitgeven en verspreiden, ten einde tot lektuur der jeugd, 't zij in de scholen, 't zij in huis te verstrekken.* Dat daarbij het boek der boeken, de Bijbel, benevens de kennis des Bijbels, Bijbelsche aardrijkskunde, Bijbelsche natuurkunde, Bijbelsche oudheden, kaarten van het H. land, enz. de hoofdzaak zijn, behoeft hier wel naauwelijks gezegd te worden. Hoewel al deze schriften, wat den geest betreft, zegt Baird, Protestantsch zijn, zoo bevatten zij toch niets, wat de leer van eene of andere Evangelische kerkafdeeling weêrspreekt; zij kunnen alzoo op *alle* zondagsscholen, geene uitgezonderd, gebruikt worden. Dit is van groot gewigt: het stelt de vereeniging in de mogelijkheid, om honderde scholen te stichten, op plaatsen, waar onderscheidene kerkafdeelingen gevestigd zijn, en, waar geene onder dezen in staat is, om op eigene kosten eene dusdanige school te kunnen onderhouden. De vereeniging geeft ook om de veertien dagen een zeer goed tijdschrift uit, 't welk zeer leerzaam is, en, naar de behoeften van leermeesters, leerlingen en ouders doelmatig is ingerigt."

Zoo begrijpt men, en, zoo werkt men in *Amerika* in massa aan het algemeene belang: ook wij *Nederlanders* bezitten ja, eenige geïsoleerde, en op zichzelf staande *zondagsscholen*, maar zonder eenig algemeen leidend beginsel; ook zelfs zonder het oorspronkelijk doel en de strekking der zondagschool genoegzaam op het oog te houden.

Het nut der *Amerikaansche* zondagschool wedijvert met dat der *Bijbel- en Tractaat-genootschappen*. Wij zouden zeggen, de zondagschool vult juist aan, wat aan het Bijbelgenootschap anders schijnt te ontbreken, nl.: zij bevordert het regte verstand des Bijbels, of, met andere woorden, de verspreiding van Bijbelkennis.

Ook de Synode der Hervormde, *Hollandsche* kerk bevorderde deze inrigting, en bevestigde, onder haar opzigt, eene hulpafdeeling van de algemeene *Amerikaansche* zondags-

school-vereeniging, onder den titel van *zondagsschool-vereeniging* (*Sunday-school-Union*) der Hervormde Protestantische Kerk, waarvan het bestuur (*Board*) zijne jaarlijksche zittingen houdt in de stad *Nieuw-York*.

„De magt van dit bestuur zal slechts adviserend zijn, zegt de Synode, en, handelen in overeenstemming met de predikanten, herders (*pastors*) en consistoriën. In verband met de *Bijbelvragen* (*Bible Questions*) der Amerikaansche zondagsschool-vereeniging, zal het trachten om op de scholen het onderwijs in de beginselen der goddelijke waarheden te bevorderen, zoo als die vervat zijn in den Catechismus en andere formulieren (*Standards*), die door de *Synode der Hervormde*, Hollandsche kerk, en de *Westminster-vergadering* zijn aangenomen. Het zal daarenboven de pligt van het bestuur zijn, om berigten van de herders en consistoriën in te winnen, omtrent den staat der verschillende scholen; welke berigten tot een jaarlijksch algemeen verslag zullen worden bijeen gebracht; ten einde dat aan te bieden aan de algemeene *Synode* in hare jaarlijksche vergaderingen. Insgelijks zal er jaarlijks zulk een verslag worden ingeleverd aan de algemeene Amerikaansche vereeniging. — De fondsen voor deze vereeniging worden uit vrijwillige giften, inschrijvingen en contributiën in de kerken gevonden, — en, het overschot daarvan jaarlijks aan de algemeene vereeniging gestort, ter bevordering van het *algemeene* zondagsschool-onderwijs.”

Zoodanig een verslag nu, van de kerkelijke vereeniging van 1849, ligt voor ons. Daaruit blijkt, dat deze vereeniging aanzienlijke voorstanders telt, waaronder wij de namen van eenen van Buren, van Vrancken, van Nest, Romeyn, van Deussen, van Rensselaer, en anderen van *Nederlandsche* afkomst, tellen; wijders, dat men met die scholen ook eene meerdere éénheid in de *godsdienslige* opleiding voor de Kerk bedoelt; — dat behalve de *Bijbel* zelf, ook de *Catechismus*, *Hellenbroek*, het *Kort Begrip*, *Westminster*, en andere in de Kerk gebruikelijke leerboeken, worden gebezigd; — terwijl zij, behalve met de algemeene Amerikaansche vereeniging, ook met het *Tractaatgenootschap* enz. in betrekking

staat, ter verkrijging en verspreiding van nuttige lectuur onder de jeugd. De Secr. Bauman Lowe, deelt van sommige dier zondagsscholen, die overigens ook het Catechetisch onderwijs der Godsdienstleeraars veelal vervangen, een verblijdend verslag mede: het geheele getal kerken wier zondagsscholen zich hadden aangesloten was 124; hoewel er veel meer bestaan, die zich nog niet hebben vereenigd.

Wat de algemeene, *Amerikaansche vereeniging*, betreft, waarvan deze eene hulpvereeniging uitmaakt, ook die telt hare uitstekende voorstanders: „Mannen, in aanzienlijke betrekkingen geplaatst, — zoo berigt Baird, — achten het niet beneden zich, om in deze of gene zondagsschool der jeugd onderwijs te geven. Ik ken zelfs gouverneurs, leden van het Congres, van de wetgevende lichamen der Staten, Regters, Burgemeesters, enz., die een gedeelte van den zondag in deze scholen doorbrengen. De tegenwoordige Kanselier der Universiteit te *Nieuw-York*, heeft een en andermaal, de betrekking van opziener eener zondagsschool waargenomen; hij is thans onderwijzer op eene derzelve, en, vindt zijn genoegen in het verkeer met de ongekunstelde jeugd. (Ik denk, dat hier de Hr. Frelinghuysen, thans te *N. Brunswijk*, bedoeld is). De overledene Benjamin F. Butler was, tijdens hij de hooge waardigheid van Procureur-generaal der *Vereenigde Staten* bekleedde, tevens zondagsschool-onderwijzer; wijlen de Opperregter Marshall en wijlen de Regter Washington, beide in het Opper-geregtshof der *Vereenigde Staten* gezeten hebbende, (de eerste was een der uitmuntendste juristen van *Amerika*), zijn Vice-presidenten der *Amerikaansche zondagsschool-vereeniging* geweest. Weinige dagen voor zijnen dood zag men den Opperregter Marshall nog, bij gelegenheid van een feest, aan het hoofd der zondagsscholen door de stad *Richmond* in *Virginie* wandelen. Wijlen de President Harrison eindelijk, die in zijne jeugd een zedeloos leven geleid had, is op eene eenvoudige zondagsschool, aan den oever van de *Ohio*, tot inkeer gekomen, en, op den zondag voor zijn vertrek naar *Washington*, ten einde zijne hooge betrekking aldaar te aanvaarden, (hij stierf helaas! na verloop van wei-

nige maanden), hield hij nog, als naar gewoonte, zijne *Bijbelklasse*."

Wat men door deze *Bijbelklassen*, die van 20 tot 100, ja wel eens door 500 volwassenen bezocht worden, te verstaan hebbe, leert ons almede Baird: wij zouden ze best met onze *Bijbeloefeningen* kunnen vergelijken; zij worden door geestelijken geleid, die zich daarbij van de *Bijbelvragen* der Amerikaansche zondagsschool-vereeningingen, of wel van die van Dr. Douel, Tyng of Barnes bedienen. Mannen en vrouwen vergaderen afzonderlijk. Zij stichten almede veel nut: „Gods zegen, zegt onze schrijver, rust dan ook merkelyk op deze inrigtingen; men komt op dezelve tot de erkentenis: „*de wet des Heeren is volmaakt, bekeerende de ziel,*” en in het belang dergenen, die deze scholen bezoeken, zegt een iegelyk het den Heere na: „*heilig ze in Uwe waarheid, Uw Woord is de waarheid!*”

Eene *Bijbelklasse* heb ik niet, wel eene zondagsschool in *Nieuw-York*, bezocht; ook in *Albany* had ik er van gehoord: de beminnelijke dochter mijns vriends, *Miss Mary Wijkoff*, begaf zich des zondags morgens, vóór kerktyd, naar eene zondagsschool, om er eenige jongere meisjes te onderwijzen. Ik bezocht eene dusdanige *zondagsschool* van de *Amerikaansche* vereeniging, onder de leiding van A. Cruikshank, een man in de Amerikaansche schoolwereld niet onbekend door zijne *Sabbath-School Gems* (zondagsschool-gezangen), waarover straks meer. Treden wij de school binnen: het is eene dier groote, nieuwe schoolgebouwen, zoo als *Amerika* er velen bezit, dat ik ook in de week, bij herhaling en op onderscheidene uren, bezocht, om er de verschillende werkzaamheid te zien. Hier verzamelen zich kinderen van verschillenden leeftijd, jongens en meisjes, maar ook mannen en vrouwen, die tot den christelijken arbeid geroepen, met den *Bijbel* in de hand, zich derwaarts begeven. De laatste zijn de zaaiers, die het zaad des *Evangelies* op den jeugdigen akker des gemoeds zullen uitstrooijen, daarom begeven zij zich naar de verzamelpplaats der kinderen, der jongelingen en meisjes, waar in de week wel ook de *Bijbel* in de school opgeslagen is,

en gelezen wordt, maar toch meer voor de wetenschap wordt gearbeid. — Bij het binnen komen in de zondags-school waren de meeste kinderen reeds aanwezig: wij telden er 10 vrouwen, zes mannen, tusschen meisjes en jongelingen gezeten. Het getal dezer laatsten evenwel was niet groot. De school wordt geopend met gezang en gebed. De waardige voorganger Cruikshank geeft uit zijnen Bundel op, het navolgend gezang, dat wij hier in zijn *geheel* mededeelen, opdat zulken, die *Engelsch* verstaan, er den geest en de strekking uit mogen leeren, en tevens zien, hoe men in *Amerika* de *Sabbath-school* beschouwt, en, waartoe zij strekken moet:

The Sabbath school, how dear to me,
Within thy walls I love to be;
My youthful heart with joy is full,
When I am in the Sabbath school.
In Sabbath school, etc.

'Tis here that I am taught to read
God's holy word, and feel the need
Of quick'ning grace and pard'ning love,
To fit me for yon heaven above.
In Sabbath school, etc.

'Tis here that I am taught to pray,
And love God's holy Sabbath day;
To sing his praise, and learn this will,
And all mij duties to fulfil:
In Sabbath school, etc.

'Tis here I learn that Christ has died,
That he for me was crucified;
That he my blessed soul has bought:
These blessed truths I here am taught,
In Sabbath school, etc.

These golden hours will soon be o'er,
And I shall go to school no more;
So I'm resolved to form the plan,
To strive and profit all I can.
In Sabbath school etc.

Oh, let my songs and praises rise,
Like grateful incense to the skies,
For that rich grace so free, so full,
That brought me to the Sabbath school,
In Sabbath school, etc.

Daarna rijzen allen op, en, een der mannen doet het plechtig *gebed* in kinderlijken toon. Na aldus het hart gestemd, het kinderlijk gemoed *voorbereid* te hebben, vangt de eigenlijke Bijbellezing aan; de voorganger gaat daarin voor, hij leest Luc. XVI:19: de *gelijkenis van den rijken man en Lazarus*. Na zijne plechtige voorlezing, lezen ook de kinderen bij afwisseling, zoo als ik dat Bijbellezen in de *huiselijke* Godsdienst heb bijgewoond, en nu vangt het eigenlijke onderwijs aan. Rondom elke vrouw, en, zoo ook bij elken man, zitten twee, drie of meer kinderen, en het gelezene is nu het *onderwerp*, van een vertrouwelijk, christelijk gesprek geworden, waarin elk dezer arbeiders in den wijngaard, de waarheden in de gelijkenis vervat, door vragen en ophelderingen, nader aan het kinderlijke verstand en gemoed brengt. Daar zaten de mannen, als vaders met hunne zonen, de vrouwen als moeders met hare dochteren, in een stil vertrouwelijk gesprek, zoodat de een den anderen niet stoorde, de waarheden te verduidelijken en in te prenten. Dit was het hoofdzakelijk gedeelte van het schooluur: hoe veel nuttig zaad wordt er op die wijze gezaaid, vooral als dit, gelijk in *Amerika*, algemeen geschiedt. Ook de volwassenen zelve hebben daarvan nut; want ook zij dragen het gelezene mede, en brengen dat over in de huisgezinnen, waartoe zij behooren, waarvan zij misschien vaders en moeders, en zonen of jonge dochters zijn!

Inmiddels onderhield ik mij met den Voorganger, die mij met de *Sabbath-schoolgezangen*, en het *Godsdienstige penningmagazijn* bekend maakte, dat men den kinderen, benevens andere lektuur, voor de week mede naar huis gaf. Aan hem heb ik ook een laatste verslag van de Amerikaansche zondagsschool-vereeniging te danken, waaruit ik straks nog een en ander ontleen.

Nadat het bovengemelde onderwijs geëindigd was, werd de school wederom met een gezang, thans een indrukwekkenden *beurtzang*, tusschen mannen en vrouwen, jongens en meisjes, gesloten; zie hier hetzelfde:

SAFE IN THE PROMISED LAND.

Where, o where, are the Hebrew children, —
Where, o where, are the Hebrew children,
Who were cast in the furnace of fire?
Safe now in the promis'd land.
By and by we'll go home to meet them,
By and by we'll go home to meet them,
By and by we'll go home to meet them,
'Way o'er in the promis'd land.

Where, o where is the good Elyah —
Where, o where is the good Elyah,
Who went up in a chariot of fire?
Safe now in the promis'd land.
By and by, etc.

Where, o where is the prophet Daniel —
Where, o where is the prophet Daniel,
Who was cast in the den of lions?
Safe now in the promis'd land.
By and by, etc.

Where, o where is the weeping Mary —
Where, o where is the weeping Mary,
Who was first at the tomb of Jesus?
Safe now in the promis'd land.
By and by, etc.

Where, o where is the martyred Stephen —
Where, o where is the martyred Stephen,
Who was stoned for his love of Jesus?
Safe now in the promis'd land.
By and by, etc.

Where, o where is the blessed Jesus —
Where, o where is the blessed Jesus,
Who was pierced on the mount of Calv'ry?
Safe now in the promis'd land.
By and by, etc.

Ik moet erkennen, ik was getroffen door hetgene ik gehoord en gezien had, en acht deze scholen juist geschikt tot aanvulling van hetgene men mogt achten, dat aan het *godsdienstig* onderwijs der *openbare* of *gewone* scholen kan ontbreken. Zoo wordt ook het kerkgezag *krachtadig* op de school bevorderd. En, zoo staat de zondagsschool, aan de eene zijde, tusschen de *gewone* school en de kerk, aan

den anderen kant, tusschen het *huisgezin* en de kerk, en, deze maken te zamen één geheel uit, tot vorming van den jongen mensch voor den staat en de kerk beide, of met andere woorden, voor het tijdelijke en hoogere leven. — Zij zijn, zouden wij zeggen, een voortreffelijke schakel in het Amerikaansche vrijheidsstelsel van onderwijs; daarom hebben ook de meeste kerken hare *eigene* zondagsscholen. Dat hier vooral *veel*, zoo niet alles, afhangt, van den vromen, godsdienstigen zin, het *geloof* en den verstandigen geloofsijver, der onderwijzende mannen en vrouwen, behoeft wel geene herinnering; maar juist dezen zijn in het Amerikaansche stelsel van opvoeding te minder te betwijfelen, omdat alles uit vromen godsdienstijver, geheel vrijwillig en *zonder belooning*, geschiedt. Hier ook is de les des Heeren: „*Gij hebt het om niet ontvangen, geeft het om niet!*” in toepassing gebracht.

Wanneer bij iemand onzer lezers de vrees mogt ontstaan zijn, dat de *kerkelijke* zondagsschool eene afscheiding in het maatschappelijke leven te weeg zal brengen, schadelijk voor den band der *Unie*, dan kunnen wij hem zekerlijk grootendeels die vrees ontnemen, door hem opmerkzaam te maken, hoe reeds die kinderen van verschillende gezindheden en geloofsbelijdenissen, zich leeren vereenigen en gezamenlijk feest vieren op den 4 *Julij*, den dag der onafhankelijkverklaring; een dag waarop de geheele bevolking, oud en jong, zich in alle steden en dorpen in feestvreugde, in optogten als anderszins, vereenigt, en, die zoo veel toebrengt tot verheffing en bevordering der Amerikaansche *nationaliteit*, als een vrij en onafhankelijk volk, door den band der vrijheid ten naauwste aan elkander verbonden. Den 4 Julij 1839, vierden 20,000 kinderen van verschillende *zondagscholen* in *Nieuw-York* met elkander feest; terwijl de Dichter William B. Tappan, dit feest, op navolgende wijze bezong:

Oh, sight sublime! oh, sight of fear!
The shadowing of infinity!
Numbers! whose murmur rises here
Like whisprings of the mighty sea.

Ye bring strange vision to my gaze;
Earth's dreamer, heaven before me swims;
The sea of glass, the throne of days,
Crowns, harps, and the melodious hymns.

Ye rend the air with grateful songs
For freedom by old warriors won:
Oh! for the battle which your throngs
May wage and win through David's Son!

Wealth of young beauty! that now blooms
Before me like a world of flowers;
High expectation! that assumes
The hue of life's serenest hours,

Are ye *decaying*? Must these forms,
So agile, fair, and brightly gay,
Hidden in dust, be given to worms
And everlasting night the prey?

Are ye *immortal*? Will this mass
Of life, be life, undying still,
When all these sentient thousands pass
To where corruption works its will?

Thought! that takes hold of heaven and hell,
Be in each teacher's heart to-day!
So shall Eternity be well
With these, when Time has fled away.

Waar men op deze wijze kinderen, scholen en instellingen in en onder zich vereenigt, en tot één groot geheel bezielt; waar men alzoo het *verledene*, *tegenwoordige* en de *toekomst* verbindt, gelijk in *Amerika*, daar heeft men van de afgescheidene zondagsscholen geen kwaad voor de toekomst te vreezen.

Daarenboven, door een eigen godsdienstigen geest en leven bezielt, is de *zondagsschool* eene algemeene *volkszaak* geworden, tot welker uitbreiding en voortplanting eene geheele *Amerikagnsche Vereeniging (Society)* krachtig werkzaam is.

Uit het voor ons liggende verslag dier *Amerikaansche* vereeniging zien wij, hoe men haar door *Missionarissen* in alle Staten van het groote staten-verbond, in de afgelegenste deelen en territoriën zelfs, tracht uit te breiden: *Texas*, *Illinois*, *Jowa*, *Wisconsin*, *Minisota*, ja *Californië* zelfs, en ook de zuidelijke staten niet uitgezonderd. Hare werkzaam-

heid brengt haar met *Bijbel- en Tractaat*-genootschap in verband; wij zouden zeggen de zondagsschool-vereeninging staat, als eene onmisbare inrigting tusschen deze beide. Hoe kon zij ook hier, in *Nederland*, *Bijbel- en Tractaat*-genootschap beide in de hand werken, en, toebrengen om het verbroken verband tusschen onze *openbare* school en de *kerk*, tusschen huisgezin, kerk en staats-school te herstellen. Wij achten het meer dan tijd om over deze schoone taak, en de algemeene taak der zondagsschool, met ernst na te denken.

Hoe vele zondagsscholen de *Amerikaansche* vereeninging telt, blijkt uit haar jongste verslag niet. Baird zeide reeds in 1846: „Het is onmogelijk om het tegenwoordige aantal zondagsscholen in de *Vereenigde Staten* op te geven: voor zeven jaren (dus in 1838 of 39) telde men er 16,000; men schatte het getal der onderwijzers op 130,000 tot 140,000, en dat der leerlingen, met inbegrip van 100,000 volwassenen, op een *millioen*. Thans moet dit getal nog veel grooter zijn.”¹⁾ In 1850 waren 103 missionarissen, in verschillende tijdperken des jaars, werkzaam, in 25 staten en territoriën van het groote Verbond, welke gekost hebben ongeveer 27,650 guld. (11,459,47 doll.) Zij berigten de stichting van 1288 nieuwe scholen, en, dat zij bezocht hebben, en wederom in het leven hebben teruggeroepen, 2345 andere scholen, bevattende te zamen een getal van 20,000 onderwijzers en 157,000 leerlingen. Ook hebben zij in dat jaar verspreid en verkocht voor 70,000 guld. aan boeken door de *Vereeniging (Union)* zelve uitgegeven.

Het geheele bedrag der uit het algemeene magazijn verzondene boeken beliep in dat jaar 332,182 guld. (132,872,87 doll.); de ontvangsten voor verkoop, enz., was eene som van 414,580 guld. (125,832,06 doll.) Men moet erkennen, dat de godsdienstige of meer bepaald *kerkelijke* zondagsschool, naast de *wetenschappelijke* dagschool onmisbaar is, in het

---

1) *Engeland en Wales* bezaten reeds in 1838: 16,828 zondagsscholen met 1,548,890 leerlingen van beiderlei geslacht, volwassenen en kinderen, waarvan 750,107 leerlingen, in 6247 scholen, *dissenters* waren. *Ierland* telde in 1830 in 1873 dag- en zondagsscholen 75,000 leerlingen. Zie Dr. Cramer, in Brzoska, *Contr. Bibl. Febr.* 1838 S. 171.

Amerikaansche stelsel van opvoeding. Dat *Amerika* in dit opzicht meer en beter doet dan het vasteland van *Europa*, kan almede niet ontkend worden. Maar in *Amerika* is ook deze waarheid, die door mannen, als Adam Smith, Baird, en Bauman Lowe wordt voorgestaan, eene algemeene overtuiging geworden: „dat de zondagsscholen zijn de goedkoope kweekplaatsen der natie.” „De zondagsschool, zegt Bauman Lowe, is geworden de kweekplaats (*nursery*) der Kerk, en, voorzeker wordt het gebiedend noodzakelijk, dat daarom de opzieners der Kerk op haar mogen toezien; opdat de jonge planten, die zij binnen hare muren omvat, zorgvuldiglijk mogen opgevoed, bewaakt en opgekweekt worden; zoodat zij mogen worden boomen van regtvaardigheid (*righteousness*) in den wijngaard des Heeren.” — Het beeld eener zondagsschool, zoo ver wij die hebben leeren kennen, beantwoordt aan eene *gemeente*, is eene *kerk* in het klein. Beschouwen wij thans ook hare zuster, de *openbare* school.

Wat de *geschiedenis* van dit Amerikaansche stelsel van *openbaar* onderwijs en opvoeding betreft, zoo vernemen wij uit het verslag van Bosworth (1850): „dat er tot 1842 nog geen openbaar stelsel, onder het bestuur van *agenten*, door het volk gekozen, bestond.” De *openbare school-maatschappij* (*public School-society*) was de ijsbreker in de zaak van het algemeene school-onderwijs. Toen deze maatschappij in 1805 werd ingelijfd, bepaalden zich haar werkkring en bedoelingen alléén tot de behoeftigen, en, die zonder bescherming waren. Zij ging dus van een geheel *philantropisch* beginsel uit, gelijk onze maatschappij tot Nut van 't algemeen. De titel van hare acte duidde hare bedoeling aan. Zij was eene instelling voor de opvoeding van kinderen van zulke lieden, die in behoeftige omstandigheden verkeerden, en die „niet behoóren tot, of ondersteund worden door, eenig godsdienstig genootschap.” Zij ontving bij enkele gelegenheid hulp van den Staat, om haar te ondersteunen in hare menschlievende onderneming. In 1808, werd haar opgedragen, te onderwijzen: „alle kinderen, welke de eigenlijke voorwerpen waren van eene ongeldelijke (*gratuitous*) opvoeding.” Daardoor werd zij de ontvangster van die gelden, welke geheven werden ter be-

kostiging der algemeene of *openbare* scholen (*Common schools*); en in 1826 werd eene *acte* uitgevaardigd, welke het die maatschappij ten pligt maakte: „om te voorzien in de opvoeding van *alle* kinderen der stad, voor wie niet op eene andere wijze voorzien was, en, zulks zoo verre hare middelen zich uitstrekten.” Van dien tijd af, maakte zij alleen de organisatie der openbare scholen in de stad, tot aan het tegenwoordige stelsel, dat in 1842 in werking kwam. De maatschappij ging voort met den aankoop van gronden, en het oprigten van nieuwe schoolgebouwen, zoo verre als hare middelen strekten, die uit den ontvangst der schoolgelden voortvloeiden, benevens gelden, welke op hare schoolgebouwen en grondeigendommen (*lots*) op hypotheek werden opgenomen, tot dat haar wezenlijke staat, uitgezonderd de lasten, die daarop lagen, zoo als die thans door haar geschat wordt, eene waarde heeft van ten minste 475,000 guld. Deze eigendom is verkregen, bijna geheel uit het geld, dat voortspruit uit belasting, terwijl de maatschappij zich genegen heeft betoond om die som op naam der stad over te dragen, ter beschikking voor de *algemeene* scholen, mits, dat zij dan ook de lasten droeg. Thans betaalt de stad de interesten en lasten, en rigt allerverge, in alle wijken *ward-scholen* op, die wij straks nader zullen leeren kennen en binnentreden.

Zij is, wanneer men de openbare of algemeene school eenen *karacteristieken* naam zou willen geven, een *gemeenebest*, eene *republiek* in het klein, waarin en waarop *alle* burgers gelijke regten en aanspraak hebben, die geen onderscheid van opvoeding voor rijk en arm gedooft. Zij steunt op republikeinsche beginselen, en, tracht die ook in het leven te verwezenlijken. — Zie hier hare grondstellingen:

1°. De opvoeding van een vrij volk moet beantwoorden aan de *noodzakelijke* vereischten en behoeften van vrijheid, met opzigt tot de ontwikkeling van den geest, openbare deugd, werkzaamheid van den geest, algemeene toeneming (*growth*) en christelijke vooruitgang (*progress*).

2°. Om dit doel te bereiken, komen voornamelijk die studiën en *wetenschappen* in aanmerking, die de strekking hebben om den geest te onderrigten, en, op te leiden in de

rigting en tot de werkzaamheid van een eigen zelfstandig bestuur (*republican government*); in de beginselen en de waardij der wetenschap; in geschiedenis en staathuishoudkunde (*social science*); in welsprekendheid, of de kunst om zich wel uit te drukken; in de zedelijke bekwaamdheid, en geestelijke bestemming van den mensch; in de gelijke waarde, verantwoordelijkheid en bestemming van de vrouw; in de opvoeding der moeders; in den Bijbel, als het wetboek des Hemels; en, eindelijk in al, wat den mensch kan vormen tot een denkend, verstandelijk (*spiritual*), werkzaam, verantwoordelijk wezen. Zoo moet hij zijn, alvorens deze wereld, hoewel in eene geringe mate, kan verwezenlijken, die schoone en uitgezochte schilderingen van eene vernieuwde aarde, die zoo krachtig geteekend werd door de Profeten."

De *Amerikaansche* opvoeding, zegt Edward D. Mansfield, en, bij gevolg ook de *openbare school*, moet, deze algemeene beginselen trachten in oefening, in werking te brengen, ten einde daardoor de meerdere volkomenheid der maatschappij te bevorderen, de instellingen der *vrijheid* te bestendigen: zij moet dus aannemen en toepassen al, wat aan *Amerika* bijzonder *eigen* (*peculiar*) is, wat de christelijke beschaving eigenaardigs heeft, en, vooral ook het eigenaardige in de wetten der maatschappelijke vorderingen, zoo als de geschiedenis die ontwikkelt.

De *Amerikaansche school* derhalve, in *theorie*, en, wanneer zij aan hare bestemming voldoet, ook in *praktijk*, beantwoordt aan het denkbeeld der meest volkomene republiek; de meest volkomene republiek nu, is een *Christelijk* gemeenebest. Daarom zeiden wij boven, als men de zondagsschool om hare, op den voorgrond staande beginselen, en inrigting, als eene *kerkgemeente* in het klein beschouwt; dan is de openbare school eene *republiek* of *gemeenebest* in het klein, welke zij in het leven tracht te verwezenlijken.

Amerikaansche Schrijvers over opvoeding en schoolwezen, de vroeger genoemde Horace Mann, Mansfield, Baynard R. Hall, Bosworth, Robert Kelly, Benton, Christ. Morgan, Erast. C. Benedict, en anderen, wier werken over opvoeding, en wier verslagen wij bezitten, zijn

dan ook met echt menschelijken en christelijken ijver bezield, om de openbare school naar die christelijk-republikeinsche beginselen op te trekken.

Vooral ijvert Baynard R. Hall, dat men het woord *Common-school* in geenen verkeerden zin opvatte. Zij is geene *lagere school*: in dat geval zou het woord *aanvangs-school* (*primary*) enz. dienen gekozen te worden; zij is ook niet eene *gemeene* (*common*) school, in den zin eener *armen-school*: want in dit geval zou zij een verschil van standen erkennen, met alle nadeelige gevolgen van dien; maar zij is eene school, zoodanig ingerigt, dat zij *algemeen* is voor armen en rijken. Niemand behoeft namelijk *iets* te betalen; zij is toegankelijk voor allen, en, de leervakken omvatten alle *noodzakelijke* wetenschappen. Deze leervakken zijn reeds boven, maar in algemeene grondstellingen, opgegeven. Meer bepaald, en zoo als Horace Mann, die opgeeft, omvat de school, waar zij naar het algemeene model is ingerigt, en, aan hare roeping voldoet: de *ligchamelijke* opvoeding (*physical education*), welk vak nog ontwikkeling behoeft. Hij wenscht, dat de natuurkunde van den mensch (*human physiology*), gezondheidsleer (*Hygienic*), en gezondheidsregelen (*health-regulations*) worden ingevoerd. De *verstandelijke* opvoeding (*intellectual education*), omvattende die wetenschappelijke opleiding, welke leidt tot eene diepere kennis en toepassing der *natuurkrachten*: de ontwikkeling van landbouw, handel en nijverheid. De *staatkundige* opvoeding (*political education*), waartoe behoort een regt begrip van de pligten en regten van den staatsburger, staathuishoudkunde; voorts *zedelijke* opvoeding (*moral education*) en *godsdiensstige* opvoeding (*religious education*), hoewel niet voor eenen bepaalden kerkvorm. — Eene nadere uiteenzetting van het *wetenschappelijke* onderwijs, of der verstandelijke opvoeding, geeft Edw. D. Mansfield, als: *wis- en natuurkundige* wetenschappen, met hare onderdeelen, rekenen, algebra enz.; *sterrekunde*, waartoe cosmographie en aardrijkskunde als onderdeelen; *Historie*, vooral die der *Vereenigde Staten*; voorts *Taal- en Letterkunde*, waaronder behooren: spellen, lezen, schrijven, stijl, redenering en voordragten.

Uit deze *leervakken* en onderwerpen bespeurt men, dat inderdaad de school in *Amerika* eene meer alzijdige en hoogere opleiding geeft, dan onze school: zij gaat van de eerste beginselen van het spellen en lezen af tot stijl en mondelinge voordragt toe; — omvat het gewone rekenen, de algebra, natuurkunde, sterrekunde, staathuishoudkunde enz., en, dat een en ander wordt onderwezen met het bepaalde *doel* om daardoor de kennis aan de wetten, althans de grondwetten van den Staat, bij elken Amerikaanschen burger te bevorderen; — om landbouw, handel en nijverheid te verheffen en uit te breiden. — Of alle scholen aan dien hooger eisch voldoen, en, of door de veelheid van leervakken het onderwijs niet meer *oppervolakkig* moet uitvallen? Deze vraag moeten wij hier onbeantwoord laten; maar men ziet tot welk een beter en meer praktisch *doel* het Amerikaansche stelsel streeft. En dat stelsel werkt, bij meer en beter godsdienstig onderwijs, op eene geheele volks-massa. Kan dat zonder vruchten blijven? En zou daaraan niet reeds ten deele zijn toe te schrijven de reuzen-schreden, die *Amerika* met opzigt tot landbouw, handel en nijverheid maakt? Het onderwijs toch is ook hier de geestelijke hefboom, zoo van het eene als het andere. — Het geeft eene praktische rigting aan den geest der geheele volks-meenigte.

Levendiger dan ooit vroeger, is daardoor bij mij de overtuiging geworden, dat ook in de praktische strekking en toepassing aan *onze scholen* veel ontbreekt. — Wij komen op dit onderwerp, ook later, bij het *normaal*-onderwijs, terug.

Men heeft, althans in den Staat *Nieuw-York*, twee benamingen van openbare scholen, nl. de *maatschappij-school* (*Society-school*) en de *wijk-school* (*Ward-school*), waarvan elke school eene afdeeling van *eerstbeginnenden* (*primary-school*) heeft. Beide scholen hebben dezelfde inrigting, hetzelfde doel, gelijk toezigt; doch verschillen alleen daarom van benaming, omdat de eerste door eene opvoedings-maatschappij, de laatste door de stad en den Staat zijn gesticht. Beider onderwijs, dat van de aanvangs-school af, een wel geregeld geheel doorloopt, vindt zijne voltrekking in de *vrije Akademie*, (*free Academy*), die wij later zullen leeren kennen.

Aan deze openbare, hetzij *Society-* of *Ward-school*, is ook overal eene *aanvangs-* of *primary-school* verbonden, welke echter ook wel geheel op zich zelve staat, en het naast met onze *bewaarscholen* overeenkomt. De stichting van zulke scholen voor jonge kinderen, was eene belangrijke stap in de geschiedenis der *Amerikaansche* schoolverbetering, en ging, in 1818, het eerst uit van Elisha Ticknor in *Boston*. Ticknor was geboren te *Libanon (Connecticut)* in 1757, waarna hij zich in 1774 naar *New-Hampshire*, later naar *Boston* begaf, waar hij tot 1795 aan het hoofd eener spraak-kunstschool (*Grammar-school*) stond. Reeds in 1805 vestigde hij hier de aandacht op den verwaarloosden toestand der *arme* kinderen; doch het duurde tot 1818, alvorens hij in den menschlievenden James Savage, de stichter der eerste „*Institution for Savings*, 1817,” zoodanige krachtige ondersteuning vond, dat er eene commissie van stadswege, met de noodige fondsen voorzien, werd ingesteld, om het denkbeeld van Ticknor, de stichting van *aanvangs-* of *primary-scholen* voor arme kinderen, te verwezenlijken. In deze commissie bekleedde de ontwerper zelf, tot 1821, het jaar van zijn overlijden, het voorzitterschap, en, er werden aanvankelijk 18 zulke *aanvangsscholen* in de stad *Boston* gesticht, die in 1827 tot 56, in 1834 tot 63, en in 1839 reeds tot 93, met 5402 kinderen, geklommen waren.

Van *Boston* breidden deze scholen zich uit naar andere volkrijke steden, als naar *Lowell*, waar in 1840 reeds 22, in *Nantucket*, waar er toen 7 bestonden; voorts *Charlestown*, dat er 20, *Roxbury*, dat er 14 bezat. *Maine* (en aldaar *Portland*), *Rhode-Island (Providence)*, gelijk ook *Nieuw-York*, *Connecticut* en *Pennsylvanië* (en aldaar *Philadelphia*) volgden het voorbeeld van *Boston*, door de stichting van *aanvangs-scholen*. In *Connecticut* en *Nieuw-York* verbond men die met de *districts-* of openbare scholen.

De eerste stap daartoe in de stad *Nieuw-York*, deed in 1831 de openbare school-maatschappij (*School-society*), en, in 1840 bestonden er reeds 57 *aanvangs-scholen* met 7581 kinderen. Behalve de afzonderlijke *aanvangs-scholen*, gelijk ik aldaar eenige heb leeren kennen, bezit thans elke open-

bare school zulk eene afdeeling. Treden wij thans zulk eene openbare school zelve binnen, om haar, in hare verschillende afdeelingen, meer van nabij te leeren kennen.

Stel u voor een groot langwerpig en hecht steenen gebouw, van *drie* verdiepingen, met even zoo vele afzonderlijke ingangen. Elke afdeeling heeft eene groote, langwerpig vierkante *zaal* in het midden, die 400 tot 500, ja 600 leerlingen kan bevatten. Aan het einde staat eene *estrade* van twee of drie trappen aan weerszijde, met eene canapé en een schrijfflessenaar, bijna in den vorm zoo als wij de spreekgestoelten in de kerken hebben leeren kennen. Ook de overige twee rijen banken en schrijfflessenaars geven aan het geheele, inwendig gedeelte dezer zaal wel eenigzins het aanzien eener Amerikaansche kerk; doch natuurlijk, zonder gallerijen. Boven de estrade leest gij, met groote letters: *the fear of the Lord is the beginning of wisdom* (de vreeze des Heeren is het begin der wijsheid). Of wel, de Wet des Heeren, de *tien geboden*, hangt daar met gulden letteren op twee zwarte borden, zoo dat zij iederen leerling en elken schoolbezoeker in de oogen valt. Het geheel is luchtig, helder, hoog van verdieping: tegenover den zetel der hoofdpersoon zijn groote wereldkaarten op den muur geschilderd, en rondom heeft men lambrisering met de noodige kapstukken, en, daar boven, aan wederzijden aan de muren, zwarte borden, kaarten, enz.; het geheel maakt een gunstigen indruk: ook merkte ik *ventilators* en eenen *barometer* in die zalen op. Overigens heeft men op de tweede en derde verdieping verscheidene afzonderlijke leervertrekken, waarin men uit de groote zaal binnentreedt. Gelijkvloers is het departement van kinderen, de *primary school* (ik zag er ook afzonderlijke in luchtige ruime vertrekken beneden de kerk); de tweede verdieping is de afdeeling van meisjes (*female department*), de derde, die der jongens (*male department*). Hier bevinden zich meisjes en knapen tot 16 jaren, en daarboven. In eene dier vrouwelijke afdeelingen, zag ik zelfs eene piano voor den kathedr (*pulpit*) staan, die, onder het binnenkomen der meisjes, bespeeld werd. Het was de *ward-school** van Mr. Doane, werwaarts de president van

den opvoedings-raad, Mr. Erast. C. Benedict, mij vergezeld. Deze school was den vorigen dag door 1775 leerlingen bezocht, nl. over de 700 in de aanvangs-school, 500 in de afdeeling meisjes, 575 in die der jongens. De laagste afdeeling was door groote schuifdeuren, die op rollen loopen, in twee afdeelingen gescheiden. De opening geschiedde hier met *Bijbellezen*, *gebed* en eene kinderlijke *Hymne*, waarna nog een vrolijk lied; zoo ook bij de afdeeling meisjes, die onder het bespelen der *piano* in de grootste stilte, gelijk die bij het aangaan eener kerk heerscht, waren binnen gekomen. Op een gegeven teeken met een klein schelletje, waren aller oogen op Miss Cornell gerigt, die den Bijbel op een rood satijnen kussen van den lessenaar in hare handen nam, en, op eenen plegtigen toon en met nadruk, aan allen het laatste hoofdstuk uit den Prediker voorlas, beginnende: *Gedenkt aan uwen Schepper in de dagen uwer jongelingschap* enz.; en eindigende: *Vreest God, en houdt Zijne geboden; want dit betaamt alle menschen; want God zal ieder werk in 't gerichte brengen, met al dat verborgen is, 't zij goed, 't zij kwaad*. Hierna bogen allen eerbiedig het hoofd, en Miss Cornell deed nog een plegtig *gebed*, waarna allen, in klassen verdeeld, elk met hare onderwijzeresse, zich in afzonderlijke leervertrekken begaven, behalve ééne of twee klassen, die met een paar adisistent-onderwijzeressen in de groote zaal bleven.

Ongemeen was ik verrast en zonderling getroffen, toen ik het jongens-departement van Mr. Doane binnentrad, en daar, meer dan 500 knapen, allen op de maat, en op denzelfden rijzenden, dan weder afdalenden toon, hoorde spreken of opzeggen: ik wist niet wat? want ik verstond er aanvankelijk geen woord van. Het was eene herhaling (*repeating*) van de tafel der vermenigvuldiging, van het stelsel van handels-maten en gewigten, enz.; want de opening had reeds plaats gehad. Ook daarna begaf elke klasse zich met zijnen onderwijzer in een afzonderlijk leervertrek, behalve eene of twee, die met de noodige onderwijzers hier achterbleven; — zoodat Mr. Doane, even als alle andere, hetzij mannelijke of vrouwelijke hoofden der departementen, zich vrijelijk door het geheele gebouw bewegen, en alle klassen bezoeken kon.

In deze zaal waren aan een der einden, waarop het meest het oog viel, *de 10 geboden*, zoo als boven gezegd, in gulden letters opgehangen.

De verdeeling in klassen, elke beweging, als op *militaire commando*, het herhalen der 500 te gelijk, enz. geschiedde met de uiterste orde, en, die heb ik op alle scholen opgemerkt. Ook in de *Society-school*, waar ik, op onderscheidene uren en dagen, het onderwijs van Miss. Harris bijwoonde, (hetzelfde gebouw, waar ik de *zondagsschool* van Mr. Cruikshank bezocht), geschiedde de opening op dezelfde plechtige wijze met *Bijbel en gebed*; zoo ook op alle akademiën, zoo voor jonge lieden, als jonge dochters, zoo ook op alle kinder-scholen (*primary schools*), die ik bezocht, want van deze bestaan er ook afzonderlijk. Wat mij in eene dezer aanvangs-scholen trof, en, zeker ook mijne goedkeuring niet kon wegdragen, was de *Bell-Lankastersche methode*, volgens welke 200 kinderen op eenige vragen, hunne van buiten geleerde antwoorden te gelijk gaven; dit in *massa* opzeggen, gelijk ook het gezamenlijk herhalen der tafels van vermenigvuldiging enz., heeft mij dan ook het minst bevallen van de geheele methode; vooral niet het beantwoorden der vragen in *massa*. Dat hier tijdwinst mede beoogd wordt is duidelijk; want de *Amerikaan* is in alles praktisch.

Beter beviel mij in eene andere kinderschool van 400 kinderen, in eene of meer ruime, luchtige lokalen, onder eene kerk, het sluiten der school: ook hier heerschte *Bell- en Lankaster-methode*. Nadat de kinderen, op mijn verzoek, een *Yankee Doodle* en *Columbia-Hail!* gezongen hadden, — geschiedde een laatste schoolgezag door allen staande, met gesloten oogen en gevouwen handen ten hemel geheven: het was een kinderlijk dank- en smeekgebed; dit was inderdaad, èn door den zachten lieven toon, èn door houding, èn uit zoo vele kindermonden, zeer treffend!

De zeer geregelde, ik zou haast zeggen, militaire beweging, en de stipte orde bij het henengaan van zoo vele kleinen, gelijk deze *Bell- en Lankaster-methode* medebrengt, herinnert mij aan eene *école communale*, vroeger door mij in *Rijsel* bezocht, waar de *Bell- en Lankaster-leerwijze* in volle

werking was, die echter bij ons nimmer heeft willen wortelen, en teregt. Hoezeer zij, door het zoogenoemde *wederkeurig* onderwijs (*Enseignement mutuel*) een *enkel* onderwijzer onder *duizend* leerlingen stelt, en, ik in de Amerikaansche scholen, overal groote getallen aantrof, als van 1200 tot 1775 leerlingen, zoo vond ik evenwel nergens deze afrigtings-methode, maar wel eene *gemengde* leerwijze, waaruit blijkt, dat de Amerikaansche onderwijzer, ook door de dwalingen der oude wereld tracht te leeren, en, het goede van haar overneemt. Wel beschouwt Baynard R. Hall den waren onderwijzer als een *kunstenaar* (*an artist*), en, dit klinkt zeker vreemd in *Europesche* ooren: het doet ons aan opvoedings-*kunstenaarijen* denken, waaraan ook onze scholen, helaas! nog maar al te zeer mank gaan; maar de bepaling, die Hall aan dat woord geeft, maakt alles goed: „*De ware onderwijzer*, zegt hij, *is een kunstenaar, een vormer, een schepper*. En verder: „De onderwijzer, als *kunstenaar*, bezit intellectueele en moreele hoedanigheden, die hem moeten rangschikken onder de besten der menschen, en toonen, dat zijn bedrijf of beroep behoort gerangschikt te worden onder de hoogste in waardigheid en belangrijkheid. De onderwijzer moet, onder anderen, zijn, een wijsgeer, regter, bestuurder, ouder, prediker; hij moet derhalve geleerd en wetenschappelijk gevormd zijn. Hij moet zichzelf kunnen beheerschen; omgang hebben met menschen, zoowel als met boeken.” — En Edw. D. Mansfield, die nog meer bepaald over de leerwijze (*mode of teaching*) schrijft, waarschuwt nadrukkelijk, tegen de navolgende dwalingen: „De eerste dier dwalingen, zegt hij, is andere onderwijzers *na te volgen* of te *herhalen*, eerder dan zelf te *denken*. Eene andere dwaling is te meenen, dat de leerling niets kan verkrijgen, behalve door aanschouwing en proefneming: *de geest zelf moet uit gegevens leeren afleiden, zoeken en zelf vinden*.”

„De derde dwaling is, eene volslagene *machinerie* daar te stellen, tusschen den onderwijzer en zijn leerling; eene machine ter besparing van arbeid (*labor-saving machine*), waardoor wij op den geest kunnen afdrukken, juist zoo als wij op calicots afdrukken: licht, bont en goedkoop, als zij zijn. — Na deze dwalingen nader uitéén gezet en aangetoond te

hebben, hoe de onderwijzer den geest zelve ontwikkelen, en daarbij, terwijl hij de natuur volgt, de leerstof als middel bezigen moet, zegt hij: „Om dit te doen, bestaat er slechts ééne genoegzame wet of regel (*rule*): *Brengt verstand bij verstand en hart bij hart*. De Schrift zegt: „gelijk ijzer ijzer scherpt, zoo doet ook het gedrag (*countenance*) des vriends zijnen vriend” — en in alle wisseling van gedachten en gewaarwordingen is de meest regtstreeksche de beste. Hoe minder tusschenkomst van *kunstmatige machinerie*, hoe sterker ook de indrukken van den onderwijzer (op den leerling) zullen zijn” enz.

Wij halen hier deze overtuigingen van Hall en Mansfield aan, om daardoor aan te toonen, dat, waar de Amerikaansche methode te veel aan *kunstnarijen* verbonden is, zij, even als bij onze *kunstenaars*, strijdt tegen de gezonde en meer praktische begrippen der opvoed- en onderwijskunde. Ook merkte ik, bij het herhaalde bezoek der maatschappij-school (*Society-school*), waar ik in Miss Harris eene voor haar vak zeer berekende vrouw aantrof, en, zoo op de meeste scholen, eene inderdaad *praktische* strekking, waarvan zelfs de leerboeken, zulk een belangrijk hulpmiddel van onderwijs, niet zijn uitgesloten. In alle afdelingen voor meisjes, op alle openbare volksscholen (*common-schools*) wordt ook *teekenen* en worden ook *handwerken* onderwezen, waarvan mij zelfs enkele uitstekende *proeven* werden voorgelegd, die eene vrouw beter dan ik had kunnen beoordeelen. De teekeningen waren uitmuntend. — En, wat ik hier zag en opmerkte, vond ik op de *school der kleurlingen* (*colored school*) terug; tot mijne verbazing de *sterrekunde* zelfs.

Ook de *muziek* is door de *Amerikanen* terecht in het plan van opvoeding voor meisjes opgenomen, gelijk ons boven gebleken is. De Gouverneur Seward drukte zelfs den wensch uit: dat er weldra geene inrigting van lager onderwijs meer zou gevonden worden, waar dit krachtige middel ter vorming en ontwikkeling van den smaak, zou ontbreken. Op alle scholen is dit onderwijs in de muziek evenwel nog niet tot stand gekomen.

Behalve den meer *godsdiensstigen* geest en *praktischen* zin, die ik in de Amerikaansche scholen heb opgemerkt, heerscht

er eene niet onbelangrijke *nationaliteit*: de geest der geschiedenis wordt er bijv. niet opgeofferd, ten gevalle eener buitenlandsche magt en invloed, gelijk hier ten gevalle van *Rome*. Wat de vaderen, de *Pelgrim-vaders*, geleden, gedaan en verrigt hebben, wordt aan allen onderwezen; met de bijzonderheden van den roemrijken vrijheids-oorlog; — niet alleen met de namen, maar ook met de woorden, gevoelens en gezindheden van den onsterfelijken Washington, Jefferson, Franklin, — met de redevoeringen van eenen de Witt Clinton, Martin van Buren, — met schrijvers en dichters als Irving en Bryant enz., worden allen op de gewone scholen bekend gemaakt; — en, inderdaad, ik moet getuigen: dat de leesboeken van Cobb en West, meer gezonde leerstof en vaderlandsch voedsel voor den geest bevatten, dan doorgaans in onze stapels van schoolboeken en boekjes wordt aangetroffen. Beide bevatten onderwerpen uit de beste *Amerikaansche* schrijvers van blijvende waarde; terwijl de *Amerikaansche* volksliederen: *Hail Columbia*, en *the Star-spangled banner*, waarvan ik, even als van meer dan een *Yankee Doodle*, afschrift genomen heb, ook algemeen op de scholen worden gezongen. Op het eiland *Randall*, waar ik onder de leiding van Mr. M'Grath, de wees-gestichten en de uitstekend fraaije school bezocht, die evenwel op dat oogenblik niet in werking was, hoorde ik door meer dan 400 knapen, die er allen gezond en welvarend uitzagen, een *America, I love thee still* enz., en *Our native land*, aanheffen, waarvan ik het laatste, het kortste, hier mededeel:

Land of our Fathers! where so e'er we roam,
Our Native country is still our home;
Long may prosperity on thy sons attend,
And to prosperity its gifts descend.
Thus when uniting, hearts and voices joining,
Sing we in harmony, our native land,
Our native land, our native land.

Though other climes may brighter hopes fulfil,
Land of our Fathers! we love thee still,
Heaven shield America from each hostile land,
And peace and plenty crown our native land,
Thus when uniting hearts and voices joining,
Sing we in harmony: our native land, etc.

Behalve de gemelde *openbare dagscholen*, heeft men ook *avond-scholen* (*evening-schools*). Deze zijn, zoo het schijnt, nog niet lang in werking, althans in *Nieuw-York* niet; maar zijn toch, volgens het verslag van Edw. B. Fellows (1850), voor vast en goed gevestigd. „Zij maken een hoogst nuttigen tak uit van het stelsel der openbare scholen; — een die teregt gerangschikt wordt onder de meest *weldadige* (*philantropic*) maatregelen van den dag.” Men heeft afzonderlijke avondschoolen voor jongens en meisjes, en anderen voor kleurlingen, die in alles een afgezonderd onderwijs ontvangen, terwijl vele bezoekers der avondschool zelfs boven de 21 jaren oud zijn.

Eene bijzonderheid in het *Amerikaansche* schoolstelsel, die ik niet weet, dat in eenig land zoo ontwikkeld bestaat, moet ik hier nog meer opzettelijk vermelden. Het is het grootte aandeel, dat de *vrouwen* in *Amerika* nemen aan het onderwijs. Daarvan was ik getuige, niet slechts in de *zondags-* en *openbare* school, maar, zoo als wij nog later zien zullen, ook op de *normaal-school* en de *akademie* voor jonge dochters. Ik zou verscheidene *Amerikaansche* schrijvers en hoog geplaatste personen kunnen aanhalen, die daarvoor het woord voeren; maar wij bepalen ons slechts tot den Gouverneur Seward en Dr. Humphrey, om te doen zien, welke gronden de *Amerikaan* daarvoor aanvoert. „Het schijnt mij toe, zegt de eerste, een dwaas opmerker te zijn, die niet overtuigd is, dat de *vrouwen* even zeer geschikt zijn, als het andere geslacht, voor de studie der prachtige schepping rondom ons, en, dat zij evenveel regt hebben op het geluk, dat uit die studie voortvloeit. En nog blinder is hij, die niet geleerd heeft, dat het de wil is van den Schepper, om aan haar een hooger en grooter aandeel op te leggen der verantwoordelijkheid in de opvoeding der jeugd van beiderlei geslacht. Zij zijn de natuurlijke bescherm-engelen der jeugd. Hare vrijstelling van de beslommerende zorgen des levens schenkt haar vrijen tijd, zoowel om kennis te verwerven, als die te verspreiden. Van haar ook ontvangt de jeugd die gewilliger, omdat de strengheid der tucht met grooter teederheid en genegenheid vermengd is, terwijl hare

vluigere bevatting, volhardend geduld, uitgestrekte wellustigheid, hoogere reinheid, meer kiesche smaak, en verhevene, zedelijke gevoelens, haar bij uitstekendheid geschikt maken voor alle vakken van wetenschap, behalve misschien de wiskundige wetenschappen. Als dit waar is, hoe menig terugstootend, dweepend en traag leeraar zal zich dan, bij de algemeene verbetering der opvoeding, verplicht zien, zijne toevlugt te nemen, om teregtwijzing te ontvangen van de zedige, vlijtig werkzame en liefderijke vrouw. En, hoe menig ingebeeelde betweter, die de roede zwaait in onze openbare school, zonder kennis der menschelijke natuur, welke noodig is om zijn beroep verstandiglijk uit te oefenen, die te traag is om te verbeteren, en, te verwaand om zijne verantwoordelijke pligten te vervullen, zal genoodzaakt worden zijn bestaan elders te zoeken." In dien geest als Seward, schreef ook Dr. Humphrey, over het onderwijs der vrouwen in de zomerscholen: „In de groote meerderheid der zomer-scholen verdienen de vrouwen bepaaldelijk de voorkeur. Zij bezitten een tact in de leiding en het onderwijs van kleine kinderen, die de onderwijzers niet hebben. Zij verstaan beter de kunst hen te boeijen en hun de lessen tot een genoeg, in plaats van tot eene taak, te maken. Zeer weinig mannen bezitten het geduld, af te dalen tot het standpunt der jeugdige vatbaarheid, en maanden achtereen te besteden, hen langzaam en op eene aangename wijze te leiden, gelijk vrouwen in staat zijn het kind te vergezellen. Dit is het voorregt der vrouw, in de school, zoowel als in het huisgezin; zoodat, wanneer er geen onderscheid was tusschen de belooningen der onderwijzers en onderwijzeressen, de laatsten de voorkeur zouden verdienen."

Op zulke gronden neemt de *Amerikaansche* vrouw veel meer deel aan de eigenlijke vorming van het volkskarakter, dan elders het geval is. Ook is het getal onderwijzeressen, zoowel in hoogere als lagere inrigtingen in *Amerika*, zoo wel in de zondagschool als aan de akademie, en, in de *openbare* school, zoo in steden als ten platte lande, ongetwijfeld veel grooter dan ergens elders, in eenig ander land, het geval is. *Nieuw-York* (de stad) telt *openbare* scholen, waar 15 tot 20 vrouwen werkzaam zijn.

Naast dit *openbare* onderwijs, dat, althans in de stad *Nieuw-York*, zijne voltooiing vindt op de *vrije akademie* (*free academy*), waarop wij later terug komen, staat het *bijzonder* onderwijs, dat van enkele, ondernemende personen, van vereenigingen of maatschappijen, uitgaat. Deze bijzondere inrigtingen of instituten, zoo verre wij die, door ze te bezoeken, en, uit de voor ons liggende programma's, hebben leeren kennen, komen ons voor, bijzonder hoog, althans vrij wat hooger, opgevoerd te zijn, dan dit doorgaans met *onze* bijzondere scholen het geval is. Zij streven er naar de akademiën zelfs op zijde te komen, waardoor tusschen deze scholen en de openbare scholen eenen edelen naijver ontstaat, die zich hoofdzakelijk tot het beter en hooger onderwijs bepaalt. Door den vrijen toegang en het *kosteloos* onderwijs op de openbare school, valt alle *onedele*, stoffelijke concurrentie weg, en, tracht men door meerdere leervakken, of eene bijzondere rigting van het onderwijs, het vastgestelde leergeld aannemelijk te doen zijn. Van de hooge opvoering van zoodanig eene inrigting was ik getuige: namelijk in de inrigting van de Heeren George W. Clarke en J. Fanning te *Nieuw-York*, het „*Mount Washington Collegiate Institute*.” Behalve deze beide genoemde directeuren zelve, zijn aan deze inrigting *tien* onderwijzers voor verschillende leervakken en klassen verbonden. Deze inrigting, door meer dan 200 leerlingen, van onderscheidene jaren, bezocht, is in drie groote afdeelingen verdeeld, als *Juvenile*, *middle* en *Senior* afdeeling (*department*); zij omvat de geheele opleiding van de allereerste beginselen, van het *alphabet* af, tot de bevordering voor hooger studiën. Ziet men de opgave der onderwerpen in, die in de *Senior*-klasse onderwezen worden, dan kan men geneigd zijn deze inrigting met *onze gymnasiën* te vergelijken, waar *Latijn* en *Grieksch*, benevens natuur- en wiskundige wetenschappen, eene hoofdzaak uitmaken. Door Prof. Glaubensklee, die hier de Hoogduitsche klasse onderwees, binnengeleid, vertoefden wij er eenen geruimen tijd in de onderscheidene afdeelingen, om er de werkzaamheid na te gaan.

Wij waren hoogstens getroffen over de inrigting zelve,

die uit twee verdiepingen bestond, en, zoodanig was ingerigt, door eene vierkaante opening in het midden der *tweede* verdieping, (welke opening door glazen beschotwerk was afgezet), dat de Directeur in de benedenste verdieping in zijnen katheter gezeten, met één opslag van het oog, het geheel, ook op de tweede verdieping, kon overzien, en, zoo omgekeerd van de tweede in de eerste al, wat er omging. Ook hier bleek mij wederom de *praktische* inrigting en blik van den *Amerikaan*.

Wat mij het meeste bevreemde, en, dat ik niet volkomen kan oplossen, hoedanig met het *Amerikaansche vrijheidssstelsel* overeen te brengen, was de strafmethode: toen ik den Directeur Clarke, een man van groote vlugheid en voorkomendheid, volkomen voor het bestuur van zoodanige inrigting berekend, de vraag deed: hoedanig hij de orde en tucht in deze inrigting handhaafde? of onwilligen tot hunnen pligt bragt? — toonde hij mij het *Spaansch rietje*, waarmede hij alle klassen doorwandelde, maar hij voegde er bij, dat *ligchamelijke straffen uiterst zeldzaam plaats hadden*.

Eene andere, bijzondere inrigting, die zich door doel en strekking, ook van die van het *Mount Washington Collegiate Institute* onderscheidt, is die van Rösler, een *Duitscher*, vroeger *Gymnasiaal*-leeraar te *Oels* in Pruisisch *Silesië*, en afgevaardigde naar de constituerende nationale vergadering te *Frankfort*. Deze heeft namelijk, in verbindtenis met eenige andere uitgewekene *Duitschers*, waaronder Dr. Körner, vroeger Directeur der *hoogere burgerschool (Reaal-school)* te *Elberfeld*, eene bijzondere inrigting in *Nieuw-York* geopend, voor kinderen van beiderlei geslacht, van 6 tot 15 jaren. De bedoeling dezer nieuwe inrigting, is de verwezenlijking eener *hoogere burgerschool*, zooals men die vooral in *Duitschland* aantreft, en, gelijk wij die als eene wezenlijke behoefte voor ons land beschouwen.

Het personeel dezer inrigting, waarvan ik, ook uit hoofde van de soliditeit van Dr. Körner, de beste verwachting koester, was aanvankelijk, behalve Rösler, vijf. Hare hoofdgrondstelling, waarnaar men bij alle onderwijs zich rigt, is: dat het kind bovenal leere juist te denken, zijne

gedachten mondeling en schriftelijk juist uit te drukken, en, die van anderen juist te verstaan. De voornaamste stof ter vorming is in de eerste plaats, zijne moedertaal (de *Hoogduitsche*); daarnaast de *natuur* in wetenschappelijk bestudeerde aanschouwing. Deze inrigting werkt inzonderheid onder de vele *Duitschers*, die zich in *Nieuw-York* bevinden, en stelt dus voor deze de *Hoogduitsche* taal op den voorgrond; maar daarbij wordt echter ook de *Engelsche* taal, de kennis des lands, enz. niet verzuimd, en, de gelegenheid geschonken tot het aanleeren van *Fransch*, benevens de *doodde* talen, technisch teekenen, vrouwelijke handwerken en muziek.

Het plan, zooals wij het leerden kennen is goed, doel en strekking achten wij volkomen naar de behoeften van den praktischen en bedrijvigen *Nieuw-Yorker*. Om de inrigting, die aanvankelijk eene goede opname beloofde, te steunen, hadden de oprigters het voornemen bekend gemaakt, ook onderscheidene *kleinkinder-* en *speelscholen* in de stad op te rigten; met het bepaalde hoofdoel: om in verschillende deelen der stad *voorbereidings-*scholen voor de hoofdinrigting daar te stellen. Dr. Körner, aan wien ik de programmen dier onderneming verschuldigd ben, is een dier afgescheidene *Duitsch-Katholieken*, die, wegens de vervolgzucht der geestelijken, zijne vaderstad, en, wegens staatkundige verwickelingen, zijn vaderland heeft moeten verlaten. Hij stond vroeger eenigen tijd te *Elberfeld* aan het hoofd eener *Duitsche* gemeente, en verdient, ook in het vak van opvoeding en grondig onderwijs, het vertrouwen zijner landgenooten in de nieuwe wereldstad.

Ook ontbreekt het niet aan bijzondere *school-inrigtingen* voor meisjes of jonge dochters, zoo min in *Albany* als *Nieuw-York*, en overal elders. Eene dergelijke inrigting te *Pittsfield*, gelooven wij, naar een voor ons liggend programma, in den rij der *Akademiën* te moeten rangschikken, waarop wij later terugkomen.

In de *Akademiën* vindt het openbaar onderwijs zijne voltooiing, zoowel voor jongelingen als jonge dochters: daaraan zullen wij later een afzonderlijk hoofdstuk wijden. Thans willen wij nog, met het oog op het afgehandelde, meer op-

zettelijk op eenige eigenaardigheden van het *Amerikaansche* schoolstelsel opmerkzaam maken, die, deels uit de *staatsinrigting* zelve, deels uit den praktisch bedrijvigen geest en de godsdienstige denkwijze van den *Amerikaan* voortvloeijen.

Naast het *openbare schoolwezen*, dat van de steden of dorpen uitgaat, en, onder het toezigt van door het volk zelf gekozene schoolvoogden (*Trustees*) staat, en, alleen door den Staat ondersteund wordt, dat voor een ieder toegankelijk is, staat, aan de eene zijde, een meer *kerkelijk* schoolwezen, meestal onder toezigt van kerkelijke personen en ten behoeve der kerkelijke afdeeling, — en, aan den anderen kant, nog een *bijzonder* schoolwezen. Beide ontwikkelen zich volkomen vrij; terwijl het eene zijne kerkelijke rigting naar goedvinden vervolgt, slaat het andere eene meer bijzondere, hetzij praktische of wetenschappelijke rigting in, naar de locale behoeften. Van beide trekt de *openbare school* niet weinig nut; terwijl zij van de eene den *godsdienstigen* geest tracht na te volgen, met uitzondering van het kerkelijk-leerstellige, neemt zij van de laatste, die wetenschappen over, die als volstrekt *noodzakelijk*, voor het bedrijvig leven, moeten geacht worden. De naijver strekt hier voornamelijk tot *veredeling* en *verhooging* van het volksonderwijs en der volksopvoeding, waaraan, in weerwil van alle verschil en groote verscheidenheid, de volksmassa deel neemt, juist omdat het een *vrij* en *kosteloos* onderwijs beide is.

Dat volksonderwijs kan en *moet* zich langs dien weg steeds ontwikkelen en veredelen, juist omdat het vrij, dat is: aan geene staatsbanden gelegd, en, het volk naijverig is, een zoo goed onderwijs op zijne scholen te ontvangen, zoowel wat den *geest* als de *strekking* betreft, als eenige andere bijzondere inrigting zou kunnen leveren. Zoo ontvangt de *openbare school*, zelve door een ontwikkelend levensbeginsel bezield, gedurig voedsel en opwekking van elders, van een paar, vreedzaam naast haar staande zusters, die haar in een of ander opzigt trachten voorbij te streven, hetwelk hare billijke eigenliefde niet dulden kan.

Eigenaardig in het *Amerikaansche* stelsel, geheel overeenkomstig den republikeinschen volksgeest, is de volkomen

gelijke aanspraak en vrije toegang tot hetzelfde onderwijs voor allen. Wat voor allen *noodzakelijk* geacht wordt, is ook voor allen toegankelijk gesteld; geene slagboomen voor de wetenschap; maar ook geene scheidsmuren in de algemeene volksopvoeding. Voor jongens en meisjes, voor armen en rijken, gelijke regten, gelijke aanspraken, gelijke bevrediging van noodzakelijke behoeften. Wil de meer gegoede, zoo hij waant, een *beter* en meerder onderwijs, het staat hem vrij, dat, voor eigen middelen, te zoeken op de bijzondere school; maar ook de volksschool streeft deze, als zij werkelijk beter is, al spoedig na. „Wie weet, zeide mij mijn gids, M'Grath, bij het bezoek der weeshuis-inrigtingen, op het eiland *Randall*, „of onder dat getal knapen, niet een toekomstige president onzer republiek is!” Ik moet erkennen, zijn denkbeeld trof mij; want den weg daartoe voor iedereen, ook voor den armen wees, heeft *Amerika* door zijn volksonderwijs opengesteld; hoedanig het lot hem ook hebbe bedeed, voor niemand is die weg afgesloten.

Eene andere *bijzonderheid* der *openbare school*, die wij ook boven reeds hebben doen opmerken, is het *grootte* getal leerlingen. Zoo als wij zeiden, waren wij getroffen, onder de leiding van den school-president, Erastus C. Benedict, eene school van 1775 kinderen binnen te treden. Ik kon niet nalaten, hem mijne verbazing daarover te kennen te geven. In het *Amerikaansche* stelsel is dit echter niets vreemd: *Nieuw-York* alleen telt verscheidene scholen van 1000, 1100, 1200, 1300, tot zelfs eene van 1907 kinderen, terwijl het geheele getal daarop onderwezene kinderen, binnen een zeer kort tijdsverloop, bij de 7000 leerlingen bedroeg. Alleen onder de voorwaarde, dat het onderwijzend personeel aan dat grootte getal geëvenredigd zij, kon ik vrede hebben met die talrijke verzamelingen. En dat scheen mij toe ook zoodanig te zijn. Maar ik moet thans den *Amerikaan* meerder regt doen, en erkennen, dat die getallen niet slechts uit een financieel oogpunt, maar ook voor het *betere* onderwijs, voor de classificatie, niet kwalijk begrepen zijn. De *Amerikaan* heeft inderdaad verwezenlijkt, wat een onzer filosoferende *theoristen*, voor eenige jaren, tot verbetering van

ons volks-schoolwezen, voorstelde, toen hij zijn denkbeeld van *centralisatie-* en *centraal-scholen* bekend maakte ¹⁾.

Men kent zijnen voorslag: om zooveel mogelijk alle kinderen eener stad in ééne of meer groote gebouwen te verzamelen, en, dan het daaraan verbonden onderwijzend personeel uit ééne algemeene kas te bezoldigen; van welke kas men jaarlijks eene bepaalde som tot schoolfonds voor bejaarde onderwijzers, weduwen en weezen zou kunnen inhouden. Door zulke algemeene *centraal-scholen* wilde hij *alle* *privaat-scholen*, zooveel doenlijk opheffen, en, de onderwijzers tot lands- of stads-ambtenaren verheffen. Voorzeker zou men door zoodanige stads- of landszorg, de gaping tusschen de armen-school en het gymnasium, en, daardoor eene billijke klagt van den burgerstand, wegnemen. Doch de *privaat-school* daardoor geheel opruimen ware schadelijk, voor de ontwikkeling der burgerschool zelve; die zich, even als de Amerikaansche *openbare* school, door *kosteloos* onderwijs zou moeten onderscheiden. De stad of Staat, die scholen voor *armen* en *aanzienlijken* onderhoudt, en daarvoor den burgerstand in de kosten laat betalen, is ook zedelijk verplicht voor *dezen* inrigtingen daar te stellen, waar aan de behoeften van tijd en plaats, zooveel mogelijk, door een degelijk Christelijk en wetenschappelijk onderwijs, wordt voldaan. Ongetwijfeld heeft daarop onze Grondwet het oog, als zij zegt: „*Er wordt overal in het rijk van overheidswege voldoende openbaar lager onderwijs gegeven.*” En wanneer dan daartoe zulke *centraal-scholen*, of, wij zouden ze liever *hoogere burgerscholen* noemen, worden opgerigt: dan leveren die groote massa's, zoo als ik in *Amerika* zag, mits het noodige onderwijzend personeel aan die scholen verbonden zij, inderdaad het voordeel op, dat men eene betere en juistere *klassificatie* kan bewerkstelligen, en, zelfs met minder personeel, een even goed onderwijs kan doen geven, als tegenwoordig; — terwijl de onderwijzer van een onbekrompen bestaan verzekerd, geene concurrentie schroomen zal, waar het beter en grondiger onderwijs betreft.

---

1) *Centraal-scholen*, Leyd. bij Mortier en Zoon.

Daarbij zouden wij wenschen, dat de belanghebbende ouders *zelve*n, gelijk in *Amerika*, hunne *schoolcommissiën* kozen, aan wie jaarlijks het toezigt, zoowel op de godsdienstige als wetenschappelijke strekking van het onderwijs, is opgedragen. Daardoor alleen kan men het verloren vertrouwen herwinnen, dat tegenwoordig voor *gemengde* schoolcommissiën, evenzeer als voor gemengde scholen, geheel verloren is. Men roept om *vrijheid* van onderwijs, en, wij voegen er onze stem nadrukkelijk bij; maar zeggen: maak eerst de schoolcommissiën en den onderwijzer *zelve*n *vrij*. De eersten vrij van alle reactie in den boezem der vergaderingen *zelve*n; vrij van alle elementen, die den beteren geest van het onderwijs *neutraliseren*, en, de ontwikkeling van het onderwijs *zelf* belemmeren; — de laatsten vrij van zorgen, vrij om zijne betere inzigten te volgen, vrij om zichzelf en zijne leerlingen te ontwikkelen, en, met een blij gelaat het goede godsdienstige en wetenschappelijke zaad, in hunne hoofden en harten, uit te strooijen, en, men zal vooruitgang bevorderen.

Laat daarbij de vrijheid, dat zich naast het *kostelooze*, *openbare* onderwijs, vrijelijk en zonder eenige belemmering, aan de eene zijde de *kerkelijke*, en, aan den anderen kant, de *bijzondere* school, maar voor eigene rekening, ontwikkelen: en, niet lang zal het duren of de *openbare burgerschool*, onder het toezigt en de zorg van vrije schoolcommissiën geplaatst, zal den besten geest ademen, en hare leerlingen onderwijzen: „*Vreest God en eerbiedigt den koning!*” maar daarenboven zal zij ook tevens aan wetenschappelijke en locale behoeften des tijds trachten te voldoen.

Wij althans, achten zulk eene navolging van een vrij en *Christelijk* onderwijs, zoo als wij ook bereids elders hebben te kennen gegeven, de eenige oplossing in den strijd over vrijheid, in het belang van alle partijen, en, tevens in het belang des vaderlands.

---

§ 4.

Normaalscholen, seminariën voor onderwijzers, (Dr. Channing, George Dwight, de Witt Clinton); — stads-normaalschool te *Nieuw-York*; — staats-normaalschool te *Albany* (1844); — leervakken en praktische strekking (Franc. Wayland, en Channing); — normaalscholen in andere Staten; — bezoldiging der onderwijzers; — *schoolbibliotheken* (James Wadsworth); — voorstanders (Marcy, Chr. Morgan); — uitbreiding in de Vereenigde Staten; — statistiek der scholen; — schoolfondsen; — schoolpligtigen; — overzicht over het geheel; — aanmerkingen, (Dwight, Alcott, Combe); — mijn brief aan Erastus C. Benedict.

„*Het opgroeiende geslacht is bestemd eenmaal het land te regeven; daarom moet men het vormen en opvoeden*” enz. Deze overtuiging bragt in *Amerika* een algemeen openbaar schoolwezen voort, dat wij, zoo wat de grondstellingen, als wat den geest, het doel en de strekking betreft, boven hebben leeren kennen. „Wat bestaat er in onze geheele maatschappelijke inrigting, dat zulk eene uitgebreide en magtige werking uitoefent op het nationale karakter, als de *Schoolmeester? Deze heeft den hefboom in handen van den geest en de denkwijze van een volgend geslacht.*” Zoodanig is de overtuiging in *Amerika*, niet slechts van een enkel individu, van eenen C. Verplank, die zoo sprak, maar mannen als de Eerw. William E. Channing, George Dwight, en anderen, die in hoogheid geplaatst, vermogenden invloed uitoefenen, spraken en schreven in denzelfden geest, en bragten hunne overtuiging op het volk over, waardoor zij een *normaal-schoolwezen*, en *seminariën* voor onderwijzers, in het leven riepen, die zich meer en meer in alle Staten uitbreiden.

Hooren wij den zoo even genoemden George Dwight Jr., in eene lezing over de leiding eener openbare school (*Management of Common-school*), in 1835 te *Boston* uitgesproken. „Wel mag het gevraagd worden, door allen, die slechts weinig over het onderwerp hebben nagedacht: van waar zoo veel verschillende inzichten nopens het bestuur der openbare scholen? Van waar, dat zoo weinig goed geleid worden? Van waar, dat zoo weinige onderwijzers liefde

hebben voor die taak, en, dat zoo weinig schoolcommissiën of schoolvoogden die verstaan? Voor iemand evenwel, die het onderwerp wèl beschouwd heeft, en, daarbij eenige praktische ondervinding bezit, ligt het antwoord gereed op al deze vragen: *De leiding, het bestuur eener school, is eene der meest zamengestelde, (der moeilijkste) van alle menschelijke bezigheden, en, berust op eenige der minst begrepen grondbeginselen, die het moeilijkst zijn in werking te brengen.* — Beschouw den onderwijzer eener openbare school op ons platte land, zoo als hij in de meeste gevallen wordt aangetroffen, omringd door een dertig of veertigtal kinderen; hij heeft een dozijn verschillende vakken te onderwijzen, sommige aan allen, anderen aan een gedeelte zijner leerlingen. Zijne eerste taak, die der *classificatie*, vereischt reeds eene dier krachten, die er zouden vereischt worden van iemand, die het ondernam om eene kudde van allerlei vee, die men bij toeval in eene dorps-stal onder een had gedreven, onder het juk voor den ploeg, de egge of den wagen te brengen.”

En hoe vele en velerlei andere bezwaren en moeilijkheden doen zich bij het onderwijs zelf voor, die Dwight verder uiteenzet. Waarlijk, zoo iemand, dan behoeft de *onderwijzer* eene volkomene opleiding en voorbereiding voor zijn vak! Doch vernemen wij ook de krachtige taal der beide laatstgenoemden, en herinneren wij ons daarbij, hoe vroeger de dichter *Timothëus Dwight* ons den ouden *schoolmeester* der vorige eeuw leerde kennen. „Wij behoeven eene inrigting, zegt *Channing*, ter vorming van betere onderwijzers; en, voor dat dezen stap gedaan is, kunnen wij geene belangrijke vorderingen maken. De schreeuwendste behoefte in deze republiek is de behoefte aan bekwame onderwijzers. Wij roemen op onze scholen, maar onze scholen brengen betrekkelijk weinig nut tot stand, wegens gebrek aan wèl gevormde onderwijzers. Zonder goed onderwijs, is eene school slechts een naam. Eene inrigting, tot vorming van mannen voor de opvoeding der jeugd, zou zijn eene fontein van levend water, die stroomen voortbrengt tot verfrissing van de tegenwoordige en toekomstige eeuwen. Tot nog toe hebben onze wetgevers aan de arme en arbeidende volks-

klasse dit voornaamste middel tot hare verheffing onthouden. Wij vertrouwen echter, dat zij niet altijd blind zullen blijven voor de hoogste belangen van den Staat." „Wij behoeven betere onderwijzers, en, meer onderwijzers voor alle klassen der samenleving, voor rijken en armen, voor kinderen en volwassenen. Wij moeten de hulpbronnen der gemeenten aanwenden, om ons betere leermeesters te verschaffen, als van het hoogste belang. Een der zekerste teekenen van de hervorming der maatschappij zal zijn, de verhooging van de kunst van onderwijzen tot den hoogsten rang in de gemeente. Als het volk zal leeren inzien, dat zijne grootste weldoeners, en belangrijkste leden, mannen zijn, die zich toewijden, aan het milde onderwijs van alle klassen, aan het werk, om zijn begraven talent aan den dag te brengen, dan zal het zich den weg tot roem hebben gebaad. Deze waarheid baant ons dien weg. Socrates wordt nu aangemerkt als den grootsten man in de eeuw der groote mannen. De naam van *Koning* is in den schaduw getreden bij dien van *Apostel*. *Onderwijzer*, hetzij door woord of daad, is het hoogste beroep op aarde." Deze overtuiging deelt ook Randoul, lid van den raad van onderwijs in *Massachusetts*, die deze woorden in een zijner artikels aanhaalt.

Zulke krachtige mannentaal tot het *volk*, in wiens belang de *Unitariër* Channing zoo dikwijls het woord voerde, bleef dan ook niet zonder gewenschte gevolgen. Er werd, zoo in *Nieuw-York* als in *Nieuw-Engeland*, en elders, waar die overtuiging doordrong, tot het oprigten van *normaalscholen*, *seminariën*, ter opleiding van jongelingen en jonge dochters voor den onderwijzersstand besloten, op eene wijze, die aanvankelijk aan de behoefte kan voldoen. Door de Witt Clinton was in eene boodschap aan de wetgevende vergadering o. a. gezegd: „*de roeping van een' onderwijzer, zijn invloed op de opvoeding, en alle volgende geslachten, wordt óf nog niet ten volle begrepen, óf nog niet behoorlijk gewaardeerd.*” En het was vooral op diens opleiding en vorming, dat hij bij deze gelegenheid aandrong. Het gevolg daarvan was, dat er in 1827 eene som van 125,000 gulden werd vastgesteld, om aan de bestaande akademiën *St. Law-*

rence, Oxford, Canandaigua, eenen opzettelijken leercursus voor aanstaande onderwijzers te openen. In 1834 en 1838 werd aan dezen maatregel eene aanmerkelijke uitbreiding gegeven, en de stichting van afzonderlijke *normaal-scholen* of *seminariën* voor onderwijzers aanbevolen, die dan ook weldra als eene noodwendige en onmisbare voorwaarde, zoo tot *verheffing* van den onderwijzersstand zelven, als tot uitbreiding en verhooging van het onderwijs, in het leven traden. Zoo werden door de stad *Nieuw-York*, zoo als wij ook later van den *Staat* zien zullen, noch kosten, noch moeite gespaard om *normaal-scholen* te stichten: overal, in dezen Staat en elders, heeft men die inrigtingen in werking gebracht, en, sommige zelfs op eene uitgebreide schaal. Zij maken eenen *noodwendigen* en hoogst belangrijken schakel uit in het *Amerikaansche* schoolstelsel: van haar moet, ook door hare *praktische* strekking, eenmaal eene geheele hervorming, eene meerdere verheffing der volksklasse uitgaan; want zij zijn het, die den *onderwijzer* vormen, die wederom op zijne beurt, nog meer dan de *godsdiensleeraar*, de vorming van den geest en denkwijze van het geheele volk in handen heeft.

De *normaal-scholen*, die ik van nabij leerde kennen, zijn de *stads-normaal-school* te *Nieuw-York* en de *staats-normaal-school* te *Albany*. Op beide willen wij hier meer bepaald de aandacht vestigen, om haar doel en *strekking* te leeren kennen. Zoo het schijnt, is de eerste, door eene opvoedingsmaatschappij (*Society of education*), in het leven geroepen. Zij is geopend voor hulp-onderwijzers, vijf malen in de week, des avonds van 5—8 ure, en, voor hulp-onderwijzeressen, zaturdags van 12—4 ure; terwijl voor *kleurlingen*, insgelijks des zaturdags, zoo wij wel hebben, des *avonds* onderwezen wordt. De afdeeling hulp-onderwijzers wordt er door *twee*, die der vrouwelijke kweekelingen door *vijf*, en, die der kleurlingen door *één* persoon, te zamen door acht onderwijzers en onderwijzeressen, onderrigt; terwijl de toegang dier inrigting voor het geheele onderwijzend personeel openstaat, en door een groot aantal bezocht wordt. Het geheele gehoor, dat deze lessen bijwoonde, bedroeg in 1850 een getal van 250 kweekelingen, zoo jongelingen als jonge dochters, te zamen.

De lessen, die ik zelf er bijwoonde, waren op zaterdag voor jonge dochters, alle hulp-onderwijzeressen, als: eene ontledingsles, uit het VI. Boek van Milton's *paradise lost*, benevens de verbetering en lezing der *stijloefeningen*; — wijders eene *sterrekundige* les voor een vrij talrijk, vrouwelijk gehoor, met aanwijzing der vermelde sterren van de eerste grootte, benevens de sterrenbeelden, waartoe zij behoorden, op de hemel-globe; — de lees- en schrijffes bij Miss Bunker, die mij de vrijheid schonk, de onderwerpen ter lezing te bepalen. Ik koos een paar prozastukken van godsdienstigen inhoud uit Blair, daarna een stuk, *the last day* uit Young's *Night thoughts*, en, liet mij, na den afloop der lessen, door gemelde, bekwame vrouw, die mede aan het hoofd eener afdeling in eene *openbare* school stond, omtrent de overige onderwerpen en leervakken, dezer *normaal-inrigting* onderrigten. Ik moet erkennen, dat die bekwame vrouw mij voorkwam zeer berekend te zijn voor haar vak, en, inderdaad tot voorbeeld kan strekken, voor zoo vele jonge dochters als hare lessen bijwoonden. Of evenwel alle die lessen, die ik hier bijwoonde, die vruchten droegen, die men er billijk van verwachten mogt, betwijfel ik zeer; het onderwijs in de *sterrekunde* vond ik dor en koud, gelijk de man, die er aan de *globe* stond te draaijen, en tot een vrij talrijk gehoor van meisjes te spreken; niet in het minst opwekkend, om langs dien weg Gods grootheid in de schepping te leeren kennen; die dorre opnoeming van sterrenbeelden en benamingen van sterren der eerste grootte enz., kon dan ook weinig boeijen!

Meer vrucht schijnen, althans volgens een voor ons liggend verslag, in den afgelopen zomer, de lezingen te hebben opgeleverd over de beginselen van het lezen en de *welsprekendheid*, die Mandeville, Hoogl. aan het *Hamilton-college*, aan deze inrigting heeft gegeven, en, die door de gezamenlijke onderwijzers met groote belangstelling zijn bijgewoond.

De *Staats-normalschool* te *Albany* werd eerst, volgens besluit der wetgeving 7 Mei 1844, tot stand gebragt, en wel met een proeftijdvak van *vijf* jaren. Dat tijdvak ver-

loopen zijnde, werd er door de commissie van bestuur, bestaande uit Gideon Hawley, Wm. H. Campbell (thans Hoogl. te *N. Brunswijk*) en Ch. L. Austin, (opvolger van wijlen Hermanus Bleecker), aan den superintendent Christ. Morgan, een gunstig verslag nopens de uitkomsten dier belangrijke instelling uitgebragt, waaruit wij een en ander ontleenen.

De inrigting werd den 18. Dec. 1844 geopend, aanvankelijk met 29 kweekelingen, als 13 van het mannelijke, 16 van het vrouwelijke geslacht. Van dien tijd af tot 1850 zijn de lessen in het geheel bijgewoond door 1861 studenten, en, daarvan in den loop dier studiejaren, gegraduëerd te zamen 428, als: 245 van het mannelijke, 183 van het vrouwelijke geslacht. De kweekelingen daarenboven, welke gedurende dien tijd, zoo het mij voorkomt, in eene aan de inrigting verbonden *model- of proefschool* onderwijs ontvingen, bedraagt te zamen 1,130. Het getal ingeschrevenen voor elk studiejaar bedraagt ongeveer 200, dan eens meer, soms eens een weinig minder. Het onderwijzend personeel, den Directeur medegerekend, is 10 personen, als 7 leeraars en 3 onderwijzeressen.

Aanvankelijk genoten de kweekelingen eene toelage (*bonus*), om het bezoek dier inrigting aan te moedigen; doch reeds aan het einde van het tweede jaar bleek het, dat die aanmoediging, althans in zoo ruime mate, niet behoefde. Men berigt, dat het geheele getal gegraduëerden en andere studenten der kweekschool, die thans onderwijs geven, 750 bedraagt, en, dat derhalve de Staat, die hier insgelijks alle onderwijs betaalt, door een gerekend, niet meer dan 185 gl. ($75\frac{1}{2}$ doll.) aan elken kweekeling heeft besteed, — „eene geringe som waarlijk, voor de opvoeding van eenen onderwijzer, wanneer hij wel berekend is voor zijnen arbeid.”

De belangrijke invloed dezer inrigting strekt zich door den geheelen Staat uit, vooral ook ten platte lande. Overal waar hare studenten als onderwijzers zijn opgetreden, hebben zij, reeds aanvankelijk, aanmerkelijke uitbreiding van leervakken te weeg gebragt: zoo niet alleen wat spellen en lezen, de beoefening van aardrijkskunde en rekenkunde

aangaat, maar ook het teekenen, het kaarten teekenen, vokaal-muzijk zijn algemeen, en, de algebra en meetkunde op vele scholen als leervakken ingevoerd. Maar nog meer *praktisch* nut zal deze staatsinrigting te weeg brengen, wanneer eenmaal alle leervakken der normaal-school goed en degelijk zullen zijn doorgevoerd, en, het zaad behoorlijk zal zijn ontwikkeld en tot rijpe planten zal zijn opgegroeid. Men verdeelt de school in drie klassen, jongeren (*juniors*), middel-klasse (*middles*) en ouderen (*seniors*), waarvan de hoogere leervakken, in het laatste studiejaar, zijn: de hoogere *algebra*, *geometrie*, *trigonometrie*, *landmeten*, *natuurlijke wijsbegeerte* (*natuurkunde*), *scheikunde*, met proefnemingen, *landbouwkundige scheikunde* (volgens Johnson), *intellectuële* en *moreele* wijsbegeerte, *redekunst* (stijl en welsprekendheid), *staathuishoudkunde* (de grondwet), *onderwijskunde*, beginselen der *sterrekunde*, *vokaal-muzijk*. In het eerste en tweede jaar heeft men ook teekenen, in het tweede jaar ook geschiedenis, hoofdzakelijk der *Vereenigde Staten*, benevens *natuurkunde van den mensch*.

Alleen de hoogere algebra, de trigonometrie en het landmeten, worden niet door de meisjes gevolgd: anders is de cursus voor beide geslachten dezelfde.

Men moet erkennen, als men deze leervakken wèl in aanmerking neemt, dat de *Amerikaansche* onderwijzer tot een hooger wetenschappelijk standpunt wordt opgeleid, en, meer degelijke studie voor zijn vak moet bezitten, dan dit ten onzent het geval is; maar ook, zijne opleiding en vorming hebben eene meer *praktische* strekking en bedoeling, die wij, boven reeds bij het volksonderwijs, opmerkten. Op dezen ingeslagen weg voortgaande, zal de *Amerikaansche* onderwijzer ten platte lande, zeker eenmaal de man worden, die het allermest tot bevordering van den *landbouw*, en, daardoor tot verhooging en uitbreiding van volkswelvaart zal toebrengen. Men hoore of de commissie der *normaal-school* niet voortreffelijk hare taak, ook met het oog op de toekomst, begrepen heeft.

„De commissie, zegt zij, op prijs stellende het groote en toenemende belang der *landbouwkundige wetenschap*, en, in aanmerking nemende, dat deze, in hare eerste beginselen,

een geschikt leervak uitmaakt voor de openbare school, en, daarbij tevens overwegende, dat met behulp van goede *leerboeken*, die reeds nu, of spoedig zullen verkrijgbaar zijn, het onderwerp, altijd geschikt, eindelijk onder het bereik is gebracht van zulk een onderwijs, heeft daaraan onlangs eene meer uitstekende plaats toegekend, dan het vroeger in de *normaalschool* innam: men heeft het tot een afzonderlijk en onafhankelijk vak en tot een *vereischte* gemaakt, om een wezenlijk en onmisbaar gedeelte te zijn van den cursus der studie, die in de school gevolgd wordt. De commissie, doordrongen gelijk zij is, van het groote belang van dit nieuwe onderwerp van studie, hoopt in staat te wezen, door hare gegraduëerden op de normaal-school, die evenzeer van het belang der zaak doordrongen worden, hierdoor te weeg te brengen, dat het onderwijs in den *landbouw*, door zulke gegraduëerden, allerwege op de scholen worde ingevoerd. Men hoopt wijders, door hunnen invloed en dien der scholen, daarin te slagen, dat dit onderwerp als een geregeld leervak in *alle* openbare scholen worde aangenomen, althans in de land- of akkerbouwende deelen van den Staat." Wijders had de commissie met veel genoegen vernomen, dat Prof. Norton, eene zeer geschikte verhandeling heeft geschreven, ten gebuike der openbare scholen, die, met de reeds bestaande *leerboeken*, dit onderwijs, en die praktische rigting, zeer zal in de hand werken.

Zoo sprak ook Franc. Wayland, reeds in 1830, in de openings-rede van het *American Institute of Instruction*: „De *ervaring* toont, dat de werking der natuurwetten niet toevallig ontdekt worden; maar naar mate van het *geregeld ge oefende* denkvermogen, breidt zich de kennis daaraan uit: daarom werkten Bacon en Newton met zoo veel vrucht, omdat zij den geest juiste aanleiding tot denken gaven. De toepassing vordert eene meerdere kunde van het materiëel, waaraan de abstracte wetten moeten getoetst worden, *deze praktische kennis nu, wordt, zonder twijfel, door wetenschap verkregen.*

Ook Channing, de voortreffelijke Engelsch-Amerikaan, die zoo krachtig voor de vorming van den onderwijzer sprak, heeft die *praktische strekking* van het onderwijs met

kracht aanbevolen, en, elke tegenbedenking opgelost. „Maar zegt men, eene meer dan gewone opvoeding verheft de menschen boven hun werk, boezemt hun een tegenzin daarvoor in, als zijnde laag en van weinig beteekenis, en, maakt elken werktuigelijken arbeid onverdragelijk.” „Ik antwoord: dat het belang, dat de mensch in den arbeid stelt, grooter wordt, naar mate de *geest meer met de handen werkt*. Een ontwikkelde landman, die de *scheikunde* op den landbouw toepast, die de wetten der groeikracht, het samenstel der planten, de eigenschappen der mest, den invloed van het luchtgestel kent, die met verstand zijn arbeid beschouwt, en, daardoor geene gunstige gelegenheid laat voorbij gaan, de zoodanige zal tevredener zijn en hooger staan, dan de boer, wiens geest verwant is aan den aardkluit, dien hij betreedt, en, wiens geheele leven uit denzelfden verdrietigen, geesteloozen, zieleloofenden arbeid bestaat.” enz. Wij zouden meer kunnen overnemen, maar achten genoeg te hebben medegedeeld, om den meer werkdadigen invloed der *Amerikaansche normaalschool*, en, de meer praktische strekking van het volks-onderwijs, te hebben doen kennen.

Aan de genoemde *normaal-school* is verbonden, behalve de *Experimental school*, eene boekerij, die in 1850 reeds 4338 banden, als leerboeken, en 783 banden over verschillende onderwerpen bevatte, benevens natuur- en scheikundige kabinetten.

In April 1848 werd van staatswege eene zekere som bepaald, en ook later in 1849 nog aanzienlijk vermeerderd, om een nieuw gebouw voor de normaal-school te bouwen, dat in 1850 voltooid, door mij bezocht, en inderdaad, wegens zijne doelmatige en prachtige inrigting, bewonderd werd. Van dit gebouw, vier verdiepingen hoog, bezitten wij de grondteekeningen, benevens eene afbeelding. Het is 126 voet lang, 88 breed, en heeft 46 voet breedte in het hofgebouw. De geheele onkosten hebben bedragen 71,250 gulden, (28,500 doll.). Het strekt tot sieraad der stad, en, ten bewijze tevens, hoeveel de Staat veel heeft voor zulk een belangrijken tak van studie als de opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen. Zoo heeft ook *Massachusetts* zijne nor-

maal-scholen te *West-Newton*, te *Bridgewater* en *Westfield*. Ook deze alle genieten, volgens de verslagen der opzigtters (*Visitors*), steeds toenemenden bloei, en, zijn met model-scholen verbonden, waarin het eigenlijk praktisch onderwijs wordt beoefend. Dit stelsel van normaal-onderwijs belooft nog *meer* voor de toekomst. Ook hier toont men de bestemming en het praktisch doel der normaalschool te beoogen. Eene *normaal*-school, wordt gezegd, beteekent eene school, waar de regels der praktijk en de grondbeginselen der leiding, en het bestuur der verschillende vakken van onderwijs worden medegedeeld. Aan die grondstelling beantwoordende, bepaalt zich de leercursus aan de genoemde inrigtingen tot spellen, (*Orthography*) lezen, spraakkunst, stijl, rhetorica, logica, — schrijven, teekenen; — rekenkunde, stel- en wiskunde, boekhouden, zeevaart- en landmeetkunde; — aardrijkskunde, zoo oude als nieuwe, benevens chronologie, statistiek en algemeene geschiedenis; — zielekunde (*psychologie*), wijsbegeerte; muziek, constitutie en geschiedenis van *Massachusetts* en der Vereenigde Staten; — natuur- en sterrekunde; — natuurlijke historie; — grondbeginselen van godsvrucht (*piety*) en zedeleer, naar de algemeene beginselen des Christendoms, benevens de *onderwijskunde*, met betrekking tot alle bovengenoemde leervakken. *Een gedeelte der H. Schrift wordt dagelijks in elke normaal-school gelezen.*

In *Connecticut* vond de *normaal*-school een' voorstander in Calvin H. Stowe, en, een bevorderaar in den Gouverneur Everett; men heeft eene dergelijke inrigting voor onderwijzeressen te *Lexington*; terwijl Ellsworth te *Hartfort*, op de stichting van dergelijke seminariën voor onderwijzers, reeds voor verscheidene jaren, aandrong. Dit is almede het geval in *Pennsylvanië*, waar de superintendent Shunk de vervulling dier behoefte, de stichting van *seminariën* voor onderwijzers, met aandrang verlangde. Hier heeft men aan het *Lafayette-college* te *Eaton*, een *seminarium* en *modelschool* verbonden, ten behoeve van studerende *onderwijzers*; het eerste onder toezigt van Prof. Cunningham, de laatste van William Dunn, — en *Philadelphia*, dat, naar het verslag van het schoolwezen aldaar, door Bache (1840), eene uit-

gebreide *hoogeschool* voor jonge dochters bezit, waarvan wij hier nog niet de leervakken willen opsommen, verbond aan die inrigting tevens eenen tweejarigen leercursus, onder den titel van *seminarie* voor onderwijzeressen. Niet onbelangrijk kan het geacht worden te vernemen, wat de jonge dochters hier tot voorbereiding voor hare toekomstige bestemming wordt voorgeschreven; nl.: na genoegzame voorbereiding om als kweekeling toegelaten te worden: lezen, *Engelsche* spraak-kunst, stijl, *Latijnsche* taal, ter vergelijking met de *Engelsche*, *aardrijkskunde* en *geschiedenis*; — *zedeleer*, bewijzen (*Evidences*) voor de *natuurlijke* en *geopenbaarde godsdienst*; — *rekenkunde*, *algebra* en *geometrie*; — lessen over onderscheidene onderwerpen van *natuur* en *kunst*, en beginselen der *natuurkunde*; — *schrijven*, *teekenen*, en inzonderheid ook bouwkundig teekenen (*mechanical Drawing*); — *theoretische* en *praktische vokaalmuziek*, *instrumentaal muziek*; — lessen over *opvoeding* en *onderwijs*, *geschiedenis der opvoeding*, benevens praktische oefeningen in eene daaraan verbondene *modelschool*.

In *Ohio* heeft de Staat verscheidene *normaal*-scholen, of *seminariën* voor onderwijzers gesticht, waarvan de aanvankelijke uitkomsten, en de uitstekende vooruitzichten voor de toekomst, door den staats-secretaris William Trevitt, bijzonder geroemd worden. Ook in *Kentucky*, waar de behoefte aan onderwijs zeer dringend is, heeft de bisschop Smith, met verwijzing op *Massachusetts*, op de stichting van *normaal*-scholen aangedrongen; terwijl in *Zuid-Carolina*, waar, blijkens de boodschap van den Gouverneur Henganan, het onderwijs, even als in *Kentucky*, en, zoo ook in alle westelijke staten, op eenen nog zeer lagen trap staat, de verheffing van den onderwijzersstand en de uitbreiding van een beter volks-onderwijs, alleen van de *normaal*-scholen verwacht worden. Ook in *Wisconsin* heeft men, zoo als wij uit de inwijdings-rede der universiteit te *Madison*, door den kanselier Lathrop, vernomen hebben, eenen leercursus voor toekomstige onderwijzers aan die nieuwe inrigting verbonden.

Merkwaardig is het te vernemen, hoe door de *Vereenigde Staten* allerwege de gevoelde behoefte aan zoodanige inrigtingen doordringt; de aangehaalde boodschap van Henganan

in *Zuid-Carolina*, de boodschap van Woodbridge in *Michigan*, (1841), gelijk de jongste berigten van daar, en de boodschap van Bogg in *Missouri*, allen getuigen van hooge belangstelling in het meer en meer veld winnende volks-onderwijs, dat in alle grens-staten ongetwijfeld nog op eenen zeer lagen trap staat, en, de behoefte aan een algemeen beter gevormd personeel, of, wat hetzelfde zegt, aan de uitbreiding der *normaal*-scholen te meer doet gevoelen.

Maar niet alleen aan een hooger en beter gevormd *personeel*, ook aan betere en *hoogere bezoldiging* van den onderwijzer gevoelt men daar steeds meer de noodzakelijkheid. En ook in dat opzigt zijn de oostelijke staten die van het westen door een goed voorbeeld voorgegaan. Uit menig verslag en menige boodschap zouden wij het kunnen aantoonen, dat men groote sommen in de *Vereenigde Staten* besteedt, en nog grootere verlangt, die men ongetwijfeld met der tijd ook verkrijgen zal, ter betere en ruime *bezoldiging* van het onderwijzend personeel. Men herinnere zich slechts de vroeger medegedeelde toespraken en redevoeringen van Crommelin Verplanck en van Channing; inzonderheid, waar deze op het gebruik der *domeinen*, ten behoeve van het onderwijs, ter bezoldiging van onderwijzers, aandringt. „*Het is treurig te zien, hoe karig de onderwijzers beloond worden, en, hoe dit de eenige hinderpaal is, waarmede de zaak van opvoeding en onderwijs te kampen heeft.*” Om dien hinderpaal op te ruimen, wilde hij, dat het geheele land weergalmen zou van één kreet: „*de domeinen voor het onderwijs!*” En die kreet heeft, zoo het schijnt, bijval gevonden, door de geheele *Vereenigde Staten*; zij vond zelfs weerklank, zoo het ons voorkomt, in *Zuid-Carolina*, waar de Gouverneur Henangan aldus vraagde en sprak: „Wie zijn de onderwijzers onzer vrije scholen? Zijn zij mannen aan wie de wetgeving met vertrouwen het gewigtige werk der opvoeding in handen kan geven? Hoedanig is het gesteld met hunne letterkundige bekwaamheden en met den toon hunner zedelijkheid? Het is niet mijn voornemen om in noodellooze aanmerkingen over dit onderwerp uit te wijden, maar de waarheid dringt mij te zeggen: dat zij zijn eene klasse, ten

uiterste ongeschikt om aan hunne hooge en heilige roeping te voldoen. Zoo verre mijne opmerkingen zich uitstrekken, zijn zij, met slechts weinige uitzonderingen, onkundig, en bezitten slechts zeer sobere zedelijkheid. Maar voor de *karige* bezoldiging, die wij aan hen betalen, kunnen wij, redelijker wijze, op geenen beteren toestand van zaken rekenen. De mannen, die onze openbare scholen bedienen, en, een zoo ellendig deel tot belooning van hunnen arbeid ontvangen, zijn zulken, die in geen opzigt een beter bedrijf kunnen bekomen. De *noodzakelijkheid* dringt hen tot de aanbieding hunner diensten, en, de noodzakelijkheid noopt ook de schoolcommissiën hen aan te stellen. Thans is het in *Zuid-Carolina* een verwijt onderwijzer te zijn, omdat het *prima facie* beschouwd wordt als een gemis van goede hoedanigheden. Niemand wil de bezigheid van opvoeding op zich nemen uit louter vaderlandsliefde. *Gij kunt geene uitstekende bekwaamheid en geschiktheid verlangen, zonder geëvenredigde belooning.* De regtsgeleerde, de geneesheer en de kunstenaar, verrigten hun arbeid niet voor *niet*; en, op welk beginsel van rede en regt kan het verwacht worden, dat de man, die zich, jaren lang door zwaren arbeid, heeft bekwaam gemaakt *voor de nuttigste van alle bedrijven, dat hij zal arbeiden voor een loon, dat niet eenmaal in de behoeften der natuur voorziet?* Waarlijk woorden in *Zuid-Carolina* gesproken, die in de meeste westelijke Staten, ook bij ons nog, van toepassing zijn.

Nieuw-York en de Staten van *Nieuw-Engeland* zijn, in dit opzigt, in een gelukkiger spoor getreden. Daar is de onderwijzer reeds beter, ten deele van den Staat, bezoldigd, en geniet als *ambtenaar* van den Staat, d. i. van het volk, eene geëvenredigde bezoldiging, overeenkomstig de betere, algemeene overtuiging zijner *hooge* betrekking.

Schoolbibliotheken. Een ander en krachtig-werkend middel om niet alleen den onderwijzersstand, maar ook den geest en het karakter van het geheele volk, te verheffen, zijn de *schoolbibliotheken*, waardoor duizendtallen van nuttige boeken onder het landvolk verspreid worden. Dit denkbeeld, en de ontwikkeling daarvan, is men hoofdzakelijk verschuldigd aan den Gen. James Wadsworth van *Geneseo* (*N. York*),

waartoe eene herdruk en de algemeene verspreiding van Hall's *Lectures on schoolkeeping* aanleiding gaf. De aanbeveling om dit denkbeeld ook op andere boeken uit te breiden door Gen. Dix, in zijn rapport als *superintendent* (1834), en de ondersteuning van de zijde van Tracy, in den senaat, van Patterson, in het huis der vertegenwoordigers, en nog meer, de onvermoeide werkzaamheid en opofferingen van Wadsworth zelve, bragten het gelukkig in werking. In 1838 werd door den Gouverneur Marcy een fonds aanbevolen tot uitbreiding en stichting eener *schoolbibliotheek*, in elk schooldistrict, zoo ten nutte van onderwijzer, jeugd als volwassenen te zamen. In 1838 werd 132,500 guld. van staatswege bestemd, voor schoolbibliotheeken. Deze wet werd in 1839 voor *vijf* jaren vastgesteld, zoodat in 1843, aan het einde van dat tijdvak, eene som van 1,325,000 van staatswege zou besteed zijn tot aankoop en in omloop brengen van meer dan *een millioen* boeken. Om het nut dier boekverzamelingen nog meer te bevorderen, en het *doel* nog meer opzettelijk te bereiken, besloten de uitgevers Harpers te *Nieuw-York*, er hunne drukpers opzettelijk aan dienstbaar te maken, door eene afzonderlijke *serie* van goede volksboeken in het licht te bevorderen; terwijl Wadsworth door zuivere philantropie gedreven, nog altijd voortgaat aan de uitbreiding van dat denkbeeld te arbeiden, door, zoo als wij van den Gouverneur Seward vernemen, met eene jaarlijksche somme, zoodanige schrijvers aan te moedigen en te ondersteunen, die geschikte werken voor dit doel vervaardigen.

Uit het jaarlijksch verslag van den superintendent John C. Spencer (1840) bleek, dat toen reeds 422,459 boeken in de gezamenlijke bibliotheken geplaatst waren, terwijl er, in dat jaar, eene som van omtrent 237,500 guld. tot den aankoop van nieuwe werken was besteed geworden. En het navolgend cijfer kan getuigen van de voortgaande uitbreiding dier inrigting alleen in den Staat *Nieuw-York*. In 1844 telde men in alle bibliotheken der onderscheidene schooldistricten, te zamen 1,145,250 boeken; in 1845: 1,203,139; in 1846: 1,310,986; in 1847: 1,338,848, en in 1849 zelfs

1,409,154 boeken, dat is gemiddeld een getal van 125 boeken voor elk der 10,621 schooldistricten. Volgens de laatste opgave was het getal in de gezamenlijke districten, (volgens Chr. Morgan,) wederom met 27,862 vermeerderd; maar daarentegen met 25,000 verminderd, hetwelk alzoo aantoonde, dat de gezamenlijke boekerijen met 52,862 nieuwe boeken moeten verrijkt zijn. Het leidend beginsel, dat den verslaggever Chr. Morgan, daarbij bezielt, is, zoo als hij zelf zegt: *de overtuiging, dat elk boek van eene welgekozene bibliotheek een voortdurend onderwijzer is van allen, die er gebruik van willen maken om zich te onderrigten;*” terwijl de wettelijke voorschriften, om deze bibliotheken steeds bij te houden en aan te vullen, luiden als volgt: „De som van 137,500 guld., te zamen met eene dergelijke som te heffen in de plaatsen (*towns*) — derhalve 275,000 guld. — onder de school-districten te verdeelen, zullen bestemd blijven tot aankoop van boeken voor de districts-bibliotheken, tot dat daarover op eene andere wijze zal worden beschikt. Maar wanneer de boeken in de bibliotheek van eenig district, dat 50 of minder kinderen telt, tusschen 5 en 16 jaren, het getal van 100 banden zal te boven gaan, dan mogen de stemhebbende inwoners van dat district, in eene opzettelijke jaarlijksche vergadering, bij meerderheid van stemmen, die op eene deugdelijke wijze worden opgenomen, besluiten, om het geheele of gedeeltelijke bedrag der gelden, die voor dat jaar aan het district worden uitgekeerd, aan te wenden tot den aankoop van kaarten, globen, zwarte borden of andere wetenschappelijke toestellen, ten nutte der school. En in elk district, dat het vereischte getal boeken en de genoemde schoolbehoefden bezit, mag dat geld, met toestemming van den superintendent, tot uitbetaling en bestrijding van het tractement des onderwijzers worden aangewend.”

Let men op het *nut* dier inrigting, dan is het ontwijfelbaar, dat door dit algemeen werkende middel het licht der kennis en wetenschap doordringen in elk gedeelte van den Staat, dat de zonen der landlieden, kooplieden, werktuigkundigen en arbeiders dagelijks toegang hebben tot menig welgekozen boek, waarvan eene groote meerderheid dier

lieden, zonder dien schranderen maatregel van den Staat, nimmer zoude gehoord hebben. Indien *kennis magt maakt* (*knowledge is power*, zegt de *Amerikaan*), wie kan dan berekenen de kracht, welke bij het *volk* van den Staat, door middel der district-school en der daaraan verbondene school- of districts-bibliotheek, wordt opgewekt?

Zoodanige denkbeelden hebben ook andere Staten van het groote Staten-verbond opgewekt, het voorbeeld van *Nieuw-York* na te volgen. De wetgeving van *Massachusetts* heeft in 1837 bepaald, dat jaarlijks eene som van 50 guld. door ieder school-district zou besteed worden voor den aankoop eener districts-schoolbibliotheek. Om te voorzien in de behoeften van boeken, die voor dit doel geschikt zijn, heeft de raad der opvoeding 'eene verzameling bewerkstelligd, die uit *twee* seriën bestaat, eene voor kinderen, beneden de tien tot twaalf jaren, en, de andere voor meer gevorderden en hunne ouders.

Wat eene bijzondere waarde aan deze serie van „*school-library*,” gelijk aan die van *Nieuw-York* „*the school-district library*” geeft, is, dat de *uitstekendste* mannen, schrijvers en schrijfsters, zich verbonden hebben, daaraan mede te werken; een voorbeeld, waarvan wij in de geschiedenis geen wederga kennen. Wij vinden daaronder namen, als Paulding, Washington Irving, Dana, Sparks, Bryant; Miss Sedgwick, Mrs. Phelps, Mrs. Emma Embury, Mrs. Hale; de regters Story, Buel, Franç. Wayland, Edw. Everett, de Eerw. Edwards, de Hoogleraren Silliman, Olmsted, Potter, Tucker, enz., de M. D. Bartlett, Bigelow, Andr. Combe, Wilson, en vele anderen der aanzienlijkste mannen, te veel om hier allen te vermelden. Een *aantal* vrouwen, meer dan de hier vermelde, namen aan dien loffelijken arbeid aandeel. Zoo werkt in de *Vereenigde Staten* het hooger beschaafde gedeelte, in geleerdheid de bloem des volks, opzettelijk aan de beschaving van het lager gedeelte. Maar ook de stof, de onderwerpen maken deze schoone inrigting tot eene regt *nationale*, eene *Amerikaansche* instelling: zoo vinden wij in deze seriën: de levens van Hendrik Hudson, Was-

hington, Franklin en andere uitstekende mannen, Gen. Stark, Brainerd, Fulton, kapt. Smith, en vele anderen, die in de Amerikaansche geschiedenis, of op het gebied der letteren, zich meest onderscheiden hebben: Jonathan Edwards, de Witt Clinton. Voorts heeft men bloemlezing uit *Amerikaansche Dichters*, geschiedenis der Vereenigde Staten, en van afzonderlijke Staten: *Nieuw-York, Connecticut, Virginië* enz., zonder daarom ook beroemde *Europeërs* geheel ter zijde te stellen. Verder verhandelingen over nuttige wetenschappen en kunsten, populaire natuurkunde, wonderen des sterrenhemels, natuurlijke geschiedenis der vogels, dieren; — werken over landbouw, kookkunst, huishouden, werktuigkunde, en wat dies meer zij; — beschrijving van het H. land, natuurlijke godgeleerdheid, over het belang der opvoeding; — werken van zedekundige strekking als van Miss Sedgwick: *de arme rijke man en de rijke arme man*; — *Leef en laat leven (Live and let live)*. Men gevoelt hoe onberekenbaar veel nut die samenwerking van den bloem der natie, en, juist zulke voor het volk berekende boeken, onder het landvolk vooral, kunnen verspreiden. De pers van Harper te *Nieuw-York*, en die van Marsh enz. te *Boston*, hebben reeds millioenen afgeleverd. Naast deze seriën van meer algemeenen, wetenschappelijken en zedelijken inhoud staat eene reeks of serie van *zondagschool-bibliotheek (Sunday school library)*, benevens eene *Christian library*; de eerste in *Philadelphia* uitgegeven, meer bepaald voor de zondagsschool, de laatste voor Christelijke vereenigingen, huisgezinnen en scholen bestemd. Onder deze laatsten vindt men werken, als: van Doddridge, Wilberforce, Flavel, Edwards, Baxter, Bunyan en Buchanan. Deze seriën staan tot de eersten als de openbare school tot de zondagsschool.

Ook de wetgeving van *Nieuw-Jersey* heeft eene schikking getroffen om het voorbeeld van *Nieuw-York* te volgen: het bestuur van het schoolfonds heeft namelijk een 50, of meerder, tal boeken uitgekozen en deze aan alle districten tot daarstelling van schoolbibliotheken aanbevolen. Terwijl aldus *Nieuw-Jersey* dit deed, aan den eenen kant, bleef ook *Penn-*

sylvania niet werkeloos. In 1840, wees de Hr. Shunk reeds met regt op de voorbeelden van *Nieuw-York* en *Massachusetts*, en, herinnerde, bij die gelegenheid, aan de woorden van Washington, Jefferson en Madison, waarmede deze op de verspreiding van algemeene kennis onder het Amerikaansche volk aandringen; ten einde daardoor ook de *schoolbibliotheken* als een geschikt middel aan te bevelen. Ook *Connecticut* bleef hierin niet geheel achterlijk. Reeds in 1839 poogde de wetgeving in de oprichting van schoolbibliotheken te voorzien; terwijl zelfs *Michigan* zich destijds reeds opgewekt gevoelde om het voorbeeld der oostelijk Staten te volgen, zoodra de omstandigheden dat zouden veroorloven. Men roemt aldaar den toestand van het onderwijs, en, wij twijfelen dus niet, of in den loop der laatste *decennie* zal ook daar menige bibliotheek zijn opgericht.

Wij kunnen hier het spoor der uitbreiding en verspreiding der *schoolbibliotheken* in de andere, de zuidelijke en westelijke Staten, niet verder vervolgen, uit gemis van de noodige bescheiden, maar mogen er wel niet aan twijfelen, of zij zijn in dit laatste tiental jaren, met het schoolwezen zelf, ook in *Ohio*, *Kentucky* enz. doorgedrongen. Doch letten wij op hetgene alreeds in de oostelijke Staten verrigt is, dan blijkt ons de ongemeene grootheid en belangrijkheid der verkregene resultaten wel genoegzaam uit de navolgende vergelijkingen der *Vereen. Staten* met *Engeland* en *Europa*.

Volgens Mc Culloch (*Dictionn. of Commerce*), is het geheele jaarlijksch bedrag van *nieuwe* boeken in het vereenigd koninkrijk 1,125000; dat is dus eenige honderd duizend minder dan er reeds door de bibliotheken, alleen in den Staat *Nieuw-York*, in omloop zijn gebragt. In de *Vereenigde Staten* bestaan omtrent 200 openbare boekerijen, verbonden met universiteiten, colleges, theologische seminariën, alsmede met letterkundige, wetenschappelijke en andere openbare inrigtingen, waarop wij later terug komen: men rekent, dat daarin 660,000 boeken aanwezig zijn; zoo dat er thans nagenoeg 2½ maal zoo veel boeken in deze *wandelende* schoolbibliotheken onder het volk rond gaan, dan in alle boekerijen der Vereenigde Staten te zamen worden aange-

troffen. Men berekent verder, dat er ten minste 50,000 scholen in de *Vereenigde Staten* zijn (dit was reeds in 1840 zoo); terwijl er daarenboven nog een aantal akademiën en andere seminariën bestaan, waaraan de schoolbibliotheek kan worden verbonden; doch rekent men *alleen maar de openbare scholen*, waarop de maatregel van *Nieuw-York*, wordt toegepast en in werking gebragt, zoo zou dit, ten behoeve dier 50,000 scholen, in *vijf* jaren eene uitgave van 6,250,000 gulden vereischen, waarvoor dan, tegen den nu gestelden prijs der boeken, ten minste 7,500,000 boeken onder het volk in omloop zouden worden gebragt.

Er bestaan in *Europa* 30 voornaame boekerijen, die elk van 100,000 tot 400,000 boeken tellen ¹⁾, en, die men berekent, dat in den loop, sommigen van vier eeuwen, een getal van 5,797,000 boeken hebben te zamen gebragt. Indien dus *Amerika* zijn stelsel, gedurende slechts *vijf* jaren, alleen op zijne *openbare scholen* toepast en algemeen in werking brengt, dan zou dit reeds het getal boeken in de *Europesche* boekerijen bijna met $\frac{1}{2}$ overtreffen; maar daarenboven, zou *Amerika* een voordeel voor de algemeene volksbeschaving trekken, waarbij *Europa* verre zou moeten ten achteren staan; want door hoe weinig duizendtallen worden de *Europesche* boekerijen bezocht? Door het volk het *allerminst*, terwijl in *Amerika* die millioenen boeken juist onder het volk *ambulant* zijn.

Men beseft, hetgeen wij omtrent die schoolbibliotheeken mededeelden, is nog slechts een begin eener onderneming, van een stelsel, dat waarlijk onberekenbare gevolgen voor den maatschappelijken, verstandelijken, zedelijken en godsdienstigen toestand des volks kan opleveren. Het is niet

1) Deze bibliotheken zijn:

die van Parijs.	400,000	boeken.
" " Munnich.	400,000	"
" " het Vaticaan.	360,000	"
de keizerl. bibl. te St. Petersburg	300,000	"
" " " Weenen.	300,000	"
" koninkl. " Copenhagen .	260,000	"
" " " Dresden.	250,000	"
die van het Britsch Museum. . .	200,000	"

benevens 20 anderen, gerekend op 200,000 tot 100,000 boeken elk, geeft de bovenvermelde beraming van 5,797,000 boeken te zamen.

mogelijk den invloed en de krachten te berekenen, die er uit zulk eene bron kunnen voortspruiten; maar zoo veel mogen wij als zeker voorspellen, dat, als *Amerika* zijn stelsel, met vastheid en beradenheid, over de geheele Unie uitbreidt, dit eenen ongemeenen invloed op de opvoeding, gevoelens, zeden en gebruiken der volgende geslachten, moet uitoefenen.

Statistiek. Wanneer wij hier eenig *statistiek* overzicht geven van de scholen in den staat *Nieuw-York*, dan moeten wij die in *openbare* en *bijzondere* onderscheiden. Terwijl de eerste, bij de uitbreiding van het stelsel van vrij, kosteloos onderwijs toenemen, zijn de laatsten aan het afnemen. Daardoor ontstaat eene groote *concurrentie* tusschen die beide, welke concurrentie, zoo als wij reeds vroeger hebben doen opmerken, zich niet tot de *schoolgelden* kan, maar tot het *onderwijs* zich *moet* bepalen, en, juist daardoor weldadig werkt. Zoo bedroegen, volgens het verslag van den superintendent, Christopher Morgan (1849), het getal niet aan den Staat ingelijfde en *bijzondere* scholen in 1844 te zamen 2,006; in 1845 daarentegen slechts 1981; een jaar later 1846: 1730; in 1847: 1704, en, zoo voortgaande was dit getal bijzondere scholen sedert 1845 gedurig, nog in 1849 met 96 verminderd, zijnde er, zoo het schijnt, in 1848 weder bijgekomen. Op deze scholen, acht men, dat jaarlijks 75,000 kinderen onderwijs ontvangen. Daarentegen breidt zich het *vrij* onderwijs, de *openbare* school, steeds meer en meer allerwege in den Staat uit. Zoo bestonden er in 1847 in den staat 8,419 geheele, 5,311 deelen van school-districten, in 1849: 10,621 schoold., welk getal in 1850, in 878 plaatsen (*towns*) en 31 steden (*cities*), geklommen was tot 11,191 schooldistricten, waarvan het geheele getal schoolkinderen, tusschen 5 en 16 jaren, dat in gemelde scholen onderwijs had ontvangen, bedroeg 778,309, zijnde 2,586 meer dan in het voorgaande jaar.

Zie hier de toenemende opklimming sedert 1844:

In 1845,	625,399	schoolkinderen.
„ 1846,	624,843	„
„ 1847,	718,123	„
„ 1848,	775,723	„
„ 1849,	778,309	„

Daarenboven telde men 35 scholen voor kleurlingen, waarop 4.006 kinderen onderwijs ontvingen. Het getal bijzondere scholen bedroeg in dat jaar 1893, met een getal van 72,785 leerlingen.

Aan het onderhoud der scholen, voor aankoop van gronden, opbouw van geheel nieuwe in steen, die de vroegere gebouwen van hout vervangen, voor *tractementen* aan onderwijzers en schoolbibliotheken, worden jaarlijks groote sommen besteed. Het laatste verslag van 1850 doet ons zien, dat in het afgelopen jaar, alleen aan tractementen voor onderwijzers, is betaald geworden de som van ruim 2,884,790 guld., waarvan 1,634,260 guld. uit de schatkist van den Staat is verstrekt; terwijl de overige gelden gevonden werden uit de opbrengt der stedelijke en plaatselijke belasting, ten behoeve van het schoolwezen geheven. Het getal kinderen, wier ouders niets hebben betaald, en dus *voor niet* onderwijs ontvingen, bedroeg 16,900. Gedurende hetzelfde jaar beliep de som, die tot vermeerdering der *schoolbibliotheken*, kabinetten (*apparatus*) enz. besteed werd, niet minder dan 232,760 guld., en, het geheele getal boeken in 1849, in alle districts-bibliotheken, te zamen 1,409,154.

Gedurende hetzelfde jaar werden de navolgende sommen der verschillende districten geheven, door eene belasting naar de wezenlijke en personeele bezitting der districten, voor de daarbij gevoegde bestemming, als:

Voor den aankoop van gronden.	f	62,505.
" het bouwen van schoolhuizen.	"	491,925.
" huur van schoolhuizen en localen.	"	15,568.
" verbeteringen en assurantien.	"	158,468.
" verwarming.	"	139,045.
" schoolboeken, meubelen en schoolbehoeften.	"	35,100.
" te korten (<i>deficiencies</i>) op de betaal-biljetten.	"	38,868.
" andere districts-behoeften, toegestaan bij de wet.	"	193,008.

Zijnde te zamen een bedrag van f 1,134,487.

Deze som gevoegd bij het bedrag van de schoolgelden (*rate bills*), ontvangen van de ouders, die kinderen ter school zenden, nl. . . . f 1,224,240 $\frac{1}{2}$
 En bij het bedrag der schoolgelden voor zulke kinderen, die door de schoolvoogden vrijgesteld zijn van betaling. . . . . " 26,282 $\frac{1}{2}$

Maakt te zamen ecu bedrag van f 2,385,010.

Die gedurende het jaar, waarover het verslag loopt, zijn opgebracht door de ouders der verschillende districten. En de geheele som, gedurende dat jaar, voor de scholen uitgegeven, met inbegrip van de som, die ten behoeve der scholen verstrekt is uit het algemeene schoolfonds, benevens de sommen, die gegeven zijn door de raden van opzieners (*supervisors*) in de respectieve gewesten (*counties*), en de plaatselijke fondsen, behoorende aan de verschillende plaatsen (*towns*) voor de scholen bestemd, bedraagt. . . . . f 4,019,286,80.

Voeg daarbij het bedrag der som, die besteed is tot vermeerdering der verschillende districts-bibliotheken. . . . . " 232,762,06.

Het geheele bedrag maakt dus f 4,252,048,85.

Het bedrag der openbare gelden, die, gedurende het afgelopen jaar, door de verschillende superintendenten der plaatsen (*towns*), en door andere ambtenaren geheven werden, benevens de ontvangst en verdeeling der schoolgelden, beliep eene gezamenlijke som van 2,116,776,12½ guld., waarvan 1,563,641,72½ guld. is verdeeld onder de verschillende districten voor onderwijzers-tractementen; 220,188,30 guld. voor de bibliotheken, en het overige voor onvoorziene uitgaven, in de verschillende steden en groote plaatsen, waar bijzondere voorzieningen noodig waren. Men moet erkennen, dat er in den staat *Nieuw-York* dus aanzienlijke sommen voor het onderwijs besteed worden. Maar welk *volks-belang* staat ook hooger dan dit: daarop steunt de geheele toekomst en de ontwikkeling van den Staat. Aanzienlijk is ook het *schoolfonds* en de toeneming van het *kapitaal*, dat de Staat, sedert de stichting van dat fonds, van 1805—'6 tot 1850 genoten heeft, en, ten behoeve van het schoolwezen, jaarlijks heeft aangewend. In het eerst vermelde jaar bedroeg dit kapitaal slechts ongeveer 144,000 guld., de vermeerdering in datzelfde jaar daarentegen 310,000 guld., en, zoo gedurig met aanzienlijke sommen toenemende, beliep het in 1810 eene som van 1,070,444,77½ guld., met eene vermeerdering in dat jaar van 137,870,95 guld. In 1819, was het, volgens den Gouv. Seward, aangegroeid tot een kapitaal van 3 milioen gulden. De nieuwe constitutie, aangenomen in 1821, verklaarde dit schoolfonds niet alleen onschendbaar, en waarborgde zijn voortdurend bestaan, maar voegde er alle nog onverkochte domeinen bij (het denkbeeld van Channing). In 1824 werd er 100,000 gulden bij dit fonds gevoegd.

makende dus, in gemelde districten alleen, eene som van 1,625,010 guld., ten behoeve van het schoolwezen besteed. Het geheele getal scholen in 1840 bedroeg 5494; terwijl tot aanbouw en verbetering van schoolhuizen werd uitgegeven eene som van 403,460 guld. In 1849—50 werd in dezen Staat in het geheel eene som van 2,199,537½ guld. aan het schoolwezen ten koste gelegd.

Wij zouden deze opgave, voor zoo verre onze bronnen strekken, ook tot andere Staten, en de voornaamste steden, *Albany*, *Nieuw-York*, *Boston*, *Philadelphia*, enz. kunnen uitstrekken, ten bewijze, welke aanzienlijke kapitalen men voor het volksbelang, het openbare onderwijs, jaarlijks veil heeft; doch wij laten hier liever, om door geene verdere cijfers te vermoeijen, een *algemeen overzicht* volgen, van de *schoolfondsen*, jaarlijksche uitgaven, benevens het getal schoolgaande en schoolpligtige kinderen, voor zoo verre die opgave, over de geheele *Vereenigde Staten*, over 1849—50, is bekend gemaakt, als:

Staten.	Bedrag der schoolfondsen.	Jaarl. uitg. voor openb. scholen.	Schoolg. kinderen.	Schoolpl. kinderen.
Nieuw-York.	13,810,072½	3,290,050.	718,123.	739,955.
Connecticut.	5,194,102½	675,000.	98,007.	—
Maachusetts.	2,263,750.	2,188,862½	191,712.	215,926.
N. Hampshire.	—	398,575.	80,072.	—
Maine.	875,000.	150,000.	—	—
Vermont.	—	400,000.	—	98,000.
Rhode-Island.	128,250.	175,000.	—	—
Nieuw-Jersey.	923,195.	187,500.	70,053.	—
Pennsylvanië.	—	2,199,537½	403,232.	—
Ohio.	3,917,321.	1,458,980.	95,431.	—
Indiana.	5,487,872½	—	—	—
Illinois.	3,511,877½	421,200.	51,447.	209,639.
Wisconsin.	6,212,500.	—	—	100,000.
Michigan.	1,250,000.	326,327½	102,781.	125,218.
Kentucky.	3,248,170.	365,000.	87,496.	192,990.
Tennessee.	3,375,166.	425,000.	—	272,000.
Virginie.	3,720,652½	154,570.	26,472.	166,000.
Delaware.	1,262,500.	113,097½	13,812.	—
Maryland.	—	—	—	—
Noord-Carolina.	—	—	—	—
Zuid-Carolina.	—	167,500.	7,188.	—
Georgia.	655,750.	50,000.	—	—
Alabama.	3,088,452.	390,000.	—	—
Florida.	—	—	—	—

Staten.	Bedrag der schoolfondsen.	Jaarl. uitg. voor openb. scholen.	Schoolg. kinderen.	Schoolpl. kinderen.
Louisiana.	—	1,377,500.	22,987.	58,716.
Texas.	42,677½	—	—	—
Mississippi.	—	—	—	—
Missouri.	1,439,170.	197,650.	—	—
Arkansas.	—	—	—	—
Jowa.	232,272½	37,500.	—	—

Verlangt men voorbeelden hoeveel enkele afzonderlijke steden voor het openbare volks-onderwijs over hebben, wij kiezen daartoe de stad *Albany*, die, in achtereenvolgende jaren, de navolgende aanzienlijke uitgaven deed, of althans zeker voor het grootste gedeelte droeg, als in 1810 voor het bouwen eener *Lancaster-school*, de som van 62,500 guld.; in 1813 de *akademie voor jonge lieden*, zoo als wij boven gemeld hebben, een prachtig gebouw, 205,000 guld.; in 1820 de *akademie voor jonge dochters* 81,250 guld.; het seminarie voor jonge dochters (*Albany Female Seminary*), door *vrijwillige* inschrijvingen gesticht, 17,500 guld.; de *Pearl-street Akademie* voor jongens, insgelijks bij *vrijwillige* inschrijvingen gesticht, kost aan bouwen en grond 40,000 guld.; in 1838: 9 groote districts-schoolhuizen, voor 200 leerlingen elk, door de stad betaald, 62,500 guld.; 1849, een *Staats-normaal* schoolgebouw in het geheel 71,250 guld.: derhalve werd alleen in deze stad in gemelde jaren eene som van 660,000 guld. aan prachtige gebouwen, ten behoeve van het onderwijs, besteed. — *Albany* telde in 1840 eene bevolking van 42,000, thans misschien wel 70,000 inwoners.

Niet minder aanzienlijk zijn de sommen die de stad *Nieuw-York*, sedert 1843, en volgende jaren, aan het stichten en inrigten van geheel nieuwe *Ward-* of *Wijkscholen* besteed heeft; deze som bedraagt, van 1843—1850, niet minder dan 1,027,820 guld., dat is, jaarlijks gemiddeld, eene som van 145,460 guld.; terwijl de stad daarenboven in 1849 eene geheel nieuwe akademie stichtte (de *Free Academy*), een prachtig gothisch gebouw, van 212,500 guld., alleen voor het gebouw en den grond, met de bibliotheek en kabinetten te zamen: 225,125 guld. Daarenboven besteedde de *stad*, in het afgelopen jaar, 1850, de volgende sommen voor haar openbaar en vrij onderwijs, als:

Bedrag der jaarlijksche tractementen.	f 514,598,17½
Tot goedmaking van te korten en ter bestrijding der jaarlijksche wettige onkosten aan de Wardscholen.	46,592,82½
Id. openbare <i>school-society</i>	57,331,55.
Id. de <i>society</i> ter bevordering van onderwijs aan de kleurlingen.	2,228,27½
Toegestaan tot onderhoud der vrije akademie.	50,000.
Toegestaan tot onderhoud der avondschoolen.	37,500.
Betaald voor andere behoeften dan de loopende onkosten der openbare scholen, niet onder het bovenstaande vervat.	129,597,22½
Onvoorziene onkosten van den raad van onderwijs en opvoeding, met inbegrip van het tractement des klerks.	6,350.
Huur voor schoolgebouwen.	8,754,32½
	Te zamen f 852,851,95.

De *avondschoolen* bezaten een batig saldo van 3,167,72¼, guld.; terwijl hare vaste goederen, boeken en boekerijen voor toekomstend gebruik, werden geschat op eene waarde van 10,000 guld.

Nog eene stad, in *Nieuw-Engeland*, nl. *Boston*, benevens *Philadelphia* in *Pennsylvanië*, mag mede ten bewijze strekken, hoeveel men voor de plaatselijke voorziening in een degelijk volksonderwijs over heeft. Toen *Boston* 80,325 inwoners telde, (in 1840) telde het 17,840 schoolpligtige kinderen, tusschen 4 en 16 jaren, waarvan 10,766 de scholen bezochten; 's maandelijks werd aan tractementen betaald, aan een onderwijzer ruim 261 guld. (het inkomen der onderwijzeressen is veel minder); het geheele bedrag voor tractementen en verwarming bedroeg 226,146 guld.; zijnde de schoolbelasting, in dat jaar geheven, 287,500 guld., dat in de tien laatste jaren, zeker aanmerkelijk verhoogd is. — In dien zelfden tijd werden in *Philadelphia*, dat 19,000 leerlingen telde, alleen voor het bouwen van nieuwe scholen, en het onderhoud der bestaande, besteed, de aanzienlijke som van 187,500 guld., behalve de tractementen aan onderwijzers en onderwijzeressen, ten einde ook hier, gelijk in andere Staten, een geheel *kosteloos* onderwijs, voor alle klassen van burgers, gegeven worde.

Wij eindigen deze statistieke opgaven met nog een enkelen blik op het getal *schoolpligtige* kinderen, in het geheele Staten-verbond, voor zoo verre ons dat is ter kennis gekomen. Sommige Staten tellen daaronder alle kinderen

tusschen 4 en 16 jaren, anderen tusschen 4 en 18 jaren, wederom anderen tusschen 4 en 20 jaren. Zoo was het ook bij ons in vroegere jaren: vóór de schoolhervorming gingen de kinderen langer tijd ter school; thans rekent men, bij ons, den *schooltijd* doorgaans reeds met het 12^e jaar geëindigd, dank aan onze vervroegende en spoedig-werkende *dresseer*-methode en lees-machines, die, gelijk de machinerie in de fabrieken, alles binnen veel korteren tijd en goedkooper afwerken. Maar heeft men nog wel eens ernstig overwogen, welk een onberekenbaar nadeel men daardoor der wezenlijke volks-ontwikkeling berokkend heeft? hoe nadeelig die vervroegde en te vroeg afgebroken leertijd, bij ons reeds op het volk heeft gewerkt en nog werkt? — Voor *Amerika* wensch ik, dat men den schooltijd nimmer verkorte, dat men in dit opzigt, onze schoolkunstenaars niet moge leeren navolgen, hoewel het in *Amerika* niet ontbreekt aan kennis en uitvoerige verslagen, omtrent ons *Nederlandsch* schoolwezen, als door den president Bache, het verslag van George Nicholls, Prof. Stowe, en, het reisverhaal van den *Franschman Cousin*.

Het getal schoolkinderen in de *Vereenigde Staten* verschilt, met elkander vergeleken, in de onderscheidene Staten zeer aanmerkelijk. In *Nieuw-York* rekent men, dat het getal schoolgaande kinderen is 1 op 3,6 inwoners, in de staten van *Nieuw-Engeland* en *Ohio* 1 op 4, en dit getuigt, dat het schoolwezen aldaar zoo wel geregeld is, dat men vele Staten van *Europa*, *Nederland* zelfs (1:8) overtreft. In andere Staten daarentegen, zoo als *Indiana* en *Kentucky* rekent men 1:17, en in *Zuid-Carolina* slechts 1 op 64 inwoners, waartoe zoo wel de mindere prijsstelling op onderwijs, als de verre uiteenwoning der landlieden het hare bijdragen. Van andere Staten *Alabama*, *Georgië* enz., gelijk ook van *Michigan*, *Wisconsin* enz. ontbreekt ons de vergelijkende opgave.

Overzien wij thans het tot hiertoe afgehandelde gebied: zoo zien wij reeds, dadelijk bij de eerste nederzetter, zoowel in *Nieuw-Engeland* als *Nieuw-Nederland*, naast de *kerk* ook de *school* ontstaan. De namen van Adriaen van der

Donck en van Tienhoven trekken het eerst onze aandacht, in de geschiedenis van het *Amerikaansche* schoolwezen. Terwijl in 1650 *Beverwijck* (th. *Albany*) zekerer Andries Jansz. als schoolmeester kent, had ook *Nieuw-Amsterdam* (th. *Nieuw-York*) zijne schoolinrigtingen, die ongetwijfeld met de Hervormde Kerk ten naauwste verbonden waren. Het voorbeeld der *Puriteinen*, in de opvoeding der kinderen, werkte ook hier gunstig. In *Virginië* daarentegen werkte de geest van William Berkeley, gelijk in *Pennsylvanië* die van William Keith, allernadeeligst op het onderwijs en de volksontwikkeling. Evenwel drong in *Pennsylvanië*, door de bemoeijingen der *Synode* van *Zuid-Holland*, een betere geest voor het onderwijs en de opvoeding door. In *Nieuw-York*, waar, sedert 1664, het Engelsch bestuur niet zonder invloed bleef op de scholen, was het schoolwezen in 1762 in diep verval: Timotheus Dwight schetst ons het beeld van den veel beschaving en onderwijs behoevendenden *Schoolmeester*. In dien toestand van *diep* verval trachtte de Hervormde Kerk aanvankelijk in de behoefte der opvoeding te voorzien, toen, na de *vrijverklaaring* der *N. Amerikaansche* Staten, — vooral een Washington, (als een andere Willem van *Oranje*) Jefferson, Madison enz., als krachtige voorstanders der volksbeschaving optraden. Nadat ook het *Congres* de zaak der opvoeding met nadruk had aanbevolen, traden ook mannen op, als: William Cooper, Channing, Wayland en Crommelin Verplanck, die hunne krachtige stemmen, ten voordeele van onderwijs en onderwijzers-stand beide, deden hooren. Zoo ontstond, sedert 1805, eerst door de bemoeijing eener maatschappij (*School Society*), later 1810 door den Staat, door mannen als: Clinton, Tompkins, een stelsel van onderwijs, het *vrije onderwijs*, dat, reeds bij aanvang, de schoonste vruchten beloofde. Mannen als Wayland, Story in *Nieuw-York*, Horace Mann, in *Massachusetts*, en anderen, betoonen zich ijverige voorstanders van den *Christelyk* godsdienstigen geest, en, den onmisbaren *Bijbel* op scholen; maar trekken ook bij het volkomen *vrije* gebruik des *Bijbels*, de juiste grenslijn om niet de vrijheid van *gevoeten* van andersdenkenden te kwetsen, en, ijveren zeer

tegen alle *proselietenmakerij*; terwijl zij, in echt republikein-
schen en Christelijken geest, alle *dogma* van de *openbare*
school weeren. Naast deze, de *openbare* school, staat in
het Amerikaansche vrijheids-stelsel de *zondagsschool*, als
kweekplaats voor de kerk. Behalve aanzienlijke vereeni-
gingen, die haren bloei en wasdom bevorderen, telt zij een'
Frelinghuysen, Marshall, Harrison en andere uit-
stekende mannen, onder hare voorstanders; zij heeft hare
eigene roeping en werkring, en, moet als eene plant der
godsdienstigheid van den *Amerikaan* worden aangemerkt, die,
ook door hare kerkelijke inrigting, schoolgezag, gebed enz.
onbeschrijflijk veel nut en zegen verspreidt. Hare *statistiek* is
aanmerkelijk. Voorstanders der *openbare* of *algemeene* school,
waarvan Bosworth de geschiedenis teekent, zijn: Fellow,
Mann, Mansfield, Hall, op den voorgrond; doch zij is
eene *algemeene volkszaak* geworden, en, onderscheidt zich
reeds door het schoolgebouw, door hare *praktische* en *gods-*
dienstige strekking, maar ook door *nationaliteit* en *methode*,
waarover Baynard R. Hall, Mansfield en anderen
schreven. Eene school van 1775 kinderen (onder Doane),
is ongehoord in *Europa*. Die *praktische* strekking bezit ook
de *normaal-school*. Sedert korten tijd in het *Amerikaansche*
vrijheids-stelsel opgenomen, maakt zij het openbare onderwijs
tot een krachtige hefboom van *landbouw* en *nijverheid*,
door de leervakken, die zij met den Amerikaanschen onder-
wijzer behandelt. Instituten voor onderwijzers, door Franc.
Wayland, in *Massachusetts* bevorderd, ondersteunen hare
grootsche taak. Naast de *algemeene* school, door den Staat
begunstigd, staat de *bijzondere* school, die wel met haar in
wetenschap, maar niet in *geldelijke* aangelegenheden wedijveren
kan. De eerste wedijver is edel, de laatste verderfelijk. Ter
verheffing en veredeling van den *onderwijzers-stand*, en ter
verhooging en uitbreiding van het onderwijs, werden op aan-
beveling van Channing en Dwight, onder den Gouver-
neur de Witt Clinton, eerst eenen akademischen leer-
cursus, later *normaal-scholen* en lessen, geopend, die zich
allerwege uitbreiden. Het aantal *schooldistricten* neemt aan-
merkelijk toe in getal; de *schoolfondsen* ter betaling van

tractementen van onderwijzers, en ter uitbreiding van *schoolbibliotheken* (door James Wadsworth voorgesteld, door Mercy en Christ. Morgan met kracht voorgestaan), zijn aanzienlijk door de geheele *Vereenigde Staten*, waarvan het getal *schoolgaande* en schoolpligtige kinderen onderling zeer verschilt. De schooljaren toonen, dat de verderflijke *zucht* tot vervroeging en verkorting der leerjaren, in *Amerika* nog niet bestaat, gelijk hier; moge het ook bij de kennis van ons opvoedings-stelsel, door Bache, Nicholls, Stowe, enz., van de verderflijke gevolgen onzer vervroeging nog lang, zoo niet voor altijd, bevrijd blijven!

In menig punt van vergelijking, vooral wat den *godsdiensligen* geest en de *praktische* strekking betreft, staat het Amerikaansche *vrijheids*-stelsel boven ons *staats*-stelsel, dat evenmin den *Christen*-Protestant, als den *Roomschen* Catholiek bevallen kan; — evenwel acht men dit stelsel in *Amerika* zelf nog geenszins tot dien trap van volkomenheid opgevoerd, waarnaar men streeft. Gelijk vroeger Dwight menige gegronde aanmerking in het midden bragt, zoo gaan ook Prof. Humphrey (presid. van *Amherst-College*), die zelf alle klassen van onderwijs heeft doorloopen; — William A. Alcott, die reeds veel heeft gedaan met betrekking tot de *gezondheid* der scholen, gelijk ook George Combe, in zijne reize door de *Vereenigde Staten*, benevens anderen, steeds voort, hunne opmerkingen en aanmerkingen, ten algemeene beste, mede te deelen. En aan deze bemoeijingen nemen vrouwen: eene Miss Sedgwick, Mrs. Sigourney, mede krachtig aandeel, gelijk de vrouwen vrij algemeen aan het *practische* onderwijs zelf. Deze laatste verhief hare krachtige stem voor de vorming van het algemeene *schoonheidsgevoel*, zelfs op elk afgelegen dorp; opdat men zoo leere: God te kennen en te bewonderen, niet alleen in de zedelijke wereld, uit de geschiedenis en *Openbaring*, maar ook uit het groote boek der natuur, waarin de hoogste schoonheid allerwege afspiegelt. — Wij kunnen niet anders wenschen dan, en mogen het verwachten, dat hunne vereenigde pogingen, en die van mannen, als: Mansfield, Hall; — Christ. Morgan, Fellow, Benedict en ande-

ren, ook bij al, wat het *Amerikaansche* stelsel nog onvolkomens moge aankleven, de heilrijkste vruchten voor de toekomst zal opleveren.

Welk een' indruk dit stelsel op mij heeft nagelaten, heb ik trachten uit te drukken in eenen brief aan dezen laatsten, den avond voor men vertrek, geschreven:

Nieuw-York, Sept. 26, 1850.

Geachte Heer!

Door de uitstekende welwillendheid van den Mayor en de hoofden der Departementen, zag ik, gedurende mijn verblijf in deze stad, met de meeste belangstelling, verscheidene van hare inrigtingen, en, terwijl ik mijnen hartelijken dank aan gemelde autoriteiten toebreng, kan ik niet verbergen de zeer gunstige indrukken, welke ik mede naar *Europa* overvoer, en, aan mijn vaderland wensch mede te deelen.

Voorals trok de zaak van het onderwijs mijne bijzondere aandacht, dat gij de bijzondere welwillendheid hebt gehad mij te toonen. Die zaak kwam mij boven allen belangrijk voor, en ik wil mij het genoeg niet ontzeggen, u de aangename indrukken mede te deelen, die ik ontvangen heb, bij het bezoeken van twee *normaal-scholen*, eene in *Albany* en eene in *Nieuw-York*, eenige openbare scholen, als sommige *wijk- of ward-schools*, eene school der *public school-society*, een paar *aanvang- of primary-schools*, de bijzondere school van de Heeren Clarke en Fanning (*Mount-Washington Collegiate Institute*), de *akademie* voor jonge dochters te *Albany*, *Rutgers-instituut* voor jonge dochters, (te *N. York*) de vrije *akademie*, de universiteit, *Rutgers-college*, voor predikanten der Herv. Hollandsche kerk, in *N. Brunswijk* (*N. J.*) en verscheidene andere schoolinrigtingen, letterkundige en weldadige inrigtingen.

Wat ik in het stelsel van publiek onderwijs in *Nieuw-York* als eene groote voortreffelijkheid mag aanmerken, is, dat alle onderwijs een wel geregeld en aaneengeschakeld geheel vormt, en, van de eenvoudigste beginselen der *aanvangsschool* af, door de *ward- of wijk-school* heen loopt, en, zijne voltooiing vindt in den volledigen cursus van studien der vrije *akademie*, — en wel, zonder eenige *geldelijke* onkosten voor den leerling. De vrije *akademie*, nog slechts in hare eerste jeugd, belooft dan ook rijke vrucht voor de toekomst.

Amerika is jong, maar toont reeds op eene verblijdende wijze, in zijne inrigtingen voor onderwijs en opvoeding, waarvoor men door prachtige gebouwen bewijst, groote sommen veil te hebben, welke grootheid het eenmaal bereiken zal. Mij heeft het tegenwoordige gunstige verwachtingen voor de toekomst ingeboezemd, onder deze voorwaarde echter: dat de Christelijke *geest* dier instellingen steeds in overeenstemming zij, met de rechte methode van onderwijs. De onderrigting, die ik heb verkregen, en, die ik met *Europa* in vergelijking heb gebragt, is in een te korten tijd opgedaan, en levert een te oppervlakkig onderzoek op, dan dat ik mij bevoegd zoude achten een bepaald gevoelen dienaangaande uit te drukken; maar ik waag het, eenigen twijfel te kosten, of men wel, onder hetgene men algemeen *opvoeding (education)* noemt, genoegzamen invloed uitoefent op de harten van het opgroeiende geslacht.

De welvaart der toekomst hangt van de *normaal-scholen* af. Wanneer de *geest* daar *individueel* en zelf-ontwikkeld en *godsdienschtig* is, dan zullen de daar gevormde onderwijzers dienzelfden *geest* in de scholen overbrengen. De wetenschap,

zoo als ik op de *normaal-scholen* zag, staat hier op hoogen prijs, en *Rutgers Female Institute* bewees mij dit op eene schitterende wijze. Maar dringt de wetenschap door tot het hart? In den loop der opvoeding mogen *hoofd* en *hart*, evenmin als de toekomstige *bestemming* van den leerling uit het oog worden verloren. Leert men dit bij veel wetenschappelijks op de *normaal-scholen*? Gelukkig dan voor *Amerika*, voor het volgend geslacht! *Kennis is magt* (*Knowledge is power*). Moge daarbij de overtuiging op de normaal-school steeds levendig zijn, dat die *magt* afhangt van *Christelijke beginselen*. Met uitstekend genoegen merkte ik den godsdienstigen geest op bij de opening der scholen, en, met groote voldoening zag ik eene zondagsschool in werking. Doordringt diezelfde geest het geheele opvoedingsstelsel, tot vorming van het hart, dan zal ik mij te meer verblijden voor de menschheid. In dit opzigt kan ik niet anders hooopen, dan dat *Amerika* ook op den snellen weg der vooruitgang is. Wat het, naar *Europesche* zienswijze, thans nog schijnt te behoeven aan persoonlijk onderwijs en opleiding, daarin zal spoedig worden voorzien, wanneer de behoeften daaraan algemeen zal worden gevoeld.

Het onderwijs door *vrouwen* ondersteunt zeer eigenaardig de *opvoeding*, waaraan overal eene groote behoefte is. Inzonderheid was het mij een genoegen het onderwijs aan jonge dochters te zien medegedeeld door bekwame vrouwen, en, mijne korte kennismaking met Misses Bulkley, Harris, Bunker, Cornell enz., gaf mij vele voldoening. Gelukkig land! mag ik zeggen, waar bekwame onderwijzeressen, met zelfbewustheid van haren gewigtigen invloed op de vorming van den mensche-lijken geest, zich met ijver toewijden aan die gewigtige taak!

De werkzaamheid van het onderwijs, zeer aanmerkelijk door de methode verligt, en de orde, die in deze inrigtingen heerscht, boezemden mij den gunstigsten indruk in. Eene school van 1775 kinderen, gelijk de *wardschool* n°. 20, onder het bestuur van Mr. Doane, klinkt voor *Europa* ongehoord, waar men, zoo veel doenlijk, het individuëel onderwijs voorstaat, in plaats van zulke massa's. Maar het getal van 27 onderwijzers en onderwijzeressen aan die school verbonden, en, de verdeling der massa in zoo vele afzonderlijke leerklassen, komt, zoo ik geloof, elke aanmerking voor, die men in *Europa* anders, op zulk een groot getal te zamen, zou kunnen maken. De stipte orde en stilte in die uitgebreide school, troffen inzonderheid mijne aandacht, zoo wel als de godsdienstige geest bij hare opening. Indien dezelfde geest in alle scholen heerscht, dan zal ik niet te vergeefs medenemen den gunstigen indruk, dien het bezoek van *N. Amerika*, als een land van vooruitgang en voorspoed, op mij heeft gemaakt.

Ontvang, Mijnheer! de verzekering der hoogste achting, waarmede ik de eer heb te zijn

Uw Dienaar,
D. BUDDINGH.

§ 5.

Akademiën en instituten; — geschiedenis; — weldadige stichtingen (de Philips'en, Burr, Rutgers enz); — prachtige gebouwen te *Albany, Nieuw-York*, enz.; — godsdienstig karakter en leervakken; — leer- en studieboeken; — aanmerkingen (Thim. Dwight); — akademiën voor jonge dochters (Mevr. Emma Willard, te *Troy*); — James Kent en Campbell in *Albany*, eerste grondleggers (1821); — Jean Paul, over zoodanige inrigtingen; — voorstanders Edward D. Mansfield, Charles E. West; — zijne ervaringen, verdediging der hoogere opvoeding der vrouw; — uitkomsten dier vrouwelijke opvoeding; — *vrije* akademie voor jongelingen in *Nieuw-York*, 1850, (Robert Kelly, Erastus C. Benedict); — voor jonge dochters (Kelly, Fellows, Benedict enz.); — akademiën in andere Staten; — *Michigan*, enz.

Onmiddelijk aan de openbare school, sluit zich in *Amerika* het akademisch onderwijs aan. De latijnsche scholen (*grammar schools*) of meer algemeen *akademiën*, ook wel eens *instituten* geheeten, zijn stichtingen van den tweeden rang, waarin het openbare volksonderwijs, deels zijne voltooiing vindt, en, wier hoofdtaak het is, zoowel voor het praktische leven, als voor de universiteiten en collegiën voor te bereiden.

Wij kunnen de Amerikaansche *akademiën* het naast met onze *gymnasiën* vergelijken; doch zij omvatten meerdere, de beginselen van de meeste leervakken, die op de universiteiten en collegiën hunne voltooiing vinden. Daardoor staan zij hooger, en berusten niet maar hoofdzakelijk op de eenzijdige grondslagen eener oude *tualkunde*, zoo als de *gymnasiën*, die, wegens het uitbloeyen der *latiniteit*, zich tegenwoordig *ook* met een paar of drie levende talen, en, de overige leervakken der bijzondere school belast heeft: eene verloopene *Latijnsche* school, waar ook *Grieksch* wordt onderwezen, met eene bijzondere school vereenigd, waar wis-kunde en levende talen meer eene hoofdzaak was, ziedaar de zamenstelling onzer *gymnasiën*; maar nu blijven haar de *Fransche* instituten en kostscholen nog altijd in den weg staan, om te kunnen bloeyen; zoodat zij dus, voor slechts weinige studerenden, ten laste en ten bezware der stad komen.

Eene geheel andere taak vervult de Amerikaansche *akademie*: zij werkt op eene alzijdige wijze voor het *leven*. Dat doet zij door den omvang harer leervakken en door zich naar de *locale* behoeften, en, verder zoodanig in te rigten, dat niet maar de aanzienlijken alleen, maar *allen*, die aandrang naar hooger onderwijs gevoelen, daaraan kunnen deelnemen. De meeste *akademiën* hebben verscheidene vrijplaatsen voor onbemiddelde jonge lieden, of zijn, zoo als wij er in *Nieuw-York* eene bezochten, *geheel* vrij, van alle betaling, mits men zich aan een voorafgaand, weinig beteekenend *examen* onderwerpt, waartegen echter een harer voorstanders, zelfs nog een *protest* heeft laten aantekenen, waarop wij, even als op zijne gronden, terugkomen.

Noemt men hier een *gymnasium* bloeiend, dat thans geen twintigtal leerlingen telt, waar vroeger de Latijnsche school slechts 5 à 3 leerlingen had, en, in weerwil de stad jaarlijks nog duizenden guldens, meer dan de ontvangsten, moet bijpassen, om het staande te houden; — dáár tellen de *akademiën*, gelijk de openbare scholen, honderden van leerlingen (*alumni*). Maar niet alleen voor jongelingen, ook voor jonge dochters zag en bezocht ik *akademiën*, die 454 en 548 kweekelingen bevatten, en die, terwijl hier het vrouwelijk onderwijs, grootendeels geheel, aan de private onderneming is overgelaten, en hoofdzakelijk eenig taalonderwijs, studie van smaak en handwerken omvat, zich daar bepalen tot nagenoeg alle leervakken van de akademie der jongelingen, terwijl zij evenzeer en even druk bezocht worden als deze: zelfs overtrof in de beide voorgaande jaren het getal der vrouwelijke kweekelingen dat der mannelijke.

Dat deze inrigtingen uit de vroegere *Latijnsche* scholen zijn voortgesproten, en, dat deze scholen van den tweeden rang reeds vóór de helft der 17. eeuw, in *Nieuw-Engeland*, gelijk ook spoedig daarna in *Nieuw-Nederland*, aanwezig waren, blijkt, wat het eerste betreft, uit hetgene Rob. Baird, van de kolonie *Massachusetts-baai* sprekende, uit de statuten der *Puriteinen* aanhaalt: „Daar de Satan,” zeiden zij, „er steeds op uit is, om de menschen van de kennis der *Heilige*

Schrift af te schrikken, hen het aanleeren der talen, waarin zij geboekt is, afradende, en, opdat wij niet zouden achterstaan bij onze vaderen in geleerdheid en beschaving, zoo hebben wij, onder afwachting van den goddelijken zegen, besloten: dat ieder kerspel, zoodra de Heer hetzelve op vijftig huisgezinnen (*householders*) gebragt heeft, iemand behoort aan te stellen, die de kinderen in het lezen en schrijven onderrigten zal; en, wanneer een kerspel tot 100 familiën geklommen is, dan zal het eene *Latijnsche* school oprigten, welker leeraar bekwaam moet wezen om de jeugd zoo ver te brengen, dat zij de universiteiten met vrucht bezoeken kunnen." „Zoodanig, voegt onze schrijver er bij, was de oorsprong der *Latijnsche* scholen in *Nieuw-Engeland*, en thans zijn zij zoo talrijk, dat niet alleen bijna ieder graafschap er eene bezit, maar dat vele volkrijke streken er meerdere bevatten."

En in *Nieuw-Nederland*, meer bepaald *Nieuw-Amsterdam*, (th. *N. York*) werd ook, zoo als wij boven gezien hebben, reeds in 1659 eene *Latijnsche* of *hoogere school* opgerigt, waarin de Lithauer Alexander Carolus Curtius, door den Eerw. Aegidius Luyck, werd opgevolgd. Thans telt de Staat *Nieuw-York* alleen 157 *akademiën*, waarvan op 153 Latijn en op 140 Grieksch onderwezen wordt.

Sommige dier *akademiën* zijn haar bestaan en onderhoud verschuldigd aan de *weldadigheid* en erfmakingen van bijzondere personen. Zoo is bijv. de *Philips-akademie* te *Andover* in *Massachusetts*, ongeveer 20 mijlen ten noorden van *Boston*, in 1778 door twee broeders gesticht, nl. Samuël Philips uit *Andover* en John Philips uit *Exeter* in *Nieuw-Hampshire*. Twee jaren later, in 1780, werd zij van staatswege erkend en ingelijfd (*incorporated*). Het fonds door beide broeders voor de oprigting en instandhouding dezer akademie bestemd, werd later aanmerkelijk vergroot door een derden, den Eerw. William Philips. Met regt vereeuwigt deze stichting de namen dier weldadige mannen, die haar in het leven riepen. Zij werd geopend voor *alle* jongelingen, die goed ter naam staan, en, inzonderheid voor zulken, die eene voorbereidende opleiding verlangen, om zich elders tot die-

naren der kerk te bekwamen. Vele jonge lieden hebben hier dan ook hunne voorbereidende studiën voltooid. „Het daar gegeven wordende *godsdienstig* onderwijs moet dan ook in den eigenlijken zin des woords, *regtzinnig* zijn,” zegt Baird, die deze inrigting „allezins aanbevelenswaardig” noemt.

Sedert 1808, is naast het academie-gebouw en onder hetzelfde bestuur, een *seminarie* gesticht, als een der besten van dezen aard in de *Vereenigde Staten* geacht, dat wij later zullen leeren kennen. Eene andere dergelijke stichting uit weldadige fondsen, is die van Joseph Burr, te *Manchester*, in *Vermont*, *Burr-seminarium* geheeten, dat zijn ontstaan te danken heeft, aan een legaat van 25,000 gl. (10,000 doll.) tot opleiding van behoeftige jongelingen tot dienaren der kerk. Deze Burr had langen tijd de waardigheid van resident te *Manchester* bekleed, en, liet bij zijnen dood een vermogen van 375,000 gl. na, waarvan hij groote sommen vermaakte aan de Amerikaansche Bijbel- en Zedelingsgenootschappen, benevens aan een opvoedings-genootschap. Behalve deze legaten en het naar zijnen naam genoemde *seminarie*, stichtte hij daarenboven tevens eenen nieuwen theologischen leerstoel in eene der collegiën. Naar zijn verlangen werd het door hem geschonken legaat, als een blijvend fonds voor de nieuwe stichting vastgezet; terwijl de plaatselijke regering eene dergelijke som beschikbaar stelde, tot aanbouw van een doelmatig gebouw, aankoop van benodigdheden, boekerijen enz. In 1833 werd deze nieuwe inrigting, met 146 kweekelingen geopend, en geniet thans, onder de leiding van uitstekende mannen, eenen voordeeligen bloei, „begunstigd door hare ligging in een stil, om deszelfs zedelijkheid bekend dorp, midden in de „*groene bergen*” (*green mountains*); hare kweekelingen, onder welken 30 à 40 kosteloos onderwezen worden, kenmerken zich door hunnen voorbeeldigen ijver en door hun zedelijk gedrag.”

Zulke weldadige stichtingen zijn in de *Vereenigde Staten* niet zeldzaam: de reeds vroeger genoemde *Rutgers*, een *Nederlander* van afkomst, heeft zijnen naam almede

door dergelijke stichtingen, zoo te *Nieuw-York*, als te *Nieuw-Brunswijk* vereeuwigd. En de namen van Harvard, Samuel Abbot, Thomas Hollis, en anderen, zullen wij later als stichters van collegiën of professoraten leeren kennen.

De eerste academische inrigtingen, die, na de vrijverklaaring der Amerikaansche Staten, aan den Staat *Nieuw-York* werden ingelijfd, waren in 1787 de *Clinton*-akademie in *Suffolk*, benevens de *Erasmus-Hall*-akademie in *Kings-County*. Deze werden in 1790 gevolgd door *Farmers'-Hall*-akademie in *Orange-County*, en *North Salem*-akademie in *Westchester*. Daarna werden in 1791 de *Montgomery*-, en in 1792 de *Dutchess*-akademie ingelijfd, de eerste in *Ulster*, en de andere te *Poughkeepsie*. Sedert dien tijd was het getal steeds toenemend, en in 1820 reeds tot 30, in 1830 tot 55, in 1841 tot 127, thans (1850) tot 157 geklommen. — En in diezelfde evenredigheid is ook het aantal kweekelingen steeds blijven toenemen, en is van 2,218 in het jaar 1820, tot 16,553 in 1850 (waarvan 8,205 mannelijke, en 8,348 vrouwelijke) gestegen.

Gelijk het uit de mededeelingen van Putnam blijkt, waren de eerste gebouwen hoogst eenvoudig en min geschikt; thans echter heerscht daarin een bijzondere smaak. Prachtig zijn de akademie-gebouwen, die ik leerde kennen. Zoo bijv. dat van *Albany*, gesticht in 1813, voor eene som van 225,000 guld., behalve den grond. Het is gebouwd in eenen zeer fraaijen stijl van gehouwen *Nyack-steen*, en, gelegen in het bovengedeelte der stad, op den berg, tegenover een fraai en ruim park, en geschikt voor 3 à 400 leerlingen. De beide vleugels verstrekken tot woningen voor den Directeur (*Principal*), en een der leeraren, gelijk het beneden-gedeelte voor den portier (*Janitor*). Deze inrigting, waarin de eerste Directeur T. R. Beck, door den Heer Will. H. Campbell werd opgevolgd, telt een negental leeraren, waaronder, vroeger althans, Bullions voor de talen, en ten Eyck voor de wiskundige wetenschappen genoemd worden. Prachtig, en met eene zuilenrei (*portico*) voorzien, is aldaar ook de akademie voor jonge dochters (*female academy*). Men vindt er o. a. eene afbeelding van

bij William Hunt, zoo als wij dat prachtige gebouw, in de *Montgomery*-straat zelf bezochten.

Nog in het jaar 1821, stond, ter dier plaatse, eene min aanzienlijke, zoo het schijnt, houten woning van twee verdiepingen, tot welke tweede of bovenste een trap van buiten leidde. In dat gedeelte, hield de beroemde Alden March, zijne lezingen over *anatomie* en *physiologie*, de eerste van dien aard, welke in deze stad gegeven werden, waardoor hij den grondslag legde tot het thans zoo bloeiende geneeskundige collegie dier stad, waarover later meer. In het beneden-gedeelte van dat zelfde onaanzienlijk gebouw, waarvan men mede een schets-teekening bij Wm. Hunt vindt, had toen het onderwijs aan meisjes plaats. Twee bloeiende inrigtingen zijn dus uit die woning voortgesproten, die thans der vriendelijke stad tot wezenlijk sieraad en luister verstreken, en, waarvan de *akademie* voor jonge dochters (*female academy*) in 1850, door 454, vrouwelijke kweekelingen bezocht werd.

In pracht en aanzien wedijvert met dit gebouw het *Rutgers-instituut* te *Nieuw-York*, onder de leiding van den Eerw. J. S. Ferris en den geleerden Charles E. West, waar men in 1850, 548 kweekelingen telde. Zoo bezit ook *Nieuw-Brunswijk* zeer fraaije en doelmatige *akademie*-gebouwen, benevens eene fraaije presidents-woning, in het hoogst gedeelte der stad. Wij zagen en bezochten een en ander, en beamen volkomen, wat de bovenvermelde Putnam, nopens den bouwtrant der openbare, vooral omtrent de *collegie*-gebouwen zegt: „Er heerscht reeds een grootelijks verbeterde smaak in den bouwtrant (*architecture*), van collegie-gebouwen, zoowel als der kerken en residentie-gebouwen.” Ook der akademiën- en schoolgebouwen kunnen wij er op grond van eigen aanschouwing bijvoegen. — Overal, waar *nieuwe* gebouwen verrijzen, dragen zij het kenmerk van pracht, en, bewijzen zij uit rijke fondsen gesticht te zijn. — Daarvan draagt ook het fraaije *Pittsfields-instituut* (*Massachusetts*) voor jonge dochters getuigenis, waarvan eene afbeelding en verslag voor ons ligt, en, hetwelk wij hier onder de *akademiën* meenen te moeten vermelden.

In vele staten wordt in de stichting van zulke gebouwen van staatswege voorzien. Zoo heeft *Pennsylvanië* aan elk graafschap of gewest, (*county*) eene som van 5000 gl. toegekend, tot het stichten van *akademiën*, waarin alle vakken van hooger onderwijs, op meer of min uitgebreide schaal, onderwezen worden. Onder 40 *grammar*-scholen en 18 lagere, en vele andere scholen, heeft men in *Philadelphia* eene *akademische* inrigting of *High-school*, die aan hare roeping voldoet. In de meeste Staten, waar dit hoogere onderwijs van staatswege bekostigd wordt, is de oprigting dier scholen meestal van een privaten ondernemings-geest uitgegaan, maar thans eene algemeene *volks-zaak* geworden, die een meer of min verblijdende bloei en aanzienlijke voorstanders geniet. In *Nieuw-York* trekken de *akademiën* van staatswege een jaarlijksch inkomen, maar moeten daarvoor een zeker getal behoeftige knapen en jongelingen kosteloos onderwijzen. Een trek van weldadigheid, die aan onze dure *gymnasiën* zelfs geheel vergeten schijnt!

Maar ook door haar godsdienstig karakter onderscheiden zich de Amerikaansche *akademiën* gunstig van onze *gymnasiën*, en andere inrigtingen van hooger onderwijs, waar het *Christelijk* onderwijs, ten gevalle van anders-denken, geheel is uitgesloten. Op alle *akademiën* in *Amerika*, zoo verre ik die heb bezocht, werd elke schooltijd, even als in de openbare school, met *Bijbellezing* en *gebed* geopend. Dit godsdienstige karakter van school en akademie, wordt met gemoedelijke zorg gehandhaafd, en, dit achten wij een te grootere zegen aan de akademie, daar ook de leervakken, zoo als wij zien zullen, zoo veel uitgebreider zijn dan bij ons.

„De meeste dezer scholen in de *Vereenigde Staten*, zegt Baird, hetzij door den Staat al of niet ondersteund, staan onder het opzicht van de *geestelijken* der verschillende Evangelische kerkgenootschappen. Veeltijds wijden zij zich uitsluitend aan het onderwijs op deze scholen toe; wanneer zij hunnen tijd alzoo kunnen verdeelen, dat zij tevens de leiding of besturing van deze of gene gemeente kunnen waarnemen, dan onderhouden zij in dit geval eenen hulponderwijzer, op hunne eigene kosten. Vele jonge lieden, die hunne studiën

voltooid, doch nog geene vaste standplaats verkregen hebben, zijn tegen een matig inkomen, aan deze akademiën als onderwijzers werkzaam, ten einde alzoo in hun onderhoud te voorzien. Niet alleen de geestelijken, maar ook de gegraduëerden, die onmiddelijk van de collegiën komen, geven aan hun onderwijs eene bepaalde godsdienstige rigting. Dageelijks wordt de *Heilige Schrift* gelezen, de school met gebed geopend en gesloten; soms geeft eene of andere bijbelklasse des Zondags namiddags, een bijzonder uitlegkundig onderwijs in de Heilige Schrift. Zoo zijn en blijven deze inrigtingen, met Gods zegen, heilrijk zoo voor *Kerk* als *Staat*."

De *leervakken*, die op deze inrigtingen onderwezen worden, zijn op velen zeer verschillend: zoo het ons voorkomt, naar de *locale* behoeften ingerigt, waarnaar zich ook veelal de leerjaren der kweekelingen regelen, als van 12 tot 16 of 18 jaren. Op alle *akademiën* vangt men met de elementaire, gewone leervakken, als rekenen, stijl (*composition*), voordragt, (*declamation*), Engelsche taalstudie (*grammar*), aardrijkskunde, spelkunde (*ortography*), uitspraak, lezen en schrijven aan; — op enkelen mede met het boekhouden (*bookkeeping*). Verdere studie-vakken zijn: de *Mathematische* en die van *natuurlijke wijsbegeerte* en derzelve toepassingen, waaronder vooral de algebra, de sterrekunde, de meetkunde, de natuurlijke wijsbegeerte (natuurkunde); het landmeten, (*surveying*), trigonometrie; — de oude *taalstudie*: Latijnsche en Grieksche talen, op sommigen ook het Hebreeuwsch, Grieksche en Romeinsche oudheden, op slechts weinigen ook mythologie; — onder de moderne talen: *Fransch*, *Hoogduitsch*, *Italiaansch* en *Spaansch*; — *natuurlijke wetenschappen*: scheikunde, op sommige ook met toepassing op den landbouw; ontleedkunde, (*anatomie*), plantkunde (*botanie*), natuurlijke historie, physiologie, geologie, mineralogie, enz. *Wijsbegeerte* (moreele, intellectuële) en staathuishoudkunde (*political science*); — godsdienst, waaronder men rekent: beginselen der B. kritiek (*criticism*), bewijzen voor het Christendom (*Evidences of Christianity*); — algemeene geschiedenis, vooral die der *Vereenigde Staten*, natuurlijke godgeleerdheid, wetgeving (*constitutional law*), logica, rhetorica, enz.; zelfs

teekenen, schilderen, muziek en zang enz. zijn van sommige akademiën niet uitgesloten.

Wilden wij alle wetenschappen vermelden, die op deze academiën onderwezen worden, dan zouden wij ook de electriciteit, magnetisme, hydrostatica, mechanica, zeevaartkunde optica, perspectief, technologie enz. moeten vermelden; doch deze opgetelde leervakken zullen, zoo wij meenen, genoegzaam zijn, om de Amerikaansche *akademien*, als de alzijdige kweekplaatsen en dragers der wetenschap, te doen kennen.

Gelukkig achten wij het voor deze inrigtingen, dat bij zoo veel wetenschappelijks als zij omvatten, het *Christelijk* element, de bewijzen voor het *Christendom* en *Bijbelkennis*, daaronder zulk eene voorname plaats blijven innemen, en dat veelal Christelijke leeraars (als Will H. Campbell, Is. Ferris, enz.), die er de geheele waarde van gevoelen, aan het hoofd staan. Geene akademie wordt dan ook geopend, zonder dat alle kweekelingen met hunne leeraars zich in ééne groote, prachtige zaal verzameld hebben, en, zoo als wij boven zeiden, na het plechtig gebed, de lezing van een hoofdstuk des Bijbels, even als op alle *openbare* scholen, hebben aangehoord; waarna allen zich in afzonderlijke leerzalen, verdeelen.

Niet onbelangrijk kan het hier geacht worden, dat wij, na deze opgave der *leervakken*, ook een overzicht laten volgen van de *meest* gebruikte leer- en studieboeken, die wij in den staat *Nieuw-York* hebben leeren kennen. Wij volgen daarbij de voor ons liggende verslagen over de jaren 1849 en 1850.

Zoo werden in dat jaar I. voor de gewone *elementaire* studie-vakken, gebruikt: voor de rekenkunde, de boeken van Adams op 69 inrigtingen, dan Colburn 66, Davies 54, Thomson 51, Emerson 29 en Perkins op 24 akademiën; voor het *boekhouden* worden voornamelijk gebruikt: Preston, op 66, Fulton op 28 en Eastman 24; — voor den stijl (*composition*) Parker op 51; — voor de redekunst (*elocution*): Porter 21, en Sweet 16; — voor de Engelsche spraakkunst: Brown 71, Bullions 45, Smith 24 en Kirkham 22. — Als Engelsch woordenboek is de *Eng. Dictionary* van Webster bijna algemeen, op

102 inrigtingen; daarna volgen Worcester met 18 en dan eerst Walker met 6. — Voor de spelling (*ortography*) staat Town met 46, en Webster met 41, bovenaan; dan volgen Sanders en Wright; — voor de uitspraak: Webster 71, Worcester 8, en Walker 5; — als *leesboek* staat de *Bijbel* boven aan, dan volgen: Saunder's *Series* 66; Porter's *Rhetorical reader* 49, en Town's *Readings-books*; overigens heeft hier eene zeer groote verscheidenheid plaats. Voor de aardrijkskunde, wordt Mitchell op 105, Morse 53, Smith 16 en Olney 15 gebezigd.

II. Voor wis- en natuurkundige wetenschappen en hare onderscheidene toepassingen, noemen wij voor de *steltkunst* (algebra): Day en Thomas Day 100, Davies' *Bourdon* 38, voorts Perkins 15 en Robinson 14; — voor de sterrekunde: Burritt 95, Matteson 47, Olmsted 26 en Smith 20; — voor de rekenkunde (*calculs*), de integraalrekening, de differentiaalrekening, de kegelsneden (*conic sections*), is het meestal Davies, voor deze laatsten ook Jackson; — voor de electriciteit: Olmsted en Comstock; voor burgerlijke genie: Mahan; — voor meetkunde (*geometry*) Davies en Davies' *Legendre*, benevens Playfair's *Euclid*; — voor de analytische en zoo ook voor de beschrijvende meetkunde: Davies. Voor de hydrostatica: Olmsted en Comstock, en Parker; voor het waterpassen (*levelling*): Davies; voor de logarithmen: Davies en Gummere, welke laatste echter verre achter staat; — voor het magnetisme Olmsted en Comstock, die ook met elkander in de mechanica of werktuigkunde wedijveren, waarin ook Parker optreedt: voor de meetkunde (*mensuration*) staat wederom Davies boven aan, volgt Day. Voor de trigonometrie of driehoeksmeting: dezelfden, benevens Davies' *Legendre*. In het vak der natuurlijke wijsbegeerte, zijn de reeds genoemden: Comstock, Olmsted en Parker de mannen, die meest gevolgd worden; voor de zeevaartkunde: Davies en Day; — voor de optica: wederom Olmsted en Comstock; voor het perspectief: Davies; voor het landmeten (*surveying*): Davies, Flint en Gummere; — voor de technologie: Bigelow en Potter.

III. Oude talen en oudheden:

Voor de *Grieksche* taal worden meestal gebruikt de leerboeken van: Bullions, Anthon en Goodrich; voor de *Grieksche* oudheden: Anthon en Cleveland; — voor de *Latijnsche* taal: Andrews en Stoddard, Bullions en Adam, benevens zijne verschillende uitgaven; Romeinsche oudheden: Adam en Anthon; — voor de *Hebreeuwsche* taal: Gesenius, en voor de mythologie, die op Amerikaansche akademiën niet veel in aanmerking komt: Anthon en Tooke.

IV. De nieuwere talen.

De nieuwere talen en handleidingen tot hare beoefening, die het meest in aanmerking komen, zijn: de *Fransche* taal: Ollendorf 71, Levizac en Pinney; de *Hoogduitsche*, *Italiaansche* en *Spaansche* taal mede Ollendorf, voor het Italiaansch ook: Graglia, en voor het Spaansch Cubi.

V. Voor de natuurkundige wetenschappen, komen hier meest in aanmerking: voor de ontleedkunde (*anatomy*): Cutter op 48 inrigtingen; voor de plantenkunde (*botany*): Lincoln 73, Wood en Phelps; voor de scheikunde: Comstock 63, Gray 33, Draper 25, Silliman 24, en Johnston, — voor hare toepassing op den landbouw (*agricultural chemistry*): Eaton en James F. Johnston; voor de aardkunde (*geologie*) staat Hitchcock met 43 bovenaan; voorts: Ruschenberger; — voor de gezondheidsleer (*hygiene*): Cutter; — voor de weerkunde (*meteorologie*): Brocklesby; — voor de delfstofkunde (*mineralogy*): Comstock, reeds meermalen genoemd, en Dana; — voor de natuurlijke historie: Smellie, Ackerman, benevens Frost's *Class-book of Nature*, en Good's *Book of Nature*; — voor de physiologie: Cutter 91, Coates 6 en Comstock, en voor de dierkunde (*zoölogy*): Agazziz en Jaeger.

V. Zedekunde, wijsbegeerte en staatkundige wetenschappen.

In het vak der kritiek (*criticism*) wordt hoofdzakelijk het werk van Kames gebruikt; — voor de bewijzen van het Christendom (*Evidences of Christianity*) Paley, Alexander en Butler; — voor kerkelijke geschiedenis: Mosheim, —

geschiedenis: Robbins 52, Parley 17, Goodrich en Willard: ook hier bestaat eene tamelijke verscheidenheid; geschiedenis der *Vereenigde Staten*: Willson, Goodrich, Willard en Hale; — over de wetten, zoowel constitutie als bestuur des lands: Young en anderen; — logica of redeneerkunde: Hedge en Whately; — voor natuurlijke godgeleerdheid: Paley en Butler; wijsbegeerte, en wel *intellectuële*: Abercrombie 48, Upham en Watts; moreele wijsbegeerte of zedekunde: Wayland 60, Paley en Abercrombie; — staathuishoudkunde (*political economy*): Wayland en Say; — zielekunde (*psychologie*): Cousin, rhetorica: Newman, Blair en Boyd; — onderwijskunde (*principles of teaching*), op sommige akademiën: Page, Abbot en Hall.

Men ontwaart almede, uit deze opgave der meest algemeen gebruikte leer- en studie-boeken op de *Nieuw-Yorker* akademiën, tot welken omvang en hoogte de leervakken zich uitstrekken. Intusschen worden die wetenschappen niet op *alle* akademiën onderwezen: dit hangt af van *locale* behoeften en omstandigheden. Zoo bijv. rekenkunde en algebra in allen, nl. 157; — boekhouden op 132; stijl, Engelsche spraakkunst, orthographie, uitspraak, lezen, enz. in alle; — sterrekunde 143, vlakke meetkunde (*plane geometry*) 147; natuurlijke wijsbegeerte 151; landmeetkunde 117; Grieksch 140; maar daarentegen Grieksche oudheden slechts 17; Hebreuwsche taal 4; Latijn 153, oudheden 16; — onder de moderne talen staat het Fransch boven aan op 143, dan Hoogduitsch 25, Italiaansch en Spaansch op 11 akademiën enz. Zoo als wij dus zeiden, de locale behoefte regelt den omvang.

Dat zoo veel *wetenschappelijks* tot oppervlakkigheid, veel meer dan tot eene gevaarlijke, eenzijdige ontwikkeling van den geest leiden moet, hebben intusschen de *Amerikanen* zelf gevoeld, en, tegen de gegronde aanmerkingen, die men, naar *Europesche* zienswijze, op het Amerikaansche academie-stelsel, zou meenen te mogen maken, stelt Fr. von Raumer over, wat een *Amerikaan*, met de *Europesche* gymnasiën bekend, met nog veel meer regt zou kunnen aanmerken. Vernemen

wij, wat de Amerikaan Dwight te *Albany*, in een schoolberigt van 1844 aanmerkt, en wat von Raumer, die *Amerika* in dat jaar bezocht, daar tegen over stelt.

„De zedelijke invloed der scholen, zegt Dwight, heeft zonder twijfel onze maatschappelijke betrekkingen verbeterd, maar dezelve heeft nog niet aan de *deugd* die vastheid en kracht gegeven, die voor hare veiligheid en het geluk zoo noodwendig is. De gewone deugden zijn meestal loutere schranderheid, die uit *zelfzucht* ontspruiten en tot rijkdom en beroemdheid leiden; maar niet in gelijke mate tot het wezenlijke welzijn en geluk. Vele menschen hebben het geloof aan menschen verloren; want welgeslaagde schurkerij gaat, onder den dekmantel van slimheid, zonder bloezen door de straten, en maakt aanspraak op de goedkeuring der zamenleving.”

„Welsprekende teregtwijzingen van dezen aard, zegt von Raumer, verbonden met bittere ervaringen, zullen tot den regten weg terugvoeren, en ook wel het gewigt van dergelijke klagten verminderen. De *Amerikanen* (zoo merken velen aan) hebben eene te geringe achting voor de *eigenlijke* wetenschap, beschouwen dezelve met een zeker *aristocratism*, en vragen slechts: *waartoe is het nut?* Zij beschouwen de geleerden als schadelijke *druilers* (*drohnen*), zijn overal aan het middelmatige der schrijvers gewend, en, gevoelen geene behoefte, hebben geene kennis aan het volkomene, en nog minder gevoelen zij eenige geestdrift daarvoor. — Het *veelweten* leidt tot *oppervlakkigheid*. — Voorzeker, is hiermede eene zwakkere zijde der *Amerikaansche* toestanden aangeduid; maar zou dan ook niet een *Amerikaan*, die met de Europesche opvoeding bekend is, daarop kunnen antwoorden: „Wel leeren de kweekelingen, zoo niet in *Europa*, dan toch in *Duitschland*, meer *Grieksch* en *Latijn* dan in *Amerika*; maar hoe velen hunner (leeraars en philologen van het vak uitgezonderd) lezen dan toch, nadat zij de scholen en universiteiten verlaten hebben, nog de klassieke schrijvers, en hoe velen hunner zijn voor dezen waarlijk bezielde? Bijna alleen de toekomstige ambtenaren bezoeken de hooge scholen, en, nadat zij die verlaten hebben, moet alle verdere vorming door de oefening in kleinere bezigheden eerst ver-

kregen worden. Maar de groene tafel vormt nauwelijks de daaraan zittenden, en niet de daarover heenzienden; — veel minder anderen, door tallooze rescripten en besluiten. Ons praktisch, ons politiek leven vordert voor *alle inwoners des lands*, eene menigvuldige, onafgebroke werkzaamheid van den geest, en er komt dan een geheel ander en grooter resultaat der gezamenlijke opvoeding voor het *leven* te voorschijn, dan de *Europesche* pedanterie, en, het steeds aan den leiband gaan, van anderen voortbrengt. Hoe velen zijn in *Europa* reeds oud en verbleekt in de jeugd; hoe vele beoordeelaars (*Kritiker*) zonder geest, die alles beter weten, en toch niets weten; altijd ontevreden, als ware tevredenheid eene eigenschap, die alleen geesteloosheid aanduidt; die geen geloof en vertrouwen bezitten in ouders, opvoeders, leeraars; hoogmoedige berispers der geheele wereld en van alle maatschappelijke betrekkingen, zonder ootmoedig hare verbetering met zichzelf aan te vangen; die geene hoop, troost of verlossing kennen, dan die uit eigene algenoegzaamheid, en geringachting van al het bestaande en verledene, wat geweest is, moet voortvloeijen.”

„Wanneer, zoo als men berigt, de *Duitsche* landverhuizers in eenige Staten van *Noord-Amerika*, zich omtrent de schoolinrigtingen en verbeteringen onverschilliger betoonen, dan de meer werkzame *Yankees*; dan is gewoonte, traagheid en onwetenschap wel niet de eenige oorzaak. Zij dachten of gevoelden veel meer, wat uit die eenzijdigheid der *Europesche* rigting voortvloeit, en, dat *lezen* en *schrijven* het inzicht op zichzelf weinig verhoogt, en het karakter ongevormd laat. In dezen zin zeide zelfs Pestalozzi: „Ik acht de gebreken, die door het vroeger inprenten op scholen, en dat alles, wat aan de kinderen buiten de woonkamer, gekunsteld wordt, te weeg worden gebracht, zeer groot.” — Deze gevaren van het *verkunstelen*, schijnen evenwel in *Amerika* veel geringer te zijn dan in *Europa*, omdat op de school- en leertijd een frisch, vrij, praktisch leven volgt, en de ontevredenheid over Staat, regering, Kerk, maatschappij, inzonderheid (of ongelukkiger wijze) eene ziekte van het oude *Europa* is.”

Wilden wij deze vergelijking ook met betrekking tot ons eigen *gymnasiaal*-wezen voortzetten, dan zouden wij vragen: tot welk nut strekt hier voor niet-studerenden, het *twee* jaren gedwongen *Latijn* leeren? Ware die tijd niet veel nuttiger aan wetenschap voor het praktisch leven besteed? enz.

Doch wij moeten hier inzonderheid eene eigenaardigheid van het Amerikaansch *Akademisch* onderwijs vermelden, die ons aanvankelijk zeer tref, en bij ons veel verschil met de *Amerikaansche* zienswijze opleverde. In de laatste tien of twintig jaren namelijk, heeft men, zoo als Baird zegt: „deels door vereenigingen, deels door erfelingen, in verscheidene deelen der *Vereenigde Staten*, uitmuntende opvoedings-gestichten, voor jonge meisjes opgericht. Het onderwijs, aldaar gegeven, is veelzijdig en omvat alle vakken, die tot eene doelmatige vrouwelijke opvoeding kunnen gerekend worden te behooren. Gewoonlijk is het onderwijs in deze inrigtingen aan *vrouwen* opgedragen; in vereeniging met deze, zijn ook vele geestelijken werkzaam aan de bevordering van haren bloei.” Deze inrigting nu, heeft in *Amerika* gelijke akademiën voor meisjes, als die voor jongelingen, voortgebracht. Het was, zoo als Will. H. Seward getuigt, vooral Mevr. Emma Willard, van *Troy*, die men als de eerste stichteresse van deze soort van inrigtingen moet aanmerken. Hare inrigting op eene zoo ruime schaal, vond navolging in *Albany*, de hoofdstad van den Staat *Nieuw-York*, alwaar de kanselier James Kent, John N. Campbell en anderen, eene dergelijke inrigting daarstelden, die de opmerzaamheid en den bijval van velen, eerst in *Albany*, later ook in andere plaatsen, tot zich trok. Vóór 1821 schijnt er geene bijzondere zorg aan het onderwijs van meisjes en jonge dochters, althans niet van staatswege, geschonken te zijn. Doch, nadat deze nieuwe inrigting reeds veler goedkeuring verworven had, werd zij, in gemelde jaar, onder den titel van *Albany*-akademie voor jonge dochters (*Albany female academy*), aan den Staat ingelijfd, en, met eene som van 1000 dollars tot hare uitbreiding begiftigd. Sedert 1827, toen het fonds voor de letterkundige studie, door eene wet aanmerkelijk werd uitgebreid, onderging de akademie eene

zeer voordeelige uitbreiding, en vond ook elders in den Staat navolging. Zoodanige *akademiën* voor eene hoogere opvoeding van het vrouwelijk geslacht, had men bereids, toen Seward (in 1842) zijn berigt schreef, behalve in *Troy*, in *Albany* en in *Nieuw-York* (*Rutgers-institute*), te *Canandaigua*, *Poughkeepsie*, *Schenectady*, *Utica*, *Batavia*, *Rochester*, *Auburn*, *le Roy*, *Fulton* en *Albion*, en sedert dien tijd ongetwijfeld nog vele anderen, die, allen aan den Staat ingelijfd, bestemd zijn voor de opleiding van jonge dochters, tot dat zij, even als de jongelingen, aan hare akademiën *gegraduëerd* zijn, en, na een streng *examen* in onderscheidene vakken van studie, met een *diploma* voorzien, de academie verlaten.

Ontveinzen kan ik het niet, dat die *akademiën* voor *jonge dochters* mij hoogstens verbaasd hebben. En die verbazing klom ten top, toen ik die inrigtingen, met hare bibliotheken, natuurkundige kabinetten, scheikundige werkplaatsen, enz., van nabij leerde kennen, benevens de *leervakken*, die zij omvatten. Deze *leervakken* zijn, behalve de talen: als *Engelsch*, *Fransch*, *Hoogduitsch* en *Latijn*, (Virgilius, Cicero) van welke laatsten de studie is vrijgelaten, terwijl elders ook *Spaansch* en *Italiaansch* onderwezen wordt; voorts: aardrijkskunde, staatk. geschiedenis, natuurlijke historie, nat. wijsbegeerte (natuurkunde), technologie, botanie, physiologie, astronomie, scheikunde, geologie en mineralogie; — logica, rhetorica; — natuurlijke godgeleerdheid, moreele en intellectuële wijsbegeerte, analogie, beginselen der kritiek, bewijzen voor het Christendom (*evidences of Christianity*), Bijbelsche oudheden en kerkelijke geschiedenis; — algebra, meetkunde (*geometrie*), kegelsneden, trigonometrie en landmeetkunde (*mensuration*) en technologie.

Ook naaldenwerk, borduren, muziek, vokaal en instrumentaal muziek, teekenen en schilderen worden, op die inrigtingen, hoewel niet aan allen, onderwezen; — men noemt deze vakken, de *leervakken* van *sieraad* (*ornamental branches*), in tegenoverstelling van het *noodzakelijk*, wetenschappelijk onderwijs.

Aan de, door ons bezochte vrouwelijke *akademiën*, waren zelfs openbare en kosteloze *lezingen* verbonden, over

onderscheidene letterkundige en wetenschappelijke onderwerpen; benevens uitgelooftde *eerepenningen* en vereerende getuigschriften, door curatoren uit te reiken, aan zulke jonge dochters, die de uitgeschrevene *prijsvragen* best beantwoord hebben. Zoodanige gouden *medailles*, soms een *zevental*, zoo door de akademie, als bijzondere en vermogende voorstanders (de Hr. Will. H. Crosby, Is. Ferris) en vrienden der akademie bekostigd, worden jaarlijks in het openbaar uitgereikt, en de prijschriften, door verscheidene commissiën beoordeeld, met de uitgebragte en jaarlijksche verslagen door den druk algemeen gemaakt, — en, bij gelegenheid der bekrooning, door aanzienlijke mannen voorgelezen. Wij vermoeden, dat het den lezer hier zal gaan, gelijk het ons ging, toen wij dat stelsel van *vrouwelijke akademiën* het eerst leerden kennen. Ook al kent hij het ongunstige oordeel niet, dat Jean Paul, over grootere en kleinere opvoedings-gestichten voor het vrouwelijke geslacht velt, zal hij zich, naar onze *Europesche* zienswijze, moeilijk met dit *Amerikaansche* stelsel, dat evenwel een wezenlijke schakel in hun geheele *opvoedingsstelsel* uitmaakt, kunnen vereenigen.

Men hoore Jean Paul: „Meisjes met meisjes verbonden, — bijv. in kostscholen, hier in akademiën, — staan met elkander in eenen ruilhandel, minder wat hare voortreffelijkheden, dan wat hare zwakheden betreft, van de zucht tot opschik, om te behagen en kwaad te spreken, tot het vergeten van het *accismus* toe 1). Reeds zusters van *ongelijken* ouderdom schaden elkander, hoe veel meer dan gespelinnen van gelijke jaren; men hoore slechts in een opvoedings-gesticht voor het vrouwelijk geslacht, de wederzijdsche kibbelarijen, wanneer juist een jongeling voor of achter de spreektralie gekomen was. In het vaderlijke huis, zoude uit zulk een bezoek minder gemaakt worden, reeds daarom, naardien het meermalen, ernstiger en onder minder mededingers, afgelegd werd. En wat zoude er nog wel te zeggen vallen over de kloosters *ad interim*? Mannen

---

1) *Accismus* is eene gemeinsde weigering van hetgene men toch wenscht.

zijn voor de zamenleving geschapen, maar vrouwen slechts tot moederlijke eenzaamheid; eene kostschool voor het mannelijke geslacht is goed, maar voor het vrouwelijke niet; even als een *oorlogschip* vol vrouwen, reeds door de verplichting tot éénheid, vaardigheid, stiptheid en volgzzaamheid, een Spaansch kasteel in de lucht zoude zijn. Meisjes hangen aan één hart, knapen aan vele hoofden: het hoogste wat een meisje in eene kostschool weder zou kunnen vinden, zoude eene moeder zijn, maar toch zoude een vader ontbreken.”

„Nog iets, wat eene moeder te vermijden heeft, is in de opvoedings-gestichten voor meisjes naauwelijks voor te komen. Waar namelijk eene *onderwijzeresse* heerscht en spreekt, — want een man zoude anders spreken — en, waar ruwe, heete, stompe meisjes-zielen onder fijne, teedere, bewegelijke vermengd zijn, daar moeten de kwade door menige berispingen genezen worden, welke de schoonste tot vergiften strekken, ik meen dit: niets wischt het teedere aurikelen poeder of de bloemenstof zoo ruw van de meisjes-zielen af, als dat alarm van oude vrijsters tegen ons geslacht, waarvan toch elk de dubbele uitzondering van bruidegom en vader maken moet. Er bestaat eene kwade, onverstandige schaamachtigheid, die gelijk is aan den steenen sluijer, die aan een beeld der schaamachtigheid van *A. Corradini* (naar *Volkmann*) plomp, afzonderlijk en als een tweede ligchaam van haar afhangt. Over zekere afgronden mogen vrouwelijke zielen, even als de muildieren over de *Zwitserse*, niet heen geleid worden, wanneer zij niet vallen zullen. Sommige afradingen zijn gelijk aanprijzingen en lokspijzen. Schitteren de ouders met het reine voorbeeld: zoo behoeven zij niet de schaamachtigheid, deze vleugeldeksels van *Psyche's* vleugelen, met nieuwe overdeksels te versterken. Door onderwijzen wordt het kind aanvankelijk het onschuldige gemis aan schaamte, later van derzelve stil bezit beroofd 1).”

Ziedaar, wij zouden haast zeggen, de *paedagogische* acte

---

1) Zie mijne vertaling van Hergenröther's *Opvoedingsleer in den geest des Christendoms*. Dl. II. § 249. bl. 494—496.

van beschuldiging, die Jean Paul tegen deze *akademiën* zou hebben ingebracht, tenzij eene akademie in werking, gelijk wij gezien hebben, en de kennismaking met het onderwijzend personeel, met vrouwen als Miss Mary Mather, en Miss Jane R. Bulkley, enz. niet zijn oordeel verzacht of gewijzigd hadden. Dit onderwijzend personeel is aan die akademiën, even als aan de talrijke lagere scholen, dikwijls aanzienlijk: in *Albany* 5 professoren en 10 vrouwelijke onderwijzeressen, dus 15 te zamen. In *Nieuw-York*, behalve den president, den bestuurder en een professor, 23 onderwijzeressen, in zes verschillende departementen, die naar de jaren en vorderingen zijn ingedeeld. Daardoor wordt dan die groote menigte van 454 en 548 kweekelingen, die allen onder gebed en bijbellezen in de *kapel* (eene zeer groote met portretten der voorstanders behangene middelzaal) verzamelen, in zes verschillende departementen, en deze in afdeelingen verdeeld, als de akademie in werking is. Elke afdeeling heeft hare bijzondere leerzaal, en, men kan die dus als zoo vele afzonderlijke leerscholen beschouwen. Het *Instituut* te *Pittsfield* bezit, behalve twee professoren voor de bewijzen van het Christendom en de scheikunde, den directeur (*principal*) en de directrice, een tiental vrouwelijke onderwijzeressen. — En dus even zoo vele afdeelingen of klassen.

Het grootste bezwaar, de zwaarwichtigste bedenking, die dus bij mij opress, kon niet zoo zeer het groote getal van kweekelingen betreffen, die hier in *ruilhandel* leven; — kon dus niet zoo zeer het geheele *oorlogschip*, naar Jean Paul, betreffen, als wel de *hooge opvoering* van het onderwijs en de *studie*-vakken zelve. Ik zag er jonge dames, meisjes van 18 tot 24 jaren, algebraïsche en wiskundige voorstellen op het zwarte bord *demonstreren*, onder de les van Miss Bulkley, die mij aanwees, welk gedeelte van wiskunde en trigonometrie, en sterrekundige studiën, men in het ingetreden akademie-jaar moest doorwerken, — zoodat ik er mijne hooge bevreemding niet over kon weerhouden.

Waartoe al die wetenschap? was mijne eerste vraag, met het oog op de *bestemming der vrouw*. En wie genegen mogt zijn, op *gronden* der boven medegedeelde beschouwing van Jean

Paul, het Amerikaansche stelsel van vrouwelijke opleiding te *veroordeelen*, die verneme eerst de Amerikaansche gronden van verdediging. Mijne vraag: *waartoe al die wetenschap?* scheen evenveel bevreemding te weeg te brengen bij Miss Bulkley, als bij Mevrouw Robinson, schrijfster onder den beroemden naam van Talvj, van onderscheidene in *Europa* beroemde, geleerde onderzoekingen; bij Mr. Chr. E. West, en bij allen met wien ik, gedurende mijn verblijf in *Amerika*, dat onderwerp behandelde. Zoo lang ik in *Amerika* vertoefde, en, zoo dikwijls ik over dat onderwerp sprak, hoorde ik er, van het *Amerikaansche* standpunt uit, gronden voor aanvoeren, die het, mij althans, gewaagd doen voorkomen, naar onze *individuëele* zienswijze, het stelsel van een geheel praktisch volk te veroordeelen. Of zou de *Amerikaan*, wanneer hij onze meisjes-opvoeding leerde kennen, niet met evenveel regt en verwondering kunnen vragen: *Wel, maakt men hier zoo weinig werk, van de opvoeding en de voltooiing van het schoonste deel des menschdoms, van de vrouw, die zulk een belangrijken invloed op het geluk van het huisgezin, en, door het huisgezin, op Kerk en Staat beide, uitoefent? Waartoe, en van waar in Europa zulk een verzuim? — Wanneer gij aanmerkt: dat men in Amerika te veel doet; de Amerikaan zou ons aanmerken: dat men, in eene zoo gewigtige zaak, in Europa te weinig doet.*

Het zou ons voorzeker te verre voeren, wanneer wij hier de gronden wilden ontwikkelen en mededeelen, die Edw. D. Mansfield en anderen, voor die hoogere opvoeding aanvoeren, zij zijn louter *theorie*. Doch hooren wij daarentegen Dr. Charles E. West, een geleerde van rijke ondervinding en praktisch tevens. Deze schrijft mij het navolgende over dit gewigtige onderwerp, waarin zich het *Amerikaansche* stelsel zoo zeer van het onze onderscheidt:

„Laat mij vooraf betuigen, alvorens u mijne gronden mede te deelen, dat ik meer of min, ten minste 23 jaren, met onderwijzen ben bezig geweest; onder mijne zorg heb ik gehad, de *gewone* school (*common school*), de *bijzondere*, (*select school*) en de *akademie*. Ik heb beide geslachten onderwezen, somtijds te zamen, zoo als in de openbare of

bijzondere school, en dan weêr afzonderlijk, gelijk in de *akademie*. Voor de laatste twaalf jaren is mij *Rutgers Instituut* opgedragen, welk nitsluitend is toegewijd aan de opvoeding van jonge dochters. Gedurende al dien tijd, heb ik verscheidene duizend kweekelingen onder mijne bijzondere aandacht gehad, en deze hebben mij gegevens (*data*) bezorgd om eene vaste denkwijze (*opinie*) te vormen, betreffende de vermogens der beide geslachten, hunnen aanleg ter verkrijging van kennis, de waarde der hoogere vakken van studie in de opvoeding van jonge dochters, en het wezenlijk (*vital*) belang van haar grondig op te voeden voor de hooge roeping, die de vrouw nog heeft te vervullen, in de *Christelijke* beschaving der wereld.

„De vrouw is in alle eeuwen der wereld vernederd geworden, en, nergens is hare vernedering zoo volslagen geweest, als onder barbaren. Het *Christendom* heeft te strijden gehad tegen dit reusachtige *despotisme* van denkwijze, en, op eene edele wijze heeft het gestreden; maar het heeft nog niet gezegevierd: zoo moeilijk valt het dwaling te overwinnen en waarheid in hare plaats te stellen. Evenwel heeft het groote overwinningen behaald: het licht begint te schijnen en verspreidt zich meer en meer. De tijd zal komen, dat dit onderwerp beter zal begrepen worden: als de mensch genegen zal zijn, in overweging te nemen, en aan de vrouw toe te kennen, wat haar zoo lang ontroofd werd: *haar waren rang*. Dan zal zij worden aangemerkt niet alleen als de *gezellinne*, maar als de *gelijken* (*equal*) van den man: zijns gelijken in alles, wat behoort tot een verstandelijk en zedelijk wezen, begaafd met dezelfde goddelijke vermogens, vervuld met dezelfde behoeften van den geest, en bezielde door dezelfde hoop op onsterfelijkheid.

„Laat ons voor eenen oogenblik een juist standpunt kiezen, en dit onderwerp in zijn ware licht beschouwen. Laat ons de *ziel* (den geest) beschouwen en hare opvoeding in het afgetrokkene. Bestaat er eenig onderscheid van geslacht betreffende de ziel? Is niet iedere ziel, hetzij die van den man of der vrouw eene éénheid? Heeft zij niet eene individualiteit op zich zelve? Bezit zij geene vermo-

gens, die haar bijzonder eigen zijn, en, gelijk aan die van van elke andere ziel? En als dat zoo is, — behoort zij dan niet te worden aangekweekt door al de middelen, die tot hare vorming kunnen worden aangebracht? Waarom de eene helft van het menschelijke geslacht op te voeden, te ontwikkelen, en de andere helft in onkunde te laten? Waarom niet aan beide dezelfde middelen aangewend tot ontwikkeling? Wanneer de een noodig heeft tot zijne toeneming en ontwikkeling, de studie der oude klassieken, de wis- en natuurkundige wetenschappen en wijsbegeerte, is het dan niet waar, dat hetzelfde wordt gevorderd voor de andere? Hoe is het mogelijk, onder de tegenwoordige gesteldheid der maatschappij, de eene helft te verzuimen, en niet te hebben opgemerkt den noodlottigen invloed van zulk een verzuim op de andere.”

„Maar men heeft gezegd: de *bestemming* van den man in de wereld, is verschillend van die der vrouw; dat zijne werkzaamheden verschillend zijn, en dat hij dus ook eene verschillende opvoeding vordert. Zoo zijn de beroepen der menschen verschillend. De een is koopman, een ander werktuigkundige; de een is predikant, regtsgeleerde, geneeskundige of landbouwer, en, elk bedrijf vordert eene bijzondere opleiding, om hem bekwaam te maken voor zijne bijzondere roeping. Deze verschillende bedrijven en beroepen, zijn slechts middelen tot *één doel*. De menschen moeten die bedrijven uitoefenen als middelen, om hunne tijdelijke behoeften te bevredigen. Uit *één* oogpunt, is dit drijven, den eenen dag na den anderen, en het eene jaar na het andere, voor het onderhoud van het ligchaam, een kwaad. Want in dit geval schijnt het ligchaam, het *alle* zorgvereischende voorwerp te zijn. De ziel (geest) wordt uit het oog verloren, en, daardoor het hoogere aan het lagere, het onsterfelijke aan het sterfelijke ondergeschikt gemaakt. Echter is het zoo verordend, *dat de mensch zijn brood zal verdienen in het zweet zijns aanschijns*, en wie zal er twisten met de wijsheid van den Almagtige? Maar het vraagstuk, dat hier op te lossen is, ligt beneden al deze beschouwingen: namelijk, *of eene grondige opvoeding zou kunnen toebrengen, tot*

het nut en het geluk der vrouw, in de verschillende bedrijven des levens? Met andere woorden: is eene hooge ontwikkeling van den geest, afgescheiden van alle andere beschouwingen, iets waardig voor de vrouw? Indien dit zoo is, behoort zij dan niet *die* ontwikkeling te ontvangen? Daaruit volgt dan toch niet noodzakelijk, dat zij ervaren behoeft te worden in de verschillende bedrijven en beroepsbezigheden, of inbreuk moet maken op de regten des mans. — Zij behoort wiskunde te beoefenen, niet om de toepassingen, die daarvan kunnen gemaakt worden in het praktische leven, maar om een hooger doel, om de naauwkeurige en strenge rigting (*discipline*) van den geest, die zij verschaft. Zij behoort de oude klassieken te bestuderen, opdat haar geest worde doordrongen met den geest der schoonheid, die eenen Homerus en Plato bezielde. Zij behoort de gesteldheid der natuur te bestuderen, zoo als die door de scheikunde en natuurlijke wijsbegeerte en historie wordt blootgelegd. Zij moet met de natuur van den geest worden bekend gemaakt, en de wetten, die denzelven besturen, opdat zij moge vervullen *de hooge bestemming*, haar door de Voorzienigheid opgelegd. In één woord, zij moet dezelfde gemakkelikheden genieten voor de verstandelijke en zedelijke opvoeding, als die aan het andere geslacht geschonken worden.

„Deze beschouwingen ontvangen te meer kracht, als wij in aanmerking nemen de *betrekking*, die de vrouw in de maatschappij bekleedt. Welke gewigtige belangen zijn aan hare zorg toevertrouwd! Welken invloed oefent zij uit op huisgezin en gemeente! De eerste opvoeding der jeugd is meest geheel aan haar opgedragen. De moeder deelt aan haar kind de kleuren mede van haar eigen geest, en bepaalt dikwijls zijne bestemming. Het kind spiegelt haar eigen beeld terug. Het bestudeert haar karakter, en zuigt de gewaarwordingen en gevoelens in, die zij koestert. Wanneer de vrouw zulk eene veelvermogende opvoedster is; indien zulke gewigtige belangen, als de eerste opvoeding der kinderen, aan *hare* zorg zijn toevertrouwd, behoort zij dan niet zelve de beste verstandelijke en zedelijke ontwikkeling te ontvangen?

„In de voorafgaande beschouwingen, heb ik mijne ge-

voelens over de waarde der vrouwelijke opvoeding, tot eenen hoogen trap van ontwikkeling, aan den dag gelegd. Er blijft mij dus nog over, om met weinig woorden te gewagen van de betrekkelijke vatbaarheden der beide geslachten, ter verkrijging van kennis.

„Het komt mij zoo voor, dat meisjes van 10 tot 16 of 18 jaren, meer vatbaar zijn om te leeren dan knapen. Hare bevattingen zijn vlugger, zij maken zich een onderwerp in korter tijd eigen, zij mogen al niet dezelfde vastheid van oordeel bezitten; maar zij kunnen hare vermogens tot beter voordeel aanwenden. Het schijnt, dat zij een aanleg, eene begaafdheid hebben om te leeren, zoo als met knapen niet het geval is. Knapen zijn meer speelziek, worden meer afgetrokken door jeugdige spellen. Hunne vermogens schijnen niet zoo spoedig te rijpen. Ik heb bevonden, dat er met eene klasse van meisjes in een gegeven tijd meer kan gedaan worden in de studie der hoogere wiskunde, dan met eene klasse van jongens. Ik heb klassen van meisjes heengeleid door de geheele reeks van algebra, als vervat is in zulke verhandelingen als Bourdon, — door de vlakke, solide en analytische meetkunde, en de differentiaal rekeningen, en, ik vond haar aan het einde van den cursus even vol van die levendigheid en bevalligheid van manieren, welke het schoone geslacht zoo uitstekend eigen is. De wiskunde had haar niet voor andere zaken bedorven.

„Daarenboven, ik heb haar *zielekunde* (*psychologie*) en bovennatuurkunde (*metaphysica*) onderwezen, en heb verwonderd gestaan over het vermogen der analysis, welke verscheidene van haar hebben aan den dag gelegd, in redeneringen (*discussiën*) over deze hooge onderwerpen.

„Mijn cursus over *scheikunde* en *natuurlijke wijsbegeerte* loopt over twee jaren, en vereischt ongeveer 150 lezingen om ze voor te dragen. Deze onderwerpen worden genoegzaam opgehelderd door proeven. De kweekelingen worden daarbij verplicht, de tekstboeken te bestuderen en hebben gedurige examens. — Aan *botanie*, *geologie*, *historie*, om niets van de eerstbeginnende leervakken der opvoeding te zeggen, ontvangen dezelfde aandacht.

„Uit deze onvolkomene opmerkingen leiden wij ten slotte het vertrouwen af: dat de *belangrijkheid* der vrouwelijke opvoeding volkomen kan verdedigd worden, zoowel in *theorie* als *praktijk*, en, dat dit onderwerp ten hoogste waardig is de aandacht der geleerden en menschenvrienden (*philantropic*) van ieder volk in het Christendom. Wanneer zal de gezegende tijd, dien het Woord Gods voorspeld heeft, aanbrenken, „*dat velen zullen loopen heen en weder en de kennis zal vermenigvuldigd zijn?*” Niet, zoo antwoord ik, alvorens de vrouw zal zijn *vrij* gemaakt van de vooroordeelen, die haar nog boeijen, en, dat zij zal verlicht worden in alles, wat geschikt is haar te verheffen en te veredelen.” —

En nu moge de lezer zelf beslissen naar welke zijde zijne keuze, tusschen twee zoo geheel tegen elkander overstaande stelsels, als dat van het oude *Europa*, met al zijne vooroordeelen, of dat van het jeugdige *Amerika*, met al zijne voordeelen van opvoeding, overhelt. Voor mij, ik koester de innige overtuiging, dat men bij ons aan de opzettelijke vorming en ontwikkeling der vrouw, over het algemeen, te *weinig* doet, en, dat de vrouw ook nog eene hoogere roeping heeft, dan alleen *huishoudster* te zijn. En toch houd ik niet van die *femmes savantes*, zoo als Molière die schetst. Maar is het dan eene wet, dat men zulk een *verkunsteld* wezen, als algemeene uitkomst eener hoogere beschaving en veredeling moet beschouwen? — Men verlieze slechts niet uit het oog, dat er een aanmerkelijk verschil bestaat tusschen hooge, *fijne beschaving*, gelijk der vrouwe betaamt, en *geleerdheid*, het meer uitsluitend eigendom van den man.

Tot bereiking van deze beide kan dezelfde leerstof, kunnen dezelfde leervakken en wetenschappen worden aangevend. Men make slechts door den drank der wetenschap van de vrouw ook geen wezen met een *mannelijk* karakter. Van den man vorderen wij meer ontwikkeling van het *hoofd*, maar ook van het *hart*; hij is meer bestemd om wiskunstig te denken, maar ook om te gevoelen; — van de vrouw achten wij het omgekeerde: bij haar verlangen wij vooral ontwikkeling van het *hart*, maar ook van het *hoofd*; zij is

meer een wezen des gevoels, maar ook van denken. Beide moeten zich vereenigen in het goede, ware en schoone te *willen*; wat in dien ernstigen wil, aan het koelere verstand van den man ontbreekt, vult de vrouw, als zijne wederhelft, zijn ander ik, aan, door haar meer warm gevoel. Zoo vereenigd en bezield voor hetgene onvergankelijk is, zijn man en vrouw één natuurlijk *geheel*; maar staan in de stofelijke wereld als *twee* wezens tegen elkander over, waarvan hier elk zijne *bijzondere* bestemming en werkring heeft. Wij wenschen slechts hartelijk, dat men die in *Amerika*, uit ijver en liefde voor de vrouw, door te hooge opvoering der wetenschappelijke vorming, niet uit het oog verlieze! — Ook het goede kan men overdrijven.

Maar vervolgen wij ons onderwerp, en letten wij daarbij op de *uitkomsten* dier *akademische* opvoeding van vrouwen. In het afgelopen jaar (1850) waren in *Albany* 10, in *Nieuw-York* 21 jonge dochters met *diploma's* begiftigd, en, voor ons liggen de met goud bekroonde *prijsschriften* van eene en andere inrigting. Wanneer in *Albany* de jonge dochters de akademie met een diploma verlaten hebben, dan maken zij lid uit van eene *vereening* of *association of alumnae*, en blijven daardoor steeds met elkander in betrekking. Ook deze vereening of maatschappij, thans in haar 9. jaar (1850), onder het bestuur van Miss Helen Brown, Mary C. Wyckoff, Harriet L. Worcester, en nog een drietal andere jonge dames, looft gouden eerepenningen uit voor de beste gedichten, zedelijke verhalen, enz. In 1851, bekleedt Emily S. Brown, het voorzitterschap, Isabella Gibson is secretaris, en Josephine M. Colt, is tot penningmeesteresse (*treasurer*) verkozen. Alle drie behooren onder de gegraduëerden van het vorige jaar, waarvan de prijsschriften voor ons liggen, als een gedicht: *the Iceberg* door Miss Frances E. Avery; *l'Energie considerée comme la source principale de l'action*, door Mevr. Loveridge; *Essie Linn, a tale* door Miss Rachel Ackerman. Voor elk stuk staat het korte verslag door onderscheidene vreemde commissiën over die stukken uitgebragt, waarin de bekrooning geconstateerd wordt. In eene inderdaad welgeschrevene,

korte en hartelijke openingsrede, waarin de voorzitter Miss Helen Brown, zulken gedenkt, die in het afgelopen jaar uit den rij der levenden zijn afgetreden, beschouwt zij voor hare verzamelde zusters: *het belang der ontwikkeling van den geest; de redenen van dat belang, de middelen, waardoor die kan worden verwezenlijkt, en de moeilijkheden, die daarbij in den weg liggen, en te overwinnen zijn.*

„En nu, zegt zij ten slotte, daar wij overtuigd zijn van het hooge belang, om de vermogens van den geest hoog te waarden, laat ons nooit vergeten, dat de vorming van het *hart* een pligt is, die met nadruk op ons rust. Er zijn gevallen, waarin het verstand (*intellect*) wordt neergebogen en zijne zwakheid gevoelt. Dan worden die vermogens opgeroepen, als zij wel ontwikkeld zijn, die magtig zijn te volharden. Er is geen tafereel van menselijke zamenloop van omstandigheden (*conflict*), welke de vrouw niet somtijds ondergaan heeft, en, die van ons inspanningen vereischt, beziel door eenen edelen ondernemingsgeest; maar roept niet de strijd des levens onophoudelijk op tot inspanning van *hart* en veerkracht van wil? Wij behoeven niet rond te schouwen buiten den kring der menschen, om eenen werkkring te vinden, want er zijn omstandigheden in den gewonen loop, die elken dag bestaat, welke de beoefening eischt van de zuiverste en beste gewaarwordingen. Het is in de aankweeking van deze huiselijke genegenheden, dat de vrouw eene waarlijk edele bezigheid vindt. Hier, in het *huisgezin*, worden die hooge en heilige beginselen gevormd en aangekweekt, welke, in het leven overgebracht, de verwezenlijking uitmaken van een waardig en verheven karakter.”

Voorts liggen voor ons de verslagen der jaarlijksche examens, voor verscheidene commissiën, daartoe benoemd, benevens de bekroonde prijschriften, als: *Darkness and Dawn*, een gedicht van Miss Emily S. Brown, thans president der vereeniging der *Alumnae*; *An allegory* door Miss Augusta L. Sisson (uit *Louisville* in *Kentucky*), en anderen, waarvan wij alleen de titels opgeven, als: *Conquest, Le pouvoir, Les souvenirs de la vieillesse*, door Harriet v. Reel (uit *St. Louis* in *Missouri*), die te *Albany* studeert. In *New-York*

werden aan *Rutgers Instituut* bekroond: „*Alas! what shadows we are, and what shadows we pursue,*” door den Eerw. Dowling, bij gelegenheid van het openbaar examen voorgelezen; voorts: *Mysterious Knockings*, door den Hoogl. Anderson voorgedragen; *American aristocracy*, door den Eerw. MacDonald, en *the Web of Life*, door den Eerw. Porter gelezen, en allen door jonge dochters gesteld, en daarna in druk uitgegeven; — daarenboven werden een aantal premiën uitgedeeld.

Wij noemen hier bij voorkeur de titels dier bekroonde prijschriften, welke ons de uitkomsten der boven beschrevene wetenschappelijke opleiding leeren kennen. Had gij iets anders verwacht, lezer? En verwondert het u niet onder de overigen: de *autobiographie van een' stopnaald*, — *bloemen (flowers)* enz. aan te treffen? Inderdaad een overzicht van al de prijs-onderwerpen, en de lezing der bekroonde stukken, waarmede ik mij een geheelen dag heb bezig gehouden, ontnemt u grootendeels, zoo niet geheel, de vrees voor die verkunstelde, geleerde vrouwen of *savantes*, waarvoor *Molière* ons een afkeer inboezemt. De vrees, die u en mij bij den aanvang becroop, dat men de *vrouw*, het schoonste pronkstuk der schepping, in *Amerika*, door zoo veel wetenschappelijks mogt bederven, dat men er vrouwen met *mannen*-hoofden van maakt, wordt door de beschouwing der prijschriften grootendeels, zoo niet geheel, weggenomen.

Die opstellen gelijken veeleer de liefelijke lentebloemtjes, van allerlei kleur en bevallige geuren, gelijk onze voorjaars-tentoonstellingen in zoo schitterenden tooi aanbieden. Zulk een kunstmatig aangelegde bloementuin heeft iets verrukkelijks voor den beschouwer; nu, daarmede kan ik het best die bloemen van den geest, van het *Amerikaansche* schoone geslacht vergelijken. — Of de schoonen zelve het regte bloemenwaas, dat teedere aurikelenpoeder behouden, waarvan *Jean Paul* spreekt, en, of die veelkleurige bloemen rijpe, natuurlijke en gezonde vruchten opleveren voor het leven? Zie, dat zijn vragen: ik durf ze in gemoede *niet* beantwoorden; men klaagt, dat de vrouwen, over het geheel, niet *sterk* zijn in *Albany*; men vindt er geene Geldersche

deerns, met vaste, hoog gekleurde koonen, die den blos der gezondheid vertoonen. In *Nieuw-York* schenen zij mij zonder en krachtiger toe: ik zag er jonge dochters van een bevallig, rijzig postuur, met den blos der gezondheid op het gelaat; maar men heeft mij verzekerd, dat het geen natuurlijk aurikelenpoeder is. En dit zou mij wezenlijk leed doen.

Voor mij, ik wenschte met ernst, en, om den wille der *Amerikaansche* vrouwen, met nadruk, dat een geneesheer met gezonden, onbenevelde blik de *voor- en nadeelen* dier vrouwelijke opvoeding, uit een fysiek oogpunt, wilde ontwikkelen, wel verzekerd, dat de *Amerikaan* de laatste vermijden zal, als hij er behoorlijk van ingelicht is. Dat alleen weet ik, dat de geleerde Dwight zeer ernstige aanmerkingen op de *huiselijke* opvoeding van meisjes, en hare *vertroeteling* gemaakt heeft. Dat kwaad bestaat dus niet alleen in onze steden, maar ook in *Boston* en elders.

Van ééne inrigting moeten wij hier nog gewagen, alvorens dit onderwerp, het akademisch onderwijs, te verlaten, nl. de *vrije akademie (free academy)* te *Nieuw-York*. In 1846 had een lid van den raad van opvoeding, Townsend Harris, het onderwerp ter sprake gebracht; in 1847 bragten Harris en J. S. Bosworth dienaangaande een verslag uit, en nog in datzelfde jaar wendde deze commissie, benevens J. L. Mason, zich dienaangaande tot de wetgeving, die de vraag in Junij van hetzelfde jaar ter beslissing van het volk bragt. Met 19,404 stemmen voor, tegen 3,409 afkeurende, en dus met eene meerderheid van 15,995 stemmen, werd er tot de oprigting besloten, en, zoo werd reeds in Nov. 1847 den eersten steen gelegd, van een prachtig akademie-gebouw in gothischen stijl, dat reeds vóór het einde van 1848 voltooid was, en in alles, aankoop van grond, bouwen, laboratorium, bibliotheek enz., meer dan 200,000 gl. gekost heeft. Op den 29. Januarij 1849 werd het zelfs, met vele plegtigheid en toespraken door Robert Kelly, Horace Webster, en den Mayor W. F. Havemeyer, met een aanzienlijk getal kweekelingen ingewijd. Zoo is de *Amerikaan*, als hij een algemeen nuttig denkbeeld gevat heeft, ongemeen vlug en krachtig in de uitvoering; geene jaren verliezende met deli-

beratiën, met wikken en wegen, die hier zelfs de nuttigste zaken niet maar tot *wistel*, zelfs tot *afstel* brengen.

Ik zag die akademie dus in hare eerste jaren, zoo als zij pas in het leven was getreden, en, wat het fraaije gothische gebouw betreft, met dat der prachtige universiteit kan wed-ijveren. Bij gelegenheid van het eerste verjaringsfeest hield Mr. Erastus C. Benedict, als president van den raad van opvoeding, de opvolger van Robert Kelly, eene uitgewerkte redevoering, waarin hij onder anderen zegt: „De studiën, die hier gedreven worden, zijn die eener grondige opvoeding in onze hoogste collegiën, zoo wel als die, welke meer doorgaans worden opgedragen aan hooge scholen en akademiën. De kweekelingen, die dat verlangen, kunnen grondig worden opgeleid in onderscheidene wetenschap en hare *praktische toepassingen*, en die, welke het verkiezen, ontvangen alleen dat bijzonder onderwijs, hetwelk hen bekwaam maakt voor eenig *bijzonder* bedrijf. Bij het verlaten der inrigting, ontvangen allen een behoorlijk getuigschrift (*testimonial*) van hunne gemaakte vorderingen in de wetenschap.

„Deze inrigting is een openbaar seminarium, gesticht door de regering, om *kosteloos* voor *allen* de voordeelen der hoogste opvoeding te verspreiden, — voor *allen*, niet onder de armen alleen, of onder de rijken alleen, — maar onder allen op gelijken voet. Zij is slechts eene eigenaardige handeling, (eene karakteristieke functie) van ons gouvernement, — waardoor zij die republikeinsche gelijkheid, die edelmoedige vrijheid, aan den dag legt, behoudt en inprent, welke de ondervinding heeft getoond, dat de kracht, zoo wel als de schoonheid onzer instellingen uitmaakt. Het ligchaam van den Staat handelt hier. Het *volk* benoemde in zijne jaarlijksche verkiezingen zijne vertegenwoordigers voor dit doel, en het koos zijne dienaars voor andere openbare pligten, en, deze vertegenwoordigers als een georganiseerde raad van opvoeding — eene soort van academische senaat, — benoemen de Hoogleeraren, en maken van tijd tot tijd de wetten en reglementen, zoo als de inzichten der ondervinding of de behoeften der vorderingen, wijzigingen en verande-

ringen, die noodig maken, en al de *onkosten der opvoeding worden betaald uit de openbare schatkist*, — zoowel voor boeken, kabinetten en schoolbehoefden, als voor gebouwen en de tractementen der leeraren.”

„Met de stad als haar stichteresse, de openbare schatkist als haar begiftigster, de openbare stem als haar aanmoedigster, en de volks-oppermagt als haar opzigster (*visitor*), moest deze instelling zijn, wat zij is: eene *vrije* akademie. — *Vrij voor allen*; eene vrije fontein, waar allen hunnen dorst mogen verzadigen naar verstandelijke en wetenschappelijke beschaving, aan de zuivere en levende wateren van louter akademisch onderwijs.”

Zij is derhalve, gelijk uit deze woorden blijkt, eene voltoojing van het geheele stelsel van *vrij volks-onderwijs*, en maakt met de aanvangsschool en lagere openbare volksschool, waarop zij reeds bij aanvang een gunstigen invloed uitoefent, één *schoon geheel* uit. Gelijk in de lagere scholen, zoo staat ook hier de toegang voor allen, en voor allen *kosteloos* open.

Slechts ééne enkele stem, die van Horace Greeley, verhief zich tegen haar bestaan, en wel, zoo het schijnt, op grond, dat de akademie een voorafgaand *examen* ter toelating vordert, en geene anderen tot dit examen aanneemt, dan die, ten minste gedurende het *laatste* jaar, de openbare school bezocht hebben. Wie dan niet bekwaam genoeg is of niet van de aangewezenen scholen komt, wordt afgewezen. Dit is, naar Greeley, eene afwijking van de republikeinsche beginselen, waarnaar *niemand*, en allermint de minkundige, die dus de grootste behoefte heeft aan opleiding, mag worden afgewezen; terwijl de meerbegaafden door die toelating een voorregt genieten, waarop allen aanspraak en waaraan de minbegaafden de *meeste* behoefte hebben.

Evenwel, als men in aanmerking neemt, dat de aanvangsschool, openbare school en vrije akademie *één geheel* uitmaken, waar, door allen *vrij*, d. i. kosteloos onderwijs wordt genoten, dan begaat men hoegenaamd geen onregt, als men vordert, dat de leerling zoo lang op de openbare school vertoeft, tot dat hij blijken heeft gegeven, dat hij de academische lessen met vrucht volgen kan. Eene andere zaak is het, en meer

onrecht is er in gelegen, dat men *geene* kweekelingen van privaat-scholen aanneemt. „*That is wrong*,” zeide mij mijn gids. En ik zou ook niet weten, hoedanig dat, naar republikeinsche grondbeginselen, te verdedigen.

Meer *consequent* is het in het Amerikaansche stelsel om naast deze vrije akademie voor jongelingen, thans ook eene *vrije* akademie voor jonge *dochters* te stichten. *Boston* en *Baltimore* zijn daarin reeds voorgegaan: *Nieuw-York* zal ongetwijfeld volgen. Wij lazen het wel en degelijk ontwikkeld verslag dienaangaande, aan den raad van opvoeding uitgebragt, door eene commissie, bestaande uit mannen als Robert Kelly, reeds meermalen genoemd, Edw. B. Fellows, Erast. C. Benedict, thans president, een man van ongemeenen ijver en helder doorzigt, James Cruikshank en Timothy Daly. Wij moeten erkennen, dat, na de lezing van hun verslag van 16 October 1849, bij ons ook de laatste bedenkingen tegen het *Amerikaansche* stelsel van hoogere vrouwelijke opvoeding zijn weggenomen, die wij, boven nog, ten deele koesterden tegen de ontaarding, die wij vreesden van het *vrouwelijke karakter*. Integendeel moeten wij thans belijden, dat het stelsel zelf *goed* is, en, eene vrije akademie voor jonge dochters, waar deze, even als de jongelingen, kosteloos studeren, op het standpunt, waarop de vrije *Amerikaan*, waarop vooral de vrouw, in haren huisse-lijken kring staat, niet kan gemist worden.

Wij willen hier, om de belangrijkheid van het onderwerp, nog eenige gronden aanvoeren, die de commissie, voor de stichting eener vrije *akademie voor jonge dochters*, (*a free academy for females*), in haar rapport heeft aangevoerd. Nadat zij van onderscheidene zijden de tegenbedenkingen tegen zoodanige inrigting heeft overwogen, stelt zij de gronden, die voor de inrigting pleiten, in een helder licht, en doet de overtuiging ontstaan, dat werkelijk, ook tot voltooiing van het onderwijs van jonge dochters, zoo wel als van dat der jonge lieden, eene akademie voor jonge meisjes, in het *Amerikaansche* stelsel *niet kan gemist worden*.

De bedenking, dat zulk eene inrigting niet ten *algemeene* nutte zal strekken, omdat de vrouw eene geheel andere

bestemming heeft in de zamenleving en den *huiselijken* kring; ook de bedenking dat eene zoo hooge opvoering van de opvoeding der vrouw, schade zal toebrengen aan haar karakter en geslacht, haar zal *vervormen* en ongeschikt maken voor hare huiselijke roeping; het evenwigt in de huisgezinnen zal verbreken; — gelijk ook de vrees, dat de vrouw, boven haren stand opgevoed (*over-educated*), slechts des te ongelukkiger is, als zij de opgewekte zucht voor wetenschap niet kan bevredigen, en, wat dies meer zij, wordt met schranderheid ontleed*, overwogen en weerlegd. „Wat zijn al die tegenwerpingen anders dan slechts eene gewijzigde uitdrukking van dat gevoelen, dat genoegzaam algemeen geweest is, en dat misschien, nog op dit oogenblik, het algemeene gevoelen is van het menschedom: *dat de vrouw eene mindere plaats behoort te bekleeden*. Waarin verschilt het aangevoerde betoog van den huidigen dag *tegen* de verhooging van het standpunt van vrouwelijke bekwaamheden, dat nl. *de vrouwen niet zoo veel opvoeding behoeven te ontvangen als de mannen, en, dat zulk eene opvoeding haar slechts ongeschikt maakt voor hare eigene bestemming* en pligten, — van het betoog, hetwelk een onderdaan van den sultan in het midden zou brengen tegen de geringste vrouwelijke opvoeding, — of, van de redenen, die een *Atheniër* zou hebben voortgebracht om zijn gedrag te regtvaardigen, dat hij den geest der *Grieksche* vrouw zonder ontwikkeling liet, tenzelfde tijde, dat de armste burger de voortreffelijkste voortbrengselen van Sophocles of Euripides zat te beoordeelen, en, de minste fout tegen taal en uitspraak, hoewel door Demosthenes begaan, berispte? Men moet erkennen: er bestaat nog over het geheele onderwerp der vrouwelijke opvoeding, zoo wel openbare als bijzondere, een groot gedeelte, dat ons van het *vooordeel der barbaarschheid* is overgebleven.”

Evenwel willen de verslaggevers onderscheid gemaakt hebben tusschen opvoeding van jongelingen en van jonge dochters: ook willen zij het schoone geslacht geene bloemenkransen op het hoofd zetten, die ras verwelken en even spoedig hare geur verliezen, om dan weder weggeworpen

te worden; zij dringen aan op eene degelijke en wezenlijke ontwikkeling van *verstand* en *hart* beide, op wezenlijke *beschaving van den geest*.

„De ontwikkeling van den *geest der vrouw*, de vermeerdering van haren invloed, en hare verheffing in de zamenleving, maakt een der voorname hoofdbeginselen en eigenaardigheden uit der tegenwoordige beschaving. Het standpunt, dat de vrouw bekleedt, kan gezegd worden te zijn de maatstaf van de geestelijke ontwikkeling eens volks. De vereeniging van verstand met de aangeborene zachtheid van het vrouwelijke karakter, is het grootste middel ter verfijning en veredeling van den toon der maatschappij, en ter verheffing van hare moreele zuiverheid van zeden.

„De invloed der vrouwelijke schranderheid (*intelligence*) hare verfijning van zeden, is eene der meest uitstekende trekken der *Amerikaansche* beschaving. De algemeenheid der verfijning (*refinement*), in het algemeen gesproken, en, zoo als zich die in verschillende trappen vertoont, is zeer merkwaardig. Juist deze trek van ons maatschappelijk leven, verrast den wetenschappelijk ontwikkelden reiziger het meest. De lamp van vrouwelijke schranderheid verlicht en vervrolijkt elk huisgezin. Dit licht doordringt den boezem van het gezin, strekt tot sieraad van elk huis. — Het hoeft onwifelbaar een' magtigen invloed uitgeoefend op de vorming van het *nationale* karakter. *Amerikaansche* burgers zouden niet kunnen gevormd worden, zonder den gelukkigen invloed van *Amerikaansche* moeders en zusters. Zij brengen, voor een aanmerkelijk gedeelte, bij, tot den grondslag van deugdzaame beginselen, tot die liefde voor de genoegens van een deugdzaam huisgezin; tot die algemeene hoffelijkheid van manieren, en, die uitgebreide verspreiding van gewone kennis, die ons volk van anderen onderscheidt.”

„Wanneer de maatschappij ooit doordrongen zal worden door eene hoogere mate van algemeene kennis, dan die, waarover wij ons thans, en in de meest bevoorregte deelen van ons land, met eenig regt verblijden, dan zal dit niet kunnen bereikt worden, zonder te voorzien, over het algemeen, in eene hoogere opvoeding der vrouw, dan die

tegenwoordig bewerkstelligd wordt. Het mag wel in twijfel getrokken worden, of niet het onderwijs, dat men aan vrouwen geeft, meer waarde heeft voor de opvoeding der maatschappij, door haren invloed, dan dezelfde hoeveelheid, die men aan het mannelijk geslacht doet geworden. De kennis der vrouw is uitstekend geschikt om zich te verspreiden; de wetenschap des mans trekt zich meer te zamen. Ten zij hij optreedt als openbaar leeraar, als schrijver, redenaar, of als onderwijzer der jeugd, is die wetenschap hoofdzakelijk voor hem zelf. De kennis en wetenschap des mans kan men vergelijken bij die verzamelde wateren eener rivier, die in majesteit en met kracht daarhenen stroomen, die de beweegraderen der menschelijke nijverheid met kracht in beweging brengen, en tot een kanaal verstrekken voor de bezigheden en het verkeer der maatschappij. Die der vrouw kan men meer gepast vergelijken met den dauw of malschen regen, die zich zachtelijk over de aarde verspreidt, en het geheele gelaat der natuur verfraait.

„Eene vrije *akademie voor jonge dochters*, in verband met de *openbare* scholen, is zeer bijzonder geschikt om hare zegeningen over de geheele maatschappij te verspreiden. Haar algemeene invloed zal zeer belangrijk en van het hoogste nut zijn. — Éene akademie kan, wel is waar, geen groot getal kweekelingen (*individu's*) bevatten, als men dat vergelijkt met de bevolking, maar haar invloed zal niettemin op een ruim gebied gevoeld worden. De opvoeding, die daar zal voltooid worden, zal men zien, dat zich verspreiden zal, over de geheele maatschappij. Zij (de akademie) zal hare zaden in het rond en naar buiten verspreiden, en vermenigvuldigen, en deze zullen zichzelf voortplanten. Zij zal medewerken om het algemeene standpunt (*standard*) der beschaving in de zamenleving te verhoogen. Zij zal inzonderheid de noodzakelijkheid toonen van, en de aanvraag vermeerderen, om eene hoogere vrouwelijke opvoeding, dan de groote menigte tegenwoordig nog geniet.

„De verhooging der vrouwelijke opvoeding zal ook, op eene verwonderlijke wijze, medewerken aan de verbetering van het andere geslacht. Men zal er naar streven om niet ten

achteren te blijven in de beschaving van den geest." Wijders gaan onze verslaggevers na de goede vruchten, die eene hoogerę vrouwelijke opvoeding belooft voor de huisgezinnen, voor het geluk der huwelijken. Inzonderheid, als die met kroost gezegend worden.

„De moeder is de eerste onderwijzeresse van hare kinderen, en zij zet haar onderwijs voort zoolang als deze *kinderen* zijn. Het is haar genoeg en hare belangrijkste zorg te waken voor de eerste ontwikkeling van den geest. Tot eenen zekeren ouderdom, is zij de bestendige gezellinne der jeugd. Van hare lippen leert deze de beginselen der taal. Uit haar gemoed stroomen de gewaarwordingen die de kinderen het eerst ontvangen. En, wanneer dat gemoed, (de geest der moeder) zelf rijkelijk voorzien is van de schatten der wetenschap en kennis, dan wordt zij eene fontein, die altijd stroomt en nooit opdroogt, van zegeningen, voor zulke gemoederen, die zij van hare eigene volheid besproeit. De ontwikkelde vermogens van den geest der vrouw, verschaffen het kanaal, waardoor beide, *zedelijke* en *godsdienslige* waarheden, worden uitgestort in het verstand en de harten der kinderen. Het kinderhart kan zich niet sluiten voor deze lessen. De liefde der moeder ontsluit den toegang, zelfs, waar geene magt van welsprekendheid of betoog ingang kan vinden. En de lessen, die in de eerste kindscheid worden ontvangen, zijn de kostbaarste en duurzaamste tevens. De ontwikkeling der vermogens van den geest der jeugd, door de tucht eener oordeelkundige en verstandige moeder, is van onberekenbare waarde. Voorbeelden worden er dikwijls aangevoerd, dat *mannen*, die zich eene uitstekende onderscheiding verworven hebben, hunne krachten toeschrijven aan den indruk van het karakter der moeder, en aan de uitwerking der moederlijke lessen. Sommigen hebben het zelfs als een algemeenen regel aangemerkt: *dat groote mannen de kinderen zijn van merkwaardige moeders.*”

Na deze algemeene beschouwingen, worden ook nog andere der bovengemelde bezwaren overwogen en weerlegd, en daarentegen de bijzondere voordeelen van zulk eene inrigting in het licht gesteld. „Men acht het een bezwaar, dat eene

hoogere opvoeding, in vele gevallen, berekend of in staat is, om de vrouw onbekwaam te maken voor hare pligten. Evenwel, er schijnt niet éénig noodzakelijk verband aanwezig, tusschen de vermeerdering van kennis, en eene onbekwaammaking ter vervulling van de pligten des levens. Het natuurlijke en eigenaardige uitwerksel der wetenschap is dit, dat zij liefde inboezemt, tot de betere vervulling der pligt, en zekerlijk heeft de kennis of wetenschap geen onafscheidelijk verband met dien beklagenswaardigen hoogmoed, welke zich schaamt over de plaats, die God zelf heeft aangewezen, als den werkkring en der pligten daaraan verbonden. Wanneer er eenige kracht in deze bedenking gelegen was, waarom hooren wij dan ook niet een dergelijk bezwaar tegen de opvoeding der jonge lieden? enz.

Zoo voortgaande, worden alle, zoo algemeene als bijzondere, bezwaren behandeld, en, het vooroordeel, tegen eene hoogere en betere vrouwelijke opvoeding bestreden. Ook de geldelijke aangelegenheden, en het nut, dier geldelijke opofferingen worden overwogen. Maar, zeggen de voorstanders dier kosteloze, vrije akademie voor jonge dochters: „Er is nog één argument, ten voordeele der oprigting der voorgestelde inrigting, dat wij in den loop van dit onderzoek nog niet hebben aangevoerd. Het kan niet gezegd worden, de verschillende andere beschouwingen, die wij hebben voorgelegd, te overtreffen, maar het is toch zoo belangrijk, dat het mischien op zich zelf, den maatregel zou kunnen regtvaardigen. Dit argument wordt geleverd door de tegenwoordige behoefte aan eene eigene inrigting, om jonge dochters op te leiden tot Onderwijzeressen. Thans reeds zijn zij, op eene uitgebreiden schaal, de onderwijzeressen, in onze openbare scholen. Het geheele onderwijzend personeel in de aanvangscholen, in de afdeelingen voor meisjes, en, volkomen de helft van het onderwijzend personeel in de afdeelingen der jongens, zijn onderwijzeressen. Het is uiterst wenschelijk, dat deze taak aan haar opgedragen blijve. Zij zijn van nature geschikt om kinderen te onderwijzen. Zij bezitten eene bijzondere, zoowel zedelijke als verstandelijke geschiktheid, om zich mede te deelen aan de jeugdige gemoederen. De bevallige hoe-

danigheden van het vrouwelijke hart, leveren een belangrijk hulpmiddel op om wèl te slagen. Lessen van zedekundige en godsdienstige waarheden, vinden meer geopende ooren, wanneer zij door hare lippen worden voortgebracht, en zullen ook menigvuldiger door haar worden medegedeeld. Onderrigtingen in manieren en gedrag, worden op eene bevalliger wijze door haar gegeven. Niet alleen zijn zij van nature meer geschikt om de beste onderwijzeressen der jeugd te zijn, maar zij zullen ook altijd de goedkoopste (*most economical*) wezen. Aan de daadzaak, dat er minder toegangen openstaan voor de werkzaamheid der vrouwen, heeft men het te danken, dat haar arbeid, waar die gebezigd wordt, een minder loon ontrangt, dan die der mannen. Het is daarom eene gelukkige omstandigheid, dat deze vereerende en schoone bezigheid is opengesteld voor de vrouw. Wanneer wij dus, door zoovele beschouwingen geleid worden, om haar tot onderwijzeressen onzer openbare scholen te kiezen, dan is het van het uiterste belang, *dat zij ook behoorlijk worden opgeleid voor hare taak*. Van de grondigheid van hare opleiding, hangt het karakter onzer scholen af. Eene vrije akademie voor jonge dochters zal de middelen verschaffen om onderwijzeressen te vormen, welke de opvoeding onzer kinderen zullen leiden, uitbreiden en verbeteren. Zij zal zoodanige onderwijzeressen opleiden en bekwamen, als het gevorderde karakter onzer scholen behoeft. Er schijnt geen andere weg geopend te zijn om onderwijzeressen te verkrijgen, welke wij noodig hebben. Anders zullen zij hoofdzakelijk tot de zoodanige bepaald blijven, die geene hoogere opvoeding ontvangen hebben, dan onze scholen zelve opleveren. De staats-normaalschool, wordt om verschillende redenen, niet veel bezocht door kweekelingen voor het vak van onderwijs uit deze stad (*Nieuw-York*). Zij kunnen niet gemakkelijk deelnemen aan hare voordeelen. Welke voordeelen er ook mogen verbonden zijn aan een stelsel van opleiding, om de bekwaamheid tot het onderwijzen te ontwikkelen en te verbeteren, deze kunnen allen worden verbonden met de akademie. De praktijk om te onderwijzen, evenwel, wordt in *Nieuw-York* gemak-

kelijk verkregen, door de verschillende trappen door te loopen, welke in de scholen bestaan. De groote zaak, waarin dient voorzien te worden, is *eene grondige opleiding van onderwijzeressen*. Deze is een van de vruchten en der zekere resultaten, welke de stichting eener akademie voor jonge dochters belooft, en, dat heeft een regtstreekschen invloed op de geheele zaak der *volksopvoeding*. Het levert uit een treffend gezichtspunt, een grond op ter verdediging der inrigting en van het groote nut.

„De stad *Nieuw-York*, zoo gaan genoemde voorstanders voort, — moet in niet eene inrigting voor opvoeding bij eenige andere stad achter zijn. De voorgestelde inrigting is eene nieuwe trek in ons opvoedings-stelsel, en, de vraag om haar in te voeren vereischt daarom het grondigst onderzoek. Dergelijke inrigtingen evenwel, zijn reeds in andere steden in het leven getreden. Door den raad van opvoeding van de stad *Boston* is tot de stichting van zulk eene school aldaar, besloten. Openbare *Hooge scholen (High schools)* voor jonge dochters, zijn in volle, gunstige werking in *Baltimore*, en leveren geenerlei belemmeringen op. Zij ontvangen kinderen uit alle klassen der samenleving. De voorgestelde akademie zal in eenige opzigten van deze verschillen, maar de eigenaardigheid van hare inrigting berust op hetzelfde beginsel, en hare noodzakelijkheid op dezelfde beschouwingen. In de hoogeschoolen van *Baltimore*, wordt het aan dezulken, die dat verkiezen, vrij gelaten, de kosten van het onderwijs te betalen. Wij verkiezen het plan van volkomene gelijkheid. Wij erkennen geen onderscheid. Onze scholen bezitten niet het zamengestelde karakter, van inrigtingen, die opleiden tot de werkzaamheid van onderwijs, en, van inrigtingen van liefdadigheid. Zij zijn, in den eigenlijken zin, openbare scholen (*common schools*). Zij worden onderhouden op algemeene kosten, bestuurd ten algemeene nutte, en, ontvangen allen op eenen algemeenen voet.”

Ook de invloed, die zulk eene akademie of hooger *seminarie* van onderwijs voor jonge dochters, op de voltooiing der vrouwelijke opvoeding, op het geheele stelsel van meisjesscholen zal uitoefenen, ter bevordering van éénheid en over-

eenstemming, wordt hier niet voorbij gezien. Zoo lang nog geene akademie bestaat, waarvoor, om zoo te zeggen, allen arbeiden, waartoe allen opleiden, staan de meisjes-scholen, allen geïsoleerd en op zich zelven: door eene akademie verkrijgen zij een gemeenschappelijk vereenigings-punt, waarin de opvoeding der jonge dochters, even als die der jonge lieden, in de reeds bestaande vrije akademie voor jonge lieden, hare voltooiing vinden zal.

Daarenboven, het bestaan dezer vrije akademie voor jongelingen maakt, de stichting eener dergelijke vrije akademie voor jonge dochters, ook uit gronden van gelijkheid en gelijke regten der beide geslachten, noodzakelijk. Zoo lang zij nog niet is verwezenlijkt, beschouwt de *Amerikaan* slechts de eene helft van het gebouw der opvoeding als voltooid; terwijl de andere helft, die deze voltooiing evenzeer behoeft, nog onafgebouwd, op voltrekking wacht. Zoo denkt de *Amerikaan*, zoo denken mannen als Kelly, Fellows, Benedict, Cruikshank en Daly over de opvoeding van meisjes, en maken hunne zienswijze en overtuiging als eene *volkszaak* algemeen bekend.

Maar niet alleen in *Amerika*, ook onder ons zou eene hoogere, en meer algemeene veredeling van het vrouwelijk geslacht, eenen grooteren zegen verspreiden in het huisgezin en de zamenleving. Waarom bezit *Nederland* nog niet ééne normaal-school of hoogere inrigting voor het onderwijs van jonge dochters, die aanleg en lust bezitten voor de vakken van opvoeding en onderwijs?

Niet alleen in *Nieuw-York*, *Albany*, *Boston* en *Baltimore*, wordt in die hoogere behoeften voorzien: ook in het westen van het *Staten-verbond*, dringt dit stelsel van hooger, *akademisch* onderwijs en opleiding, meer en meer door, en groeit daar, om zoo te zeggen, met de bevolking zelve op. Wat de oostelijke staten van *Nieuw-Engeland* en *Nieuw-Nederland*, wat *Massachusetts* en *Nieuw-York*, ook in dit opzigt, boven het opvoedings-stelsel der oude wereld vooruit hebben, dat wordt niet slechts door *Pennsylvanië*, *Maryland* en andere oude staten nagevolgd, maar wordt ook in alle jongere staten, *Ohio*, *Kentucky* enz. beproefd. In de laatste jaren

vooral, hebben die jongere staten in het westen, aanmerkelijke vorderingen in het *vrije* schoolwezen en het akademisch onderwijs gemaakt. *Ohio* schijnt in dat opzigt, althans naar von Raumer, reeds op eene lofwaardige hoogte te zijn. In *Michigan* werd in eene der jongste aanspraken door den Gouverneur te *Lansing* gehouden, gezegd: „Weinige staten zijn er, waar het *schoolwezen* op beteren voet is ingerigt dan in *Michigan*; ingevolge de grondwet zullen er binnen 5 jaren wettelijke bepalingen vastgesteld worden, betreffende een stelsel van scholen, waarin, ten minste gedurende 3 maanden in het jaar, *kosteloos onderwijs* zal worden gegeven. De *Hoogeschool* was echter niet in zulk een bloeienden toestand, hetgeen nog hoofdzakelijk te wijten was aan gebrek aan die scholen, die een middeltrap tusschen hooger en lager onderwijs vormen; maar, daar de middelen niet voorhanden zijn, om zulke scholen op te rigten, en, zij toch onontbeerlijk zijn voor den bloei der hoogeschool, werd deze zaak der wetgevende vergadering bijzonder ter behartiging aanbevolen”¹⁾. En uit een bijzonder schrijven van Junij 1851, waarin wij lezen: dat de *Hollandsche* kolonie onzer *afgescheidenen* bloeiend is, wordt ons gemeld, „dat ook deze op eene inrigting van *hooger* onderwijs bedacht zijn.” — Zoo denkt en streeft men, zelfs in de wouden van *Amerika*: kan *Nederland*, waar de tijdgeest veeleer akademiën en geleerde inrigtingen sloopt, zich voor het nageslacht verantwoorden?

---

1) Zie mijne *Jaarberigten of Mededeelingen betr. algem. Statistiek*, enz. Haarl. bij Kruseman, 1851. bl. 272.

§ 6.

Universiteiten en collegiën, stichters: John Harvard, Elihu Yale, Rutgers, enz.; — Harvard's-universiteit te *Cambridge* (1638); — William's- en Mary's-collegie, te *Williamsburg* (1693); — het Yale-collegie te *New-Haven* (1708); — Princetown-collegie (1746); — Columbia-collegie (universiteit) te *Nieuw-York* (1754); — Pennsylvanië-universiteit (1775); — Brown-universiteit te *Providence* (1764); — Dartmouth-collegie te *Hanover* (1769); — universiteit van Virginië te *Charlottesville* (Jefferson, Madison); — union-collegie te *Schenectady* (1795); — universiteit van Vermont (1791); — het St. John's-collegie in *Maryland* (1784); — Delaware-collegie (1796); — de universiteit van Michigan (1837); — universiteit van Wisconsin (1850); — inwijdings-rede (Hyatt Smith en John. H. Lathrop); — overzicht van alle universiteiten; — Seward: over hare wetenschappelijke hoogte.

Van de akademiën, gaat men tot verdere studie voor een bijzonder vak over tot de universiteiten, collegiën en seminariën. „Het zou evenwel ongerijmd wezen, zegt Rob. Baird, de Amerikaansche collegiën met de groote Europeische universiteiten te willen vergelijken: de inrigting der studiën is geheel onderscheiden. Wanneer wij letten op den omvang van het onderwijs, gelijk het in alle collegiën, die dezen naam verdienen, gegeven wordt, dan kunnen zij, wat de vorderingen in verschillende vakken van wetenschap betreft, met de oude universiteiten van *Europa* geenszins vergeleken worden. Over het algemeen echter wordt de jongeling in deze collegiën beter gevormd voor de bestemming, die hem in *Amerika* wacht, dan met mogelijkheid op de Europeische universiteiten zou kunnen geschieden.”

De wijze, waarop deze *Collegiën* ontstaan zijn, is nagenoeg dezelfde, als waarop sommige *akademiën* haar bestaan ontvangen hebben, namelijk, overal door de milddadigheid en de medewerking van Christelijk gezinde mannen: John Harvard, uit *Charlestown*, de stadhouder Elihu Yale (1721), Rutgers, Dartmouth, Brown, Dickinson, Jefferson en Madison, en anderen, die daardoor hunnen naam vereeuwigd hebben. Hoedanig zich dat heeft toege dragen, verhaalt almede Baird, en is merkwaardig genoeg om hier te worden medegedeeld: „Eene vereeniging werd

tot stand gebracht, inschrijvingslijsten werden geopend, en de invloedrijkste mannen uit de nabuurschap verklaarden zich bereid, om de betrekking van verzorgers (*curatoren*) op zich te nemen. Vervolgens vervoegde men zich tot het wetgevend ligchaam van den Staat om deszelfs sanctie, en, tevens met verzoek om eenige bijdragen voor het opgerigte fonds. De sanctie werd dan verleend, en, veeltijds ging dezelve met eene gifte van eenige duizend dollars vergezeld. Wat nu nog verder tot aankoop van den grond, tot opbouw van het lokaal, tot aanschaffing der bibliotheek enz., benoodigd was, dit moesten zij bijbrengen, die het ten uitvoer gebracht wordende plan op het tapijt hadden gebracht." Op deze wijze hebben de *Amerikanen*, zoo in de westelijke als oostelijke staten, inderdaad aanzienlijke sommen bij elkander gebracht.

De oudste inrigting van dien aard is de *Harvard-universiteit*, die reeds van 1636 dagteekent, in 1638 door John Harvard begiftigd werd, en de *alma mater* van velen geworden is. De tweede is het Willems- en Maria's *collegie*, door onzen stadhouder Willem III, destijds koning van *Engeland*, te *Williamsburg* in *Virginië*, gesticht, omstreeks 1693. Wijders het *Yale-collegie*, te *New-Haven* in *Connecticut*, naar den stadhouder Elihu Yale dus genoemd, en, in 1700 gesticht; het vierde het *Princetown-collegie* in *Nieuw-Jersey*, in 1746, de *Pennsylvanische* universiteit in 1755, — het *Columbia-collegie* in *Nieuw-York*, in 1754, — de *Brown-universiteit* in 1764, en de *collegiën Dartmouth* in 1769, en *Rutgers*, in 1770, opgerigt. Al deze inrigtingen, die wij hier eenigzints nader zullen leeren kennen, dagteekenen reeds van den tijd vóór de omwenteling of onafhankelijk-verklaring.

Voorts laten wij hier volgen een overzicht der *universiteiten*, *collegiën* en *seminariën*, benevens de statistiek der professoren, *alumni*, studenten, en de bibliotheken, zoo als die in 1845 bestonden.

Harvard-universiteit, te *Cambridge* nabij *Boston*. Deze beroemde universiteit, de oudste in de *Vereenigde Staten*, werd, *achttien* jaren na de grondvesting van *Plymouth*, gesticht (1638), toen de bevolking van *Nieuw-Engeland* nog nauwelijks 5000 zielen bedroeg. Reeds had de bekende

Winthrop, aan wie de kolonie zoo vele verplichting heeft, het algemeene bestuur tot eene som, gelijk staande met de jaarlijksche opbrengst der kolonie, bewogen, ten einde een *collegie* daarvoor op te rigten, toen John Harvard in 1638 in de baai aankwam, en, dit voorgenomen werk door eene aanzienlijke gift ondersteunde, waardoor deze stichting zijnen naam ontving. Deze Harvard namelijk, wien men in 1828 een gedenkteeken op zijn graf heeft opgericht, was vroeger geestelijke in *Engeland*, en stierf in het stichtingsjaar der universiteit 1638, te *Charlestown*, kort na zijne aankomst in *Amerika*, nadat hij de helft van zijn vermogen en zijne geheele bibliotheek aan het *collegie* vermaakt had, dat langen tijd het eenige collegie in *Nieuw-Engeland* was, waar groote en verdienstelijke mannen gevormd zijn.

Naauwelijks ook waren dus de grondslagen dezer jeugdige inrigting gelegd, of de *Puriteinen* toonden, dat zij haar dierbaar was. *Connecticut* en *Plymouth*, benevens de steden in het oosten in *Nieuw-Engeland* bragten, volgens Bancroft, dikwijls kleine sommen ten offer, om haar verder op te kweeken; de Staat schonk het inkomen van een veer (*ferry*) ten haren behoeve (1645), en, zelfs bragt ieder huisgezin in de kolonie een geldelijk offer, of wel eenig graan op, ter ondersteuning van deze inrigting, al naar gelang van ieders vermogen. Sedert dien tijd ontving zij meermaalen aanzienlijke ondersteuning, zelfs uit *Engeland*, waar de kooplieden Sam. Holden en Tho. Hollis haar aanzienlijke geschenken en erfmakingen deden toekomen; de laatsten in 1722, '26; terwijl Thomas Hancock, eenen leerstoel stichtte voor de *Oostersche* talen (1765), gelijk Dr. Hersey (1782) voor de geneeskunde, en de majoor Erwing (1791) voor de scheikunde. De Engelsche godgeleerde Lightfoot en Dr. Theoph. Gale lieten haar hunne boekerijen ten geschenke na, terwijl, volgens de stichting van Gouverneur Bowdoin, academische prijsvragen worden uitgeschreven, en, nog een andere bepaalt: dat er jaarlijks door een predikant *eene theologische voorlezing tegen het Pausdom* enz. moet worden gehouden. Christ. D. Ebeling, aan wien wij deze bijzonderheden ontleenen, verhaalt

ons evenwel niet, door wien deze voorlezing is ingesteld. Zoo dan strekt deze oude *Amerikaansche* stichting den *Puriteinen* tot onvergankelijke eer; want zij toont ons: dat naauwelijks de oorspronkelijke wouden geveld waren, om zich te kunnen nederzetten, of zij waren reeds bedacht op de stichting van een collegie, dat in den tijd van haar bestaan, gedurende een paar eeuwen, meer dan 58000 individuën heeft gevoedsterd; dat ongeveer 250 gegraduëerden jaarlijks in de klassieke studiën opgeleverd, en een grooten invloed op het karakter van *Nieuw-Engeland* uitgeoefend heeft.

Zoo als *Harvard-universiteit* thans bestaat, telt zij 30 hoogleeraren, en heeft vier faculteiten, waardoor zij zich van de seminariën en collegiën onderscheidt, die alleen voor slechts één vak arbeiden. Deze faculteiten zijn, die der *letteren*, de *regtsgeleerdheid*, de *geneeskunde* en *godgeleerdheid*. Met deze universiteit is eene akademie verbonden, welke, gelijk over het algemeen, alle dergelijke inrigtingen, in de navolgende vier klassen verdeeld is, als: de *freshmen* (de jonge knapen), de *sophomoren*, de *juniores* en *seniores*. Wie deze klassen heeft doorgewerkt verkrijgt het *baccalaureat*, en studeert dan verder aan de universiteit in eene der bijzondere faculteiten der theologie, geneeskunde, regten, enz., tot dat hij de waardigheid van *doctor* of *magister* verkrijgt.

De geschiedenis der *Harvard-universiteit* werd beschreven door Josiah Quincy, haren tegenwoordigen president, en is voor korten tijd in het licht verschenen. In de 17^e eeuw had zij niet slechts te worstelen met gebrek aan geldmiddelen, maar zij nam daarenboven een hartstogtelijk aandeel aan de twisten der godgeleerden, die nadeeligen invloed op hare ontwikkeling en vooruitgang uitoefenden. Ook nog in het midden der 18^e eeuw nam zij aandeel aan heillooze twisten en nieuwe bewegingen, tot dat zij eindelijk, zoo als Baird zegt, in handen viel van „zulke personen, die een „*ander Evangelie*” hadden, dan dat, 't welk deszelfs vrome stichters beleden.” Hare rigting is *Unitarisch*.

Dit berokkende haar, ook in geldelijk opzigt, groote nadeelen: Samuel Abbot, die haar in zijn testament eene aanzienlijke som vermaakt had, nog getuige zijnde van deze

nieuwe beweging, onttrok haar zijn toegedachte legaat, om de *Philips*-akademie te *Andover* te begunstigen.

Intusschen heeft zij, hoezeer door vrijzinnige beginselen geleid, uitstekende mannen onder hare leeraren, als: den regtsgeleerde *Story*, *Dr. Gray*, *Felton*, *Beck*, *Longfellow*, *Norton*, en haren geschiedschrijver *Josiah Quincy*, waarvan wij sommigen later zullen leeren kennen.

De universiteit-gebouwen zijn ruim en doelmatig ingerigt; tot dezelve behooren vier gebouwen voor de studenten, de universiteits-zaal (*hall*) en kapel, van graniet gebouwd; de *Harvard-zaal* (*hall*), bevattende het museum en natuurkundig kabinet; de zaal der godgeleerdheid, (*divinity hall*); de scholen der regtsgeleerdheid en geneeskunde, en de boekerij, een prachtig, gothisch gebouw van graniet, dat 61,000 boekdeelen bevat. Deze allen zijn op het grondgebied van het fraaije dorp *Cambridge*, vier mijlen van *Boston*, gelegen. Wijders bezit deze inrigting behalve een natuurkundig kabinet, een scheikundig laboratorium, een kabinet van mineraliën, een anatomisch museum, en een' rijken, botanischen tuin, van acht akkers (*acres*) groot.

Op hare rijke boekerij, reeds in 1639 begonnen, komen wij ook later terug, om hier nog een woord te gewagen van hare drukkerij. *Collegie*, *bibliotheek* en *drukkerij*, alle drie de oudsten in de Vereenigde Staten, volgen elkander aldus op, 1638, '39 en '40. Het was namelijk in dit laatste jaar, 1640, dat het eigenlijk oudste boek in *Amerika* gedrukt werd, zijnde *a new version of Davids Psalms* (1640). Aanvankelijk was de drukpers volkomen vrij, doch later werd zij, volgens *Ebeling*, zoodanig onder *censuur* van het *Engelsche* bestuur gesteld, dat het zelfs verboden was, eene uitgave van het vrome werkje van *Thomas à Kempis*, of wat men hem althans toeschrijft, van de *Imitatio Christi*, te bewerkstelligen (1662).

Willems- en Maria's-collegie in *Virginie*, waarvan men de stichting aan onzen stadhouder *Willem III*, koning van *Engeland*, en *Maria* (dochter van *Jacobus II*) verschuldigd is, dagteekent reeds van omtrent 1639, tijdens het bestuur van *Nicholson*. Dit collegie te *Williamsburg*,

verd aanvankelijk gesticht, zoo als Bancroft ons berigt, door de ijverige bemoeijingen van den geleerden en volhardenden Blair, door inschrijvingen, eene gift des konings, een inkomen der koninklijke domeinen, benevens eene belasting van een stuiver (*penny*) op het pond tabak, welke naar andere volkplantingen uitgevoerd werd. Sedert zijn bestaan heeft het almede een groot aantal gegraduëerden opgeleverd, en daaronder mannen, die de aanzienlijkste staatsbetrekkingen bekleed hebben. Bij zijne stichting ontving dit collegie eene gift van 20,000 akkers (*acres*) land. Gedurende den vrijheids-oorlog verloor het collegie $\frac{3}{4}$ van zijn inkomen; namelijk van de 18,000 doll. behield het slechts 4500 doll. inkomen over; zoodat men genoodzaakt was een paar betrekkingen als Hoogleeraar onvervuld te laten; doch de schrandere president Madison trachtte deze inrigting uit haren gezonken toestand op te beuren. De edele natuurvorscher Robert Boyle, had door eene nalatenschap eene school voor *Indianen* aan dit collegie verbonden, ter evangelisering en beschaving van *Indiaansche* knapen; doch deze afdeling bereikte niet haar doel. Beter slaagden de *grammar-school* en eene andere *school of humanity*, die men met deze inrigting verbond, en, waarvan de eerste onder twee Hoogleeraren en eenen opziener (*Usher*) gesteld werd. Ook trachtte de Gouverneur Tyler, de medische faculteit aldaar te herstellen. Hoezeer men nog de voorschriften van den koninklijken stichtingsbrief in acht blijft nemen, heeft men toch, ter vermindering van het schadelijke, kloosterlijke zamenwonen, den studenten vergund in de stad bij burgers in te wonen. Voor kostgeld en inwoning worden 250 tot 3000 gulden betaald. Het bestuur dezer universiteit berust in handen van 18 Opzieners (*visitors*). Het telt thans een president, 5 professoren en eene boekerij van 5000 boekwerken. Het heeft eene faculteit voor de regtsgeleerdheid, en wordt op den 4. Julij van elk jaar, den dag der vrijverklaring van *Amerika*, geopend. Overigens telt *Virginië* ook nog het *Hampden-Sidney-collegie*, benevens het *Washington-collegie*, beide bij *Lexington*, in 1774 en 1782 ingelijfd, en door Ebeling vermeld. De onsterfelijke Washington, wiens naam

dit laatste voert, vermaakte aan dit collegie in 1796 een zeer aanzienlijk jaarlijksch inkomen van 50 tot 65,000 gulden.

Het *Yale-collegie*, een der voornaamste hoogeschoolen der *Vereenigde Staten*, die met het *Harvard-collegie* te *Cambridge* gelukkiglijk wedijvert, dagteekent, volgens Baird, van 1700, doch volgens Smith, Putnam en Ebeling van 1701. Aanvankelijk zond *Connecticut* zijne jeugd naar *Cambridge* om er eene geleerde opvoeding te ontvangen. De afstand echter was velen te bezwaarlijk en kostbaar. Daarom vereenigden zich een *tiental* predikanten, om eene eigene *collegiale*-school te stichten, die in het jaar 1701 door eenen *vrijbrief* ingelijfd, aanvankelijk te *Killingworth* gevestigd, en onder de leiding van den predikant Pierson gesteld werd. Na eenige oneenigheden en verschillen over de plaatsing, besloot men in 1716, om deze inrigting in 1717 naar *New-Haven* over te brengen, waar zij in 1718 plegtiglijk werd ingewijd, en, naar den Engelschen koopman en gouverneur der Oost-Indische Compagnie, Elihu Yale, zijnen tegenwoordigen naam ontving, omdat deze, behalve zijne boeken, eene niet onaanzienlijke som aan haar geschonken had. In 1719 volgde Timoth. Eutler als president over het collegie op, die, in 1722 tot de *Engelsche* kerk overgaande, zijne betrekking nederlegde. Hare plaatsing in *New-Haven* (*Connecticut*) wordt thans geroemd, aangezien deze stad, aange naam gelegen, zoowel door netheid en schoonheid uitmunt, als dat zij door beschaving en den goeden toon der zamenleving der inwoners, bij den *Amerikaan* hoog aangeschreven staat. In 1722, '32 en '45 verkreeg het collegie achtereenvolgens nieuwe voorregten, schenkingen en vrijheden, en zag onder toenemenden bloei der fondsen, achtereenvolgens als president optreden: Elisha Williams (1726), Thomas Clap (1739), een voortreffelijk wiskundige, Ezra Stiles (1777), die tevens de betrekking als Hoogleeraar in de kerkelijke geschiedenis bekleedde. In het jaar 1792 ontvingen de inkomsten van het *collegie* nieuwe uitbreiding; terwijl de gouverneur van den Staat, benevens den ondergouverneur en 6 assistenten, mede-opzigtters van deze inrigting werden. Evenwel maakt zij hare eigene wetten,

kies hare eigene verdere opzigtters (*Trustees*) en Hoogleeraren, waaronder men thans mannen telt van uitstekende geleerdheid, als: behalve den president Day, de Hoogleeraren Silliman en diens zoon Benj. Silliman, als scheikundigen, even als den sterrekundige Olmsted, ook in *Europa* beroemd; voorts Shepard, Woolsey en Kingsley.

Ook deze inrigting heeft, even als Harvards-collegie, hare faculteiten, en, is met eene voorbereidende akademie verbonden, welke de opleiding in eenen vierjarigen leercursus tot het *baccalaureaat* voortzet, waarna men tot de faculteits-studie overgaat. Bij de theologische faculteit, duurt de cursus dan nog *drie* jaren, waarvoor geen honorarium betaald wordt; — ook de *geneeskundige* faculteit heeft een' cursus van drie jaren, doch die der *rechtsgeleerdheid*, van twee jaren. Deze beide laatste faculteiten evenwel nemen *honoraria*. Aan deze inrigting bevinden zich 31 professoren, terwijl het getal *Freshmen* in 1844: 111, dat der sophomoren 88, der junioren 77, senioren 107, — en de studenten in de geneeskunde 60, in de rechten 44, en de theologie 66 was.

In het geheel telde dit collegie in 1850, volgens Smith, 5,463 *alumni*, dat zijn dezulken, die daar in eene der faculteiten hunne studiën volbragt hebben.

Gelijk op alle *Amerikaansche* universiteiten, collegiën en seminariën, worden ook hier de *zedes* en *tucht* streng gehandhaafd. Von Raumer deelt uit de wetten en voorschriften mede: „de studenten mogen geene schulden maken, en alleen dan met vergunning hunner leeraren in de stad wonen, als alle vertrekken van het gemeenschappelijk gebouw bezet zijn. Wie afwezig is, of te laat op de les komt, wordt opgeteekend. Bijzondere voogden (*tutors*) hebben het toezigt over vlijt en gedrag. Niemand mag vrouwenkleederen aandoen, den schouwburg bezoeken of medespelen; ook geen ander spel spelen of binnen het schoolgebouw koek of vruchten koopen. Wie in het huwelijk treedt kan geen student blijven. Ieder moet des *Zondags* de kerk bezoeken, en dezen dag ten strengste heiligen. Zoo heet het in de wetten: „wie den Zondag ontwijdt door onnoodige bezigheid, onderhoud, uitgaan, wie op dien dag zijne kamer

verlaat, of eenen anderen student of vreemden inlaat enz. zal bestraft worden, zoo als de aard van het misdrijf dit vordert. Hij, die luide loochent, dat de Heilige Schrift, of een gedeelte daarvan, geen goddelijk gezag (*divine authority*) heeft, wordt weggezonden.”

Behalve de bibliotheken der drie studenten-vereenigingen, elk van 5000 banden, bezit het collegie zelf eene boekerij van 34,000 banden, benevens kostbare verzamelingen van natuur- en scheikundige werktuigen, een kabinet van mineraliën enz.

Het *Princetown-collegie*, of de *Nassau-Hall*, is het oudste en voornaamste in den staat *Nieuw-Jersey*, en werd, volgens Ebeling, in 1738, door den president van den raad der regering, John Hamilton, met eenen stichtings-brief begiftigd; en, in 1747 door den gouverneur Belcher uitgebreid. Koning George II bevestigde het in 1748. Zijne eerste plaatsing was in *Nieuw-Brunswijk* aan de *Raritan*; doch in 1756 werd het naar *Princetown* overgebracht, waar het in den *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog, door de daar in garnisoen gelegde *Hessische* en *Engelsche* troepen groote vernielingen onderging. Onder anderen werden de boekerij en het natuurkundig kabinet geheel vernield. Gelukkiglijk bleef een uitstekend *planetarium* (*Orrery*) van Rittenhouse gespaard. Dit kunststuk door eenen slinger in beweging gebracht, kan men 5000 jaren voor- en achteruit stellen, en wijst den stand der planeten, de gestalten der maan, zelfs de trawanten van *Jupiter*, den ring van *Saturnus* enz. zeer nauwkeurig aan. Het herinnert ons aan het veel bewonderde planetarium van Eisinga te *Franeker*, dat evenwel niet, gelijk een ander in *Middelburg* en dat van Rittenhouse, vervoerbaar is. Hieraan had dit laatste zijn behoud te danken, omdat men het naar *Engeland* overvoeren wilde.

Sedert den vrijheids-oorlog heeft het collegie, wier opvolgende presidenten, de volgende waren: Jonath. Dickinson (1746), Aaron Burr (1748), Jon. Edwards (1758), Sam. Davies (1758), Sam. Finley (1761) en John Witherspoon (1767), zijne verliezen trachten te herstellen.

In 1780 werd door de nieuwe regering de stichtings-brief op nieuw bekrachtigd, en, een bestuur van 23 opzieners (*Trustees*) bevestigd, die de magt bezitten om alle universiteits-graden te verleen. De gouverneur van den Staat, benevens de president van het collegie, behooren van ambtswege tot de opzieners (*Trustees*). Sedert 1794 bekleedde Sam. S. Smith de betrekking van voorzitter.

Doorgaans bekleedt de voorzitter ook eene betrekking als hoogleeraar in de welsprekendheid en fraaije letteren; de onder-voorzitter die der godgeleerdheid en wijsbegeerte. Men roemt de verdraagzaamheid, dat het godsdienstig onderwijs hier naar ieders geloofs-belijdenis gegeven wordt. De gewone leercursus duurt vier jaren. De studenten, wier doorgaand getal 80 tot 100 wordt opgegeven, (zoo bij Ebeling) wonen, of bij de hoogleeraren in, of wel in de fraaije akademie-gebouwen,* waar zij ook *tafelen*. Zij worden, zoo als op de meeste wetenschappelijke inrigtingen in *Amerika*, in vier klassen: *Freshmen*, *Sophomores*, *Juniors* en *Seniores* ingedeeld, en genieten eene edele, zorgvuldige opvoeding, door milde wetten en voorschriften geregeld.

Op het aan deze inrigting verbondene *seminarium* komen wij later terug. Dit collegie had in 1845 reeds 2,615 ge-graduëerden opgeleverd, en telt eenen Henry, bekend door zijne scheikundige onderzoekingen, onder zijne hoogleeraren. De *Nassau-Hall*, het voornaamste gebouw, is 176 voet lang, 50 voet breed en 4 verdiepingen hoog. Behalve kostbare natuur-, schei- en sterrekundige inrigtingen, een museum en kabinetten, bezit dit collegie mede eene bibliotheek van 12,000 banden, en, die van het theologisch seminarium telt er over de 7,000 boekdeelen.

Het *Columbia-collegie* te *Nieuw-York*, door mij bezocht, werd in 1754, derhalve voor nagenoeg eene eeuw, op den 31. Octob. van dat jaar, onder den naam van *King's-college*, door koning George II, als de oudste inrigting van dien aard, in de stad en staat *Nieuw-York* bevestigd. Hare opvolgende en afwisselende lotgevallen werden beschreven door den voormaligen pres. Moore. In 1756 wees de *Trinity Church* (van de Episcopale gemeente) den grond aan, waarop

het collegie-gebouw werd opgericht; terwijl de Eerw. Samuel Johnson, uit *Connecticut*, als eerste president optrad, die in 1763 door den eerw. Myles Cooper, uit *Oxford* in *Engeland*, werd opgevolgd. In hetzelfde jaar ondergingen de leervakken eene aanmerkelijke uitbreiding, en omvatten bijna alle takken van letteren en wetenschappen der *Europesche* inrigtingen van hooger onderwijs; terwijl er tevens eene geneeskundige (*medical*) afdeling, benevens eene voorbereidings-school (*grammar-school*) aan verbonden werden; doch in 1776 werd dit gebouw, in den vrijheids-oorlog, tot een militaire hospitaal ingerigt, en, het getal leeraars en studenten werd verstrooid.

Eerst van 1784 dagteekent het tweede tijdvak van zijn bestaan, toen de wetgeving van den staat *Nieuw-York* zich die inrigting aantrok, en haar, met verandering van den naam in *Columbia-collegie*, tot eene *universiteit van den Staat* verhief, en, onder den gouverneur George Clinton (1787), op nieuw, als zoodanig, met uitgebreide magt inlijfde. Zoo werd deze inrigting, als universiteit, onder het toezigt van 29 regenten gesteld, van welken raad de gouverneur (G. Clinton) en onder-gouverneur (P. van Cortlandt), uithoofde hunner betrekking (*ex officio*), gelijk sedert 1842 ook de Secretaris van staat, leden waren. De eerste kanselier was de zoo evengemelde Gr. George Clinton, en, vice-kanselier der universiteit was John Jay; terwijl Dr. William Samuel Johnson, zoon van den bovenvermelden Johnson, in plaats van den gevlugten Dr. Cooper, tot president was benoemd. Onder het bestuur van dezen, en de opvolgende presidenten, Dr. Wharton, Bisschop Moore en Dr. Harris, nam deze inrigting op nieuw in bloei en aanzien toe. Evenwel, na den dood van den laatsten, die in 1829 door William A. Duer werd opgevolgd, ontving het *Columbia-collegie* een mededinger in de nieuw gestichte *universiteit der stad Nieuw-York* (1831), mede door mij bezocht, en, die mede eene allezins, alzijdige opleiding beoogt. Dit gaf aanleiding, dat men ook hier den wetenschappelijken en letterkundigen leercursus poogde uit te breiden; en wel, onder de benaming van volledigen cursus (*the full course*), hoezeer

deze poging niet dien bijval vond, dien men zich daarvan had voorgesteld. Nadat in 1842 Dr. Duer zijne betrekking had nedergelegd, werd hij door Nathanaël F. Moore, en deze in 1849, door den tegenwoordigen president Charles King, een man van uitstekende voorkomenheid en vele werkzaamheid, opgevolgd. Daarenboven bezit *Columbia-collegie* 12 professoren, telt reeds meer dan 2000 *alumni*, of ge-graduëerden, thans een 100tal studenden, en bezit eene boekerij van 14,000 banden. Het collegie-gebouw, op een aangenaam plein, in het oude gedeelte der stad, is 200 voet lang en 50 voet diep, met twee uitspringende vleugels, ingerigt tot woningen voor hoogleraren. Het gebouw bevat eene kapel, leeszaalen, eene groote gehoorzaal (*hall*), museum, benevens een natuur- en scheikundig kabinet.

De Hoogl. Charl. Anthon, onder wiens bijzondere leiding de klassieke afdeeling (de *grammar-school*) staat, gelijk ook M' Vickar en Renwick, hebben zich door hunne werken beroemd gemaakt. Wij zagen vroeger, op hoe vele akademiën Anthon's *Latijnsche* en *Grieksche* leerboeken gebruikt worden.

De aanzienlijkste mannen van den Staat, en, daaronder vele van *Nederlandsche* afkomst, hebben steeds zitting gehad in het collegie of den raad van regenten; wij noemen slechts diegenen, wier namen *Nederlandsche* afstamming aanduiden, als: de gouverneur Martin van Buren (1829—30); de ondergouv. of luitenant-gouv. P. van Cortlandt (1787), Stephen van Rensselaer (1795), Jeremiah van Rensselaer (1801). En onder de kanseliers: Simeon de Witt (1829). — S. van Rensselaer bekleedde mede de waardigheid van kanselier, gelijk Simeon de Witt, van vice-kanselier, en Romeyn Beck van secretaris.

Onder de regenten zelve tellen wij van *Nederlandsche* afkomst: Egbert Benson (1787), Philip Schuyler, Dirck Romeyn, Eilardus Westerloo, Frederick Wm. Baron de Steuben (1787), Gulian Verplanck (1790), Abm. van Vechten (1797), den reeds genoemden Sim. de Witt, Henry Rutgers (1802), Peter Gansevoort (1808), Martin van Buren (1816), John Lan-

sing, Jun. (1817), John de Witt (1817), St. van Rensselaer (1819), Hermanus Bleecker (1822), Gulian C. Verplanck, (1826), Gerrit Y. Lansing (1829), John Suydam (1829), John V. L. Pruyn (1844), benevens meer dan een Livingston. Wij zien hieruit, hoe ook aan deze geleerde instelling het *Nederlandsche* element blijft voortleven.

Aan deze universiteit of den raad der regenten (*Board of Regents*) is de bevoegdheid opgedragen, om, allerwege in den Staat, nieuwe *akademiën* aan den Staat in te lijven, die namelijk aan de bepaalde voorschriften daartoe voldoen. Deze raad reikt daartoe aan zoodanig eene akademie, die zich onder de bescherming der *universiteit*, en, onder het toezigt der regenten stelt, een bepaald *Charter* uit. Sedert 1787 is dit getal ingelijfde *akademiën*, *seminariën*, *High-schools* etc. zoowel voor jongelingen als jonge dochters, in den staat *Nieuw-York*, zoo als in ons vorige hoofdstuk door ons vermeld is, reeds 157, waarvan echter eenigen wederom zijn te niet gegaan. Gelijk het openbaar lager onderwijs in den staat *Nieuw-York* zijne voltooiing vindt in de *vrije* akademie, zoo ook vindt alle akademisch onderwijs zijn middelpunt en voltooiing in de *universiteit* van den Staat.

Aan dezen raad van regenten worden jaarlijksche verslagen nopens den toestand der *akademiën* ingeleverd, die, in een *boekdeel* verzameld, elk jaar door den kanselier aan den lieut. gouvern. en president van den senaat des Staats worden overgelegd. De kanselier in 1849 was Peter Wendell, in 1850 G. Y. Lansing, wier verslagen (het 62. en 63.) voor ons liggen. Overigens reikt deze raad van regenten zoodanige letterkundige eerbewijzingen (*honors*) uit, als ook elders, in de Vereenigde Staten, aan zoodanige lichamen zijn toevertrouwd: zij verleent *diploma's*, na behoorlijk volbrachte studiën, die den bezitter alle die voorregten schenkt, als ook elders aan zulke *diploma's* in de Vereenigde Staten verbonden zijn. In één woord: deze universiteit bevordert en vertegenwoordigt alle geleerdheid van den Staat.

Behalve het *Columbia-collegie* bezit de staat *Nieuw-York* nog de navolgenden: het *Union-collegie*, te *Schenectady* aan de

Mohawk, gesticht in 1795, met de zonderlinge bepaling in zijn *Charter*, dat het zuiver jaarlijksche bedrag des wezenlijken eigendoms der inrigting nooit meer dan 13,333 dollars zal bedragen. In 1828 werd het collegie, even als de meeste overigen, in twee hoofdafdeelingen, de *klassieke* en de *wetenschappelijke* studiën verdeeld, bevattende deze laatste de wiskundige wetenschappen, ontleedkunde, physiologie, de regten enz. De eerste president was John B. Smith, opgevolgd door den beroemden Jonathan Edwards, (1799), voorts Jon. Maxcy, en, sedert 1804, Eliphalet Nott; terwijl onder de voorstanders de navolgende *Nederlandsche* namen worden aange troffen: Abr. ten Broeck, de van Rensselaer's, Steph. N. Bayard, Th. Romeyn en van Schoonhoven. Het getal studenten was, volgens het jongste verslag aan den Staat ingeleverd, als volgt: freshmen 30, sophomores 69, juniores 99 en seniores 84, te zamen 282. Aan dit collegie, dat een inkomen van meer dan 50,000 gl. geniet, zijn 250 akkers land verbonden, die fraai aangelegd zijn. De eerw. Eliphalet Nott bekleedt, onder de professoren, het voorzitterschap; terwijl onder de vroegere professoren Dr. Potter zich door eenige geachte werken over opvoeding heeft bekend gemaakt. — Het *Hamilton-collegie*, te *Clinton* in 1812 gesticht, onder toezigt van Asahel Backus, als eerste president. Onder de aanzienlijke beschermers telt men een William Maynard; zoo het schijnt, een *Nederlandschen* naam. — Het *Geneva-collegie*, in 1825 ingelijfd, onder den eersten president Jasper Adams, telt mede eenige *Nederlandsche* namen in den rij zijner voorstanders (*patrons*), zoo als: Reese, Bogaert, Schermerhorn en Onderdonk. De *universiteit* der stad *Nieuw-York* werd in 1830 gesticht, waar de kanselier Matthews, door den *Nederlander* van afkomst, Theod. Frelinghuysen, in 1839 werd opgevolgd, die thans aan het hoofd staat van het seminarium te *Nieuw-Brunswijk*. Zoo treffen wij dan ook aan deze inrigtingen overal sporen en namen van *Nederlanders* aan.

Pennsylvanië-universiteit. Met regt kan men van *Philadelphia* zeggen, dat deze stad in *Amerika* voor de wetenschappen is, wat *Nieuw-York* is voor den handel. Zij is de wieg en

de bakermat der Amerikaansche vrijheid, maar ook de zetel van kunsten en wetenschappen, en, kan op onderscheidene, zoo weldadige, als wetenschappelijke inrigtingen roemen. Onder deze inrigtingen is de *Pennsylvanië-universiteit* eene der oudsten en beroemdsten van den Staat. Zij ontstond uit de vereeniging eener inrigting of school van liefdadigheid, (*school of charity*) met eene *akademie*, in 1749 geopend, en een *collegie*, in 1754 gesticht. Deze drie inrigtingen waren aanvankelijk, zoo als Ebeling mededeelt, stichtingen van bijzondere personen, waarvoor, door de ijverige bemoeijingen van den beroemden Benjamin Franklin, een niet onaanzienlijk fonds werd zamengebragt; zoodat de leeraars, reeds van den beginne af, eene goede bezoldiging trokken. Weldra kwamen deze inrigtingen in bloei; waarbij ook de regering, gedurende het presidentschap over het *philosophische collegie*, van Dr. Smith, een aanzienlijk fonds schonk tot zijne uitbreiding. Reeds in 1764 en 1765 werd er eene geneeskundige faculteit aan deze inrigting verbonden. Nadat dit wijsgeerige *collegie*, wegens zijne rigting, een paar jaren was gesloten geweest, werd het echter op nieuw aanmerkelijk uitgebreid, en, zelfs bij de heropening, in 1779—'80, tot eene *universiteit* verheven, welke in 1791 andermaal, vooral ook wat het bestuur aangaat, eenige verandering onderging. De raad des bestuurs werd thans zamengesteld uit 24 opzieners (*Trustees*), waarvan de gouverneur van den Staat van ambtswege lid was. Zoo werd zij als *universiteit van Pennsylvanië*, in dit zelfde jaar, aan den Staat ingelijfd, en telde spoedig daarna, in 1794, te zamen 470, en in het volgende jaar, zelfs 500 studenten, in de volgende drie faculteiten: *wijsbegeerte* en *letteren*, *geneeskunde* en *regtsgeleerdheid* verdeeld; terwijl evenwel ook *wis-* en *natuurkunde* niet waren uitgesloten. — De studenten woonden grootendeels in een zeer ruim gebouw te zamen. Zoo als deze *universiteit* thans bestaat, bezit zij nog drie afdeelingen of departementen, als de *akademische*, *collegiale* en *geneeskundige*. Er wordt overigens in de gewone vakken van wetenschap en letteren onderwezen, die men aan andere collegiën en universiteiten aantreft; terwijl men er ook de gewone *graden*

in elke dier wetenschappen kan bekomen. De universiteit telt, behalve een' president, 13 hoogleeraren, 1,053 *alumni*, met de medische faculteit 5—600 studenten, (de medische alleen 4—500 studenten), en heeft eene boekerij van 5000 boekwerken, dat op zich zelf weinig boeken mag heeten; maar daarentegen bezit *Philadelphia* nog verscheidene andere bibliotheken, en, onder deze de rijke boekverzameling door den beroemden Benj. Franklin aangelegd, van meer dan 40,000 boekdeelen. Aan de universiteit zijn verbonden het uitgebreidste ontleedkundige museum der Vereenigde Staten, een kabinet van natuurlijke historie, eene voortreffelijke verzameling van natuur- en scheikundige werktuigen. Het aantal gegraduëerden in de geneeskundige faculteit bedroeg in 1844 reeds 4,443; deze telt 8 professoren en p. m. 450 studenten.

De *Brown-universiteit*, te *Providence*, (*Rhode-Island*) in 1764 gesticht, waartoe de aanzienlijkste inwoners vrijwillige inschrijvingen deden, was aanvankelijk te *Warren* geplaatst. Doch, zoo het schijnt, door een aanzienlijk koopman John Brown, uit *Providence* begiftigd, werd deze inrigting in 1779, naar die plaats overgebracht, en, naar hem aldus geheeten. Zij geniet eenen grooten roem en wordt met kracht bestuurd; zoodat het inwendig beheer en de bloei ook aan zijne fraaije gebouwen beantwoorden. Ook hier, gelijk elders, worden de studenten, die, zonder aanzien van geloofsbelijdenis, worden ingeschreven, in vier klassen verdeeld: *Freshmen*, *Sophomores*, *Juniors* en *Seniores*. De kosten voor inwoning zijn niet hoog. De catalogus van hare boekerij, eene der best ingerigte, die immer gedrukt zijn, bevat 25,000 boeken. Deze inrigting heeft reeds 1690 *alumni* of gegraduëerden opgeleverd; telt behalve een president, 8 professoren en 140 tot 169 studenten. Dr. Wayland, die vroeger de betrekking van president bekleedde, is ook als schrijver over zedekunde en staatshuishoudkunde bekend.

Dartmouth-collegie, in het graafschap *Grafton* te *Hannover* (*New-Hampshire*), aan de westelijke grenzen des Staats. Dit collegie werd in 1769, of, volgens Smith en Ebeling, in 1770, door Dr. Eleazer Wheelock gesticht, die zijne

school voor *Indianen*-knapen uit *Lebanon* in *Connecticut* naar *Hannover* overbragt 1). Dit collegie verwierf de gunst des konings Willem (onze Willem III), die het vele voorregten, benevens 24,000 *acres* land schonk, waarbij de stadhouder nog 500 voegde; terwijl aanzienlijke giften en schenkingen, uit *Amerika*, *Engeland* en *Holland* hetzelfde toevloeden. De regering van *Connecticut* en *Vermont* schonken het daarenboven in 1789 aanzienlijke landerijen. Een Engelschman Paul Wentworth vermaakte het, in 1786, zijne verzameling van landkaarten en natuurkundige werktuigen. Zijn voornemen was eene leerstoel voor den *landbouw* te stichten. In 1779 werd het collegie, dat de gewone academische graden uitdeelt, ook met eene geneeskundige afdeeling (*medical department*) verrijkt; doch, gelijk alle andere inrigtingen des lands, leed het veel, gedurende den *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog. Thans telt het collegie, behalve een' president, 15 professoren. In de eerste jaren van zijn bestaan had het 250 studenten gegraduëerd, waaronder *twee Indianen*, en in de 22 eerste jaren klom dit getal tot 479, waaronder 140 predikanten; thans is dit getal *alumni* tot over de 2,228 gestegen, terwijl het 331 studenten telt, en eene boekerij bezit van 16,500 boekwerken. De *geneeskundige* afdeeling (*medical department*) heeft zes hoogleeraren, telt 80 studenten, en heeft tot 1845 reeds 577 gegraduëerden opgeleverd. Onder de hoogleeraren heeft zich Crosby, door de uitgave van sommige classieke schrijvers, als taal- en letterkundige bekend gemaakt.

Gelijk op andere collegiën bestaan ook hier *openbare* examina's, ter bekoming van eenen akademischen graad; terwijl de verdeling der studenten in aankomelingen (*freshmen*) *sophomores*, *juniors* en *seniores*, dezelfde is, als op meest alle andere inrigtingen van hooger onderwijs.

Deze lovengemelde *universiteiten* en *collegiën* bestonden allen reeds, zoo als wij boven hebben aangemerkt, vóór den

---

1) De afdeeling voor *Indianen* miste echter grootendeels haar doel: zoowel wegens de aangeborene traagheid der *Indianen*, als omdat men dezen zelfs *Grieksch* en *Latijn* onderwees! Men noemde deze school: *the Indian charity-school*.

Amerikaanschen vrijheids-oorlog, waarin velen, als die te *Princetown*, ook dit *Darmouth-collegie*, en anderen, veel te lijden hadden. Doch na den roemrijken afloop daarvan stegen sommigen, zoo niet de meesten, op nieuw in luister en bloei. Maar daarenboven schenen, althans de oude Staten, zoo de oostelijke, atlantische en zuidelijke, met elkander te wedijveren, om nog meerdere, nieuwe inrigtingen te doen verrijzen, waarop wij, als zoo vele brandpunten van kennis en beschaving, althans op sommigen, nog eenen blik willen werpen, zoo verre onze gidsen Putnam, Baird, Morse, Seward en anderen, ons daarin voorlichten. Vooral ook Ebeling onder de vroegere, en von Raumer onder de tegenwoordige schrijvers over *Amerika*, (beide Duitschers), willen wij daarbij raadplegen.

De *universiteit van Virginië*, te *Charlotteville*, is in een schoon en vruchtbaar dal, en in eene aangename en stille stad, gevestigd. Zij is eene stichting van Jefferson, die, niet verre van hier, te *Monticello* zijn verblijf had, en werd door de zorg van Madison, even als Jefferson, president der Vereenigde Staten, verder opgetrokken. De gebouwen der *universiteit* staan aan drie zijden van een grasrijk, langwerpig vierkant plein. Aan het boveinde daarvan heeft men eene groote *rotunda*, waarin de boekerij en leerzalen zijn. De universiteit bezit een fraai natuur- en scheikundig kabinet, een laboratorium, een anatomisch museum en sterrenwacht. De gebouwen bevatten tevens tien pavillioenen, voor zoo vele woningen van professoren, benevens 109 slaappleatsen en zes hotels voor de studenten.

Fr. von Raumer, die deze universiteit schijnt te hebben bezocht, althans, als eene stichting van Jefferson, zijne bijzondere aandacht wijdt, deelt ons de verwijten mede, die Jefferson zich met dien arbeid op den hals heeft gehaald; hoewel men ook het vele goede, dat hij daardoor heeft te weeg gebracht, niet miskent. „Ten eerste, zegt hij, heeft men het den stichter euvel genomen, dat hij de universiteit naar het eenzame *Charlotteville*, en niet naar de hoofdstad, *Richmond*, heeft overgebracht.” De reden voor en tegen deze handelwijze van Jefferson zijn wel geheel dezelfde, die

men vroeger, voor en tegen de stichting der koninklijke akademie te *Delft*, heeft in het midden gebracht. „Waar- schijnlijk, zegt von Raumer, wilde Jefferson de weten- schap niet in gevaar brengen, van door den overwegenden invloed van louter praktische rigtingen, en, door de voor- liefde voor bedrijf en gezelligheid overvleugeld te worden.”

„Ten tweede werd het aan Jefferson tot een bitter verwijt gemaakt, dat hij de *geestelijken* van allen onmid- delijken invloed op zijne inrigting had uitgesloten. Hierdoor meende men, openbaarde zich zijn ongelooft en zijnen afkeer van het Christendom.” — Intusschen hebben anderen ter zijner verontschuldiging aangevoerd, dat *godsdienst* en *dogma* toch wel niets met het onderwijs in het *Latijn* en *Grieksch*, met wis- en scheikunde te maken hebben; maar dat zij haar eigen terrein bezitten, welke door deze inrigting van onder- wijs op geenerlei wijze verkort wordt. Hij wilde voor ieder de vrije keus en ontwikkeling openlaten; want, welke van de vele secten zou hij anders wel als de heerschende in zijne inrigting hebben moeten opnemen, om aan haar de onbe- paalde leiding op te dragen? Of zou het mogelijk zijn voor iedere geloofsbelijdenis een geestelijke aan te stellen, en dan toch op den duur vrede te onderhouden? Geheel in den geest van Jefferson, werd dus deze *universiteit*, even als het *openbare* schoolwezen van *Nieuw-York*, op den breeden grondslag van het *Christendom* gevestigd, zonder dat één *kerkelijk* beginsel den heerschenden toon aangaf. Maar dit kon op den duur niet bevredigen, omdat men de overtuiging koesterde, dat vooral ook de *studerende* jeugd, juist om het vele wetenschappelijke, dat zij ontvangt, in een *positief* be- ginsel moet worden opgeleid. Om aan dit verlangen te gemoet te komen, en dus het gevaar te vermijden, dat deze universiteit bij de godsdienstige bevolking van *N. Amerika* in minachting en wantrouwen gerake, kiest men tegenwoor- dig, bij zeker tijdsverloop, universiteits-geestelijken, en wel, bij afwisseling, uit eenige bepaalde of talrijke kerk-afdeeling; zoodat, gelijk von Raumer hier teregt aanmerkt: „op Jef- ferson's universiteit, de verschillende *leerstellingen* voor eenige jaren heerschappij voeren, en dan weder plaats maken

voor anderen, op dezelfde wijze als men waant, dat dit met de heerschappij der planeten plaats heeft.”

Overigens worden ook hier, gelijk op andere dergelijke instellingen in *N. Amerika*, de tucht streng gehandhaafd en de zeden der studerende jeugd bewaakt. De studenten staan daartoe onder het opzicht der professoren, en worden aan strenge examina's onderworpen om een *baccalaureaat* en *meesterschap* te verkrijgen. Zonder vergunning mogen zij niet buiten het universiteits-gebouw wonen; zij dragen eene gelijke, eenvoudige zomer- en winterkleeding (*uniform*). Geen student mag meer dan eene bepaalde som ontvangen en uitgeven; slechts de aankoop van boeken is onbepaald. De wetten ter handhaving der *tucht* en goede orde zijn streng, en misbruiken is men altijd meester geworden.

Deze *universiteit* ontvangt eene ondersteuning van den Staat van 55,000 guld. jaarlijks (22,000 doll.), zeven curatoren (*Trustees*) door den stadhouder benoemd, benevens een jaarlijks verkozen president, hebben het bestuur over de geheele inrigting. Sedert 1825, toen deze universiteit het eerst in werking kwam, tot 1845, telde zij reeds 1236 alumni. Zij heeft 9 professoren, ongeveer 200 studenten en eene boekerij van 16,000 boeken. Gemiddeld geniet elk hoogleeraar een inkomen van 3750 gl. (1500 doll.), benevens de collegie-gelden der studenten. Ieder student betaalt nl. voor een collegie 75 doll. of rijksdaalders; als hij twee collegiën bijwoont 45 voor elk; voor 3 of meer 37 rijksd.; eenige voorlezingen kosten 22 rijksd.

De hoofdvakken der studie zijn wiskunde, moreele en natuurlijke wijsbegeerte (natuurkunde), scheikunde, materia medica, ontleedkunde (anatomie), heilkunde, geneeskunde, regtsgeleerdheid, oude talen en letteren, benevens nieuwe taal- en letterkunde.

Bowdoin-collegie te *Brunswick*, in den staat *Maine*, in 1794 gesticht door James Bowdoin, wiens naam het draagt. Deze begiftigde het met eene som van 25,000 gl. (10,000 doll.), terwijl de Staat het met vijf *townships* land en eene jaarlijksche som van 3,000 rijksd. (7,500 guld.) heeft begiftigd. Het hoofdgebouw, bij herhaling in den asch gelegd,

is thans in eenen middeleeuwschen stijl, met twee hoektorens opgetrokken, in den trant, volgens de voor ons liggende afbeelding, van het middeleeuwsche gebouw op het binnenhof in 's *Gravenhage*. In 1802 onderging deze inrigting eene nieuwe organisatie, telt thans een president, 9 professoren en meer dan 749 alumni, 190 studenten en eene boekerij van 23,950 boekdeelen. In 1820 werd ook de geneeskundige school van *Maine*, met deze inrigting verbonden: deze telt 4 professoren, 60 studenten en 464 ge-graduëerden. De president Dr. Woods Jr., benevens de professoren Cleaveland, Upham, Newman, zijn bekend door hunne werken, in verschillende vakken van geleerdheid.

De *universiteit* van *Vermont*, te *Burlington*, werd in 1791 gesticht, en is zeer aangenaam, op eenen hoogen grond, gelegen, aan het schilderachtige meer *Champlain*, in het graafschap *Chittendon*; zij heeft een *cupola*, van waar men de uitstekendste gezigten heeft, zoo over het meer als op de groene bergen (*green mountains*). Zij heeft een president, 7 professoren, 277 alumni, 125 studenten, benevens eene kleine, maar uitgezochte boekerij van 9,300 boekdeelen. Zij staat onder de leiding van den gouverneur en 16 curatoren, en heeft weinig of in het geheel geene betrekking met den Staat, die aan deze inrigting 40,000 *acres* land schonk, waarbij een aanzienlijk voorstander nog voor 48,000 gl. aan land voegde. Men huldigt hier de grondstelling, aan geene bepaalde *geloofsbelijdenis* eenigen voorrang te geven. Eene bepaalde rigting volgen bepaaldelijk de *kerkelijke* collegiën. — Ieder student betaalt ongeveer 37 rijksd. voor het onderwijs, waarvan von Raumer eene tabel of schema der leervakken en lesuren mededeelt. Ook hier, gelijk overal elders aan de Amerikaansche universiteiten en collegiën, worden de tucht streng gehandhaafd en de zeden bewaakt. Den studenten wordt het tot plicht gemaakt, het morgen- en avondgebed bij te wonen, en des Zondags de kerk te bezoeken. Tabak rooken en muziek maken, gedurende de studieuren, is verboden. Na volbragten studietijd en afgelegd examen wordt men tot het baccalaureaat en tot

meester der vrije kunsten bevorderd. De vacantietijd duurt 13 weken.

Ook *Maryland* en *Delaware* bezitten hunne inrigtingen van hooger onderwijs, als het *St. John's-collegie* te *Annapolis* (*Maryland*), dat in 1784 gesticht, in 1785 reeds aanzienlijke fondsen bij inschrijving bezat, en in 1795 bij de 100 studenten telde. In 1823 en 1832 werden door de regering des Staats aanzienlijke sommen tot ondersteuning en uitbreiding geschonken. Naar *Amerikaansche* grondstellingen, wordt ook op dit collegie, met het *Washington-collegie* tot eene *universiteit* verheven zijnde, geene bepaalde geloofsleer gehuldigd. Deze inrigting werd geplaatst onder het toezigt van eenen kanselier, telde in 1850, benevens eenen voorzitter, vijf hoogleeraren, doorgaans 75 studenten; reeds, sedert het begin der stichting, 1240 *alumni*, en bezit eene boekerij van 4000 boekwerken. Het universiteits-gebouw wordt gezegd, groot en fraai te zijn ingerigt. — Behalve deze inrigting van hooger onderwijs te *Annapolis*, bezit ook *Baltimore*, sedert 1812, eene *universiteit van Maryland*, met eene faculteit van fraaije letteren en wetenschappen, van natuurkunde, godgeleerdheid en regtsgeleerdheid. De eerste telt 7, die der natuurkunde insgelijks 7, der godgeleerdheid 3, en der regten 4 hoogleeraren.

Op het einde der vorige eeuw, bezat *Delaware* eene inrigting van hooger onderwijs te *New-ark*, en, eene andere te *Wilmington*, die in de toenmalige behoeften van den Staat poogden te voorzien. Aitken, en naar hem Ebeling, vermelden dezelve. In 1833 werd het *Delaware-collegie* door den Staat begiftigd, en telt thans, volgens Smith, een president, vier hoogleeraren, een leeraar, benevens 50 studenten. Het vroeger bestaan hebbende collegie in *New-Ark*, was door den vijandelijken inval van 1777 te gronde gegaan, naardien zijne leerlingen verstrooid waren; maar in 1796 schijnt het, volgens Ebeling, wederom hersteld te zijn, en is, zoo als wij zeiden, in 1833, door den Staat op den tegenwoordigen voet gebragt en begiftigd.

Wij zien het dus, zoo verre als wij hier de oude Staten volgen, aan geene inrigtingen van hooger onderwijs ont-

breken. Maar ook de nieuwere Staten, bezitten allen hunne *universiteiten*, tot welker onderhoud en instandhouding doorgaans uitgebreide grondeigendommen worden afgestaan. Onderscheidene der bovenvermelde inrigtingen hebben door vrijwillige inschrijvingen, giften, erfmakingen, als ook door den Staat vergunde loterijen, zich aanzienlijke fondsen verworven. Inzonderheid zag deze eeuw vele dier hoge scholen ontstaan. Zoo bijv. in den staat *Ohio*, waarvan von Raumer en Poussin het onderwijs roemen; zoo ook *Michigan*, nog slechts weinig jaren bewoond. Naauwelijks werden hier en elders, ook in de westelijke staten, *Illinois*, *Indiana*, *Kentucky*, *Louisiana*, *Mississippi* en *Texas* zelfs, de wouden geveld, of er verrezen tempels aan de wetenschap gewijd, die men evenwel niet kan achten, dat dadelijk dien bloei bereikten, welken die der oostelijke en *atlantische* staten thans genieten.

De *universiteit van Michigan*, te *Ann-Arbor*, in 1837 gesticht, heeft eene letterkundige, regsgeleerde en geneeskundige faculteit, en bezit, volgens Smith, onderscheidene akademische takken in de voornaamste steden van den Staat verspreid. De Staat schonk tot stichting van deze universiteit 48,000 akkers land. Hare verzamelingen en kabinetten voor botanie, zoölogie, mineralogie en geologie, zijn reeds niet onaanzienlijk, tellende de boekerij 5,000 boekdeelen. Volgens de openings-rede des gouverneurs (1851), was deze *universiteit* nog niet in bloeienden toestand; zij zuchtte hoofdzakelijk bij gebrek aan scholen van *middelbaar* onderwijs, die, als werkplaatsen voor de hoogeschool, onontbeerlijk zijn voor haren bloei.

Overigens moeten wij hier voorbijgaan een aantal andere universiteiten en collegiën, als *Williams* en *Amherst* in *Massachusetts*; *Washington* en *Middletown* in *Connecticut*; *New-York-university*, is boven door ons vermeld, zoo ook *Geneva* en *Hamilton* in den staat *Nieuw-York*; het collegie *Dickinson* te *Carlisle* (*Pennsylvania*); de universiteit van *Noord-Carolina*, het collegie van *Zuid-Carolina*; de *universiteit van Alabama* te *Tuscaloosa*; *Western reserve-* en *Kenyon-collegie*, benevens de *universiteit van Ohio*, de universiteit van *Georgië* te *Athens*,

Jefferson's-collegie te *Washington* (staat *Mississippi*); de universiteit van *Louisiana* te *Nieuw-Orleans*; de universiteit van *San Augustino* en anderen in *Texas*; die van *Nashville* (staat *Tennessee*), in 1806 gesticht; de *Pennsylvanië*-universiten in 1798 te *Lexington* (*Kentucky*), de *Indiana*-universiteit te *Bloomington* (*Indiana*); het *Illinois*-collegie 1829 te *Jacksonville* (*Illinois*); de universiteit van *St. Louis*, en de *Missouri*-universiteit te *Columbia* (1840). Deze allen, en een groot aantal andere collegiën, die als zoovele kweekplaatsen van verlichting en beschaving, van meer of minder belang, van vroeger of later jaren daarstaan, kunnen wij nauwelijks aanstippen; om nog wat langer te vertoeven bij de jongste van allen, de *universiteit van Wisconsin*, die den 16. Januarij 1850, te *Madison* geopend, en door den kanselier John H. Lathrop ingewijd werd. De voor ons liggende openingsrede van Hyatt Smith Esq., en de inwijdings-rede van evengenoemden kanselier Lathrop zijn waardig, dat wij er hier wat langer bij stilstaan.

Merkwaardig is het in de pas ontgonnen wouden van *Wisconsin*, nauwelijks sedert een paar jaren, in 1848, als Staat erkend, reeds op zoo krachtige wijze voor de wetenschap en beschaving te hooren spreken, als Smith en Lathrop spraken. Zoo gaan uitbreiding van bevolking en stichting van staten en wetenschappelijke inrigtingen hand aan hand, en hierin zien wij nog altijd eene lofwaardige navolging van *Massachusetts*, waar door de *Harvard-universiteit* de eerste grondslagen van Noord-Amerikaansche beschaving werden gelegd. Men hoore Hyatt Smith:

„*Massachusetts*, welks hoofdstad thans teregt wordt aangemerkt als het „*Athene van Amerika*,” had meer dan eene eeuw van hare kolonisatie te doorworstelen, alvorens het sterkte genoeg verzameld had om krachtig voort te schrijden tot het *doel*, dat van het eerste tijdperk der nederzetting af, dierbaar was aan het hart zijner bevolking. Dit doel hield het steeds op het oog, en wel met eene vlijtige en waakzame volharding, waardoor het zichzelf gesteld heeft tot een voorbeeld (*standard*) van den najver der wereld. Dat doel was, en is nog steeds, de beschaving, de ontwik-

keling (*education*) van den geest, — de grondige verlichting van al zijne burgers, ten einde hen op te leiden tot de uitoefening hunner voorregten als *vrije mannen*. Zoo hadden ook de zuster-staten van *Nieuw-Engeland* (wij kunnen er *Nieuw-Nederland* bijvoegen), hoezeer thans naauwelijks minder onderscheiden in den hoogen trap van volkomenheid, wat de opvoeding betreft, aanvankelijk te worstelen en zich eenen weg te banen door alle ontberingen en moeilijkheden, die onafscheidelijk zijn van eene langdurige koloniale afhankelijkheid; bezwaren, die gelijk stonden aan die, welke het schrale en dorre gewest zelf opleverde. Evenwel, zonder eenige andere middelen dan die, welke hun eigen volharding, nijverheid, spaarzaamheid en braafheid opleverden, hebben zij die bestreden; en, ondanks alle hinderpalen, die zij aantroffen, hielden zij altijd de belangen der opvoeding voor den geest, en legden zij met wijsheid den grondslag, waarop zij een opvoedingsstelsel hebben opgetrokken, dat thans hunnen hoogsten roem uitmaakt. Uit deze zes staten van *Nieuw-Engeland* (en *Nieuw-Nederland*) zijn voortgekomen de ijsbrekers der beschaving voor deze geheele westelijke wereld. Langs de paden hunner snelle vorderingen van de boorden van den *Hudson*, tot aan de heuvelen en vlakten aan gene zijde van den *Mississippi*, hebben zij hunne sporen in gedenkteekenen nagelaten van uitstekender aanbelang dan het gebeeldhouwd marmer, en de prachtige kolommen, welke den reiziger in andere landen, — in de oude wereld — de geschiedenis van eenen vervlogen roem voor den geest terugroepen. De gedenkteekenen, die zij hebben nagelaten, wijzen op de toekomst, niet op het verledene terug; zij zijn een teeken van dat steeds hooger en hoogere toppunt, dat er nog te bereiken overblijft in alles, wat het menschdom verheft en veredelt. Nederig verrijzen zij op den grond van ons westelijk vaderland (*home*), maar zij strekken ten bewijze aan allen, die hun verblijf hier kiezen, dat de mannen, die dezelve bouwden, wèl hebben leeren kennen, en, zich wel voorgesteld hebben, den *waren roem* van het land, dat zij zich verkozen, en dat zij, bij het verlaten der tafereelen hunner kindsch-

heid, mede bragten al dien ijver voor de bevordering der volks-opvoeding, welke zoo krachtig het karakter hunner vaders kenmerkte. Naauwelijks heeft de ploeg van den oostelijken landverhuizer de eerste voere voor den toekomen- den oogst gegroefd, of ook de openbare school is er verzezen. Hoe werkzaam hij is om den grond te bebouwen voor het onderhoud van zijn gezin, zoo kan hij toch nog tijd vinden om te voorzien in de behoefte van de ontwikkeling en beschaving van den geest van het jonge geslacht, dat rondom hem opgroeit.”

Niet minder krachtig was de taal van den kanselier John H. Lathrop in zijne inwijdings-rede. Wij ontleenen ook hieruit eenige bladzijden, die zich niet kwalijk aan de vorige aansluiten, en ons toonen, welk gevoel van *verplichting* en *pligt*, omtrent het *vroegere* en *tegenwoordige* geslacht der menscheid in die verre, pas ontgonnen streken der aarde is door- gedrongen. Wij zien er uit, op welke gronden de voort- gaande beschaving daar wordt aangekweekt, en, welke overtuiging, ook in de jongste Staten van *N. Amerika* ge- durig nieuwe *universiteiten* en *scholen* in het leven roept.

„Vragen wij het aan de verloopene eeuwen, zegt La- throp, welk historisch berigt zij ons overbrengen, nopens die zedelijke inrigtingen, waardoor God den mensch opwekt en in staat stelt, om de *zedelijke* wedergeboorte te bevor- deren van zijn geslacht, om het voor te bereiden voor dat hoogere leven van den geest, dat volgen zal op zijne in- spanning hier voor de dienst, de zamenleving en het geluk, van dien heerlijken innerlijken tempel, waarvan dit tafereel der zichtbare natuur, met hare duizenden van geopenbaarde en nog verborgene geheimen, slechts het voorplein en de voorzaal uitmaken?

„Zij wijzen ons, tot antwoord, op de scholen der wijs- geeren, die aardsche kweekplaatsen van hoogere, zedelijke waarheden; op de instellingen der Hebreuewen van godde- lijken oorsprong, en, op de nog voortreffelijker en krachtiger werkende inrigtingen der *Christelijke* bedeeing, als een her- stellingsmiddel van 's menschen natuur, en, met goddelijke wijsheid juist geschikt overeenkomstig de zedelijke verdor-

venheden (ziekten) van den mensch. En onder deze laatste bedeeing, tot verdere opheldering van de wet der vorderingen, wijzen zij ons op de uitspraken (*canons*) der Vaders, op de hervormingen van *Duitschland*, *Engeland* (en de *Nederlanden*); op de afscheiding der *Puriteinen*, den rots van *Plymouth*, op die duizend overal verspreide en bijeengevoegde inrigtingen en vereenigingen van dezen jongsten tijd, die zoo krachtig zamenwerken met den leerstoel en den ijver des *Evangelie*-verkondigers. Deze allen hebben ten doel, en beantwoorden meer en meer aan het oogmerk, om de heerschappij van het *Christelijk geloof* zoo algemeen te maken, als de geest van het Christendom zelf, verstandig, en redelijk, en algemeen, en zegenrijk is. Zij vertoonen ons de zedelijke duisternis, welke onze heidensche voor-
geslachten omringde, in eene scherpe tegenstelling, met het zonlicht, dat de meer begunstigde deelen der Christelijke wereld beschijnt. Door dit koesterende zonlicht nu, breidt zich het geloof van den Christen uit, wordt zijne kennis verhoogd aan zijne menigvuldige pligten en zijne hooge bestemming; daardoor wordt hij in staat gesteld, om het pad te ontdekken en voort te zetten, hetwelk leidt tot deelgenootschap aan de natuur des Engels, in zijn eeuwig vaderland.

„Vragen wij het aan de eeuwen, wat zij gedaan hebben ter ontwikkeling van de ware grondstellingen der staatkundige inrigting, om de inrigting te verbeteren der maatschappelijke zamenleving ¹⁾, om praktische wijsheid te verspreiden over hare besturen, ten einde de Staat zich moge kwijten van zijne dure verplichtingen omtrent de burgers, tot wier behoefte hij bestaat, en wier trouw hij vordert? Zij, die eeuwen, wijzen ons, ter beantwoording dier vraag, op den raad der *Amphyctionynen*, op de wetten van *Lycurgus* en *Solon*, op de tafelen der *Romeinsche* wetgevers, op het burgerlijke wetboek, de *Magna Charta*, de *Bill der regten*, en de *Amerikaansche* Constitutiën, die kostbare gedenktekenen van den geest, die daar staan als gulden opschriften

---

1) *The mechanism of political organization.*

op pilaren gegrift, in den donkeren tijd van het verledene, langs den langen weg van burgerlijke, voortgaande beschaving geplaatst. Zij toonen ons den woesten strijd der regering-loosheid, in tegenstelling met het zegenvolle bestuur van maatschappelijke orde; — het onbeteugelde bestuur der willekeur der vroegere Staten, in tegenstelling met de schokken en schuddingen der constitutioneele monarchiën van den dag. — Zij toonen ons de woeste, ongeordende volksregeringen van den verleden tijd, als de eerste proeven der jeugdige vrijheid, tegenover de geschrevene staatsregelingen (*Constitutiën*), de volkomene werking der hedendaagsche vertegenwoordigende volksregeringen (Republieken).

„Hoe onwedersprekelijk is het dan, dat de eeuw, waarin wij leven, is eene eeuw van *uitkomsten* (resultaten), waarvan de oorzaken, verre achter ons, in den stroom des tijds gelegen zijn. Iedere eeuw is, op hare beurt, de bewaarplaats geweest van de schatten van het verledene; — ieder opvolgend geslacht, is in zijn tijd de vertegenwoordiger geweest van het menschedom, en heeft, bij trouwe gehechtheid aan zijnen plicht, de oorspronkelijke schat overgebracht aan het volgend geslacht, verrijkt met eigene deugdelijke aanwinsten, de resultaten van zijne eigene werkzaamheid en genot.

„Wanneer wij ons derhalve plaatsen op dit standpunt, en de eeuwen overzien, die achter ons zijn, en, voor ons liggen, hoe openbaar, hoe onuitsprekelijk groot zijn dan *onze* verplichtingen aan het verledene; hoe klaar, hoe gebiedend *onze* pligten omtrent het tegenwoordige; hoe uitstekend in het oog der rede, is de bestemming der toekomst.

„Welke zijn dan de *pligten*, die op het tegenwoordige geslacht rusten, als de erfgenaam dezer nalatenschap, de bezitter van dezen schat? Voorzeker niet om die te verspillen door genot. Van onze ouders hebben wij die ontvangen, en tot onze kinderen, zijn wij door de duurste verplichtingen gebonden, die over te brengen, veredeld door onze zorg, en grootelijks verrijkt door onze toevoegingen. De stemme van het opkomende geslacht, — de stemme van onze opvolgers, dringt reeds door in onze ooren. Het is de stemme des gezags. Zij spreekt niet alleen voor onze kin-

deren, maar voor de geslachten des menschdoms van alle volgende eeuwen. Hare taal tot ons is: „Weest trouw aan „uwen pligt, weest werkzaam tot dat ik kom, opdat ik mijn „eigendom terug ontvange met woeker, — ziet gij toe, dat „gij uwen tijd niet laat verloren gaan op aarde voor de „vorderingen van het menschdom!”

„Dat wij onze harten geopend houden voor den omvang onzer verplichtingen, — dat wij ons zelven aangorden, ter vervulling van de taak, die op ons rust; dat wij doen wat onze hand vindt om te doen, opdat wij ten laatste onze werken, die ons volgen, met billijke zelfvoldoening mogen overlaten, aan het naauwwegende oordeel der nakomelingschap. Dat het oordeel van die regtbank zij: „Wel gedaan, goed en getrouw!”

„En hier doet zich de praktische vraag aan ons voor: Op welk eene wijze zullen wij, de mannen van dit geslacht, ons kwijten van de erkende pligten, de gevoelde verplichtingen, die wij aan het menschdom verschuldigd zijn? Hoe zullen wij de bezittingen dezer eeuw tot een eigendom maken der menschen, opdat de rijkdom van dit geslacht zich vermenigvuldige en vermeerderd worde met zijn gouden aanwinst; — de erfenis, die wij ontvingen van onze vaderen, en die wij onder de dure verplichting liggen aan de nakomelingschap over te leveren? Ik antwoord: ten eerste, door de bewaring der letterkunde van het verledene, en, door alle ontdekkingen, uitvindingen, redeneringen, en verbeteringen door de begaafde geniën dezer eeuw, neder te leggen in de letterkunde van den tegenwoordigen tijd, om in alle volgende eeuwen gelezen te worden; — maar ten tweede en hoofdzakelijk, door *regtstreeksch onderwijs* van het opkomend geslacht; door eene milde aankweeking van den jeugdigen geest, de begaafde geniën, de toekomende mannen, die in onze voetstappen zullen treden, als wij zullen heengegaan zijn om ons loon te ontvangen. Het is door de opvoeding van den jeugdigen geest, dat wij, dat ons geslacht zich kwijten kan van zijne verplichtingen omtrent de menschheid. Door de opvoeding kan elk opvolgend geslacht, als de kweekeling van het verledene, de onderwijzer van het toe-

komende, zich op zijne beurt verheffen tot een medewerker met God, tot het oogmerk, waartoe God werkt, de hoogere volkomenheid zijner verstandelijke schepselen. Zoo waar is het, *dat de zaak van God in deze wereld, geene andere is dan de zaak der menschheid.*

„De omwentelingen des tijds hebben eindelijk de bestemming van het menschelijk geslacht in onze handen geplaatst. Wanneer wij met nadruk en redelijker wijze de geduchte verantwoordelijkheid gevoelen, die op ons rust, wanneer wij onze verplichtingen omtrent het opkomend geslacht willen vervullen, en, op onze beurt zijne weldoeners willen worden, dan zullen wij aan onze zonen meer onderwijzen dan onze vaders ons deden. Wij zullen het opkomend geslacht opvoeden: zonder eenigen twijfel, dat de stem van ons onderwijs, van geslacht tot geslacht voortgaande, zal gehoord worden door onze laatste nakomelingschap; wij zullen die uitgelezene gemoederen, die zich voor ons geopend hebben, verrijken, met de schatten der wetenschap, in het volle vertrouwen, dat de rijkdom, die wij aan hen overgeven, de erfenis zal wezen, niet alleen van onze kinderen, maar van het menschedom in alle volgende eeuwen.

„En hier zal ik nauwelijks behoeven te zeggen, dat de *universiteit* van den tegenwoordigen tijd, in overeenstemmende werking met de andere openbare scholen van den burgerstaat, het bepaalde werktuig, de geschikte inrigting is, om dit onderwijs te geven. De *universiteit* is de bewaarplaats en de uitdeeler van de schatten van den geest der eeuw, van de erfenis van den verleden, en de aanwinsten van den tegenwoordigen tijd; schatten, welke vermeerderen door de mededeeling; schatten, welke steeds meer en meer worden opgehoopt door de algemeene verspreiding. Daarbij behoort de Staat doordrongen te zijn van het volle gewigt van zijne verantwoordelijkheid; hij moet den last dragen van deze inrigting, moet haar in krachtige werking houden, en nauwlettend zorg dragen, dat hare bekwaamheden steeds beantwoorden aan de steeds toenemende opvoedkundige vereischten der maatschappij. En de *universiteit* zelve moet door hare openbare bekwaamheden in staat zijn om den toegang verre

open te stellen voor ieder zoon van den Staat, ten einde allen, die binnen komen, zoodanig te onderwijzen en te leiden door hare faculteiten van „wetenschap, letteren en kunsten,” door de theorie en praktijk van het onderwijs der grondbeginselen, — dat zij op hunne beurt de voorbeelden en leeraars van den geest van het algemeen mogen worden; — dat zij in den huiselijken kring van elken burger, de middelen en de gelegenheid kunnen overbrengen van eene vrije opleiding; opdat zij alzoo *waarborgen eene hoogere beschaving dan de wereld nog aanschouwd heeft.*”

Zie, zoodanig is de manntaal, zoodanig zijn de leidende beginselen, die in het verre westen gehoord en verkondigd werden, bij de inwijding van de jongste der universiteiten in de *Vereenigde Staten*, in *Wisconsin*, dat pas sedert een paar jaren in den rij der Staten is opgenomen. Zoo spraken een paar mannen, Hyatt Smith en John H. Lathrop, te *Madison*, thans de hoofdstad van den Staat, waar nog voor korten tijd het gehuil der wolven den onbebouwden natuurstaat aankondigde.

Wij laten thans hier nog volgen een algemeen overzicht der universiteiten en collegiën, die, als zoo vele kweekplaatsen van meer of minder belang, in de onderscheidene Staten van het groote statenverbond, bestaan.

UNIVERSITEITEN, COLLEGIËN EN SEMINARIËN IN DE VEREENIGDE STATEN.

Staat en naam.	Plaats.	Stichtings-jaar.	Professo- ren.	getal alumni.	Stu- den- ten.	Biblioth. getal boeken.
<i>Maine.</i>						
Bowdoin.	Brunswijk.	1794.	8.	749.	182.	24,860.
Waterville.	Waterville.	1820.	7.	210.	70.	7000.
<i>New-Hampshire.</i>						
Dartmouth.	Hanover.	1769.	15.	2228.	331.	16,500.
<i>Vermont.</i>						
Univ. Vermont.	Burlington.	1791.	6.	257.	109.	9200.
Middlebury.	Middlebury.	1800.	6.	771.	56.	7054.
Univ. Norwich.	Norwich.	1834.	7.	88.	104.	—
<i>Massachusetts.</i>						
Univ. Harvard.	Cambridge.	1638.	30.	5804.	250.	61,000.
Williams.	Williamstown.	1793.	8.	967.	144.	7500.
Amherst.	Amherst.	1821.	12.	662.	142.	15,000.
Holy Cross.	Worcester.	1843.	—	—	—	—

Staat en naam.	Plaats.	Stichtings-jaar.	Pro-fesso-ren.	getal alumni.	Stan-den-ten.	Biblioth. getal boeken.
<i>Rhode Island.</i>						
Univ. Brown.	Providence.	1764.	9.	1496.	169.	17,700.
<i>Connecticut.</i>						
Yale.	New-Haven.	1700.	85.	5387.	388.	34,000.
Washington.	Hartford.	1824.	8.	246.	72.	7900.
Univ. Wesleyan.	Middletown.	1831.	8.	229.	110.	11,000.
<i>New-York.</i>						
Columbia.	Nieuw-York.	1754.	11.	1170.	95.	14,000.
Union.	Schenectady.	1795.	11.	2125.	222.	13,000.
Hamilton.	Clinton.	1812.	6.	487.	113.	7000.
Hamilton, Lit. et Theol.	Hamilton.	1819.	10.	140.	74.	4600.
Geneva.	Geneva.	1823.	8.	—	66.	5400.
Univ. New-York.	New-York.	1831.	12.	167.	151.	—
St. John's.	Rose Hill.	1843.	13.	—	—	—
<i>New-Jersey.</i>						
Coll. of N. Jersey.	Princeton.	1746.	13.	2615.	190.	12,500.
Rutgers.	N. Brunswick.	1770.	11.	391.	45.	14,000.
<i>Pennsylvanië.</i>						
Univ. of Pennsylvanië.	Philadelphia.	1755.	14.	933.	111.	5000.
Dickinson.	Carlisle.	1783.	8.	561.	92.	11,200.
Jefferson.	Canonsburg	1802.	7.	693.	164.	4500.
Washington.	Washington.	1806.	6.	243.	76.	3300.
Alleghany.	Meadville.	1815.	5.	16.	100.	3000.
Pennsylvanië.	Gettysburg.	1832.	4.	59.	76.	2270.
Lafayette.	Easton.	1832.	7.	28.	130.	5000.
Marshall.	Mercersburg	1836.	4.	5.	49.	—
West Univ. of Pennsylv.	Pittsburg.	1819.	5.	11.	64.	—
<i>Delaware.</i>						
Newark.	Newark.	1833.	5.	5.	100.	3500.
<i>Maryland.</i>						
St. John's.	Annapolis.	1784.	5.	124.	27.	4000.
St. Mary's.	Baltimore.	1799.	16.	187.	160.	12,000.
Mount St. Mary's.	Emmetsburg.	1830.	12.	41.	130.	3500.
<i>Distr. Columbia.</i>						
Georgetown.	Georgetown.	1789.	15.	90.	140.	25,000.
Columbian.	Washington.	1821.	10.	104.	25.	4200.
<i>Virginië.</i>						
William a. Mary.	Williamsburg	1693.	4.	—	98.	5000.
Hampden Sidney.	Prince Edw. Co.	1783.	5.	8.	65.	8000.
Washington.	Lexington.	1812.	6.	126.	136.	2700.
Univ. of Virginia.	Charlottesville.	1819.	9.	1236.	170.	16,000.
Randolph-Macon.	Boydton.	1832.	8.	77.	73.	—
Emory a. Heary.	Glade Spring.	1839.	4.	—	46.	2800.
Rector.	Harrison Co.	1839.	—	—	50.	—
<i>N. Carolina.</i>						
Univ. of N. Carolina.	Chapel Hill.	1789.	9.	787.	160.	10,000.
Davidson.	Mecklenburg Co.	1838.	3.	31.	44.	1150.

Staat en naam.	Plaats.	Stichtings-jaar.	Pro-fesso-ren.	getal alumni.	Stu-den-ten.	Biblioth-getal boeken.
Wake Forest. <i>S. Carolina.</i>	Wake Forest.	1838.	3.	11.	24.	4700.
Charleston. <i>S. Carolina.</i>	Charleston.	1795.	—	67.	50.	3000.
<i>Georgia.</i>	Columbia	1804.	8.	—	134.	13,000.
Franklin.	Athens.	1785.	9.	438.	116.	11,000.
Oglethorpe.	Midway.	1836.	6.	25.	65.	2000.
Emory.	Oxford.	1837.	5.	11.	70.	—
Univ. Mercer.	Penfield.	—	—	—	—	—
Christ. Coll. et Ep. Instit.	Montpellier.	1839.	4.	—	35.	—
<i>Alabama.</i>						
Univ. Alabama.	Tuscaloosa.	1828.	8.	74.	80.	6000.
La Grange.	La Grange.	1831.	3.	50.	106.	2200.
Spring Hill.	Spring Hill.	1830.	3.	—	70.	4000.
<i>Mississippi.</i>						
Centenery.	Brandon Spings.	1841.	6.	—	170.	—
Oakland.	Oakland.	1831.	6.	—	160.	—
<i>Louisiana.</i>						
Louisiana.	Jackson.	1825.	9.	18.	109.	1850.
Jefferson.	Bringiers.	1831.	14.	—	122.	5500.
St. Charles.	Grand Coteau.	—	9.	—	65.	—
Baton Rouge.	Baton Rouge.	1838.	4.	—	45.	300.
Franklin.	Opelousas.	1839.	4.	—	70.	—
<i>Tennessee.</i>						
Greenville.	Greenville.	1794.	2.	110.	41.	3000.
Washington.	Washingt. Co.	1794.	1.	110.	43.	1000.
Univ. Nashville.	Nashville.	1806.	7.	316.	104.	9200.
East Tennessee.	Knoxville.	1807.	5.	40.	56.	3307.
Jackson.	Bij Columbia.	1830.	5.	3.	100.	1250.
<i>Kentucky.</i>						
Transylvania.	Lexington.	1798.	7.	610.	215.	4500.
St. Joseph's.	Bardstown.	1819.	11.	150.	69.	7000.
Centre.	Danville.	1822.	5.	143.	185.	4000.
Augusta.	Augusta.	1825.	6.	60.	75.	2500.
Cumberlaud.	Princetown.	1825.	4.	82.	49.	1050.
Georgetown.	Georgetown.	1830.	6.	20.	132.	3100.
Bacon.	Harrodsburg.	1836.	6.	—	203.	1200.
St. Mary's.	Marion Co.	1837.	9.	21.	150.	5000.
<i>Ohio.</i>						
Univ. of Ohio.	Athens.	1821.	8.	149.	162.	2500.
Univ. Miami.	Oxford.	1809.	6.	309.	105.	4356.
Franklin.	New-Athens.	1825.	7.	84.	51.	1900.
Western Reserve.	Hudson.	1826.	10.	82.	57.	6247.
Kenyon.	Gambier.	1826.	8.	115.	57.	8750.
Granville.	Granville.	1832.	5.	—	12.	3000.
Marietta.	Marietta.	1832.	8.	21.	50.	3500.
Oberlin Instit.	Oberlin.	1834.	10.	8.	70.	—

Staat en naam.	Plaats.	Stichtingsjaar.	Professo- ren.	getal alumni.	Stu- den- ten.	Biblioth. getal boeken.
Cincinnati.	Cincinnati.	1819.	8.	—	80.	—
St. Xavier.	Cincinnati.	1840.	5.	—	50.	—
Woodward.	Cincinnati.	—	6.	—	20.	800.
<i>Indiana.</i>						
Univ. Indiana State.	Bloomington.	1827.	6.	6.	59.	1765.
South Hanover.	South Hanover.	1829.	5.	—	120.	—
Wabash.	Crawfordsville.	1833.	5.	12.	23.	2000.
Univ. Indiana Asbury.	Greencastle.	1839.	3.	—	70.	—
St. Gabriel's.	Vincennes.	1843.	7.	—	50.	—
<i>Illinois.</i>						
Illinois.	Jacksonville.	1829.	5.	43.	54.	2000.
Shurtleff.	Upper Alton.	1835.	6.	8.	43.	1000.
Mackendree.	Lebanon.	1834.	4.	—	47.	—
Knox Manual Labor.	Galesburg.	1837.	4.	—	24.	—
<i>Missouri.</i>						
Univ. of St. Louis.	St. Louis.	1832.	13.	10.	146.	7900.
Kemper Coll.	St. Louis.	1840.	6.	8.	19.	6400.
St. Mary's.	Cape Girardeau.	1830.	5.	—	—	2500.
Marion.	Marion Co.	1831.	5.	13.	45.	—
Univ. Missouri.	Columbia.	1840.	—	—	—	—
St. Charles.	St. Charles.	1839.	5.	—	85.	—
Fayette.	Fayette.	—	2.	—	75.	—
<i>Michigan.</i>						
Univ. Michigan.	Ann Arbor.	1837.	3.	—	174.	6000.
Marshall.	Marshall.	—	2.	7.	62.	3700.
St. Philip's.	Bij Detroit.	1839.	4.	—	30.	3000.
<i>Wisconsin.</i>						
Univ. Wisconsin.	Madison.	1850.	—	—	—	—

Wij zien dus, aan een groot aantal geleerde inrigtingen ter bevordering der hoogere wetenschap ontbreekt het in de *Vereenigde Staten* niet. Intusschen schijnt men meermalen de *klagt* te hebben aangeheven, dat het algemeene standpunt (*standard*) van het hooger onderwijs, sedert de invoering daarvan, algemeen gedaald is. Daarop antwoordt Seward: „Het kan evenwel niet als in eenig opzigt *waar* worden aangenomen, dat de *hoeveelheid* van wetenschap thans minder zou zijn, dan in eenig voorafgaand tijdvak. „Integendeel, zegt hij, de vlijt zoowel van leeraars en leerlingen beide, als mede de gemakkelijkerheid van onderwijs, zijn bestendig toegenomen. De verandering, die er heeft plaats gegrepen, bestaat in eene vermindering van klassieke studie, en afgetrokkene wetenschap en logica, en, misschien ook van zede-

en staatkundige wetenschap; welke vermindering wordt aangevuld door een meer uitgebreid onderwijs in natuurkundige wetenschap en toegepaste wiskunde. Deze verandering is het uitvloeisel van de werking van ons maatschappelijk stelsel (*system*). De opleiding op onze collegiën, is nu onder het bereik gebragt van lieden van elke klasse, in plaats van voor weinigen bewaard te blijven, die, door ruime middelen gezegend, het verlangen mogen diepe en klassieke studiën te vervolgen, om na volbragten leercursus, en dan naar goedvinden, aandeel te nemen aan het bedrijvige leven, of zich van elk bedrijf te onthouden. — Die opleiding wordt thans niet zoo zeer verlangd om de kennis, de wetenschap zelve, als wel omdat deze behoort tot de voorbereidingsmiddelen om in eenig bedrijf over te gaan. Misschien brengt derhalve, ons stelsel van hooger (*collegiaal*) onderwijs wel een kleiner getal van eigenlijke *geleerden* voort; terwijl ons land een uitgebreider ligchaam van nuttige burgers oplevert. Desniettemin, zoo weldadig als de algemeene stroom van kennis is, maken zij, die voor hare bronnen zorg dragen, zich zeer verdienstelijk omtrent het vaderland, door elke poging om dezelve met zuivere leering opgevuld te bewaren. De arbeid van den eerw. Dr. Hale, president van *Geneva* collegie, benevens zijne ambtgenooten; van den eerw. Dr. Alonzo Potter, van *union*-collegie, en, over het algemeen, die van de faculteit en de curatoren van *Columbia*-collegie, verdienen in dit opzigt eene bijzondere vermelding.” Ook von Raumer stemde met zoodanige verdediging genoegzaam in, en, men moet het erkennen, dat, terwijl het drijven en streven naar stoffelijke welvaart en ontwikkeling, in *Amerika* op den voorgrond geplaatst, de eigenlijke *geleerdheid* in den weg staat, de toegepaste wetenschap daarentegen te meerdere vorderingen maakt. Wanneer dit stelsel dan ook al een minder getal eigenlijke *geleerden* oplevert, het grootere getal nuttige burgers, vergoedt dit ruimschoots. En, in vele vakken van wetenschap, vooral in de toepassing daarvan, levert *Amerika* uitstekende mannen op, die bij *Europa* niet behoeven achter te staan. Gelijk met de bevolking en welvaart, maakt ook de wetenschap groote vorderingen.

§ 7.

Seminariën: *Rutgers-collegie te Nieuw-Brunswijk*, Holl. Geref. kerk (1770); — John H. Livingston, leervakken (1812); — Theod. Frelinghuysen, president (1850); — prof. Cannon, toespraak, verdere hoogleeraren; — seminarium te *Andover* (1807) der congregationalisten (John Mason); — *Princeton*-seminarium der Presbyterianen (1812); der Episcopalen te *Nieuw-York* (1817); — Baptistisch-seminarium te *Newton* (1825); — Luthersch-seminarium te *Gettysburg* (1826); — der Hoogd. Gereform. te *Mercersburg* (1825); — union theol. seminarium der N. Presbyterianen te *Nieuw-York* (1836); — blik op de overige geneeskundige collegiën; — rechtsgeleerde collegiën; — overzichten.

Terwijl, vooral in deze eeuw, het getal *universiteiten*, als algemeene leerscholen der wetenschap, en zoo vele nieuwe brandpunten van wetenschappelijke beschaving, allerwege toenamen, beijerden ook afzonderlijke kerkgenootschappen zich in de opleiding voor de kerkdienst te voorzien. Vooral was dit almede in deze eeuw het geval; vroeger was de opleiding voor de predikdienst hoogst gebrekkig. Baird geeft er ons een denkbeeld van, als hij zegt: „De kandidaten waren genoodzaakt, om meer of min, onder het persoonlijk toezicht van eenen leeraar hunne theologische studiën te voltooijen; gewoonlijk werden zes of acht van hen aan eenen leeraar ter opleiding aanvertrouwd; zij woonden dan in de nabijheid van zijn huis bij deze of gene familie in; hadden zijne boekerij tot hunne dienst en werden door hem onderwezen.”

Reeds in of omstreeks 1770 trachtte de *Hollandsche Gereformeerde Kerk* in de behoefte eener betere opleiding voor het leeraarsambt te voorzien; eene behoefte, die toen door vele predikanten en ouderlingen gevoeld werd. In dat jaar werd namelijk, onder het bestuur van den stadhouder Franklin, van *New-Jersey*, het *Queens-collegie te Nieuw-Brunswijk* ingelijfd, en bevestigd door een Charter van 20 Maart 1770, waarin het heet: „dat deze inrigting was daargesteld, ingevolge een verzoekschrift van verscheidene predikanten en ouderlingen, ten behoeve dier kerken, welke ingerigt zijn overeenkomstig de instelling der *Hervormde Kerk* in de

Vereenigde provinciën (*Nederland*) en hare tucht volgen, zoo als die is ingesteld door de *Synode van Dordrecht*; in welk stuk wordt blootgelegd, dat de bezwaren menigvuldig, en de onkosten groot zijn om zich te voorzien van leeraars der Godsdienst; hetzij men die uit vreemde gewesten ontvangt, of dat men jongelingen derwaarts zendt om opvoeding te ontvangen. Voorts wordt gezegd, dat de tegenwoordige en toenemende behoefte voor een aanzienlijk aantal leeraars, ter waarneming der kerkedienst groot is, en, dat tot grondslag voor de noodige uitbreiding van het onderwijs zeer veel afhangt van een Charter.”

De bevestigings-brief werd op nieuw gewijzigd en bekrachtigd door de wetgeving van den Staat, 31 Mei 1799.

Evenwel schijnt deze eerste poging, om in de bestaande behoefte te voorzien, geen opgang gemaakt te hebben, zoo wel, omdat dit Charter verkregen was alleen door de *Coetus*-partij, waarover wij vroeger hebben gesproken, als wegens de staatkundige aangelegenheden van dien tijd. Het was om die reden, dat de eerste *Conventie* der kerk in Oct. 1771, onder voorzitting van John H. Livingston, en Isäac Rijdsijk en Eil. Westerloo als scribae, in *Nieuw-York* bijeengekomen om de beide partijen der kerk te vereenigen, de aandacht op dat onderwerp vestigde, en in de Acte van vereeniging het navolgende art. XXVIII vaststelde:

„Wat het *Professoraat* aanbetreft, daarin willen wij handelen overeenkomstig de raadgeving (het *advies*) der eerw. classis van *Amsterdam*, nl. wij willen bij voorraad kiezen een' of twee hoogleeraren voor het onderwijs in de *didactic*, *elenctic*, *exegese* enz., benevens de godgeleerdheid, overeenkomstig de ontvangene leerstellingen onzer Nederduitsche Hervormde kerk; voor welke betrekking wij, naar het oordeel der Classis, ter geschikter tijd, zoodanige Godgeleerden uit de *Nederlanden* willen beroepen, die de erkende kennis, godsvrucht en regtzinnigheid van leer bezitten, en, onveranderlijk gehecht zijn aan de *Nederlandsche* formulieren van éénheid, hebbende gemelde Classis beloofd daarvoor geschikte personen te zullen aanbevelen.”

Nadat gemelde artikelen van vereeniging door de kerk

van *Holland* waren goedgekeurd, poogde de *Conventie* van 1774, eenen hoogleeraar in de godgeleerdheid uit *Holland* te verkrijgen; zij wendde zich dienaangaande tot de Classis van *Amsterdam*, met verzoek om haar eenen geschikten persoon voor te stellen, die men als de eerste hoogleeraar in de godgeleerdheid in *Amerika* zou kunnen beroepen. Een aanbevelings-brief der Classis stelde den eerw. Dr. J. H. Livingston als zoodanig voor, die ook door de *theologische faculteit* der hoogeschool te *Utrecht* daartoe werd aanbevolen; zoodat in Mei 1775 de conventie onmiddelijk bijeen werd geroepen, om over deze aangelegenheid, het beroep van Dr. J. H. Livingston, te beraadslagen. Doch wegens de toenmalige troebele tijden en opkomenden *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog, besloot men het beroep uit te stellen tot een gunstiger tijdstip; zoodat er ook nu nog niets werd verrigt tot vervulling van het bedoelde professoraat. Het fonds voor deze inrigting was meestal door schenkingen te zamen gebragt, en bestond, zoo als Christ. D. Ebeling zegt, vóór den oorlog reeds uit 48,000 gl. (4,000 pSt.). Doch eerst in 1784, na het sluiten van den vrede, werd in de eerste conventie, die toen gehouden werd, de Eerw. Dr. Livingston met algemeene stemmen tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid benoemd, terwijl er tevens een plan werd tot stand gebragt tot voorziening in het jaarlijksch inkomen van den hoogleeraar, en het onderhoud van hulpbehoevende studenten.

Weldra daarna aanvaarde gemelde Dr. Livingston de door hem aangenomene betrekking; maar hield aanvankelijk nog zijn verblijf in *Nieuw-York*, later in *Nieuw-Brunswijk*, terwijl er tevens schikkingen werden getroffen, om nog twee *lectoren* in de godgeleerdheid te benoemen, die hun verblijf op het platte land hadden, waar ook de studenten goedkooper verblijf konden houden, en, aanvankelijke opleiding ontvingen, die zij dan bij den hoogleeraar in *Nieuw-York* gingen voltrekken; tenzij dezelve dan reeds zoo verre gevorderd waren, dat zij een examen voor den hoogleeraar aflegden, en een certificaat van dezen ontvingen. In 1794 werd echter prof. Livingston van wege de *Synode* uit-

genoodigd, om, tot wegneming van eenige bezwaren tegen het dure verblijf der studenten, zich met der woon te be-geven naar *Flatbush* op *Long-Island*; ten einde daar, waar het verblijf goedkooper was, hun onderwijs te gaan voort-zetten. Aan dit verzoek werd door Livingston in 1796 voldaan; terwijl hij evenwel zijne herderlijke pligten in de stad *Nieuw-York* daarbij nog ten deele bleef waarnemen. Doch in 1797 werd door de *Synode* goedgevonden, dat men deze maatregelen, betreffende het professoraat, niet langer behoefde op te volgen, en, tevens werd er tot de benoeming van nog twee andere hoogleeraren besloten. Ma dien tijd keerde prof. Livingston naar de stad *Nieuw-York* terug, waar hij op nieuw zijne herderlijke diensten aanvaardde.

De beide hoogleeraren, die thans ook door de *Synode* benoemd werden, waren de Eerw. Dr. Dirick Romeyn te *Schenectady* en de Eerw. Dr. Salomo Fraeligh te *Hackensack*. Deze maatregelen schijnen echter minder aan de verwachting beantwoord te hebben; zoodat men in 1804 tot de oorspronkelijke instelling terug kwam, en Dr. Livingston als permanent hoogleeraar aan de *theologische School* te *Nieuw-York* benoemde, terwijl er met opzigt tot de beide andere professoren bepaald werd, dat zij hunne be-trekkingen levenslang zouden behouden. In diezelfde Syno-dale vergadering werden de Eerw. John Basset en Je-remiah Romeyn benoemd tot hoogleeraren voor de He-breeuwsche taal. Zoo bleef de *theologische school*, aanvankelijk in *Nieuw-York* gevestigd, door deze drie professoren, Dr. Livingston, Basset en Romeyn bediend.

Intusschen werden in 1807 door curatoren van het col-legie *Nieuw-Brunswijk* maatregelen beraamd om die instelling, zoo mogelijk, tot nieuwen bloei te verheffen, waaraan ook de algemeene *Synode* deel nam. Wel hadden de curatoren (*Trustees*) van dat collegie aangeboden, of liever aanzoek gedaan, om de *theologische school* met *Queen's collegie* te ver-eenigen, en wel had ook de *Synode* dat voorstel geenszins van de hand geslagen; maar het duurde nog tot in 1810 alvorens dit plan zijn volkomen beslag ontving. Eerst in October van dat jaar begaf Dr. Livingston zich met

zijn gezin naar *Nieuw-Brunswijk*, waar hij het *theologisch seminarium* met vijf studenten opende. En in Junij 1812 werd door de *Synode* een plan voor die inrigting vastgesteld, dat nog de grondslag uitmaakt, waarop dit *seminarium*, onder de leiding van eenen raad van superintendenten en het oppertoezigt der *Synode*, nog steeds blijft bestaan. Nopens den tijd der studie en den leercursus werd bepaald, dat de eerste drie jaren duren, en de laatste zich tot de navolgende leervakken uitstreken zou.

Leervakken voor het *eerste* studiejaar: Bijbelsche kritiek (*Critica sacra*), Bijbelsche oudheden, gewijde aardrijkskunde, stijloefening (*composition*), Oostersche talen, geschiedenis van het Oude Testament, en, zoo veel van de pastorale theologie, als noodig is tot stijloefening en het schrijven van leerredenen (*Sermons*).

In het *tweede* studiejaar wordt onderwezen: didactic, en polemische theologie, gewijde schriftverklaring (*Hermeneutica sacra*), kerkelijke historie en voortzetting der Oostersche talen (*Hebreeuwsch*, enz.).

In het *derde* jaar: didactic, polemieck, pastorale theologie, kerkelijke historie, kerkelijk bestuur (*Church government*), *Hermeneutica sacra* en Oostersche talen.

Tevens werd bepaald, dat aan het einde van elk studiejaar, dit *schema* zal worden herzien, en dat, ten slotte der *drie* studiejaaren, de studenten, ten overstaan der superintendenten of curatoren, aan een examen zullen onderworpen worden, ten einde dan, al of niet, vergunning te verkrijgen, om zich aan een laatste examen voor hunne respectieve *Classis* te onderwerpen, ter bekoming van kerkelijke toelating tot het leeraarsambt.

Gemelde leercursus werd na dien tijd, ongetwijfeld meermalen, naar de behoefte des tijds, gewijzigd en uitgebreid. Eene aanmerkelijke uitbreiding en vernieuwing van het geheele *seminarium* had plaats in 1825, toen het, met gelukkig gevolg, tot zoodanigen bloei werd verheven, dat men deze inrigting, sedert dien tijd, eene uitstekende plaats onder de hoogere opvoedings-inrigtingen des lands kan toekennen, die tot zegen der Hervormde, Hollandsche kerk werkt. Ook

het collegie werd inmiddels van naam veranderd, en draagt thans den naam van *Rutgers-collegie*, naar denzelfden Rutgers, die ook in *Nieuw-York*, een instituut of inrigting voor de hoogere opvoeding van jonge dochters heeft gesticht. De eerste president van dit vernieuwde collegie te *Nieuw-Brunswijk*, waar ik eenige dagen gastvrij heb doorgebracht, en, waarvan ik eene afbeelding medebracht, was de Eerw. Philip Milledoler, thans, zoo wij meenen te *Nieuw-York*. Deze werd in die betrekking in 1840 opgevolgd door den Eerw. A. Bruyn Hasebroek, die na eene tienjarige leiding van het *Rutgers-collegie*, in Julij 1850, zijne waardigheid overdroeg aan den Eerw. Theodore Frelinghuysen, vroeger kanselier van de universiteit te *Nieuw-York*, die, als zoodanig, bij die gelegenheid door ZExc. Daniel Haines, gouverneur van den staat *Nieuw-Jersey* bevestigd, en door den Eerw. James S. Cannon, een der hoogleeraren, van wege curatoren verwelkomd werd.

Het is uit deze treffende toespraak van den hoogl. Cannon, dat wij eenige zinsneden ontleenen, ten bewijze, hoezeer men zich in *Amerika* dankbaar zijne afkomst blijft herinneren, en, ter aanvulling tevens der geschiedenis en de lotgevallen, ook tot herinnering van eenige beroemde namen, van *Rutgers-collegie*.

„De landverhuizers, zegt hij, uit de *Nederlanden*, bestonden voornamelijk uit republikeinsch-gezinde *Vlamingen* (*Hollanders*) en vervolgde *Hugenoten*; zij vermengden zich met de menigte *Schotsche* huisgezinnen, wier afstammelingen in de staten *N. York* en *N. Jersey*, het ligchaam van onze godsdienstige gezindheid uitmaken; zij kwamen uit een land van scholen, collegiën en universiteiten; uit een land, waar *Leyden*, in vollen roem, waar *Groningen*, *Utrecht* en *Franeker*, hunne akademische gehoorzalen openden, die gevuld waren met studenten uit onderscheidene landen; — uit een land, niet alleen uitstekend in nijverheid en fraaije kunsten, maar ook in verdraagzaamheid omtrent godsdienstige geloofsbelijdenis en onderscheidene vormen van godsdienst; — een land eindelijk, vrijgemaakt door den beroemden Willem, Prins van *Oranje* en Graaf van *Nassau*, van wien *Adisson* in een zijner gedichten zong:

„His conquests, freedom to the world afford,
And nations bless the labours of his sword.”

De landverhuizers nu, uit dat gewest bragten overvloedige gedenkteeken (documents) uit hun vaderland mede, naar deze westelijke stranden; bezielde met de sterkste gehechtheid aan *vrije* instellingen, waren zij in staat om hunne oostelijke naburen die eerste beginselen van burgerlijke vrijheid te onderwijzen. — Zij bragten mede een beschaafd en verlicht kerkbestuur, schoolmeesters en scholen, en tevens, gelijktijdig met den kostbaren *Bijbel*, boeken over eene groote verscheidenheid van onderwerpen, niet verzameld in ééne groote boekerij, waaruit de menigte slechts weinig nut kon trekken, maar die het eigendom waren van den koopman, van den nijveren werkmans en den landman; — boeken in getal en hoeveelheid zoo groot, dat zij met regt de verwondering hebben opgewekt, van de zulken, die hunne eerste huiselijke inrigtingen hebben gade geslagen. Zulk een volk, doordrongen van het belang der beschaving van den geest, en, daarop bedacht om zich een wel onderwezen kerkbestuur te onderhouden, kon ook, te midden der staatsomwentelingen en der belemmeringen van den handel, niet afhankelijk blijven van de voorziening in hunne behoeften door het oude vastland. Daarenboven greep er eene merkwaardige verandering plaats in het burgerlijk bestuur van het gewest *Nieuw-Amsterdam* (lees: *Nieuw-Nederland*): *Britannië* vereenigde dat gewest met zijne overige koloniën alhier (met *Nieuw-Engeland*). Nieuwe wetten werden ingevoerd onder de nieuwe meesters; de *Engelsche* taal werd, natuurlijkerwijze, de taal der gerechtshoven; werd gehoord in de zalen der wetgeving, op de handelsbeurzen en marktplaatsen, en werd weldra de taal der beschaafde kringen en der zamenleving. Deze gebeurtenis had aanvankelijk eenen nadeeligen invloed op de ontwikkeling van hen, die de *Hollandsche* taal spraken; bij de stichting van die instellingen, welken den menschelijken geest voeden met wetenschap en vrije kunsten. Die nadeelige invloed werd diep gevoeld. Dezelve bracht de *Hervormde* kerk, hare leeraars en leden, in dien staat van overgang, waarin zij eene nieuwe

taal aannamen voor alle gebruiken, hetwelk hen, bij andere deelen der *Amerikaansche* bevolking terugplaatste, op den weg naar hoogere volkomenheid en ontwikkeling van den geest. Het bragt hen in moeijelijkheden, die voor langen tijd die ontwikkeling van den geest en van het karakter belemmerden, gelijk die eigenlijk behoorden tot eene bevolking en eene kerk, die zich nooit hare *Europesche* afkomst geschaamd heeft; eene bevolking, die geenszins achter staat bij eenig ander volk in dit land, in hunne gehechtheid aan hunne hoofdleeuwingen der hervorming en de grondbeginselen van burgerlijke vrijheid en vertegenwoordigend bestuur.

Derhalve werden er, zoodra de omstandigheden dit toelieten, pogingen aangewend, bij het bestaande bestuur tot stichting van een *collegie* in *N. Jersey*, ten behoeve der Hervormde kerk, van haar kerkelijk bestuur en volk. Deze pogingen bragten *Queen's-collegie* tot stand, dat nu onder den naam van *Rutgers-collegie* bestaat. Het is niet mijn oogmerk hier hare geschiedenis te gaan verhalen. Evenwel kan ik mij hier niet weerhouden, in dit oogenblik te binnen te brengen de diepe wonden, die deze inrigting reeds in hare kindschheid door den vrijheids-oorlog ontving; — gelijk ook van de ontmoediging, die zij ondervond door den weifelenden, lossen en verarmden toestand van dit geheele gewest, en, inzonderheid door den dood van haren geleerden en godvruchtigen Dr. Hardenbergh. Deze uitstekende dienaar van God, wiens herderlijke diensten, in verscheidene plaatsen, met eenen aanmerkelijken zegen van den H. Geest zijn achtervolgd, en, wiens arbeid in deze inrigting ondersteund werd door deze uitstekende geleerde mannen, Frederick Frelinghuysen en Andreas Kirkpatrick, laatst Opperregter van dezen Staat; — was, even als de beroemde Witherspoon, een krachtig voorstander van de zaak der *Amerikanen*, „in die dagen, waarin de geest des menschen beproefd werd.” — Zijne sterke deelneming aan de zaak der onafhankelijkheid des lands, gepaard met de zelfopofferende zorg voor den bloei der inrigting, aan hem toevertrouwd, drukten zwaar op zijn gestel, en bragten hem zeker vroeger ten grave. Maar hij stierf in geloof:

*„his eye bright with hope
Flashing its birthright radiance unto heaven,
Drinking revelations of God's paradise!”*

Na den dood van den eersten president, werden de oefeningen van het collegie weldra geschorst. Maar zijne herstellende krachten waren nog niet geheel vervlogen, het levensbeginsel bleef in werking. Na dien tijd ontving het, door de inspanningen der vrienden, en de milddadigheid van de zoodanigen, die edele zaken overleggen en ter harte nemen, een nieuw leven, om nieuwe bronnen te openen, en nieuwe kracht, om aan het oogmerk te beantwoorden, waarom het vroeger door zijne vrienden bemind werd. Aan de dienst van het hernieuwde collegie wijdden een Livingstont, wiens roem in alle kerken was doorgedrongen, een schrandere Condit, een Schureman, met al zijne beminlijkheid, een werkzame en krachtige Woodhull, een onvermoeide de Witt, hunne krachten. Deze uitstekende mannen van God, zij slapen in hunne graven, hier in de nabijheid; — maar

*„their deathless spirits live
In the high thoughts, of many pious hearts.”*

Voorts vernemen wij uit deze treffende toespraak, waaruit wij de groote verwachting omtrent den tegenwoordigen president Theod. Frelinghuysen leeren kennen, wiens hoop is op God, wiens vertrouwen insgelijks op God: — „dat de zonen van *Rutgers*-collegie steeds toenemen in getal; — dat zij met sterke liefde bezield zijn voor hunne *alma mater*, terwijl zij zelve belangrijke betrekkingen bekleeden in de maatschappij.”

Het getal hoogleraren was, tijdens mijn bezoek aldaar, (1850) behalve de algemeen geachte Frelinghuysen, die ook zelf een leerstoel bekleedt, de hoogl. Sam. A. van Vranken, Jam. S. Cannon, Theod. Strong, Alex. M'Cllelland, Lew. C. Beck, John Proudfit en Romondt, derhalve negen professoren; terwijl de voorbereidings-school (*grammar school*) aan dit collegie verbonden, onder de leiding staat van Will. J. Thomson, als rector. Volgens de jongste berigten heeft de hoogl. Alex. M'Cllel-

land zijne betrekking nedergelegd, en is daarin opgevolgd door den waardigen William H. Campbell, dien wij in *Albany* aan het hoofd der *akademie* leerden kennen; terwijl wij onlangs vernamen, dat ook de geachte hoogl. Cannon, door Dr. Ludlow, provoost der *pennsylvanië*-universiteit is vervangen.

Het getal studenten bedroeg in 1850, juniors 15, sophomores 15 en seniores 21, te zamen 51 voor de *theologie*, waaronder een aantal *Nederlandsche* namen voorkomen; het getal *alumni* 483, terwijl de boekerij ongeveer 15,000 banden telt.

Zoodanige studenten, die niet den *theologischen*, maar den wetenschappelijken cursus volgen, is het vergund, zoodanige leervakken alleen en hoofdzakelijk te bestuderen, die zij in het leven wenschen te volgen. Zij ontvangen een *certificaat* van die vakken van studie, die zij beoefend hebben.

Tot de strenge zorg voor de zeden en het karakter der *theologische* studenten behoort ook, dat zij voorzien moeten zijn van goede getuigschriften, alvorens als studenten te worden toegelaten; dat zij eenen driemaandelijkschen proeftijd ondergaan, alvorens te worden ingeschreven; dat de faculteit aan zich voorbehoudt hen in zoodanige huisgezinnen te doen inwonen, als zij geschikt voor hen acht, en, dat zij elken morgen ten 9 ure in de kapel van het collegie-gebouw bij het gebed moeten tegenwoordig zijn. — Overigens eischt men van hen, niet alleen eene stipte bijwoning der gebeden, maar ook van de collegie-oefeningen. Elken Zondag morgen wordt eene preek gedaan in de kapel, door een der leden van de faculteit, die allen moeten bijwonen; terwijl zij des namiddags van dien dag de openbare godsdienstoefening bijwonen, waar hunne ouders of voogden dat verlangen. De wetten van het collegie schrijven insgelijks ééne Bijbeloefening in de week voor. De professoren oefenen voorts toezigt uit over het zedelijk en godsdienstig gedrag der studenten, zoo wel als over de vorming en de ontwikkeling van hunnen geest.

Tot de collegie-gebouwen behooren: a. de woning van den tegenwoordigen president Frelinghuysen; b. het collegie-gebouw, met de kapel, collegie-zalen, boekerij, en woningen voor sommige professoren; c. het scheikundig laboratorium, waaraan verbonden eene kostbare verzameling

van natuur- en scheikundige werktuigen, benevens een zeldzaam en uitgebreid mineralogisch kabinet, en verdere hulpmiddelen voor het onderwijs in de natuurlijke wijsbegeerte, sterrekunde, scheikunde, geologie en mineralogie.

Volgens een besluit van de *Synode* is het den theologischen studenten, uithoofde van het steeds toenemende getal *Hollanders*, die zich als landverhuizers in *Amerika* komen nederzetten, met nadruk aanbevolen, „om zich de kennis der *Hollandsche* taal zoo zeer eigen te maken, dat zij, des vereischt, daarin kunnen prediken.” — Warme vrienden en voorstanders van dat seminarium houden zich daarmede onledig een *leerstoel* voor die taal en de Nederl. theologische literatuur en kerkgeschiedenis sedert de hervorming, op eene waardige wijze te doen vervullen.

Wij hebben ons langer met dit collegie of eigenlijk *seminarium* opgehouden, dan wij verder bij een der volgenden doen kunnen. Wij deden dat, omdat wij bij dit *seminarium* der Hervormde, *Hollandsche* Kerk in *Amerika* de meeste belangstelling in *Nederland* mogen verwachten.

Ongeveer in het begin der tegenwoordige eeuw legde ook John Mason, een der uitstekendste godgeleerden in *Amerika*, de grondslagen van een theologisch *seminarium* te *Andover*, volgens Smith in 1807, volgens Baird in 1808. Vooral werden in dit laatste jaar de grondslagen gelegd van meer dan één *seminarium*, als: behalve ter uitbreiding en hernieuwing van het behandelde seminarium aan *Rutgers-collegie*, het zoo evengenoemde seminarium te *Andover*, 23 mijlen van *Boston (Massachusetts)*, onder het bestuur der *Congregationalisten*; in 1812 volgde een seminarium te *Princetown (N. Jersey)*, onder de *Presbyterianen* der oude school; in *Nieuw-York*, ten behoeve der *Episcopalen*, enz. Alle anderen, zoo als wij die boven hebben opgegeven, zijn van latere jaren; terwijl thans onderscheidene gezindheden, 3, 4, 6, de *Baptisten* zelfs 8 seminariën tellen.

De verkeerde rigting, die in den aanvang dezer eeuw de *Harvard-universiteit* genomen had, en, het misbruik aldaar van het legaat van Thomas Hollis, een achtenswaardig koopman, die een *theologisch* professoraat aan gemelde inrigting

gesticht had (1731), werkten de lessen van den bovenvermelden John Mason, en, later de oprigting van het seminarium te *Andover*, zeer in de hand. Tot verwezenlijking van het door Mason ontworpen plan, ter bevordering der theologische wetenschappen, bragten de bejaarde Samuël Abbot, uit *Andover*, Mistress Philips, weduwe van den eerw. Samuël Philips (een der stichters der *Philips*-akademie te *Andover*) eene aanzienlijke som te zamen, tot stichting van een theologischen leerstoel aan de *Philips*-akademie, ten behoeve der regtzinnige *Congregationalisten* van *Nieuw-Engeland*. Inmiddels waren ook de eerw. Samuël Spring, uit *New-bury-port*, en Leonard Woods, uit *West-New-bury* onledig met de verwezenlijking van zoodanig plan; zonder dat beide partijen van elkander iets wisten. Beide partijen waren echter eene verschillende rigting toegedaan, de eene behoorde tot de gematigde *Calvinisten*, de andere tot de ultra's van die dagen, de zoogenoemde *Hopkinsianen*.

Hoezeer deze sterk tegen elkander overstonden, vereenigden echter beide partijen zich tot de stichting van één gemeenschappelijk *seminarium*, als eene vertakking der *Philips*-akademie. Groot waren de bezwaren tot het zamenstellen eener *geloofsbelijdenis* voor beide partijen, en, het uit den weg ruimen der geschillen; maar grooter nog was de zegen, die dit *seminarium*, nadat eenmaal de bezwaren, die de samenwerking aanvankelijk in den weg stonden, waren weggeruimd, ter verdere vereeniging der *Congregationalisten*, en tegen het veldwinnend *unitarianismus* te weeg gebragt heeft. Aanzienlijke sommen inderdaad, werden tot de stichting van dit seminarium verstrekt. „Bartlett, een van zijne grootste voorstanders, heeft behalve een legaat van 50,000 dollars (d. i. 125,000 gl.) nog 100,000 dollars (d. i. 225,000 gl.), aan deze inrigting vermaakt, en wie weet, hoe veel hem de gebouwen gekost hebben. Abbot gaf 120,000 dollars (d. i. 300,000 gl.); Brown en Norris gaven insgelijks aanmerkelijke sommen. Vele partikulieren droegen van 500 tot 5000 dollars bij, en de geestelijke Codman uit *Dorchester* gaf aan die inrigting eene pers en lettergieterij ten geschenke.

Door zulke aanzienlijke giften, maar ook door een geacht

personeel van professoren, en den eersten president Dr. Porter, (stichter van *Porter Rhetorical Society*) steeg het seminarium spoedig in bloei. In het begin van 1842 was de faculteit te *Andover*, zamengesteld als volgt:

President Justinus Edwards, de bekende stichter der matigheids-genootschappen, die allerwege zoo veel zegen hebben verspreid; de hoogleeraren Dr. Woods, door eenige kleine geschriften bekend; Dr. Emerson, Prof. Stuart, schrijver van eenige commentariën over de brieven aan de *Romeinen* en aan de *Hebreëen*; B. B. Edwards, redacteur van het zendelingsblad; Prof. Park, bekend door eene verzameling van uittreksels enz. uit *Duitsche* schrijvers.

Door zulke uitstekende leeraren, en eene voortreffelijke opleiding, ontving het *Andover*-seminarium eenen welverdienden roem. Het telde eenen tijd lang 125 tot 140 studenten; sedert zijne stichting heeft het 1200 studenten tot hunne bestemming opgeleid, en, leverde verscheidene kweekelingen als Evangelie-verkondigers onder de Heidenen, waaronder den algemeen betreurden Samuel Mills, die, aan de kust van *Afrika*, onder het stichten eener negerkolonie, bezweken is. Het getal gegraduëerden bedraagt 965; terwijl de kostbare bibliotheek 17,500 boekwerken telt; thans is het getal studenten 86.

Ook hier heerscht strenge tucht. Tot hare handhaving dienen de dusgenoemde vermanings-brieven (*Monitors bills*). Even als in *Rutgers-collegie*, moeten de studenten des morgens — ook des avonds — in de kapel het gebed, en des Zondags, de godsdienstoefening bijwonen.

Het *Princetown*-seminarium (in *N. Jersey*), onder het bestuur en ten behoeve der *Presbyterianen*, werd in 1812 gesticht.

Dit seminarium telt vijf hoogleeraren, waaronder Dr. Alexander en Miller, zoowel door hunne lessen als schriften bekend; Dr. Hodge en de jongere J. A. Alexander; de eerste ook in *Europa* bekend door zijne Commentarie over den brief aan de *Romeinen*, de laatste als medewerker aan de *Biblical Repository* en *Princetown-Review*, welke tijdschriften beide van *Princetown* uitgaan.

Deze inrigting telt 120 studenten en bezit eene bibliotheek van 7,000 banden. De *leercursus* is, volgens Baird, aldus verdeeld, 1. jaar: Hebreuwsch, exegese van het N. Testament, bijbelsche geographie; chronographie en antiquiteiten; 2. jaar: kritiek, kerkelijke geschiedenis en dogmatiek; 3. jaar: polemiëk, kerkelijke geschiedenis, kerkelijk regt, pastoraal en homiletiek. — Dit onderwijs wordt in dictaten en naar handboeken medegedeeld. *Dispuut*-collegie heeft eenmaal 's weeks 's avonds plaats.

Eene zeer nuttige instelling aan dit seminarium, door Baird, wegens haren weldadigen invloed geprezen, bestaat in het opgeven van allerlei vragen, door de studenten aan elkander. Daartoe komen zij dan des middags in tegenwoordigheid van een der professoren te zamen. Zoodanige vragen, die dan door dezen of genen der studenten beantwoord worden, zijn bijv.: welke is de roeping van den Evangeliedienaar? Waarin bestaat de voorbereiding van het H. Avondmaal? Wat is boete? Wat is geloof? Hoe moet men zich voor den dood voorbereiden? enz. Doorgaans voegt de hoogleeraar zijne aanmerkingen bij het verhandelde; terwijl het Collegie, gelijk het geopend wordt, met gezang en gebed wordt gesloten.

Om de vier weken moeten de studenten eene door hen opgestelde verhandeling aan hunne professoren en medeleerlingen voorlezen.

De „*Generale Conventie*” der *Episcopale* kerk opende in 1817 te *Nieuw-York* eene theologische school, zegt Baird; doch Potter Belden stelt de stichting van het theologische seminarium der protestantsche *Episcopale* kerk te *Nieuw-York* in 1819, en zegt, dat dit seminarium in 1822 werd ingelijfd. Deze inrigting heeft haar ontstaan te danken aan wijlen John Hobart, die lang den bisschopszetel in de diocese van *Nieuw-York* bekleedde. Voor eenen korten tijd werd dit seminarium naar *Nieuw-Haven* overgebracht, doch spoedig daarna wederom in *Nieuw-York*, in twee hechte gebouwen, waarvoor Clement C. Moore den grond geschonken heeft. Doorgaans telt de school een 70- tot 80-tal studenten, en, behalve den kanselier, thans de eerw. Dr. Onderdonk, vijf

hoogleraren, invloedrijke en kundige mannen, nl. Samuël H. Turner, Bird Wilson, Clement C. Moore, John D. Ogilby en Benj. J. Haight. — De boekerij bevat 10,000 boekdeelen. De inrigting wordt bestuurd door eenen raad van curatoren (*Trustees*), bestaande uit de bisschoppen, benevens een zeker getal vertegenwoordigers uit iedere diocese, welke naar de omstandigheden afwisselen.

Een *Baptistisch-seminarium*, werd in 1825 gesticht te *Newton*, eene stad vijf mijlen van *Boston* verwijderd. Het heeft 4 hoogleraren, en wordt doorgaans door 30 tot 40 studenten bezocht. Reeds in 1820 hadden de Baptisten eene literarisch-theologische school te *Hamilton*, in den staat *Nieuw-York* opgericht, die, naar Baird, wien wij hier volgen, over de 150 studenten telt, waarvan er 20 tot 30 in de *theologie* studeren, bij 4 hoogleraren. Volgens een zoo pas ontvangene naamlijst der hoogleraren en studenten, heeft dit collegie 24 curatoren, benevens den eerw. Simeon North als president, 5 hoogleraren, drie leeraren, en van 1850—1851: 139 studenten, als 10 gegraduëerden, 49 *seniors*, 42 *juniors*, 19 *sophomores* en 19 *freshmen*, of nieuwelingen. — De leercursus duurt vier jaren. Ook hier moeten de studenten, gelijk in *Nieuw-Brunswijk*, *Andover*, enz., des morgens en 's avonds het bijbellezen en de gebeden in de kapel bijwonen, en Zondags de openbare godsdienst-oefening in de kapel; behalve dezulken, die de vergunning ontvangen hebben, in andere kerken, de godsdienst bij te wonen. — De stichting van seminariën bij de Baptisten belooft ook voor deze secte eene betere toekomst. Zij vereenigen wetenschap en vroomheid, en hebben reeds vele wel gevormde leeraren aan de kerk opgeleverd.

De *Luthersche* kerk in *Amerika*, die aanvankelijk, zoo als wij vroeger vermeld hebben, met vervolgzucht te kampen had, bezit thans een Collegie in *Pennsylvanië*, te *Gettysburg*, waaraan sedert 1826, door de bemoeijng van Dr. Samuël Schmucker, een *theologisch seminarium* verbonden is. Aanvankelijk bezat dit seminarium slechts één hoogleeraar, nl. Dr. Schmucker, door onderscheidene geschriften gunstig bekend. Thans heeft het 3 professoren, en telt 30 tot 40

studenten; terwijl het reeds meer dan 150 jongelingen tot hunne bestemming heeft opgeleid. Men acht dit seminarium allergunstigst gelegen, en, het bezit eene zeer goede bibliotheek, waarvan de meeste boeken door Dr. Benj. Kurtz in *Duitschland* zijn verzameld. Behalve de hoogeschool te *Gettysburg* bezitten de Lutherschen in *Amerika* nog 3 andere inrigtingen, waarop verscheidene jongelingen zich voorbereiden voor de seminariën.

De *Gereformeerde, Hoogduitsche kerk*, die, zoo als wij vroeger zagen, hare organisatie aan de *Zuid- en Noord-Hollandische Synoden*, en, aan de ijverige bemoeijingen van Mich. Schlatter, een *Zwitser*, te danken had, ontving hare leeraren, tot het jaar 1792, van de *Synode van Nederland*, die een aanzienlijk kapitaal, volgens Ebeling, van 144,000 gl. ten behoeve der *Paltzische gemeenten*, had bijeen gebragt. Evenwel reeds in 1730, toen *Pennsylvanië* reeds duizendtallen gereformeerde belijders telde, had de synode van *Zuid-Holland* (van 4 tot 14 Julij te *Breda* vergaderd), in haar *vertoog* voorgedragen, de middelen van bestaan dier gemeenten uit eigen boezem te vinden, en, daarbij doen opmerken: „dat uyt de eygen kassa zoude kunnen gesticht worden een „*Hoogeschool*, in welke vier Mannen konden onderhouden „worden, welker een de *Latijnsche, Grieksche* en *Oostersche* „*Taal*en zoude leeren, een ander de *Philosophie*, een derde „de kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, ende een „ander de H. Godgeleerdheid, om zoo in eygen lichaam „alles te hebben, wat tot onderhoud en instandhouding „noodig is.” — Niettegenstaande evenwel het getal der *Paltzische* of *Duitsche* gemeenten in 1751 reeds 46 tot 50 bedroeg, en in 1788 reeds ongeveer 30 predikanten werkzaam waren, zoo duurde het nog tot in *deze* eeuw, alvorens men er op bedacht was, uit „*eigen ligchaam*,” zoo als de synode van *Zuid-Holland* had voorgesteld, in de behoefte van predikanten te voorzien. Het was eerst in 1791, dat de *Gereformeerde, Hoogduitsche kerk* besloot een eigen *theologisch seminarium* op te rigten, dat aanvankelijk te *Carlisle* in *midden-Pennsylvanië* werd tot stand gebragt. Dr. Mayer was daar zijn eerste hoogleeraar. Hetzelve werd achtervol-

gens verplaatst, onder Dr. Rauch naar *York*, en van daar naar *Mercersburg* (15 mijlen van *Carlisle*), waar het thans voor goed gevestigd en met het *Marshall*-collegie verbonden is. Onder Dr. John W. Nevin, en, vooral sedert het jublé der Hoogd. Gereformeerde kerk in 1814, toen men een vast fonds van 80,000 doll. (200,000 guld.), thans tot meer dan 100,000 doll. (250,000 guld.) aangegroeid, bijeen gebracht, — nam het seminarie in bloei toe. In 1844 werd Dr. Philip Schaf, door de synode, uit *Duitschland* tot tweede hoogleeraar beroepen, welke die betrekking aanvaardde, en, reeds in het volgende jaar zijne lessen opende. Het getal theologische studenten bedroeg toen 21 in den winter-tijd. De oorspronkelijke inlijvings-acte of Charter van 1831, bepaalde den werkkring der synode tot *Maryland*, een gedeelte van *Virginië* en *Noord-Carolina*, gelijk tot geheel *Pennsylvanië*; doch bij eene Acte van 1844 werd die werkkring, ten behoeve van het seminarium, ook tot andere staten van de Unie uitgebreid.

Aan het onderwijzend personeel worden door gemelde synode de navolgende pligten voorgeschreven, waaruit tevens de leervakken van het seminarie blijken. „Het is de plicht van de leeraars der theologie de H. Schrift te verklaren, en, de zuivere leer des Evangelies te verdedigen tegen dwalingen; maar inzonderheid, om theologische studenten te onderwijzen, en hen behoorlijk op te leiden, voor de dienst als kerk-leeraars. Hun voornaamste streven zal wezen de studenten wél bekend te maken met de H. Schriften; hen te onderwijzen, hoedanig zij zich kunnen vergewissen van den waren zin der H. Schrift, en dien verstandelijk en met nadruk voordragen in hun dienstwerk, in welke dienst zij, in de verschillende afdeelingen, moeten voorzien, voor het onderwijs in de kerkelijke Historie, didactische Theologie, kerkelijk Bestuur, en de pligten der herderlijke dienst, zoodat zij mogen ontdekken de goddelijke kracht in zich zelve, en in alle opzigten voorbeelden zijn voor de kudde.”

Van de gemoedelijke zorg der synode voor de regtzinnigheid der leer, volgens de H. Schrift en den *Hei-*

delbergschen Catechismus, getuigt de *eed*, dien wij hier laten volgen :

„Gij N. N. verkozen Hoogleeraar aan het theologisch seminarium der Hervormde, Hoogduitsche kerk in de Vereenigde Staten, erkent gij opregtelijk voor God en deze vergadering, dat de Heilige Schriften van het O. en N. Testament, die de Canonieke Schriften genoemd worden, zijn volkomen, waarachtig, ingegeven door den H. Geest, en daarom Goddelijke Schriften; — dat zij bevatten alles, wat betreft het *geloof*, de wandel en de hoop van den regtvaardige, en, dat zij zijn de eenige regel van geloof en wandel in de kerk van God; — dat, bij gevolg geene overleveringen, zoo als die genoemd worden, en geene loutere besluiten der rede, die partijdig zijn met de klare getuigenis dezer Schriften, als regelen van geloof of leven kunnen worden aangenomen? Erkent gij verder, dat de leer, vervat in den *Heidelbergschen Catechismus*, is de leer der Heilige Schriften, en daarom moet worden aangenomen, als overeenstemmende met de goddelijke en geopenbaarde waarheid? Verklaart gij opregtelijk, dat gij in het Ambt, dat gij gereed staat te aanvaarden, het onveranderlijke, goddelijke gezag der H. Schriften, en de waarheid der leer, vervat in den *Heidelbergschen Catechismus*, tot grondslag wilt nemen van uw onderwijs, en deze getrouwelijk wilt handhaven en verdedigen in uwe prediking en geschriften, zoowel als in uw onderwijs; en eindelijk, verklaart gij, dat gij zult arbeiden overeenkomstig de bekwaamheid, die God u geeft, opdat, onder den zegen van God, de leerlingen aan uwe zorg toevertrouwd, mogen worden verlichte, vrome, getrouwe en ijverige dienaars van het Evangelie, welke gezond zijn in den geloove?”

Zoo zien wij, dat elke kerkelijke gezindheid, als: de Hervormde, Hollandsche kerk, Congregationalisten, Presbyterianen der oude school, Episcopalen, Baptisten, Luther-schen en Hoogd. Gereformeerden, op eene gepaste wijze in de opleiding voor jonge lieden, voor hunne kerkedienst voorzagen. Ook de Presbyterianen der nieuwe school, de geassocieerde kerken en geassocieerde Hervormde kerken bleven daarin niet in gebreke.

Het *union theol. seminarium* dezer laatstgemelde Presbyterianen, werd den 18 Jan. 1836 in de stad *Nieuw-York* geopend, in een wel ingerigt gebouw, voorzien van eene kapel, leerzalen en onderscheidene vertrekken voor de studenten. Het bezit eene voortreffelijke boekerij van ongeveer 17,000 boekwerken en telt omtrent 100 studenten. Hoewel dit *seminarium* onder toezigt staat van de Presbyteriaansche kerk, zoo is toch de toegang voor studenten van elke Christelijke gezindheid opengesteld. Het heeft zes professoren, als Henry White, Edward Robinson, de *Europeesch* beroemde afstammeling van den vroeger vermelden puritein, Robinson te *Leiden*, Thomas H. Skinner, Luther Halsey, W. Wadden Turner en Edward Howe Jr.

Een overzicht der verschillende seminariën, volgens de kerkafdeelingen toont ons de navolgende op zich zelve staande inrigtingen, en *theologische leerstoelen* (*theological Departments*) aan deze of gene der vroeger vermelde collegiën verbonden, als:

I. <i>Hervormde Hollandsche Kerk.</i>		Staat.
Jaar der Stichting.		
1784, 1808.	Theologisch seminarium aan Rutgers-collegie te Nieuw-Brunswijk	Nieuw-Jersey.
II. <i>Congregationalisten.</i>		
1. 1808.	Andover	Massachusetts.
2. 1820.	Bangor	Maine.
3. 1835.	Gilmanton	N. Hampshire.
4. 1822.	Theol. leerst. in het Yale-collegie	Connecticut.
5. 1833.	Th. I. Oost-Windsor	id.
6. "	Th. I. Oberlin-instit.	Ohio.
III. <i>Presbyterianen der Oude School.</i>		
1. 1812.	Th. seminarium Princetown	N. Jersey.
2. 1828.	West. Th. semin. Alleghany (bij Pittsburg)	Pennsylvania.
3. 1821.	Th. semin. „Unie”	Virginie.
4. 1832.	Zuidel. Th. semin. te Columbia	Z. Carolina.
5. 1829.	Th. semin. te New-Albany	Indiana.
6. "	Th. I. Marion-collegie.	Missouri.
IV. <i>Presbyterianen der Nieuwe School.</i>		
1. 1836.	Th. semin. te Nieuw-York	Nieuw-York.
2. 1821.	Th. semin. te Auburn	id.
3. "	Th. I. West reserve coll.	Ohio.
4. 1832.	Lane-semin. te Cincinnati	id.
5. "	Zuidw. semin. te Maryville	Tennessee.
6. 1838.	Th. semin. te Carlinville	Illinois.

V. *Episcopalen.*

1.	1817.	Algem. Th. semin. te Nieuw-York	Nieuw-York.
2.	"	Th. semin. Fairfax-collegie	Virginië.
3.	1828.	Th. semin. in de diocese Ohio, te Gambia	Ohio.

VI. *Baptisten.*

1.	1837.	Th. inst. van Thomaston	Maine.
2.	1825.	Th. inst. te Newton	Massachusetts.
3.	1820.	Hamilton's Th. inst. te Hamilton	N. York.
4.	1832.	Virginisch Bapt. semin. te Richmond	Virginië.
5.	1838.	Farman's Th. semin. te High-Hills	Z. Carolina.
6.	1834.	Lit. en Th. semin. te Eaton	Georgië.
7.	1832.	Th. l. in Grandville-collegie	Ohio.
8.	"	Alton's Th. seminarium	Illinois.

VII. *Lutherachen.*

1.		Hartwick-seminarium	N. York.
2.	1826.	Th. semin. te Gettysburg	Pennsylvanië.
3.	1835.	Th. semin. te Lexington	Z. Carolina.
4.	"	Th. semin. te Columbia	Ohio.

VIII. *Hoogd. Herv. Kerk.*

1825.	Th. semin. te Mercersburg	Pennsylvanië.

IX. *Geassocieerde Kerken.*

Th. l. aan het Jefferson-collegie	Pennsylvanië.

X. *Geassoc. Herv. Kerken.*

1.	1836.	Th. semin. te New-Bury	N. York.
2.	1828.	Th. semin. te Pittsburg	Pennsylvanië.

Daarenboven hebben de Hervormde Presbyterianen (*Convenanters*) eene theol. school of klasse, te *Philadelphia*, de *Moravische* broeders eene te *Nazareth* (Pennsylv.); de Unitariërs, een th. leerstoel aan de *Harvard*-universiteit.

De Roomsch-katholieke seminariën, waren in 1840 de navolgenden:

Het seminarium te Philadelphia	met 22 studenten.
" " " Baltimore	" 16 "
" " " Emmetsburg	" 20 "
" " " Frederic	" 20 "
" " " Charlestown (Z. Carolina)	" 6 "
" " " Assumption (en Louisiana)	" 9 "
" " " Bardstown en St. Rose, in Kentucky	" ? "
" " " Cincinnati	" ? "
" " " Vincennes	" 9 "
" " " Barrens	" 12 "
" " " Missouri	" ? "
" " " St. Louis	" ? "

Derhalve 12 met 114 studenten; terwijl in 1842 vermeld worden 21 R. K. seminariën met 180 studenten. — Fr. von Raumer, geeft eene beschrijving van het *Jezuïten-collegie te Georgetown*, nabij *Washington*, district *Columbia*, waarin de *ratio atque institutio studiorum sociatie Jesu* wordt opgevolgd.

Een verder overzicht over deze inrigtingen achten wij niet noodzakelijk. Wij voegen er alleen nog bij, dat de meeste dier inrigtingen nog in hunne kindschheid zijn; hoezeer zij reeds bij aanvang als zoo vele *brandpunten* moeten aange-merkt worden, van waar zich eenmaal, gelijk van de universiteiten en collegiën, te meerder licht en beschaving over den *Amerikaanschen* bodem verspreiden zal. Aan de 38 Protestantische theologische seminariën en leerstoelen, telt men ongeveer 105 hoogleeraren, meer dan 1500 studenten, — die allen in meerder of minder mate verlichting om zich heen verspreiden; terwijl onder de eerste uitstekende namen voorkomen, die van wege hunnen zegenrijken invloed, zelfs *Europeesch* beroemd zijn.

In het stichten en uitbreiden, ook van seminariën, akademiën, collegiën en universiteiten volgt *Amerika* nog eenen juist tegenovergestelden weg van *Nederland*; dáár uitbreiding en ontwikkeling; hier sloping en gedurige inkrimping (*Harderwijk*, *Franeker*); dáár prijsstelling op echt Christelijke opleiding en vorming; hier luide klagten over gebrek aan tucht en zuivere godsdienst-beginselen; — hoewel wij niet mogen ontkennen, dat ook hier eene verblijdende herleving van het Christelijk beginsel, op hoogere en lagere scholen, bespeurd wordt.

Gelijk de besmetting van het *Harvard-collegie* in *Amerika* luiden tegenstand uitlokte bij velen, en het hare toebragt tot daarstelling van het *Andover* seminarium, zoo gingen ook tegen de *Groninger* akademie luide stemmen van afkeuring uit. Zal ook dit gevoel van afkeuring hier te lande een of meer seminariën in den alouden geest der Hervormde Kerk tot stand brengen?

Doch verlaten wij daarmede het gebied der *seminariën*. Voor de letteren en regten, waarvoor aan de *universiteiten*, naar de meer praktische *Amerikaansche* behoeften, gezorgd

wordt, zijn ons maar weinige afzonderlijke inrigtingen bekend geworden. Wij twijfelen ook of er meer bestaan. Reeds op alle akademiën worden philologie en jurisprudentie onderwezen, waarvan de voltooiing dan bij de universiteiten ligt. In het geheel schijnen de Vereenigde Staten slechts *negen* afzonderlijke *regtscholen* te bezitten; maar daarentegen 28 *geneeskundige scholen*.

Eene inrigting van dien aard, de oudste in den staat *Nieuw-York*, is het genees- en heilkundig collegie in de stad *Nieuw-York*. In 1791 werd aan de regenten der staats-universiteit den last opgedragen, om een collegie voor de genees- en heilkunde te stichten; maar eerst in 1807 ontving deze inrigting haar bevestigings-brief (*Charter*). De professoren ontvingen den titel van „professoren der universiteit van den Staat, voor het collegie van genees- en heilkunde.” In 1813 werd de geneeskundige afdeling van het *Columbia-collegie* met deze inrigting zamen gesmolten. Behalve in 1810 en 1826, toen er eene spanning tusschen de hoogleeraren ontstond, waardoor sommigen hun ontslag namen, heeft deze inrigting steeds haren toenemenden bloei gehandhaafd. Dit collegie bezit eene aanzienlijke boekerij en museum, heeft behalve den president *Stevens*, die ook zelf een leerstoel bekleedt, 9 professoren en telt tegenwoordig over de 200 studenten.

Nog talrijker is het getal studenten, welke de medische afdeling (*department*) der stads-universiteit bezoekt, namelijk meer dan 400, hoewel het getal hoogleeraren, onder onmiddelijk toezigt van den kanselier der universiteit, slechts 6 bedraagt. Ook dit collegie staat als eene vertakking der universiteit op zich zelf, bevat een uitgebreid museum, eene leerzaal en ontleedkamers. Deze inrigting, zoo het schijnt, boven hare oudere zuster door den Staat begunstigd, ontvangt eene jaarlijksche som van 1,000 doll. (2,500 guld.); doch is voor het overige onafhankelijk. De hoogleeraren worden door de curatoren (*trustees*) voorgesteld en door de faculteit benoemd. De zes voorlezingen (door elken hoogleeraar eene) bedragen een honorarium van 105 doll. (262½ guld). Eigenlijke staats-examina hebben niet plaats; de leercurcus

duurt, ja, *drie* jaren; maar aangezien de voorlezingen eerst den laatsten October aanvangen en reeds in Februarij weder sluiten, zoo maken deze drie maal vier maanden, slechts een *vol* studiejaar uit. Evenwel wordt er ook nog een vrijen d. i. kosteloozen cursus gegeven, die, volgens het verslag van den secretaris John W. Draper, van October tot October doorloopt; terwijl de ontleedkundige lessen van October tot April; en de klinische lessen op elken zaterdag, het geheele jaar doorloopen.

De verschillende genees- en heekkundige leervakken, zijn: de beginselen en operatiën der heekkunde, benevens chirurgicale en pathologische anatomie; — algemeene, beschrijvende en chirurgicale anatomie; — theoretische en *praktische* geneeskunde: Dr. Valentine Mott houdt elken zaterdag zitting voor zieken, die hem komen raadplegen, en Dr. Bedford staat aan het hoofd van eene liefdadige inrigting (*Lying-in-charity*), waarin jaarlijks bij de 400 zieken worden verzorgd; — voorts geneesk. jurisprudentie en *materia medica*; — verloskunde, — ziekten van vrouwen en kinderen, — en scheikunde.

Het juiste getal studenten bedroeg in 1850: 404, dat der gegraduëerden 142, waarbij men den vollen ouderdom van 21 jaren moet bereikt hebben. De inrigting heeft geene classificatie van studenten.

Het *geneeskundige collegie* te *Albany*, dat zijnen oorsprong aan den beroemden Alden March te danken heeft, ontvangt insgelijks eene jaarlijksche toelage van den Staat, van 1000 doll. (2500 gl.); doch telde in 1850 slechts omtrent 100 studenten; terwijl het getal gegraduëerden bedroeg 24. Het getal hoogleraren was 8, waaronder Romeyn Beck, bekend door een voortreffelijk werk over de *Geneesk. Jurisprudentie*. De leervakken zijn dezelfde als in *Nieuw-York*, benevens ook de pharmacie en natuurlijke historie.

Onder de inrigtingen aan dit collegie verbonden, en door mij bezocht, behooren, de boekerij van 2,212 boeken; het scheikundig kabinet, het kabinet van *materia medica*, een museum, bevattende eene tamelijk uitgebreide verzameling van zieken-beenderen, een stel van pathologische Anatomie

van Dr. Thibert, een aantal anatomische modellen van Dr. Auzouz, benevens exemplaren van vergelijkende Anatomie en Zoölogie, en eene verzameling van mineraliën.

De lessen beginnen den eersten dingsdag in October en eindigen 22 Januarij. Overigens bestaat de leer-methode in lezingen (*lectures*); terwijl de hoogleeraren de studenten dagelijks ondervragen over het gelezene, en de gelezene onderwerpen van den vorigen dag; wanneer zij dit verlangen.

Kandidaten voor het eind-examen worden door elken hoogleeraar onderzocht in zijn bijzonder leervak, en, ondergaan daarna een examen voor de geheele faculteit en curatoren.

Voor het bijwonen der collegiën van alle professoren betaalt men 70 dollars 's jaars; maar het geneeskundig genootschap van den Staat (*State Medical Society*), kan, gelijk in het vorige jaar met 4 studenten plaats had, *vrij*-brieven verleen tot het kosteloos bijwonen der lessen.

In hoe verre nu ook andere geneeskundige inrigtingen, van dezen en andere staten met de bovenvermelde overeenkomen, kunnen wij niet beslissen. Openbare en kosteloze lezingen werden gegeven, zoo te *Nieuw-York*, als ook te *Buffaloo*: in de eerstgemelde stad, door Dr. Smith, over de gezondheidsleer (*hygiène*); door Dr. Watts, over de anatomie van het hart en de groote bloedvaten (*vessels*); door Dr. Parker, over de ziekten der mannelijke teeldeelen (*male Genital*), en door Dr. Gilman, over de organische ziekten van den *uterus*.

Eenen zeer gunstigen roem geniet Jefferson's *Geneeskundig collegie* te *Philadelphia* in 1825 gesticht. Het telt 7 hoogleeraren, 409 studenten en 810 gegraduëerden. Ook hier wordt een studie-tijd van drie jaren voorgeschreven; maar de voorlezingen duren slechts van den eersten maandag in November tot Maart. Daarenboven bezit *Philadelphia* nog eene geneeskundige faculteit aan het Pennsylvanië-collegie, in 1839 gesticht, dat zes professoren en 60 studenten telt.

De oorzaak, dat gemelde collegiën zoo veel talrijker dan de seminariën bezocht worden, achten wij grootendeels in de meer voordeelige levensbetrekking van den geneesheer boven den godsdienst-leeraar gelegen. Zoo werden in 1837

in *Washington* door eene Maatschappij of Vereeniging van geneeskundigen, wetten gedrukt, waarin, bij onderscheidene loffelijke bepalingen voor het gedrag van den geneesheer, onder anderen ook de navolgende prijsbepalingen voorkomen. Eene visite kost 1 dollar, d. i. 2,50 gl.; de eerste raadpleging van een geneeskundige 5 dollars; een nachtelijk bezoek van 5 tot 7 dollars; eene pokinenting 3 dollars, eene heelkundige operatie van 40—100 dollars.

Zulke prijzen, die evenwel niet als algemeene maatstaf kunnen worden aangemerkt, moeten wel vele jongelingen aantrekken, aangezien in *Amerika*, gelijk hier, velen door het stoffelijk belang krachtig worden aangedreven.

Intusschen verleende het Congres in 1838 aan een *geneeskundig genootschap* in *Columbia* eenen vrijbrief, waarbij aan dat genootschap het regt werd geschonken, om jonge geneesheeren te examineren, en hen, na een behoorlijk afgelegd examen, *diploma's* tot uitoefening van het geneeskundige vak uit te reiken. Wie zich evenwel zonder *examen* met de geneeskunde inlaat, is het verboden daarvoor eenige betaling te ontvangen.

Ook in *Baltimore*, zoo berigt Fr. von Raumer, bestaan dergelijke inrigtingen. Daar worden de examinatoren der candidaten uit een geneeskundig genootschap en de geneeskundige universiteit gekozen. — Een jong geneesheer uit *Baltimore*, Dr. Norris, met wien ik het genoeg had op mijne terugreize kennis te maken, had zijne studiën, zoo ik meen, aan de universiteit van *Maryland*, of aan de *Washington geneesk. universiteit* voltrokken; doch begaf zich thans nog, alvorens de *praktijk* aan te vangen, naar *Parijs*, om aldaar nog eenige der meestberoemde inrigtingen te bezoeken, en de lessen der professoren, ook voor het praktisch gedeelte, bij te wonen.

Overigens zijn ook de geneeskundige inrigtingen in *Amerika*, ongetwijfeld vooral in de jongere staten, even als de seminariën, nog veelal in eenen staat van kindschheid; terwijl men, over het geheel, meer eene spoedige *praktische* oefening, dan diepe geleerdheid in het vak bedoelt. Ook schijnt over het geheel, naar *Amerikaansche*, republikeinsche

beginselen, bij het geneeskundig bestuur en toezigt eene veel grootere vrijheid te bestaan, dan bijv. in *Europa*, in *Nederland*. „Men verwacht in *Noord-Amerika*, dat ieder geneesheer zich zoo veel mogelijk beijveren zal, zich in zijn vak te bekwamen, zoo al niet uit te munten, terwijl ieder zieke zelf de beste keuze doen moet.” Dat het in *Amerika* ook niet geheel aan medische schrijvers ontbreekt, bewijzen de werken van Rush, Barton, Hosack, Bigelow, Warren, Dewees, Dunglisson, Bartlett, Horner, Wistar, Forry, Doane en Romein Beck, te *Albany*, die een belangrijk werk, „*On medical Jurisprudence*,” in het licht gaf, reeds boven door ons genoemd.

Een overzicht der *geneeskundige scholen* of collegiën, zoo als Putnam (1845) die geeft, laten wij hier volgen:

		Gest.	Prof.	Stud.	Gegra- duëer- den.
De Maine medical-school	te Brunswijk	1820.	4.	60.	464.
„ N. H. medical-school	„ Hanover	1797.	6.	80.	577.
„ Med. school Harv. universit.	„ Cambridge	1782.	6.	117.	547.
„ Carleton medic. collegie	„ Castleton	1818.	7.	104.	555.
„ Vermont med. collegie	„ Woodstock	1835.	7.	94.	255.
„ Berkshire med. school	„ Pittsfield	1823.	5.	103.	473.
„ Med. instit. Yale-collegie	„ New-Haven	1810.	6.	60.	799.
„ Phys. en chir. collegie, N. Y.	„ Nieuw-York	1807.	6.	182.	815.
„ Med. instit. Geneva-collegie	„ Geneva	1835.	7.	175.	53.
„ Med. facult. N. Y. universit.	„ Nieuw-York	1837.	6.	323.	500.
„ Albany med. collegie	„ Albany	1839.	8.	108.	38.
„ Med. dep. univers. Pennsylv.	„ Philadelphia	1665.	7.	426.	3320.
„ Jefferson's medic. collegie	„ id.	1824.	7.	341.	764.
„ Med. dep. Penns. collegie	„ id.	1839.	6.	60.	—
„ Med. school univers. Maryl.	„ Baltimore	1807.	6.	100.	909.
„ Washington med. collegie	„ id.	1827.	6.	25.	—
„ Med. school Columb. collegie	„ Washington	1825.	6.	40.	81.
„ Med. school univers. Virginië	„ Charlottesville	1825.	3.	45.	—
„ Richmond med. collegie	„ Richmond	1838.	6.	75.	14.
„ Med. collegie, staat Z. Carol.	„ Charleston	1833.	8.	158.	—
„ Med. collegie van Georgia	„ Augusta	1830.	7.	115.	124.
„ Med. collegie van Louisiana	„ New-Orleans	1835.	7.	30.	—
„ Med. dep. Transylv. univers.	„ Lexington	1818.	7.	214.	1351.
„ Louisville med. instit.	„ Louisville	1837.	6.	242.	53.
„ Med. collegie van Ohio	„ Cincinnati	1819.	8.	130.	331.
„ Med. dep. van Kemp. collegie	„ St. Louis, Ms.	1841.	9.	75.	19.
„ Med. coll. St. Louis-univ.	„ id.	1836.	6.	30.	—
„ Willoughby med. collegie	„ Willoughby	1834.	5.	—	57.

Het kleine getal *regtsgeleerde* collegiën of afzonderlijke inrigtingen voor de studie der *regtsgeleerdheid*, worden veel minder bezocht, dan de scholen voor ieder ander vak. De eerste inrigting van dezen aard, waarvan ik gewag vind gemaakt, en, die van eenig belang was, in de *Vereenigde Staten*, is de *regtsgeleerde* school te *Litchfield* in *Connecticut*, welke van 1798 tot 1827, 730 studenten geteld heeft; maar thans heeft opgehouden te bestaan.

Verder heeft men, volgens Putnam, *regtsgeleerde* faculteiten of departementen aan de navolgende *universiteiten* en *collegiën*, als:

		Prof.	Stad.
aan de Harvard univers.	te Cambridge, Mass.	2.	154.
" " Yale-collegie	" New-Haven. Conn.	8.	44.
" " Regtsgel. fac. N. Y. univ.	" Nieuw-York (stad)	8.	—
" " Dickinson collegie	" Carlisle, Pa.	1.	5.
" " William- en Mary-coll.	" Williamsburg, Va.	1.	32.
" " Universiteit van Virg.	" Charlottesville, Va.	1.	72.
" " Transylv. universiteit	" Lexington, Ky.	8.	75.
" " Cincinnati collegie	" Cincinnati	8.	25.
" " Indiana universiteit	" Bloomington	1.	15.

Uit dit en de vorige overzichten blijkt ons volkomen duidelijk, dat in *N. Amerika* de *godgeleerde* studie den meesten bijval vindt, ook de meeste afzonderlijke inrigtingen en studenten telt; daarna de *geneeskundige* faculteit, waarvan sommige collegiën zelfs een aanzienlijk aantal studenten tellen; terwijl de *regtsgeleerdheid* in elk opzicht de minste heeft.

Evenwel heeft *Amerika* eenige beroemde *regtsgeleerden* opgeleverd, wier voorloopige vermelding ter dezer plaatse, ons het meest geschikt voorkomt: als de Nederlandsche afstammelingen Egbert Benson, Peter van Schaack en Abraham van Vechten, die als *onovertroffen* (*not surpassed*), ook wegens hun zedelijk karakter, geprezen worden, door den beroemden kanselier Kent, wiens commentariën over „*American Law*,” algemeen bekend zijn; voorts Nathan Dane, die negen boekdeelen over het *regt* schreef; Wheaton schreef over het *internationale regt*. — Ook John Sergeant, te *Philadelphia*, David Hoffman te *Baltimore*, Greenleaf, Curtis en anderen te *Boston*, gaven onderscheidene *regtsgeleerde* verhandelingen. Doch inzonderheid heeft zich

de regter Joseph Story, in het Hooggeregtshof der *Vereenigde Staten*, door zijne regtspraken en verslagen eenen wijduitgestrekten en gevestigden roem verworven. Zijne nagelatene, *geschreven* vonnissen in zijne eigene praktijk, benevens commentariën beslaan 27 deelen, en zijne *vonnissen* in het Hooggeregtshof, van het hoogste belang, bevatten 34 deelen, waarvan echter niets schijnt uitgegeven. — In 1820 was aan hem, met John Adams, Josiah Quincy en Daniël Webster in *Massachusetts*, de herziening der staatsregeling opgedragen.

Zoo zagen wij dan, dat onmiddelijk aan de *openbare* school zich het *akademisch* onderwijs aansluit. De akademiën zijn de kweekplaatsen der wetenschap, zoowel voor het praktische leven, als voor de universiteit, of de geleerde wereld. Reeds in de 17^e eeuw treffen wij op dit gebied eenen Alex. Car. Curtius en een Aeg. Luyck in *Nieuw-York* aan; doch eerst na den roemrijken vrijheids-oorlog, leeren wij roemrijke stichters van akademiën en inrigtingen van hooger onderwijs kennen: de Philipsen, Burr, Rutgers enz.; groote sommen hebben deze en anderen voor dat onderwijs, gelijk de Staten voor prachtige gebouwen over (*Albany, Nieuw-York, N. Brunswijck*). Om zich een denkbeeld dier inrigtingen te vormen, leerden wij zoowel haar godsdienstig karakter als de leervakken en meest gebruikte leer- en studieboeken kennen. Maar niet alleen voor jongelingen, sedert Mevr. Emma Willard, bedoelt de *akademie* ook eene hoogere opleiding voor jonge dochters: eene eigenaardigheid geheel verschillend van Europesche zienswijze. Jean Paul (Richter) moge zulke inrigtingen veroordeelen; *Amerika* telt uitstekende voorstanders van een akademisch onderwijs aan jonge dochters; wij noemden Mansfield en West, en voerden hunne gronden aan. Tegenover eene *vrije* akademie voor jongelingen in *Nieuw-York* (Kelly, Benedict) beoogt men zelfs ook eene *vrije* akademie voor jonge dochters te stichten, (Kelly, Fellows, Benedict). In het *Amerikaansche* stelsel kan die niet gemist worden.

Na de vrijverklaring der Vereenigde Staten, sedert 1787,

werden alleen aan den staat *Nieuw-York* 159 akademiën, zoo voor jongelingen, als ook, in de laatste jaren, voor jonge dochters, ingelijfd; terwijl ook in andere staten en steden, (*Boston*, *Baltimore*), zich dit onderwijs steeds uitbreidt, zelfs in *Michigan*.

Gelijk de openbare school zijne voltooiing vindt in de akademie, zoo het akademisch onderwijs in de *universiteit*, het *collegie* of *seminarie*. Ook hier ontmoeten wij *christelijk* gezinde mannen als stichters van universiteiten en collegiën: John Harvard, Elihu Yale, Brown, Dartmouth, Rutgers enz. Reeds in de vorige eeuw telden de Vereenigde Staten de *Harvard-universiteit* (1638); *Willem's-* en *Maria-collegie* (1693); het *Yale-collegie* (1700); het *Princeton-collegie* (1746); de *Pennsylvania-universiteit* (1755); *Columbia-collegie* (1754); de *Brown-universiteit*, de collegiën *Dartmouth* (1769) en *Rutgers* (1770). Maar inzonderheid na de vrijverklaring breidde zich het getal hoogeschole en universiteiten in alle staten, van het groote Staten-verbond, als zoo vele brandpunten van verlichting uit. Wij beschouwden deze oudsten, benevens eenige anderen, en deden eindelijk van de manentaal hooren, waarmede Hyatt Smith en John H. Lathrop, eene der jongsten, de universiteit van *Wisconsin*, inwijdde (1850).

Inzonderheid ook beijverden zich in deze eeuw de onderscheidene kerkgenootschappen in het oprigten van *seminariën* of kweekscholen, ter voorziening in de behoeften der onderscheidene kerken. Reeds in 1770 was dit het geval met de Hervormde kerk, door de stichting, aanvankelijk van eene *theologische school*, later *Queens-collegie*, thans *Rutgers-collegie*, in den staat *Nieuw-Jersey*, waar zich mannen als Livingston, Hardenbergh, Fredr. Frelinghuysen, Kirkpatrick enz., reeds voor den vrijheids-oorlog — gelijk een Condit, Schureman, Woodhull en de Witt, na de vernieuwing dier inrigting, hebben verdienstelijk gemaakt; terwijl zij thans, onder haren president Theodore Frelinghuysen, verscheidene geachte hoogleeraren telt. De congregationalisten (John Mason) te *Andover* (1807), de *Presbyterianen* te *Princeton* (1812), de *Episcopalen* te

Nieuw-York 1817, de *Baptisten* te *Newton* (1825), de *Lutherschen* te *Gettysburg* (1826), volgden dit voorbeeld. En hoezeer den Hoogduitsch Gereformeerden reeds in 1730, door de Synoden van *Zuid-* en *Noord-Holland*, de oprigting eener hoogeschool, ter voorziening in de behoefte hunner kerkdienst was voorgesteld, zoo ontving deze kerk nog tot 1792, hare kerkleeraars van de Classis van *Amsterdam*; eerst sedert 1825 heeft die kerk een eigen seminarium te *Mercersburg*; gelijk de *Presbyterianen* der nieuwe school, sedert 1836, te *Nieuw-York*. Van de overige theologische kweekscholen en leerstoelen gaven wij, even als van vele niet behandelde universiteiten, slechts een overzigt, om nog een enkelen blik op de *geneeskundige* en *regtsgeleerde* collegiën te werpen.

Bij de vermelding dier talrijke inrigtingen van hooger onderwijs, was het ons een wezenlijk genoegen den *godsdiensstigen* geest en den *wetenschappelijken* omvang van velen te leeren kennen. Moge, wat de eigenlijke *geleerdheid* betreft, veler standpunt, volgens Seward, ook al niet die hoogte bereiken, als de groote Europesche *universiteiten*, — voor de godgeleerdheid, en, in vele vakken van wetenschap, inzonderheid, wat de toepassing en aanwending daarvan, in het bedrijvige leven aangaat, behoeven vele *Amerikanen*, reeds niet meer bij *Europa* achter te staan.

Eenige dier meest uitstekende mannen, werden, bij de beschouwing van universiteiten, collegiën en seminariën reeds door ons genoemd, op vele hunner komen wij op het gebied der *letteren* en *wetenschap*, waartoe wij thans overgaan, terug.

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE AANTEEKENINGEN.

Ook hier willen wij, even als in het vorige stuk, over de *Hollandsche Kerk in Amerika*, eenige aantekeningen over personen en zaken, sommigen van letterkundigen aard, laten volgen, die den lezer te nader met het streven van den Amerikaanschen geest bekend maken. De geschriften en werken van O'Callaghan, Bancroft, Baird, Watson, Folsom en anderen, reeds vroeger door ons gemeld, zijn ook hier ten deele geraadpleegd geworden. Inzonderheid hebben wij hier echter te vermelden, het werk van eerstgenoemden: *the Documentary History of the State of New-York; arranged under direction of the Hon. Christopher Morgan, Secretary of State* bij E. B. O'Callaghan, een nieuw werk in drie zeer lijvige boekdeelen, *Albany* 1849 en 1850, van 786, 1211 en 1215 bladzijden, waardoor Morgan en O'Callaghan, hunne namen op eene uitstekende wijze verceeuwigd hebben. Minder om de geschiedenis van het schoolwezen, dan om de belangrijke bijdragen, die wij daarin nog aantreffen voor de geschiedenis der *Hervormde Hollandsche Kerk*, hadden wij gewenscht, dat deze bron vroeger voor ons ontaloten ware geweest.

Wat wij dien aangaande in het III. Deel nog aantreffen, teekenen wij hier slechts aan, als: *Papers relating to the State of Religion in the Province 1657-1712*; — *Papers relating to the Kings County* (Long. Island); — *Papers relating to the churches in Queens County*. Een en ander, wat ook nog in deze documenten, benevens in de *Papers relating to the Palatines and the first settlement of New-Burgh, Orange County*, voorkomt, dat opheldering geven kan, omtrent den invloed van het engelsche bestuur op de *Hervormde Hollandsche Kerk*, zullen wij gelegenheid zoeken elders mede te deelen.

Bl. 2 en 3. „Jhr. Adriaen van der Donck en van Tienhoven.” Wat deze beiden, de eerste ter beschuldiging, de laatste ter verdediging van het bestuur van *Nieuw-Nederland*, aan de *Staten-Generaal* van *Nederland* voordroegen, is het oudste, wat wij, betreffende het schoolwezen, in den Staat *New-York* geboekt vinden; men vindt die stukken door Henry C. Murphy, uit het Hollandsch vertaald, onder den titel van *the representation of New-Netherlands* etc. (zijnde het *Vertoogh* enz.) en *van Tienhoven's Answer to the Vertoogh*, beide in *the N. York Hist. Collections, New Series*, vol. 2, p. 251 enz., p. 329 enz. De kennis aan deze vertaling ben ik aan den geschiedkundigen, meermaals genoemden George Folsom verschuldigd, aan wien *Amerika*, behalve andere stukken, de vertaling van van der Donck's *Description of the New-Netherlands* etc., te danken heeft, zie I. Dl. der *Collections*.

Vergel. ons I. St. de *Herv.*, *Holl. kerk*, blz. 137 en 139. Nopens de daargenoemde onderteekenaars van het *Vertoogh* enz. vernemen wij door van Tienhoven, dat Jhr. Adriaen van der Donck toen omtrent acht jaren in *N. Nederland* geleefd had, zijnde het eerst in dienst van den patroon van *Rensselaerswijck* geweest, welke kolonie hij in 1646 verliet. — Naar zijn praedikaat van *Jonkheer* heet nog tegenwoordig het bevallige dorp *Yonkers*, een geliefdkoopd zomerverblijf der *Nieuw-Yorkers*, aan den *Hudson*, 16 m. ten n. van *N. York*, en aan den *Haarlemmer* spoorweg, gelegen. Arnoldus van Hardenbergh; had zich in 1644, in gezelschap van Hay Jansen, naar *N. Nederland* begeven, met eene lading voor zijn broeder (Anthony van Hardenbergh); — Augustijn Heermans, was als agent derwaarts gezonden door de kamer der W. Ind. Compagnie der stad *Enkhoven*; — Jacob van Couwenhoven, die mogelijk uit *Delft* afstamde, was met zijn vader, naar *N. Nederland* vertrokken, en werd door Wouter van Twiller in dienst der W. Ind. Compagnie aangesteld; werd later tabaksplanter; — Olof Stevensen, een zwager van Goovert Loockmans, kwam daar in 1637 als matroos in dienst van de compagnie van het schip *Haring*. Hij had zijne bevordering aan den directeur Kieft te danken, en kwam mede in dienst der compagnie; — Michael Jansen, kwam als landman in *Rensselaerswijck*, waar hij zijn fortuin maakte, waarna hij zich op *Manhattan*-eiland nederzette; — Thomas Hall, kwam het eerst in 1636 aan de Zuid-rivier (*Delaware*) in dienst van Holmes, een *Engelschman*, wien hij echter ontliiep, en zich op *Manhattan* in dienst van Jacob van Curler begaf, waarna hij als vrijman op het land van Wouter van Twyler (Twiller) tabaksplanter werd, en eene woning der W. Ind. Compagnie betrok; — Elbert Elbertsen, kwam als boeren-jongen van omtrent 10 of 11 jaar in *N. Nederland*, in dienst van Wouter van Twiller, en huwde later de weduwe van Gerrit Wolphertsen (een zwager van Jacob van Couwenhoven); — Govert Loockmans, zwager van gemelden van Couwenhoven, kwam in 1633 in de yacht *St. Marten* naar *N. Nederland*, als koks-jongen, waarna hij in de handelszaak van Gilles Verbruggen trad, en, even als Elbertsen verplichtingen aan de compagnie ontving, zelfs zijne verheffing aan haar te danken had; — Hendrik Kip, kwam als kleermaker in *Nieuw-Nederland*; — Jan Evertsen Bout, kwam in 1634 in het schip *de Eendragt*, in dienst van Michiel Paauw, in de kolonie *Pavonia*, waarin hij bleef tot 1643, en een tamelijk vermogen verwierf. Door aankoop voor 26,000 guld. werd de Compagnie eigenaresse van *Pavonia*. Hierdoor kwam Evertsen in hare dienst, en bouwde zijne woning op haar land. Deze later afgebrand zijnde, verkocht hij den grond en een onvoltooid huis aan Michiel Jansen voor 8000. — Het zijn de afstammelingen van deze mannen, die benevens anderen, thans de rijke *Patriciërs* van *Nieuw-York* zijn geworden. Gemelde onderteekenaars met Jhr. van der Donck, waren dus ook de eersten, die de aandacht onzer *Staten-generaal* op het *onderwijs* vestigden.

Bl. 8. „*Ziekentroosters*.” Tijdens het bestuur van Minnit, (1626), toen nog nauwelijks het „*fort Amsterdam*” aan het zuideind van *Manhattan* was uitgestoken, en nog slechts een dertigtal huizen langs de rivier stonden, bevonden zich reeds een paar *ziekentroosters* of *kranc̄besoekers*, nl. Sebastiaen Jansen Krol en Jan Huych, onder de eerste nederzetter, om het volk des Zondags, bij gemis aan eenig predikant, uit de H. Schrift en over het geloof voor te lezen. Zoo berigt J. Romeyn Brodhead (volgens Wassenaer's *Historische verhaal*, (Amst. 1631—1632) in een *Memoir of the early colonization of New-Netherland*,

voorkomende in de *Collections* der *N. Y. Hist. Soc.* New Series, II. p. 363. Later ontmoeten wij dezen Sebastiaan Jansen Krol, als directeur op het fort *Oranje*, als opvolger van Peter Barentsen, die naar *Holland* terugkeerde. Zie t. a. pl. II. 366.

Bl. 4. „Scholen in *Nieuw-Nederland*, 1656.” In eenen brief van Joh. Me-gapolensis en Samuel Drisius van 5 Aug. 1657, waarin over den toestand der godsdienst berigt wordt gegeven, aan de Classis van *Amsterdam*, zeggen beide genoemde predikanten: „Hierbij moet gevoegd worden, dat (naar onze kennis), niet eene van al deze plaatsen, eenen *schoolmeester* bezit, behalve de *Manhattans* (*N. Amsterdam*), *Beverwijk*, en nu ook een op het fort *Canimir* aan de zuid-rivier; en hoewel sommige ouders hunne kinderen eenig onderrigt zouden willen geven, zoo ondervinden zij veel zwaarigheid, en niets anders is er te verwachten dan eene bedorven jeugd en eene verwildering van 's menschen geest. Naauwelijks zijn er eenige middelen te zien om dit kwaad te herstellen: 1° omdat sommige dorpen pas in hun eerste aanleg zijn, en dewijl het volk nakend en arm uit *Holland* komt, zoo hebben zij geene middelen om in eenen predikant en *schoolmeester* te voorzien; 2° omdat er weinig bekwame lieden in dit land zijn, die kunnen of willen onderwijzen.”

Zie dezen brief door Dr. de Witt uit het *Holl.* in het *Engelsch* vertaald, opgenomen door E. B. O'Callaghan, *the documentary History of the State of New-York; arranged under direction of the Hon. Christopher Morgan, Secretary of State.* Albany 1850, vol. III. blz. 107, eene rijke bron van oorspronkelijke stukken in het *Engelsch* vertaald, die ook wegens den staat der Herv. Hollandsche kerk nog met vrucht kan en behoort geraadpleegd te worden.

Bl. 5. „Dr. Alex. Car. Curtius* en Aegidius Luyck.” Beide deze mannen worden genoemd in O'Callaghan, *History of New-Netherlands*, N. York 1846, en door den gouverneur Willm. H. Seward, *Introduction to the Nat. Hist. of New-York*, Albany 1842.

De eerste was, zoo als men weet, een *Lithauer*; wie Aegidius Luyck was, kan misschien het volgende ophelderen. Deze was namelijk aanvankelijk naar *Nieuw-Nederland* getrokken voor de opvoeding der zonen van Petrus Stuyvesant, nl. Balthazar Lazar in 1647 en Nicolaas Willem in 1648 geboren. Stuyvesant, zoo wij meenen van *Friesche* afkomst, was met Iudith Bayard gehuwd, en had, bij zijn vertrek naar *Nieuw-Nederland*, ook nog eene behuwdzuster Anna, de wed. van Nicolaas Bayard, met hare zonen Balthazar, Peter en Nicholaas, uit *Nederland* mede naar de nieuwe wereld overgebragt. Voor dit *vijftal* kinderen eenen *opvoeder* uit het vaderland te laten overkomen, werd door den gouverneur, bij gebrek aan ander en beter onderwijs, belangrijk geacht. Doch wie? Van eene goede keus hing veel af. Nu vinden wij bij H. Bouman, den geleerden geschiedschrijver der Geldersche hoogeschool, eene Susanna Bayard, gehuwd met den beroemden *Harderwijker* hoogleeraar Gisbert van Isendoorn, na wiens dood, 1637, de weduwe met hare kinderen zonder middelen overbleef. Eene zijner dochters huwde aan Aegidius Luyck, predikant te *Bloksijl*. En, als wij nu de *Friesche* afkomst van Stuyvesant, zijne verwantschap, door huwelijk, met van Isendoorn aannemen, dan zouden wij in dezen Aegidius Luyck, een behuwdneef van Stuyvesant kunnen aantreffen, en zijn diensvolgens, ook om de overeenstemming van tijd en opvoedingjaren der kinderen, geneigd te gelooven, dat deze de bedoelde Aegidius Luyck is, over

wien men zie Herm. Bouman, *Gesch. der voorm. Geldersche Hoogeschool* (Harderwijk) enz. Utr. 1844. I. Dl. bl. 166.

Bl. 7. „*Puriteinen*.” Bij hetgene wij vroeger (I. St. 136), betreffende deze *Pelgrim-vaders*, en John Robinson in *Leiden*, hebben aangeteekend, kunnen wij hier nog voegen: N. C. Kist, *John Robinson, predikant der Leidsche Brownisten-gemeente, de moederkerk der Engelsche Independenten en grondlegster der kolonie Plymouth in N. Amerika*, voorkomende in Kist en Royaards, *Nederlandsch Archief der Kerkel. Geschiedenis*. 1848, VIII. bl. 369 enz., alwaar men aangehaald vindt: Alexander Young's *Chronicles of the Pilgrim-fathers of the colony of Plymouth, from 1602 to 1625. Now first collected from original Records and contemporaneous printed Documents, and illustrated with Notes*. Boston 1841, 504 pp. 8°, bevattende: Will. Bradford's *History*, Bradford's en Winslow's *Journal*; Rob. Cushman's *Discourse*; Winslow's *Relation*, („*Good News from New-England*”), zijn *Brief Narration*; Gov. Bradford's *Dialogue*, Bradford's *Memoir of Wm. Brewster*, en John Robinson's *Letters* etc. Dit werk is dus te belangrijk, dan dat wij dat hier niet nog zouden vermelden; wij zijn er de kennis van verschuldigd aan den Hr. Campbell. — Ook de geschriften van John Robinson, vindt men t. a. pl. door den Hoogl. N. C. Kist opgegeven, naar wien wij zulken verwijzen, die zich nader met dien merkwaardigen man en de *Puriteinen*, zijne volgelingen, willen bekend maken. Vergelijk daarmede het door ons aangehaalde opzettelijk onderzoek *in loco* door George Sumner (1842): *Memoirs of the Pilgrims at Leyden*, in de *Coll. of the Mass. Hist. Soc.* 3. ser. IX. p. 42.

Bl. 8. „*Protestantisme en Romanisme. Vrijheid en slavernij*.” Dat wij hier geen *Protestantisme* verstaan, zoo als dat in onzen tijd, zoo hier, als in *Duitschland* en ook wel in *Amerika*, beleden wordt, een *Protestantisme* op grond van menschelijk gezag en rede: de kiem van revolutie en rationalisme, enz. spreekt van zelf; wij bedoelen het *Protestantisme* op gezag van *Gods woord*, als tegenstelling tegen het *Romanisme*, dat op pausselijk, dat is menschelijk, gezag steunt. Het eerste, *Gods woord*, brengt vrijheid voort, in den waren zin, ontslaat den geest van alle slaafsche banden, en wekt levenskracht ter ontwikkeling; het laatste, het *Romanisme*, het pausselijk of *menschelijk* gezag leidt, aan den eenen kant, tot slavernij en verdooving van den geest, en, aan de andere zijde, tot zelfverheffing, zelfvergoding; het teelt despotisme en revolutie beide. *Scholen en Staten*, op den grond des *Christendoms*, d. i. op *Gods woord* gegrond, bezitten eene zedelijke, godsdienstige kracht ter ontwikkeling van den geest des volks, welke daar buiten nergens wordt aangetroffen. Nergens duidelijker komt dit uit dan in de vergelijking van *Protestantsche* en *Roomsche* landen, en evenzeer zon dit blijken wanneer de Staat er toe mogt komen, om, ten onzent, naar het verlangen van Mr. Groen van Prinsteren, *Protestantsche* en *Roomsche* staatscholen te stichten. Wij wenschen, dat *alle* scholen *Christelijk* mogen zijn, met den *Bijbel* als *Gods woord* en naar Dordsche instellingen, zoo als die vroeger voor de scholen waren. Waar *Gods woord* als wetboek des levens, als openbaring door Christus, geldt, daar is *Christendom*, maar daar ook bestaat de *ware vrijheid*. Voortreffelijk is hetgene Prof. Stahl dien aangaande, in eene voorlezing zegt: wij kunnen ons niet onthouden, daaruit eene bladzijde, die ook den *Amerikaanschen* vrijstaat betreft, hier af te schrijven:

„Sedert Christus op aarde verscheen, zegt hij, is er geen schijn van staat-

kundige vrijheid geweest, die niet van het middelpunt des Christendoms is uitgegaan. Het *Duitsche* rijk, in de schoonste tijden zijner vrijheid, was op het Christelijk geloof gegrond. Wat men thans als staatkundige vrijheid bewondert, de constitutionele monarchie van *Engeland*, de democratie van *Noord-Amerika* zijn het werk en de kweeking der *Puriteinen*, (in *Amerika* ook der Hervormde, *Hollandsche* Kerk en der *Hugenoten* enz.) en de *Puriteinen* waren, wel is waar, niet vrij van grove dwalingen, van grondtrekken der revolutie, die ook deze beide, zoo hooggeprezen staats-instellingen zijn ingedrukt, maar zij werden toch *in hun binnenste gedreven door Christelijken geloofs-ijver*, door de begeerte, om in geheel hunne staatkundige instelling, in hun nationaal leven, het *Rijk Gods* op te bouwen en de eer *Zijnes* naams te verkondigen. Dit is de geest, dien zij bij alle hunne staatkundige instellingen invoerden, en, die tot op dezen dag de constitutiën van *Amerika* en *Engeland* staande houdt."

Niet te zeer kan men deze waarheid behartigen en ook hetgeen *Stahl* over de anti-revolutionaire kracht van het Christendom laat voorafgaan, moge dit ook hier, met betrekking tot de *school*, ernstige overweging en behartiging vinden. „Buiten twijfel, zegt hij, o. s. is het *Christendom* boven alles de kracht, om ieder mensch te verlossen en zalig te maken; maar het is ook de kracht *in het volk*, waaruit alleen eene goede staatsregeling en *ware vrijheid* geboren worden. Het Christendom wekt een *inwendig* verlangen naar de vorming van eenen Staat, bestemd een Rijk des Heeren te zijn, eene bescherming van alle personen in hunne vrijheid en in hunne reinheid; eene harmonische zamenvoeging van elke gave en bestemming tot één lichaam; eene handhaving der goddelijke gerechtigheid en heiligheid; — een Staat, waarin zich die hemelsche groete vervulle, die ook het laatste doel van den Staat is: „Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!"

Zie Prof. *Stahl*: *Wat is revolutie?* eene voorlezing, gehouden den 8. Maart 1852, in de *Evangelische vereeniging te Berlijn*. Eene verhandeling, die ook in elke onderwijzers-vereeniging dient gelezen en overwogen te worden.

Bl. 9 en 10. „*Wm. Berkeley*, *Effingham*, *Edm. Andros* en *Keith*." Over de beide eersten, gouverneurs in *Virginia*, *Andros*, gov. van *Nieuw-Engeland* en *Keith*, de gov. van *Pennsylvania*, verwijzen wij hier naar het voortreffelijke werk van *George Bancroft*, *History of the colonization of the united States*, Boston 1837, vol. II; over *Berkeley* p. 192; over *Effingham* p. 249; — over *Andros*, p. 405; en over *Keith* p. 382 enz. Wijders zie men over deze dienaren van het *despotisme*, die de beschaving der koloniën daarom tegenhielden, om te beter te kunnen *heerschen*, inzonderheid over *Berkeley* en *Keith* ook: *Marcus Willson*, *American History* Cincinnati en N. York, *School-edition*, p. 329, 330 —; over *Wm. Keith's* bestuur in *Pennsylvania* ook nog: *Christ. D. Ebeling's*, *Erdbesch. u. Geschichte von Amerika*, Hamb. 1803, VI. S. 117, welke als voornaamste bron aanhaalt: *Robert Proud's History of Pennsylvania in N. America* enz., till after the Year 1724. Philad. 1797, in 8°.

Bl. 11. „*Synode van Zuid-Holland 1730*." Welken invloed deze ten goede uitoefende op de organisatie der *Hoogduitsche* of *Paltsische* kerk in *Pennsylvania*, hebben wij in eene breede aanteekening in ons I. St., de *Herv. Holl. Kerk*, bl. 156 aangetoond, waar wij ook over *Mich. Schlatter* spraken. Met deze lofw aardige bemoeijng der *Zuid-Hollandsche Synode*, stond ook in verband de regeling

van een *goed onderwijs*, voor die koloniën. De door ons aangehaalde woorden, ontleenen wij aan het vroeger genoemde *Berigt en onderrigtinge, nopens en aan de colonie van Pennsylvanië* enz., door de *classis van Delft en Delftland en Schieland*, aan de Synode voorgesteld, en die, volgens den 's Gravenhaagschen predikant Hendrik Velse (zie dezen, op Hoornbeek's *Sorg en Raad* enz., achter Hogerwaard's *Afscheidsreden* enz. 's Grav. 1732 in 4°), ingang vonden.

Derhalve niet alleen in *Nieuw-Nederland (Nieuw-York, N. Jersey* enz.) maar ook in *Pennsylvanië*, legden de *Nederlanders* den eersten grondslag van een thans bloeiend schoolwezen.

Dat de Zuid-Hollandsche *Synode* dien ijver en zorg aan den eenen kant van de *Dordsche Synode* zelve, en aan de andere zijde van de *Classis van Delft en Delftland* enz. ontleende, strekt haar, als wij den blik op de Amerikaansche scholen vestigen, zoowel als der *Dordsche Synode* tot onvergankelijken roem. — Het door haar aan de overzijde des oceaans uitgestrooid zaaad bleef niet zonder vruchten. — Ebeling verhaalt, naar Freylinghausen's *Nachrichten*, S. 660 etc. dat bovengenoemde Schlatter, door *Hollandsch en Engelsch* geld ondersteund, in *Pennsylvanië* zes scholen stichtte. Vermoedelijk bedoelt Ebeling hier de *Nachrichten, von einigen evangelischen Gemeinen in Amerika, absonderlich in Pennsylvanië*, enz. aus den *Berichten der Deutschen Prediger daselbst herausgegeben von den Direktoren des hollischen Waisenhauses*, Dr. G. A. Franke, J. G. Knapp und G. A. Freylinghausen, Halle, 1744—1776.

Bl. 12. „Edm. Andros, Lovelace en Fletcher.” De invloed dier *Engelsche* gouverneuren op de Herv. *Hollandsche* Kerk, hebben wij almede vroeger (zie I. St. aant. 145—148) doen opmerken: inzonderheid poogden zij, benevens de *Episcopale* Kerk, ook de *Engelsche* taal in bescherming te nemen en in *Nieuw-York* aanvankelijk op de *scholen*, later in het maatschappelijk verkeer uit te breiden. Daartoe strekte in de stad *Nieuw-York*, vooral ook de *Engelsche grammar-school*. Zoo werd de *Hollandsche* taal, sedert 1764, zelfs ook in de kerk terug gedrongen; hoezeer niet zonder groot nadeel voor de kerk zelve, die daardoor verstoken raakte van den toegang tot eene rijke theologische literatuur, die *Nederland*, sedert de Hervorming tot nu toe, heeft opgeleverd. Datzelfde verschijnsel, het terugdringen der *Hoogduitsche* taal, had ook, zoo als Ebeling aantekent, in *Pennsylvanië* plaats, waar almede in de vorige eeuw, onder het *Engelsche* bestuur, de *Engelsche* taal meer en meer toenam, terwijl het *Zweedsche* element aan de *Delaware*, wel geheel verdrongen is. Op het einde der *vorige* eeuw, heerschte echter de *Hoogduitsche* taal nog in *Lancaster* en in andere graafschappen, die sterk door *Duitsche* afstammelingen bezet waren; hoezeer er het *Hoogduitsch* zeer verbasterd en vermengd gesproken werd; zoo ging ook elders het *Fransch* en *Iersch* wel grootendeels verloren. De komst van talrijke volksverhuizers, inzonderheid van *Duitschers* en *Ieren*, gelijk in de laatste jaren ook van vele *Nederlanders*, hebben evenwel eene aanmerkelijke, nieuwe steun aan die talen gegeven; zoodat er in sommige staten *scholen* tot onderhoud der moedertaal zijn opgericht, en verscheidene *Hoogduitsche* en *Fransche* dagbladen, alsmede eene *Hollandsche* de *Scheboygan Newsbode* in *Amerika* verschijnen.

Ten tijde van Edw. Cornbury en den Col. Francis Nicholson, bestonden er, blijkens een verslag van den staat der *Engelsche* kerk, in *Nieuw-York*, door toedoen des gouverneurs, eene *Latijnsche* vrije school (*free school*), die met eene jaarlijksche toelaag van 50 pond begiftigd was, en waarin de schrandere George Muirson met goed gevolg onderwees. Daarenboven bestonden er, mede

door de zorg des gouverneurs Cornbury nog twee andere, zoo wij gissen, *Engelsche* scholen, waardoor de *Hollandsche* taal niet weinig zal verdrongen zijn.

Zie het verslag van den rector Will. Vesey in E. B. O'Callaghan, *the Documentary History of the State of N. York*, etc. Albany 1850, voll. III. p. 113.

De berigten omtrent van Bommelen, zoo als wij gissen, dat van Bombeler moet wezen, en betreffende Abraham Delanoye, ontleenden wij aan het meermalen aangehaalde werk van Watson, *Annals and Occurences of N. York* etc. 1846; zekere Mr. Abraham Delanoy en zijne huisvr. Cornelia Tol, woonde, tijdens Dr. Selyns 1686, in de *Beverstraat* (*Beaverstreet*), en een Jan Hendrik van Bommel en huisvrouw, in de *Slyckstraat* (*Ditchstreet*), beide namen waren dus reeds bekend; zie *the Catalogue of the Members of the Dutch Church*, etc. A. D. 1686, uitgegeven door Th. de Witt in de *Collections of the N. Y. Hist. Society*, 2. ser. vol. I, door George Folsom bezorgd.

Bl. 13. „Dr. Laidlie en *Holl. school*.” Toen in 1767 Abel Hardenbroek, Jacobus Stoutenburgh en Huyb. Wagenen, bij den toenmaligen gouv. Henry Moore opraden, met klagen en bezwaren tegen het beroep van een' *Engelsch* predikant, maakten zij o. a. ook aanmerking en deden hun beklag daarover: „dat er door de opzigtters geene zorg werd gedragen voor de *Hollandsche* school tot geheele ondergang der *Hollandsche* opvoeding.” Hierop antwoordde de predikant Joannes Ritzema, als praesis der consistorie, 23 Sept. 1767: „dat men thans, en sedert de laatste twaalf jaren, Mr. Whelp heeft gebruikt, die voor schoolmeester en catechiseermeester naar *Holland* was gezonden; deze houdt bestendig school en ontvangt betaling van ons (de *consistorie*) voor het onderwijs der arme kinderen van de gemeente, ten getale van *dertig*, welk getal nog nooit vol was. Hij is een persoon, die zeer geschikt is om te *catechiseren* en *school te houden*, en, wij betalen hem een zeer redelijk inkomen voor zijne dienst, zoodanig, dat zijne plaats zelfs door anderen begeerd wordt. Het is aan sommigen onzer gemeente te kennen gegeven, dat, als van der Sman als catechiseermeester kon worden hersteld, en Stoutenburgh, de plaats van Whelp kon verkrijgen, dan alles wel zou zijn. — Het eerste kan niet geschieden, om zijn karakter; en het laatste kan met eere evenmin plaats hebben, wij meester Whelp, boven alle vergelijking beter geschikt is, en door de toen besturende consistorie is aangemoedigd, om van *Holland* over te komen.” Zie O'Callaghan, *the Documentary History of the State of New-York*, arr. under dir. of the Hon. Christ. Morgan, Alb. 1850, vol. III. p. 512, en het antw. van Ritzema, p. 518.

Ook blijkt uit hetz. werk, dat later, in 1710, Dr. Staats en van Dam voor de plaatsing en het onderwijs der *Paltzische* weezen en kinderen zorg droegen, die de *Paltzische* landverhuizers in *Nieuw-York* hadden mede gebragt, p. 553; terwijl Robert Livingston, zelfs in 1711 een *schoolhuis* in *Queens-berry* voor deze *Paltzers* deed bouwen. Zie *Palentine schoolhouse*, a. w. p. 668.

Bl. 14. „Timothens Dwight” zullen wij later leeren kennen. Het hier medegeedeelde gedicht: *the Country Schoolmaster*, vindt men door Willm. C. Bryant opgenomen in zijne *Selections from the Americ. poets*, uitmakende N°. 111, der *Family Library*, New. Y. 1848. Zie ald. bl. 50.

Bl. 15. „Campbell, een *Schot*.” Zoowel in de *nieuwe* als in de oude wereld zijn de Campbell's met roem bekend. Gelijk de Livingston's van *Schotsche* afkomst, verspreidden zij zich zoowel in *Nederland* als in *Nieuw-Nederland*. Men

kent hier, gelijk in de werken der *N. Y. Hist. Society*, onze koninkl. Bibliothe-
caris. Minder bekend zijn in ons land zijne naam- en vermoedelijke stamgenooten
in *Amerika*, die aldaar, gelijk de Livingston's, tot de eerste nederzetteren in den
Staat *Nieuw-York* behoorende, in aanzien en eere stegen.

De Campbell's in *Amerika* kwamen derwaarts uit het noorden van *Ierland*,
werwaarts een tak zich begeven had uit *Argyleshire* (*Schotland*), gedurende de
godsdienstvervolgingen door Karel II en Jacobus II, in *Schotland* nangerigt.
Meer dan 800 jaren klimt hun geslachtsboom, die oorspronkelijk in de Schotsche
Hooglanden in *Argyle* geplant, en meermalen aan de *Schotsche* koningen verwant
was, in een regten lijn op. Toen om des geloofs- en gewetens-wille te *Edinburgh*,
een markies en graaf van *Argyle* op het blok gebragt werden, weken de Camp-
bell's uit, eerst naar *Ierland*, later naar *Amerika*, waar een hunner, James
Campbell, zich in 1741 uit *N. Hampshire* in *Nieuw-York*, in *Cherry Valley*
kwam nederzetten, welke vallei destijds nog eene volslagen wildernis was, behalve
dat eenige weinige Hollandsche gezinnen aan den *Mohawk* woonden. Een zoon
van dezen James was de kolonel Samuel Campbell, die met den generaal
Schuyler, gen. Herkimer en de Livingstons, enz., een werkzaam aandeel
nam aan den vrijheids-oorlog. Met Herkimer onderscheidde hij zich in 1777
in het gevecht van *Oriskany*, waar de kol. Cox sneuvelde. In 1778 zag hij zijn
bezit in *Cherry Valley* verwoest, en echtgenoot en vier kinderen door de *Indianen*
gevangen; doch later tegen Mevr. Butler en hare kinderen, in handen der
Amerikanen gevallen, weder uitgewisseld. In *Cherry Valley* teruggekeerd, ont-
ving zij meermalen den gen. Washington, en den gouv. Clinton, onder haar
herbergzaam dak. Zijn zoon William Campbell, bekleedde aanzienlijke staats-
betrekkingen, en stierf, gelijk zijn vader, in hoogen ouderdom. William W.
Campbell, een neef van den laatsten, studeerde in het *union-collegie te Sche-
nectady*, in de regten, genoot in *Nieuw-York* de leiding van den beroemden kan-
selier Kent, gelijk ook de vriendschap van den gouv. Seward, die hem aanzien-
lijke betrekkingen aanbood. In 1831 maakte hij zich met roem bekend als schrijver
der *Annals of Tryon County*, (th. *Montgomery*) or the *Border Warfare*, welke
later 1839 door eene lezing voor de *N. Y. Historical Society* over den gen. James
Clinton, en in 1840, door eene redevoering, bij gelegenheid van het eerste eeuw-
feest van *Cherry Valley*, beide in druk uitgegaan, gevolgd zijn. In welke be-
trekking de door ons bekende W. M. H. Campbell tot deze voorafgaande
Campbell's staat, is ons niet bekend; wij leerden dezen voortreffelijken man,
dien wij later onder de hooggeleerden te *Nieuw-Brunswijk* weder zullen ontmoeten,
aan de *akademie in Albany* kennen, en ontvingen daar meer dan eene letterkun-
dige aanwijzing door zijne voorkomende welwillendheid.

Wij zien uit deze aantekening, dat het geslacht der Campbell's, gelijk wij
vroeger van de Livingston's zagen, in den Staat *Nieuw-York*, aan welks be-
vrijding, zij, gelijk ook de Nederlandsche afstammelingen, de gen. van Cortlandt,
kol. Schuyler, kol. Gansevoort enz., deel namen, zich tot eer en aanzien
verhieven. Men zie over de Campbell's uitvoeriger, en een portret van Willm.
W. Campbell: in Willm. Hunt's *American biographical sketch book*, Albany
1848, vol. I. p. 108—115; zie ook de *Encyclopédie des Gens du monde*, Paris
1834, T. IV. in voce.

Bl. 17. „Baneroff.” Zie zijne *History of the United States*, Boston 1837,
vol. II. 463 en 464.

Bl. 17. „Ludlow's *Wetboek*” (*Code of Law*). Voor 1650 schijnt *Connecticut* geene eigenlijke schoolwetten te bezitten. De vervaardiging en samenstelling daarvan was opgedragen aan Ludlow. Men vindt de door ons aangehaalde bepaling, behalve bij Bancroft, in een artikel *Remarks on the History and present Condition of the Law relating to schools*, voorkomende in de *Connecticut common-school Journal*, published under the Direction of the Board of Commissioners of common-schools, vol. III. fol. 225. Hartford 1840—41, waarin een overzicht der schoolwetgeving van *Connecticut* van 1650—1841.

Bl. 17. „*Zangen van Debora en David*.” Zie daarover, en over het *Calvinisme* in *Massachusetts*, den aangehaalden Bancroft, *History of the United States*, Bost. 1837, vol. II. p. 463.

Bl. 21. „Gulian Crommelin Verplanck.” Wij noemen hier, en ook op volgende bladzijden van ons werk, dezen beroemden *Amerikaan* bij zijne dubbele *Hollandsche* namen, om daardoor zijne *Nederlandsche* afkomst te beter te doen uitkomen. In *Amerika* zelf wordt die naam evenwel zelden voluit genoemd, maar meestal Gulian C. Verplanck. Wij komen later op hem als schrijver van onderscheidene werken, en als uitgever van eene pracht-editie van Shakespeare terug: zie inmiddels over hem R. W. Griswold, *the prose Writers of America* etc. Philadelphia 1849, p. 227 enz.

Bl. 24. „Washington, Jefferson, Madison, enz.” Op dezen komen wij later, ook onder de *Amerikaansche* schrijvers terug. Behalve *the life of Washington* door den *Nederlandschen* afstammeling Paulding, en Glass's *Life of Washington*, voor schoolgebruik, hebben de *Amerikanen* ook een beroemd werk, *the life and Writings of Washington* in 12 Dl. 8°. Boston 1833—40, door den beroemden Jared Sparks, in het Fransch door Guizot, in het Hoogd. door von Raumer. Over het bestuur van den onsterfelijken Washington en zijne opvolgers kan men elke *Amerikaansche* geschiedenis der *Vereenigde Staten* raadplegen, o. a.: Willson's *American History* etc. Cincinnati, p. 432—469.

Over de Witt Clinton, en diens verdiensten, zie men Willm. H. Seaward's *Introduction* tot het werk *Natural History of N. York*, (Albany 1842); James Renwick schreef *the Life of de Witt Clinton*, in de 3. Serie der district school-bibliotheek. Zie ook eene *biographical notice* in het werk van Cleveland: *Greenwood*, etc. N. York 1849, van p. 112—147. Zijn oom was George Clinton, de eerste gouv. van *N. York* na den vrijheids-oorlog, en die als vice-president der *Vereenigde Staten* stierf. Achtervolgens tot de aanzienlijkste stads- en staatsbetrekkingen geroepen, wijdde de Witt Clinton, zijne grootste bekwaamheden en invloed tot groote verbeteringen in den Staat. Het *Erie*-kanaal vereeuwigt zijnen naam; maar niet minder het verbeterd stelsel van *openbare* opvoeding, waartoe hij, om zoo te zeggen, reeds in 1804, den grondslag legde, toen hij, ten behoeve van het onderwijs aan arme kinderen in de stad *Nieuw-York*, eene maatschappij (*Society*) met een klein fonds tot stand bragt, welke in 1806, door zijne bemoeijingen, aanmerkelijke uitbreiding ontving. Als lid van den senaat, wist hij 30,000 guld. (12,000 doll.) voor het fonds der maatschappij, benevens eene jaarlijkse toelage van 37,500 guld. (15,000 doll.) te verkrijgen. „Van zulk een begin ontsproot het stelsel van openbare *stadsscholen*, die later, al naar gelang de Witt Clinton zelf hooger klom, en te meer invloed uitoefende, zich uitbreidden; eindelijk als *staatscholen* over den geheelen staat, waartoe hij als lid

van den senaat en lid der wetgeving zijnen invloed aanwende. Clinton mag dus met regt worden aangemerkt als den grondlegger van een *stelsel*, dat van hem en eenige weldenkende volksvrienden uitgegaan, onder den magtigen en beschermenden arm van den Staat uitgebreid en verder opgetrokken, thans het middel is, om honderd duizenden van kinderen een vrij en kosteloos onderwijs te bezorgen. Zie Cleaveland, *Greenwood* etc. p. 121 en 122.

Bl. 27. „William Cooper,” de vader van den beroemden Amerikaanschen romanschrijver, James Fennimore Cooper, dien wij later zullen leeren kennen, was inwoner van *Burlington (N. Jersey)*. Reeds ten tijde van William Penn (1687), bezat een der Cooper's grondeigendommen aan de *Delaware*, en wel aan eene tak dier rivier *Cooper's Creek* geheeten. In 1785 begaf hij zich naar de boorden van het meer *Olsego (N. York)*, waar hij den grond legde van *Coopertown*, waar hij sedert 1790, bij afwisseling met *Burlington*, als regter zijn verblijf hield.

Als voorstander van het onderwijs, en, een verbeterd stelsel van openbaar schoolwezen, doet onze tekst hem genoegzaam kennen.

Zie over hem: Griswold, *the Prose writers of America*, etc. 1849, p. 262.

Bl. 28. „Francis Wayland.” Ook dezen aanzienlijken, geleerden *Nieuw-Yorker*, zullen wij later, even als Gulian Crommelin Verplanck, nader leeren kennen. Hier dient alleen gezegd, dat hij als president van *Brown's-universiteit* te *Providence*, in 1830 uitgenoodigd werd eene *Introductory Discourse* te houden voor het *American Institute of Instruction*. Dit *Institute of Instruction* ontleent namelijk zijnen oorsprong uit eene zamenkomst van onderwijzers en andere bevorderaars van onderwijs, die den 15. Maart 1830 te *Boston* voor het eerst te zamen kwamen, en, zoo elk jaar vergaderen, om over de belangen van onderwijs en opvoeding te beraadslagen, en zulks bij wijze van congres, en, bij afwisseling in verschillende steden van de Staten *Nieuw-Engeland*. De uitgesprokene redevoeringen en beraadslagingen, waarvan in 1830 of 1831, het I. Dl., in 1839 het IX. Dl. in het licht verscheen, tot hiertoe elk jaar met een boekdeel vermeerderd zijnde, zou in 1852 reeds meer dan 20 Dl. beslaan. Wij bezitten het werk niet; maar kennen de redevoeringen van Francis Wayland en Davis P. Page. Ongetwijfeld heeft dat *American Institute of Instruction*, en de, door dat ligchaam uitgegevene werken, even als de, door de Witt Clinton gestichte *school-society* grooten en zegenrijken invloed uitgeoefend op de bevordering en verbetering van het onderwijs en de opvoeding des volks. Uittreksels uit Wayland's en Page's *discourses*, vindt men medegedeeld in de *Connecticut Common-school Journal*, Hartford 1839—40. vol. II. p. 13, 14.

Door de opname van eenige uittreksels uit de redevoeringen van Gulian C. Verplanck, van den regter Cooper, en Wayland, in Lyman Cobb's, *New-North-American Reader* etc. Cincinnati 1848, hebben hunne inzichten en redevoeringen eene populariteit verkregen, die hier zelden aan dergelijke toespraken te beurt valt; zoo stichten zij nut van geslacht tot geslacht.

Bl. 31. „William. E. Channing.” Ook dezen beroemden *Amerikaan*, onder de *Unitariërs*, wier *Zede- en staatkundige toespraken*, even als *zijne Christelijke redevoeringen* (door Star Numan, hoogl. te *Groningen* en J. I. Swiers, red. te *Havelte*), in het Holl. zijn vertaald, zullen wij later leeren kennen. Zijne *Unitarische* beginselen, die ongetwijfeld zeer met de *Groninger* hoogeschool sm-

patiseren, vonden in *Amerika*, niet minder dan de *Groninger* school hier, gegronde tegenspraak en bestrijding. Dit heeft ons echter niet belet hem als een uitstekend voorstander van het *volks-onderwijs* bekend te maken en aan te halen. Zie daarbij over Channing: den hoogl. Star Numan in de *voorrrede zijner Zede. en staatk. toespraken*, benevens de *Schets van Channing's leven en werkzaamheid*, door den hoogl. Zumpt te *Berlijn*, voor de *Christel. redevoeringen* enz. (Groningen 1850).

Bl. 38. „Charles Lyell, Reed, Matheson, Mackay” en andere Engelschen, hier en op bl. 22 van den tekst genoemd. Een aantal *Engelschen* bezochten, sedert Miss Trollope (*the Americans*), dat merkwaardige land: de door ons genoemde schrijvers, als de geoloog Charles Lyell, de predikanten Reed en Matheson, en de advocaat Mackay, zoo het schijnt, met het hoofdzakelijke doel om het Amerikaansche *opvoedingsstelsel* te kennen. Een verslag hunner reizen en beschrijvingen dien aangaande, vindt men, in een uitvoerig en niet onbelangrijk artikel in de *Edinburg Review*, en daaruit vertaald overgenomen door Amédée Pichot in de *Revue Britannique*, Ann. 1851. Tom. I. p. 1—22. Inzonderheid roemt Charles Lyell, het voortreffelijke stelsel van onderwijs in *Massachusetts*; Horace Mann, dien wij ook later in den tekst aanvoeren, wordt daarbij aangehaald. Ook de beide predikanten Reed en Matheson, hebben ieder een boekdeel over de godsdienst en het onderwijs in *Amerika* geschreven; terwijl Mackay in zijne reize een paar hoofdstukken aan hetzelfde onderwerp wijdt. De beide predikanten, ijverige en warme *Calvinisten*, stemmen met den advocaat en den geoloog overeen in den lof, dien het vrije, *Amerikaansche* stelsel verdient. — Wie hunne lofspraken nader wil leeren kennen, zie de genoemde *Edinburg Review*, of wel de *Rev. Britt.* T. I. Janv. 1851.

Bl. 40. „Joseph Story,” uit *Massachusetts*, was een der uitstekendste regtsgeleerden, die *Amerika* heeft opgeleverd, en, naast eenen Kent en Marshall, als zoodanig in *Amerika* vereerd, werd hij na den dood van den regter Cushing door Madison in het hoog geregtshof geroepen. Groot is het aantal zijner regtsgeleerde werken en commentariën. Wij komen later op zijne verdiensten terug: hier willen wij hem slechts doen kennen als een man, die met anderen, Benj. F. Butler, G. D. Abbott, G. Combe enz., zich als ijverig voorstander heeft doen kennen, van een Amerikaansch genootschap ter verspreiding van nuttige kennis onder het volk, (*Amer. Soc. for the diffusion of useful Knowledge*), zooals de *Engelschen* er een hebben gesticht onder de bescherming van Lord Brougham; ook de aanzienlijke mannen: Willm. B. Calhoun, de regter Wayne en Key, behooren onder het getal voorstanders. Zoowel deze *Society*, als de *Common School-Union* hielden voor eenige jaren hare jaarlijksche vergaderingen in de hoofdstad van het groote Staten-verbond, om daardoor te meer de aandacht van *alle* Staten, op hare heilzame werking te vestigen. Een verslag van zoodanige vergadering of *meeting*, waarin Story, Butler enz. als sprekers optraden, zie *Connecticut Common School-Journal*, Vol. I. p. 148, 149.

Bl. 45. „Stedelijk gymnasium.” De bezwaren tegen het stelsel van *stedelijke* gymnasiën als men deze, al of niet, met het Amerikaansche stelsel in vergelijking brengt, zijn geenszins uit de lucht gegrepen. Men vindt deze en soortgelijke grieven tegen ons stelsel reeds voorgedragen door den schrijver van het *Gymnasium als stedelijke inrigting beoordeeld*. Leyden 1839. Zoo lang geene *hoogere burgerscholen* met een door en door *godsdienstig* onderwijs en *praktische* strekking van

stads- of gemeentewege, tegenover de gymnasiën worden opgerigt, blijven de aan-gevoerde bezwaren geldig; ten zij men het gymnasium als *stedelijke* inrigting op-heffe, en, gelijk de *privaat-school*, uit eigen middelen laat bestaan. — Zie het aangeh. werk bl. 56 enz.

Bl. 49. „Friedrich von Raumer.” Onderscheidene *Duitschers*, de prins Puckler-Muskau, F. Lieber en Grundt bezochten *Amerika*; doch wat zij daarover schreven, schijnt weinig vertrouwen te verdienen; niet alzoo met het werk van Friedr. von Raumer, die in zijne beschrijving, *die Vereinigten Staten von Nord-Amerika*, Leipz. 1845, een geheel hoofdstuk aan de scholen en universiteiten wijdt, (zie 2. Th. S. 37—90) dat, hoewel oppervlakkig, gelijk uit zulk een kort bestek van zelf voortspruiten moet, niet onbelangrijk mag genoemd worden. Men kent de Holl. vertaling dezes werks, (Deventer bij ter Gunne, 2 Dln. 1850).

Bl. 51. „John Quincy Adams en Horace Mann.” Ook op den eersten dezer beroemde *Amerikanen*, die zijne vorming in *Parijs* aan Franklin, en later aan *Nederland* te danken had, waar hij in 1780 te *Amsterdam* ter schole ging, waarna hij de hoogeschool te *Leyden* bezocht, komen wij almede later terug. Onder Washington was hij *Amerikaansch* Minister in de *Nederlanden*; onder Madison, in *Rusland*, onder Munro, secretaris van staat; als lid der verte-genwoordigers, werd hij na zijnen dood opgevolgd door Horace Mann, die daarom, bij het nederleggen zijner betrekking als lid van den raad van opvoeding (*Board of education*) in *Connecticut*, en als secretaris van dien raad, zijn laatste, twaalfde jaar-verslag uitbragt, dat als een voortreffelijk opvoedkundig werk op zich zelf, door ons met de meeste belangstelling over *Amerikaansche* grondstellin-gen enz. is geraadpleegd; te meer, omdat Mann, zijne sedert twaalf jaren be-proefde beginselen en overtuiging daarin nederlegt, die thans in *Amerika* grootendeels in werking zijn gebragt, en, tot welke verwezenlijking men voortgaat te streven. Zoo handelt hij daarin over de geschiktheid van het tegenwoordige schoolstelsel ter verbetering van den geldelijken toestand, ter verheffing van het verstandelijke en zedelijke karakter des volks; beschouwt inzonderheid de *ligchamelijke* opvoeding (bl. 43), de *verstandelijke* opvoeding, en de middelen ter wering van armoede, ter verzekering van overvloed; (bl. 53), de *staatkundige* opvoeding (bl. 76); de redelijke opvoeding (bl. 90), de *godsdienstige* opvoeding (bl. 98), een inzonderheid hoogst belangrijk gedeelte, waarin *Amerika*, gelukkig nog de gewigtigste taak des onderwijzers en opvoeders gelegen acht.

Eene nadere *analyse* van dit werk, waarvan wij de kennis aan onzen geleerden correspondent Charl. E. West, in *Nieuw-York*, te danken hebben, is ons hier niet doenlijk. Wij moeten ons tot deze inhouds-opgave beperken, de titel is: *Twelfth Annual Report of the Board of Education, together with the twelfth Annual Report of the Secretary of the Board*. Boston 1849.

Bl. 61. „Edward Everett.” Vele moeiten hebben wij ons gegeven ter ver-krijging van de *Orations and Speeches*, benevens *on practical education*, van dien geleerden gouv. van *Massachusetts*, die ook vroeger minister in de *Nederlanden*, thans buiten betrekking, als een der rijkste *Amerikanen* in *Boston* leeft. Als bevor-deraar van het volks-onderwijs schaaft hij zich in den rij der aanzienlijkste *Amerikaan-sche* voorstanders, naast de gouv. de Witt Clinton, Thomkins, en, als be-vorderaar der opvoeding der vrouwen, was hij een ijverig beschermer der normaal-

school voor *onderwijzeressen te Lexington*, waarover wij later in den tekst spraken (bl. 105); terwijl wij op Everett, zelve, als beroemd letterkundige, terugkomen. Zie zijne belangstelling in de normaal-school te *Lexington: Connecticut common-school Journal etc.* vol. II, p. 99.

Bl. 61. „Bosworth.” Zie *the common school system*, in het verlag: *Annual report of the Board of Education of the City and County of New-York*, 1850, N. York 1850, p. 13. Dit rapport door Robert Kelly als president, en Edw. B. Fellows, als secretaris, onderteeekend, schijnt aan eene commissie, bestaande uit J. S. Bosworth, Hor. Greeley en Hobart Haws opgedragen, en door haar gesteld, door den raad der opvoeding aangenomen, en ter drukpers overgegeven te zijn.

Bl. 62. „Wetgeving 1841.” Men vindt deze grondlagen dier wetgeving van den Staat *Nieuw-York* medegedeeld door den gouv. Willm. H. Seward, in de meermaals aangehaalde *Introduction to the Nat. History of New-York*, Albany 1842. Wat overigens de meer bijzondere toepassing der algemeene wet, en de bijzondere voorschriften en reglementen in de stad *Nieuw-York* betreft, men vindt deze allen bijeenverzameld in de *Manuel of the Board of Education of the City and County of New-York*. N. Y. 1850.

Bl. 64. „Robert Raikes, Zondags-scholen.” Ook zeer belangrijk en door ons geraadpleegd is over de *Zondags-scholen*: Rob. Baird, *kerkel. geschiedenis etc.* naar het Hoogd. van Brandes door van den Worm, I. Dl. bl. 333—340; — gelijk ook Dr. Cramer, in de *Beilage* tot zijne *Gegenwart in ihren pädag. Bestrebungen etc.*, voorkomende in Brzoska's, *Central-Bibliothek der pädagogik etc.* Febr. Heft 1838, waar ook over den stichter Robert Raikes, zie ald. s. 170—179. Onze Amerikaansche verlagen zijn: *the XXV th. Annual report of the American Sunday-school union*, May. 1850. Philadelphia, benevens *Tenth annual report of the board of Managers of the general Synod's Sabbath-school union of the Reformed Dutch Church etc.* June 1849. New-York.

Bl. 66. „Van Buren.” Wat wij vroeger (I. St. bl. 155) nopens den gewezen president Martin van Buren, (1837—41), aanteekenden, kunnen wij hier nog aanvullen. Zijne voorouders van *Nederlandschen* oorsprong, behoorden tot de *eerste* nederzetteren aan den *Kinderhoek*, welke naam misschien de plaats hunner *Nederlandsche* afkomst aanduidt, hoezeer de naam des zoons, John van Buren, ons aan den beroemden Johan van Buren, in het *Geldersche* plattelands stadje *Buren* herinnert. In 1782, den 5 Dec. geboren, vatte hij in zijn 14. jaar het onveranderlijke besluit om iets of niets te zijn („*I'm determined to be something or nothing.*”) Bij Franc. Sylvester aan den *Kinderhoek* legde hij zich van dien tijd af op de regten toe, en voltrok zijne studiën bij Willm. P. van Nest, te *Nieuw-York*, waarna hij, eerst in zijne geboorteplaats, later in *Hudson* (1808—28) de praktijk uitoefende, en, van de eene waardigheid tot de andere oplom. In 1829 werd hij gouverneur van den Staat *Nieuw-York*; Jackson benoemde hem tot staats-secretaris, en in 1831 werd hij *Amerikaansch minister in Engeland*; twee jaren later werd hij tot vice-president, en in 1837 tot president verkozen.

Zijn zoon John van Buren, die in menig opzigt 's vaders voetstappen volgde, werd in 1810 te *Hudson* geboren, en studeerde in *Yale College* te *New-Haven* tot 1828. Bij den beroemden Benjamin F. Butler te *Albany*, ving hij zijne

regtakundige studiën aan, die hij bij Aaron van der Poel, inasgelijks een *Nederlander* van afkomst, voltrok, waarna hij in Julij 1831 tot de Balie werd toegelaten, maar nog in hetzelfde jaar met zijn vader *Engeland* bezoekt. Ook *Frankrijk*, *Zwitserland* en *Italië*, werden door hem bereisd. Zijn huwelijk in 1841 met Elizabeth van der Poel, dochter van den gewezen regter James van der Poel, deed hem besluiten met haar *Madera*, gelijk ook de *West-Indische* eilanden (*Santa Croix*) te bezoeken tot herstel harer gezondheid; hoewel zonder gewenscht gevolg. Toen hij in 1838 *Engeland* op nieuw bezocht, was hij bij het kroningsfeest van koningin Victoria tegenwoordig; bezocht in datzelfde jaar ook *Ierland*, benevens een gedeelte van *Schotland*; voorts *Frankrijk*, *België* en *Holland*, het land zijner vaderen. Sedert 1845, bekleedde hij de aanzienlijke betrekking van procureur-generaal van den staat *Nieuw-York* tot 1848. In eerstgemelde jaar trad hij in eene belangrijke regts-kwestie te *Washington* op tegen den beroemden Webster en Ogden; en, in hetzelfde jaar hield hij in *Albany* eene redevoering op den dood van den president Jackson. Sedert dien tijd leeft hij, bij afwisseling, in de stad *Nieuw-York* en op zijne *buitenplaats*, hetwelk in 1850 het geval was, toen ik mij met aanbevelingschrijven ten zijneet aanmeldde. Zie over Martin en John van Buren, behalve Willson, *Americ. History* etc. p. 479—482, over het bestuur des eersten: Willm. Hunt, *the Americ. Biographical Sketch book*, Albany vol. I, p. 49 en 51 etc.

Bl. 67. „Benjamin F. Butler.” Deze uitstekende man was, even als zijn begunstiger en bevorderaar, van Buren, te *Kinderhoek* geboren. Van Iersche afkomst, hadden zijne voorouders zich 1710 naar *Amerika* begeven, om, hoewel aan Cromwell verwant, niet te vallen onder de bijl der vervolging. Benjamin Franklin Butler, erkent zelf, wat de vorming van zijn karakter betreft, het meest aan de lectuur van den beroemden Benjamin Franklin, wiens namen hij draagt, verschuldigd te zijn. Voor de opleiding zijner roemvolle loopbaan had hij daarentegen het meest aan van Buren te danken, onder wien hij reeds in 1810 te *Hudson*, gelijk later 1817 te *Albany*, en 1836 te *Washington*, werkzaam was. De president Jackson had hem namelijk de waardigheid van procureur-generaal der Vereenigde Staten opgedragen. Met Story, Abbot en Combe, ontmoeten wij hem, te *Washington*, als president van het Amerikaansch genootschap ter verspreiding van nuttige kundigheden; dan weer treedt hij, door godadienstige *philantropie* gedreven, ondanks zijne hooge staatsbetrekking op, als *Zondags-school-onderwijzer*. Inzonderheid ook toonde hij zich een bevorderaar en ijverig voorstander van het *matigheids*-genootschap, en hield in *Albany* eene geroemde lezing voor de *vereening van jonge lieden* (*Young Men's Association*), waarin hij, op rechtchapenheid en volharding aandrong, — en in 1847 leverde hij voor de *N. Y. Hist. Society*, een overzicht, *Outline of the constitutional History of New-York* etc., dat, vooral ook met betrekking tot het eerste *Nederlandsche* bestuur, belangrijk is.

Over Butler zelf, op wien wij mischien terugkomen, zie Willm. Hunt's *Americ. Biographical Sketch book*, vol. I, p. 208—210; en zijne *Outline*, etc. opgenomen in de *Collections of the N. Y. Hist. Society*, 2. ser. vol. II, p. 9—77.

Bl. 68. „Cruikshank, *Sabbath school gems* etc.” Wij willen hier nog eenen oogenblik bij de opzettelijk daartoe vervaardigde *Zondags-school-gezangen* stilstaan, om er den geest en de strekking nog nader uit te leeren kennen. Wij vinden in dezen bundel eene verzameling der meest verspreide *Zondags-school-gezangen*, als van Hastings, Bradbury, Mason, Pond, en anderen. Allen ademen eenen

zeer godsdienstigen geest, en zijn volkomen in overeenstemming met het *Christelijke* denkbeeld, dat de Amerikaan zich van de *sabbath-school* vormt, en door Cruikshank, op deze wijze wordt voorgesteld. „De *sabbath-school* is eene plaats van diepe en toegenegene belangstelling voor elk geloovig volgeling van den Heer Jezus; want zij opent voor de jeugd, op de meest aantrekkelijke wijze, de rijk schatten des *Evangelies*, voedt haar met het brood des levens, wijst haar op de stralen der heerlijkheid, en schenkt haar stof tot vreugde op haren weg.” Overeenkomstig die beschouwingwijze van de *sabbath-school*, wordt dan ook de bundel met verscheidene gezangen aan den *heiligen* rustdag, aan den zondag-morgen en avond, en aan de zondag-school zelve gewijd, geopend. Zij prenten diep in het gemoed den eerbied voor dien dag, dien God geboden heeft aan Zijne dienst te heiligen: dan volgen gezangen op den zegen der Godsdienst, den zegen en heiligheid des Bijbels. Wij schrijven hier *the holy Bible* tot eene proeve af:

Holy Bible! book divine!
Precious treasure, thou art mine!
Mine, to tell me whence I came;
Mine, to teach me what I am.
Mine, to chide me when I rove;
Mine, to show a Saviour's love.
Mine art thou to guide my feet,
Mine, to judge, condemn, acquit.

Mine, to comfort in distress.
If the Holy Spirit bless;
Mine, to show by living faith.
Man can triumph over death.
Holy Bible, etc.

Mine, to tell of joys to come,
And the rebel sinner's doom:
O, thou precious book divine!
Precious treasure! thou art mine!
Holy Bible, etc.

Verder treffen wij gezangen aan God, als: *God is ever good, God a rock and fortress, God's compassion, God's providence, Immanuel; Jehovah thy salvation;* aan Christus, als: *Christ our example; — our sacrifice; — our hope; — Christ coming to judgement:* allen ademen eenen voortreffelijken, Christelijken geest. Anderen zijn ontleend uit de geschiedenis des Heilands; als: *Jesus' love to children, Jesus in the garden, Jesus suffering in the garden, Jesus died my soul to save, Jesus our refuge;* of zij bepalen zich tot het voltrokkene verlossingswerk van den Heiland: *Remember Calvary, Redemption Song, Redeeming love, Resurrection of Christ.* Ook de groote werken der schepping met een Christelijk oog beschouwd, de schoone morgen, het onweder, de lente, zomer en herfst; gemoedstoestanden, lijden en vreugde, gebeden en waarschuwingen: *Watchmen! to your stations* enz. worden hier niet vergeten. Men zal, alleen uit deze bloote opschriften moeten erkennen, dat deze bundel in geest en strekking, inderdaad overtreft, al wat wij op het gebied van schoolgezangen bezitten. Voeg daarbij de gepaste muziek, dan zal men waarlijk gaarne beämen, wat de verzamelaars daarvan zeggen: „Zulke

stukken als: *Here we suffer grief and pain; Immanuel; There is a happy land; Here we throng to praise the Lord; I am bound to the land of Canaan*, en anderen van dergelijk karakter, moeten, wanneer zij met gevoel gezongen worden, een krachtigen invloed uitoefenen ter verhooging van den smaak en ter vorming der gezindheden (*affections*) der jeugd. Zij treffen dikwijls de verborgene bron van aandoeningen der ziel, en, doen met een verrassenden nadruk en zachtheid mede instemmen."

Nog eene enkele proeve. Wij kiezen den Engelenzang (*Song of Angels*):

Hark, what mean those holy voices,
Sweetly sounding through the aky?
Lo! the angelic host rejoices,
„Glory be to God-most high!"

„Peace on earth, good will from heaven,"
Harps and voices loud resound:
„Souls redeemed and sins forgiven,
Far as guilty man is found."

„Christ is born! ye saints adore him,
Fear his name and taste his joy,
Till in heaven ye sing before him,
„Glory be to God most high."

De bundel sluit met een paar *doxologiën* aan den drieënen God: de beide eersten, die wij vroeger, (I. St. bl. 126) hebben medegedeld. — De uitgave geschiedt in *Nieuw-York* en *Cincinnati*.

Inderdaad te weinig wordt ook bij ons onderwijs, althans op de *gemengde scholen*, behartigd, wat wij zoo kort en nauwkeurig lezen:

• 'T is religion that can give
Sweetest pleasure while we live;
'T is religion must supply
Solid comfort when we die:
After death, its joys will be
Lasting as eternity.

Bl. 75. „Bauman Lowe, *zondagsschool*." Het hier bedoelde verslag werd door Bauman Lowe, in Junij 1849 uitgebragt aan de Synode der Hervormde, Hollandsche kerk, nl. *Tenth annual report of the Board of Managers of the general Synod's Sabbath-school Union, of the Reformed Protestant Dutch Church, presented at the annual meeting held in the City of New-York, June 1849.*

Uit dit verslag leeren wij de volgende personen als *honoraire leden* der Vereeniging kennen, als de Eerw. John M. Macauley, George F. Fisher, F. F. Cornel, Samuel A. van Vrancken, Isaac S. Demund, James Romeyn, Abm. R. van Nest, Wm. H. Campbell, George W. Bethune, Alexander Messler. De Heeren: Gilbert Allen, John D. Keese, Peter Duryea, Bauman Lowe, John van Deussen, John Stewart, James Bogert, John S. Bussing, Leonard W. Kip, Alexander van Rensselaer, James Anderson, benevens Miss Catherine Jacobus, en Miss Catharine van Rensselaer.

Wat het algemeene stelsel van onderwijs betreft, dienaangaande wordt gezegd: „Het plan van onderwijs, dat in de scholen gevolgd wordt, omvat de studie der *H. Schriften*, in verband met de *Union Bible Questions*, die naauwkeuriglijk zijn nagezien door eene commissie der algemeene Synode, opzettelijk daartoe benoemd; den *Catechismus*, die in de kerk in gebruik en door het gezag der Synode bekrachtigd is, benevens versen uit de *H. Schrift*, over onderwerpen, welke de grondwaarheden en beoefenende leerstellingen van het Woord Gods uitmaken. — Ook blijkt op vele scholen Hellenbroek, de *Hymnen* der vereeniging (*Union Hymns*) enz., en voor kleine kinderen Brown's *Catechismus* in gebruik te zijn.

Deze *kerkelijke zondagscholen* zijn door het bestuur en de Synode aanbevolen aan het bijzonder toezigt der kerkelijke consistoriën, die dan jaarlijks een paar opzigtters benoemen, om ten minste eenmaal 's maands de school te gaan bezoeken, en daarvan jaarlijks verslag te doen.

Van een aantal dier scholen waren dan ook in 1849 zeer gunstige verslagen ingekomen, als van *Pluckemin*, *Vlissingen (Flushing)*, *Nieuw-Utrecht*, (*L. Isl.*) en andere scholen meer. „Bij een overzicht over den arbeid, van het laatste jaar, zegt Bauman Lowe, waarin wij het voorregt hebben gehad werkzaam te zijn, is er veel geweest, dat onze harten heeft verblijd, en, ons opwekt tot grooter ijver in de dienst des Meesters. Hoewel ook de uitstortingen der goddelijke genade niet overvloediglijk zijn geweest over onze dierbare scholen, zoo zijn wij toch aangemoedigd te hopen, dat dierbare zielen zijn verzameld geworden tot de kudde van Christus.”

Bl. 77. „Edward D. Mansfield.” Onder de *Amerikaansche* schrijvers over opvoeding en onderwijs, Alcott, Combe, Dunn, Dwight, Hall, Humphrey, en vrouwen als Mrs Sedgwick, Sigourney, Willard enz., op wie wij ten deele terugkomen, behoort ook Mansfield geteld te worden, wiens werk voor ons ligt: het beoogt eene echt *Amerikaansche* opvoeding, en heeft ten titel: *American education, its principles and elements dedicated to the teachers of the United States*, New-York 1851, in 8°. Om de belangrijkheid van het werk, willen wij hier, den korten inhoud daarvan trachten te doen kennen. Het heeft ten doel, zegt de schrijver in de voorrede, om de aandacht te vestigen, op datgene, wat de grondbeginselen (*elements*) eener *Amerikaansche* opvoeding moeten zijn, of met andere woorden, welke denkbeelden men hechten moet aan eene *republiekische* en *christelijke* opvoeding. — Op den voorgrond stelt Mansfield de ontwikkeling der republiek, zooals die in *Amerika*, uit het *Christendom* ontsproot. Eene *Amerikaansche* opvoeding nu, moet uit den aard der instellingen voortspuiten, doortrokken zijn met de kennis der eeuw, en vervuld met al wat vrij, waar, hoopvol en roemrijk is, in het N. Testament geopenbaard door Christus. De middelen om burgerlijke en godsdienstige vrijheid te handhaven; het denkbeeld eener *Amerikaansche* opvoeding; de onderwijzer, zijne eigenschappen, zijne onderwijzing en zijn karakter. Hierbij handelt Mansfield over de dwalingen en de ware manier der methode, over des onderwijzers persoonlijk karakter, zijne heldere gedachten, duidelijke taal, zijne vaderlandaliefde, liefde voor zijn beroep en over den roem van te onderwijzen. Verder over het denkbeeld der *wetenschap*: het nut der wijskunde; — der sterrekunde; — der geschiedenis; — der taalkunde; — de letterkunde als opvoedingsmiddel; — het onderhoud (*conversation*); — de Constitutie, het wetboek des volks; — de Bijbel, het wetboek des hemels, en eindelijk, over de opvoeding van vrouwen. Uit den rijken inhoud dezes werks, dat eerst in 1851, in het licht verschenen, ons door onzen *Nieuw-Yorker* correspondent, Charles E. West, is

toegezonden, zal men reeds ontwaren, dat wij daaruit *veel* nut voor de kennis der Amerikaansche opvoeding hebben moeten trekken. Evenwel deelden wij hier slechts de hoofdrubrieken, geene onderdeelen of *détails* van den inhoud mede. De schrijver, tevens uitgever eener *Political Grammar, etc.*, bezit eene ongemeen heldere en oorspronkelijke wijze van voorstellen, en heeft bij ons zeer veel toegebracht om de vrouwelijke opvoeding, zooals men die in *Amerika* voorstaat en in werking brengt, waarvan ook de Hr. West, en andere Amerikanen zulke ijverige voorstanders zijn, inderdaad hoog te doen waarden. — En mogten wij nog eenigen twijfel hebben gekoesterd, of de *Bybel* als *wetboek* des hemels, op de scholen past, Mansfield zou ons dien twijfel door zijne heldere, overtuigende, en wijsgeerige manier van redeneren, ook den laatsten twijfel zelfs, ontnomen hebben. — Gelukkig land, waar de hoogste, de geopenbaarde waarheden, nog niet ten gevalle eener vreemde magt, uit de opvoedingsplaatsen des volks verdrongen zijn!

Bl. 78. „Baynard R. Hall.” Ook dit werk, waarvan wij mede de kennis aan onzen correspondent, Charles E. West, verschuldigd zijn, willen wij hier nader bekend maken. Het heeft den titel: *Teaching, a Science: the teacher an artist.* New-York 1848. De schrijver, die bestuurder is van een klassikaal en mathematisch instituut te *Newburgh (Orange Co.)*, is tevens schrijver van: „*Some thing for every body etc.*”, en treedt dus hier als een man van ondervinding op, als hij de navolgende onderwerpen behandelt: de onderwijzer een *kunstenaar (artist)*, maar in dien praktischen zin, zooals ook wij hem een kunstenaar mogen noemen; de wetenschap en het einddoel van het onderwijs; de middelen en schoolbehoefte (*instruments*); de schikking en leiding der stof (*material*); over de scholen, haar verschillenden aard, soorten en verscheidenheden, openbare scholen, de meest geschikte personen als onderwijzers; aan de jeugd. Ook Hall, heeft dat met andere *Amerikanen*, Mansfield, Mann enz. gemeen, dat hij het gebruik des *Bijbels*, als *Gods Woord*, op de scholen onmisbaar acht. Verscheidene plaatsen zouden wij ten bewijze kunnen aanvoeren; maar gelooven over dat onderwerp, ook in den tekst genoeg te hebben aangehaald. Ook toont hij zich een ijverig voorstander van het school- en akademisch onderwijs door jonge predikanten en geestelijken.

Bl. 80. „Elisha Ticknor, *aanvangs-scholen.*” Deze Elisha Ticknor was geboren in *Lebanon (Connecticut)* in 1757, en begaf zich achtereenvolgens naar *New-Hampshire* (1774) en *Boston*, waar hij tot 1775 aan het hoofd kwam eener spraakkunst-school (*grammar-school*). Door zijne wankel gezondheid genoopt, verliet hij deze betrekking; maar bleef toch een werkzaam aandeel nemen aan het belang der openbare scholen der stad. Reeds in 1805 vestigde hij de aandacht zijner vrienden op den verwaarloosden toestand der kinderen, beneden de *zeven* jaren, die nog geene school bezochten, en grootendeels zonder eenig onderrigt bleven, en, in 1818, gelukte het hem, door James Savage ondersteund, eene eerste aanvangs-school (*primary-school*) in *Boston* te openen, van waar dezelve, zoo als de tekst vermeldt, zich weldra door en buiten den staat *Massachusetts*, thans door geheel *Nieuw-Engeland* en *Nieuw-Nederland*, zelfs in *Pennsylvanië* enz. uitbreiden. Zoo zien wij in *Amerika* een nuttig, praktisch denkbeeld, is het eenmaal in het leven getreden, weldra in andere staten en eindelijk in het geheele Staten-verbond nagevolgd. Wij zagen dat aan de ongemeene uitbreiding der zondagscholen; wij zullen het later ook zien aan de *school-bibliotheken*, de akademien voor jonge dochters enz. Wordt een denkbeeld als nuttig erkend, dan behoeft het

naauwelijks te eeniger plaats in het leven te treden, of de Staten, die op het gebied van den *geest*, evenmin als in de *taal*, eenige grens erkennen, wedijveren met elkander om het algemeen te verwezenlijken en als nuttig na te volgen.

Bl. 86. „Cobb en West leesboeken.” Wat wij nopens die leesboeken in den tekst opmerkten, willen wij hier nog wat nader uiteenzetten, om de echt nationale en meer praktische strekking te meer te doen uitkomen, waardoor de Amerikaansche leerboeken zich kenmerken.

Een der vruchtbaarste schrijvers voor de Amerikaansche school-wereld, was de hoogst achtenswaardige Noah Webster, die het geduld heeft gehad, *dertig* jaren aan een groot „*American Dictionary of the English Language*” te werken, welke als de beste der Engelsche woordenboeken erkend is; en, verkort in bijna alle scholen en bijzondere boekerijen wordt aangetroffen. Noah Webster, schreef ook *on a Series of Books for Instruction in the English Language*. — Zijn *elementary Spellingbook*, wordt in alle deelen der Unie in de scholen gebruikt, en is wel de hoofdoorzaak dier *overeenstemming* van schrijfwijze en uitspraak, die in een zoo uitgebreid gedeelte der nieuwe wereld, als de *Vereenigde-Staten*, vrij algemeen is heerschend geworden. En zoo als Noah Webster, door zijne schoolboeken, op de overeenstemming van taal en uitspraak werkt, zoo ook Lyman Cobb op de overeenstemming van geest en nationaliteit. Van hem bezit *Amerika* eene geheele reeks (of *serie*) van schoolboeken, als: *Cobb's new first book, New-Spelling-book, New-Juvenile reader* N°. 1, 2 en 3; *New-Sequel to the Juvenile reader*, N°. 4, benevens zijn *New-North-American reader* N°. 5.

In de voornaamste steden der Unie: *New-York, Brooklyn* (vroeger *Breukelen*), *Philadelphia, Baltimore* en *Pittsburg* treft men deze serie in de scholen aan; terwijl ook de superintendents van de staten *Ohio, Pennsylvanië, Michigan* enz., daaraan hunnen bijval hebben geschonken. De door ons geprezeene *nationaliteit* dier leesboeken bestaat daarin, dat zij den leerling bekend maken met uittreksels uit de werken, redevoeringen en toespraken (*speeches*), der beste Amerikaansche schrijvers, staatslieden, en philantropen, die, ook voor het aankomende geslacht, van blijvende waarde zijn, en, waarvan de lezing en herlezing, ook nog voor volgende geslachten, vruchten kan dragen. Datzelfde voetspoor volgt ook Charles E. West, in zijne *American readers*; bevattende het 2., 3. en 4. *readingbook for schools*. Dit werk op last en door eene commissie der Am. Maatsch. ter verspreiding van nuttige kennis (*Americ. Society for the diffusion of useful knowledge*) vervaardigd, toont, even als de serie van Lyman Cobb, dat de Amerikaan het *belang* van goede en nationale leesboeken wel goed heeft ingezien. Zijn *English spelling Book: designed to teach Orthography and Orthoëpy* etc. bevat het eigenaardige, dat het den leerling met eene klassificatie der verschillende elementen, waaruit de *Engelsche* taal bestaat, bekend maakt, als, woorden van den Celtischen, Gothischen en classieken taalstam. Bij eene nadere analyse bevat de Angelsaksische taal-tak 2453 grondwoorden, in de Engelsche taal aanwezig; daarmede verwante talen leverden 694, het Latijn 4460, het Fransch 780, het Italiaansch 63, het Spaansch 18; het Grieksch 878, het Hebreeuwsch 26, Arabisch 27, Chaldeeuswch 6, Turksch 5, Persisch 6 woorden; terwijl het Anglo-Indisch (eigenlijk *Amerikaansch*) daar nog 26 woorden bijvoegde. — Gemelde West is ook uitgever van Hobart's *Analysis of Bishop Butler's analogy of religion, natural and revealed* etc., dat op vele scholen als leer- en studieboek gebruikt wordt. Volgens de jongste berigten is Dr. West, sedert mijne persoonlijke kennismaking, naar *Buffalo* vertrokken, waar hij een nog voordeeligere werkkring ontving.

Bl. 87. „*Avondscholen.*” Het hier door ons geraadpleegde verslag is *Report of the standing committee on Evening schools of the Board of Education*, April 17. 1850, door Edw. B. Fellows. Hoe wenschelijk ware het, dat ook in onze steden, jaarlijksche verslagen door de *schoolcommissiën*, althans wanneer zij door de belanghebbende ouders zelven gekozen werden, in druk uitgingen. Dit zou mogelijk een middel zijn om het verloren vertrouwen der *scholen* te herwinnen.

Bl. 87. „*Verslag 1850.*” Het *Annual Report of the Board of Education of the City and County of N. York 1850*, even als dat van 1849, door Bosworth aangeboden, is onderteekend, dat van 1849 door Robert Kelly als president, door John A. Stewart, als secretaris; dat van 1850 mede door Robert Kelly als president, en door Edw. B. Fellows als secretaris (*Clark*).

De jaarverslagen over 1849 en 1850 door den superintendent der openbare scholen van den Staat, Christopher Morgan, aan de wetgeving, bevatten zeer belangrijke berichten en statistieke opgaven betreffende den geheelen Staat, ook met inbegrip van de stad en het gewest (*county*) *Nieuw-York*, zie *Annual Report to the superintendent of common schools of the State of New-York. Made to the legislature*. Jan. 2. 1849 en 1850, Albany 1849 etc.

Bl. 87. „*Gouv. Seward.*” Walk een belangrijk voorstander van volks-onderwijs en verlichting de gewezen gouv. van *Nieuw-York*, Willm. H. Seward, was, blijkt niet alleen uit zijne meermaals genoemde *Introduction to the Nat. History of N. York*. Albany 1842, maar ook uit zijne boodschappen aan de wetgevende vergadering, en waarvan uittreksels voorkomen in de *Connecticut common school Journal*, vol. II, 132; *on female teachers*, door ons medegedeeld, p. 168; — vol. III, 94, en over de schoolbibliotheken, p. 118.

Bl. 88. „*Dr. Humphrey.*” Deze president van *Amherst-college*, een man die alle klassen van onderwijs heeft doorloopen, een *Connecticut-er* van afkomst, waarop *Connecticut* zich met regt verheft, schreef eene serie van opmerkingen: „*Thoughts on common schools,*” in de *New-York Observer*, waaruit de *Connecticut com. school Journal*, belangrijke uittreksels mededeelde, om het nut te meer algemeen te verspreiden. Zie ald. over *Female Teachers*, door ons medegedeeld, vol. III, p. 119.

Bl. 89. „*Clarke en Fanning.*” Het nadere nopens hunne inrigting blijkt uit de *Circular of the Mount Wash. Collegiate Institute*, welke tevens eene afbeelding van het fraaije gebouw levert. *N. York* 1850. Om de leervakken der *senior-klasse* te kunnen overzien, ontleenen wij daaruit de opgave der leer- of tekstboeken, als:

Latijn:

Bullion's Latin grammar, Latin reader, Cornelius Nepos, Caesar, Virgil, Sallust, Cicero's orations, Cicero de officiis, de Oratore, de Amicitia, Horace, Livy and Tacitus.

Grieksch:

Bullion's Greek lessons, Greek grammar, Greek reader, Xenophon's Anabasis New-Testament, Homer's Iliad, Dialogues of Lucian, and Graeca Majora.

Wiskunde, etc.

Cruttenden's Systematic arithmetic, Davies' First lessons in algebra, Davies' Bourdon's algebra, Davies' Legendre's geometry and trigonometry, and surveying.

Engelsch, enz.

Worcester's Dictionary, Lynd's Etymology, Bullion's larger English grammar, Boyd's Rhetoric, Worcester's geography (ancient and modern), Parker's natural philosophy, Gray's chemistry, (analytical and experimental), Abercrombie's mental philosophy, Wayland's moral science, astronomy, geology, mineralogie, botany, rhetoric, logic, Belle's lettres and criticism, Robbin's outlines of history, histories of Greece, Rome, England and the United States; English composition, with readings in poetry, Elocution, Book-keeping and Penmanship.

Fransch:

Olendorf's grammar, Perrin's fables, histoire d'Angleterre, Noël and Chap-sal, *la Henriade*, Charles XII, Molière, Life of Washington; etc. etc.

Ook *Hoogduitsch*, *Spaansch*, *Italiaansch*, teekenen en schilderen worden hier onderwezen; maar in afzonderlijke lessen.

Bl. 90. „Rösler en Körner.” Meerdere bijzonderheden dan wij in den tekst vermeld hebben, kunnen wij hier betreffende Rösler niet bijvoegen; wat Dr. Körner betreft, aan wiens persoonlijke kennismaking ik veel verplicht ben, deze schreef, als voorganger eener *Duitsch-Katholieke* gemeente te *Elberfeld*: *Vorfragen zu einer allgemein Christlichen Glaubens-, Sitten- u. Kirchenlehre*, Elberfeld, 1846, toegewijd aan Franz Wigard, schrijver des *Organischen Statuts für Deutsch-Katholische Gemeinden*,” — waarin hij zich een ijverig veroerder van Ronge en Czarski toont. Wat Dr. Körner mij zelf getuigde, lees ik ook hier S. VI in de *Voorrede*: „Reeds sedert vele jaren kon ik, en ook mijne Roomsch-Katholieke familie, geene bevreemding meer vinden in de Moederkerk.” enz.

Merkwaardig en belangrijk is het, wat Körner over *Bijbellessen* en over de school zegt: wij willen een en ander mededeelen. Zoo bijv. § 204. Wie mag en moet de H. Schrift lezen? enz. — heet het: „Ieder Christen, hij zij leek of geestelijke, mag en moet de H. Schrift lezen en uitleggen, enz.; § 205. Is het verbod des *Bijbels* geoorloofd en Christelijk? Nee! Een verbod des *Bijbels* is noch regtvaardig, noch Christelijk; want het strijdt tegen het heilige regt van den menschelijken geest, om de *waarheid te zoeken* en overal en gedurig steeds verder na te vorschen; het is strijdig tegen de *geloofsvrijheid*, die den mensch veroorlooft, zich zelf werkzaam en alleen zijn eigen godsdienstig geloof eigen te maken; en het strijdt tegen den geest van het *Christendom*, die de eigene beschouwing van het *Woord Gods* en vrij onderzoek der Schrift gebiedt. Vooral echter is zulk een verbod niet geoorloofd, waar de *H. Schrift* de eenige grondslag voor het Christelijke geloof uitmaakt, zoo als in de algemeen Christelijke en *Duitsch-Katholieke* kerk. — Want hier maakt de *H. Schrift* de hoofdzijde van het formeel beginsel, waarop het *Christendom* gegrond, — en waarvan de andere zijde de door vrij onderzoek te verkrijgene *overtuiging* is.”

Wij zonden ook Dr. Körner's inzichten over het *Christelijk* school-onderwijs, de noodwendigheid van het *Christelijk* beginsel en van den *Bijbel* op scholen, kunnen mededeelen; doch genoeg zij het, hier slechts te zeggen, dat hij ook daarin het gevoel van alle *ware* Christenen deelt, en daarin onze achting verdient.

Bl. 90. „*Hoogere burgerschool*.” Meer dan eenmaal vroeger, waar dit pas gaf, heb ik aangedrongen op eene meer *praktische* strekking van ons volksonderwijs, tevens met een door en door *godsdienstig* onderwijs, wat den geest aanbetreft. Zoo, wat de strekking betreft, in mijne *Industrie- en Handel-akademien in Europa*, Amst. en Delft 1842; in de voorrede mijner *Statistiek voor handel en*

nijverheid, 2 Dl. 1847, genoegzaam gelijktijdig met een artikel in den *Kunst- en Letterbode*, en een afzonderlijk blad: *Drietal wenschen*. En wat den godsdienstigen geest aangaat; in mijne *Geschiedenis van het onderwijs met betrekking tot het Bijbellesen op de scholen*, s' Gravenhage 1842, en mijne *Jaarboekjes van hooger, middelbaar en lager onderwijs*, Jaargang 1844 en 1845.

Toen mij dus, als lid der *Delftsche* departementschool-commissie een plan van eene betere schoolinrigting, dan de uitgebloede, werd gevraagd, op eenen *Amerikaanschen* leest geschoeid, stelde ik voor en schreef een plan eener *hoogere burgerschool*, die uit drie afdelingen: aanvangsschool, meisjes- en jongens-afdeeling bestaande, zich door *praktisch* en *godsdienstig* onderrigt, naar de locale behoeften ingerigt, onderscheiden zou. Dit plan werd aangenomen, de geachte president, die de nadere redactie en de schriftelijke voordragt daarvan aan het departementaal-bestuur voordroeg, beloofde, uit naam der commissie, eene nieuwe *model-school* van het Delftsche departement in dien zin, en, vraagde eene *aansienlijke* somme ter verwezenlijking van zulk eene *model-hoogere burgerschool* aan. De som werd bij elkander gebrokkeld. — Een der leden, die zich hoofdzakelijk met het plan eener *bewaar- of aanvangsschool* belastte, vergat juist het voornaamste *locaal*, de eigenlijke *bewaar- of speel-zaal*, gelijk bij de opening bleek! Maar wat meer is: toen het op de verwezenlijking van het *geheel* aankwam, trof ons de bedreiging: *dat iemand in Delft ons voor de oprigting dier hoogere burgerschool, bij den Minister zou aanklagen!* Waarom: om de strekking? Om den geest? Of om beiden? Vrees voor *eigen* schoolinrigting? — Daarna volgde kleingeestig en bekrompen verzet van één der leden tegen het *programma*; bedenkingen, zoo het heette, tegen „*beginselen*” en „*depalingen*” (d. i. naar zijne woordverklaring: „*strekking*” en „*inrigting!*”). Nog meer: nu begreep niemand het oorspronkelijke plan, — òf men vond het, (hoezeer naar „*locale behoefte*” ingerigt) te hoog opgevoerd, — òf „men had het zoo niet gemeend!” —

Ook eene *memorie* mijnerzijds, om te herinneren aan de *belofte* eener *hoogere burgerschool*, eener *modelschool*, en de zedelijke verpligting, om „als mannen van eer,” te verwezenlijken, wat wij *beloofd* hadden, hielp niet. Mij verder te onthouden aan misleiding en teleurstelling en onverantwoordelijk *geld-verkwisten*, achtte ik pligt bij de overtuiging geen *nut* meer te kunnen stichten.

De uitkomst beantwoordt dan ook volkomen aan de voorspelling: in plaats *éener modelschool*, bezit men thans *drie* afzonderlijke scholen met *groeve* gebreken, zoo in beginsel als uitvoering; terwijl men in het *reglement* nog eene theorie van *straffen* en *beloonen* bouwt, zoo het heet, op „*de redelijke en Christelijke beginselen der Maatschappij!*” Of het *aanwerpen* van kinderen, en, onedele *laster* van andere scholen voldoende zullen zijn, om de *driedubbele* school staande te houden, is op den duur te betwijfelen. Reeds voorziet men als de beste uitkomst de school in andere handen. *Model* voor andere scholen kan zij echter, op den tegenwoordigen voet, niet worden.

Zie inmiddels over *hoogere burgerscholen*, prof. A. Tellkampff, *Ueber den höheren Schulunterricht für Nichtstudirende etc.*, in: Brzoska's *Central-Bibl.* Jan. Heft 1839 en volgstukken, benevens mijn werk: *Industrie- en Handelsakademien in Europa*, Amst. en Delft 1842.

Bl. 98. „*School voor 1775 kinderen.*” Het is juist deze school, waarvan onze dagbladen dat treffende ongeluk hebben aangekondigd, dat aan een *veertigtal* kinderen, meisjes, het leven heeft gekost. Velen zullen zich, ook om het treffende van het geval, dat berigt in het *Algem. Handelsblad*, 1851, herinneren.

Bl. 100. „*Staats-normalschool te Albany.*” Eene afbeelding en grondteekeningen der vijf verdiepingen van dit prachtige gebouw, hebben wij voor ons liggen, in het *Annual report of the executive Committee of the State normalschool of the State of New-York.* Febr. 11, 1850, Albany 1850.

Bl. 105. „Calvin H. Stowe.” Deze schreef „*On Elementary Instruction in Prussia*” Boston 1840, en toonde zich een ijverig bevorderaar van het *normaal-schoolwezen* en de onderwijzers-seminariën in *Connecticut*, dit bewijzen de artikels „*On teachers seminaries,*” in het *Connecticut Common-School Journal*, vol. II. p. 61, 72, 87 en 103. — Op Edw. Everett komen wij later terug.

Bl. 105. „Bache, Philadelphia.” In *Philadelphia* is deze A. D. Bache een belangrijk voorstander van het onderwijs. Wij kennen hem uit zijne *Reports on the central High Schools for Boys of Philadelphia*, 1840; — gelijk mede uit zijn *Report on the organization of a High School for Girls, and Seminary for female teachers*, Oct. 1840, waaruit men aanhalingen en mededeelingen vindt in de *Connecticut Common-School Journal*, vol. I. p. 162, 163 etc.

Bl. 108. „James Wadsworth, schoolbibliotheken.” Een overzicht van den oorsprong, geschiedenis en uitbreiding der *schoolbibliotheken*, waarvan de invloed op de ontwikkeling en beschaving des volks inderdaad onberekenbaar is, treft men aan in de *Connecticut Comm. School Journal*, vol. I. p. 119; zie ook vol. II. p. 11. enz. Een niet onbelangrijk artikel over dit onderwerp, levert vol. III. p. 195, 196, — waaruit wij een en ander ontleenen. Overigens bevat thans elk verslag van den toestand der districts-scholen, ook eene statistieke opgave van den staat der *districts-bibliotheken*, waaruit wij in den tekst ontleenden.

Bl. 112. „*Sunday School Library.*” Ook deze dienen wij hier nog nader bekend te maken, omdat wij niet betwijfelen, dat zulke lektuur den gunstigsten invloed uitoefent op de *godsdienstige* en *nationale stemming* des volks; meer althans, dan die onzer *Maatschappij tot N. van 't Algemeen.*

Vol. 1. Life of General Washington.	Vol. 20. Life of Peter.
" 2. Life of Colonel Gardiner.	" 21. Henry Martyn.
" 3. Memoir of A. H. Francke.	" 22. Omar.
" 4. Pierre and his Family.	" 23. India Mission.
" 5. Edward and Miriam.	" 24. Life of Oberlin.
" 6. Memoir of Captain Wilson.	" 25. Memoir of Catherine Brown.
" 7. Life of President Edwards.	" 26. Orissa.
" 8. Life of Mrs A. H. Judson.	" 27. Life of Daniel.
" 9. Customs and Anecdotes of the Bedouin Arabs.	" 28. Winter Evening's Conversations on the Works of God.
" 10. Juliana Oakley.	" 29. Life of Elisha.
" 11. Ermina.	" 30. Evidences of the Christ. Religion.
" 12. John Urquhart.	" 31. Life of King David.
" 13. Tahiti without the Gospel.	" 32. Seluniel; or, a visit to Jerusalem.
" 14. Tahiti receiving the Gospel.	" 33. Elisama, or, the Captivity and Restoration of the Jews.
" 15. Tahiti with the Gospel.	" 34. Life of Moses.
" 16, 17, 18, 19. Evening Recreations, Parts I, II, III, IV.	" 35. History of Sandwich Islands.

- Vol. 36. Life of Elyah.
 " 37. Ann Connover.
 " 38. Life of T. T. Thomson.
 " 39. Alice Brown.
 " 40. Life of Philip James Spener.
 " 41. Life of Jacob and his Son Joseph.
 " 42. The Beloved Disciple; or life of the Apostle John.
 " 43. a) Sketches of the Bible, b) Be-ware of the Dog.
 " 44, 45. Scripture Illustrations, vols. I, II.
 " 46. The fure apprentices.
 " 47, 48. Travels about Home, parts I, II.
 " 49. Ellen Carrol.
 " 50. Cousin Clara.
 " 51. Robert Benton, and Little Henry and his Bearer.
 " 52. Ruth Lee.
 " 53. The Ringleader.
 " 54. The Harvey Boys.
 " 55, 56. Natural History, vols I, II.
 " 57. Elnathan.
 " 58. Family Conversations.
 " 59. The life of Cotton Mather.
 " 60. First Day of the week.
 " 61. Last Day of the week.
 " 62. Week Completed.
 " 63. My Grand-father Gregory.
 " 64. Sister Mary's Stories.
 " 65. Destruction of Jerusalem.
 " 66. The First Man.
 " 67. History of the Delaware and Iroquois Indians.
 " 68. The Dairyman's Daughter.
 " 69. Life of John Knox.
 " 70. Life of Legh Richmond.
 " 71. George Wilson and his Friend.
 " 72. Olive Smith.
 " 73. Memoir of an Officer, late of the United States Army.
 " 74. The House of Refuge.
 " 75. The Infidel Class.
 " 76. Memoirs of Sergeant Dale.
 " 77. Popular Superstitions.
 " 78. Little Theodore.
 " 79. The First Falsehood.
 " 80. Election Day.
 " 81. Life of Rev. John Newton.
- Vol. 82. 1) The affectionate Daughter-in-Law, 2) Robert Hamet, the Lame Cobbler.
 " 83. 1) Father's Stories, 2) Busy Bee; 3) Wise King, 4) Abyah.
 " 84. Hebrew Customs.
 " 85. The Broken Hyacinth.
 " 86. Anna Ross.
 " 87. Memoir of Susannah E. Bingham.
 " 88. Visit of the Isle of Wight.
 " 89. The Fatal Ladder, or Harry Linford.
 " 90. 1) The Anchor; 2) The Bible is true.
 " 91. 1) The Shephard of Salisbury Plain, 2) The Orphan Asylum.
 " 92. 1) The Sisters; 2) The good Son.
 " 93. 1) Harvest, 2) Susan Brooker, or where there's will there's a way; 3) Betsey Green.
 " 94. The Young Freethinker Reclaimed.
 " 95. Christian Politeness.
 " 96. Infant's progress, bij Mrs Sherwood.
 " 97. Life of Swartz.
 " 98. Life of Bernard Gilpin.
 " 99. My Friend's Family.
 " 100. Wild Flowers, or the May-day Walk.
 " 101. The Scottish Farmer.
 " 102. Clara Stevens, or the white Rose.
 " 103—110. The Youth's Friend 1830—1837.
 " 111. 1) Little Deceiver reclaimed; 2) the First of April.
 " 112. 1) George Hicks, 2) the Sixpenny Glass of Wine; 3) the four Pistareens; 4) Evening at Uncle Charles.
 " 113. 1) Autumn Walk, 3) Morning Walk; 3) Evening Walk.
 " 114. 1) Murdered Mother; 2) the Flower Book; 3) the Watch-chain.
 " 115. Union Bible Dictionary.
 " 116. Natural History of the Bible.
 " 117. History of Susan Ellmaker.

Vol. 118. Catherine Gray. Vol. 120. The only Son.
• 119. Hadassah, the Jewish Orphan. • 121. Charles Clifford.

Deze serie loopt, zoo wij wel hebben, tot 1840, en wordt door de *American Sunday School Union*, te *Nieuw-York*, *Boston* en *Philadelphia* uitgegeven; de geheele serie voor 33 doll. (82½ guld.).

Bl. 112. „*Christian Library*.” Later zullen wij de serien van de gebroeders Harper te *Nieuw-York* en die van Marsh te *Boston* bekend maken: hier achten wij het niet onbelangrijk, ook om den geest en de strekking der boeken, eene lijst te laten volgen van de *Christian Library*, zoo verre wij die kennen, bevattende 45 Dln. van 430 blz. of 19,350 blz. te zamen, met een aantal staalgravuren; nl.

1. Doddridge's Rise and progress.
2. Wilberforce's Practical view, with portrait, and Flavel's Touchstone of Sincerity.
3. Edward's on the affections, with portrait; and Alleine's Alarm.
4. Bunyan's Pilgrim's progress, with Engravings.
5. Baxter's Saint's Rest.
6. Baxter's Call, Dying-Thoughts, and Life.
7. Memoir of David Brainerd, with Engravings; and Flavel on keeping the Heart.
8. Memoir of Henry Martyn, with portrait.
9. Edward's History of Redemption.
10. Pike's persuasives to Early Piety, with Frontispiece.
11. Pike's Guide for young Disciples, with Frontispiece.
12. Memoir of Rev. Dr. Payson, with portrait.
13. Nevin's Practical Thoughts, and Thoughts on popery, with Frontispiece.
14. Evidences of Christianity. By Jenyns, Leslie, Littleton, Watson, and others.
15. Memoirs of James Brainerd Taylor, with portrait.
16. Memoir of Rev. Dr. Buchanan, with his Christian Researches in Asia.
17. Elyah the Tiahbite. By Rev. Dr. Krummacher.
18. Bogue's Essay on the Divine Authority of the New Testament; and Keith on the Evidence of Prophecy, with Engravings.
19. Melvill's Bible Thoughts; and Foster's Appeal to the Young.
20. Mammon, by Rev. John Harris; and Henry on Meekness.
21. Mason on Self-knowledge; and Morison's Counsels to Young Men on modern Infidelity.
22. Memoirs of Rev. Samuel Pearce, and Rev. S. Kilpin, with portraits.
23. Memoirs of Harlan Page, and Hannah Hobbie; with portraits and Frontispieces.
24. Abbot's Mother at Home, and Child at Home, with Frontispieces; and Nathan W. Dickerman, with portrait.
25. Gallaudet's Scripture Biography, Adam to Joseph, with Engravings.
26. Do. do. Moses, with Engravings.
27. Do. do. Joshua, the Judges, Ruth and Jonah, with Engravings.
28. Gallaudet's Life of Josiah, with Engr.; Youth's Book on Natural Theology, with 26 illustr. Engr., and Child's Book on Repentance, with Frontisp.
29. Hooker's Child's Book on Sabbath; Dr. Belcher's Six Sermons on Intemperance; — and Cotton Mather's Essays to do good.

30. Memoirs of Mary Lathrop, with Frontisp.; John Mooney Mead, with portrait; Henry Obookiah, with portr. — and Caroline Hyde.
31. Flavel's Fountain of Life, or Christ in his Essential and Mediatorial Glory.
32. Abbott's Young Christian, with Frontisp.
33. Memoirs of Newton, Leighton, and Swartz, and Burder's Sermons to the aged.
34—45. *Religious Miscellany*: Comprising the Society's General Series of Tracts, with the Boatswain's Mate; in all 411 Treatises.

Ook deze serie loopt tot 1840; verder bezitten wij die niet.

Bl. 115. „Christopher Morgan, *Statistiek*.” Deze uitstekend werkzame en beroemde man, aan wien de wetenschap in den staat *Nieuw-York* zoo veel te danken heeft, onder wiens toezigt en leiding O'Callaghan, zijne *Documentary History of New-York*, zamenstelde (Albany 1849, 2 vol. 8°, en 1850, 1 vol. 4°), is, zoo het schijnt, als *superintendent* der openbare scholen aan N. S. Benton opgevolgd. In zijne jaarlijksche rapporten, even als die van Benton, vindt men de statistieke opgaven, waarvan wij in den tekst nog uitvoeriger mededeelingen hadden kunnen doen dan geschied is. De voor ons liggende rapporten zijn N°. 30. *Annual report of the superintendent of common schools of the State of New-York*, Jan. 15. 1846, door Benton; — N°. 30 en N°. 50, *Annual Report* etc. Januarij 2, 1849 en 1850 door Christopher Morgan.

Wijders ontleenden wij onze opgaven uit de reeds vroeger vermelde jaarverslagen der stad en van het graafschap (*city and county*) *Nieuw-York*: *Annual report of the Board of Education* etc. 1849 en 1850; alsmede uit de *Manuel of the Board of Education of the city and county of New-York* 1850, waaruit wij bereids vroeger een en ander, zoo als over de *schoolfondsen* der verschillende Staten, het schoolwezen in de stad *Nieuw-York* enz., mededeelden in ons werk: *Mededeelingen betr. algem. statistiek voor landbouw, handel en nijverheid*, 1848—51. Haarl. bij Kruseman, 1851. bl. 166—168. Wat de Staten *Nieuw-Jersey*, *Connecticut*, *Massachusetts*, *Pennsylvanië* enz. betreft, onderscheidene uittreksels uit hunne verslagen levert het *Connecticut common school Journal* etc. Hartford.

Bl. 123. „Bache, Nicholls, enz.” Dat ook het Nederlandsche schoolwezen in *Amerika* niet onbekend is, is mij gebleken uit meer dan één verslag en bericht dien aangaande, dat mij onder de oogen kwam, als: van den president Bache, een man, die zich sedert vele jaren omtrent de *Hoogeschool* (*High school*) en de *Hoogeschool* voor jonge dochters, benevens het *seminarium* voor onderwijzresses (*seminary for female teachers*) te *Philadelphia* zeer verdienstelijk heeft gemaakt. Die inrigtingen bestonden reeds in 1840. Van hem heeft men een *Report on education in Europa*, en daarin ook over *Holland*, (*Rotterdam*, de *Haag*, *Haarlem*, enz.), dat hij opzettelijk bezocht om zich met ons schoolwezen bekend te maken. Ook George Nicholls, die *Holland* en *België* bezocht, met het oogmerk om zich meer hoofdzakelijk met het *armwezen* bekend te maken, bezocht onze scholen (*Haarlem* enz.) en geeft er verslag van; terwijl ook Brooks, zelfs voorlezingen hield over het „*School system of Holland*.” Ja, wat meer is, zoo wel is men in *Amerika* met het Europeesche schoolwezen bekend, dat men van Cuvier's rapport (1811) af, wat vroemdelingen over ons schoolwezen schreven: Ramon de la Sagra, Cousin, (1836), zelfs zeer naauwkeurig bezit. Gelijk Bache, zoo bezocht ook Stowe het *Pruissische* schoolwezen: de eerste, Bache schijnt zelfs geheel *Europa*: *Schotland*, *Engeland*, *Holland*, *Pruissen*, *Zwitserland*, (zelfs *Wenen* en *Ver-*

(eni
lye
Gie
me
Bl. 125, 126. „Dr. Willm. A. Alcott, George Combe, etc.” De eerste, die de architectuur der scholen beschouwde met betrekking tot de gezondheid, is bekend door zijn *Prize Essay* 1831, gelijk ook door zijne latere mededeelingen in het *Journal of Health* in 1840, waarin hij onder den titel „*Health in common schools*” eene serie van artikelen over dat onderwerp schreef. Hij was het, die het eerst door zijne lezing voor de vereeniging van onderwijzers te *Hartford*, (1830) de aandacht op dit onderwerp bepaalde, dat ook later in Mann zulk een belangrijk voorstander vond. Dit en het voorbeeld van *Boston* hebben allerwege tot doelmatiger scholen, en eene loffelijke zorg voor de gezondheid, aanleiding gegeven.

George Combe schreef *Notes on the United States of North-America, during a phrenological tour*, in 1838—9—40, in 2 deelen, Philadelphia 1841. In dit werk maakt de schrijver melding van de werken van John Bell, en Dr. A. Combe's *Physiology*, met betrekking tot de gezondheid en de opvoeding, waaruit ons blijkt, dat dit belangrijke onderwerp, de gezondheid, ook door de *Amerikanen* zelven niet geheel voorbij wordt gezien. Overigens geeft George Combe in deze aantekeningen (*Notes*) inderdaad zeer belangrijke wenken en opmerkingen, zoowel, wat de scholen, de gezondheid, de invloed der te groote inspanning, als vooral ook, wat het *onderwijs*, het wezenlijk vormend en ontwikkelend onderwijs, de oppervlakkigheid van sommigen, en het gemis van genoegzame verklaringen, enz. betreft. Hij bezoekt scholen in *Massachusetts (Boston)*, in *New-York, Pennsylvania*, (*Philadelphia*) enz. en spreekt over een en ander, als een schrander opmerker, wiens onbewimpelde en onverbloemde aanmerkingen, op deze en gene gebreken wij vertrouwen, dat niet nutteloos sullen zijn, en tot verbetering van het *Amerikaansche* opvoedingstelsel kunnen strekken. — Zie Mr. George Combe's *remarks on education* in het meergenoemde *Connecticut comm. school Journal*, vol. III. p. 172—176.

Bl. 126. „Miss Sedgwick, Mrs. Sigourney.” Deze beide vrouwen sullen wij ook later nader leeren kennen, even als Mrs. Emma Willard, van *Troy*. Deze verdienstelijke vrouwen namen een werkzaam aandeel aan de verbetering der schoolopvoeding; Miss Sedgwick door haar *Means and Ends*, waarin zij vooral voor meisjes schrijft, en deze op hare *must have* en *may want*s opmerzaam maakt; haar *Poor rich man and the rich poor man* schijnt een algemeen geacht en veel gelezen boek. Mrs. Sigourney schreef *Cultivation of a taste for the Beautiful*, dat zelfs in het *Staats-Lyceum van Connecticut*, onder voorzitting van gen. Johnson, werd voorgedragen. Uittreksels zie *Conn. comm. School Journal*, II vol. p. 117. Mrs. Emma Willard sullen wij in eene afzonderlijke aantekening leeren kennen.

Wat mij, van vrouwen gesproken, bijzonder tref, ontleenen wij hier uit de *Christian Intelligencer* van 29 Julij 1852, betreffende Elizabeth Blackwell, *Medicinas Doctor*, bij gelegenheid van de aankondiging van haar werk: *the laws of life, with special reference to the physical education of Girls*. New-York, 1850, 12°. p. 180.

„Eene vrouwelijke M. D., wordt daar gezegd, is eene „*rara avis in terra*” een

zeldzame vogel op aarde." Intusschen wordt dit werk bijzonder aangeprezen, omdat het de wetten van het organische leven ontwikkelt, en, met eene klaarheid en diepte voorstelt, die zelden op den *professoralen* leerstoel overtroffen wordt. Dit werk bevat de lezingen die, zoo als de titel aankondigt, „met bijzondere betrekking tot de *lychamelijke* opvoeding van meisjes," gedurende de laatste lente voor eene klasse van jonge dochters gehouden zijn.

Men moet erkennen zulke vrouwen boezemen bewondering in.

Bl. 127. „*Brief. New-York*, 26. 1850." Kort na mijne terugkomst uit *Amerika*, werd ik verrast door de toezending door een mijner *Amerikaansche* vrienden, van den *Christian Intelligencer* en van den *New-York Evangelist*, het eerste blad door de Holl. Kerk, het laatste door de Presbyterianen uitgegeven, beide bladen van 31 October 1850, waarin deze achtergelaten brief in het *Engelsch* vertaald, was opgenomen.

Bl. 138. „Putnam." Het door dezen schrijver in het licht gegeven werk, waarvan wij veel gebruik hebben gemaakt, heet *American Facts. Notes and statistics relative to the Government, resources, engagements, manufactures, commerce, religion. education, literature, fine arts, manners and customs, of the United States of America*, by George Palmer Putnam etc. *With portraits and a map*, London 1845. Deze portretten zijn die van Washington, Fenimore Cooper (overleden) en Edward Everett, in *Boston*.

Bl. 133. „William Hunt." Wij bedoelen hier nl. het meermalen aangehaalde werk: *the American biographical Sketchbook* by Willm. Hunt, Albany 1848, vol portretten, en waarin, onder anderen, ook dat van Alden March voorkomt, aan wiens volhardenden ijver en geleerdheid *Albany* zijn *Medical College* te danken heeft, waarvan hij sedert 1839 de betrekking van Hoogl. in de geneeskunde en tevens die van president bekleedt. In 1841 bezocht hij *Engeland* en *Parijs*. Later deelen wij meer over dit *Medical College* mede. Men zie inmiddels Willm. Hunt, *Americ. biographical Sketchbook*, vol. I, p. 255—262.

Bl. 137. „*Verslagen over de jaren 1849 en 1850.*" Deze verslagen zijn nl. *Sixty second* en *Sixty third annual report of the regents of the State of New-York, made to the legislature, March 1849 en 1850*; het eerste, een werk van 392 en het andere van 379 blz., waarvan ik de kennis en het bezit aan de uitstekende geleerden Willm. H. Campbell en Charles E. West, destijds te *Albany* en *Nieuw-York*, thans te *Nieuw-Brunswijk* en *Buffalo*, te danken heb.

Bl. 143. „Willm. H. Seward." Het hier en meermalen aangehaalde werk van Seward is *the Introduction*, door hem als gouverneur van den staat *Nieuw-York*, een prachtig en kostbaar werk, op kosten van den Staat, in het licht gegeven, en door de bekwaamste mannen zamengesteld, in 15 Dln. kl. fol. Zie ald. 1 vol. *Albany* 1842.

Bl. 143. „Mevr. Emma Willard." Deze beroemde vrouw bekleedt met recht eene uitstekende plaats in de geschiedenis van het *Amerikaansche* stelsel van opvoeding der jonge dochters. Zij is de dochter van Samuel Hart, in *Connecticut* en verwant met de Hooker's, die men als de grondleggers van dien Staat kent. Na zelve het onderwjs van Dr. Miner genoten te hebben, wijdde zij

verder haar leven aan het onderwijs en de opvoeding, en heeft, zoo door voorbeeld van hare aanzienlijke inrigtingen, als door onderscheidene geschriften en schoolreizen in de Vereenigde Staten, ongemeen veel toegebracht tot bevordering en verheffing der vrouwelijke opvoeding. Zoo stond zij achtervolgens aan het hoofd der *Berlin-Academy*. In 1807, werd zij in drie verschillende Staten uitgenoodigd om zich aan het hoofd eener akademie te stellen: zij verkoos aanvankelijk *Westfield (Massachusetts)*, doch verruilde die betrekking spoedig voor *Middlebury in Vermont*, waar zij in 1809, met Dr. John Willard in het huwelijk trad, en haar onderwijs tot een hooger karakter opvoerde, en de manier (*methode*) van onderwijs verbeterde. Ook schreef zij hier haar „*Adress to the public, for improving female Education.*” De roem, die hare inrigting verwierf, trok de aandacht van den gen. van Schoonhoven, die haar overhaalde zich te *Waterford (N. York)* te vestigen, en haar plan van schoolverbetering door John Cramer aan den toenmaligen gouv. de Witt Clinton, onder de aandacht wist te brengen. Deze zelf zulk een ijverig bevordersaar van het onderwijs, deed de akademie van *Waterford* aan den Staat inlijven, en, verbond daaraan eene jaarlijksche toelage. In 1819, werden de hoogere vakken van wiakunde ingevoerd en een hooger leercurcus geopend. Miss Cramer, thans Mrs. Curtis, onderging het eerste openbare examen, na volbrachte studie. In 1821, verplaatste zij zich naar *Troy*, waar zij, op uitlokkende voorwaarden aan het hoofd van het *seminarium* voor jonge dochters (*female seminary*) optrad. Meer dan het vierde eener eeuw had zij zich met onderwijs bezig gehouden, toen zij in 1830, als weduwe, eene *Europesche* reize ondernam, en, na in 1838, ook het *seminarie van Troy* verlaten te hebben, nam zij de pen op, zoo tot het schrijven van *geschiedkundige* handboeken, als studieboeken over de oude *aardrijkskunde*; ook tot bevordering van het hooger vrouwelijk onderwijs. Om dit plan al meer te verwezenlijken, schreef zij onderscheidene adressen over onderwijs en opvoeding (1843), en ondernam zij zelfs (in 1845) eene opvoedkundige reize door den staat *New-York*, bezocht *Monticello, Binghamton, Owego, Cairo, Rome*, waar zij meer dan 500 onderwijzeressen, die hare lessen en terechtwijzingen genoten, in hare inzigten deed deelen. In het volgende jaar breidde zij deze reizen zelfs over de zuidelijke Staten (behalve *Texas*) uit, en, genoot in de meeste steden eene hartelijke ontvangst bij vroegere kweekelingen; terwijl zij overal als eene opvoedkundige „*Educationalist*” begroet en ontvangen werd.

Terwijl Mevr. Willard aldus haar stelsel van hooger vrouwelijke opvoeding, en de opleiding voor *onderwijzeressen* allerwege door de Unie trachtte te verspreiden, was zij er tevens op bedacht om door *chronographische* kaarten, het onderwijs in de geschiedenis gemakkelijker te maken.

Op hare *gedichten* en een *physiologisch* werk over den omloop des bloeds (*the Circulation of Blood*), dat haar zelfs in *Engeland* naast Hervey en Paxton geplaatst heeft, komen wij eerst later terug. Genoeg, dat wij die beroemde vrouw hier als onderwijs- en opvoedkundige hebben leeren kennen, die veler bewondering heeft tot zich getrokken, en, aan wie *Amerika*, een geheel nieuw stelsel van *vrouwelijke* opvoeding te danken heeft, dat zich meer en meer uitbreidt. Zie over haar Wm. Hunt, *Amer. biograph. Sketchbook*, vol. I. p. 224—231. Ook Seward, spreekt over haar in de *Introduction to the Natural History of New-York*, vol. I. Albany 1842.

Bl. 144. „*Leervakken voor jonge dochters.*” Men zal deze nog nader leeren kennen door eene opgave van de navolgende *studieboeken*, die in de drie hoogste klassen op de akademie voor jonge dochters te *Albany* gebruikt worden, als:

3. Afd. (*Departement*): Olmsted's *Natural Philosophy, Ancient Geography, Robbin's Outlines of ancient and modern History*, — Smellie's *Philosophy of natural History*, — Pinnoek's *Goldsmith's History of Greece*, — Pinnoek's *Goldsmith's History of Rome*, enz.

2. Afd.: Bullion's *Grammar*, — Boyd's *Rhetoric*, — Cutter's *Physiology*, — Goldsmith's *History of England*, — Olmsted's *Astronomy, Algebra*, — Wood's *Botany*, — Gray's *Chemistry*, enz.

1. Afd.: Paley's *Natural Theology*, — Alexander's *Evidences of Christianity*, — Butler's *Analogy*, — Abercrombie's *Intellectual Philosophy, Moral Philosophy*, — Kames's *Elements of Criticism*, — Blair's *Lectures, Logic*; — Algebra voltooid, — Legendre's *Geometry*, — Davies's *Trigonometry and Mensuration*, — Gray's *Chemistry*, — *Natural History*, — *Geology*, — Olmsted's *Natural Philosophy for colleges*, en Olmsted's *Astronomy for colleges*. — Wij ontleenen deze opgave uit de *Circular of the Albany Female Academy*, Alb. 1850.

Bl. 145. „Willm. H. Crosby, J^s. Ferris.” Beide uitstekende mannen, aan wie ik de eer had aanbevolen te zijn; de eerste vermaagschapt aan het beroemde gealcht van Henry Rutgers, zie de *Herv. Holl. kerk*, blz. 10; — de laatste predikant der *Herv. Hollandsche kerk*, sedert 1819 in de kerk *Market-, or Henrystreet*. Zie Porter Belden, *New-York, past, present and Future*, page 98, alwaar eene opgave van alle tegenwoordige Hollandsche, Herv. predikanten in *Nieuw-York*. Met uitstekend genoeg herinner ik mij de kennismaking met die aanzienlijke voorstanders van *Rutgers-institute*, welke laatste mij in die inrigting rondleidde.

Bl. 148. „Mevr. Robinson” (Talvj). Deze Europeesch beroemde echtgenoot van den nog beroemder Edw. Robinson, leerde ik in *Nieuw-York* kennen, bij gelegenheid, dat ik, gelijktijdig met Dr. Körner, door den Hoogl. Glaubensklees, bij die familie werd binnengeleid. Zoowel op den beroemden reiziger in het Oosten, in *Palestina*, als op Talvj (d. i. Theresse, A(dolfine), L(uise) v(on) J(akob) komen wij later terug. Zij is eene dochter van den Hoogl. L. H. Jakob te *Halle*, later te *Charkow* en *St. Petersburg*, en eindelijk weder (1816) naar *Halle* teruggekeerd.

Bl. 154. „*Diploma's en prijschriften*.” De voor ons liggende verslagen en berigten van de *Albany Female Academy* en *Rutgers Female Institute* zijn de navolgende:

Circular and Catalogue of the Albany female Academy, met afbeelding van het gebouw, de patroons en professorswoning. Albany 1850.

Report of the thirty-seventh Annual examination of the Albany Female Academy, Julij 2, 1850.

Exercises of the Alumnae of the Albany Female Academy, on their ninth anniversary, Julij 1th. 1850. Albany 1850.

Eleventh Annual Circular of Rutgers Female Institute, New-York, Julij 1850, met afbeelding van Rutgers, en het omschrift: „the Rutgers Female Institute, incorporated, April 1838,” benevens

Proceedings of the Eleventh Annual Commencement and Circular of Rutgers Female Institute, New-York, 1850.

De bekroonde prijschriften daarin voorkomende, zijn door ons reeds in den tekst

genoemd; wij laten hier echter nog eenige dier onderwerpen volgen, ook om de *Hollandsche* namen der schrijfters daaraan verbonden: bijv.

Alice J. de Witt, *the blind Girl*.

Joseph. M. Groot, *a sun beam's wanderings*.

Harriet van Valkenburgh, *Memory*.

Margaret Vosburgh, *a Dream*.

Nog eenige onderwerpen zonder namen: *My garden*, — *the Hudson river*, — *a walk in the wood*, — *Oberlin*, — *Music*, — *Flowers*, — *What man has done man may do*, — *Greenwood cottage*, — *a visit to the cemetery*, — *Evening* — *Friendship*, — *the beauties of nature*, enz.

Men zal erkennen zulke onderwerpen matigen de *vrees* voor *verkunsteling*, die anders de bovengenoemde *leervakken* mogen inboezemen; zie aant. bl. 144.

Bl. 157. „*Vrije akademie, (Free academy) Robert Kelly, Esq.*” De voor ons liggende verslagen deze stichting betreffende, benevens eene afbeelding van het *imposante* gothische gebouw, zijn *Report of the executive committee etc.* May 3, 1848, bij Robert Kelly, wijders: *Addresses delivered upon the occasion of the opening of the free academy*, Januarij 27, 1849, N. York 1849. Hierin vindt men de toespraken van Robert Kelly Esq.; eene *Ode* „*knowledge for the people*;” eene toespraak van Horace Webster, president der akademie; en W. F. Havemeijer, destijds *Mayor* der stad.

Voorts hebben wij voor ons: *Report of the executive committee for the care, management and government of the free academy.* May 16, 1849; — *Annual report of the condition and operations of the free academy, Board of Aldermen*, Jan. 28, 1850, by Robert Kelly; — *Report of the executive committee of the free academy: submitted to the board of education*, Febr. 29, 1850; voorts *Reports*, May 15 en Julij 17, 1850. Hierbij voegen wij: *an Adress delivered at the first anniversary of the free academy of the city of New-York*, Julij 24, 1850 by Erastus C. Benedict, *Pres. of the Board of Education.* New. Y. 1850. Deze stukken, die ik aan den president Horace Webster en Erast. C. Benedict te danken heb, geven een overzicht over het geheel, van de stichting af tot op het eerste verjaringsfeest, (*anniversary*), waarop een paar *medailles* door de Hrn. Pell en Burr ingesteld, aan een paar verdienstelijke jonge lieden werden uitgereikt. Aan een der hoogeraren, den hoogl. Glaubensklee, ben ik de bezigtiging der geheele inrigting verschuldigd. Hij was het, die mij, met uitstekende minzaamheid, in alle lessen en collegie-zalen van het gebouw, zelfs in het *laboratorium* en de bibliotheek, rondgeleidde, en in de gelegenheid stelde onderscheidene van het navolgend onderwijzend personeel te leeren kennen, als, behalve den president Hor. Webster, den Hr. Ross, prof. voor de wis- en natuurkunde, — Beekman Docharty, insgelijks; Irving, voor geschiedenis en fraaije letteren, Marshall, insgelijks; Huntsman; voorts Owen, prof. voor de *Latijnsche en Grieksche taal* en letteren, Beach, insgelijks; Roemer, voor de *Fransche taal* en letteren; Morales, *Spaansche taal* en letteren; Glaubensklee, *Hoogduitsche taal* en letteren; Wolcott Gibbs, *scheikunde*; Duggan, *teekenen* en *schilderen*; Palmer enz. Onder deze hoogeraren is Owen bekend door zijne leerboeken voor het *Latijn*.

Bl. 160. „*Vrije akademie voor jonge dochters (free academy for females)*.” Hierover heb ik voor mij het rapport, van de in den tekst genoemde commissie, Kelly, Fellows, Benedict, Cruikshank en Daly, getiteld: *Report of the select committee of the Board of Education, in relation to the propriety and expediency*

of establishing a free academy for females. New-York 1849: wij ontleenden er een en ander nit in den tekst.

Bl. 168. „Akademisch-onderwijs, N. Y. statistiek.” Uit een voor ons liggend blad *the Literary World, a Journal of American and foreign Literature, science and art.* N. Y. July 20, 1851, waarin door den geleerden Will. H. Campbell, het *Sixty-third Annual Report of the Regents of the University of the State of New-York* etc. 1850, wordt aangekondigd, ontleenen wij nog de navolgende statistieke overzichten:

Zoo telde de Staat *Nieuw-York* in

1846:	688	letterk. coll.	919	med. coll.	1,607	studenten.
1847:	801	"	862	"	1,663	"
1848:	957	"	762	"	1,726	"
1849:	980	"	844	"	1,824	"
1850:	948	"	848	"	1,796	"

Wat de *akademiën* in den Staat betreft, benevens leeraars, studenden, onkosten enz., dit blijkt uit het navolgend overzicht:

Jaren.	Akad. versagen.	Getal leeraars.	Hulp-leeraars.	Vrije studenten.	Onkosten van onderwijs.	Inkomen der leeraars.	Stud. in de hogere vakken.	Studenten. Jongelingen.	Jonge dochters.
1847.	153.	644.	408.	251.	210,068 doll.	209,356 doll.	14,015.	7,092.	6,923.
1848.	156.	659.	427.	257.	215,949 "	210,525 "	14,282.	7,007.	7,275.
1849.	155.	667.	473.	243.	220,034 "	215,191 "	15,115.	7,271.	7,677.
1850.	161.	695.	504.	455. ¹⁾	227,576 "	232,375 "	16,553.	8,205.	8,348.

Bl. 171. „*Harvard-universiteit.*” Hierover zie Bancroft, *History of the United States from the disc. of the American Continent* etc. vol. I. Boston, 1837. Chr. D. Ebeling's, *Erdbeschr. u. Gesch. von Amerika.* Hamb. 1800, I. Bd. s. 506—513; — G. Palmer Putnam, *American Facts*, etc. Lond. 1845, p. 57 etc. alsmede Rob. Baird, *Kerkel. Geschiedenis* enz. door van den Worm, bewerkt, 1 Dl. Schoonh. 1846. bl. 331. Ook waar wij deze schrijvers verder in den tekst noemen, worden deze werken bedoeld. — Zie ook Fr. von Raumer, *die Verein. Staaten von N. Amerika*, Leipz. 1845. 2. Th. s. 79; ook in het *Hollandsch*, Deventer bij ter Gunne. De pres. John Quincy schreef eene *History of Harv.-college* in 2 deelen.

Bl. 174. „*Willems en Maria's-collegie.*” Over deze stichting van onzen stadhouder Willem III, zie Baird, I. Dl. bl. 333; — en Ebeling VII s. 438—442.

Bl. 176. „*Yale-college.*” Zie Ebeling II, 275—279; — Putnam, p. 58; en von Raumer, II. s. 58—61, Baird, geeft weinig meer dan eene vermelding.

Bl. 178. „*Princetown-college.*” Zie Ebeling III, 462—465; Putnam, p. 59; — Baird, I Dl. 331.

¹⁾ Onder dit getal 455 studenten, die *vrij*, d. i. kosteloos studeren, behooren 194, aan de vrije akademie te *Nieuw-York*.

Men ziet overigens, dat van het getal studenten, die de hogere leervakken volgen, de jonge dochters in de laatste jaren, dat der jongelingen overtreft. Zie het aangehaalde blad: *the Literary World*, July 20, 1850, p. 49, 50.

Bl. 179. „*Columbia-college of universiteit.*” Hiervan liggen voor ons: *Institutions from the regents of the university etc. revised edition.* Albany 1845; de beide bovengemelde *Annual reports of the regents of the university of the State of New-York*, Alb. 1849 en 1850; zie voorts Ebeling II, 818—823; Putnam p. 60; — voorts ook Porter Belden, *New-York past, present and future*, N. York 1850. p. 121 etc., die zich vooral op prest. Moore's *Hist. Sketch of Colomb. college*, als de voornaamste bron, beroept; Seward, *Intr. to the Nat. Hist.* I vol. Alb. 1842.

Bl. 183. „*Union-college.*” Zie Putnam, p. 60; Seward, *Introduction etc.*

Bl. 183. „*Hamilton en Geneva (N. York).*” Zie mede gouv. Seward's *Introduction etc.* Volgens een onlangs ontvangen *Catalogue of the corporation, officers and students of Hamilton-college*, 1850—1851, telt deze inrigting het navolgend onderwijzend personeel: president, de Eerw. Simeon North, Charl. Avery, voor natuur- en scheikunde, Oran Root, wis- en sterrekunde enz., Theod. W. Dwight, wetten, staathh., geschiedenis, enz., Edw. North, Lat. en Grieksch; Anson J. Upson, Rhetorica enz., Henr. P. Bristol, Bibl., Hor. Lathrop, en Panet M. Hastings, Lector in de anatomie en physiologie.

Bl. 183. „*Pensylvanië-universiteit.*” Zie Ebeling IV, S. 341—348; — Baird noemt haar I, 333.

Bl. 185. „*Brown-universiteit.*” Ebeling, II, S. 46; — Putnam, p. 60. Uit een voor ons liggend schoolblad *Journal of Education and Teachers advocate*, zijnde het orgaan der *N. Y. State Teachers association*, Vol. V, N°. XXI, 15 Sept. 1850, blijkt ons, dat men eene commissie heeft ingesteld met eene nieuwe organisatie dier inrigting belast; — wij vinden hier het slot van haar verslag.

Bl. 185. „*Dartmouth-coll.*” Ebeling, I, S. 194—197; — Putnam, p. 59.

Bl. 187. „*Univ. van Virginia.*” Friedr. von Raumer, *die Verein. Staaten*, u. s. w. II, S. 67—71; Putnam, p. 60.

Bl. 198. „*Bowdoin-collegie.*” Ebeling, I, S. 1351; Putnam, p. 61.

Bl. 190. „*Univ. van Vermont.*” Putnam, p. 61; Fr. von Raumer, II, S. 66.

Bl. 191. „*Maryland en Delaware.*” Over de geleerde inrigtingen dezer beide Staten, zie Ebeling, V, S. 75, en 400—405.

Bl. 192. „*Univ. van Michigan.*” Calvin Smith, *Illustr. Handbook a new Guide for Travellers etc.*, N. Y. 1851, p. 197; de aanspraak des gouverneurs, in mijne *Mededeelingen betr. algem. Statist.* 1848—51. Haarl. 1851, bl. 272.

Bl. 193. „*Univ. van Wisconsin.*” Wij hebben hier voor ons de toespraken en inwijdingsrede, getiteld: *Inauguration of Hon. John H. Lathrop, LL. D. Chancellor of the University of Wisconsin, at the Capitol.* Madison, Jan. 16, 1850, Milwaukee 1850, waarin *Adress by Hyatt Smith, Esq.*, benevens *Adress by the Chancellor*, waarnit wij het medegedeelde in den tekst ontleenden.

Bl. 205. „*Queens- thans Rutgers-collegie.*” Zie daarover Ebeling, III, S. 565 enz.; Baird, I, bl. 358; uitvoeriger en vollediger in de *Acts and proceedings of the general Synod, of the Reform. Prot. Dutch Church etc.* June 1848. N. Y. 1848. Chap. XI „*Rutgers-college,*” p. 376—381, en over den „*Professor of Theology,*” ald. p. 385. De voor ons liggende stukken van daar medegebragt, zijn: *Catalogue of the Officers and Students of Rutgers College, 1849—50*; benevens *Adresses delivered at the Inauguration of the Hon. Theod. Frelinghuysen, LL. D. as president, elect, of Rutgers-college, N. Brunsw. Julij 24, 1850.* Dit stuk op last der curatoren uitgegeven, bevat de toespraken van den aftredenden president Bruyn Hasebroek (naar de Am. spelling Hasbrouck), van ZExc. Dan. Haines, van prof. Jam. S. Cannon en den achtenswaardigen Frelinghuysen zelven.

Even voor het afdrucken van deze aantekening, ontving ik met de *Christian Intelligencer*, Julij 28, 1852, vol. XXIII, N°. 4 (een blad door de *Hervoornde, Holl. kerk* uitgegeven), het bericht van het overlijden van den waardigen hoogl. James S. Cannon, wiens dood een diepen indruk maakt, niet alleen op het theologisch seminarie te *Nieuw-Brunswijk*, waar ik gastvrije dagen ten zijnent heb doorgebragt, maar ook door de geheele kerk wordt dit verlies diep gevoeld: „Het is met het diepste leedwezen, — zegt de Redactie van dat blad, — dat wij het overlijden aankondigen van dezen uitstekenden en vereerden man, die verscheidene jaren aan ons *theologisch seminarium* te *Nieuw-Brunswijk* verbonden was. Hij heeft het tooneel van zijnen onschatbaren arbeid verlaten, oud van jaren en vol van eer, vergezeld door de gebeden en de tranen onzer geheele kerk (*Zion*), welke gedurende zoo langen tijd de vruchten der rijpe geleerdheid, zeldzame godsvrucht, en innige gehechtheid aan zijn werk, in de vorming van herders voor de kudde van Gods uitverkoren volk, — genoten heeft.”

Eene vereeniging, de *peitosophian society* geheten, vereerde hem als een *Vader*, en nam, even als de zuster-vereeniging der *Alumni van Rutgers-collegie*, nadat zij hem in plegtigen optogt ten grave hadden vergezeld, den rouw aan voor dertig dagen. Zie de besluiten dier vereenigingen: *Christian Intelligencer*, Julij 29, 1852.

Wij laten onder de bijlagen volgen, wat dit blad nog meer betreffende het *theol. seminarium* en *Rutgers-collegie* bevat.

Bl. 215. „*Semin. te Andover.*” Baird; I, bl. 348—357, is vrij uitvoerig over deze inrigting.

Bl. 217. *Princetown-semin.*” Zie boven Princetown-coll., benevens Baird, *Kerkel. gesch.* I. Dl. 356.

Bl. 218. „*New-York. semin.*” Baird, a. w. I, 357; — benevens Porter Belden, p. 125.

Bl. 219. „*Baptistisch-semin.*” Baird, I, 357.

Bl. 219. „*Luthersch-semin.*” Baird, I, 357.

Bl. 220. „*Semin. te Mercersburg.*” Wat wij nopens de vroegere bemoeijingen der *Zuid-Hollandsche Synode* enz., om aan de Hoogduitsche Gereformeerde gemeente in *Pennsylvania*, reeds in 1730, eene *Hoogeschool* te bezorgen, mededeelden, — hebben wij ontleend uit het vroeger aangehaalde *Berigt en onderrigt*,

nopens en aan de Colonie en Kercke van Pennsyloaniën etc.; zie Herv., Holl. kerk, aant. bl. 156. Over het *sem. te Mercersburg*, zie *Acts and proceedings of the Synod of the German Ref. Church*, 1844 en 1845. Chambersburg, 1844 enz. Zie ald. 1844, art. XIII, p. 36—54, en de *Acts* van 1845: insgel. p. 36 enz., *Of Teachers of Theology*, benevens den *eed* aldaar, p. 109 en 110.

Bl. 223. „*Union th. semin.*” Zie Porter Belden, *N. York, past, present and future etc.*, p. 125.

Bl. 223. „*Overzigt.*” Overzichten der universiteiten, collegiën en seminariën; vindt men in Baird, *Kerkel. Hist.* I. St. bl. 358—361, en Putnam, *Am. facts*, p. 63, *Theological Schools*, aldaar 243 etc.

Bl. 224. „*R. K. seminariën.*” Het is vooral in het *Mississippi-dal*, dat de *Roomsche* kerk, zich met eene ver vooruitziende staatkunde tracht te vestigen, en, terwijl zij de meest bevolkte *Atlantische* staten verlaat, dáár hare leden zamentrekt. Daar, in *Ohio*, *Mississippi*, *Louisiana* enz., sticht zij hare seminariën, zendt zij hare werkzame missionarissen en zusters der liefde. „*Des séminaires en relation avec Rome sont fondés aussi, non-seulement dans les localités déjà peuplées; mais encore sur les points où l'attentive observation des agents Catholiques prévoit l'existence future d'une population nombreuse.*” De Engelsche Mackay, wiens vertaalde woorden deze zijn, verontrust zich dan ook wegens dien werkzaam ijver niet weinig voor het *Protestantisme*. Zie *Revue Britt.* Janv. 1851, p. 19. Ook in *Nederland* is het van het uiterst belang voor elken Protestant op de snelle voortgangen van een *Roomsch* schoolwezen te letten. Gelukkig dat warme, en ijvervolle voorstanders der *Gereformeerde* kerk niet slapen.

Bl. 226. „*Regtsgeleerde en geneesk. collegiën.*” Later komen wij op regtsgeleerden, als Joseph Story, en geneeskundigen, als Valentine Mott en Alden March terug; inmiddels vindt men de opgave der *Law Schools* en *Medical Schools*, in het meermalen door ons aangehaalde werk van Palmer Putnam, *American facts*, p. 244. Over een *Female Medical college* (een Medisch collegie voor vrouwen) in de stad *Philadelphia*, zie *Journal of Education and Teachers advocate*, vol. V, N°. XXI, p. 829.

B I J L A G E N.

Even voor het afdrukken van het voorgaande blad, ontving ik van eenen geëerden correspondent in *Nieuw-York*, benevens vereerend schrijven van 28 Julij 1852, een N^o. van den *Christian Intelligencer*, 29 Julij, vol. XXIII, N°. 40, waarin door den Eerw. Dr. Th. de Witt onder het opschrift: *Reformers before the Reformation*, een voortreffelijk artikel aan onzen Geert Groete, benevens een ander opstel aan de aankondiging, van ons I. Stuk: *de Hervormde, Hollandsche Kerk* enz. in *Amerika* gewijd wordt. Terwijl ik mij aan de eene zijde dankbaar verheug over den gunstigen indruk, dien dat werk in *Amerika* zelf heeft gemaakt, verblijd ik mij niet minder, een drietal belangrijke artikels in dat blad te vinden, *Rutgers theologisch seminarium* en *Rutgers collegie* betreffende, waaruit men den voortreffelijken Christelijken geest leert kennen, waarin men in *Amerika* aan de uitbreiding van Gods kerk op aarde werkt. Wij kunnen ons om die reden niet weerhouden, die berigten hier als bijlagen op te nemen. Zoo lezen wij:

RUTGERS THEOLOGISCH SEMINARIUM.

De raad der superintendents van Rutgers theologisch seminarium vergaderde in de theologische leerzaal (*Hall*) te *Nieuw-Brunswijk*, N. J., op Dingsd. 20 Julij 1852, te 11 ure, voormiddags. Na de gewone voorafgaande bezigheden, ging zij over tot het onderzoek der studenten met opzigt tot de verschillende vakken van studie, die zij gedurende het afgelopen jaar gevolgd hadden.

Het onderzoek was grondig, en de uitkomst, die een lofwaardige vlijt en bekwaamheid deed blijken in de verkrijging van theologische kundigheden van den kant der studenten, was even vereerend voor de hoogleeraren, als verblijdend voor den Raad.

De leden der *Senior classe*, die den voorgeschreven leercursus hadden volbragt, werden insgelijks onderzocht omtrent hunne persoonlijke godsvrucht, en hunne inzigten met betrekking tot de Evangelie-dienst, waarna zij aan de theologische faculteit werden aanbevolen voor het gewone *professorale certificaat*, dat hun regt geeft zich aan te melden voor het *examen* tot de bevoegdheid als kandidaten voor de Evangelie-dienst, door de verschillende Classen, waartoe zij respectvelijk behooren.

De toespraak aan de studenten van het seminarie ten slotte, werd gehouden door den Eerw. C. S. van Santvoord, van *Saugerties, N. Y.* in de theologische leerzaal (*Hall*), op Woensdag namiddag, 21 Julij. Overeenkomstig de omstandigheden dezer gelegenheid, behandelde en ontwikkelde de spreker onderwerpen van een bijzonder belang voor dezulken, die voornemens waren zich voor te bereiden, of op het punt stonden zich te verbinden in de dienst der Christelijke godsdienst; inzonderheid sprak hij over de waardigheid, verantwoordelijkheid en het belang dier betrekking, en het doorgaande gedrag, dat zij hebben in acht te nemen, die hunne pligten willen vervullen; bevelende een ieder aan zijn geweten in de tegenwoordigheid van God, opdat het dienstwerk geene oneer worde aangedaan, noch eenige aanleiding moge gegeven worden tot lastering aan de vijanden van Christus.

De jaarlijksche leerrede voor den Raad werd gehouden in de eerste Hervormde kerk, op Dingsdag avond, door den eerw. Isaac Ferris, D. D. van *Nieuw-York*, over I Cor. III : 9, het eerste gedeelte: „*Want wij zijn Gods medearbeiders.*”

Na eene korte uitweiding over twee uiteenloopende gevoelens, die velen koesteren met betrekking tot het Christelijke dienstwerk, waarvan het eerste leidt, den zending van Christus gering te achten, te verzuimen en te verachten, door hem vleeschelijke, zelfzuchtige, wereldsche oogmerken toe te schrijven; — terwijl het laatste hem eene heerschappij toekent over de gewetens der menschen, zonder gezag van Gods *Woord*, en, bijzonder eigen aan het pauselijke stelsel, — stelde de redenaar dat het ambt van Evangelie-dienaar is van God verordend tot stichting, en daarom mag hij als een medearbeider Gods nimmer gering geacht worden, noch ook als heer over Gods erfenis worden gesteld. „*Want wij allen zijn Gods medearbeiders.*”

I. Als arbeiders met God; zoodanige hebben zij eene lastgeving van Hem, welke Hij gebruikt;

II. Als zoodanig werken zij met God ter volvoering van Zijn' oneindig ontwerp, om vele zonen op te leiden tot de heerlijkheid (*glory*);

III. Als arbeiders, gebruiken zij, en zijn zij afhankelijk van het middel, dat God geleverd heeft om dit goedertieren ontwerp te vervullen;

IV. De kroonende invloed, waarnaar zij uitzien is de zegen van God op hunnen arbeid.

1. Tot opheldering en ontwikkeling dezer punten, zet de redenaar eerst nit een, waarin thans eene roeping tot de Evangelie-dienst bestaat. Hoewel niet, gelijk de Apostelen, regtstreeks geroepen door de stemme des Meesters, of, op eene buitengewone wijze, bestaan er toch middelen om zich van de plicht des Christens te vergewissen. „Niemand neme die eer voor zich zelve.” De leidingen van Gods Voorzienigheid, innig persoonlijk verlangen voor het behoud (de zaligheid) der zielen; het oordeel der kerk over de blijken van godsvrucht, bekwaamheden, kundigheden om nuttig te zijn; genegenheid om te arbeiden voor God en tot Zijne eer; vaardigheid tot de verklaring: „*Hier ben ik, zend mij;*” „*Wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig;*” dit te zamen, toont aan, dat de zoodanigen geroepen zijn van God, als Zijne zendingen.

2. Zij werken met God aan de vervulling van Zijn oneindig, goedertieren ontwerp om vele zonen der menschen te brengen tot de heerlijkheid. Alvorens Christus verscheen in het vleesch, was het tijdperk van voorbereiding. Sedert dien tijd heeft God zijn ontwerp in vervulling gebracht door de Evangelie-dienst. Welke hinderpalen zijn hier niet al te ontmoeten en te overwinnen! Welke ongemeene zegeningen worden er behaald door middel van een persoonlijk, maatschappelijk, burgerlijk karakter, zelfs wanneer persoonlijke godsvrucht, met opzigt tot het groote doel, nog niet ten

volle en algemeen verwezenlijkt is. Deze zijn wij verschuldigd aan de Evangeliebediening, die nederig arbeid aan de vervulling van het oogmerk harer zending.

3. Zij gebruiken en zijn afhankelijk van het eenvoudige Woord Gods, als het middel om het beoogde doel te bereiken. Overvloediglijk zijn de bewijzen, dat het doel bereikt wordt, waar dit Woord op eene gepaste wijze wordt verspreid; dat het geschikt is voor elk geval of verscheidenheid van omstandigheden, welke men bedenken kan. Hoezeer in vele voorbeelden een slechte smaak de overhand moge hebben, zoo mag toch de Evangelie-dienaar zich niet laten afschrikken de waarheid aan te bieden. Hij moet oordeelen, wat gepast en nuttig is. In deze aanbieding der waarheid moet hij ijverig zijn, geven aan elk een gedeelte op den behoorlijken tijd. Laat de orakelen van God spreken, en wees als de mond van God, verklarende Zijnen wil.

4. Laatstelijk, zij gevoelen hunne afhankelijkheid van God voor Zijnen zegen, om hun arbeid te kroonen met eenen goeden uitslag. Dit punt werd uiteengezet met betrekking tot de bedoelingen der Voorzienigheid, de overeenkomst der natuur, den arbeid, zorg, vlijt, zelfs de afhankelijkheid van den huisvader. Aldus met de woorden des Apostels: „Wie is dan Paulus en wie is Apollos, anders dan dienaars door welke gij geloofd hebt, en dat gelijk de Heere een iegelijk gegeven heeft? — Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven. — Zoo is dan noch hij, die plant iet, noch hij, die nat maakt; maar God, die den wasdom geeft.”

Belangrijk is het, dat deze afhankelijkheid van den zegen van God diep gevoeld, en bestendig aangekweekt worde door den Evangelie-dienaar.

De waardige man besloot zijne rede met verscheidene overwegingen uit dit onderwerp afgeleid:

1. De trouwe dienaar heeft de hoogste aanspraak op de trouwe ondersteuning en hartelijke milddadigheid des volks. Dit punt werd het meest opzettelijk en op eene gepaste wijze aangedrongen.

2. Wanneer hij den Goddelijken zegen verlangt, dan moet hij leeren, hoe en waar hij dien kan vinden; door de nederige, eenvoudige, ernstige en volhardende voorstelling der waarheid, zoo als die is in Jezus, vertrouwende op den gemadigen invloed van den H. Geest van God.

3. Het ambt der Evangeliebediening is zoodanig, dat godvreezende ouders ernstiglijk moesten begeeren voor hunne zonen. Geroepen door den Geest en de Voorzienigheid van God, voorbereid en bekwaam gemaakt voor Zijne dienst, daarin ernstig werkzaam, mogen zij God verheerlijken, en de weldoeners worden van hun geslacht, door aan de verwezenlijking van zijn eeuwig heil mede te werken.

Deze treffende rede was bijzonder geschikt voor de gelegenheid, werd met aandacht gehoord door een aanzienlijk gehoor, en was berekend om nuttige onderwerpen ter overweging te geven aan het volk, dat het voorregt heeft de Evangeliebediening te bezitten, zoowel als aan hen, die te zamen werken met God voor hunne stichting en eeuwig welzijn.

Zoo heeft dan wederom eene andere afdeling deze Profetenschool verlaten; geroepen, om te regter tijd in wezenlijke dienst te treden als arbeiders in Gods wijngaard; moge de Meester hunnen arbeid bekroonen met overvloedigen zegen!

OPENING VAN RUTGERS-COLLEGE (1852).

Nieuw-Brunswijk, 26 Julij 1852.

De toespraak aan de *Baccalaureaten* der *senior* classe van *Rutgers-collegie* werd gehouden in de kapel van het collegie-gebouw op maandag den 26. dezer, door den geëerden *Theodore Frelinghuysen*, president van het collegie.

De oefeningen begonnen te 11 ure, voormiddags, met gezang door het collegie-koor. Het gebed werd gedaan door den eerw. *Isaac N. Wyckoff*, D. D. van *Albany*. Daarna begon de president zijne rede (*adress*) tot de graduërende klasse, door te doen opmerken, dat hun collegiale leercursus thans gesloten werd. Hij schetste, welke hoop en vrees in het verschieft mogten oprijzen, betreffende hunnen toekomstenden loopbaan; wijzende, op eene treffende wijze, op de onlangs plechtige beschikking der Goddelijke Voorzienigheid, in het overlijden van den achtenswaardigen Hoogl. *Cannon*, als eene gebeurtenis, geschikt om op eene krachtiger wijze de gewigtige waarheden en heilzame raadgevingen in het gemoed te drukken, welke hun gegeven worden, door allen, die zulk eene diepe belangstelling in hun volgend gelukkig alagen aan den dag leggen.

Daarna kondigde de spreker het onderwerp zijner rede aan, nl.: „*Over de waarheid, in haar uitgebreide belang, en verschillende betrekkingen; inzonderheid met opzigt tot de vaardigheid in de vervulling der pligten des levens*”

Men heeft aangemerkt: *kennis is magt* („*knowledge is power*”); zoo is geest (*mind*) en zoo is rijkdom, maar in eenen veel hooger graad mag het gezegd worden: *waarheid is magt* („*truth is power*”). In welk licht of welke betrekking ook beschouwd, zoo innig vereenigd is zij met de hoogste belangen van den mensch, dat zij in het licht van een gemoedelijk leven, haar streven en menigvuldige betrekkingen openbaar maakt.

Voorts hield de spreker het onderwerp op, door te wijzen op de werken van God, de orde der Voorzienigheid, de regelmatige loop van het planeten-stelsel, de instinktmatige handeling der schepselen; de Voorzienigheid, verklaringen en beloften van *Jehova*, uitmakende een grond van vertrouwen voor het godvruchtige gemoed. Dit voorzeker verklaart ons het geheim van de volhardende bemoeijng van den wijsgeer en den beminnaar der wetenschap in het onderzoek en de navor-sching. *Waarheid* is het voorwerp, dat zij zoeken, en de verzekering is gegeven, dat zij kan verworven worden. Kweek dan eerbied aan voor de waarheid, altijd, onder alle omstandigheden. Beschouw het voorbeeld van *Jesus Christus*, in dit, zoo wel als in andere opzigten zoo navolgenswaardig.

Alzoo hielden de schepping, de genade-werken en Voorzienigheid van God, het voorbeeld van *Christus*, het onderwerp op, dat wij onder behandeling namen. Valschheid, dubbeltinnigheid, bedrog, kwade trouw onder elke gedaante, zijn in strijd met God, zijne schepping, Voorzienigheid en oogmerken. Het paradijs was de zetel des geluks tot, dat de valschheid binnensloop, en vernedering, ellende, ja, den dood aanbragt.

Daarom schreef de redenaar zijnen hoorders *waarheid* voor met betrekking tot de stiptheid en vaardigheid in de vervulling van verbindtenissen, beloften en pligten in alle zaken des levens. Het hooge belang van dit voorschrift (*injunction*), werd met bekwaamheid en krachtiglijk toegelicht, in de nakoming of het verzuim, met betrekking tot den invloed, welken daardoor wordt uitgeoefend op het persoonlijk karakter, de zedelijkheid en welvaart der maatschappij, en, inzonderheid als een beginsel, dat op het geweten rust, en dient om kracht en sterkte te geven aan

elke andere deugd, die men moge bezitten. De hoogste drijfveer, de eere Gods, moet ons aansporen tot hare beoefening; want, terwijl zij het persoonlijk karakter veredelt, verspreidt zij ook stoffelijken zegen over het menschdom.

Wij zijn het den spreker verschuldigd te erkennen, dat geene ontleding (*analysis*), hoe zorgvuldig ook, regt kan doen aan deze toespraak. Om geheel naar waarde geschetst te worden, had men die moesten hooren onder de indrukwekkende omstandigheden, waaronder zij werd uitgesproken, onmiddellijk na het verscheiden van deze aarde van den beminden en geëerden leeraar, die zoo lang een levend voorbeeld was van het onderwerp dezer rede. Naar de omstandigheden geschikt, gelukkig en gepast toegelicht, op eene indrukwekkende wijze voorgedragen, werd deze toespraak door een aanzienlijk en beschaafd gehoor, met zichtbare blijken van belangstelling en voldoening, aangehoord.

De oefeningen werden gesloten met gezang, en den afgesmeekten zegen voor de graduërende *senior classe*; terwijl de Apostolische zegen werd uitgesproken door den eerw. Samuel B. How, D. D. van *Nieuw-Brunswijk*.

De jaarlijksche *redevoering* (*oration*) voor de *alumni* werd geleverd door den eerw. Abraham Polhemus, van *Hopewell* N. Y., in de collegie-kapel, ten 3 ure des namiddags, op dingsdag.

De oefeningen werden geopend met gebed, door den eerw. John Forsyth, D. D. van *New-bury*, N. Y.

Na eene korte, maar zeer gepaste inleiding, kondigde de redenaar zijn onderwerp aan: „*De vroegere geschiedenis van Rutgers-collegie en theologisch seminarium; de tegenwoordige pligt der alumni, ten dien opzichte, benevens de volharding aan dien arbeid ten koste gelegd;*” — een onderwerp, der belangstelling waardig van iederen zoon van Rutgers, welke zijne *Alma Mater* lief heeft en haren voorspoed tracht te bevorderen. De redenaar schetste vlugtig, en op eene walsprekende wijze, de verledene *historie* dezer instellingen; van de eerste oorzaken, die hare verzeelijking te weeg bragten, door al de bezwaren van hare ontwerpers. Hare grondalagen werden gelegd „in hoop, onder gebeden en tranen der godvruchtigen,” ten einde de kerk van welgevormde leeraars te verzekeren. Zonder oorspronkelijke toelage of bescherming van den Staat; alleen afhangende van de pogingen, den ijver, en de milddadigheid van eene godvreezende gemeente (*band*), wier geloof nooit wankelde, wier inspanning nimmer vermocid was, zijn zij tot haren tegenwoordige aanzienlijke hoogte opgeklimmen; vindende nieuwe en beproefde vrienden tot hare ondersteuning; terwijl zij tegenwoordig (en terecht ook) aanspraak maken, 'op eene lofwaardige vergelijking met meer begunstigde instellingen des lands.

De tegenwoordige pligt der *alumni* werd getrouw geschilderd, en, wenschen werden geuit, die hunne bijzondere aandacht en spoedige handeling verdienen.

De aanmoediging tot vernieuwde inspanning van kracht en ijver, ten behoeve van de belangen van hunne *Alma Mater*, ter bevordering der zaak van grondige geleerdheid, was nimmer sterker; terwijl elke drijfveer, geschikt om een ontwikkeld verstand te treffen, tot ijverige, gedurige volhardende oefening moet opwekken.

Zonder het te beproeven eenige uitvoerige *analysis* der redevoering te leveren, is het genoeg, hier op te merken, dat zij in alle opzichten waardig was den grooten roem des redenaars; zij werd met bewondering en hooge belangstelling aangehoord, en liet den heilzaamsten indruk na op een talrijk en beschaafd gehoor; zij verwierf eene algemeene toejuicing. Met nadruk wenscht men, dat deze redevoering aan de pers moge overgeleverd worden, en door haren zieltreffenden goet een middel moge worden, om eene uitgebreide en blijvend werkdadige belangstelling

op te wakken, ten behoeve dezer instellingen, wier geschiedenis, worstelingen, vor-
dering, en tegenwoordigen lofwaardigen toestand zij op eene zoo bekwame, en
trouwhartige wijze, schildert.

Ook hier meenen wij de onderteekening van den hoogl. Campbell te herkennen.

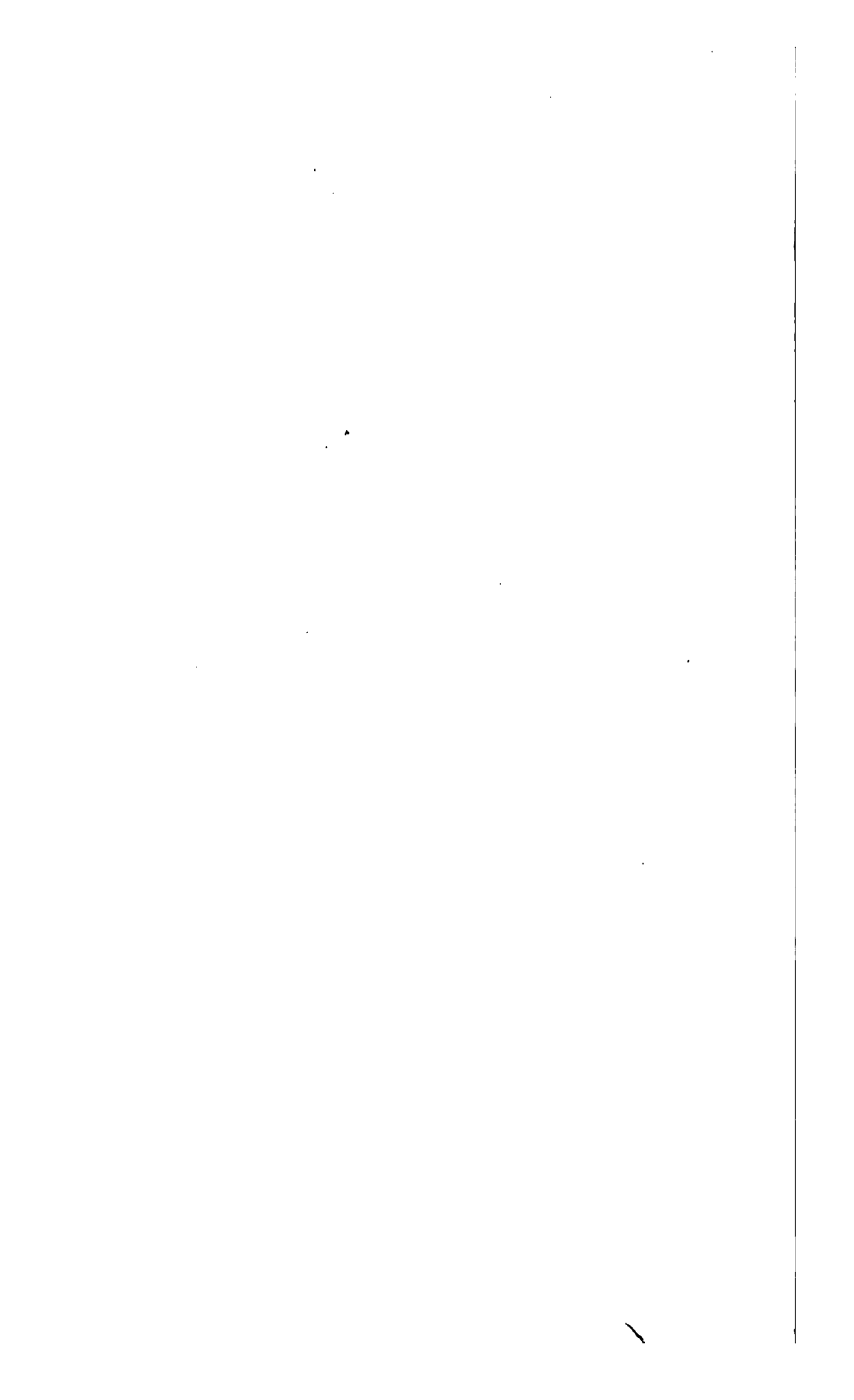
Voorzeker zal men uit deze veralagen den lofwaardigen en zeer *Christelijken* geest
genoegzaam leeren kennen, waarin men aan de boorden van den *Baritan*, in *Rut-
gers theologisch seminarium* en *collegis* werkzaam is; maar ook de *Christian Intel-
ligencer* zelf, ademt een echt Christelijken geest, der Hervormde Hollandsche kerk
waardig. Ten slotte maken wij hier nog melding van een daarin voorkomend
artikel „*the Missionary Enterprise, its direct Claims upon the Church of God.*”

Dit artikel is namelijk eene schets of uittreksel uit de van Doren's *Prize
Essay on Mission*, waarover wij in ons I. St. bl. 114 spraken. Deze *Prize
Essay* werd namelijk in de tweede Hervormde, Hollandsche kerk te *Niemo-Brun-
swijk*, den 25. Julij 1852, door den Hr. E. W. Collier gelezen, en, thans met
goedkeuring van den uitschrijver in het licht bevorderd.

Na eene welgeschrevene inleiding, behandelt de schrijver het *werk der zending*,
benevens *drie beweegredenen* (motives) als: 1°. het goddelijk bevel, 2°. de bevor-
dering van de eere Gods, 3°. de onwaardeerbare voordeelen voor het menschdom,
en ten slotte de *aanmoedigingen*. Deze worden gevonden in de daadsaak, dat
het zendelingswerk Gods eigen instelling is ter volvoering Zijner liefdevolle oog-
merken; in de beloften en voorspellingen, dat het wezenlijke doel, waaraan wij
arbeidden, eindelijk zal bereikt worden; in de beschouwing der wereld, de gesteld-
heid der kerk, en de bedeelingen der goddelijke Voorzienigheid.

Zie het uittreksel in genoemden *Christ. Instellig.* Julij 29, 1852.

DE WETENSCHAP

IN DE

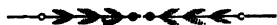
VEREENIGDE STATEN

VAN

NOORD-AMERIKA,

DOOR

D. BUDDINGH.

TE UTRECHT, BIJ
KEMINK & ZOON.
1853.

Tot hiertoe is de betrekkelijke gesteldheid van *Engeland* en de *Vereenigde Staten* zoodanig geweest, dat onze evenredige bijdragen tot de algemeene letterkunde, natuurlijk slechts gering was, in vergelijking met *Engeland*. Dat rijk is door zijne groote meerderheid in rijkdom en bevolking, natuurlijker wijze de hoofmarkt van wetenschap en geleerdheid. Maar dit alles verandert spoedig.

ALEXANDER H. EVERETT.

VOORREDE.

Bij de verschijning van dit derde en laatste stuk over de Vereenigde Staten, zij het mij vergund nog eenen enkelen blik terug te werpen op het geheel, en daarna met een enkel woord over dit laatste gedeelte mijne taak voor nu afgedaan te rekenen.

Dat de Hervormde Hollandsche kerk mijne bijzondere belangstelling getrokken had, behoef ik, na het vroeger dien aangaands medegedeelde, niet meer te herhalen. Ook al ware het niet, dat de liefde voor die Hervormde Kerk mij inderdaad bezielde had, dan zou ligt de wijze, waarop de afstammelingen dier oude Hollanders en leden dier Kerk, mij met Christelijke liefde, en sommigen in Oud-Hollandsche taal in Amerika verwelkomd, gastvrij ontvangen en welgedaan hadden, mij natuurlijk tot dat onderwerp geleid hebben, 't welk ik ook na dien tijd niet geheel heb losgelaten. Wij behandelden de Hollandsche Kerk van hare overplanting aan den Hudson en Raritan tot aan de eerstgehoudene Synode in Amerika, 1771, dat is: tot hare volkomene zelfstandigheid, benevens hare tegenwoordige, inwendige gesteldheid en inrigting, getijk haren zegenrijken invloed door Bijbel-, Tractaat- en Zendeling-Genootschap naar buiten. Als men dit eerste Stuk als Geschiedenis dier Kerk beschouwt, dan bleef er nog een belangrijk tijdvak over, dat wij ons vleijen nog te eeniger tijd als een afzonderlijk stukje te kunnen laten volgen, nl. de Hervormde Hollandsche Kerk, onder het Engelsche Bestuur, tot aan of na de vrijverklaring der Vereenigde Staten, of liever tot hare geheele afscheiding van de Moederkerk, (1664-1795). Daarbij zouden wij wenschen te voe-

gen eene zoo veel mogelijk volledige naamlijst der *Hollandsche Predikanten*, en, zoo verre dat is na te gaan, van hunne afkomst en vroegere standplaatsen in Nederland, gelijk wij bereids van de *Frelinghuysen's elders* hebben medegedeeld ¹⁾).

Ook dit gedeelte, dat de *worstelingen der Hollandsche tegen de Bisschoppelijke Kerk* bevat, ligt nagenoeg voor de pers gereed, maar wacht nog op nadere aanvulling, zoo van hetgene mijne vrienden, in Amerika zelf, als mijn nader onderzoek aan deze zijde van den *Oceaan* daartoe nog moge bijdragen.

Dat ik inmiddels de *School en hare grondstellingen*, hare opkomst, tegenwoordige gesteldheid en uitbreiding van de *Oostelijke tot in de Westelijke Staten* beschouwd heb, ligt in het natuurlijk verband van *Kerk en School*, gelijk dat vooral vroeger, onder *Dordschen invloed*, ook in Amerika bestond. Thans ontwikkelt zich ook in Amerika een zelfstandig, openbaar *Schoolwezen*, met behoud van den *godsdienstigen en christelijken geest der vaderen*; maar toch afgescheiden van elk *Kerkgenootschap*, dat daarenboven volkomene vrijheid geniet, *Scholen* naar eigen leer- en grondstellingen opterigten. Inzonderheid in deze eeuw ontwikkelde zich dat *Schoolwezen*, benevens het stelsel van *Akademiën, Collegiën en Universiteiten*, met menige *Amerikaansche eigenaardigheid*, uit den *vrijen Amerikaanschen geest* ontsproten, die wij in ons overzicht hebben trachten mede te deelen. De meest beroemde inrigtingen hebben wij leeren kennen, en daarbij het *Nederlandsche element* telkens trachten aan te wijzen.

De vraag nu, wat de *School in Amerika voortbragt?* Welke *letteren en wetenschap* er geleverd en beoefend worden? hebben wij in dit stuk door een algemeen overzicht trachten te beantwoorden. Daarbij hebben wij onzen arbeid zoodanig ingerigt: dat wij aan de hand der *poëzy* ook de *Amerikaansche natuur en natuurtafereelen*, aan die der *romantiek* het *leven in de wouden*, zoo der *Indianen als eerste nederzetteren*; de *worsteling en strijd om een onafhankelijk volksbestaan*; — bij de *beschouwing der godsdienstige, zedekundige en wijsgeerige*

1) *Nl. in de Dordsche stemmen*, N°. 3, uitgegeven te Dordrecht bij van Elk, 1853, en waarvan eene vertaling in het Engelsch met nieuwe belangrijke toevoegsels door de hand van Dr. Thomas de Witt, voorkomt in de *Christian Intelligencer*: vol. XXIV, n°. 8, van 25 Aug. 1853.

letteren, den vrijen en godsdienstigen geest en denkwijze der Amerikanen, in onderscheidene rigtingen en sommige afwijkingen, aanschouwelijk maakten. Op het gebied der eigenlijke Amerikaansche letterkunde en geschiedenis, waarop wij andermaal met bijzondere liefde vertoefden bij al wat Nieuw-Nederland en de historische ontwikkeling der Vrijstaten betref, leerden wij almede onderscheidene Amerikaansche toestanden kennen, en werden zoo, aan de hand der Geschiedenis geleid, en ongemerkt overgebracht op het gebied der staatkunde, waar wij met de uitstekendste staatsmannen, regsgeleerden en redenaars kennis maakten; terwijl wij tevens de geschiedenis vervolgden tot op het tegenwoordige bestuur, met welks grondstellingen wij ons overzigt afsloten.

Zoo wel om de beschuldiging van een dor letterkundig en wetenschappelijk overzigt te ontgaan, als voornamelijk ook om de Amerikaansche natuur, vroegere toestanden, geschiedenis en tegenwoordige gesteldheid uit de behandelde Amerikaansche bronnen zelven te doen opmerken, hebben wij de behandelde schrijvers gedurig zelven laten spreken, en, om zoo te zeggen, eene bloemlezing uit Amerikaansche schrijvers in den tekst opgenomen. Maar daardoor is ons werk dan ook uitvoeriger geworden dan wij aanvankelijk hadden voorgenomen. Verschooning vragen voor dit gedeelte van ons werk en de uitvoerigheid daardoor veroorzaakt, zullen wij wel niet behoeven; dewijl wij achten, dat het juist daaraan te meerdere waarde ontleent.

Welke nu de indruk zij, die ook dit stuk, zoo hier als bij onze vrienden in Amerika, moge te weeg brengen: bij een overzigt over het geheel, dat wij leverden, en vooral na de lezing van dit gedeelte, vertrouwen wij, dat de lezer althans zal genezen zijn, zoo verre ook hij door onbekendheid er mede behebt was, van het vooroordeel dat Franschen en Duitschers nog in onzen tijd hebben trachten te verspreiden: als of Amerika nog in het geheel geene noemenswaardige Letterkunde en Wetenschap bezit.

Wel geldt ook hier, wat wij elders, betrekkelijk het Schoolwezen, gezegd hebben: Amerika is jong! Maar als wij nu dat alles, wat Amerika, ook op het gebied van letteren en wetenschap, lererde, en de toepassing van deze laatste, aanmer-

ken als den arbeid eener krachtige jeugd, die zich vooral sedert de vrijverklaring voorspoedig ontwikkelde; wat mogen wij dan van den mannelijken leeftijd verwachten? Indien, hetgene wij beschouwden, slechts stralen eener rijzende morgen-zon zijn, gelijk het Amerikaansche wapen van Nieuw-York aanduidt, wat zal dan die zon in hare middaghoogte wezen? Reeds nu openbaart zich een duidelijk streven in den Amerikaanschen geest om zich ook, wat letteren en wetenschap betreft, van den invloed en cijnsbaarheid van het oude Vasteland onafhankelijk te maken.

Voor mij, ik verblijd mij steeds bij voortdoring, dat land 't welk in zoo menig opzigt de aandacht en opmerkzaamheid van Europa, vooral ook van ons Vaderland trekt, bezocht te hebben; nimmer ook vergeet ik de verrukkingen en het genoegen, aan de boorden van den Hudson, door vriendschap en steeds voortdurends christelijke liefde gemaakt. Het jaar 1850 is daardoor onuitwischaar in mijn geheugen geprent. En nu, wanneer ik ervaren mag, dat ook dit gedeelte niet zonder belangstelling en nut door dezen en genen mijner landgenooten, mogt het velen zijn! gelezen en overwoogen wordt, dan zal ik te meer reden hebben der Voorzienigheid te loven, dat Deze mij ook in hevige stormen, de kalmte van mijn gemoed bewaard, — en na mijne terugkomst nieuwe lust en krachten geschonken heeft, om dit werk, bij mijnen overigen letterarbeid, ten einde te brengen.

Terwijl wij ten slotsse onzen beleefden dank herhalen voor bewezene diensten bij dezen arbeid aan den Heer Folsom, Amer. Zaakgelastigde, en den Heer Campbell, Koninkl. Bibliothe-caris te 's Gravenhage, voeg ik ook mijnen welmeenenden dank hierbij aan mijnen ambtgenoot Guffroy, voor het mede nazien der drukproeven van dit stuk, terwijl ik nederig verschooning vraag voor eenige onwillekeurige feilen, die ik onder de verbeteringen heb trachten aan te wijzen.

INHOUD.

§ 1.

Letteren en wetenschap; — vroegere toestand der drukpers, (Berkeley, Keith, Andros); — eerste voortbrengselen der drukpers; — drukpersvervolgingen (Franklin te *Boston*, Bradford te *Philadelphia*, en Zenger te *Nieuw-York*); — eenige schrijvers: de beide Mather's en anderen; — vrije drukpers, periodieke bladen (Holt, Loudon enz.); — statistiek der periodieke pers (Christ. Morgan); — snelpersen Harpers en C^o, *Nieuw-York*; *Quadruple Notion* (Roberts te *Boston*; — copijrechten; — bibliotheken, statistiek (Jewett te *Washington*); — Amerikaansche nationaliteit, (Brown, Channing); — invloed der vrouw op de beschaving; — vrouwen schrijfsters; — eenige der meest geachte namen in Amerika; — algemeen overzicht. . . . . Bl. 1.

§ 2.

Amerikaansche poëzy; — algemeene trekken; — natuurdichters: Thom. C. Upham, *God worshipped in his works*; — Willm. C. Bryant, *Thanatopsis*; — Miss Sigourney, *Niagara*; — Irving, *Passaic*; — Marg. v. Fangeries, de *Hudson*; — Paulding, de *Ohio*; — Mitchell en Bryant, *the Prairies*; — zangers der *Indianen*: Flint, *the Mounds*; Whittier, *an Indian's tale*, Miss Sigourney, *Indian names*; — Morris en Pierpont, bezingen de *pelgrim-vaders*; — de geest der puriteinen: Christelijke poëzy; — Pierpont, *Hymne aan God*; — Dale, de *liefde van Christus (the love of Christ)*; — Wm. Leggett, den *Bijbel*; — Rich. H. Dana, de onsterfelijkheid (*immortality*); — dichters tegen den slavenhandel: Timotheus Dwight, *African Distress*; — gezangen der vrijheid: Miss Gould, *American Hymn*, Miss Lynch, *Ode*; — Gould en Bryant, zangen aan den onsterfelyken Washington; — volkszangen: *Yankee Doodle*, *Hail Columbia*, *the star-spangled banner*; — nadere kennismaking met eenige

dichters: William C. Bryant, Richard H. Dana, *the Buccaneer*; Longfellow, — eenige dichtersessen: Ann E. Bleeker, Maria A. Brooks, Lydia A. Sigourney, Francis S. Osgood; — het slavenmeisje Phillis Wheatley, en de dienstmaagd Maria James. Bl. 40.

§ 3.

Het gebied der romantische dichtkunst of romantiek; — Charles Brockden Brown, de ijsbreker, *novellist*; — James Kirke Paulding, *John Bull en broeder Jonathan*, *Sybrant Westbroek*, enz.; — Washington Irving, *History of New-York by Knickerbocker*; — de *Alhambra*, enz., — James Fenimore Cooper, seriën van romans, van *Leather Stocking*, (*Lederkous*), *zeeromannen*, van *Long Tom Coffin*, enz. — John Pendleton Kennedy, uit *Baltimore*; — Robert Montgomery Bird, uit *New-Castle (Delaware)*; — Wm. Gilmore Simms, uit *Charlestown (Z. Carolina)*; Miss Catharine M. Sedgwick, *Linwood*, tafereelen uit *Nieuw-Engeland*; — Nathaniël Hawthorne; — Mrs. Carolina M. Kirkland, tafereelen uit *Michigan*; — William Ware en Mrs. Lydia M. Child, klassieke romans: *Zenobia*, *Probus*, *Julian* en *Philothea*; — Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin*, tegen den slavenhandel. — Humoristische schrijvers: Robert S. Sands, Gulian C. Verplanck; — John Sanderson, Joseph C. Neal, J. B. Thorpe; tafereelen uit het zuiden en westen. . . . . 110.

§ 4.

Godsdienstige literatuur: vroegere schrijvers, (de Mather's, Newman, Frelinghuysen); — Jonathan Edwards, verhandelingen over den vrijen wil (*on Freedom of Will*), de ware deugd (*true Virtue*) enz.; — Timotheus Dwight, *Theology explained and defended*; — Edward Robinson en Moses Stuart te *Andover*; — *Biblical Repository*; — Robinson, *Biblical Researches*; — Stuart, *Commentaris*; — Herman Hooker en Albert Barnes, te *Philadelphia*; — Unitarisme aan *Harwards*-universiteit; — Joseph Stevens Buckminster; — Andrew Norton, *Evidences of the Genuineness of the Gospels*; — William Ellery Channing, *on Unitarian belief*, enz., — zijne redevoeringen; — Orville Dewey, kanselredenaar; — wijsbegeerte- en zedeschrijvers: James Marsh in *Vermont*; — Francis Wayland, zedeschrijver; — Orestes A. Brownson, *Charles Elwood*; — Ralph Waldo Emerson, zijne *Essays*; — Bowen, over de Duitse wijsbegeerte. . . . . 172.

§ 5.

Letterkunde en geschiedenis; — *Essays en Essayisten*; — Benjamin Franklin, zijn *Way of Wealth*, enz.; — Joseph Dennie, de *Lay-Preacher*; — William Wirt, *British Spy*, *Old Bachelor*; — Gulian C. Verplanck, redevoering; — Robert Walsh, *Appeal*, enz. — Alexander H. Everett, *Europa, America*, enz.; — Edward

Everett, *Orations and Speeches*; — Hugh Swinton Legaré, onderscheidene *Essays*; — George P. Marsh, over de *Gothen*, en *Ylandsche taal*; — Henry T. Tuckerman, over *Italië* en *Sicilië*; — *Thoughts on the poets*; — E. P. Whipple, enkele onderwerpen; — letterkundige vrouwen: Miss Pennel, professorin; — Mevr. Robinson geb. Jacob, (Talvj), *Slavische* en *Indiaansche* talen enz.; — biografisten: Jared Sparks, levens van *Ledyard*, *Morris*, *Washington*; *Franklin*, enz.; — Irving, leven van *Christ. Columbus*, *Granada*; — William H. Prescott, *Ferdinand en Isabella, Mexico*; — Henry Wheaton, de *Noormannen*, *Scandinavië*; — Henry Rowe Schoolcraft, *Indiaansche* volkstammen; — Alexander Young, de *Puriteinen*; — E. B. O'Callaghan, en Romeyn Brodhead, *Nieuw-Nederland*; — Christ. Morgan en O'Callaghan, *Nieuw-York*; — George Bancroft, Vereenigde Staten; — Baird, Rupp, Dowling, kerkelijke geschiedenis. [Natuur- en wiskundige wetenschappen: John J. Audubon, Bowditch, de Silliman's enz.] . . . . . Bl. 219.

§ 6.

Staatsmannen en redenaars; — George Washington, eerste president; — John Adams, *Defense of the Constitution* etc.; — Thomas Jefferson, *Memoirs a. Correspondence*; — James Madison, *Correspondence*; — James Monroe; — John Quincy Adams; — Andrew Jackson; — Martin van Buren; — William Henry Harrison, en volgende Presidenten; — Alexander Hamilton; — John Marshall; — Fischer Ames; — Robert en Edward Livingston; — wetgever van *Louisiana*; — Albert Gallatin; — Henry Wheaton, *International Law; Law of Nations*; — James Kent, *Commentaries on American Law*; — Joseph Story, vonnissen en commentariën; — Silas Wright; — redenaars: John Caldwell Calhoun; — Henry Clay; — Daniel Webster; — terugzigt; — tegenwoordig bestuur en slot. . . . . 283.

LETTERKUNDIGE AANTEKENINGEN.

Bl. 7.	<i>Drukkers, the Freemans Oath</i>	335.
" 8.	<i>Drukkers-ervolging</i>	" "
" 9.	Id. William Bradford en John P. Zenger.	" "
" 11.	<i>Oudere schrijvers</i> , Cotton en Increase Mather, enz.	336.
" 17.	<i>Scheboygan Nieuwsbode</i>	" "
" 18.	<i>Statistiek, drukkers</i>	" "
" 20.	Gebr. Harper en Comp.	" "
" 23.	<i>Quadruple Notion</i>	" "
" 25—27.	<i>Opembare boekertjen</i>	" "
" 83.	Putnam.	337.
" Id.	Griswold.	" "
" Id.	<i>Miss May</i>	338.
" 80.	Philarète Chasles.	" "
" 81.	Bryant, zijne bloemlezing.	" "
" 98.	William Hunt.	" "

Bl. 102.	Montégut	Bl. 338.
" 114.	John Bull.	" "
" 128.	<i>Vertalingen van Washington Irving.</i>	" "
" 133 enz.	<i>Astoria.</i> John J. Astor.	" 339.
" 136.	Vertalingen van Fenimore Cooper, in het Hollandsch. . . .	" "
" 137.	John Paul Jones.	" 340.
" 151.	Cooper <i>overleed te Cooperstown.</i>	" "
" 158.	Miss Sed'gwick (vertalingen).	" "
" 161.	Hawthorne (vertalingen).	" "
" 167.	Over Harriet Beecher Stowe's <i>Negerhut</i> , enz.	" "
" 184.	Stefens en Robinson.	" 341.
" 196.	Channing (vertalingen).	" "
" 208.	Het <i>Mesmerisme</i> , of het dierlijk magnetisme, enz.	" "
" "	<i>Mormonieten of Mormonen.</i>	" 342.
" 217.	Friedrich von Raumer.	" "
" 246.	Over Prof. en Mev. Robinson, enz.	" "
" 263.	Over de Noormannen in Amerika, enz.	" "
" 268.	Schoolcraft.	" "
" 280.	Audubon.	" "
" 307.	De Livingstons.	" "
" 311.	Gallatin, Historisch-genootschap te <i>Nieuw-York.</i>	" "
" 328.	Over Webster, en Frank. Pierce.	" 343.
" 329.	Vrijstaten en vijf territorien.	" "
	SCHOONE KUNSTEN.	" "

DE WETENSCHAP.

---

§ 1.

Letteren en wetenschap; — vroegere toestand der drukpers, (Berkeley, Keith, Andros); — eerste voortbrengselen der drukpers; — drukpersvervolgingen (Franklin te *Boston*, Bradford te *Philadelphia*, en Zenger te *Nieuw-York*); — eenige schrijvers: de beide Mather's en anderen; — vrije drukpers, periodieke bladen (Holt, Loudon enz.); — statistiek der periodieke pers (Christ. Morgan); — snelpersen Harpers en C^o, *Nieuw-York*; — *Quadruple Notion* (Roberts te *Boston*); — copijregten; — bibliotheken, statistiek (Jewett te *Washington*); — Amerikaanse nationaliteit, (Brown, Channing); — invloed der vrouw op de beschaving; — vrouwen schrijfsters; — eenige der meest geachte namen in Amerika; — algemeen overzicht.

Nadat wij de vestiging en ten deele de geschiedenis der Hervormde, Hollandsche Kerk, en daarna de ontwikkeling en den tegenwoordigen toestand der school, zoowel de volkschool, als akademie, universiteit, seminarie en collegie beschouwd hebben, zouden wij achten onze taak niet ten volle afgewerkt te hebben, zoo wij niet, ook nog een blik op de *letteren en wetenschap* sloegen, die als het product, als de uitkomsten der school, in den uitgestrektsten zin, moeten worden aangemerkt. Ook deze leeren ons den *geest* kennen, die in het praktische leven is heerschend geworden, benevens het standpunt, waarop *Amerika* thans staat.

Daarbij moeten wij vooraf de algemeene aanmerking maken, dat wij hier geenszins bedoelen kunnen die *wetenschap*, die het gevolg is van die diep indringende bespiegelingen en onvermoeide navorschingen, die als resultaten van afgetrokken onderzoek en wiskundige berekeningen, als de slot-sommen van menschelijke kennis gelden, en als *inductive* wetenschappen tot nieuwe, nog ongekende waarheden den weg banen. Tot die hoogte schijnt de nieuwe wereld nog niet opgeklommen te zijn, dat standpunt nog niet bereikt te hebben, waardoor zij haar licht ook over den Oceaan tot in de oude wereld uithreidt. Door wetenschap en letteren, of in één woord door de *letterkunde* der nieuwe wereld, zoo als die zich thans aan ons voordoet, verstaan wij hier liefst, wat de *Amerikaan* zelf daardoor nog wil verstaan hebben, dien voorraad van dichterlijke voortbrengselen, — hetzij op het gebied der romantiek of poëzy — van zedekundige en godsdienstige waarheden, dien schat van wijsgeerige en natuurkundige lettervruchten, die als het bijzonder eigendom op Amerikaanschen bodem ontstaan, ten bewijze strekken, dat het *Amerika*, hoe praktisch zijn volk ook in het bedrijvige leven zij, niet geheel aan denkers en geniale geesten ontbreekt. Dichters en romanschrijvers, godgeleerden en wijsgeeren, geschiedschrijvers en regtsgeleerden, natuur- en sterrekundigen, die allen te zamen maken op het gebied der menschelijke kennis en wetenschap eene edele broederschap; wat deze door vereende krachten voortgebracht en in geschriften gesteld, aan een volk hebben overgegeven, dat verstaan wij hier in den ruimsten zin des woords onder *wetenschap*; het is ons echter wèl, dat anderen daarvoor liever de woorden *nationale letterkunde* zouden gebruiken. Zoodanige letterkunde of anders wetenschap is de uitdrukking in geschrift en de zamenvatting van alle die voortbrengselen van den geest eens volks, welke ons het standpunt zijner wetenschappelijke en godsdienstige ontwikkeling leert kennen, benevens de eigenaardige rigting, waardoor dit volk, in zooverre de volkgeest in geschriften is uitgedrukt, zich van andere, vroegere en gelijktijdige natiën onderscheidt.

Sommige *Europeanen* en ook onbevooroordeelde *Amerikanen* zelf, die over de waarde eener eigene nationale letterkunde, en de verhooging der wetenschap schreven ¹⁾, hebben aangemerkt: dat *Amerika* inderdaad nog geene eigene *nationale letterkunde* bezit; dat het in dat opzigt nog cijnsbaar is aan de oude wereld, dat het zijne geleerdheid nog steeds van het vaste land van *Europa* ontvangt; andere volken voor zich laat denken, en alleen datgene op prijs stelt en waardeert, wat onmiddelijk *nuttig* kan geacht worden voor eigene stoffelijke belangen. Wat de *Amerikaan* zelf als zoodanig erkent, willen wij hem niet betwisten, het *cui bono?* geldt ook bij hem op het gebied der wetenschap. Meer het *nut* der wetenschap dan de wetenschap zelve wordt door hem beoogd.

„Onze schrijvers, zegt Channing, wijzen altijd op onze jeugd, op de behoeften van eenen pas gevestigden Staat, op de noodzakelijkheid om onze beste krachten aan het werkdadige leven toe te wijden. Het zij die pleitrede gegrond zij of niet, één ding wordt er door bewezen, en dat is onze bewustheid, dat wij tot den verstandelijken vooruitgang het onze niet hebben bijgebracht. Wij kunnen weinige namen tegenover de groote mannen in wetenschap en kunst aan de overzijde des Oceaans plaatsen. Wij missen die uitstekende geesten, die de oogen der wereld op een land doen vestigen. En men zegge nu niet, dat het de najver van *Europa* is, die den ons toekomenden lof weigert te geven. In eene eeuw als de onze, waarin de letterkundige wereld één groot gezin vormt, en de voortbrengselen van den geest sneller dan de uitvindingen der werktuigkunde verspreid worden, is het de schuld van een volk zelf, zoo de roem van zijn naam niet verder reikt dan de grenzen van het land. Wij zelven hebben het aan de overzijde der *Alpen* gehoord, en het deed ons goed zulks te hooren, dat ons land, het „*land van Franklin*” genoemd werd. Deze naam was over de zeeën en landen gedrongen, en had ons daar bekend gemaakt, waar onze instellingen en onze wijze

---

1) Bijv. Dr. Channing.

van zijn weinig meer bekend waren, dan die van de inboorlingen der wouden.”

Intusschen *Amerika* bezit de eerste voorwaarden en elementen om eene eigene, degelijke, nationale letterkunde voort te brengen: een gevoel van *vrijheid* en *nationaliteit*, dat ligt door geen volk der aarde, overtroffen wordt, eene *vrije drukpers*, zoo als nergens elders bestaat, een schoolwezen, dat, hoezeer nog niet tot volkomenheid ontwikkeld, zoo als wij gezien hebben, reeds aanvankelijk de voortreffelijkste vruchten oplevert; — onderscheidene middelen ter verspreiding van wetenschap onder alle klassen der maatschappij; volksbibliotheken, lyceums, en was dies meer zij, welke als zoo vele zamenwerkende krachten, niet nalaten kunnen eene rijke letterkunde en hooger standpunt der wetenschap voort te brengen, die, zoo wij vertrouwen nieuwe waarheden zal doen schitteren, ook buiten de grenzen des rijks. *Drukpers*, *school* en *boekery*, onder het bereik van alle klassen der bevolking gebragt, zijn zoo vele hefboomen geworden, waarvan de werking ter bevordering en verspreiding van beschaving en wetenschap, aanvankelijk reeds eenige schoone vruchten van den geest heeft voortgebragt, die wij hier, even als de werking der drukpers en den invloed der boekeryen, nader zullen leeren kennen, ten bewijze, dat *Amerika*, niet in alle opzigten door eene sterk drijvende *dollar-manie*, zich zoodanig laat beheerschen, dat alle beoefening van letteren en wetenschap, op zijde gesteld en de hoogere belangen van den geest geheel uit het oog verloren worden.

Ook wij herhalen hier: *Amerika is jong!* en wij kunnen en mogen diensvolgens nog geene andere dan aanvankelijke letterkunde verwachten; maar die aanvang belooft nog meer en degelijker voor de toekomst. Wanneer wij haren tegenwoordigen toestand door een beeld zouden voorstellen en duidelijk maken, zoo als de vrije geest thans, althans in de aanzienlijkste steden, zich in het volksleven openbaart, dan zouden wij het beeld kiezen van dien krachtigen, moedigen en sterken jongen man, die zijne spierkracht door worsteling ontwikkeld heeft, tot volle ligchamelijke vorming gekomen, het bloed nog met kracht door de aderen voelt

gedreven; wiens geest, die levendigheid, met kracht, moed en ondernemingszucht paart, die ja, tot grootsche nationale ondernemingen leidt, welke op *zelfstandigheid* en *zelfbewustheid* van kracht steunen, — maar die, voor als nog, te weinig rust en tijd overlaten voor een bezadigd *nadenken* tot de eigenlijke *studie* vereischt. Wie den gejaagden volksgeest der *Amerikanen*, in de straten der aanzienlijkste steden, die duizendtallen heeft opgemerkt, die allen door beroepsbezigheden gedreven, langs de straten draven, zal erkennen, dat *dáár* nog niet die wetenschappelijke atmosfeer, die opeenhoping van wetenschappelijken invloed bestaan kan, die eerst een volgend tijdperk, door eigene, voortgezette geestontwikkeling van den jongen man, als hij tot meerdere rust en nadenken komt, ongetwijfeld, veel meer dan thans, voortbrengen zal.

Zoodanige worstelingen als het spierstelsel des jongelings hebben versterkt, en den geheelen toon zijns gevoels hebben verhoogd, heeft *Amerika* op eene roemvolle wijze in zijnen vrijheids-oorlog doorleefd; het heeft daardoor alle belemmeringen en beletselen der *drukpers* afgeworpen, die de ontwikkeling eener eigene nationale letterkunde, de verspreiding en verhooging der wetenschap tegenhielden. Om die worstelingen, die ook de *drukpers* heeft doorleefd, te leeren kennen, werpen wij hier nog eenen blik op vroegere toestanden, waarin zij onder het *Engelsche* bestuur en vóór den vrijheids-kamp verkeerde

Reeds vroeger ¹⁾ hebben wij gezien hoedanig de inzigten waren van het *Engelsche* bestuur, betreffende de scholen en het onderwijs. Wij hebben de staatkundig-despotieke inzigten vermeld van eenen William Berkeley, gelijk die van William Keith. Dat er onder den druk van zoodanig despotisme geene liefde voor letteren en wetenschap kan geboren worden, behoeven wij nauwelijks te herinneren, aan zulken, die met ons in de overtuiging deelen, dat letteren en wetenschap alleen in tijdperken van vrijheid, in eenen vrijen atmosfeer hebben kunnen bloeijen, en vruch-

---

1) II. Stuk, *de School*, § 1.

ten hebben voortgebracht, die de wereld verbaasden. Volken en tijdperken in de geschiedenis zijn daar om te bewijzen, dat elk *despotisme* den geest des volks onderdrukt, en den vooruitgang van beschaving en wetenschappelijke ontwikkeling belemmert: zoolang de vrijheid van *drukkers*, die magtige hefboom ter verhooging van den volksgeest, in kluis- ters ligt, zoolang ook geen wetenschappelijke vooruitgang.

In *Engeland* zelf was wel reeds, even vóór den aanvang der 18. eeuw, zoo als Hume zegt, het belemmerende „*imprimatur*” weggenomen; maar nog altijd tot groot mis- noegen des konings en van zijne ministers, die, nergens, in geen rijk, noch van den tegenwoordigen, noch verleden tijd zulk eene vrijheid van denken en schrijven aantreffende, wel zeer in twijfel trokken, of de vrijheid van drukkers ooit heilzame vruchten kon opleveren. Vermoedelijk dach- ten zij ook, dat geen boek of geschrift de algemeene ken- nis van den mensch zoo zeer zoude verbeteren, als door haar te beschermen tegen eene vrijgevigheid, waarvan zoo ligtelijk misbruik kon worden gemaakt.

Tegen zoodanige geest en denkwijze van het moeder- land, die ook nog in pauselijke en despotieke landen in *Europa* voortduren, hadden de Amerikaansche kolonisten door de geheele eerste helft der achttiende eeuw nog te strijden. Niet onbelangrijk kan het dus geacht worden, dien strijd der drukkers hier nader te leeren kennen.

Onder de instructiën, die de Engelsche koning Karel II, in 1783, aan lord Effingham, gouverneur van *Virginie* zond, behoorde ook deze, waarbij de koning uitdrukkelijk gebod, niemand in de kolonie te dulden, die zich van eene drukkers, bij welke gelegenheid dan ook, bedienen mogt. En toen de willekeurige Edmund Andros in 1686 tot gouverneur van *Nieuw-Engeland* werd benoemd, werd ook hem uitdrukkelijk bevolen, geene *drukkers* in de kolonie toe te laten. Hoewel nu dit bevel niet schijnt te zijn opgevolgd, kan men toch uit die instructiën besluiten, dat, wanneer er ook al eene drukkers werd ingevoerd, druk- pers-vrijheid eene nog geheel onbekende zaak was. Hoe zeer dus ook al *Harvard-collegie* reeds bestond, en *Boston*

eene eerste drukpers bezat, geene dier beide waren bij magte, nog iets noemenswaardig voor letteren en wetenschap te verrigten. Het eerste artikel, dat de drukpers in *Amerika* voortbragt, was „*the Freeman's oath*,” waarop al dadelijk, overeenkomstig het godsdienstig karakter der *Puriteinen*, een nieuwe druk der *Psalmen* „*a new version of the Psalms*” volgde. Dit was omstreeks 1639 en 1640. Maar nog was het verboden het vrome boekken van onzen landgenoot Thomas à Kempis, nl. de *Imitatio Christi*, door den druk in *Amerika* algemeen te maken (1662).

Dat de eerste drukpers aanvankelijk aan de bevordering der godsdienst, aan een herdruk der *Psalmen*, en de verbreiding van het Evangelie ook onder de *Indianen*, gewijd was, blijkt ook uit den druk van eenen *Indiaanschen* Bijbel, 1663, en zal zeker niemand kunnen bevreemden, die zich het karakter, doel en streven der *Pelgrimvaders* te binnen brengt, zoo als wij dat vroeger beschreven hebben. Kerk, school en drukpers werden door hen dienstbaar gemaakt ter bevordering van Gods koningrijk op aarde, maar ook ter verspreiding en handhaving, zoo als wij zien zullen, van Evangelische vrijheid, zoowel op staatkundig als godsdienstig gebied. Intusschen was het eerst eene halve eeuw later, na de vestiging der eerste drukpers, alvorens ook in eenig ander deel van *Amerika* eene drukpers bekend werd. Zoo werd in 1686 de eerste pers in *Pennsylvanië* (*Philadelphia*), in 1693 de eerste in *Nieuw-York* ingevoerd; in 1709 in *Connecticut*, in 1726 in *Maryland*, in 1729 in *Virginie* en in 1730 in *Zuid-Carolina*. En eerst in den aanvang dier eeuw, in 1704, verscheen het eerste nieuwsblad in *Amerika*, namelijk *the Boston Weekly News-paper* geheeten, dat in 1719, door een tweede nieuwsblad in die zelfde stad werd opgevolgd, terwijl in dit laatste jaar ook nog een derde nieuwsblad in *Philadelphia* verscheen. Later verscheen ook het eerste nieuwsblad in *Nieuw-York*, nl. in 1725 *the New-York Gazette* door William Bradford, dien wij later in een drukpers-conflict van Zenger zullen leeren kennen, en eerst in 1732 verscheen het eerste blad in *Rhode-Island*. Zoo breidde zich de drukpers meer en meer uit: in den

aanvang dezer eeuw telde men er vijf in *Boston*, benevens eenige boekwinkels; terwijl zich evenwel toen nog slechts één boekwinkel in *Nieuw-York* bevond, en nog niet een in *Maryland*, *Virginië* en de beide *Carolina's* werd aangetroffen.

Dat deze bladen nog hoegenaamd geene staatkundige kleur bezaten, zal niemand bevreemden; want nog altijd lag de drijkpers, onder de vooroordeelen der oude wereld, in kluisters. Zij verhaalden dus eenvoudiglijk het *nieuws* van den dag, zonder zich met staatkunde, of iets wat daarnaar gelijk, in te laten. Het eerste blad, dat zich als orgaan eener vrije en onafhankelijke partij bekend maakte, was de *New-England Courant* in 1721 door den boekdrukker en uitgever James Franklin, in *Boston*, gesticht, en dat, zoo als uit den voortreffelijken geschiedschrijver George Bancroft blijkt, hoofdzakelijk daartoe uitgelokt was, doordien onverdraagzame predikanten destijds de predikstoelen deden daveren van hunne preeken tegen de *Quakers*, gelijk Cotton Mather tegen tovenaars en heksen (*witches*), die men ten galge veroordeelde. Voor deze jammerlijk vervolgde en ongelukkige slagtoffers van eenen dweependen godsdienstijver, stelde zich dit kleine blad in de weer, en had daaraan zijnen tijdelijken bloei te danken. Vooral was het de later zoo beroemd geworden Benjamin Franklin, de jonger broeder des uitgevers, en dien wij later zullen leeren kennen, die in gemelde *courant* zijne artikels schreef, die met graagte gelezen werden; terwijl hij zelf als letterzetter, drukker en verspreider van dat blad, in de dienst zijns broeders werkzaam was. „Dit kleine blad, zegt Bancroft, dreef den spot met de schijnheiligheid (*hypocrisy*), en sprak van godsdienstige bedriegers („*knaves*”) als van de ergste van alle bedriegers.” Zulk eene vrije taal werd uitgekreten, als strekkende „om de godsdienstleeraars op eene onverdraagzame wijze ten toon te stellen.” — „Ik kan mij wel herinneren,” schreef Increase Mather, toen reeds een grijsaard van tachtig jaren, „dat het burgerlijke bestuur een krachtigen maatregel wilde genomen hebben, om zulk een hatelijk schotschrift (*cursed libel*) te onderdrukken.” In 1722 werd de pers van James Franklin onder *censuur*

gesteld; maar het huis der Vertegenwoordigers weigerde daaraan zijne medewerking en toestemming. De predikanten intusschen hielden met hunne beschuldiging vol, en in 1723 werd er zelfs, door de regterlijke magt eene commissie van onderzoek tegen drukker en uitgever ingesteld. Benjamin Franklin werd verhoord, maar kwam er met eene vermaning af, en verliet later *Boston*; zijn broeder James weigerde den schrijver der aangeklaagde artikelen bekend te maken, en werd daarom eene maand in de gevangenis gezet; terwijl zijn blad als beleedigend voor de eerwaarde Evangeliedienaars verboden werd, tenzij de uitgever den inhoud, vóór het drukken „vooraf aan een toezigt onderwierp.”

Zoo werd de eerste sprank eener toekomstige *persvrijheid* al dadelijk gefnuikt en onderdrukt. Maar deze was niet de eenige drukpers-vervolging. Ook in *Philadelphia*, waar de pers in 1719 in werking was gebragt, bleef het niet zonder vervolgingen. Dit was het geval met den bovengemelden William Bradford en Macomb. Deze hadden in *Philadelphia* een artikel of eene brochure van zekeren George Keith, in het licht gegeven, waarvoor dit drietal, schrijver en uitgevers, terecht stonden: Keith werd, zoowel door de geestelijke als burgerlijke regtbank, veroordeeld: Bradford, die de *regten* eener *vrije* drukpers op eene mannelijke wijze verdedigd had, ontkwam de verdere vervolging, en, vestigde zich in *Nieuw-York*, waar echter in 1733 zekere John Peter Zenger, een *Paltzer* van afkomst, en drukkers-gezel van Bradford, mede nog drukpers-vervolging ondervond.

Deze John Peter Zenger had namelijk in zijn blad, de *New-York Weekly Journal*, door anderen, de *Weekly Messenger* geheeten, het bestuur van den gouverneur Rip van Dam, boven dat van den tegenwoordigen gouverneur Willm. Cosby geprezen, en het gedrag des laatsten, ten opzichte van van Dam en Morris, twee zoo aanzienlijke mannen, gelaakt. Cosby daardoor beleedigd, stelde willekeurige vervolgingen tegen den uitgever van dat blad in het werk. Zelfs liet hij zonder voorafgaand vonnis het blad door

beulshanden verbranden, en Zenger in de gevangenis werpen, terwijl hem de regten van het *habeas corpus* zelfs ontzegd werden. Wel traden de voormalige secretaris Alexander en William Smith op om den gevangen boekdrukker te verdedigen, doch terwijl deze daardoor in de ongenade des gouverneurs vielen, en, uit hunne betrekkingen ontzet werden, werd er eene *Jury*, bestaande uit gunstelingen van den gouverneur, gekozen, om den drukker te veroordeelen. Toen trad de koene Andrew Hamilton uit *Philadelphia* op, en verdedigde zijnen *cliënt* met zoo veel kracht en klem van regt en waarheid, dat de *Jury*, zelfs in spijt van Cosby, den gevangene vrijsprak, en deze onmiddelijk uit zijne gevangenis ontslagen werd. De vreugde dezer overwinning voor de *persvrijheid* was, vooral in *Nieuw-York*, algemeen, waar de *Magistraat* aan Hamilton op de vereerendste wijze het burgerregt der stad aanbod. Zoo bevatte, naar de getuigenis van den gouverneur Morris, „het geding van „Zenger de kiem der Amerikaansche vrijheid; zelfs mag „men Zengers bevrijding aanmerken, als de *morgenster* „*dier vrijheid*, die *Amerika* later heeft onafhankelijk gemaakt.”

Ook nog in 1754 werd zekere Fowle door het huis der Vertegenwoordigers in de gevangenis geworpen, als *verdacht* van eene brochure te hebben laten drukken, bevattende bedenkingen tegen sommige leden des bestuurs. Na 1730, komt evenwel in *Massachusetts* geen ambtenaar meer voor, die een bepaald toezigt over de drukpers heeft uitgeoefend; maar vóór dien tijd vindt men het *imprimatur* door eenen daartoe gelastigde, in verscheidene in *Nieuw-Engeland* uitgegevene boekwerken ingeschreven. Eene drukpers-beperking, die ons inderdaad aan de *Spaansche* boeken-censuur herinnert uit den tijd van Karel V, Philips II en Alva. Hoewel in *Amerika* de drukpers-vervolgingen niet zoo talrijk, zoo gestreng en bloeddorstig waren als in *Nederland*, gold echter daar, zoo wel als hier hetzelfde *beginsel*, werd hetzelfde *imprimatur* vereischt. Niet voor 1755, zegt Graham, door Wilson aangehaald, was de *Amerikaansche* drukpers van alle belemmering, die hare vrije ontwikkeling tegen hield, ontslagen.

Voegt men daarbij den achterlijken toestand van het schoolwezen in de verschillende deelen van *Amerika*, zoo als wij dat in dienzelfden tijd in *Nieuw-Engeland* en *Nieuw-Nederland*, benevens *Pennsylvanië*, *Virginië* enz. hebben leeren kennen, dan voorzeker zal men gereedelijk bevroeden, waarom *Amerika* in de vorige eeuw, nog bijna geene schrijvers bezat, althans geene eigenlijke letterkunde opleverde.

Daarenboven, de oudste kolonisten, die der geheele 17. eeuw, behoeften al hunnen tijd en krachten, om in hun nieuw gekozen vaderland, de wouden te vellen, eenen onbebouwd grond te ontginnen, panters en *Indianen* te bestrijden, om voor opvolgende geslachten een herbergzaam en vruchtbaar oord te bereiden. Zij konden er dus niet aan denken, zoo merkt Palmer Putnam aan, om zich in de schaduw der akademiën, aan de beoefening van letteren en wetenschap te wijden. De weinige polemieke verhandelingen, de historische schetsen en weinige berijmde coupletten, die de inboorling, hun vergunde, bij den aangestoken pijnboomstam te maken, waren meestal slechts van te plaatselijk of voorbijgaand belang, dan dat zij ook nu nog van waarde zouden zijn. En toch, te midden der duizenderlei bezwaren, die de eerste kolonisten, zoo van *Nieuw-Engeland* als *Nieuw-Nederland* en *Virginië*, ondervonden, en niettegenstaande de drukpers-vervolgingen van het begin der 18. eeuw, worden toch eenige schrijvers vermeld, die voor den beoefenaar der geschiedenis en van het karakter der eerste nederzetters, maar ook daarvoor alleen, niet van waarde ontbloot zijn.

Zoo telt men onder de *Pelgrims* en hunne eerste afstammelingen, eenen Winslow, Cushman en Bradford, die de avontuurlijke lotgevallen en de velerlei bezwaren en moeilijkheden hebben helpen in aandenken houden, waarmede die geharde en ondernemende mannen hebben te kampen gehad. Tijdens de bovengemelde Franklins waren het Cotton en Increase Mather, gelijk ook John Cotton, die „den geestelijken trom sloegen;” zij en anderen door vervolgzieken geest tegen zoogenoemde tovenaars en heksen beziel, vuurden door hunne geschriften niet weinig dien jammerlijken geest van vervolgzucht aan, waarvan

wij hier alleen noemen: Cotton Mather's *Wonders of the invisible world*. Behalve dit werk haalt Bancroft, die over de beide Mather's handelt, zijne *Magnalia Christi* en het *Book of Memorable Providences* aan. Godsdienstige geschriften, zoo van polemieken als twistzieken aard kenmerken het karakter der eeuw: zoo hebben Charles Chauncy, Sam. Cooper en Jer. Belknap, hunne namen aan de nakomelingschap bekend gemaakt door hunne verzamelingen van preeken (*sermons*), die thans evenwel slechts als louter *curiositeiten* op de boekenplanken der geleerden geacht, of alleen als zeldzaamheden in de boekverzamelingen van deze en gene genootschappen, bewaard worden. Wm. Bentley, predikant te *Salem* is door zijne *Collection of Psalms and Hymns* in aandenken gebleven; terwijl de geschriften van John Clarke, mede van godsdienstigen aard, de onderscheiding genoten, dat zij, zoo in *Engeland* als in *Boston*, meermalen herdrukt zijn.

Voor de geschiedenis lieten Isaac Backus, Thomas Prince en Dr. Belknap eenige werken na, die, even als de geschriften der bovengenoemde pelgrim-vaders, ook nu nog wel, gelijk mede Thom. Hutchinson, Minot, Lowell en Sullivan, door geschiedschrijvers geraadpleegd worden.

Anderen, in *Connecticut* waagden zich op het laatst der voorgaande eeuw, toen reeds de drukpers van hare kluisters ontslagen was, op het gebied der verdichting en poëzy; wij noemen hier de dichters Humphrey, John Trumbull en Joël Barlow, die de onderscheiding genoot, dat een zijner werken zelfs in het *Hoogduitsch* vertaald werd. In dien zelfden tijd leefde in *Nieuw-York* de vrijheids-dichter Philip Freneau, wiens spotgedichten tegen de *Engelschen*, datgene waren, en teweeg hebben gebracht, wat elders de prozastijl van Paine vermogt. Andere schrijvers, na den vrijheids-oorlog, zullen wij ter gelegener plaatse vermelden. Hier alleen maken wij nog slechts gewag van den vrijen neger Benjamin Banneker, die door eigen genie en nadenken zich eenigen naam wist te verwerven, en daardoor de aandacht van eenige aanzienlijken uit den lande trok.

Gelijk *Massachusetts* eenige godgeleerden, *Connecticut* dichters, zoo schijnt *Pennsylvanië*, eenige geneeskundigen van naam opgeleverd te hebben, wier namen, volgens Ebeling, zelfs tot in *Europa* doordrongen; maar nu misschien nog ter naauwernood in aandenken zijn, en dus hetzelfde lot ondergingen, als de *Nederlandsche* geneeskundige Sam. Megapolensis, waarmede *Nieuw-York* zijne lijst van geneeskundigen opent.

Niettegenstaande dus *Amerika*, vóór en omstreeks het midden der vorige eeuw, eenige thans genóegzaam vergetene schrijvers telde, zoo zal toch geen *Amerikaan* daarin een eigenlijk begin van nationale letterkunde aanschouwen. Men gevoelde daaraan nog geenerlei behoefte: de *Engelsche* bronnen van letteren en wetenschap waren, ook uithoofde der taal, het eigendom der *Amerikanen*, en zullen dat blijven, zoolang de taal van Chaucer, Shakespeare, van Addison, Pope, Young en Milton, in *Amerika* zal gesproken worden. De werken van Shakespeare, Byron, Walter Scott en anderen werden zelfs in *Amerika* herdrukt.

Om tot eene eigene *nationale* letterkunde te komen, moest het gevoel der nationaliteit gewekt worden; en, daartoe waren eerst sterke worstelingen en krachtsinspanning noodig, alvorens de aangegroeide veerkracht van geest, mannen voortbragt, als eenen Franklin, Washington, Adams, Jefferson, Hamilton, Madison en John Jay, die, hoewel op het staatkundig gebied, den rij van uitstekende schrijvers openden, en, eenen hechten grondslag legden, waarop andere schrijvers in onderscheidene vakken van letteren en wetenschap sedert dien tijd volgden.

Die electricke schok, die de *nationaliteit* der *Amerikanen* wekte, de geestkracht sterkte, en het vuur der vaderlandsliefde ontstak, was de kortstondige, maar roemrijk gestreden vrijheids-oorlog van 1775—1783, waarin Washington als het leidend gesternte zijner eeuw, met mannen als Jefferson en Morris; — Schuyler, Clinton, Gates en anderen, voor de vrijheid van den staat streden, waarvoor Montgomery zelfs zijn leven offerde. De vaderlandsliefde en geestdrift, welke in deze worsteling aller gemoederen

doorstroonden en daadwerkelijk aan de wereld toonden, dat stoffelijke overmagt van wapenen, evenmin in *Amerika*, als vroeger in het vrijgestredene *Nederland*, in staat was den vrijen geest eens volks te boeijen, droegen, zooals wij weldra zien zullen, ook rijke vruchten op het gebied der wetenschap. Staatkundig streed men zich vrij; maar zou men nu niet verder gaan, en zich ook op het gebied van den geest en der wetenschap niet van den overheerschenden invloed van *Engeland*, waartegen men met verontwaardiging vervuld was, trachten vrij te maken? Indien wij den geest, althans van sommige uitstekende *Amerikanen*, wel hebben leeren kennen, maakt dit een hoofdstreven van den tegenwoordigen tijd, dat meer en meer duidelijk in hunne geschriften te voorschijn treedt, om zich ook naar den geest van het oude moederland, ja van de vooroordeelen van *Europa*, vrij te maken. De breuk is dieper dan eene staatkundige afscheiding. Maar om dat doel te bereiken, daartoe behoort tijd en de samenwerking van den bloem der edelste geesten, en de aanwending van alle krachten, die ter bevordering eener eigene, aangevangene letterkunde, en ter verhooging en verspreiding van wetenschap dienstig zijn.

In *Amerika*, nog meer dan in *Engeland*, is dit vrijheidsbeginsel zoo algemeen ontwikkeld, dat het elken *individu* doordringt en bezielt. De vrijheid, merkt Em. Montégut terecht aan, wordt daar geacht als het eenige bezit, waaraan alle ander moet worden opgeofferd, als het levensbeginsel der maatschappij; ja, wat meer is, als het levensbeginsel van het *leven* zelf, als het bewijs, dat de mensch eene ziel, eene bestemming heeft; als het werktuig niet alleen tot het tijdelijk, maar ook tot het eeuwig geluk; als het vermogen, dat den mensch in staat stelt tot altijd nieuwe en vruchtbare daadzaken. Ontneem den *Angel-Saks*, zoo als hij zich thans, vooral in *Amerika* ontwikkeld heeft, zijne vrijheid, en gij ontnemt hem in eenen zedelijken zin, zijn *leven*. Hij beschouwt dit als een zedelijken moord: *de geest ontwikkelt zich in de vrijheid*.

Waar zoo het denkbeeld van *vrijheid* wordt begrepen en zich in het leven heeft verwezenlijkt, kan de tegenoverge-

stelde opvatting van het *Europesche* vastland, met de daaraan ontsproten denkbeelden van pauselijk gezag, monarchie, eenhoofdig bestuur, en, wat dies meer zij, geen wortel schieten. Daarin staat de ontwikkeling der nieuwe wereld tegenover de oude. Zich ook in dit opzigt van den invloed van het oude vastland, meer en meer vrij te maken, en 'zijne denkbeelden te bestrijden, wordt steeds meer een hoofdstreven van *Amerika*. De invloed van zulke Amerikaansche vrijheid strekt zich uit tot alle betrekkingen des levens, tot alle verigtingen van den geest, en brengt een zeer aanmerkelijk verschil van beschaving, eerlang ook van twee tegen elkander overstaande *litteraturen* voort, waarvan de *Vereenigde Staten* bereids den grondslag heeft gelegd. Hoezeer dus, hetgeen Webster in eene zijner redevoeringen over de verschillende kolonisten met betrekking tot den Angel-Saks, in *Amerika* en *Engeland* heeft gezegd, ook waar zij; hoezeer beide door oorsprong, taal en godsdienst verwant zijn, zoo heeft er toch reeds eene aanmerkelijke tegenstelling in den verderen gang der ontwikkeling plaats.

Hoezeer zelfs door banden des bloeds en taal nog menigvuldig met het oude vastland, met *Engeland* verbonden, bezielt den *Amerikaan* eene sterke zucht om *Engeland* in elk opzigt, in de stoffelijke en intellectueele wereld te overtreffen en voorbij te streven. De *Edimburger* Hoogl. Johnston, die insgelijks de *Vereenigde Staten* bezocht, erkent dan ook, met waarheidsliefde, den invloed, dien *Ameriku* reeds bij aanvang op het oude moederland uitoefent, en, voorzeker in de toekomst nog meer uitoefenen zal, als ook de wetenschap haren invloed zal doen gelden.

Wanneer voor weinige jaren Mrs. Trollope, Miss Martineau en Charles Dickens nog met spot en minachting op den *Amerikaanschen* geest en zijn streven nederzagen, dan doen daarentegen thans uitstekende Engelschen Charles Lyell, de geoloog, en de onlangs overledene Alexander Mackay, gelijk de *Edimburger* Hoogleraar Johnston en Miss Emmeline Stuart Wortley, zich op eenen geheel anderen en meer onpartijdigen toon hooren. Zelfs voerden beide laatsten, tijdens hun bezoek der *Vereenigde Staten*, bij

den toenmaligen president Taylor het woord voor eene naauwe vereeniging en verbroedering der beide groote afdeelingen van den *Angel-Saksischen* stam. Geleerde en onbevooroordeelde *Engelschen* beschouwen thans hunne *transatlantische* afstammelingen reeds met bewondering en eerbied, wegens hetgeen zij, sedert de onafhankelijk-verklaring op het *stoffelijk* gebied hebben tot stand gebracht. Ongetwijfeld hebben Amerikaansche instellingen en beschaving het hare toegebracht, om *Engelsche* reizigers met zoodanige gevoelens van bewondering en eerbied te bezielen, als men vooral in de laatste jaren in hunne geschriften opmerkt.

In hoe verre nu de *school* aan die *Amerikaansche* beschaving krachtig medewerkt, hebben wij vroeger reeds genoegzaam doen opmerken, hier zal het van belang zijn na te gaan, welke diensten de *drukpers* bewijst. Als een eerste gevolg der verworvene *vrijheid* en onafhankelijkheid, beschouwen wij hare verbazende, steeds toenemende ontwikkeling, die, zoo het schijnt, nog niet haar toppunt bereikt heeft. Zoo bestonden er ten tijde van den vrijheids-oorlog slechts vier nieuwsbladen in den staat *Nieuw-York*, namelijk *Hugh Gainé's N. Y. Mercury*, *John Holt's N. Y. Journal and Advertiser*; *Rivingston's Gazetteer* en *Loudon's Packet*. Ook deze bleven niet zonder deelneming aan den strijd. Terwijl *Rivingston* de zijde des konings koos, en zijn blad aan de belangen van het koninklijk gezag dienstbaar maakte, schaarde *Holt* zich aan de zijde der *Amerikaansche* vrijheidszonen; zoo deed ook *Loudon*. Toen derhalve *Nieuw-York* in de magt der *Engelschen* geraakte, zagen beide kampvechters voor de vrijheid zich genoopt de stad te verlaten, maar staakten daarom toch niet de voortzetting hunner drukpersorganen. *Holt* gaf voortaan zijn blad te *Pougkeepsie* en *Loudon* in *Fishkill* uit, en beide betoonden zich steeds warme voorstanders van de zaak der *Amerikaansche* vrijheid, waaraan hunne drukpers steeds toegewijd bleef. Voor een groot gedeelte mag men de opgewekte geestdrift der *Amerikanen* aan hunne vrijheids-bladen toeschrijven.

Welk een verbazenden invloed de drukpers, ook na de vrijverklaring in 1783, steeds op den gang der zaken bleef

uitoefenen, en, hoezeer zij den vrijen en nationalen geest bleef voeden, kan blijken uit een overzicht van hare sterke uitbreiding, zoo als dat door den gouverneur Seward, en later door den staats-secretaris Christopher Morgan, geleverd werd. Die onbepaalde vrijheid, die de periodieke drukpers in de geheele *Vereenigde Staten* geniet, acht men als de voorname *hefboom*, zoo van staatkundige als wetenschappelijke ontwikkeling. Men beschouwt haar als het *palladium* van alle waarheid en vrijheid, zoo staatkundige als godsdienstige: slechts enkelen zijn van eene tegenovergestelde meening, en achten, dat alle kwaad in *Amerika* aan eene onbeteugelde drukpers moet toegeschreven worden. Inzonderheid zijn het de *partij-persen*, die elkander soms hevig bestrijden: door haar ziet men dan ook, zoo ver zij haren invloed uitoefenen, alle en allerlei beginselen en gevoelens voortstaan en verbreiden. Inzonderheid mag dat van *Duitsche* dagbladen gezegd worden, waarvan ik een aantal, gelijk eenige *Fransche* en vooral vele *Engelsche*, verzamelde; want elke dier talen, zelfs de *Hollandsche* taal, bezit in *Amerika* hare organen. Men kent de *Sheboygan Nieuwsbode*, in den staat *Wisconsin*.

Merkwaardig is in deze volkomene *persvrijheid* de tegenstelling van *Amerika* met *Europa*. Daar, aan den *Hudson*, treden allerlei beginselen en meeningen van welken aard, en op welk gebied ook, onbeschroomd in het licht; hier, aan den *Rhijn*, woelen zij niet minder; maar in zoo verre de drukpers aan banden ligt, in *het geheim*, onder de volksklassen rond, doch zijn ook juist daardoor, zoo wij achten, te gevaarlijker. Terwijl de *hydra* van het *Jezuitisme* hier hare leerstellingen, in allerlei wijzigingen en nuancen, dan als liberalisme, rationalisme, of naar gelang van den strijd, als socialisme, communisme, of hoedanig ook, voortplant, en in het geheim de geesten bederft, treden dáár, aan den *Hudson*, en overal elders in de *Vereenigde Staten*, allerlei beginselen, elke leer- of grondstelling onbeschroomd en onbeteugeld, door de *vrije* drukpers in het *licht*; maar deze wordt juist door die openbaarheid te minder schadelijk, omdat hierbij, vooral als het staatszaken betreft, steeds het *audi et alteram partem* geldt, en men ook elk gevoel in het *openbaar* bestrijden kan.

Terwijl men in *Frankrijk*, gelijk *Oostenrijk*, *Italië*, enz. de vrijheid van drukpers aan banden legt, en drukpersconflicten en vervolgingen aan de orde van den dag zijn, zweeten alleen in de stad *Nieuw-York*, meer dan honderd drukpersen, die millioenen *vrije* bladen door de stad, den staat, ja de geheele Unie verspreiden. En zoo doet *Boston*, *Philadelphia*, zoo ook *Cincinnati*, en elke andere meer of min aanzienlijke stad in *Noord-Amerika*. Zie hier althans eenig overzicht van de *periodieke pers*, waaruit men hare uitbreiding en invloed zal kunnen nagaan. Zoo als wij reeds boven gemeld hebben werd eerst in 1704 het eerste Amerikaansche nieuwsblad gedrukt in *Boston*:

In 1720 bestonden er 3 nieuwsbladen.

„ 1771 „ 25 „

„ 1801 „ reeds 200 „ ; waaruit de aanmerkelijke invloed der vrijheid blijkt; in 30 jaren was dus het getal 8 maal verdubbeld, of 800 percent toegenomen.

In 1810 telde men 359 nieuwsbladen.

„ 1828 „ „ 851 met inbegrip van de dagbladen.

„ 1834 „ „ 1250 nieuwsbl. en 140 dagbladen.

„ 1840 „ „ 1400—1600 nieuwsbladen en periodieke werken.

„ 1844 „ „ 1631 te zamen, als 1266 week- en halve weekbladen, 138 dagbladen, en 227 periodieke geschriften. Van deze nieuwsbladen en dagbladen verschenen er

in <i>Nieuw-York</i>	274 stuks.	<i>Virginie</i>	52 stuks.
<i>Pennsylvanië</i>	253 „	<i>Tennessee</i>	50 „
<i>Ohio</i>	164 „	<i>Wisconsin</i>	5 „
<i>Massachusetts</i>	124 „	<i>Jowa</i>	3 „ enz.
<i>Indiana</i>	69 „		

De heer Chr. Morgan, secretaris van den staat *Nieuw-York*, heeft voor de Londensche tentoonstelling eene vrij belangrijke bijdrage geleverd, door ons ook elders medege-deeld, en die wij hier als eene gewigtige bijdrage tot de kennis der *Amerikaansche* drukpers overnemen. Deze bijdrage bestaat namelijk in eene verzameling van alle in den staat *Nieuw-York* verschijnende nieuwsbladen, van ieder een nummer. Daarbij is gevoegd eene statistieke opgave, waaruit

blijkt, dat aldaar in 1833 het getal uitkomende nieuwsbladen bedroeg 254; in 1851 echter reeds tot 458 geklommen was. Het aantal nieuwsbladen der stad *Nieuw-York*, namelijk het gezamenlijk getal nummers bedroeg in 1833 10,628,600, en in den Staat, behalve de stad 5,400,000, derhalve te zamen een totaal van 16,028,600.

In het jaar 1835 werd de *Journalistiek* op nieuw uitgebreid door het verschijnen van de *N. York Herald*, waarvoor buitengewone krachtsinspanning en kosten werden aangewend, om het nieuws van alle oorden der wereld het spoedigst te kunnen mededeelen, iets, hetwelk zoo veel mogelijk moest worden nagevolgd door de overige bladen, wanneer zij wilden blijven bestaan. De *Herald* gaf in 1850 het bijna ongelooflijke getal van meer dan 11 millioenen vellen druks in het licht, dus meer dan de overige dagbladen in 1833 te zamen.

De persen in *Nieuw-York* (de stad) leverden in 1851 dagelijks 126,000 exemplaren, derhalve in een jaar alleen aan dagbladen ongeveer 40,000,000 stuks, waarbij nog 7 millioen aan weekbladen.

De gezamenlijke oplagen van alle nieuwsbladen in den staat *Nieuw-York* bedragen in dit jaar meer dan 60 millioen exemplaren, dus bijna 4 maal zooveel als voor achttien jaren.

Volgens eene nog latere en uitvoeriger opgave, verschijnen er in de stad *Nieuw-York* thans 14 dagbladen, die elken dag 158,621 vellen druks of exemplaren verspreiden, waaronder, om van de *N. York Herald* niet meer te spreken, 55,000 behooren aan de *N. York Sun*, een onzijdig blad. De zeven half-wekelijksche nieuwsbladen leveren 19,940 exemplaren, waarvan 4,000 voor de *Shipping list*. Men telt er 65 weekbladen, die 504,204 vellen druks of nummers leveren, waarvan de *N. York Tribune* 48,000 exemplaren telt.

De half-maandelijksche tijdschriften, ten getale van 5, leveren 68,000 exemplaren, waarvan de *Sunday school advocate* alleen 63,090 exemplaren. Er zijn 30 maandschriften met een gezamenlijk debiet van 550,000 exemplaren. Onder dit getal telt de *American Messenger* alleen 211,000 exemplaren, waarvan er 21,000 in het *Hoogduitsch* worden ge-

drukt. Twee drie-maandelijksche *review's*, die in *Nieuw-York* verschijnen, tellen 6,000 geabonneerden. In het geheel bedraagt het gezamenlijk getal bladen, die jaarlijks door deze stad, aan periodieke en dag- en weekbladen verspreid worden, het bijna ongelooflijke getal van 82,000,000 bladen.

In 1848 leverde de periodieke pers der stad *Nieuw-York* aan 13 dagbladen, 66 weekbladen en 9 bladen, die eenige malen 's weeks verschijnen, benevens 30 maandschriften: 13 drie-maandelijksche tijdschriften en 1 halfjarig tijdschrift, te zamen 69,247,864 exempl. of vellen druks, waarvan alleen voor de dagbladen 39,218,400, en voor de weekbladen 19 millioen. In den tijd van twee jaren is dus de periodieke drukpers van ruim 69 tot 82 millioen, d. i. 12,752,136 vellen druks vooruitgegaan.

En nog, zoo mag men veronderstellen, is men ook in dit opzigt, nog niet op de hoogte. Om dagelijks en jaarlijks het noodige aantal exemplaren te kunnen bezorgen, heeft men in de stad *Nieuw-York* eene reusachtige groote drukpers met 8 cilindrs vervaardigd, die 20,000 exempl. in het uur kan drukken. De *Herald* en *Sun* drukken thans 6 à 8,000 exempl. in het uur; doch deze laatste uitvinding gaat alle vroeger als mogelijk beschouwde ver te boven.

Een der meest beroemde drukkers en uitgevers in de *Vereenigde Staten*, zoo niet de meest beroemde van allen, en die, gelijk wij ook later zien zullen, het allermeest aan de bevordering van beschaving en wetenschap in de nieuwe wereld medewerkt, is de firma der gebroeders Harper en Comp. in *Nieuw-York*. Reeds hebben zij de werking hunner drukpers tot eene vroeger nimmer zoo gekende hoogte opgevoerd, en waarlijk reuzenschreden op dit gebied gemaakt, die men uit navolgend cijfer zal kunnen beoordeelen. Toen deze beroemde man, nog als jongeling, met Thurlow Weed, in de drukkerij van Jonathan Seymour werkte, dat is, dus ongeveer dertig jaren geleden, toen konden, door dien bekwamen drukker, nog slechts 250 afdrucken van een blad in één *dag* geleverd worden. De verbeterde pers van Adams maakte het mogelijk een 1000 tal in dien zelfden tijd te leveren; de dubbele cylinder van Napier,

in 1830, leverde er 3000, en de voortreffelijke verbetering van Hoe, in 1847, welke in de beroemde werkplaats der Harpers in toepassing is gebragt, heeft dit reeds groote getal tot volle 5,000 afdrukken in denzelfden tijd gebragt, terwijl elk blad daarbij viermaal grooter is dan de bladen van Weed en Harper in het eerste gedeelte der 19. eeuw. Volgens de jongste *statistiek* zijn in deze beroemde werkplaats zelfs 20 snelpersen van Adams in werking, die elk 5,000 afdrukken, dat is te zamen 100,000 gedrukte bladen per dag opleveren. Allen worden door eene stoommachine van 50 paardenkracht in werking gebragt. En wie kan bepalen, of ook deze *snelpersen*, zooals zij met regt genoemd worden, en zooals zij in *Nieuw-York* in werking zijn, nog het toppunt van snelheid en volkomenheid wel bereikt hebben? Het tegendeel schijnt te blijken, als men in aanmerking neemt, dat deze *snelheid* dezer dagen, wederom door eene andere, nog nieuwere uitvinding overtroffen wordt, namelijk door eene *druk-machine* van Foreman, drukker te *Nieuw-Boston* in *Illinois*, die men wil, dat door middel van eenige *galvanische* batterijen met de snelheid des bliksems werkt, en waarvoor de uitvinder octrooi in *Washington* zou hebben aangevraagd. Als deze machine, zoo berigt men, in werking komt, zal zij te eeniger tijd zelfs eene geheele omkeering in de edele drukkunst kunnen teweeg brengen.

Niet alleen in *snelheid*, ook in *grootte* en omvang der bladen, heeft *Amerika* de kunst van onzen Laurens Koster, tot eene verbazende hoogte opgevoerd, die, wel niet ligt zal overtroffen worden. Tot voorbeeld daarvan kan strekken, het maandblad van G. Roberts in *Boston*, getiteld: *Boston Quadruple Notion*, dat tevens als een meesterstuk in de boekdrukkunst moet aangemerkt worden. Onze voormalige koninkl. onder-bibliothecaris Noordziek gaf daarvan elders eene beschrijving, die wij hier, om het merkwaardige der zaak, wat de *grootte* en goedkoopheid betreft, laten volgen, terwijl wij, wat den veelomvattenden inhoud aangaat, naar onze aantekeningen verwijzen, waarin wij het overige mededeelen.

„Het is moeilijk de grootte van het papier te noemen,” zegt onze geachte berigtgever. „Wij stellen ons voor, dat

groot atlas-formaat wel de grootste soort is, die wij redelijker wijze van papierfabrieken verwachten mogen. De heer Butler, leverancier van den heer Roberts, voor het papier van zijn blad, heeft te *Paterson* (door ons ook om het fabriekwezen bezocht) een etablissement opgericht, waar hij vellen van grooter oppervlakte vervaardigen kan, en in dit vak heeft hij in gansch *Amerika* nog geen mededinger gevonden. — Het blad voor ons uitgespreid op den grond, want geschikter plaats is er niet om het geheel te overzien, heeft eene breedte van 1½ el, 1½ palm (Nederlandsche maat), en eene lengte van 2 el, 3¼ palm. Het is viermaal zoo groot als de *Times*, en is gelijk aan 19 van onze dagbladen. Het is aan beide zijden gedrukt en vormt acht bladzijden; ieder van deze bevat 12 kolommen, waardoor er 96 te zamen zijn. Wij hebben onze berekeningen een weinig verder willen doorzetten, daar wij geloofden, dat eene naauwkeurige opgave van alle bijzonderheden aan deskundigen niet onbelangrijk zou toeschijnen. Wij bevonden dus, dat op iedere kolom door elkander 320 regels geplaatst zijn, hetgeen voor het geheel een getal van 30,720 regels oplevert. Op iederen regel telden wij weder gemiddeld 35 letters, makende aldus te zamen voor de gansche oppervlakte de verbazende hoeveelheid van 1,075,200 letters. Eene welbezette 8° pagina bevat gewoonlijk 1400 letters, en dit gedeeld, in het getal letters van het Amerikaanse nieuwsblad, geeft eene som van 768. Met andere woorden, één *Boston Quadruple Notion* gewone druk is gelijk aan een lijvig octavo boekdeel van 768 pagina's, of 48 bladen gewone druk, en wordt dus in *Boston* in eens, maar op eene uitgebreide schaal, afgedrukt, wat men hier 48 maal moet herhalen."

Wat den *inhoud* betreft verwijzen wij, zooals gezegd, naar onze aantekeningen. Hier nog alleen, wat Noordziek over den *prijs* mededeelt: „Elke maand verschijnt een nieuw nummer van dit hoogst merkwaardige blad, dat de uitgever voor 25 Amerikaanse centen (62½ cent Hollandsch) aflevert. Om het voordeelige en goedkoope wel te doen gevoelen, zullen wij weder eene vergelijking maken,

en zeggen dus, dat één vel hier te lande gerekend wordt tegen den gewonen prijs van 15 cents, waardoor een boekdeel van 768 pag. of 48 bladen, waaraan wij berekend hebben, dat een *Boston Quadruple Notion* gelijk is, niet minder dan *f* 7,20 zal kosten; 12 zulke boekdeelen hebben dus eene waarde van *f* 86,40, terwijl een jaarlijksch abonnement bij den heer Roberts, niet hooger is dan de geringe som van 3 dollars of *f* 7,50. De inwoners van *Boston* hebben niet alléén voordeel bij deze uitgave, maar ook zij, die in de verst afgelegene steden der *Vereenigde Staten* wonen, ontvangen dit blad door middel van de post voor de kleinigheid van 1½ *Amerikaansche* cent (3 cent) per vel; bijv. naar *Nieuw-Orleans*, ruim 1200 Eng. mijlen van *Boston* gelegen.”

Zoodanig zijn in *Amerika* de eerste, en inzonderheid in deze eeuw, de hoogst gewigtige gevolgen en vorderingen der *persvrijheid*, om zoo te zeggen, de oudste dochter der omwenteling van 1775—1783. Wij meenen zelfs, dat de *Quadruple Notion*, ook zelfs nog in *New-York*, zoowel wat grootte als inhoud aangaat, is overtroffen geworden. Maar niet slechts het getal, de *statistiek*, de ontwikkeling en omvang, of grootte en goedkoopheid, ook de verhooving van den inhoud der nieuwsbladen, verdient hier onze opzettelijke aandacht; want daardoor vooral werkt de vrije, periodieke drukpers, krachtig tot verhooving van het *vrije* volksgevoel. Voor en in de eerste jaren der omwenteling, ook nog in de eerste jaren na de vrijverklaring der *Vereenigde Staten*, was de periodieke drukpers afhankelijk van *Europesche* gebeurtenissen, gevoelens en meeningen; maar van dien invloed heeft zij zich al meer en meer onafhankelijk gemaakt. Thans is zij, zoo als de gouverneur William H. Seward haar noemt, „zuiver *Amerikaansch*.” Het zijn nu niet alleen meer de staatkundige en staathuishoudkundige belangen, waaraan zij zich wijdt, maar aan al wat op de bevordering van de stoffelijke en zedelijke welvaart der groote Unie invloed uitoefenen kan, landbouw, handel, nijverheid, ja handwerken, daaraan wijdt zij hare krachten. Nog meer, de belangen van het regt, het krijgswezen, de bevordering der zeden, opvoeding, afschaffing van sterken drank en slavenhandel, koloni-

satie en landverhuizing, verspreiding van letteren en wetenschap, van godsdienstige waarheden, opwekking van vaderlandsliefde en wat dies meer zij, worden door haar behartigd en voorgestaan. Zoo bezit *Amerika* thans, naast de staatkundige pers, ook zijne godsdienstige drukpers (*the Christian Intelligencer, the N. Y. Evangelist*), een handelsblad (*Journal of Commerce*); ja, elke belangrijke aangelegenheid heeft haar orgaan, dat met meer of min goed gevolg, aan zijne roeping beantwoordt.

En niet slechts de staten en de voornaamste steden, maar bijna *iedere* stad en plaats (*town*) van eenig belang, heeft hare *periodieke* pers, ter mededeeling en verspreiding van wat belangrijk voor hare inwoners kan gerekend worden. Zoo levert thans menig blad belangrijke beschouwingen, die van de wetenschappelijke vorderingen getuigen in bijna elk vak, vooral op staatkundig gebied. Hoofdzakelijk in de *Engelsche* taal, maar ook in het *Hoogduitsch, Fransch*, ja door een enkel blad, zoo als wij boven zeiden, in het *Hollandsch*, neemt de pers aandeel aan de beraadslagingen van openbare aangelegenheden, en, vreest thans hoegenaamd geene vervolgingen meer. „En toch, zegt Seward, „is de pers niet *despotiek*. Hare verdeeldheden verzwakken hare bedoelingen en verhinderen eene zamentrekking harer krachten op een éénig onderwerp. Dat de nieuwsblad-pers grillig en dikwijls (vooral de *Hoogduitsche*) losbandig is, dat kan nauwelijks ontkend worden; maar, waar zij aanvalt, daar wapent zich de aangevallen partij met gelijke wapens van verdediging, en schenkt voldoening voor beleedigingen, die de aanvaller toebrengt.” In weêrwil dus van de gebreken, die de vrije drukpers aankleven, beschouwt men haar steeds, en met regt, niet alleen als het *palladium* van burgerlijke en godsdienstige vrijheid; — maar ook als de *hefboom* ter bevordering en verspreiding van letteren en wetenschap.

De ongemeene *productie* van boekwerken der Amerikaanse drukpers kan ook blijken, uit hetgeen de geleerde Prof. C. C. Jewett ons mededeelt nopens de copijregten, welke in de *Vereenigde Staten* den uitgevers, sedert Mei 1790 verzekerd zijn. In dat jaar werd, overeenkomstig de

wet op het copijregt, de eerste acte uitgevaardigd, en thans bedraagt het getal boekwerken en andere artikels, die wegens het copijregt bij het departement van staat gedeponeerd zijn, de dus genoemde *copyregt-boeken* (*copyright-books*) reeds ongeveer 10,000 boekwerken, benevens kaarten en teekeningen; daarenboven over de 3,000 muziekstukken en meer dan 800 gelithographiëerde prenten en platen. Men rekent het getal *copyregt-boeken*, die jaarlijks in de Vereenigde Staten inkomen, en ter bewaring van den bibliothecaris gesteld worden, gemiddeld op 400 stuks. Intusschen is deze boekerij geenszins volledig: zelfs de *congres-bibliotheek*, onder toezigt van den bibliothecaris John S. Meehan, die 50,000 boeken bevat, en eene voortzetting is van de boekerij van Jefferson, bevat niet alle in *Amerika* uitgegevene werken. Dat getal mag men inderdaad verbazend noemen, als men daarbij den tijd der *persvrijheid* in aanmerking neemt. Alleen het gebied der romantiek, dat naauwelijks sedert een vierde eeuw beoefend wordt, kan ons eenig denkbeeld geven van de vruchtbaarheid der *Amerikaansche* pers. „Ik zelf,” zegt Griswold, dien wij ook later meermalen zullen raadplegen, „bezit in mijne eigene boekerij, meer dan 700 boekdeelen van novellen, verhalen (*tales*) en romannen door *Amerikaansche* schrijvers.”

Die vruchtbaarheid der pers, die zich meer en meer tot allerlei *wetenschap* uitstrekt, heeft dan ook een groot aantal bibliotheken in het leven geroepen, waarvan wij later, althans van de rijkste, eenig overzicht zullen leveren. Zoo snel en aanzienlijk is in de laatste jaren in *Amerika* de vermenigvuldiging van boeken geweest, zegt de geleerde Jewett, dat slechts weinig geleerden inderdaad, zich alle die werken kunnen aanschaffen uit eigen middelen, die men voor zijn onderzoek behoeft. Die ongemeene vermenigvuldiging heeft de behoefte aan *openbare boekerijen*, algemeen doen gevoelen. De voor weinige jaren in *Washington* gestichte *Smithsonian Institution*, die met eene erfnaking door James Smithson van 1,287,922½ gl. (515,169 doll.) begonnen is, zag in 1846 haar kapitaal door den intrest tot eene som van 1,898,245 gl. (757,298 doll.) aangegroeid, en stelt zich,

zoo als het uit de mededeeling van den bibliothecaris Jewett blijkt, ten doel om *alle* in *Amerika* uitgegevene werken, brochuren (*pamphlets*) enz. tot één groot, nationaal geheel te verzamelen, waartoe door het congres eene jaarlijksche som van 62,500 guld. aan de regenten dier stichting is toegestaan. Hoezeer de pas geopende boekerij nog slechts eenige duizend boekdeelen bevat (6,000 boeken), zoo belooft deze toch voor de toekomst eene waarlijk grootsche en nationale inrigting te zullen worden, welligt éénig in de geheele wereld; doch daartoe behoort tijd. Daarenboven schijnt deze *Smithsonian Institution*, volgens het jongste verslag van genoemden bibliothecaris, te beoogen een volledig overzicht te leveren over *alle* boekerijen, die in de Vereenigde Staten bestaan; ja, wat meer zegt, één *algemeenen Catalogus* van alle die boekerijen zamen te stellen, ten nutte der letteren en wetenschap. Een reuzen-arbeid voorwaar! die te meer in het oog zal vallen, als men daarbij het verbazende getal bibliotheken in aanmerking neemt, die men thans, met inbegrip der vroeger vermelde *ambulante schoolbibliotheken* in de Vereenigde Staten bezit.

Dit getal bibliotheken bedraagt, volgens Jewett, in het geheel niet minder dan 10,640 met 3,641,765 boeken, waaronder de schoolbibliotheken, met 2,144,069 boeken, welke laatsten meestal *ambulant* kunnen genoemd worden. Onder dit aanzienlijke getal boekerijen en boeken bevinden zich reeds 38 staats-bibliotheken, waaronder zeer aanzienlijke, als de *congres*-bibliotheek, die van den staat *Nieuw-York*, te zamen met 283,037 boeken; de genootschappelijke of maatschappij-bibliotheken, ten getale van 98 met een gezamenlijk bedrag van 562,229 boeken; de collegie-boekerijen, op sommigen, waarvan wij later terug komen, 119 bibliotheken met 580,901 boeken; hieronder mede gerekend die van athe-naeums, lyceums, vereenigingen van jonge lieden, enz. De afzonderlijke boekerijen van studenten aan de collegies verbonden 134 bibliotheken met 259,089 boeken; boekerijen van ingelijfde akademiën 222, bevattende te zamen 315,237 boeken; — van geleerde, geschiedkundige, wetenschappelijke genootschappen enz., 33 met 148,576 boeken. Alleen de

staat *Nieuw-York* bezit 8,070 districts-schoolbibliotheken met te zamen 1,338,848 boeken.

<i>Massachusetts</i> , 1,500 school-bibl.	91,539	„
<i>Michigan</i> , 374 „	47,220	„
<i>Rhode-Island</i> , 35 „	19,637	„

Ook andere staten hebben zoodanige boekverzamelingen, ten behoeve des volks, aangevangen, bestemd om nuttige kennis en wetenschap algemeen onder de bevolking te verspreiden, zoo ter beschaving en verhooging van het volkskarakter, als ter bevordering van wetenschap en godsdienst. Inzonderheid is dit laatste, de bevordering van zedelijkheid en godsdienst, de hoofdbedoeling der *Zondagschool*-bibliotheken, en het *Tractaat*-genootschap, waarvan almede een groot getal bestaan, dat men evenwel nog niet naauwkeurig opgeven kan.

Wij zien uit deze *statistieke* opgaven, dat de *Vereenigde Staten* inderdaad een groot aantal boekerijen, grooter dan eenig ander land der wereld, bezitten: evenwel in talrijkheid van boeken, staan zij bij de oudste *Europesche* boekerijen achter; als de rijkste in *Amerika* zijn het navolgende viertal bekend: de boekerijen van *Harvard*-collegie, te zamen met 83,200 boeken, die van Logan (*the Loganian libraries*) te *Philadelphia* met 60,000, de congres-bibliotheek en die van het athenaeum te *Boston*, elk met 50,000 boeken: 11 bevatten er 20,000 en daarboven; 38 van 10 tot 20,000; 75 van 5 tot 10,000; 138 boven de 5,000, en 437 tusschen 1,000 tot 5,000. Het voordeel, dat in de *menigte* boekerijen gelegen is, heeft de *Amerikaan* wel begrepen; de gezamenlijke boeken, die anders in zeer aanzienlijke boekerijen verzameld en op een gehoopt zijn, zijn langs dien weg „veel meer en wijd verspreid,” en op eene zeer gemakkelijke wijze toegankelijk gemaakt, voor het gebruik van iedereen. „Hierop,” zegt Jewett, „mogen wij ons met regt verheffen. Dit is volkomen in overeenstemming met den aard onzer instellingen, dat wij eerst in aanmerking nemen de opvoeding en verstandelijke ontwikkeling van het groote ligchaam der bevolking. Onze instellingen zijn gegrond op het verstand der *menigte*, niet op de magt, of rijkdom, of geleerdheid van slechts *weinigen*. Die verspreiding van kennis is ons plegt-

anker (*saveguard*). De openbare *school*, de *dorps-bibliotheek*, de *goedkoope drukpers*, zijn de steunsels, de waarborgen, de kampvechters voor de vrijheid. Nimmer zullen wij het woord voeren voor iets, dat in strijd is met deze, of dat haren nuttigen invloed verkort. Het is veeleer in haar belang, dat wij de middelen vragen voor de bevordering der hoogste letterkundige bekwaamheden. De stroom kan niet hooger rijzen dan de bron; als de bron niet wel onderhouden wordt dan daalt de rivier. Onderwijzers behooren gemakkelijken toegang te hebben tot geleerdheid; en, als het standpunt der opvoeding verhoogd wordt, dan worden ook hoogere kundigheden gevorderd van de onderwijzers; — bekwaamheden, die tegenwoordig nog niet ten volle door onze openbare instellingen kunnen verkregen worden. Ik bezig hier het woord „Onderwijzer” in den uitgestrektsten zin, en versta daaronder allen, die poging aanwenden, om de algemeene bevolking te onderwijzen. Wij hebben behoefte aan de bevordering eener grondige studie, aan oorspronkelijk onderzoek, aan *onafhankelijke* navorsching.”

En juist daarin ligt een belangrijk hoofdstreven van den vrijen Amerikaanschen geest, om zich ook, met de middelen, die men reeds bezit, *school*, *bibliotheek* en *drukpers*, op het gebied der wetenschap onafhankelijk te maken van *Euro-peschen* invloed. De Amerikaansche vrijheids-oorlog heeft dus meer te weeg gebracht, dan staatkundige onafhankelijkheid; zij heeft ook het zaad uitgestrooid eener onafhankelijke, wetenschappelijke beschaving, reeds zichtbaar in het streven naar eene eigene Amerikaansche nationaliteit en veerkracht, ontdaan van die vooroordeelen en belemmeringen, die het oude *Europa* in de algemeene ontwikkeling van den geest, maar al te zeer in den weg staan.

Gelijk eene hoogere Protestantische beschaving in ons werelddeel, als gevolg der gezegende Kerkhervorming, of eigenlijk als vrucht der meerdere bekendheid des Evangelies moet worden aangemerkt, zoo heeft de vrijverklaring van *Amerika*, de vrije pers en school, eene nieuwe veerkracht geschonken aan den geest. Sluimerende waarheden door de hervorming in *Europa* nog niet ten volle gewekt, zijn daar in het leven

getreden, en schieten steeds diepere wortelen in het karakter des volks. Wat zich nog als *chaos* in den wordenden Staat moge voordoen, wordt, eerlang door een krachtigen geest beheerscht, die allerwege licht en beschaving, letteren en wetenschap verspreidt, en, wij mogen dit van den Amerikaanschen geest en de toekomst verwachten, de snelle vorderingen op het stoffelijk gebied zal op zijde streven. Hoezeer de *Amerikaan* door de heerschende en algemeen verbreide taal van eenen Bacon, Sidney, Locke, gelijk van Shakespeare, Milton en Byron, deze schrijvers mede als hun algemeen eigendom erkennen, en de republiek der letteren geene eigenlijke grenzen heeft, zoo is toch reeds bij aanvang, een eigen *Amerikaansch* karakter in de geschriften van de uitstekendste *Amerikanen* vrij duidelijk. Naast het oorspronkelijk godsdienstige element der oudste planters, staat het praktische nut in alles op den voorgrond. Volkomene godsdienst- en gewetensvrijheid en praktisch nut, kunnen als hoofdtrekken eener eigene rigting van den Amerikaanschen geest worden aangemerkt, die ook in de geschriften van den onsterfelijken Washington, Franklin, Jefferson, Morris, Webster, Channing, Cooper, Prescott, Bancroft, enz. doorstralen. Niet te ontkennen valt het, dat de *Amerikaan*, met zijn *cui bono?* bestendig bij de hand, zich ook met opzigt tot de letteren tracht te ontdoen van oude en verouderde kluisters van vooroordeelen, die ook op het gebied der letteren in de oude wereld heerschend zijn. Over de kracht dier vooroordeelen, waartegen de jeugdige Amerikaansche letterkunde strijd voert, sprak reeds Brockden Brown, een man uit den vrijheids-oorlog, en verdediger van de regten der vrouwen: „Onze boeken,” zegt hij, „zijn meestal de voortbrengselen van *Europa*, en de vooroordeelen, die ons aankleven, zijn meestal voortgesproten uit die bron. Deze vooroordeelen mogen eenigzins verbeterd zijn door jaren en omgang met de wereld, maar zij bloeijen in volle kracht in jeugdige gemoederen, die opgevoed zijn in afzondering en afgescheiden van de wereld, en niet geoefend door den omgang met onderscheidene klassen van het menschdom. In mij bezaten zij een buitengewonen graad van

sterkte. Mijne woorden werden gekozen en bepaald overeenkomstig vreemde gebruiken, en mijne begrippen van waardigheid waren gevormd naar eenen maatstaf, die de *revolutie* volkomen heeft weggenomen. Nooit kon ik vergeten dat mijn stand was die van eenen *boer*, en in weerwil van mijn nadenken, was ik de slaaf van die gevoelens van zelfverachting en vernedering, welke overal elders aan dien stand eigen zijn en behooren; — hoewel slechts ingebeeld en denkbeeldig aan de westelijke stranden van den *Atlantischen* Oceaan.”

Men ziet hieruit, dat de *Amerikaansche* revolutie, zich niet slechts bepaalde tot eene staatkundige omkeering en onafhankelijk-verklaring der 13 oorspronkelijke vrijstaten; maar gelijk eene *tweede* hervorming ook dieper aangreep in de gemoederen, en de kluisters van oude en verouderde vooroordeelen van het vaste land van *Europa* trachtte af te werpen. Dit worstelen en streven, die vrijmaking meer en meer van vroegere kluisters is, wij zouden zeggen, een eigenaardige trek in het *Amerikaansche* karakter, voortgesproten uit de erkenning der menschenwaarde, zoo als het *Evangelie* die leert, en, dat karakter des volks, het karakter der eeuw, wordt ook hoe langer hoe meer het karakter eener nieuwe letterkunde, zoo als *Amerika* die, in zekere mate, in tegenstelling der vroegere *Engelsche* letterkunde ontwikkelt. „Het karakter der eeuw,” zegt de beroemde, ook bij ons bekende Channing, „is vrij sterk afgedrukt op hare letterkundige voortbrengselen. Wie, die het tegenwoordige kan vergelijken met het verledene, is niet getroffen door den krachtigen en ondernemenden geest der litteratuur van onzen tijd. Hij weigert zich bezig te houden met kleinigheden, of alleen louter gemakelijkheid ten dienste te zijn. Bijna al, wat tegenwoordig geschreven wordt, heeft thans eenige strekking tot eene of andere groote aangelegenheid van het menschdom. Verdichting is niet langer een louter vermaak; maar een nitmuntend genie, dat zich schikt naar het karakter der eeuw, heeft dit gebied der letteren bemagtigd, en heeft de verdichting van een speelgoed veranderd in een magtigen hefboom. In het ligte gewaad van een ver-

haal (*tale*), ademt zij over het geheel of haren eerbied voor het oude, of verlangen voor het nieuwe, deelt den geest en de lessen der geschiedenis mede, ontvouwt de werkingen van godsdienstige en burgerlijke instellingen, en verdedigt of bestrijdt nieuwe *theoriën* over opvoeding of zedekunde, door deze in het leven en in werking voor te stellen. De poëzy der eeuw heeft evenzoo een eigenaardig karakter. Zij slaat een dieper en meer doordringenden toon aan, dan die tot ons overkwam uit den tijd, dien men de luisterrijke eeuw der *Engelsche* dichtkunst genoemd heeft. De geregelde, verhevene, welklinkende toonen die een vroeger geslacht vermaakten, worden nu beschuldigd, ik zeg niet met welk regt, dat zij te veel op de oppervlakte der natuur en van het hart spelen. De menschen behoeven en verlangen een meer doordringenden toon, eene poëzy, die doordringt door het uitwendige leven in de diepten der ziel; die hare geheimzinnige werkingen openlegt; van de geheele uitwendige schepping frissche beelden en vergelijkingen ontleent, om daardoor op te helderen de geheimen der wereld, die in ons is. Zoo sterk is dit verlangen, dat buitensporigheden der verbeelding, en grove belcedigingen, beide van smaak en zedelijk gevoel, alligt vergeven worden, wanneer zij slechts sterke aandoeningen te weeg brengen."

Wanneer Channing aldus het algemeene karakter der eeuw en haren invloed op de letterkunde schetst, niet minder belangrijk achten wij voor eene juiste kennis der *Amerikaansche* poëzy, wat Griswold aanvoert, omtrent lokalen en bijzonderen invloed, die haar karakteriseert. „De donkere vergezigten, die ons zijn geopend geworden der oude beschaving van dit vaste land, — de schaduwbeelden, die wij bezitten van de vreemde lotgevallen en heldhaftige ondernemingen van de zeer verschillende karakters der kolonisten, die zich op onderscheidene hemelsbreedten kwamen nederzetten, en de lange en bijzondere oorlogen, waardoor het eene volk na het andere werd vernietigd, dat alles levert onmetelijke velden, die de heldenzanger kan betreden; terwijl onze sombere, oude wouden, rivieren, als stroomende zeeën, en meeren, die met den Oceaan wedijveren, valleijen

en bergen, benevens holen of grotten, waarin geheele volkstammen der oude wereld zich hadden kunnen verbergen, en luchtstreken en jaargetijden, zoo als die een bijzonder eigendom uitmaken van *Amerika*, overvloedige stof en beelden opleveren voor de beschrijvende dichtkunst."

Zoowel dus het karakter der eeuw, als de natuur, en, wat wij hier ook geenszins uit het oog moeten verliezen, de verschillende opvoeding, vooral van het vrouwelijk geslacht, naar *Amerikaansche* zienswijze, bragt, vooral na de vrijverklaring van *Amerika*, eene eigenaardige letterkunde en poëzy voort, aan welker bevordering ook vooral de vrouwen een ruim aandeel namen.

„In vijftig jaren,” zegt Griswold terecht van het vrouwelijk geslacht, „hebben zij hier meer gedaan op het gebied van den geest, dan er vroeger in vijf eeuwen door haar is verrigt.” En juist deze nieuwe rigting in de nieuwe wereld schrijven wij voornamelijk toe aan die hoogere opvoeding, die wij vroeger bij de beschouwing der akademien voor jonge dochters hebben leeren kennen.

Daar hebben wij reeds eene vereeniging van gegradueerde *Alumnae* (*association of alumnae*), benevens eenige met goud bekroonde prijsschriften, een gedicht, een meer afgetrokken onderwerp, benevens eene vertelling (*tale*) en andere onderwerpen, leeren kennen, die wij, als de liefelijke lentebloempjes, van allerlei geur en kleuren beschouwden. Wij kunnen die hier aanmerken als de voorloopers eener geheel eigenaardige vrouwelijke letterkunde, of beter gezegd, eener letterkunde der vrouwen, die men nergens zoo, als in de *Vereenigde Staten* aantreft. Hier heeft de meer geëmancipeerde vrouw, voor wier regten in de vorige eeuw nog een *Brown* streed, opgehouden alleen de *roman*-heldin te zijn, waarom heen zich, gelijk in de oude wereld, duizenderlei verschillend gevariëerde liefdes-geschiedenissen in het gewaad van romans of novellen bewegen; terwijl hier niet zelden de vreemdsoortigste hartstogten en levens-conflicten worden afgesponnen, waarvan de ontknooping een huwelijk, of het bezit eener schoone is, waarom heen de geschiedenis zich bewoog.

In de *Vereenigde Staten*, waar de vrouw op een geheel

ander standpunt staat dan in de oude wereld, heeft zij *zelve* de pen in handen genomen, om het veld der verbeelding en verdichting te bearbeiten, en een werkdadig aandeel te nemen aan de beschaving van den *geest*. Dat velen daarbij buiten den huisselijken kring in eene louter *ideale* wereld rondzweven, of zich in metaphysische sferen verheffen, of wel, in de oorspronkelijke *Amerikaansche* wouden en prairiën rondwalen, achten wij, naar onze wijze van zien, geenszins overeenkomstig de bestemming der vrouw, die het meeste nut in den *huisselijken* kring uitoefent; maar de *Amerikaan* acht, zoo als wij bij de opvoeding zagen, dat ook haar het regt toekomt, en dat zij er evenzeer als de man aanspraak op heeft, haren geest in ruimer kringen, in sferen van eigen schepping te bewegen; — ja, hij bestrijdt *onze* zienswijze ten opzichte der vrouw, als een verouderd vooroordeel der oude wereld; hij wijst zelfs met eenige fierheid op de voortbrengselen van den vrouwelijken geest, die inderdaad op het letterkundig gebied menigvuldig zijn, en zoo als Miss May zegt: „eene treffende eigenaardigheid (karakertrek) dezer eeuw, vooral op het gebied der fraaije letteren, uitmaken.”

Onder het groote getal der meest bekende en uitstekendste *Amerikaansche* geniën van het vrouwelijke geslacht, die zich door hare schetsen van vroegere zeden van eigen of vreemden bodem, door hare beschrijvingen, romannen (*romances*), novellen, verhalen (*tales*), of door dichtbundels, en wat dies meer zij, boven de vele schrijfsters voor dag- en weekbladen en tijdschriften eenen naam verworven hebben, noemen Putnam, Griswold en May, die ons hier tot gidsen verstrekken, de navolgenden: Hannah Adams, wier geschiedenissen in haren tijd wedijverden met de beste geschiedschrijvers, die *Amerika* toen opleverde. Miss Sedgwick volgde haar met bevallige beschrijvingen of schilderingen van het leven in *Nieuw-Engeland*; Mevrouw of Mrs. Lydia M. Child, geb. Francis, met een verhaal (*tale*) uit den tijd der *Pelgrims* en andere werken en treffende levensbeschrijvingen; Mevr. Brooks, met een werk, *Zophiël*, vol verbeelding en wezenlijke schoonheden; Mevr. Hale,

met schetsen uit het *Amerikaansche* leven; Miss Leslie leverde geestige beschouwingen van maatschappelijke toestanden; Miss Beecher daarentegen, hield zich bezig met bovennatuurkundige en godsdienstige bespiegelingen; Mevr. Gilman leverde schetsen en tafereelen uit de *zuidelijke* Staten, gelijk Mevr. Kirkland uit de nieuwe *westelijke* Staten en het leven in de wouden; Miss Fuller schetste eenen zomer aan de meeren, de vrouw der negentiende eeuw enz.; Miss Mackintosh, die de vrouw als een raadsel voorstelde, schreef meer over zedekundige onderwerpen, overwinning en zelfoverwinning, enz.; voorts noemen wij hier nog Mevr. (Mrs) Embury, Mrs Sigourney, Mrs Smith, Mrs Ellet, Mrs Stephens, Mrs Worthington, Mrs Judson, om geene anderen meer te vermelden, die zich in onderscheidene vakken van letterkunde hebben trachten te onderscheiden.

Vele dier namen prijken mede in de rij der dichters (poetesses), waarvan Griswold en Miss May uitgebreide bloemlezingen hebben in het licht gegeven; wij volgen deze laatste in de voorloopige vermelding van eenige der meest bekenden. „Weinige *Amerikaansche* vrouwen”, zegt deze laatste, „behalve de schrijfster van *Zophiel* (Mevr. Brooks) hebben gedichten geschreven van eenige aanmerkelijke uitgebreidheid, maar velen hebben geheele boekdeelen van poëzy, en losse stukken van verschillende verdiensten verspreid, door middel der nieuwspapieren en andere tijdschriften: dit getal is zelfs in zeer grooten overvloed. Deze groote overvloed heeft zelfs menig een aanleiding gegeven om de waarde van het genie te ontkennen, hetwelk bij nauwkeuriger onderzoek evenwel blijkt eigen te zijn aan deze opwellingen van *Amerikaansch* gezang.” — „Gelijk de zeldzame, vreemde plant, die men als kostbaar acht wegens den afstand van welken zij ons is overgebracht, dikwijls in schoonheid en geur verliezen zal, als men haar vergelijkt met den overvloed van wilde bloemen, die op onze beemden en aan den zoom van het boschland groeijen, zoo zal ook de lezer, wanneer hij door een onbevooroordeelden smaak bestuurd wordt, in de ontboezemingen van onze begaafde, vrouwelijke landgenooten, even-

veel bevalligheid van vorm, en krachtige zoetvloeiendheid van gedachten en gevoel opmerken, als in de bloemen van het vrouwelijke genie, geplukt in andere landen." — Wij slaan evenwel niet alle die dichtelijke voortbrengselen van het jeugdige *Amerika*, als „vruchten van het genie of der hooge beschaving" aan. — Toch toonen zij ons eene merkwaardige „verspreiding van den smaak en eene verfijning van gevoel" bij het schoone geslacht.

Ook hier zouden wij zeggen, als wij de geheele bloemlezing overzien, die voor ons ligt, wat wij vroeger van de *prijsschriften* der jonge dames zeiden, waaraan velen zich aansluiten: „zij gelijken de liefelijke *lentebloempjes*, van allerlei kleur en geuren van onze kunstmatig aangelegde voorjaars-tentoonstellingen." Zij werden, zoo het mij voorkomt, veelal aan de akademiën, gelijk in broeikasten, gedreven. — Wij weten niet of de *Amerikaansche* dichtersessen er zich mede zouden gevleid gevoelen, als wij de voortbrengselen van haar genie vergeleken bij de bonte mengeling en den rijken overvloed van allerlei gedichten der vroegere *minnezangers*. Ook deze zongen van allerlei, van min en liefde, van natuur en lente, in allerlei wijzigingen. Men zou van deze *Amerikaansche* litteratuur van het schoone geslacht ten deele kunnen zeggen, wat wij elders van die *minnezangers* zeiden, dat het geheele wezen en leven der *Amerikaansche* jufferschap, hare levenslust en vroomheid, hare liefde, hare stille huisselijkheid, hare weemoed en fijne gewaarwordingen, soms met levendige kleuren, in hare gedichten doorstraalt. De *Amerikaansche* natuur zelve, hare watervallen en trotsche berg- en woudgezigten, hare woestijnen en prairiën, hare jaargetijden, hare schoone morgen- en avonduren, maar ook godsdienst, vriendschap en liefde, versmachtingen en wat dies meer zij, het verledene en de toekomst, zijn onderwerpen door de *Amerikaansche* vrouwen veelvuldig bezongen. De prachtige *Hudson*, de *Niagara*, de *Susquehanna* en *Mississippi*, en andere trotsche natuurvoorwerpen; de storm, de orkaan en andere natuurtafereelen; — maar ook de stulp des tevredenen planters, de bloemtuin en de vogel, de *Huma* en *Whippoorwill* vonden hunne

zangeressen in verschillende toon en maat; terwijl onderwerpen als godsdienst, Christelijke feesten, den Sabbath, het sterven eens kinds: geloof, hoop en liefde, enz., tot de groote verscheidenheid behooren, die de *Amerikaansche* dichtbundels en bloemlezingen sieren.

Hoezeer de meeste dier gedichten geene hooge dichtelijke vlugt ademen, en slechts weinigen die dichtelijke waarde bezitten, die het wezenlijke *genie* kenmerken; zoo willen wij daarom toch der *Amerikaansche* dichtende jufferschap geenszins hard of liefdeloos beoordeelen; integendeel moeten wij erkennen, dat menige bloem uit dien Amerikaanschen bloemenhof, hoofdzakelijk door de jufferschap gekweekt, zoo als *Miss May* zegt, „hare eigenaardige schoonheid, geur en kleur bezit;” terwijl over het geheel genomen, het *Amerikaansche* schoone geslacht een betere smaak bezielt, dan bij ons het groote aantal vrouwelijke *consumenten*, van de winkeldochter af tot de aanzienlijke dame, die haren geest tot walgens toe voeden, door de lectuur van allerlei fabriekmatige romannen en novellen, en daardoor allen smaak voor de schoone dichtkunst missen.

Onder de *Amerikaansche* dichtersessen, waarop wij, even als op de bovenvermelde romanschrijfsters, terug komen, tellen wij Mevr. Anne Bradstreet, geb. Dudley, van Engelsche afkomst, Jane Turell, geb. Colman; Ann E. Bleeker, geb. Schuyler van *Nederlandsche* afkomst; Phillis Wheatley, een gestolen *Afrikaansch* kind, dat den naam harer Amerikaansche pleegouders droeg; Mevr. Warren, geb. Otis; de bovenvermelde Mevr. Brooks, dichteres van *Zophiël*; Mevr. Lydia Sigourney, geb. Huntley, zangeres der *Niagara*; Mevr. Gilman, Mevr. Embury, Mevr. Smith, geb. Hickman, Mevr. Elizab. F. Ellet, Mevr. Em. E. Judson, geb. Chubbock, Mevr. Stephens, Lucretia en Margaret Davidson, als zusters ook door smaak verwant; Mevr. Franc. S. Osgood, geb. Locke, Miss Woodbridge, Miss H. F. Gould, en vele anderen, die wij hier zelfs niet bij name kunnen noemen. De fabriekstad *Lowell* in *Massachusetts* telt zelfs eene geheele reeks van *dichtersessen* onder de vrouwen en meisjes, die in de fabrieken

arbeiten, en genoegzamen tijd vinden ter veredeling van haren smaak. Haar muzen-almanak, onder den titel van *Lowell Offering*, in proza en poëzy, kunnen wij hier slechts vermelden.

Men wane evenwel niet, dat het gebied der verdichting en poëzy in *Noord-Amerika* geheel aan het vrouwelijk geslacht is overgelaten: Charles Brockden Brown, reeds boven door ons genoemd, had het veld der romantische verdichting het eerst geopend; op hem volgde James K. Paulding, een *Nederlander* van afkomst, wiens voorouders zich te *Pavling*, aan den *Hudson*, hadden nedergezet. Hij koos dan ook bij voorkeur zijne stof ter verdichting, uit het leven der *Hollanders* in *Amerika*. Washington Irving is zelfs *Europeesch* beroemd, en wedijvert als roman-schrijver met James. F. Cooper, den *Amerikaanschen* Walter Scott genoemd, die zich het gebied der *wouden* en van den *Oceaan* onderworpen heeft, en in zijne meeste werken als een oorspronkelijk *Amerikaan* optreedt; terwijl William Simms zijne beelden en tafereelen uit de zuidelijke staten kiest. Hoffman onderscheidt zich door natuurschilderingen; Kennedy door humor en bevallige wijsbegeerte, Dr. Bird door karakterschilderingen. Nog anderen, wier namen wij hier laten volgen, als Flint, Ware, Osborn, Allston, Longfellow, Hall, Thomas Mathews, enz. hebben dit veld bearbeid, en zich ten deele als navolgers van Cooper of Washington Irving eenigen roem verworven; maar geen hunner schreef gelijk deze beide laatstgemelden, wier roem ook in *Europa* gevestigd is. De laatste munt uit door *humor*, waarin geen *Amerikaan* hem evenaart. Op beiden, gelijk op anderen, komen wij mede terug.

Onder de schrijvers van verhalen (*tales*), waartoe ook Irving behoort, bekleeden Richard H. Dana, Nathaniel Hawthorne, Willis, Poe, geene onaanzienlijke plaatsen onder de *Amerikanen*, waarbij men nog voegt de namen van Bryant, Legett, Hoffman en Simms enz. reeds boven vermeld. Terwijl deze met zoo vele schrijfters zamenwerkten om het veld der verdichting in onderscheiden vorm te bearbeiten, wedijverden Paulding en Irving als humoristen, waarin zij door sommige ande-

ren Robert C. Sands, John Sanderson enz. werden nagevolgd, maar niet overtroffen.

Het gebied der poëzy, gelijk wij zagen, door zulk een groot aantal dichters (poetesses) bearbeid, bleef ook niet zonder eenige dichters van uitstekenden naam, zoo als, om hier wederom slechts eenigen te noemen: Richard H. Dana, van *Cambridge*, James A. Hillhouse, Charles Sprague, van *Boston*, Joseph Rodman Drake, James G. Percival, Fritzgreene Halleck, William C. Bryant, Henry W. Longfellow, en onder de reeds bovennoemde schrijvers ook Hoffman, Allston, Willis, Simms, Paulding, benevens anderen, als: Pierpont, Daone, Brainard, Whittier, Benjamin, en van Schaick, even als Paulding, van *Nederlandschen* oorsprong. Onderscheidene bloemlezingen uit Amerikaansche dichters, als die van Griswold en den dichter Bryant doen ons een veel grooter getal dichters, gelijk de bloemlezing van Miss May, nog een aanzienlijker rij van dichters kennen; doch wij vertrouwen van een en ander genoeg genoemd te hebben om te doen zien, hoe in *Amerika* op het gebied der romantiek en der dichtkunst, schrijvers en schrijfsters elkan- der de hand leenen, om door hunne geschriften het rijk der schoonheid ook in de voortbrengselen der letterkunde uit te breiden.

Door deze werkzaamheid en deelneming aan de algemeene *beschaving*, en, zoo als wij vroeger gezien hebben, door medewerking aan de *Zondags*-school en het openbare onderwijs, en evenzoo aan de letterkunde staat de *Amerikaansche* vrouw op een geheel ander standpunt dan dit in de oude wereld het geval is. „Zij is niet alleen in haar eigen huis eene *priesteres*, zegt de volksschrijver Channing, „die met eene zachte, liefderijke stem de eerste waarheden der godsdienst aan den ontluikenden geest mededeelt; maar zij gaat (naar de *Zondags*-school) als eene zendeling van liefde daar buiten. De vrouw, die vroeger de slavin van den man, en later zijne speelpop was, verkrijgt nu, hoe langer hoe meer, aandeel in zijne edelste verrigtingen. Door de *drukkers* doet zij zich voornamelijk heinde en ver hooren. De drukpers is eene

grootere magt dan het spreekgestoelte. Boeken reiken verder dan de stem; en de vrouw, zich van dat middel bedienende, wordt de *leermeesteresse der volken*. In de kerken, waar zij niet spreken mag, worden hare *gezangen* gezongen, worden de uitwerkselen van haar genie gevoeld. Op zulk eene wijze vernietigt onze tijd de voorregten (*privilegiën*) van verloopene eeuwen.”

Men bespeurt derhalve ook hier, op het gebied der letteren, dat *Amerika* eene nieuwe rigting heeft ingeslagen. Behalve hare afzonderlijke novellen en verhalen, en hare dichtbundels, verschijnen vele opstellen door vrouwen geschreven in de vele *Amerikaansche* tijdschriften, vele gedichten in de dag- en weekbladen; ja, sommige tijdschriften staan geheel onder de redactie van vrouwen, hetwelk ook met dag- en weekbladen niet zelden het geval is.

In de volgende hoofdstukken zullen wij eenige der bovengenoemde schrijvers en schrijfsters, dichters en dichtersessen, nader leeren kennen. Wij stellen ons daarbij voor, om aan de hand der *poëzy*, de *Amerikaansche* natuur, hare wouden, uitgestrekte watervlakten, prachtige watervallen en stroomen, de vroegere woudbewoners, de *Indianen*, den geest der Puriteinen, die ook nog in de poëzy doorstraalt, het vrijheidsgevoel en de vaderlandsliefde, die den *Amerikaanschen* zanger bezielt, zijn strijd tegen slavernij, en wat dies meer zij, in oogenschouw te zullen nemen; terwijl wij op het gebied der *romantiek*, dieper worden ingeleid in de oorspronkelijke wouden, het leven der *Indianen* en eerste volkplanters; of wel zeetafereelen zullen leeren kennen, en *Amerikaansche* toestanden en levenstaferereelen zullen beschouwen, zoo als niet alleen de oostelijke, maar ook de westelijke Staten; niet alleen de vroegere, maar ook de tegenwoordige tijd die oplevert.

Poëzy en romantiek zullen ons achtervolgens in de nieuwe wereld rondleiden, en ons met hare natuur, hare vroegere en tegenwoordige bewoners, hun geest, en ook ten deele met hunne deugden en ondeugden bekend maken.

---

§ 2.

Amerikaansche poëzy; — algemeene trekken; — natuur-dichters: Thom. C. Upham, *God worshipped in his works*; — Willm. C. Bryant, *Thanatopsis*; — Miss Sigourney, *Niagara*; — Irving, *Passaic*; — Marg. v. Faugeries, de *Hudson*; — Paulding, de *Ohio*; — Mitchell en Bryant, *the Prairies*; — zangers der *Indianen*: Flint, *the Mounds*; Whittier, *an Indian's tale*, Miss Sigourney, *Indian names*; — Morris en Pierpont, bezingen de *pelgrim-vaders*; — de geest der Puriteinen: Christelijke poëzy; — Pierpont, *Hymne aan God*; — Dale, de *liefde van Christus (the love of Christ)*; — Wm. Leggett, den *Bijbel*; — Rich. H. Dana, de onsterfelijkheid (*immortality*); — dichters tegen den slavenhandel: Timotheus Dwight, *African distress*; — gezangen der vrijheid: Miss Gould, *American Hymn*, Miss Lynch, *Ode*; — Gould en Bryant, zangen aan den onsterfelijken Washington; — volkszangen: *Yankee Doodle*, *Hail Columbia*, *the star-spangled banner*; — nadere kennismaking met eenige dichters: William C. Bryant, Richard H. Dana, *the Buccaneer*; Longfellow; — eenige dichters: Ann E. Bleeker, Maria A. Brooks, Lydia A. Sigourney, Francis. S. Osgood; — het slavenmeisje Phillis Wheatley, en de dienstmaagd Maria James.

Men heeft met regt aangemerkt, dat de *poëzy* van eenig land of volk de uitdrukking is van den geest en de beschaving des volks, en daarom dient gekend te worden, als men met grond over het standpunt der beschaving van dat land, of van eenig tijdvak in de geschiedenis der ontwikkeling van den menschelijken geest en zijne rigting oordeelen wil; daarom willen wij ons hier meer bepaald met de reeds genoemde *Dichters* en *Dichtersessen* bezig houden. Daardoor hopen wij niet alleen het algemeene karakter der *Amerikanen* nader te leeren kennen, maar ook eene litteratuur, die ja, een gedeelte uitmaakt van de *Engelsche* letterkunde, maar tot nog toe in *Europa* weinig, en in ons land bijna in het geheel niet, bekend is. Wel heeft men het willen doen voorkomen, dat *Amerika* te jong is, om nog eene eigene *poëzy* en litteratuur te bezitten; dat de *Amerikaansche* dichters, in zoo verre dat land er eenigen bezit, zich niet boven het *middelmatige* verheffen. Schrijvers als Mistress Trollope, Dickens enz., die de ongegrondste vooroordeelen tegen de

Vereenigde Staten hebben pogen op te wekken, hebben tot de verspreiding dier meening toegebracht. Door het navolgend overzicht vertrouwen wij die valsche voorstelling genoegzaam te zullen wederleggen: *Amerika* bezit *Dichters* en *Dichteressen*, die naast de beste volksdichters der *Engelschen* kunnen gerangschikt worden, en wier gedichten, hoezeer in algemeene trekken, met die der *Engelschen* overeenstemmende, en groote gelijkheid bezittende, echter ook door schildering en kleuren, door beelden en vergelijkingen, zoo zeer van de *Engelschen* verschillen, als de natuur, het klimaat, benevens gebruiken en zeden der beide landen zelve verschillen. Zij zijn ten deele reeds uitdrukking geworden van natuur en volkskarakter beide.

Te meer moet men hetgeen *Amerika* op dit gebied van den geest heeft voortgebracht, waarden, omdat tot nog toe, hoofdzakelijk de leefwijze en omstandigheden min gunstig waren, eenen rijken schat van dichterlijke voortbrengselen te doen geboren worden, zoo als volkeren, die reeds eeuwen tellen, die kunnen hebben en ook veelal bezitten. Neemt men de gesteldheid van het *Amerikaansche* volk in aanmerking, den korten tijd, dat *Amerika* een eigen, zelfstandig volksbestaan geniet, de ongemeene bedrijvigheid des volks door handel en nijverheid, het zeldzaam rustende draven naar stoffelijke welvaart, waarvan wij in de straten van *Nieuw-York* en elders getuigen waren, — dan moet men zich veeleer verwonderen, dat er te midden dier zorg en beslommeringen, dier afleidingen door handelsbedrijf en nijverheid, door landbouw en scheepvaart, zoo veel op het gebied der dichtkunst en der verdichting is verrigt geworden, als werkelijk het geval is. Die verwondering klimt te hooger, als men tevens bedenkt, hoe de staatkundige bemoeijingen de algemeene deelneming en belangstelling wekken, waardoor men, oppervlakkig oordeelende, zou geneigd zijn te gelooven, dat er voor de beoefening der fraaije letteren ook geen enkelen oogenblik moest overblijven.

Evenwel de *Vereenigde Staten* bezitten dichters en dichteressen, die, hoezeer ook al geen *Shakespeare*, *Milton*, *Young*, *Pope* of *Byron*, *Engeland* zich geenszins

behoeft te schamen. Terwijl deze *Engelsche* dichters door de taal en afkomst der *Amerikanen* in de aanzienlijkste steden van *Amerika* (*Boston*, *Nieuw-York* en *Philadelphia*) gelezen worden, en door herdrukken en pracht-uitgaven inheemsch zijn, telt de poëzy zelve, hare gelukkige beoefenaars aan de boorden van den *Hudson*, zelfs zulken, die ook na hunnen dood eenen blijvenden naam hebben nagelaten. Om hier nog slechts eenigen te noemen: Freneau, Barlow, (dichter eener *Colombiade*) Sands, Hillhouse, Dwight, Trumbull, Brainard, en anderen onder de vroegeren, gelijk Bryant, Dana en Longfellow onder de levenden, benevens Sigourney, Gould en Osgood onder de dichtersessen, hebben gedichten voortgebracht, die tot eer zouden kunnen verstrekken, aan de dichtelijke letterkunde van elk ander land en volk.

In het voorafgaande hoofdstuk deelden wij slechts eenige hoofdtrekken der *Amerikaansche* poëzy, vooral der vrouwen mede. Zonder in eene vergelijking tusschen *Britsche* en *Amerikaansche* poëzy te kunnen treden, willen wij hier toch opmerkzaam maken op het verschil der *Amerikaansche* en *Britsche* natuur en toestanden, die ook bij den dichter der nieuwe wereld geheel andere denkbeelden, dan bij den *Brit* moet voortbrengen. „De uitgebreide *prairie* met hare wilde kudde, die nimmer kooi of stal behoeft;” — de „wereld der meeren” („*world of lakes*”), met hare uitgestrekte waternvlakten, die de hoofdwegen zijn van den toekomenden wereldhandel, waar de vloten der aarde met elkander om het bezit mogen strijden, maar waar nu, zoo als de dichter zegt:

„With tawny limb,
And belt and beads in sunlight glistening,
The savage urges on his skiff like wild bird on the wing;” —

deze behooren in de nieuwe wereld te huis; dus ook de beelden daaraan ontleend. Maar nog meer dan dit: het onmetelijke woud, met zijne wilde bewoners en oorspronkelijke bevolking, waar

„The forest hero, trained to wars,
Quivered, and plumed, and lithe, and tall,

And seamed with glorious scars,
Walks forth amid his reign to dare
The wolf, and grapple with the bear;” —

de volkoverlevering en het romantisch verhaal van het leven des *Indiaans*; de wilde heldenfeiten van den *Indi*aanschen krijg; de eigenaardigheden van hunne verschillende stammen; de woeste dapperheid der *Peguoden*, de schrik en geessel der vroegere volkplanters; het getal en de sterkte der *Mohikanen*, *Pokanokets* en *Narragansetts*, benevens het mystieke bijgeloof der *Irokesen*; — dit alles levert geheel verschillende onderwerpen voor de pen des dichters.

Zoodanige onderwerpen en beelden uit de natuur en het leven der *Indianen* ontleend, zullen zekerlijk eene ruime vergoeding mogen heeten, voor de zachtere schoonheden van een min schitterend en afwisselend klimaat, en van een overbeschaafd en bebouwd land gelijk *Engeland*.

„Daarenboven — zegt een *Engelsch* schrijver, — de groote leidende beginselen van het menschedom zijn niet dezelfde in *Amerika* als in *Brittannië*. De inrigting van het *Amerikaansche* bestuur, de gebruiken en de geheele staatkunde; de zeden en persoonlijke inzigten over rijkdom, en alles, wat het menschelijk karakter vormt, en eene eigenaardige rigting geeft aan de zamenleving, — al deze verscheidenheden, waarbij wij hier niet kunnen stilstaan, moeten noodwendiglijk eenen grooten invloed uitoefenen op den geest in al zijne verschillende verrigtingen, en nog meer op de *poëzy*, die zoo duidelijk de trekken afspiegelt van het zedelijk karakter van den mensch.”

Wie overigens de schoone en krachtige natuur der nieuwe wereld kent, zal zich het minst verwonderen, dat zij menigen dichter geïnspireerd en menig gedicht voortgebragt heeft, dat een eigenaardigen karaktertrek aan de *Amerikaansche* poëzy mededeelt. Zoo werd ook op het oude vastland, menig dichter door de onweerstandbare toovertaal der natuur beziel, en, overal elders spiegelt zich de natuur in de kunstproducten des dichters af. Inzonderheid vindt de *Amerikaansche* dichter in zijne prachtige natuur en natuurtooneelen, in zijne eerwaardige, eeuwenheugende en ondoor-

dringbare, sombere wouden, zijne trotsche bergen, onmetelijke grasvelden of *prairiën*, zijne magtige watervallen, prachtige meeren en stroomen, verrukkelijke rivieren, maar ook in de afwisseling der getijden, den *Indiaanschen* zomer, en wat dies meer zij, overvloedige stof en aandrang, om den indruk, dien deze op zijnen geest maken; zijne gewaarwordingen en gevoelens, in gedichten uit te storten, en met zoodanige kleuren te verwen, als de jeugdige en krachtige natuur van *Amerika* die oplevert. Een aantal dier natuur-gedichten liggen voor ons, als van Brainard, Simms, Dawes, Wilcox, Longfellow, Eastburn, Miss Sigourney, Miss Gould, Bryant, Paulding, Whittier, Miss Ellet, Mellen, Hoffman, Charlton, Peabody, Street, Mitchell, Upham, Tuckerman en anderen. Die allen te beschouwen is ons niet doenlijk; wij kiezen slechts eenigen der voornaamsten; terwijl wij ons moeten vergenoegen andere gedichten met een enkel woord te vermelden. Ook de bloemlezingen van Willm. C. Bryant, Griswold, en Miss May bevatten reeds een groot aantal gedichten, die ons de natuurschoonheden der nieuwe wereld schetsen, gelijk men die elders niet zoo aantreft.

Reeds de gewijde dichter had het gezegd:

„De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk. De dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap. Geene sprake en geene woorden zijn er, waar hunne stemme niet wordt gehoord” (Psalm XIX : 2, 4). Onder dit motto bezong de dichter Thomas C. Upham, de algemeene taal der natuur, die opleidt tot de aanbedding van Jehovah.

GOD WORSHIPPED IN HIS WORKS.

Men use a different speech in different climes,
But Nature hath one voice, and only one.
Her wandering moon, her stars, her golden sun,
Her woods and waters in all lands and times,
In one deep song proclaim the wondrous story,
They tell it to each other in the sky,
Upon the winds they send it sounding high,
Jehovah's wisdom, goodness, power, and glory.
I hear it come from mountain, cliff and tree,
Ten thousand voices in one voice united;

On every side the song encircles me,
The whole round world reveres and is delighted.
Ah! why, when heaven and earth lift up their voice,
Ah! why should man alone nor worship nor rejoice?

Een ander dichter, William C. Bryant, op wien wij later terug komen, en die als Christen dichter, een aangenaam melancolischen toon in zijne gedichten aanslaat, treedt met verrukking de *wouden* in, of wandelt over *prairiën*; overal luistert hij naar de taal der natuur, de stemme Gods, en doet ze ons verstaan. Hoe voortreffelijk is bijv. de aanhef van zijn *Thanatopsis*, dat wij later in zijn geheel zullen leeren kennen.

To him who, in the love of Nature, holds
Communion with her visible forms, she speaks
A various language. For his gayer hours
She has a voice of gladness, and a smile
And eloquence of beauty; and she glides
Into his darker musings with a mild
And gentle sympathy, that steals away
Their sharpness, ere he is aware. When thoughts
Of the last bitter hour come like a blight
Over thy spirit, and sad images
Of the stern agony, and shroud, and pall,
And breathless darkness, and the narrow house,
Make thee to shudder, and grow sick at heart, —
Go forth unto the open sky, and list
To nature's teachings, while from all around —
Earth and her waters, and the depths of air —
Comes a still voice. —

Meer dan één dichter en dichteresse hebben vertoefd bij de ontzagwekkende en verrukkelijke natuur-tafereelen, die de nieuwe wereld oplevert, en hebben er de stemme Gods vernomen, zoo wel in de vlakten, als in de stormen der zee en der wouden: wij kiezen hier nog een gedicht, eene *Hymn of Nature*, van Peabody, om daarna de zangers der trotsche en ontzagwekkende watervallen te leeren kennen:

God of the earth's extended plains!
The dark green fields contented lie:
The mountains rise like holy towers,
Where man might commune with the sky:
The tall cliff challenges the storm
That lowers upon the vale below,
Where shaded fountains send their streams,
With joyous music in their flow.

God of the dark and heavy deep!

The waves lie sleeping on the sands,
Till the fierce trumpet of the storm
Hath summon'd up their thundering bands,
Then the white sails are dash'd like foam,
Or hurry, trembling, o'er the seas,
Till, calm'd by thee, the sinking gale
Serenely breathes, depart in peace.

God of the forest's solemn shade!

The grandeur of the lonely tree,
That wrestles singly with the gale,
Lifts up admiring eyes to thee;
But more majestic far they stand,
When, side by side, their ranks they form,
To wave on high their plumes of green,
And fight their battles with the storm.

God of the light and viewless air!

Where summer breezes sweetly flow,
Or, gathering in their airy might,
The fierce and wintry tempests blow;
All — from the evening's plaintive sigh,
That hardly lifts the drooping flower,
To the wild whirlwind's midnight cry —
Breathe forth the language of thy power.

God of the fair and open sky!

How gloriously above us springs
The tended dome, of heavenly blue,
Suspended on the rainbow's rings!
Each brilliant star that sparkles through,
Each gilded cloud that wanders free
In evening's purple radiance, gives
The beauty of its praise to thee.

God of the rolling orbs above!

Thy name is written clearly bright
In the warm day's unvarying blaze,
Or evening's golden shower of light;
For every fire that fronts the sun,
And every spark that walks alone
Around the utmost verge of heaven,
Were kindled at thy burning throne.

God of the world! the hour must come,

And Nature's self to dust return;
Her crumbling altars must decay;
Her incense fires shall cease to burn:
But still her grand and lovely scenes
Have made man's warmest praises flow;
For hearts grow holier as they trace
The beauty of the world below.

Meermalen werd de ontzagwekkende waterval, de *Niagara* beschreven en bezongen: een aantal watervallen, en in onderscheidene rivieren, bezit de nieuwe wereld; wij zagen de *Butter-milk falls* aan den prachtigen *Hudson*, die van de *Passaic*; doch geene overtreft in grootte en ontzagwekkende massa van water, die zich uit het *Erie-meer* nederstort, de *Niagara*, jaarlijks door duizenden menschen bezocht. De dichter *Brainard*, *Miss Gould* en *Miss Lydia H. Sigourney*, hebben hunne namen daaraan verbonden, door hunne dichterlijke krachten er aan toe te wijden om dat ontzagwekkende schouwspel der natuur waardiglijk te bezingen. Hoe voortreffelijk ook het gedicht van *John G. C. Brainard* zij, wij geven aan dat van *Miss Sigourney* de voorkeur: zij spreekt de gewijde taal der psalmen. Men hoore en vergelijk; eerst *Brainard*:

THE FALL OF NIAGARA.

(*Labitur et labetur*).

The thoughts are strange that crowd into my brain
While I look upward to thee. It would seem
As if God pour'd thee from his „hollow hand,”
And hung his bow upon thine awful front;
And spoke in that loud voice, which seem'd to him
Who dwelt in *Patmos* for his Saviour's sake,
„The sound of many waters,” and had bade
Thy flood to chronicle the ages back,
And notch His cent'ries in the eternal rocks,

. . . . .

En nu *Miss Sigourney*. Het is ons als sprak zij de taal des gewijden dichters:

Flow on for ever, in thy glorious robe,
Of terror and of beauty. Yes, flow on
Unfathom'd and resistless. God hath set
His rainbow on thy forehead: and the cloud
Mantled around thy feet. And he doth give
Thy voice of thunder power to speak of Him
Eternally, — bidding the lip of man
Keep silence, — and upon thine altar pour
Incense of awe-struck praise.

. . . . .

Thou dost speak
Alone of God, who pour'd thee as a drop
From his right hand, — bidding the soul that looks

Upon thy fearful majesty, be still,
Be humbly wrapp'd in its own nothingness,
And lose itself in Him.

Wij kunnen deze beide gedichten niet in hun geheel mededeelen, doch genoeg reeds om ze te vergelijken, en te doen zien welk eene hooge dichterlijke geestkracht en vlugt beide bij den aanblik van dat prachtige schouwspel bezielen. De dichter Joseph H. Nichols bezong de watervallen der *Housatonic* (*Falls of the Housatonic*), en Washington Irving, dien wij later nader zullen leeren kennen, die van de *Passaic*, waarvan wij boven spraken, en door ons, benevens de stroomsnelten (*rapids*) te *Paterson* in 1850 bezocht. Ook ter herinnering aan het liefelijke en romantische dal, waar, om zoo te zeggen, de voetstappen der *Indianen* nog staan ingedrukt, en waar de groote Washington, in een rotstempel der natuur, de bevrijding van *Amerika* besloot, — laten wij dit laatste gedicht hier volgen:

THE FALLS OF THE PASSAÏC.

In a wild, tranquil vale, fringed with forests of green,
Where nature had fashion'd a soft, sylvan scene,
The retreat of the ring-dove, the haunt of the dear,
Passaic in silence roll'd gentle and clear.

No grandeur of prospect astonish'd the sight,
No abruptness sublime mingled awe with delight;
Here the wild flow'ret blossom'd, the elm proudly waved,
And pure was the current the green bank that laved.

But the spirit that ruled o'er the thick tangled wood,
And deep in its gloom fix'd his murky abode,
Who loved the wild scene that the whirlwinds deform,
And gloried in thunder, and lightning, and storm;

All flush'd from the tumult of battle he came,
Where the red men encounter'd the children of flame,
While the noise of the war-hoop still rang in his ears,
And the fresh bleeding scalp as a trophy he bears:

With a glance of disgust, he the landscape survey'd,
With its fragrant wild flowers; its wide waving shade; —
Where Passaic meanders through margins of green,
So transparent its waters, its surface serene.

He rived the green hills, the wild woods he laid low;
He taught the pure stream in rough channels to flow;
He rent the rude rock, the steep precipice gave,
And hurl'd down the chasm the thundering wave.

Countless moons have since roll'd in the long lapse of time;
Cultivation has softened those features sublime;
The axe of white man has lighten'd the shade,
And dispell'd the deep gloom of the thicketed glade.

But the stranger still gazes, with wondering eye,
On the rocks rudely torn, and groves mounted on high;
Still loves on the cliffs dizzy borders to roam,
Where the torrent leaps headlong embosom'd in foam.

Gelijk deze watervallen, zoo vonden ook de meeren, *Ontario*, *Seneca*, benevens de rivieren, de *Hudson*, *Susquehannah*, *Ohio*, de *Mississippi* en anderen, hare dichters en dichtersessen. Miss Elizabeth F. Ellet bezong het eerste, het meer *Ontario* en de *Susquehannah*; James G. Percival, het meer *Seneca*; Goodrich, het meer *Superior*; Miss Margaretha v. Faugeres, den prachtige *Hudson*; Brainard, de *Salmon-river*, die zich te *East-Haddam* in de *Connecticut* werpt; James K. Paulding, de vaart langs de *Ohio* (*passage down the Ohio*); Miss Sarah J. Hale, de *Mississippi*; Rob. R. Charlton, de rivier *Ogeechee*, en Miss Elizab. M. Chandler de *Brandywine*, eene schoone rivier, nabij hare geboorteplaats in *Delaware*. Dat ook deze gedichten, overeenkomstig de onderwerpen, niet van dichtertelijke natuur-schilderingen ontbloot zijn, zou uit de mededeeling daarvan kunnen blijken, doch wij kunnen ons ook hier slechts tot enkele brokstukken en proeven bepalen.

Margaretha v. Faugeres, de dochter van de dichteresse Mrs Ann E. Bleecker (van *Nederlandsche* afkomst) in wier dichtbundel ook hare gedichten in 1793 werden uitgegeven, bezong, reeds in de vorige eeuw, den *Hudson* en *Mohawk*. Wij ontleenen er slechts een enkel gedeelte uit:

Through many a „blooming wild” and woodland green,
The *Hudson's* sleeping waters winding stray,
Now 'mongst the hills its silvery waves are seen,
And now through arching willows steal away:
Then bursting on the enamoured sight once more,
Gladden some happy peasant's rude retreat,
And passing youthful *Troy's* commercial shore,
With the hoarse *Mohawk* roaring surges meet.
Oh! beauteous *Mohawk*! wildered with thy charms,
The chilliest heart sinks into rapturous glows,

While the stern warrior, used to loud alarms,
Starts at the thunderings of thy dread Cohoes!
Now more majestic rolls the ample tide,
Tall waving elms its clovery borders shade,
And many a stately dome, in ancient pride
And hoary grandeur, there exalts its head.
There trace the marks of culture's sunburnt hand,
The honey'd buckwheat's clustering blossoms view,
Dripping rich odours, mark the beard-grain bland,
The loaded orchard, and the flaxfield blue.
Albania's gothic spires now greet the eye;
Time's hand hath wiped their burnish'd tints away
And the rich fanes which sparkled to the sky,
'Rest of their splendours, mourn in cheerless grey.

Men ziet, als beschrijvend gedicht is dit stuk niet van waarde ontbloot. Wanneer men dáár van boekweit- en vlasvelden, van rijke boomgaarden en olmen leest, zou men wanen een *Nederlandsch* landschap voor zich te hebben. Nu, zoo is het ook aan dit gedeelte van den *Hudson*, waar ik meer dan één punt aantrof, dat ik bij onzen *Vetuw-zoom*, bijv. *Oosterbeek* enz. vergeleek. Doch de namen van het jeugdige *Troy*, *Albany* met zijne trotsche koepel-daken, en gothische toren-spitsen, geven aan dit tafereel iets treffends, iets Oostersch. Het *Ontario*-meer en de *Susquehannah* door Miss Ellet hier voorbijgaande, willen wij de vaart langs de *Ohio* door James K. Paulding, een *Nederlander* van afkomst, door eene enkele proef, mede als beschrijvend gedicht, doen kennen. Later, als wij Audubon op zijne togten vergezellen, komen wij op dien prachtigen en schoonen stroom terug. Paulding leert ons wat die stroom vroeger was, wat zij thans is.

As down *Ohio's* ever ebbing tide,
Oarless and sailless, silently they glide,
How still the scene, how lifeless, yet how fair,
Was the lone land that met the strangers there!
No smiling villages or curling smoke,
The busy haunts of busy men bespoke:
No solitary hut the banks along,
Sent forth blithe Labour's homely, rustic song;
No urchin gamboll'd on the smooth white sand,
Or hurl'd the skipping-stone with playful hand,
While playmate dog plunged in the clear blue wave,
And swam, in vain, the sinking prize to save.

Where now are seen, along the river side,
Young busy towns, in buxom painted pride,
And fleets on gliding boats with riches crown'd,
To distant Orleans or St. Louis bound.
Nothing appear'd but nature unsubdu'd,
One endless, noiseless woodland solitude,
Or boundless prairie, that aye seem'd to be
As level and as lifeless as the sea;
They seem'd to breathe in this wide world alone,
Heirs of the Earth — the land was all their own!

Gelijk men weet, de *Ohio* (d. i. de Schoone) stort zich in den *Mississippi*, dien reus der stroomen in het Westen, uit. Wat de *Niagara* is onder de Amerikaansche watervallen, dat is de *Mississippi* onder de stroomen.

Men hoore hoe voortreffelijk ook Miss Sarah J. Hale den toon aanheft om dien vorst der stroomen te bezingen:

Monarch of Rivers in the wide domain
Where Freedom writes her signature in stars,
And bids her Eagle bear the blazing scroll
To usher in the reign of peace and love,
Thou mighty *Mississippi*! — may my song
Swell with thy power, and though an humble rill;
Roll, like thy current, through the sea of Time,
Bearing thy name, as tribute from my soul
Of fervent gratitude and holy prise,
To Him who pour'd thy multitude of waves.

Met hooggestemd gevoel vergelijkt zij dezen stroom bij eenige der voornaamste der oude wereld: den *Rhijn*, de *Seine*, *Theems* enz., wier volken zich thans, aan de boorden van den magtigen *Hudson*, in het genot der vrijheid verheugen, en, klimt daarna op tot den Schepper, toen nog de Geest Gods op de wateren zweefde. Ook de rollende stroomen vermelden Gods lof; terwijl de *Mississippi* het koor der vrijheid leidt.

The Rivers roll their song of social joy,
And Ocean's organ voice is sounding forth
The Hymn of Universal Brotherhood!

Zoo verre, ja reeds tot in de *prairiën* achter den *Mississippi*, is eene vrije bevolking, en daaronder ook eene *Nederlandsche* nederzetting (te *Pella* in *Jowa*) doorgedrongen. Verscheidene *Amerikanen* hebben, zoo in poëzy als proza (James Hall), die onmetelijke grasvelden, met verrukkelijk bloem-

tapijt bedekt, beschreven. Onder de dichters der *prairiën* tellen wij: den bovengenoemden Will. C. Bryant en J. K. Mitchell's *Song of the prairie*. Het laatste is een opwekkend lied om zich naar de *prairiën* te begeven. In het eerste herkent men den ernstig denkenden zanger van *Thanatopsis*. Van een en ander geven wij slechts een gedeelte tot proeve, en, zoo als wij boven bij de *Niagara* deden, ter vergelijking.

Zie hier een couplet van het losse en luchtige prairie-lied van Mitchell:

Oh! fly to the prairie, sweet maiden, with me,
As green, and as wide, and as wild as the sea!
Its bosom of velvet the summerwinds ride,
And rank grass is waving in billowy pride. enz.

Hoe geheel anders, diep gevoeld en ernstig gedacht, spreekt hier wederom Bryant, die ook de *Western World* bezong:

THE PRAIRIES.

These are the gardens of the desert, these
The unshorn fields, boundless and beautiful,
For which the speech of England has no name;
The *prairies*. I behold them for the first,
And my heart swells, while the dilated sight
Takes in the encircling vastness. Lo! they stretch
In airy undulations, far away,
As if the Ocean, in his gentlest swell,
Stood still, with all his rounded billows fix'd,
And motionless for ever. Motionless?
No, they are all unchain'd again. The clouds
Sweep over with their shadows, and, beneath,
The surface rolls and fluctuates to the eye;
Dark hollows seem to glide along, and chase
The sunny ridges.

Breezes of the South!

Who toss the golden and the flame-like flowers,
And pass the prairie-hawk, that, poised on high,
Flaps his broad wings, yet moves not! — ye have played
Among the palms of Mexico, and vines
Of Texas, and have crisp'd the limpid brooks
That from the fountains of Sonora glide
Into the calm Pacific; — have ye fann'd
A nobler or a lovelier scene than this?
Man hath no part in all this glorious work:
The hand that built the firmament hath heaved

And smooth'd these verdant swells, and sown their slopes
With herbage, planted them with island groves,
And hedged them round with forests. Fitting floor
For this magnificent temple of the sky, —
With flowers whose glory and whose multitude
Rival the constellations! The great heavens
Seem to stoop down upon the scene in love; —
A nearer vault, and of a tenderer blue,
Than that which bends above the eastern hills.

As o'er the verdant waste I guide my steed,
Among the high, rank grass that sweeps his sides,
The hollow beating of his footsteps seems
A sacrilegious sound. I think of those
Upon whose rest he tramples. Are they here, —
The dead of other days? And did the dust
Of these fair solitudes once stir with life,
And burn with passion? Let the mighty mounds
That overlook the rivers, or that rise
In the dim forest, crowded with old oaks,
Answer. A race that long has passed away
Built them; — enz. enz.

Verder durven wij dit voortreffelijke gedicht niet afschrijven. Zoo hier als elders legt de dichter veel gevoel voor de *Indianen*, van hunnen oorspronkelijken geboortegrond verdrongen, aan den dag. En dit heeft hij met vele andere dichters gemeen, die de vroegere geslachten der *Indianen*, de *Peguods*, de *Tuscaroras* enz. ten onderwerp hunner gedichten kozen. Met voorbijgaan van een aantal andere *natuurdichten*, die wij anders reeds hadden aangeteekend ¹⁾, willen wij hier nog bij voorkeur dezulken noemen, welke aan die voorgeslachten hunne stof ontleenen, als: Philip Freneau, reeds een der oudere dichters; hij bezong *den stervenden Indiaan* (*the dying Indian*), Tomo-Chequi geheeten, gelijk de *Indiaansche begraafplaats* (*the Indian Burying-ground*); Ti-

---

1) Bijv. Brainard en Ch. F. Hoffman, beiden bezongen den *Indiaanschen zomer* (*Indian Summer*); Alfr. B. Street, de lente in een Amerikaansch woud (*an American Forest Spring*); Wilcox, de lente-melodie des wouds (*Vernal Melody of the Forest*); Tuckerman, *the Tri-mountain* (*N. Engeland*); Bryant: opschrift aan den ingang eens wouds, (*Inscription for the entrance to a wood*); Fitz-Groene Halleck, *Weehawken*; James O. Rockwell, bezong de ijsbergen (*the Iceberg* en *the Ice-Mountain*); William G. Simms, de *Cypres-moerassen* (*Swamps*), eene merkwaardige tegenstelling der prairiën, vooral in het zuiden en aan den *Mississippi*. Zijn gedicht *the edge of the Swamps* mag met de *prairies* vergeleken worden.

motheus Dwight, mede reeds vroeger door ons genoemd: *de vernieling der Pequods (the Destruction of the Pequods)*; Fitz-Greene Halleck: *Red. Jacket*, het opperhoofd der Indiaansche stammen, der *Tuscaroras*; Edward C. Pinkney: *de Indiaansche bruid (the Indian's bride)*; James Wallis Eastburn: *Song of an Indian Mother*, en *Philip's dream*. Deze Philip was *Sachem* der Indianen. Lydia H. Sigourney bezong de *Indiaansche Namen (Indian Names)*; James G. Percival, *het graf van het Indiaansch Opperhoofd (the grave of the Indian Chief)*, Longfellow beschreef de begravenis van den *Minnisink (burial of the Minnisink)*, en den Indiaanschen jager (*the Indian Hunter*); M'lellan Jr., legde den *Cherokee Indiaan* eene hymne in den mond (*Hymn of the Cherokee Indian*). Ook Miss Gould bezong den *Cherokees* te *Washington* en den Indiaanschen knaap met den boog zijns vaders (*the Indian boy with his Father's bow*). Men ziet deze gedichten geven eene bijzondere mengeling in eene *Amerikaansche* bloemlezing van gedichten. Inzonderheid was het ook hier wederom de dichter W. C. Bryant, die zich gaarne met die stof onledig hield: *de jonge Indiâne; het graf van den wilde; een Indiaan aan de begraafplaats zijner vaderen (an Indian at the burying-place of his Fathers)*. Deze boeiden hem, en leverden hem de stof tot voortreffelijke gedichten, waarin hij even veel menschenliefde als sympathie voor die verdrongene volksstammen aan den dag legt; terwijl Snelling ons eene *Dacotah-legende*: de geboorte des donders (*the birth of Thunder*) leverde; ook Bryant gaf een Indiaansch verhaal (*an Indian story*), gelijk ook John G. Whittier, eene Indiaansche sage (*an Indian's tale*) en legende.

Deze soort van *Indiaansche* gezangen vergunnen ons een blik op de geslachten, die eertijds waren, en maken een eigenaardig bestanddeel uit der *Amerikaansche* poëzy. Hier zijn het geene ridderburgten of ruïnen van ridderkasteelen, waarbij de dichter verloopene eeuwen oproept en de geslachten herdenkt, die in ridderpracht en grootheid hebben geschitterd en voorbij zijn gegaan gelijk aan den grijzen *Rhijn*. De eenvoudige grafheuvel (*mound*) der Indianen, de be-

graafplaatsen (*burying-grounds*), een Indiaansche naam of overlevering roept den Amerikaanschen dichter de *Roodhuiden* in het geheugen terug, die vóór hem, vóór dat de *Pelgrim-vaders* deze stranden bezochten, den grond bewoonden; doch al meer en meer, thans tot achter den *Mississippi* verdrongen zijn door den blanken *Europeaan*. Wat die grafheuvelen zijn, doet ons M. Flint verstaan, die deze heuvelen aan de westelijke rivieren bezocht en bezong (*Mounds on the western Rivers*).

. . . . .
From the dark summit of an Indian mound
I saw the plain, outspread in living green;
Its fringe of cliffs was in the distance seen,
And the dark line of forest sweeping round.

I saw the lesser mounds which round me rose;
Each was a giant heap of mouldering clay;
There slept the warriors, women, friends, and foes,
There, side by side, the rival chieftains lay;
And mighty tribes, swept from the face of day,
Forgot their wars, and found a long repose.

Alvorens een handvol *Pelgrims* zich aan het strand van *Naragansetts* (*N. Plymouth*) had nedergezet, had de Voorzienigheid de magtige stammen der *Indianen* aanmerkelijk gedund; Whittier teekent daaromtrent boven zijn *Indian's Tale* aan: „Algemeen geloofden de eerste nederzetteren in *Nieuw-Engeland*, dat eene vernielende pestziekte (*pestilence*), kort voor hunne aankomst aldaar, de schoonste streken des lands, langs het zeestrand, in groote mate ontvolkt had. De *Indianen* zelfden bevestigden dit gevoelen, en gaven aan de *Engelschen* eene verschrikkelijke beschrijving van de verwoestingen door den grooten ongezienen *Vernieler* (*Destroyer*).” Daarom legt gemelde dichter aan een ouden *Powah*, die zijn geheele geslacht zag wegsterven, deze woorden in den mond:

. . . . .
That God had sent his angels forth,
To sweep our ancient tribes away,
And poison and unpeople earth.

And it was so — from day to day
The spirit of the plague went on,
And those at morning blithe and gay,
Were dying at the set of sun. —

They died, — our free, bold hunters died, —
The living might not give them graves, —
Save when, along the water-side,
They cast them to the hurrying waves.

The carrion-crow, the ravenous beast,
Turned loathing from the ghastly dead; —
Well might they shun the funeral feast
By that destroying angel spread!

Wat de Engel des doods gespaard had, werd later door de toenemende bevolking der blanken verdrongen. Evenwel lieten de *Indianen* allerwege, in de oostelijke Staten en elders, sporen van hun vroeger bestaan en van hunne taal na, in daar nog aanwezige plaatsnamen, of namen van bergen, baaijen, meeren, rivieren en watervallen. Miss Lydia H. Sigourney gedenkt die in haar gedicht:

INDIAN NAMES.

Ye say they all have pass'd away,
That noble race and brave,
That their light canoes have vanished
From off the crested wave;
That midst the forests where they roamed
There rings no hunter about,
But their name is on your waters,
Ye may not wash it out.

'T is where *Ontario's* billow
Like Ocean's surge is curled,
Where strong *Niagara's* thunders wake
The echo of the world.
Where red *Missouri* bringeth
Rich tribute from the west,
And *Rappahannock* sweetly sleeps
On green Virginia's breast.

Ye say their cone-like cabins,
That clustered o'er the vale,
Have fled away like withered leaves
Before the autumn gale;
But their memory liveth on your hills,
Their baptism on your shore,
Your everlasting rivers speak
Their dialect of yore.

Old *Massachusetts* wears it,
Within her lordly crown,
And broad *Ohio* bears it,
Amidst his young renown;

Connecticut hath wreathed it
Where her quiet foliage waves,
And bold *Kentucky* breathed it hoarse
Through all her ancient caves.

Wachusset hides its lingering voice
Within his rocky heart,
And *Alleghany* graves its tone
Throughout his lofty chart;
Monadnock on his forehead hoar
Doth seal the sacred trust,
Your mountains build their monument,
Though ye destroy their dust.

Voorzeker zulke onderwerpen uit de Amerikaansche natuur ontleend gelijk de medegedeelde, benevens de zangen aan de vroegere *Roodhuiden* gewijd, geven aan de *Amerikaansche* poëzy eene afwisseling, gelijk men nergens elders zoo aantreft. Wel heeft men ook in *Europa* verscheidene dichters, die onze prachtige stroomen *Donau*, *Rhijn*, en zijne watervallen bezongen; wel heeft ook de *Caledonische* bard de beelden zijner heldenzangen uit de *sombere* natuur van *Caledonië* ontleend; doch geheel verschillend van deze zijn de *Amerikaansche* natuur-zangen, omdat de natuur zelve, daar zoo vele andere beelden en stoute denkbeelden oplevert: wáár vindt men zulke watervallen, als de *Niagara*, wáár zulke *prairiën*? — Talrijk zijn inzonderheid, de door ons zoogenoemde *Indianen*-zangen, die geheel uitsluitend aan *Amerika* behooren, en waaraan menig dichter en menige dichteres zijne of hare dichterlijke gave beproefd heeft: zij zijn, voor ons inzonderheid, ook niet van belang ontbloot, want zij vergunnen ons eenen blik aan de overzijde van den *Atlantischen* Oceaan in de huishouding, op de zeden en gebruiken der geslachten, welke daar eertijds bestonden, doch nu tot over den *Mississippi* zijn teruggedrongen. Inzonderheid heeft ook weder de dichter Bryant, zoo als wij boven zeiden, eenige voortreffelijke gedichten aan de *Indianen* gewijd: behalve de reeds genoemden, een *Indisch verhaal* en een *Indiaan bij de begraafplaats zijner vaderen*, heeft men van hem de *jonge Indiane*, het *lijk des wilden*, enz., welk laatste wij alleen uit eene vertaling van Philarète Chasles kennen. „Edel geslacht, zegt hij in het slot-couplet, dat uit zijne natuur-wouden verdwenen

is, — en wij, wij hebben op de opeengehoopte asch dier geslachten onze woningen gebouwd. De veroverde gebieden gehoorzamen ons; het land der *Indianen* is ons vaderland, hunne bronnen laven ons, hunne akkers leveren ons korenaren, hunne schaduwrijke boomen beschermen onze verliefden. Wij hebben hun alles ontnomen: — ach! laat hunne graven hun blijven!”

En zóó is het, de komst der blanken aan hunne stranden, der *Hugenoten* in *Virginië*, van Hudson en de *Nederlanders* op het *Manhattan*-eil., en der *Pelgrims* in de *Narragansett*-baai, waren de eerste schreden ter verdringing en gedeeltelijke uitroeijing eener vroegere, oorspronkelijke bevolking, wier voetstappen nog in den maagdelijken grond gedrukt staan; wier grafheuvels en plaatsnamen nog een aandenken aan hun vroeger bestaan hebben achter gelaten. Zoo als wij reeds vroeger gezegd hebben, vele *Amerikanen*, geschiedschrijvers, redenaars bij gedachtenisfeesten, schilders en dichters hebben zich met die *Pelgrims* bezig gehouden. Het voortreffelijke gedicht van *Morris*, *the Rock of the Pelgrims* hebben wij reeds elders medegedeeld; wij herhalen hier het laatste couplet:

The Pilgrims of old an example have given
Of mild resignation, devotion and love,
Which beams like the star in the blue vault of heaven;
A beacon-light hung in their mansion above.
In church and cathedral we kneel in our prayer,
Their temple and chapel were valley and hill;
But God is the same in the isle or the air,
And He is the Rock that we lean upon still.

Maar ook deze geslachten der *Pelgrims* zijn voorbijgegaan; teregt houden hunne afstammelingen hun aandenken in zegening. Ook John Pierpont gedenkt hunner in een zijner gedichten. Wel is de *Pelgrim* niet meer, maar de geest des *pelgrims* leeft steeds voort in *Nieuw-Engeland*. Men hoore:

. . . . .
. . . the Pilgrim — where is he?

The Pilgrim fathers are at rest;
When Summer's throned on high,
And the world's warm breast is in verdure dressed,
Go, stand on the hill where they lie.

The earliest ray of the golden day
On that hallowed spot is cast;
And the evening sun, as he leaves the world,
Looks kindly on that spot last.

The Pilgrim *spirit* has not fled:
It walks in noon's broad light;
And it watches the bed of the glorious dead,
With the holy stars, by night.
It watches the bed of the brave who have bled,
And shall guard this ice-bound shore,
Till the waves of the bay, where the *May-flower* lay,
Shall foam and freeze no more.

De opvolgende stroom der volksverhuizing, die met alle kracht der menschelijke volharding en ondernemingszucht, den *Angel-Saks* en den *Nederlander* eigen, tot in de uitgestrekte *Amerikaansche* woestijnen en natuur-wouden doordrong, om zich een nieuw verblijf te scheppen, of zij, die later door vervolgzucht derwaarts gedreven werden, hebben die tot hiertoe ondoordringbare wouden en onmetelijke woestijnen bevolkt, en, waar eenmaal de Indiaansche hut of *wigwams*, en het Indiaansche gehucht (*hamlet*) stond, zijn volkrijke steden als uit den grond opgerezen, terwijl vruchtbare akkers de vroegere woestijnen vervangen. Zoo zingt Bryant:

„Look now abroad — another race has fill'd
These populous borders — wide the wood recedes
And towns shoot up, and fertile realms are till'd;
The land is full of harvests and green meads
Streams numberless, that many a fountain feeds,
Shine disembowered, and give to sun and breeze
Their virgin waters; the full region leads
New colonies forth, that tow'rd the western seas
Spread like a rapid flame among the autumnal trees.”

De geest der *Pelgrims*, — moge ook al hunne asch naast die der *Indianen* rusten, — is, zoo als Pierpont in het zoo even aangehaalde gedicht gezegd heeft, nog niet geweken.

„The pilgrim *spirit* has not fled.”

Hun godsdienstige geest straalt ook nog in menig *Amerikaansch* dichtstuk door. Evenwel beoordeelt Montégut dien godsdienstigen geest min gunstig. „De geest van Christus, zegt hij, ademt uit elk hunner bladzijden, maar de persoon van Christus zelve verschijnt er zeldzaam. De Christus

is er wel altijd de Verlosser der wereld, die de goddelijke Openbaring schonk; maar de gekruiste Verzoener schijnt bijna vergeten. De Zoon van God vertoont zich daar, zoo als hij zijnen discipelen verscheen, toen zij Hem, van gedaante veranderd, zagen op den berg *Thabor*, door schitterend licht omgeven, in onderhoud met Moses en Elia, de Profeten der oude wet. Doe, in plaats van de discipelen en de door verwondering stomme menigte aan den voet des bergs, de menschheid nederknielen, dan hebt gij een denkbeeld van den geest, die thans de godsdienstige geloofsbelijdenissen, meer en meer aannemen in *Amerika*. Maar het lijden en de goddelijke doodsangst; maar het kruis van *Golgotha*, dat geheele *tragische* gedeelte van de geschiedenis des Verlossers op aarde, dat de volkeren der middeleeuwen en de eerste *Christenen* (ook de *Puriteinen*) bestendig voor den geest hadden, is bijna vergeten.” —

Intusschen, hoeveel de geest der *Unitariërs*, dien wij in Channing en Parker nader zullen leeren kennen, ook moge hebben toegebracht ter verzwakking van den echt *Christelijken* geest, — de geest der *Puriteinen* leeft ook nog in menig godsdienstig en Christelijk gedicht. Zoo bezingt James A. Hillhouse de komst des Wereld-regters met zijne Engelen op de wolken (*Descend of the Judge and his Angels*); Nathaniel P. Willis den doop van Christus (*the Baptism of Christ*), den *Sabbath*; Miss Emma C. Embury, bezong Christus in den storm (*Christ in the tempest*); Dale, de liefde van Christus (*the love of Christ*); Jones Very, den levenden God (*the living God*), gelijk Elizabeth Townsend, de onbegrijpelijkheid van God (*the incomprehensibility of God*); Bijbelsche onderwerpen, George W. Doane, de wateren van *Mahrah* (*the waters of Mahrah*); Lucy Hooper, de dochter van Herodias (*the Daughter of Herodias*); Mary E. Brooks, de klagt van Judas (*the lament of Judas*); Willm. Legett, den *Bijbel*; Richard H. Dana, de onsterfelijkheid (*Immortality*); — de dichtersessen Jane Turell, Anne Eliza Bleecker, behandelden almede bijbelstof: de eerste schreef eene *paraphrase* op den 134. Psalm, berijmde een gedeelte van het zevende hoofdstuk van het boek

Job; terwijl Maria James, de Christelijke feestdagen Kersmis (*Christmas*) en goeden vrijdag bezong, koos Marg. St. Leon Loud de woorden „*Jesus weende*” („*Jesus wept*”) tot onderwerp. Meerdere voorbeelden zullen wij hier niet noemen; reeds genoeg om aan te toonen, dat de *Puriteinsche* geest ook in de poëzy der *Amerikanen* is blijven voortleven, en verscheidene gedichten van *zeer Christelijken* inhoud heeft voortgebracht, die, wanneer zij zich ook al niet door eene hooge dichterlijke vlugt onderscheiden, evenwel juist wegens den inhoud verdienen vermeld te worden.

Gelijk overal elders, waar het Christendom doordrong, en onder de heidenen werd overgebracht, de taal en poëzy werden dienstbaar gemaakt aan de voortplanting der geopenbaarde waarheden, zoo stortte zich ook sedert de voortplanting der *Hervormde Hollandsche* kerk aan de boorden van den *Hudson*, en sedert de komst der *Puriteinen* te *N. Plymouth*, een stroom van *Christelijke* poëzy over de Amerikaansche vlakten uit, waarbij men niet zonder belangstelling vertoeft. Wij zouden zeggen, dit *Christelijke* element maakt een wezenlijke karaktertrek in de Amerikaansche poëzy uit: natuur-dichten, *Indianenzangen*, Christelijke gedichten, of althans zoodanige, waarin de hooge waarheden van het Christendom worden voorge dragen, getuigen te zamen van den invloed, dien natuur, omgeving en innerlijke beweging van het Christelijk gemoed op eene jeugdige poëzy hebben uitgeoefend.

Teregt zong de straks vermelde Pierpont in zijne *Occasional Hymn* tot God.

O Thou, to whom, in ancient time,
The lyre of Hebrew bards was strung,
Whom kings adored in song sublime,
And prophets praised with glowing tongue, —

Not now, on Zion's height alone,
Thy favored worshipper may dwell,
Nor where, at sultry noon, thy Son
Sat, weary, by the Patriarch's well.

From every place below the skies,
The grateful song, the fervent prayer —
The incense of the heart — may rise
To heaven, and find acceptance there.

In this Thy house, whose doors we now
For social worship first unfold,
To Thee the suppliant throng shall bow,
While circling years on years are rolled.

To Thee shall Age, with snowy hair,
And Strength and Beauty, bend the knee,
And Childhood lisp, with reverent air,
Its praises and its prayers to Thee.

O Thou, to whom, in ancient time,
The lyre of prophet bards was strung,
To Thee, at last, in every clime,
Shall temples rise, and praise be sung.

De aanbedding van God, de oneindige liefde van Christus, zijn onderwerpen den *Christen* zanger waard. Die liefde was het, die zoo menigen zanger der oude wereld bezielde; men hoore, hoe ook in de nieuwe wereld door Dale die snaar, die toon wordt aangeslagen:

THE LOVE OF CHRIST.

O! never, never canst thou know
What then for thee the Saviour bore,
The pangs of that mysterious woe
That wrung his frame at every pore,
The weight that pressed upon his brow,
The fever of his bosom's core!
Yes, man for man perchance may have
The horrors of the yawning grave,
And friend for friend, or child for sire,
Undaunted and unmoved, expire, —
From love — or piety — or pride: —
But who can die as Jesus died!

A sweet but solitary beam,
An emanation from above,
Glimmers o'er life's uncertain dream, —
We hail that beam and call it *love!*
But fainter than the pale star's ray
Before the noontide blaze of day,
And lighter than the viewless sand
Beneath the wave that sweeps the strand,
Is all of love that man can know, —
All that in angel-breasts can glow, —
Compared, o Lord of Hosts, with thine,
Eternal — fathomless — divine!

De liefde van Christus, maar ook de *Bijbel*, als Gods Woord en Openbaring, als het licht der wereld, de gids door

het leven voor den onsterfelijken geest, wordt door den dichter teregt op hoogen prijs gesteld. Wij troffen dat *Woord* allerwege in huisgezin en school aan, als een geopend boek. William Legget heeft getracht er de waarde van te doen beseffen, als hij, onder het motto: „*dit is een getrouw Woord en aller aanneming waardig*” den *Bijbel* aldus bezingt:

Here He who died on Calvary's tree
Has made that promise blest,
„Ye heavy-laden, come to me,
And I will give you rest.
A bruised reed I will not break;
A contrite heart despise;
My burden 's light, and all who take
My yoke, shall win the skies!”

Yes, yes this little book is worth
All else to mortals given;
For what are all the joys of earth
Compared to joys of heaven?
This is the guide our Father gave
To lead to realms of day;
A star whose lustre gilds the grave,
„The light, the Life, the way.”

Een licht, het leven, de weg tot de gewesten der onsterfelijkheid. Gelijk de Openbaring de onsterfelijkheid heeft aan het licht gebragt, zoo spreekt ook in den menschelijken boezem eene stemme: „*Mensch! gij zult nooit sterven!*” nl. in den zin: gij zult niet ophouden te bestaan. Zoo zingt Richard H. Dana, in zijn gedicht over de onsterfelijkheid (*Immortality*), dat, even als *de Bijbel*, voor ons doel te lang is, om het geheel mede te deelen:

O, listen, man!
A voice within us speaks that startling word,
„Man, thou shalt never die!” Celestial voices
Hymn it into our souls: according harps,
By angel fingers touched when the mild stars
Of morning sang together, sound forth still
The song of our great *immortality*:
Thick clustering orbs, and this our fair domain,
The tall, dark mountains, and the deep-toned seas
Join in this solemn, universal song.
O, listen, ye, our spirits; drink it in
From all the air! 'T is in the gentle moonlight;
'T is floating 'smidst day's setting glories; Night,
Wrapped in her sable robe, with silent step

Comes to our bed, and breathes it in our ears.
Night, and the dawn, bright day, and thoughtful eve,
All time, all bounds, the limitless expanse,
As one vast mystic instrument, are touched
By an unseen, living Hand, and conscious chords
Quiver with joy in this great jubilee.
The dying hear it; and as sounds of earth
Grow dull and distant, wake their passing souls
To mingle in this heavenly harmony.

De *sterrenhemel*, waar Gods almacht, wijsheid en liefde met gouden letteren geschreven staan, boezemde onzen zanger van den *Orion* eenige der voortreffelijkste verzen in: ook onder de *Amerikaansche* dichters treft men er meer dan één aan, die den sterrenhemel, den nacht enz. tot onderwerpen zijner zangen koos. Onder deze noemen wij inzonderheid: Henry W. Longfellow, die het licht der starren, (*the Light of Stars*), eene hymne aan den nacht (*Hymn to the night*), tot zijne zangen koos, gelijk Percival, de zon (*the Sun*), Doane, de stille maan (*the silent Moon*), George Hill, de verloren *Pleiades* (*the lost Pleiad*), Henry Ware Jr. den grooten Beer (*the Ursa major*), Lucretia M. Davidson, aan eene ster (*to a Star*). De *Ursa-major* van Henry Ware Jr., is inderdaad een deftig dichtstuk, waarin de dichter niet slechts zich tot dat gesternte alléén bepaalt; maar zijne verbeelding wandelt de onmetelijke schepping door, waar zonnen bij zonnen in vlammend schrift de heerlijkheid des Scheppers te lezen geven. Wij kunnen er slechts enkele proeven uit mededeelen:

With what a stately and majestic step
That glorious constellation of the north
Treads its eternal circle! going forth
Its princely way among the stars in slow
And silent brightness! Mighty one, all hail!
I joy to see thee on thy glowing path
Walk, like some stout and girded giant; stern,
Unwearied, resolute, whose toiling foot
Disdains to loiter on its destined way.
The other tribes forsake their midnight track,
And rest their weary orbs beneath the wave;
But thou dost never close thy burning eye,
Nor stay thy steadfast step. But on, still on,
While systems change, and suns retire, and worlds
Slumber and wake, thy ceaseless march proceeds.

Onveranderlijk, te midden der myriaden van sterren, staat het noordgesternte; wat ook verandere, onveranderlijk is zijne pracht: myriaden heffen het lofied (*chorus*) aan tot God, en te midden dier myriaden staat de *Ursa major* in al zijne jeugd en schoonheid:

To watch earth's northern beacon, and proclaim
The eternal chorus of eternal Love.

Millioenen komen als boden Gods, zenden een stroom van licht, en verdwijnen weder voor het oog: zonnenstelsels bij stelsels doorkruisen de hemelruimten.

Take the glass
And search the skies. The opening skies pour down
Upon your gaze thick showers of sparkling fire;
Stars, crowded, throng'd, in regions so remote,
That their swift beams, — the swiftest things that be —
Have travell'd centuries on their flight to earth.
Earth, sun, and nearer constellations! what
Are ye amid this infinite extent
And multitude of God's most infinite works!

And these are suns! Vast, central, living fires,
Lords of dependant systems, kings of worlds
That wait as satellites upon their power,
And flourish in their smile. Awake, my soul,
And meditate the wonder!

De dichter waagt zich in bespiegelingen, die ons aan Klopstock's beschrijving van den *melkweg*, de wereld van onschuldige wezens herinnert; doch op alle zijne vragen tot die hemelbollen gerigt slechts één antwoord.

Open your lips, ye wonderful and fair!
Speak, speak! the mysteries of these living worlds
Unfold! No language? Everlasting light
And everlasting silence? Yet the eye
May read and understand. The hand of God
Has written legibly what man may know,
The glory of the Maker.

De dichter Longfellow, wiens stemmen van den nacht (*Voices of the Night*) als zijne eerste gedichten bekend zijn, en wiens schoone hymne aan den nacht wij hier voorbijgaan, scheidt voor lijdens troost en bemoediging uit het licht der sterren, zoo bijv. bij de beschouwing van de planeet *Mars*:

And thou, too, who see'st thou art,
That readest this brief Psalm,
As one by one thy hopes depart,
Be resolute and calm.

Oh, fear not in a world like this
And thou shalt know ere long,
Know how sublime a thing it is
To suffer and be strong.

Gelijk andere *Amerikaansche* dichters, schaarde Longfellow, even als Whittier en Timotheus Dwight, zich onder de ijverige kampvechters tegen de slavernij. Zijne *Poëms on slavery*, hebben ongetwijfeld, even als die van Whittier, het hunne toegebracht, om dezen schandelijken menschenhandel af te schaffen: die dan ook tegenwoordig in de noordelijke Staten van *Amerika* nergens meer guld wordt.

„Remember Christians, negroes black as Cain!
May be refined, and join the angelic train!” —

Zoo had Phillis Wheatley, een slavenmeisje, gezongen, en sedert dien tijd had inzonderheid Miss Child niet vruchteloos ten behoeve van de vrijmaking der slaven geschreven. Wat Dwight over den nood der *Afrikanen* (*African distress*) schreef, laten wij hier volgen:

„Help! oh, help! thou God of Christians!
Save a mother from despair!
Cruel white men steal my children!
God of Christians, hear my prayer!

„From my arms by force they're rended,
Sailors drag them to the sea;
Yonder ship, at anchor riding,
Swift will carry them from me.

„There my son lies, stripp'd and bleeding;
Fast, with thongs, his hands are bound.
See, the tyrants, how they scourge him!
See his sides a reeking wound.

„See his little sister by him;
Quaking, trembling, how she lies!
Drops of blood her face besprinkle;
Tears of anguish fill her eyes.

„Now they tear her brother from her;
Down, below the deck, he's thrown;
Stiff with beating, through fear silent,
Save a single, death-like groan.”

Hear the little creature begging! —

„Take me, white men, for your own!

Spare, oh, spare my darling brother!

He's my mother's only son.

„See, upon the shore she's raving:

Down she falls upon the sands:

Now, she tears her flesh with madness;

Now, she prays with lifted hands.

„I am young, and strong, and hardy;

He's a sick, and feeble boy;

Take me, whip me, chain me, starve me,

All my life I'll soil with joy.

„Christians! who's the God you worship?

Is he cruel, fierce, or good?

Does he take delight in mercy?

Or in spilling human blood?

„Ah, my poor distracted mother!

Hear her scream upon the shore.” —

Down the savage captain struck her

Lifeless on the vessel's floor.

Up his sails he quickly hoisted

To the Ocean bent his way;

Headlong plunged the raving mother,

From a high rock, in the sea.

Ook andere onderwerpen van *zedekundigen* aard werden, door de Amerikaansche dichters en dichtersessen, inzonderheid door deze laatsten, bezongen, bijv. de weldadigheid en Christelijke liefde (*charity*) door Luella J. Case en Elizab. J. Eames; eerezucht (*ambition*) door Mary E. Brooks en Sarah C. E. Mayo; *Sympathy* door Mary L. Seward en Marrion H. Rand; vriendschap en liefde, vooral deze laatste met uitstekende kieschheid en in de meest verschillende nuancen door Frances S. Osgood, Anna C. Mowatt, Helen W. Irving.

Overigens bestaan deze gedichten der Amerikaansche dichtersessen, naar de bloemlezing van Miss Caroline May, die ons niet minder dan een 74tal leert kennen, uit de bontste mengeling van allerlei onderwerpen, en dat zelfde mag bijna gezegd worden van het 78tal, meestal dichters, die Bryant ons in zijne bloemlezing bekend maakt; hoezeer wij de onderwerpen hier van een meer deftigen en ernstigen aard achten. Men heeft aangemerkt, dat de *Amerikaansche*

schoonen, waaronder wij de navolgende namen van *Nederlandschen* oorsprong aantreffen, als Anne E. Bleeker, Elizabeth Bogart, (misschien ook Lucretia en Margaret Davidson) en Justine Bayard, door opvoeding tot dichterssinnen gevormd zijn. Hoezeer sommige dier dichterssinnen *Hymne* en eene enkele *Ode* schreef, gelijk: Miss Bleeker, Sahrah H. Whiteman, Cynthia Taggart, *Ode* aan een slaapbol (*poppy*), Martha Day en Anne C. Lynch, — zoo verheffen zich deze gedichten toch weinig boven het middelmatige. Een overzigt van de voor ons liggende fraaije bloemlezing door Miss May, toont ons integendeel, dat de Amerikaansche dichterssinnen geenerlei begrip hebben van de lyrische poëzy, nog minder van *hymnen* en *oden*, waarvoor alleen de verhevenste onderwerpen, die den dichter tot de hoogste geestdrift opvoeren, geschikt zijn. *Hymnen* of lofzangen, die de ziel tot godsdienstigheid stemmen, *oden*, die bij de beschouwing van onderwerpen, welke met de hoogste belangen der menschheid in verband staan, de phantasie des dichters tot de koenste vlugt, tot een stroom van verhevene en stoute gedachten aandrijven, neen, zoodanige *hymnen* en *oden* schijnen die dichterssinnen niet te kennen. Overzien wij integendeel de bonte mengeling harer gedichten, dan zouden wij die, onzes erachtens, het best met de veelsoortige en veelkleurige gedichten der minnezangers kunnen vergelijken. Ook die zongen van lente en liefde, van natuur en schoonheid. Zie hier, om ons slechts bij ééne dichteres te bepalen, eenige onderwerpen, uit zulk eenen Amerikaanschen dichtbundel, nl. van Miss Hannah F. Gould, wier gedichten meer dan ééne uitgave te beurt vielen. Zij bezong de sneeuw-vlok, (*snow-flake*) een meerminnen zang (*Mairmaid's song*), de kei en eikel (*pebble and acorn*), de waterval, de droom, het kind aan het strand (*the child on the beach*), die onder hare beste gedichten gerekend worden, voorts: de winden, vorst, storm, de ster, luchtverheveling (*meteor*); de lelie, de anemone, stralen der maan (*moonbeams*), het nieuwe grafteeken, het kleed, lijkzang, (*funeral dirge*), een bouwval (*ruin*), de stem, de echo, en wat dies meer zij. Wat wij reeds vroeger van de akademische prijs-

schriften der jonge dochters gezegd hebben, geldt ook hier: „die gedichten gelijken de liefelijke lentebloempjes van allerlei kleur en bevallige geuren, gelijk onze voorjaars-tentoonstellingen in zoo schitterenden tooi aanbieden. Zulk een kunstmatig aangelegde bloementuin heeft iets verrukkelijks, en daarmede kan ik ook het best die bloemen van den geest der *Amerikaansche* dichters vergelijken.” Zal na dien kunstmatig *gekweekten* bloemenhof een *natuurlijk* bloemsai-zen volgen? Wij hebben er alle hoop op.

Inzonderheid was het de Amerikaansche vrijheids-oorlog, die tot nieuwe geestdrift gestemd, en het *vrijheids*-gevoel gewekt had. Zoodanig gevoel spreekt uit een groot aantal gedichten; nergens elders gelijk in *Amerika* heeft zich dat vrijheidsgevoel zoo zeer ontwikkeld, en eene Amerikaansche *nationaliteit* voortgebracht, veelal van die der *Britten* onderscheiden. Dat gevoel van vrijheid bezielt inzonderheid ook den dichter Wm. C. Bryant, als hij *the Antiquity of freedom*, gelijk den onsterfelijken Washington, bezingt; even als Percival, die de graven der vaderlandsche strijders (*the graves of the patriots*), tot onderwerp van een gedicht koos; Henry Ware Jr., die de vrijheid in een droomgezicht aanschouwde (*the vision of liberty*). Zelfs dichters zijn door dat gevoel met hooge geestdrift bezielde: wij zagen dat reeds vroeger bij de vermelding van de *Mississippi* door Sahrâh J. Hale, en eene *Ode* van Anne C. Lynch, naar de muziek der *Marseillaise*, werd aan de vrijheid gewijd; terwijl Amelia B. Welby het roemrijke zwaard der Amerikanen (*the American Sword*) bezong, en Miss Gould mede eene Hymne aan de vrijheid wijdde (*American Hymn*). Zie hier, hoe deze laatste, in edelen, hoogen *Psalm*-toon deze verkregene vrijheid, gelijk het oude *Israël* alleen aan Jehovah toekent, en daarvoor een *Halleluja* aanheft:

AMERICAN HYMN.

Who, when darkness gathered o'er us,
Foes and death on every side,
Robed in glory, walked before us,
Leading on, like Israel's guide?
'T was Jehovah! he appearing
Showed his banner far and wide!

When the trump of war was sounding,
'T was the Lord who took the field.
He, his people then surrounding,
Made the strong in battle yield,
To our fathers, few in number,
He was armor, strength and shield!

In the God of armies trusting,
'Mid their weakness, void of fear,
Soon they felt their bonds were bursting —
Saw the dawning light appear.
Clouds, dissolving in the sunbeams,
Showed the land of Freedom near.

Hark! we hear to heaven ascending,
From the voices of the free;
Hallelujahs, sweetly blending
With the song of Liberty!
Power Almighty, we the victory
Ever will ascribe to Thee!

Lo! the dove, the olive bearing,
Plants it on Columbia's shore!
Every breast its branch is wearing
Where the buckler shone before!
Praise the Eternal! He is reigning!
Praise Him, praise Him evermore!

In dien geest hief ook Miss Lynch hare *Ode* aan, waarvan wij echter slechts het eerste couplet mededeelen, om het met deze *American Hymn* van Miss Gould te kunnen vergelijken:

A nation's birthday breaks in glory!
Songs from her hills and valley's rise.
And myriad hearts thrill to the story
Of freedom's wars and victories;
When God's right arm alone was o'er her,
And in her name the patriot band
With sacred blood baptized their land,
And England's lion crouch'd before her!
Sons of the Emerald Isle!
She bids you rend your chain,
And tell the haughty ocean-queen
Ye, too, are free-born men!

De onsterfelijke held Washington werd, zoo door dichters als dichtersessen, meermalen bezongen: zoo door den dichter Bryant en Miss Gould; — zelfs wijdde Miss Sigourney, bij gelegenheid van het leggen van den hoeksteen van

het gedenkteeken voor den held een gedicht aan zijne voortreffelijke moeder. Ten einde de beide eerstgemelden te kunnen vergelijken, laten wij hier het slot-couplet van Gould en het gedicht van Bryant volgen. Tot den onsterfelijken held sprekende zegt zij:

Spirit of Washington! though often told,
The story of thy deeds can ne'er grow old,
Till no young breast remains to be inspired,
And virtue, valor, greatness have expired.
But should the land whose bondage thou hast broke,
Barter her freedom for another yoke,
Oh! look not down upon her! she will be
Debased, nor worth a father's smile from thee.

Inderdaad die vrijheid, welke Washington aan zijn vaderland schonk, als een gouden kleinood te bewaren, is de pligt van den *Amerikaan*; wie haar mogt verzaken is geen lach des vaders, van den vader des vaderlands, waardig. Wat hij wrocht, een band van het grootste statenverbond, heeft nog slechts eene halve eeuw verduurd. Hoor Bryant den wensch uiten, dat die, onder het genot van vrede, zich steeds moge uitbreiden en duurzaam zijn.

WASHINGTON.

Great were the hearts, and strong the minds,
Of those who framed, in high debate,
The immortal league of love that binds,
Our fair broad empire, state with state.

And deep the gladness of the hour,
When, as the auspicious task was done,
In solemn trust, the sword of power
Was given to *Glory's unspoiled Son*.

That noble race is gone; the suns
Of fifty years have risen and set;
But the bright links those chosen ones
So strongly forged, are brighter yet.

Wide — as our own free race increase, —
Wide shall extend the elastic chain,
And bind, in everlasting peace,
State after state, a mighty train.

Die vrijheid nu, en die band van vereeniging van steeds toenemende magtige Staten, bragten in den loop eener halve eeuw eene *Amerikaansche nationaliteit* voort, die, zoo verre

zij zich ontwikkeld heeft van die der *Engelschen* reeds aanmerkelijk verschilt. Ook op den volkszang moest dit noodwendigen invloed uitoefenen. Geen lofzangen op koningen of vorsten, als het *God save the King of the Queen*, gelijk in *Engeland*; ook geen *Wilhelmus van Nassauen* als in *Nederland*, worden aan de boorden van den *Hudson* gehoord, waar het denkbeeld van *koning* uit de volks-historie is geweerd. Toch bezit *Amerika*, naast zijne *vrijheids-zangen* en gedichten ter vereeuwiging van zijnen held *Washington*, zijne algemeene *volkszangen*, die, in tijden van algemeene spanning ontstaan, en in omloop gebragt, sedert dien tijd de uitdrukking zijn gebleven van het nationale gevoel. Meer dus om de innerlijke waarde voor de nadere kennis van het volkskarakter, dan om de dichterlijke verdiensten, willen wij die hier nog nader leeren kennen, alvorens eenige der reeds vermelde dichters en dichtersessen nader te beschouwen.

Men bezit in *Amerika* meer dan één *Yankee Doodle*, een burlesk spotlied, oorspronkelijk door de *Engelschen* gezongen ter bespottling der *Amerikanen*; maar door deze op denzelfden toon omgekeerd en op de *Engelschen* terug gebragt. Naast dit burleske spotlied, dat bij verschillende gelegenheden hernieuwd, en naar de omstandigheden gewijzigd, gezongen is, bezit *Amerika* ook het meer ernstige en deftige *Columbia Hail*, benevens de *Star-spangled banner*.

Het eerste dezer drie volksliederen sluit zich onmiddellijk aan den vrijheids-oorlog aan; is daaraan zijnen oorsprong verschuldigd. Wat men door den naam *Yankee* te verstaan hebbe, of men dien van de Amerikaansche *Hollanders: Jan kaas*, (Engelsche uitspraak *Jankees*) afgeleid hebbe, dan of men dien als eene verbastering van *Jonkheer*, *Joncker* moet aanmerken¹⁾, kunnen wij hier niet beslissen. Men heeft, meen ik, zelfs nog eene andere gissing, die even onzeker is. In het laatste geval zou *Yankee Doodle* beteekenen: *Jonker met den Doedelzak*, in het eerste *Jan Kaas met den*

---

1) *Jonker*, het attribut van *Adriaan van der Donck*: men heeft ook nog eene plaats aan den *Hudson*, naar dit attribut *Jonckers* geheeten.

Doedel. Miss Harris, eene zeer bekwame vrouw, aan wie ik onderscheidene afschriften van dit volkslied te danken heb, verhaalde mij, dat, hoezeer de *Amerikaan* fier is op dien naam, als hij in den vreemde is, hij dien echter van zich afwijst, in de *Vereenigde Staten* zelf. Zoo noemt men in den staat *Nieuw-York* de inboorlingen der oostelijke Staten (van *Nieuw-Engeland*) *Yankees*; terwijl de *Nieuw-Engelanders* omgekeerd den *Nieuw-Yorkers*, of ook wel den meer zuidelijken bewoners van *Noord- en Zuid-Carolina*, en die van *Virginis* dien spotnaam (*Nickname*) geven.

Zoo als wij zeiden: oorspronkelijk was *Yankee Doodle* een spotlied der *Engelschen* op de *Amerikanen*, waarvan deze laatsten alleen de zangwijze (*tune*) overnamen en behielden, terwijl zij de woorden omkeerden en den spot op de *Engelschen* terugwierpen. Zie hier het oudst bekende, dat, volgens mijne *Amerikaansche* berigtgeefster, omtrent 1776, in den vrijheids-krijg door de *Engelschen* gezongen werd:

YANKEE DOODLE.

There was a man in our town,
I'll tell you his condition;
He sold his oxen and his plough,
To buy him a commission.

Yankee Doodle keep it up
Yankee Doodle Dandy,
Yankee Doodle keep it up
And eat molasses candy 1).

When a commission he has got,
He proved to be coward;
And ran away on fighting day
For fear of being devoured.

Yankee Doodle keep it up, etc.

Dezen spot keerden de *Amerikanen* onder hunne onsterfelijke veldheeren Washington, Clinton, Gates, den Nederlandschen afstammeling Schuyler, Montgomery en andere strijders, om, en zongen den *Britten* op dezelfde zangwijze het navolgend antwoord toe:

---

1) De *Yankees*, of volken der oostelijke Staten (zoo teekende Miss Harris hier aan) zijn nog heden bekend, wegens het gebruik van groote hoeveelheden *Molasses* (siroop).

YANKEE DOODLE.

(A national air.)

A Yankee Boy is trim and tall,
And never over fat Sir,
At dance or frolic hop or ball
As nimble as a rat Sir.
Yankee Doodle guard your coast,
Yankee Doodle Dandy,
Fear not then, nor threat, nor boast,
Yankee Doodle Dandy.

He's always out on training day
Commencement or election,
At truck and trade he knows the way,
Of thriving to perfection.
Yankee Doodle, etc.

Though rough and little in his farm,
That little is his own Sir,
His hand is strong, his heart is warm,
'T is truth and honor's throne Sir.
Yankee Doodle, etc.

His door is always open found,
His cider of the best Sir,
His board with pumpkin pie is crown'd,
And welcome every guest Sir.
Yankee Doodle, etc.

His country is his pride and boast
He'll ever prove true, blue Sir,
When called upon to give his toast
'T is Yankee Doodle, too Sir!
Yankee Doodle guard your coast,
Yankee Doodle Dandy,
Fear not then, nor threat, nor boast
Yankee Doodle Dandy.

De roemrijke uitkomst van den strijd, de vrijverklaring van de Staten van *Noord-Amerika*, verhief dit lied tot een blijvend nationaal gezang, en, toen in 1798, onder het bestuur van den president Adams, de *Vereenigde Staten* op nieuw met *Frankrijk* in onmin geraakten, en de oorlog dreigde uit te barsten, toen klonk andermaal dezelfde *zangwijze*, waaraan zoo vele roemrijke 'herinneringen uit den vrijheids-oorlog verbonden waren, door de gelederen van het *Amerikaansche* leger. Thans echter waren het niet meer dezelfde, maar andere woorden, naar de omstandigheden

gewijzigd, waarin de roem van Washington herdacht werd; aan wien bij deze gelegenheid andermaal het opperbevel over het staande leger (*the standing army*), werd opgedragen, terwijl men eene scheepsmagt uitrustte, ter bescherming der kusten. Het toen gezongene *Yankee Doodle* deelen wij onder de aantekeningen mede. Men kent overigens den afloop dier krijgstoerusting: Washington stierf op zijne villa *Mount Vernon* (*Virginie*), en beleefde dus niet het vredes-tractaat, dat in Sept. 1800 te *Parijs* gesloten werd.

Ten derden male ontwaakte de *Amerikaansche* geestdrift bij den aanhef van deze *zangwijze*, toen de *Vereenigde Staten* in 1812—'14, onder het bestuur van Madison, op nieuw met *Groot-Brittannië* in oorlog geraakten, en veldheeren als Harrison, Dearborn en Hampton de nationale eer en vrijheid handhaafden. Toen, of in den laatsten *Mexikaanschen* oorlog, waarin de generaal Taylor, zich, onder het bestuur van Polk, heeft beroemd gemaakt, hief men de oude zangwijze weder aan met woorden van Thomas S. Odonoho, die wij mede later onder de aantekeningen opnemen. Men ziet daaruit, hoe de *Amerikanen* dit oorspronkelijke spotlied hebben opgevat, en daarmede thans, bij elke gelegenheid, den moed der strijders opwekken. Zeker roemrijke herinneringen zijn aan dien volkszang verbonden, die door elken nieuwen oorlog vermeerderd werden.

Maar ook nog andere, meer deftige en ernstige volkszangen bezitten de *Vereenigde Staten*, die wij, als uitdrukking van den vrijen volksgeest, verzamelden, en waarvan inzonderheid het reeds bovengemelde *Hail Columbia*, door ons geacht wordt voor den *Amerikaan* te zijn, wat *God save the King* (*Queen*) is voor de *Engelschen*, en het oude *Wilhelmus van Nassauen* voor ons *Nederlanders*. Het moge ook al niet, gelijk deze beide, eeuwen hebben doorleefd; niet minder dan deze beide wekt het nationale gezindheden en gewaarwordingen op, en wordt dan ook bij plegtige gelegenheden en volksfeesten, als den 4. *Julij*, den dag der vrijverklaring, door oud en jong, met gevoel van eerbied, zoowel ter verering van den onsterfelijken Washington, als van andere helden voor de vrijheid en onafhankelijkheid, als de uit-

drukking der nationaliteit aangeheven en aangehoord. Ook deze volkszang laten wij hier volgen. Men weet, dat *Columbia* het district is, waarin *Washington*, de hoofdstad van het groote Staten-verbond, gelegen is. *Columbia* vertegenwoordigt dus hier den geheelen *Amerikaanschen* vrijstaat: Zie hier het lied:

HAIL COLUMBIA.

Hail Columbia, happy land!
Hail, ye heroes, heaven-born band!
Who fought and bled in freedom's cause (*bis*).
And when the storm of war was gone,
Enjoyed the peace your valor won,
Let independance be our boast,
Ever mindful what it cost,
Ever grateful for the prize,
Let its altar reach the skies.
Firm united let us be,
Rallying round our liberty;
As a band of brothers joined
Peace and safety we shall find.

Immortal Patriots! ride once more!
Defend your rights, defend your shore;
Let no rude foe, with impious hand (*bis*).
Invade the shrine where sacred lies,
Of toil and blood the welllearned prize;
While offering peace, sincere and just,
In Heaven we place a manly trust,
That truth and justice may prevail,
And every scheme of bondage fail,
Firm united let us be, etc.

Sound, sound the trump to fame!
Let noble Washington's great name
Ring thro' the world with loud applause (*bis*).
Let every clime, to freedom dear,
Listen with a joy-ful ear;
With equal skill, with steady power.
He governs in the fearful hour,
Of horrid war, or guides with ease,
The happier time of honest peace,
Firm united let us be, etc.

Behold the chief who now commands.
Once more to serve his country stands
The rock on which the storm will beat (*bis*).
But, armed in virtue, firm and true,
His hopes are fixed on Heaven and you;

When hope was sinking in dismay,
When gloom obscured Columbia's day,
His steady mind, from changes free,
Resolved on death, or liberty.
Firm united let us be, etc.

Ook de Amerikaansche vlag, waaronder, onder aanvoering van Washington, Montgomery, Gates, Schuyler en andere veldheeren, de Amerikanen 1775—'78 zoo menige roemrijke overwinning bevochten, en waaraan zich, ook in deze eeuw, zoo loffelijke herinneringen verbinden, bleef niet onbezongen. Op een blaauw veld voert zij 13 sterren, voorstellende de 13 oorspronkelijke vrijstaten, die als lichtende sterren voor de nieuwe wereld verzezen, en, om zoo te zeggen, het leidend noordgesternte zijn aan *Amerika's* blaauwen of hoopvollen hemel voor de toekomst. Men noemt deze Amerikaansche vlag, niet oneigenaardig, *the star-spangled banner*, de met sterren bezaaide vlag, in navolgend volkslied bezongen.

THE STAR-SPANGLED BANNER.

O say, can you see, by the dawn' early light,
What so proudly we hailed at the twilight's last gleaming,
Whose broad stripes and bright stars, thro' the perilous fight,
O'er the ramparts we watched were so gallantly streaming
    And the rocket's red glare
    The bombs bursting in air,
Gave proof, thro' the night, that our flag was still there;
O spy, does the star-spangled banner yet wave,
O'er the land of the free, and the home of the brave.

On the shore dimly seen through the mists of the deep,
Where the foe's haughty host in dread silence reposes,
What is that which the breeze, o'er the towering sweep,
As it fitfully blows, half conceals, half discloses,
    Now it catches the gleam
    Of the morning's first beam,
In full glory reflected now shines on the stream; —
'T is the star-spangled banner, O long may it wave
O'er the land of the free, and the home of the brave. —

And where is that band, who so vauntingly swore
That the havoc of war, and the battle's confusion
A home and a country should leave us no more?
Their blood has washed out their foul footsteps' pollution.
    No refuge could save
    The hireling and slave

From the terror of flight, or the gloom of the grave,
And the star-spangled banner in triumph doth wave
O'er the land of the free, and the home of the brave.

O, thus be it ever, when freemen shall stand
Between their loved home and the war's desolation,
Bless'd with victory and peace, may the heaven-rescued land
Praise the power that has made and preserved us a nation;

Then conquer we must
When our cause is just,

And this be our motto: „*In God is our Trust!*“
And the star-spangled banner in triumph shall wave,
O'er the land of the free, and the home of the brave.

Dat die vrije, onafhankelijke geest, die de *Amerikaansche* revolutie had bevestigd, bij menigen dichter eene vrolijke, humoristische en satirieke stemming heeft voortgebracht, kan bij meer dan een dichter, uit meerdere dichtstukken blijken. Ook op het gebied der romantiek merkten wij dienzelfden geest op. De gedichten van Sands, Sprague, Holmes en anderen kunnen daarvan getuigen; wij noemen overigens hier slechts Joel Barlow, *the hasty Pudding*, John Trumbull's *progress of dulness* en zijn *M'Fingal*; Verplanck's *Buctail Bards and Dick Shift*; Halleck's *Funny*, Pierpont's *Portrait*, benevens Osborne's *Vision of Rubeta, the political Greenhouse*, en andere gedichten, van Clifton, enz. leveren menig bewijs van spelend, dartelend vernuft, van hetgene de *Amerikanen* humor en geestigheid noemen.

Het wordt intusschen tijd dat wij, na dit algemeene overzicht, ons ook meer opzettelijk met eenige der meest geachte dichters en dichtersessen bekend maken. Wel heeft *Amerika*, zoo als reeds boven gezegd is, nog geen Shakespeare, Milton of Byron opgeleverd; maar hunne werken, gelijk die van Young, Pope, Wordsworth, Cowper en anderen, worden toch ook door de *Amerikanen* gelezen. Ook deze zijn een eigendom van hunne taal. Terwijl wij de oudere dichters Freneau, Barlow, Sands, Hillhouse, Trumbull, benevens een groot aantal anderen voorbijgaan, bepalen wij ons hier voornamelijk tot den meermalen reeds aangehaalden William C. Bryant, dien ik het genoeg heb gehad persoonlijk te leeren kennen, den dichter Richard H. Dana, die met hem naar den voorrang dingt, en den

Hoogleraar Henry W. Longfellow, benevens eenige straks te noemen dichtersessen.

De eerste Willm. Cullen Bryant, zag het eerste levenslicht den 3. November 1794 in het dorp *Cumington (Mass.)*, alwaar zijn vader, Dr. Peter Bryant, een bekwaam geneesheer was, die den gunstigen aanleg des zoons voor de studie bespeurende, zijne opvoeding met *vaderlijke* zorg behartigde. Gelijk Petrarcha, Pope en andere vroegrijpe vernuften, toonde hij reeds als kind eenen ongewonen aanleg voor de poëzy, zoodat hij reeds op zijn tiende jaar *verzen* maakte, die men, zeker meer als eene bijzonderheid dan om de innerlijke waarde, aan de drukpers overgaf, welke in 1808 door een satiriek gedicht gevolgd werden, dat te *Boston* zoo veel bijval te beurt viel, dat er in het volgende jaar een tweede druk van verscheen. Nadat de jonge Bryant achtervolgens zijne voorbereidende opleiding van den eerw. Snell te *Brookfield*, en daarna van den eerw. Hallock te *Plainfield (Mass.)* genoten had, bezocht hij in 1810, in zijn zestiende jaar het *Williams-college* te *Williams-town (Mass.)*, waar hij zich, gedurende twee jaren, met ijver op de studie der klassieken toelagde, waarna hij de regten koos, en zich onder den regter Howe, te *Worthington*, daarna onder Wm. Baylies, zoo zeer bekwaam maakte, dat hij in 1815 in de balie te *Plymouth* als regtsgeleerde optrad. Later begaf hij zich naar *Great Barrington*, waar hij met Miss Fairchild in huwelijk trad, en zijn beroep als regtsgeleerde tot 1825 bleef uitoefenen.

Inmiddels bleef hij de dichtkunst beoefenen. Het bovengenoemde satiriek gedicht, waardoor hij zich, als Pope en Cowley, vroegtijdig als dichter een naam had verworven, werd in 1816, in de *North American Review*, door het reeds boven behandelde gedicht „*Thanatopsis*” gevolgd, dat zoowel door conceptie, als bevallige, godsdienstig wijsgeerige bespiegelingen der natuur, waarin een ernstig melancholischen toon heerscht, uitmunt, gelijk in de daarop gevolgde „*Inscription for the Entrance to a wood.*” De wouden zijn hem „Gods eerste heiligdommen” („*God's first temples*”); overal in de natuur ziet hij God, is het de stemme van God, die tot zijn gemoed spreekt. Zoo zong ook onze Scharp:

„Sophia! hebt gij God gezien?
Dat deze vraag u niet verwonder,
Niets kan zich aan ons oog aanbien
Of 't heilig Wezen schuilt er onder.”

Intusschen is Bryant meer de tolk der natuur, dan dat hij zich door haren indruk laat wegslepen: in zacht gepeins verdiept, schildert hij trek voor trek hare zachte of stoute kleuren, en herinnert, door zijn ernstig, soms eenigzins zwaarmoedig gepeins, meermalen aan den voortreffelijken *Oden*-dichter Klopstock. In 1818 volgde de „*Waterfowl*,” benevens „*fragment of Simonides*,” terwijl in 1821, zijn uitvoerigst gedicht „*the Ages*,” in den stijl van Byrons *Child-Harold*, met de reeds genoemde dichtstukken in een kleinen bundel te *Boston* in het licht verscheen, waardoor zijn naam als dichter voor altijd gevestigd was. Philarète Chasles, vertaalt er een gedeelte van in het *Fransch*, dat wij, ook om de vroegere toestanden van *Amerika* te doen kennen, in het *Nederlandsch* navolgen:

„Groenende grasvelden, watervallen en dichte wouden! *Amerika!* voedster van onmetelijke waterbronnen, moeder dier bergen, die geen ongenaakbaren kruin voor ons bezitten; de oude nacht, die weleer u bedekte is weggevaagd! Een onverwacht morgenlicht heeft zich uit het beschaafde westen (der oude wereld) over u verspreid. Nog voor korten tijd was het beweegbare koepeldak der wouden het eenige voorwerp, dat het oog van verre op uwe stranden ontdekte. Daar huikte de verscheurende wolf, daar sprong de buffel; verder op, stuurde de naakte, koperkleurige arm des *Indiaans* de boot op het onmetelijke meer. Zijn halsmoer en zijn roode gordel schitterden in de stralen der zon; zijn ligte *caso* streek over de watervlakte, gelijk de vogel in de lucht.

„O! toen was het een paradijs van groen, een grond met ongebaande voetpaden, door het onbepaalde bolwerk der onafmeetbare wouden beschermd. Valleijen, heuvels, bergen, alles verdween onder dit behangeld der bladeren, door niemand ooit opgetild, waar nooit een zonnestraal van den herfst was doorgedrongen, waar alleen de stormwind doordrong, als deze in zijne woede de oude reuzen van het woud nederwierp, en hunne grijs geschorste stammen, door de eeuwen gebruikerd, verbruisde. Deze sombere verblijfplaatsen, wie zou het gelooven, hadden toch nog hare bekoorlijkheden. Onder deze bladeren waren ook nog perken vol bekoorlijkheid, verblijfplaatsen eener verrukkelijke en zachte schoonheid. Daar ontplooidde zich het blaauwe kleed der wateren van het meer; men zag er de nijvere bever zich onderduiken in dezen waterplas, de wilde das zijnen dorst lesschen, en duizend roeispanen deden verre van dezen verwijderd het schuim des waters spatten. De zoete wind bewoog de silverkleurige stengels van de maïsplant; het *Indiaansche* gehucht verhief zich in deze bekoorlijke schuilplaats, als het verblijf van vrede, van onschuld, eenzaamheid en kinderlijke onnoozelheid; en toch bond daar de *Indiaan* zijn gevangene vast, wijdde hem en gaf hem over aan den dood; ook daar was het, dat hij hem levend aan de vlammen offerde. Dan drong ook hier de wraak

van den moord door, verschrikkelijker nog dan de moord zelf; het vreedzame gehucht, door den vijand afgebrand, was niets meer dan een puinhoop, door het bloed zijner vroegere bewoners gedrenkt; het kind nog aan de borst der zogende moeder, de jonge moeder zelf, gelijk de grijze krijgsheld, allen vielen onder de slagen van den *tomahawk*. Eene zee van vuur doorstroomde het dal; de muren omver geworpen, de boomen vernield, de beenderen verstrooid, ziebaar, wat er van het *Indiaansche* dorp geworden is; thans ziet men er geene rook meer, die met hare kronkelende dampwreken de hut des wilden kroonen; thans geene cano meer op den waterplas; geen roeispaan beweegt meer de baren. De stilte bemagtigde het dal; die beschaving, nog pas in hare geboorte, is in één oogenblik verdwenen.

„Reiziger! zie thans om u rond. Daar bewoog zich de cano van den wilde; duizend witte zeilen, door den wind gezwollen en bewogen, vertoonden zich thans in den boezem van dezelfde baai, die den koophandel der geheele wereld bevat. Een nieuw geslacht bevolkt deze gewesten; het woud treedt terug; de beschaving voorwaarts; de steden ontfuiken, de oogten worden allerwege gekweekt. Allerwege ook ontdekt men nieuwe bronnen, nieuwe stroomen ontstaan; onder het digte gewelf der bladeren, had de lucht zich sedert eeuwen nooit in de verborgene wateren afgespiegeld; die maagdelijke bronnen drenken thans jeugdige volkplantingen. Ieder dag breidt zich haar gebied uit; de beschaving ontwikkelt zich, en overheerscht het land, gelijk de snelle brand de herfstboomen verslindt.

„Daar vallen de laatste ketenen der menschheid; daar ontwikkelt zich eindelijk het genie van ons geslacht, dat vrij is en zonder boeijen. Wie zal den reus muilbanden: wie het ontembare ros bedwingen, hem noodzaken het gebid in den muil, de teugels aan den hals te nemen; wie kan zijne kracht matigen, zijne vaart stremmen?

„Niemand. In de verte der toekomst, zie ik die vaart versnellen; de komeet in de eindeloze ruimte geworpen, volgt een min zekere en minder schitterende baan. Zie, zichtbaar en wonderdadig, onbetengelbaar en reusachtig, is die voortgang der volkeren; de gedachte duizelt door hem op een onbegrensd spoor te volgen; onbekwaam, gelijk zij is, keert zij tot zich zelve terug, staat verbaasd en vol verwondering.”

Bryant zelf scheen aan het verledene „*the past*” eene bijzondere voorkeur te hechten en ruimde er eene plaats aan in, in zijne bloemlezing. Die eeuwen (*ages*) van het verledene — die ijzeren eeuwen („*stern ages*”), die geen geheugenis hebben (*have no memory*) doch die

. . . have left
A record in the desert — columns
Strewn on the waste sands —
. . . . .
Vast ruins, where the mountain's ribs of stone
Were hewn into a city.

Maar ook deze puinhoopen (*ruins*) waren geboden door dezelfde Magt, die de winden zendt,

To scoop the ocean to its briny springs,
And take the mountain billow on their wings,
And pile the wreck of navies round the bay!

Zie hier hoe de dichter den verleden tijd toespreekt:

Thou unrelenting Past!
Strong are the barriers round thy dark domain.
And fetters, sure and fast,
Hold all that enter thy unbreathing reign.

Far in thy realm withdrawn,
Old empires sit in sullenness and gloom,
And glorious ages gone
Lie deep within the shadow of thy womb.

Childhood, with all its mirth,
Youth, manhood, age, that draws us to the ground,
And last, man's life on earth,
Glide to thy dim dominions, and are bound.

Thou hast my better years,
Thou hast my earlier friends, — the good — the kind,
Yielded to thee with tears —
The venerable form — the exalted mind.

Doch wat de tijd, wat het verledene ook in zijnen schoot
verbergen moge, en onmedoogend achter zijne ijzeren gren-
dels opgesloten houdt,

Labours of good to man,
Unpublish'd charity, unbroken faith:
Love, that midst grief began,
And grew with years, and falter'd not in death.

Eenmaal komt de tijd, dat het graf zijne prooi hergeeft.

They have not periah'd — no!
Kind words, remember'd voices once so sweet,
Smiles, radiant long ago,
And features, the great soul's apparent seat,

All shall come back; each tie
Of pure affection shall be knit again;
Alone shall Evil die,
And Sorrow dwell a prisoner in thy reign.

Dit voortreffelijke dichtstuk voor de *Phi Beta Kappa Society* van *Harvard-collegie* gelezen, heeft in *Amerika* veelvuldige goedkeuring verworven.

In 1825 begaf Bryant zich naar de stad *Nieuw-York*, waar hij nog leeft, om zich aan een meer letterkundig leven te wijden. Hij werd uitgever der *New-York Review*, en verbond zich daar met Gulian C. Verplanck, Robert Sands, en Fitz-Greene Halleck tot de uitgave van den

Talisman, een der beste jaarboeken van dien tijd, waarin het verhaal „*the Whirlwind*” door Bryant, wegens den voortreffelijken proza-stijl, door Rufus W. Griswold geroemd wordt. Later verbond hij zich in eenen vriendenkring met Miss Sedgwick, Sands, Paulding en Leggett, die allen als schrijvers met roem bekend zijn, en met wie hij de verhalen van *Glauber-Spa* in het licht gaf.

Sedert 1827 verbond hij zich met Leggett, tot de uitgave van den *Evening-post*, waarvan hij de redactie onafgebroken tot nog toe voortzette, behalve in den jare 1834, toen hij *Europa* bezocht. Het ligt niet in ons plan, om hier, waar wij den dichter leeren kennen, over de waarde van dat blad, en zijne politieke grondstelling, noch ook over den zuiveren stijl, en betoogtrant van Bryant uit te weiden. Genoeg, dat het als een der beste bladen geacht wordt, dat een zeer ruim debiet heeft. In 1843 bragt hij deels in het *Mississippi*-dal en de beide *Florida's* door, waarna hij zich in 1844 andermaal naar *Europa* begaf, en *Engeland*, *Frankrijk*, *Duitschland*, en, zoo ik mij wel uit zijnen mond herinner, ook *Holland*, — benevens *Italië* bezocht. Aan zijn verblijf in het *Mississippi*-dal hebben wij de voortreffelijke gedichten *the Prairies*, *the western world* enz. te danken. Ik bezocht hem, bij herhaling in zijne werkplaats, en had dus de gelegenheid den indruk te verduidelijken, dien de eerste ontmoeting op mij maakte. Hoe zeer hij mij als een *veteraan* in de dichterwereld voorkwam, zag ik toch zijn oog schitteren van vuur en welwillendheid, waaraan ik meer dan een dienstbetoon verschuldigd ben. „Wie hem best kennen, zegt Griswold, zijn verlegen, wat zij meest bewonderen zullen, de voortreffelijkheid zijner vermogens, of de zedigheid in zijn voorkomen.” Ik vond den voortreffelijken man, die geheel het *type* van eenen *Amerikaan* heeft, steeds tot elk dienstbewijs gereed, terwijl mij zijne groote eenvoudigheid wezenlijk trof.

Aan zijne menschlievendheid en *sympathie* voor de *Indianen* hebben wij meer dan één uitmuntend dichtstuk te danken, waaruit een menschlievend gevoel spreekt: wij noemden die reeds vroeger, en herinneren slechts aan *an Indian Story* en

an Indian at the Burying-place of his Fathers. Wij ontleenen aan dit laatste nog eenige coupletten :

It is the spot I came to seek, —
My fathers' ancient burial-place,
Ere from these vales, ashamed and weak,
Withdrew our wasted race.
It is the spot — I know it well —
Of which our old traditions tell.

. . . . .

This bank, in which the dead were laid,
Was sacred when its soil was ours;
Hither the artless Indian maid
Brought wreaths of beads and flowers,
And the gray chief and gifted seer
Worshipped the God of thunders here.

. . . . .

But little thought the strong and brave,
Who bore their lifeless chieftain forth,
Or the young wife, that weeping gave
Her firstborn to the earth —
That the pale race, who waste us now,
Among their bones should guide the plough.

They waste us, — ay, like April snow
In the warm noon we shrink away;
And fast they follow, as we go
Towards the setting day, —
Till they shall fill the land, and we
Are driven into the western sea.

En zoo is het: meer en meer is de *Indiaan* naar de westelijke staten verdrongen, waar de blanke hem op het spoor volgt. Maar eene profetische voorspelling legt onze dichter den *Indiaan* in den mond:

But I behold a fairful sign,
To which the white men's eyes are blind; —
Their race may vanish hence, like mine,
And leave no trace behind —
Save ruins o'er the region spread,
And the white stones above the dead.

In de *western world*, waarin hij gedenkt, hoe het menschedom daar de laatste kluisters heeft afgeworpen, werpt Bryant ook een blik op *Europu*: eene merkwaardige tegenstelling in deze beide coupletten. Hier, in de westelijke, de nieuwe wereld, zegt hij:

Here the free spirit of mankind at length
Throws its last fetters off; and who shall place
A limit to the giant's unchain'd strength,
Or curb his swiftness in the forward race.
Far, like the comet's way through infinite space,
Stretches the long untravell'd path of light
Into the depths of ages: we may trace,
Afar, the brightening glory of its flight,
Till the receding rays are lost to human sight.

En nu een blik op *Europa*, dat hij bij herhaling bezocht:

Europe is given a prey to sterner fates,
And writhes in shackles; strong the arms that chain
To earth her struggling multitude of states;
She is too strong, and might not chafe in vain
Against them, but shake off the vampyre train
That batten on her blood, and break their net.
Yes, she shall look on brighter days, and gain
The meed of worthier deeds; the moment set
To rescue and raise up, draws near — but is not yet.

Wij zien het, Bryant heeft niet alleen den geest, de taal der natuur begrepen, nu en dan bezielt hem zelfs een hogere profetische geest, die hem een wijsgeerigen blik in de toekomst schenkt. In *Londen* verschenen twee verzamelingen zijner gedichten 1840 en 1842, en in 1849 kwam in *New-York* eene volledige uitgave zijner gedichten uit.

Met Bryant wedijvert als dichter Richard H. Dana, in 1787 te *Cambridge* nabij *Boston* geboren, en met wien de eerstgemelde in vriendschappelijke betrekking stond. Zijn vader Francis Dana was *Russisch* Minister der Vereenigde Staten, en van 's moeders zijde stamt hij van de vroegere gouverneurs Bradstreet en Dudley af. Na zijne kindsche jaren in *Newport (Rh. Isl.)* doorgebracht te hebben, bezocht hij *Harvard-collegie*, waar hij de regten studeerde. Hoezeer hij ook, na volbragte studie, in de balie optrad, verliet hij die loopbaan en maakte zich als *novellist* en *dichter* bekend.

In staatkundig opzicht behoorde hij tot de roemrijke oude federale partij, waarvan Washington, Hamilton, Marshall, Jay, Ames en anderen zoo vele sieraden waren, en op het gebied der letteren stond hij in betrekking met den reeds behandelde Bryant, Channing en Washington Allston, welke beide laatsten hij overleefde. Thans brengt hij de winters in *Boston*, en de zomers op een

buitengoed door, niet verre van die stad, aan de zee gelegen.

Boven leerden wij hem reeds kennen uit een deftig gedicht, de onsterfelijkheid, (*Immortality*); doch zijnen voornamesten roem als dichter heeft Dana te danken aan zijn gedicht de *Boekanees (Buccaneer)*, ontwijfelbaar een voortreffelijk gedicht; hoezeer het ook al niet die algemeene bekendheid en populariteit verworven heeft, die het verdient, bleef het toch ook in *Engeland* niet onbekend. Intusschen achten wij dat het door den *Boekanees* van onzen dichter Meyer niet weinig overtroffen wordt. Dana's *Buccaneer* verscheen in 1827, benevens eenige andere gedichten in eenen bundel in het licht, en werd in 1833 anderwerf in eenen bundel van proza- en dichtstukken door hem uitgegeven. Bryant deelde er in zijne bloemlezing voor het volk een fragment uit mede onder den titel: *de moord eener Spaansche Dame door eenen zeeroover (murder of a Spanish Lady by a pirate)*, benevens nog een paar andere gedichten van Dana; het *graf eens echtgenoots en zijne vrouw (the Husband's and wife's grave)* en de *dageraad (Daybreak)*, waaruit men de ernstige stemming des dichters leert kennen.

Wij willen eene korte analyse van de *Buccaneer* beproeven. Nadat de dichter ons een vroeger rotsachtig, woest, thans bewoond en bekoorlijk eiland in weinig trekken heeft geschetst, zegt hij:

Come, listen, how from crime this isle was won. —

Twelve years are gone since Matthew Lee
Held in this isle unquestion'd sway,
A dark, low, brawny man was he —
His law — „It is my way.”

Beneath his thickest brows a sharp light broke
From small gray eyes; his laugh a triumph spoke.

Cruel of heart, and strong of arm,
Loud in his sport, and keen for spoil,
He little reck'd of good or harm
Fierce both in mirth and toil 1);

---

1) Zoo teekende ook de dichter Ludw. Uhland, met korte krachtige trekken het karakter van een somber Noordsch despoot:

*Denn was er sinn, ist Schrecken, und was er blickt ist Wuth,
Und was er spricht, ist Geissel, und was er schreibt ist Blut. —*

Zie Uhland, *des Sängers Fluch*, in mijn *Barden-hain*, 1848, S. 193.

Yet like a dog could fawn, if need there were;
Speak mildly, when he would, or look in fear.

Dit wreede, ruwe karakter pleegt een moord te midden van den storm, aan een ongelukkigen zeeman op het strand tegen de rotsen geworpen, en rooft den buit; zijne bijl is met bloed en haar bezoedeld, doch hij veegt die af, verkwist den roof, en begeeft zich met de zijnen, in weêrwil der vreesselijke zeestormen op de zee, op nieuwen roof be-lust. Zijn ruwe mond braakt vloeken, de worsteling met den Oceaan op leven en dood vangt aan:

The curse goes up, the deadly sea-fight 's won, —

And wanton talk and laughter heard,
Where speaks God's deep and awful voice.
Look on that lonely Ocean bird!
Pray ye, when ye rejoice!

„Leave prayer's to priests" cries Lee: I'm ruler here!
These fellows know full well whom they're to fear!"

The ship works hard; the seas run high;
Their white tops flashing through the night,
Give to the eager, straining eye,
A wild and shifting light.

„Hard at the pumps! — The leak is gaining fast! —
Lighten the ship! — The devil rode that blast!" —

De Oceaan verslond den geroofden buit. O had de zee het bloed kunnen afwasschen, Matt! het ware u goed geweest; doch de eene misdaad voert tot de andere. Het schip als een speelbal geslingerd, zwaar gehavend, loopt in eene *Spaansche* haven binnen. Daar gordt hij aan zijne mannen, en, als een bruischende stortvloed, stort hij zich uit de Pyreneën in de duisternis van den nacht over veld en wijngaard, in stad en paleizen en zet het al in bloed. De koene Arthur snelt te hulp:

And wrath and terror shake the land;
The peaks shine clear in watchfire lights;
Soon comes the tread of that stout band —
Bold Arthur and his knights.

Awake ye, Merlin! Hear the shout from Spain!
The spell is broke! — Arthur is come again!

Maar helaas! te laat, het moorddadig zwaard heeft reeds getroffen:

Too late for thee, thou young, fair bride;
The lips are cold, the brow is pale,
That thou didst kiss in love and pride.
He cannot hear thy wail,
Whom thou didst lull with fondly murmur'd sound —
His couch is cold and lonely in the ground.
He fell for Spain —

Voor zijne bruid had nu het land al zijne bekoorlijkheid verloren: zij besluit een verwijderd strand te gaan opzoeken, daar haar verlies te gaan betreuren. Lee veinst met haar lot bewogen, lokt haar aan boord, met hare schatten, bedienden en het witte ros, om haar naar elders over te voeren:

And that white steed she rode beside her lord.

De zon gaat onder, de *schaduw*en legeren zich rondom haar verblijf; zij verlaat in weemoed *Spanje*:

The sun goes down upon the sea;
The shadows gather round her home.
„How like a pall are ye to me!
My home how like a tomb!
O! blow, ye flowers of Spain, above his head. —
Ye will not blow o'er me when I am dead.”

De slaap strijkt op hare vermoeide oogleden; het geklots der golven doet haar sluimeren. De maan komt op. Doch daar in de schaduw van den mast staat, in diep gepeins verzonken, de sombere man, die van goud en schatten droomt. Hij peinst over moord; de lafaard, zelfs het zachte oog der ongelukkige kan hem niet schokken. Vrees dan ten minste, vrees de wraak des Ongezien, die overal nabij is.

. . . What fear ye now?
The working of the soul ye fear;
Ye fear the power that goodness hath;
Ye fear the Unseen One, ever near,
Walking his ocean path.
From out the silent void there comes a cry —
„Vengeance is mine! Lost man, thy doom is nigh!”

Te vergeefs, geene waarschuwing des gewetens wordt gehoord. Hij geeft het teeken, allen en ten laatste ook de bedroefde bruid, zij bezwijken, onder angstkreten, die de nacht smoort, voor het moorddadig staal van het woeste scheepsvolk. Een afgrijselijk tooneel!

The scream of rage, the groan, the strife,
The blow, the gasp, the horrid cry,
The panting, stifled prayer for life,
The dying's heaving sigh,
The murderer's curse, the dead man's fix'd, still glare,
And fear's and death's cold sweet — they all are there!

«De handen druipen van bloed:

Young thing! thy home of love
Thou soon hast reach'd! — Fair, unpolluted thing!
They harm'd thee not! — Was dying suffering?

O, no! — To live when joy was dead;
To go with one, lone, pining thought —
To mournful love thy being wed —
Feeling what death had wrought;
To live the child of wo, yet shed no tear,
Bear kindness, and yet share no joy nor fear.

To look on man, and deem it strange
That he on things of earth should brood,
When all its throng'd and busy range
To thee was solitude. —

O, this was bitterness! — Death came and prest
They wearied lids, and brought thy sick heart rest.

Maar hoe geheel anders met dien helschen troep, met
Lee! zij zitten zwijgend: de moord brandt op hun geweten.
Eene bleeke gedaante, een *geest*, staat voor hun oog.

And when it pass'd there was no tread!
It leapt on deck. —

Ieder staat verslagen, inzonderheid Lee:

„What ails thee, Lee; and why that glare?
— „Look! ha, 't is gone, and not a trace!”

De wroeging knaagt: eindelijk barst de helsche troep in
luid gelach en godslastering uit. De lijken worden in de
zee geworpen. Ook het ros, met honend gekrijsch van
Lee, ook dit.

„I'll never trust a horse!
We'll throw him on the waves alive! He'll swim;
For once a horse shall ride — we all ride him.”

De daad is voltrokken, een satansch leven aan boord; het
goud moet bij loting verdeeld worden; in twist openbaart
zich reeds de vloek, die er op rust. Men nadert de baai;

in 't holle van den nacht: het schip wordt achtergelaten, Lee geeft voor, dat het is verbrand; maar ieder was met goud beladen. Hij biedt zelfs, wie twijfelen moog, zijn Logboek aan:

„Wouldst see my log-book? fairly writ,
With pen of steel, and ink like blood!”
— How lightly doth the conscience sit!

Maar wroeging en geweten worden in drinkgelagen in slaap gewiegd. Niemand echter komt binnen zijne woning.

Save those who dipp'd their hands in blood with him;—
Save those who laugh'd to see the white horse swim.

Juist een jaar na de gruweldaad, zitten zij onder het braken van godslasterlijke woorden in drinkgelag: het was de verjarings-nacht! Maar zie, te midden van het middernachtelijk uur, daar zien de drinkers een rood licht op het water; niet grooter dan eene ster, eene maan, en ras ver- toont het zich als een *brandend schip*. Het nadert. — Het spreidt zijn licht over zee en eiland heen. Nog meer: daar verheft zich uit eene golf een afgrijselijk hoofd: een spook, *een paardenspook!* Het bereikt het strand, slaat den weg in naar de woning van Lee. De vreugd is over:

It seem'd the living trump of hell,
Sounding to call the damn'd away,
To join the host that fell.

Lee verstijft: hij ziet angstvallig rond. Eene ongekende magt grijpt hem aan; zijn haar rijst hem te berge; hij moet te paard. Het rent, het vliegt met schromelijke vaart naar het brandend schip, wat ziet hij daar?

„I look, where mortal man may not —
Into the chambers of the deep.
I see thee dead, long, long forgot —
I see them in their sleep.
A dreadful power is mine, which none can know,
Save he who leagues his soul with death and wo.”

Ook de nacht, de sombere maan, de stilte, het gekrijsch der vogels, alles verhoogt de akeligheid van dit tooneel. Doch schip en ros verdween, en Lee stond daar alléén.

Ellendig is thans zijn toestand: de morgenstond breekt aan; maar voor hem geene verkwikking, geene vreugd, geene schoonheid, geene rust meer. De heete zon brandt op zijn hoofd; maar als verstijfd en koud zóó stond hij daar; zoekt eindelijk zijne gezellen, maar deze zijn verstoven en dwalen ala Caïns rond: de zitplaatsen staan ledig; geen vrolijk feest, geene rust meer in den nacht. Een ieder schuwt hem, hij is door iedereen verlaten. Waar hij in den nieuwen dag ook gaat, angst en schrik zit hem op de hielen: hoezeer hij zich ook anders toont, de vrees knaagt aan zijn hart. Zie daar Verschijnt op nieuw dat licht! Vergeefs dat hij ontvlugten wil:

Nay, thou must ride the steed to-night!

En werkelijk op nieuw het schip, op nieuw de rid. Nog eenmaal en dan voor 't laatst.

. . . and then a dreadful way!

Zwak en bleek wandelt hij nu op en neer, en dag en nacht langs het strand: hij kan niet weg. Hij ziet het gewoel, het aan- en afzeilen der schepen, alles is in beweging, voor hem geene vreugd: hij zit verlaten. Een dikke mist toovert hem eene reusachtige gestalte voor den geest: hij knielt, maar kan niet bidden. — Dan weder hoort hij een nachtelijk klaaglied zingen; het herinnert hem misdrijf, wee en smart. Of op een rots gezeten, voelt hij de schudding van den grond; maar ook hier zal hij niet anderwerf meer zitten. De dag, het uur breekt aan.

*Again he sits within that room;
All day he leans at that still board;
None to bring comfort to his gloom,
Or speak a friendly word.
Weaken'd with fear, lone, haunted by remorse,
Poor, shatter'd wretch, there waits he that pale horse.*

Niet lang wacht hij daar: de nacht valt in, eene dikke duisternis ontroofst elk voorwerp aan zijn gezigt: hoe bezwaard is zijne ademhaling, zijn uur is daar. Daar verschijnt voor het laatst het brandend schip:

*But now she rolls a naked hulk, and throws
A wasting light; then, settling, down she goes.*

And where she sank, up slowly came
The Spectre-Horse from out the sea.
And there he stands! His pale sides flame.
He'll meet thee shortly, Lee.
He treads the waters as a solid floor:
He's moving on. Lee waits him at the door.

They've met. — „I know thou com'st for me,”
Lee's spirit to the spectre said —
„I know that I must go with thee —
Take me not to the dead.
It was not I alone that did the deed!”
Dreadful the eye of that still, spectral steed!

Lee can not turn.

Eene onweerstaanbare magt houdt hem vast. Zijn uur
is verstreken, hij moet mede. Wel smeekt hij nog hem te
laten blijven, maar het antwoord:

„Nay, murderer, rest nor stay for thee!”

Op den rug van het paarden-spook gezeten, worstelt hij
nog in vertwijfeling, spant angstvallig zijne laatste zwakke
krachten in, hij moet mede. Overal verspreidt het nog een
helder licht, maar in eens verdwijnt ook dit, en Lee,
met het ondiër.

May heaven have pity on thee, man of sin!
The earth has wash'd away its stain.
The seal'd-up sky is breaking forth,
Mustering its glorious hosts again
From the far south and north.
The climbing moon plays on the rippling sea.
— O, whither on its waters rideth Lee?

Ziedaar den korten inhoud van dit uitvoerige gedicht,
123 coupletten lang. Wij kennen geen gedicht, dat zoo
zeer in gang en voorstelling met Burger's *Leonore* overeen-
komt, als deze *Buccaneer*, van dien van onzen Meyer aan-
merkelijk onderscheiden. Maar terwijl in de *Leonore*, die
insgelijks des nachts te paard door haren *Wilhelm* wordt weg-
gevoerd, ons de werking eener ijende koorts wordt voorge-
steld, en de moraal deze is: twist niet met God in den
hemel, al breekt u het hart; — zoo zien wij in *Matthaeus*
Lee, de werking van een beangst en gefolterd geweten,
dat nergens, zelfs niet te midden van drinkgelagen, noch

in de natuur, rust vindt, overal door schrikbeelden gekweld wordt, uit het misdrijf zelf ontsproten, totdat hij eindelijk afgemat, bleek en verzwakt, onder het inspannen der laatste krachten en worsteling tegen den dood, bezwijkt. Hier is de moraal: waar het geweten foltert, daar knaagt een worm, die nooit sterft, daar brandt een vuur, dat ook door de wateren der zee niet wordt uitgebluscht.

Zeker is het genoeg om Rich. H. Dana als een voortreffelijk dichter te doen kennen, wiens overige gedichten, en daaronder *the Constancy of Nature contrasted with the Changes of Human life*, wij moeten voorbijgaan. Behalve door den *Buccaneer* heeft onze dichter zich ook in 1839 en 1840 door eene reeks van lezingen over Shakspeare bekend gemaakt, die geleverd werden en veel bijval vonden in de steden *Boston*, *Nieuw-York* en *Philadelphia*. Zijn zoon Richard H. Dana, Jr., door een belangrijk werk: *Two Years before the Mast* bekend, zullen wij misschien later behandelen.

Wij gaan hier voorbij de dichters James G. Percival, John G. C. Brainard, John Pierpont, Willis Ralph W. Emerson en anderen, om nadere kennis te maken met de dichters Alfred B. Street en Henry W. Longfellow, reeds boven door ons, als *zanger van den nacht*, genoemd. Henry Wadsworth Longfellow, thans Hoogleraar aan *Harvard's-universiteit*, zag in 1807 te *Portland (Maine)* het eerste levenslicht. Hij studeerde aan *Bowdoin-college* te *Brunswick (Maine)*, aanvankelijk voor de rechten; maar even als Wm. C. Bryant, verliet hij die loopbaan, om zich meer bepaald met de letteroefeningen te kunnen bezig houden. In het vooruitzicht op eenen leerstoel voor de *moderne* talen en letterkunde, begaf hij zich tot verdere taal oefening naar *Europa*: doorreisde *Frankrijk*, *Italië*, *Spanje*, *Duitschland*, *Holland* en *Engeland*, en aanvaardde in 1829 gemelde betrekking. Toen hij echter in 1835 door het bedanken van George Ticknor, tot Hoogleraar in dezelfde vakken aan het *Harvard-college* benoemd werd, begaf hij zich vooraf anderwerf naar *Europa*: bezocht *Denemarken*, *Zweden*, *Duitschland* en *Zwitserland*, waarna hij in 1836 dien leerstoel beklom, welken hij nog bekleedt.

Behalve vertalingen uit het *Spaansch* van Jorge Mari- que, en eene navolging van den *Zweed* Tegner, gaf hij eenige proza-werken, later zijne gedichten in het licht. Tot de eerste behooren *Outremer* (1835), *Hyperion* (1839): tot de laatste zijne *Voices of the Night* (1840), *Ballads and Poems* (1841), *the Spanish student* (1842), *Poems on Slavery* enz., ook reeds boven door ons vermeld. In 1846 verschenen twee volledige uitgaven zijner dichtwerken geillus- treerd. Uit de *stemmen van den nacht* (*Voices of Night*), koos de dichter Bryant tot proeve in zijne bloemlezing het licht der sterren (*the light of Stars*), benevens voetstappen der Engelen (*Footsteps of Angels*). Wij noemden boven ook zijne *Hymne aan den nacht*; doch geven hier als eene proeve zijner gedichten bij voorkeur een gedeelte uit de *Spirit of Poetry*, waaruit men te nader den geest der *Amerikaansche* poëzy zal leeren kennen. Het is de geest der schoonheid der natuur. Deze woont in de wouden en overal, waar de liefelijke zuiden-wind waait.

— Hence gifted bards

Have ever loved the calm and quiet shades.
For them there was an eloquent voice in all.
The sylvan pomp of woods — the golden sun —
The flowers — the leaves — the river on its way —
Blue skies — and silver clouds — and gentle winds —
The swelling upland, where the sidelong sun
Aeolant the wooded slope, at evening, goes —
Groves, through whose broken roof the sky looks in —
Mountain — and shattered cliff — and sunny vale —
The distant lake — fountains — and mighty trees —
In many a lazy syllable repeating
Their old poetic legends to the wind.
And this is the sweet spirit that doth fill
The world; and, in these wayward days of youth,
My busy fancy oft embodies it,
As a bright image of the light and beauty
That dwell in nature. —

Wanneer wij de bonte mengeling der hier genoemde voorwerpen der natuur, als *opschriften* van gedichten aan- merken, dan heeft men zoo tamelijk eene voorstelling der *Amerikaansche* dichtbundels. Uit verscheidene zijner gedichten, die ook Dr. West in zijne bloemlezing van proza en poëzy

mededeelt, spreekt een liefelijke, zachte geest. De stroom des doods (*the Stream of death*) begint aldus:

There is a stream whose narrow tide
The known and unknown worlds divide,
Where all must go;
Its waveless waters, dark and deep,
'Mid sullen silence, downward sweep
With moanless flow.

Er heerscht eene zachte, bijna sentimenteele gevoeligheid in verscheidene zijner gedichten; weinig geestdrift, maar soms treffende beelden en denkbeelden: Putnam maakt ons opmerkzaam op de navolgenden:

Life is real! Life is earnest
And the grave is not its goal;
Dust thou art, to dust returnest,
Was not spoken to the soul.

Not enjoyment, and not sorrow
Is our destined end and way;
But to set, that each to-morrow
Find us farther than to-day.

Art is long, and time is fleeting,
And our hearts, though stout and brave,
Still, like muffled drums, are beating
Funeral marches to the grave.

En verder:

Lives of great men all remind us,
We may make our lives sublime;
And, departing, leave behind us,
Foot-prints on the sands of time.

Foot-prints, that perhaps another
Sailing o'er life's solemn main;
A forlorn and shipwrecked brother
Seeing, shall take heart again.

Let us then, be up and doing,
With a heart for any fate;
Still achieving, still pursuing,
Learn to labour and to wait.

Ongetwijfeld heeft het verblijf van Longfellow in *Scandinavië* en *Duitschland* belangrijken invloed uitgeoefend, zoo op zijnen *geest* als *dichttrant*. Het eerste blijkt uit eene soort van Amerikaanse Idylle, *Evangeline* geheeten, die

door Philarète Chasles, zelfs boven de *Louise* van Voss en de *Hermann en Dorothea* van Göthe gesteld wordt; het laatste, de invloed op zijnen dichttrant, is vooral duidelijk in de *alliteratie* of *strafrijm*, dien hij aan het oude noorden ontleend, veelvuldig in zijne gedichten bezigt. Een enkel voorbeeld:

Fuller of fragrance, than they
And as heavy with shadows and night-dews,
Hung the heart of the maiden.
The calm and magical moonlight
Seemed to inundate her soul.

Het zou ons te verre leiden, wanneer wij hier van de *Evangelïne* insgelijks eene analyse wilden geven: wij verwijzen liever naar Philarète Chasles, en merken hier alleen aan, dat, even als de *Hermann en Dorothea* van Göthe, ons eene gebeurtenis schetst uit den tijd der *Fransche* omwenteling aan den *Rhijn*, verdicht of voorgevallen, zoo de *Evangelïne* van Longfellow een tafereel, uit den tijd der vervolgingen, waaraan de *Franschen* in *Acadia* waren blootgesteld, door de onmenschelijke staatkunde van het *Engelsche* bestuur onder Chatham (1755). De *Acadiërs* werden allen verstrooid, en, de groote rivier langs, naar vreemde, onbebouwde streken overgevoerd, en hier en daar nedergezet; zoodat dikwijls leden van hetzelfde gezin, ouders van hunne kinderen gescheiden, in woeste streken van elkander leefden, zonder dat de een van den ander iets vernam, of vernemen kon. Dat lot trof ook de *Acadische* maagd uit *Port Royal (Evangelïne)*, die van haren verloofden (*Benedict*) gescheiden, aan de hand eens priesters overal rondwaalt, om hem op te zoeken: zoo doortrekken zij *Delaware, Massachusetts, Maine*, zelfs naar de verre *prairiën* van *Opelousas*; overal waar zij slechts eenig spoor der *Normandische Acadiërs* aantreffen, of denken te vinden: zoo doortrekken zij zelfs de onvruchtbare vlakten van *New-Orleans*, die zich uitstrekken tot aan den voet van het *Ozarks-gebergte*. Maar jaren vervlieden; ook hare jeugd is vervlogen, en nog heeft zij het voorwerp harer nasporing niet gevonden.

Zij wijdt zich als pleegzuster in een hospitaal, daar wordt haar liefde-werk beloond door de onverwachte ontmoeting van *Benedict*, die, door de pest getroffen, in hare armen sterft: zij volgt hem spoedig in het graf.

Inzonderheid treffend en boeiend zijn de Amerikaansche natuur-schilderingen en natuur-tafereelen, waar de dichter ons op de groote wateren van de *Meschacébé*, in de prairiën, wouden en woestijnen, of wel in de verrukkelijke ceder- en cypres-wouden van *Louisiana* rondvoert, en, met levendige kleuren en ware trekken, eene natuur schetst zoo als men die nergens elders aantreft. Dit gedeelte is geheel *Amerikaansch*, en bezit, ook in weerwil van den deftigen, latgzaam gaanden *hexameter*, waarvan hij zich gelijk *Göthe* en *Voss*, voor zijne *Idylle* bediend heeft, veel boeiends.

Onder de beschrijvende natuurdichters, moeten wij hier ook nog *Alfred B. Street*, te *Albany*, vermelden. Zijn vader, de generaal *Randall S. Street*, afstammeling uit *New-Haven (Conn.)*, waar de stamvader *Nicholas Street* in 1659 predikant was, leefde in het dorp *Poughkeepsie (N. York.)*, toen *Alfred*, aldaar 18 Dec. 1811 het eerste levenslicht aanschouwde. Hier ook ontving hij het eerste akademisch onderwijs, en begaf zich daarna met zijne familie naar het fraaije dorp *Monticello (N. York.)*, waar hij tot 1839 leefde, toen hij zich als regtsgeleerde in *Albany* vestigde, waar hij zich in 1841, met *Elizabeth Weed* in het huwelijk begaf. De schilderachtige schoonheden der natuur, die hem, zoowel te *Poughkeepsie* als vooral ook te *Monticello* omgaven, hadden reeds vroeg zijn gemoed voor hare zachte indrukken geopend en hem tot dichter gestemd. Twee gedichten „*March*” en „*A winter noon*,” in zijne jeugd geschreven en in de *New-York Evening-Post* (van *Wm. C. Bryant*) geplaatst, getuigden reeds op elfjarigen leeftijd van zijnen dichterlijken aanleg, waarna later onderscheidene dichtstukken van hem in jaarboeken en tijdschriften het licht zagen, in onderscheidene genootschappen, als te *Geneva* en elders (de *Phi Beta Kappa-Society*) voorgedragen. Zijn roem als dichter drong ook zelfs in *Engeland* door, toen hij in 1846, een bundel (in gr. 8°. *New-York*) in het licht gaf,

waarin de *Lost Hunter*, benevens zijne woud-tafereelen, *Gray Forest Eagle*; zijne beschrijving der jaargetijden, die aan Thompson denken doet, benevens zijne Indiaansche legenden (*Indian Legends*) uitmunten. Onder deze laatste dichtsoort behoort een uitvoerig gedicht *Frontenac, or the Atotarho of the Iroquois*. Dit dichtstuk, een woudverhaal van 1696, beslaat tien zangen met aantekeningen. De groote verdiensten van Street, als dichter, bestaat in zijne groote gave van natuurschildering. „Zijne schilderingen van *Amerikaansche* tafereelen zijn vol smaak (*gusto*) en frisheid; somtijds wel wat al te wild en verstrooid, maar toch altijd waar en der natuur getrouw;” daarom noemde Tuckerman hem ook een waar „*Vlaamsch schilder*.” En William Hunt getuigt: „Als wij hem lezen, dan zien wij wilde bloemen opdagen tusschen de bruine bladen; het doffe gefladder (*drum*) van den patrijs, het gekabbel der wateren, het flikkeren van het herfstlicht, het schitteren der bevrozen sneeuw, het gehuil des panter, het geloei van den wind, het gekweel der vogels, en den reuk der gebroken pijnboom-takken, dat alles toovert hij voor onzen geest. In een vreemd land, zouden zijne gedichten ons op eenmaal in ons eigen land terug verplaatsen.” Met voorbijgaan van het vroeger aangehaalde gedicht „*An American forest spring*,” kiezen wij tot proeve van zulk eene natuurschildering, zijn *Forest Walk*, ook door Bryant medegedeeld, en waarop Wm. Hunt vooral het oog schijnt gehad te hebben.

Volgen wij den dichter in een *Amerikaansch* woud:

A lovely sky, a cloudless sun,
A wind that breathes of leaves and flowers,
O'er hill, through dale, my steps have won,
To the cool forest's shadowy bowers;
Once of the paths all round that wind,
Traced by the browsing herds, I choose,
And sights and sounds of human kind,
In nature's lone recesses lose;
The beech displays its marbled bark,
The spruce its green tent stretches wide,
While sallows the hemlock, grim and dark,
The maple's scallop'd dome beside:
All weave on high a verdant roof,
That keeps the very sun aloof,

Making a twilight soft and green,
Within the column'd, vaulted scene.

Sweet forest odours have their birth
From the clothed boughs and teeming earth;
Where pinecones dropp'd, leaves piled and dead,
    Long tufts of grass, and stars of fern
    With many a wild flower's fairy urn,
A thick, elastic carpet spread;
Here, with its mossy pall, the trunk,
Resolving into soil, is sunk;
There, wrench'd but lately from its throne,
    By some fierce whirlwind circling past,
Its huge roots mass'd with earth and stone,
    One of the woodland kings is cast.

Above, the forest tops are bright
With the broad blaze of sunny light:
But now, a fitful air-gust parts
    The screening branches, and a glow
Of dazzling, startling radiance darts
    Down the dark stems, and breaks below;
The mingled shadows off are roll'd,
The sylvan floor is bathed in gold:
Low sprouts and herbs, before unseen,
Display their shades of brown and green;
Tints brighten o'er the velvet moss,
Gleams twinkle on the laurel's gloss;
The robin, brooding in her nest,
Chirps as the quick ray strikes her breast,
And as my shadow prints the ground,
I see the rabbit upward bound,
With pointed ears an instant look,
Then scamper to the darkest nook,
Where, with crouch'd limb and staring eye,
He watches while I saunter by.

A narrow vista, carpeted
With rich green grass, invites my tread;
Here showers the light in golden dots,
There sleeps the shade in ebon spots;
So blended, that the very air
Seems network as I enter there.
The partridge, whose deep-rolling drum
    Afar has sounded on my ear,
Ceasing his beating as I come,
    Whirrs to the sheltering branches near;
The little milksnake glides away,
The brindled marmot dives from day;
And now, between the boughs, a space
Of the blue laughing sky I trace;

On each side shrinks the bowery shade;
Before me spreads an emerald glade;
The sunshine steeps its grass and moss,
That couch my footsteps as I cross;
Merrily hums the tawny bee,
The glittering humming-bird I see;
Floats the bright butterfly along,
The insect choir is loud in song:
A spot of light and life, it seems
A fairy haunt for fancy dreams.

Here stretch'd, the pleasant turf I press,
In luxury of idleness;
Sun-streaks, and glancing wings, and sky,
Spotted with cloud-shapes, charm my eye;
While murmuring grass, and waving trees,
Their leaf-harps sounding to the breeze,
And water-tones that tinkle near,
Blend their sweet music to my ear;
And by the changing shades alone,
The passage of the hours are known.

Meer dan dit dichtstuk kunnen wij hier van Street niet mededeelen, wiens liefde voor de natuur, hem als dichter tot een oorspronkelijk en treffend *natuur*-schilder vormde.

Onder het groote aantal dichters, dat wij ook hier, om ons tot nog eenige dichtersessen te bepalen, moeten voorbij gaan als: Joseph R. Drake, Wm. Leggett, Carl Wilcox, Ch. Sprague, Pinkney, Eastburn enz., willen wij alleen nog het *Nederlandsche* element doen opmerken, waarvan wij achten, dat althans de vermelding in ons overzicht niet mag gemist worden. Zoo schreef Gulian Verplanck, reeds in de vorige eeuw onder de dichters vermeld, een gedicht „*the vice*” (1774), eene soort van *satire*; Anthony Bleeker schreef sedert 1820—25 enkele gedichten in tijdschriften; terwijl John B. van Schaick zich door „*Joshua commanding the sun and moon to stand still*”, en James K. Paulding vooral door zijn *Blackwoodsman*, gelijk Ch. F. Hoffman door zijn *Vigil of Faith*, zich als dichters bekend maakten. Verplanck, Bleeker, van Schaick enz., allen van Nederlandschen oorsprong, toonen, dat ook het Nederlandsche element aan de boorden van den *Hudson*, zich met de beoefening der fraaije letteren bezig hield.

Onder de Dichteressen, eene lange, aanzienlijke rij, behoort de naam van Bleeker zelfs onder de ijsbreeksters: ook Elizabeth Bogart en Justine Bayard, behooren ontwijfelbaar onder de Nederlandsche, eigenlijk Fransch-Nederlandsche afstammelingen.

De eerstgemelde Anne E. Bleeker behoort, even als hare dochter Margaretta v. Faugeres, die den *Hudson* bezong, tot de vorige eeuw. Zij was de dochter van Brandt Schuyler, en in 1752 te *Nieuw-York* geboren; huwde met John J. Bleeker, met wien zij eerst te *Poughkeepsie*, daarna in *Tomhanick*, later in *Albany* woonde. Toen zij, tijdens haar verblijf te *Tomhanick*, het *ultima Thule* der beschaafde wereld, door het leger van Bourgoyne verdreven werden, nam zij de wijk naar *Albany* (1781), terwijl haar echtgenoot door den vijand gegrepen, doch door de Amerikanen van *Bennington* bevrijd werd. Miss May deelt ons, zoowel van haar als van hare dochter eenige gedichten mede. Hare *Hymne* in wanhoop (*despondency*) geschreven, behoort ongetwijfeld tot dien rampspoedigen tijd. Men hoore op Wien zij haar vertrouwen stelt:

Jesus Christ! regard my anguish,
Oh! commiserate my pain;
Bid my soul no longer languish,
Bid my spirit not complain.

'T is my comfort thou'rt omniscient,
All my griefs are known to thee,
Saviour! thou art all sufficient,
To relieve a wretch like me.

Now thy clemency discover,
Give my wounded soul repose,
E'er my transient life is over.
E'er my sorrowing eyelids close.

By thy passion I conjure thee,
By thy painful sweat of blood,
Let my sighing come before thee,
Seal my pardon now with God.

Toen zij na de verdrijving van Bourgoyne, naar *Tomhanick* waren teruggekeerd, zong zij een deftig danklied, waarvan wij slechts den aanhef laten hooren:

Hail, happy shades! though clad with heavy snows,
At sight of you with joy my bosom glows;
Ye arching pines, that bow with every breeze,
Ye poplars, elms, all hail! my well-known trees!
And now my peaceful mansion strikes my eye,
And now the tinkling rivulet I spy;
My little garden. . . . .

Ook dit gedicht bevat verder natuurschildering. Eenige dichtersessen van een hooger vlugt, die geheele dichtbundels hebben geschreven, zijn: Maria A. Brooks, Lydia A. Sigourney, Francis S. Osgood, enz., die wij hier nog nader zullen leeren kennen.

De eerste Mevr. Brooks, geb. Gowan, was van *Medford*, nabij *Boston*, waar zij in 1795 het eerste levenslicht aanschouwde. Na eene zeer zorgvuldige opvoeding, trad zij te *Boston* met een aanzienlijk koopman in het huwelijk. Reeds in hare jeugd hadden de gedichten van Milton en Shakspeare haar ontvlamd, waarna in 1820 haar eerste dichtbundel, *Judith*, *Esther* enz. verscheen: doch haar voornaamste dichtwerk is ontwijfelbaar, haar *Zophiel* (1831). Emile Montégut, die dit dichtwerk door Griswold, gelijk wij door Miss May kennen, zegt er van, dat de Engelsche dichter Southey het bewonderde, maar dat Charles Lamb het als te zonderling, te buitengewoon beschouwde, dan dat het uit een vrouwenhoofd kon zijn voortgesproten.

„Er heerscht,” zegt Montégut, „in dit dichtstuk eene verwonderlijke zamensmelting van Thomas Moore en Shelley. Verbeeld u de boschaadjes van *Lalla Rookh*, waardoor de noordenwind van Shelley heenstrijkt, die de bladeren schudt en de rozen knakt. De *Oden* aan *Cuba*, aan de schim van haar kind, en, in één woord, alle lyrische stukken hebben eene merkwaardige beweging, en zijn vol geheimzinnige gejaagdheid en onverklaarbare geestdrift. Men kan zich een denkbeeld vormen van de zwakheid en onstuimigheid, die in deze verzen zijn zamengesmolten, als men zich eene *onmogelijke* vereeniging voorstelt als van den adelaar en de duif; als men zich eene duive voorstelt van de grootte en den vleugelslag van den adelaar, maar die,

ondanks hare overdrevene kracht, toch de beschroomde natuur behield van de duif, voor hare eigene kracht vreesde, en de *ideale* zon niet zonder siddering kon aanschouwen. De stukken (die Griswold en Miss May als proeven mededeelen) zijn vol stoute denkbeelden en krachtige gevoelens, onvolkomen uitgedrukt, als of de auteur zelf voor de stoutheid van haar hart terugdeinsde. Maar al te dikwijls zijn deze gevoelens en denkbeelden te ver gezocht, te overdreven, te afgetrokken. Hare liefde voor haar kind (*Phronem*) heeft Maria Brooks de schoonste verzen ingegeven, die zij geschreven heeft. De spelen van dezen lieveling, dien zij niet zal wederzien, verbonden, met het aandenken aan de wouden, de onmetelijke vlakten en watervallen, schenken aan deze liefde de grootheid en oneindigheid der *Amerikaansche* natuur. Maria Brooks schijnt mij toe de dichteresse te zijn, die van alle vrouwen der nieuwe wereld het meest door den geest der *sybillen* en de ingevingen der beroemde vrouwen van *Europa*, onder hare tijdgenooten, bezielde is. Evenwel bezit zij niet éénig spoor van den geest van Byron, die zij in de meesten van hare gedichten nastreeft; en, als wij eene *Europeesche* school zouden moeten aanwijzen, waarmede zij overeenstemt, dan zouden wij noemen, de namen van Southey, haren bewonderaar, van Coleridge, en John Wilson, dichter van *the City of Peste*, veeleer dan den naam van Byron." Ook Miss May noemt dit dichtstuk „een zonderling werk van genie; bevattende passages vol kracht, warmte en schitterenden gloed,” waarvan evenwel het verhaal zelf minder boeijen kan, dan de voortreffelijke natuurschilderingen, die eene meesterhand verraden. De Amerikanen schonken deze dichteres den naam van *Maria del Occidente*. Na den dood van haren echtgenoot, had zij *Cuba* tot haar verblijf gekozen, waarna zij *Europa*, *Frankrijk* en *Engeland* bezocht, waar zij, te *Kewick* (aan het schoone meer *Derwent*) den gelauwerden dichter Robert Southey leerde kennen, aan welken Engelschen bard zij een zeer warm afscheidslied toezong:

Oh! laurel'd Bard, how can I part,
Those cheering smiles no more to see,
Until my soothed and solaced heart
Pours forth one grateful lay to thee?

Verder:

Soft be thy sleep, as mists that rest
On Skiddaw's top at summer morn;
Smooth be thy days as Derwent's breast,
When summer light is almost gone!

Om de militaire opvoeding van eenen zoon, hield zij nu haar verblijf te *Westpoint* aan den *Hudson*. En later op *Cuba* teruggekeerd overleed zij daar in 1845.

Mrs Lydia Sigourney, geb. Huntley, die wij boven reeds bij den prachtige *Niagara* hebben aangetroffen, werd geboren te *Norwich (Conn.)* in 1797, en, legde reeds in hare jeugd eene bepaalde neiging voor de poëzy en eene levendige phantasie aan den dag. Door Daniel Wadsworth te *Hartford* werd zij aan het hoofd eener school geplaatst, welke betrekking zij bekleedde, totdat zij met Ch. Sigourney, een aanzienlijk koopman te *Hartford*, in het huwelijk trad. Daarna bezocht zij in 1840 *Engeland* en *Frankrijk*, en maakte zich als schrijfster bekend door hare *Letters to young Ladies*; later door *pleasant Memoirs of pleasant lands*. Van hare vroegere gedichten, *Select Poems*, verschenen wel vijf of zes uitgaven. Overigens bezielt haar hoofdzakelijk, zooals Miss May zegt, de zucht om goed te doen („to do good”). De opbrengst van haar gedicht *Traits of the Aborigenes of America*, was geheel aan Christelijke liefdadigheid gewijd. Gelijk Brainard en Miss Gould had zij de prachtige *Niagara* bezongen, waaruit wij proeven hebben medegedeeld; maar zoo ook den ondergang der zon in het *Alleghany*-gebergte (*Sunset on the Alleghany*). Uit dit gedicht nog eene enkele proeve:

I was a pensive pilgrim at the foot
Of the crown'd Alleghany, when he wrapp'd
His purple mantle gloriously around,
And took the homage of the princely hills,
And ancient forests, as they bow'd them down,
Each in his order of nobility.

— And then in glorious pomp, the sun retired
Behind that solemn shadow. And his train
Of crimson, and of azure and of gold,
Went floating up the zenith, tint on tint,
And ray on ray, till all the concave caught
His parting benediction.

Inderdaad, men herkent hier de zangeres der *Niagara*; maar menig ander gedicht, bijv. haar *Farewell to a rural residence; to an absent daughter; to a dying infant* en *Dew-drops* bewijzen, dat Mrs Sigourney ook een zachter, liefelijker toon weet aan te slaan.

Diezelfde zachte en liefelijke toon bezit ook Frances S. Osgood, geb. Locke, die in *Boston* geboren, hare eerste vorming aan hare schoonzuster, Mrs Anne M. Wells, en de uitgave harer eerste dichtproeven aan hare begaafde vriendin Lydia M. Child, te danken had. Hare eerste dichterlijke voortbrengsels door haar *Wild Flowers* geheeten, werden door *Flowers of Poetry*, later in 1841 door *the Snowdrop* voor kinderen gevolgd. In 1845 verscheen *Floral Offering*. Hare gedichten zijn zacht en bevallig, gelijk hare afbeelding, waarmede Miss Caroline May hare bloemlezing siert. Dr. Davidson uit *Nieuw-Brunswick*, vergelijkt ze bij „de opwellingen eener natuurlijke fontein” (*the bubbling of a natural fountain*). En dat woord „opwelling” mogen wij wel nagenoeg op het geheele tachtigtal dichtersessen toepassen, die Miss May in hare bloemlezing behandelt. Elk gedicht is eene *zachte opwelling* van het vrouwelijk gemoed, door geene harde of zware stormen, of onweerstaanbare dichterlijke geestdrift bewogen. Montégut, die de bloemlezing van Rufus Griswold voor zich had, onderscheidt Mrs Francis Green, wegens hare voortreffelijke natuurschildering. De gedichten van Lucretia en Margaret Davidson, waarop ook Southey prijs stelde, werden in *Engeland* herdrukt, en door de *Quarterly Review* aanbevolen. Beide deze zusters leveren voorbeelden van eene verwonderlijke, vroegtijdige rijpheid van geest, waarin zij onze Constantia van Cleef evenaarden, maar ook even vroeg verwisselden zij dit leven met een hooger. De eerste die hare vorming ten deele aan Mrs Willard, te

Troy, gelijk *Margaret* aan hare begaafde moeder, te danken had, werd door den president *Morse* en *Miss Sedgwick*, gelijk de laatste door *Washington Irving*, ver-
eeuwigd. Beider gedichten, waarvan wij hier geene proeven kunnen mededeelen, waren in hare kindschheid, tusschen 10 en 15 jarigen ouderdom, geschreven. Eene andere dichteres *Miss Elizabeth F. Ellet*, geb. *Lummis* (uit *N. Jersey*), de zangeres der schoonste natuurtafereelen van haar geboorteland, bezit eene ongewone kennis der *Italiaansche*, *Fransche* en *Hoogduitsche* taal en letteren, en heeft vertalingen geleverd van *Schiller* en anderen. Ook hare gedichten, gelijk van *Martha Day*, van *New-Haven*, die zelfs het *Latijn*, *Grieksch*, *Fransch* en *Hoogduitsch* beoefende, *Emma C. Embury* uit *Nieuw-York* en anderen, gaan wij hier weder voorbij, om nog een paar „*Curiositeiten*” uit de *Amerikaansche* dichter-wereld te vermelden: wij bedoelen namelijk het *slavenmeisje* *Phillis Wheatley*, en de dienstmaagd *Maria James*, die ons aan onze *Francijntje de Boer* herinnert.

Beide strekken deels ten bewijze van de algemeenheid der dichtkunst, die zelfs in de *keuken* hare beoefenaars vindt; maar ook van de aanmoediging, die *Amerika* aan elken stand verleent, om een verborgen talent te ontwikkelen. De eerste, *Phillis*, een *slavenmeisje*, als kind in *Afrika* aan de armen harer moeder ontrukkt, en in 1761 op de *slavenmarkt* te *Boston* verkocht, had het geluk in dienst te komen eener aanzienlijke *Amerikaansche* vrouw, wier gene-
genheid zij won, door hare natuurlijke, beminnelijke en innemende manieren. Deze liet haar opvoeden en schonk haar *pleegkind* haar eigen naam, onder welken zij algemeen als *Phillis Wheatley* is bekend geworden. *Phillis* maakte ongemeene vorderingen: zij vertaalde zelfs uit het *Latijn* van *Ovidius*. Zoo iets was nimmer te voren gehoord; dit trok de aandacht der aanzienlijkste mannen, van *Washington* zelfs. En toen in 1772 een bundel gedichten, *Poems on various subjects, moral and religious*, van haar in het licht verscheen, werd dit *zwarte* meisje van den *Senegal*, zelfs het voorwerp der bewondering, ook in *Engeland*, waar zij, toen zij eenmaal dit land bezocht, even

als in *Boston*, in de aanzienlijkste kringen werd toegelaten. De abt Gregoire roemde haar zelfs in zijn *Essai sur les facultés intellectuelles et morales des Nègres*, als een dichterlijk sieraad. Zij werd voor een oogenblik de voortreffelijkste *type* van haar zwarte geslacht, die niet zonder invloed bleef op het lot van hare ongelukkige landgenooten:

*Remember Christians, negroes black as Cain,
May be refined, and join the angelic train!*

Zoo sprak zij hare landgenooten voor, en heeft zekerlijk veel toegebracht tot de afschaffing van den verfoeijelijken *slavenhandel*, die het eerst op de markt van *Boston* geweerd werd. Nadat zij in 1775 hare vrijheid verkregen had, begaf zij zich met een *neger-advocaat*, Dr. Peter, in het huwelijk, die overal de zaak der negers voor de regtbanken verdedigde, en een aanzienlijk fortuin verzamelde. Evenwel was de arme Phillis toch niet gelukkig in dezen echt; zij stierf in 1780 van verdriet, wegens het wangedrag van haren echtgenoot.

Tot eene enkele proeve harer gedichten, kiezen wij hier *de slaap (the Sleep)*:

Say, what is sleep? and dreams, how passing strange!
When action ceases, and ideas range
Licentious and unbounded o'er the plains,
Where fancy's queen in giddy triumph reigns.
Hear in soft strains the dreaming lover sigh
To a kind fair, or rave in jealousy;
On pleasure now, and now on vengeance bent,
The labouring passions struggle for a vent.
What power, oh, man! thy reason then restores,
So long suspended in nocturnal hours?
What sacred hand returns the mental train,
And gives improved thine active powers again?
From thee, oh man! what gratitude should rise?
And when from balmy sleep thou op'st thine eyes,
Let thy first thoughts be praises to the skies
How merciful our God, who thus imparts
O'erflowing tides of joy to human hearts,
When wants and woes might be our righteous lot,
Our God forgetting, by our God forgot!

De tweede, Maria James, afkomstig uit *Wales*, en om- trent 1795 geboren, was achtervolgens dienstmaagd te *Rhinebeck*, bij de Wed. Garretson, eene zuster van Edw.

Livingston, later bij Clement C. Moore, in *Nieuw-York*, waarna zij naar *Rhinebeck* in dienstbare betrekking terugkeerde. Daar gaf Dr. Potter in 1839 hare gedichten uit onder den titel: *Wales and other Poems*, en verrijkte die met eene voorrede. Even als vroeger de gedichten van Phillis, trok deze bundel de algemeene aandacht. De *Bijbel* en de godsdienstige gedichten van Miss Hannah Moore, hadden haar godsdienstig gevoel gevormd, waarvan de inhoud van haren dichtbundel getuigt. Wel nemen deze gedichten doorgaans, even als van onze Francijntje de Boer, geene hooge vlugt; doch zij bekleeden eene bevallige plaats onder die der talrijke overige dichtersessen. Wat James zelve voor poëzy houdt, en wat zeker de meeste *Amerikaansche* dichtersessen voor poëzy houden, blijkt uit navolgende proeve:

WHAT IS POETRY?

A lambent flame within the breast;
A thought harmoniously express'd;
A distant meteor's glimmering ray;
A light that often leads astray;
A harp, whose ever-varying tone
Might waken to the breeze's moan
A lake, in whose transparent face
Fair nature's lovely form we trace;
A blooming flower, in gardens rare,
Yet found in deserts bleak and bare;
A charm o'er every object thrown;
A bright creation of its own;
A burst of feeling, warm and wild,
From nature's own impassion'd child.

Nog ééne bijzonderheid willen wij hier ten slotte neder-schrijven: het is, dat vele *Amerikaansche* dichtersessen hare gedichten het eerst onder aangenomene namen, in onderscheidene tijdschriften bekend maken, tot dat zij het wagen durven meer openlijk in de rij der dichtersessen op te treden. Zoo hebben deze de navolgende pseudo-namen:

Sarah J. Clarke, te New-Brighton: *Grace Greenwood*.
Sarah W. Morton, te Boston: *Philenia*.
Elizabeth O. Smith, geb. Portland (Maine): *Ernest Helfenstein*.
Mary E. Brooks, te Poughkeepsie: *Norna*.
Laura M. Thurston, te Norfolk: *Viola*.
Anna P. Dinnies, te Georgetown: *Moina*.
Amelia B. Welby, te Louisville: *Amelia*.
Alice B. Neal, te Hudson (N. Y.): *Alice Lee*.

Agelina S. Mumford, heeft den pseudo-naam: *Picciola*.

Mary I. Reed, te Philadelphia, dien van *Marie Roseau*.

Ook uit deze *pseudo*-namen, kan men eenigzins den smaak der *Amerikaansche* schoonen afleiden, — van wie wij overigens, met de woorden van Montégut hier afscheid nemen:

„Wat kan de betrekkelijke zwakheid dezer gedichten schaden? Verheffen wij ons tot hoogere sferen dan den zuiver letterkundigen kring? Het karakter en de deugden, die deze gedichten doen veronderstellen, staan zeker hooger dan die gedichten zelve. Inderdaad, wie kan het zeggen, hoe veel nut deze onbepaalde en muzikale mijmeringen, die onschuldige opwellingen gesticht hebben? Deze verzen zijn zamengesteld in den schoot der volkomenste rust, bij den huisselijken haard, aan de zijde van ouders en vrienden des huisgezins: zie daar hun ware publiek; het publiek dat ze heeft bewonderd, dat er zonder moeite uit getrokken heeft, wat zij goeds en edels bevatten. Waarschijnlijk hebben vele gewaarwordingen van reine teederheid zich in deze kleine en onbezoedelde bronnen afgespiegeld, zijn vele ooren door deze harmoniën of welluidende klanken gestreeld geworden; meer dan één koopman, ongetwijfeld vermoeid door den arbeid van den dag, heeft, wanneer hij naar de gedichten van zijne dochter of echtgenoot luisterde, eenige stralen van die onzichtbare dingen kunnen opvangen, en, aanleiding gevonden na te peinzen over schoonheden, waarvan hij tot hiertoe nog slechts een onvolkomen, een zwak gevoel bezat. In dat land, waarin het *nutlige* zoo zeer op den voorgrond staat, hebben op die wijze vele dichtspranken wortel kunnen schieten; vele min beschaafde zielen zijn daardoor meer beschaafd geworden; zij hebben een nuttigen invloed uitgeoefend, ook zij hebben hunne dienst gedaan, en daarom ook, rigten wij, in plaats van scherpe kritiek, onze dankbetuigingen tot alle *Amerikaansche* dichters, voor de zaden van godsvrucht, deugd en edele gevoelens, die zij in haar land hebben uitgestrooid. Voorzeker zonder geruisch, zonder menschelijke aanmatigheden, hebben ook zij, de dichters, aan hare roeping ter beschaving beantwoord.”

---

§ 3.

Het gebied der romantische dichtkunst of romantiek; — Charles Brockden Brown, de ijsbreker, *novellist*; — James Kirke Paulding, *John Bull en broeder Jonathan, Sybrant Westbroek*, enz.; — Washington Irving, *History of New-York by Knickerbocker*; — de *Alhambra*, enz., James Fennimore Cooper, seriën van romans, van *Leather Stocking (Lederkous)*, *zeeromannen*, van *Long Tom Coffin*, enz. — John Pendleton Kennedy, uit *Baltimore*; — Robert Montgomery Bird, uit *New-Castle (Delaware)*; — Wm. Gilmore Simms, uit *Charlestown (S. Carolina)*; Miss Catharine M. Sedgwick, *Linwood*, tafereelen uit *Nieuw-Engeland*; — Nathaniël Hawthorne; — Mrs. Caroline M. Kirkland, tafereelen uit *Michigan*; — William Ware en Mrs. Lydia M. Child, klassieke romans: *Zenobia, Probus, Julian en Philothee*; — Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin*, tegen den alavenhandel. Humorige schrijvers: Robert S. Sands, Gulian C. Verplanck; — John Sanderson, Joseph C. Neal, J. B. Thorpe; tafereelen uit het zuiden en westen.

Het gebied der romantische verbeelding is eerst sedert het vierde eener eeuw in *Amerika*, maar door een groot aantal schrijvers en schrijfsters, betreden. Dat het ook in de nieuwe wereld daartoe geenszins aan geschikte stof ontbreekt, zal ons genoegzaam uit de nadere kennismaking met eenigen blijken. De vroegere zeden en gebruiken der *Puriteinen* in *Nieuw-Engeland*, die der *Hugenoten* in *Virginia*, gelijk de *Oude Hollanders* in *Nieuw-Nederland*; het leven in de wouden en wildernissen der steeds voorwaarts dringende stroomen der landverhuizers; eene woeste natuur, en de onmetelijke grasvelden of *prairiën*, het leven der *Indianen* in de wildernissen en wouden; bergen, meeren en de Oceaan zelf leveren genoegzame tafereelen en eigenaardige stof en kleuren voor den *Amerikaanschen* romanschrijver en *novellist*, zoowel als voor den dichter.

Velen hebben daaraan hunne krachten beproefd, en, wij zouden zeggen, op dit veld der verbeelding eene eigenaardige letterkunde in het leven geroepen, die naar inhoud, vorm en kleur geheel *Amerikaansch* mag heeten. „Ik kan niet bepalen,” zegt Rufus W. Griswold, „hoe groot de nationale voorraad zij; maar ik zelf bezit in mijne eigene

boekery meer dan 700 boekdeelen van novellen, verhalen (*tales*) en romannen." En wat die letterkundige daarop laat volgen, moge hier als een algemeene karakteristiek gelden. „Betrekkelijk weinig hebben zoo geringe waarde, dat zij geene plaats verdienen in eene algemeene verzameling onzer letterkunde. Allen te zamen zijn zij niet beneden het standpunt der *Engelsche* novellen dezer eeuw, en dat gedeelte, hetwelk het kenmerk draagt van oorspronkelijkheid van genie, van eene eigenaardige manier van voorstelling, van bepaalde strekking en gevoelens is veel grooter, dan zij, die ze niet gelezen hebben, wel zouden vermoeden." De ijsbreker op dit gebied was Charles Brockden Brown, welke daarin werd opgevolgd door Paulding, Timotheus Flint, Fennimore Cooper, Washington Irving, Simms, Hoffman en anderen; benevens schrijfsters als Miss Catherine M. Sedgwick, Lydia M. Child, Caroline M. Kirkland, Beecher Stowe en anderen. Een en ander zullen wij hier nader leeren kennen.

De eerstgenoemde, Charles Brockden Brown, was de eerste *Amerikaan*, die zich de beoefening der letteren tot eene levenstaak stelde, en tevens een der eerste schrijvers, die eenige duurzame geschriften of monumenten van zijn genie op het gebied der verdichting heeft nagelaten; weshalve hij teregt als de ijsbreker wordt aangemerkt op een veld, dat na hem in zoo menigerlei opzigt en in allerlei rigting is beploegd geworden. In 1771 te *Philadelphia* geboren, behoorde hij tot de vereeniging of godsdiensdienst der *Vrienden (Quakers)*. Aanvankelijk beoefende hij de wetenschappen onder Robert Proud, de geschiedschrijver van *Pennsylvanië*; legde zich daarna op de regten toe, doch verkreeg weldra eenen onoverwinnelijken afkeer van de haarkloverijen der balie, die hij voor altijd verliet. Daarna, zonder bepaalde bezigheid en levensdoel, verviel hij in eene zwaarmoedige stemming, die hij door reizen in *Pennsylvanië* en naburige Staten trachtte te overwinnen. Zoo begaf hij zich in 1793 naar *Nieuw-York*, waar hij zich aan een vroegeren collegie-vriend, Dr. Elihu H. Smith, verbond, die hem in eenen vriendenkring inleidde, waarvan Dr. Samuel

L. Mitchell, Anthony Bleeker, Willm. Dunlap, en, de later zoo beroemde kanselier James Kent, benevens William Johnson, leden waren. De Fransche revolutie, die in *Europa* zoo vele hoofden door verderfelijke *theoriën* besmet had, oefende ook haren invloed uit op Brockden Brown, die thans als een politiek wijsgeer optrad, en zijn *Alcuin*, zijnde eene zamenspraak over de *regten* der vrouwen, in het licht gaf (1797). Dit werk echter maakte weinig opgang, en Brown koos zich dus een ander gebied van letteren; hij werd *novellist*.

In 1798 verscheen zijn *Wieland, or the Transformation*, dat hem eenigen naam verwierf, en als *novelle* een nieuw tijdvak in de *Amerikaansche* letterkunde opent. Het stuk schetst ons een afgrijselijk tooneel van godsdienstige dweep-*perij (fanatisme)* van eene Duitsche planters-familie aan den *Schuykill*, waarbij wij ons echter niet zullen ophouden, omdat ons geene der karakters, noch van den dweepachtigen *Wieland*, noch van den duivelachtigen *Carwin*, eenig belang inboezemt. Dit is mede het geval van *Ormond*, eene andere *novelle*, die ons omstreeks het einde der vorige eeuw, in *Nieuw-York* en *Philadelphia* rondleidt, en het tijdvak der toenmaals heerschende gele koorts (*yellow fever*) omvat. Door deze heerschende ziekte verschrikt, had hij bij de aannadering daarvan *Philadelphia* verlaten (1793) en zich in *Nieuw-York* gevestigd; maar toen zij ook deze stad bedreigde (1798), besloot hij met zijne vrienden zich niet anderwerf te verplaatsen. Dr. Smith was daarenboven door beroepspligten gebonden: Brown zag hem bezwijken, en was bijna zelf het slagtoffer der edele vriendschap geworden. Hij verduurde eene zware ziekte, en nam na zijn herstel de uitnoodiging aan bij zijn vriend William Dunlap, te *Perth Amboy*, in den staat *Nieuw-Jersey*, eenigen tijd zijn verblijf te komen houden. Hier schreef hij zijn *Arthur Mervyn*, welke door *Edgar Huntley* gevolgd werd.

Beide die novellen mogen, even als de voorafgaande voor de *Amerikaansche* lezers genoegzame belangstelling hebben; voor ons evenwel niet, om er, zoo als Griswold deed, eene analyse en karakterschets van te leveren; *Nederlandsche*

lezers durven wij daarbij niet ophouden, hoezeer een tafereel uit den *Arthur Mervyn*, dat ons de verwoesting der gele koorts te *Philadelphia* doet kennen, ook niet van geschiedkundige waarde ontbloot zoude zijn.

In den *Edgar Huntley* schetst Brown ook *Indiaansche* karakters; en de tafereelen, die hij geleverd heeft uit het leven der wilden, worden voor zeer juist en waar gehouden. Daarop volgden nog *Clara Howard*, *Stephen Calvert* en *Jane Tatbot*, waarbij wij ons niet kunnen ophouden. Evenwel is het niet onbelangrijk hier te vernemen, dat reeds Brown niet gunstig dacht over den invloed der vreemde letterkunde, waarvan *Amerika* zich, thans meer en meer, onafhankelijk tracht te maken.

Toen Brown het verblijf bij Dunlap te *Perth Amboy* verliet, keerde hij naar het zwaar geteisterde *Philadelphia* terug, waar hij in 1799 de *Monthly Magazine*, benevens de *American Review* begon, die echter spoedig ophielden. Hier begaf hij zich in 1804 in het huwelijk met Miss Linn, de zuster van den Eerw. John Blair Linn, (schrijver van *Valerian* en *the Powers of Genius* enz.), en stichtte in 1805 twee nieuwe tijdschriften: *the literary Magazine*, en in 1806 het *American Register*; terwijl hij zich tevens door eenige staatkundige brochuren bekend maakte.

In gemeld huwelijk genoot hij, blijkens eenen brief aan zijnen vriend Dunlap, zeer gelukkige dagen; doch zij waren kort van duur: zijn zwak gestel bezweek na een langdurig ziekbed. Hij overleed in 1810 in den ouderdom van 39 jaren, nalatende slechts één zoon: William Linn Brown, te *Philadelphia*. Des schrijvers vriend Dunlap, gaf na zijnen dood *Life and Selections from the works of Brown*, in twee deelen in het licht.

James Kirke Paulding, een vruchtbaar schrijver van *Nederlandsche* afkomst, verdient ook als *Nederlandsch-Amerikaan* onze bijzondere opmerkzaamheid. Hij zag het eerste levenslicht in 1779 in de stad *Pauling* of *Pawling* aan den *Hudson*, naar zijne stamouders aldus geheeten. Ook hij had zich met der woon in *Nieuw-York* gevestigd. Met een goed inkomen voorzien, scheen hij noch als regtsgeleerde, te willen

optreden, noch eenige openbare betrekking te verlangen. Onder zijne talrijke geschriften, die te zamen een groot aantal deelen beslaan, werd de *Salmagundi*, een werk van algemeenen satiriek aard, het eerst in 1807 door hem, in vereeniging met Washington Irving en den dichter William Irving uitgegeven. De ongemeene bijval, dien dit werk genoot, heeft vermoedelijk Paulding en Irving beide doen besluiten, zich verder aan de beoefening der letteren toe te wijden. Wij kunnen hier evenwel niet alle geschriften van dit vruchtbare genie, waaronder ook eenige *dichtwerken*, opgeven, en zullen ons dus slechts tot zijne meest *populaire* geschriften bepalen.

Zoo verscheen in 1816 zijne vermakelijke historie van *John Bull and Brother Jonathan*, dien men acht de best-geslaagde en meest onderhoudende *satire* van Paulding, die door stijl en volgehoudene *humor* aan den Engelschen Swift herinnert. Men weet, dat onder den spotnaam van *John Bull* de Engelschen, van *Brother Jonathan*, de Amerikanen verstaan worden. Wat tot dezen laatsten spotnaam (*Nickname*) heeft aanleiding gegeven, wordt door Henry H. Paul aldus verhaald: „Bij gelegenheid, dat het leger der Amerikanen in *Massachusetts* zou georganiseerd worden, had men groote behoefte aan krijgsvoorraad. De veldheer Washington daarvan onderrigt zijnde, gaf ten antwoord: „wij moeten broeder Jonathan raadplegen,” nl. Jonathan Trumbull, den gouverneur van *Connecticut*, die uit meest alle bezwaren wist te redden, gelijk ook hier gebeurde. En sedert dien tijd werd de naam van „broeder Jonathan,” ter aanduiding der Amerikanen algemeen, gelijk die van *John Bull* voor de Engelschen.

Niet onbelangrijk achten wij het hier tot eene enkele proeve, zoo van den stijl als de schrijfwijze van Paulding, een staaltje van de broederschap tusschen *John Bull* en *broeder Jonathan* mede te deelen:

„*John Bull* was een cholericke oude kerel, die eene goede hoeve bezat in het midden van een groot molenwater, en die, omdat zij geheel omringd was door water, algemeen het *Bullen-eiland* (*Bullock-Island*) genoemd werd. *Bull* was een schrurder man, een uitstekend goed grofsmid, een handig zwaardveger,

en een aanzienlijk wever en pottbakker daarenboven. Hij brouwde ook uitstekende *porter, ale* en ligt bier, en was inderdaad eene soort van Jantje van alle markten, en voor alles geschikt. Daarbij was hij een hartelijk man, een voortreffelijk gezelschapper bij de flesch, en tamelijk braaf ook, zoolang de zaken vooruitgingen.

„Maar wat al deze hoedanigheden verduisterde, was een duivelsch twistziek, heerschzuchtig karakter, dat hem altijd in de eene of andere verlegenheid bragt. Het is waar, dat hij nooit van eenen twist hoorde, die er tusschen zijne naburen plaats had, of hij stak er zijne vingers midden in; zoodat hij zelden gezien werd of hij had zijn hoofd gestooten, of had een blaauw oog of bebloeden neus. Zoo was Jonker (*Squire*) *Bull*, gelijk hij doorgaans door het volk, zijne bureu genoemd werd, — een van die bijzondere, zonderlinge, knorrigge, pogchende oude zemelknoopers (*Codgers*), die nooit vertrouwd worden in hetgeen zij zijn, omdat zij altijd zijn willen, wat zij niet zijn.

„De *Squire* was even handig in het uitdeelen zoo in als buiten 's huis; soms behandelde hij zijn gezin als of de leden niet van hetzelfde vleesch en bloed waren, wanneer het gebeurde, dat zij in zekere zaken van hem verschilden. Eens geraakte hij met zijn jongsten zoon *Jonathan*, die in den gemeenzamen stijl *Broeder Jonathan* werd genoemd, in twist, over de vraag, of kerken kerken moesten heeten of *bedehuisen*, en of torens geene ijsselijkheid waren? Daar echter de edelman (*Squire*) het slechtste bewijs had, of omdat hij van nature geene tegenspraak verdragen kon, (ik kan niet zeggen welke), werd hij zeer driftig, en zwoer, dat hij den jongen van zulke denkbeelden in den bol genezen wilde. Zoo wendde hij zich tot eenigen zijner *doctors* en bewoog hen een geneesmiddel klaar te maken, bestaande uit *negen en dertig* verschillende artikelen, waarvan eenige al vrij bitter waren voor sommige verhemelten. Dit beproefde hij *Jonathan* te doen slikken, maar ziende, dat hij leelijke, scheve gezigten trok, en het niet wilde doen, viel hij hem op het lijf en sloeg hem of hij razend was. Daarna maakte hij hem het huis zoo onaangenaam, dat *Jonathan*, hoewel zoo hard als een noest van een pijnboom, en taai als leder, het niet langer kon uithouden. Zijn geweer en bijl nemende, wierp hij zich in eene boot, en roeide over het molenwater (*millpond*) naar een nieuw land, (waarop de *Squire* eenig regt voorwendde), met het oogmerk, zich daar neder te zetten, en hij bouwde er, zoodra hij rijk genoeg was geworden, een bedehuis zonder toren.

„Toen hij over het water heen was, vond *Jonathan*, dat het land nog geheel in den natuurstaat lag, bedekt met woud, en bewoond door niemand, alleen door wilde dieren. Maar daar hij een ondernemende knaap was, nam hij zijne bijl op enen schouder en zijn geweer op den anderen, drong in het dichtste van het woud door, klaarde daar eene plaats en bouwde er eene houten hut. Daar hij zijnen arbeid voortzette en zijne bijl als een bekwaam boschwachter hanteerde, klaarde hij binnen weinig jaren het land, dat hij in *dertien goede landhoeven* uitlegde, en bouwde zich een fraai huis; omtrent half voltooid zijnde, begon het hem zeer wel te gaan en hij leefde op zijn gemak.

„Maar *Squire Bull*, die oud en schraapzuchtig was, en daarenboven groote geldbehoefte had, omdat hij laatstelijk verplicht was geworden, aanmerkelijke schadevergoedingen te betalen, dewijl hij zijne bureu aangevallen en hunne hoofden gewond had, — de *Squire*, zeg ik, ziende dat het *Jonathan* wel ging in de wereld, begon hij zeer ongerust te worden over zijne welvaart; dus verlangde hij, dat *Jonathan* hem eene goede schatting zou betalen voor het land, dat hij geklaard, en voor eigen gebruik geschikt had gemaakt. Hij verzon, ik weet niet welke vordering tegen hem, en dreigde onder verschillende voorwendsels om alle

eerlijke winsten van *Jonathan* in den zak te steken. Inderdaad, de arme knaap had geen schelling verteerd voor feestelijke gelegenheden; en, ware het niet geweest uit kinderlijken eerbied, dien hij voor den ouden man gevoelde, dan zou hij zekerlijk geweigerd hebben, zich aan zulke schattingen te onderwerpen.

„Maar vooral dit, in korten tijd, schoot *Jonathan* vrij groot op voor zijne jaren, en werd een opgeschoten, moedige, sterk gespierde, en breedpootige welp van een knaap, lomp in zijnen gang en eenvoudig van voorkomen; maar hij toonde een levendigen, boozen blik, en beloofde eene groote kracht te zullen bezitten als hij zijn volen wasdom zou verkregen hebben. Hij was veel eer een kwaad uitziend stuk mensch, het is waar, en had menige zonderlinge wegen, maar ieder, die *John Bull* gezien had, zag eene groote gelijkenis tusschen hen beide, en zwoer, dat hij een eigen jongen was van *John*, en een wezenlijke splinter van het oude blok. Even als de oude *Squire*, had hij aanleg onstuimig en onbeschoft te zijn, maar in de hoofdzak was hij eene vreedzame soort van zorgeloozen jongen, die met niemand zou twisten, als gij hem maar alleen liet. Hij was gewoon eene grove matrozenbroek met eene groote wijde ruimte te dragen, welke scheen, dat er niets in stak. Dit maakte, dat men zeide, hij heeft geen bodem; maar al wie zoo sprak, loog, zooals zij op bunne kosten ondervonden, die *Jonathan* ooit driftig maakten. Hij droeg een ellendig kleed van linnen en wollen stof, dat niet half zijn rug bedekte, en waarvan de mouwen zoo kort waren, dat zijne hand en vuist er uitkwamen, die er uitzagen als een schapenbout. Dat alles was het gevolg, van dat hij zoo sterk opschoot, het was als of hij uit zijne kleederen groeide.

„Terwijl *Jonathan* op deze wijze in zijne krachten toenam, ging *Bull* voort hem elken penning uit zijne zakken te kloppen, dien hij te zamen kon schrappen; tot dat ten laatste, eens, dat de *Squire* meer dan gewoonlijk aandrang met zijne vragen, die hij met bedreigingen vergezeld, *Jonathan* in woedende drift opstoot, en den ouden man den *theeketel* naar het hoofd wierp. De cholericke *Bull* was daardoor ongemeen woedend geworden, en nadat hij den armen jongen voor een ongehoorzamen, ondankbaren, weerbarstigen schobbejak uitgescholden had, greep hij hem bij den kraag, en er ontstond dadelijk eene woedende worsteling. Die duurde eenen langen tijd; want de *Squire*, hoewel op jaren, was een uitstekend *boxer*, en van den voortreffelijksten grond. Eindelijk evenwel kreeg *Jonathan* hem onder, en, vóór dat hij hem liet opstaan, noopte hij hem een papier te teekenen, waarin *Bull* alle aanspraak op de landhoeven opgaf, en het volstreckte bezit daarvan voor altijd aan *Jonathan* toekende.”

Wij behoeven hier wel geene nadere verklaring of aanduiding en opheldering van deze proeve van Paulding's voorstelling te geven. Voor wie de geschiedenis kent is het *satirieke* verhaal duidelijk. Gelijk hier, zoo putte onze schrijver ook andere onderwerpen uit de geschiedenis des lands of een bijzonder gedeelte daarvan; zoo bijv. schreef hij in 1817 *Letters from the South*, waarin hij belangrijke schetsen en tafereelen over zeden en gebruiken van *Virginie* mededeelt, waar hij dit en een gedeelte van het voorgaande jaar had doorgebracht. In 1819 verscheen eene tweede serie der

Salmagundi, niet gelijk de eerste in vereeniging met de Irving's, maar door hem alleen geschreven. Deze werd gevolgd door *Koningsmarke*, of *Old times in the New-World* (1823), eene novelle, waarin hij ons belangrijke tafereelen schetst uit de geschiedenis en lotgevallen der *Zweden* aan de *Delaware*, en, waarin ons inzonderheid het nieuwe jaar in *Elsingburgh* geboeid heeft. Dat tafereel lezende, zou men wanen onder eene feestvierende partij in het oude noorden van *Europa*, of ook wel onder onze vaders verplaatst te zijn, die de gewoonte hadden het oude jaar uit en het nieuwe in te drinken ¹⁾; een gebruik, dat ook de *Zweden* aan de *Delaware* hadden overgeplant. De mededeeling van den *twist* van *John Bull* met zijn broeder *Jonathan* heeft ons de ruimte ontnomen, om ook dit boeiende tafereel hier over te nemen. *John Bull in America*, zoo het het schijnt, een vervolg op het eerste, verscheen in 1824, en behoort onder de meest populaire geschriften van Paulding. Dat overigens de schrijver niet veel op had met het philanthropische denkbeeld der ontwikkeling en beschaving van het menschdom, blijkt uit zijne luimige verhalen, *Merry Tales, of the three wise men of Gotham* (1826), waarin hij met de nieuwere verbeteringen en ontdekkingen in de staathuishoudkunde, den productieven arbeid, wetten en wijsbegeerte, op zijne wijze den spot drijft.

Voor het *Hollandsche* element schijnt Paulding, zeker ook om zijne afkomst, eene voorliefde te bezitten, die hem zijn *Book of St. Nicholas*, en het *hoekje van den haard van een Hollander (Dutchman's Fireside)* 1831, in de pen gaf. Het eerste bevat eene verzameling van *St. Nicolaas*-verhalen, door den schrijver voorgewend uit het Hollandsch te zijn vertaald. Mogelijk heeft ook dit werk het zijne toegebracht om het *St. Nicolaas*-feest in *Albany* en *Nieuw-York* in eere te houden, gelijk zijn *Koningsmarke* het oude nieuwejaarsfeest. Zelfs bestaat er ter genoemde steden eene *Hollandsch-Amerikaansche* maatschappij of genootschap, reeds vroeger

---

1) Zie over het nieuwejaars-feest mijne verhandeling: *Over de oude en latere drinkplegtigheden, vooral der Scandinaviërs, Germanen en Nederlanders*. 's Gravenhage, 1842.

door ons vermeld, aan welker oprigting ook onze vroegere ambassadeur Bangman Huygens deel had. *Dutchman's Fireside*, wordt door Griswold als een der beste novellen van Paulding geacht. Dit werk ook in het Hollandsch, onder den titel: *Sybrand Westbroek, of het hoekje van den haard van een Hollander* (Arnh. 1838), is ook daarom voor *Nederlanders* belangrijk, omdat het door een *Nederlander* van afkomst geschreven, ons de zeden, gewoonten en levenswijze der *Nederlandsche Amerikanen* schetst, die nog tegenwoordig aan de boorden van den *Hudson*, vooral in *Albany* en elders nog niet geheel geweken zijn. De tijd, waarin de geschiedenis van dezen roman verplaatst is, is die, waarin lang vóór de vestiging van de onafhankelijkheid der *Vereenigde Staten*, *Engeland* in 'de *Canadasche* oorlogen te strijden had tegen de mededinging van *Frankrijk*. Het tooneel ligt aan de bronnen van den prachtige *Hudson*, aan de oevers van het meer *Champlain*, benevens andere deelen van den tegenwoordigen staat *Nieuw-York*. „De held des verhaals, *Sybrand Westbroek*, die, van moederszijde van *Hollandsche* afkomst en door eene *Hollandsche* familie opgevoed zijnde, bij het gemis van vele in gewone omstandigheden schitterende gaven, daarentegen in meer gewigtige omstandigheden een uitpunten gezond verstand, bedaardheid en tegenwoordigheid van geest, gepaard met moed en standvastigheid, en vooral eene onwankelbare braafheid en getrouwheid aan den dag legt,” boezemt belangstelling in; terwijl het in dit werk tevens niet ontbreekt „aan het eigenaardige der *Amerikaansche* romans: zoo als schilderachtige beschrijvingen van plaatsen en natuurtooneelen, tafereelen en avonturen uit het leven der wilden en woestijnbewoners.” Het bevat overigens eene onderhoudende schildering van het oorspronkelijke leven in de koloniën van *Nieuw-Nederland*, en werpt nu en dan een blik op de hofhouding in het klein van den *Nederlandschen* gouverneur, dan weder op het legerkamp in de wildernis, benevens de krijgskunst in den oorlog tegen de *Indianen*. Wat de waarde van het werk verhoogt, is Paulding's zucht voor zedelijkheid en braafheid, die ons in zijnen held doorstraalt. Philarète Chasles noemde het

eene zwakke en verre navolging van den *Vicar of Wakefield*; wij twifelen echter, wegens den, *humoristischen* stijl van Paulding, of die vergelijking juist is.

Inmiddels waren ook zijn *New Pelgrim's Progress*, alsmede *Tales of the good Woman*, in het licht verschenen.

In het volgende jaar 1832, leidt Paulding ons, door zijn *Westward Ho!* met eenen planter uit *Virginia*, in de onbebouwde wouden van *Kentucky* rond, en schetst ons karakters, zoo als men verzekert, dat aldaar nog worden aangetroffen; hoezeer ook de oostelijke beschaving daar, en in andere westelijke staten, meer en meer doordringt. De planter, die in *Virginia* zijn vermogen door overdrevene gastvrijheid grootendeels verkwist had, verplaatste zich namelijk met het overgeschoten gedeelte naar de onbebouwde streken. De moraal van dit stuk vereert het karakter des schrijvers, en komt hier op neder: „dat wij behooren te wantrouwen de *voorgevoelens* van het kwaad, te weerstaan de aannadering van het *fanatisme*, en te vertrouwen, dat het zekerste middel, om ons eene welgevallige tusschenkomst der Voorzienigheid te verzekeren, daarin bestaat, dat wij volharden in allerlei menschlievende diensten omtrent den ongelukkigen natuurgenoet.”

Zoo het schijnt, nam Paulding deel aan de bestrijding van den onmenschen slavenhandel, waarover hij een werk (*on Slavery in the United States*) in het licht gaf, dat in 1835 door eene veelgeachte levensgeschiedenis van Washington (*life of Washington*) gevolgd werd, waarvan de uitgave verscheen in de vroeger door ons genoemde *Family Library* der beroemde uitgevers Harpers te *Nieuw-York*.

Nadat Paulding reeds eenige jaren de betrekking van havenmeester (*navy agent*) in *Nieuw-York* bekleed had, werd hij, tijdens het presidentschap van den Nederlandschen afstammeling van Buren, aan het hoofd geroepen van het departement van het zeezezen (*Navy department*), welke betrekking hij van 1837—41 bekleedde, en, toen hij in zestigjarigen leeftijd, uit zijne openbare betrekking aftrad, vatte hij op nieuw de pen op. In 1846 verscheen zijn *Old Continental*. Ook meenen wij, dat een verslag der *Zuidzee-*

Expeditie (*Exploring expedition to the South-Sea*), vóór of na zijn aftreden onder zijnen invloed is in het licht verschenen. Gelijk van Miss Sedgwick, die wij later zullen leeren kennen, verschenen thans nog gedurig verhalen (*essays*) van Paulding in de *Tales of Glauber Spa*, die, zoo men acht van zijne levendigheid en krachtigen stijl blijven getuigen. Het geheel zijner werken kan wel *dertig* deelen beslaan.

De *Amerikaan* roemt zijne *nationaliteit*, waarop wij niets willen afdingen; benevens zijne echt Amerikaansche karakters, die niet zonder geestigheid, en, wat de Amerikanen *humor* noemen, geteekend zijn. Terwijl Brockden Brown wegens zijne overdrevene en demonische karakterschilderingen reeds bijna vergeten is, zoo als Philarète Chasles aanmerkt, blijft Paulding, wegens zijne geestigheid en nationaliteit, veler goedkeuring en bijval behouden.

Naast Paulding beschouwen wij hier, ook wegens geestverwantschap het liefst Washington Irving, den Amerikaanschen *humorist* genoemd, en die ook door huwelijk van zijn oudsten broeder, William Irving, met eene zuster van Paulding, met dezen verwant is. Zijn vader, een *Schot* van afkomst, was een geacht koopman in *Nieuw-York*, waar onze Washington in April 1783 het eerste levenslicht aanschouwde; zijne moeder was eene *Engelsche*. Gemelde William schreef met Paulding aan de *Salmagundi*; de tweede broeder Dr. Peter Irving, was schrijver van de vijf eerste hoofdstukken van *Knickerbocker's History*, en de derde, de regter Irving, stierf in *Nieuw-York* 1841, waar Washington Irving zijne eerste opvoeding ontving. Het is dus van belang, het *Nieuw-York* van dien tijd en de opvoeding van onzen Washington te leeren kennen, omdat beide zoo aanmerkelijken invloed op zijne eerste lettervruchten hebben uitgeoefend. Hij verloor zijnen vader, nog jong zijnde, waardoor hij onder de leiding zijner oudere broeders kwam.

„*Nieuw-York*,” zoo merkt een tijdgenoot op, „leverde voor *vijftig* jaren, het zonderlinge tafereel van verscheidene volkstammen, die duidelijk onderscheiden waren, door oorsprong,

karakter, gelaatstrekken (*physionomie*), en die met elkander om eenen nietigen voorrang worstelden. De tijd heeft regt doen wedervaren aan vele kleine twisten, die niet zelden eene onschuldige spotternij opwekten: alle verscheidenheden (*nuances*) der oorspronkelijke bevolking hebben nagenoeg opgehouden te bestaan, en zijn tot één geheel te zamen gesmolten. Maar in dien tijd, onderhield de *Amerikaan* van *Hollandschen* oorsprong, nog als een Evangelie zijne overgeërfde taal, benevens zijn wrok als een overwonnen volk, hoewel verzacht door zijn van nature goed karakter. Met de *Hollanders* vermengden zich de *Fransche* Protestanten, de bannelingen wegens de intrekking van het Edict van *Nantes*, die den koelen aard (*stigma*) der *Hollanders* aanmerkelijk wijzigden door hunne *Fransche* levendigheid. Daarna had men de edellieden (*gentlemen*) en ridders (*squires*) van het oude *Engeland*, trotsch, gelijk zij waren op hunnen geslachtsboom, en die zich onophoudelijk op hunne stamouders beroemden, die in den staat *Nieuw-York* gekomen waren, toen de *Hollandsche* kolonie door verovering in een *Engelsch* wingewest veranderd, en door Karel II, bij octrooi aan zijn broeder, den Hertog van *York*, geschonken werd. Wijders kwam in aanmerking de *Nieuw-Engelander*, de eigenlijk dus genoemde *Amerikaan*, die zich onderscheidde door zijne schrandere werkzaamheid, en die met de *Hollanders* eene worsteling begon, welke daardoor geëindigd is, dat de patroonsnamen der oude burgemeesters bijna geheel van de borden der handeldrijvende straten verdwenen zijn. Eindelijk de laatste, de minst talrijke van deze gemengde bevolking, maar tevens de belangrijkste door hunne verworvene rijkdommen en hunnen invloed op den handel, waren de *Schotten*. Deze vormden eene vereeniging (*clan*) van schrandere, nadenkende en ondernemende menschen, die bij hunne gewoonten van bekwaamheid en spaarzaam overleg, gastvrije zeden en den smaak voor lange maaltijden bezaten."

Te midden van zoodanige bevolking werd *Washington Irving* geboren, en ontving hij zijne eerste opvoeding. Van een gevoelig gestel en eene zwakke gezondheid zijnde, bragt hij zijne jeugd veelal in den omtrek der stad, en in de

vrije natuur van het *Manhattan*-eiland, gelijk ook in de stad zelve door. „Toen, zegt een *Amerikaan*, „geleek de stad nog geenszins naar eene wereldstad, ook zelfs nog niet naar eene *Europesche* stad. Toen waren nog in die opkomende stad opregte zeden heerschend; terwijl alle genoegens van eenen toenemenden voorspoed, alle genot van inwendige welvaart, zich vereenigden met de gemakkelijk te genieten genoegens van een bijna landelijk leven. De gunstige ligging der haven deed er stroomen van dollars vloeijen in de koffers der kooplieden; want de inwoners uit andere deelen der provincie waren er nog niet toegesnel, om dit gelukkige punt der kust te bevolken, en hun aandeel aan de voordeelen te verwerven. De oude bewoners der stad, die eensklaps het manna des koophandels van den hemel zagen nedervallen, beijverden zich veel meer om het genot van het oogenblik te smaken, dan dat zij zich met de toekomst bemoeiden. Zij zagen de noodzakelijkheid niet in om hunne kinderen aan harden arbeid en voorzigtigheid te gewennen. De schraapzucht, die eene dochter is van de winst, het bekrompen eigenbelang door plaatselijken wedijver voortgebracht, hadden nog niet de harten verkoeld. Men bespeurde nog in die huisgezinnen, die spoedig tot rijkdom geraakt waren, aartsvaderlijke zeden; men geloofde er aan het huiselijk geluk; men gaf zijne kinderen niet gedurende tien uren van den dag over, aan de gehuurde diensten van eenen opvoeder (*paedagoog*); men vermeed voor hen den bedompten atmosfeer der school; men vond nog den tijd hen zelf op te voeden, verder zond men hen naar het land om de frissche lucht te genieten; de omtrek van *Nieuw-York* was destijds bijzonder voor dit stelsel van opvoeding geschikt. Een weg van eenige minuten maar, bragt de jeugd buiten de stad te midden der groene velden, onder de frissche schaduw der boomen, aan den oever van schoone rivieren, die, in den winter, met een dikken ijspiegel bedekt, de schaatsenrijders opwekten om in vaardigheid met hunne *Hollandsche* voorouders te wedijveren. De stad *Nieuw-York* had toen de schilderachtigste omtrekken; alleen *Edimburg* in *Europa* kon in dit opzicht met haar

om den voorrang wijdijveren. Deze landelijke omstreken bestaan er tegenwoordig niet meer; geplaveide straten, steenen gebouwen hebben het groen vervangen, de metselaar heeft er den hovenier verdrongen, een ijzeren spoorweg heeft zelfs de frissche grotten van *Hoboken* doen verdwijnen."

Zoo was Washington Irving, in het volle genot eener schoone natuur opgegroeid, waaraan zich ook in later tijd zijne aangenaamste herinneringen verbonden. Hoezeer van *Schotsch-Engelsche* afkomst, was hij toch bijna *Hollander* van opvoeding; hij ontving zijne eerste opleiding en vorming aan het *Columbia*-collegie te *Nieuw-York*. Doch zonder ernstige studie en arbeid, (want dat scheen zijn gestel niet te veroorloven), sleet hij zijne jeugd meestal, te midden der schilderachtige natuur op het land van *Manhattan*-eiland, waar hij die overleveringen opdeed en die indrukken ontving, die hem naderhand, zoo beroemd hebben gemaakt.

De eerste proeven van Irving's pen waren zijne brieven van *Jonathan Oldstyle*, Gent., in de *Morning Chronicle*, waarvan een zijner broeders uitgever was (1802); doch zijne nog altijd zwakke gezondheid noopte hem tot eene *Europesche* reize. Hij bezocht het zuidelijk gedeelte van *Europa*, waar hij aan de zuidkust van *Sicilië* landde, van waaruit hij, over *Palermo* en *Napels* de stad *Rome*, vervolgens *Zwitserland*, *Frankrijk*, *Holland* en *Engeland* bezocht. In 1806 teruggekeerd, kwam hij in nadere kennis met den geestigen Paulding, toen reeds schrijver van de *Salmagundi*. Hoezeer Irving bij den regter Josiah Ogden Hoffman in de regten studeerde, had echter de beoefening der letteren veel meer aantrekkelijks voor hem. Hij schreef eene schets van het leven van Thomas Campbell, voor diens gedichten, die in 1810 in het licht verschenen; terwijl hij door de bemoeijingen van het *Historisch Genootschap* te *New-York*, waarvan een der leden zich bezig hield met eene geschiedenis van den eersten tijd der kolonisatie van den Staat, op het denkbeeld werd gebracht eener *History of New-York by Diederich Knickerbocker*. Dit werk, dat de reeks van Irving's eerste werken, allen van satiriek en humoristischen aard, opent,

verscheen eerst bij afdeelingen in de dagbladen, en werd aanvankelijk, toen het in het geheel in het licht verscheen, als eene *ware Chronijk* aangemerkt. Velen lazen er geheele hoofdstukken van, alvorens zij bespeurden, dat de naam van *Knickerbocker* gefingeerd, en het geheele werk eene humoristische satire was, waarin de schrijver op eene geestige wijze het oud-Hollandsche *karakter*, sommige gebruiken en vooroordeelen van de afstammelingen der *Nederlandsche* volkplanters ten toon stelt. Zijn verkeer en zijne opmerkingen onder de oude *Hollanders*, zoo wel in *Nieuw-York*, als op het land, op *Manhattan*-eiland, hadden hem wel grootendeels de stof tot dit werk opgeleverd. Toen ik in Sept. 1850, onder geleide van een zeer onderhoudend *Amerikaan*, *Blackwell's Island*, en aldaar de gevangenis, de weeshuizen en het krankzinnigen-gesticht bezocht, werd mij op mijnen togt derwaarts, de landelijke en schilderachtig schoon gelegene woning (ik meen op *Manhattan-Island*) aangewezen, waar Irving deze *History of New-York* geschreven had: geen twijfel of ook de schoone natuur, die hem hier omringde, heeft invloed uitgeoefend op zijnen geest, toen hij menig kluchtig, soms potsierlijk tafereel uit den vroegeren tijd schetste.

Wij deelen er eene proeve uit mede. Zie hier, hoe hij de oorspronkelijke gewoonten in *Nieuw-Amsterdam* voorstelt.

„In die gelukkige dagen stond een welgeregeld huisgezin altijd met het aanbrenken van den dag op, hield den maaltijd te elf ure, en begaf zich te bed met zonnenondergang. De maaltijd was onveranderlijk een afgezonderd maal, en de vette oude burgers gaven altijd ontwijfelbare blijken van afkeuring, en, dat zij niet op hun gemak waren, over een bezoek van eenen buurman bij zulk eene gelegenheid. Maar hoezeer onze waardige voorouders dus zeer afkeerig waren om maaltijden te geven, zoo onderhielden zij toch de vertrouwelijke vriendschapsbanden, nu en dan door opzettelijke banketten, *thee*-partijen geheeten.

„Deze gebruikelijke partijen bepaalden zich doorgaans, tot de hoogere klassen, of den adel, dat is te zeggen, tot dezulken, die hunne eigene koeijen hielden, en hunne eigene wagens reden. Het gezelschap verzamelde zich doorgaans te drie ure en vertrok omtrent zes ure; behalve in den wintertijd, als wanneer de gebruikelijke uren, een weinig vroeger gesteld waren, zoodat de jufvrouwen voor den donker te huis konden komen. De theetafel was versierd met een grooten aarden schotel wel voorzien met schijven of sneden van een vet varken, die bruin gebraden, in stukken gesneden waren, en in het vet zwommen. Als het gezelschap om den gullen disch gezeten en ieder met een vork voorzien was, beproefde hij zijne handigheid om de vetste brokken uit dezen ontzaggelijken schotel uit te pikken, — genoezaam op dezelfde wijze als de zeelieden de zeevarkens of bruinvis-

schen harpoeneren, of zooals onze *Indianen* zalmen steken in de meeren. Sometijds was de tafel voorzien met ongemeen groote appelsoorten, of sausen (*sauces*) vol ingelegde perziken en peren; maar het was altijd zeker, dat men met een verbazenden schotel met bollen van gesuikerde deeg pronkte, die in varkensvet gebraden, smeerbollen of oliekoeken genoemd waren; — eene heerlijke soort van gebak, die tegenwoordig in deze stad zeldzaam meer bekend is, behalve bij de oorspronkelijk Hollandsche familiën.

„De thee werd uit eene deftige *Delftsche* theepot geschonken, die versierd was met teekningen van dikke, kleine Hollandsche herders en herderinnen, die biggen hoedden, — met booten, die in de lucht zeilden, en huizen in de wolken gebouwd, benevens verscheidene andere naïve Hollandsche fantasiën. De *schoonen* onderscheidden zich door hare handigheid in het opschenken van dezen pot uit een grooten, koperen ketel, welke de kleine nuffen (*pigmy macaronies*) van dezen ontaarden tijd zouden hebben doen zweeten, alleen door dien aan te kijken. Om den drank zoet te maken, werd een klontje suiker naast ieder kopje gelegd — en zoo bij afwisseling knabbelde en proefde het gezelschap met veel *decorum*, totdat eene groote verbetering werd ingevoerd door eene slimme, spaarzame oude juffer, die daarin bestond, dat men een grooten klomp suiker regt boven de theetafel hing, aan een draad van den zolder, zoodat die van mond tot mond kon rondgeslingerd worden; — eene schrandere uitvinding, die nog in eere wordt gehouden door sommige familiën in *Albany*; maar die zonder uitzondering algemeen in gebruik is geraakt in *Communipaw*, *Bergen*, *Flatbush*, en in al onze onverbasterde *Hollandsche* dorpen.

„Bij deze theepartijen heerschte de uiterste netheid en waardigheid van gedrag. Geene grillen, noch coquetterie, — geen gerammel van oude vrijsters, noch ijdel geklap en dartelheid van jonge meisjes; — geene zelfvoldoende spottersnijen van rijke *gentlemen*, met hunne hersens in de zakken; — noch vermakelijke invallen en apertijen van lustige jonge heeren, zonder brein. Integendeel de jonge juffers zaten in stijve houding op hare matten stoelen, terwijl zij hare eigen wollen kousen breidden; zij openden hare lippen niet, dan alleen om te zeggen: *ja mijnheer*, of *ja, ja vrouw*, wanneer haar eenige vraag gedaan werd; zoo gedroegen zij zich in alle dingen als zedige, welopgevoede jonge dames. Wat de heeren aangaat, ieder rookte stil zijne pijp, en scheen in gepeins verdiept over de blaauwe en witte tegels, waarmede de haarden waren versierd; waarop vromelijk verscheidene voorvallen uit de H. Schrift waren voorgesteld: — daar prijkten Tobias en zijn hond tot groote stichting; Haman hing ten schouw aan zijne galg, en Jonas sprong in de mannelijkste houding uit den walvisch, gelijk Harlekijn door de vuurton.

„De partijen braken op zonder eenig geraas en zonder verwarring. Zij werden door hunne eigene voertuigen te huis gebracht, dat is te zeggen, door de voertuigen (*vehicles*), die de natuur hun had gegeven, behalve zulken, die meer vermogen bezaten en in staat waren een rijtuig te houden. De heeren bragten op eene hoffelijke wijze hunne schoonen naar hare respectieve woningen, en namen afscheid van haar met een hartelijken zoen aan de deur; hetwelk, daar het een gevestigd gebruik der *etiquette* was, en in volkomen eenvoudigheid en eerbaarheid des harten geschiedde, in dien tijd geen aanstoot gaf, en ook in dezen tijd niet geven zou — zoo onze over-grootvaders, die het gebruik goedkeurden, er toe konden besluiten, het als een groot vereischte van eerbied in hunne afstammelingen voor te stellen, en de ergernis met een enkel woord tegen te spreken.”

Gaarne gaven wij meerdere proeven van den stijl en geest die dit werk bezielen, bijv. de laatste dagen van den gouverneur Stuyvesant; den droom van Kortlandt, de juffers der gouden eeuw, enz., doch genoeg reeds om te doen zien hoe potsierlijk onze schrijver de gebruiken der oude *Hollanders* voorstelt. Van den bijval, die dit werk ten deel viel, getuigen de *Knickerbocker*-omnibussen, die door de straten van *Nieuw-York* draven, de *Knickerbocker*-hotels, waar zich *Knickerbocker*-clubs bij feestelijke gelegenheden vereenigen; terwijl prachtige schepen en stoombooten dezen naam allereerste tot over den *Atlantischen* Oceaan in de wereld rondvoeren. Gelijk Paulding den naam van *John Bull* op de Engelsche *squires* en *gentlemen*, en dien van *broeder Jonathan* op den *Amerikaan* heeft doen beklippen, zoo Washington Irving den naam van *Knickerbocker* op de aanzienlijke afstammelingen der *oude Nederlanders*, welke laatsten er echter kwalijk mede gediend waren. Dit blijkt uit hetgeen *Graham*, en de geleerde en voortreffelijke *Nederlander* van afkomst, *Verplanck*, en *Folsom* dienaangaande hebben aangemerkt. „Stichters van oude koloniën zijn somtijds door hunne nakomelingen vergoed geworden,” zegt *Graham*, „*Nieuw-York* is misschien de eenige republiek, welks stichters uit hetzelfde gebied met bespotting zijn overladen geworden.” En *Verplanck*, in eene geleerde redevoering in het *Historisch* Genootschap, zeide: „*Engelsche* schrijvers zijn lang gewoon geweest om de zeden en gebruiken van *Holland* met sterke en groote overdrijving voor te stellen. Dit is een weinig onvoorzigtig van hen, want meest van hunne geestigheid, als men het geestigheid mag noemen, valt op hun eigen land terug, en volkomen juist gelijkt de losse spotternij, die hunne eigene meer *levendige* naburen hebben uitgestort over hun sterk drinken, de eeden, de grove vermakelijkheden, de bedompte koffijhuizen, de *box-partijen*, het bier en den kolendamp der trotsche en zwaarmoedige *eilanders*. Hunne oude zeegevechten, en de naijver in handelszaken mogen strekken om deze verkeerde voorstelling bij de *Engelschen* te verontschuldigen, maar voor ons bestaat er geene *apologie*.” En met betrekking tot de *spotternij* van

Washington Irving, zegt hij: „Het is smartelijk te zien, dat een genie, even bewonderenswaardig, wegens de keurige opvatting van het schoone, als wegens het vlugge gevoel voor het belagchelijke, de rijke schatten zijner fantasie aan zulk een ondankbaar onderwerp verspilt.” Hij noemt dit terecht een voorbeeld van *nationale* onbillijkheid; terwijl de heer Folsom, daaromtrent, in de voorrede van de nieuwe serie der werken van het Hist. Genootschap van *Nieuw-York*, aanmerkt: „Hoedanig ook moge gedacht worden over de geestigheid en de bekwaamheid, in de welbekende *travestie*, waarop hier gedoeld wordt, ten toon gespreid, dikwijls heeft men zijn leedwezen te kennen gegeven, dat een eigen zoon van *Nieuw-York* in staat is geweest, de vaders der republiek tot voorwerpen van „*grove caricaturen*” te maken, waarin de vindingrijke schranderheid van den schrijver alleen geëvenaard wordt, door de grofheid van zijne opvattingen. Deze poging stemde wel overeen met de denkbeelden der *Engelschen*, omtrent het karakter der *Hollanders*, welke eerste misschien maar al te gemeenzaam zijn onder ons, waardoor het werk dus gemakkelijk eene kwalijk verdiende populariteit verkreeg.” Behalve deze mannen, Grahame, Verplanck, Geo. Folsom, verhief ook onze van Kampen zijne stem tegen deze *caricaturen* van Irving. „Deze anders zeer vernuftige schrijver van het *Sketchbook*, zegt hij, schijnt er behagen in te scheppen, de afstammelingen der *Nederlandsche* volkplanters in *Noord-Amerika* bespottelijk te maken, en hij deelt blijkbaar in het bij vreemdelingen zoo gewone vooroordeel tegen onze natie.”

Op het hier genoemde *Sketchbook* komen wij terug. *Knickebocker's History of New-York*, vond gelijk andere zijner werken eenen Hoogduitschen vertaler (Leipz. 1825). Inmiddels verschenen zijne opstellen in de *Salmagundi*, ook onder den afzonderlijken titel: *Salmagundi, or the Whimwams and opinions of Launcelot Longstaff*, (Lond. 1823) in het licht.

Gedurende den oorlog met *Engeland*, sedert 1812, diende hij als adjudant van den Amerikaanschen generaal Tompkins, en schreef eene levensgeschiedenis van den zeeofficier Hull, die door de verovering van het Engelsche oorlog-

schip *la Guerrière*, de gevierde zeeheld der *Amerikanen* geworden was. Na den vrede begaf de gewezen kolonel Irving zich in handelsbetrekkingen met zijne broeders, in 1815, naar *Engeland*, waar hij, meestal te *Birmingham* levende, stof verzamelde voor zijne schetsen en schilderijen van het maatschappelijk leven der *Engelschen*, en, toen het handelshuis van Irving en broeders te niet ging, keerde hij naar *Amerika* terug, waar deze verzamelde stof onder den titel van *Sketchbook*, by Geoffroy Crayon (2 Dl. *New-York* 1819 en *Lond.* 1820) in het licht verscheen. Dit werk, dat almede met grooten bijval ontvangen werd, bevat schetsen en portretten, zoowel uit het leven der *Amerikanen* als der *Engelschen*. De *Rip van Winkle* moet daarin als eene voortzetting zijner *carricaturen* der *Nederlandsche* volkplanters worden aangemerkt. Hij noemt het dan ook een nagelaten schrijven van *Diderich Knickerbocker*. Van den bijval, dien deze schets ontving, getuigt almede eene stoomboot, die op den *Hudson* vaart, waarmede ik in Sept. 1852, de stad *Albany* verliet.

Het tooneel van dit verhaal ligt in de *Catskill*-bergen aan den *Hudson*. „Al wie eene reize heeft gedaan op den *Hudson*, moet zich de *Catskill*-bergen herinneren. Zij zijn een afgescheiden tak van de groote *Appalachische* familie, en worden gezien tot in de verte ten westen der rivier, zwellende tot eene edele hoogte, en heerschende over het omgelegene landschap. Iedere afwisseling van jaargetijde, iedere verandering van weder, inderdaad, ieder uur van den dag brengt eenige verandering te weeg in de tooverachtige kleuren en gedaanten dezer bergen; zij worden door alle goede vrouwen in de verte en van nabij aangemerkt, als volkomen barometers. Als het schoon en bestendig weder is; dan zijn zij in blaauw en purper gekleed, en drukken hunne stoute omtrekken op den helderen avondhemel af; maar somtijds, als het overige van het landschap zonder wolken is, dan verzamelen zij eene muts van graauwe dampen om hunne kruinen, welke, in de laatste stralen der ondergaande zon, glanzen en schitteren zullen als eene gloriekroon.”

„ Aan den voet dezer tooverachtige bergen, heeft de reiziger misschien den ligten rook opgemerkt, die van het dorp opstijgt, welks houten daken tusschen de boomen uitsteken, juist waar de blaauwe tinten van het Hoogland wegsmelten in het frische groen van het lagere landschap. Het is een klein dorp van hooge oudheid, door sommige *Hollandsche* volkplanters aangelegd in de eerste tijden der provincie, juist omtrent het begin van het bestuur van den goeden Peter Stuyvesant, (dat hij ruste in vrede!). Daar waren sommige huizen van de oorspronkelijke nederzetters, die binnen weinig jaren daar stonden, gebouwd van kleine gele steenen, uit *Holland* aangebragt, met *jalouies* en spitse trapgevels, waarop weêrhanen prijkten.

„ In datzelfde dorp, en in een van diezelfde huizen, (dat, om de juiste waarheid te zeggen, in een droevigen, door den tijd verganen en door het weder vervallen, staat was), leefde voor verscheidene jaren, toen het landschap nog eene provincie was van *Groot-Brittannië*, een eenvoudig, van nature goedaardig man, Rip van Winkle genoemd. Hij was een afstammeling van die van Winkle's, die zoo heldhaftig voorkomen in de ridderdagen van Peter Stuyvesant, en hem vergezelden in het beleg van het fort *Christina*. Hij erfde evenwel slechts weinig van het helden-karakter zijner voorouders.”

Volgens de verdere karakter-schildering, was hij, even als zoo menig ander *Nederlandsch* volkplanter, hoeveel *Amerika* ook aan die ondernemende mannen te danken hebbe, onder de hand des schrijvers een ware *Caricatuur*. Geen wonder, dat mannen als de genoemden, Grahame, Verplanck, Folsom en onze van Kampen tegen die geestige spotternij opkwamen. Het werk werd eerst ten deele door Lindau, later geheel door Spieker in het Hoogduitsch vertaald.

Enkele tafereelen uit dit *Sketchbook* werden verder uitgebreid in het daarop gevolgde werk *Bracebridge Hall, or the Humorists*, dat in *Parijs* geschreven, in 1822 in het licht verscheen. Ook is het in het Hoogduitsch (Berl. 1826), en in het *Hollandsch*, door Steenbergen van Goor, vertaald, onder den titel van *mijn verblijf op het kasteel Bracebridge*, (2 Dln.). Bijna een vierde des werks is toegewijd aan legenden en overleveringen van den *Hudson*, waarin men den geschiedschrijver der *Nederlandsche* afstammelingen herkent; terwijl het overige, het hoofdzakelijke gedeelte, ten doel heeft, ons de zeden, gewoonten en volksbegrippen van het *Engelsche* volk te schetsen. Hij schetst ons hier den landedelman, die zijn geluk vindt in de genietingen der natuur, gelijk den *Brit* in het groote worstelperk der staatkunde en van den wereldhandel; terwijl hij ook hier wederom

toont een meester te zijn in het schilderen van menselijke karakters, zelfs in kleine bijzonderheden, waaraan het werk, zoowel in *Engeland* als *Amerika*, zijnen algemeenen bijval te danken had. Washington Irving zelf getuigde er van: „In een nieuw land geboren en opgevoed, — aan oorden gewoon, die, in zeker opzigt, nog eerst eene geschiedenis moeten erlangen, — lag er voor mij in de beschouwing van kolossale, van ouderdom grijs geworden en in puinhoopen wegzinkende gebouwen iets onbeschrijflijk treffends. De grijze overblijfselen van vroegere eeuwen verspreiden over het oord, waar zij zich bevinden, eene grootsche, sombere, voor mij geheel ongewone bekoorlijkheid. Voor mij bevattede alles even overvloedige stof tot beschouwing en bespiegeling; overal waren de sporen der geschiedenis zichtbaar, terwijl de dichtkunst over het land geademd, en het, als het ware, geheiligd had. Zoo doorkruiste ik *Engeland*.” Overigens verzekert hij, dat zijne schildering van het Engelsche karakter „het resultaat is eener bedaarde, onpartijdige, veelzijdige beschouwing.” — Gelijk vroeger *Engeland*, zoo bezocht hij in den zomer van 1822, ook de bekoorlijke *Rhijnstreken*, hield zich eenigen tijd in *Praag* op, en bracht tot in het voorjaar 1823 eenige maanden in *Dresden* door, waar hij zich veelal met Hoogduitsche letterkunde bezig hield. In den zomer van 1824 kwam hij in *Londen* terug, en gaf in hetzelfde jaar nog zijne *Tales of a Traveller* (in het Hollandsch *Verhalen van' een Reiziger*, vertaald door Steenberg van Goor, (2 Dln. 1826). Onder deze verhalen onderscheidt men het fraaije verhaal van *Buckthorne en zijne vrienden*. Dit behelst het *leven der geleerden*, en is het laatste zijner verhalen, dat ons schetsen uit het leven der *Engelschen* levert, als het geleerd middagmaal, de klub der zonderlingen, enz. De laatste afdeeling des werks de *Schatgravers (the money diggers)* brengt ons wederom naar *Amerika* terug, en steunt op de verhalen van zekeren zeeroover Kidd, wiens schatten men voorgaf, dat in den *Hudson* verzonken, of elders begraven, en in bewaring des duivels waren. — Ook dit stuk heette uit de nagelaten papieren van *Diedrich Knickerbocker* ontleend te zijn.

Nadat Irving onmiddellijk daarna het zuidelijk gedeelte van *Frankrijk* doorreisde had, en terwijl hij zich, zooals hij zelf getuigt, in den winter van 1825—26 te *Bordeaux* bevond, ontving hij van den toenmaligen Amerikaanschen Minister in *Spanje*, Alexander H. Everett, berigt van een werk, dat door Don Martin F. de Navarrete, secretaris der koninklijke akademie van geschiedenis, betreffende Columbus, werd uitgegeven. De uitnoodiging om *Madrid* te komen bezoeken, en zijn verblijf aldaar onder het dak van den *Amerikaanschen* consul Orich, *Esq.*, een der onvermoeidste beoefenaars der bibliographie te houden, bragt eene aanmerkelijke verandering in de rigting en het streven van Irving teweeg. Hij trad thans een nieuw tijdperk in, waarin hij als *geschiedvoorscher* optrad. Wij zullen hem als zoodanig later leeren kennen.

De *Spaansche* bodem was inderdaad vruchtbaar voor onzen schrijver. In de lente van 1829 ondernam Irving met eenen vriend, die tot de *Russische* ambassade behoorde, eenen uitstap van *Seville* naar *Granada*. Hier bezochten de reizigers ook de beroemde *Alhambra*, een gedeeltelijk vervallen, gedeeltelijk nog wel onderhouden, vroeger zeer sterk bevestigd paleis, door de *Moorsche* vorsten te *Granada* gesticht en bewoond. Door eene bijzondere gunst des Spaanschen konings verkreeg Washington Irving de vergunning, zelfs gedurende eenige maanden, in dit vroeger verblijf der *Moslimsche* helden te mogen vertoeven. Die uitstap en dat verblijf in de *Alhambra*, waar de *Moslimsche* helden den tusschentijd des krijgs met hunne *Saidas* en *Salindas*, in luidruchtige feestvreugde doorbragten, gaven den begaafden schrijver aanleiding tot zijn beroemd werk *de Alhambra* (2 Dln. Lond. 1832); ook in het Hoogd. (Brunsw. 1832), en Hollandsch, *de Alhambra*, of *nieuwe schetsen en portretten* door H. Frijlink vertaald (Amst. 2 Dln. 1833). In dit werk, schetst ons Irving, met de frissche kleuren van zijn *Sketchbook*, de zeden en gedenkteekenen der *Moorsche* heerlijkheid en grootheid. Het werk werd met de navolgende woorden door onze letteroefenaars aangekondigd: „Dat paleis, *de Alhambra*, wordt zoo in zijnen voormaligen

als tegenwoordigen toestand beschreven. Allerlei *legenden* van aldaar verborgene schatten, betooverde plaatsen en personen, geestverschijningen, opdelving van kostbaarheden enz., zijn aldaar in omloop. Het gemengde van *Gothischen* en *Arabischen* aard, hetwelk de ziel dier voorstellingen is, maakt dezelve tot een aangenaam voedsel voor de verbeeldingskracht." — „Inmiddels wordt de ware geschiedenis der *Alhambra*, en van het geheele koninkrijk *Granada*, voor zooverre zij tot dat heerlijke gewrocht in betrekking staat, niet vergeten: zoodat men door de lezing van dit werk den kring zijner kundigheden in waarheid uitbreidt, en tevens op eene bekoorlijke wijze nu en dan door het avontuurlijke en wonderbare van de medegedeelde volksverlevingen wordt medegesleept."

Nog lang nadat Irving *Spanje* weder verlaten had, liet hij zijne verbeelding nog op dat dichterklijk gebied rondwalen, en schonk hij zijnen landgenooten *Legends of the conquest of Spain* (1836), waarvan insgelijks eene *Hollandische* vertaling bij H. Frijlink in het licht verscheen (1837). Wat ook van deze vertaling gezegd werd, moge ook dit werk, waarmede de schrijver der *Spaansche* geschiedenis van dat land afscheid nam, nader doen kennen. De verovering van *Spanje* door de *Saracenen* is het onderwerp, maar door den schrijver der *Alhambra*, waarin dit onderwerp door hem geschreven is, op eene zoo boeiende en wegslepende wijze behandeld, dat men daarin geene *poëzy* van *historie* onderscheiden kan. „Personen en zaken, schildering en voorstelling, alles vereenigt zich, om als het ware, een toovercirkel om den lezer te trekken. Het is ware *poëzy* in een *proza*-kleed. In hoe verre deze *legenden* aan de geschiedenis getrouw zijn, — wie zal dit zeggen?" — Het komt ons voor dat Irving ons hier meer met den *geest* der geschiedenis, dan met de vroegere geschiedenis van *Spanje* zelve heeft willen bekend maken, waarvan de opmerking juist is, dat, als men haar met het snoeimes der *kritiek* te na komt, niets meer dan een dor geraamte overblijft.

Inmiddels was Irving, na eene afwezigheid van zeventien jaren, die hij in *Europa* had doorgebracht, in 1832

naar de *Vereenigde Staten* teruggekeerd, waar hij met uitstekende geestdrift in zijne vaderstad ontvangen werd. Nadat hij eenige weken in *Nieuw-York* vertoefd had, begaf hij zich andermaal op reis, eerst naar de *Niagara*, de meren *Champlain* en *Erie*, langs de *Ohio* en den prachtigen *Mississippi*; — daarna naar het *westen* van *Amerika*, om aldaar de *westelijke* staten, de *prairiën*, zelfs het verre westen, voorbij de uiterste grenzen der beschaving te leeren kennen. In *St. Louis*, ontmoette hij Latrobe, schrijver der *Rambles in North-America*, en verscheidene anderen, in wier gezelschap hij die reize in de woeste streken te paard voortzette en tot het land der *Pawnies* doordrong. In 1833 bragt hij in *Washington* door, om de zittingen van het congres bij te wonen, en zich met de gesteldheid des vaderlands van nabij bekend te maken.

In 1835 trad Irving op nieuw, maar nu met geheel andere onderwerpen op: *a tour of the prairies*, voert ons naar die uitgestrekte *Buffel-prairiën* of grasvelden, die door Bryant bezongen, ook door Fenimore Cooper, James Hall, Cregg en anderen bezocht, en beschreven zijn.

In hetzelfde jaar (1835) volgde zijn *Abbotsford and Newstead Abbey*, even als de *Prairiën* in het Hollandsch vertaald, onder den titel: *Abbotsford en de Abdy van Newstead, of een bezoek op de landgoederen van Sir Walter Scott en Lord Byron* (Haarl. 1837). Daaruit leert men, gedurende een verblijf van eenige dagen, die hij op *Abbotsford* doorbragt, den beroemden schrijver van de *Waverley* in zijn huisselijk leven kennen en beminnen; doch de zanger van *Childe Harold* was, tijdens het bezoek van Irving op *Newstead*, afwezig, zoodat dit bezoek ook minder belangstelling voor dien ongodsdienstigen dichter opwekt.

In 1836 gaf hij *Astoria, or anecdotes of an Enterprise beyond the Rocky Mountains*; in het Hollandsch: *Astoria, of avontuurlijke reize naar en over het Klipgebergte van Noord-Amerika* (2 Dln. Haarl. 1837). Het schijnt dat Irving thans hoofdzakelijk zijn geest tot het westen bepaalde. De vriendschap met John Jacob Astor, de stichter der *North-West Fur-Company*, gelijk ook met kapitein Bon-

neville, die vele jaren in *Canada* en aan de *Stille Zuidzee* had doorgebracht, om de pelterij-jagt te besturen, gaf hem in 1837 dit onderwerp en de tafereelen in de pen, die hij schetst in *the Rocky Mountains, or Scenes, Incidents and Adventures in the Far West*; zoo wij ons niet vergissen ook onder den titel: *Adventures of Captain Bonneville* (3 Dln. Lond. 1837). (In het Holl.: *lotgevallen en ontmoetingen van kapitein Bonneville, enz.*, 2 Dln. Haarl. 1838). Wij komen later op deze werken over het *westen* terug. De jongste zijner voortbrengselen zijn eene nieuwe serie van schetsen, van zeden en overleveringen „*A Continuation of the Sketchbook*,” die in 1839 en 1840 in het *Knickerbocker Magazine* verschenen; doch in *Londen* onder den titel „*Sketchbook*” (1839), ook in het *Hoogduitsch* (Hamb. 1840) uitgegeven werden.

Daarenboven heeft men van hem, behalve de genoemde biographie van Thomas Campbell, wiens *gedichten* hij had uitgegeven (1810), eene uitgave te *Parijs* van Oliver Goldsmith's werken, met biographie (4 Dln.); terwijl eene volledige verzameling van Irving's werken, met levensbeschrijving tot 1834 in *Parijs* verscheen; ook in het Hoogd. 74 Dln., Frankf. 1826—37.

In 1841 werd aan Irving de betrekking opgedragen van gevolmagtigd Minister aan het *Spaansche* hof, zoodat hij in dat jaar andermaal *Londen*, *Parijs* en *Madrid* bezocht, waar hij tot 1846, als zoodanig zijn verblijf hield, toen hij, bij de verkiezing van Polk, zijn ontslag verzocht en verkreeg. Sedert dien tijd leeft hij met zijne nichten (want Irving was nooit gehuwd) op een landgoed aan den *Hudson*, aan den oever van de prachtige *Tappan-zee*, waar hij reeds vroeger de oude woning van den *Nederlandschen* afstameling van Tassels had aangekocht, in de nabijheid van *Sleepy Hollow*, welke woning hij *Wolfert's Roost* noemde, en in elk opzigt, met gemoedelijke naauwgezetheid, en tot in kleinigheden toe, geheel in den *Hollandschen* stijl, uit de roemrijke dagen der *Nieuw-Nederlanders*, heeft laten inrigten.

Terwijl men van Washington Irving beweerd heeft, dat hij zijnen roem verschuldigd is aan eene gelukkige en bevallige navolging der *Engelsche* letterkunde (Addison,

Steele en Swift), en dat hij eene voorliefde voor de *Engelschen*, uit den tijd van Pope, aan den dag legt¹⁾, is daarentegen Fenimore Cooper, dien men den Amerikaanschen Walter Scott noemt, zijnen roem aan echt *Amerikaansche* tafereelen, zoowel uit de wouden, als ter zee verschuldigd.

Deze beroemde Amerikaan James Fenimore Cooper, zag het eerste levenslicht te *Burlington*, 15 Sept. 1789. Zijn stamvader, William Cooper, had zich reeds in 1679 in den staat *Nieuw-Jersey* nedergezet, en verkreeg, ten tijde van Penn, toen deze zich te *Philadelphia* had gevestigd, eene streek lands langs de *Delaware*, waar de *Cooper's creek* zijnen naam in aandenken houdt. De vader van onzen beroemden Roman-schrijver was de regter Cooper, die zich in *Burlington* (*N. Jersey*) gevestigd had, en later een uitgestrekt land-eigendom aan het meer *Otsego* verkreeg, waar hij in 1785 het eerste huis bouwen liet van *Cooperstown*. James Fenimore, die in *Burlington* geboren werd, bragt zijne jeugd meestal in die plaats door, en ontving er het eerste onderwijs. In 1800 kwam hij, onder de leiding van den Eerw. Thomas Ellison, te *Albany*, waarna hij in 1802, het *Yale-collegie* te *New-Haven* bezocht. In dienzelfden tijd studeerden hier ook de later aanzienlijke mannen, John A. Collier, de regtsgeleerde Cushman, de regter Sutherland, uit *Nieuw-York*, de regtsgeleerde Bissel, uit *Connecticut*, de kolonel James Gadsden, uit *Florida*, de beroemde John C. Calhoun, James A. Hillhouse, benevens de regtsgeleerde John Jay, van *Bedford*, met wien hij in *Albany* had zamengewoond.

Hoezeer onze James Fenimore goeden aanleg voor de studie aan den dag legde, verliet hij evenwel het *collegie*, en verkoos de *scheepvaart*, waartoe hij, wegens zijn onverschrokken en ondernemenden aard, bijzonderen aanleg openbaarde (1805). Even als de jeugdige jaren van Was-

---

1) Il aime jusqu'à l'hospitalité bruyante et ivre de ce temps là. Cet écrivain qui trace ses lignes non loin des savanes de l'*Ohio* ou dans quelque maison carrée de *Boston*, vit par la pensée dans le parc *Saint James*; sa rêverie l'égaré sous les allées ombreuses de *Kensington*; il cause avec Sterne; il donne la main à Goldsmith. Vide Philarète Chasles: *Etudes Anglo-Améric.* p. 45.

hington Irving op *Manhattan*-eil. doorgebracht, den meesten invloed uitoefenden op 's mans eerste lettervruchten, zoo ook de jaren, die Cooper op den *Oceaan* sleet, op de vorming van zijn karakter en zijnen letter-arbeid. Zijne schoonste romans getuigen van dien invloed. Nadat hij zich in 1811 met Miss de Lancey in het huwelijk had gegeven, verliet hij het *zeeleven*, dat hem later zoo rijke stof voor verdichting had opgeleverd, woonde toen eerst eenigen tijd te *Westchester*, nabij *Nieuw-York*, later te *Cooperstown*, aan het meer *Otsego*. Zijn eerste werk *the Precaution*, hoezeer in *Londen* herdrukt, maakte in *Amerika* weinig opgang.

Ook dit had hij met Washington Irving gemeen, dat hij, ter bevordering zijner gezondheid, *Europa* ging bezoeken. Na eenig verblijf in *Engeland*, begaf hij zich naar *Frankrijk*, waar hij van 1826—29, de betrekking van Consul der *Vereenigde Staten* in *Lyon* vervulde. Daarna begaf hij zich naar *Duitschland*, waar hij de schoone *Rhijnstreken*, bezocht; leefde eenigen tijd in *Dresden* (1830), reisde vervolgens naar *Zwitserland* en *Italië*, en keerde in 1831 naar zijn vaderland terug, waar hij zich nu geheel en al aan een letterkundig leven toewijdde. Ook die reizen hadden, gelijk wij bij Irving gezien hebben, en even als zijn zeeleven, den grootsten invloed op de voortbrengselen van zijn genie.

In 1821 verscheen zijn werk *the Spy*, dat is *de Spion* (in 2 Dln. N. York), bevattende een tafereel uit den tijd van den *Amerikaanschen* vrijheids-oorlog. Dit werk, waarin het raadselachtige in het karakter van *Harvey Birch*, den gewaanden *Spion*, de belangstelling boeit, genoot in *Duitschland* een gunstig onthaal ¹⁾, en verscheen in 1827, ook in het *Hollandsch* vertaald. Terwijl dit werk *populair* werd in *Amerika*, en in *Europa*, in onderscheidene talen overgebracht, bijval vond, bleef echter de *North-American Review* koel omtrent hetzelfde. De *Pioneers, or the Sources of the Susquehanna*, (1822), in het *Hollandsch*: *de Volkplanters, of de bronnen der Susquehanna*, (Gron. 1826), verplaatsen ons vóór 1793 aan de *Susquehanna* in het gebied van *Nieuw-York*, toen de

---

1) In de *Hallische Allgem. Litteratur-Zeitung*.

landontginningen aldaar reeds aanmerkelijke vorderingen hadden gemaakt; terwijl er de ruwe en woeste natuur nog grootendeels bestond. Cooper maakt ons bekend met het leven dier volkplanters, en verplaatst ons daartoe in een vrij zonderling gebouwde landhuis, te midden van eenen kring van menschen, waarin een jonge jager *Edwards*, van een raadselachtig bestaan, de belangstelling wekt. Het gezelschap, waarin ieder van onderscheiden karakter, kunde en aanleg optredende, tot vreemde voorvallen, dan eens van ernstigen, dan weder gevaarlijken of vermakelijken aard, aanleiding geeft, is uit het leven der *eerste* volkplanters te zamen gezocht, hoewel men gemeend heeft, dat Cooper hier wezenlijke familie-trekken en familie-geschiedenissen in zijn verhaal heeft ingevlochten. Het werk genoot eenen voorbijgaanden bijval. Duurzamer was de goedkeuring, die *the Pilot* (1823), Hollandsch, *de Loods* (Amsterd. 1835), te beurt viel. In dit verhaal, uit de geschiedenis van den *Amerikaanschèn* oorlog, omstreeks 1779 ontleend, speelt het karakter van eenen vreemden *Loods*, die niemand anders is dan de koene zeeheld John Paul Jones, eene hoofdrol. Met een *Amerikaansch* fregat en schooner onderneemt deze, in den winter, een kruistogt in de *Noordzee*, trotseert onderscheidene zeegevaaren, die hier, even als zijne landingen, gevangenneming, ontzet, zeslag, stormen, schipbreuk, ja, alles wat men redelijker wijze, op het zoute water, het klippige strand en aan boord van het beste fregat, dat ooit *Amerika's* sterren-vlag in de lucht verhief, kan verlangen, gestoffeerd zijn met die eigenaardige kleuren, welke de krachtige ruwe zee- en beschaafde *Engelsche* land-taal oplevert. Cooper toonde hier in zijn vroeger element te zijn. Aanleiding tot dezen roman was een gesprek van Cooper met Charles Wilkes over de *Pirate* van Walter Scott: het verdroot hem, dat de zeetafereelen van dezen als proeve werden aangehaald, omdat, zoo het heette, *Amerika* geene oorspronkelijke letterkunde bezat, en op niets kon wijzen, dat de aangevoerde zeetafereelen evenaarde. *Boston*, anders zoo karig in lof voor onzen roman-schrijver, ontving zijne eerste proef van dien aard met toejuiching. Geen wonder ook, dat Cooper,

zelf zoo zeer met het zeeleven bekend, den koenen Paul Jones tot zijnen zeeheld koos, wien ook door Allan Cunningham, in „*Paul Jones*,” (2 Dln. Lond. 1828) en Dumas in „*le Capitain Paul*” (Paris 1838), die onderscheiding te beurt viel. Cooper's werk vereeuwigde zoo wel den naam des schrijvers, als het koene karakter des helds.

Zijne verdere romans spelen allen op *Amerikaanschen* bodem: nu eens ontleent hij de stof uit den tijd der eerste nederzettingen, en de worsteling met de *Indianen*, of van dezen onderling; dan weder uit den vrijheids-oorlog, zoo als *Lionel-Lincoln* (1824), waarin hij *Amerikaansche* karakters en stof uit de geschiedenis van het beleg van *Boston* koos. Dit werk werd in het *Hollandsch* vertaald (Amsterd. 1838). Hoezeer het tot aanbeveling des werks kan gezegd worden, dat de schrijver zich, wat de geschiedkundige gebeurtenissen betreft, streng aan de waarheid der geschiedenis houdt, en zoo trouw mogelijk beschreven heeft, — en hoezeer ook al de lotgevallen van *Lionel*, de held des verhaals, een geboren *Amerikaan*, maar door de familie-betrekkingen genoopt tegen zijn vaderland te strijden, — de belangstelling gaande houdt, en het niet aan afwisseling van ernstige, vrolijke en lachverwekkende karakters ontbreekt; — zoo maakte het toch in *Amerika* zelf weinig opgang; misschien omdat de belegering van *Boston* te algemeen bij de *Amerikanen* bekend, juist daardoor minder belangstelling inboezemde. Maar daarentegen genoot *the last of the Mohicans* (1826); in het *Hollandsch*: *de laatste der Mohikanen, of de Engelschen in Amerika*, door G. L. van Oosten van Staveren (Leiden 1833), eenen uitstekenden en welverdienden roem. Men acht dit werk als het beste van Cooper's romans, waarin ons het leven der *Indianen* aanschouwelijk wordt voorgesteld. Ook bij ons ontving het althans grooten bijval. Zie hier hoe een onzer beoordeelaars de vertaling aankondigde: „Naar ons oordeel,” zegt hij, „is Cooper's *last of the Mohicans* een zijner beste, zoo niet zijn beste *Roman*. Zonder twijfel is deze *Amerikaansche* Walter Scott aan onze meeste lezers, althans bij naam, bekend. Gelijk zijn voorbeeld, de *Schotsche* Romandichter, in de gebergten en de schilderachtige meeren

zijns vaderlands de schoonste tafereelen, en in de bewoners, zoo der Laag- als Hooglanden van datzelfde gewest, de belangrijkste karakters vindt voor zijne verhalen, (daar *plaatselijke waarheid* zich best in het eigen vaderland laat opmerken), dus is ditzelfde het geval met zijnen navolger en mededinger uit *Engelands* dochter-republiek, de *Vereenigde Staten*."

In dezen tijd was Cooper medelid, misschien ook medestichter, van de dus genoemde *Brood- en kaas-club* (*Bread and Cheese-club*), welke wekelijks in *Washington Hall* te *Nieuw-York* zamen kwam, en uit leden bestond als de dichter Halleck, de kanselier Kent, G. C. Verplanck, Wiley, Dekay, Davis, King, Depeyster Ogden, de schilder Jarvis, John en William Duer, en John M. Francis. — Washington Irving bevond zich toen in *Europa*; ook Fenimore Cooper begaf zich, na de uitgave van laatstgemeld werk, *de laatste der Mohikanen*, waarop wij terugkomen, naar *Europa*, waar hij eenige jaren doorbragt.

In *Europa* was ook zijn roem hem reeds vooruitgegaan: de *Prairie*, de *red Rover*, in het Hollandsch de *roode Zeeroover* (3 Dln. Amst. 1836), en de *Wept of Wish-ton-wish*, benevens de *Water-witch, or the Skimmer of the Seas*, in het Hollandsch: het *Waterspook, of de Nederlanders in Amerika*, (Amst. 2 Dln. 1837), schreef Cooper, zoo het schijnt, allen gedurende zijn verblijf in *Europa*; althans den laatsten toen hij zich in *Dresden* ophield, waar ook de oorspronkelijke uitgave verscheen. Zij genoten een zeer verschillend onthaal. De *Prairie* werd door *Fransche* en *Engelsche* beoordeelaars aangemerkt als Cooper's beste schildering van het leven der *Indianen*: wij twifelen echter of zich die roem wel behoorlijk heeft staande gehouden, want regt *populair* is dit werk niet geworden. De *roode Zeeroover* werd door hem in *Parijs* geschreven, en, hoezeer niet zonder gebreken, schijnt het toch de meening te weerspreken van dezulken, die van oordeel zijn „dat Cooper nooit een welgeslaagd werk meer schreef, nadat hij de *Vereenigde Staten* verlaten had." Dit werk overtrof zelfs, naar de schatting van

anderen, zijne voorgangers. Maar daarentegen wordt de *Wept of Wish-ton-wish*, gelijk de *Lionel-Lincoln*, als de minste van Coopers werken geacht: zoo althans in *Amerika*; terwijl het *Waterspook*, hoezeer opgevuld met scheepstermen en scheepsbeschrijvingen, insgelijks bij zijne overige zee-romans verre achterstaat.

Intusschen bragt Cooper, zoowel door deze als zijne vroegere, ook in *Europa* veel gelezene romans, wel het allermeest bij, zelfs meer dan Washington Irving, tot de kennis van *Amerika* in *Europa*. Daarom zong hem de Amerikaansche dichter Fitz-Greene Halleck in zijn *Red Jacket* (een opperhoofd der *Tuscaroras*) aldus toe:

Cooper, whose name is with his country's woven
First in her fields, her *Pioneer* of mind,
A wanderer now in other climes, has proven
His love for the young land he left behind.

Tot hiertoe had Cooper de stof voor zijne romans op vaderlandschen bodem gekozen: thans echter volgden eenige, waarvan hij het tooneel in de *Rhijnstreken*, in *Zwitserland* en *Italië*, zelfs in *Spanje* legde. Wij bedoelen nl. *the Bravo* (1831), eene soort van tegenhanger van den *rooden Zeeroover*, een der beste, zoo niet het allerbeste van Cooper's werken, waarvan het tooneel in *Italië* ligt. Zoo het schijnt, had dit werk de bedoeling de echt Amerikaansch-democratische beginselen ook buiten de grenzen zijns vaderlands te verbreiden: de Europesche *Aristocratie* ontving er dan ook menigen houw. Zoowel de *Bravo*, als de daarop gevolgde *Heidenmaur* (Holl. *Heidenkamp*), dat ons in de *Rhijnstreken* verplaatst, verscheen vertaald in het *Album van Romans en Verhalen* ('s Gravenh. 5., 10. en 11. DL). Het laatste bevat legenden van de boorden van den *Rhijn*, en maakte daarom, wegens de onbekendheid van den *Amerikaan*, met de geschetste tafereelen en zeden minder opgang. De *Headsmen of Berne* (d. i. *de Scherpregter van Bern, of het Feest van den Wijnogst*, in het Holl. door Steenberg van Goor Amst. 1836), was de laatste roman, dien Cooper in *Europa* schreef, en genoot meerder bijval dan zijn voorganger, het *Heidenkamp*. Hoezeer niet

zonder gebreken, die van Goor ons kennen leert, wordt het werk in *Amerika* weinig minder dan de *Bravo* geacht.

Nadat Cooper in *Amerika* teruggekeerd was, schijnt hij zich aanvankelijk met staatkundige en geschiedkundige onderwerpen, de geschiedenis van het zeewezen (*History of the Navy*, etc.) te hebben bezig gehouden, waarop wij later, even als op de geschiedkundige werken van Washington Irving, die insgelijks een geschiedkundig tijdperk in zijn leven heeft, terug zullen komen.

De eerste roman, dien Cooper, na zijne terugkomst in *Amerika*, weder in het licht gaf, was *Homeward Bound*, waarvan wij niet weten, dat eene *Hollandsche* vertaling bestaat, gelijk van de daarop gevolgde *Pathfinder* en *Deerslayer*, waarvan het eerste onder den titel: *de Padvinder*, of *het meer Ontario* (2 Dln. Gron. 1842), en het laatste, *de Hertendooder* (3 Dln. Amst. 1842) in het licht verscheen. Cooper zelf was, volgens Griswold, van meening, dat een dezer beide romans, als de beste van zijne talrijke geschriften moest geacht worden, zonder echter te beslissen aan welken hij zelf de voorkeur gaf. Beide voltooijen de serie zijner verhalen, waarin *Lederkous* (*Leather Stocking*) onder verschillende namen, als *Nathanaël Bumppo*, *Natty*, *Haviksoog*, *Longue Carabine*, of hoe hij meer heeten moge, de geliefkoosde hoofdpersoon, de *dramatis persona*, uitmaakt. De natuurlijke opvolging van het vijftal verhalen, waarin *Lederkous* het middelpunt is, hoezeer op verschillende tijden uitgegeven, zijn: *de Hertendooder*, *de Padvinder*, *de laatste der Mohikanen*, *de Prairie* en *de Volkplantingen*. In deze treedt achtereenvolgens dezelfde hoofdpersoon, maar onder verschillende namen en opvolgende leeftijden, ten tooneele. „Het is niet de geschiedenis, maar de persoon, het karakter van den braven jager (*Lederkous*), die de belangstelling boeijen. De *intrigue* dezer romans gaat als buiten hem om; hij speelt daarin slechts eene ondergeschikte rol; het zijn anderen, die daarin het hoofdingrediënt van den roman, de liefdes-historie leveren. En toch is het zijn beeld, dat den lezer voor den geest blijft zweven; hij is de eigenlijke ziel van het boek.” — In deze geheele serie spelen de *Indianen*

eene groote rol, zoowel aan de *Delaware*, als aan het meer *Ontario*. Het tooneel in *de Padvinder* ligt op de groote meeren van het binnenland, als het meer *Ontario*; terwijl zeelieden, *Indianen* en jagers zoodanig gegroepeerd zijn, dat zij des schrijvers beste krachten in elke soort zijner verdichtingen als in ééne volkomene *fictie* doen samenloopen: daarbij ontbreekt het niet aan gelukkige contrasten, bijv. van een zeeman, wiens karakter en zeemanstrots, in tegenoverstelling met dat van *Padvinder* (*Jasper Western*), den zoetwatermatroos en bevaarder van het *Ontario*-meer, niet zelden tot de kluchtigste tooneelen aanleiding geeft.

Zoowel in *Hertendooder* als *Padvinder* munt Cooper uit in teekeningen van het Indiaansche vrouwenkarakter, de beminnelijke *Hist* in den *Hertendooder*, vindt in *Junydaaw*, in den *Padvinder*, een belangwekkend tegenbeeld. Maar het geheele leven der *Indianen*, zoo in deze beide, als in de volgende deelen der serie, zijn hoogst belangrijk en leerzaam. „In de *laatste der Mohikanen*,” zegt een onzer letteroefenaars, dien wij hier verder laten oordeelen, „worden de zeden der stammen van inboorlingen en jagersvolken geschilderd, die hoe langs zoo meer voor den invloed der beschaving en van den landbouw terugwijken, en in een volgend menschen-geslacht, misschien nog slechts in de geschiedenis, of in geheel veranderden vorm als landbouwende *Indianen* zullen bestaan ¹⁾. Veel hebben wij over die volken vroeger in reisbeschrijvingen, vooral die van Carver gelezen, (het beste werk over de *Indianen* is van Schoolcraft), maar zulk eene levendige schilderij nergens aangetroffen. Men ziet hier den *Indiaan*, zoowel in zijne ongelooflijk sterk geoefende zintuigen, zijne volkomen ontwikkelde lichaamskracht en snelheid, zijn vermogen op zich zelve, en zijne dichterlijke taal en welsprekendheid, als in zijne onmenschte wreedheid, onverzoebaren wrok, helsche arglistigheid en bloeddorst. Zeer kunstig heeft Cooper deze tegenovergestelde eigenschappen in twee vijandelijke stammen, die der *Delawaren* (waarvan de *Mohikanen* den edelsten tak uit-

---

1) In de oostelijke staten zijn zij bereids geheel verdrongen.

maakten) en der *Hurons*, deels in een afstekend contrast geplaatst, deels in elkander doen smelten. Hij bezigt daartoe eenen *Indiaan*, die bijkans meer, dan één ons bekende romanheld, naar het hoofd der gevallene geesten gelijkt, zoowel in boosheid als schraanderheid en kracht. Doch tegen dezen snooden *Huron* (*Magua*) staat de *laatste der Mohikanen* over, *Uncas*, een bijna volmaakt jongeling in den geest der *Indianen*, zoowel naar ligchaam als geest. Aan deze twee uitersten hecht zich nu een aantal *Indiaansche* karakters, deels meer of min uitgewerkt, (hoewel veel minder dan de genoemde twee), deels enkel geschetst in de algemeene trekken des volks. Maar niet enkel *Indiaansche* karakters zal men hier aantreffen. Het tafereel wordt ook gestoffeerd door een hoogst belangrijk personaadje, (wien Cooper ook in zijne volgende romans, *the Pionneer* en *the Prairie*, als een der hoofdpersonen doet optreden), een' *Europeschen jager*, die zich te midden der wouden bij de inboorlingen ophoudt, en wiens naam *Hawk-eye* (*Haviksoog*), zijne geoefende zintuigen aanduidt. Allergelukkigst is de vinding, in dezen man des wouds *Europesche* beschaving en Christendom met de ontwikkeling van ligchaamskrachten en ligchaamsbekwaamheden door het jagersleven, trots den scherpiendsten en behendigsten wilde, te paren. Niet weinig fier is deze *Britsche* jager op zijne zuivere afkomst van de blanken, hetwelk hij aanduidt door het gezegde: *geen kruis in het bloed te hebben* (d. i. van onvermengd bloed te zijn). Behalve deze, door den omgang met de *Indianen*, met hunne leefwijze en met henzelven zeer vertrouwden jager, de boezemvriend van *Uncas*, zijn er nog vier andere belangrijke personen in den roman: een *Engelsch* officier, een moedig en edel jongeling, de bevelhebber van het fort *William Henry*, de Schot *Monroe*, een krijgsman, zonder vrees en blaam, en zijne beide dochters, meisjes, in wier schildering Cooper de *Minna* en *Brenda* van *Walter Scott's Zeeroover* schijnt voor oogen gehad te hebben; hooge moed, adel der ziel, met vurige ouder- en zusterliefde vereenigd, aan den eenen, — engelachtige zachtheid en schroomvallige teederheid aan den anderen kant. *Heyward*,

de officier, erlangt ten laatste, na eene reeks der treffendste lotgevallen, de bevrijding en de hand van *Alice (Elsje)*, de jongste en teederste der zusters. De verhevene *Cora* daarentegen, welke eene verborgene liefde voor *Uncas* koestert, die ook voor haar in onmiskbaren hartstogt blaakt, vindt met haren beminde den dood. Zonder de straf van *Magua*, den snooden *Huron*, en zijnen geheelen stam, zou de ont-knooping al te hartverscheurend zijn. Er is nog een *caricatuur*, een zang- en schoolmeester uit *Nieuw-Engeland*, van wien wij niet vernemen, hoe hij naar fort *William Henry* verzeild komt. Hij is alles behalve krijgsman, maar wordt het ten laatste door eene echt *romantische metamorphose*."

Zie daar de inhoud, en de welverdiende lofspraak, waarmede de *Hollandsche* vertaling door van Oosten van Staveren, in onze *Letteroefeningen* ¹⁾ ontvangen werd. Wij ontleenen daaruit nog de volgende aanwijzing. „Het tooneel der geschiedenis is het noordelijke gedeelte van den Staat *Nieuw-York*, tusschen de meren *Champlain* en *Horican*, (door de *Franschen* het heilige *Sakraments-* en door de *Engelschen* het *George-meer* genoemd) de *Hudsons-* en *Laurens-rivieren*. De geschiedenis begint in het tweede jaar van den zeven-jarigen oorlog (1757), toen de *Franschen* meesters van *Canada*, voorspoedige invallen op het grondgebied der *Engelschen* deden."

De bijval, dien de *Prairie* benevens de *Volkplanters* genoten, steunde voornamelijk op het oordeel der *Reviews*; reeds bij den aanvang en op den duur genoten zij niet zoo zeer de volksgunst, als de drie eerstgenoemde werken in deze serie. Het schijnt zelfs of de laatste, de *Volkplanters*, het minst zijnen toegezwaaiden recensenten-lof gehandhaafd heeft.

De andere hoofdrijving, waarin Cooper met *Marryat* wedijvert, de *Zeeromans* of de verhalen van *Long Tom Coffin*, zoo als de reeds vermelde *Loods*, de *roode Zeeroover*, het *Waterspook*, werd door hem voortgezet door de uitgave van *Wing-and-Wing* (1842), waarvan wij geene vertaling kennen, en waarvan de belangstelling hoofdzakelijk berust

---

1) 1834 bl. 35—37.

op de *manoeuvres*, waardoor een Fransche kaper, de gevangenneming van een *Engelsch* fregat ontkomt. Intusschen wordt dit werk verre overtroffen door de onmiddellijk vroeger uitgegevene *Two Admirals*, ook in het Hollandsch: *de twee Admiraals: een zee-roman, tijdens den inval van den Pretendent in Schotland* (Gorinchem, 1844). Naar het oordeel van Griswold staat dit werk aan het hoofd van alle andere zee-romans. „Cooper heeft niet ééne beschrijving geleverd, noch van eenig tafereel op land, noch ter zee, dat eenig tafereel overtreft van de zeegevechten van dit werk; inzonderheid munt dat gedeelte van het gevecht uit, waarin het *Fransche* schip wordt veroverd.” En door onze letteroefenaars werd deze laatste van Cooper's zeeromans, met deze woorden aangekondigd: „Hij behoort onder diegenen, welke hunne waarde niet van het vreemde of avontuurlijke der ontmoetingen ontleenen, maar van de teekening der personen en hunne karakters. De schrijver heeft zich blijkbaar een bepaald denkbeeld ter uitwerking voorgesteld. De vriendschap tusschen de beide Admiraals is in de daad het hoofdonderwerp des geheelen boeks, waaraan al het overige ondergeschikt is. Deze vriendschap, bij verschillende staatkundige betrekking, toch trouw en onwankelbaar, is in vollen nadruk aandoenlijk. Zij wordt op eene zware proef gesteld. De Pretendent doet eenen inval in *Schotland* op het oogenblik, waarop de beide Admiraals te zamen het bevel voeren over eene vloot, wier werkeloosheid of medewerking niet weinig kan afdoen tot beslissing der groote zaak. De innerlijke tweestrijd, waarin Admiraal *Bluewater*, de geheime voorstander der Stuarts, daardoor geraakt, wordt treffend beschreven, gelijk niet minder het vertrouwen op zijnen vriend bij Admiraal *Oakes*, en de wijze, waarop deze dit regtvaardigt. De zeeslag is derwijze voorgesteld, dat men er als bij tegenwoordig is, en de laatste tooneelen tusschen de beide vrienden zijn treffend. Rondom hen zijn eenige belangwekkende personen gegroeped, en het geheele stuk behoort, naar Recs. oordeel, onder de zeer goede romans van Cooper.”

Met deze inhouds-opgave verlaten wij hier het gebied

zijner *zee-romans*. Nog eenmaal komt hij op het tijdperk der *Amerikaansche* omwenteling en vrijheids-kamp terug, die hem vroeger den *Spion* (1821), en later *Lionel Lincoln* (1824) in de pen hadden gegeven, namelijk door zijn *Wyandotte, or the Hutted Knoll*, in het Hollandsch onder den titel: *Wyandotte, of de Hutberg* (2 Dln. Alkm. 1844), dat in zijne algemeene trekken, naar den *Padvinder* en *Herten-dooder* gelijkt, maar volgens anderen nog veel meer overeenkomst met den *Spion* heeft, en eene zekere uitputting der verbeeldingskracht van den schrijver verraadt. „Onwillekeurig wordt men gedrongen, zoo lezen wij, om bij het lezen van *de Hutberg* eene vergelijking te maken tusschen dit boek en *de Spion*, zeker een der beste romans, die Cooper geschreven heeft. Er bestaat eene verbazend groote gelijkheid tusschen deze beide verhalen. De tijd, waarin de gebeurtenissen voorvallen, is ongeveer dezelfde; de toestand, waarin de handelende personen worden geplaatst heeft groote overeenkomst. In beide gevallen is het een huisgezin, waarvan de zoon in het *Engelsche* leger dient; in beide gevallen is de onverwachte, geheime en gewaagde komst van den jongen officier de spil, waarom een groot gedeelte van het verhaal draait; in beide gevallen is een der minnaars een voorstander en bevorderaar van de *Amerikaansche* vrijheid, en zoo zouden er nog vele trekken van gelijkheid kunnen worden opgesomd. De *Spion* wordt hier door den Indiaan *Wyandotte* vervangen, en zoowel, wat het onderhoudende van het verhaal, als wat het belangrijke der voorstelling betreft, staat, onzes inziens, de *Spion* veel hooger dan de *Hutberg*. Het onderwerp was door den eersten roman te zeer uitgeput, dan dat de tweede even gelukkig konde uitvallen.”

Dat Cooper zich bij zijne talrijke werken bepaalde groeperingen en aaneenschakelingen voorstelde is ons tot hiertoe gebleken uit zijne romans, die de Amerikanen met den titel van *Verhalen van Lederkous* (*Tales of Leather Stocking*) bestempelen, uit zijne *zee-romans* (*Nautical tales*) en die betrekkelijk de *revolutie*. Nog eene andere serie moeten wij hier ten slotte vermelden, die ons met de nakomelingen

zijner *Volkplanters* bekend maakt, en zich misschien aansluit aan een werk: *the American Democrat, or Hints on the social and civil relations of the United States of America*, in 1835 uitgegeven. Dit werk had, naar Cooper's bedoeling, de strekking „om een begin te maken met eene juistere onderscheiding tusschen waarheid en vooroordeel.” Het is een goed boek over de deugden en ondeugden van het karakter der *Amerikanen*, waaraan zich, zoo het ons voorkomt, zijn *Homeward Bound* aansluit, bevattende twee verhalen, waarvan gezegd wordt: „dat de gevoelens over de zamenleving of maatschappelijken toestand van *Nieuw-York* — voorgesteld in *Notions of Americans*, even zeer zijn misbruikt geworden voor de *loftuiging* van dit land, als zijn *Home as Found* ter berisping.” Intusschen *Amerikanen* van beschaving en ervaring erkennen de juistheid van Cooper's schilderingen, die zoo het ons almede voorkomt, hoofdzakelijk worden voortgezet in een drietal verhalen van de *Family Littlepage*, waarin hij met onverschrokken koenheid tegen de dusgenoemde „*anti-renters*” te velde trekt; en hunne trouweloosheid bloot legt in het niet betalen der renten. Men kent de handels-crisis, waarin daardoor de Staat *Nieuw-York* geraakte, en, die niet weinig heeft toegebracht, het vooroordeel te versterken dat sommige schrijvers tegen de *Vereenigde Staten* hebben verspreid.

De eerste dezer verhalen van *Littlepage* heeft ten titel: *Satanstoe, a tale of the Colony* (1845). Daarin kondigt Cooper zijn voornemen aan om dit onderwerp, de *rentebetaling*, met de uiterste vrijmoedigheid te behandelen; daarin legt hij zijne meening bloot: „dat het bestaan der *ware* vrijheid, de bestendiging der *Amerikaansche* instellingen, en de veiligheid der openbare zeden, allen afhangen, van de geheele, volstreckte nedervelling, en zonder eenige verschooning, van de valsche en oneerlijke theoriën en voorwendsels, die men, ten opzichte dezer zaak heeft in het midden gebracht.” *Satanstoe* levert dan ook eene levendige schilderij van den vroegeren kolonialen toestand van *Nieuw-York*. De tijd, loopt van 1737 tot het sluiten van den gedenkwaardigen veldtocht, waarin de *Britten* zoo volkomen werden verslagen

te *Ticonderoga*. Het tweede verhaal: *Chainbearer*, verscheen insgelijks nog in 1845, en schetst ons de familie-geschiedenis gedurende de roemwaardige omwenteling; terwijl de *Red Skins* (de *Roodhuiden*), eene geschiedenis uit den tegenwoordigen tijd behelzende, die deze serie sluit, in 1846 verscheen. „Dit boek, zegt Cooper in de Voorrede, sluit de serie der handschriften van *Littlepage*, die aan de wereld zijn gegeven, omdat zij een degelijk verslag leveren van de opofferingen van tijd, geld en arbeid, die de respectieve landheeren en hunne grondgebruikers (*tenants*) in den Staat *Nieuw-York* zich getroost hebben, in vergelijking gebragt met de wijze, waarop gebruiken en gevoelens onder ons veranderen, benevens de oorzaken dier veranderingen.”

Ongetwijfeld heeft dit boek krachtig medegewerkt om het kwaad, dat den *Amerikaanschen* vrijstaat bedreigde, tegen te werken, en genoot ook daarom een gewenscht onthaal, vooral bij welmeenenden en weldenkenden van den Staat. Vermoedelijk bevatten de beide navolgende werken eene vertaling uit deze serie, als: *de reis naar Amerika*, (2 Dln. Zutph. 1840) en *Eva Effingham, of schetsen van Amerikaansche zeden* (2 Dln. Zutph. 1841); doch dan bevreemdts ons de titelverandering, even zeer als de overname *alleen* van de schaduwzijde der zeden, die zoodanig gekleurd is, dat zij het ongunstig oordeel van Mrs. Trollope, van Marryat en den ondankbaren Dickens niets toegeeft. In deze beide werken schijnt Cooper het voorbeeld van Bulwer in zijne *Maltravers* en *Alice* gevolgd te hebben, welke beide eigenlijk ook slechts éénen roman uitmaken. Overigens is hier de schildering geleverd, die, hetzij men lette op Cooper's voorstelling van den geest en het karakter des volks, of op die van het maatschappelijke en gezellige verkeer, eene *treurige schildering* mag heeten. De beoordeelaar dezer beide werken, na er eenige proeven van geleverd te hebben, zegt er van:

„Niet uitlokkender is de schildering van het maatschappelijk leven in het algemeen, vooral wat betreft de invloed der *Democratie*. Verlange, wie wil, naar eene *volksregering*, zoo slechts een gedeelte waarheid is van datgene, wat hier als de gevolgen daarvan op het maatschappelijk zijn be-

schreven wordt. Het is de ondragelijkste tyranny, omdat de menigte waant tot *alles* vrijheid te hebben. Deze hatelijkste dwingelandij van alle, die van het gepeupel, wordt hier in vele voorbeelden geschetst, waardoor een wel dikwijls belagchelijk, maar ook een afkeerwekkend tafereel van *Amerikaansche* zeden en toestanden wordt opgehangen. Niet beter is het, wanneer de schrijver ons de gezellige kringen binnenvoert; van den eenen kant de bespottelijke *anglomanie*, van de andere zijde de walgelijkste hoogmoed, naïperij van *Europesche* gebruiken, onkunde, eigenwaan, kruipende vereering van titels en adel bij een volk, dat geen adel erkent, en eene menigte andere, alles behalve prijsselijke hoedanigheden, vinden hier hare plaats in de *zedenschildering* van den *Amerikaanschen* schrijver.”

Wij beamen het volkomen, dat ook uit dit oogpunt, deze boekdeelen van Cooper merkwaardig zijn; doch wij moeten er, zoowel om de eer des schrijvers, als die van zijn volk bijvoegen, dat men beide, en Cooper en zijne landgenooten, onregt aandoet, *in zooverre in deze vertalingen ook niet de lichtzijde, de deugden van den Amerikaan, zoo als Cooper die ook geschetst heeft, zijn overgenomen.*

Andere werken van dien beroemden schrijver als *Mercedes of Castile, the Autobiography of a pocket Handkerchief, Ned Myers* en *Ashore and Afloat*, benevens *Miles Wallingford* (1844), waarvan ook de beide eerste in het *Hollandsch* vertaald zijn, gaan wij hier voorbij, zoowel omdat, wij daarvoor geene serie weten aan te wijzen, als omdat, althans de eersten, de *Mercedes van Castilië* (3 Dln. Amst. 1841) en de *Fransche Gouvernante, of de geborduurde zakdoek* (Nieuwe Diep 1843), onder de mislukte werken van Cooper moeten gerekend worden. Het eerste beschrijft den togt van Columbus.

Het laatste werk van dien vruchtbaren schrijver heet *the Islets in the Gulf*, waarvan de eerste uitgave verscheen in *Graham's American Monthly Magazine* (1849), en waarvan getruigd wordt dat den *zestigjarigen* auteur nog de verbeeldingskracht en de geest der jeugd bezielt. Over het geheel anders, en op de meeste werken geldt de aanmerking

dat Cooper niet van eene te groote uitvoerigheid en vervelende langdradigheid is vrij te spreken.

Toch was hij niet alleen voor *Amerika*, maar ook voor *Europa* de modedichter op het *romantisch* gebied, waarop hij Walter Scott afwisselde, weshalve velen hem den *Amerikaanschen* Walter Scott hebben genoemd. Aanvankelijk werd de *Schotsche* romandichter door de leeswoede der romanlezers verslonden, bewonderd, dan gegispt en eindelijk, vooral toen Cooper versche kost, nieuwe stof, aanbod ter zijde gesteld. Men verhief dezen zelfs boven Scott, die te zeer in herhalingen verviel; doch de kritiek velt thans reeds een ander oordeel. Gelijk Cooper zijnen voorganger aan *productiviteit* overtrof, zoo overtreft deze zijnen opvolger aan scheppingskracht, geest en phantasie. De eigendommelijke voortreffelijkheid van Cooper bestaat daarin, dat hij zijne stof levendig weet op te vatten, en eene natuurlijke en ware kleur geeft: hij neemt voor zich in door zijn rustigen en onpartijdigen verhaaltrant; Scott sleept weg door zijn dichterlijk genie. Inzonderheid, waar Cooper de vrijheid en onafhankelijkheid van zijn vaderland schetst, bezielt hem een warm gevoel; doch langdradig en al te zeer gerekt is hij zelfs in zijne beste romans; hierover klagen *Duitsche* en *Hollandsche* beoordeelaars beide. In de onmetelijke grasvlakten, woestenijen, den oceaan, en in alle tafereelen uit den vrijheidskamp hem te volgen, daartoe behoort het geduld eens *Amerikaans*, wiens lofspraak wij grootendeels beamen. „Hij, Cooper, is geweest de uitgekozen gezelschap van den vorst en den boer, aan de boorden van den *Wolga*, den *Donau* en de *Guadalquivir*; aan den *Indus* en den *Ganges*, de *Paraguay* en de *Amazone*; waar zelfs de naam van *Washington* nooit wordt genoemd, is ons land bekend als het vaderland van Cooper.” In de eerste plaats had Griswold hier de boorden van de *Theems*, de *Seine* en den *Rhijn* behooren te noemen, want Coopers werken zijn meermalen ook in het *Duitsch*, *Hollandsch* en *Fransch*, zoowel als in het *Spaansch* vertaald geworden. Eene *Hoogduitsche* vertaling van de gezamenlijke werken (*Sämmtliche Werke*) van Cooper verscheen in

Frankfort (Bdch. 1—189, 1834—43): de *Hollandsche* vertalingen geven wij ook onder de aanteekeningen.

Zoo als bekend is bragt Cooper den meesten tijd uit het laatste tijdperk zijns levens door op zijn rustig en aangenaam buitenverblijf, aan de zuidelijke boorden van het meer *Otsego*, waar *Cooperstown* zijn geslachtsnaam vereeuwigd, waar hij, nu en dan in afwisseling met *Nieuw-York*, zijn leven te midden der schoonste natuurfereelen, en veelal in het genot der vriendschap, vooral van kolonel Trumbull en anderen, sleet, en, met groote belangstelling den wetenschappelijken en letterkundigen arbeid zijner vrienden, de natuurkundige onderzoekingen van Dekay en le Conte, de muse van Halleck en Bryant, het penseel van Cobe, den beitel van den beeldhouwer Greenough, volgde, terwijl hij zijn tijd tusschen natuurgenet, vriendschap en letteroefeningen verdeelde. Hier overleed de beroemde man, aan wien ik, bij mijn bezoek van *Amerika*, was aanbevolen, en die, zoo als zijn geneesheer John M. Francis met regt getuigt, meer dan eenig ander *Amerikaan* had toegebracht om zijn vaderland, zijne natuurfereelen, zijne eigenaardigheden (*characteristics*), zijne oorspronkelijke inwoners, zijne geschiedenis, — en, zoo voegen wij er bij, *Amerika's* deugden en ondeugden, over den Atlantischen Oceaan, aan *Europa*, aan de wereld, bekend te maken. Zijne woudromans van „*Leather Stocking*,” en zeeromannen van „*Long Tom Coffin*,” zullen zijnen naam in aandenken houden, ook nog lang nadat de oorspronkelijke wouden zijns vaderlands, gelijk zijne oorspronkelijke bewoners, voor de bijl der beschaving zullen geweken zijn.

Hij overleed den 14. September 1851 te *Cooperstown*.

De uitstekendste mannen der *Vereenigde Staten* vereenigden zich kort daarna, onder voorzitting van Washington Irving, in de *City-Hall* te *Nieuw-York*, en benoemden eene commissie, bestaande uit den regter Duer, Richard B. Kimball, Dr. Francis, Fitz-Greene Halleck, George Bancroft, Washington Irving en Rufus Griswold, om hulde te bewijzen aan de nagedachtenis van den onsterfelijken *Amerikaan*.

Men beoogt de oprigting van een standbeeld, in het fraaije park te *Nieuw-York*.

Wij hebben eenigen tijd verlegen gestaan, wie wij na Fenimore Cooper moesten laten volgen, maar geven, ook om den voorrang der geboorte, en den aard der tafereelen de voorkeur aan John Pendleton Kennedy, boven Montgomery Birth en Gilmore Simms.

De eerste, Kennedy, werd in 1795 te *Baltimore* geboren. Van den kant zijner moeder stamt hij af van de Pendleton's, een aanzienlijk geslacht in *Virginie*; zijn vader was koopman te *Baltimore*. Nadat hij in 1812 aan het *Baltimore*-collegie gegraduëerd was, meldde hij zich aan onder de vrijwilligers, om den generaal Ross, die in *Maryland* gevallen was, te bestrijden. Na zich in de gevechten te *Blandsenburg* en *North-Point* te hebben onderscheiden, beoefende hij nog in 1816 de regten, en werd daarna in de balie toegelaten, waaruit hij bij herhaling in het *Congres* werd geroepen. In weerwil zijner aanzienlijke betrekkingen en staatkundige bemoeijingen, vond hij evenwel nog tijd om een *vijftal* romantische geschriften in het licht te geven, waarvan het eerste *the Red Book*, (Baltim. 1818, 1819) niet ongelijk aan de *Salmagundi* van Paulding en Irving, met zijn vriend Hoffman Cruse werd uitgegeven, die in 1832 als slagtoffer der *Cholera* bezweek.

Hierop volgden in 1832 zijn *Swallow Barn*, in 1835 *Horse Shoe Robinson*, in 1838 *Rob of the Bowl*, en in 1840 zijne *Annals of Quodlibet*.

Van het eerste dezer werken getuigt Griswold, dat het plan overeenkomt met dat van *Bacebridge Hall* van Washington Irving; doch het onderscheidt zich daardoor voordeelig, dat het zuiver *Amerikaansch* is. „Miss Sedgwick, (over wie straks nader) heeft eenige bevallige schetsen geleverd der oorspronkelijke zeden, gewoonten en den geest van *Nieuw-Engeland*; Mrs Kirkland schetst met ongemeene naauwkeurigheid, in haar *New Homes*, tafereelen uit *Michigan*; de regter Hall is wel geslaagd in de beschrijving van hetgeen hij aan de grenzen van *Illinois* opmerkte; de regter Longstreet heeft op eene natuurlijke, humo-

ristische wijze, *tafereelen uit Georgië* („*Georgia Scenes*”) geschetst; terwijl Thorpe en Hooper den sluijer hebben opgetild van den loods, van den jager en de hut van den volkplanter in het verre westen; maar geene dier teekeningen van plaatselijke zeden en gebruiken overtreffen in getrouwe bijzonderheden en losse deftigheid van vinding, deze beschrijvingen van het leven in *Virginië* door Kennedy.” De stof voor *Horse Shoe Robinson* schijnt de schrijver in 1818 en 1819 in het *Pendleton*-district in *Zuid-Carolina* te hebben opgedaan, waar hij den winter doorbragt, en den held ontmoette, die in deze *novelle* de hoofdpersoon is; — terwijl de *Rob of the Bowl* ten doel heeft, om de geschiedenis van *Maryland*, ten tijde van Caecilius Calvert op te luisteren, toen de kolonie tusschen *Protestanten* en *Catholieken* verdeeld was.

Behalve dat Kennedy tweemaal als afgevaardigde van *Baltimore* voor de wetgevende vergadering van *Maryland* werd verkozen, werd hij tot driemaal toe tot lid van het *Congres*, en in 1824 door den president Monroe tot legatie-secretaris in *Chili* benoemd, welke betrekking hij evenwel van de hand wees. Ook in zijn staatkundige loopbaan heeft hij zich, zoo door politieke geschriften, als bevorderaar van handel, nijverheid en landbouw bekend gemaakt, welke geschriften wij hier echter voorbijgaan. Thans leeft hij in zijne geboortestad.

Terwijl Cooper ons tafereelen uit *Nieuw-York*, en Kennedy uit *Virginië* schetst, voert Robert Montgomery Bird ons op het romantisch gebied naar *Nieuw-Jersey*, en *Pennsylvanië*, maar ook zelfs naar *Mexico* over. Omstreeks 1803 te *New-Castle* in *Dclaware* geboren, ontving hij eene geleerde opvoeding in *Philadelphia*. Zoo verschenen achtervolgens van hem *Calavar* (1834) en *the Infidel* (1835), waarover straks nader; *the Hawks of Hawk Hollow*, eene Pennsylvanische overlevering; *Sheppard Lee* (N. York 1836), dat ons in *New-Jersey* rondleijt; de *Nick of the Woods* (Philad. 1837), waarvan het tooneel in *Kentucky* ligt; terwijl hij ons in zijn *Peter Pelgrim* (1839), zelfs in de *Mammouth*-holten in *Kentucky* brengt, en in *Robin Day* (1839) ons weder aan de kust van *New-Jersey* verplaatst.

In de *Nick of the Woods* schetst Bird Indiaansche karakters uit het *Mississippi*-dal, geheel verschillend echter van die, welke Fenimore Cooper ons aan de *St. Lawrence* en *Mohawk* kennen leert; maar dit verschil moet in het onderscheid der stammen zelven gezocht worden. Wat de beide eerstgenoemde werken van Bird aangaat, nl. *Calavar, or the Knight of the Conquest*, benevens *the Infidel, or the Fall of Mexico*, daaromtrent getuigt Prescott, dien wij later als den keurigen geschiedschrijver van *Mexico* zullen leeren kennen, „dat, de schrijver met groote zorg, de gewoonten, de zeden en militaire gebruiken der inboorlingen (*Azteken*) bestudeerd, en ten hunnen opzigte gedaan heeft, wat Cooper deed, voor de kennis der *Indiaansche* stammen van het noorden.” Men mag dus van die werken zeggen, dat zij, vóór dat Prescott schreef, hoewel in een romantisch kleed gehuld, in de *Engelsche* taal, de éénige waren, waaruit men zich eene vrij juiste voorstelling van de onderwerping en den val van het rijk der *Azteken* kon eigen maken.

Weinige jaren jonger, maar als schrijver veel *productiever* dan Montgomery Bird, is William Gilmore Simms, geboren in 1807 te *Charleston* in *Zuid-Carolina*, en die, wegens de menigvuldigheid zijner werken, door sommige *Amerikanen* naast Cooper geplaatst wordt; wat evenwel de verdiensten zijner werken betreft, staat hij verre beneden hem. Reeds op 18 jarigen leeftijd, in 1825, gaf hij zijnen eersten bundel gedichten, welke door reeds meer dan 50 boekdeelen romantische en andere werken gevolgd zijn. In 1828 werd hij advokaat, doch werkte meestal voor de drukpers aan *the Charleston City Gazette*, die hij, in hoop op voordeel, had overgenomen; maar waardoor hij zijn vermogen te gronde rigtte. Daarna doorreisde hij de meest belangrijke deelen des lands, en vestigde zich eenigen tijd in het dorp *Hingham* in *Massachusetts*, waar hij zijn voornaamste gedicht *Atalantis, a Story of the Sea* (1832) voor de pers gereed maakte.

Zijne gezamenlijke *gedichten* beslaan 9 deelen; zijne romans, novellen en huiselijke tafereelen 16 deelen; zijne verhalen uit den tijd der revolutie, benevens *the History of S. Caro-*

lina, de levens van Marion en John Smith, stichter van *Virginis* 4 deelen. Onder de romans en novellen acht men *Martin Faber* (1833) en *Guy Rivers* (1834) het meest algemeen bekend; ook *the Gamassée*, *the Partisan*, *Carl Werner*, en de *Damsel of Dariën* vonden, vooral in de zuidelijke staten, welker zeden zij schilderen, veel bijval. In 1839 verscheen *Southern Passages and Pictures*, dat spoedig door een episch gedicht *Florida* gevolgd werd. Men kan Simms geene rijke verbeeldingskracht, welgekozene beelden, levendig en natuurlijk geschilderde tafereelen ontzeggen; hoezeer zijn stijl veelal het kenmerk draagt van overhaasting. Thans leeft Simms als een geacht planter (*farmer*) te *Midway*, in *Zuid-Carolina*. Hem ontbrak in 1846 slechts nog ééne stem om tot Luitenant-Gouverneur van den Staat gekozen te worden. Elders, onder de aantekeningen, deelen wij eene vollediger opgave zijner werken mede.

Even als Paulding, zoo is ook de romanschrijver Charles Fenno Hoffman, de zoon van Josiah Ogden Hoffman, van *Nederlandsche* afkomst, en wel uit den tijd vóór Peter Stuyvesant. Zijn vader, de regsgeleerde Ogden Hoffman, woonde in *Nieuw-York*, waar hij dikwijls de gelukkige mededinger in de balie was, van mannen, als Hamilton, Burr, Pinkney. De zoon werd te dezer stede in 1806 geboren, en bezocht hier zijne eerste *grammar school*, daarna de akademie te *Poughkeepsie* (aan den *Hudson*), waar hij echter, wegens de strenge behandeling wegliep. Thans zette hij zijne studiën voort aan het *Columbia-collegie* in zijne geboortestad, en bestudeerde eindelijk nog de regten bij Hermanus Bleecker te *Albany* ¹⁾. In het twaalfde jaar zijns ouderdoms had hij het ongeluk, door een noodlottig toeval, zijn been te verliezen; dit echter belette hem niet later in de balie op te treden. Nadat hij eenigen tijd met Charles King, thans president van het *Columbia-collegie*, de *New-York American* had uitgegeven, ondernam hij in 1833 eene reis door de

---

1) De Hr. Bleecker, als *Amerikaansch* zaakgelastigde in *Nederland*, ook hier genoeg bekend, stamde af uit *Meppel*, en overleed voor een paar jaren in *Albany*. Hij werd hier opgevolgd door *Davezac*, gelijk deze door *George Folsom* (1850).

noordelijke en westelijke staten; door *Pennsylvania* en langs de *Ohio* te *Detroit* (hoofdstad van *Michigan*) aankomende, bezocht hij eerst dit schiereiland, *Michigan*, en daarna de noordelijke deelen van *Indiana* en *Illinois*; voorts de *prairie du Chien* en den boven-*Mississippi*; door *Missouri*, *Kentucky*, *Tennessee* en *Virginië* terugkeerende, kwam hij in Junij 1834 weder in *Nieuw-York*, en gaf toen een reisverhaal: *a winter in the West* (N. York 1835, in 2 Dl.) in het licht. Niet-tegenstaande Irving's *Tour on the Prairies* genoot toch dit werk van Hoffman verscheidene uitgaven, ten bewijze van den bijval, dien het werk verwierf. Zijn tweede werk *Wild Scenes in the forest and the prairie*, verscheen eerst in 1837 te *Londen*, daarna vermeerderd, in 1843 te *Nieuw-York*, en bevat oorspronkelijke tafereelen en legenden, uit den tijd der *Indianen*. Gaarne zouden wij daaruit het *vliegende hoofd* (*the Flying head*), eene legende van het *Sacondaga*-meer, tot proeve mededeelen, ware zij voor ons doel niet te lang. In 1840 volgde *Greyslaer*, een roman, waarbij eene geschiedkundige daadzaak, de moord van den kolonel Sharpe in *Kentucky* door *Beauchamp* ten grondslag ligt; doch die door Hoffman aan de *Mohawk* verplaatst werd. Ook de straks behandelde Simms schreef, kort na de uitgave van den *Greyslaer*, eene novelle: *Beauchampe*, op dezelfde daadzaak gegrond. In de *Vigil of Faith* (1843) behandelt Hoffman eene legende van het *Andirondack*-gebergte, waarin het *Indiaansch* bijgeloof en overleveringen hem rijke stof ter behandeling aanboden. — Hoffman's dichterlijk talent bleek uit meer dan een gedicht, als zijn *Indian Summer*, enz.; terwijl hij aan meer dan één tijdschrift, *the Knickerbocker Magazine*, *American Monthly Magazine*, het aanzijn gaf, of daarvan, gelijk van het laatste de redactie bezorgt.

Naast de behandelde romanschrijvers, Brown, Paulding, Irving, Cooper, Kennedy, Bird, Simms en Hoffman, die ons allen hoofdzakelijk in *Amerika* zelf, in zijne vroegere geschiedenis onder de *Indianen*, of in zijne wouden en prairiën rondleiden, treden ook Lydia M. Child, geb. Francis, benevens Catharine M. Sedgwick, als roman- en novellen-schrijfsters op.

De eerste, Mrs Child, begon hare letterkundige loopbaan (1824), met de uitgave van haar *Hobomok, a tale of Early times* op aanmoediging van haren broeder Conyers Francis in het licht gegeven. Deze *Hobomok* behandelt eene geschiedenis uit den tijd der *Pelgrim-vaders*. Het tooneel is hoofdzakelijk te *Salem* en *Plymouth*. Men roemt de karakters van Arabella Johnson, den gouverneur Endicott en andere in de geschiedenis bekende personen. Hoezeer dit werk ook niet zonder gebreken is, maakte het toch, ook om des onderwerps wille, grooten opgang. Cooper had pas zijne schitterende loopbaan begonnen; Sedgwick pas hare eerste novellen uitgegeven, toen *Hobomok* in het licht verscheen, en een onderwerp behandelde, waarbij de *Amerikaan* met eene bijzondere voorliefde vertoefte. Dit werk werd in 1825 gevolgd door *the Rebels, a tale of the Revolution*, dat insgelijks, om zijne geschiedkundige waarde, niet minder bijval vond, en waaromtrent Griswold aanmerkt, dat de aanspraak (*speech*) van James Otis, zelfs in schoolboeken, en in de geschiedenis als *echt* opgenomen, gelijk ook de beroemde preek van Whitfield, in dit werk, eene vinding zijn van Mrs Child, die wij ook later op het terrein der klassieke romans weder zullen aantreffen.

De tweede, Miss Catharine M. Sedgwick, is mede eene der eerste Amerikaansche vrouwen, die zich als zoodanig onderscheidt. Zij stamt af van een *Engelsch-Amerikaansch* geslacht, wier voorzaten ten tijde van het protectoraat van Cromwell, aanzienlijke betrekkingen in het *Engelsche* leger bekleedden; maar thans reeds meer dan eene eeuw onder de aanzienlijke geslachten van *Massachusetts* behooren. Onze schrijfster zag het eerste levenslicht in een fraai dorp *Stockbridge* aan de *Housatonic*, waar haar vader, de regtsgeleerde Sedgwick, zich in 1787 met der woon had nedergezet en in 1813 overleed: Haar aanleg werd het eerst opgemerkt door haren broeder Theodore Sedgwick, dezelfde, die ook op het lot van den dichter William C. Bryant, zulk een' aanmerkelijken invloed heeft uitgeoefend. Haar broeder Henry Sedgwick, schrijver van *Public and private Economy*, stierf in 1831.

Nadat Miss Sedgwick, aangemoedigd door haren broeder Theodore, in 1822 haar eerste geschrift, *A New-England Tale*, in het licht had gegeven, dat oorspronkelijk tot eene godsdienstige verhandeling bestemd was, verschenen achtervolgens hare novellen: *Redwood* (1824), *Hope Leslie, or early times in Massachusetts* (1827), *Clarence*, een verhaal uit den tegenwoordigen tijd (1830), *Le Bossu*, een der verhalen van den vroeger bij Paulding genoemden *Glauber Spa*, — *the Linwoods, or Sixty years since in America*; de laatste, en, volgens Griswold, in zeker opzigt, de beste van hare novellen. — Daarna opende zij in 1836 eene nieuwe serie van verhalen, als: *the poor rich man*, en *the rich poor man*, en gaf in 1837: *Live and let live*, eene soort van verdraagzame, politieke geloofsbelijdenis, zooals in *Amerika* algemeen heerschend is. Wij hebben deze geschriften van Miss Sedgwick ook reeds elders vermeld ¹⁾. Wat hare novellen betreft: *New-England Tale* enz., daarvan geldt de getuigenis, dat zij eenen wezenlijk *Amerikaanschen* geest ademen.

Van deze geschriften van Sedgwick, werden *Hope Leslie*, benevens *Linwood*, het eerste, te *Deventer* 1838, en het laatste in *Groningen* 1837, in het *Hollandsch* vertaald, uitgegeven. De eerste schetst *Massachusetts* in de zeventiende eeuw: zij schijnt met den romanschrijver *Bellstab* niet onbekend te zijn; de laatste verplaatst ons in *Amerika*, voor zestig jaren geleden; dus in genoegzaam denzelfden tijd van den *Spion* van *Cooper*. De schrijfster had dus eene moeilijke taak, om, na den *Spion*, die ons met de zeden, de denkbeelden en het leven der *Amerikaansche* wereld bekend maakte, nog zóó te schrijven, dat zij de aandacht gaande hield; zij heeft dit eeuiter gelukkig volbragt, zoowel door de teekening der verschillende karakters en het schilderen van onderscheidene situatiën, als vooral ook daardoor, dat zij zich geheel buiten de geschiedenis houdt, en haar onmiskenbaar en natuurlijk talent stelt, in „de teekening der innerlijke gesteldheid van harten en huisgezinnen.”

In de lente van 1839 ondernam zij eene reis door

---

1) II. Stuk, *de School*, bl. 112.

Europa: Engeland, Duitschland, Zwitserland en Italië, en schreef brieven: *Letters from abroad to kindred at Home*, die spoedig na hare terugkomst in 2 Dln. (ook in Londen 1841) in het licht verschenen. Daarenboven schreef Miss Sedgwick het leven van de dichteres Lucretia M. Davidson, wier gedichten zij in het licht bevorderde.

Terwijl zij haren lezer met de vroegere of hedendaagsche zeden en gebruiken van *Nieuw-Engeland* bekend maakt en tafereelen uit het leven schetst, „spreekt zij over *Amerika*, als een land, waar het bestuur en de instellingen gegrond zijn op *de beginselen des Evangelies*, van gelijke regten en voorregten voor allen.” Die Evangelische beginselen heeft men in *Nieuw-Engeland*, vooral aan den *Puriteinschen* geest te danken, waarvan vooral ook de strenge *Sabbath-viering* getuigenis draagt. Wij kiezen dit onderwerp, *den Sabbath* in *Nieuw-Engeland*, tot eene proeve van haren schrijftrant; zij is ontleend uit *Hope Leslie*.

„De viering van den *Sabbath* begon bij de *Puriteinen*, zoo als nog bij een groot gedeelte hunner nakomelingen plaats heeft, met den Zaterdag avond. Tegen zonne-ondergang op Zaterdag, werden alle tijdelijke zaken gestaakt; en, zoo ijverig onderhielden onze vaders, zoowel de letter als den geest der wet, dat, volgens eene algemeen verbreide overlevering in *Connecticut*, in het laatste gedeelte der week zelfs geen bier mogt gebrouwen worden, uit vreeze, dat het op Zondag mogt werken (gisten).

„Het moet erkend worden, dat de geest des tijds, de strekking heeft tot *slauwheid* (*laxity*); en zoo snel is de heilzame naauwgezetheid der eerste tijden aan het afnemen, dat, als een of ander onderzoeker naar oudheden, over vijftig jaren, bij het doorzoeken zijner prullen op de viering, bij toeval een oog slaat op onze nederige bladzijden, hij verwonderd zal zijn te vernemen, dat juist nu de *Sabbath* in het binnenland van *Nieuw-Engeland*, met eene bijna Joodsche strengheid wordt gehandhaafd.

„Op Zaterdag namiddag ontwaart men allerwege eene ongewone bedrijvigheid. De groote klasse van uitstellers jagen heen en weder om de uitgestelde bezigheid der week af te maken. De goede moeders, als *Burns* huisvrouw, spelen met hare naalden, makende „dat de oude *Claes* er zoo wel uit ziet als ware hij jong” 1), terwijl de meiden of *helpsters* (om hier het eigenaardige volkswoord te gebruiken) met man en magt met hare bezems en schuijers in de weer zijn, om alles voor den Sabbath klaar te hebben.

„Als de dag ten einde loopt houdt ook de drukte van den arbeid op, en, nadat de zon is ondergegaan, heerscht er overal eene volkomene stilte in elke wel ingerigte huishouding; geen voetstap wordt er meer op straat van het dorp ge-

---

1) *Auld Claes look amaist as weel 's the new.*”

hoord. Het kan niet ontkend worden, dat ook zelfs de meest Bijbelgezinden, bij gemis der aansporing van hunne gewone bezigheden, hun gewone slapentijd vroegen. De natuurlijke gevolgtrekking uit die daadzaak wordt door sommige schrandere redeneerders (*reasoners*) weggecijferd, door te beweren, dat de instelling oorspronkelijk zoo gesteld was, om aan e'ken zevenden nacht eene buitengewone hoeveelheid van slaap toe te voegen. Wij bevelen dit aan de weetgierigen aan, om te onderzoeken, hoe deze bijzonderheid in de rij werd gebragt, toen de eerste dag der week, de Zondag, de plaats innam van Zaterdag.

„De Sabbath morgen is zoo stil en vreedzaam als de eerstgewijde dag. Niet eene enkele stem wordt er gehoord, buiten de woniugen, en, behalve het loeijen der kudde, het kraaijen der hanen, en het gekweel der vogelen, schijnt het dierlijk leven uitgedoofd, tot dat, op het geroep der kerkklok, oud en jong uit hunne woningen te voorschijn komen, en, in deftige houding, hunne afgemeten stappen, tot het bedehuis rigten; — de predikant, de heer (*Squire*), de doctor, de koopman, de bescheiden aanzienlijken des dorps, de fabrikant en arbeidsman, met hunne huisgezinnen, allen in hun beste zondagskleed; — allen ontmoeten zij elkander op gelijken grond, en allen met het innige bewustzijn van onafhankelijkheid en gelijkheid, die den hoogmoed van den rijke nederwerpt, en den arme bevrijdt van slaafschheid, nijd en ontevredenheid. Wanneer er eene morgengroete beantwoord wordt, dan is het met eene ingetogene stem; en, als bij geval, de natuur, van een of ander onbezonnen bengel in lagchen uitbarst, dan ontvangt hij al dadelijk de berisping: „mijn lieve, vergeet gij, dat het Zondag is!”

„Hoewel ieders gelaat in eene deftige plooi staat, gebeurt het toch wel eens, dat juist de lachspieren in beweging geraken, van een diaken, over de geestigheid van een buurman; dan hooren wij hem, met half bedwongene, half lagchende stem betuigen: „Die heer (*Squire*) is zoo kluchtig (*droll*), dat men wel lagchen moet, al is het ook Zondag.”

„De groote boerenwagen, en het kleine ééns pans-rijtuig voeren aan, al wat te ver afwoont, om behoorlijk te wandelen, — namelijk, onze rijdende gemeente, die op een halve mijl afstand van de kerk woont. Het is een behagelijk gezigt voor hen, die er van houden om de gelukkige bijzonderheden van hun eigen land op te merken, de bloeiende, vlugge, welgevoede boerendochters uit deze eigene rijtuigen te voorschijn te zien komen, met hare fraaije witte kleedjes, pruimboomen klompen, Italiaansche stroehoeden, waaijers en parasols, en de hupsche jonge lieden met hunne geplooiden *manchetten*, blaauwe jassen en gele knooopen. De geheele gemeente komt als één godsdienstig gezin te zamen, om hunne godsdienstigheid op een zelfde altaar te offeren. Wanneer er eene uitzondering is van de zamenkomst — een ongelukkig wezen, wiens zwervende smaak nooit beteugeld is, — dan mag hij gezien worden aluipend langs den zoom van een of ander kleine moeras, verre buiten het veroordeelend gezigt en verwijderd van de lastige vermaningen zijner medeburgers.”

„Tegen het vallen van den avond (of om ons hier weder van eene uitdrukking te bedienen, die de gevoelens uitdrukt, van hem, die haar eerst bezigde) „als de Sabbath begint af te nemen (*abate*), dan verzamelen zich de kinderen aan de ramen. Hunne oogen, die de Catechismen verlaten, weiden langs den westelijken hemel, en, hoewel het hun toeschijnt als of de zon nooit verdwijnen zal, zoo zinkt toch, haar breede schijf spoedig achter den berg; en, terwijl hare laatste stralen nog op de oostelijke kruinen vertoeven, breken de vrolijke stemmen los, en de grond weerkaatst van naburige voetstappen. De *schoone* (*belle*) des dorps schikt zich op om hare wandeling in de schemering te doen; de jongens scholen bijeen „op het groene plein;” de knapen en meisjes spoeden zich naar de „zingende

school;" terwijl sommige prentische meisjes te huis talmen, waar zij haren verwachten vrijer te gemoet zien; en allen nemen deel aan de genoegens van den avond met zulk een opgewekten zin, als of de dag daartoe door boetedoening heeft voorbereid."

Ook Nathaniël Hawthorne van *Salem in Massachusetts* van geboorte (1807), en die gelijktijdig met Longfellow, zijne vorming aan het *Bowdoin-collegie* (in *Maine*) ontving, gaf een half dozijn verhalen en romantische *essays* in het licht, waaronder *Twice told Tales* (1842) en *Mosses from Old Manse* (1846). Van dit laatste werk, dat ook door stijl uitmunt, zegt Griswold: „Er bestaat geen uitgebreid landvolk in de wereld, dat zijne moedertaal met zoo vele zuiverheid spreekt als het *Engelsch* in *Nieuw-Engeland* gesproken wordt. De platte uitdrukkingen en woorden, die men in andere staten veronderstelt, dat aan dit gedeelte des lands eigen zijn, zijn ten oosten van den *Hudson* onbekend; behalve aan de lezers van vreemde nieuwsbladen, of zulken, die de lage tooneelspelers afluisteren, welke er hun voordeel in zoeken, om zulke nieuwigheden in *Connecticut*, *Massachusetts* en *Vermont* in te voeren. Wij verheugen ons, zegt hij, een boek te zien, dat in volgende eeuwen, *een vertegenwoordiger zal zijn van de volksgebruiken en het volkskarakter* in alle opzichten naauwkeurig." Een verhaal: *de Scharlaken letter* schijnt, zoowel in *Engeland* als *Amerika* bijzonder veel bijval gevonden te hebben, en werd ook, even als *het Huis met de zeven gevels* in het *Hollandsch* (Amst. 1852) aangekondigd. Van het eerste wordt getuigd: dat het een bewonderenswaardig kunststuk van vinding en opvatting is, dat als waarachtig kunstproduct eene hoogst zedelijke strekking heeft, en harde waarheden, ook in het kleed der satire verkondigt. Het verscheen te Amst. 1853, in 8°. met vignet.

Gelijk Miss Sedgwick en Hawthorne ons dus de zeden en gewoonten schetsen van *Nieuw-Engeland*, zoo deed Mrs Kirkland, geb. Caroline M. Stansbury, van den noord-westelijken staat *Michigan*. William Kirkland, haar echtgenoot, te *New-Hartford* nabij *Utica* (*N. York*) geboren, had, om zich de *moderne* talen van *Europa* eigen te maken,

een paar jaren in *Göttingen* doorgebracht, bekleedde daarna eene hoogleeraars-plaats aan het *Hamilton-collegie*, stichtte daarna eene school in het fraaije dorp *Geneva*, aan het meer *Seneca*, doch begaf zich later naar den staat *Michigan*, waar Mevr. Kirkland zich als schrijfster bekend maakte van *A New Home, Who'll follow?* (1839), en later door haar *Western Life* (1842), terwijl hare verhalen *Western Clearings* in 1845 volgden. In deze werken schetst zij ons met levendige kleuren haar nieuwe woning, het leven aan de westelijke grenzen, en de wijze van landontginning (*Clearings*), benevens menig tafereel uit dit gedeelte, dat men elders niet zoodanig aantreft.

Een aantal roman- en novellen-schrijvers en schrijfsters kunnen wij hier slechts in het kort aanstippen, anderen moeten wij zelfs geheel met stilzwijgen voorbijgaan. Timothy Flint, uit *Reading (Mass.)* 1780, † 1840, die eenigen tijd als zendeling in het *Mississippi-dal* en op de grenzen van *Nieuw-Mexico* doorbragt, schetst ons in zijn *Francis Berrian, or the Mexican patriot*, tafereelen uit de eerste *Mexikaansche* revolutie en de omverwerping van Iturbide; terwijl hij ons in zijn *Arthur Clenning* (2 Dln. 1828), na vele avonturen in *Illinois*, gelijk in de *Shoshonee valley* (Cincinnati 1830) naar de *Columbia-rivier* in het *Oregon-gebied* overvoert. De dichter en schilder Washington Allston, in 1779 te *Georgetown (Z. Carolina)* geboren, schreef een enkelen roman *Monaldi*, een verhaal uit het leven in *Italië*, waar Allston verscheidene jaren met Coleridge en Irving doorbragt, en in den beroemden Deen Thorwaldson een mede-beoefenaar der schoone kunsten aantrof. Meer bekend zijn zijne *Sylphs of the seasons* en andere gedichten. James Hall, te *Philadelphia* geboren (1793), doch die zich als regtsgeleerde te *Shawneetown* in *Illinois* nederzette, gaf in 1832 *Legends of the West*, die in 1833 door *the Harpe's Head*, eene legende uit *Kentucky*, benevens andere verhalen uit de westelijke grensstaten gevolgd werden. John Neal, uit *Portland* van geboorte (1794), die eenigen tijd in *Londen* en *Parijs* leefde, moge ook hier eene plaats innemen, wegens zijne novellen en verhalen: *Logan* (1822),

Seventy-six (1823), en *Randolph*, dat wegens den vrijen toon, waarop hij staatslieden, redenaars, schrijvers en openbare karakters uit dien tijd beoordeelde, groote *sensatie* verwekte; *Rachel Dyer* (1828) uit den tijd van Cotton Mather, en anderen.

Nog een drietal anderen Fay, Willes en Poe, benevens Miss Eliza Leslie, Miss Margaret Fuller en Mrs. Elizabeth Oakes Smith, kunnen wij hier almede slechts kortelijk vermelden. De eerste Theodore Fay, schijnt zich in zijn *Norman Leslie*, zijne *Countess Ida* (1840) en *Hoboken* (1843), ten doel gesteld te hebben, het barbaarsche gebruik van het tweegevecht te bestrijden; Nathaniel P. Willis, in 1807 in *Portland* geboren, wisselde nu en dan zijne dichtpen met eenig verhaal af, waaronder *Inklings of Adventure* (1835) het meest bekend is. Edgar A. Poe, eenige jaren jonger en een *Baltimore* van geboorte (1811), leeft thans als dichter en novellist, zoo wij wel hebben, in *Nieuw-York*. Miss Margaret Fuller, die het gewaagd had hare aanmerkingen op de *verhalen* (*Tales*) van Poe te maken, berokkende zich daardoor het misnoegen van sommigen: „Geen vorm in onze litteratuur, had zij gezegd, is zoo ontaard als het *verhaal*; want het geeft aanleiding tot de aanmerking: dat ieder, die een nieuwen hoed of muts behoeft, zijne toevlugt neemt, om er een te verwerven van de Magazijnen of Jaarboeken.” — Daarop merkte Griswold aan: „Weet iemand, die met zooveel stellige dogmatiek over *Amerikaansche* letterkunde schrijft, dan niets van de *geniale* en vindingrijke verhalen van Irving? Van de buitengewone blijken van geestdrift en gevoel van Dana? Of van de fijne schildering en keurige idealen van Willes? Van de bovennatuurkundige scherpzinnigheid en melancolische schoonheid van Poe? Van de rijke verbeelding, de eenvoudigheid en teederheid van Hawthorne? Of van de verschillende hoedanigheden der geschriften van Mrs. Child, Mrs. Kirkland, van Simms Hoffman en anderen, die het veld der verdichting hebben bearbeid?”

Overzien wij thans het uitgebreide gebied, waarop de

Amerikaansche romanschrijvers en schrijfsters ons rondleiden: Brown leidt ons rond in *Nieuw-York*, *N. Jersey* en *Philadelphia*; Paulding in zijn humoristischen stijl, zoowel in *Nieuw-Engeland* als in *Virginië* en onder de *Zweden* aan de *Delaware*; Irving schetst zeden en gebruiken der *oude Hollanders*, hoezeer met het blijkbaar doel om hen te bespotten; Cooper is rijk aan tafereelen uit het leven der *Indianen* (*N. York* en *Delaware*), ook uit den vrijheids-oorlog en het zeeloven ontleend; Kennedy schetst ons het leven in *Virginië* en *Zuid-Carolina*; terwijl Bird ons uit *Nieuw-Jersey* en *Pennsylvanië*, zelfs naar *Mexico* overvoert, waar hij ons de *Azteken* en den val van hun rijk kennen leert; Simms leidt ons in *Virginië* en *Z. Carolina* rond; Hoffman, in het verre *westen*, waar hij ons wilde tafereelen in het *woud* en de *prairiën* schetst, waar ook Irving ons in een zijner werken heenvoert. Miss Sedgwick en Hawthorne daarentegen maken ons met de vroegere en hedendaagsche zeden en gebruiken van *Nieuw-Engeland* bekend; terwijl Mrs. Kirkland, ons het leven onder de landontginners in *Michigan* beschrijft; Hoffman, die ons eene Indiaansche legende van het *Andirondak*-gebergte, en het vliegende hoofd schonk, werd in de verzameling van overleveringen en mythologische stof der *Indianen* voor romantische verbeelding, overtroffen door Elizabeth Oakes Smith, geb. Prince, uit *Portland (Maine)*; die ook als dichteres bekend, thans in *Brooklyn* leeft. Haar echtgenoot, Seba Smith, vermelden wij hier om zijne humoristische *Jack Downing Letters*.

Terwijl Birth ons buiten de grenzen der *Vereenigde Staten* in *Mexico* overvoerde, vertoefden wij met Irving in de *Alhambra* in *Spanje*; met Cooper, door zijn *Heidenkamp* in de *Rhijnstreken*, door den *Scherprechter van Bern* in *Zwitserland*, en door zijn *Bravo* in *Venetië*. Maar nog verder buiten de grenzen der nieuwe wereld, dan deze laatsten ons leiden, voeren ons William Ware en Mrs. Lydia M. Child. Zij brengen ons in hunne romannen over naar het Oosten, naar *Palmyra*, of wel naar den klassieken grond van *Griekenland* en het oude *Rome*, waar wij hen nog voor een oogenblik willen volgen.

De eerste, William Ware, geboren 1797 te *Hingham* (*Mass.*), stamde af van Robert Ware, een der eerste planters. Nadat hij in 1816 aan het *Harvard-collegie* zijne theologische studiën voltrokken had, begaf hij zich naar *Nieuw-York*, waar in 1836 het eerst zijn *Zenobia, or the fall of Palmyra*, verscheen; een historische roman uit den tijd van keizer Aurelianus, die, zooals men weet, deze prachtige stad der woestijn, in het jaar 275 na Chr. vernielde. Dit werk, waarin de schrijver uitgebreide studie der instellingen, zeden, en het leven van dien tijd aan den dag legt, werd in 1838 gevolgd door *Probus, or Rome in the third Century*, een waardige tegenhanger van het eerste; terwijl in 1841 zijn *Julian, or Scenes in Judea*, in het licht verschenen, waarin hij ons in *Palestina* of het *H. Land*, in de laatste dagen des Zaligmakers, rondleidt.

Onmiddelijk aan Ware's *Probus* sluit zich de *Philothea* van de reeds bovengenoemde Mrs Lydia M. Child aan. Deze veel geprezene roman over *Griekenland*, in den tijd van Pericles, toont ons, hoezeer de schrijfster zich ook in den geest der klassieke oudheid heeft weten te verplaatsen. Dit werk verscheen in 1850. Daarin voedde zij haren geest met

„The intelligible forms of ancient poets,
The fair humanities of old religion.”

„Zij beproefde het leven der *Atheners* te schetsen in hun roemrijkste tijdvak, toen Pericles het lot van den staat bestuurde; toen Plato in de academie onderwees, toen Phidias tempels bouwde, en standbeelden der goden beitelde, en Aspasia de wijzen geboeid hield door hare schoonheid, en de ernst der vrouwelijke zeden verliet, als waren zij onbewaakt, bij de geestige tafelgesprekken. Behalve Ware's *Zenobia* en *Probus*, is de *Philothea* van Child de eenige klassieke roman, die in *Amerika* onderscheiding verdient, en eene waardige plaats naast de beide eerstgenoemden inneemt.” Ook in hare *Fact and Fiction*, behooren de verhalen: *the Children of Mount Ida*, benevens eene *Legend of the Apostle John*, tot den klassieken tijd; terwijl zij waardig zijn naast de *Philothea* genoemd te worden.

Dit werk was het laatste wat Mrs. Child in het licht gaf. Hare *Letters from New-York* (1845), waar wij meenen dat zij thans leeft, gaan wij hier voorbij.

Mrs. Lydia M. Child was ook de eerste der *Amerikanen*, die zich ten gunste der *Afrikanen* in *Amerika*, tot afschaffing van den verfoeijelijken *slavenhandel* met kracht hooren liet. In 1833 of 34 verscheen haar *Appeal for that Class of Americans called Africans*, dat zoowel in *Amerika* als in *Engeland*, met ongemeene belangstelling ontvangen werd, en de goedkeuring van Dr. Channing in hooge mate verwierf. En nadat zij zich in 1841 in *New-York* gevestigd had, voerde zij zelfs eenigen tijd de redactie van de *National Anti-slavery Standard*; een weekblad aan de afschaffing van dien barbaarschen menschenhandel gewijd. Terwijl de noordelijke Staten dien gelukkiglijk geheel hebben afgeschaft, blijven echter de zuidelijke staten, waar een meer slaafsche, *Roomsche* geest heerscht, dien afschuwelijken menschenhandel nog volhouden. Men weet welk eene strijdvraag, wij zouden bijna zeggen, welk eene *levens-vraag*, dit onderwerp ook in het *Congres* heeft opgeleverd. Ook Friedrich von Raumer gewaagt er van. Wel moge die zaak aanvankelijk bemiddeld schijnen; de strijd tusschen het noorden en zuiden der *Vereenigde Staten* duurt nog altijd voort. Gelijk wij gezien hebben, dat vroeger ook de poëzy aandeel nam aan dien strijd; zoo thans ook de *Romantiek*, nl. door de schrijfster Harriet Beecher Stowe, wier roman *Uncle Tom's Cabin, or Negro life in America*, zoowel in *Engeland* als door de *Abolitionisten* in *Amerika*, met zoodanige toejuiching ontvangen werd, dat het werk, voor korten tijd in *Boston* in het licht verschenen, reeds 20 uitgaven beleefde; in *Engeland* nagedrukt en ook in het *Hollandsch*, *Fransch* en *Hoogduitsch* vertaald werd. Dit werk, hoezeer het aanvankelijk in *Engeland* weinig bijval scheen te zullen vinden, kwam daarna zoo zeer in trek, dat de uitgever weldra niet meer gereedelijk aan alle aanvragen kon voldoen, en thans berigt men, dat er reeds 150,000 exemplaren in allerlei formaat en van verschillende prijzen in handen van het *Engelsche* publiek zijn; terwijl het debiet nog steeds blijft toenemen.

De ongemeene bijval, dien dit werk thans geniet, noopt ons daarbij en bij de beroemde schrijfster langer stil te staan, dan aanvankelijk ons voornemen was. Mrs. Harriet Beecher Stowe is de dochter van den geleerden kanselredenaar der *Presbyterianen*, Lyman Beecher. Zij zag het eerste levenslicht in het stadje *Litchfield (Mass.)*, ontving hare opleiding tot leermeesteres in *Boston*, en volgde haren vader naar de bloeiende en ongemeen handeldrijvende stad *Cincinnati* in *Ohio*, aan de schoone rivier van dien naam, waar Lyman Beecher tot president van het godgeleerde *Lane-seminarium* benoemd was. Hier begaf zij zich in het huwelijk met den hoogl. Calvin E. Stowe, wiens naam zij thans voert; en gaf zij hare eerste verzameling van verhalen, onder den titel van *May-flowers* in het licht, die men als onschuldige, gemoedelijke genre-stukken van het *Amerikaansche* stilleven beschouwen kan, en waarvan ook de vertaling in het *Hollandsch* is aangekondigd. Als novelliste schijnt zij hier onderscheidene *novellen* geschreven te hebben, die ook in het *Fransch* niet onbekend bleven. Hier ook, op de grenzen van *Kentucky* geplaatst, leerde zij zoowel in dezen als andere zuidelijke Staten dien verfoeijelijken slavenhandel kennen, waartegen reeds de poëzy (men denke aan het slavenmeisje *Phillis Wheateley*, *Thim. Dwight*, en *Longfellow*), gelijk schrijvers als *Mrs. Child*, *Verplanck*, waren te velde getrokken. Toen dit spook uit de zuidelijke Staten ook in *Ohio* trachtte door te dringen, ontstond een levendige strijd tegen hetzelfde, waaraan ook het *Lane-seminarium* zoodanig aandeel nam, dat deze inrigting op *Wolmitt-Hill*, waarin Stowe woonde, weken lang door het gepeupel bedreigd werd geplunderd en verbrand te worden. Wel werd de slaven-kwestie gestild, doch de levenszenuw van het *seminarium*, waarin zoo ijverige tegenstanders leefden, was afgesneden. Beecher en Stowe zagen zich genoopt naar *Massachusetts* terug te keeren, waar de laatste een hoogleeraars-stoel aan het godgeleerde collegie te *Andover* verkreeg. Deze strijd, de volksofstand tegen de kleurlingen in 1841, de vele vervolgingen en kwellingen, die zij zelve mede ondervonden had, of waarvan

zij op de grenzen der slavenhoudende Staten getuigen was geweest, hadden diepe wonden in haar gemoed geslagen. Het lijden en de kommer, die haar kwelden, wist zij echter te verbergen; zij gaf haren overkropten boezem lucht in het schrijven van haren *Uncle Tom's Cabin*, waartoe zij voor een groot gedeelte de uren in de keuken ontwoekerde. Dit werk is de uiting van vier jaren lang verkropte smart, zegt een onzer schrijvers; het wegeschrei van een lang onderdrukten kommer. „Dit is het, wat aan de taal dier be- gaafde schrijfster, die eigenaardige uitwerking geeft, welke zelfs de bezadigdste op den duur niet wederstaat; — dat is de oplossing van het raadsel van zulk een voorbeeldeloozen opgang als haar werk gemaakt heeft en nog maakt.” Zij behandelt hier eene levenskwestie, die ook in het Congres doorgedrongen, tijdens mijn verblijf in *Amerika* nog de strijdvrage was tusschen de noordelijke en zuidelijke Staten; gelijk thans ook tusschen *Engeland* en *Amerika* ¹⁾.

Haar werk ook in *Engeland* in allerlei formaat uitgegeven, werd, zoo als wij zeiden, mede in het *Fransch*, *Hoogduitsch* en *Hollandsch* vertaald, en heeft dus ook in *Europa* de oog en velen geopend voor dien verfoeijelijken menschenhandel, welke haar de stof des werks, uit het leven ontleend, in de pen gaf. Later schreef zij tot opheldering des werks: *Key to uncle Tom's Cabin*, terwijl zij het werk ook voor jonge lieden inrigtte. De ons bekend geworden vertalingen, zijn behalve de geïllustreerde uitgave, in het *Fransch*, die van Alfred Michiels (*La Cabane de l'Oncle Tom*, Paris 1853), en op verzoek der schrijfster zelve, door Mad. L. Sw. Belloc en A. de Montgolfier (*La Case de l'Oncle Tom*); terwijl Alph. Viollet hare novellen (*Nouvelles Americaines*) vertaalde. In het *Hollandsch*: *de Negerhut* enz., door C. M. Mensing te *Haarlem*, waarvan reeds een *tweede* druk bestaat (2 Dl. 1853), waar ook de *Slavernij, vervolgd en sleutel op de Negerhut* is aangekondigd; terwijl Bruines, het ver-

---

1) Men kent ook het adres over den *slavenhandel* van de Hertogin van Sutherland aan de Amerikaanse dames, en het antwoord daarop door Mevr. Julia G. Tyler, echtgenoot van wijlen den president John Tyler. Zie *Rotterd. Courant*, 21 Febr. 1853.

korte werk vertaalde: *Een kijkje in de hut van oom Tom* enz. (Sneek 1853). Ook in het Hoogduitsch bestaat *Onkel Tom's Hütte*, mede voor de jeugd bearbeid door L. Streich. Ook *the Mayflowers* werden in het *Hollandsch* ter vertaling aangekondigd te *Amsterdam*.

Inzonderheid schijnen de *Amerikanen* eene bijzondere voorliefde voor de *humoristische* en *komieke* litteratuur te bezitten, zoo als die elders door Rabelais, Sterne en Dickens beoefend werd. Wij willen er ten slotte nog een enkelen blik op werpen, omdat zij ons als *karakteristiek* voorkomt in den *Amerikaanschen* geest, die, door volkswelvaart gewekt, tot eenen vrolijken schrijftrant ligtelijk aanleiding vindt. Den grondslag tot deze soort van geschriften legden ongetwijfeld Paulding en Irving, wier humoristische werken wij reeds boven vermeld hebben. De bijval, dien wij gezien hebben, dat deze soort hunner romantische werken genoten, wekte ook anderen op om datzelfde pad te bewandelen. Robert C. Sands, ook als dichter bekend, Gulian C. Verplanck, uit Nederlandsch bloed gesproten, benevens de dichter William C. Bryant, vormden in hunne vroegere jaren een letterkundig verbond (*Literary confederacy*), waartoe misschien ook Halleck behoorde, en waarvan *the Talisman* (3 Dln. 1829—30) de vrucht was. Van dit werk, dat destijds veel opgang maakte, schreef Verplanck nagenoeg de helft. Inzonderheid toonde deze in menige schets of tafereel, dat hij niet ontbloot was van geestigheid en *humor*. De *Villecour en zijne bureu*, benevens tafereelen in *Washington* (*Scenes in Washington*), zijn het gezamentlijke voortbrengsel van Sands en Verplanck, die ook reeds, vóór hunne vereeniging met Bryant, *the Atlantic Magazine* hadden in het licht gegeven. Van Verplanck, op wien wij later terugkomen, wordt gemeld, dat zijne artikels in den *Talisman* getuigen van een rustigen, genialen en bijzonder humoristischen geest; zij schenken eenen grondigen blik op *Nieuw-York*, zoo als dat bestond, toen nog de handelsgeest niet die verandering had te weeg gebracht, waarvan thans de brieven van Mrs. Child (*letters from New-York*) getuigen.

Ook John Sanderson, Joseph C. Neal, T. B. Thorpe

en Willis Gaylord Clarke, benevens anderen, die wij moeten voorbijgaan, hebben meer of minder gelukkig, dit voetspoor van *humoristische* en satirieke letterkunde gevolgd. Met de vermelding hunner geschriften van dezen aard, moeten wij dit overzigt sluiten.

John Sanderson in 1783 te *Carlisle* in *Pennsylvanië* geboren, en sedert 1806 in *Philadelphia* woonachtig, waar hij onder John T. Carré werkzaam was aan het *Clermont seminarië*, bezocht in Junij 1835 *Parijs*, daarna ook *Londen*. In *Amerika* teruggekeerd gaf hij *the American in Paris* in 2 Dln. in het licht (1839), dat de eer van eenen herdruk in *Londen* (1843) en van eene *Franche* vertaling door Jules Janin genoot. Het is vooral dit werk, dat binnen- en buitenlandschen bijval genoot, dat hem in de rij der *Amerikaansche* humoristische schrijvers eene plaats deed innemen. De goede ontvangst spoorde hem waarschijnlijk aan om ook *the American in London* te schrijven, waarvan enkele deelen in het *Knickerbocker Magazine* het licht zagen. Het schijnt echter, dat dit laatste werk niet voltooid werd: hij overleed in *Philadelphia* in April 1844.

Even als Sanderson heeft ook Joseph C. Neal, in 1807 in *Greenland* (*New-Hampshire*) geboren, zich sedert 1831 in *Philadelphia* gevestigd, alwaar hij, na *Europa* en zelfs *Afrika* bezocht te hebben, in 1837 zijne veel gelezene *Charcoal Sketches* in het licht bevorderde; bevattende tafereelen uit eene wereldstad, die ook in *Engeland* zoo veel bijval genoten, dat zij onder het toezigt van den bekenden *Engelschen* schrijver Dickens in *Londen* herdrukt werden. Deze goedkeuring wekte hem op tot eene nieuwe serie van *Charcoal Sketches*. Ook dit werk, en de *Ollapodiana* van Willis Gaylord Clarke verdienen hier genoemd te worden, terwijl men de *Tom Stapleton* van John M. Moore (1843), gelijk ook de *Puffer Hopkins* van Matthews (1843) met afschuwelijke *carricatuur*-platen, nauwelijks als eene voorstelling van het leven der *Amerikanen*, door *Amerikanen* geschetst, zou achten, zoo men niet het voorbeeld van Irving kende. Doch het schijnt, dat de *komieks* letteren vooral grooten bijval vinden en meest beoefend worden in

die deelen der *Vereenigde Staten*, waar overigens weinig of geene letterkunde bestaat, zoo als dit in het *zuiden* en *westen* het geval is. Zoo vond bijv. Morgan Neville in *Cincinnati*, schrijver van den *Mike Fink*, eene komieke historie, eene menigte navolgers van dergelijke karakters uit het dal van den *Mississippi*. Vooral schijnt T. B. Thorpe (in 1815 te *Westfield* in *Mass.* geboren), die te *Baton Rouge* in *Louisiana* leeft, dat spoor gevolgd te hebben, in zijn *Big Bear of Arkansas* (Philad. 1835), welk werk in 1846 door de *Mysteries of the Blackwoods*, door denzelfden schrijver, gevolgd werd; terwijl Longstreet een vermakelijk werk, *Georgia scenes*, schonk, en Hooper, in zijnen *Simon Suggs*, schetsen uit *Alabama* leverde.

Het schijnt dat de *Amerikanen* zelf hunne stof voor kluchtige schetsen en tafereelen thans bij voorkeur uit het zuiden en westen, het *Mississippi*-dal, *Louisiana*, *Kentucky*, *Alabama* en *Georgië* ontleenen, waar het werkelijke leven, ongetwijfeld nog rijk is aan amusante karakters. Thorpe, wiens boeken zelfs door teekeningen naar het leven door Darley zijn opgesierd, kan als *type* worden aangemerkt van deze klasse van schrijvers. „Hij bezit eenen natuurlijken smaak voor de uitspanningen en tijdkortingen van het leven aan de zuidelijke grenzen, en hij beschrijft die met eene merkwaardige helderheid en bekwaamheid in de schildering van licht en schaduw. Niemand beproeft met meerder hartelijkheid al de kluchten en groteske vermakelijkheden (*grotesque humors*) van den *backwoodsman* te schetsen, of met andere woorden: niemand stelt ons dien woud-bewoner naauwkeuriger en levendiger voor den geest dan Thorpe.” Hij heeft in zijne geschriften eene dier snel voorbijgaande zijden van het *Amerikaansche* leven, met eene duidelijkheid en getrouwheid voorgesteld, welke zijne werken even belangrijk maken als werken der kunst en der geschiedenis.

---

§ 4.

Godsdienstige litteratuur: vroegere schrijvers, (de Mather's, Newman, Frelinghuysen); — Jonathan Edwards, verhandelingen over den vrijen wil (*on Freedom of Will*), de ware deugd (*true Virtue*) enz.; — Timotheus Dwight, *Theology explained and defended*; — Edward Robinson en Moses Stuart te *Andover*; — *Biblical Repository*; — Robinson, *Biblical Researches*; — Stuart, *Commentaries*; — Herman Hooker en Albert Barnes, te *Philadelphia*; — Unitarisme aan *Harvard*-universiteit; — Joseph Stevens Buckminster; — Andrew Norton, *Evidences of the Genuineness of the Gospels*; — William Ellery Channing, *on Unitarian belief*, enz.; — zijne redevoeringen; — Orville Dewey, kanselredenaar; — wijsbegeerte- en zedeschrijvers: James Marsh in *Vermont*; — Francis Wayland, zedeschrijver; — Orestes A. Brownson, *Charles Elwood*; — Ralph Waldo Emerson, zijne *Essays*; — Bowen, over de Duitsche wijsbegeerte.

Aan de hand der poëzy en op haar gebied beschouwden wij de grootsche en schoone natuur en natuur-tafereelen der nieuwe wereld, vertoefden wij bij de *Indianen*, leerden wij den *Christelijken* geest der *Puriteinen* kennen, die zich tegen allen onmenschenlijken *slavenhandel* verzette; die het Evangelisch gevoel van vrijheid tot onafhankelijkheid en *nationaliteit* opvoerde; een behagelijk gevoel van vrijheid bragt eenige niet onbelangrijke dichters en dichtersessen voort, die wij leerden kennen; aan de hand der romantiek, werden wij rondgeleid in de woningen en het huiselijk en maatschappelijk leven der *oude Hollanders*, gelijk ook der *Pelgrim*-vaders en hunne afstammelingen in *Amerika*, leeren wij zeden en gewoonten kennen der *Roodhuiden* of *Indianen*, die door *Europesche* beschaving verdrongen, en voor de kolonisten uit *Nieuw-Nederland*, *Nieuw-Engeland*, *Virginie*, *Carolina* naar elders weken. De Amerikaansche romanschrijvers schetsen ons tafereelen uit het leven dier oorspronkelijke inboorlingen, en der eerste kolonisten, en voeren ons niet slechts in *Nieuw-York* en *Nieuw-Engeland*, maar ook in het zuiden en westen, in *Georgië*, *Alabama*, *Louisiana*, ook in het noorden, *Michigan*, ja in het *Mississippi*-dal, en door de *Prairiën* in het verre westen rond.

Maar ook de vrijheids-oorlog der *Amerikanen*, de stormen

en zeegevaaren des Oceaans schonken hun stof voor belangrijke beschrijvingen en karakterschilderingen; terwijl wij in het rijk der verbeelding, gelijk het zonder grenzen is, aan de eene zijde naar *Mexico*, aan den anderen kant naar *Europa*, de *Rhijnstreken*, *Spanje*, *Venetie*, in het oosten, naar *Athene* en *Palmyra* zelfs, werden overgevoerd, door de romantiek, die almede, gelijk de poëzy, en nog veel ernstiger dan deze deel neemt, aan de strijdvragen van den tijd, aan den strijd tusschen het noorden en zuiden der *Vereenigde Staten*, den slavenhandel, die ook zelfs in het Congres als eene levensvraag der groote Unie is behandeld geworden.

Nadat wij dus het gebied der poëzy en der romantiek, of met één woord der scheppende phantasie verlaten, waar wij ook nog menige *carricatuur* uit het *Amerikaansche* leven ontmoet hebben, vestigen wij thans meer bijzonder de aandacht op de *godsdienstige* en meer *wetenschappelijke* letterkunde der Vereenigde Staten. Zoo wordt ook de phantasie van den jeugdigen leeftijd, door meer ernstig, godsdienstig en wetenschappelijk gepeins van den mannelijken ouderdom opgevolgd.

Dat de eerste bewoners van een staat gelijk de *Amerikaansche* Unie, die, zoo als wij gezien hebben, zijnen oorsprong grootendeels aan de godsdienstvervolging in *Europa*, *Engeland*, *Frankrijk*, *Italië* en den *Palts* verschuldigd is, en grootendeels uit vroegere vlugtelingen en latere aankomelingen van den *Angel-Saksischen* en *Germaanschen* stam (waartoe ook de *Nederlanders* behooren) is zamengesteld, met hunne taal ook van de schatten der godsdienstige en wetenschappelijke letteren van het oude vastland, naar de nieuwe wereld hebben overgevoerd, is zonder eenigen twijfel. De geest der *Puriteinen*, gelijk die der *oude Hollanders*, was zoo als bekend is, zeer *godsdienstig*. De *Bijbel* was het *huisboek*, dat aan hunne godsdienstige behoefte bevrediging schonk; maar daarenboven, drong ook, reeds bij aanvang en naar gelang de *Engelsche* taal zich aan de overzijde van den *Atlantischen* Oceaan uitbreidde, een aantal der beste *Engelsche* werken, van godsdienstigen inhoud, in *Nieuw-Engeland* door. De stille afzondering waar-

mede men, zoo als ons gebleken is, allerwege den *Sabbath* vierde en nog viert, deed als van zelf de hand naar godsdienstige lectuur uitsteken, waardoor men tot dieper inzicht der waarheid, en tot eene meer grondige erkentenis van den zuiveren geest des *Evangelies* kon geraken. Die godsdienstige lectuur van elders medegebragt of later aangevoerd, was, om zoo te zeggen, de *grondslag* waarop hunne nakomelingen hun godsdienstig onderzoek hebben voortgezet.

Niet onbelangrijk is het daarom te weten, welke *Engelsche* en andere schrijvers, in den loop des tijds, in *Amerika* zijn bekend geworden, wier werken aldaar verspreid zijn. De geleerde Baird leert ons die kennen, en voegt er de opmerking bij: dat die *Engelsche* werken, voornamelijk van eenen godsdienstig praktischen inhoud, uit de beide laatste eeuwen, gelijk uit den tegenwoordigen tijd, wijd en zijd in *Amerika* verspreid zijn. Hij noemt ons de navolgenden: „De commentaren van Scott, Henry, Doddrige, Adam Clarke en Gill; — de praktikale verhandelingen van Flavel, Baxter, Boston, Doddrige en anderen; — de werken van Bates, Charnock, How, Jeremias Taylor, Barron, Hall en Wilson. „Die allen, zegt hij, „zijn bij ons zeer goed bekend. Uit de nieuwere tijden,“ voegt hij er bij, „zijn Thomas Scott, Adam Clarke en Chalmers tot ons overgekomen. Op het veld der *Engelsche* leerstellige godgeleerdheid zijn niemand onder ons zoo zeer bekend en hooger gewaardeerd dan Andreas Fuller en Thomas Watson. Wordt nu wel niet ieder regt godsdienstig *Engelsch* werk in de *Vereenigde Staten* ingevoerd, zoo geschiedt toch zulks met de besten; en die werken, die een waren Christelijken geest ademen, zijn welligt hier te lande nog meer verspreid dan in *Engeland*.”

Van dit laatste, de verspreiding van *Engelsche* theologen in *Amerika*, levert de aankondiging van de werken van John Owen, ook nog in dit jaar een nieuw bewijs. Wij ontleenen hier een en ander uit die aankondiging ¹⁾, wat ook bij ons die werken in 20 Dln. nader kan bekend

---

1) Van Dr. Thomas de Witt, te *N. York*.

maken: „Dr. Owen,” zegt de berigtgever, „heeft men wel eens den „*Vorst der godgeleerden*” (*the Prince of divines*) genoemd, en in menig opzigt verdient hij die benaming.” Terwijl hij in sommige opzigten beneden Bates, How en Charnock staat, overtreft hij deze in andere opzigten. Inzonderheid wordt deze nieuwe uitgave aan jonge theologen en predikanten in *Amerika* aanbevolen.

Maar daarenboven hebben de *Vereenigde Staten* niet nagelaten, zich ook door vertalingen ten deele toe te eigenen, wat *Duitschland* op het godsdienstig terrein voortreffelijks bezit. Zoo verschenen de werken van Eschenberg, Büttmann, Gesenius, Jahn, Ramshorn, Hengstenberg, Giesler, Winer, ook Mosheim, in de Engelsche taal overgebracht, het eerst in *Amerika* in het licht. Vele *Amerikanen* van *Duitsche* afkomst niet alleen, maar ook oorspronkelijk *Engelsch* sprekende *Amerikanen* lezen deze en andere werken, in hunne oorspronkelijke taal.

Dat tot het onderhoud en de lectuur van Hoogduitsche godgeleerde werken in *Amerika*, de stichting van een *Seminarium* der Hervormde Hoogduitsche kerk te *Mercesburg* veel heeft toegebracht, lijdt geenen twijfel. Toen de *Amerikaan* James B. Reily, in 1825, *Europa* (*Nederland* en *Duitschland*) bezocht, vond hij hier, in *Nederland* dezelfde medewerking als vroeger Michaël Schlatter, den „*Inspector Scholarum Pennsylvanicum*,” uit *Nederland* altijd genoten had. Mannen als Weyland in *Amsterdam*, en Hoedemaker te 's *Gravenhage*, De Wette te *Bazel*, en verscheidene anderen, beijverden zich aanzienlijke giften in geld of boeken in te zamelen, tot daarstelling eener Hoogduitsche theologische leerstoel en boekerij, die nog altijd in *Mercesburg* bestaan. Zoo dan bleef *Amerika*, door de heerschende taal niet slechts op de hoogte der *Engelsche* godgeleerde letterkunde; maar ook de *Hoogduitsche* theologische schriften van den tegenwoordigen tijd vonden er, zoo als wij zeiden, ook in de oorspronkelijke taal toegang.

Men zou evenwel zeer dwalen, als men uit de bekendheid en verspreiding van *Engelsche* en *Hoogduitsche* schrijvers besloot, dat *Amerika* zelf geene theologische letterkunde bezit.

Integendeel heeft dat land menigen verdienstelijken theoloog opgeleverd, wiens werken ook in *Europa* met roem bekend zijn. Wm. Bentley predikant te *Salem*, gelijk John Clarke, Eliot en de beide Mather's, Cotton en Increase Mather, hebben wij reeds boven genoemd. John Eliot beijverde zich om de H. Schriften, benevens een leerboek, in eene barbaarsche taal over te brengen; ten einde ook den *Indiaan* met de waarheden des *Evangelies* bekend te maken. Van de talrijke werken van Cotton Mather (320 titels) is echter slechts de „*Essays to do good*”, hier in de *Amerikaansche* litteratuur daarom ook vermeldenswaard, omdat de beroemde Franklin, aan de lezing daarvan, zoo als hij zelf getuigt, zoo veel goeds te danken had. Niemand echter bleef langer in aandenken dan Newman, wiens *Concordance of the Bible*, gezegd wordt geschreven te zijn bij het licht der pijnboom-appels, waarvan hij zich in zijne hut te *Rehoboth*, bij gebrek aan andere verlichting, bediende. Gedurende meer dan eene eeuw genoot dit werk den roem van het beste werk in zijne soort te wezen.

Dit van de zijde der *Puriteinen*: onder de *Hollandsche* predikanten, die hunne pen dienstbaar maakten ter bevordering van Godsdienst en Evangeliekennis, doch wier geschriften thans in *Amerika* wel geheel onbekend, ook bij ons onder de *Curiositeiten* behooren, tellen wij den vroeger vermelden Johannes Megapolensis (of Meckelenburg), wiens vader predikant was te *Egmond* aan zee; terwijl hij zelf eerst onder de *Mohawk-Indianen* en in *Rensselaers-wijk* werkzaam, later in *Nieuw-Amsterdam* optrad. Behalve andere door ons vermelde geschriften ¹⁾, heeft hij ook een *Onderzoek en Belijdenis ten behoeve van degenen, die aan 's Heeren avondmaal wenschen te gaan*, geschreven. Daarvan is ons echter nog geen exemplaar voorgekomen. Gelukkiger waren wij in ons onderzoek omtrent Theodorus Jacobus Frilinghuysen, *Johan Henr. fl.* en diens zonen. Deze een leerling van den hoogleeraar Otto Verbrugge, (eerst te *Lingen*, naderhand te *Groningen*), gaf een bundelken *Leerredenen* uit;

---

1) I. Stuk, *de Kerk*, bl. 38 en aant. bl. 140.

terwijl hij zelf te *Raritans* en elders werkzaam was. Deze Leerredenen, zoo als hij zelf getuigt, verre van zijne bibliotheek, en zonder de *Concordance* van Trommius, „niet t'huis, maar tot *Nordbranch* of tot *Raratans*” geschreven, en zoowel daar, als ook te *Six Mile Run* uitgesproken, werden met approbatie der *theologische faculteit* van *Groningen*, en, onderteekend door de hoogleeraren A. Driessen en Cornelius van Velzen (1735), door zijne vrienden in *Holland* in het licht bevorderd (Amsterd. 1736). Dit bundelken bevat tien leerredenen, waaruit ons eenige levensbijzonderheden, en de ijverige, godsdienstige geest des mans gebleken zijn, waarbij wij hier echter niet verder willen stilstaan, aangezien wij dit zeldzame boekken hoofdzakelijk vermelden, om aan te toonen, dat ook de *Hollandsche kerk* in *Amerika*, niet zonder godsdienstige schrijvers was. In de *Dordsche Stemmen* hebben wij daarover, en over de *Frelinghuysen's* uitvoeriger gehandeld. (Zie n° 3. 1853).

Puriteinen en *Hollandsche Gereformeerden* schijnen dus ook hier den akker het eerst bearbeid en den weg gebaad te hebben, waarop latere Schrijvers, die hen door den tijd in vergetelheid hebben gebracht, zijn voortgewandeld. De eerste en tegenwoordige theologische schrijvers, waarop *Amerika* steeds roem draagt, en die wij dus van naderbij willen leeren kennen, zijn: Jonathan Edwards, Timotheus Dwight en Nathanaël Emmons, allen uit de school der *Calvinisten*; wijders Burkminster, Norton, Dewey, Bush, Robinson, Mason, Miller, Woods, de beide Alexanders, Hodge, Barnes, Stuart, Sprague en een aantal anderen, zijn daar, om te getuigen, dat ook in dit opzigt *Amerika*, vooral in deze eeuw, niet werkeloos is gebleven. Sommige hunner hebben zelfs veel gedaan, althans ook hier een goeden grondslag gelegd, waarop nog meer mag worden verwacht van de toekomst.

De eerste, Jonathan Edwards, de zoon van een eenvoudig predikant te *Windsor (Conn.)*, was in het begin der achttiende eeuw (1703), in eene streek, nagenoeg in eene wildernis, aan de uiterste grenzen der beschaving geboren; doch verwierf zich, ondanks die ongunstige omstandigheden,

een onsterfelijken naam. Zijn vader, die den eenigen zoon als „*een geschenk des Heeren*” aanmerkte, gaf hem, zoo veel de plaatselijke gesteldheid dit toeliet, eene zorgvuldige opvoeding en voorbereidende opleiding voor een hooger onderwijs, waarna hij al vroegtijdig het *Yale-collegie* te *New-Haven* bezocht, waar hij reeds als *freshman* de wijsgeerige verhandeling van *Locke* „*On human Understanding*” las, „met meerder genoegen, dan die ellendigen gevoelen, die alleen zilver en goud verzamelen uit eene pas ontdekte goudmijn.” Na zijne godgeleerde studiën bijna voltrokken te hebben, ontving hij in 1722 de vrijheid om als *prediker* op te treden, en werd in 1723 tot *meester* in de vrije kunsten bevorderd, terwijl hem tevens een *leeraars*-stoel werd aangeboden, dien hij, volgens den president *Stiles*, op eene voortreffelijke wijze bekleedde. Vóór de aanvaarding dier betrekking had hij, op uitnoodiging, eenige maanden in *Nieuw-York* doorgebracht, dat hij met weerzin, maar door huisselijke omstandigheden zijns vaders genoopt, verliet.

„Mijn hart scheen mij te ontzinken”, zoo getuigt hij zelf, „toen ik het gezin en de stad verliet, waar ik zoo vele genoegelijke dagen had doorgebracht. Ik begaf mij te water naar *Wethersfield*, en hield toen ik wegzeilde, zoo lang ik kon, het oog op de stad gevestigd.” Maar eerst te *Saybrook*, waar hij den zondag doorbragt, en in een „verkwikkend jaargetijde, eene wandeling in het veld deed,” kwam hij weder in zijne gewone stemming.

Nadat hij een paar jaren zijne betrekking van leeraar aan het *Yale-collegie* bekleed had, ontving hij eene uitnoodiging van de kerk te *Northampton*, om zijn grootvader *Stoddart*, van 's moeders zijde, een eerbiedwaardig Evangelie-dienaar, te komen ter zijde staan, en in zijn dienstwerk behulpzaam te zijn. In 1727 werd hij diens opvolger, en trad toen met *Sarah Pierrepoint*, eene voortreffelijke en deugdzame vrouw, en van uitstekende schoonheid, in het huwelijk, met wie hij dertig gelukkige jaren sleet.

Bij gelegenheid, dat hij in 1731 *Boston* bezocht, en eene predikbeurt waarnam voor eene vereeniging van predikanten, werd hij dringend aangezocht zijne *leerrede* in het licht

te geven, welke zoodanigen indruk maakte, dat de bewondering algemeen was, en dat men openlijken dank aan het Hoofd der kerk bragt, die zoodanige mannen wekte. Spoedig daarna volgde de beroemde *ontwaking (revival)* in *Nieuw-Engeland*, waarvan *Amerikaansche* geschiedschrijvers met zoo veel ophef gewagen, 1740, en die ook door ons vroeger is vermeld geworden ¹⁾. Vermoedelijk had zijne *leerrede* zelf tot die *ontwaking* de eerste *impulsie* gegeven, waarin hij een Whitfield en de beide Tennents, tot medehelpers had; evenwel was Edwards in het geheel geen vriend van die godsdienstige geestdrijverij (*fanatisme*), waardoor zulke *ontwakingen* vaak vergezeld gingen. Zijn *Verhaal van de wonderbare bekeeringen in en rondom Northampton (Narrative of surprising Conversions in and about Northampton)*, dat Edwards in HS. had gesteld, werd in 1736 door Isaac Watts en Guise in *Londen* in het licht bevorderd, met wie de schrijver in betrekking stond. Gedurende zijn verblijf in *Northampton*, was de beroemde Evangeliedienaar David Brainerd aan zijn huis gestorven, wiens *Memoirs* hij in het licht gaf; terwijl hij in 1746 tevens zijne eigene, merkwaardige verhandeling, *Treatise on Religious Affections*, benevens eenige *twaalftallen* leerredenen (*sermons*) in het licht bevorderde.

In 1751 begaf hij zich naar *Stockbridge*, zoo het schijnt, wegens eenig verschil met zijne gemeente, bij wie hij op de terugkeering tot oude leerstukken en gebruiken, waarvan men was afgeweken, had aangedrongen. Te *Stockbridge* predikte hij voor de *Indianen* en eene kleine gemeente van *Anglo-Amerikanen*; terwijl hij den overigen tijd aan het schrijven besteedde. Zoo schreef hij achtereenvolgens over den *vrijen wil (the free Will and moral Agency)*, voorts over Gods bedoeling met de *schepping der wereld (God's last End in the Creation of the world)*, eene verhandeling over den *aard der ware deugd (the Nature of true Virtue)*, alsmede over de oorspronkelijke zonde (*Original Sin*); hoezeer hij in dien letterarbeid in den herfst van 1774 aanmerkelijk gestoord werd door den oorlog tegen de *Franschen* en *Indianen*.

---

1) I. St. de Kerk, § 5, bl. 95.

Inzonderheid hebben de verhandelingen: *on Freedom of Will*, alsmede de laatste, *on Original Sin* (1757), zijnen roem vereeuwigd. Dugald Steward, een uitstekend *Engelsch* godgeleerde, getuigde van het eerste: „Edwards werk over den vrijen wil is een werk, dat nooit weerlegd is, en ook nooit weerlegd zal worden.” Edwards zelf legde de bedoeling des werks bloot in een schrijven aan zijnen vriend Erskine, waarin hij zijn voornemen te kennen geeft: dat hij alle populaire tegenwerpingen tegen de „*Calvinistische* godgelcerdheid,” aan het strengste oordeel wilde ter toetse brengen; inzonderheid die groote tegenwerping, waarop hedendaagsche schrijvers zich zoo zeer beroepen, en zoo lang gezegevierd hebben, met zulk eene mate van beleediging der voortreffelijkste godgeleerden, maar inderdaad van het Evangelie van Christus: „*als of de Calvinistische gevoelens aangaande het zedelijk bestuur van God, strijdig zouden zijn met het gezond verstand des menschdoms.*” Hij behandelde dus hier een onderwerp, waarover ook Erasmus tegen Luther gestreden had, en, zoo het uit de aangehaalde woorden van Dugald Steward blijkt, met de uiterste schrandtheid.

De laatste verhandeling, *on Original Sin*, die in 1757 in het licht verscheen, en waarin hij tegen Dr. Taylor van *Norwich*, zijn tegenstander, optrad, was zoo grondig en helder, dat hij eene volkomene overwinning behaalde, zoo zelfs, dat men zegt, dat zij het leven van zijnen tegenstander verkort heeft; „de kracht zijner tegenstanders was verbroken.” De verhandeling over den aard der ware *Deugd* (*on the Nature of true Virtue*) is misschien het meest oorspronkelijk zijner werken, en zoo grondig behandeld, dat alle anderen, die over hetzelfde onderwerp geschreven hebben, als Hume en Paley, hoezeer zij het werk van Edwards met aandacht gelezen hadden, daarbij ten achteren staan. Terwijl hij aldus zijnen tijd te *Stockbridge* besteedde aan het schrijven, en ontwerpen van nog andere veelomvattende werken, als eene *History of the work of Redemption*, benevens eene *Harmony of the Old and New Testament*, die echter nooit in het licht zijn verschenen, vernam hij den dood van zijnen schoon-

zoon, Aaron Burr, (de vader van Aaron Burr, later vice-president der *Vereenigde Staten*), president van het collegie te *Princeton* in *Nieuw-Jersey*, tot wiens opvolger hij benoemd werd. Niet zonder aarzelen nam hij deze vereerende benoeming aan, en begaf zich in 1758 van *Stockbridge*, waar hij zijn gezin achterliet, naar *Princeton*, daar hij in *Januarij* aankwam. Weinig maanden daarna ontving hij het berigt van den dood zijns bijna negentigjarigen vaders, terwijl hij zelf, weldra na zijne bevestiging, aan de kinderpokken bezweek; nalatende den roem van een der uitstekendste godgeleerden van zijnen tijd en van zijn land te zijn geweest. Robert Hall en Thomas Chalmers hielden hem zelfs voor „den grootsten godgeleerde;” terwijl de straks genoemde Dugald Steward en James Mackintosh getuigden: dat hij ook als *Metaphysicus* niet overtroffen was. Zijn roem drong niet slechts in *Engeland*, maar ook verder in *Europa* door, en leeft steeds voort in *Amerika*, waar zijne geschriften volledig verzameld, het eerst in 10 Deelen in het licht verschenen, en in *Londen* meermalen herdrukt zijn.

Met voorbijgaan van de lofspraken, die de eerw. Griswold aan den stijl van Edwards geeft, benevens de berigten nopens zijne boeiende welsprekendheid, hoezeer hij ook gewoon was zijne preeken te lezen, merken wij hier alleen nog aan, dat hij als wijsgeer en *Christen* evenzeer geacht, de *ware godsdienst* achtte te bestaan in heilige gewaarwordingen, voortgevloeid uit de liefde voor goddelijke zaken, *om hare eigene schoonheid en zoetheid*.

Zijn kleinzoon Timotheus Dwight, de zoon eens koopmans, die met de dochter van den beroemden Jonathan Edwards gehuwd was, zag in *Northampton (Massachusetts)* in 1752, en dus zes jaren vóór den dood des grootvaders, het eerste levenslicht. Zie hier de korte inhoud zijner levensgeschiedenis naar Griswold. Hij studeerde en werd gegraduëerd aan het *Yale-collegie* te *New-Haven* (1769), werd, even als vroeger zijn grootvader Edwards, tot leeraar benoemd aan die inrigting in 1771, welke betrekking hij bleef bekleeden tot 1777, toen hij bevorderd werd tot het predikambt bij de *Congregationalisten*; terwijl hij in hetzelfde jaar

als veldprediker of kapellaan in het leger trad, dat voor de onafhankelijkheid des lands streed. Bij den dood zijns vaders in 1778, keerde hij naar *Northampton* terug, waar hij in verschillende betrekkingen werkzaam was tot 1782. In het daarop volgende jaar werd hij als herder in de kerk der Congregationalisten bevestigd te *Greenfield (Connecticut)*; en in 1795 werd hij tot president gekozen van het *Yale-collegie*, waar wij meenen, dat hij de opvolger werd van den voortreffelijken wiskundige Ezra Stiles. Zoo begaf hij zich naar *New-Haven*, waar, gedurende zijn verblijf aldaar, die krachtige *ontwaking* onder de studerende jongelingschap ontstond (1802), waarvan wij (in het I. St. *de Kerk*, bl. 96), gesproken hebben. Hier overleed Dwight in 1813.

Als dichter hebben wij reeds vroeger van Dwight aangehaald: als zoodanig vermelden wij hier alleen zijn *Conquest of Canaan*, een episch gedicht zijner jongere jaren. Doch zijn voornaamste werk, zoo wij wel hebben, na zijnen dood in het licht gegeven, is zijne *Theology explained and defended*, een werk, dat uit nagenoeg 200 leerredenen (*Sermons*) bestaat, gedurende zijn presidentschap van het *Yale-collegie* voor de onderscheidene klassen der studerende jongelingschap uitgesproken. In deze *Sermons*, die in populariteit, in de *Engelsche* taal vermoedelijk niet overtroffen zijn, toont hij zich een gematigd *Calvinist*. Verder bestaan er van Dwight nog onderscheidene nagelatene werken in HS., als over het *Karakter en de geschriften van Paulus (on the Character and writings of St. Paul)*, benevens een werk, getiteld *the Friend*, door hem te *Greenfield* geschreven. Daarenboven werden na zijnen dood nog *twee* deelen nagelatene leerredenen (*Sermons*) verzameld en uitgegeven. Met voorbijgaan zijner *Travels in New-England and New-York*, waarop wij eerst later kunnen terugkomen, kiezen wij hier een enkel brokstuk *over de schoonheden der natuur* uit het genoemde werk, *Theology explained and defended*, dat ook onder den titel van *System of Theology* bekend is. Het strekke tevens tot proef van zijnen geprezen stijl.

„Wanneer al de belangrijke verscheidenheden van kleur en vorm waren weggenomen, hoe afzigtelijk, hoe hard en vermoesjend, zou dan het aanzien der wereld

zijn: de genoegens, die ons toestroomen door de oneindige verscheidenheden, waarin deze bronnen van schoonheid aan het oog worden voorgesteld, zijn zoo vele natuurlijke zaken; zij bestaan zoo zeer zonder eenig innemingsel, dat wij naauwelijks nadenken, noch over haren aard, haar getal, of het groote deel, dat zij uitmaken van de geheele hoeveelheid onzer genietingen. Maar wanneer een inwoner van dit land verplaatst werd uit zijne bekoorlijke natuurfereelen te midden van eene *Arabische* woestijn, eene grenzenlooze uitgestrektheid van zand, eene vlakte met eentoonige doodsheid overtogen, niet verlevendigd door eenig gemurmel van eenen stroom of beek, en door geenerlei schoonheid van eenig groen verkwikt, dan zou hij, naar ik denk, al leefde hij ook in een paleis, en al baadde hij zich ook al in pracht en weelde, het leven een hard, vermoejend, droefgeestig bestaan vinden, — en te midden van al zijn genot zou hij zuchten naar de heuvelen en dalen van zijn geboorteland, naar de moerassen (*brooks*) en rivieren, den verkwikkenden luister der lente, en de rijke pracht van den herfst. De altijd afwisselende pracht en grootheid van het landschap, en de verheven pracht des hemels, van zon, maan en sterren, verschaffen veel overvloediger genoegens aan het menschedom, dan wij mischien ooit denken, of bij mogelijkheid kunnen bevatten, zonder herhaalde en uitgebreide onderzoeking. Deze schoonheid en pracht der voorwerpen, die ons omringen, dit moet men zich wel altijd herinneren, zijn niet volstrekt noodzakelijk voor hun bestaan, noch ook voor hetgeen wij gewoonlijk verstaan door hunne nuttigheid. Daarom moeten wij die beschouwen als *eene bron van genoegens genadiglijk over de geheele natuur der voorwerpen zelden verspreid, en uit dit oogpunt, als eene getuigenis van de bijzondere, treffende goedheid Gods.*”

De derde door ons genoemde *Calvinist* of voorstander der *orthodoxe* school, was Nathanael Emmons, die, als welsprekend kanselredenaar, omstreeks 1835 overleden, vele *leerredenen* heeft nagelaten, die na zijnen dood in zes deelen verzameld uitgegeven zijn. Tijdgenooten of onmiddelijke opvolgers van Edwards, Dwight en Emmons, wier vermelding hier ter regter plaatse kan geacht worden, zijn de welsprekende Jonathan Mayhew, John M. Mason, een geacht godgeleerde der *Presbyterianen*, wiens nagelatene *leerredenen* (*Sermons*) in vier deelen werden uitgegeven; Samuel Johnson, de vader der *Amerikaansche Episcopale* kerk genoemd; Hopkins, die zich op het einde der vorige eeuw in *Nieuw-Engeland* onderscheidde, de president Styles, ook in menig ander opzicht vermeldenswaard, de jongere Edwards, en anderen.

Men mag gelooven, dat inzonderheid in deze eeuw, *Amerika* een aantal welsprekende predikers heeft opgeleverd, die in aantal en geleerdheid met die van *Engeland* wedijveren, zoo niet overtreffen; althans in werkzaamheid hun niets toegeven.

Tot dit getal behooren Edward Robinson en Moses Stuart, die men acht te staan aan het hoofd der godgeleerden en Bijbelkundigen in *Amerika*, in den tegenwoordigen tijd. Wij zullen daarom aan dezen eene eerste plaats inruimen. Gelijk de theologische *seminariën* van *Andover* en *Princeton*, als brandpunten van godgeleerde wetenschap in *Amerika*, zich boven vele anderen verheffen, zoo ook die beide uitstekende mannen, boven vele andere Bijbeloefenaars van dezen tijd. De eerste, Edward Robinson, is een afstammeling van den beroemden John Robinson te *Leiden* overleden en begraven, en, dien wij bij het vertrek der eerste *Puriteinen* uit *Delfshaven* hebben leeren kennen. Deze beroemde afstammeling der *Puriteinen* werd in 1794 te *Southington* (*Connecticut*) geboren, waar zijn vader predikant was. Hij studeerde aan het *Hamilton-collegie*, waar hij in 1816 den graad van doctor bekwam. Al ras verkreeg hij eene betrekking als leeraar in de wiskunde en het *Grieksch* aan hetzelfde collegie, doch in 1818 in het huwelijk getreden zijnde, begaf hij zich naar het landgoed zijner echtgenoot, die hij evenwel spoedig door den dood verloor. Toen begaf hij zich (1821) naar *Andover*, waar hij in de godgeleerdheid studeerde, en verwierf zich daar wederom een leerstoel aan het *theologische seminarium*, waar ook Moses Stuart, zich reeds in 1823 door zijn *Hebrew Grammar* had verdienstelijk gemaakt. Met deze bearbeide Robinson, in het Engelsch: Winer's Grieksche spraak-kunst van het Nieuwe Testament (*Greek Grammar of the New Testament*, 1825), waarop in 1826 zijn Grieksch-Engelsche Lexicon, naar Wahl, (*Clavis philologica*) volgde. Terwijl Stuart voortging voor het *Andover-seminarium*, eene Hebreuwsche Chrestomathie (1829) en later een *Course of Hebrew Study* te bearbeiten, legde Robinson zijne betrekking neder, en begaf zich in 1826 naar *Europa*, waar hij, eerst in *Parijs*, later ook nog in *Halle* en *Berlijn*, de Bijbelsche-Oostersche talen en letterkunde bestudeerde, om, zóó met nieuwe wetenschap toegerust naar zijn vaderland terug te keeren. Te *Halle* huwde hij de dochter van den Hoogleeraar Jacob, (de beroemde letterkundige schrijfster

Talvj, op wie wij ook later terugkomen); reisde verder door *Duitschland*, *Frankrijk*, *Italië*, *Zwitserland*, en keerde toen naar *Andover* terug, waar hij dadelijk een hoogleeraarsstoel ontving en tevens tot bibliothecaris benoemd werd. Hier gaf hij Buttman's *Greek Grammar*, in het *Engelsch* bearbeid, in het licht, en stichtte met Stuart het beroemde theologische tijdschrift: *the biblical Repository*; een werk van uitstekende verdiensten, dat zoowel buiten 'slands als in *Amerika* de hoogste achting te beurt viel. Dit tijdschrift werd door de beide geleerde mannen toegewijd aan de bevordering van bijbelsche en algemeene letterkunde, aan theologische discussiën, de geschiedenis van theologische meeningen, en maakt *Amerika* bekend, met het voornaamste, wat er in *Europa*, vooral in *Duitschland*, op het theologisch en kerkelijk gebied voorvalt. De hoogleeraar Lee te *Cambridge* in *Engeland*, gelijk de beroemde Tholuck te *Halle*, gaven den stichters hunne hooge ingenomenheid met dat werk te kennen, zelfs voorspelde Tholuck, dat met dit tijdschrift „een nieuw tijdvak (*a new era*) van theologische studie in *Amerika* zou aanbreken.” Thans wordt daarvan reeds de *derde* serie, door Agnew bezorgd, te *Nieuw-York* in het licht gegeven.

Van 1833—37 leefde Robinson in *Boston*, waar hij zich bezig hield met de bearbeiding van Gesenius, *Hebrew-Lexicon*, bevattende tevens het *Chaldeeuwsch*. In laatstgemelde jaar ontving hij een beroep als Hoogleeraar aan het theologisch seminarium, *Union-college*, te *Nieuw-York*; doch alvorens deze betrekking te aanvaarden, volvoerde hij een reisplan, reeds in 1832 gevormd, toen Eli Smith, een *Amerikaansch* zendeling te *Beiruth*, zich in *Amerika* bevond, namelijk zijne reis naar *Palestina*, vóór hem ook door den *Amerikaan* Stefens bezocht en beschreven. In 1837 bragt hij dit plan ten uitvoer, begaf zich eerst naar *Engeland*, vervolgens naar *Duitschland*, waar hij Gesenius, Tholuck, Roediger en andere *Oostersche* taalgeleerden bezocht en persoonlijk leerde kennen, waarna hij andermaal door *Zwitserland* en *Italië* reisde, en zich te *Triëst* naar *Alexandria* inscheepte. Na eenigen tijd in *Egypte* vertoefd

te hebben, waar hij door den geleerden Eli Smith werd afgehaald, begaven beide zich naar *Jerusalem*, waar zijne plaatselijke onderzoekingen in *Palestina* aanvingen. Nadat deze waren afgeloopen, begaf Robinson zich andermaal naar *Berlijn*, waar hij nog twee jaren vertoefde, en hem de beste, zoo openbare als bijzondere boekerijen openstonden, om zijne *Biblical Researches in Palestina* voor de pers te bewerken. Dit beroemde werk verscheen in 3 Dln. gelijktijdig in *Boston*, *Londen*, en in het Hoogduitsch bearbeid, onder den titel: *Palestina und die angrenzenden Länder* (3 Bd.), te *Halle* 1841. Dit veel omvattende werk, deze grondige en naauwkeurige onderzoekingen, hebben den grootsten bijval, zoo in als buiten *Amerika*, ingeooft, en misschien het allermeeft den naam van Robinson, Europeesch beroemd gemaakt, die de namen van Chateaubriand, Lamartine, en onzen 's Gravensweert in de schaduw stelt. De beroemde *Duitsche* geograaf Ritter, die zelf een der beste boeken over *Palestina* geschreven heeft, getuigt er van: „Het schenkt ons ontwijfelbaar eene der rijkste ontdekkingen, eene der belangrijkste wetenschappelijke veroveringen, die men op het gebied der aardrijkskunde en der Bijbelsche oudheidkunde gemaakt heeft.” — Welke treffende bevestiging ontvangt de waarheid der H. Schriften uit zoo menige bladzijde dezer nasporingen, op eene wijze, even onverwacht, als dikwijls verrassend, juist in kleine bijzonderheden, die schijnbaar als de nietigste en onbelangrijkste voorkomen. „Eerst nu begint, sedert de dagen van Reland, het tweede groote tijdvak onzer kennis aan het beloofde land.” In dien geest sprak ook onze van Senden over dat beroemde werk.

In 1843 stichtte Robinson zijne *Bibliotheca Sacra*, waarvan sedert dien tijd elk jaar een deel in het licht verscheen, en waarin mannen als Stuart, de jongere Edwards en Park hunne bijdragen leveren. De beide laatsten, hoogleeraren aan het *Andover*-collegie, schijnen thans met de bijzondere leiding belast; terwijl Robinson en Stuart er hunne medewerking aan blijven schenken. Thans leeft Robinson als hoogleeraar in de Bijbelsche letterkunde aan

het *Union-collegie*, te *Nieuw-York*, waar ik in 1850, de eer had, zijne persoonlijke kennis te maken. In 1851 woonde hij in *Londen* de vergaderingen van het *Protestantsch Verbond* (*Protestant Alliance*), onder voorzitting van den edelen graaf van Shaftesbury bij, en bezocht daarna, anderwerf het Heilige land, waar hij onzen van der Velde aantrof, en, zoo wij meenen, in diens gezelschap nog nieuwe onderzoekingen deed.

Behalve de bovengenoemde werken van Moses Stuart, verschenen van dezen geleerde achtereenvolgens eenige *Commentariën*, over onderscheidene Bijbelboeken, als: *Commentary on the Epistle to the Hebrews* (1827), en eenige jaren later een dergelijk werk: *Commentary on the Epistle to the Romans* (1832). Het eerste dier beide werken, werd, zoowel ook in *Engeland* en *Duitschland* als in *Amerika*, als een werk van groote waarde op prijs gesteld. Dr. Pye Smith, een der voortreffelijkste theologen en bijbelkenners in *Engeland*, getuigde er van, als van „het belangrijkste geschenk voor de zaak van gezonde bijbelverklaring, dat ooit in de *Engelsche* taal in het licht was verschenen.” En van het tweede getuigt de eerw. Griswold, dat het geene minder hooge waarde bezit, en gelijke achting en gezag verwierf als het eerste. Op dit spoor voortgaande, leverde Stuart in 1845: *a Commentary on the Apocalypse*, een diep geleerd, kritisch werk, over een moeilijk te verklaren boek, hetwelk nog in hetzelfde jaar gevolgd werd, door eene *Critical History and defence of the Old Testament Canon*. Stuart's medewerking aan de *Bibliotheca Sacra* is reeds boven vermeld. De jongere Edwards, insgelijks hoogleeraar te *Andover*, en een der medewerkers aan gemeld jaarboek, gaf ook, gezamenlijk met Brown, eene *Encyclopedia of religious knowledge* in het licht; zoodat *Andover*, wegens zijne werkzame theologen, wel in der daad als een belangrijk brandpunt van godgeleerde wetenschap in *Amerika* mag worden aangemerkt.

Als wijsgeerig denker en godgeleerde heeft zich ook Herman Hooker, thans te *Philadelphia*, benevens Albert Barnes mede aldaar, doen kennen. De eerste te *Poultney* (*Vermont*) geboren, graduëerde in 1825 aan het *Middle-*

bury-collegie, waar hij zijne opleiding had genoten; waarna hij evenwel nog aan het *Princeton*-collegie (*N. Jersey*) in de godgeleerdheid studeerde, dat door hoogleeraren, als Miller, Hodge, schrijver van eene *Commentary on the epistle of the Romans*, en Dr. Alexander, door zijne *Commentary on Isaiah* bekend, met het collegie van *Andover* wedijverde. Na volbragte studie werd Hooker (wij meenen bij de *Presbyterianen*) tot het predikambt toegelaten; doch hoezeer hij zich ook als kanselredenaar gunstig onderscheidde, verliet hij den kansel, wegens zwakke gezondheid, en leeft, sedert dien tijd in *Philadelphia*, waar hij in den eerw. Albert Barnes een voortreffelijk stadgenoot heeft, en zich, even als deze, als godsdienstig en zedekundig schrijver, verdienstelijk maakte. Hier verschenen van Hooker in 1835: *the Portion of the Soul*, bevattende overdenkingen over de vermogens der ziel en haren aanleg, als bewijzen voor hare hoogere bestemming. In hetzelfde jaar volgde nog: *Popular Infidelity*, welk werk in eene latere uitgaaf den titel ontving van *Philosophy of Unbelief in Morals and Religion*. Daarop volgde in 1826 een werk over het nut der tegenspoeden: *the Uses of Adversity and provisions of Consolations*. Door deze geschriften verwierf Hooker zich eene lofwaardige plaats onder de godsdienstige schrijvers van *Amerika* in deze eeuw. De eerw. Griswold, zegt van hem: Hij is trouw geweest aan de groote zending, die op de geestelijkheid rust, welke daarin bestaat, te arbeiden „niet aan vormen, manieren, uiterlijken schijn van godsvrucht, noch ook in twisten over leerstellingen, scholen en theoriën van geloof, maar om *getuige* te zijn van eene wet boven de wereld, en gelijk de *profeten* eene troost te verkondigen, die onsterfelijk is.”

Diezelfde voortreffelijke geest, ja nog grootere werkzaamheid bezielt ook Albert Barnes, te *Philadelphia*, zoo even vermeld. Ook deze heeft zich door een aantal theologische geschriften bekend gemaakt, die goedkeuring verwierven niet slechts aan gene, maar ook aan deze zijde van den *Atlantischen* Oceaan, zoo als door zijne Commentariën over het boek van Job, een ander over Jesaja (3 Dln.

met eene kaart). Inzonderheid echter werd Barnes bekend door zijne *Notes on the Gospels and Epistles* (2 Dln. met eene kaart); — *on the Acts of the Apostles*, insgelijks met eene kaart; — *on the Epistle to the Romans*; — *to the Corinthians*; — *the Galatians*, benevens *the Hebrews*. Van deze verschillende werken, verschenen, om ze zoo veel doenlijk onder het volk te verspreiden, goedkoope uitgaven in *Nieuw-York*. In 1845 waren er dan ook reeds meer dan 150,000 exemplaren van in de *Vereenigde Staten* verspreid. Ook Dr. Sprague te *Albany* schreef onderscheidene godsdienstige werken voor het volk, benevens een paar of meer deelen *leerredenen* (*Sermons*). Wij moeten hier overigens voorbijgaan, M'Ilvaine bisschop der Episcopalen in *Ohio*, als schrijver der *Evidences of Christianity*, Hawks schrijver der *Amer. Episcopal Church*, benevens anderen, als Hobart, bisschop van *Nieuw-York*, en Doane, van *Nieuw-Jersey* en anderen.

Dat het in de *Vereenigde Staten*, waar zoowel op kerkelijk als staatkundig gebied de meest mogelijke vrijheid genoten wordt, en elk gevoelen zich vrijelijk openbaart, groote verscheidenheid van leer- en grondstellingen bestaat, blijkt inzonderheid uit Robert Baird, die ons verscheidene secten, en daaronder de *Unitariërs* of *Antitrinitarissen*, *Swedenburgianen* enz. onder de on-evangelische kerken kennen leert. De eerste vereeniging van het *Unitarismus*, die openlijk voor hare gevoelens uitkwam, was die der Koningskapel te *Boston*, welke sedert 1782 zekeren Freeman, die in hare gevoelens deelde, tot haren voorlezer geroepen had; doch eert in 1803 verscheen het eerste geschrift van eenen *Unitariër*, M. Ballou, nl. eene verhandeling over de *Verzoening*. Hierop volgden Scherman, Thomas en Noah Worcester (1810) met hun *gewijzigd Arianismus*. Ook het *Harvard-collegie* werd door het kwaad besmet door de beroeping van Dr. Ware (na den dood van den hoogleeraar Tappan, 1804) tijdens het presidentschap van Kirkland. Intusschen werd dit on-evangelisch gevoelen openlijk bestreden door het maandschrift den *Panoplist*, (1806); terwijl de *Unitariërs*, onder de openbare veroordeeling, zich stil hielden, tot dat in 1812 het geschrift van Belham (het leven

van Lindsey in Londen uitgegeven) de geheele briefwisseling der voornaamste *Unitariërs* of *Unitarissen* uit Boston, van 1795—1812, aan het licht bragt; zoodat het bestaan van hun gevoelen, ook aan *Harvard*-collegie niet meer kon ontkend worden. Dat het *Seminarium* te *Andover* aan die unitarische rigting van *Harvard* zijne opkomst en bloei te danken heeft, hebben wij reeds vroeger vermeld.

Sedert dien tijd bezat *Harvard* te *Cambridge* zijn openbaren leerstoel, waar de beginselen van Arius werden voorge dragen. Buckminster, die er sedert 1811 Bijbelsche kritiek voordroeg, werd opgevolgd door Channing, gedurende wiens afwezigheid in *Europa* Orville Dewey zijne betrekking vervulde. Deze mannen, benevens Norton, een vriend van Buckminster, moeten wij hier nader leeren kennen.

De eerste, Joseph Stevens Buckminster, werd in 1784 te *Portsmouth* in *New-Hampshire* geboren. Zijne voorouders, zowel van 's vaders als moeders zijde, hadden steeds den geestelijken stand bekleed. Na zijne voorbereidende opleiding aan de *Exeter*-akademie ontvangen te hebben, bezocht hij in 1797, onder den president Kirkland, de *Harvard*-universiteit, waar hij in 1800 het *baccalaureaat* ontving, en in 1805 tot predikant geordend, trad hij als Unitarisch leeraar in *Brattle-street* in *Boston* op. Ongemeen was de toejuiching, die hij bij het *Unitarisch* genootschap verwierf; doch zijne zwakke gezondheid noopte hem in 1806 tot eene buitenlandsche reize. Hij bezocht *Engeland* (*Liverpool*, *Londen*), vervolgens op het vaste land *Holland*, de *Rhijnstrecken*, *Zwitserland*, en vertoefde vijf maanden in *Parijs*, waarna hij *Engeland*, *Schotland* en *Wallis* bezocht, en met nieuwe krachten uitgerust, naar *Boston* terugkeerde. In 1811 werd hij als hoogleeraar der Bijbelsche kritiek aan *Harvard*-universiteit te *Cambridge* benoemd, welke betrekking hij tot zijnen spoedig daarop gevolgden en onverwachten dood in 1812 bekleedde. Edward Everett werd zijn opvolger als predikant in *Brattle-street*; William Ellery Channing, als hoogleeraar aan *Harvard*. Als kanselredenaar heeft hij slechts weinig *leerredenen* nagelaten, waaronder die over *the Advantages of Sickness*, die hij na het herstel eener

zware ziekte heeft uitgesproken, eenen ongemeenen indruk op zijne hoorders moet hebben teweeg gebragt. Zijn vriend Norton deed zijne lijkrede (*Eulogy*) en gaf eenige geschriften van hem uit.

Deze Andrews Northon, te *Hingham*, een landstadje nabij *Boston*, geboren (1786), ontving zijne opleiding te *Cambridge*, waar hij na 1804 in de godgeleerdheid studeerde. Hij bekleedde, na volbragte studie, eerst een leeraarstoel aan *Bowdoin*-collegie te *Brunswick* (staat *Maine*), en volgde in 1811, Willm. E. Channing op als opzichter (*tutor*) der bibliotheek aan *Harvard*-universiteit, toen deze aldaar in de plaats van Buckminster, tot hoogleeraar bevorderd werd. Later (in 1819) werd hem een leerstoel voor de gewijde letterkunde opgedragen, dien hij tot 1830 bleef bekleeden, toen hij zijne betrekking, wegens zwakke gezondheid nederlegde.

Terwijl Norton aan de universiteit verbonden was, hield hij zich met een veel omvattend theologisch werk bezig, waaraan hij het grootste gedeelte van zijn leven wijdde, nl. zijne *Evidences of the Genuineness of the Gospels*, waarvan in 1837 het eerste, en in 1844 het 2. en 3. Deel in het licht verscheen. Daarin tracht hij door *historische* bewijzen aan te toonen, dat de Evangelien inderdaad geschreven zijn door mannen, wier namen zij dragen, terwijl bij zich voorstelt, dit in een *vierde* deel door innerlijke bewijzen te staven. Zie hier, wat de eerw. Griswold dienaangaande zegt: „Hoewel het onderwerp van dit werk gedurende vele eeuwen zeer vruchtbaar is geweest aan overwegingen, zoo is toch de behandeling van Norton ongemeen oorspronkelijk, zoo wel met opzigt tot de inrigting, als den vrijen geest van behandeling (*scope*) en betoogtrant. Hij heeft het gebouw der bewijsvoering voor de waarheid van het *Christendom* geheel op nieuw opgetrokken. Zijn doel schijnt niet zoo zeer te zijn, de algemeen, zoogenoemde *ongelooovigen* te bestrijden, als wel eene classe, die men christelijke *Critici* genoemd heeft, en meestal in *Duitschland* bestaan, die, terwijl zij trachten de wereld door de *onafhankelijkheid van hun geloof* te verbazen, haar verkondigen, en gelijktijdig

hunne pogingen aanwenden om alle grondslagen te ondermijnen, waarop het geloof van anderen berust. Zij nemen aan dat Mattheus, Markus en Lukas in sommige opzichten de schrijvers waren van de boeken, die aan hen worden toegeschreven; maar zij ontkennen, dat deze boeken hunne oorspronkelijke, onafhankelijke en onbedorvene opstellen zijn; en hoezeer minder in twijfel omtrent de echtheid van het Evangelie van Johannes, zijn zij niet geneigd toe te stemmen, dat dit boven alle tegenspraak verheven is. Norton integendeel handhaaft de wezenlijke Christelijke leer, met opzigt tot de schrijvers van het Evangelie, en betooft dat zij ware historische berigten bevatten van het leven en het onderrigt (*ministry*) van onzen Zaligmaker. Dit betooft hij met zoodanigen overvloed van geleerdheid, inzonderheid in de *Grieksche* wijsbegeerte, en de letterkunde der kerkvaders, — met zoo veel gezond oordeel, omtrent de waarde van verschillende soorten van getuigenis, en met zoo veel verband en duidelijkheid, dat zijn werk ontwijfelbaar mag gerangschikt worden, naast Clarke, Butler, Lardner, of eenig ander der groote verdedigers der Christelijke godsdienst. Behalve eenige geschriften van Buckminster, heeft Norton ook nog menige bijdrage in theologische tijdschriften, benevens eene verhandeling over het *Oude Testament* geleverd. En hierin vooral wijkt hij af van het gevoelen van de menigte der *Christenen*; maar dit is, naar zijne schatting, geene afbreuk van het Christendom; die bedenkingen of verschillende meeningen betreffen de echtheid, het gezag, de zedekundige en godsdienstige leeringen der *Joden*, waarvoor hij het Christendom niet aansprakelijk acht, evenmin als voor de gevoelens van sommige *kerkvaders*."

Evenwel de groote vertegenwoordiger der *Unitariërs* in *Amerika*, die ook in *Engeland*, *Duitschland* en *Nederland* (vooral in *Groningen*) zijne vrienden telt, is William Ellery Channing. Bij hem moeten wij daarom wat langer dan bij zijne voorgangers of medestanders stilstaan, waarbij wij, behalve op den *Amerikaan* Griswold, ook letten op hetgene de hoogleeraar August W. Zumpt te *Berlijn* en C. Star Numan te *Groningen*, ons nopens zijn karakter, leven en werkzaamheid

berigt hebben. William E. Channing zag in 1780 het eerste levenslicht te *Newfort (Rhode-Island)*, waar zijn vader, William Channing, van *Engelsche* afkomst, eene aanzienlijke betrekking bekleedde. Zijne moeder was eene dochter van William Ellery, een der mede-onderteeke-naars der onafhankelijks-verklaring; door haar stamde hij mede af van de gouverneurs Bradstreet en Dudley. In 1780 was *Newport* de standplaats van twee beroemde godgeleerden: Dr. Hopkins en Dr. Stiles, president van het *Yale-collegie*, die in godsdienstige gevoelens tegen elkander overstonden, en zich beide eenen aanhang vormden, waarvan de *Hopkinsianen*, als strenge *Calvinisten* bekend zijn. Ontwifelbaar hebben beider herhaalde bezoeken aan het huis zijns vaders, dat voor beide openstond, invloed uitgeoefend op zijne vorming; maar niet minder het genot der *natuur*, die hij aan de hand van een paar vrienden zijner jeugd, Washington Allston en Richard H. Dana, in den schoonen omtrek van *Newport* lief kreeg, en die hem indrukken gaf, welke hem met een onverdoofbaar gevoel voor die groote en schoone tafereelen bezielde, welke de *Amerikaansche* natuur zoo ruimschoots oplevert. Dit drietal, Allston, Dana en Channing, wandelde daar dagelijks rond te midden dier schilderachtige natuurtafereelen, welke jaarlijks zoo vele bezoekers en vreemdelingen tot zich trekken. Daar waren het dan eens lagchende velden, dan weder de rotsachtige kusten, of het geloei des Oceaans, dat Channing opgetogen hield, en vertrouwd maakte met de taal der natuur, die in zijne geschriften doorstraalt.

Toen Channing daarna, *Harvards*-universiteit in *Cambridge* bezocht, waar destijds de *Unitarische* rigting zich reeds geopenbaard had, sloot hij zich in gelijke, duurzame vriendschap aan, aan den later zoo beroemden regtsgeleerde Joseph Story en Dr. Tuckerman, welke betrekkingen, hij, even als die met Allston en Dana, tot aan zijnen dood toe bleef onderhouden. Reeds van zijne jeugd af was hij tot predikant bestemd, en had in de school der *Calvinisten* zijne eerste vorming en opleiding ontvangen. Na volbragte

studie, waarin zedekundige wijsbegeerte, geschiedenis en letteren bij hem op den voorgrond stonden, graduëerde hij met den hoogsten lof in 1798, waarna hij als opvoeder der kinderen eener aanzienlijke familie zich naar *Virginie* begaf.

Hier geraakte zijne gezondheid aan het wankelen, weshalve hij naar *Newport* terugkeerde; waar hij zich nu, zonder eenigen leeraar op de godgeleerdheid toelegde, en een nieuw onderzoek naar de *Christelijke* waarheden der Openbaring ondernam. Vermoedelijk hadden de vrije beginselen van *Harvard*-universiteit reeds zoodanige wortelen bij hem geschoten, dat hij nu het *Calvinisme* losliet, en tot de leer der *Unitariërs* overging. Dat dit echter niet zonder voorafgaanden gemoedsstrijd zal hebben plaats gegrepen, meenen wij te mogen veronderstellen. Ook de hoogleeraar Zumpt spreekt daarover. „Hij ging tot deze (de *Unitariërs*) over, en, als hadde de *verandering* van zijne overtuiging, de geestelijke strijd, welke deze moest voorafgaan, hem gesterkt, en zijne bekwaamheid bevorderd, van nu af verhief hij zich met kracht. Het standpunt, waarop hij zich tegenover het grootste deel der Christenen plaatste, verstaalde zijnen geest; de strijd dien hij, — volgens Zumpt, in „*echt Christelijken zin*” voor zijne leer voerde, bezielde zijnen ijver; ja, hij verwierf zich zoowel onder de aanhangers als onder de tegenstanders *zijner leer* eenen invloed, zoo als men dien zeldzaam ontmoet.

In 1812 werd hij als opvolger van Buckminster, aan *Harvards*-universiteit beroepen, nadat hij, reeds sedert 1803, als prediker in eene kerk der Unitariërs in *Boston* (*Federal Street*) was opgetreden. In die betrekking van hoogleeraar schenkt hij zijne leerlingen, en ook ons, eenen blik op zijne vroegere studiën, dien wij hier uit Griswold overnemen, omdat deze ons als zeer belangrijk voorkomt, en, als een sleutel tot zijn karakter mag worden aangemerkt. „Ik had twee geliefkoosde studie-plaatsen” zegt hij, „de eene het gebouw, dat nu als openbare boekerij, zoo druk bezocht, en zoo nuttig is, maar dat toen zoo verlaten stond, dat ik geheele dagen, ja somtijds weken achter één, te midden

der bestoven boeken doorbragt, zonder er door een enkel bezoeker gestoord te worden..... de andere — het strand — mijne dagelijksche toevlugt, mij dierbaar geworden in den zonneschijn, maar nog aantrekkelijker in den storm. Zelden bezoek ik dat strand thans, zonder te denken, aan de gewaarwordingen, die daar in het aangezicht der schoonheid, te midden van het geraas der zeebaren in mijne ziel omgingen. Geene plaats op aarde heeft zoo veel toegebragt om mij te vormen, als dat strand. Dáár verhief ik mijne stem tot lof, te midden van den storm. Dáár door de schoonheden zacht geroerd, stortte ik mijne dankbetuigingen en berouwhebbende belijdenissen uit. Dáár, in eerbiedig gevoel en overeenstemming met de magt, die mij omringde, leerde ik de magt kennen, die in mij is. De worstelende gedachten en aandoeningen mijner ziel braken los, als of zij door de welsprekende taal der winden en baren waren opgewekt zich te uiten. Daar ving voor mij een geluk aan, dat alle werldsche genoegens, alle gaven der fortuin overtrof: het geluk van in betrekking te geraken met de werken van God." De natuur en de God der natuur en des Evangelies waren hem de hoofdbronnen geworden van zijn geluk, waartegen geene schatten opwogen.

De eerste geschriften van Channing, die een bijzonder opzien baarden, en waarin hij openlijk als verdediger van de leer der *Unitariërs* optrad, waren zijne leerrede: *on the Unitarian Belief*, bij gelegenheid, dat hij den eerw. Jared Sparks in 1819 te *Baltimore* bevestigde. Deze leerrede verwekte grooten indruk, waartegen verscheidene van de bekwaamste *Evangelische* theologen, die zich aan het leerstuk der *Drieëenheid* vasthiielden, opkwamen. In 1820 schreef hij in de *Christian Examiner*, waarin Channing, Dewey en de Ware's hunne Unitarische gevoelens blootlegden, een opstel: *the moral Argument against Calvinism*. Hiermede was hij als openlijk bestrijder van het *Calvinisme* opgetreden; een levendige strijd tusschen het Amerikaansche *rationalisme* en *Calvinisme*, was daarvan het gevolg; *Harvard* was voor de *Vereenigde Staten* geworden, wat *Groningen*, thans geacht wordt te zijn voor de *Nederlanden*, „de kanker van het

ware Christendom" 1). In zijne redevoeringen: *On the evidences of revealed Religion*, die ook door den predikant Swiers in het *Hollandsch* vertaald zijn, onder den titel: *Christelijke redevoeringen* (Gron. 1850), levert hij zijne gronden en bewijzen voor het Christendom, handelt daar over *het karakter van Christus*, en beschouwt het Christendom als eene *redelijke* godsdienst, benevens het groote *doel* van het Christendom. Hoeveel opgang deze redevoeringen, vooral ook bij de *Universalisten*, mogen gemaakt hebben, en hoezeer Channing als een krachtig vertegenwoordiger der on-Evangelische en rationalistische rigting der *Harvard*-universiteit optreedt, zoo wordt hij toch door de *Amerikanen* zelf geacht, niet in vergelijk te komen met de *kracht* die eenen Edwards voor de waarheden des Christendoms bezielde. Mogelijk staat Channing en zijne aanhangers hier tegen Edwards over gelijk een Hofstede de Groot en de zijnen tegenover eenen Doedes. „Channing bezat noch de geleerdheid, noch de metaphysische kracht om een *groot* godgeleerde te zijn. In het eene werk noemt hij het *oppergezag der rede*, en beroept zich daarop als het hoogste beroep; en in een ander bespot hij de resultaten der strengste overtuiging (*induction*) als strijdig met zijn eigen geweten (*consciousness*).” Evenwel kent Griswold, die hem aldus karakteriseert, hem eene zuivere en ijverige liefde toe voor de beoefening der Christelijke deugden, die hij aan zijne volgelingen trachtte in te scherpen. „Of zijne afgetrokkene begrippen juist zijn, al of niet, zegt deze, hij beminde de dengd, inderdaad, (zoo als Edwards grondstelling was), „om hare *eigene schoonheid en zoetheid*.” Hij was uitstekend gelukkig om die liefde ook bij anderen in te planten.

Ten einde te meer en te beter over Channing's geest en de denkwijze der *Unitariërs* of *Unitarissen* te kunnen oordeelen, nemen wij hier over, wat August W. Zumpt, die er nog al mede schijnt ingenomen, dienaangaande zegt: „De *Heilige Schrift* bevat voor Channing de oorkonden van Gods Openbaringen aan het menschdom, en vooral de

---

1) Mr. van der Kemp.

laatste en volkomenste Openbaring door Jezus Christus. Dit gezag, 't welk hij aan de gewijde *Bladeren* toekent, is hem een gewigtige grond, om ze met innige belangstelling te lezen, en om ten naauwkeurigste de gronden en regels van verklaring te bepalen, waardoor hun regte zin kan gevonden worden. Deze gronden en regels zijn dezelfde, waarop men bouwt en waarnaar men te werk gaat bij de verklaring van elk ander in menschelijke taal geschreven boek. Hij verdedigt zich vooral tegen de weifelende en onbepaalde beschuldigingen, dat de *Unitariërs* een ongeoorloofd gebruik van de *rede* zouden maken, dat zij de *rede boven de Openbaring* zouden stellen, en hunne *eigene* wijsheid boven die, welke van God komt. Als God tot den mensch spreekt, dan moet Hij zich, — met eerbied zij het gezegd! — naar de aloude regels van taal en schrift schikken. De menschelijke taal laat velerlei beteekenis toe, en ieder woord, iedere gedachte moet opgevat worden naar het doel, de voorstellingen en omstandigheden van den schrijver, naar het karakter en de eigenaardigheden der taal, waarvan hij zich bedient. Dit zijn de grondregels bij de verklaring van menschelijke schriften; een schrijver zou diegenen, die hem anders wilden verklaren, met regt van laakbaar gebrek aan opregtheid beschuldigen, en van het voornemen om zijne gedachten te verdonkeren of te verdraaijen. En hoe veel te meer zullen deze grondregels moeten worden in acht genomen bij een boek, dat in oude tijden geschreven werd, en onder een volk, dat eene geheel andere taal, geheel andere zeden en gebruiken had dan wij; dat bovendien door de Voorzienigheid bestemd is, om het geestelijke welzijn en de zedelijke volmaking van het menschedom te leiden! Van deze grondregels uitgaande komen Channing en de *Unitariërs* tot twee schijnbaar tegenstrijdige voorstellingen. Zij ontkennen de *Drieëenheid*. Zij vinden die niet op de Schrift gegrond. Deze leer zeggen zij, die met de gewone begrippen der menschen blijkt te strijden, had duidelijk en bepaald moeten worden uitgesproken; en zulks te meer, daar een volk ze eerst zou vernemen, dat, eenvoudig en onontwikkeld, geene wijsgeerige onderscheidingen kon ver-

staan. Maar zij is zulks niet. De bijbelplaatsen, waarin men wil, dat zij voorkomt, verklaart Channing anders. God is een Wezen, een Geest, een Persoon, en een éénig Wezen, aan 't welk oorspronkelijke en oneindige grootheid en heerlijkheid moet worden toegekend. Eveneens is Christus een Geest, eene Ziel, een Wezen, even zoo waarachtig één, als wij zulks zijn, onderscheiden van den éénen God. De Heilige Geest is de Geest Gods, die op de menschen tot hunne zedelijke volmaking eenen verlichtenden en overtuigenden invloed uitoefent. — Van de andere zijde worden de *Unitariërs* door hunne schriftverklaring tot een volkomen geloof aan *overleveringen* gebragt; al het positieve daarin, ook de *wonderen*, nemen zij aan, gelijk ze verhaald worden; altijd namelijk boven de gegevene gronden van schriftverklaring. Zij bewijzen de geloofwaardigheid er van, deels door de omstandigheden, waaronder, en het doel, waarmede zij geschieden, deels door de opregtheid en waarheidsliefde der getuigen, welke ze verhalen.”

„Intusschen treedt het *leerstellige* bij de *Unitariërs* zeer op den achtergrond. Zij hebben hun geloof en belijden het; maar het wezenlijke, waaraan zij gelooven is hun de *zedelijke volmaking*, de heiliging van 's menschen wezen. Hunne grondstelling is: „*het geloof in liefde werkende!*” Alle deugd, zeggen zij, heeft haren grond in 's menschen zedelijke natuur, in het geweten of pligtbesef, en in de kracht, om het karakter en het leven naar 't geweten te vormen. De zedelijke vermogens zijn de grond der verantwoordelijkheid en de hoogste voorregten der menschelijke natuur. De deugd gaat uit van eigene zedelijke werkzaamheid; en deze werkzaamheid te bevorderen, dit bewustzijn, dat de mensch daartoe geschapen is en daardoor gelukkig worden kan, op te wekken, dit is het hoofddoel der Christelijke godsdienst. Zij roemen het als eene voortreffelijkheid der *Unitarische* leer, dat zij deze zedelijke strekking op den voorgrond stelt, en de leerstukken laat terugtreden. Hieruit laat het zich verklaren, waarom in Channing's schriften van het *positieve* Christendom zelden wordt melding gemaakt. Men kan verreweg de meeste van Channing's predikatiën lezen,

zonder te bespeuren, welk eene leer hij belijdt, en zij hebben daardoor eene *algemeenheid*, die ze voor *alle* Christelijke kerkgenootschappen bruikbaar maakt. Verder kan men hieruit verklaren, hoe de *Unitariërs* zonder bepaalde geloofsregels en belijdenissen bestaan kunnen. Noch de *Unitarische* kerk in het algemeen, noch hare afzonderlijke gemeenten in *Engeland* en *Amerika*, hebben eene in vast bepaalde vormen vervatte geloofsbelijdenis. Hun vereenigingsband is de zedelijke strekking, die in het Christendom ligt. Ja, de meeste hunner zouden geene *geloofsformulieren* willen hebben; daardoor zoude, naar zij gelooven, de vrijheid van onderzoek worden beperkt, en het geweten, vooral der leeraars, een dwang opgelegd worden, die niet anders dan schadelijk zou zijn voor hunne werkzaamheid."

Zoo verre Zumpt. Aan Channing's predikatiën, zijne theologische verhandelingen en bewijzen voor het Christendom (*the Evidences of revealed religion*), waarin hij op eene eigenaardige wijze, zijn onderwerp behandelt, als of hij een regterlijk onderzoek voert, — sluiten zich eenige *staatkundig godsdienstige* verhandelingen en philanthropische redevoeringen aan, die hij bij onderscheidene gelegenheden geschreven en uitgesproken heeft; die door de geschillen des tijds in het leven geroepen werden, als: over den slavenhandel, — of die aan groote mannen van vroegeren tijd waren toegewijd: als: *on the Character and writings of John Milton* (1826); *the Life and Character of Napoleon Bonaparte*, en *the Character and writings of Fénelon* (1829), in de *Christian Examiner* geplaatst. „In Bonaparte verfoeit Channing den zelfzuchtigen despoot, die, door zichzelf overschat-tenden eigenwaan verblind, de staatkundige en zedelijke regten zijner medemenschen vertrapt heeft." Misschien had aan deze beschouwing het geschrift van Walter Scott, over Bonaparte zijnen tijdelijken bijval te danken; terwijl dit op zijne beurt oorzaak was, dat het opstel van Channing in elken vorm herdrukt werd. „Het aandenken van Milton, — zegt Zumpt, is hem dierbaar als dat van eenen martelaar voor de vrijheid en eenen rijk begaafden dichter; nog dierbaarder van wege zijne godsdienstige over-

tuiging, welke, even gelijk die van Locke en Newton, hoofdzakelijk met de leer der *Unitariërs* overeenstemde. Fénelon is Channing het „toonbeeld van eenen zielzorger, een voorbeeld der grootste goedheid van hart en offering voor de menschheid, en tevens een bewijs, hoe ook in de *Roomsch-katholieke* kerk zich 's menschen karakter kan vormen.” Het eerste, zijne beschouwing van Milton, werd door hem zonder naam geleverd, bij gelegenheid, dat een zijner vrienden eene nieuwe uitgave van Milton's *Treatise on Christian Doctrine*, te *Boston* in het licht bevorderde.

Tot zijne verhandelingen, die op den tegenwoordigen tijd betrekking hebben, behooren in de eerste plaats eene over de Nationale Letterkunde (*On national Literature*) der *Amerikanen* in 1823, meermalen door ons aangehaald. Tegen den *Oorlog*, als een geesel des menschdoms, onbestaanbaar met Christelijke beginselen, verhief hij bij herhaling zijne krachtige stem, als in 1816, naar aanleiding der omstandigheden, in 1835, toen *Amerika* door een vredebreuk met *Frankrijk* bedreigd werd, en in 1839, toen, in de spanning tusschen de *Vereenigde Staten* en *Amerika*, een oorlog te duchten was. Men hoore met welk eene kracht hij dit onderwerp voor de *American Peace-Society* behandelde; tevens tot eene proeve van zijnen meesterlijken stijl:

„Ten slotte nog eenige vragen: „Moet het zwaard voor eeuwig in wezen blijven? Moet geweld, vrees, smart altijd de wereld regeren? Zal het koninkrijk Gods, de heerschappij der waarheid, pligt en liefde nooit zegevieren? Moet de heilige naam van *broeder* niets meer zijn dan een naam onder de menschen? Moet het goddelijke in de natuur des menschen nooit met eerbied erkend worden? Zal de aarde altijd rooken van menschenbloed door menschenhanden vergoten, en weergalmen van het angstgeschrei en gejammer door het zwaard te weeg gebracht? Kunt gij en ik, mijne vrienden, niets doen om een verschillend karakter aan de toekomstige geschiedenis van ons geslacht bij te zetten? Gij zegt dat onze krachten zwak zijn; maar waarom zwak? Het komt van ons zelve, niet van den drang der omstandigheden. Wij hebben geene kracht naar buiten, omdat wij zwak in ons binnenste zijn, zwak in vertrouwen, in liefde, in heilige volharding. Innerlijke kracht openbaart zich altijd, werkt altijd naar buiten. Noach Worcester, hoe zwak ook van ligchaam, was niet krachteloos. George Fox, arm en zonder veel opleiding, was niet zwak. Zij hadden licht en leven in zichzelf, en oefenden invloed op de buitenwereld uit.

Hun gemoed was door de waarheid en den geest van Christus opgewekt; en onder dien prikkel spraken zij, en werden zij gehoord. Wij zijn ontzenuwd en daarom kunnen wij niet handelen. Misschien verheffen wij onze stem tegen den

oorlog; maar indien wij spreken door overlevering, indien wij alleen nakaauwen, wat wij hooren, indien de vrede op onze lippen woont, dan zijn onze woorden ijdele klanken. Onze zielen moeten bloeden, als onze broeders geslagt worden. Wij moeten het onregt diep gevoelen, dat den mensch door het geweld, dat hem in het stof vertrapt, aangedaan wordt. Wij moeten in de aanleggers van onbillijke, zelfzuchtige, eierzuchtige, wraakzuchtige oorlogen, monsters in menschelijke gedaante, gevleeschte duivels zien. Met zulke gevoelens vervuld, zullen wij, zelfs de nederigste onder ons, als 't ware met profetische kracht spreken. Dit is de magt, die aan de aanleggers van den nu veroorloofden moord, ontzag moet inboezemen; die de lauweren van het hoofd der nu vergode helden moet rukken. Diepe zedelijke overtuiging, ongeveinsde eerbied en innige liefde voor de menschheid en levend geloof in Christus, zijn krachtiger dan heerscharen; zij hebben van God de magt om de borstweringen van de verdrukking en den oorlog ter neder te werpen. Spant dan uwe krachten in, vrienden der menschheid, vreedzame soldaten van Christus! en verkondigt in uwe verschillende betrekkingen, in en buiten huis, in uw dagelijksch leven, en zoo mogelijk in openbare kringen, met vertrouwen de beginselen van algemeene regtvaardigheid en liefde; spreekt het luide uit, *hoezeer gij aan den geest des oorlogs eemen vast beradenem, onverzochlijken haat hebt gezworen.*"

Met gelijken ijver en kracht sprak Channing over de *matigheid*; in het voordeel van de afschaffing van den *slavenhandel*; over den *geest der eeuw*, en wat dies meer zij. Zijne redevoering over de *matigheid*, waarin hij de diepte en de oorzaken van het tegenovergestelde kwaad, en zijne vernielende gevolgen peilt, benevens eene andere over de *ontwikkeling van zichzelf* (*Adress on Self-culture*), in 1838, als eene inleiding tot de *Franklin*-voorzittingen te *Boston* uitgesproken, benevens nog eene derde over de *verheffing der arbeidende klasse* (*On the elevation of the labouring portion of the Community*), in 1839 of 40, insgelijks te *Boston* in de *Mechanic Apprentices Library-Association* voorgedragen, maken te zamen een drietal redevoeringen, waaruit men geheel het menschlievend streven van Channing kennen leert. Zij hebben allen eene bepaalde strekking tot verheffing en ontwikkeling der menschheid, door eigen streven en innige kracht. Zij zijn daarom van geheel praktischen aard; gebouwd op de beginselen van volkomene *gelijkheid* der menschen, en de hooge waarde der menschelijke natuur. Daarom bestreed hij alle aanmatiging en het verachtelijk nederzien op den min begunstigde bij den rijke; daarom trachtte hij de arbeidende klasse te verheffen; — evenwel niet boven maar *in* haren stand. Nopens deze geschriften, die

onder opzigt van Mr. Star Numan, ook in het *Hollandsch* vertaald zijn (*Zede- en Staatkundige toespraken*, 2 Dl. kl. 8'. Gron. 1850—51), zegt Zumpt terecht: „Zij hebben den grootsten ingang gevonden, en de algemeene goedkeuring weggedragen; maar nog ruimer werd Channing's werkring als *volkschrijver*. In meer gevorderden leeftijd heeft hij voor de arbeidende en min ontwikkelde klassen, in vereenigingen van handwerkslieden en dergelijke, voorlezingen gehouden, die hij later omgewerkt heeft tot zijne grootere verhandelingen. „*Over de verheffing der arbeidende klassen*” „*Over de ontwikkeling van zichzelf*.” Die verhandelingen zijn door vereenigingen, die zich het welzijn van hunne minder begunstigde medemenschen ten doel stellen, in ongelooft veel afdrucken in *Amerika* en *Engeland* verspreid, en hebben naar aller gevoelen zeer zegenrijk gewerkt.”

Hoezeer Channing ook al geen lid was van eenige anti-slavenmaatschappij, waarvan hij het nut zelfs in twijfel scheen te trekken, zoo had hij zich toch, door zijne goedkeuring aan Miss Lydia M. Child geschonken, wegens haar werk tegen den slavenhandel, getoond, die afschaffing zelve met hart en ziel, ook om de eer der menschheid voor te staan. Gelijk dichters, als Whittier, schrijfsters als Miss Child en Stowe hunne pen en dichterlijke gaven wijden om de slavernij in de zuidelijke staten te bestrijden, zoo ook Channing, in zijne verhandelingen *on the Annexation of Texas*, en over de pligten der Vrijstaten (*the duties of the Free States*). Deze, zoowel als zijn boek over de slavernij (*on Slavery*), dat hij in 1841 uitgaf, hebben ongetwijfeld een magtigen invloed uitgeoefend op de aanvankelijke beslissing over de slaven-kwestie.

De laatste openbare verrigting van Channing was eene lezing of toespraak te *Lenox* in *Massachusetts* in Aug. 1842, ter herinnering aan de vrijlating der slaven (*emancipatie*) in *Britsch West-Indië*. Op eene reize naar *Bennington* (*Vermont*) in hetzelfde jaar, werd hij door den *typhus* overvallen, die hem uit het leven wegrukte; nalatende den roem, dat hij als *volkschrijver* een duidelijken en voortreffelijken stijl bezat, die, zoo zij den stijl van *Washington Irving* al

niet overtrof, toch met dezen om den voorrang wedijverde. Dat ook de *Engelschen* hem hoog waardeerden, blijkt uit den spoedigen herdruk, dien zijne werken, zoo te *Glasgow*, *Edinburg* als *Londen*, ontvingen. In 1844 verscheen aldaar reeds de derde uitgave van *the Works of William E. Channing*. Ook het werk *Memoir of William Ellery Channing, with extracts from his correspondents and manuscripts*, 3 Dln. Lond. John Chapman, 1848, vond groote belangstelling, welke daarenboven blijkt uit eene onpartijdige beoordeeling, die Channing te beurt viel, in de *Westminster and foreign quarterly Review* for Jan. 1849, waaruit Star Numan een en ander voor de *Zede- en Staatkundige Toespraken* (Gron. 1850) ontleende, om ons met het karakter en de beginselen van dien Europeesch beroemden *Amerikaan* nader bekend te maken. Terwijl wij daarheen en naar de *Levensschets* door Aug. W. Zumpt (voor Channing's *Christelijke redevoeringen* door Swiers, Gron. 1850, verwijzen, vervolgen wij hier ons overzicht.

Toen Channing *Europa* bezocht, vervulde Orville Dewey, gedurende zijne afwezenheid, zijnen leerstoel; ook deze, gelijk Jared Sparks en Edw. Everett schijnen dus tot de *Unitariërs* te behooren. Op de beide laatsten komen wij later in een ander opzigt terug; den eerste, Dewey moeten wij hier nader leeren kennen. Hij zag het eerste levenslicht te *Sheffield*, (*Berkshire Co. in Massachusetts*) in 1794. Nadat hij in *Williams*-collegie gegraduëerd was, studeerde hij nog de godgeleerdheid te *Andover*, waarna hij, nadat hij tot de *Unitariërs* was overgegaan, achtervolgens als godsdienstleeraar optrad te *Bedford*, en daarna in *Nieuw-York*. Ook hij bezocht *Europa* meer dan éénmaal, als in 1833 en 34, het laatst in 1841 en 42. Men roemt Dewey als een der meest *populaire* kanselredenaars. Eene proeve van zijnen kanselstijl levert ons Wm. Hunt, en is genomen uit eene leerrede over de grootheid van den mensch (*Human Greatness*) uitgesproken in *Washington* in 1847, waarin hij op een en ander zinspeelt, wat hij op zijne reis, vooral in *Rome*, heeft opgemerkt. Wij nemen die proeve hier over:

„Ik heb de pracht aanschouwd van alle *Ceremoniën* in de godsdienst-oefening; en wat mij toen trof was deze gedachte (de grootte der *boetedoening*). Vergun mij het tafereel te schetsen, en u de gedachten open te leggen, die in mijne ziel opkwamen, toen ik dat tooneel met verwondering aanschouwde. Het was in de groote hoofdkerk der wereld; en ik gevoel eene soort van godsdienstigen indruk in mijne ziel, als ik mij op nieuw te binnen breng hare ontzagwekkende grootte en pracht. Daar, boven, verre boven mij, verhief zich een koepel (*dome*), verguld en met mosaïek schilderwerk versierd, en, van omvang als het oude *Pantheon* van *Rome*; de kolommen, waarop het rustte waren zoo groot als menigeen onzer kerken, en het geheel was gelijk aan vijfmaal de hoogte van dit gebouw; de hoogte van het gebouw op zich zelf overtrof die nog verre. Geen koepeldak zoo verheven, behalve het koepeldak des hemels, was ooit voor een menschelijk oog ten toon gesteld. Verbaasd zag ik het eene verwulf na het andere in de verte in schaduw en duisternis wijken, met gouden snijwerk versierd, en schitterend door de stralen der morgenzon. Rondom mij, eene wildernis van marmer, met kleuren, in verscheidenheid en rijkdom aan die onzer herfstwouden gelijk; kolommen, pilaren, altaren, grafgedenkteekens, standbeelden, schilderijen, in onvergankelijk steen gebracht; voorwerpen, die den beschouwer eene onophoudelijke verbazing inboezemen. En op die uitgestrekte vloer stond eene menigte van eenige duizend menschen; en door de lange gelederen der soldaten, die zich tot verre, in de vleugels van het gebouw uitstrekten, naderde langzaam eene plegtige, statige optocht (*processie*), in purper en karmozijn en wit gekleed, en schitterend van robijnen en diamanten. Langzaam naderde de stoet, te midden der knielende menigte, en de galmen der hemelsche muziek, die door de gewelven rolde; zoo omringden zij den altaar van God, om de groote dienst te verrigten tot aandenken van de opstanding van Christus. Verwacht niet van mij eene bekrompene afsmeeking van den toorn des Hemels; het was eene welgemeende dienst, en gepast uitgevoerd. Maar zal ik u zeggen, welke gedachten te midden dier uitingen, en diepe buigingen en nederknielingen, te midden dier daverende koorzangen, en opstijgenden wierook, en al die omringende pracht van het tooneel, bij mij opkwamen, zal ik u zeggen wat ik daarbij dacht: — *éene zucht van berouw van zonde, éene traan van boetedoening, één nederig gebed, hoewel ontboezemd in de diepte der donkerste grafgewelven, is meer waard dan al de pracht dier luisterrijke ceremoniën, en van dien schitterend prachtigen tempel.*”

Als volksschrijver heeft Dewey zich in *Amerika* de algemeene achting verworven, gelijk Channing. Van hem verschenen achtereenvolgens eenige *Discourses on various subjects* (1835) aan zijne gemeente te *New-Bedford* voorgedragen; *Moral Views of Commerce, Society and Politics* (1838); *Discourses on Human Life* (1841); *Discourses and reviews on Questions relating controversial Theology and practical Religion* (1846). Eene uitgave van al zijne werken, waarin tevens zijne beschouwingen en opmerkingen in *Europa (the Old World and the New)*, (1836), verscheen in *Londen*, en eene andere in *Nieuw-York* (1846).

Uit deze opgave bespeurt men, dat Dewey even als

Channing, *theologische* en *staatkundige* onderwerpen beide, behandelde: godsdienst, opvoeding, zamenleving, staatkunde, zedelijkheid, vrijheid, zelfs oorlog, waren onderwerpen voor zijne pen; die allen onderwierp hij aan den toets der *Christelijke* zedekunde; maar juist ook door zulke onderwerpen werd hij een algemeen geacht schrijver des volks, die niet zonder invloed bleef op de verbetering en verheffing der volksbeschaving.

Onder de groote verscheidenheid van godsdienstige secten in *Amerika*, die men naast de *Unitariërs* en *Universallsten*, onder de niet-Evangelische rekent, behooren ook de *Swedenborgianen*, wier opgang evenwel gering mag heeten; hoezeer zij eenige mannen van naam, den hoogleeraar George Bush, te *Nieuw-York*, Dr. Young, te *Greensburg* in *Pennsylvanië*, onder hunne bekeerlingen tellen. Zie hier wat Dr. Baird van de *Swedenborgianen* zegt, dat wij meenen te moeten doen voorafgaan, alvorens George Busch, hun voornaamste voorstander, nader te leeren kennen. „In *Zweden*, gelijk men weet, ontstond deze secte. Gesticht door den baron Emanuel Swedenborg (een hoogst zonderling man, die in het midden der vorige eeuw leefde, en zich lang in *Engeland* ophield, waar hij eenigen bijval vond), belijdt zij eene leer, die eene vreemdsoortige vermenging is van de dwalingen van Sabellius (die wel een *Trias* erkende, maar Christus naast God stelde, als den *zonnestraal bij de zon*) en Arius, en nog meer met de onschriftuurlijke voorstellingen van de *Socianen*, waarbij nog het overdrevenst mysticisme of dweeperij komt.” Swedenborg meende zelfs geesten te zien. Ter verdediging hunner gevoelens, onderhouden zijne volgelingen in *Amerika*, waaronder George Bush behoort, twee of drie bladen. Deze George Bush ging echter eerst laat tot de *Swedenborgianen* over, nadat hij zich door onderscheidene theologische geschriften, eenen uitstekenden naam had verworven. Hij werd te *Norwich* (in *Vermont*) 1796 geboren, en bezocht op zijn achttiende jaar het *Dartmouth-collegie*, waar destijds ook de latere Dr. Marsh, een uitstekend geleerde, Thomas C. Upham door eenige *metaphysische* werken (*the Elements of Mental*

Philosophy etc.) en als dichter bekend, benevens Rufus Choate, een regtsgeleerde, studeerden, en zijne collegievrienden waren. Na hier met uitstekenden lof gegraduëerd te zijn, begaf Bush zich nog naar het *seminarium* te *Princeton* om zich in de godgeleerdheid te bekwamen. Nadat hij bij de *Presbyterianen* geordend was, en gedurende een jaar lang eenen leeraarsstoel in *Princeton* bekleed had, begaf hij zich als *zendeling* naar *Indiana*, waar hij in *Indianapolis* leefde, tot aan den dood zijner echtgenoot, eene dochter van Lewis Condict uit *Morristown (N. Jersey)*; zij overleed in 1827, waarna hij zich naar de oostelijke staten terug begaf.

Zijn beroep tot hoogleeraar in de *Hebreeuwse* en *Oosterse* talen aan de universiteit te *Nieuw-York* (1831), gaf hem aanleiding tot de uitgave eener *Hebreeuwse* spraakkunst, die wij, even als zijn leven van Mahomed (*Life of Mohammed*, uitmakende het 10. deel van *Harper's Family Library*), voorbijgaan, om hem in zijne dogmatische, theologische en andere geschriften van dien aard, nader te beschouwen. In het jaar 1832 gaf hij eene beroemd geworden verhandeling *over het duizendjarig rijk (Treatise on the Millennium)* in het licht, die veler aandacht trok. Hierin wordt door hem beweerd, dat het *duizendjarige* rijk, dat met de binding van den symbolischen draak der Openbaring begint, (en waardoor hij het heidendom der Romeinen verstaat), reeds voorbij is. Hij stelt den aanvang daarvan onder keizer Constantyn en de voltrekking van de binding des draaks onder Theodosius. Veelal beroept hij zich in dit betoog, waarbij wij niet verder stilstaan, op Gibbon. In het jaar 1840 begon hij de uitgave van zijne *Commentariën* over het *Oude Testament (Commentaries on the Old Testament)*, waarbij wij gaarne wat langer vertoeven. Die over *Genesis*, *Leviticus*, *Josua* en de *Regteren* hebben het licht gezien, en sommigen daarvan reeds meer dan eene uitgave beleefd. In deze werken legt hij, volgens Griswold, eene bijzondere geschiktheid (*tact*) aan den dag in het uitleggen der H. Schrift. „Daarin treft men *discussien* aan over de meest belangrijke punten der Bijbelsche wetenschap, die zich verre

uitstreken over de gewone ruimte van verklarende aantekeningen, en die inderdaad tot uitgewerkte en zeer belangrijke verhandelingen uitdijen. Onder de onderwerpen, welke daarin op die wijze behandeld worden, behooren in *Genesis*: de verzoeking en de val, de spraakverwarring van *Babel*, de profetiën van *Noach*, het karakter van *Melchisedec*, de verwoesting van *Sodom* en *Gomorra*, de geschiedenis van *Joseph*, en de profetische zegeningen van *Jacob*; in *Exodus*: de verharding van het hart van *Farao*, de wonderen der tovenaars, de wolkkolom als de zetel (*seat*) der *Schechina*, de tien geboden en de *Hebreeuwsche* theocratie; in *Leviticus*: eene duidelijke en uitvoerige opgave van de verschillende offeranden, de wet des huwelijks, handelende tevens uitvoerig over het huwelijk met eene overledene vrouws zuster; en een volledig overzicht over de Joodsche feesten. Het zesde deel dezer Commentariën bevat eene uitvoerige en geleerde verklaring van den zang van *Debora*, en eene uitvoerige overweging over den eed van *Jephtha*, ten einde te bepalen of de Joodsche krijgsheld inderdaad zijne dochter heeft opgeofferd."

De rijke inhoud dezer Commentariën, deed dezelve ook onder leeken een grooten bijval vinden. Zij werden in 1844 gevolgd door een maandschrift, *the Hierophant*, waarin hij over de profetische Symbolen, over het eindelijke *vergaan* der wereld handelt, waarbij hij echter meer gewigt aan de ontdekkingen van Newton, la Place en Herschel hecht, dan aan de Openbaring van Johannes; voorts handelt hij in den *Hierophant* in brieven aan Prof. Stuart „on the double Sense of Prophecy."

Geen geschrift echter van Bush heeft zoo vele *sensatie* verwekt, en is zoo zeer en van onderscheidene zijden bestreden geworden, als zijn *Anastasis, or the Doctrine of the Resurrection of the body rationally and spiritually considered* (1844), waarin hij de opstanding des vleesches ontkent. De veelvuldige bestrijding van dat geschrift, beantwoordde hij in een ander werk over de *Opstanding van Christus (the Resurrection of Christ)*, en over de *Ziel (the Soul, or an Inquiry into scriptural Psychology)*. Het allermeeft bleek

de *exentrieke* denkwijze van Bush uit zijnen overgang tot de dwalingen van Swedenborg, en diens volgelingen in *Amerika*. Als zoodanig trad hij op als vertaler van diens dagboek (*Diary*) en andere geschriften uit het *Latijn*, die hij door uitvoerige aantekeningen, en eene blootlegging zijner redenen van overgang, deed vergezeld gaan. In zijn laatste werk *on Mesmerism* (het dierlijk *magnetisme*), tracht hij zelfs aan te toonen, dat het voorgeven van den *Zweed*, betreffende zijnen omgang met *geesten*, volkomen geloof verdienen. Ja het schijnt, dat men zich juist van dit middel, het *Mesmerisme*, bediend heeft om de beweringen van den „wijsgeer van *Upsal*,” zooals men Swedenborg noemt, ingang te doen vinden.

Opmerkelijk is het, dat ook in ons land in de laatste jaren nog een verdediger van den „*Zweedschen dweeper*,” zoo als anderen hem noemen, is opgetreden, nl. Dr. B. F. Tydeman, tegen wien echter Dr. B. van Willes is opgekomen.

Wij gaan hier verder voorbij andere van het Christendom afwijkende secten, als de *Universalisten*, die in John Murray en Elhanan Winchester werden voorgestaan; de *Rappisten* naar George Rapp dus geheeten; de *Mormoniëten*, door zekeren Joseph Smith gesticht, en tegen welk bedrog Parley P. Pratt, eene *waarschuwend stem* (*Voice of warning*) verhief. Ook hebben wij hier geene ruimte om over de *bevende Kwakers* (of *Shakers*) te spreken, die door Anna Lee of Mrs. Stanley gesticht, thans zeer aan het afnemen zijn; terwijl John Bennet de schandelijkste bedriegerijen der *Mormoniëten* in de westelijke staten, *Illinois* (*Nauvoo*), en volgens de jongste berigten thans in *Nieuw-Mexico* (*Uttah*) schijnt voort te zetten. Zij bewijzen ons tot welke verregaande bedriegerijen en dwalingen de onbeperkte vrijheid van den *Amerikaanschen* geest aanleiding geeft, wanneer men, met ter zijde stelling van het Woord Gods, hetzij geheel of ten deele, meer steunt op de menschelijke *rede* dan op het Evangelie.

Met voorbijgaan dus van deze secten, werpen wij liever nog eenen blik op de *Amerikaansche zedeschrijvers* en *wijsgeeren*, in zooverre zij dezen naam verdienen. Wij hebben

hier voornamelijk het oog op James P. Marsh, Francis Wayland, Orestes A. Brownson, Ralph Waldo Emerson, Henry T. Tuckerman, en anderen.

De eerste, James Marsh, een neef van het Congres-lid George P. Marsh, in *Vermont*, zag te *Hartford (Vermont)* in 1794 het eerste levenslicht. Nadat hij aan het *Darmouth-collegie* gegraduëerd was (1817), zette hij zijne studiën aan het seminarium te *Andover* in de godgeleerdheid voort. Van 1823—26 bekleedde hij eenen leerstoel voor de *moderne talen* in *Hampden Sydney-collegie* in *Virginïë*; werd daarna tot president van de *Universiteit van Vermont* beroepen; doch legde weldra die betrekking neder om een' leerstoel voor de *wijsbegeerte* aan gemelde *Universiteit* te aanvaarden. Als zoodanig bezorgde hij in 1829 te *Burlington* eene *Amerikaansche* uitgave van *Cóleridge's Aids to Reflection*, met een inleidend betoog, dat veler aandacht trok, en de hoogste beginselen der wijsbegeerte ontwikkelde. Daarop volgde in 1830 voor de *practicale godgeleerdheid*: *Selections from Old English Writers*, die in 1833 door eene vertaling van *Herder* over den geest der *Hebreeuwsche* poëzy (*on the Spirit of Hebrew Poetry*), benevens onderscheidene opstellen over godsdiensdienst en wijsbegeerte, in deze en gene tijdschriften, gevolgd werden. Na zijnen dood, die in 1842 voorviel, verschenen nog zijne *Remarks on Psychology, discourses on Sin, Conscience* en andere onderwerpen in één bundel verzameld en in 1843 in *Boston* uitgegeven. Na *Edwards* wordt *James Marsh* in *Amerika* als de eerste der boven-natuurkundigen (*methaphysicians*) aangemerkt.

Francis Wayland, een paar jaren jonger dan *Marsh*, werd in 1796 in de stad *Nieuw-York* geboren. Meermalen hebben wij *Wayland*, even als *Channing* en anderen, ook op het gebied der opvoeding aangehaald. Zijne opleiding ontving hij achtereenvolgens in *Union-collegie* te *Schenectady*, en te *Andover*, waar hij in de godgeleerdheid studeerde. Nadat hij in 1826, als predikant bij de *Baptisten* te *Boston* was opgetreden, keerde hij later naar *Schenectady* terug, waar hij een leerstoel voor de wis- en natuurkunde aanvaardde, dien hij met roem bekleedde, tot dat hem in 1827

het bestuur over de *Brown-universiteit*, als president werd opgedragen.

In deze en zijne vorige betrekkingen heeft hij achterevoigens verscheidene redevoeringen, van zedekundigen en wijsgeerigen aard, zelfs over staathuishoudkundige onderwerpen, in het licht bevorderd, die wij elders zullen opgeven. Onder deze redevoeringen (*Discourses*) en verhandelingen, schijnt inzonderheid zijne verhandeling over de *verantwoordelijkheid* van den mensch (*On Human responsibility*, 1838) en de grenzen daarvan, boven anderen uit te munten. Van zijne *Grondbeginselen der zedekunde* (*Elements on Moral Science*), waarvan eene verkorting voor schoolgebruik bestaat, werden meer dan 30,000 exemplaren verkocht, gelijk van zijne *Grondbeginselen der Staathuishoudkunde* (*Elements of Political Economy*), waarvan in 1840 insgelijks eene verkorting verscheen, 12,000 exemplaren. Wayland's roem als zede- en staatkundig schrijver steunt hoofdzakelijk op deze drie werken. Als kanselredenaar heeft hij tevens eenige leerredenen (*Sermons*) uitgegeven, waaronder de bevestigings-reden van William Hague (1831), en van William R. Williams (1833). Ook heeft men van hem een leven en karakter van Nicholas Brown (1841), naar wien de *Brown-Universiteit* genoemd is, gelijk eene levensschets van William C. Goddard (1846).

Het eigenaardige van het wijsgeerige stelsel van Wayland, waarin hij geacht wordt even streng als Locke te zijn in zijnen betoogtrant, steunt hoofdzakelijk op de overeenstemming van het verstand met het zedelijk gedrag; het is eene logica toegepast op de theorie der *pligten*, waarover hij twee redevoeringen in het licht gaf, getiteld: *on the Duties of an American Citizen* (1825). Voor Amerika verdient Wayland den billijken naam van den schepper der zedekundige wetenschap, („*Creator in moral Science*”), gelijk de *Amerikanen* hem noemen. Inzonderheid wijst hij zijne landgenooten op de hooge en goddelijke waarde van den *Bijbel* en zijnen onweerstaanbaren invloed, als eene kracht Gods, verre verheven boven alle menschenlijke wijsheid, en boven elk, zelfs het voortreffelijkste voortbrengsel van den

menschelijken geest, boven de *Illiade* van Homerus zelfs Wij ontleenen daaruit eene enkele proeve over den invloed des *Bijbels*.

„Wat de magt, ik had bijna gezegd den wonderdadigen invloed betreft der *H. Schrift*, daaromtrent kan niet langer eenigen twijfel in den geest van iemand bestaan, op wien de daadzaak indruk kan maken. De waarheden des *Bijbels* hebben de magt om een innig zedelijk gevoel in den mensch te doen ontwaken, onder elke verscheidenheid van karakter, hetzij hij geleerd of onkundig, beschaafd of onbeschaafd is; zij maken slechte menschen goed, en doen een heilzaam gevoel stroommen door alle huiselijke, burgerlijke en maatschappelijke betrekkingen; zij leeren den mensch, wat regt is te beminnen, wat onregt is te haten, en elkanders welvaart te bevorderen, als kinderen van één algemeenen Vader; zij bestaren en bezeugelen de verderfelijke driften van het menschelijke hart; en doen dus den mensch vorderingen maken in de wetenschap van zich zelve te besturen, en eindelijk, zij leeren hem streven naar gelijkvormigheid aan een Wezen van oneindige heiligheid, en vervullen hem met hoop, die oneindig veel meer toebrengt tot reiniging, tot verheffing, en meer overeenstemt met zijne natuur, dan eenige andere leer, die deze wereld ooit gekend heeft; — dit zijn daadzaken even onbetwistbaar als de wetten der natuur, als de betoogen der wiskunde. Bewijzen van dit alles kunnen uit elke eeuw, uit de geschiedenis van het menschedom worden bijgebracht, sedert dat er eene Openbaring van God op aarde bestaan heeft. Wij zien de blijken daarvan overal rondom ons. Er is wel nauwelijks eene buurtschap in ons land, waar de *Bijbel* verspreid is, waarin wij niet op een vrij groot gedeelte der bevolking kunnen heenwijzen, die door zijne waarheden zijn teruggebracht van het najagen der ondeugd, en zijn onderwezen in de betrachtting van al wat zuiver, en eerlijk, en billijk is, en wel luidt.

Wij ondernemen het evenwel niet te beweren, dat deze bepaalde en bijzondere uitwerking wordt voortgebracht op ieder mensch aan wien het Evangelie wordt verkondigd. Maar wij beweren, dat het Evangelie, behalve dat het deze bijzondere vernieuwing voortbrengt, die door ons is aangeduid, bij een *gedeelte*, in eenen zeer aanmerkelijken graad, den toon verhoogt van het zedelijk gevoel door de *geheele* gemeente. Overal waar de *Bijbel* vrijelijk verspreid wordt, en waar zijne leerstellingen worden aangebragt aan het verstand der menschen, daar is het aanzien der zamenleving veranderd; de menigvuldigheid der misdaad is verminderd; de menschen beginnen de regtvaardigheid te beminnen, en regelen die naar de Wet; en eene deugdzame openbare meening (*opinion*), die strengste beschermgeest van het regt, verspreidt het schild van hare onzichtbare bescherming over een volk. Overal, waar het Evangelie gelooviglijk gebragt is aan het menschelijk hart, al is het ook onder de minstbelovende omstandigheden, heeft het, binnen één menschen-leven, de geheele inrigting der zamenleving veranderd; en zoo, binnen weinig jaren, meer voor den mensch gedaan, dan alle andere middelen, zonder hetzelfde, in eenen hebben tot stand gebragt. Ten bewijze van dit alles, behoef ik u alleen te verwijzen tot de uitwerking van het Evangelie in *Groenland*, en in *Zuid-Afrika*, op de *Societeits*-eilanden, of wel onder de oorspronkelijke bevolking van ons eigen land.

Maar voor dat ik dit gedeelte van mijn onderwerp verlaat, zal het goed zijn hier een oogenblik stil te staan, en te onderzoeken of de *Bijbel* ook niet, benevens zijnen zedelijken invloed, eenen magtigen invloed uitoefent op het verstandelijk karakter van den mensch.

En hier zal het wel nauwelijks noodig zijn, dat ik de opmerking maak, dat,

van alle boeken, waarmede de wereld, sedert de uitvinding der schrijfkunst overstroomd is, het getal derzulkten, die eenigen merkbaaren invloed op de menigte van het menschelijk karakter hebben uitgeoefend, slechts zeer gering is. Verre het grootste gedeelte is zelfs bij hunne tijdgenooten onopgemerkt en onbekend voorbij gegaan.

Niet velen hebben eenen kleinen indruk teweeg gebragt op het geslacht, dat ze heeft zien ontstaan, terwijl ze nog met dat geslacht in vergetelheid zonken. Maar na de onophoudelijke bemoeying van zes duizend jaren, hoe weinig zijn dan de werken geweest, wier roem op zulk een hechten grondslag steunde, dat die ongeschokt bleef, te midden van de rijzingen en dalingen van den stroom des tijds, en welker indruk door de opvolgende eeuwen, op de geschiedenis van ons geslacht kan worden aangewezen?"

Dat is alleen het geval met het Evangelie; daarin overtreft het verre den invloedrijken *Griekschen* zanger Home-rus, wiens invloed hier geschetst wordt.

„Wanneer dan zulke groote resultaten zijn voortgevloeid uit de ééne poging van een enkelen geest, wat mogen wij dan niet verwachten van de vereenigde pogingen van velen, die hem ten minste gelijk staan in magt over het menschelijke hart? Wanneer dat enkele genie, hoewel rondtastende in de dikke duisternis van ongerijmde afgoderij, zulk eene groote verandering voortbragt op het karakter zijner landgenooten; wat mogen wij dan niet verwachten van de algemeene verspreiding van die geschriften, wier schrijvers bezielde waren door de volle kracht van eeuwige waarheid? Wanneer de menschelijke natuur, zonder bijstand, misleid en gebonden door eene kinderachtige godenleer, zoo veel gedaan heeft, wat mogen wij dan niet hopen, van de boven-natuurlijke krachten van uitstekende geniën, welke *gesproken hebben onder de leiding van den Heiligen Geest.*”

Wij zien hieruit, welk eene waarde Francis Wayland, als wijsgeerig zedeschrijver, hecht aan de verspreiding van *Gods Woord*. Van geheel anderen aard is de wijsbegeerte van Orestes A. Brownson en Ralph Waldo Emerson.

Tot nog in deze eeuw maakte de wijsbegeerte van Locke, benevens eene geringe kennis aan de geschriften van Reid en Dugald Stuart, alle wijsbegeerte uit, die *Nieuw-Engeland* bezat. De eerste schok, die dat stelsel ontving ging uit, zoo als wij boven gezien hebben, van James Marsh, door zijne kalme en grondige inleiding tot de leerstellingen van Coleridge, voor zijne *Amerikaansche* uitgave van diens *Friends and the Aids to Reflection* geplaatst. Hierop volgde de zoo evengenoemde Brownson, met zijne lezingen en ontwikkeling van het wijsgeerige stelsel van den *Franschman* Cousin, die ook in ons land niet onbekend bleef. Men herinnert zich diens schoolbezoek in de *Nederlanden*.

Orestes A. Brownson, was, even als Marsh, een *Vermont*, in 1802 te *Windsor (Vermont)* geboren. Hij behoorde aanvankelijk tot de *Presbyterianen*, waarbij hij zelfs het predikambt bekleedde; doch werd daarna *Universalist*, welke sekte vooral in *Vermont*, waar zij eene *Universiteit* heeft, meer dan in andere Staten te huis behoort; die wel de *Heilige Schrift* als Openbaring Gods aanneemt, doch in weerwil daarvan eene *eindhertelling (restoration)* verkondigt, die zij aldus formuleert: „Wij gelooven dat er maar één God is, wiens natuur is liefde. Hij heeft zich geopenbaard in éénen Heer Jezus Christus, door éénen *Heiligen Geest*, of den Geest der genade, die *eens de gansche wereld tot heiligheid en getuk zal brengen.*” Represen-tanten dier leer waren John Murray, Winchester en Ballou, waarbij zich Brownson voor eenigen tijd aansloot. Daarna liet hij zelfs het Christendom varen en werd *Deïst*, tot welk stelsel van ongodisterij en ongodsdienstigheid (*irre-ligion*) de beroemde Jefferson, Thomas Payne (door een geschrift *de Eeuw der rede*), benevens Thomas Cooper zoo veel hadden toegebracht. Zoo verviel Brownson van de eene dwaling tot de andere, tot dat hij, bij gelegenheid, dat de Unitariër Channing eene leerrede hield ter bevestiging van Farlay (1828) getroffen, wederom tot het Christendom terugkeerde, en nu als zijn verdediger optrad tegen zekeren Abner Kneeling, een ongeloofige, die in *Boston* groot opzien baarde, door zijne *openbare* lezingen ter bestrijding der Christelijke godsdienst. Zoo wèl schijnt hij in zijn doel geslaagd te zijn, dat hij Kneeling geheel uit het veld sloeg en deze *Boston* moest verlaten.

Thans werd Brownson, wien het aan eene vaste, eigene overtuiging, aan een bepaald systeem, scheen te haperen, een bewonderaar, een aanhanger van de wijsbegeerte van den *Franschman* Victor Cousin, over wien hij lezingen hield. Cousin zelf hiermede ingenomen, vereerde zijnen volgeling als „den eersten *methaphysiker* der *Vereenigde Staten.*” Eenige artikels in den *Christian Examiner* maakten hem het eerst als wijsgeerig schrijver bekend. In 1836 volgde zijn werk: *New Views of Christianity, Society and*

the Church; terwijl een paar jaren later, 1838, door hem de *Boston Quarterly Review* gesticht, en in 1840, een werk uitgegeven werd, onder den titel van *Charles Elwood, or the Infidel converted*, eene soort van methaphysische *novelle*, waarin men meent, dat hij hoofdzakelijk zijne eigene godsdienstige twijfelingen en ervaringen heeft blootgelegd. Zijne *Review* werd later in de *Democratic Review (N. York)* zamengesmolten, waaraan hij nog eenigen tijd bleef medewerken, tot dat hij in 1844 wederom een eigen tijdschrift aanving, onder den titel van *Brownson's Quarterly Review*. Ook nu was hij weder, zoo van staatkundige, als wijsgeerige en godsdienstige inzichten veranderd; dan eens schreef hij in den geest en naar de grondstellingen van La Mennais, dan naar Jouffroy, dan weder naar Le Comte, doch zonder zijne autoriteiten te noemen, tot dat hij zich ten laatste, daar vermoedelijk geen stelsel, ook zelfs dat van Cousin niet, hem voor zijnen veranderlijken geest ruste gaf, in den schoot der geestdoodende, *Roomsche* kerk wierp, waarmede ongetwijfeld al zijne wijsbegeerte een einde nam.

Behoeven wij meer te zeggen om aan te toonen, hoe weinig wezenlijken aanleg en zelfstandigen geest Brownson aan den dag legde, om waardiglijk in den rij der *wijsgeeren* te staan? Bij ons verdient hij zelfs dien naam niet.

Een tijdgenoot van slechts een paar jaren jonger dan Brownson is Ralph Waldo Emerson, hoezeer geheel verschillend van geest en aanleg, „den *transcendentalist* bij uitnemendheid” (*par eminence*) genoemd, wien noch Coleridge, noch Cousin bevredigen konden, en die veel eer naar Fichte overhelt, hoe weinig bijval evenwel de *Duitsche* wijsbegeerte in de *Vereenigde Staten* ook vinden moge. Ralph W. Emerson is de zoon van een *Unitarisch* predikant te *Boston*, en werd in 1803 aldaar geboren, waar hij ook, nadat hij zijne studiën aan *Harvards*-universiteit in de godgeleerdheid voltrokken had, als prediker optrad. Doch weldra legde hij zijne betrekking neder, begaf zich naar het stille dorp *Concord* in de eenzaamheid, om daar de onderwerpen der godsdienst te overwegen, die hem in twijfeling hadden gebragt. Hier bereidde hij zich, op de

wijze van den *Arabischen* profeet, op nieuw voor, om later met *zijne* leerstellingen voor den dag te treden. Het eerst trok hij de aandacht door eene redevoering, getiteld: *Man-Thinking* (1837); doch beter werd hij begrepen door eene toespraak tot de *Senior*-classe van het *theologisch-collegie* te *Cambridge*.

Daarna verschenen achtereenvolgens van hem in het licht: *Literary Ethics* (1838), een werkje *Nature* (1839), *the Dial* (1840), een magazijn voor letterkunde, wijsbegeerte en godsdienst; in 1841: *the Method of Nature*, voorts *Man the Reformer*, nog drie lezingen over de tijden (*three Lectures on the Times*), benevens de eerste serie zijner *Essays*. In de daaropvolgende jaren zette hij alleen zijn *Dial* voort; doch in 1844 verschenen zijne openbare lezingen: *On New-England Reformers*, *the Young American* en *Negro-Emancipation*, benevens de tweede serie zijner *Essays*. Sedert dien tijd heeft ook hij nog lezingen gehouden over Swedenborg, Napoleon en *Nieuw-Engeland*, terwijl hij daarenboven eenen bundel gedichten (*Poems* 1846) heeft uitgegeven, die zeer geprezen worden.

Als auteur, vooral als proza-schrijver door zijne *Essays*, heeft Emerson de meeste overeenkomst met Carlyle. De *Franschman* Philarète Chasles verhaalt dienaangaande, dat de *Amerikaansche* bundel aan Carlyle in handen gekomen zijnde, deze zoodanig getroffen was over de overeenkomst met zijne eigene denkbeelden, dat hij besloot het werk van Emerson in *Londen* uit te geven. En het werk vond er bijval. Als wijsgeer evenwel verdient Emerson, naar de getuigenis der *Amerikanen* veeleer den naam van „ziener” (*seer*), dan dien van „denker;” hij redeneert niet, maar merkt alleen op; hij raadpleegt niet het verledene, maar ziet alleen voor zich; dikwijls keert hij de dingen geheel om, tegen den algemeenen geest en denkwijze in; hoezeer hij blijkbare pogingen aanwendt om de oude school der *Metaphysikers* af te breken, zoo is hij toch in zijne proeve: *Essay on the Over-Soul*, hoe onschriftmatig de titel ook zij, zoo *orthodox* als Paulus zelf. Zijne meestuitkomende leerstelling (*doctrine*), als zij dien naam verdient, komt, vol-

gens Griswold, hierop neder: „dat de *Godheid* onpersoonlijk is — louter Wezen (*mere being*), dat tot zelfbewustzijn komt in de individuën. Daarin is zijn dwaalbegrip van het *pantheïsme* onderscheiden, dat terwijl „het *pantheïsme* den mensch doet wegzinken in de natuur van God,” Emerson daarentegen „God doet wegzinken in de natuur van den *mensch*.”

Het blijkt ons hieruit wel genoegzaam tot welke ongerijmdheden men, uit zucht van verzet tegen de oude school, vervallen kan, en tevens tot welke verschillende resultaten ieders *individuële* redenering en zienswijze leiden kan. Nog eenige andere *Amerikanen* poogden zich, elk op zijne wijze, van de oude school der *metaphysica* los te maken. Wij noemen hier nog, op het voetspoor van Griswold, Dr. Walker, Hoogleeraar in de wijsbegeerte aan *Harvards*-universiteit, die voor eenige jaren eene serie van lezingen opende over de *Natuurlijke godsdienst* (*on Natural Religion*), waarin hij een eigen koers trachtte te houden tusschen de beide uitersten, doch zich in zijne algemeene beginselen het meest aansloot aan Cousin, zoo als diens stelsel door Jouffroy is gewijzigd geworden. Ook de eerw. Theodore Parker, vernemen wij, dat onder de volgelingen van den *Franschen* wijsgeer, Cousin, kan gerangschikt worden, waarbij hij zelfs de strijdigste beginselen der *Fransche* en *Duitsche* scholen, in zijnen geest tracht te vereenigen; de eerw. William B. Greene, een oorspronkelijk denker, die geen ander punt van overeenkomst met de *transcendentalisten* heeft, dan dat ook hij de beginselen van Locke verwerpt.

De omstandigheid dat het *Duitsche rationalisme* door sommige *Duitschers* in den Staat *Ohio*, en vooral te *Cincinnati*, overgeplant en verspreid werd, en zelfs tot een vernielend *atheïsme* oversloeg, gaf den Hoogl. Lyman Beecher, destijds te *Cincinnati*, de welversnedene pen in handen, om dit kwaad in eenen populairen stijl en krachtig te bestrijden; zoo door lezingen, als de uitgave van *Lectures on political Atheism*, en eene andere serie van lezingen: *Atheism considered theologically and politically*. Beide werken werden ook in *Londen* herdrukt (1853), en vinden er, gelijk die zijner

dochter Beecher Stowe, om hunne Christelijke beginselen, welverdienden bijval.

Geheel verschillend van de genoemden trad Francis Bowen op in zijn *North American Review*. Hij is de éénige, die door Friedr. Raumer, onder de rubriek der Amerikaansche wijsbegeerte, genoemd wordt, en die menig welgeschreven artikel over wijsbegeerte en letterkunde der *Amerikanen* geleverd heeft. Met zijn oordeel over den huidige toestand der Amerikaansche wijsbegeerte kunnen wij dit overzigt gevoeglijkst sluiten: wij zullen er tevens uit zien hoedanig de *Amerikanen* over de *Duitsche* wijsbegeerte denken. Ook hij verwerpt het *Duitsche atheïsme*.

„De ingenomenheid, zegt Bowen, met *Duitsche Metaphysica* brengt groot kwaad te weeg. De gewoonte, daarop bestendig te peinzen, moet een ziekelijken toestand kweken, 't zij door de algemeene eigenschappen dezer wijsgeerige handelwijze, of door de stellige rigting der voorgedragen grondstellingen. Wij hebben geen smaak voor het verijnde *Atheïsme* van Fichte, noch voor 't openlijk *Pantheïsme* van Schelling. En toch zijn er, die de werken van zulke schrijvers kennen en luide prijzen, terwijl zij zich niet schamen *Locke's* wijsbegeerte van eenen zinnelijken en vernederenden invloed te beschuldigen. Wij beoordeelen den boom naar zijne vruchten, en beweren, dat de studie der eerstgenoemden de verbeelding overspant en het oordeel verbijstert. Bij het uitdrukken van meeningen vervoert zij tot een oppermagtigen toon, en bij de wetenschappelijke onderzoekingen tot gewaagde, gedwongene en ligtsinnige voorstellingen. Zij maakt inbreuk op den grootmoedigen en algemeenen geest der bespiegelende wijsbegeerte, daar zij eene sekte van zulk een scherp en waanwijs karakter kweekt, dat zulks geene gemeenschap toelaat met vroegere arbeiders, of met hen, die thans langs een anderen weg van onderzoek, over 't geheel hetzelfde doel beoogen.

„Eene groote moeilijkheid om de wijsbegeerte van Kant te verstaan, ligt in de gebreken van zijnen stijl. Die onbestemde en toch in elkander gevlochten volzinnen, welke van de eene bladzijde tot de andere loopen, en met herhalingen en tusschenvoegsels overladen zijn, moeten de meesten terstond bij den aanvang hunner studie terugschrikken. Kant was een logisch, systematisch, diep en oorspronkelijk denker; maar de magt zijner denkbeelden en gronden was sterker dan de hem ten dienste staande middelen om ze uit te drukken, zoodat hij de woorden als teekens gebruiken moest, waardoor hij zijne meening eerder onbepaald aanduidde, dan wel helder voorstelde. De bloemen, met welke andere wijsgeeren het pad hunner onderzoekingen tooiden, miste of versmaadde hij; de lezer moest zijne *Metaphysica* als eene *Arabische* zandwoestijn doorworstelen.

„De *Duitsche* stelsels sedert Kant schiepen, onder den naam van een nieuw geloof, eene wijsbegeerte des *ongeloofs*. Onder het masker van *dogmatiek* verkondigden Fichte, Hegel, Schelling eigenlijk (althans ten opzichte der *Openbaring*) eene theorie van onvoorwaardelijke twijfeling (*scepticismus*).

„De land- en tijdgenooten van Fichte munten allen uit door de stoutheid hunner wijsgeerige onderzoekingen; maar hij ging hun te boven door eene ver-

metelheid van bespiegeling, als zoekt hij, gelijk de *Titans*, den hemel te bestoren en der Almagt grenzen voor te schrijven.

„In plaats der *nomena* en *phaenomena* van Kant, geeft Fichte ons een onvoorwaardelijk *idealismus*, Schelling een volkomen *pantheismus*, en Hegel (de laatste groote man onder de Duitsche metafysici) een volkomen *nihilismus*. Deze stelsels sluiten zich niet aan elkander, maar druischen tegen elkander in. Let men op de aanmatiging, die alle hebben, zoo is het belagchelijk met welke snelheid zij elkander opvolgen.

„Het is niet genoeg, dat men Locke het *scepticismus* van Hume en de zinnelijkheidsleer van Condillac te laste legt, maar men wijt hem ook (ten minste middellijk) de verbijsteringen eener sekte van *Duitsche* ongeloofigen; ofschoon het moeilijk zou vallen, ten opzichte van gedachten, uitdrukking en leer, een sterker contrast aan te wijzen, dan tusschen die bespiegelingen en de schriften van den vader der *Engelsche* wijsbegeerte.”

Wij zien hieruit, welken afkeer bij sommige *Amerikanen* tegen de *Duitsche* wijsbegeerte bestaat. Zonder hier in eenige weerlegging te willen treden, gelijk Raumer voor zijn vaderland deed, voegen wij alleen nog de opmerking hierbij, dat de geestelijken in *Amerika* over het algemeen afkeerig blijven van alle *wijsbegeerte*, vooral, wanneer zij zich, zoo als in *Europa*, als eene zelfstandige wetenschap zou willen afscheiden van de *godgeleerdheid*; terwijl de afwisseling en menigvaldigheid der wijsgeerige scholen zeer sterk gelaakt wordt door de *Amerikanen*, die, volgens onzen berigtgever, „de eenvoudigheid, duidelijkheid en onwankelbaarheid der theologische leerstukken daarentegen hoogelijk verheffen.” Intusschen kennen wij geen land, waar zoo vele afwijkingen en weifelingen, zoo vele theologische sekten bestaan als in *Amerika*. Bemoedigend is het evenwel, dat, te midden van alle deze verschijnselen en afwijkingen, zoowel op het gebied der godgeleerdheid, als wijsbegeerte, onder al dat onbepaalde zoeken naar waarheid, *de eeuwige rots der geopenbaarde godsdienst ongeschokt blijft staan*. Zoo weerstond zij alle vroegere en latere dwalingen van den menscheijken geest, hetzij men haar ook al door de wapenen der godgeleerdheid of der wijsbegeerte bestreed, steeds onveranderd en ongeschokt, gelijk de krachten der natuur.

§ 5.

Letterkunde en geschiedenis; — *Essays en Essayisten*; — Benjamin Franklin, zijn *Way of Wealth*, enz.; — Joseph Dennie, de *Lay-Prae-cher*; — William Wirt, *British Spy*, *Old Bachelor*; — Gulian C. Verplanck, redevoering; — Robert Walsh, *Appeal*, enz. — Alexander H. Everett, *Europa*, *America*, enz.; — Edward Everett, *Orations and Speeches*; — Hugh Swinton Legaré, onderscheidene *Essays*; — George P. Marsh, over de *Gothen*, en *Yslandsche taal*; — Henry T. Tuckerman, over *Italië* en *Sicilië*; — *Thoughts on the poets*; — E. P. Whipple, enkele onderwerpen; — letterkundige vrouwen: Miss Pennel, professorin; — Mevr. Robinson geb. Jacob, (Talvj), *Slavische en Indiaansche talen* enz.; — biografisten: Jared Sparks, levens van *Ledyard*, *Morris*, *Washington*, *Franklin*, enz.; — Irving, leven van *Christ. Columbus*, *Granada*; — William H. Prescott, *Ferdinand en Isabella*, *Mexico*; — Henry Wheaton, de *Noormannen*, *Scandinavië*; — Henry Rowe Schoolcraft, *Indiaansche volksstammen*; — Alexander Young, de *Puriteinen*; — E. B. O'Callaghan, *Nieuw-Nederland*; — Christ. Morgan en O'Callaghan, *Nieuw-York*; — George Bancroft, *Vereenigde Staten*; — Baird, Rupp, Dowling, kerkelijke geschiedenis.

Naast de vroeger behandelde poëzy en romantiek, en de godsdienstige en zedekundige litteratuur, bezitten de *Vereenigde Staten* eene soort van letteren, die, zoo het schijnt, bijzonder bemind, door velen beoefend, als een tak der verdichting, de band uitmaakt tusschen verdichting en waarheid, tusschen novelle en geschiedenis; die dan op het gebied der godsdienst, der zedekunde of wijsbegeerte, dan op dat der romantiek, der verdichting of geschiedenis zich beweegt. Wij bedoelen die soort van letteren, die door de *Amerikanen* zelf met den bescheiden titel van *Essays* (proeven) worden bestempeld; terwijl de schrijvers van zulke *proeven* zelve den naam van *Essayists* (misschien het best door *letteroefenaars* te vertalen) dragen. Henry A. Clark, noemt deze vrij onbepaalde soort van geschriften eene „*almost indefinable species of writing*,” waarschijnlijk, omdat men er tot hertoe nog geene bepaalde grenzen en strekking van kan aanwijzen. Zij zijn, zegt hij, het voortbrengsel van toegenomen welvaart en ledigen tijd, zoo al niet van de schrijvers zel-

ven, van de bevolking. Griswold beschouwt deze *Essays* als den besten maatstaf van den toestand en het karakter des volks, daarom moeten wij er hier, naast de godsdienstige en wijsgeerige letterkunde, vooral ook omdat die *Essays* veelal op het zedelijk gebied staan, onze bijzondere aandacht aan wijden. Zie hier wat deze schrijver in het algemeen er van zegt: „Zij worden veelal voortgebracht door zulke schrijvers, die zich nu en dan verpozen van openbare aangelegenheden, wanneer hunne overdenking en bespiegeling zulke krachten van den geest aanwenden, die voor het werkdadig leven zijn geoefend. Om goede *verhandelingen* te schrijven, zegt Baco, daartoe behoort ledigen tijd, zoo wel bij den schrijver als bij den lezer. De *Essay (proeve)* is meer geschikt voor het volk, wiens veerkracht en sympathie sterk en verstrooid zijn. Zij bloeit meestal, waar een zekere trap van beschaving algemeen is. Even als alle lectuur, is zij bestemd voor zulken, die gemeenzaam zijn met de eerste beginselen van wetenschap. Een tijdvak van *Essays* brak aan met de *Engelsche* schrijvers Steele en Addison in hunne tijdschriften (de *Spectator*, *Tattler*, *Guardian*), welke ter bestrijding van de dwaasheden hunner tijdgenooten werden uitgegeven. Dit tijdvak (waarin menig opstel of vertoog onder den titel van *Essay*, als: *Essay on wit*, *the pleasures* enz. het licht zag) sloot in *Amerika* af met de uitgave van de *Salmagundi* door Paulding en Irving, van de *Old Bachelor* door Wirt en zijne medearbeiders, en de *Lay Preacher* door Dennie. Een ander tijdvak begon met de driemaandelijksche tijdschriften, (*Quarterly Reviews*, waarvan *Amerika: Boston*, *Nieuw-York*, *Philadelphia*, enz. een groot aantal bezit), die, even als de *Magazijnen* een zoo groot gedeelte van de beste geschriften van den tegenwoordigen tijd hebben opgenomen. Voeg daarbij de gewoonte om, bij feestelijke gelegenheden en voor maatschappijen, zoo als die vooral in de *Vereenigde Staten* bestaan, toespraken (*Addresses*) te houden. Deze laatsten, hoofdzakelijk van geschiedkundigen en zedekundigen inhoud, zijn bij verschillende gelegenheden, door de uitstekendste geleerden, regtskundigen en staatsmannen geleverd, en maken een vrij belangrijk gedeelte uit der

Amerikaansche letterkunde." — Op deze willen wij thans onze aandacht vestigen.

Onder de *Amerikaansche Essayisten* maken de beroemde Benjamin Franklin, Joseph Dennie en William Wirt, het eerste drietal uit, waaraan Gulian C. Verplanck, meermalen genoemd, Robert Walsh en anderen zich aansluiten, die wij achtereenvolgens zullen leeren kennen.

De eerste, Benjamin Franklin, reeds boven bij de drukpers-vervolgingen in *Boston* door ons ontmoet, en dien wij later als den beroemden natuur- en staatkundige zullen leeren kennen, „die den hemel den bliksem, den tiran zijnen sceppter ontnam” ¹⁾, werd den 17. Jan. 1706 te *Boston* geboren. Hoezeer door zijnen vader voor den geestelijken stand bestemd, ontbrak het dezen aan middelen tot zijne opleiding, weshalve hij in zijne jeugd bij zijn’ broeder James in de drukkerij werkte, tot dat de bekende drukpers-vervolgingen hem noopten zich eerst naar *Nieuw-York*, daarna naar *Philadelphia* te begeven, waar hij later, onder begunstiging van den gouverneur William Keith, doch hoofdzakelijk bijgestaan door zijne vrienden, en nadat hij vooraf als drukkersgezel eenigen tijd in *Engeland* doorgebracht had, eene eigene drukkerij oprigtte. Vroeger had hij Locke, Shaftesbury en Collins leeren kennen, in *Engeland* was hij letterzetter van het werk van Wollaston, over de natuurlijke godsdienst. Daar leerde hij ook Addison’s *Spectator*, vermoedelijk ook den *Tattler* en *Guardian* kennen, en gaf nu zelf in den trant van den *Spectator* eenige geschriften uit, die als de eerste *Essays* in *Amerika*, vooral ook om den praktisch wijsgeerigen en oordeelkundigen inhoud, en om den voortreffelijken stijl, zeer populair werden. Wij noemen hier slechts zijn *Poor Richard’s Almanac*, in 1732 begonnen, dien hij 25 jaren voortzette, en waardoor hij zich onder alle volksklassen van *Amerika* bemind maakte; voorts den weg tot rijkdom (*the Way of Wealth*), waarin de wezenlijke geest van *Nieuw-*

---

1) Het beroemde gezegde van D’Alembert: *Eripuit coelo fulmen, sceptrum-que tyranniam.*

Engeland doorstraalt; de zedeleer van het schaakspel (*Morals of Chess*) en zijn fluitje (*the Whistle*) enz. Deze kleine schriften van Franklin in 1798 en 1800, ook in twee deelen in het *Hollandsch* vertaald (Groningen bij Zuidema), gelijk vroeger in 1794 door Schatz in het Hoogduitsch (2 Dln. 8°), verschenen in 1793 te Londen in twee klein 8°. deeltjes, onder den titel: *Works of the late Dr. Benjamin Franklin, consisting of his life, written by himself, together with Essays humorous, moral and literary, chiefly in the manner of the Spectator.*

Wij zien dus zijne *Essays* van humoristischen, zedekundigen en letterkundigen aard, waren hoofdzakelijk naar den trant van den *Spectator*, die ook door onzen geestigen Justus van Effen in zijnen *Spectator* tot voorbeeld gekozen werd.

Ook de tweede door ons genoemde Joseph Dennie was te *Boston* geboren, nl. 1768, en dus vele jaren jonger dan zijn voorganger Franklin: ook was hij gelukkiger dan deze in zijne opleiding, want hij studeerde en graderde aan *Harvards-universiteit* (1790). Nadat hij te *Charlestown* (*N. Hampshire*) in de balie was opgetreden, begaf hij zich naar *Walpole*, waar hij het *Farmer's Museum*, een weekblad, in het licht gaf, gelijk eene serie van *Essays*, onder den titel van *the Lay Preacher*, waardoor hij zich een gunstigen naam verwierf. In *Philadelphia*, werwaarts hij zich begeven had, bood Pickering, toen Staats-secretaris, hem eene betrekking aan, die hij bleef bekleeden tot dat zijn beschermheer aftrad uit het kabinet. Toen stichtte hij de *Portfolio*, die hij van 1801—1812, tot aan zijnen dood, voortzette. Na den dood van Brockden Brown was Dennie langen tijd de eenige letteroefenaar, en verkreeg daardoor, meer dan door de wezenlijke waarde zijner geschriften, eenen niet onbelangrijken schrijvers-roem onder de *Amerikanen*.

William Writ, de derde der overledene *Essayisten* van *Duitschen* oorsprong, was de zoon van een *Zwitserisch* landverhuizer, geboren te *Blandensburg* (*Maryland*) in 1772. Na zich in de regten geoefend te hebben, trad hij in 1792 te *Culpepper* in *Virginië*, als regtsgeleerde op. De vriend-

schap met Jefferson, Madison en andere uitstekende mannen, opende hem gelukkige vooruitzichten in zijne loopbaan. Na den dood zijner echtgenoot (eene dochter van Dr. Gilmer, van *Charlottesville*), begaf hij zich achtervolgens naar *Richmond*, *Williamsburgh* en *Norfolk*, waar hij in aanzienlijke betrekking geroepen werd. Op nieuw, met eene dochter van den kolonel Gamble, in het huwelijk getreden zijnde, schreef hij de *British Spy*, die achtervolgens in de *Virginia Argus* (1803) in het licht verscheen. In 1807 in *Richmond* teruggekeerd, nam hij onder het bestuur van den president Jefferson, aandeel aan de vermaarde regtsvervolging van Aaron Burr, waarbij hij met zoo veel welsprekendheid en kracht van zeggen optrad, dat zijn roem, na eene redevoering van vier uren, gevestigd was, en, zoo als men weet, Burr ontslagen werd. In het volgende jaar werd hij, van wege de stad *Richmond*, als afgevaardigde gekozen. Hoezeer door staatkundige bemoeijingen, zoowel ten gunste van Jefferson, als daarna van Madison, en andere beroepsbezigheden bezet, vond hij evenwel nog steeds tijd voor letteroefeningen. Met eenige vrienden, den regter Parker, Beverley Tucker, Dabney Carr en Mercer, benevens eenige anderen, besloot hij in 1809 tot de uitgave van *the Old Bachelor*, welke in de *Richmond Enquirer* verscheen. Hoewel sommigen dier vrienden een of meer *Essays* leverden, zoo vloeyde toch het grootste gedeelte van dat werk door zijne pen. De bedoeling om letterkundige kennis en smaak voor de wetenschap onder het volk, en vooral onder jonge lieden, te verspreiden en op te wekken, was allezins lofwaardig. Op zijn *leven van Patrik Henry* (1817) komen wij later terug. Inmiddels werd hij door den president Madison (1816) tot procureur van *Virginia*, en door Monroe tot procureur-generaal der Vereenigde Staten benoemd, waarom hij zijn verblijf in *Washington* vestigde, waar hij tot 1830 woonde, toen de verkiezing van Adams hem zijne betrekking deed nederleggen. Sedert dien tijd leefde hij in *Baltimore*, tot aan zijnen dood, die in 1834 voorviel, nalatende den roem van een voortreffelijk redenaar.

In zijne *Essays* schoeide hij zijne verhalen hoofdzakelijk naar *Engelsche* voorbeelden, en zoowel de *British Spy* als *Old Bachelor* bevatten enkele deelen, die eene voordeelige vergelijking, wat den stijl betreft, met de beste voortbrengselen van dien aard, sedert den tijd van Johnson, kunnen doorstaan. Inzonderheid roemt men in het eerste, den *blinden prediker (blind preacher)*, waarvan wij hier een gedeelte mededeelen om onzen lezer eenen niet onbelangrijken blik op het prediken in de wouden te verschaffen.

Het tooneel ligt in *Nieuw-York*, graafschap *Orange*.

„Het was op eenen Zondag — zegt hij, dat ik door het graafschap *Orange* reisde, toen mijn oog op een kring van paarden viel, die daar, nabij een vervallen, oud, houten huis in het woud, niet verre van den rijweg waren vastgebonden. Dewijl ik zulke dingen, op mijne reizen door deze Staten meermalen gezien had, was het mij niet moeilijk te begrijpen, dat dit eene plaats van godsdienstoefening was.

Godsvrucht alleen had mij hier moeten ophouden, om deel te nemen aan de verichtingen der vereeniging; maar ik moet belijden, dat de nieuwsgierigheid om zulk een' prediker in de wildernis te hooren, niet de minste was van mijne drijfveeren. Toen ik binnen kwam, was ik getroffen door zijn onnatuurlijk voorkomen. Hij was een rijzig en zeer mager oud man; zijn hoofd, dat door een wit linnen pet bedekt was, zijne gerimpelde handen, en zijne stem, waren allen aangedaan door den invloed eener verlamming; en slechts weinig oogenblikken waren er noodig om mij te overtuigen dat hij volalagen blind was.

De eerste gewaarwordingen, die mijne borst doorstroonden, waren die van medelijden en eerbied. Maar hoe spoedig waren al mijne gevoelens veranderd! Nimmer waren de lippen van Plato eenen honigzoekenden zwerm bijen waardiger, dan de lippen van dezen eerwaardigen man! Het was een dag van de bediening van het H. Avondmaal, en zijn onderwerp was diensvolgens het lijden van onzen Zaligmaker. Ik had het onderwerp wel duizend malen hooren behandelen: ik had gemeend, dat het reeds lang uitgeput was. Weinig dacht ik, dat ik in de wouden van *Amerika* eenen man zou ontmoeten, wiens welsprekendheid aan dit onderwerp een nieuw en verhevener licht zou bijzetten, dan waarin ik het nog ooit had beschouwd.

Toen hij van het spreekgestoelte afkwam om de geheimzinnige *symbolen* rond te deelen, heerschte er eene bijzondere, meer dan menschelijke plegtigheid in zijne houding en manieren, dat mij door merg en beenen drong en mijn geheele gestel aandeed.

Toen schetste hij een tafereel van het lijden van onzen Zaligmaker; zijn verhoor voor Pilatus; zijn opklimmen op den berg *Calvarië*; zijne kruisiging — zijnen dood. Ik kende de geheele geschiedenis; maar nooit te voren had ik de omstandigheden zoo gekozen, zoo geschikt, zoo gekleurd hooren voorstellen als toen. Alles was nieuw, het was als of ik het voor de eerste maal in mijn leven hoorde. Zijne voordragt was zoo wèl afgemeten, dat zijne stem beefde bij elke lettergreep; en ieder hart in de vergadering beefde in overeenstemming. Zijne bijzondere volzinzen bezaten die kracht van beschrijving, dat het was, als of het oorspronkelijke tooneel op dat oogenblik voor onze oogen plaats had. Wij zagen de geeseling; eene vlamme van verontwaardiging rees op in mijne ziel, en mijne handen trokken onwillekenrig en stuipachtig zamen.

Maar toen hij het geduld, de vergevende zachtheid van onzen Zaligmaker aanroerde: toen Hij, zijne heilige oogen in tranen badend ten hemel gealagen, zijne stem tot God verheffende, een zacht en liefderijk gebed om vergeving voor zijne vijanden deed: „Vader vergeef het hun, zij weten niet wat zij doen;” toen werd ook de stem des predikers, die al lang gewankeld had, al zwakker en zwakker, tot dat hare uitdrukking geheel overstelpst door zijn gevoel, werd afgebroken; hij bragt zijn zakdoek aan zijne oogen en barstte uit in een luiden en onweerstaanbaren stroom van smart. De uitwerking was onbeschrijfelijk. Het geheele huis weergalnde van zuchten, snikken en weeklagten der gemeente.

Het duurde eenigen tijd, alvorens de opschudding zoo verre bedaard was, dat hij kon vervolgen. Inderdaad, daar ik oordeelde naar de gewone, maar bedriegelijke maatstaf van mijne eigene zwakheid, begon ik in verlegenheid te geraken over de positie van den prediker. Want ik kon niet begrijpen hoe hij in staat zou wezen, zijn gehoor wederom van de hoogte neder te laten, tot welke hij het had opgewonden, zonder aan de plegtigheid en waardigheid van zijn onderwerp te kort te doen, of hen misschien door de onverwachtheid van den val te schokken. Maar — geen bezwaar, de afdaling was even treffend en verheven, als de klimming met spoed en geestdrift had plaats gehad.

De eerste spreuk, waarmede hij de indrukwekkende stilte af brak, was eene aanhaling uit Rousseau: „Socrates stierf als een wijsgeer, maar Jezus Christus „als een God.”

Ik ben niet in staat u eenig denkbeeld te geven van den indruk van dit korte gezegde, tenzij gij u de geheele manier van preeken kondet voorstellen, zoo wel als de bijzondere *crisis* van den man. Nimmer te voren had ik het volkomen verstaan, wat Demosthenes er mede bedoelde door zulk eene verlegenheid in de voordragt te weeg te brengen. Stel u voor het eerwaardige voorkomen van den blinden prediker: zijne blindheid, die u bestendiglijk den ouden Homerus, Ossian en Milton voor den geest brengt; terwijl gij met zijn werk de melankolische grootheid van hun geest verbindt, verbeeld u zijne langzame, plegtige voordragt, met den juisten nadruk, en zijne stem met eene liefelijke, bevende melodie, te hooren; breng u te binnen het toppunt van hartstogt en geestdrift, tot welke de gemeente was opgevoerd; en dan de weinige oogenblikken van angstvallige doodsche stilte, die er door het geheele huis heerschte: — terwijl de prediker nu zijn witten zakdoek (die door den heeten stroom zijner tranen doornat was) voor zijn bejaard aangezicht wegnam, en terwijl hij de bleeke hand, waarmede hij hem vasthield, uitstrekke, begon hij de spreuk: „Socrates stierf als een wijsgeer;” — dan, ophoudende, en terwijl hij zijne andere hand ophief, en ze beide zamengeslagen, met warmte en nadruk tegen de borst drukte, terwijl hij zijne oogappels, van alle licht beroofd, ten hemel hief, en zijne geheele ziel in zijne bevende stem trachtte uit te storten, riep hij: „maar Jezus Christus — als een God!” Indien hij inderdaad en in waarheid een Engel des lichts ware geweest, kon de uitwerking wel bijna niet goddelijker zijn geweest. Wat ik ooit in staat was geweest mij voor te stellen van de verhevenheid van Massillon of van de kracht van Bourdaloue, stond verre achter bij de kracht, die ik gevoelde door de voordragt van deze eenvoudige spreuk.

Als deze beschrijving op u den indruk maakt, dat deze onvergelijkelijke leeraar wel iets heeft van een ijdel tooneelmatig vertoon in zijne manieren, dan doet ze hem onregt. Nooit heb ik, in eenig ander redenaar, zulk eene vereeniging van eenvoudigheid en majesteit gezien. Hij bezit niet ééne beweging, niet ééne houding, of één nadruk van zeggen, waartoe hij niet door het gevoel, dat hij uitdrukt, geleid is. Zijn gemoed is te opregt, te ernstig, en tevens te waardig, om zich tot eenig kunstmatig vertoon te verlagen.”

Iemand, die zoodanig de kracht en uitwerking eens redenaars weet te beschrijven als Wirt, moet zelf *redenaar* zijn, waarvoor hij dan ook door de *Amerikanen* gehouden wordt.

Onder de *Essayisten* van den tegenwoordigen tijd genieten Channing, Emerson en Brownson dienzelfden roem. Omdat wij evenwel deze reeds vroeger besproken hebben, zij het genoeg hunne namen hier slechts als zoodanig te vermelden; terwijl wij ons verder bepalen moeten tot den meermaals genoemden Gulian Crommelin Verplanck, Robert Walsh, de beide Everetts, Hugh S. Legaré, Gilman en andere, nog levende *Essayisten*, straks nader te vermelden.

De eerste, Gulian C. Verplanck, die, zoo als Griswold zegt, uit het vaderland van Grotius en de Witt afstamt, wien *Nederlandsch* en *Hugenoten*-bloed door de aderen vloeit, verdient hier, ook om zijne dubbele *Nederlandsche* namen, Crommelin Verplanck, onze nadere beschouwing.

Zijn eerste levenslicht aanschouwde Verplanck in *Nieuw-York*, waar hij ook aan het *Columbia*-collegie zijne eerste vorming ontving, waarna hij, zoo het schijnt, onder de leiding van den voortreffelijken William S. Johnson, zijne verdere opleiding voor de balie, aan *Amherst-collegie* in *Connecticut*, voltooide. Daar sleet hij een zeer gelukkig tijdperk zijns levens, waarna hij nog verscheidene jaren in *Groot-Brittannië*, vervolgens in *Duitschland*, doorbragt. Inzonderheid maakte de universiteit van *Oxford*, die hij bezocht had, blijkens eene zijner redevoeringen, waarin hij van die beroemde inrigting gewaagt, grooten indruk op hem. Na zijne terugkomst in *Amerika* nam hij aandeel aan de staatkundige bewegingen van zijn vaderland, en werd in 1814 candidaat der zoogenoemde *Malcontenten*, terwijl hij de beide partijen, bekend onder den naam van *Bucktails* en *Clintonians*, in een hekelachtig geschrift bestreed, getiteld: *State Triumvirate*, zijnde een staatkundig verhaal in 1819, zonder naam in het licht verschenen.

Zijn eerste letterarbeid, die onder zijnen naam in het licht verscheen, en waarop wij straks terug komen, was eene verhandeling of redevoering (*address*) voor het geschied-

kundig genootschap te *Nieuw-York* (1818), waarvan verscheidene uitgaven het licht zagen. Een paar jaren later werd hij lid der wetgevende kamer van *Nieuw-York*, en in die betrekking werd hem inzonderheid de zorg voor de openbare opvoeding en het onderwijs opgedragen; wij hebben vroeger ¹⁾ gezien, welk eene mannentaal Crommelin Verplanck, gelijk Ellery Channing, enz. in het belang dier openbare aangelegenheid hooren liet. Inmiddels schijnt hij de staatkunde voor eenigen tijd vaarwel gezegd te hebben, toen hij het professoraat voor de bewijzen van het Christendom aan het theologisch seminarium der *Episcopalen* te *Nieuw-York* aannam. Het was juist deze betrekking, die hem aanleiding gaf tot het schrijven en later tot de uitgave zijner *Essays*, namelijk over den aard en het gebruik der verschillende bewijzen voor de geopenbaarde godsdienst (*on the Nature and Uses of the various Evidences of revealed Religion*, 1824), waarin hij op eene scherpzinnige en wijsgeerige wijze, „het „hoogste, edelste en meest algemeene bewijs van allen be- „handelt, hetwelk uit de voortreffelijkheid en goddelijkheid „der geïnselen zelve voortvloeit.”

Bij alle twijfelingen omtrent de waarheid van het Christendom, of hare verschillende opvattingen en rigtingen, die, zoo als wij zagen, de wijsbegeerte ook in *Amerika* oplevert, moet dit werk, met de uiterste schranderheid behandeld, zeker veel tot bevestiging van het *Christendom* bij velen hebben toegebracht. In 1825 verschenen echter *Essays* van eenen geheel anderen aard, over de leer der contracten of verbindtenissen (*On doctrine of Contracts*), waaruit ons blijkt, dat Verplanck zich echter niet bij uitsluiting met zijn theologisch onderwerp bezig hield.

Het was ook omtrent dezen tijd, dat Verplanck met den dichter Cullen Bryant, Sands en, zoo wij meenen, ook Irving, een vriendenkring vormde, die in 1727—1830 den *Talisman* uitgaf, waarvan vier deelen in proza en poëzy verschenen, en waarvan de werkzame Verplanck nagenoeg de helft leverde. In 1825 werd hij van wege de

---

1) Zie II. Stuk: *de School*, bl. 84 enz.

stad *Nieuw-York* achterevolgens voor acht jaren tot lid van het *Congrès* gekozen, gelijk daarna tot lid van den Senaat van *Nieuw-York*. In beide deze betrekkingen maakte hij zich door onderscheidene, later uitgegevene redevoeringen, als staatkundige bekend, en verwierf zich inzonderheid de toejuiching der *New-Yorkers*, wegens de bevordering der congres-acte op de copy-regten, waarvan hij een ijverig voorstander, de aanneming bewerkte. In 1833 gaf hij *Discourses and Addresses* in het licht, over onderwerpen der geschiedenis van *Amerika*, kunsten en letterkunde, benevens eene redevoering *on the right moral Influence and Use of the liberal Studies*. Daarop volgden in 1834 zijne verhandelingen over het verband van zeden en geleerdheid en haar onderlingen invloed (*on the connection of Morals and Learning, and their influence upon each other*). Doch het werk waardoor Verplanck hoofdzakelijk zijnen naam vereeuwigd heeft, en zich door historische en letterkundige *kritiek* heeft onderscheiden, is de kostbare en prachtige uitgave van Shakspeare, (1844—46), waartoe zijn vriend R. W. Wier de illustratiën leverde. Men houdt het daarvoor, dat *Engeland* zelf zulk eene pracht-uitgave en zulk een belangrijken *Commentaar* op dien onsterfelijken dichter niet bezit, als Verplanck bezorgd heeft, en die de *Amerikaansche* drukpers tot eene hoogte en volkomenheid heeft opgevoerd, die met alle dergelijke prachtwerken in *Europa* wedijvert, zoo niet overtreft.

In den *Talisman* legde Verplanck eene bijzondere liefde voor *Nieuw-York* aan den dag; doch het was voornamelijk in zijne vroegere redevoering voor het genootschap van *Nieuw-York*, waarin hij zich een waardig afstammeling toont van die oude *Hollanders*, die moedige en ondernemende mannen, welke den eersten grondslag gelegd hebben van de aanzienlijke stad en den magtigen staat *Nieuw-York*, en die door Irving in een zoo onverdiend bespottelijk daglicht geplaatst waren, gelijk wij gezien hebben. In deze verhandeling denkt Verplanck „die deugdzaame en verlichte mannen van *Europa*, die, voor geruimen tijd, met een profetischen blik de bestemming der nieuwe wereld beschouwden, en haar aanmerkten als de uitgekozen schuilplaats van vrijheid

en waarheid, die door eene heilige zucht gedreven waren, om dienaren te worden van den Allerhoogsten, door de zegeningen der godsdienst, der zeden, wetenschap en vrijheid over haar uit te storten."

Nadat de schrijver daarin een kort overzicht schenkt van de vorderingen der ontdekking en verovering der *Spanjaarden* in de nieuwe wereld, benevens de tafereelen van goud-dorst en wreedheid, waarmede die vergezeld gingen, levert hij eene treffende karakterschets van den Spaanschen geestelijke Las Casas, den onverschrokken verdediger der menschheid, wien hij met warmte verdedigt tegen de beschuldiging, alsof hij den barbaarschen *neger-handel* in *Amerika* zou hebben ingevoerd. Wijders spreekt hij over den beroemden wetgever Roger Williams, voor wien de eer was bewaard gebleven, dat hij het eerste praktische stelsel van *godsdiensstige* vrijheid in het leven riep; over William Penn, den stichter van *Pennsylvanië*, en den generaal Oglethorpe, van welke beide Bancroft ons in zijne geschiedenis eene afbeelding levert; Bisschop Berkeley, Thomas Hollis, en anderen, wier schitterende namen in de *Amerikaansche* geschiedenis prijken. „De geheele redevoering, zegt Griswold, is eene schitterende groep van merkwaardige historische portretten, met *Nieuw-Engeland's Puriteinsisme* op den achtergrond, behalve, waar hij den grondvester van *Rhode-Island* (Roger Williams) vermeldt; terwijl bij dat alles de schitterende schetsen der *Hollanders* uit den tijd der kolonisatie en eersten aanleg van *Nieuw-Amsterdam*, benevens de volkplanters der *Hugenoten* in *Carolina* en *Nieuw-York* op den voorgrond geplaatst worden."

Welligt hadden de *carricaturen* van Irving, waarover Verplanck zich met zoo veel regt geërgerd had, hem tot deze uitmuntende verhandeling aanleiding gegeven. Ook in ons oog doet zij zijne *Nederlandsche* afkomst niet weinig eer aan. Het *Nederlandsche* element hebben wij reeds meermalen, ook op het gebied der letteren, aangetroffen (Bleecker, Paulding, Hoffman en anderen); doch niemand is daarvoor met zoo veel kracht en waardigheid opgetreden, als Crommelin Verplanck.

Van de overige der genoemde *Essayisten*: Walsh, de Everett's, Legaré enz. was de eerste, Robert Walsh, van Iersch-katholieke afkomst, in 1782 te *Baltimore* geboren. Nadat hij eene vrije opvoeding ontvingen en verscheidene jaren in *Engeland*, *Frankrijk* en andere deelen van *Europa* doorgebracht had, keerde hij naar de *Vereenigde Staten* terug, en vestigde zijn verblijf in *Philadelphia*, waar hij zijne eerste proeven in de *Port Folio* verschijnen liet, waarna hij in 1809 zijn eerste werk over den geest en de gesteldheid van het Fransche gouvernement (*On the Genius and dispositions of the French Government*) in het licht gaf, waarin hij, als republikein, een zeer ongunstig oordeel over dat rijk aan den dag legt. In 1811 stichtte hij de *American Review*, waarin hij o. a. het leven van Alexander Hamilton in een paar artikels behandelde, terwijl een paar jaren later zijne *Essay on the future State of Europe* (1813), in den trant van zijn werk over *Frankrijk*, verscheen. Door *Engelsche* schrijvers, die de *Vereenigde Staten* in een ongunstig daglicht stelden, opgewekt, hadden Dwight en Paulding, tegen hunne vooroordeelen de pen opgevat: ook Walsh trok daartegen te velde in zijn *Appeal from the Judgments of Great-Brittain* (1819), dat tot een boekdeel van meer dan 500 blz. uitdijdde, doch waarin hij uit overdrevene partijzuocht zelfs geen enkel woord van den beroemden Jonathan Edwards repte, hetwelk de *Amerikaan* gelijk stelt aan de ongerijmdheid, over de *Grieksche* poëzy te handelen zonder van Homerus te gewagen. Met William Fry werd Walsh in 1821 de stichter der *National Gazette*, die in *Philadelphia* in het licht verscheen. Daarin werden niet slechts staatkundige, maar ook wetenschappelijke en letterkundige onderwerpen behandeld, waardoor de *Amerikaan*sche *Journalistiek* eene belangrijke schrede voorwaarts deed. Tevens leverde hij eenige welgeschrevene biographiën in de *Encyclopaedia Americana*, een geschied- en letterkundig woordenboek, in den trant der *Duitsche Real-Encyclopaedie of Conversations-Lexicon*.

Na het staken der *National Gazette* (1837), begaf Walsh zich anderwerf naar *Parijs*, waar hij, als consul der Ver-

ecnigde Staten, tevens sedert verscheidene jaren correspondent was van den *National Intelligencer*. Zijn laatste werk vóór dat hij *Amerika* verliet, bevat, onder den titel van *Didactics*, eene verzameling van zijne dagblad-artikels over onderwerpen van maatschappelijken, letter- en staatkundigen aard.

Hooger dan Walsh staan de beide Everetts, nl. Alexander H. Everett en diens jonger broeder Edward Everett, waarvan de eerste verscheidene jaren in *Nederland* doorbragt. Hun stamvader in *Amerika*, Richard Everett, was een der eerste nederzetteren in *Dedham (Massachusetts)*; hun vader Oliver Everett, sedert 1782 predikant in *Boston*, waar de eerste, Alexander, in 1790 het eerste levenslicht aanschouwde; terwijl Edward in *Dorchester*, (1794) nabij *Boston* geboren werd. Beide ontvingen hunne eerste opleiding in de *Dorchester*-school, en voltrokken daarna, zelfs in jeugdigen leeftijd, hunne studiën aan *Harvard*-collegie; de eerste voor de regten, de laatste in de godgeleerdheid. Thans liepen beider loopbaan uiteen. Alexander H. Everett, die zijne regtsgeleerde studiën onder den beroemden John Quincy Adams voltrokken had, werd in *Boston* lid van een letterkundigen kring, die de *Monthly Anthology* in het licht gaf, waarin zijne eerste proeven (*Essays*) op het gebied der letterkunde verschenen. In 1809 vergezeldde hij Adams op zijne zending naar *Rusland*, en zette in *Petersburg* zijne regtsgeleerde, staat- en letterkundige studiën voort. Ook *Londen* en *Parijs* werden daarin door hem bezocht. In de *Vereenigde Staten* teruggekeerd, werd hij (in 1812) tot secretaris van legatie in de *Nederlanden* verkozen, en volgde later (1818) den Amerikaanschen zaakgelastigde Eustis aan het hof der *Nederlanden* op, welke betrekking hij tot 1824 bleef bekleeden.

Gedurende zijn verblijf in 's *Gravenhage* hield Alexander H. Everett zich met belangrijke staatkundige en staathuishoudkundige vraagstukken bezig, ook behandelde hij menig letterkundig onderwerp voor den *North American Review*, waarvan de opnoeming alleen genoeg is om zijne veelomvattende werkzaamheid te bewijzen. In 1821 verscheen, zoo

te Londen als in Boston, zijn eerste werk: *Europe, or a general Survey of the political situation of the principal powers, with conjectures on their future Prospects*. Dit werk genoot de onderscheiding eener vertaling door den hoogleeraar Jacobi te Halle in het *Hoogduitsch*, en werd verder in het *Fransch*, zelfs in het *Spaansch*, vertaald. In het volgende jaar 1822 gaf hij in de beide steden: *New-Ideas on population, with remarks on the theories of Godwin and Malthus*. Een onderwerp, dat hij ook later nog in briefwisseling met George Tucker, hoogleeraar aan de universiteit van *Virginiz* voortzette, welke briefwisseling in 1845 door den druk werd algemeen gemaakt. De tweede uitgave van dit werk (*Boston* 1826), bevat ook eene beoordeeling van de theoriën van Say en van Sismondi. Uit de onderwerpen, die Everett gedurende zijn verblijf in de *Nederlanden* voor den *North American Review* behandelde, schijnt te blijken, dat hij zich hier voornamelijk met de *Fransche* letterkunde bezig hield; deze onderwerpen waren: de *Fransche* dramatische letterkunde, Lodewijk Bonaparte, het privaat leven van Voltaire, de letterkunde der negentiende eeuw, een gesprek over het vertegenwoordigend Bestuur (*Government*) tusschen Dr. Franklin en Montesquieu, Bernardin de St. Pierre, Mevrouw de Staël, J. J. Rousseau, Mirabeau, *Memoirs* van Mevrouw Campan; — maar ook onderwerpen als deze: *Chinesche* spraakkunst, *Degerenerando's* geschiedenis der wijsbegeerte, Schiller en Lord Byron. Door zulke onderwerpen verhief hij mede de *North American Review* tot een der beste letterkundige tijdschriften, die de *Vereenigde Staten* bezitten.

Nadat hij in 1824 ons hof verlaten had, keerde hij in *Amerika* terug, doch slechts voor korten tijd; want reeds in de lente van het volgende jaar, 1825, werd hij door den toenmaligen president Adams en den staats-secretaris Clay benoemd tot Minister in *Spanje*, ten einde te onderhandelen over de vrijverklaring der Spaansche koloniën, die zich van het moederland hadden afgescheiden. Doch deze onderhandelingen waren, in weerwil van alle bekwaamheid van Everett, vruchteloos. Ferdinand en zijne Ministers wil-

den van geene onderhandelingen met de opgestane kolonisten hooren; zelfs verklaarde de Minister Zea onbewimpeld, dat *Spanje* nooit zijne aanspraken op die bezittingen zoude opgeven. Na den val van het Ministerie Zea, wendde Everett eene nieuwe poging aan bij den hertog L'Infantado, maar even vruchteloos, omdat de Ambassadeurs van *Engeland* en *Rusland* niet dezelfde staatkunde voorstonden als *N. Amerika*. Ook in deze betrekking had de bekwame staatsman veelvuldige gelegenheid, zich met de *Europesche* staatkunde bekend te maken en die met de *Vereenigde Staten* in vergelijking te brengen. Thans gaf hij een tegenhanger van zijn vroeger werk over *Europa*, getiteld: *America, or a general Survey of the political situation of the several powers of the western continent, with conjectures of their future Prospects.* (Philadelphia 1827). Dit werk genoot geenen minderen bijval dan het eerste, en werd, vooral ook in *Engeland*, veel gelezen, en, even als zijn werk over *Europa*, in meer dan eene *Europesche* taal (*Hoogduitsch*, *Fransch*) overgezet. De voorname stelling van dit geschrift is deze: dat *Rusland*, die staatkundige kolossus, die alle magten van *Europa* verplet, en zelfs *Groot-Brittannië* bedreigt, — benevens de *Vereenigde Staten*, die als eerste volks- en vrijstaat, eenen overwegenden invloed hebben op het westelijke vastland, de beide voornaamste magten uitmaken in de beschaafde, Christelijke wereld; dat alle Staten in het oude en nieuwe vastland, noodwendiglijk staan onder den invloed van een dezer beide magten. Dat dit werk grondige beschouwingen, inzonderheid nopens de toekomst van *Amerika* bevat, is algemeen erkend geworden.

Bij zijne staatkundige bezigheden vond Everett ook hier, in *Spanje*, gelijk vroeger in *Nederland*, nog tijd voor *letterkundige* uitspanningen, gelijk ook om mannen als zijne landgenooten Washington Irving, Prescott en Longfellow in hunne letterkundige nasporingen behulpzaam te zijn. De vruchten van het verblijf van Irving in *Spanje* hebben wij reeds ten deele beschouwd en zullen die ook nog nader leeren kennen. In *Spanje* schreef Everett voor de *North American Review*, over de navolgende onderwerpen: M' Cul-

loch's staathuishoudkunde, over den *Gil-blas*, de brieven van den baron de Stael over *Engeland, Paraguay*; de kunst om gelukkig te worden, de staatkunde van *Europa*, de zeden der *Chinezen*, over Irving's *Columbus*, over de staathuishoudkunde van Malthus, over de wijsbegeerte van Cousin, alsmede over Canova.

In 1829 op nieuw naar de *Vereenigde Staten* teruggekeerd, besloot hij zich hoofdzakelijk aan de beoefening der letteren te wijden. Hij werd nu eigenaar en uitgever van den meermalen genoemden *North American Review*, waarin onderscheidene belangrijke artikels van zijne hand verschenen, waaronder wij opmerken: over Henry Clay, het karakter van Jefferson, Dr. Channing, Thomas Carlyle en anderen. De groote verscheidenheid van onderwerpen getuigen van zijnen veel omvattenden geest. Weldra echter werd Everett op nieuw in staatsbetrekkingen geroepen, als lid van den Senaat van *Massachusetts* (1830—35). Daarenboven hield hij bij onderscheidene gelegenheden staat- en letterkundige toespraken (*addresses*) en redevoeringen, die, grootendeels allen in het licht verschenen, door Griswold vermeld worden, en, even als zijne bijdragen in de *Boston Quarterly Review* en de *Democratic Review*, van zijne onvermoeid vruchtbare pen getuigen. De Hoogduitsche letterkunde: Schiller, Goethe, Burger's *Leonore*, (*the Spectre Bridegroom*) en andere onderwerpen, maakten *Amerika* bekend met hetgeen *Duitschland* voortreffelijks bezit. Sedert de president Jackson het eerste tijdperk van zijn bestuur sloot, koos Everett de democratische partij, wier beginse-len hij meermalen en bij onderscheidene gelegenheden met warmte voorstond, en aan wier belangen de *Democratic Review* gewijd was.

Hoezeer van 1830 tot 1835 in onderscheidene staatsbetrekkingen geroepen, liet hij zich toch niet geheel van zijne veelvuldige letteroefeningen aftrekken. Onderscheidene staatkundige toespraken en letterkundige redevoeringen (*Addresses and Orations*) voor maatschappijen en weldadige inrigtingen getuigen van zijne steeds veel omvattende werkzaamheid. Wij noemen hier slechts eenige onderwerpen, als: over de

vorderingen en grenzen van de verbetering der maatschappij; den staat van de beschaafde letterkunde in *Engeland* en de *Vereenigde Staten* (*Polite Literature in England and the United States*), over het zedelijk karakter der letterkunde in de vorige en tegenwoordige eeuw, (*Moral Character of the Literature of the last and present century*), letterkundig karakter der H. Schrift (*Literary Character of the Scriptures*), over de vorderingen der zedekundige wetenschap (*Progress of Moral science*) en verscheidene anderen.

Het is uit eene dezer redevoeringen over de letterkunde, dat wij de navolgende *proeve* ontleenen, die ons tevens aan eenige uitstekende namen der vroegere stichters der *Amerikaansche* vrijstaten herinnert.

„*Onafhankelijkheid* en *vrijheid*, zegt hij, die groote staatkundige voorwerpen, thans het eigendom van alle gemeenten, zijn ons door onze roemrijke voorvaderen verzekerd geworden. In dit opzigt rust op ons alleen de pligt te *behouden* en onverminderd aan ons nagelacht de erfenis over te brengen, die onze vaderen ons hebben nagelaten. Op het tegenwoordige en de volgende geslachten rust de gemakkelijker taak, om het aanzienlijke gebouw van onzen roem, door de verrijking met kunsten en wetenschappen verder op te trekken. Ons *Sparta* is van een edelen aard; dat wij dan onze beste krachten daaraan besteden.

Ik wensch evenwel niet, dat men mij zoo verstaat, dat ik daarmede zou te kennen geven, dat de beoefening van letteren of fraaie kunsten des levens, in eenig tijdvak onzes levens, geheel vreemd zoude geweest zijn aan het volk van dit land. De stichters der koloniën, de Winthorps, de Smiths, de Raleighs, de Penns, de Oglethorpe's, behoorden onder de uitstekendste geleerden en deftigste schrijvers, zoowel als tot de uitmuntendste en zuiverste gepieën van hunnen tijd. Hunne opvolgers hebben in dit opzigt, bestendiglijk den hoogen trap gehandhaafd, die door de stichters gelegd was. *Opvoeding* en *godsdiens*, — die beide groote voorwerpen van de zorg van verstandige en beschaafde mannen — hebben altijd hunne uitstekendste aandacht getrokken. De voornaamste staatalieden der revolutie waren mannen van hooge letterkundige beschaving; hunne openbare gedenkschriften (*documents*) werden door Lord Chattam geacht, de keurigste proeven van *Grieksche* en *Romeinsche* schranderheid te evenaren. Elk geslacht van ons land heeft in groote hoeveelheid uitstekende schrijvers voortgebracht. Behoef ik hier namen te noemen om dit te bewijzen? Herinner u de Edward's, die in dit verwijderde gewest de banier der regtzinnigheid ophief voor het verlichte *Europa* zelfs. Herinner u Franklin, die de natuurkundigen der oude wereld in de diepste geheimen der wetenschap en der staat-huishoudkunde, hare schrijvers in de vormen der taal, onderrigtte. Denk onder het tegenwoordige geslacht aan uwe Irvings, uwe Coopers, uwe Bryants, en hunne uitstekende tijdgenooten; deze vormen misschien het grootste gesternte, dat aan onzen letterkundigen hemel schijnt, sedert de grootere lichten, waarop ik uwe aandacht gevestigd heb, hebben uitgeschenen; terwijl het hooger gebied der wis-, zede- en staatkundige wetenschap, met geen minder roem wordt ingenomen, door uwe Bowditch'es,

uwe Adams'en, uwe Channing's, uwe Wayland's en uwe Webster's." (onlangs, gelijk Cooper overleden).

„In dit opzigt dan, hebben onze vaders het hunne gedaan, ook onze vrienden van het tegenwoordige geslacht brengen het hunne toe, en zij doen het goed. Maar tot hiertoe is de betrekkelijke gesteldheid van *Engeland* en de *Vereenigde Staten* zoodanig geweest, dat onze evenredige bijdragen tot de algemeene letterkunde, natuurlijk slechts gering was, in vergelijking met die van *Engeland*. Dat rijk is door zijne groote meerderheid in rijkdom en bevolking, natuurlijker wijze, de hoofdmarkt van wetenschap en geleerdheid. Maar dit alles verandert spoedig. Reeds nadert gij de hoogte, waarop rijkdom en bevolking die van *Engeland* zullen evenaren. De ongemeen snelle toeneming uwer vorderingen zullen, op geen verwijderd tijdstip zelfs, u den voorrang schenken. Dan zal het ook tot uwe taak behooren de leiding in kunsten en wetenschappen, in letteren zoowel als in beschaving op u te nemen, en den toon aan te geven in taal en letterkunde. Laat het uwe zorg en streven zijn om u die hooge roeping niet onwaardig te toonen, — om de eer der nieuwe wereld in den edelen en vriendschappelijken wijdfijver met de oude wereld te handhaven.”

Men ziet uit deze aangehaalde woorden welk een edel streven den *Amerikaanschen* letterkundigen beoefenaar der wetenschap bezielt. In den winter van 1840 hield Everett, van wege het gouvernement, zijn verblijf op *Cuba*; doch werd van daar teruggeroepen door zijne benoeming tot president van *Jeffersons-collegie* in *Louisiana*, welke betrekking hij echter slechts korten tijd bekleedde. In 1841, begaf hij zich, ter bevordering zijner gezondheid, weder naar *Nieuw-Engeland*. Daar gaf hij in 1845 zijne *Critical and miscellaneous Essays*, benevens eenige gedichten in het licht. Een tweede deel verscheen in 1847.

Spoedig na de terugkomst van Caleb Cushing van zijne zending naar *China*, werd Everett, die vroeger over de *Chinesche* taal en zeden geschreven had, tot gevolmagtigd Minister in dat rijk benoemd; weshalve hij zich in 1846 in den zomer derwaarts begaf, en, zoo wij ons niet bedriegen, sedert zijne gelukkige aankomst aldaar, zijn verblijf in *Canton* hield.

Zijn broeder Edward Everett, koos, zoo als wij boven gezien hebben, aanvankelijk de godgeleerde studie, en werd, na de voltrekking daarvan, tot opvolger van den jeugdigen en welsprekenden Buckminster in *Boston* beroepen. In deze betrekking, waarin hij als voortreffelijk redenaar optrad, ondernam hij ook de uitgave van een werk: de verdediging van het Christendom (*Defence of Christianity*), en

zulks naar aanleiding van een werk, *the grounds of Christianity examined*, toen pas in het licht verschenen.

In 1815 tot Hoogleeraar voor de *Grieksche* en *Latijnsche* taal- en letterkunde aan *Harvard*-universiteit benoemd zijnde, nam hij het besluit vooraf *Europa* te gaan bezoeken, zoowel voor zijne gezondheid als om zich met de geleerde inrigtingen der oude wereld bekend te maken. Zijn voornemen was zich onmiddelijk naar *Duitschland* te begeven; doch in *Liverpool* aankomende, vernam hij de ontvlugting van *Napoleon* van *Elba*, en vervolgde nu eerst zijne reize na den beroemden wereldslag van *Waterloo*. Toen begaf hij zich, eerst naar *Göttingen*, waar mannen als *Grimm* en *Dahlman* eenen uitstekenden roem genoten: hier maakte hij zich vooral met de *Hoogduitsche* taal bekend, en bezocht daarna ook nog andere geleerde inrigtingen van *Duitschland*. Vervolgens begaf hij zich, in den herfst van 1817, naar *Parijs*, waar hij zich almede voor zijne betrekking voorbereidde, en kennis maakte met den beroemden *Coray*, wiens geschriften zoo veel tot het herstel van *Griekenland* hebben bijgebracht. Den volgenden zomer bragt hij wederom in *Engeland*, verder in *Schotland* en *Wallis* door, waarna hij zich op nieuw naar *Frankrijk*, vervolgens naar *Zwitserland* en *Italië*, naar *Rome* begaf, en den beroemden *Canova* leerde kennen, die zich juist toen met een standbeeld van *Washington* bezig hield. In *Rome* had hij toegang tot de beroemde boekerij van het *Vaticaan*, waar hij zijne studiën in de oude letterkunde voortzette. Eindelijk met brieven van aanbeveling van *Lord Byron* aan *Ali Pacha* voorzien, begaf hij zich in de lente van 1819 naar de *Jonische*-eilanden, *Griekenland*, *Troye*, *Constantinopel*, *Adrianopel*, en nam zijne terugreize over *Weenen*, *Parijs* en *Londen*, naar de *Vereenigde Staten*, hebbende thans vier en een half jaar in *Europa* doorgebracht, die hij hoofdzakelijk in letterkundig onderzoek en studiën had gesleten.

Zóó toegerust, aanvaardde hij nu zijne betrekking aan *Harvard*-universiteit, waar hij lezingen gaf over *Grieksche* geschiedenis, oudheden en kunst; terwijl hij voor de taal

het werk van Buttmann, benevens een van Jacobs, voor het gebruik op Amerikaansche collegiën bearbeidde.

Met zijn broeder Alexander H. Everett, arbeidde hij daarenboven, sedert 1820 aan de *North American Review*, welke voortaan onder hunne leiding in het licht verscheen. Men kent de vruchtbare pen zijns broeders voor dit tijdschrift, die van Edward Everett leverde ongeveer de helft van alle artikels, zoolang dit werk onder hunne leiding stond; zoodat men het als een wezenlijk verlies voor de *letteren* aanmerkte, toen hij tot lid voor het *Congres* gekozen, de pen moest nederleggen, om zich aan staatkundige aangelegenheden te wijden. Tien jaren had Everett in het huis der vertegenwoordigers doorgebracht, toen hij in 1836 tot gouverneur van *Massachusetts* gekozen werd, welke aanzienlijke betrekking hij ook in 1837, 38 en 39 bekleedde.

Dat hem in die aanzienlijke staatsbetrekkingen weinig ledigen tijd voor letteroefeningen overbleef, behoeft nauwelijks gezegd, evenwel schreef hij nu en dan nog voor den *Review* over onderwerpen van de grootste verscheidenheid, die van zijne veelomvattende geleerdheid getuigen. Inzonderheid verdienen hier gemeld te worden eene serie van artikelen ten behoeve van *Griekenland*, waardoor hij ook de *Vereenigde Staten* met geestdrift voor hunne onafhankelijkheid en vrijverklaring van *Turksche* overheersching stemde. — In 1836, verscheen van zijne hand eene verzameling van zeven en twintig redevoeringen en toespraken (*Oration and Speeches*), door hem bij verschillende gelegenheden en feestelijkheden uitgesproken. Deze bundel bevat, o. a. eene redevoering over de landing der *Pelgrim-vaders*, vermoedelijk dezelfde, die reeds vroeger onder den titel: *An Oration delivered at Plymouth*, (Boston 1824) in het licht verscheenen was. Daarin gewaagt hij over de oorzaken, welke die moedige mannen als eerste nederzetteren naar de *Amerikaansche* stranden hebben overgevoerd; terwijl hij verder met levendige kleuren, de moeilijkheden en bezwaren schetst, die zij hebben door te worstelen gehad. Bewonderenswaardig was hun moed en vertrouwen, waarmede zij ook voor zichzelf en hunne afstammelingen, benevens duizendtal-

len, die hen later volgden, den weg hebben gebaad en den grond hebben gelegd tot een vrij en onafhankelijk volksbestaan. Verdere onderwerpen in dezen bundel behandeld, zijn de aankomst van Winthrop, de veldslagen of gevechten van *Concord*, *Lexington*, *Bunker Hill* en *Bloody Brook*. Overigens bevat deze verzameling onderscheidene toespraken, bij gelegenheid van openbare maaltijden gehouden, die aan Everett werden aangeboden, als te *Nashville* in *Tennessee*, te *Lexington* in *Kentucky* en andere plaatsen, op zijne reis door het *Mississippi*-dal naar *Nieuw-Orleans* in 1829. Eene vroeger door hem gehoudene redevoering te *Cambridge*, bij gelegenheid dat Lafayette in 1824 eene reis door de *Vereenigde Staten* deed, verscheen in dat jaar in het licht, onder den titel: *An Oration pronounced at Cambridge, before the Phi Beta Kappa Society*, (Boston 1824). In deze redevoering voor den luisterrijken *gast der natie*, die met Washington het zijne had toegebracht, tot vestiging der vrijstaten, toont hij op eene welsprekende wijze aan, hoezeer de tegenwoordige toestand der vrijgestredene staten, en de toekomst, die men te gemoet gaat, in staat zijn, den geest te verheugen en al zijne vermogens op te wekken tot ontwikkeling van den menschelijken geest. Daarin toont hij aan, hoe dat een land als *Amerika*, waar niets aan het toeval der geboorte wordt toegekend, waar iedereen naar betrekkingen van eer kan streven, en de familie-belangen zonder invloed zijn; maar, waar alles afhangt van eerlijke en persoonlijke pogingen, — krachtigen invloed moet uitoefenen op de verhooging en uitbreiding van de krachten des volks; hoe ook de meest verspreide bekwaamheden, door zulk een toestand als door eene tooverkracht moeten worden samengetrokken. Wijders toont hij aan, dat in de kleinste staten zelfs door één algemeen belang zamen verbonden, de overheersching der magt onmogelijk, en de vorderingen der beschaving gemakkelijk zijn; dat het despotisme der algemeene opinie verwijderd, de vrijheid van denken en drukpers verzekerd is, en de naijver aangemoedigd en in werking gehouden wordt.

Wanneer Everett zijne staatkundige toespraken, sedert

1836 gehouden, wilde verzamelen, kon hij voorzeker een tweeden bundel laten volgen, niet minder belangrijk dan de eerste; doch tot hiertoe bleef het bij dien eenen. In 1841 werd hij tot gevolmagtigd Minister aan het hof te *Londen* benoemd, waar de universiteit van *Cambridge*, om hem te vereeren, hem de waardigheid van *Doctor* in de regten opdroeg. Bij zijne terugkeer in de *Vereenigde Staten*, werd hij tot president van *Harvard*-universiteit te *Cambridge* benoemd, welke betrekking hij in April 1846 aanvaardde. Deze betrekking plaatste hem aan het hoofd van de oudste en aanzienlijkste geleerde inrigting in *Amerika*, die wij vroeger hebben leeren kennen, en waar hij en zijn broeder *Alexander* de eerste grondslagen gelegd hadden voor die schitterende loopbanen, die beiden tot hiertoe hebben afgelegd. Na den dood van den beroemden staats-minister *Webster*, wiens dood in dit jaar (1852) inviel, toen hij als kandidaat voor het presidentschap, die betrekking aan *Pierce* overliet, werd *Everett* door den toen nog besturende president *Fillmore* tot het ministerie geroepen, om *Webster* als *Minister* van buitenlandsche zaken op te volgen. In deze betrekking, zoo berigt men, schreef hij een krachtig vertoog aan den Groot-hertog van *Toscane*, tegen de geloofsvervolgingen der ongelukkige *Madiai's*. Ook in *Amerika* is, gelijk in geheel *Europa*, een kreet van verontwaardiging tegen die Toscaansche schending van gewetensvrijheid opgegaan. Geen wonder dat eene Unie, als de Amerikaansche, en dat mannen als *Fillmore* en *Everett*, zich die zaak aantrokken.

Gelijk *Verplanck* van *Nederlandsche*, zoo was *Hugh Swinton Legaré* van *Fransche* afkomst, wiens voorouders zich reeds ten jare 1695 als *Hugenoten* in *Zuid-Carolina* vestigden. In 1797 te *Charleston* geboren, ontving hij ook aldaar, vooral onder den geleerden *Mitchell King*, zijne eerste vorming, waarna hij zijne verdere studiën aan het collegie te *Columbia* in *Zuid-Carolina* voltrokken hebbende, weder naar *Charleston* terugkeerde, om onder *King* zich verder in de regten te oefenen. Reeds gedurende zijn verblijf in *Columbia* las hij schrijvers als de navolgenden: *White-*

lock, Prynne, Harrington, Sidney, benevens Hobbes en Clarendon, later ook Locke en Hoadly. Daarenboven schenen vooral Milton en Shakspeare zijnen bijzonderen smaak te voeden; hoezeer hij ook *Italiaansche*, *Fransche* en *Hoogduitsche* schrijvers in hunne eigene taal las. Na tot de balie te zijn toegelaten, begaven Legaré en Preston, zijn akademievriend, zich in den zomer van 1818 naar *Parijs*, waar de eerste zich vooral ook nog in de *Fransche* en *Italiaansche* talen oefende. In het volgende jaar begaven beide vrienden zich naar *Edinburg*, waar Legaré zich hoofdzakelijk met de studie der regtsgeleerde wijsbegeerte (*Juridical Philosophy*) bezig hield. Na verder *Schotland*, *Engeland*, en andermaal *Frankrijk*, ook *België*, *Holland*, de *Rijnstrekten*, en *Zwitserland* bezocht en doorgereisd te hebben, keerde hij naar de *Vereenigde Staten*, en, over *Nieuw-York* en *Washington*, naar zijne geboortestad terug.

Aanvankelijk leefde hij nu op *John's-eiland*, op het landgoed zijner moeder als planter, doch werd weldra tot lid der wetgevende vergadering gekozen (1824), en in 1830 werd hij tot procureur-generaal van den Staat benoemd. In weêrwil zijner staatkundige betnoeiingen stichtte hij in 1827 de *Southern Quarterly Review*, waarin hij zijne staatkundige inzichten en letterkundige studiën mededeelde. Onder de meest geprezene onderwerpen, die daarin van zijne hand verschenen, behooren die over klassieke geleerdheid (*Classical Learning*), over Romeinsche letterkunde (*Roman Literature*), Cicero *de Republica*, de staathuishoudkunde van *Athene* (*the public Economy of Athens*), wijders over het leven en de werken van D'Aguesseau, Jeremy Bentham, Philip Sidney, het karakter en de denkwijze van Lord Byron, de reizen van Hall, die van den Hertog van *Saxen-Weimar* en anderen, waardoor hij zich waardiglijk in de rij der *Essayisten* plaatste.

Het was aan den toenmaligen Secretaris van staat, Livingston, dat hij de benoeming te danken had als *Chargé d'affaires* aan het hof te *Brussel*, waar hij in de lente van 1833 als zoodanig optrad en tot 1836 in die betrekking bleef. In de *Vereenigde Staten* teruggekeerd, werd hij, tijdens

het presidentschap van Martin van Buren, tot lid van het Congres verkozen; terwijl hij, na den dood van diens opvolger, den generaal Harrison (1841), door den president Tyler, tot procureur-generaal der *Vereenigde Staten* benoemd werd, in welke betrekking hij vele bekwaamheid aan den dag legde, en, toen Daniel Webster, dien wij later zullen leeren kennen, zijne kabinets-betrekking nederlegde, werd hij zelfs door Tyler ook tot Secretaris van staat, *ad interim* benoemd. Ook in die dubbele betrekking legde hij groote werkzaamheid aan den dag, toen de dood hem in 1843 op eene reis met den president, om de inwijding van het gedenkteeken te *Bunker Hill* bij te wonen, ten huize van zijnen vriend George Ticknor, te *Boston*, uit zijn werkzaam leven wegrukte.

Tot die werkzaamheid behoorden onder van Buren, ook nog zijne letteroefeningen, zijne proeven in de *New-York Review*, als: de geschiedenis der staatsregeling in Griekenland (*Constitutional History of Greece*); de beschouwing van Demosthenes, als mensch, redenaar en staatsman; de oorsprong, geschiedenis en invloed der Romeinsche wetgeving (*the Origin, History and Influence of Roman Legislation*). Na zijnen dood verscheen eene verzameling der geschriften van Legaré in twee lijvige 8°. boekdeelen, te *Charleston* (1846) in het licht, bevattende o. a. een dagboek (*Diary*) in *Brussel* gehouden, een reisverhaal langs den Rijn (*Journal on the Rhine*), benevens uittreksels uit zijne bijzondere en diplomatieke briefwisseling, redevoeringen en gehoudene toespraken (*Orations and Speeches*), waardoor zijn naam wel onder de Amerikaansche *Essayisten* zal blijven voortleven.

Andere reeds vroeger door ons vermelde schrijvers, als Brownson, Emerson en Bowen, die wij hier andermaal, onder de *Essayisten*, aantreffen, moeten wij voorbijgaan: dit is ook het geval met Samuel Gilman, wiens humoristische schildering van het landleven in *Nieuw-Engeland* (*Memoirs of a New-England Village Choir*), wij hier slechts even vermelden kunnen. Ook George P. Marsh, Prof. Felton, aan *Harvard*-universiteit, de eerwaarde Hawks, George S. Hillard, die over de roeping van den dichter

(*Mission of the Poet*), gelijk Charles Sumner, over de grootheid der volken (*the grandeur of Nations*) schreef, en verscheidene anderen, Hoffman, Wilde, Fay enz., worden onder de *Essayisten* gerangschikt; terwijl wij deze en anderen voorbijgaan, willen wij nog eenige nadere kennis maken met George P. Marsh, Henry T. Tuckerman en E. P. Whipple, gelijk de beroemde schrijfster Talvj (Mevr. Robinson, geb. Jacob).

De eerste George P. Marsh, een neef van den reeds vermelden James Marsh, president der universiteit van Vermont te Burlington, zag in 1801 het eerste levenslicht in het bekoorlijke dorp Woodstock in den staat Vermont, en legde de eerste grondslagen zijner studiën aan het Dartmouths-collegie, waarna hij zich ook nog naar Burlington begaf om er zijne studiën te voltrekken. Geen Amerikaan schijnt met zoo vele liefde voor Noord-Europesche taalstudie en letteren bezielde als George Marsh, ten zij men in dat opzigt met hem Henry Wheaton moet gelijkstellen. Inzonderheid zijn het de *Gothen*, en, wat hij het *Gothisme* noemt, (d. i. het *Gothische* element in tegenoverstelling van het *Romanisme*), wat hem in zijne geschiedkundige nasporingen bezig hield. Dit blijkt onder anderen uit zijn werk *the Goths in New-England*, in 1836 uitgegeven. Tot deze soort van studiën behoort ook zijne oud-noordsche of Yslandsche spraakkunst (*Compendious Grammar of the Old Northern or Icelandic Grammar*), naar het beroemde werk van Rask. In het eerste dier beide werken beschouwt hij de *Gothen* en hunne karakters in tegenoverstelling der Romeinen op eene treffende wijze, en vervolgt hun beginsel en den invloed van hun karakter zelfs in *Nieuw-Engeland*, onder de *Puriteinen*, die door den *Mayflower* aldaar het eerst werden aangebragt. Niemand is er zoowel in geslaagd om de beginselen van het karakter der *Nieuw-Engelanders* op te sporen, als Marsh, die ons daarin aantoot, wat onder alle wijzigingen van klimaat en omstandigheden, als voorbijgaand, wat als blijvend moet worden aangemerkt.

Terwijl George Marsh, zich met de noordsche taal- en letterstudie bezig hield, bepaalde Noah Webster zich

met een voorbeeldeloos geduld tot de *Engelsche* taal, waarin hij de Engelschen, zelfs Johnson en Walker voorbijstreefde. Wij kunnen hier niet bepalen of Noah Webster een afstammeling was van John Webster, een der voornaamste nederzetteren in *Hartford*, in 1656 gouverneur van *Connecticut*, die zich later naar *Massachusetts* begaf en aldaar overleed in 1765; ook is het ons niet gebleken of hij al of niet met den later te vermelden, beroemden Daniel Webster verwant is. Noah overleed voor verscheidene jaren, en heeft zich inzonderheid op het gebied van opvoeding en onderwijs, door een aantal nuttige geschriften bekend gemaakt. Maar geen zijner werken overtreft zijn groote *American Dictionary of the English Language*, waarvan ik de kennis aan onzen Nederlandschen zaakgelastigde in de *Verenigde Staten*, baron de Testas verschuldigd ben. Aan dit werk besteedde Webster dertig jaren arbeids, maar bragt daardoor dit woordenboek ook tot eene volledigheid zoo als geen *Engelsch* schrijver vóór hem bereikte. Om zich van dien letterarbeid en het onvermoeide geduld des schrijvers eenig denkbeeld te vormen, zal het genoeg zijn te zeggen, dat dit werk in de nieuwe imperiaal 8°. uitgave (de eerste is in 4°.) 85,000 woorden bevat; 40,000 woorden meer dan in eenig ander werk van dien aard, en 12,000 meer dan in de eerste 4°. uitgave. Deze nieuwe uitgave bevat eene *Inleiding* over den oorsprong, de geschiedenis en het verband der talen van westelijk *Azië* en *Europa*; eene uiteenzetting der beginselen, waardoor zich de talen gevormd hebben. Voor de afleiding der woorden van twintig talen in *Europa* en *Azië*, de spelling in verband tot de afleiding; de uitspraak, en eene nauwkeurige en duidelijke bepaling of omschrijving der woorden, benevens hun gebruik, wordt dit werk in *Amerika* in meest alle scholen, akademiën en collegiën gebruikt. Van de algemeene achting, die Noah Webster genoot, getuigt Palmer Putnam, die ons verhaalt, dat hij als „een waar weldoener van zijn vaderland geëerd werd.” Bij zijne begrafenis volgden ongeveer 500 jonge dochters uit de scholen zijner sterfplaats, het lijk in eenen langen optogt ten

grave, waaraan zich de inwoners der plaats aansloten, om bij het graf eene welsprekende lofredde te hooren uitspreken op Webster's deugden.

Gelijk Marsh zijne studiën tot het noorden van *Europa*, tot *Ysland*, bepaalde, zoo Tuckerman veelal tot het zuiden, tot *Italië* en *Sicilië*. Deze Henry T. Tuckerman, een der meest geachte *Essayisten* van den tegenwoordigen tijd, en tevens geen onbelangrijk dichter, was in 1813 te *Boston* geboren. Zijne zwakke gezondheid, die voor hem eene belemmering was in de voltrekking zijner studiën, noopte hem bij herhaling het zuidelijk gedeelte van *Europa* te bezoeken; eerst in 1833, toen hij *Italië* bezocht, daarna andermaal in 1837, toen hij zich naar de middellandsche zee, *Gibraltar*, *Malta* en *Sicilië* begaf. Na eenen winter in *Palermo* te hebben doorgebracht, begaf hij zich naar *Florence*. Dit verblijf in het zuiden van *Europa*, gaf hem de navolgende werken in de pen; in 1835: het *Schetsboek van Italië* (*the Italian Sketch-book*), waarvan in 1837 eene tweede uitgave verscheen; en in 1839: *Isabel, or Sicily, a Pilgrimage*, waarin hij den indruk schetst, dien zijn verblijf in *Italië* en op *Sicilië* op zijn gemoed heeft gemaakt.

In 1841 gaf hij een mengelwerk onder den titel: *Rambles and Reveries*, gelijk in 1846 zijne *Thoughts on the Poëts*. Dit laatste werk bevat proeven over zes en twintig, zoo *Italiaansche*, *Engelsche* als *Amerikaansche* dichters. Inzonderheid worden zijne proeven over Goldsmith, Burns, Shelley en Alfieri geprezen, voor wie hij veel sympathie aan den dag legt. Onder de beste zijner latere *Essays* behoort *New-England Philosophy*, waarin hij het materialisme van den tegenwoordigen tijd met ernst bestrijdt.

Als dichter gaf Tuckerman, wiens *Trimountain* wij vroeger genoemd hebben, in 1843 een leerdicht, onder den titel: *the Spirit of Poetry*, en eenige gedichten van minderen omvang. Men acht hem tot de school van Pope te behooren.

Een der jongste *Essayisten*, van wien alleen nog slechts onderscheidene artikels in een paar letterkundige tijdschriften (*Reviews*) verschenen, is E. P. Whipple, in 1819 te *Gloucester* in *Massachusetts* geboren, thans in *Boston* levende.

Van hem heeft men onderscheidene bijdragen in de *North-American review*, als o. a. over de *Puriteinen*, de Amerikaansche dichters, Daniel Webster als schrijver, over Byron, Wordsworth en anderen. In de *American Review* schreef hij over de *Engelsche* dichters der negentiende eeuw; elders over de letterkunde van den tegenwoordigen tijd (*on Literature of the present day*). Tot hiertoe evenwel verscheen van hem nog geen afzonderlijk werk.

Eene belangrijke rij van vrouwen heeft het hare toegebragt tot verrijking der Amerikaansche letterkunde. Onder de dichtersessen, en op het gebied der romantiek, hebben wij reeds eenigen leeren kennen. Wij willen hare namen hier niet herhalen. Alleen Miss Beecher, wegens hare bovennatuurkundige en godsdienstige geschriften, Miss Fuller, wegens hare geschriften over letteren en kunsten, en anderen, zouden wij, bij de uitbreiding van ons onderwerp eene plaats onder de *Essayisten* moeten inruimen, gelijk vermoedelijk ook aan Miss Pennel, eene nicht van Horace Mann, aan wie een professoraat in de *Latijnsche* taal- en letterkunde bij het collegie *Antioch* in *Ohio* is opgedragen. Wij willen ons alleen bepalen tot Mevrouw Robinson, (onder den beroemden naam van Talvj bekend). Deze beroemde schrijfster, Therese A. L. von Jakob, is de dochter van den Hoogleraar Jakob te *Halle*, en echtgenoot van den beroemden reiziger in het Oosten, den Hoogl. Robinson, te *Nieuw-York*, waar ik de eer genoot beider persoonlijke kennis te maken. In 1797 te *Halle* geboren, volgde zij haren vader in 1806, naar *Charkow* in *Rusland*, later naar *Petersburg* (1811), waarna zij in 1816 met haren vader naar *Halle* terugkeerde.

Reeds had zij zich onder hare *initialen* als schrijfster en vertaalster van een paar werken van Walter Scott bekend gemaakt, en hield zij zich, naar aanleiding eener verzameling van *Servische* volksliederen door Wuk Stephanowitsch, met de beoefening der *Servische* taal- en letterkunde bezig, waarover zij ook later een werk uitgaf, toen zij in 1828 met den beroemden *Amerikaan* in het huwelijk trad, wien zij nu op zijne reizen in het Oosten, en in 1830 naar

Amerika vergezelde. Haar roem behoort dus zoowel aan *Duitschland* als *Amerika* toe. Terwijl Robinson in *Berlijn* zijne onderzoekingen over het H. Land in het *Engelsch* schreef, bearbeidde zij die voor de *Duitsche* pers. In *Amerika*, haar nieuwe vaderland, hield zij zich met de beoefening der *Indjaansche* talen bezig, en vertaalde het werk van den *Amerikaan* Pickering over dat onderwerp, onder den titel: *Ueber die Indian. Sprachen* (Leipz. 1834), in hare moedertaal. Maar ook in het *Engelsch* voerde zij weldra de pen, zij gaf: *Historical view of the Slavic Languages*, 1834, dat door K. von Olberg in het Hoogduitsch vertaald, in 1837 te *Berlijn* in het licht verscheen. In dit laatstgenoemde jaar met haren echtgenoot en kinderen naar *Europa* gekeerd, vertoefde zij daar tot 1840, gedurende welken tijd zij hare taal- en letterkundige studiën voortzette, en eene *geschiedkundige Karakteristiek* der volksliederen van de *Germaansche* volkeren bearbeidde, die in 1810, in Leipzig in het licht verscheen; waardoor zij zoowel eene wezenlijke gaping vervulde, als dat zij daarin hare onbetwistbare kennis en geleerdheid aan den dag legde. In *Amerika* (*New-York*) teruggekeerd, ondernam zij een geleerd onderzoek nopens de, door Macpherson uitgegevene gedichten van den *Caledonischen* Bard, Ossian, en bewees met zoo vele geleerdheid, hunne onechtheid, dat men van dien tijd af (1840), den geleerden lettertwist, daarover ontstaan, als geëindigd mag beschouwen. Den geleerden von Raumer schonk zij sedert dien tijd nog eene kostbare bijdrage uit de geschiedenis der eerste nederzettingen in de *Vereenigde Staten*, voor zijn *Hist. Tuschenbuch* (1845). Voegt men hierbij, wat wij vroeger van den Hoogl. Robinson vermeld hebben, dan zal men erkennen moeten, dat mogelijk nooit zulk een geleerd echtpaar zamen leefde, wier roem in de nieuwe en oude wereld evenzeer bekend is.

Aan dezen letterarbeid der *Amerikanen*, sluiten wij zeker het best hunne geschiedkundige *levensbeschrijvingen* en *geschiedenissen* aan, waartoe wij hier, met voorbijgaan van andere *Essayisten*: Wilde, Lowell, Northon, Bethune, Hazard, Parker, Reed, enz. overgaan.

Groot is het getal dier levensbeschrijvingen (*Biographies*) en geschiedkundige *briefwisseling* (*Correspondence*), vooral uit den tijd der Amerikaansche revolutie, en, met regt stellen de *Amerikanen* die letterkundige nalatenschap hunner beroemde mannen, gelijk door de uitgave hunner nagelatene brieven blijkt, op hoogen prijs. Zij zijn de beste bijdragen tot de geschiedenis en karakterkunde van dien tijd. Inzonderheid is dat het geval, als die brieven zijn nagelaten door uitstekende mannen, die eene belangrijke rol op het staats-tooneel hebben gespeeld. Zoodanig zijn de nagelatene, en uitgegevene brieven van den onsterfelijken grondlegger der groote Unie: George Washington, van John Adams, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, John Jay, den gouverneur Morris, Alexander Hamilton, en andere hunner land- en tijdgenooten. Al deze brieven bezitten eene bijzondere waarde voor de *Amerikaansche* geschiedenis, en vereeuwigen den naam hunner schrijvers.

Nog talrijker zijn in de Amerikaansche letterkunde de afzonderlijke *levensbeschrijvingen* van deze en andere groote of merkwaardige mannen; sommige daarvan zijn met uitstekende zorg bearbeid, en de meeste vrij algemeen onder het volk verspreid, en in dien zin eigenlijk *populair*. Aan het hoofd der Amerikaansche *biografisten* staat ontwijfelbaar Jared Sparks; ook Cooper, Tucker, Hamilton, de Everett's, Prescott, Wheaton, Charles F. Hoffman, Henry Reed, George Hillard en anderen, hebben het hunne op dit gebied toegebracht, en menige voortreffelijke levensbeschrijving geleverd, die wij nader zullen leeren kennen. Vooraf echter Jared Sparks, thans Hoogleraar in de oude en nieuwe geschiedenis aan de *Harvard*-universiteit.

Deze Jared Sparks, in 1794 geboren, is een inboorling van den staat *Connecticut*, en graduëerde na volbragte theologische studiën in 1815 te *Cambridge* (*Harvard*). Het was bij gelegenheid zijner bevestiging, als leeraar in de eerste kerk der *Unitarissen* te *Baltimore*, dat de beroemde Channing, zijne vermaarde leerrede hield over het Unitarisch Christendom (*on Unitarian Christianity*), waarover wij vroeger spraken. Aanvankelijk nam Sparks, in eene

reeks van brieven aan Samuel Miller te *Princeton*, aandeel aan de theologische discussiën, die toen aan de orde van den dag waren; doch van 1823 tot 1830, had hij de leiding van den *North American Review*; terwijl hij in 1828 tevens die serie van levensbeschrijvingen begon, die hem eenen beroemden naam onder de *Amerikaansche* geschiedschrijvers heeft verworven.

Het eerste werk van dien aard, waarmede hij eene belangrijke reeks opende, was het leven van den bekenden *Amerikaanschen* zeevaarder en mede-reiziger met Cook, John Ledyard (*the Life of John Ledyard*) in een 8°. boekdeel, uit de nagelatene handschriften en familie-papieren des reizigers zamengesteld, en in 1828 te *Cambridge* uitgegeven. Daarop volgde op last van het Congres der *Vereenigde Staten*, het belangrijk werk, de diplomatische correspondentie der *Amerikaansche* revolutie (*the diplomatic Correspondence of the American revolution*), een voor de geschiedenis onmisbaar werk in 1829 tot 1831, in *twaalf* deelen, en onder toezigt van den toenmaligen president Jackson, uitgegeven. Tot de uitgave van dit kostbare werk stonden hem alle staatsbronnen en familie-archieven ten dienste. Het werd in 1832 gevolgd door het leven, of naar den oorspronkelijken titel: *the Life of Governor Morris* (3 Dln. in 8°). Dit werk bevat o. a. ook het dagboek van Morris, dat deze gedurende de *Fransche* revolutie en het schrikbewind, als *Amerikaansch* ambassadeur in *Parijs*, gehouden heeft, benevens zijne briefwisseling met verscheidene aanzienlijke tijdgenooten, waardoor dit werk ook voor de *Europesche* geschiedenis in *Frankrijk* eene bijzondere waarde heeft. Aangemoedigd door den grooten bijval, dien deze werken genoten, ondernam hij nu het leven van den grondlegger der groote republiek, den onsterfelijken George Washington. Dit werk in 12 Dln. gr. 8°. verscheen onder den titel van: *Life and Writings of Washington*, te *Boston*, tusschen de jaren 1833—1840, en wordt geacht als het beste werk, dat het leven en de daden van Washington vereeuwigt. Ook hier stonden hem weder de staats- en familie-papieren, benevens de archieven van *En-*

geland en *Frankrijk* ten dienste. Meer dan 200 folio deelen in HS. door het *Congres* daartoe aangewezen, leverden de stof op voor dit werk. De beroemde Guizot bearbeidde dit bij verkorting tot zes deelen in het *Fransch*; terwijl de bekende von Raumer eene vertaling uit het werk leverde in het *Hoogduitsch*, in 2 Dln. Leipz. 1845. Behalve dit werk van Sparks, bezitten de *Amerikanen* ook nog: *Life of Washington*, door Marshall, in twee deelen, waarvan in 1832, eene derde uitgave verscheen te *Philadelphia*, gelijk een *Essay on the Life of Washington*, door Aaron Bancroft, (*Worcester* 1807). Een en ander worden echter door het werk van Sparks verre overtroffen.

Op gelijke wijze maakte Sparks zich hoogst verdienstelijk door de uitgave eener volledige verzameling van de werken van Benjamin Franklin, die tusschen 1835—1840 verscheen, en waarin hij de eigen levensbeschrijving (*Autobiography*) van Franklin, tot den einde toe voortzette; terwijl hij zijne werken, waar dit noodig geacht werd, met ophelderende aantekeningen verrijkte. Ook van deze taak, zeker niet van de gemakkelijkste, kweet Sparks zich voortreffelijk. Daarbij gaf hij tusschen 1835—39, dus gelijktijdig met de werken van Franklin, nog tien deelen zijner *Library of American Biography*, waarin hij onder anderen de levens van Ethan Allen, Benedict Arnold en Marquette behandelt. De tweede serie van dit werk, insgelijks tien deelen beslaande, verscheen van 1843—46, en bevat o. a. de levens van Pulaski, la Salle, Ribault en Charles Lee. Het was aan dezen veelomvattenden arbeid van twintig deelen, dat ook andere mannen, en voortreffelijke *biografisten*, als de beide Everett's, Prescott, Wheaton, Charles F. Hoffman, Henry Reed, en George Hillard, hem de hand leenden.

Het jongste door Sparks ondernomene werk, waarvoor de rijke bronnen, die hem bij een en ander der bovengenoemde werken geopend waren, volkomen in staat stellen, is eene geschiedenis der Amerikaansche revolutie (*History of the American Revolution*); wij weten evenwel niet hoe verre hij daarmede kan gevorderd zijn. Doch genoeg reeds

om het oordeel van Fr. von Raumer te wettigen, die Sparks, naast Schoolcraft en Bancroft, onder de voortreffelijkste *Amerikaansche* geschiedschrijvers rekent.

Aan deze *American biography*, sluit zich onmiddelijk aan het werk van Fennimore Cooper, getiteld: *Lives of American Naval officers*, in 2 dln., een werk van uitstekende verdienste, en dat, met Cooper's geschiedenis van het Amerikaansche zeewezen (*History of the Navy of the United States*, 2 Dln. 8°. 1839), met regt, in weerwil der aanvallen van Burgess, Duer en Mackenzie, op dit laatste, zeer geroemd wordt. De levens in het eerste vervat, zijn met zorg en naauwgezetheid bewerkt; terwijl van de geschiedenis eene tweede uitgave verscheen in 1840 en eene derde in 1846; de beide eersten in *Philadelphia*, de derde in *Cooperstown*. Daarenboven verschenen er nadrukken van, zoo te *Londen*, als in *Parijs* en *Brussel*. Cooper zelf bezorgde van deze *History of the Navy* eene verkorte uitgave, die vrij algemeen in alle openbare, Amerikaansche scholen werd ingevoerd. De aanvallen, waaraan Cooper, wegens zijn verhaal betreffende het gevecht op het meer *Erie*, was blootgesteld, noopte hem tot eene verdediging tegen bovengemelden Burgess en de beide andere aanvallers. Die verdediging verscheen in een klein boekdeel onder den titel: *the Battle of Lake Erie* 1843, en werd mede opgenomen in de laatste uitgave van het werk zelf (1846).

Ook William Wirt, even als Cooper reeds boven door ons vermeld, deed zich als *biografist* kennen, door zijn leven van Patrick Henry (*Life of Patrick Henry*) in *Philadelphia* 1817, in het licht gegeven, en dat wij daarom naar tijdorde vóór de levens der *Amerikaansche* zee-officieren van Cooper hadden moeten vermelden. Ook de lofredenen door Wirt op het leven en de karakters van Adams en Jefferson (*Eulogy on the Lives and Characters of Adams and Jefferson*), behooren tot deze rubriek. Inzonderheid het leven van Patrick Henry, dien grooten *redenaar* en voorvechter der Amerikaansche vrijheid, schijnt door Wirt met bijzondere voorliefde voor zijn onderwerp bearbeid te zijn, en wordt als eene voortreffelijke levensbeschrijving

geroemd, die in eenen schilderachtigen stijl en met warmte geschreven is.

Een tweede leven van Jefferson (*Life of Jefferson*), behalve de zoo even genoemde lofrede van Wirt, is die van Gorge Tucker, Hoogleraar aan de universiteit in *Virginie*. Later komen wij op Jefferson zelve terug. Andere *levensbeschrijvingen*, waaraan het *Amerika* niet ontbreekt, kunnen wij hier slechts in het voorbijgaan vermelden, om tot de meer eigenlijke *geschiedenis* over te gaan, die zich het best hier aansluit. Wij bedoelen het leven van Otis (*Life of Otis*), door William Tudor; dat van Gerry (*Life of Gerry*), door Austin; het leven van Pinckney (*Life of Pinckney*), door Henry Wheaton, op wien wij straks terugkomen; het leven van Josiah Quincy, door zijnen zoon, gelijk dat van Alexander Hamilton, insgelijks door zijn zoon, dat van Wolcot (*Life of Wolcot*), door George Gibbs, en van Sebastian Cabot (*Life of Seb. Cabot*), door Nich. Biddle. Daarenboven bezit *Amerika* in zijne wandelende volksbibliotheken de levens van Hendrik Hudson, den gener. Stark, Brainard, Fulton, kapt. Smith, en letterkundigen als Jonathan Edwards, den gouv. de Witt Clinton en anderen, wier aandenken onder de bevolking juist daardoor blijft voortleven.

Een werk van grooteren omvang dan eene gewone levensbeschrijving, waarmede wij hier op het gebied der *geschiedenis* overgaan, leverde Washington Irving, namelijk het leven en de reizen van Columbus. Zoo als wij reeds vroeger gezegd hebben, had Irving, zich op uitnoodiging van den *Amerikaanschen* gezant in *Spanje*, Alexander H. Everett, derwaarts begeven, door wiens tusschenkomst hij in aanraking kwam met den Spaanschen geschiedschrijver de Navarette, den hertog van Veraguas en Antonio de Ugina; terwijl hij toegang verkreeg tot de beste archieven, die hem in staat stelden een geheel nieuw licht over het leven en de ontdekkingsreizen van dien grooten man te verspreiden. Zie hier wat hij zelf daaromtrent getuigt: „Ik vond daar (in *Madrid*) eene der beste verzame-

lingen, nopens de geschiedenis der *Spaansche* volkplantingen, welke vele oorkonden bevatte, waarnaar ik elders vergeefs zou hebben gezocht. Ik vond voorts de koninklijke boekerij te *Madrid* en de bibliotheek van het gewezen *Jezuïten*-collegie, thans *San-Isidore*, twee heerlijke en groote verzamelingen genaakbaar..... Don M. F. de Navarrette, die mij verscheidene schatbare en weinig bekende berigtstukken mededeelde, die hij in den loop van zijn onderzoek had opgespoord, schonk mij den verpligtendsten bijstand..... Voorts heb ik de goedgunstigheit van den hertog de Veraguas te erkennen, die een afstammeling en de bezitter van het erfgoed van Columbus is. Deze liet mij de archieven van zijn geslacht doorzoeken..... met openlegging van de schatten, die zij behelsden. Eindelijk heb ik mijne groote verpligting te betuigen aan Don Antonio de Ugina, schatmeester van prins Francisco..... Die edelman bezit de meeste papieren van den geschiedschrijver Munoz, die midden onder zijnen belangrijken arbeid door den dood weggerukt werd.”

Zoo toegerust, verscheen zijne *History of the Life and voyages of Christopher Columbus* (4 Dln. Lond. 1828—1830), een werk, dat de vroegere geschiedenis van Robertson, voor wien die schatten nog ontoegankelijk waren, verre in de schaduw plaatste. Dit werk vond niet alleen in *Amerika*, maar ook in *Europa* den wel verdienden bijval, en werd, zoowel in het *Hollandsch* (1828—30) als in het *Hoogduitsch* (1828) vertaald, in het licht gegeven. Daarin schetst Irving ons „het karakter en de geheele geestgesteldheid van Columbus, die om zijn scherp vernuft, edele geestdrift, onvermoeide volharding en vele andere deugden, de bewondering van alle tijden waardig zijn;” — maar ook zijne onkunde, zijn vooroordeel en wanbegrip, omtrent de gesteldheid der aarde, worden niet verzwegen. Ook zijn broeder Bartholomeus deelde grootendeels in eerstgemelde eigenschappen; terwijl de *Spaansche* monarchen, Ferdinand en Isabella, vooral deze laatste, daarbij in geen ongunstig daglicht verschijnen. „Voor het overige,” zegt een beoordeelaar der *Hollandsche* vertaling, „ontrolt zich

het belangrijk tafereel niet, dan om ons de ontwikkeling der groote eigenschappen van de Columbussen, der zaden van ongeluk, uit hunne misslagen in den drang des needs geboren, der verfoeijelikheden van het *Spaansch* gebroed, der mistrouwende, koude en schandelijke ondankbaarheid van Ferdinand, en wat al meer rampzaligs, te doen kennen." Niet weinig wordt, althans in ons oog, de geschiedkundige waarde des werks verhoogd, door de belangrijke noten en ophelderingen, die het laatste deel bevat, als: algemeen overzicht van des admiraals karakter; afkomst van Columbus, zijne geboorteplaats; — de Colombos; — togt van Jan van Anjou, wegneming der *Venetiaansche* galeijen door den jongen Colombo; Amerigo Vespucci; Martin Alonzo Pinzon; gerucht nopens den zeeman, die ten huize van Columbus overleed; Martin Behem, *Scandinavische* ontdekkingen; togten der ouden om *Afrika* henen; de schepen van Columbus; eerste landing van Columbus; verrekening van oude munt, in dit boek, tegen hedendaagsche; Marco Paolo, het werk van Marco Paolo; Sir John Mandeville; de verzengde luchtstreek, het *Atlantis* van Plato; het gewaande eiland van *St. Brandaan*; het eiland der zeven steden; ontdekking van het eiland *Madera*; Las Casas, Petrus Martyr, Oviedo, en een aantal uitgewerkte aantekeningen meer, die ons bekend maken met alles, wat men reeds vroeger van *Amerika* wist.

Bij zoo uitgebreid onderzoek, liet Irving, nu eenmaal op dat spoor en aan zoo rijke bronnen zijnde, het nog niet berusten. Naar gedrukte en ongedrukte bronnen, liet hij in 1831 ook nog *Voyages and discoveries of the Companions of Columbus* volgen, (Londen 1831), dat almede in uitreksels in het *Hoogduitsch* (Stuttgart 1833), ook in het *Hollandsch* vertaald (Haarlem 1834), in het licht verscheen. Onder de togtgenooten des grooten mans, die hier behandeld worden, behooren Alonzo de Ojeda, Pedro Alonzo Nino, benevens Christoval Guerra en anderen, die niet minder belangrijke ophelderingen tot de geschiedenis van dien tijd leveren.

Maar Washington Irving deed nog meer: hij schonk ons ook eene geschiedenis van de verovering van *Granada*, op de *Mooren*, onder den titel: *Chronicle of the conquest of Granada*, (2 Dlr. Lond. 1829), in het *Hoogduitsch* (Leipzig 1830) en *Hollandsch* (Haarlem 1830). Deze verovering schetst ons de geschiedenis van den oorlog der Spaansche monarchen, Ferdinand en Isabella, tegen de *Mooren* van *Granada* gevoerd, welke oorlog van het laatst van den jare 1481 tot het begin van 1492 voortduurde, en met de geheele verovering van dat bloeiende rijk een einde nam. Dit werk, waartoe Irving de stof hoofdzakelijk uit HS. van het *Escuriaal*, benevens *Spaansche* en *Arabische* kronijken ontleende, werd door hem voorgewend, hoofdzakelijk op eene *kronijk* van zekeren monnik Antonio Agapida te berusten. Sommigen hebben dien *gefingeerden* Agapida werkelijk als een tijdgenoot van dien oorlog beschouwd; welligt wendde de schrijver dien naam voor om daardoor den kronijkvorm zijner geschiedenis, aannemelijker te maken, en, zooals de *Fransche* vertaler Cohen opmerkt, om zijn onderwerp naar den monniken-geest van dien tijd, met het noodige bijgeloof te kleuren. Deze geschiedenis is belangrijk om den hardnekkigen weerstand, dien de *Moor-sche* vorsten, hoezeer door onderlinge tweedragt verzwakt, en door zware nederlagen en het verlies van sterke steden ontmoedigd, toch tot den einde toe, aan hunne overmagtige aanvallers bleven aanbieden.

Aan dezen geschiedkundigen letterarbeid van Washington Irving, sluit zich hier het best die van William H. Prescott, dien wij hier, vooral om zijne geschiedenis van den meermaals genoemden Ferdinand en Isabella, laten volgen: ook hij putte hoofdzakelijk uit *Spaansche* bronnen. Het eerste levenslicht, dat naderhand zoo droeviglijk voor hem verduisterd werd, aanschouwde Prescott in het jaar 1796 te *Salem* in *Massachusetts*, waar reeds zijn overgrootvader de aanzienlijke betrekking bekleedde, als *zaakgelastigde* aan het Engelsche hof (1738). Zijn grootvader, de kolonel William Prescott, streed in 1775 met roem in den veldslag van *Bunker Hill*; terwijl zijn vader, van dien

zelfden naam, als geacht regtsgeleerde, zich naderhand naar *Boston* begaf, waar de jonge Prescott zijne eerste vorming ontving, onder de leiding van den eerw. Gardiner. Daarna bezocht hij, in 1811, *Harvard*-universiteit, waar hij zich voornamelijk op letter- en geschiedkundige studiën toelagde. Inzonderheid waren het de *Grieken*, die hem bezig hielden.

Nadat hij in 1814 deze inrigting verlaten had, verloor hij door eene oogontsteking, die door eene zware ziekte werd opgevolgd, nagenoeg geheel zijn gezigt. Tot herstel daarvan, begaf hij zich naar *Europa*, waar hij twee jaren bij afwisseling in *Engeland*, *Frankrijk* en *Italië* doorbragt. Ongetwijfeld had het verblijf op den klassieken grond van Cicero en de Caesars zoowel invloed op zijne verdere vorming, als op het herstel van zijn gezigt. In *Boston* teruggekeerd, trad hij in het huwelijk en legde zich toe op de verzameling eener rijke bibliotheek. Zoo verre zijne oogen dit toelieten, wijdde hij zich aan de beoefening van talen en letterkunde, en schreef *Essays* in onderscheidene tijdschriften, vooral in de *North American Review*. De verscheidenheid van onderwerpen, toont ons genoegzaam de veelzijdigheid zijner letteroefeningen, weshalve wij die hier grootendeels mededeelen: als een opstel over den *Amerikaan* Charles Brockden Brown, Irving's *Conquest of Granada*, Cervantes, Molière, Chateaubriand, over de *Engelsche* letterkunde, Walter Scott, Bancroft's *United States*, voorts over de *Schotsche* volkszangen (*Songs*), de *Italiaansche* letterkunde, en wat dies meer zij. Voor weinig jaren verscheen eene verzameling dier *proeven* in één boekdeel in het licht, dat door hem aan den schrijver van de *History of the Spanish Language and Literature*, den verdienstelijken George Ticknor, was toegewijd, ten wiens huize wij boven zagen dat Legaré overleed.

Intusschen boeide inzonderheid het bloeiende tijdvak van Ferdinand en Isabella zijne aandacht, dat rijk was aan uitstekende mannen, en belangwekkende gebeurtenissen, het tijdvak, waarin de staatsman en kardinaal Ximenes, de held Cordova en de zeevaarder Columbus leefden; waarin het rijk der *Mooren* onderworpen werd, de *Inquisitie*

werd ingevoerd, de Joden uit *Spanje* verdreven, eene nieuwe wereld ontdekt en gekoloniseerd werd. Wel hadden de abt Mignot in *Parijs* (1766), en Rupert Becker in *Praag* (1790), de levens van Ferdinand en Isabella beschreven; doch Prescott ondernam het een werk te schrijven, dat elk ander van dien aard overtreffen moest. Ter volvoering van zoodanig ontwerp, besteedde hij verscheidene jaren tot het verzamelen van eenen rijken voorraad van bouwstof, zoowel uit ongedrukte als gedrukte bronnen, waarin o. a. de *Amerikaansche* minister Alexander H. Everett, aan wien ook Irving zoo groote verpligting had, hem de behulpzame hand bood. Behalve een aantal handschriften, die hij langs dien weg verzameld had, gewaagt hij ook van het werk van Llorente, de *geschiedenis der Inquisitie*, de staatkundige geschriften van Marina, Sempere en Capmany, de Spaansch-Arabische kronyken van Conde, de verzamelingen van Navarette, de regering van Isabella door Clemencin, welke werken hem allen rijke bouwstof voor zijnen veelomvattenden arbeid aanbragten.

Doch juist nu eerst kwam de groote zwarigheid aan. Prescott miste zijn gezigt, en kon zelfs niet de titels van die werken lezen. Hoe zou hij zich in betrekking stellen tot die schrijvers? en dan: hoe zou hij de stof, welke die bronnen hem hadden opgeleverd, als zijn eigendom bewerkt, wederom aan het papier, en daarna aan de drukpers overgeven? Vernemen wij van Griswold, op welk eene wijze hij die zwarigheden allen trachtte te boven te komen:

„Op het gezigt (dat hem slechts eene flauwe lichtstraal overliet) van zijne Spaansche schatten, die daar ongebruikt voor hem lagen, werd hij mistroostig. Hij besloot de proef te nemen, of hij zijne ooren niet tot plaatsverangers van zijne oogen kon maken. Hij onderwees zijn voorlezer, die met elke andere taal, dan zijne eigene onbekend was, in de uitspraak van het *Spaansch*, hoewel dan ook al niet zoo naauwkeurig als aan het hof van *Madrid*. Hij las in eenen langzamen en stootenden slender, terwijl de geschiedschrijver met ingespannen aandacht luisterde. Oefening maakte ten laatste dit werk voor beide gemakkelijker, hoewel de lezer nimmer een woord van zijnen schrijver verstond. Op deze wijze ploegden zij op den duur geduldiglijk zeven Spaansche *quarto* werken door. Ten laatste kon hij twee derde in een uur doorloopen, van hetgeen hij in het *Engelsch* aflezen kon. De proefneming was gelukt, hij verkreeg de overtuiging, dat het doenlijk was, zich het oor in de plaats van het oog ten nutte te maken. Groot was zijne vreemde, want nu bestond zijne boekerij niet langer uit verzegelde boeken.

„Thans nam hij toevlugt tot de diensten van eenen schrijver, die bekend was met de verschillende oude en nieuwe talen. Evenwel bleef er nog menige moeilijkheid te overwinnen over. Zijn oog, hoezeer langzamerhand een weinig versterkt, mogt hij bij daglicht slechts weinig uren inspannen, nooit des avonds. Dit echter was eerst het geval na verloop van eenige jaren, en dan nog maar bij herhaalde tusschenpoozen van zwakheid, die weken, somtijds maanden lang duurde. Menig hoofdstuk, zelfs van de moeilijkste, in *Ferdinand* en *Isabella*, was bijna geheel geschreven met behulp van de oogen van zijnen schrijver. Zijn werktrant (*modus operandi*) was noodwendiglijk al zeer bijzonder. Ten eerste koos hij alle *autoriteiten*, in de verschillende talen bijeen, die het hunne konden toebrengen, om één onderwerp dat hij te overwegen had toe te lichten. Dan luisterde hij aandachtiglijk naar de voorlezing van den eenen na den anderen, en gaf daarna uitvoerige aantekeningen over elk onderwerp in de pen. Toen dit overzicht (wij zouden bijna zeggen, toen dit *verhoor* der verschillende auteurs) was afgeloopen, lag er een groote stapel aantekeningen opeengehoopt, die hem op nieuw door en door werden voorgelezen, tot dat hij het geheel in zijnen geest omvat had, als wanneer het dan in den vorm van doorlopende hoofdstukken werd overgegoten. Voorzeker moet dit een moeilijke arbeid geweest zijn, als het onderwerp ingewikkeld, en niet maar louter verhalend was, waarbij eene groote menigte aanhalingen, en schifting van tegenstrijdige getuigenissen te pas kwam. Maar dit versterkte zijn geheugen, hield zijne vermogens wakker, en leerde hem de zaken algemeen op te vatten; want de kleine bijzonderheden ontsnapten aan zijn geheugen.

„Met deze verrigting was zijn arbeid nog niet afgeloopen. Hij vond het even moeilijk te schrijven als te lezen; daarom verschafte hij zich in *Londen* eene schrijfmachine voor blinden. Dit kon hij ook in duisternis zoowel als bij dag aanwenden. Voorzeker zagen de letters er als *hieroglyphen* uit, maar zij werden door zijnen schrijver ontcijferd, en door dezen in eene fraaije copij in eenen leesbaren vorm overgebracht. Evenwel betuigde hij, dat de haren hem meermalen waren ten berge gerezen over de ellendige fouten en mistellingen van het oorspronkelijke, die nu en dan de aandacht ontsnapten, en dan in de eerste proef van den drukker werden wedergevonden.”

Te midden van zoodanige moeilijkheden, die, volgens het getuigenis van Johnston, den blinden Milton van zijn voornemen deden afzien, eene geschiedenis van *Engeland* te leveren, kwam het werk van Prescott in 1838, onder den titel; *History of the reign of Ferdinand and Isabella*, in 2 Dl. tot stand. En hoe schroomvallig in den aanvang om zijn arbeid ter perse te brengen, werd het met den meesten bijval, zoo in *Engeland* als in de *Vereenigde Staten*, ontvangen. Het werk genoot zelfs de eer van eenen herdruk in *Parijs*, en van eene vertaling in het *Spaansch*, *Italiaansch* en *Hoogduitsch*; in deze laatste taal onder den titel: *Geschichte der Regierung F's. und Isabella's von Spanien* (2 Dln. Leipzig 1842). Zie daar dus een werk, dat de goedkeuring zoo der oude, als nieuwe wereld heeft weggedragen, en de

hooge bewondering te meer opwekken moet van ieder, die den oorsprong daarvan, en de groote volharding des schrijvers kent. Op bijna gelijke wijze ontstond zijne *Geschiedenis der verovering van Mexico*. Aangemoedigd door de goedkeuring en eerbewijzingen, die hem, vooral ook in *Spanje*, wegens het geleverde werk ten deel vielen, zette hij zijn onderzoek in de *Spaansche* geschiedenis voort. Nu nog meer dan bij het eerste werk, werden onderscheidene bronnen in *Spanje* voor hem opengesteld: de rijke verzameling van Munoz, de archieven van *Sevilla* door Ponçe, en die van Navarette, aan welke verzamelingen eene halve eeuw met vlijt gearbeid was, werden hem geopend, en leverden hem niet minder bouwstoffen voor eene geschiedenis van *Mexico*, als *Peru*. Hij ontving eene massa, wel 8000 fol. bladzijden van authentieke stukken. Ook de hertog van Monteleone, op *Sicilië*, een afstammeling van Cortez, opende hem zijne familie-archieven. Maar ook van een anderen kant ontving hij, door tusschenkomst van zijnen vriend Don Calderon de la Barca, den toenmaligen minister van het hof van *Madrid* te *Washington*, kostbare documenten uit *Mexico* zelf, als de handschriften van den *Tezcucaanschen* geschiedschrijver Ixtlilxoehitl, dien men als den „Livius van *Anahuac*,” acht; verder de werken van Veytia, Sahagun, Boturini en Camargo, benevens de werken van Dupaix en Kingsborough. Zoo andermaal toegerust schreef hij op dezelfde wijze, hoezeer zijn eene oog hem meerder lectuur vergunde, zijne *History of the Conquest of Mexico*; (N. York 8°.) een werk, dat niet minder uitstekenden bijval genoot, dan het eerstgemelde, en waarvan de gebroeders Harpers, bij de 7000 exemplaren in één jaar verkochten; terwijl het in dienzelfden tijd in *Londen* nagedrukt, spoedig eene nieuwe uitgave belgafde. Ook in *Berlijn*, *Rome*, *Madrid* en in *Mexico* zelf, werd het vertaald uitgegeven. Het *Fransche* Instituut verkoos Prescott tot zijn medelid, gelijk vroeger de koninklijke Akademie te *Madrid* gedaan had. Inzonderheid roemt men in dit laatste werk de karakters, vooral van Cortez zelven, benevens zijne togtgenooten Valasquez, Ordaz, Sando-

val, Alvarado, den priester Olmedo, de heldin Dona Marina en anderen, die zoodanig gegroepeerd zijn, als zij allen een werkzaam aandeel aan de geschiedenis nemen;—voorts van den wijsgeerigen koning van *Tezcuço*, en Montezuma, dat van Guatemozin, de laatste der keizers, en andere *Azteken*, die in deze geschiedenis als de handelende en wel bestudeerde personen tegen elkander optreden. Ook de biografische en bibliografische aantekeningen, die dit werk bevat, maken het tot eene rijke bron van geschiedkundige studie, waaraan, in ons land althans, nog weinig gedaan is.

Als een tegenhanger tot dit voortreffelijke werk verwacht men thans van Prescott, een werk, de verovering van *Peru (the Conquest of Peru)*, waartoe hem almede en gelijktijdig menigvuldige bouwstoffen geworden zijn; terwijl wij daarenboven met reikhalzend verlangen te gemoet zien, een ander werk, dat als tegenhanger van de geschiedenis van Ferdinand en Isabella zal moeten beschouwd worden, nl. *the History of the Reign of Philip II*, een werk waarbij ook *Nederland* het uiterste belang zal hebben. Zie hier, wat Griswold ons deswege aankondigt. Dit werk zal bevatten: „de geschiedenis van het begin van het verval, gelijk die van Ferdinand en Isabella, het einde van den bloei en grootheid der Spaansche monarchie. Voor dit werk heeft hij bouwstoffen verzameld uit de voornaamste archieven en bijzondere boekerijen in *Europa*, (voornamelijk in *Spanje*, waar de boekerijen der afstammelingen der oude staatslieden van Philips II, voor hem geopend zijn). Een en ander, wat hij reeds voor zulk een werk verzameld heeft, bedraagt nagenoeg 10,000 fol. bladzijden handschrift.” De beide eerste werken wettigen de hooge verwachting, die men reeds vooraf van deze beide laatsten koestert.

Zoo worden wij aan de hand van Irving en Prescott in den bloeitijd der *Spaansche* monarchie, en met Columbus naar de nieuwe wereld rondgeleid, waar wij Cortez volgende, het magtige rijk der *Azteken* leeren kennen, en, gelijk vroeger in *Spanje*, het rijk der *Mooren*, zoo aan de overzijde des Atlantischen *Oceaan*s, dit magtige rijk der *Azteken* voor de zegenvierende wapenen der *Spanjaarden*

zien bezwijken. Maar de *Amerikanen* hebben op het voetspoor van den *Deenschen* Hoogleeraar C. C. Rafn, de geschiedenis ook nog van eenen anderen kant beploegd, namelijk, gelijk de beide genoemde geschiedschrijvers zich tot het zuidelijke schiereiland bepaalden, zoo hebben geleerde *Amerikanen* Joshua F. Smith, te *Roxbury* (*Massachusetts*) en Alex. H. Everett, zich bezig gehouden met de ontdekking van *America* door de *Noormannen* (*the Northmen in N. England*, benevens *Discovery of America by the Northmen*). Maar meer bepaald met het noorden hield zich Henry Wheaton bezig. Wij noemden hem reeds vroeger, wegens de uitgave van het *leven* van William Pinkney; doch hier moeten wij hem nader leeren kennen.

Henry Wheaton, werd in 1782 geboren te *Providence* (*Rhode Island*), en ontving zijne geleerde opvoeding aan het *Brown-collegie*, in zijne geboortestad, waar hij in 1802 graduëerde in de regten. Nadat hij daarna in 1805 en 1806 *Europa* bezocht, bij afwisseling in *Frankrijk*, *Holland* en *Engeland* geleefd had, om zich met het *Romeinsche*, *Fransche* en *Engelsche* regt, en voornamelijk ook met de *Fransche* taal bekend te maken, zoodat hij daarin met gemakkelijheid schrijven kon, keerde hij naar de *Vereenigde Staten* terug, en werd in 1812 in de stad *Nieuw-York* uitgever van de *National Advocate*, een blad, dat ten behoeve van *Madison* geschreven, tot 1815 voortduurde, en, vele goedkeuring verworven had. Daardoor, alsmede door eenige andere geschriften en verhandelingen, bij onderscheidene gelegenheden gehouden en uitgegeven, trok hij de aandacht van hooggeplaatste mannen, werd zelfs in het hooggeregts-hof der *Vereenigde Staten* geroepen, waarin hij werkzaam was, toen in 1823 de regter *Livingston* na zijnen dood door *Thompson* werd opgevolgd. Spoedig daarna, in 1826, werd *Wheaton* door den toenmaligen president der Unie, *John Quincy Adams*, benoemd tot zaakgelastigde aan het hof van *Denemarken*, en het is juist dáár, waar wij hem in zijne geschiedkundige nasporingen nader willen volgen.

Dáár, te midden van mannen als *Finn Magnusen*, *Rafn*, en andere uitstekende *Denen* te *Kopenhagen*, hield

hij zich, voor zoo verre zijne diplomatieke betrekkingen dit toelieten, onledig met historisch-, oudheid- en letterkundig onderzoek, betreffende de *Noormannen* en *Denen*, van den vroegsten tijd af tot aan de verovering van *Engeland*, door *William van Normandië*. Als vrucht van dit onderzoek verscheen zijne *History of the Northmen, or Danes and Normans* (Londen 1831). Dit werk, dat misschen later door het werk over de zeetogten der *Noormannen* van Depping, en een ander van den *Deen* Stuhr is overtroffen geworden, is evenwel belangrijk, wegens eene serie van schetsen over de godenleer en het ridderwezen, de letterkunde en zeden van het oude noorden, waarover nog weinig in de *Engelsche* taal bestond. Na het doel zijner zending in *Kopenhagen*, de vordering eener schadevergoeding voor de wegneming van eenige *Amerikaansche* schepen, door de *Denen*, gedurende den laatsten oorlog tusschen de *Amerikanen* en *Engelschen*, bereikt te hebben, deed hij onderscheidene reizen naar *Frankrijk*, *Engeland* en *Duitschland*, en keerde nu, na een verblijf van verscheidene jaren aan het *Deensche* hof, naar zijn vaderland terug (1834). Maar reeds in het volgende jaar werd hij door den president Jackson, die in 1829 aan Adams was opgevolgd, als buitengewoon gezant aan het *Pruissische* hof, naar *Europa* teruggezonden, om onderhandelingen met de tolvereeniging aan te knopen, en van Buren, die in 1837 aan het bestuur was gekomen, bevorderde hem zelfs tot gevolmagtigd minister te *Berlijn*.

Ook hier, gelijk vroeger in *Denemarken*, vond Wheaton tijd om zijne geschied- en staatkundige studiën met vrucht voort te zetten. Zoo vereenigde hij zich met Crichton van *Edinburg*, om een werk te schrijven over de oude en latere geschiedenis van *Denemarken*, *Zweden* en *Noorwegen*, benevens eene beschouwing van den aardrijkskundigen toestand dezer landen, en de bijgeloovigheden, gebruiken en instellingen van hunne inwoners. Dit werk verscheen in 1838 onder den titel *Scandinavië* (Edinburg 1838). Geholpen door de bouwstoffen voor dit werk verzameld, en vooral ook door het beroemde werk van den *Deenschen* Hoogleeraar C. C. Rafn, *Antiquitates Americanae* (4^e), ondernam hij

zijn vroeger werk over de geschiedenis der *Denen* en *Noormannen*, nog aanmerkelijk uit te breiden en te vermeerderen. Zoo vermeerderd verscheen het thans in het *Fransch* vertaald door Paul Guillot, onder den titel: *Histoire des peuples du Nord, ou des Danois et des Normans, depuis les temps les plus reculés jusqu'à la Conquête de l'Angleterre, par Henry Wheaton. Édition revue et augmentée par l'auteur, avec Cartes, Inscriptions, et alphabet runique* etc. Paris in 8°.

Andere min belangrijke geschriften van Wheaton gaan wij hier voorbij, en op zijne regtsgeleerde werken komen wij later terug. Ook onder Harrison en Tyler bleef hij zijne buitenlandsche betrekking aan het hof van *Berlijn* bekleeden; doch toen deze laatste in 1846, door den president Polk was opgevolgd, werd Wheaton teruggeroepen, nadat hij twintig jaren in buitenlandsche zending had doorgebracht.

Doch keeren wij thans tot de geschiedenis van *Amerika* zelf terug. Zoowel de oorspronkelijke bevolking, de *Indianen*, als de eerste volkplanters, waaronder de *Nederlanders* in *Nieuw-Nederland* (th. *N. York* en *N. Jersey*), en de *Puriteinen* in *Nieuw-Engeland* vonden hunne geschiedschrijvers. Door de *Noormannen* was *Amerika* reeds van de 10. tot de 14. eeuw bezocht. Biarne Heriulfson, Thorwald Ericson, Thorfinn en anderen, bezochten *Markland* en *Vinland*, bij herhaling, van het noorden uit; terwijl Columbus in de vijftiende eeuw, het midden en zuiden van *Amerika* onder den invloed van het magtige *Spanje* bragt. Deze togten en ontdekkingen zelve door mannen als Irving en Prescott, Everett en Wheaton opgehelderd, lieten evenwel nog altijd den wensch onbevredigd, eene nauwkeurige beschrijving der oorspronkelijke bewoners van *Amerika*, der Roodhuiden, hunne godenleer, zeden, gebruiken, taal en overleveringen te bezitten. De roem van zoodanig veelomvattend werk te leveren, bleef voor Schoolcraft gespaard, die zich in het vorige jaar op eene hoogst voortreffelijke wijze van die taak gekwetent heeft; hem moeten wij dus, vooral met opzigt tot zijne veelomvattende geschiedenis der *Indiaansche* stammen nader leeren kennen.

Wel hadden anderen vóór hem, dat veld meer of min bearbeid: onze *Nederlander Megapolensis* of van Mecklenburg, had over de *Mohawks* geschreven, ook de missionarissen Eliot, Loskiel, Heckewelder, Brainerd, hadden een en ander geleverd, doch hun doel was beperkt; Roger Williams, benevens de jongere Edwards, waren reeds verder gegaan; doch het ontbrak hun misschien aan genoegzame kennis der *Indiaansche* taal. Belangrijker waren de bijdragen van Alex. W. Bradford, *American Antiquities*, waarin hij over den oorsprong en de geschiedenis der Roodhuiden handelt; gelijk de bijdragen van Stone, Samuel G. Drake, Albert Gallatin en George Catlin. Als een voortreffelijk werk over de geschiedenis der *Indiaansche* volkstammen, acht men vooral ook: *A History of the Indian Tribes of North America, with Biographical Sketches and Anecdotes of the principal Chiefs*, by Mr. Hall and T. L. M'ckenny. Dit werk door James Hall in 1836, als agent bij de *Indianen* ondernomen, en in 1844 ten einde gebracht, bevat een 120 tal gegraveerde en gekleurde portretten, door Bowen, naar oorspronkelijke teekeningen van M'ckenny, terwijl Hall, die even als Schoolcraft, verscheidene jaren van gouvernementswege onder de *Indianen* had doorgebracht, den tekst leverde. Geen der genoemden heeft evenwel, in dit opzigt, zoo veel verrigt als de laatstgenoemde, dien wij daarom hier nader zullen leeren kennen.

Henry Rowe Schoolcraft, van *Engelsche* afkomst, is een afstammeling van zekeren Calcraft, *school-onderwijzer in Schoharie (New-York)*, en daarom door de bevolking Schoolcraft genoemd, onder welken naam zijne afstammelingen steeds bekend zijn gebleven. Deze Henry is de zoon van den kolonel Laurence Schoolcraft, die onder de veldheeren Montgomery en Schuyler in den vrijheids-oorlog diende, en onder Gansevoort het fort *Stanwix* hielp verdedigen. Hij zag het eerste levenslicht in 1793 in *Gelderland* nabij *Albany*, en zonderde zich reeds vroegtijdig in zijne jeugd af voor de letteroefeningen, waaraan hij zijne uitspannings-uren wijdde, waardoor hij de aandacht trok van den luitenant-gouverneur van Rensselaer, die zich zijne opleiding aantrok,

waarvoor toen in *Gelderland* geene gelegenheid bestond. Behalve het *Engelsch*, waren het *Hebreeuwsch*, *Hoogduitsch*, *Fransch* en het teekenen zijne hoofdvakken van studie. Zijn bezoek in 1818 van de loodmijnen in *Missouri*, benevens een geologisch onderzoek van *Missouri* en *Arkansas* tot aan het *Rotsgebergte* (*Rocky Mountains*), waarover hij een paar geschriften in het licht gaf, trok de aandacht van den beroemden Calhoun, toen secretaris van oorlog, die hem met den generaal Cass afzond, tot onderzoek van de bronnen van den *Mississippi*. Zijn verslag van dien togt (*Narrative Journal*, 1821), maakte zoo grooten opgang, dat er binnen weinig weken, eene oplaaq van 1200 exemplaren van uitverkocht werd. In hetzelfde jaar werd hij tot secretaris benoemd van eene commissie, die bestemd was om met de *Indiaansche* volksstammen te *Chicago* (*Wisconsin*) te gaan onderhandelen, hetwelk hem aanleiding gaf tot zijn werk: *Travels in the Central Portions of the Mississippi Valley* (1822). Van dezen tijd af bleef zijne aandacht hoofdzakelijk op de *Roodhuiden* gevestigd, waartoe zijne volgende betrekkingen hem zoo bijzonder in de gelegenheid stelden.

De president Monroe benoemde hem tot agent der *Indiaansche* zaken (1852), waardoor hij zijn verblijf te *St. Mary* aan het *Opper-meer* of het meer *Algoma*, zoo als de *Indianen* dat noemen, ging nemen. Hier was hij volkomen in de gelegenheid onderscheidene stammen te leeren kennen. In de jaren 1825, 26 en 27, onder het bestuur van Adams, woonde hij de bijeenkomsten der noord-westelijke stammen der *Prairie du Chien*, *Pont du Lac*, en *Buttes des Morts* bij. En in 1831, onder Jackson, werd hij, door de noodige troepen begeleid, afgezonden, naar de *Sioux* en *Odjibwas*, om eenen vrede met die vijandelijke stammen te sluiten. En toen in 1832 de *Sacs*, *Foxes* en *Winnebagoes*, in het gebied, thans den staat *Wisconsin*, onder aanvoering van hun opperhoofd Black Hawk, (*zwarte havik*) nieuwe vijandelikheden hadden begonnen, en de *Indianen* tot ten westen van den *Mississippi* waren teruggedreven, waar Black Hawk zich overgaf, toen werd Schoolcraft met gelijke zending naar die *Indianen*-stammen aan de bronnen

van den *Mississippi* afgevaardigd. Het was bij deze gelegenheid, dat hij in kleine *canoes* die rivier nader onderzocht, en wel van het punt waar Pike (in 1807) en Cass (in 1820), hun onderzoek staakten, tot aan de ware bron, het *Itasca*-meer, in het gebied *Minisota*. Van dezen belangrijken togt gaf hij verslag in een werk: *An Expedition to Itasca lake* (N. York 1834), dat in alle deelen der *Vereenigde Staten* bijzonder de aandacht trok.

Zoo zien wij Schoolcraft hoofdzakelijk werkzaam onder de *Indianen*; doch daarenboven was hij medelid van de wetgevende vergadering van den zich vestigenden staat *Michigan* (1827—1831). Voorts regelde hij in 1828 het historisch genootschap van *Michigan*, en werd zelfs, na het vertrek van generaal Cass naar *Washington* (1831), tot zijnen voorzitter gekozen. In hetzelfde jaar bragt hij in *Detroit* (hoofdstad van *Michigan*) nog een ander genootschap (*Algie Society*) tot stand, waarin hij lezingen hield over de *Indiaansche* talen. Twee dier lezingen in 1834 in het licht gegeven, werden zelfs door du Ponceau, in het *Franseh* vertaald, voor het nationale *Instituut* in *Frankrijk* gelezen. Te *Sault St. Marie*, waar Schoolcraft langen tijd zijn verblijf hield, in het noordelijk gedeelte van *Michigan*, (tusschen de meren *Huron* en *Algoma*), huwde hij in de dochter van John Johnston, eene afstammeling van het *Indiaansche* opperhoofd van het meer *Algoma* (het *Oppermeer*). Deze belangrijke vrouw van *Iersch-Indiaansche* afkomst had evenwel eene *Europesche* opvoeding genoten. Met haar begaf hij zich naar *Michilimackinac*, als agent over twee districten; terwijl hem in 1836 door den president Jackson de last werd opgedragen om met de noordelijke stammen der *Indianen* te onderhandelen over den afstand van grondgebied, dat hem zoo wel gelukte, dat hij daardoor ongeveer 16,000,000 akkers (*acres*) aan de *Vereenigde Staten* hechte.

In het jaar 1839 gaf hij *Algie Researches* in het licht, bevattende eene verzameling van *Indiaansche* verhalen en legenden. Nadat hij nu weldra twintig jaren als reiziger en zaakgelastigde op de grenzen, en onder de *Indianen*, of althans veelal met hen in aanraking, had doorgebracht, begaf

hij zich naar *Nieuw-York*, om den grooten voorraad van stof, die hij nopens de *Indianen* en onder de *Indianen* verzameld had, voor de pers gereed te maken. In 1841 verscheen een eerste stuk van eene *Indian Cyclopaedia*, van aardrijkskundigen, geschied- en letterkundigen inhoud enz., doch het bleef bij deze proeve; want geen drukker bezat lust het werk te vervolgen. Toen besloot hij *Europa* te gaan bezoeken: hij doorreisde *Engeland*, *Frankrijk*, *Duitschland*, *Pruissen* en *Holland*. Na zijne terugkomst bezocht hij andermaal het westen der Vereenigde Staten, tot opzettelijk onderzoek der groote *Indiaansche* grafheuvels (*mounds*), waarvan hij een verslag inzond aan het oudheidkundig genootschap te *Kopenhagen*, dat *Schoolcraft* onder zijne medeleden telt. Spoedig daarna volgde zijne dichterlijke verzameling onder den titel: *Alhalla, or the Lord Talladega*, bevattende een verhaal uit den oorlog der *Creeks-Indianen*, benevens eenige mengelingen van vroegeren tijd. En in 1844 ondernam hij de uitgave, in afzonderlijke stukken, van *Oneota, or the Red Race in America*, bevattende hunne geschiedenis, overleveringen, gebruiken, poëzy, schilderkunst, schrift, enz., waarvan een deel in 8°. voltooid werd. In het daaropvolgend jaar deed hij eene verhandeling voor een genootschap, bekend onder den naam van *Was-ah Ho-de-no-sonne, or New Confederacy of the Iroquois* (het nieuw verbond der *Irokezen*), en leverde in de *Transactions* van het Amerikaansch Ethnologisch genootschap zijne waarnemingen omtrent de grafplaats *Creek mound*, in het westelijk gedeelte van *Virginie* (*Observations on the Grave Creek Mound in Western Virginia*). Daarna leverde hij, in het volgende jaar, in den vorm van een verslag aan de wetgevende vergadering van zijnen geboortestaat, zijne aantekeningen, betreffende de *Irokezen*: *Notes on the Iroquois, or contributions to the Statistics, Aboriginal History, and general Ethnology of Western New-York*. Dit alles, benevens ook nog eene redevoering voor het *Historisch* genootschap van *Nieuw-York* (1846), komt nog niet in vergelijking met zijn jongste werk, waarin hij zijne veelomvattende en grondige kennis der *Indiaansche* volksstammen, zijne diepe en veelzijdige nasporingen,

in twee groote *quarto*-deelen heeft bijeengebragt, namelijk het kostbare werk: *History, Condition and prospects of the Indian Tribes of the United States. Illustrated by capt. S. Eastman.* Dit werk alleen heeft Schoolcraft een onsterfelijken roem verworven.

De *Indiaansche* stammen werden aanvankelijk door *Puriteinen, Nederlanders, Hugenoten*, en later door den stroom der opvolgende landverhuizers verdrongen, tot achter den *Mississippi*, waar Schoolcraft hen kennen leerde, en trekken thans meer en meer naar het *Rotsgebergte* terug. Gelijk die inboorlingen, zoo vonden ook hunne opvolgers hunne geschiedschrijvers en lofredenaars. Die der *Puriteinen* hebben wij reeds vroeger leeren kennen, wij herinneren hier slechts, om geene redenaars en dichters meer te noemen, aan het belangrijke werk van Alexander Young, die de gedenkschriften der *Pilgrim-vaders* zelve in het licht deed verschijnen, met aantekeningen zijner hand. Dit werk verscheen onder den titel van: *Chronicles of the Pilgrim-fathers of the colony of Plymouth, from 1602 to 1625* in 8°. te *Boston* 1841, en bevat eene verzameling der nagelatene geschriften van William Bradford, Winslow, Rob. Cushman, Brewster, gelijk ook van den achtenswaardigen John Robinson, door ons in het II. St. *de School*, blz. 238 opgegeven. Zoo zeer stelt de *Amerikaan* op prijs, al wat zijne voorgelachten betreft, dat zelfs George Sumner uit *Boston*, in 1842 te *Leyden* onderzoek kwam doen naar al, wat de daar overledene Robinson betrof, en daarvan een verslag leverde onder den titel van *Memoirs of the Pilgrims at Leyden*, voorkomende in de *Collections of the Massachusetts Historical Society*, 3. ser. vol. x. In deze *Memoirs* vult Sumner aan, wat in bovengemelde *Chronicles* nog te onderzoeken was overgebleven, het juiste sterfjaar en de begraafplaats van den vereerden Robinson, wiens asch rust in de *St. Pieters-kerk* te *Leyden*.

Ook de oude *Nederlanders*, de eerste nederzetteren in *Nieuw-Nederland*, vonden hunne zeer verdienstelijke geschiedschrijvers onder de *Amerikanen*; zoodat *Nederland* thans, zoo als wij reeds in vroegere aantekeningen aanmerkten,

bij de *Amerikanen* moet te rade gaan, als men de geschiedenis van die *Nederlanders*, iets nauwkeurig en vollediger kennen wil dan Lambrechtsen en van Kampen ons die hebben nagelaten. Over het tijdvak van Hudson af tot Stuyvesant, van dat de *Halve maan*, gelijk later de *Meibloem* (*Mayflower*), de eerste blanke bevolking aan de stranden der *Roodhuiden* overbragt, tot dat de *Engelschen* hunne magt in *Amerika* vestigden, (1664), hebben geschiedvorschers als George Folsom, Romeyn Brodhead, Henry C. Murphy, en anderen, alles bij elkander gebragt en in het *Engelsch* vertaald, wat maar eenigzins op dat vroegere tijdvak betrekking heeft; terwijl het *Historisch genootschap* van *Nieuw-York*, in zijne *Collections*, waarvan reeds eene nieuwe serie bestaat, met zorg blijft uitgeven, al wat het voortgezette onderzoek der leden, belangrijks mogt opleveren. De eerst-gemelde Folsom, aan wiens zorg men de uitgave van het eerste deel der 2. ser. der *Collections of the N. York Hist. Society* (*N. York* 1841) verschuldigd is, een nakomeling van den generaal Nathaniel Folsom, die in den vrijheids-oorlog voor de onafhankelijkheid des lands streed, stamde af van *Exeter* (*N. Hampshire*), en voltrok zijne studiën aan *Harvards*-universiteit te *Cambridge*, waarna hij zich naar *Nieuw-York* begaf, en als lid van genoemde Historisch Genootschap, de geschiedenis der *Amerikaansche Nederlanders* zeer aan zich verpligtte. In huwelijk verbonden met eene afstammeling van den beroemden John Winthrop en Peter Stuyvesant, werd hij in 1850 door Fellimore, tot *Amerikaansch* zaakgelastigde in de *Nederlanden* benoemd, waardoor hem een ruim gebied voor zijn geliefkoosd onderzoek geopend werd, waarop ook vroeger Romeyn Brodhead, dien ik in *Nieuw-York* in de *Astor*-bibliotheek kennen leerde, gedurende zijn verblijf in de *Nederlanden*, zulk een rijken oogst verzameld had. Zijne verzameling van geschiedkundige documenten, gedurende zijn verblijf in de *Nederlanden*, *Frankrijk* en *Engeland* bijeengebragt, beslaan niet minder dan 18 dln. in MS., die, onder den titel *Ancient Records, concerning New-York*, thans in de staats-bibliotheek te *Albany* bewaard worden,

Ook Brodhead gelijk Murphy leverden eenige bijdragen, de vroegere geschiedenis van *Nieuw-Nederland* betreffende, in de *Collections of the N. Y. Hist. Society*, vol. 2. (N. York 1849).

Inmiddels voorzag, zoo wij wel hebben, een *Iersch-Amerikaan*, E. B. O'Callaghan, op eene voortreffelijke wijze in eene wezenlijke behoefte der geschiedenis van *Nieuw-Nederland* vóór 1664, door de uitgave van een hoogst belangrijk werk, waarbij *Nederland* evenzeer als *Amerika*, belang heeft, getiteld: *History of New-Netherland, or New-York under the Dutch*, 2 dln. gr. 8°. New-York 1846—48. Dit werk, geheel aan *Nieuw-Nederland* gewijd, en met portretten van Jeremias van Rensselaer en Peter Stuyvesant verrijkt, bevat eenen rijkdom van daadzaken en eene volledigheid, die een onvergankelijk bewijs opleveren van de ijverige nasporingen, der archieven en van hetgeen andere geschiedschrijvers en verzamelaars, William Smith, Chalmers; — Folsom en Brodhead reeds vroeger geleverd en bijeengebragt hebben. Het is ons tevens een bewijs hoeveel de *Amerikaansche* archieven en familie-papieren (als van de van Rensselaer's) bevatten, en wel aangewend, aan den schrijver hebben opgeleverd voor een werk, dat voor alle volgende tijden getuigen zal van den ondernemingsgeest, moed en volharding der oude *Nederlanders*. Het eerste deel behandelt de geschiedenis van *Nieuw-Nederland* tot aan het bestuur van den zoo evengemelden Gouverneur Stuyvesant; terwijl het tweede loopt van zijne komst aan het bestuur (1646) tot aan de overgave van *Nieuw-Nederland* aan *Engeland* (1664), sedert welken tijd dit gedeelte der Vereenigde Staten den naam van *Nieuw-York* ontving. Als een vervolg op dat kostbare werk schonk O'Callaghan, onder toezigt van den staats-secretaris Christopher Morgan, insgelijks eene veelomvattende bouwstof, voor een later geschiedschrijver over *Nieuw-York*. Dit werk hoofdzakelijk uit de archieven geput, draagt den titel: *the Documentary History of the State of New-York; arranged under direction of the Hon. Christopher Morgan, Secretary of State, by E. B. O'Callaghan*. Dit belangrijke werk in drie zeer lijvige boekdeelen van 786, 1211 en 1215 bladz.,

verscheen in 1849 en 1850, te *Albany*, op kosten van den staat, die ook daardoor, gelijk vroeger door de zending van Brodhead naar *Europa*, toont, hoeveel de staat voor eene grondige geschiedenis des lands veil heeft.

Verscheidene jaren had deze, John Romeyn Brodhead, zich, zoo in de *Nederlanden* als in *Engeland*, en elders bezig gehouden, om uit de staatsarchieven te verzamelen, alles, wat het archief te *Albany* zou kunnen aanvullen, en de geschiedenis van den staat *Nieuw-York* van zijnen oorsprong af zou kunnen ophelderen. Deze geschiedenis is in vier belangrijke tijdvakken verdeeld, waarvan het eerste begint met de ontdekking en de komst der *Nederlanders* in dat gedeelte van *Amerika* in 1609, en sluit met de bemagtiging van *Nieuw-Nederland* door de *Engelschen* in 1664. Dit gedeelte van Brodhead's werk verscheen voor nog slechts weinig weken onder den titel: *History of the State of New-York, First Period 1609—1664*, Londen 1853; en omvat de vroegere geschiedenis van *Nieuw-York*, benevens die van *Nieuw-Jersey*, *Delaware* en *Pennsylvanië*, en een gedeelte van *Massachusetts*, *Rhode-Island* en *Connecticut*, want zoo verre strekte *Nieuw-Nederland* zijn gebied en zijn invloed uit.

Dit gedeelte, waarbij ook *Nederland* het meeste belang heeft, getuigt, gelijk het werk van O'Callaghan, van veelomvattende en grondige historiekennis uit gedrukte en ongedrukte bronnen geput, en levert, in een uitmuntenden stijl geschreven, eene volledige historie der *Nederlanders* in *Amerika*, wier karakter en invloed als stichters van den staat *Nieuw-York*, de geleerde schrijver volkomen regt doet wedervaren, en tegen miskenning van vreemdelingen handhaaft; hier slechts eene enkele proeve:

„De eerste grondleggers van *Nieuw-York*, zegt Romeyn Brodhead, lieten een diepen indruk na op den Staat. Ver uitgebreiden handel, dat *Oud-Amsterdam* tot het *Tyrus* der zeventiende verheven had, wekte ook reeds vroeg den najver op der koloniale naburen van *Nieuw-Amsterdam*, en, deed dit eindelijk de marktplaats worden der westelijke wereld. Langere lijnen van trekschuiten dan die, welke eens de Bataafsche kanalen in menigte doorklieften, worden nu getrokken van de groote meren tot den Oceaan, door die prachtige kanalen, welke de ondervinding van *Holland* heeft ingegeven, en de onderneming hunner kinderen

heeft helpen verwezanlijken. Gebouwen, zoo hecht en bewijlig als die, welke de „Heerengracht” versieren, stonden als gedenkteekenen uit den ouden tijd, totdat noodzakelijkheid, het verlangen naar winst, of gemis aan maak voor wat eerwaardig is, dazelve veroordeelde om galoopt te worden. Geliefkoosde feestdagen roepen nog in het geheugen terug de vrolijke jaarfeesten van het vaderland; en het eene jaar na het andere wordt het volk nog uitgenoodigd hunnen God te danken, zooals zijne voorvaders werden uitgenoodigd, lang voor dat *Manhattan* bekend was en terwijl *Nieuw-Engeland* nog als eene wildernis lag. Die voorvaderen aanbaden in nederigheid den Koning der koningen, terwijl zij zonder vrees de koningen der menschen vervierpen. De kinderen van zulke voorvaders waren wel geschikt om een gewigtig aandeel te nemen aan het grootte werk, het vastland van *Amerika* te openen voor de beschaving van *Europa*. Zij maken geen onbelangrijk gedeelte uit van de gemengde massa's der Unie.

De landverhuizers, die het eerst de kustten ontgonnen en aanspraak maakten op den grond van *Nieuw-Nederland*, en die de vlag van *Holland* overbragten tot de wigwams der *Irokesen*, waren over het algemeen krachtige, rechtschapene, ernstige mannen, toch zonder aanmatiging, die vrijwillig hun geboorteland verlieten om hun bestaan te verbeteren, en een nieuw gewest aan de *Vereenigde Nederlanden* te hechten. Zij bragten met zich over hunne vrijzinnige denkbeelden, en brave grondregels, benevens huiselijke deugden van hun vaderland. Zij voerden hunne kerk en hunne scholen in, en bragten hunne Domine's en hunne Schoolmeesters mede. Zij bragten hunne groote Bijbels met sloten mede, en lieten die als erfstukken in hunne familiën na. Zij schonken de namen, die hun dierbaar waren geweest in hun *Nederlandsch* vaderland, ook aan de nieuwe verblijfplaatsen, die zij zich onder de Roodhuiden der wouden hadden uitgekozen. Zonder luide aanmatigingen kwamen zij tot grootheid in hun streven, tot een hoogen trap van godsvrucht en van voortreffelijkheid van karakter. Zij waren meer gewoon te handelen, dan te roemen; ook zijn hunne afstammelingen niet beziel geweest met zucht om wijdschen lof te verzoeken en zich toe te eigenen voor de diensten, die hunne voorouders bewezen in de uitbreiding van de grenzen van het Christendom, en daarvoor, dat zij de kenmerkende trekken van godsdienstige vrijheid en van vrijzinnigheid in staatkundig geloof, op *Amerika* hebben ingedrukt. Geboren in een land, waar de eerste lessen der kindschheid waren lessen van zelfvertrouwen en onophoudelijke werkzaamheid, bragten zij in de wildernissen hunne aangeërfde gewoonte van nijverheid en matigheid over, opdat zij winst mogten verwerven en zich mogten verheugen in de opbrengst van hunnen arbeid. Weldadig en gezellig, als zij waren, verlangden zij ook allen, die hen omringden, gelukkig te zien; de vrijgelaten *Afrikaan* mogt zich een eigen erf verwerven en deed dit ook; terwijl de neger, die onder eene instelling van patriarchale eenvoudigheid bleef leven, naauwelijks wist, dat hij in slavernij leefde, en even vrolijk mede danste als de beste, op „kermis,” kersmis- en pinksterfeest. Hoofdzakelijk waren zij huisvaders en kooplieden. Evenwel ontbrak het niet aan mannen van wetenschap en geleerdheid onder de vaders van *Nieuw-York*. Van der Donck, Megapolensis en de Vries leverden belangrijke bouwstoffen voor onze eerste geschiedenis; terwijl de briefwisseling van Stuyvesant, Beeckman en van Rensselaer, genoegzaam getuigen van hunne geleerdheid en bekwaamheid. De geestelijken dezer provincie waren allen mannen van eene grondige opvoeding; van Dincklagen, van Schelluynen, en de Sille waren ervaren in de rechtsgeleerdheid; la Montagne, Staats, Kierstede, van Imbroeck, du Parck, Curtius en Megapolensis (de zoon) muntten uit als genees- en heilkundigen. In de Jaarboeken van andere

staten vindt men geene vaderlandslievender en roemwaardiger namen dan die van Kuyter, Melyn en van Curler.

Hoewel de *Hollanders* het voornaamste element uitmaakten der bevolking van *Nieuw-Nederland*, zoo bragt toch eene gelukkige samensmelting met andere geslachten het hare toe, om den voorspoed van den staat te bevorderen. Terwijl de eerste bewoners van dit gewest het voorbeeld van vrijzinnigheid in eere hielden, van het land hunner vaders, zagen zij op den handel als het middel ter oplossing van nationale *antipathieën*; en, zonder op eenstemmigheid in leer, of eene gelijke afkomst te letten, maakten zij de kern uit der burgerschap 1); zij beschouwden de stille inwoning en rechtchapenheid als de eenige verplichtingen van hunne menigvuldige medeburgers. Zoo vestigden zich de *Franschen*, de *Waldenzen*, de *Hagenoten*, *Zweders*, Roomsch-katholieken, *Duitsche* Lutherischen, Doopsgezinden en Engelsche *Quakers* allen naast de geborene *Hollanders*. Dit Hollandsche gewest bezat steeds volks-vrijheid en openbare geest genoeg, om binnen zijne grenzen nieuwe nederzetteren aan te trekken, uit de naburige *Britsche* koloniën, die vrijwillig hun verblijf verzuilden. Terwijl het vaderland der *Hollanders* een verblijf opleverde aan de *Puriteinen*, die zelf in ballingschap waren gegaan, beschermde *Nieuw-Nederland*, niet minder vrijheidlievend, de vlugtelingen voor de onverdraagzame besturen aan de oostelijke grenzen. En in het hartelijke welkom, dat de eerste burgers (der stad *Nieuw-Amsterdam*) aan allen schonken, die een bestendig verblijf onder hen zochten, moet den oorsprong gezocht worden van dien uitgebreiden en veelomvattenden geest, welke het eiland *Manhattan* tot de aantrekkelijke wereldstad (*metropolis*) der Columbiaansche wereld gemaakt heeft.

Veel van hetgeen geschreven is over de geschiedenis van *Amerika*, is geschreven door dezulken, die door gewoonte of vooroordeel zijn gedreven geworden om den invloed te verheffen, en de verdiensten breed uit te meten, van het *Angel-Saksische* ras, ten koste zelfs van elk ander element, dat het zijne heeft toegebracht, aan de bevordering der nationale grootheid. In geen geval is dit merkwaardiger, dan in de onjuiste voorstelling, die men zich dikwijls gemaakt heeft van de stichters van *Nieuw-York*. *Holland* is langen tijd het voorwerp geweest van de bespottung van *Britsche* schrijvers, en zelfs in dit land, zijn het karakter en de gebruiken der *Hollanders* het voorwerp geweest eener onwaardige geringschatting (men denke aan *Irving*), misschien veroorzaakt, door eene al te spoedige navolging van die westelijke kronijkschrijvers, die slechts weinig goeds konden zien in hunne „gevaarlijke naburen” van *Nieuw-Nederland*.

Evenwel, zonder anderen te gering te schatten, mag men met vertrouwen beweren, dat de republiek der westelijke wereld, aan geen volk der wereld zoo veel verschuldigd is, als aan de vereenigde provinciën der *Nederlanden*: voor het denkbeeld van bondgenootschap (*Confederation*) van soevereine staten; voor edele beginselen van constitutioneele vrijheid; voor grootmoedige gevoelens van goddienstige verdraagzaamheid; voor eene kenmerkende belangstelling in de voorwerpen der verdrukking; voor vrijgevege grondstellingen in nijverheid en handel; voor schitterende voorbeelden van bijzondere rechtchapenheid en openbare deugden en voor edelmoedige en tijdelijke hulp in de stichting der onafhankelijkheid. Nergens onder het volk der *Vereenigde Staten* kan men mannen vinden, die in braafheid, in nijverheid, hoffelijkheid en voortreffelijkheid uitmunten boven de nakomelingschap der eerste *Hollandsche* nederzetteren in *Nieuw-Nederland*. En toen de Voorzienigheid van God besloot, dat de regten der menschheid op nieuw zouden worden gehand-

---

1) *The Hearth-stone of the last of Citizenship.*

haafd door lange jaren van lijden en oorlog, toen beijverden de nakomelingen der *Hollanders* zich op eene edele wijze, om het voorbeeld hunner voorvaderen na te volgen; ook werd hunne standvastige vaderlandsliefde niet verdonkerd door iemand der helden in den strijd, welke den met bloed gedrenkten grond van *Nieuw-York* en *Nieuw-Jersey* tot het *Nederland van Amerika* maakte.”

Zulke getuigenissen van een zoo naauwkeurig en voortreffelijk geschiedschrijver, als Romeyn Brodhead reeds in dit gedeelte toont te zijn, bevelen ook dit werk, naast dat van O'Callaghan, ten sterkste aan *Nederlanders* aan.

De verdere geschiedenis van *Nieuw-York*, die hem nog te bearbeiten overblijft, omvat het tweede tijdvak, beginnende met het gezag der *Engelschen* in 1664, en eindigende met den afstand van *Canada* aan *Engeland* 1763, waardoor al de noordelijke koloniën in *Amerika* onderworpen werden aan de *Britsche* kroon; — verder het derde tijdvak van het verdrag van *Parijs* in 1763, tot de huldiging van Washington, als president der vrijverklaarde *Vereenigde Staten* in 1789, — terwijl het vierde zal moeten bevatten de jaarboeken van de regeling van het bondgenootschappelijk bestuur tot den huidigen dag.

Gelijk de staat *Nieuw-York* zijn werkzaam historisch genootschap en zijne voortreffelijke geschiedschrijvers bezit, zoo ook andere, vooral oostelijke staten der groote *Unie*. Zoodanige historische genootschappen, zijn die van *Massachusetts*, *Pennsylvania*, *Georgië*, *Ohio* en anderen, terwijl nagenoeg elk der oudere staten zijn geschiedschrijver telt, doch die allen moeten wij voorbijgaan. Zij leveren de onmisbare documenten en bronnen van vroeger en later tijd voor de algemeene geschiedenis der *Vereenigde Staten*, waarop wij thans onze aandacht willen vestigen.

Dat het in dit opzicht mede aan geene schrijvers ontbreekt, die de verspreide stof over *Amerikaansche* geschiedenis bearbeiten, blijkt uit het werk van den opperrechter John Marshall, den schrijver van een leven van Washington. Zijne *History of the Colonies planted by the English on the continent of North-America*, loopt tot aan het begin van den vrijheids-oorlog. Ook Grahame schreef eene *History of the Colonization*; terwijl Botta een geprezen overzicht over de omwenteling leverde. De leerboeken daarenboven van

Marcus Willson, Goodrich, Willard enz., zijn reeds vroeger door ons genoemd. Alle deze werken evenwel, werden verre overtroffen door dat van Bancroft, die naast Sparks en Schoolcraft, als een der voortreffelijkste geschiedschrijvers der *Vereenigde Staten*, zelfs een Europeeschen roem geniet.

Deze George Bancroft, de zoon van den eerw. Aaron Bancroft, werd geboren te *Worcester* in *Massachusetts* in het jaar 1800. Reeds vroegtijdig bezocht hij *Harwards*-universiteit, waar hij in de godgeleerdheid studeerde. Na volbragte studie begaf hij zich (1818) naar *Duitschland*, waar hij te *Göttingen* zijne studie, vooral onder Prof. Heeren, in de philologie en de geschiedenis voortzette, en het Doctoraat in de wijsbegeerte ontving. Daarna begaf hij zich naar *Berlijn*, waar hij den omgang genoot van Varnhagen von Ense en andere uitstekende mannen; gelijk vervolgens naar *Heidelberg*, waar hij kennis maakte met Schlosser, den voortreffelijken geschiedschrijver. Na ook nog *Italië*, *Frankrijk* en *Londen* bezocht te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug.

Na de uitgave in 1823 eener verzameling of bundel van gedichten (*Poems*), die veelal betrekking hebben op zijn verblijf in *Europa*, wijdde hij zich aan de geschiedenis. Intusschen werkte de invloed van Heeren, met wien hij vele overeenkomst in zijne vorming had, ook nog na zijne terugkomst op zijne verdere ontwikkeling. Gelijk Heeren, was hij de zoon van een predikant en studeerde aanvankelijk voor de godgeleerdheid; doch even als Heeren, door den invloed van Heyne en Spitler, de godgeleerdheid voor philologie en historie varen liet, zoo ook Bancroft, door den invloed van Heeren zelve en van Schlosser. Beide wijdde zich daarna aan het onderwijs: Heeren als privaat-docent te *Göttingen*, Bancroft, als stichter der *Round-Hill School* te *Northampton*; beide hadden *Italië* en *Frankrijk* bezocht. Langzamerhand nam de geschiedkundige studie bij beide de overhand; wat Heeren als oorspronkelijk werk in *Duitschland* geleverd had, en zijnen naam als geschiedschrijver vestigde, leverde Bancroft, als

vertaling, zijne *Ideën* enz. in het *Engelsch*, onder den titel: *Reflections on the politics of ancient Greece* (1824), welke later door eene vertaling van Heeren's geschiedenis van de staten der oudheid (*History of the States of Antiquity*, 1828), alsmede van het statenstelsel van *Europa* en zijne koloniën (*Political System of Europe and its Colonies* etc.) gevolgd werd. De vertaling dezer klassieke werken maakten Bancroft als een gelukkig beoefenaar der geschiedenis bekend.

De voornaamste roem van Bancroft als geschiedschrijver, steunt evenwel op zijn eigen oorspronkelijk werk: *History of the Colonization of the United States*, (3 Dln. Boston 1834—40), en zulks van den eersten tijd der ontdekking van *Amerika* tot den vrijheids-oorlog der Amerikanen. Deze drie deelen maken een afgesloten en voortreffelijk geheel uit, waarin hij ook een geheel en belangrijk hoofdstuk toewijdt aan *Nieuw-Nederland*, en zulks van de eerste komst en nederzettingen der *Nederlanders* op *Manhattan*-eiland, tot aan den geheelen afstand dezer Nederlandsche koloniën aan *Engeland*, dat den ouden naam in dien van *Nieuw-York* veranderde. Zeer belangrijk is vooral ook dit hoofdstuk voor *Nederlandsche* geschiedschrijvers. *Nederland* toch was het, dat in het bloeiende tijdperk van zijn bestaan, en zoo als ook Bancroft terecht erkent, den grondslag heeft gelegd van al die grootheid en welvaart, die wij aan de boorden van den *Hudson* en *Raritan* aanschouwden.

Na dit werk over de *kolonisatie* ondernam hij *the History the of American Revolution*, insgelijks in drie deelen, waarvan het eerste deel in 1852 in het licht verscheen. Inmiddels was Bancroft tot aanzienlijke betrekkingen in den staat geroepen; in 1844, onder Polk, zelfs in het kabinet, als Secretaris der zeemagt (*Navy*), waarin hij belangrijke verbeteringen tot stand bracht, en in 1846 tot gevolmagtigd Minister aan het hof van *St. James*. Beide deze werken, waarin de vrije geest der *Amerikanen*, en de vrijheidlievende gevoelens des schrijvers allerwege doorstralen, worden ook onder den algemeenen titel: *History of the United States*, als één onafscheidbaar geheel beschouwd. Van het eerste gedeelte, zijne *History of the Colonization*, verscheen ook eene

verkorte uitgave, waardoor dit werk een ongemeene verspreiding onder de *Amerikaansche* bevolking verkregen heeft, en zelfs op vele scholen werd ingevoerd. Ongemeen is het geduld en de volharding, waarmede Bancroft tot het zamenstellen van dit werk alle mogelijke documenten van tijdgenooten en archieven, heeft onderzocht, en boeiend, soms treffend is zijn verhaaltrant, b. v. waar Hudson zijnen dood vindt in de *Hudsons-baai* naar hem genoemd. „Bancroft, Prescott en Sparks, zeide Friedrich von Raumer, — hebben met opzigt tot de geschiedenis zoo veel gedaan, dat geen levend *Europeesch* geschiedschrijver zich boven hen mag stellen, maar vereerd en dankbaar moet zijn, als zij hem als medebroeder de hand willen reiken.” Met die welverdiende lofspraak, die men ook op Schoolcraft moet toepassen, zouden wij deze rubriek kunnen sluiten, ware het niet, dat wij nog met een enkel woord melding moesten maken van een drietal kerkelijke geschiedschrijvers, als Rupp, *Religious Denominations in the United States* etc., bevattende authentieke overzichten der opkomst, uitbreiding, statistiek en leerstellingen der onderscheidene gezindheden, door een eigen lid van iedere kerk beschreven; Robert Baird, *Religion in Amerika*, maarmalen door ons aangehaald, dat ook in het *Fransch* door Burnier, in het *Hoogduitsch* door Dr. R. Brandes, en in het *Hollandsch* door A. W. van den Worm en E. B. Swalue (*Kerkel. Geschiedenis enz. der Vereenigde Staten*, Schoonh. 1846—49, 2 Dln. 8°.) vertaald werd; gelijk John Dowling, *geschiedenis der Roomsche kerk* (*History of Romanism*. 1849), dat de aanbeveling van alle Evangelische gezindheden, en de lofspraken ten deel viel van mannen, als George B. Cheever, zelf door onderscheidene geschriften beroemd, van W. C. Brownlee, van den Hervormden leeraar Joseph Wilson benevens den Italiaan L. Giustiniani, vroeger Roomsch priester in *Rome*, thans Luthersch predikant te *Philadelphia*. De prachtige uitgave daarvan, in dezen tijd van spanning en strijd in *Dordrecht* aangekondigd, wenschen wij, dat ook hier gelijk in *Amerika*, de waarde der *Evangelische* kerken boven die van *Rome*, — van het *Protestantisme* met zijne

vrijheid, boven het *Romanisme*, met zijne slavernij en gewetensdwang, in het heldere daglicht zal stellen.

Wij zouden hier nog eene rubriek aan *natuur-* en *wiskundige* wetenschappen, en aan hare toepassingen kunnen wijden; doch achten hier te kunnen volstaan met de opgave van enkele uitstekende namen op dat gebied, omdat de omvang van ons werk geene uitvoerige behandeling dier namen meer toelaat. Gelijk Timotheus Dwight ons de oostelijke staten kennen leerde, zoo James Hall een *Philadelphier*, de westelijke staten (*Notes on the Western States*), en Timotheus Flint de geschiedenis en aardrijkskunde van het *Mississippi-dal* (*Geography and History of the Mississippi-valley*, Cincinnati 1827). Washington Irving voert ons door de *prairiën* (*Tour of the Prairies* 1832), over het Rots- of Klipgebergte naar het verre westen, naar *Astoria* in het *Oregon-gebied* aan de *Columbia-rivier*. De onderneming aldaar geschiedde grootendeels op kosten van Johan J. Astor, die zich in dit *Astoria*, en de *Astor-bibliotheek* in *Nieuw-York* een blijvenden naam gesticht heeft. Op kosten en voor rekening van het Congres, werd door Charles Wilkens, in de jaren 1838—1842, een onderzoekings-togt in de *Stille-zuidzee* ondernomen, waarvan het verslag: *Narrative of the United-States Exploring-expedition, 1838—1842* (in 5 Dln. imp. 8°.) op kosten des gouvernements, met vele afbeeldingen in het licht verscheen; terwijl in 1842—44, door den kapitein J. C. Fremont twee achtervolgende onderzoekings-expeditiën ondernomen werd, eerst naar het rots- of klipgebergte (*Rocky-mountains*), daarna naar *Oregon* en *Nieuw-Californië*, waarvan de voor ons liggende *Reports of the Exploring-expedition* (Washington 1845) een belangrijk overzicht geven.

Door zulke ondernemingen te bewerkstelligen, toonde het algemeen bestuur groote sommen over te hebben, ter bevordering der wetenschap in het algemeen belang, de nadere kennis der stille *Zuidzee*, en van nog onbebouwde streken van het groote vastland, waar thans een nieuwe staat, *Californië*, verrijst. Gelijk de rijke *Duitscher* Johan J. Astor de aandacht op het verre westen gevestigd had,

zoo ook de *Nederlander* van afkomst Stephen van Rensselaer, op den geologischen toestand van het graafschap van zijnen naam, waarvan hij het onderzoek aan geleerden, als Romeyn Beck en Amos Eaton opdroeg (1820—23). Het schijnt dat die arbeid aanleiding heeft gegeven, dat ook de staat *Nieuw-York*, zulk een werk op uitgebreider schaal heeft laten verrigten, en daarvoor eene zeer aanzienlijke som van 500,000 gulden beschikbaar stelde. Hierdoor ontstond het prachtige werk: *Natural History of New-York*, met eene *Introduction* door den gouverneur William H. Seward (Albany 1842 en volgende jaren). Wij hebben die *Introduction* veelvuldig geraadpleegd. Aan dit werk door meer dan 300 fijne platen en 500 houtsneden opgeluisterd, leenden de uitstekende mannen van den staat, elk in zijn vak, de hand, als: W. W. Mather, Ebenezer, Emmons, Lardner, Hall, en van Uxem, voor de geologie en palaeontologie; Lewis C. Beck, van Hoogduitsch-Nederlandsche afkomst, voor de mineralogie en scheikundige Analysis; John Torrey, voor de *botanie*, en James E. de Kay, voor de zoölogie. — Dit voorbeeld volgden ook andere staten: zoo schreef de Hoogleeraar Hitchcock twee geleerde en kostbare werken over de geologie van den staat *Massachusetts*, op kosten van den staat. En wanneer men thans de onderzoekingen in de geologie en natuurlijke historie, door de verschillende staten op hunne kosten bewerkstelligd, te zamen neemt, dan beslaan de verslagen of *reports* daarvan reeds over de 100 lijvige boekdeelen.

Niemand evenwel heeft alléén zoo veel gedaan voor de uitbreiding der natuurlijke geschiedenis, bepaaldelijk der *ornithologie* en *mammalogie* als John James Audubon, den Amerikaanschen *boschman* (*backwoodsman*) genoemd, wiens werk: *Birds of America*, en bijgevoegde *Ornithological Biography* sedert 1834 in het licht verschenen, 4 Dln., van 435 prachtige platen, 1056 vogels voorstellende, en vijf deelen beschrijving bevat. Dit werk achtte de beroemde Cuvier, als het prachtigste gedenkteeken, dat ooit ter eere der *ornithologie* is opgerigt, en Buffon op den achtergrond plaatst; terwijl Audubon's *Quadrupeds of N. America*,

benevens zijne *Biographies of Am. Quadrupeds*, een waardige tegenhanger van het eerste prachtwerk uitmaakt. In 1850 leefde de groote man, die zijn geheele leven nagenoeg in de wouden had doorgebracht, op zijne villa te *Bloemendaal* (*Bloomington*), door mij op mijnen uitstap naar *Haerlem* en de hooge brug (*Highbridge*) bezocht, waar hij in den aanvang van 1851 in hoogen ouderdom overleden is. Onze ruimte veroorlooft ons niet hier eene uitvoerige levensbeschrijving, hoe belangrijk ook, van Audubon op te nemen, hoezeer reeds geschreven. Wij bestemmen die dus voor een ander werk ¹⁾. Aan de werken van Audubon, sluit Samuel G. Morton, zich met zijne *Crania Americana* en *Crania Egyptica* op eene waardige wijze aan: gelijk de eerste het wetenschappelijk vak van Buffon voortzette en aanvulde, zoo Morton dat van Blumenbach. Het eerste dezer werken in imper. folio, bevat een overzicht van de schedels der *Amerikaansche* inboorlingen of *Indianen*.

Ook andere natuur- en wiskundige wetenschappen tellen hunne vertegenwoordigers in de nieuwe wereld; het zij genoemd hier alleen nog te noemen: Benjamin Franklin, voor de natuurkunde, gelijk Nathaniël Bowditsch, de vertaler der *Mécanique Céleste*, en schrijver eener *Practical Navigator*, voor de sterrekunde. Deze stierf in 1838 te *Boston*; terwijl de scheikunde op eene waardige wijze vertegenwoordigd wordt door de Hoogleraren Benjamin Silliman, vader en zoon, en James D. Dana, te *New-Haven*, wier *American Journal of Science and Arts*, door de beide eersten gesticht, reeds uit twee seriën bestaat, waarvan de eerste in 1845 uit 49 Dln. bestond, terwijl de tweede serie, na dien tijd, ook onder medewerking van Dr. Wolcott Gibbs en anderen, reeds een twaalfstal deelen bevat.

Gelijk wij vroeger meermalen hebben aangemerkt, schijnt het voor als nog den *Amerikaan* minder om de wetenschap zelf, dan om de toepassing en het nut daarvan voor het maatschappelijk bedrijf en verkeer te doen te zijn. Aan dien praktischen geest heeft *Amerika* uitvindingen te danken

---

1) *De Tijd*, welks redactie ons daartoe uitnoodigde.

als Franklin's bliksem-afleiders, de toepassing der stoomkracht als beweegkracht door Robert Fulton een *Pennsylvaniër*, die in 1807 de eerste proeftogt op den *Hudson* deed met zijne stoomboot, — en door Olivier Evans, den Amerikaanschen Watt genoemd, die den eersten proefrid met een stoomwagen (*Eructor Amphibolis*) deed. Gelijk Franklin den bliksem uit de wolken lokte en eene bepaalde rigting in zijnen loop aanwees, zoo wrocht Samuel F. B. Morse het nog grootere wonder, om het *electromagnetisme* als middel van onderhoud aan te wenden op verre afstanden. Stoombootvaart en spoorwegen, gelijk het telegrafien-stelsel van Morse, hebben niet alleen in *Amerika*, maar in alle beschaafde rijken der oude wereld eene aanmerkelijke bespoediging en verandering in het verkeer der volken teweeg gebragt. Van de verbazende uitbreiding, zoo van *stoombootvaart*, op alle stroomen en meren, als van de *spoorwegen*, die de staten der groote Unie als met ijzeren banden vereenigen, ook van het telegrafien-stelsel mogen wij hier geene afzonderlijke statistieke opgaven meer laten volgen, omdat wij buitendien reeds ons bestek overschreden hebben. Alleen teekenen wij hier nog ten slotte aan, dat men sedert 1824—49, en alzoo in 25 jaren, in de *Vereenigde Staten*, zeer nabij de 2500 stoombooten en stoomschepen gebouwd heeft; terwijl men in 1836, reeds 1600 Eng. mijlen aan spoorwegen bezat. En toen *Engeland* een dergelijk cijfer kon aantoonen, was de lengte der Amerikaansche spoorwegen reeds tot 4000 mijlen gestegen, die zich thans door alle staten uitbreiden. Zelfs koestert men het voornemen, om *Californië*, door een spoorweg van *St. Louis* uit, door de *Prairien* en over het Klippebergte, heen, met de overige staten van het westen te verbinden. Zulke verbazend snelle uitbreiding ontving ook het telegrafien-stelsel: in 1847 waren in de *Vereenigde Staten* reeds 1575 Eng. mijlen in werking, waaronder lijnen van 900 en 1122 Eng. mijlen, terwijl in 1848 nagenoeg 5000 Eng. mijlen ontworpen waren. Men rekent, dat binnen 2 of 3 jaren de beide zeeoevers van *Amerika* door een telegrafisch net zullen ingespannen zijn; want ook hier bestaat het ontwerp

om eene lijn van *St. Louis*, door de *Prairiën* en over het *Klipgebergte* heen, naar *Californië* te laten doorloopen. Van de snelheid getuigt de navolgende daadzaak: de boodschap van den gouverneur *Young* aan de wetgevende kamers te *Albany* van 23,000 letters, werd met eene gemiddelde snelheid van 83 letters in ééne minuut overgebracht; die van den president betrekkelijk *Mexico*, met eene snelheid van 99 letters in ééne minuut. En in 1850 werd, zooals *Fillmore* in zijne aanspraak naar waarheid getuigde, de dood van den president *Taylor*, door het geheele groote statenverbond, in alle rigtingen en op duizende mijlen afstands, met de snelheid des bliksems, tot in de uiterste staten, als in één oogenblik des tijds, aangekondigd.

Zoodanig zijn de toepassingen van de uitvindingen van *Fulton*, *Evans* en *Morse*. Niet alleen in de nieuwe, maar ook in de oude wereld, die thans door stoombootvaart, eenmaal misschien ook door een telegrafien-lijn, met elkander verbonden zullen zijn, heeft de geest dier mannen reeds den magtigsten invloed op het verkeer dier volken uitgeoefend. Wat zal de toekomst opleveren? Dit hangt zoowel van de verdere ontwikkeling van den landbouw en handel, die beide in *Amerika* zoo aanmerkelijke vorderingen maakten, als van de staatkunde af. Op deze laatste, of eigenlijk op *Amerika's* groote staatsmannen en staatkundige redenaars, willen wij ten slotte nog eenen blik slaan.

---

§ 6.

Staatsmannen en redenaars; — George Washington, eerste president; — John Adams, *Defense of the Constitution etc.*; — Thomas Jefferson, *Memoirs a. Correspondence*; — James Madison, *Correspondence*; — James Monroe; — John Quincy Adams; — Andrew Jackson; — Martin van Buren; — William Henry Harrison, en volgende Presidenten; — Alexander Hamilton; — John Marshall; — Fischer Ames; — Robert en Edward Livingston; — wetgever van *Louisiana*; — Albert Gallatin; — Henry Wheaton, *International Law; Law of Nations*; — James Kent, *Commentaries on American Law*; — Joseph Story, vonnissen en commentariën; — Silas Wright; — redenaars: John Caldwell Calhoun; — Henry Clay, Daniel Webster; — terugzigt; — tegenwoordig bestuur en slot.

Geen vak wordt in *Amerika*, behalve de godgeleerdheid en geneeskunde, zoo algemeen behandeld als de staatkunde en regtsgeleerdheid, waarmede op het praktisch gebied de welsprekendheid zoo naauw verbonden is. De natuurlijke reden daarvan, achten wij gelegen te zijn, zoowel in de winstgevende betrekking van den advokaat, als omdat vooral voor den beoefenaar der staathuishoudkunde en regtsgeleerdheid, als hij zich door bekwaamheid en redenaars-talent voordeelig weet te onderscheiden, gereedelijk de weg openstaat tot aanzienlijke staatsbetrekkingen, waartoe de meest begaafde mannen in de *Vereenigde Staten* zich ook steeds hebben weten te verheffen. Het ontbreekt dan ook niet aan een aantal uitstekende staatsmannen, staatkundige redenaars en regtsgeleerden, waarvan sommigen tot de hoogste waardigheden geroepen, thans onze aandacht zullen bezig houden.

Reeds ten tijde van den achtjarigen vrijheidskrijg leefden er aanzienlijke mannen in *Amerika*, die de vestiging eener bondgenootschappelijke of *federale* republiek, als *Federalisten* (zoo noemde men die partij) tegenover de *Anti-federalisten* met ijver verdedigden. Washington, de groote veldheer der erkende *Vrijstaten*, had in 1783, na volbragten moeilijken strijd, zijne betrekking als opperbevelhebber in handen van het *Congres* nedergelegd, en had zich naar zijn landgoed *Mount-Vernon* terug begeven, om daar als eenvoudig *planter* aan het herstel van zijn vermogen te arbeiden. Daar werd hij

als een andere Cincinnatus, tot de hoogste waardigheid, die van eersten president der *Vereenigde Staten*, geroepen. Toen George Washington in April 1789 als zoodanig in betrekking trad, werd hij ten tweede male de redder en weldoener van zijn vaderland. Te midden der strijdende partijen op het staatkundig gebied, die het naauwelijks gevestigde Staten-verbond gewelddadig van één poogden te scheuren, werd hij, om zoo te zeggen, de *ziel*, het middenpunt der *Federalisten*: John Adams, John Marshall, Alexander Hamilton, Fischer Ames, John Jay, Robert Livingston, en anderen. Het is inderdaad eene luisterrijke rij van mannen, die wij hier te beschouwen hebben, en waarvan sommigen door Washington, of het volk in het kabinet geroepen, als Adams, vice-president, Hamilton enz., hem ijverig ondersteunden in de regeling der staats-schuld, der landsverdediging, de inrigting of het *organisme* van het bestuur, het openbaar onderwijs, het stelsel van openbare wegen en kanalen ter bevordering van het binnenlandsch verkeer. Terwijl hij, en die hem in het kabinet omringden, gedurende zijn *acht*-jarig bestuur den *inwendigen* toestand des lands trachtte te verheffen, handhaafde hij het beginsel van *neutraliteit*, en poogde daardoor de handelsbetrekkingen van het Verbond op nieuw aan te knoopen en uit te breiden.

Het kan hier onze bedoeling niet zijn, den onsterfelijken Washington, als een anderen Willem den *Zwijger*, op het staatkundig gebied nader te leeren kennen: veeleer verwijzen wij ten zijnen opzichte naar de werken van Marshall, Bancroft, inzonderheid van Sparks en anderen, om in de eerste plaats eenige zijner opvolgers te leeren kennen; als eenen John Adams, Thomas Jefferson, James Madison, James Monroe, John Quincy Adams, Andrew Jackson en Martin van Buren, om daarna ook zijne tijdgenooten als Hamilton, Marshall, Jay en anderen, die het hunne aan de vestiging van het groote Staten-verbond toebagten, te behandelen.

John Adams, reeds gelijktijdig met Washington tot vice-president der *Vereenigde Staten* gekozen, later zijn op-

volger, werd als een der eerste staatsmannen van zijnen tijd geacht. Van een der eerste *Puriteinsche* nederzetteren in *Massachusetts* afstammende, werd hij in 1735 te *Braintree* in dien staat geboren. Reeds vóór de revolutie, die hij door zijne eerste geschriften had helpen voorbereiden, onderscheidde hij zich als regtsgeleerde te *Boston*. Misschien heeft niemand zoo veel bijgedragen om de bijgeloovige vereering zijner landgenooten voor de staats-inrigting van het moederland te verzwakken, als Adams, die van wege den staat *Massachusetts* reeds in 1774 afgevaardigd werd, naar de vergadering te *Philadelphia* om over de belangen des lands te beraadslagen. Hij was het, die er vooral op aandrang om het opperbevel over het leger aan Washington, een *Virginiër*, op te dragen, waardoor hij eenen Patrick Henry, Richard H. Lee en andere *Virginiërs* in het belang der wapening stemde; hij was het ook, die door Richard H. Lee en Thomas Jefferson ondersteund, het denkbeeld van afscheiding van het moederland het eerst ingang deed vinden bij het *Congres*, en toen, op voorstel van gemelden Richard H. Lee, het congres in Junij 1776 tot de onafhankelijk-verklaring besloot, behoorde John Adams met Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, Roger Sherman, en Robert R. Livingston tot de commissie, om eene vrijverklaring te stellen, die op den 4. *Julij* daaraanvolgende werd voorgedragen, en door de dertien *Vereenigde Staten* van *Amerika* eenpariglijk werd aangenomen. Men weet, dat Thomas Jefferson als schrijver van dat staatsstuk moet geacht worden. Gelijk andere zaakgelastigden, Benjamin Franklin, Silas Deane, enz., werd ook John Adams, ter onderhandeling naar *Europesche* hoven gezonden, om deze voor de onafhankelijk-verklaring van *Amerika* te winnen. Na eerst in *Frankrijk* eenigen tijd te hebben doorgebracht, kwam hij in 1780 als gezant in *Holland*, waar hij tot 1782 bleef, en zoo wel de regering als de openbare meening, ook door geschriften, voor de zaak der *Amerikanen* wist te stemmen. In laatstgemelde jaar keerde hij naar *Parijs* terug, om daar met Franklin, Jay, Jefferson en Laurens, (Henry) voorloopig den *vrede* met *Engeland* te slui-

ten en te onderteekenen (20 Jan. 1783), die daarna nog in hetzelfde jaar (Sept.) door afgevaardigden van *Engeland*, de *Vereenigde Staten*, *Frankrijk*, *Spanje* en *Holland*, ten volle bekrachtigd werd. In 1785 als eerste gezant te *Londen* benoemd, gaf hij aldaar zijne *Defence of the constitution and government of the United States* (in 3 Dln. Lond. 1787) in het licht.

Aan hem had de Unie grootendeels het eerste ontwerp harer *Constitutie* te danken: in 1787 in *Amerika* terug gekeerd, werd aan Adams, Hamilton en andere *Federalisten* de taak opgedragen, de grondwet te herzien. Na de invoering dezer herziene *Constitutie* (30 Apr. 1789), zoo als die nog voortduurt, werd hij tot *vice-president* gekozen, en, toen Washington in 1797, zijne aanzienlijke betrekking, na een *acht*-jarig bestuur, nederlegde, om het overig gedeelte zijns levens op zijn landgoed *Mount-Vernon* in rust door te brengen, werd John Adams zijn opvolger; terwijl Thomas Jefferson tot *vice-president* verkozen werd.

Wat de geschiedenis des lands gedurende het vierjarig bestuur van Adams betreft, daaromtrent verwijzen wij bijv. naar Willson of andere geschiedschrijvers: het was gedurende zijn bestuur, dat de zetel der hooge staatsligchamen, in 1800 te *Washington*, in het district *Columbia*, gevestigd werden; terwijl hij zijne bijzondere aandacht aan eene Amerikaanse zeemagt wijdde. Wel volgde hij het voetspoor en het regeringsstelsel van *Washington*, maar hij bragt niet diens geestkracht mede in het bestuur: zoodat hij, bij eene nieuwe keuze in 1801, Jefferson met ééne stem meer zag zegevieren. Adams begaf zich toen op zijn landgoed *Quincy* terug, waar hij zich met letterarbeid bezig hield. Hij overleed den 11. *Julij* 1826, op den dag van het vijftigjarig feest der vrijverklaring van den Verbonds-staat.

Thomas Jefferson, die mede zulk een werkzaam aandeel aan de vrijmaking der *Vereenigde Staten* genomen had, werd in April 1743 te *Shadwell*, in het graafschap *Albemarle* (*Virginis*) geboren. Hij studeerde onder George Whyte, aan het vroeger door ons behandelde *William- en Mary*-college in de *regten*, en volgde reeds vroegtijdig de

beroemde vertogen van Patrick Henry tegen het Engelsche zegelregt (*Stamp act*). In 1769 tot vertegenwoordiger in de wetgevende vergadering van *Virginie* gekozen zijnde, wendde hij eene vergeefsche poging aan tot vrijmaking (*Emancipatie*) der slaven. Van wege *Virginie* tot lid van het algemeene *Congres* geroepen (1775), nam hij met Adams en andere mannen, ijverig aandeel aan de vrijmaking der *Amerikaansche* staten, en leverde toen een *Summary view of the rights of Britsch America*, in, dat men wel nog als te *koen* geschreven beschouwde, doch waarvan evenwel de druk bevolen werd. En toen het *Congres*, zoo als wij bij Adams zagen, tot den beslissenden stap besloot, om zich onafhankelijk te verklaren, werden Jefferson, Adams, Franklin, Sherman en Livingston tot de commissie benoemd tot het opstellen dier *verklaring*, welke den 4. Julij 1776 aangenomen werd. Hoezeer dat staatsstuk als het werk dier geheele commissie moet worden aangemerkt, vloeide het toch in de eerste plaats door de *pen* van Jefferson, bij wien men, na zijnen dood de eerste *minuut* onder zijne staatspapieren gevonden heeft. In 1779 tot gouverneur van *Virginie* gekozen, bleef hij die betrekking toch slechts korten tijd bekleeden, en werd in 1784 tot Ambassadeur aan het hof te *Parijs* benoemd, bij welke gelegenheid hij *Holland*, *Piémont*, de zuidelijke en westelijke deelen van *Frankrijk* en *Engeland* bezocht. In die betrekking bleef hij ongeveer zes jaren, waarna hij in 1789 in *Amerika* terug gekeerd, door Washington tot staats-secretaris benoemd werd, terwijl aan Hamilton de schatkist en aan Knox het departement van oorlog opgedragen werden. Gemelde betrekking bekleedde hij tot in Dec. 1793, toen hij zich naar zijn landgoed in *Virginie* terug begaf, totdat hij in 1797, tot *vice-president* gekozen werd, toen John Adams als opvolger van Washington optrad. En toen vier jaren later eene nieuwe verkiezing plaats had, en te *Democratische* en *Federalistische* partij scherp tegen elkander overstonden, werden Jefferson en Aaron Burr als candidaten der eersten gekozen, terwijl Adams en Pinckney als de candidaten der Federalisten werden aangewezen. Na eenen

warmen strijd behaalden de *Democraten* de overwinning; maar Jefferson en Burr bezaten juist even veel stemmen; zoodat thans het huis der vertegenwoordigers tusschen die beiden moest beslissen. Vijf en dertig maal werd er herstemd, alsvorens Jefferson tot president was aangewezen. In Maart 1801, aanvaardden beide hunne betrekkingen, en het was bij die gelegenheid, dat de nieuwgekozen president in zijne intre-rede (*Inaugural Address*), aldus over den partij-geest en een goed bestuur zich hooren deed:

„Gedurende den strijd der gevoelens, die wij zijn doorgetrokken, was de ijver der beraadslaging en waren de aangewende pogingen somtijds tot dat aanzien opgevoerd, dat het vreemdelingen, die niet gewoon zijn vrijelijk te denken, te spreken en te schrijven wat zij denken, moet verbaasd hebben. Maar thans, daar die strijd door de stemme des volks bealst, en overeenkomstig de voorschriften der grondwet afgekondigd is, zoo zullen natuurlijk allen zich onder den wil der wet schikken, en zich vereenigen in de algemeene pogingen voor het algemeene welzijn. Allen ook, zullen die heilige grondstelling indachtig zijn, dat, hoezeer de wil der meerderheid in allen gevalle de overhand heeft, die wil, om regt te zijn, ook redelijk zijn moet; dat de minderheid hare gelijke regten bezit, door gelijke wetten te beschermen, en dat schending dier regten onderdrukking zou zijn. Dat wij ons dan, medeburgers! vereenigen tot één hart, éénen geest. Dat wij bij onze maatschappelijke gedachtenwisseling, die eensgezindheid (*harmonie*) en genegenheid herstellen, zonder welke de vrijheid, ja het leven zelf, slechts nietige zaken zouden zijn. Laat ons bedenken, dat, hoezeer wij uit ons land die godsdienstige onverdraagzaamheid hebben verbannen, waaronder het menschedom zoo langen tijd heeft gebloed en gezocht, wij nog weinig gewonnen hebben, wanneer wij eene staatkundige onverdraagzaamheid voeden even willekeurig als goddeloos, die zich schuldig maakt aan even bittere als bloedige vervolgingen. Gedurende de krachtsinspanningen en staip-trekkingen der oude wereld, gedurende de krampachtige worsteling van den verwoeden mensch, die door bloed en slagting zijne lang verlorene vrijheid zocht te herwinnen, was het niet te verwonderen, dat de beroering der baren ook dit verwijderde en vreedzame strand bereikte; dat dit bij eenigen meer, bij anderen minder gevoeld en gevreesd werd; dat dit de gevoelens moest verdeelen, betreffende de middelen van veiligheid. Maar ieder verschil van gevoelen is geen verschil van beginsel. Wij hebben broeders van hetzelfde beginsel bij verschillende namen genoemd. Wij allen zijn republikeinen; — wij allen zijn Federalisten. Indien er iemand onder ons is, die zou wenschen deze *Unie* te ontbinden, of haren republikeinschen vorm te veranderen, laat hem rustig daar staan als getuigenis van die veiligheid, waarmede dwaling van gevoelen kan worden geduld, waar de rede vrijgelaten is om de dwaling te bestrijden. Ik weet inderdaad, dat sommige achtingswaardige lieden vreezen, dat eene republiek niet krachtig genoeg is. Maar zou de achtingswaardige vaderlander te midden der welgelaagde proefneming (ondervinding) een bestuur willen opgeven, dat ons vrij en krachtig hield, voor de bespiegelaende en bedriegelijke vrees, dat dit bestuur, de beste hoop der wereld, mogelijk te eeniger tijd krachtige nadruk zou behoeven om zich zelf staande te houden? Ik geloof het niet. Ik geloof integendeel, dat dit het krachtigst bestuur is op aarde. Ik geloof, dat dit het eenige is, waaronder een ieder, op de roepstem der wetten,

zich onder den standaard der wet zou scharen, om elke inbreuk op de openbare orde te weren, omdat dit hem persoonlijk zou betreffen. Wel heeft men somtijds gezegd, dat men den mensch het bestuur niet kan toevertrouwen over zichzelf. Kan men hem dan het bestuur toevertrouwen over anderen? Of hebben wij Engelen gevonden, in de gedaante van koningen om hem te besturen? Laat de geschiedenis deze vraag beantwoorden.

Dat wij dan, met moed en vertrouwen, ons vasthouden aan onze eigene bondgenootschappelijke (*federale*) en gemeensbestgezinde (*republikeinsche*) beginselen; dat wij onze gehechtheid onderhouden voor onze *Unie* en vertegenwoordigend bestuur. Op eene verblijdende wijze door de natuur en een breeden Oceaan afgescheiden van het vernielend geweld van een vierde gedeelte van den aardbodem; te hoog gestemd om ons te onderwerpen aan de vernederingen van anderen; in het bezit van een nitgekozen land, met ruimte genoeg voor onze afstammelingen tot in het honderdste en duizendste geslacht; begaafd met een billijk gevoel voor het zelfde regt, om onze eigene vermogens te gebruiken, tot verhooging onzer nijverheid; in het bezit der liefde en van het vertrouwen onzer medeburgers, niet naar de geboorte, maar naar onze daden en hare bedoeling; — daarenboven verlicht door eene gezegende godsdienst, wel in verschillende vormen beleden en uitgeoefend, maar die toch aan allen braafheid, waarheid, matigheid, welwillendheid en menschenliefde verkondigen; die eene allesbesturende Voorzienigheid erkennen en aanbidden, welke door hare zegeningen toont een welbehagen te hebben in het geluk van den mensch hier op aarde, en zijn nog grooter geluk hier namaals, — wat is er bij al deze zegeningen nog meer noodig om ons tot een gelukkig en voorspoedig volk te maken? Wacht, nog eene zaak, medeburgers: — een wijs en vrijgevig bestuur, dat den eenen mensch zal verhinderen den anderen te benadeelen, dat hem overigens vrij zal laten, zijne eigene ondernemingen van nijverheid en verbetering van zijn lot te regelen, en den arbeid het brood niet zal ontrooven, dat hij heeft ingeogst. Dit is de slotsom van een goed bestuur en dit is noodzakelijk om den kring van onze voorregten nit te breiden.”

Zoo sprak Jefferson bij de aanvaarding van zijn bestuur, en hij werd in 1804 op nieuw verkozen; terwijl George Clinton als vice-president optrad, daar Burr door een noodlottig tweegevecht met Hamilton algemeen de volksgunst verloren had. Terwijl wij nopens het bestuur van Jefferson tot de geschiedenis verwijzen, teekenen wij hier alleen nog aan, dat hij de waardigheid der *Unie* met standvastigheid tegenover *Engeland* handhaafde; dat hij het stelsel ter beschaving der *Indianen* invoerde; dat onder zijn bestuur het statenverbond werd uitgebreid, door den aankoop van *Louisiana*, door de verheffing van *Ohio* tot een vrijstaat (1802), en van *Michigan* tot een territorium (1805). De staat *Pennsylvania* stelde voor, Jefferson ten derde male tot president te verkiezen; doch, even als Washington, legde hij nu zijne hooge betrekking neder, en zonderde zich op zijn landgoed *Monticello* af, waarvan William Hunt

ons eene fraaije afbeelding geeft. Daar leefde hij voor de wetenschappen en den akkerbouw, en wijdde zich aan de bevordering der *Universiteit* van *Virginie* te *Charlottesville*, waarvan Jefferson de stichter, en zijne opvolgers Madison en Monroe begunstigers waren. Biddle schreef *Eulogy on Thomas Jefferson* (Philad. 1827).

Als staatkundig schrijver heeft Jefferson eenige werken in het licht bevorderd, die het hunne hebben toegebragt om zijnen naam te verhoogen, als behalve het door hem herziene *Wetboek* van *Virginie* (*Code of Virginia* 1779), en het ontwerp der Grondwet der Unie (*fundamental Constitution* 1783), een werk ten gevalle van den Franschman de Marbois: *Notes on Virginia*, 1781. Ook heeft men van hem: *Manual of parliamentary practise* etc., benevens eene vertaling van Destutt Tracy, *Commentaries on Montesquieu* etc. Zijne *Memoirs and Correspondence*, bevattende zijne briefwisseling met de aanzienlijkste mannen van zijnen tijd, van 1775 tot kort voor zijnen dood, werden door Randolph in 5 Dln. in het licht gegeven, en in *Londen* herdrukt (1828—29). Even als Adams, overleed hij, in hoogen ouderdom, op den 4. *Julij* 1826, den vijftigsten verjaardag der onafhankelijk-verklaring.

Als opvolger van Jefferson was in 1809 gekozen James Madison, terwijl George Clinton als vice-president herkozen werd. Deze uitstekende staatsman, die, even als Washington en Jefferson, tweemaal achtervolgens tot president gekozen werd, zag het eerste levenslicht in het graafschap *Oranje* (in *Virginie*) in 1751, en ontving zijne vorming onder Witherspoon, aan het collegie *Princeton* (*N. Jersey*), waar hij in de regten schijnt gestudeerd te hebben. Reeds in zijn 22. jaar verwierf hij eene openbare betrekking, en, nadat hij met Hamilton en Jay, door het schrijven van *the Federalist* veel had bijgedragen tot het aannemen der nieuwe *Constitutie*, werd hij door het huis der vertegenwoordigers tot lid gekozen van het uitvoerend bewind (*Executive Council*). Daarenboven nam hij achtervolgens veel aandeel aan de vestiging en bevestiging van den staat, als lid van het oude *Congres* (1780), de natio-

nale Conventie, de Conventie van *Virginie*, waarin hij de aanneming der aangebodene staatsregeling bevorderde. Hij wedijverde met eenen Hamilton in al die betrekkingen in bekwaamheid en werkzaamheid; weshalve Jefferson hem tot staats-secretaris verkoos, en, toen deze in 1807 zijne betrekking nederlegde, werd hij, zoo als reeds gezegd is, tot diens opvolger gekozen. Bij het aanvaarden van het bestuur verklaarde Madison zijn besluit, de onafhankelijkheid van zijn vaderland te zullen bevestigen, en de partij der *Federalisten*, die men van overneiging tot *Engeland* beschuldigde, met alle krachten te bestrijden. Met navolgende woorden herinnerde hij het volk aan de verplichting en verantwoordelijkheid van *Amerika* omtrent de menschheid:

„Laat het herinnerd zijn, dat het steeds de trots en roem van *Amerika* geweest is, dat de regten, waarvoor het heeft gestreden, de regten zijn der menschheid. Door den zegen, dien de Schepper dezer regten geschonken heeft op de middelen, tot dierzelfer verdediging, hebben zij gezegenviert over allen tegenstand.... Er heeft tot hiertoe geen voorbeeld bestaan, ook kan er hierna geen verwacht worden, waarin de onvermengde vorm van het republikeinsch bestuur zulk eene schoone gelegenheid kan aanwijzen zich zelve te regtvaardigen door zijne vruchten. Uit dit gezichtspunt hebben de burgers der Vereenigde Staten de grootste verantwoordelijkheid, die ooit op een staatkundig ligchaam gerust heeft. Wanneer regtvaardigheid, goed vertrouwen, eer, dankbaarheid en alle andere hoedanigheden, die het karakter van een volk veredelen, en aan het doel des Bestuurs beantwoorden, de vruchten mogen zijn onzer instellingen, dan zal de zaak der *vrijheid* eene waardigheid en luister verkrijgen, zoo als zij nog nimmer bezeten heeft; dan zal een voorbeeld gegeven worden, dat niet anders dan den gunstigsten invloed op de regten der menschheid kan uitoefenen. Wanneer aan den anderen kant onze Besturen zich ongelukkiglijk mogten schuldig maken aan de omverwerping dezer voornamen en wezenlijk noodzakelijke deugden, dan zou de groote zaak, die wij ondernomen hebben te verdedigen, onteerd en verraden zijn; dan zou het laatste en schoonste bewijs ten voordeele der regten van de menschelijke natuur tegen haar zelve gekeerd zijn, en hare voorstanders en vrienden zouden zijn bloot gesteld aan belediging en tot zwijgen gebragt door de woordvoerders der dwingelandij en overweldiging.”

In den geest zijner grondstelling om de *onafhankelijkheid* van zijn vaderland met alle krachten te verdedigen, verbood hij alle verkeer met *Engeland* en *Frankrijk*, zoolang deze voortgingen den handel van het *neutrale Amerika* te belemmeren, gelijk door de vijandelijkheid tusschen die beide staten, en vooral door de *Britsche „Orders in council”* (1808) plaats had. Toen *Frankrijk* evenwel zijne belemmerende bepalingen terug nam, bond Madison op nieuw betrekkingen

met dat land aan; terwijl daarentegen de verwikkelingen met *Engeland*, wegens diens aanmatigingen op zee steeds toenamen, en, in 1812 op eenen oorlog met *Engeland* uitliepen. In dezen oorlog, waarin de *Britten* de verbondsstad *Washington* overvielen, en het kapitoel in den brand zetteden, en die de welvaart der *Vereenigde Staten* aanvankelijk dreigde te vernielen, voerde de generaal Harrison het bevel over het leger van het *westen*, generaal Henry Deaborn, over dat van het *midden*, en gen. Hampton, van het *noorden*; terwijl Madison het Congres bijeenriep, dat hij met eene zeer krijgshaftige toespraak opende, en zoo krachtige maatregelen nam, dat de *Amerikanen* in korten tijd, vooral door hunne *zeemagt*, onder gezagvoerders als Rogers, Decatur, Bainbridge enz., een overwigt op de *Engelschen* verkregen, die zich tot den vrede genoopt zagen, welke in Dec. 1814 van de zijde der *Amerikanen* door John Quincy Adams, Clay, Gallatin en Bayard te *Gent* gesloten werd. Na dit onrustige tijdvak met roem voor de *Amerikanen* te hebben doorgeworsteld, legde Madison zich op de verbetering van den inwendigen toestand des lands toe, en legde in 1817, na vooraf nog de *acte van navigatie* onderteekend te hebben, zijn bestuur neder, om het overige van zijn leven in rust op zijn landgoed te *Montpelier* door te brengen, waar hij in Junij 1836 overleed; nalatende een groot aantal geschriften, correspondentie- en staatsstukken, die van zijne groote werkzaamheid getuigen. Men verzekert, dat zij 15 octavo deelen van 600 bladzijden elk zouden beslaan, als zij allen werden in het licht gegeven. Het Congres, dat daarvan na zijnen dood eigenaar werd, droeg aan Henry D. Gilpin den last op, om Madison's briefwisseling met Adams en Jefferson (tusschen 1780—84) in het licht te geven. Daarvan verschenen in 1840 *drie* deelen, van ongemeene waarde.

Tot zijn opvolger was James Monroe, uit *Virginie*, en tot opvolger van Clinton was Daniel D. Tompkins uit *Nieuw-York* gekozen, welke beide die onderscheiding ook andermaal te beurt viel, zoodat zij van 1817—25 aan het bestuur waren.

James Monroe, die in 1711 in het graafschap *West-Moreland* in *Virginië* geboren was, en zich op de regten had toegelegd, had almede met de wapens in de hand aandeel genomen aan de bevrijding van zijn vaderland, en was tot den rang van kolonel opgeklommen, toen de vrede gesloten werd, waarna hij in 1773 tot zijne studiën terugkeerde. Na achtereenvolgens tot lid der wetgevende vergadering (1782), van het Congres in *Virginië* (1783) en van het Nationaal-congres (1790) gekozen te zijn, werd hij in 1794 door Washington tot gezant in *Frankrijk* benoemd; doch in 1794 door dezen teruggeroepen, om zich te verantwoorden. Kort daarna werd hij tot gouverneur van *Virginië* gekozen (1799—1802) en in 1803 andermaal naar *Parijs* gezonden om over den afstand van *Louisiana* te onderhandelen, dat onder het bestuur van Jefferson met de *Vereenigde Staten* verbonden werd. Daarna werd hij achtereenvolgens naar *Londen*, en in 1804 naar *Madrid* afgevaardigd. In 1810 werd hij andermaal tot gouverneur van *Virginië*, en in 1811 door Madison tot staats-secretaris benoemd; terwijl hij tevens aan het hoofd van het departement van oorlog geplaatst, zijne beste pogingen aanwendde om de verdedigingsmiddelen van den staat te versterken. Zelfs nam hij in den straks vermelden oorlog tegen *Engeland* (1814) het opperbevel over de krijgsmagt op zich.

Tot president gekozen, wijdde hij, op het voetspoor zijner voorgangers, zijne overmoeide zorg aan de ontwikkeling van de krachten van den staat. Hij ging verder dan Jefferson en Madison, inzonderheid met de versterking van het zeewezen. Onder zijn bestuur werd *Florida* aan de *Unie* gehecht, hetwelk door *Spanje* in 1819 werd afgestaan. Zoodanig was overigens de toenemende bevolking en aanwas der *Vereenigde Staten*, dat onder zijn bestuur, binnen tien jaren na den vrede met *Engeland*, zes nieuwe staten uit de wildernissen in het westen voortkwamen, die in het groote Staten-verbond werden opgenomen, waaronder *Mississippi* (1817), *Missouri* (1821), welke laatste reeds de 24. Staat uitmaakte. Die toenemende bloei, de uitbreiding van landbouw en handel, krachtige maatregelen tegen den

slavenhandel, waren grootendeels het gevolg zijner bemoeijingen; terwijl ook onder zijn bestuur een besluit door de regering genomen werd, om geene inmenging der *Europeische* magten, met de binnenlandsche aangelegenheden der *Zuid-Amerikaansche* staten te dulden; in één woord: ook Monroe had in zijn bestuur getoond met een krachtigen geest, sterk gemoed en levendige werkzaamheid voor het algemeene welzijn bezielde te zijn, zoodat hij daardoor in hooge achting stond bij zijne medeburgers, inzonderheid bij de *democratische* partij.

Toen in 1824 eene nieuwe stemming plaats had, werden de navolgende vier candidaten voor het presidentschap voorgesteld: als Quincy Adams, in de oostelijke staten, Crawford in de zuidelijke, Jackson en Clay, in de westelijke. Geen hunner echter de meerderheid verkregen hebbende, besliste het huis der vertegenwoordigers voor John Quincy Adams, terwijl Calhoun uit *Zuid-Carolina*, tot vice-president werd gekozen. Na de aftreding van Monroe leefde deze als vrederegter zijner woonplaats, en stierf, even als Adams en Jefferson, op den *verjaardag* der onafhankelijkheid, den 4. Julij 1831, dus *vijf* jaren na de beide laatstgenoemden.

John Quincy Adams, een zoon van den boven behandelden president John Adams, werd te *Braintree* (*Mass.*) geboren den 11. Julij 1767, op den sterfdag van den kolonel John Quincy, wiens naam hij draagt. Misschien heeft *Amerika* geen staatsman opgeleverd, die zulk eene bevoorregte en gunstige opvoeding voor eene *diplomatieke* loopbaan ontving, als Quincy Adams, die zijne hoofdzakelijke vorming aan *Nederland* verschuldigd is. Reeds als knaap van elf jaar vergezelde hij zijn vader naar het hof van *Versailles* (1778), en genoot daar de vaderlijke zorg van Franklin. In 1780, toen zijn vader als gezant in *Holland* zijn verblijf had, werd de veertienjarige Quincy Adams in *Amsterdam* ter schole gezonden, en bezocht daarna de hoogeschool te *Leyden*. Francis Dana, die Adams in *Holland* vergezeld had, in 1781 tot Minister in *Rusland* benoemd zijnde, verzocht en verkreeg de vergunning om

den jongen Q. Adams, als zijn bijzonderen *secretaris*, naar het hof van *St. Petersburg* mede te nemen, waar hij tot in Oct. 1782 doorbragt, waarna hij met *Dana*, door *Zweden* en *Denemarken*, over *Hamburg* en *Bremen* reisde, om zijnen vader in 's *Gravenhage* wederom te bezoeken, met wien hij zich op nieuw naar *Parijs* begaf, waar hij bij de teekening van den *vrede* (Januarij 1783) tegenwoordig was. Daarna zich in 1785 met zijn vader naar *Londen* begevende, hoorde hij mannen als *Burke*, *Pitt*, *Fox*, *Sheridan* en andere groote redenaars, in het parlement; zoodat, toen hij op zijn *achttiende* jaar in de *Vereenigde Staten* terugkwam, hij op dien leeftijd reeds de hoven van *Versailles*, de *Nederlanden*, *Petersburg* en *Londen* had leeren kennen. In *Harvard-universiteit* voltrok hij zijne studiën, hield er, bij gelegenheid zijner promotie in de *regten*, eene redevoering over het bank- en muntwezen, die de bijzondere goedkeuring van den geschiedschrijver *Belknap* en *Alexander J. Dallas* verwierf, die het stuk in het licht bevorderden.

Na zich eerst nog verder onder den beroemden *Theophilus Parsons* te *Newburyport* geoefend te hebben, trad hij in *Boston* in de balie op. Hier ook nam hij voor het eerst aandeel, door middel der dagbladen, aan de behandeling van onderscheidene staatkundige onderwerpen, waardoor hij vooral ook de aandacht van *Washington* tot zich trok, die hem als gezant naar de *Nederlanden* zond (1794). Zoozeer schijnt hij diens goedkeuring verworven te hebben, dat *Washington*, hem „als de bekwaamste van het geheele *diplomatieke corps*” van *Amerika* beschouwde, en zijn openbaar karakter op hoogen prijs stelde. Toen *John Adams*, zijn vader, als president der Unie optrad, benoemde deze hem tot gezant aan het hof van *Berlijn*, waar *Quincy Adams* zich met bijzondere liefde met de Hoogduitsche letterkunde, *Wieland*, *Göthe* *Klopstock* en *Schiller*, inzonderheid met *Wieland* bezig hield. In dien zelfden tijd deed hij eene reize in *Silezië*, met oogmerk om zich met den industriëlen toestand van dit land bekend te maken; waarover hij eene *serie* van brieven schreef, die in de *Port folio* van *Joseph Dennie* in het licht verschenen,

en ook later, in 1804, afzonderlijk uitgegeven, door Friese in het *Hoogduitsch* (1805), en door Dupaty in het *Fransch* (1807), vertaald werden. Bij de aftreding zijns vaders van het bestuur, keerde hij naar de *Vereenigde Staten* terug, toen Jefferson door de *democratische* partij verkozen was (1801).

In 1803 van wege *Massachusetts* tot lid van den senaat gekozen, aanvaardde hij die betrekking, en was steeds een ijverig voorstander der *Federalistische* partij, hoezeer hij zich later, bij de uitbarsting van den oorlog, aan de partij van Madison scheen aan te sluiten. In 1805 tot Hoogleraar in de rhetorica en welsprekendheid aan *Harvards*-universiteit benoemd, nam hij die betrekking aan op de uitdrukkelijke voorwaarde evenwel, dat hij daarbij ook zijne staatsbetrekkingen zou blijven vervullen. Het bleek later dat Quincy Adams in 1814 niet onbekend was met de bedoelingen der *Hartford Conventie*, die door de Federalisten van *Massachusetts*, *Connecticut*, *Rhode-Island*, gelijk ten deele van *Vermont* en *New-Hampshire* belegd, door de vrienden van het bestuur beschuldigd werd, een afzonderlijken vrede met *Engeland*, en eene afzonderlijke Unie der zes Nieuw-Engelsche staten beoogd te hebben, wat echter door het treffen van den vrede te *Gent* (1814) verhoed werd. Madison benoemde hem tot gevolmagtigd minister van *Rusland*, in welke betrekking hij der Unie belangrijke diensten bewees, en, na den genoemden vrede te *Gent* mede te hebben helpen sluiten, werd hij tot minister aan het hof van *St. James* benoemd, waar hij bleef tot dat Monroe als president was opgetreden, die hem terugriep om de betrekking van secretaris van staat te bekleeden. Nadat hij onder dezen acht jaren aan het hoofd van het kabinet had doorgebracht, verscheen hij, zoo als wij boven reeds gezegd hebben, met Crawford, Clay en Jackson, op de candidatenlijst voor het presidentschap, waarin hij door onderlinge schikking met Henry Clay, bij het huis der vertegenwoordigers de overwinning behaalde op zijnen voornamesten tegenstander, den generaal Andrew Jackson.

Intusschen had Quincy Adams, gedurende zijn vierjarig bewind, gedurig met de hoofden der democratische partij

te strijden, en toen hij, als blijk zijner opregtheid, den volke met de namen der leden van de *Hartford*-conventie bekend maakte, en daardoor vele aanzienlijke familiën in *Boston* ten toon stelde, verloor hij ook de gunst der *Federalisten*, zonder die der *Democraten* toch te winnen; zoodat in 1828, bij de nieuwe verkiezing, zijn vroegere tegenstander, de generaal Jackson, bij groote meerderheid van stemmen, de overwinning behaalde; terwijl John C. Calhoun uit *Zuid-Carolina* op nieuw tot vice-president gekozen werd. Ook onder het bestuur van Quincy Adams bleven de *Vereenigde Staten* ongemeen snel in bevolking, en daarmede geëvenredigd, ook in welvaart toenemen.

Na zijne aftreding begaf hij zich naar zijn landgoed *Quincy* nabij *Boston* terug; doch werd nu als *vertegenwoordiger* in den senaat gekozen (1831), waarvan hij sedert dien tijd steeds als lid optrad, terwijl het van zijnen ijver getuigen mag, dat hij sedert dien langen tijd *nimmer*, dan alleen door ziekte, zijne plaats heeft onvervuld gelaten. Onder zijne geschriften behooren zijne levensschetsen van Madison en Monroe, terwijl men verzekert, dat hij ook het leven zijns *vaders* voor de pers bearbeid, en, zelf gedurende zijne diplomatieke loopbaan, een dagboek (*Diary*) van meer dan zestig jaren heeft bijgehouden, dat ongetwijfeld, te eeniger tijd rijke bouwstof voor de geschiedenis en staatkunde beide, zal opleveren. William Hunt geeft eene afbeelding van den achtingswaardigen grijsaard, in de houding, waarin hij als voortreffelijk redenaar met geestdrift de *Constitutie* voor het volk ontvouwt.

Zijn opvolger, Andrew Jackson, van *Iersche* afkomst, zag in 1776, op het landgoed zijner ouders, niet verre van de stad *Camden* in *Zuid-Carolina*, het eerste levenslicht. Hoezeer aanvankelijk voor den *geestelijken* stand bestemd, verliet hij reeds vroegtijdig de school, om zich als vrijwilliger onder de vanen der strijders voor de vrijheid aan te melden. Twee zijner broeders waren voor de heilige zaak gesneuveld: beide zijne ouders door den dood uit het leven weggerukt, stond hij dus nu als *zeventien*-jarig jongeling alleen. Na de krijgsdienst wijdde hij zich aan de *rechtsge-*

leerdheid, en begaf zich naar *Nashville* in *Tennessee*, waar hij de genegenheid zijner medeburgers verwierf, tot *procureur* verkozen werd, en als aanvoerder der krijgsmagt meermaalen de invallende *Indianen* over de grenzen terugloeg. En toen *Tennessee* in 1796 in de rij der staten trad, en eene *Constitutie* ontwierp, werd Jackson in de commissie benoemd, aan wie die taak was opgedragen. Spoedig daarna werd hij van wege den staat *Tennessee* tot vertegenwoordiger in het Congres en later tot lid van den Senaat gekozen; doch toen de *Federalistische* grondstellingen de overhand verkregen, legde hij die betrekking neder, en keerde naar *Tennessee* terug. Hoezeer in 1799 tot opperbevelhebber des legers gekozen, legde hij ook die betrekking neder, en hield zich nu met den aanleg en de bebouwing zijner landgoederen aan de *Cumberland-rivier* bezig. Toen echter in 1812, onder het bestuur van Madison, de oorlog met *Engeland* losbrak, werd aan hem het opperbevel over het leger opgedragen. Hoezeer hij aanvankelijk een vergeefschen togt den *Mississippi* af naar *Nieuw-Orleans* deed, om de kusten van *Louisiana* tegen eenen mogelijken inval der *Engelschen* te beschermen, en dus onverrichter zake naar *Tennessee* terugkeerde, toonde hij in 1813 zijne onverschrokkenheid en moed, tegen de *Creek-Indianen*, die door de *Britten* en *Spanjaarden* in *Pensacola* (*Florida*) gesteund, het land te vuur en te zwaard vernielden (1830). Jackson, bijgestaan door den generaal Coffee, sloeg hen, en brak bij *Tchopoka* (door de blanken *Horse Shoe Bend* geheeten) zoodanig hunne kracht, dat hij later zelfs *Pensacola* stormenderhand innam. En toen de *Britten* in 1814 eene landing beneden *Nieuw-Orleans* ondernamen, en de werken der *Amerikanen* waagden aan te vallen, werden zij, hoezeer eene aanmerkelijke overmagt bezittende, zoo moedig en krachtdadig afgeslagen, dat zij met verlies van hun aanvoerder (gen. Packenham) en, met achterlating van wel 700 dooden en 1000 gewonden, in overhaasting de vlugt namen naar hunne schepen. Natuurlijk rees Jackson daardoor in de schatting des volks; doch zijne militaire, krachtige maatregelen, de invoering der krijgswet in *Louisiana*, berokkenden hem eene

aanklagt bij het Congres: hij werd, ook in weerwil van Madison, ter verantwoording geroepen, en zelfs met gevangenis bedreigd; doch hij kwam met eene zware geldboete vrij. Onder het bestuur van Monroe, onderscheidde hij zich (1816—21) andermaal in den oorlog tegen de *Seminolen* en de *Creek-Indianen*, alvorens de *Spanjaarden* afstand van *Florida* (1821) hadden gedaan. De maatregel, waarbij hij een paar *Engelschen* door den krijgsraad had laten veroordeelen en doodschieten, omdat zij de *Seminolen* hadden opgeruid, gaf andermaal tot hevige debatten in het Congres aanleiding (1818—19), hoezeer zijn gedrag de goedkeuring van Monroe wegdroeg. Een voorstel van *censure* werd met groote meerderheid verworpen. Nadat hij in 1821 *Florida* in bezit had genomen, begaf hij zich tot zijn privaat-leven terug; doch in 1824 werd hem de waardigheid van voorzitter der wetgevende vergadering van *Tennessee* opgedragen, waarna hij, zoo als wij reeds boven gezegd hebben, in 1828, tot opvolger van Quincy Adams gekozen werd, welke waardigheid hij van 1829 tot 1837 bekleedde, eerst door Calhoun, later door Martin van Buren ondersteund als vice-presidenten.

Het bestuur van Jackson was niet zonder groote moeilijkheden, zoowel wegens het *tolltarief*, als de voorgenomene maatregelen omtrent het *bankwezen*, en de vernieuwde onlusten met de *Cherokezen*, *Seminolen* en *Creeks*. Doch met krachtige hand en vasten wil beziel, wist hij door strenge maatregelen al die bezwaren en moeilijkheden te boven te komen. Reeds dadelijk bij de aanvaarding van zijn bestuur had hij, door het ontslag van vele aanzienlijke ambtenaren van het vorige bestuur uit hunne betrekkingen, en door de benoeming van een aantal andere bekwame mannen in hunne plaats, blijken gegeven, dat het hem ernstig te doen was om verbeteringen en hervormingen tot stand te brengen. Toen dus in 1832 eene *bill* werd ingeleverd, die na eene warme beraadslaging daarover, in de beide kamers werd aangenomen, om aan de *nationale bank* een nieuw charter te verleenen, waagde hij het, die met zijne aanmerkingen terug te zenden, ten einde daardoor de gèld-aristocratie te fnui-

ken; zoodat de bank in 1836 ophield eene nationale instelling te zijn. Wel verwekte deze maatregel hevigen tegenstand, vooral bij de ambtenaren van de bank; doch door zijne volharding en vastberadenheid zegevierde hij over elken tegenstand, en trok de gelden uit de bank terug, om die tot uitdelging der staatsschulden aan te wenden. Nog heviger tegenstand, vooral in *Zuid-Carolina*, ondervond ook de *tarief-acte*, welke door het Congres aangenomen, groote beweging in de gemoederen der zuidelijke staten teweegbragt, waar men zich zelfs tegen de invoering dreigde te verzetten. Eene krachtige proclamatie van den president Jackson, maakte evenwel een einde aan de dreigende spanning. Ook *Zuid-Carolina* onderwierp zich aan den algemeenen maatregel. Inmiddels had John C. Calhoun zijne betrekking als vice-president nedergelegd, en was daarin door den *Nederlandschen* afstammeling Martin van Buren (1833) opgevolgd. Hoezeer door beide maatregelen aanvankelijk aan het openbare krediet en den handel diepe wonden geslagen werden, zoo werden daardoor dan toch de overdrevene *speculatiën* en geld-aristocratie aanmerkelijk beteugeld, terwijl de landbouwende staten, daardoor begunstigd, ongemeen opkwamen. Maar niet alleen toonde Jackson zich krachtig, wat het inwendige bestuur betrof, ook legde hij geene mindere kracht en werkzaamheid aan den dag in de beteugeling der vijandelijkheden door de *Indianen*, zoowel in het noorden, als zuiden: de beruchte aanvoerder der *Indianen* in *Wisconsin* (toen nog een gebied), het opperhoofd Black Hawk (zwarte *Valk*), werd gevat en naar *Washington* gevoerd, waar men hem, even als in onderscheidene aanzienlijke steden, alle krijgsmagt deed aanschouwen, waarover de *Vereenigde Staten* beschikken konden, om den *Indiaan* te bedwingen. Hij sloot vrede en keerde met andere opperhoofden naar zijnen stam terug. In het zuiden werden de *Cherokezen*, de *Seminolen* en *Creeks* beteugeld.

Bij de nieuwe verkiezing kwam van Buren, uit *Nieuw-York*, als opvolger aan het bestuur, Clay, Webster en Harrison, waren bij deze keuze zijne mede-candidaten; terwijl

Richard M. Johnson, uit *Kentucky*, tot vice-president gekozen werd. Ook van Buren's bestuur was niet zonder vele moeilijkheden, zoowel wegens de voortgezette oorlogen met de *Indianen*, als wegens de geldbehoefte, die, vooral in den staat *Nieuw-York*, eene *crisis* bereikte, welke buitengewone maatregelen noodzakelijk maakte. De *Indianen*-hoofden, Micanopy en Osceola, werden genoodzaakt zich met de nog overige stamgenooten tot achter den *Mississippi* terug te trekken. Ter voorziening in het geldwezen, ter wegneming der verwarringen en rampen, die sommigen, hoewel ten onregte beweerden, dat het gevolg waren van den maatregel van Jackson, de opheffing der groote centraal-bank, waartegen de staten-banken waren blijven bestaan, — riep van Buren eene buitengewone zitting van het *Congres* bij een. In deze zitting droeg hij de geheele afscheiding van het geldwezen van den staat der banken, de instelling van eene schatkist in *Washington*, en van onderafdeelingen in de staten voor, waardoor dan ook de staten-banken zouden worden opgeheven; een maatregel, die volgens het stelsel van Jackson, alleen tot eene grondige genezing leiden kon. Vele pennen beproefden eene grondige behandeling dezer openbare aangelegenheid; onder deze onderscheidt men Gallatin, Raquet, Tucker, benevens anderen. Hoezeer de *Independent-treasury bill* in de buitengewone zitting van 1837 werd verworpen, werd die echter in de zitting van 1840, als de groote finantiële maatregel van van Buren, aangenomen, en sedert dien tijd tot wet verheven.

Het *bank-* en *geldwezen* had intusschen ook bij de bevolking zulk eene algemeene deelneming aan deze levensvraag teweeg gebragt, dat er wel geen levendiger strijd nog heeft plaats gehad dan bij de verkiezing van eenen president in 1840. De *Whigs*, die in de stichting eener nieuwe, groote nationale bank, herstel der geldrampen zagen, stelden William Henry Harrison, de held der *Theems* (*Thames*) en van *Tippicanoe*, tot hunnen kandidaat; de *Democraten*, die in het herstel der bank slechts terugkeer tot de oude kwalen zagen, en meer of min ten gunste van het gemunt

geld, in tegenoverstelling der banknoten spraken, stelden op nieuw Martin van Buren voor. De geheele Verbondsstaat geleeke een uitgestrekt strijdperk (*arena*) van staatkundige meeningen, welke zich op die beide mannen *concentreerden*. Eindelijk behaalden de *Whigs* de overwinning, en Harrison aanvaarde het nieuwe bestuur, terwijl John Tyler uit *Virginie*, tot vice-president gekozen, en Daniel Webster uit *Massachusetts*, tot staats-secretaris benoemd werden.

Harrison's intree-rede was een eenvoudige, maar bekwaam en uitvoerig staatsstuk, waarin hij het zegel drukte op de leidende beginselen der *Whig*-partij, die hem tot de hoogste waardigheid der *Unie* gekozen had. Ten slotte drukte hij daarbij zijnen diepen eerbied voor de Christelijke godsdienst, en zijne vaste overtuiging uit, dat gezonde zeden, godsdienstige vrijheid, en een juist gevoel van godsdienstige verantwoordelijkheid, den wezenlijken grondslag uitmaken van alle waar en duurzaam geluk. „Dat wij ons dan vereenigen,” zeide hij, „met elk belang van ons dierbaar vaderland aan dat goede Wezen aan te bevelen; dat ons gezegend heeft door de gaven van burgerlijke en godsdienstige vrijheid; dat onze vaders beschermden en hunnen arbeid heeft gezegend, en dat tot hertoe onze instellingen heeft bewaard, welke in voortreffelijkheid die van elk ander volk overtreffen.” Kortstondig was echter het bestuur van dien godsdienstigen man; de dood rukte hem uit het leven, en John Tyler werd diensvolgens geroepen hem op te volgen.

Bij zijn bestuur, noch bij dat zijner opvolgers, Polk (1844), Taylor (1848) en Fillmore (1850), kunnen wij hier verder stilstaan; men weet, dat de jongste keuze beslist heeft voor Pierce, als president, en King, als vice-president (sedert dien tijd overleden).

Met voorbijgaan van deze mannen, keeren wij hier voor eenen oogenblik tot de vestiging van het Staten-verbond terug, om nog andere uitstekende mannen, door wie Washington zich grootendeels omringd had, of die althans tot zijne tijdgenooten behoorden, te leeren kennen. Wij bedoelen staatslieden en redenaars, als: John Marshall, Alexander Hamilton, Fischer Ames, Albert Gallatin,

Henry Wheaton, Silas Wright, en onder de lateren John C. Calhoun, Henry Clay, Daniel Webster, de Everetts en anderen, waaraan zich uitstekende regtsgeleerden: Theophilus Parsons, James Kent en Joseph Story aansluiten. Wij zouden achten ons overzigt niet volledig genoeg te hebben gemaakt, als wij ook aan deze staatsmannen, redenaars en regtsgeleerden geene behoorlijke plaats hadden ingeruimd.

Nadat in 1788 de nieuwe Constitutie aangenomen en Washington daarna in handen van den kanselier William Livingston, op een kwarto Bijbel zijnen eed van trouw aan de Constitutie bezworen had, werden ook deze uitstekende mannen Hamilton, Jay, Randolph en anderen in het bestuur geroepen.

De eerste, Alexander Hamilton, dien wij reeds bij de drukpers-vervolgving tegen Zenger hebben leeren kennen, was in 1757 op het eiland *Nevis* geboren, en had zijne opkomst aan een couranten-artikel te danken, waarin hij, nog jongeling, de verwoestingen schetste door een orkaan op de *West-Indische* eilanden (1772) teweeg gebragt. Na zijne eerste vorming in *Boston* bij Francis Barber genoten te hebben, en terwijl hij zich nog ter verdere opleiding op het *Kings-collegie* in *Nieuw-York* bevond, onderscheidde hij zich in 1774, door eene zoo indrukwekkende toespraak op eene volksvergadering in het veld, dat van dien tijd af, in de de troebele jaren, die reeds aangebroken waren, de aandacht op Hamilton gevestigd bleef. Van dien tijd ook nam hij aandeel in den pennestrijd tegen de koningsgezinde geestelijkheid, Dr. Chandler, Cooper, Inglis, Seabury, Wilkens en anderen, tegen wier naamlooze geschriften hij, hoewel ook naamloos, met zoo veel geluk in het strijdperk trad, dat men bij de ontdekking van den schrijver aan Hamilton den eernaam gaf van „overwinnaar van het Congres” (*Vindicator of Congress*). Maar hij deed meer, even als Marshall, dien wij straks zullen leeren kennen, nam hij ook in de krijgsmacht aandeel aan de vrijmaking van zijn vaderland. Zoo zeer trok hij, bij gelegenheid van de overtocht van de *Raritan*, de aandacht van Washington

tot zich, dat deze hem als zijn adjudant tot zich riep. Van dien tijd af werd de jonge artillerie-officier, volgens de eigene getuigenis van den grooten veldheer, „zijn voornaamste en meest vertrouwde helper.” Gewichtig ook waren de diensten, die hij door den gouverneur Robert Morris, den lande bewees om in de geldbehoefte te voorzien; terwijl hij het zijne toebragt om het volk tot de aanneming der *Constitutie* te stemmen: een onderwerp, dat hij eerst in eenen brief aan Duane, later ook nog met Madison en Jay in de *Federalist* behandelde.

Na zich met de dochter van den generaal Schuyler in het huwelijk verbonden (1780), en zijne militaire betrekking nedergelegd te hebben (1781), werd hij door den staat *Nieuw-York* tot lid van het Congres benoemd (1782). Hij vooral was het, die dit ligchaam met eene geestkracht wist te bezielen, waaraan destijds de grootste behoefte bestond. In 1787 was hij lid van de Conventie, die in Mei te *Philadelphia* vergaderde, om eene *federale Constitutie* te ontwerpen. Niemand dan Hamilton, Madison, Jay en Marshall betoonden zich ijveriger voorstanders van het ontwerp, dat in September van dat jaar, waarin ook Washington tot eersten president gekozen werd, als toekomstige staatsvorm werd aangenomen. Inzonderheid had hij daartoe niet weinig medegewerkt door de *Federalist*, waarin hij met Madison en Jay de *Anti-Federalisten* op eene grondige wijze bestreed.

Bij de vestiging van den nieuwen staatsvorm, waarvoor hij zoo zeer gestreden had, werd hij door Washington tot de aanzienlijke betrekking van secretaris van de schatkist (*secretary of the treasury*) benoemd. Ook in deze betrekking ontwikkelde hij eene geestkracht en werkzaamheid, die hem aanspraak gaven op de achting en dankbaarheid zijner landgenooten. Hij herstelde het openbaar krediet, stelde eene *nationale* bank in, bragt eene *munt* in werking, en beschermde het fabriek-wezen. Door dit een en ander bevorderde hij op eene ongemeene wijze de welvaart des lands. Tijdens de *Fransche* revolutie vatte Hamilton op nieuw de pen op, om het standpunt der *neutraliteit* van de *Vereenigde Staten* met kracht te verdedigen; toen evenwel

in 1797 een oorlog met *Frankrijk* dreigde uit te barsten, en aan den grijzen Washington anderwerf het opperbevel des legers werd opgedragen, maakte deze het beding, dat Hamilton hem weder zoude ter zijde staan. En na Washington's dood (1799) werd hij zelfs tot luitenant-generaal benoemd; doch keerde, toen de storm voorbijgedreven was, na de afdanking van het leger tot de balie terug, waarvoor hij ook reeds vroeger zijne staatsbetrekkingen had nedergelegd.

Groot was het aantal zijner *cliënten* en der regtzaken, die hij te behandelen kreeg; zoodat hij op den weg was tot aanzienlijke rijkdommen, toen eene moorddadige hand ¹⁾ te *Weehawken*, nabij de stad *Nieuw-York*, in 1804 een einde maakte aan zijn nuttig leven, diep betreurd door al wat edel denkt in de *Vereenigde Staten*.

Zijn tijdgenoot John Marshall, de zoon van den kolonel Thomas Marshall, was in 1755 te *Germantown* (*Virginia*) geboren. Ook hij nam, even als Hamilton, in de krijgsdienst aandeel aan de bevrijding van zijn vaderland, en verdedigde later als lid der Conventie te *Philadelphia* (1788), met zijn vriend Madison en andere *Federalisten*, de aanneming der Constitutie, tegen de ijverige pogingen van Henry, Grayson en Mason, die daar als vertegenwoordigers der *Anti-federalisten* optraden. Zoo het schijnt, wees hij daarna elke staatsbetrekking van de hand, totdat hij in 1797 met den generaal Pinckney en Gerry eene bijzondere zending naar *Frankrijk* aannam. Zoo wèl was hem zijne zending gelukt, dat hij bij zijne terugkomst met alle eerbewijzen in *Philadelphia* werd ingehaald. Op bijzonder verlangen van Washington stelde hij zich nu als candidaat, en werd tot lid van het huis der vertegenwoordigers gekozen (1799). Bij het einde der zitting werd hij achtervolgens tot secretaris van oorlog, daarna van staat, en in 1801 tot opperreger der *Vereenigde Staten* benoemd. Deze laatste betrekking bleef hij bekleeden tot aan zijnen dood, die te *Philadelphia* in Julij 1835 plaats had. Meer dan

---

1) Die van Aaron Burr, zijn *antagonist*.

34 jaren had hij dus deze betrekking met uitstekenden roem bekleed, en genoot met Hamilton den roem van de voornaamste „constitutioneele regtsgeleerden” der *Vereenigde Staten* te zijn.

Een lofredenaar op Hamilton was Fischer Ames, die in 1758 te *Dedham (Mass.)* geboren, na *Harvard* bezocht te hebben, zich onder William Tudor in de regten bekwaam maakte. Van wege den staat *Massachusetts* in 1788 tot lid van het Congres gekozen, verwierf hij zich, in weerwil zijner zwakke gezondheid, den roem als voortreffelijk *redenaar*, waarvan hij meermalen blijken gaf. Men beschouwde hem als een der leiders van de partij der *Federalisten* in het huis der vertegenwoordigers, waaruit hij in 1796 afscheid nam. In 1804 tot president van *Harvards-collegie* benoemd zijnde, wees hij die betrekking, uit hoofde zijner zwakke gezondheid, van de hand, en, overleed in Julij 1808. Eene verzameling zijner nagelatene geschriften (*Speeches, essays and letters*) benevens een levensbericht door zijn vriend, den eerw. Kirkland, verscheen ras na zijnen dood, in 1809, in het licht; doch deze, van slechts tijdelijk en voorbijgaand belang, hebben bereids veel van hunne waarde verloren.

Ook de beroemde Theophilus Parsons was, gelijk Ames, een inboorling van den staat *Massachusetts*. In de revolutie leefde in *Connecticut* reeds een Samuel Holden Parsons, die als generaal-majoor voor de zaak der vrijheid streed, en in 1789 nabij *Pittsburg (Penns.)* verdronk. Het is ons echter niet gebleken in welke betrekking van bloedverwantschap deze met den beroemden regtsgeleerde kan gestaan hebben. Theophilus Parsons zag in 1750 in den staat *Massachusetts* het eerste levenslicht, en vermoedelijk had hij daar ook, aan *Harvard* zijne eerste studiën voltrokken, waarna hij zich aan de regtskundige praktijk wijdde. Weldra klom hij tot de hoogste betrekkingen op, en werd eindelijk in 1806 tot opper-regter in het hooggeregtshof van *Massachusetts* benoemd, welke betrekking hij tot aan zijnen dood in 1813 bleef bekleden, uitmuntende door ongemeene bekwaamheid, trouwe pligtsvervulling en onkreukbaarheid van karakter, waarin hij alleen door eenen

Hamilton, Marshall en andere uitstekende mannen geëvenaard werd.

Onder de rechtsgeleerde en staatkundige revolutie-mannen, waarop *Amerika* met regt roem draagt, en die eene eervolle plaats naast deze beide laatstgenoemden bekleeden, behooren hier vooral ook de beide Livingstons (Robert en Edward) benevens Albert Gallatin, eigenlijk een *Zwitsers* van afkomst, geteld te worden. Vroeger ¹⁾ hebben wij reeds de *Schotsch-Nederlandsche* afkomst der eersten doen opmerken. De eerste, Robert Livingston, in 1746 te *Nieuw-York* geboren, was aanvankelijk advokaat in zijne geboortestad, en werd later, als lid van het eerste Congres, een der stellers van de beroemde onafhankelijk-*verklaring*, onder welke onderteekenaars nog een ander Philip Livingston voorkomt, die in 1778 stierf. In 1780 benoemde Washington den genoemden Robert Livingston tot secretaris van buitenlandsche zaken; want ook hij had, even als Hamilton, Marshall, Madison en anderen, zich met ongemeenen ijver aan de bevrijding van zijn vaderland gewijd. Tot kanselier van den Verbondsstaat benoemd, was hij het, die den eed van trouw aan de *Constitutie der Vereenigde Staten* van Washington ontving (1789). In 1801 als gevolmagtigd Minister naar *Frankrijk* gezonden, sloot hij met den Franschen consul de belangrijke overeenkomst, waarbij *Louisiana* voor eene som van 1,5 millioen dollars aan de groote Unie gehecht werd. Dit was onder het bestuur van Jefferson. Na zijne terugkomst in 1805, nam hij, wel is waar, afscheid uit het kabinet; doch bleef zijn vaderland desniettemin, op eene andere wijze uitstekende diensten bewijzen: door de bevordering van den landbouw, de invoering der merino's, de bevordering der stoombootvaart, en wat dies meer zij.

Zijn broeder, Edward Livingston, in 1764 insgelijks in *Nieuw-York* geboren, was nog te jong, toen de vrijheidsoorlog begon, om daaraan een werkzaam aandeel te nemen, gelijk zijn broeder, die daarin zulk eene belangrijke rol speelde, en waarvoor zijn schoonbroeder, Montgomery

---

1) Zie I. St. de Kerk, bl. 151.

zelfs zijn leven had opgeofferd. Eerst na het eindigen van den oorlog kon hij onafgebroken zijne studiën in de regten voortzetten, waarna hij weldra als advokaat te *Nieuw-York* (stad), eenen uitstekenden naam verwierf, toen hij in 1794 van wege den staat *Nieuw-York* tot lid van het Congres werd benoemd. Ondanks de meerderheid der *Federalisten*, verdedigde hij hier de *democratische* beginselen der minderheid, die hij steeds getrouw bleef. Zoo bestreed hij de eersten tot dat hunne magt, door het aftreden van John Adams van het bestuur, gebroken was, en Jefferson in 1801 tot president verkozen werd. Deze benoemde Livingston tot procureur-generaal van den staat *Nieuw-York*; terwijl de ingezetenen der stad hem tot *Mayor* verkozen. In deze dubbele en gewigtige betrekkingen legde hij ongemeenen ijver en werkzaamheid aan den dag, tot dat hij besloot zijn bedrijf als advokaat te hervatten, tot herstel van zijn vermogen. Hij begaf zich naar *Louisiana*, waar hij zich in *Nieuw-Orleans* vestigde, en, met verwonderlijke schranderheid en helderheid van geest uitgerust, de wetgever werd van dien staat. Deze wet voor eene gemengde bevolking, onder welke zoowel de *Fransche* als *Amerikaansche* geest heerscht, getuigt van zijnen diep wijsgeerigen blik als staatsman, en levert het bewijs, hoezeer hij de behoefte dier gemengde bevolking had weten te vatten. Zij is een blijvend gedenkteeken zijner schranderheid.

Toen in 1814 de *Engelschen* in *Nieuw-Orleans* gevallen waren, en de generaal Jackson afgezonden werd om hen te verdrijven, toonde Edward Livingston, gelijk vroeger zijn broeder Robert in den vrijheids-oorlog, ook het zwaard, in plaats van de pen, te durven opvatten voor de vrijheid en ter verdediging van zijn land. Hij nam aandeel aan het roemrijke gevecht van den 8. Januarij 1815, waarin de *Engelschen*, onder bevel van hunnen generaal Packenham, zulk eene geduchte nederlaag leden. Na het eindigen van den oorlog werd hij in 1821 lid van het wetgevend ligchaam van *Louisiana*; terwijl hem tevens de taak werd opgedragen een *Strafwetboek* voor dien staat te ontwerpen. In het volgende jaar droeg hij in een merkwaardig *rapport*

(door Taillandier in het *Fransch* vertaald) zijn stelsel in de wetgevende vergadering voor. Maar toen deze veelomvattende arbeid, waarin de *doodstraf* in den staat werd afgeschaft, eindelijk voor de pers gereed was, verteerde een noodlottige brand in ééne nacht het *handschrift*, en daarmede de vrucht van zoovele dagen en nachten arbeids en wakens, als dat werk hem gekost had. Livingston evenwel met eene wilskracht bezielde, misschien nog meer te bewonderen dan de *conceptie* des werks zelf, begaf zich onmiddellijk op nieuw aan den arbeid, en, in minder dan *twee* jaren was zijn *wetboek* op nieuw gereed, zooals *Louisiana* dat thans bezit. De *Franschman* Mignet, die in 1838 eene lofrede op Livingston voordroeg aan de *Fransche* akademie van wetenschappen, leverde daarvan eene analyse, en Jules Davezac, laatst zaakgelastigde der *Vereenigde Staten* in de *Nederlanden*, eene *Fransche* vertaling. „Dit schoone gedenkstuk, zegt de Franschman Rathery, door den geest van een enkel man gesticht, ten gebruike van een geheel volk, verspreidt den roem van zijnen maker door de geheele wereld. Terwijl in *Amerika*, *Brazilië* en de republiek *Guatemala* de grondbeginselen dier wet overnamen, en het Congres aan Livingston, den last opdroeg ook een bijzonder wetboek voor de gerechtshoven der Unie te vervaardigen, telde *Europa* hem onder het getal der wijsgeerige wetgevers, en het Instituut van *Frankrijk* (zede- en staatkundige wetenschappen) schreef hem onder zijne geassocieerde leden in.” Toen in 1829 de generaal Jackson tot president der *Vereenigde Staten* benoemd was, droeg deze zijnen voormaligen krijgsmakker Livingston, de waardigheid van secretaris van staat op, in welke betrekking hij, in meer dan een opzicht, der Unie belangrijke diensten bewees. Ten laatste werd hij als gevolmagtigd Minister aan het hof van *Frankrijk* benoemd. Doch hij overleed in 1836 op zijn landgoed *Montgomery*, 26 jaren na den dood zijns broeders Robert Livingston.

Belangrijke diensten bewees ook de *Zwitser* Albert Galatin, aan de *Vereenigde Staten*. Deze uitstekende staatsman, in 1761 in *Geneve* geboren, en van aanzienlijke af-

komst, had zich, na de voltrekking zijner studiën in zijne geboortestad, reeds vroegtijdig naar *Amerika* begeven, om daar een ruimeren werkring te zoeken dan zijn vaderland hem beloofde. In 1780 in *Boston* aankomende, bragt hij niets anders mede dan een onberispelijk karakter, en verwierf aldra de genegenheid van den Overste Allen, die zich te *Machias (Maine)* aan het hoofd der troepen bevond. In 1782 werd hij tot Hoogleeraar in de *Fransche* taal aan *Harvards*-universiteit te *Cambridge* benoemd, doch hij verliet weldra deze betrekking, toen hij in 1783 zijn ouderlijk erfdeel ontving, waarmede hij zich naar *Virginis* begaf om er landerijen aan te koopen. In 1785 kocht hij eene landhoeve in het graafschap *Fayette (Penns.)*, waarna hij in 1789 tot lid der Conventie benoemd werd ter herziening van de *Constitutie der Vereenigde Staten*. Nog in hetzelfde jaar werd hij door de republikeinen tot lid der wetgevende vergadering verkozen, waarin hij zitting hield tot 1793, toen hij tot lid van den *Senaat* gekozen werd; evenwel werd hij door de *Federalisten* in de kamer verworpen, op grond, dat hij nog niet lang genoeg burger der *Vereenigde Staten* was geweest. In hetzelfde jaar trad hij in het huwelijk met de dochter van den commandeur James Nicholson, in *Nianno-York*, die, gedurende den vrijheids-oorlog, met roem op de *Amerikaansche* vloot gestreden had.

Toen Gallatin daarna, in 1795, op nieuw tot lid van het huis der vertegenwoordigers verkozen werd, waar men hem thans moest toelaten, werd hij een der voornaamste leiders der *republikeinen*. Eerst onder *Washington*, daarna onder *Adams*, bleef hij lid van het huis der vertegenwoordigers, totdat *Jefferson* hem in 1801 tot secretaris der schatkist benoemde, welke gewigtige betrekking hij tot aan de tweede benoeming van *Madison* bleef bekleeden, toen hij met *Quincy Adams*, *Clay*, *Bayard* en zijn zoon *James Gallatin* benoemd werd om in *Gent* over den vrede met *Engeland* te gaan onderhandelen. Van hem geld de getuigenis, waarin alle partijen zich vereenigen: „dat de schatkist nooit beter is bestuurd geworden dan door *Gallatin*.” Nadat den 24. December 1814 het vredes-tractaat

te *Gent* met *Engeland* gesloten en geteekend was, werd hij in 1815 andermaal met Quincy Adams en Clay benoemd, om te *Londen* een handels-tractaat te gaan sluiten, en in het volgende jaar 1816 werd hij als Ambassadeur aan het hof van *Frankrijk* benoemd, waardoor hij tot 1823 zijn verblijf in *Parijs* hield. Maar in dien tusschentijd werd hij met twee buitengewone zendingen belast: eene naar *Holland* (1817) en de tweede naar *Londen*, (in 1818).

In 1824 in *Amerika* teruggekeerd zijnde, werd hij door de vrienden van Crawford tot vice-president der *Vereenigde Staten* benoemd; doch hij wees die benoeming van de hand, en de keus viel toen, zooals wij reeds boven gezien hebben, op Quincy Adams als president en Calhoun als vice-president. De eerste benoemde Gallatin in 1826 tot Ambassadeur in *Engeland*; doch reeds in het volgende jaar keerde hij van het hof van *St. James* naar de *Vereenigde Staten* terug, en leefde sedert dien tijd buiten staatkundige betrekkingen in de stad *Nieuw-York*, waar hij evenwel, in onderscheidene, aanzienlijke letterkundige, geleerde en andere betrekkingen gekozen werd; in 1830 tot president van den raad der *Universiteit*, in 1831 tot president der *nationale* bank, en in 1843 tot president van het *Historisch* genootschap te *Nieuw-York*, benevens onderscheidene andere letterkundige en wetenschappelijke inrigtingen. Gedurende zijn verblijf in *Nieuw-York*, wijdde hij zijne pen aan het schrijven van meer dan een belangrijk verzoeg, zoo bijv. verschenen in 1846 zijne belangrijke brieven over de kwestie van het *Oregon-gebied*, later over het geldwezen (*currency*).

Onderscheidene schrijvers hebben de groote verdiensten van Gallatin geroemd. William Hunt, deelt ons de lofspraken mede, hem betreffende, door den auteur der beroemde brieven van *Curtius*, gelijk ook wat de *Democratic Review* van 1843, nopens den diplomatieken loopbaan van Gallatin gezegd heeft. Daaruit blijkt ons, dat hij, zoo wegens zijne uitstekende talenten als karakter, zoowel in de beide groote hoofdsteden van *Europa* (*Parijs* en *Londen*) als in de *Vereenigde Staten* van *N. Amerika*, beschouwd wordt als een der uitstekendste *diplomaten*.

Aanvankelijk scheen ook zijn zoon James Gallatin diezelfde loopbaan te volgen. In 1796 in het huis van zijn grootvader James Nicholson in *Nieuw-York* geboren, voltooide hij zijne studiën in *Mount-Airy*-collegie (*Pennsylvanië*), en vergezelde reeds in zeventienjarigen ouderdom, den buitengewonen gezant Dallas, als secretaris naar *Rusland*. In dezelfde betrekking woonde hij de vredes-onderhandelingen bij in *Gent* (1814), en bleef aan de *Amerikaansche* ambassade te *Parijs* verbonden tot 1823, toen hij met zijn vader Albert Gallatin naar *Amerika* terugkeerde, en zijne diplomatieke loopbaan vaarwel zeggende, zich, als opzigter der staats-landerijen in *Ohio* en in *Virginie*, een aanzienlijk vermogen verwierf, en sedert 1839, met zijn broeder, zijnen vader aan de *nationale bank* in *Nieuw-York* opvolgde.

Een uitmuntend staatsman, ook reeds vroeger door ons onder de geschiedschrijvers vermeld, en dien wij hier, ook wegens zijne geschriften nader moeten leeren kennen, is de beroemde Henry Wheaton. Zoo als wij reeds bij de geschiedschrijvers vernield hebben, schreef hij veelal in het *Fransch*. Wij herhalen hier niet zijn diplomatieke loopbaan; zijn verblijf aan de hoven van *Kopenhagen*, later te *Berlijn*, maar vestigen al dadelijk de aandacht op zijn belangrijke werk, *Elements of International Law* (1836), dat ook nog in 1846 aanmerkelijk uitgebreid, in *Philadelphia* eene nieuwe uitgave beleefde. Dit werk, waarbij misschien de werken van Martens en Klüber ten grondslag liggen, wordt als *Handboek* eener grondige, internationale regtsgeleerdheid, ook in *Europa* geacht. Het werd, zoo wij meenen door Wheaton zelf, ook in het *Fransch* bearbeid, en onder den titel: *Elements du droit international* (2 Dln.) te *Leipzig* uitgegeven (1848). Daarop volgde inmiddels zijn tweede werk: *History of the Law of nations in Europe and America*, (New-York 1845), dat oorspronkelijk als prijs-schrift in het *Fransch* verschenen was, onder den titel: *Histoire du progrès du droit des gens en Europe, depuis la paix de Westphalie jusqu'au Congrès de Vienne, avec un précis historique du droit des gens Européens, avant la paix de Westphalie*. Eene eerste uitgave

van dat werk verscheen te *Leipzig* 1841, eene tweede in 2 Dln. in 1846. De *Edinburgh Review* verklaarde nopens dit bekroonde prijschrift: „dat weinig menschen meerder bevoegdheid bezaten over de geschiedenis van het volkenregt (*Law of nations*) te schrijven, dan Wheaton.” Behalve dat uitstekende beoordeelaars bij het *Fransche Instituut* dit werk bekroond hadden, werd het ook in *Amerika* geacht, als een voortreffelijk *Supplement* tot zijn groote werk over het Internationale regt (*International Law*). Wheaton had zich door een en ander als schrijver eene eervolle plaats naast de regtsgeleerden James Kent en Joseph Story verworven, die wij hier beide nader willen leeren kennen.

De eerstgenoemde, James Kent, algemeen bekend als kanselier Kent, was de zoon van Moss Kent, die tot advocaat aan *Yale-collegie* (*Connecticut*) gestudeerd had. Zijn beroemde zoon zag het eerste levenslicht in 1763 te *Fredericks-burg* (*Nieuw-York*). Ook hij ontving in 1777 en volgende jaren zijne opleiding aan *Yale-collegie*, na alvorens zijne voorbereidende studiën te *Norwalk* met vrucht voltrokken te hebben. Zijn verblijf te *New-Haven* en de omgang in *Connecticut* met die vrome *Puriteinen*, die hem daar in zijne jeugd omringden, bragten ontwijfelbaar veel toe tot die eenvoudigheid van karakter en die zuiverheid van zeden, die hem eigen waren, en door zijn geheele leven bleven stand houden. Toen echter in 1779 *New-Haven* door de *Engelsche* troepen werd in bezit genomen, en de studenten voor eenigen tijd verstrooid geraakten, moest ook Kent de wijk naar elders nemen. In dien tijd kwamen hem *Blackstone's Commentaries* in handen, welk werk hij met gespannen aandacht las; men mag het daarvoor houden, dat de lezing van dit werk zijne keuze op het regterlijke vak volkómen bepaalde. Nadat hij in 1781 *Yale-collegie* verlaten had, zette hij de studie in de regten, onder den beroemden procureur-generaal Egbert Benson, een *Nederlander* van afkomst, voort, die destijds in *Poughkeepsie* woonde, en werd daarna in 1785 tot de balie toegelaten, waarna hij zich nog in hetzelfde jaar met eene zuster van den generaal Theodorius Bailey in den echt begaf. Zijne eerste praktijk

oefende hij in *Poughkeepsie* uit, waar zijne beroepsbezigheden hem overvloedigen tijd toelieten, zich verder met *Grieksche* en *Romeinsche* schrijvers bezig te houden, en zijnen geest, ook door de lectuur van Shakspeare, Milton, Dryden en Pope, te beschaven. In den zomer van 1788 hield de *conventie* van den staat hare vergaderingen te *Poughkeepsie* om over de aanneming der federale *Constitutie* te beraadslagen. Kent door belangstelling in de beraadslagingen gedreven, woonde deze vergaderingen getrouw bij, en bewonderde niet alleen de redevoeringen van Hamilton, maar knoopte met dien beroemden man eene duurzame vriendschapsbetrekking aan, welke niet zonder invloed bleef op zijne staatkundige beginselen, die der *Federalisten*, die hij steeds bleef aankleven, tot dat in 1819 die partij ophield te bestaan. Van 1790 tot 1793 vertegenwoordigde hij het graafschap *Duchess* in het huis der vertegenwoordigers, en werd, gedurende dit tijdperk, ook de vriend van John Jay, wiens achting en gunst hij ook later bleef behouden, toen deze tot gouverneur van den staat gekozen werd. Hoezeer zijne vrienden hem gaarne tot lid van het Congres hadden benoemd gezien, vereenigde hij geene stemmen genoeg op zich, en begaf zich nu ter woon naar *Nieuw-York*, waar hij tot hoogleeraar in de regten aan het *Columbia*-collegie benoemd werd, en eenen cursus in de regten gaf, die zijnen roem vestigde. De straks genoemde Jay, tot de waardigheid van gouverneur gekozen, schonk aan Kent onderscheidene blijken van vertrouwen, door hem achtervolgens op te dragen een meesterschap (*Mastership*) in de kancelarij (1796), de betrekking van archivarius (*Recorder*) van *Nieuw-York* (1797); en in 1798 werd hij zelfs door Jay tot lid van het hoog-geregtshof benoemd, waardoor hij op nieuw naar *Albany* terugkeerde. In deze betrekking, waarin hij op de regte plaats werkzaam was, bragt hij door ongemeene werkzaamheid, volgens den regter Duer, eene geheele hervorming van het opper-geregtshof te weeg. Het gevolg van die benoeming was, zoo als gemelde Duer zegt: „dat het hoog-geregtshof van den staat, zich binnen weinig jaren op eene aanmerkelijke hoogte plaatste; eene hoogte van invloed, waardigheid en

gezag, die het van dien dag af tot heden toe, heeft blijven behouden." Gedurende zestien jaren bekleedde hij eene betrekking in dat gerechtshof: in 1800 werd aan Kent en Radcliffe de herziening opgedragen van de *Statuten* van den Staat, waarvan beide zich loffelijk kweten, en in 1804 werd hij zelfs tot Opper-regter of voorzitter van het oppergeregtshof benoemd, welke hoogst belangrijke waardigheid hij tot 1814, dat is *tien* achtereenvolgende jaren bleef vervullen, toen hij tot kanselier (*Chancellor*) van den Staat opklom. De hervorming, die hij ook in dit hoogst aanzienlijke departement van regterlijk bestuur (*judicature*) tot stand bracht, was niet minder groot en gewichtig dan die, welke hij reeds in de vorige betrekking had verwezenlijkt. Wat al werkzaamheid en welke verbeteringen hij hier aan den dag legde en verwezenlijkte, wordt ons almede door Duer uiteengezet, die Kent met den *Engelschen* lord Nottingham vergelijkt, wiens verheffing tot de kancelarij, in zeker opzigt gelijk was aan die van Kent. Meer dan eenmaal heeft men hem met dien beroemden *Lord* vergeleken; doch een ander levensbeschrijver vergelijkt hem, misschien met nog meerdere juistheid, met den nog beroemder lord Hardwicke. Gelijk met Nottingham en Hardwicke in *Engeland*, zoo brak ook met James Kent in *Amerika* een nieuw regtskundig tijdvak aan: zijne gemotiveerde regtskundige uitspraken, gedurende zijne betrekking in het hooggeregtshof, beslaan niet minder dan *zestien* boekdeelen, welks waarde algemeen erkend en geroemd worden. Niet alleen zijne grondige kennis aan het algemeene (*common*) en *Romeinsche* regt (*Roman law*), de uitstekende helderheid van zijnen geest, zijne kracht, zoo wel in de algemeene opvatting als ontleding der regtszaken, in de nooit bevangene onkreukbaarheid van zijn oordeel; de volledigheid, volkomenheid en schoonheid van zijnen stijl en zijne uitspraken, worden evenzeer geroemd. Volgens de *Constitutie* van 1821, waarbij een zestigjarige leeftijd van zelf ontslag verleent aan alle regters, onttrok ook Kent, hoezeer nog in de volle kracht en werkzaamheid zijns levens, zich in 1823 aan zijne hooge betrekking en legde hij zijne waardigheid neder. Het was bij deze

gelegenheid, dat hij van de gezamenlijke leden der balie, zoowel uit *Nieuw-York* als *Albany*, de ondubbelzinnigste blijken ontving van de algemeene vereering en achting, die men den uitstekenden man toedroeg, en die het gevolg waren, zoo van zijn onkreukbaar karakter als van zijne onvermoeide, veel omvattende werkzaamheid. Doch met het nederleggen zijner aanzienlijke waardigheid, wijdde hij zich, ondanks een zoo werkzaam leven, nog geenszins aan de welverdiende rust; want in 1824 werd de ex-kanselier andermaal tot hoogleeraar aan het *Columbia*-collegie benoemd, en in deze nieuwe betrekking zette hij nu de kroon op zijn werkzaam leven, door de uitgave zijner beroemde *Commentaries on American Life*, waarvan het eerste deel in 1826 en het vierde of laatste deel, als een afgesloten *geheel*, in 1830 in het licht verscheen; hoezeer dit werk bij elke nieuwe en latere uitgave door Kent zelve vermeerderd en verbeterd werd. Op dit gebied had ook Nathan Dane, zich door een hoogst belangrijk werk van *negen* 8°. boekdeelen eenen beroemden naam verworven; doch deze schijnen zelfs door het werk van Kent overschaduwd. Wij ontleenen het oordeel over dit klassieke werk, aan den meermalen genoemden Duer: „Deze *Commentariën*, zegt Duer, zijn een werk, dat volkomen beantwoordt aan den toestand onzes lands en regtsgeleerdheid, dat de dagelijksche behoeften onzer studenten en professoren, reeds lang noodzakelijk maakte. Het zou niet gemakkelijk zijn de uitgestrektheid, of de grenzen van de duurzaamheid van het nut te bepalen, dat dit werk heeft aangebragt, en, door de algemeene opname, het gebruik en gezag, die het ten deel vielen, zal voortgaan te verspreiden. Het is nu in handen van elken student en van elken regtsgeleerde; het moest zelfs in handen zijn van elken wetgever en staatsman, ja, zelfs van iedereen, die een ontwikkelde geest bezit en zich met vrijzinnige (*liberal*) studiën bezig houdt.” En de *Engelsche* opperregter baron Denmann getuigde van dit werk: „dat Kent daardoor de regtsgeleerde *wereld* aan zich verplicht had.”

De kanselier Kent leefde, nadat hij zijne regterlijke waardigheden had nedergelegd, nog een vierde van eene eeuw,

en bleef ook gedurende dien tijd de vraagbaak, niet alleen van cliënten, maar ook van den raad en de regters, die hem uit alle deelen der *Vereenigde Staten* als een *orakel* kwamen raadplegen. Maar daarenboven werd hij, ondanks zijne hooge jaren, tot aanzienlijke letterkundige betrekkingen geroepen. Behalve dat hij een van de eerste leden was van de letterkundige maatschappij *Phi Beta Kappa*, sedert 1780 aan *Yale*-collegie verbonden, welke hij steeds tot sieraad verstrekte, werd hij in 1828, tot voorzitter van het *Historisch* genootschap te *Nieuw-York* verkozen, waarin hij, in 1832, door den gouverneur Morgan Lewis werd opgevolgd.

Niet alleen als regter, maar ook als mensch en voorbeeldig *Christen*, als echtgenoot en vader, was hij te regt hoog geacht en bemind, en genoot de voldoening, dat hij zijn zoon als hoogleeraar te *Cambridge* had zien optreden; doch deze, mede als regtsgeleerde bekend, verliet zijne betrekking; om de laatste dagen van den eerwaardigen grijsaard te veraangenen. Hij overleed in Dec. 1847, nalatende, behalve zijne weduwe, twee dochters en den evengemelden zoon.

Naast Kent achten wij Joseph Story te moeten vermelden. Zoowel door zijne aanzienlijke betrekking, als vele regtsgeleerde werken verwierf ook hij zich een roemrijken naam, naast regters als Marshall, Parsons, Kent en anderen. In 1779 te *Marblehead* in *Massachusetts* geboren, bezocht hij *Harvards*-universiteit, waar hij eene duurzame vriendschap sloot met den vroeger behandelden William E. Channing, en de eerste gronden legde zijner regtskennis, die hij daarna, onder mannen als den opper-regter Sewall in zijne geboortestad, en Putnam te *Salem*, voltrok, zoodat hij in 1801 te *Salem* in de balie werd toegelaten. Zoowel door de *democratische* beginselen, die hij aankleefde, als door zijne schitterende bekwaamheden, verwierf hij zich al ras de gunst des volks, zoodat hij in 1809 tot lid van het *Congres* gekozen werd. Toen een paar jaren, eene vacature in het hoog-geregts-hof ontstaan was, die door Quincy Adams was van de hand gewezen, viel de keus van den president Madison, ter vervulling dezer waardigheid, op Joseph

Story, niettegenstaande zijne nog jeugdige jaren. Nog nimmer was iemand van dien jeugdigen leeftijd, noch in *Engeland*, noch in *Amerika*, tot zoo hooge waardigheid geroepen; evenwel hij beantwoordde volkomen aan de verwachting, die Madison getoond had van hem te koesteren. Hij bragt in die betrekking zijn geheele leven door, behalve het jaar 1820, toen hij, met John Adams, Josiah Quincy, Daniel Webster en andere uitstekende mannen, geroepen werd tot herziening der *Constitutie* van den staat *Massachusetts*. Gelijk van Madison, die hem tot opvolger van den regter Cushing benoemd had, zoo bleef hij ook het vertrouwen genieten der opvolgende presidenten: Monroe, Adams, Jackson, van Buren, Harrison en Tyler, die elkander in het bestuur hadden afgewisseld; doch Story werd eerst door den dood uit zijne betrekking opgeroepen.

Dat vertrouwen, hetwelk hij genoot, steunde, zoowel op de onkreukbaarheid van zijn karakter, als op zijne veelomvattende werkzaamheid, waarin hij zelfs, getuige zijne vele uitgegevene werken, den onvermoeiden James Kent overtrof. Alle zijne vonnissen in het hooggeregtshof en elders uitgesproken, beslaan verscheidene *boekdeelen*, die een onvergankelijk gedenkteeken van zijne werkzaamheid zijn. Deze zijn vervat in de *Reports* van Cranch, den bovengenoemden Wheaton, Peters en Howard, in welke zij een aanzienlijk gedeelte beslaan. De vonnissen in de hoven van het eerste departement of district (*Circuit*), bevattende de staten *Maine*, *New-Hampshire*, *Massachusetts* en *Rhode-Island* vullen twee deelen van de *Reports* door Gallison, vijf door Mason, drie door Sumner en twee door William Story. In het geheel beslaan zijne uitgewerkte vonnissen in het hooggeregtshof vier en dertig boekdeelen. Wel nauwelijks kan men een tweede voorbeeld, van zoo veel omvattende werkzaamheid in de *Engelsche* taal aanwijzen; doch zijn voorname roem steunt veel meer nog op zijne *Commentariën*, waarin hij, althans wat den omvang betreft, den beroemden kanselier Kent overtrof.

De bovengenoemde Nathan Dane, had namelijk in 1829 aan de *Harvards*-universiteit eenen leerstoel voor de regten

gesticht, waarvan de vervulling aan den regter Story werd opgedragen. Deze had zich op eene allezins gepaste wijze daartoe voorbereid; doch hij aanvaardde deze waardigheid alleen op beding, dat hij zijne openbare betrekking daarbij zou blijven bekleeden. Zoo opende hij dan zijne lezingen in *Dane-Hall* over naturregt, volkenregt, staatsregt, zee- en handels-regt, enz., en verwierf zich door de uitgave zijner *Commentariën* eenen zelfs Europeschen roem. Even als de *Commentariën* van Kent, zoo worden ook zijne leerboeken in *Amerika*, en *Engeland* zelfs, als *klassiek* geacht; zij zijn ook ten deele in het *Hoogduitsch* vertaald geworden. De eerste dezer *Commentariën*, *On the Law of Bailments*, verschenen in 1832 in het licht, en werden spoedig gevolgd door zijne *Commentaries on the Constitution of the United States* (1833); een werk in drie deelen, dat evenwel ook als leerboek tot één deel verkort (*Boston* 1833) in het licht verscheen. Dit belangrijke werk, zegt een bevoegd beoordeelaar, bevat een inleidend overzicht van de geschiedenis der Constitutie in de koloniën, en is daardoor, zoowel voor den geschiedvorscher als regtsgeleerde, een hoogst gewigtig en onmisbaar werk, dat wij meenen, dat ook in de *Hoogduitsche* taal is overgezet, althans niet onbekend is gebleven. Daarna verschenen in 1834 zijne *Commentaries on the Conflict of Laws*, insgelijks een werk van drie deelen, waarin hij de strijdige wetten der verschillende volken, vooral met opzigt tot de huwelijken, echtscheidingen, uitersten wil, erfopvolgingen enz. behandelt. In 1835 verschenen zijne *Miscellaneous Writings*, bevattende mengelingen van letter-, regts- en staatkundigen inhoud. Doch deze werden in 1836 op nieuw gevolgd door *Commentaries on Equity Jurisprudence*, in twee deelen; in 1838 door *Commentaries on Equity Pleadings*, welke beide werken geenen minderen bijval genoten dan de voorafgaande *Commentariën*. Nog verschenen achterevolgens *Commentaries upon the Law of Agency, Partnership, Bills of Exchange, Promissory Notes*. Al deze verschillende *Commentariën*, en zijne overige menigvuldige werkzaamheden als regter in het hooggeregts-hof, lieten hem evenwel nog tijd vinden, om ook nu en dan zich nog aan de letteren te wijden, en redevoerin-

gen te doen bij onderscheidene gelegenheden, als voor de *Phi Beta Kappa-Society*, het *Historisch* genootschap van *Essex* enz. Zoo hield hij ook eene redevoering bij gelegenheid van het 100 jarig feest te *Salem*. Het is uit deze laatste feestrede (*Centennial discourse at Salem*), dat wij hier eene enkele proeve ontleenen, om te doen zien, hoe *Story* dacht over de *vervolgingen*, gelijk ook tegenwoordig weder in *Toscane* aan de orde van den dag zijn. Ook de *Puriteinen* waren om geloofszaken vervolgd, en, hadden ook op hunne beurt in *Nieuw-Engeland*, andersdenkenden vervolgd: dit gaf den welsprekenden redenaar aanleiding in die feestrede te zeggen:

„Ik sta hier niet voor u als lofredenaar der *vervolging*; hetzij die geschiede door *Katholiek* of *Protestant*, door *Puritein* of prelaat, door *Congregationalist* of *Presbyteriaan*, door kerk of staat, door een vorst of het volk. Waar en door wien ook bewerkstelligd of geduld, onder welke voorwendsels, en met welke bedoelingen, te allen tijde en onder alle omstandigheden, is vervolging eene zware belediging van de *regten van het geweten*, en, volstrekt onbestaanbaar met den geest van het Christendom. Onverschillig of dit betreft het leven, den eigendom, de bediening of goeden naam, of slechts bijzondere welvaart; vervolging is evenzeer eene belediging der godsdienst als der onveranderlijke regten des menschen. Wanneer er eenig regt bestaat, heilig boven alle andere, omdat het eeuwigdurende gevolgen heeft, dan is het, het regt om God te aanbidden, overeenkomstig de inspraken van ons eigen *geweten*. Wie het ooit beproeft, dat regt eenigermate te bemoeielijken, het door het geloof van eenige secte te beperken, het gebruik van eigen oordeel, of het vrije onderzoek, naar den maatstaf van *eigen* geloof, dat van anderen aan banden te leggen, hij moge priester of leek, bestuurder of onderdaan zijn, hij onteert in zoo verre de belijdenis van het Christendom, en tast het in zijne levenskrachten aan. De leerstellingen, waarop zulke pogingen gegrond zijn, loopen uit op de vernietiging van alle vrije instellingen van bestuur. De geschiedenis levert goene waarheid op, die meer zeker, en belangrijker is, dan deze: dat *burgerlijke* vrijheid niet lang afgescheiden kan bestaan van *godsdienstige* vrijheid, zonder gevaar, en ten laatste zonder vernietiging van beide. Waar godsdienstige vrijheid bestaat, daar zal zij vroeg of laat, ook staatkundige vrijheid voortbrengen en bevestigen. Waar zij onderdrukt wordt, zal de *kerkelijke* instelling vroeg of laat het werktuig worden der dwingelandij (despotisme), en elk spoor van staatkundig regt overweldigen, wanneer zij niet zelve overweldigd wordt. Hoe is het mogelijk zich voor te stellen, dat eene godsdienst, die den geest van liefde en welwillendheid ademt, die de vergeving van beledigingen, de beoefening van Christelijke liefde en de vergelding van goed voor kwaad, predikt, — hoe is het mogelijk, zeg ik, voor zulk eene godsdienst, zoo *ontaard* te zijn, dat zij den geest van moord en vervolging, van oneenigheid en wraak ademt, wegens verschil van gevoelens? Dit is ons het vreemdste en het meest buitengewone verschijnsel in de zedelijke wereld. Nog buitengewoner is het, dat juist deze de leerstelling is, niet bloot van laaghartige en goddelooze menschen, die daardoor hunne eigene misdaden zoeken te bedekken; maar dat deugdzaame lieden, die in oprechtheid des harten en

met ijver den weg des heils zoeken, die grondstelling kunnen aankleven, dit bevreemdt ons het allermeest. Dit levert ons een treurig bewijs van de zwakheid van het menschelijk verstand, en geeft ons eene les van ootmoed, waaruit geestelijke hoogmoed *zachtheid* en geestelijke ijver gematigde *wijsheid* leeren kan.”

Dat het een man als Story, door zulke *Christelijke* beginselen van regt bezielt, en in zoo nuttigen en uitgebreiden werkkring, waar hij die beginselen ingang trachtte te doen vinden, even als Kent, niet aan een aantal vereerders en vrienden ontbrak, behoeft hier wel naauwelijks herinnerd te worden. Gelijk deze vrienden na zijnen dood, die in Sept. 1845 te *Cambridge* in 69 jarigen ouderdom plaats had, zijne nagedachtenis vereerden, zoo had ook hij zelf het aandenken van andere aanzienlijke mannen, die hem waren voorgegaan, in zijne *Miscellaneous Writings* trachten te vereeuwigen, als Samuel Dexter, William Pinkney, Thomas A. Emmet, John H. Ashmun, benevens de regters Marshall, Trimble, Washington en Parker. De meermalen aangehaalde William Hunt geeft ons eene afbeelding van den eerbiedwaardigen man, en Rufus Griswold getuigt nopens zijne verdiensten: „Hoewel de regter Story als een regtsgeleerde van den eersten rang moet worden aangemerkt, kan het evenwel niet gezegd worden, dat hij in deze klasse *de eerste (preëminent)* was. Marshall, Hamilton, Parsons, Kent en eenige anderen bezaten in vele opzichten verdiensten, die de zijnen overtroffen; hoewel misschien niet een dezer beroemde mannen met regt kon vergeleken worden met hem, wat de uitgebreidheid zijner veelomvattende wetenschap betreft.”

Behalve de regtsgeleerde werken van Kent en Story bezit ook *Amerika* nog meer of min belangrijke regtsgeleerde verhandelingen (*treatises*) door John Sergeant te *Philadelphia*; David Hoffman te *Baltimore*, Greenleaf, Curtis en anderen te *Boston*; terwijl Ogden Hoffman, van *Nederlandsche* afkomst, de balie in *Nieuw-York*, zoowel door zijne bekwaamheid als welsprekendheid tot sieraad verstrekte, tot dat hij onder het bestuur van van Buren en Harrison, bij herhaling door de *Whigs* tot lid van het *Congres* benoemd werd (1837). Zoowel deze, als Ambroise

Spencer, een ambtgenoot van Kent, en anderen gaan wij hier voorbij, om nog een woord te gewagen van Silas Wright, die mede als regtsgeleerde van trap tot trap opklim tot de hoogste waardigheid in den staat *Nieuw-York*.

Deze Silas Wright, in 1795 te *Amherst* in *Massachusetts* geboren, graduëerde aan het *Middlebury*-collegie (*Vermont*), en werd in 1819 in den staat *Nieuw-York* tot het hooggeregts-hof toegelaten. Daarna begaf hij zich naar het dorp *Canton* (in het graafschap *St. Laurence*), waar hij echter, ondanks zijne bekwaamheid, even als Kent, aanvankelijk in bekrompen omstandigheden leefde, en, de betrekking van dorps-postmeester bekleedde; tot dat hij in 1824 tot lid van den senaat van *Nieuw-York* gekozen, zich zoo zeer onderscheidde, dat hij in 1827 tot lid van het Congres werd afgevaardigd. Die onderscheiding viel hem andermaal ten deel, toen hij in 1832, door de verkiezing van Wm. L. Marcy tot gouverneur, op nieuw als lid van het Congres werd afgevaardigd; ook in 1837 werd hij als zoodanig herkozen, en eindelijk tot de waardigheid van gouverneur van *Nieuw-York* benoemd, in welke betrekking hij dien staat gewigtige diensten bewees. Den eersten Januarij 1847 uit deze waardigheid afgetreden zijnde, begaf hij zich naar het dorp *Canton*, waar hij in zijne nederige houten woning teruggekeerd, een afgezonderd leven leidde, totdat hij, spoedig daarna, 27 Aug. deszelfden jaars, overleed.

Met de vermelding van nog een drietal uitstekende staatsmannen, moeten wij ook dit overzicht sluiten. Het zijn Henry Clay, de oudste, John Caldwell Calhoun en Daniel Webster, die de beide eerstgenoemden overleefde. Dit drietal schitterde tot nog voor korten tijd als sterren van de eerste grootte. Zij vielen achterevolgens uit den staatkundigen loopbaan weg: eerst Calhoun, toen Clay, en eindelijk, nog slechts korten tijd geleden, ook Webster; wij zullen hen in deze orde leeren kennen.

John Caldwell Calhoun, zag het eerste levenslicht te *Abbeville* (*Z. Carolina*) 1782, hetzelfde jaar, waarin ook Daniel Webster geboren werd te *Salisbury* (*N. Hampshire*). Aanvankelijk ontving hij aan eene akademie in *Georgia*

zijne opleiding, die evenwel door den dood zijns vaders werd afgebroken. Eerst later hervatte hij op raad en aansporing van eenen ouderen broeder, zijne studie aan het *Yale*-collegie. Vermoedelijk was het op grond van zijn eerste proefschrift: *The qualifications of a perfect Statesman*, dat de president van het collegie reeds toen voorspelde, dat hij eenmaal eene hooge betrekking in den staat bekleeden zoude. Nadat hij hier in 1804 gègraduëerd was, legde hij zich nog te *Litchfield*, op de beoefening van het regt toe, en werd in 1807, in zijne geboortestad, *Abbeville*, tot de balie toegelaten. Weldra daarna, in 1809, werd hij tot het wetgevend ligchaam van den staat gekozen, en twee jaren daarna tot het huis der vertegenwoordigers (*representatives*) afgevaardigd. Van dien tijd af nam hij aan de beraadslagingen van alle belangrijke staatsaangelegenheden aandeel, en stond daarin niet zelden tegen Daniel Webster over. Onder Monroe, die in 1817 als president der *Vereenigde Staten* optrad, werd hij tot secretaris-generaal van oorlog benoemd, welke betrekking hij, gedurende het bestuur van Monroe, bleef bekleeden, en waarin hij den lande gewigtige diensten bewees. In het merkwaardige verkiezingsjaar 1824, toen de stemmen des volks op vier kandidaten tot president verdeeld waren: Adams voor de oostelijke staten, Crawford voor het zuiden, Jackson en Clay voor het westen, besliste het huis der vertegenwoordigers voor den eersten, terwijl Calhoun door het volk tot vice-president gekozen was. — En toen in 1828 Jackson aan het bestuur kwam, werd hij andermaal voor die betrekking gekozen; doch het verschil over den *tarief-bill*, in 1832 tusschen de Unie en *Zuid-Carolina* ontstaan, en de krachtige *proclamatie* van Jackson, waarin hij de Zuid-Caroliniërs tot onderwerping aan de wet aanmaande, noopte Calhoun, die tot de oppositie-partij behoorde, af te treden uit het bestuur, waarin hij in 1833, door Martin van Buren werd opgevolgd. Daarentegen trad Calhoun thans als lid van den senaat op, en nam als *opponent* in 1833 en 1834 een levendig aandeel aan de bestrijding der *Force-bill*, enz. Toen de *Wigh*-partij in 1835 hem als candidaat voor het presidentschap

wilde voorstellen, onttrok hij zichzelf aan die keuze, en, hielp zelf van Buren kiezen. Doch eerst onder Harrison bereikte hij het schitterendste toppunt van zijnen loopbaan, toen de oppositie-partij van dien tijd zich in eene ultra-democratische en gematigd democratische verdeelde; terwijl Thomas H. Benton aan het hoofd der eerste stond, voerde Calhoun de laatste aan. Hoezeer door den staat *Zuid-Carolina* zelfs tot candidaat voor het presidentschap voorgesteld, had hij onder Jackson, door zijn verzet tegen het Congres-besluit, de noordelijke staten te zeer tegen zich in het harnas gedreven, dan dat hij daarin had kunnen slagen, tot de hoogste waardigheid der *Unie* te geraken. Zijne grondstellingen, die hij tot zijnen dood bleef aankleven, en waardoor hij zich voornamelijk onderscheidde, waren die van den *vrijen handel* en van de *Souvereiniteit der afzonderlijke staten*. „Hij beschouwde de groote Unie als een verbond voor bijzondere bedoelingen, tusschen de *gouvernementen* en niet tusschen het *volk* dier staten, welke tot de Constitutie toetraden. Ja, hij beweerde zelfs, dat elke staat, in zekere gevallen, over de wetten van het Congres beslissen, en op zich zelf handelen mogt; en als men die voor onwettig hield, men zich dan met eigen kracht tegen de uitvoering mogt verzetten.”

Deze gevaarlijke grondstellingen hadden de Unie zelfs met eenen *burger-oorlog* bedreigd, die alleen door de proclamatie van Jackson, en de *Compromise-bill* van Clay, werd afgewend.

In 1844 verscheen in *Nieuw-York* eene verzameling der redevoeringen (*Speeches*), die Calhoun van 1811—1843 gehouden had, waarin men die over het *Oregon-gebied*, benevens het verslag over de volksvergadering te *Memphis* (*Memphis Convention*), waarbij Calhoun zelfs in 1845 voorzat, als bijzonder merkwaardig acht. Als redenaar bezat hij de verdienste, dat hij bondig, krachtig en kort was, en regtstreeks, zonder rhetorischen tooi van bloemen, tot zijn doel overging. Overigens wordt van hem als redenaar getuigd: „Het slot zijner redevoeringen is treffend; maar noch inleiding, noch slot is naar het voorbeeld der

ouden; de voorafpraak mist men in bijna al zijne redevoeringen.”

Over zijne vreemde bewegingen en opgewonden geestdrift, waarin hij somtijds onder het spreken geraakte, zoo als bij gelegenheid der oorlogsverklaring tegen *Mexico*, spreken wij hier niet. Zeker is het, dat Calhoun, met Clay en Webster, een onsterfelijk drietal redenaars uitmaken.

De tweede van dit drietal, Henry Clay, was weinig jaren vroeger geboren dan Calhoun. Hij zag namelijk in 1777 het eerste levenslicht te *Slashes*, in het graafschap *Hannover*, ten oosten van *Verginië* gelegen. Na reeds in zijne jeugd zijn vader, een hervormd predikant, verloren te hebben, zond zijn stiefvader, die zijnen aanleg wist te waarderen, hem naar *Richmond* om er in de regten te studeren. Deze studie voltrok hij met zoo veel ijver, dat hij de bijzondere aandacht van den kanselier White trok, en, na een schitterend examen tot de balie toegelaten, zich in 1797 naar *Lexington* in *Kentucky* begaf, om er de praktijk uit te oefenen. Daar trad hij met Lucretia Hart in het huwelijk, en werd hij in 1803, onder het presidentschap van John Adams, tot lid van het wetgevend ligchaam door den staat afgevaardigd, en drie jaren later volgde hij John Adair in den senaat op; tot welke betrekking hij anderwerf in 1809 door den staat *Kentucky* werd verkozen. Toen in 1811 de *Vereenigde Staten* met *Engeland* in verschil geraakten, werd aan Clay het voorzitterschap der kamer opgedragen, en het was in die betrekking, dat hij zijne ambtgenooten overreedde om *Engeland* den oorlog te verklaren, waarmede hij ten doel had, zoo om de regten van zijn land te handhaven, als om den trots van *Engeland* te fnuiken. Hij ook was het, die den 24. December 1814, de voornaamste punten van het vredes-verdrag van *Gent* stelde, werwaarts hij met andere leden eener commissie door Madison was afgevaardigd om met *Engeland* een verdrag te sluiten. Het was bij deze gelegenheid, dat Clay, ook *Frankrijk* bezocht, waar hij vele vriendschapsbetrekkingen aanknoopte.

In de *Vereenigde Staten* teruggekeerd, hervatte hij zijne

betrekking in het Congres, en bleef daarvan lid, gedurende al den tijd van het bestuur van Monroe, tot 1825, toen Quincy Adams als president optrad, welke verkiezing deze aan Clay en zijne talrijke vrienden te danken had. Hoezeer hij onder Madison en Monroe volstandig had blijven weigeren eene betrekking in het kabinet te aangaan, wist Adams hem toch te bewegen de waardigheid van Minister van staat aan te nemen, in welke betrekking hij zich de algemeene achting verwierf. En toen in 1829 Adams in het bestuur plaats maakte voor den generaal Jackson, legde ook Clay zijne betrekkingen neder, en begaf zich naar zijn landgoed *Ashland*, waar hij tot 1831 verbleef. Thans door den staat *Kentucky* tot lid van den Senaat gekozen, bleef hij tot 1842, onder de opvolgende besturen van Jackson en van Buren trouw op zijne post. Intusschen was Harrison tot president gekozen, deze evenwel een jaar daarna gestorven zijnde, zag de vice-president John Tyler zich tot opvolger geroepen. Nu wendde de *Whigpartij* in 1844 bij de nieuwe verkiezing hare beste poging aan om den beroemden staatsman en redenaar Clay tot president van het groote statenverbond te benoemen, dat reeds zoo vele verplichting aan hem had; doch het gelukte de democratische partij, zijnen mede-candidaat James K. Polk, een onbekend en middelmatig talent, te doen zegevieren, en toen hij in 1848 op nieuw als candidaat voor het voorzitterschap werd voorgesteld, moest hij andermaal onderdoen voor zijnen tegenstander Zachary Taylor, den held van *Buena-Vista*, diens men tot opvolger van Polk benoemde. Zoo als wij zeiden, had hij zich reeds, uithoofde zijner wankelende gezondheid, naar zijn landgoed *Ashland* begeven; daar overleefde hij echter nog zijn mededinger, die in 1850, tijdens mijn bezoek in *Amerika* overleden zijnde, zijne plaats aan den vice-president Fillmore als zijn opvolger naliet. Toen leefde Clay nog, die echter den 29. Junij des vorigen jaars, uit dit leven werd opgeroepen, in welk jaar ook de even beroemde staatsman en redenaar Daniel Webster den tol der natuur betaalde.

Deze even groote staatsman en redenaar, de laatstlevende van dit beroemde drietal, die meermalen tegen Calhoun en Clay op staatkundig gebied in het strijdperk trad, zag het eerste levenslicht in hetzelfde jaar waarin ook Calhoun geboren was, namelijk in 1782 te *Salisbury* aan de *Merrimack* in *New-Hampshire*. Gelijk de vader van Calhoun, zich als een der eerste ontginners in de wouden van *Z. Carolina* had nedergezet, zoo was die van Webster een der eerste nederzetteren in de wildernissen van *New-Hampshire*; beide ouders onderscheidden zich, de eerste in den strijd tegen de *Chefokezen* en *Brütten*, de laatste in den strijd tegen de *Franschen*. Gelijk Dr. Dwight reeds van den jongen Calhoun voorspelde, dat hij eenmaal eene uitstekende betrekking zou bekleeden, zoo voorzag en voorspelde ook Christ. Gore, den toekomstenden roem van den jongen Webster. Nadat hij in het *Dartmouth-collegie* zijne studiën voltrokken had, vestigde hij zich als advocaat te *Boscowen*, niet verre van zijne geboorteplaats, maar begaf zich in 1807 naar *Portsmouth*. Reeds had hij in eene redevoering over de mogelijkheid om de *Constitutie* te bewaren, veler aandacht getrokken, toen hij, na de oorlogsverklaring van 1812, onder Madison, tot lid van het Congres gekozen werd, waarin hij, in vier achtereenvolgende zittingen, als lid optrad. Zoo zeer hij, in tegenoverstelling van Clay tegen den oorlog was, zoo zeer drong hij aan op versterking van het zeewezen. Gewigtig waren de diensten, die hij den lande bewezen had met betrekking tot het finantiewezen, waarna hij in 1817 het Congres verliet, en nu vijf achtereenvolgende jaren in *Boston* doorbragt. Hier werd hij geroepen om de *Constitutie* van *Massachusetts* te helpen herzien.

In dien tijd schreef hij onderscheidene artikels in de *North American Review*, en hield hij onderscheidene redevoeringen, die later het licht zagen, als: in 1820 op het tweede eeuwfeest van de landing der *Pelgrim-vaders*, in 1825 op het halve eeuwfeest van den slag van *Bunker Hill*, gelijk ook over Adams en Jefferson.

In 1823 op nieuw tot vertegenwoordiger in het Congres

geroepen, toonde hij zich een warm voorstander van de zaak der *Grieken*, waarna hij in 1826 tot lid van den Senaat werd gekozen, welke betrekking hij, onder het bestuur van Quincy Adams, Jackson en van Buren bleef bekleeden. Hier was het inzonderheid, dat hij zijn schitterend redenaars-talent ontwikkelde, hoofdzakelijk tegen den generaal Hayne, in de beraadslaging over de openbare landerijen, en later tegen zijn nog beroemder tegenstander, den reeds behandelde Calhoun; op beide behaalde hij de schitterendste overwinningen, waartegen geen veldheers-roem kon opwegen. Toen hij in 1839 *Engeland* bezocht, genoot hij de uitstekendste eerbewijzingen.

Nadat in 1841 met generaal Harrison, die weldra door Tyler werd opgevolgd, de *Whig*-partij aan het bestuur gekomen was, werd Webster tot secretaris van staat benoemd, in welke betrekking hij den lande gewigtige diensten bewees, door de onderhandeling te *Washington* met lord Ashburton, over de noord-oostelijke grenzen der *Vereenigde Staten*; doch toen Tyler in 1845 door Polk werd opgevolgd, legde hij zijne hooge staatsbetrekking neder, en nam op nieuw zitting in den Senaat, welke betrekking hij bleef bekleeden, tot dat hij door Taylor of Fillmore anderwerf in het kabinet werd geroepen.

Van de uitstekende achting, die men hem toedroeg, getuigt onder anderen een prachtig banket, dat hem in *Philadelphia* door 500 personen werd aangeboden, bij welke gelegenheid hij in het 65. jaar zijns ouderdoms tot aller verbazing eene rede (*speech*) hield, die nagenoeg vier uren duurde (1846). Nog schitterender bewijs van achting en vertrouwen werd hem in het vorige jaar door de bevolking der *Vereenigde Staten* geschonken, daar men hem, tegenover Franklin Pierce, tot kandidaat voor het presidentschap stelde; doch de waarschijnlijke kans van tot president van het groote Statenverbond, dat thans 32 vrijstaten en vijf territoriën telt, gekozen te worden, werd tot droefheid zijner talrijke vrienden en vereerders, even vóór den dag der verkiezing door den dood verijdeld, zoo dat de generaal Pierce verkozen werd. Webster overleed 24 October 1852 op zijn buiten-

goed te *Marshfield* nabij *Boston*, en werd voor korten tijd in het kabinet opgevolgd door den beroemden *Everett*.

Groot en algemeen was de indruk, dien zijn dood teweeg bragt; gelijk bij de ter aarde bestelling van *Henry Clay*, zoo volgden ook bij die van *Daniel Webster* duizenden vereerders het lijk, om hem als Amerika's grootsten staatsman en redenaar de laatste hulde te bewijzen.

Als schrijver beschouwd, verdient hier ten slotte nog melding gemaakt van zijne uitgegevene redevoeringen, waaronder men die over het verdrag te *Washington* en die te *Philadelphia* uitgesproken, uitmunten. Zij verschenen in drie deelen, onder den titel: *Speeches and forensic Arguments* te *Boston*, het eerste deel in 1830, het tweede in 1838 en het derde in 1843. Ook dit heeft hij na zijnen dood met *Clay* en *Calhoun* gemeen, dat zijn naam, ook zonder het presidentschap bekleed te hebben, wel onsterfelijk is in de jaarboeken der Amerikaansche geschiedenis. Gelijk *Calhoun* in het laatst zijns levens arbeidde aan een *Treatise on the principle of Government*; zoo *Webster* aan een *History and Exposition of the Constitution*, waarvan de uitgave voorzeker, als eene kostbare nalatenschap van den grooten man, wordt te gemoet gezien.

Overzien wij thans hier het geheele, door ons afgehandelde veld. Met de Kerk, bepaaldelijk de *Hervormde Hollandsche Kerk*, als het levensbeginsel der Hollandsche koloniën, zagen wij *Nieuw-Nederland*, thans *Nieuw-York*, zich tot een eigen bloeienden Staat ontwikkelen. Gelijk deze tot vrijheid en volkomene onafhankelijkheid opgroeide, zoo ook de *Hervormde Hollandsche Kerk* wier uitstekende mannen on schoolinrigtingen wij hebben leeren kennen. Haar invloed op de vorming van den Staat, hare eigene ontwikkeling tot zelfstandigheid hebben wij getracht te schetsen. Met de kerk werd ook de *School*, naar *Dordsche* grondstellingen, in *Amerika* overgeplant. Zij voldeed aanvankelijk slechts onvolkomen aan de behoefte der bevolking, die meer en meer in welvaart toenam. Na de *vrijverklaring*, maar inzonderheid in deze eeuw, ontstond een *schoolwezen*, dat zich met rassche schreden en van onderscheidene zijden ondersteund, over alle vrijstaten, tot zelfs

in de westelijke staten uitbreidt. Hoeveel het ook nog, vooral in de jongste en zuidelijke staten veel te wenschen overlate, in de oudere, en vooral de door mij bezochte staten, *Nieuw-York* en *Nieuw-Jersey*, mag het zich in eenen toenemenden bloei, en op vele ondersteuning, ook van de zijde van den Staat verheugen. Wij beschouwden, na eenen blik op zijne vroegere geschiedenis geslagen te hebben, de godsdienstige grondstellingen, en bezochten daarna achtereenvolgens de *zondag-school*, de *openbare* en *bijzondere school*, die te zamen in het Amerikaansche stelsel een schoon *geheel* uitmaken, en door godsdienstigen geest en wetenschap, elkanders levenskrachten onderhouden en hare verdere ontwikkeling bevorderen. Wij wierpen daarbij een blik op de schoolfondsen en schoolbibliotheken. Daarna leverden wij eene beschrijving der normaal-scholen, der *akademiën* en instituten, inzonderheid ook voor het *vrouwelijk* onderwijs, dat wij nergens elders zoo tot die hoogte opgevoerd, en tot dien omvang uitgebreid, aantroffen. Ook de *universiteiten*, collegiën en seminariën, vooral *Rutgers-collegie*, hielden ons onderzoek en onze belangstelling bezig.

Na dat veld, de *kerk* en *school*, in de beide eerste stukken van onzen arbeid behandeld te hebben, waarbij wij geachte leden der kerk en aanzienlijke voorstanders der school kennen leerden, onderzochten wij in dit stuk naar de resultaten der school, de *letteren* en *wetenschap*, die de Amerikaansche vrijstaten hebben opgeleverd. Vooraf overzagen wij den vroegeren toestand der *drukpers* en de ontwikkeling der Amerikaansche vrije, *periodieke* pers, waarbij wij nog eenen blik wierpen op de openbare en wandelende *bibliotheken*. Bij de beschouwing der Amerikaansche poëzy, zagen wij vooral ook de Amerikaansche vrouw een belangrijk en levendig aandeel nemen aan de beschaving des volks, gelijk wij ook reeds vroeger in de school hadden opgemerkt. Maar inzonderheid poogden wij, aan de hand der poëzy, door Bryant, Sigourney en anderen geleid, de Amerikaansche natuurtaferereelen, gelijk ook de *Indianen* en den Amerikaanschen geest en nationaliteit te doen kennen; hunne volkszangen deelden wij mede, waarna wij op het gebied der romantische dichtkunst of der

romantiek verder in de wouden en oudste koloniën werden rondgeleid, en zoowel bij de tafereelen uit het leven der *Indianen* als der eerste nederzetteren, en later het volksleven der gevestigde staten vertoefden. Wij zagen de vrijstaten, om zoo te zeggen, uit de wouden verrijzen, en door Cooper geleid, werden wij, zoo onder de *Indianen* als volkplanters, in den vrijheids-oorlog en op den oceaan, rondgevoerd; terwijl Irving, ons in de dagen der *Nieuw-Nederlanders*, Sedgwick onder de *Nieuw-Engelanders*, en anderen ons in de noordelijke en westelijke staten, of zelfs wel in *Spanje*, en op *klassieken* bodem in het oosten overvoerden. Gelijk vroeger de poëzy, zoo zagen wij door Harriet B. Stowe ook de romantiek het zwaard tegen den slavenhandel der zuidelijke staten verheffen. Poëzy en romantiek beide leenden ons de hand, om de natuur, de wording, het leven en de zeden der *Vereenigde Staten*, ook in de verst afgelegene deelen, te leeren kennen.

Uit het rijk der verbeelding tot de godsdienstige en wetenschappelijke letterkunde overgaande, leerden wij *Amerika's* uitstekende godgeleerden, sedert de dagen van Edwards, uit onderscheidene scholen en van onderscheidene rigting, kennen; hunne meest beroemde schrijvers over godsdienst en zedekunde, als Channing, hunne kanselredenaars en wijsgeeren, bespraken wij, en gingen dan van het gebied van *godsdienst, zedekunde* en *wijsbegeerte* over op het gebied van letterkunde en geschiedenis, waarin *Amerika* uitstekende mannen telt: men denke aan de Everett's onder de *Essayisten*, aan Schoolcraft, Prescott en Bancroft, onder de geschiedschrijvers. Inzonderheid vertoefden wij ook hier weder met bijzonder genoegen bij dat gedeelte, wat *Nieuw-Nederland* betreft, dat in O'Callaghan, en onlangs in Romeyn Brodhead, zulke keurige geschiedschrijvers heeft gevonden. Daarbij konden wij slechts eenen enkelen blik op de natuur- en wiskundige wetenschap werpen; slechts met een enkel woord van Audubon en andere vertegenwoordigers, dier wetenschappen en hare toepassing, op handel en nijverheid, gewagen.

Ongemerkt werden wij zoo, aan de hand der geschiedenis

en der geschiedschrijvers, geleid tot het gebied der *staatkunde*, waarop wij, benevens uitstekende regtsgeleerden, als Hamilton, Kent, Story, de groote staatsmannen en redenaars behandelden, die het vrije Staten-verbond gevestigd, en het achtervolgens bestuurd en bevestigd hebben: Washington, Adams, Jefferson, Madison, Monroe, Quincy Adams, Jackson, van Buren, en hunne opvolgers, wier namen in de jaarboeken der Amerikaanse geschiedenis, als presidenten der *Vereenigde, Staten* vereeuwigd zijn, leerden wij, ook ten deele in hunne beginselen, benevens de belangrijkste voorvallen hunner regering kennen; waaraan zich eindelijk nog een *drietal* redenaars aansloten, die nog voor korten tijd op het staatsgebied geschitterd hebben, als een flonkergestarte van de eerste grootte: Calhoun, Clay en Webster, welke beide laatste in het vorige jaar, zoo als wij zagen, door den dood van het staatstoonel werden opgeroepen, waarop *Amerika* aan Webster, de hoogste eer, het presidentschap, had toegedacht. Zoo als wij gezegd hebben liet hij die waardigheid aan zijnen mededinger, den generaal Franklin Pierce, terwijl King, thans overleden, tot vice-president gekozen werd.

Hiermede zouden wij ons overzigt en ook ons werk kunnen eindigen; doch meenen, dat hier niet beter te kunnen afsluiten, dan met het nieuwe bewind en de grondbeginselen, welke Pierce bij het aanvaarden des bestuurs als de zijnen en de gedragslijn zijner regering heeft blootgelegd. Niet zonder bevreemding vernam men de *geheele* vernieuwing van het kabinet, dat tegenwoordig is zamengesteld als volgt: William L. Marcy uit *Nieuw-York*, secretaris van staat, James Guthrie uit *Kentucky*, secretaris der schatkist, R. M. M'Clelland uit *Michigan*, secretaris van binnenlandsche zaken; Jefferson Davids uit *Mississippi*, minister van oorlog, James C. Dublin uit *N. Carolina*, secretaris van het departement van marine, J. Campbell uit *Pennsylvanië*, postmeester-generaal, en Caleb Cushing uit *Massachusetts*, advocaat-generaal. Bij de keuze dezer personen voor ~~de~~ openbare en gewigtige betrekkingen betuigde Pierce geleid te zijn, door beginselen,

die de ware belangen des lands ten doel hadden. Zijne boodschap, waarmede hij zijne regering aanvaardde, en waarmede wij ons werk hier sluiten, was van navolgenden inhoud:

„Ik geloof, dat ons land tot dusverre aan zijne hooge pligten jegens de lijdende menschheid voldaan heeft; het heeft woorden van sympathie, van aanmoediging en hoop, tot allen gesproken, die een gretig oor willen leenen aan de taal, waarin de zucht naar de *meest mogelijke vrijheid* doorstraalt. Niet alleen door woorden, maar ook door daden heeft het gesproken en zal in dien geest voortaan blijven spreken. Ons regeringstelsel heeft eene hooge mate van vrees verdreven, die in den aanvang bijna alle gemoederen heeft aangegrepen: de vrees voor gevaren ten gevolge van uitbreiding van grondgebied, vermenigvuldiging van staten, van opeengehoopte rijkdommen en vermeerderde bevolking, is bevonden ongegrond te zijn geweest.

Met eene zoodanige ondervinding toegerust, zullen mijne regeringsmaatregelen geenazins belemmerd worden door onheilspellende voorzeggingen. Wel is het niet te loochenen, dat, van ons standpunt als natie uitgaande, en onze aardrijkskundige ligging in aanmerking nemende, eenige bezittingen, die niet tot ons gebied behooren, zeer *wenschelijk* en *belangrijk* voor onzen handel zijn; maar de verkrijging daarvan mag geen inbreuk maken op de regten van den handel en den vrede der wereld. Mogten wij haar dus eenmaal vermeerderen, dan zal het geenazins zijn door verovering, maar, met het oog op onze ware belangen, op eene wijze, die met de strengste inachtneming der goede trouw bestaanbaar is.

Noch in onze geschiedenis, noch in ongen toestand is iets voorhanden, waardoor wij ons een aanval op den hals kunnen halen. Al onze handelingen hebben ten doel, om betrekkingen van vrede en vriendschap met alle natien te onderhouden. Wij koesteren derhalve geene voornemens, dan die vreedzaam en regtvaardig zijn; het is mijne vaste begeerte, dat mijne maatregelen door geene vlek van kwade trouw bezoedeld zullen worden, en ik zal geene enkele daad van welke partij ook, dulden, die niet ten volle geregtvaardigd kan worden voor de regtbank der beschaafde wereld.

Het doel, dat wij ons als natie voorstellen, kan het best door vrede bereikt worden. Wij zijn tot dusverre bevrijd gebleven van de verwickelingen, waarin de verschillende Europeesche stelsels van staatkunde vele landen gebragt hebben; van daar, dat wij hunne oorlogen, hunne oproerige bewegingen en onrust, gelukkigerwijze niet kennen. Terwijl deze kwellingen zich bepalen tot de volkeren, die haar deden geboren worden, en binnen den omtrek blijven van hun gebied, kunnen zij ons alleen dan belang inboezemen, wanneer zij in aanraking komen met onze sympathien in die aangelegenheden, welke met de menschelijke vrijheid en den algemeenen vooruitgang in een naauw verband staan. Doch hoe dit zij, de uitgebreide belangen van den handel zijn voor alle menschen één, en de voordeelen van den handel en het internationaal verkeer kunnen niet anders dan een waardig veld aanbieden voor den zedelijken invloed van een groot volk.

Met deze zienswijze, welker *beginselen* wij eerlijk ten uitvoer zullen brengen, hebben wij alle regt om eene reciprociteit te verwachten, die wij dan ook in alle omstandigheden zullen vorderen.

De ondervinding, die ik als krijgsmán in de gelegenheid ben geweest op te doen, vermeerderd door hetgeen ik bij andere volken heb zien gebeuren, heeft mij de vaste overtuiging gegeven, dat het onderhouden van een groot staand leger in ons

land niet alleen gevaarlijk, maar ook noodeloos zou zijn. In mijn bestuur der binnenlandsche aangelegenheden moogt gij eene strikte eerlijkheid van mij verwachten, evenzeer als de meest mogelijke spaarzaamheid in alle departementen van beheer. Ik vertrouw, dat gij nimmer aanleiding zult vinden, om deze in twijfel te trekken. Daar ik geene geheime verbindtenissen te vervullen, geene belooningen uit te reiken, geene herinneringen te onderhouden heb, en geene eigen wenschen behoefte te raadplegen in mijne keuze van personen voor openbare betrekkingen, zal ik deze moeilijke en netelige kwestien tot eene waarheid zoeken te maken, en al datgene van mij afwerpen, wat als mijn karakter en mijner betrekking onwaardig, niet met de ware belangen des lands overeen te brengen is.

Ik beschouw de wetten van 1850, algemeen bekend onder den naam van maatregelen van *compromise*, als strikt constitutioneel, en ben er dus voor, dat deze zoo spoedig mogelijk uitvoering erlangen. Ik geloof dat alle geconstitueerde magten, in deze republiek gehouden zijn, om de regten van het zuiden in dat opzigt te eerbiedigen, even als elk ander regt, dat zij erkennen.

Onder dit bovengenoemde bestuur, en onder zoodanige beginselen gaan de *Vereenigde Staten*, thans reeds tot eene zoo bloeiende hoogte gestegen, als waarvan wij getuigen waren, de toekomst in; eene toekomst, die voorzeker eenen nog hooger en grootheid voorspelt. Anderen hebben zich in bespiegelingen gewaagd over *Amerika's* reuzenmagt, wanneer de jeugdige staten eens tot mannelijke kracht, en landbouw, handel en nijverheid tot volle ontwikkeling zullen gekomen zijn; — wij evenwel wagen ons hier niet op dat veld der bespiegeling: er kan in de toekomst nog zoo veel verborgen liggen, wat thans nog niet te voorzien is; en alle toenemende magt en grootheid hebben toch eenmaal een keerpunt. Wie zal bepalen, waar dat van *Amerika* ligt? Maar wanneer wij, op grond van het reeds bestaande, en in het geloof aan eene voortgaande ontwikkeling van den menschelijken geest, ook met opzigt tot letteren en wetenschap, tot de toekomst mogen besluiten, dan gaat *Amerika* ook in dezen een hoog standpunt te gemoet, zoo als *Europa* nog niet bereikt heeft. Welligt is de dageraad van zulk eene wetenschappelijke middaghoogte voor de *Vereenigde Staten* aangebroken; ons is het althans, als hadden wij er de eerste morgenstralen van gezien; immers, al wat wij hier beschreven, achten wij slechts als grondslag, als begin van eene nog schoonere toekomst.

LETTERKUNDIGE AANTEKENINGEN.

Na de uitgebreidheid, die ons werk verkregen heeft, en bij den terugblik op het vele *geschiedkundige*, dat wij vooral ook in vroegere aantekeningen, gelijk, om de volledigheid, in den tekst van dit *derde* stuk reeds opgenomen hebben, kunnen en moeten wij in *deze* aantekeningen slechts kort zijn. Wij bepalen ons daarin alleen tot eenige korte *letterkundige aantekeningen*, die, zoo wij vertrouwen, den beoefenaar van Amerikaanse *letterkunde* ook niet geheel onwelkom zijn zullen, hoe beknopt zij ook wezen mogen.

Bl. 7. *Drukkers „the Freemans Oath.”* Wat wij op die aangehalde bladz. over de *eerste* voortbrengselen der *Amerikaansche* drukkers mededeelden, ontleenden wij aan het belangrijke werk van George Bancroft, *History of the United States*, etc. vol. I. Zie ook Chr. D. Ebeling, *Erdbechr. und Gesch. von Amerika*, 1. Bd. bl. 946 in den noot.

De nieuwe uitgave der *Psalmen* en der *Indiaansche* Bijbelvertaling, waaraan een *Indiaan* als *letterzetter* werkte, bewijzen, dat men de *drukkers*, even als wij van de *school* gezien hebben, al dadelijk aan de bevordering van het Christendom onder de Indianen dienstbaar maakte. De *Indiaansche* Bijbel heette: *Mamusse Wunnec-
tupa-natanwe Up-Biblum God, naneeswe Nukkone Testament kah wonk Wusku
Testament. Ne quoshkinumuk nashpe Wuttinnecumoh Christ no asoowelit* John Eliot, *Cambridge* 1663, in 4°. (2. Ed. 1685, in 4°). Dezen titel geeft Ebeling, t. a. pl. die er bijvoegt, dat de *Psalmen* daarbij afzonderlijk in verzen waren opgenomen. Het Nieuwe Testament verscheen in 1660 en 1680 in 4°. Ook een *Indiaansch* leerboek over de Christelijke godsdienst verscheen in 1685 in 8°, waarvan wij den titel hier, even als den bovenstaanden, als eene curiositeit der taal afschrijven: *Nawitowompas Pomantamook samp wehanaw Christianoh uttoh woh an Pomantog wusikkiteahonat* God. *Cambridge* 1685. in 8°.

Die oude Bijbelvertaling bewaart dus eene taal, waarvan de volkssam, die ze sprak, is verdrongen.

Bl. 8. „*Drukkers-vervolg.*” James en Benjamin Franklin. Zie hierover Bancroft, *History of the Colonization* etc. vol. III. p. 374, 375, alwaar ook over de uitbreiding der drukkers sedert 1704.

Bl. 9. „*Id. Willem Bradford en John P. Zenger.*” Over hunne vervolging bestaat een afzonderlijk geschrift: *A narrative of the case and trial of John Peter Zenger, Printer of the N. Y. Weekly Journal, New-York* 1784

in 4°; zie Ebeling, *Erdbeschr. u. Gesch. von Amerika*, III Bd. S. 180—183. Eene enkele aantekening omtrent dit geval zie ook in O'Callaghan, *Documentary History* etc. vol. III. p. 564 en 565. Zenger was een *Paltzer* van afkomst.

Bl. 11. „*Oudere schrijvers*, Cotton en Increase Mather en anderen.” Over deze en andere oudere Amerikaansche schrijvers, en hunne werken, spreekt Ebeling, a. w. I. Bd. S. 322, en in den noot blz. 519 enz.; ook Bancroft, *History* enz. vol. III. p. 74, 83, etc., waar men van de beide Mather's onderscheidene geschriften vindt opgegeven, als van Increase: *the wonders of the invisible world*; van Cotton: *Magnalia Christi*, waarop Ds. Selyns een lofdicht vervaardigde, zie *Herv. Holl. Kerk* bl. 143, en zijn *Book of Memorable Providences*. Over andere schrijvers, zie a. w.

Bl. 17. „*Scheboygan Nieuwsbode*.” Een Hollandsch blad in den staat *Wisconsin*, waarvan J. Quintus, uitgever en redacteur is; men kan er in *Nederland* op abonneren bij D. Quintus, te *Bomenede* bij *Zierikzee*; bestaat sedert 1850.

Bl. 18. „*Statistiek, drukpers*.” De drukpers-statistiek, ook over hare vroegere vervolgingen, over Zenger, zie men Willm. H. Sewart's *Introduction*, voor het belangrijke werk: *Natural History of N. York*, Albany 1842; het latere over den tegenwoordigen toestand der *periodieke* pers of journalistiek is ontleend aan Christ. Morgan, in zijne opgave aan de Lond. tentoonstelling, zie mijn werk: *Mededeelingen betr. Algem. Statistiek*, Haarl. bij Kruseman, 1851, bl. 263—264. Over de dagbladen in *Californië*, ald. bl. 172.

Bl. 20. „*Gebr. Harper en Comp*.” Over deze beroemde boekhandelaars te *Nieuw-York* en hunne werkplaats, zie men het boek van William Hunt, *American Biographical Sketchbook*, Albany 1848, vol. I. p. 56—64, dat wij ook verder meermalen in den tekst bedoeld hebben, waar wij Willm. Hunt noemden. *De Echo universeel* van 18 Nov. 1851, deelde eene uitvoerige *statistiek* van het *establishement* van Gebr. Harper te *Nieuw-York* mede, — die wij hier echter moeten terughouden.

Bl. 23. „*Quadruple Notion*.” Men vindt het overige der beschrijving van dit blad, zijnen veelomvattenden inhoud, door den Hr. Noordziek, in een opstel van 22 Augustus 1841, in dien tijd in het *Dagblad van 's Gravenhage* verscheen. Men dacht toen, dat de drukkunst het *non plus ultra* had bereikt; doch de Amerikaansche Legatie-secretaris, Baker te 's *Gravenhage*, gaf mij de verzekering, dat in *Nieuw-York* een blad van nog veel grooteren omvang verscheen is, waarvan ik echter geene afmeting ken.

Bl. 25—27. „*Openbare boekerijen*.” Wij zouden hier eene nog veel uitvoeriger statistiek der openbare boekerijen in de *Vereenigde Staten* hebben kunnen mededeelen, als wij dat gewenscht hadden: *Fourth annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution to the Senate and House of representatives* etc. during the year 1849, Washington 1850, zou ons daartoe volkomen in staat hebben gesteld; doch wij mogten niet uitvoeriger zijn. Uit een tabellarisch overzicht der staats-, genootschappelijke-, collegie-, studenten- en andere bibliotheken, te zamen genomen, blijkt, dat de navolgende staten bezitten het navolgend getal bibliotheken, en boekdeelen daarin vervat:

	Biblioth.	Boeken.
Maine	31	56,856.
New-Hampshire	50	57,178.
Vermont	10	25,199.
Massachusetts	862	415,658.
Rhode-Island	45	79,341.
Connecticut	18	98,338.
New-York	8,234	1,756,264.
New-Jersey	11	44,125.
Pennsylvania	51	279,388.
Delaware	5	16,700.
Maryland	24	79,098.
Distr. Columbia	20	148,673.
Virginie	28	87,720.
N. Carolina	8	24,247.
Z. Carolina	13	59,664.
Georgie	18	83,832.
Florida	3	5,337.
Alabama	7	17,077.
Mississippi	6	12,600.
Louisiana	6	30,000.
Texas	2	1,301.
Arkansas	1	1,000.
Tennessee	19	42,256.
Kentucky	26	62,340.
Ohio	45	103,039.
Michigan	381	65,235.
Indiana	15	89,800.
Illinois	11	17,566.
Missouri	15	31,306.
Jowa	1	2,500.
Wisconsin (territorium)	2	5,000.
Minissota id.	2	5,200.
Te zamen		10,015. 3,701,828.

Bl. 33. „Putnam.” Het door ons bedoelde werk van George Palmer Putnam, dat wij in *Albany* leerden kennen, en door ons ook verder in den tekst meermalen is aangehaald, heet: *American Facts, Notes and Statistics relative to the Government, resources, engagements, manufactures, Commerce, Religion, Education, Literature, fine arts, manners and customs*, Londen 1845, met portretten van Washington, Fenimore Cooper, Edward Everett. — Wij hebben er veel gebruik van gemaakt.

Id. „Griswold.” Ook dezen schrijver, Rufus Wilmot Griswold, raadpleegden wij veel en dikwijls, wij bedoelen namelijk, waar wij hem in den tekst noemen, zijn werk: *the Prose Writers of America*, Philadelphia, 1847. Men heeft van Griswold ook *the female Poets of America*, Philadelphia, Cary and Hart, — waarop Emile Montégut zich grondt, in een later op te geven artikel. Het eerste bevat verscheidene portretten, als van Irving, Edwards Audubon, en anderen.

Id. „Miss May.” Dit werk van Caroline May, *the American Female Poets, with biographical and Critical notes*, Philadelphia 1848, in 8°, waarin over meer dan een zeventigtal dichtersessen gehandeld, en proeven uit hare dichtwerken medegedeeld wordt, was wel onze hoofdbron over de dichtersessen. — Ook dit boek hebben wij in den tekst bedoeld, als wij ons op Miss May beriepen. Het bevat de afbeelding van Frances S. Osgood.

Bl. 80. „Philarète Chasles.” Eenige malen haalden wij dezen schrijver aan en bedoelden dan zijne *Etudes sur la Littérature et les Moeurs des Anglo-Américains au XIX siècle*, Paris: Amyot, Rue de la Paix, dat men niet zonder belangstelling lezen zal.

Bl. 81. „Bryant, zijne bloemlezing.” Voor een overzicht over de Amerikaanse dichters heeft zijne *Selections from the American Poets* by William C. Bryant, New-York 1848, zijnde N°. 111 uit *the Family Library*, ons vele diensten bewezen. Daarbij raadpleegden mij nog eene andere bloemlezing door eenen Engelschman: *Selections from the American Poets with some introductory remarks*. Dublin 1834, waarin men ook Dana's *Buccaneer* aantreft, waarvan wij eene analyse gaven.

Bl. 98. „William Hunt.” Het door ons bedoelde werk van dezen Amerikaan, op wien wij ons almede meermalen beroepen, is: *the American Biographical Sketch-book*, vol. I, Albany 1848, een werk vol biographische schetsen, ruwe portretten en afbeeldingen, doch waaronder eenige belangrijke schetsen voorkomen. Het werd door den schrijver opgedragen aan Zaddock Pratt, met wiens levensschets, portret en afbeelding zijner fraaije buitenplaats het begint.

Bl. 102. „Montégut.” Hier en ook elders bij de dichtersessen aangehaald is Emile Montégut, schrijver van een niet onbelangrijk artikel in de *Revue des deux mondes*, getiteld: *Les Femmes Poètes de l'Amérique du nord*, waarbij het werk van Rufus W. Griswold, *the female Poets of America*, boven genoemd, tot leidraad is gekozen. Zie de *Revue d. d. M. T.* II, 15 Mai 1851, p. 703—714. Zoo het schijnt wordt daarin eene bijzondere voorliefde aan het slaven-meisje Phillis Wheateley en de dienstmaagd Maria James gewijd; doch belangrijkste dichtersessen, door ons besproken, voorbijgegaan.

Bl. 114. „John Bull.” Over den oorsprong van dezen spotnaam (*nickname*) der Engelschen, zie men de *Real Encyclopaedie of Conversations Lexicon* in voce.

In welke achting hij overigens in Amerika staat, blijkt wel genoeg uit de medegedeelde proeve van J. Kirke Paulding, wiens roman *Sybrand Westbroek, of het hoekje van den haard van een Hollander*, wij in den tekst genoemd hebben.

Deze werd in het Hollandsch vertaald uitgegeven in 2 Dln. te Arnhem bij Thieme 1838, in 8°, 438 blz.

Bl. 129. „Vertalingen van Washington Irving.” Wij laten hier een overzicht van de ons bekende vertalingen in het Hollandsch volgen, van de werken van Irving als:

Schetsen en portretten in Engeland en Amerika naar het leven geteekend door Geoffroy Crayon, Leeuw. Steenbergens van Goor, 1823.

De inhoud dezer schetsen is: kerstijd, postkoets, kersavond, kersdag, kersmaal,

eene gehuwde vrouw, iets nopens Engelsche schrijvers over Amerika, het landleven in Engeland, de kunst van boeken te schrijven, de slaapvallei, de weduwe en haar zoon, de spookbruidgom, eene schrijvers apologie.

Verhalen van een reiziger, door Steenberg van Goor, 2 Dln. Amsterd. Schleijer, 1826.

De verovering van Granada, beschreven naar het (gevingeerde) handschrift van Antonio Agapida, 2 Dln. Haarlem Wed. Loosjes, 1830.

De Alhambra, of nieuwe schetsen en portretten door H. Frjlink, 2 Dln. Amsterd. Frjlink, 1833.

Het leven en de reizen van Christoffel Columbus, 4 Dln. Haarlem, Wed. Loosjes, 1829 enz.

Ontdekkingsreizen van eenigen der vroegere togtgewooten van Columbus, een aanhangsel op Christ. Columbus, 1 Dl. Haarl. 1834.

Togt door de Prairien van Noord-Amerika. Amsterdam, Frjlink 1835.

Abbotsfort en de Abidy van Newstead, of een bezoek op de landgoederen van Sir Walter Scott en Lord Byron, gr. 8°. Haarlem, Wed. Loosjes.

Legenden van de verovering van Spanje, Amsterd. Frjlink 1837.

Bl. 133 enz. „Astoria.” Het Hollandsche werk van Irving onder dien naam, heeft ten navolgenden volledigen titel:

Astoria, of avontuurlijke reize naar en over het klipgebergte van Noord-Amerika, ondernomen in het belang der door den Heer J. J. Astor opgerigte peltterij-compagnie, en beschreven door Washington Irving. 2 Dln. naar het Eng. Haarl. Wed. Loosjes Pz. gr. 8°. 677. 1837. — Hiertoe behoort ook:

Lotgevallen en ontmoetingen van kapitein Bonneville, op zijne avontuurlijke togten aan gene zijde van het klipgebergte van Noord-Amerika; beschreven door Washington Irving, 2 Dln. gr. 8°. Haarl. bij de Wed. Loosjes, 1838.

Over Astor zelf, benevens afbeelding, zie men het werk van William Hunt, *the American biographical Sketchbook*, vol. I. 272—275, en over de door hem gestichte Astor-bibliotheek te Nieuw-York, verwijzen wij naar de *Fourth Annual Reports of the Board of Regents of the Smithsonian Institution* enz. Washing. 1850. 88—92.

Bl. 136. Vertalingen van Fenimore Cooper, in het Hollandsch:

De Spion, uit het Eng. 2 Dln. gr. 8°. Groningen bij van Boekeren, 1827.

De Volkplanters, of de Bronnen der Susquehanna, uit het Eng. 3 Dln. gr. 8°. Gron. hij denz. 1826.

De Prairie, of de grazige woestijn van Noord-Amerika, 2 Dln. gr. 8°. Leyden bij Honkoop, 1832.

De laatste der Mohikanen, of de Engelschen in Amerika, naar het Eng. door G. L. van Oosten v. Staveren. 2 Dln. gr. 8°. Leiden v. d. Hoek, 1833.

De Loods. Een verhaal, naar het Eng. 2 Dln. 8°. Amst. bij Schleijer, 1835.

De roode Zeeroover, 3 Dln. 8°. Amst. denz. 1836.

De Scherpreger van Bern, of het feest van den Wijnoogst, uit het Eng. door Steenberg van Goor, Amsterd. bij denz. 2 Dln. 8°. 1836.

Het Waterspook, of de Nederlanders in Amerika. Een tafereel uit het begin der 18. eeuw, naar het Eng. 2 Dln. 8°. Amst. bij Schleijer, 1837.

Lionel Lincoln, of de belegering van Boston, naar het Eng. 2 Dln. 8°. Amst. Schleijer, 1838.

De reis naar Amerika, of de jagt op zee, uit het Eng. 2 Dln. 8°. Zutph. bij Thieme, 1840.

Eva Effingham, of schetsen van Amerikaansche zeden, uit het Eng. 2 Dln. 8°. Zutph. bij Thieme, 1841.

Mercedes van Castilië. Een verhaal uit de dagen van Columbus, 3 Dln. 8°. Amst. bij van Kampen, 1841.

De Hertendoeder. Een Amerikaansch verhaal, 3 Dln. 8°. Amst. bij van Kampen, 1842.

De Padvinder, of het meer Ontario. Een verhaal, 2 Dln. 8°. Groningen bij Zuidema, 1842.

De Fransche Gouvernante, of de geborduurde zakdoek. Een roman, gr. 8°. Nieuwediep bij Bakker, 1843.

Wyandotte, of de hutberg. Een roman uit het tijdperk der Amerikaansche omwenteling, 2 Dln. 8°. Alkm. bij van Vloten, 1844.

De twee Admirals. Een zeeroman, tijdens den inval van den Pretendent in Schotland, gr. 8°. Gorinchem bij van der Mast, 1845.

De familie Littlepage, 2 Dln. 8°. Utrecht bij Terveen en Zoon 1846.

De Bravo, 1 Dl. in het Album van romans en verhalen, 's Hage bij Verploet, in het 5e Dl.

Het Heidenkamp. Legendes aan de boorden van den Rijn, 2 Dln. in het Album van romans en verhalen, 10e en 11e Deel.

Bl. 137. „John Paul Jones.” Over dezen romanheld van Cooper en Dumas, bestaat een werk van Allan Cunningham, *Paul Jones*, 3 Dln. Lond. 1828, ook in het Hoogd. Leipz. 1827—1828. Over onze volksliedjes „Daar komt Paul Jones aan,” en eenige bijzonderheden betreffende zijn verblijf te Amsterdam en in den Haag, zie het belangrijke tijdschrift, *de Navorscher*, IIIe jaarg. bl. 38—40.

Bl. 151. „Cooper overleed te Cooperstown.” Over den dood van Cooper, en de hulde, die de aanzienlijkste geleerden en letterkundige Amerikanen aan zijne nagedachtenis bewezen, zie *the American Magazine*, by Henry Howard Paul, Nov. 1851, waar ook zijn portret, en *Reminiscences of the late Mr. Fen. Cooper* by John Francis, M. D. in het *Amer. Magazine* van Dec. 1851; een tweede portret, zie ook in Putnam's, *American facts* etc.

Bl. 158. „Miss Sedgwick.” Hare in het Hollandsch vertaalde werken zijn: *Linwood, of Amerika zestig jaren geleden. Een geschiedkundig verhaal*, naar het Engelsch, 2 Dln. te Groningen bij van Boekeren, 1837, in gr. 8°. 557 bl. — en

Hope Leslie, of vorige tijden in Massachusetts, te Deventer bij Ballot, 1838, gr. 8°. 425 bl.

Bl. 161. „Hawthorne.” Van de Holl. vertaling: *het huis met de zeven gevels*, door C. M. Mensing, 1 Dl. met vignet, vindt men een belangwekkende aankondiging in *de Gids* 1852, N°. 10.

Bl. 167. Over Harriet Beecher Stowe's *Negerhut*, heeft ons lezend publiek reeds lang een gunstig oordeel geveld, de tweede druk bevestigt het gunstig onthaal, dat haar werk hier genoot.

Lezenswaardig is ook M. E. van Meulen: *een vlugtige blik op Noord-Amerika en een boek daar verschenen*, Utrecht, 1853.

Van dezelfde schrijfster verschenen in het Hollandsch vertaald:

Een kijkje in de hut van Oom Tom door Tante Marie voor hare neeffes en nichtjes. Met eene toespraak van de schrijfster H. Beecher Stowe, aan de jeugd, uit het Eng. vertaald door A. G. Bruinses, met pl. en vignet, Sneek bij van Druuten en Bleeker, 1853.

De Slavernij, vervolg en sleutel op de Negerhut, door Harriet B. Stowe, 2 Dln. Haarlem bij A. C. Kruseman, 1853.

De Meibloem, tooneelen en karakterschetsen uit Noord-Amerika, vertaald door C. M. Mensing, Amsterd. bij N. G. van Kampen, 1853.

De Sabbath, schetsen hoe men den dag des Heeren doorbrengt, Amsterd. bij W. H. Kirberger, 1853.

Over Lyman Beecher (de vader) en eenige andere beroemde Beecher's, zie het *Nederlandsch Athenaeum* N°. 1. — Eene afbeelding van de schrijfster der *Negerhut*, zie in de 1e Holl. uitgave, ook in het tijdschrift: *de Tijd*, Dl. XVII, bl. 84. Over eene *Russische* vertaling van dat werk zie den brief van N. Khanikoff, in *the Christian Times*, vol. V. N°. 266. Julij 29, 1853.

Bl. 184. „Stefens en Robinson.” De overleden predikant G. H. van Senden, geeft in zijn werk: *Het Heilige Land, of mededeelingen uit eene reize naar het Oosten, in de jaren 1849 en 1850, Gorinchem 1851*, 1 Dl. bl. 103—184, een belangrijk overzicht der pelgrimstogten, en reizen naar het Heilige Land. Daarin spreekt hij ook op bl. 177 over de reis van den Amerikaan Stefens (1837) en het belangrijke onderzoek van den beroemden Robinson.

Zie hier de titels hunner werken:

J. L. Stefens, *Incidents of Travel in Egypt, Arabia, and the Holy Land; by an American*; 2 vol. New-York, 1837. — En het andere:

E. Robinson and E. Smith, *Biblical Researches in Palestine, Mount Sinai and Arabia Petraea in 1838; drawn up from the original Diaries, with historical illustrations, by Edw. Robinson, With new Maps and Plans in five Sheets*, London, 1843, 3 vol.

Dit werk werd gelijktijdig in het *Hoogduitsch* bearbeid door zijne bekwame echtgenoot, de dochter van den Hoogl. Jacob uit Halle, en die onder den naam van Talvj, mede een' Europeeschen roem geniet:

Palestina und die südlich angränzenden Länder. Tagebuch einer Reise im Jahre 1838, in Bezug auf die Biblische Geographie unternommen von E. Robinson und E. Smith. Nach den Original Papieren mit historischen Erläuterungen, herausgegeben von E. Robinson, Doctor und Professor der Theologie in New-York, Halle, 1841.

Bl. 196. „Channing.” De van hem vertaalde werken in het Hollandsch zijn: *Christelijke redevoeringen van Dr. W. E. Channing, uit het Eng. door J. J. Swiers*, Groningen Wolters, 1850.

Zede- en staatkundige toespraken, met eene voorr. van Mr. Star Numan, 2 stukjes, Groningen, denz. 1850—51.

Over de *Unitariërs of Uнитарissen* zie het meermalen aangehaalde werk van Rob. Baird, *Kerkel. geschiedenis*, 2e Dl. bl. 224—245. — Ook het *Evangelical Magazine and Missionary Chronicle, for April 1853*, bevat daarover eenen belangrijken brief.

Bl. 208. Het *Mesmerisme*, of het dierlijk magnetisme, naar den uitvinder

Dr. Anton Mesmer, aldus geheeten. Men zie over dezen Zwitsers en de geschiedenis van het Mesmerisme: Kluge, *Proeve eener voorstelling van het dierlijk Magnetismus*, enz., uit het Hoogd. door van der Breggen, Cornz. Amst. 1812; benevens een opstel door Dr. Lubach, in *het Album der natuur*, enz., Haarl. bij Krusemam, 11e Af. 1852, bl. 321—360.

Bl. 208. „Mormonieten.” Over deze verscheen een zeer belangrijk stukje, onder den titel: *De Mormonen, of de kerk van Jezus Christus van de heiligen der laatste dagen, in hunne lotgevallen en leerstellingen geschetst*, Utrecht, Kemink en Zoon. 1853.

Bl. 217. „Friedrich von Raumer.” Het hier door ons bedoelde werk is: *Die Vereinigten Staaten von N. Amerika*, 2ter Th. Leipz. 1845, ald. bl. 151 enz.; in de Holl. vertaling door ons gevolgd, 2e Dl. bl. 98 enz.

Bl. 246. Over Prof. en Mevr. Robinson, zie men ook de *Real-Encyclopaedie of Conversations Lexicon*, in voce.

Bl. 263. Over de Noormannen in Amerika, en de anti-Columbiaausche ontdekking van Amerika, gaf ik voor verscheidene jaren, naar de *Antiquitates Americanae*, een werkje in het licht getiteld: *Ontdekking van Amerika en herhaalde zee-reizen derwaarts in de X—XIV eeuw*, 's Gravenhage, 1838.

Bl. 268. „Schoolcraft.” Naast Schoolcraft's voortreffelijke *History and Prospects of the Indian tribes of the United States etc.*, Philadelphia, 1851 en 1852, hadden wij over de Indianen en Indiaansche oudheden ook nog kunnen vermelden, het kostbare werk: *Smithsonian Contributions to knowledge*, City of Washington, 1848, 4 Dl. in 4°. Waarvan het 1e Dl. over *Indiaansche oudheden*, het 2e *Monumenten van N. York*, door E. G. Squier, en het 4e eene *Spraakkunst en woordenboek der Dakota-taal*, door S. R. Riggs bevat. Het 3e Dl. behelst bijdragen tot de Nat. Historie door W. Henry Harvey. Dit kostbare werk bevindt zich, even als dat van Schoolcraft, ter koninkl. boekerij te 's Gravenhage.

Bl. 280. „Audubon.” Het door ons bedoelde en geschrevene opstel, verscheen in het tijdschrift: *de Tijd*, met portret van dien merkwaardigen ornithologist, onder den titel: *John James Audubon, Eene uitgewerkte bladzijde uit de wetenschap in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika*. Zie *de Tijd*, Dl. XVIII.

Bl. 307. „De Livingstons.” Over de vroegere *Rotterdammer Livingstons*, zie men het werk van William Steven, *the History of the Scottish Church, Rotterdam*, Edinburgh 1832, op meer dan eene plaats; en over de beide *Amerikanen*: Rob. en Edward Livingston, zie men ook een welgeschreven artikel in de *Encyclopédie des Gens du monde, Répertoire Universel des sciences, des lettres et des arts*, etc., Par. 1842, Tom. XVI in voce.

Bl. 311. „Gallatin, Historisch-genootschap te Nieuw-York.” Eene geschiedenis dezer werkzame en geleerde inrigting door Folsom, *Historical Sketch of the N. Y. Society*, vindt men in de *Collections of N. Y. Hist. Society*, New-York 1841, vol. I, p. 458—479.

Bl. 328. Over Webster, zie een artikel met portret in de *Revue Britannique ou choix d'articles par Amédée Pichot*, Mars 1853; zoo ook over Franklin Pierce, ald. Fevr. 1853.

Bl. 329. „Vrijstaten en vijf territorien.” Deze vrijstaten en territorien, waarvan wij eene beschrijving uit de beste bronnen en gedeeltelijke aanschouwing voor de pers hebben gereed liggen, zijn de navolgende:

1. *Oostelijke staten*: Maine, New-Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode-Island, Connecticut en Nieuw-York.

2. *De Midden-staten*: Nieuw-Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, het district Columbia, Virginië, Ohio.

3. *Zuidelijke staten*: Noord-Carolina, Zuid-Carolina, Georgia, Florida, Alabama, Mississippi, Louisiana, Texas, Arkansas, Tennessee.

4. *Westelijke staten*: Kentucky, Indiana, Michigan, Illinois, Missouri, Wisconsin, Iowa, en in het verre westen de staat Californië.

De territorien: Minnissota, Nebraska, het westelijke territorium, Oregon en Uhtah, dat de Mormonen of Mormonieten tot eenen staat trachten te verheffen.

Over de verbazende toenemende bevolking dier staten en territorien, ligt voor ons *important census statistics* uit een Amerikaansch blad, overeenstemmend en bevestigend, wat wij dienaangaande in de *Inleiding der Herv. Holl. kerk* bl. 6, en in onze *Mededeelingen van alg. statistiek* bl. 281 gezegd hebben.

De door ons veel gebruikte aardrijkskundige beschrijving is: Calvin Smith, *Illustrated Handbook of the United States of America etc.* New-Y. 1850, met eene goede kaart; ook onder den titel: *Emigrant's Handbook and New Guide for Travellers through the U. S. of A.* Londen 1850; zijnde eene nadruk zonder illustratiën gelijk het eerste.

SCHOONE KUNSTEN.

Wij hebben in ons werk geene gelegenheid gevonden, en ook de ruimte zou het ons verboden hebben, uit te wijden over de schoone kunsten, inzonderheid der schilderkunst. Eene *tentoonstelling* bezocht ik op aanwijzing van den dichter Bryant te Nieuw-York. Deze maakte evenwel gansch geen voordeeligen indruk op mij: deze kunst schijnt er nog op een zeer lagen trap; men roemt evenwel eenige schilders van vroegeren en van den tegenwoordigen tijd, als: Matthew Pratt, Wilson Peale, Gilbert Stuart, William Dunlap, John Trumbull, Edw. B. Malbone, Washington Allston, (ook onder de dichters vermeld), Henry Inman, Thomas Coole, Ver Bryck, van Nederlandsche afkomst. Zie over dezen, als ook over andere schoone kunsten: *A General View of the fine Arts. Critical and historical. With an Introduction by Huntington*, A. M. fourth Edit. New-York, 1851.

VERBETERINGEN.

I. STUK, DE KERK.

Bl.	32	reg.	3	v. b.	staat:	Polhemius,	lees:	Polhemus.
"	"	"	5	"	"	Selyn,	"	Selyns.
"	57	"	2	"	"	Nicolls,	"	Nicholls.
"	65	"	1	"	"	Redtholf,	"	Bertholf.
"	148	"	22	v. o.	"	Blair,	"	Baird.
"	151	"	17	"	"	het vaderland,	"	het platte land.

II. STUK, DE SCHOOL.

Bl.	86	reg.	10	v. o.	staat:	prosperity,	lees:	posterity.
"	"	"	4	"	"	land,	"	hand.
"	100	"	12	v. b.	"	<i>Night taughts</i>	"	<i>Night thoughts.</i>
"	127	"	6	"	"	men vertrek,	"	mijn vertrek.
"	"	"	5	v. o.	"	kosteren,	"	koesteren.
"	133	"	3	"	"	<i>portico,</i>	"	<i>portico.</i>
"	136	"	5	"	"	<i>political,</i>	"	<i>political.</i>
"	174	"	2	"	"	1630,	"	1693.
"	183	"	3	v. b.	"	13,333 doll.	"	33,333 doll.
"	208	"	11	"	"	Ma,	"	Na.
"	216	"	8	v. o.	"	225,000 gl.	"	250,000 gl.
"	225	"	5	v. b.	"	<i>sociatie,</i>	"	<i>societatis.</i>

III. STUK, DE WETENSCHAP.

Bl.	13	reg.	16	v. b.	staat:	Shakespeare,	lees:	Shakspeare, en zoo op andere plaatsen, waar de eerste spelling gevolgd is.
"	15	"	15	v. o.	"	<i>Edimburger,</i>	"	<i>Edinburger.</i>
"	107	"	3	"	"	<i>Wales,</i>	"	<i>Wallis.</i>
"	111	"	14	v. b.	"	Fennimore,	"	Fenimore.
"	122	"	1	v. o.	"	<i>Edimburg,</i>	"	<i>Edinburg.</i>
"	152	"	10	"	"	<i>Bacebridge,</i>	"	<i>Bracebridge.</i>
"	194	"	11	v. b.	"	<i>Harvard-univ.</i>	"	<i>Harvards-universiteit, en zoo meermalen.</i>
"	208	"	17	"	"	Raumer,	"	von Raumer.
"	259	"	1	v. o.	"	Valasquez,	"	Velasquez.
"	292	"	5	"	"	<i>Virginië,</i>	"	<i>Virginïa.</i>
"	302	"	11	"	"	Felmore,	"	Fillmore.

Andere failen gelieve men goedgunstiglijk te versoonen.

E. J.
Am

